Bibliothèque numérique

medic@

Galien. **Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri**

Venise : Junte, 1565.

BIUM

(c) Bibliothèque interuniversitaire de médecine (Paris)
Adresse permanente : http://www.bium.univ-paris5.fr/histmed/medica/cote?00042x04

K 14
2.

GALENI
LIBRORVM
TERTIA CLASSIS
MORBORVM AC SYMPTOMATVM
differentias omnes & causas
& tempora explicat.

QVARTA HAC NOSTRA EDITIONE,
non parum ornamenti adepta, q̃ plurimis locis ad graecorum librorum fidem emendatis.
Locis etiam Hippocratis nunc primum in margine adnotatis, quos Galenus sparsim in contextum inserit.

Librorum catalogum & recognitionem sequens folium commonstrat.

Τὸ Αἰτιολογικὸν.

VENETIIS APVD IVNTAS M D LXV.

IN TERTIA CLASSE HÆC LEGVNTVR

GALENI De Differentijs, & Causis Morborum, Symptomatumq; libri sex: quorũ duo priores à Nicolao Leoniceno, quatuor posteriores à Thoma Linacro olim sunt versi, & nunc denuo ab Augustino Gadaldino, ad grecorum exemplarium fidem aliquot in locis emendati. fol. 2
De Differentijs Febrium libri duo, Nicolao Leoniceno interprete, accuratius emendati. 30
De Inequali Intemperie liber, Thoma Linacro interprete. 43
De Marasmo, seu Marcore liber, Augustino Gadaldino interprete. 45
De Comate, ex Hippocratis sententia libellus ab Augustino Gadaldino translatus, & multis in locis emendatus. 48
De Palpitatione, Tremore, Rigore, & Conuulsione liber, Ioanne Guinterio Andernaco interprete, denuo aliquot in locis castigatus. 51
De Difficultate Respirationis libri tres, Iano Cornario interprete, ab Augustino Gadaldino aliquot in locis expurgati. 56
De Plenitudine liber Victore Trincauellio interprete. 76
De Tumoribus præter Naturam liber, ab Horatio Limano conuersus. 82
De Morborum Temporibus liber, Iohanne Andernaco interprete, denuo aliquibus in locis emendatus. 85
De Totius Morbi Temporibus liber, eodem intreprete, aliquot in locis correctus. 86
De Typis liber, ab Augustino Gadaldino antiquorum exemplarium græcorum, & veteris translationis ope, translatus. 90
Ad eos, qui de Typis scripserunt, vel de Circuitibus liber, Victore Trincauellio interprete. 91
De Causis Procatarticis liber, Nicolao Rhegio Calabro interprete. græce desideratur. 95
In primum Hippocratis de Morbis Vulgaribus librum Commentarij tres, Hermano Cruserio Campensi interprete, pluribus in locis ab Augustino Gadaldino nuper emendati. 100
In tertium Hippocratis librum de Morbis Vulgaribus Commentarij tres, eodem Cruserio interprete, non paucis in locis ab Augustino Gadaldino expurgati. 127
In Sextum Hippocratis librum de Morbis Vulgaribus, Commentarij sex, Iun. Paulo Crasso Patauino interprete, ex quarta interpretis recognitione. 152

GALENI
DE DIFFERENTIIS MORBORVM LIBER

Nicolao Leoniceno interprete.

Ab Augustino Gadaldino recognitus.

ARGVMENTVM LIBRI

Morborum singulorum qui Similares, & Instrumentales partes inuadunt, Differentiæ explicantur.

Propositum Libri. CAP. 1.

PRimum dicere oportet, quid morbum appellemus, vt libri intẽtio innotescat. Secundo loco, quot sint vniuersi primi & simplices morbi, & veluti aliorum elementa. Deinceps vero tertio, quot sint ij, qui ex eorum compositione proueniunt.

C *Quid Sanitas, quid Morbus, ac quæ Communia Genera sanitatis, & morbi.* CAP. 2.

A.li.1.f.2. do.1. c.2.f SVmendum vero & hic omnium consensu approbatũ principiũ, φ omnes homines tunc se sanos existimant, cum partiũ corporis ministerio ad eas quæ in vita necessariæ sunt actiones, sine aliquo vitio perfungi potuerint: quòd si cuiuspiã partis operatio offensa sit, illam ægrotare arbitrantur. His igitur ita se habentibus, in duobus his sanitatem quærere oportet, aut in operationibus naturalibus, aut in fabrica instrumentorum quibus operamur. Ex quo fit vt morbus sit vel operationis vel structuræ oblęsio. Sed qm̃ & dormientes, aut alioquin in tenebris & ocio degentes, aut discumbentes sępe, neq; vlla corporis parte mouemur, neq; alicuius rei extrinsecæ sensum habemus, nihilo minus tñ sani sumus, hinc perspicuum existit, φ sanitas nõ operatione, sed potentia, est diffiniẽda. Vt autem operari possimus, structura efficit naturalis. In hac igitur consistit sanitas. Vnde & hæc ipsa ad operationẽ vim obtinet causæ. Siue igitur naturalem omnium partium corporis constitutionem, sanitatem appellare libuerit, siue operationum causam, in idem vterq; incidit sermo. At si hoc est sanitas, eius profecto cõtrarium, erit morbus, vel D cõstitutio præter naturam, aut lęsæ operationis causa. Liquet autem, φ etsi dispositionem præter naturam dixeris, cum eo φ nomine veteris antiquo, idem quoque significabis. Quot vero modis exeuntia naturæ normam impediantur in naturæ operibus corpora, si inuenire potuerimus, hac vna via omniũ simplicium morborũ numerũ inueniemus. Sumat̃ vero & hic constans omniũ confessione principiũ, Id quod naturale existit, esse moderatũ non in animali solũ, sed & in plantis & seminibus & omni organo: quod vero pręter naturam est, immoderatũ. Erit igitur sanitas moderatio quędã, morbus autẽ immoderatio. Quarũ igitur rerũ immoderatio morbus sit, deinceps considerandum. An scilicet, quorum sanitas moderatio est, eorundem morbus est immoderatio? Quapropter si moderatio meatuum sanitas existit, eorundem immoderatio morbus existet. Quod si ex temperantia calidi, frigidi, humidi, & sicci, sanitas pendet, ex eius contrario necessario ægrotare continget. Eadem ratione si in aliquo alio quopiam genere sanitas fuerit, in eiusdem generis immoderatione erit ægritudo. Sed hoc ipsum rationabilius cõlideremus. Si quod sit corpus maximè simplex atq; vnum, id nunquam (quod dici solet) magis minus'que suscipit: neq; in hoc genere alterum melius, alterum deterius reperiẽ. At si ex pluribus constet, multi in eo compositurę modi, alij meliores, alij pesores contingent. Ex quo illud eueniet, vt ipsa composita, conditione meliora & deteriora inueniantur. Id vero quod optimè sit constitutum, inter ea quæ

* λογικότερον. id est magis logice.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 3 sur 390

ad idem genus attinent, optimum existet. Nunquid igitur corpra animalium, magis ac minus ad E
mittunt: tanta q; in ipsis varietas est, vt alia quidem optimi sint habitus: alia simpliciter boni, non tamen optimi: alia, quæ etsi sana dicantur, non tamen sint boni habitus: quædam vero minus valeant: quædam autem iam ægrotent: atq; horum quoq; ægrotatio quandoq; leuior, quandoque periculosior: & hæc ipsa, quãdoq; vehemens, non nunq̃ periculum mediocre affert? An omnes similiter affecti sumus tum sani tum ægri? Hoc certe dicendum non est. Quare animalis corpus non erit vnum, veluti atomus Epicuri, aut Asclepiadis incompactorum quid corpusculorum. Compositum igitur omnino. Quòd si ex atomis, aut ex huiusmodi corpusculis incompactis impassibilibus q; constaret, in compositionis qualitate tantummodo, magis minus q; susciperet, veluti domus ex impassibilibus constructa lapidibus, nõ tamen habentibus compositionem ex omni parte perfectam. Quòd si & lapides ipsos aliquo pacto pati contingeret, varios sanè modos ac multiformes domus eadem in suscipiendo magis ac minus admitteret. Si vero & corporum nostrorum elementa eam naturam habent, vt & pati & alterascere possint, non in compositione & partium formatione tantum, sed in totis se ipsis, magis minus ue corpora ipsa recipient. Atq; ex eo ipsa per se tota, tot morborum genera contrahent prima atq; simplicia ac veluti aliorũ elementa, quot fuerint componentia. Quod vero sub his verbis per tota alterari significamus, impassibi- F
libus elementis nequit accidere. Neq; enim fieri potest vt insectile corpus, quod atomum appellant, quicquam patiatur, sed in compositione ac formatione duntaxat passio contingit.

Triplicem esse animantium Corporum Compositionem. CAP. 3.

COmpositio autem atq; formatio in corporibus animalium triplex reperitur. Prima quidẽ earum partium quæ similares appellantur, veluti arteriarum, venarum, neruorum, ossium, cartilaginum, ligamentorum, membranarũ, & carnium. Secunda instrumentalium, cerebri, cordis, pulmonis, hepatis, ventris, splenis, oculorũ, & renum. Tertia vero totius corporis. Etenim harum vnaquæq; partium instrumentaliũ, ex aliis quibusdã simplicibus vt ad sensum est cõstituta: illarũ vero quælibet, ex primis constat elementis. Carnis igitur, quatenus caro est, in cõpositione tantũ quatuor elementorũ differentia consistit: at quatenus pars est instrumentorum alicuius, in formatione & magnitudine. Et ipsorũ itaq; instrumentorũ, in eisdem erũt discrimina. Vbi itaq; dixerimus de partiũ similariũ morbis quot numero sint, & qui nã iuxta suppositionẽ primam, veniemus ad secundã, ad eam scilicet quæ totam per totã substantiã alterari & trãsmutari supponit. A.li.1.f.1.d.5. c.1,h

Quæ sint Prima Genera ac Differentiæ morborum. CAP. 4.

SVnt autem duæ primæ passiones, altera ampliatio meatuum, altera angustatio. Nam si pri- G
ma elementa supponãtur impassibilia, nullæ erunt aliæ præterquã in cõpositione passiones. Sola autem compositio ea, quæ nuper diximus, discrimina recipit. Quare necesse est similarium quãlibet partium tunc suum habere robur, cum meatuum moderationem obtinet: qua moderatione corrupta, à naturali dispositione digrediatur oportet. Sed qm̃ vnaquæq; mediocritas duplicem patitur corruptionem, alteram exuperantiam, alteram defectum, liquet q̃ primæ passiones corporum simplicium duplices erunt, quarũ alteræ ex ampliatione, alteræ ex angustatione meatuum consistunt. Et os igitur & caro & aliarum vnaquæq; partium, quæ si ad iudicium sensus referantur, simplices sunt, cum aut densitatem aut raritatem immodicam habuerint, malæ affectæ esse censentur. Quòd si in vtroq; excessu mediocritatem seruauerint, quantum vtiq; earum operationibus fuerit maximè opportunum, tunc vtiq; supremum sanitatis gradum obtinere dicent. Breues vero à medio ad vtrunq; extremorum euersiones, donec partis operatio omni noxa sensibili caruerit, nequaquã ægritudines appellabimus. Plurima vero in his maioris & minoris ratio inuenitur, † vrpotè insalubri & morbida natura magnum occupante interuallum, cum ab exquisitissimo sanitatis modo & temperie recesserit: vnde in hoc spatio omnes sanorum differentiæ locabuntur. Secundum ab hoc quod sequitur interstitium, in quo sensibilis apparet à mediocritate H
recessus, obtinent morbi, donec ad tantam immoderationem natura peruenerit, q̃ membro interitum afferat. Neque enim animalium corpora eam habent à natura proprietatem, vt quomodocunq; rarescere aut densescere possint, sed & huic rei limites natura constituit, quos præterire citra dissolutionem corruptionem q; sit impossibile. Et corporum quidem impassibilium suppositio ita se habet. At qui elementa pati supponunt, mutuis q; inter se actionibus per se tota cõmisceri ac temperari, quocunq; numero prima constare elementa supponant, totidem primas esse ægritudines necessario fatebuntur. Age igitur, sint prima elementa, numero quatuor, calidum, frigidum, humidum, & siccum, quibus inuicem moderatè cõfusis sanum sit animal, immoderatè vero, ægrotum, erunt consequio ægritudines quatuor. Prima, caliditas quæ naturalem excesserit symmetriam: secunda, frigiditas: tertia, humiditas: et quarta, siccitas. Hi sunt iuxta secundam suppositionem morbi vniuersi earum partium quæ similares appellantur, qui sanè & simplices omnino esse videntur. Compositorum vero in nobis instrumentorũ ægritudines, vtriq; suppositioni cõmunes existunt. Has igitur breui sermone exequemur. Sed hoc ipsum pre omnibus, quẽadmodum cõmunes sunt, ostẽdamus. Cum oporteat, membrum quodlibet ad sensum compositũ (quod & dissimilare appellant) si rectè opus suum perficere debeat, non ex qualibuscũq; A.li.1.f.1.d.1. c.3.g

† Ex cod. græ. spressis vertendum, vtpote cũ magnũ sit interuallũ ab immoderatione morbida ad moderationẽ exquisite salubrem. Aliqui tñ antiqui codices habent, vtpote cũ magnum sit interuallũ ab immoderatiõe salubri ad moderationẽ exquisite salubrem. quæ vt eẽ melior lectio.

simplicibus

A simplicibus particulis, neq; ex numero, aut magnitudine qualibet non satis opportuna, neque ex quouis mõ compositionis, constare, in quatuor his generibus quæuis instrorum ægritudo consistet. Proprias autem vnumquodq; genus suscipit drias (id quod primo diximus loco) cum forma membro conueniens fuerit vitiata, qm̃ scilicet vel figuram incõmodam, vel concauitatem, vel meatum acceperit, aut vnum aliquid horum amiserit quod adesse oportuerat. Ex hoc genere etiã sunt læuitas & asperitas nõ commodè permutatę. Secundi generis, quod ad numerum spectat, in primis ac simplicibus partibus duplex est morborum dria, aut quia deficiat aliquid quod haberi erat opportunum, aut superabũdet quod minime sit necessarium. Tertij quoq; generis, quod consistit in magnitudine, duplex est morborum dria, si quid aut nimium adoleuerit quod minus esse decuerat, aut nimis sit extenuatum quod maius esse expediebat: ex quo fit vt totũ instrumentum non recte suum impleat officium. In reliquo autem genere morborum secundum compositionem, aut positu variato naturali, aut mutata partium communicatione, differentiæ cõstituentur. Quemadmodum verò prima quęq instrumẽta, aut integram ex simplicibus corporibus cõpositionem, aut vitiosam sortiuntur, atq; ex eadem causa vel sana sunt, vel morbida: ita rursus ex his ipsis instrumẽtis primis, coagmentantur secunda. Musculus enim & vena & arteria inter pri

B ma instrumenta connumerantur: digitus verò inter secunda: atq; hoc magis, pes, & pede magis crus. Vniuersaliter. n. quæcunq; ex similaribus partibus coalescentibus vnius operationis gratia sunt constituta, inter prima instrumenta censentur: quæcunq; verò rursus ex his componuntur, etsi vni totius instrumenti actui quàm maxime obseruiunt, inter secunda connumerantur. Eædẽ verò & horum instrumentorum erunt ægritudines, quę dicuntur esse primorum. Sed instrorum differentias alibi executi sumus, quæ potissimum prima appellantur, & quæ secundo post hæc, & quæ tertio & quarto ordine collocentur: quippe sunt aliqua quæ ambiguas vtrinq; habent notas, vt videantur, tum ad primum, tum ad secũdum ordinem pertinere. Hoc verò in loco nõ adeo ad exactũ est consideratio redigenda. Id vnum tm̃ animaduertere oportet, simplex ne ad sensum, an composita sit animalis particula: simplicis enim, primæ (de quibus diximus) ægritudines naturalium elementorum dria determinantur: ad compositam autẽ secundæ pertinent, quæ vtriq; suppositioni cões existunt. Nullum verò ægritudinis genus, neq; in simplicibus, neq; incompositis corporibus insuper reperitur, quod vtrisq; sit proprium: siquidem via diuisionis id impossibile ostenditur. Vnum tm̃ commune est omnium & simplicium & compositorum corporum, siue prima sint instrumenta, siue secunda, siue tertia, quod nunc explicabimus. Ad huius verò in-

C uentionem, viam nobis præstat, quædam in omnibus dictis particulis natura cõis. Si quid enim commune omnibus insit, quatenus secundum naturam se habere dicũtur, quod vel vsum aliquẽ, vel actum animalibus largiatur, omnino eo corrupto cõis quidã affidet morbus. Sed quid nam hoc est quod oibus commune existat? Suarum vnicuiq; vnitas partium: quæ, cum affuerit, causa erit vt pars quælibet vna esse dicatur, vnumq; actum vel vsum perficiat: quòd si qua solutio cõtingat, partis illius erit ægritudo. Quam verò appellationem in singulis partibus ægritudo sortiatur, paulò inferius dicemus, qm̃ dictorum generum drias, in species secabimus particulares.

In ãtiquiscod. græcis additur ετι. i. insuper.

De Morbis Partium Similarium. CAP. 5.

I Digitur iam exequamur, rursus à prima suppositione exordientes. Duę, iuxta hanc, in similaribus partibus erant ægritudines, quæ meatuum immoderatione constabãt, vel eorum scilicet ampliatione vel angustatione. Vtriusq; verò earum est differentia duplex, Angustationis quidẽ, corporis vndiq; in se ipsum compressio, atq; ipsorum obstructio meatuũ: Ampliationis autem, eiusdem corporis ad omnem partem extensio, ac meatuum quædam veluti expansio, contingens ex concursu elementorum, quæ proprie corpora appellari asseuerãt, cum prima ac simplicia sint. Siquidem quæ ex ipsis fiunt compositiones, vocant syncrimata, id est concretiones. Iuxta verò

D suppositionem secundam duæ sunt ægritudinum differentiæ, cum videlicet partes similares non nunq̃ solis qualitatibus alterantur, non nunq̃ verò ad easdem partes aliqua confluente substantia in qua eædem sunt qualitates. Et secundum quidem modum, ex quo tumor aliquis corporibus aduenit, nemo ferè medicus ignorat. Nam & erysipelata, & inflãmationes quas græci phlegmonas vocant, & tumorum genera, quæ ab eisdem œdemata, phymata, & phygethla appellantur, & strumæ, elephantiases, scabies, lepræ, vitiligines, tumores duri, in hoc genere comprehenduntur. Qui omnes morbi adeo sunt euidentes, vt neminem possint latere. At quos sola intemperies primarum committit qualitatum, ij non omnibus ita patent, nisi cum plurimum à naturali habitu pars recesserit: tunc enim facilè affectus ipse ab omnibus deprehenditur, veluti qui superante caliditate ac totum obsidente animalis corpus, febris nuncupatur. Eadem verò caliditas quandoq; in singulis animalis partibus sensui subijcitur, veluti in cruribus cum quis nimium ea ambulando fatigauerit, aut in manibus cum remigando, aut agrũ fodiendo, siue aliquid tale faciẽdo ad lassitudinem vsq; peruenerit: tunc enim & ijs ipsis qui labore oppressi sunt, & alijs tangentibus, feruidiores sentiuntur. Quòd si ex alicuius humoris profluuio magnus quidam tumor parti adiectus sit, erit ex secunda morborũ differentia. Ex prima autem erunt, & illa quæ nuper connumerauimus, & si qua præterea dispositio aut ex Solis adustione, aut ignis calefactione, quemad-

Al. 1. f. 1. d. 3. c. 1. fo. 5. c

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 5 sur 390

modum eæ, quæ squāmeæ appellantur, in certa animalis parte, aut toto corpore contrahatur. Cū E
verò morbus frigidus est, calido quidem contrarius, in extremis qñq; partibus vsqueadeo patens
dispositio contingit, vt ipsæ emortuæ decidant: Nec minus vniuersum aliqñ patitur corpus, si-
cuti iter agentibus in valido frigore accidit: nam plerique ex his in ipsa via commoriuntur: plerique
verò anteqū domum peruenīāt, ad hospitium algidi ac semianimes deferuntur. In morbo autem
attonito, & comitiali (alterum apoplexiā, alterum epilepsiam græci appellant) & tremore, & di-
stentione neruorum (quam græci spasmum vocant) talis sæpe accidit passio. Nam & ij quos in iti
nere vsq; ad mortem frigus oppressit, talibus rigoribus corripiuntur, quales græci emprosthō-
tonos, opisthotonos, ac tetanos appellant: qm̄ modo in anteriorem, modo in posteriorē, modo
in nullam flectitur partem, sed rectum atq; immobile corpus intenditur: Nō nulli autem his pas-
sionibus quas congelationes nominant, affliguntur: Alij simile quid ijs qui morbo attonito labo
rāt, patiuntur. In his verò passionibus omnibus in quibus superuenit aliquod accidens, ipsum A.l.4.f.1.c.1.
multorum distrahit intelligentiam, vt accidens ipsum putent ægritudinem, atq; ægritudinem ac- fo.42.b
cidentis causam. Nam qui operationum læsiones putant, ægritudines, hi non absq; ratione, ner-
uorum distensiones, insensibilitates, torpores, & reliqua huiusmodi, ægritudines vocant. Nos ve
rò ab initio de nominibus edocuimus, ne quempiam fortè lateret in hisce omnibus, nō de rebus, F
sed de vocabulis tantummodo disceptari. Illos potius quispiam iurè meritoq; taxabit, qui suam
non seruant hypothesin. Sed licet aberrent, plus se tñ cæteris sapere existimant: audire enim licet
eos, cum interdum distinguere conātur, dicentes: Si neruorum distēsio sequatur inflāmationem,
ipsam esse aduentitium quoddam, atque accidens inflammationis: si verò solam intemperiem,
ægritudinem. Hæc de febre ipsa arbitrantur, nimirum, si post sensibilem alicuius membri adue-
nerit affectum, accidens esse: alioquin ægritudinem ac passionem esse censendā. Qui quidem ob
id sunt accusandi, q̄ non expectātes donec ab alijs confutentur, ipsi se ipsos reuinciūt. Qui verò sup
ponunt operationum læsiones appellari morbos, neq; à primo discedunt instituto, vel etiā aliud
quoddam simile parum aduertunt, in nominibus tantummodo decipi, res verò ipsas rectè asse-
qui, sunt existimandi. Sed de omnibus ad medicinam pertinentibus nominibus, est à nobis alibi
plenius explicatum: & si quis rectè his vti cupiat, librum illum curiosius inspiciat. Qm̄ verò hic
locus rerum cognitionem præcipuè desiderat, ea quæ deinceps sequuntur (seruata quam diximus
ἀκριβείαν. nominum ac vocabulorum propriētate) aggrediamur. Diximus de calidis & frigidis affectibus,
qui omnis substantiæ effluentia vacant. Eadem ratione & humidæ & siccæ consistent ægritudi-
nes, tota alterascente corporum natura, nullam extrinsecus materiam in sese recipientium. Exi- G
guæ itaq; permutationes, non facile deprehendi possunt. Magnæ verò manifestissimè patent, in
membris præsertim, quæ emoriuntur: nam quædam veluti salita ac valde exiccata apparent, id
verò non ita crebro euenire solet: quædam adeo muccosa & relaxata visu ac tactu sentiuntur, vt
si aliquam ex ipsis partem manibus tractandam accipias, protinus effluat, atq; instar aquæ excidat
digitis: Hoc idem in putridis ossibus vsu cōtingit: alia.n. non longè ab arena distare videntur, si-
milia his lignis quę sunt vetustate corrupta: alia veluti mucida sunt: Quæ omnia humiditatis vel
siccitatis immoderata intemperies ad mortem perduxit. Omnes verò alij exigui membrorum à
naturali temperamento recessus à multis ignorantur, & ab eisdem imbecillitates appellātur. Nā
si inflammatio, aut vlcus, aut aliquid huiusmodi ventriculum infestet, nullam præterea causam
cur cibus non concoquatur exquirunt: si verò nihil horum sit, aiunt esse ventriculi imbecillita-
tem, tanq̄ aliquid dixerint præter id quod sit euidentissimum, malam videlicet ciborum coctio-
nem: quid enim eos aliud dicere arbitrandum, nisi ventriculi in suo opere perficendo debilita-
tem? Hoc autem non est quod quærebatur, sed quæ causa sit eiusdem debilitatis: cur enim ven-
triculus suum officium debiliter impleat, cum neq; vlcere, neq; inflammatione, neq; tumore indu
rato, neq; simili aliquo morbo afficiatur? neq; enim illi sine vlla omnino causa, concoquendi ci- H
bum facultas eripitur. Quare relinquitur, vt aut immodicos meatus, aut qualitatum intemperiē
causari sit necessarium. Ex quo etiam illud facilè intelligitur, nulli earum ægritudinum quæ par-
tibus similaribus accidunt, posse vnq̄ rectam curationem adhiberi, nisi primorum elementorum
animaduersio fuerit adiuncta. Sed aduersus hos alibi, quemadmodum expedire videbatur, disse-
ruimus. At quod præsentis interest loci, agnoscere oportet ventriculi imbecillitatē, aut venę, aut
arteriæ, aut musculi, aut aliorum (vt simpliciter dicam) instrumentorum, tum animalium, tum vi
talium, vel ob meatus immodicos, vel ob qualitatum intemperiem, necessario prouenire. Quo pa
cto verò tales eorum affectus sint agnoscendi, non est præsentis negocij: non enim indicia ex-
plicare, sed ipsas primas enumerare ægritudines in præsenti statuimus. Ego verò iam videor eas
omnes commemorasse, quæ partibus similaribus tribuuntur.

De Morbis Partium Instrumentalium. CAP. 6.

PRoximum est vt eas iam exequamur, quæ instrumentalium sunt propriæ. In his igitur ali-
quā omnino esse partem, operationis causam, reliquas verò ad vsum aliquem huic parti sub-
ministrādum à natura creatas, alibi ostendimus. Totius autem instrumenti operatio, tū maximè
atq; præcipuè detrimentum patietur, cum pars illa ægrotauerit quę operationis est causa. Sed &

aliarum

impedi. A aliarum immodici affectus impedient operationem. Quęcunq; igitur non per se ipsas impediũt, sed ea ratione, q̃ primo operationis instrumento officiunt, causæ morborum sunt, non ipsæ morbi. Sed si in aliquo non lædentes primum operationis instrumentum, ipsam operationem impediant, iam tum huiuscemodi affectus, ęgritudines sunt appellandę. Fiunt autem (vt diximus) vel naturali formatione permutata, vel non seruato numero partium opportuno, aut vnicuiq; parti conuenienti magnitudine, vel q̃ non, vt naturalis positus expetebat, ipsæ cohæreant. Cum enim (vt iam demonstrauimus) illa animantium natura opifex, nullam partem corporis temere affinxerit atq; formauerit, sed ob eum finem omnes, vt vel melius, vel tutius, totũ instrumentum, proprium exequatur officium, necessarium omnino earum oblæsiones, quæ vel penitus operationẽ prohibent, vel saltem impediunt, ęgritudines putari: quę verò ad offensionem tendunt primi instrumenti operationi accommodati, ægritudinis causas (vt nuper dicebamus) appellari.

A.l.1.f.2.d.1.c.3.g

De Morbis qui contingunt in Genere Conformationis. CAP. 7.

A.Ibidem.

OB hoc igitur, qui & introrsum aut extrorsum sunt cruribus, aut pedum plantis læuigatis, deterius ingrediuntur, qm̃ in his vitiata est figura naturalis. Sicq; qui ex perfractis ossibus
B male conformati fuerunt, actionẽ membri probam non habẽt. Neq; ij etiam rectè agere possunt, quibus ob morbi, qui arthritis appellatur, magnitudinem articuli suis sedibus exciderũt: aut perfractis supercilijs quæ iuxta dearticulationes sunt, facilè articuli ad superiorem partem exiliunt ac dilabuntur: aut supra excrescente callo, tota dearticulatio, ob loci angustiam, ad motum inhabilis redditur. Et hęc quidem figurarum vitia aduentitia existũt. Natiua verò cum protinus in vtero matris formatio deprauatur, quod in quacunq; corporis parte contigerit, ex ea infirmum atque imbecillum animal redditur. Oportet enim cordis, pulmonis, ventriculi, cerebri, linguæ, splenis, & renum, & aliorum omnium figuram conseruari: nam, si aliqua noxa interuenerit, totum necessario instrumentum in suis deficiet operibus. Iam verò cauitatum omnium, quæ partibus debentur, tum magnitudo tum multitudo nisi seruetur, necessario earum occasione lædetur actio.

Multæ verò huiusmodi ægritudines, non nullę coalitu quodam, nõ nullæ verò lentorum ac crassorum humorum obstructu cõsistunt, aliæ verò ipsis corporibus nimium exiccatis, aut ab aliquo ex circunstantibus ingruenti ac comprimenti, angustioribus effectis adueniunt. Ipsorum quoq; corporum, quæ tales meatus sortita sunt, substantia est aliquando indurata vel inflammata, vel sy
C derata, vel suppurata, aut inflata, aut quocunq; modo aliam adiunctam atq; aduentitiam adepta magnitudinem: ac deinceps ad interiores cauernas tumorem refundens, causa est vt obstruantur meatus: Qui quidem ab ijs plurimum differunt, quos prioris sectę auctores suppoſuerunt ex primorum atq; impatibilium: corporum fieri conuentu. Nam intestinorum, venarum, arteriarum, atq; omnium huiuscemodi instrumentorũ meatus, hos inquã meatus magnos ac manifestos omnes perspicuo videmus. Quòd si ex ipsis aliquis ob nimiam paruitatem sensum effugiat, non tamen propterea ex eodem genere cũ illis existit, quos prior secta suppoſuit. In omnibus verò huiuscemodi affectibus in quibus corpora in tumorem attolluntur, atq; ex eo meatus intercludi aut angustiores effici contingit, non nunquã vna tm̃ prouenit ægritudo (obstructio scilicet) quæ lædit operationem: non nunq̃ præter hanc altera, corporis scilicet dispositio, quæ obstructionis est causa. Nam si id, cui tumor accidit, corpus, nullam propriam habeat actionem, vna tãtum erit ægritudo obstructio: eius verò causa, non tamen adhuc ęgritudo, erit corporis tumorem gerentis affectus. Si enim ita contigerit, vt patiente tunica venæ, quæ exempli gratia est in concauis hepatis partibus, is meatus, per quem ad ea quæ in gibbis receptacula mittitur sanguis, reddatur angustior, duæ hac ratione erunt ægritudines, altera ipsius venæ affectus, altera meatus obstructio. Impedit autem venæ quidem affectus, sanguinis optimi generationem, obstructio verò distribu
D tionem: vtraq; verò operatio animali est necessaria. Nam pro confesso habetur, q̃ quæcunq; dispositiones primo lædunt operationes, ægritudines nuncupantur. Si verò nihil ipsa patiente vena, lenti tantummodo ac crassi humores impacti meatibus distributionem impedierint, vna tantum erit visceris ægritudo, puta obstructio. Idem euenit intestino, si sola adsit obstructio, vna tantum erit ægritudo: eodem verò inflammationem patiente, & propterea interioris spatij obserante spatium, ita vt excrementorum descensus prohibeatur, duæ erunt ægritudines. Sæpius enim ex morbo alter contrahitur morbus, vt in ijs quos nuper diximus facile cõstat: nec minus vbi inflammationi, erysipelati, herpeti, carbunculo, vel tali cuipiam ęgritudini, febris adiungitur. Non nunq̃ vero effectus ipse, est operationis oblæsio, quã decet passionem & accidens appellare: eiusdem autem causam, ipsam ægritudinem: Veluti obstructio causa est ne alimentum digeratur: refrigeratio verò, vt quis sensum habeat difficilem in causa est: atque ita ægritudo accidenti originem præstat. Cum vero ipsa dispositio operationem primo impedierit, eiusdem autem dispositionis causa nullã attulerit primo offensionem, dispositionem quidem ægritudinem: quod aũt ipsam facit, cãm ęgritudinis dicere oportet: Veluti in lentis humoribus atq; obstructione cõtingit: ipsa siquidem obstructio est ægritudo, humores vero ægritudinis causa. Quæcunq; igitur ægritudines concauitatibus adueniunt cũ præter modum obstruuntur vel laxãtur, oẽs ad formationis

A.l.1.f.2.d.1.c.3.g

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 7 sur 390

genus referuntur: in his siquidem omnibus formatio naturalis quodammodo vitiat. At nec le- E
uitatem nec asperitatem frustra partium opifex natura molitur. Quare & in hoc genere per oẽs
animalis partes morbi contrahuntur, cum id quod natura læue esse oportuerat, asperũ fit: aut è di
uerso, quod asperum, læue. Euidentissima autem in hoc genere medicis sunt, quæ aut læuigatis,
aut exasperatis ossibus accidunt: quemadmodum etiam & faucium asperitates, quæ tusses com-
mittunt, manifestissimè patent. Illud quoq; hoc in loco agnoscere oportet, ꝙ sæpius figura parti-
culę oblæsa aliquem simul meatum offendit: Veluti in naso aliquãdo vsu euenit, ꝙ ex ictu violen
to resimatus, adeo internum compressit meatum, vt vel nullo modo, vel ægre per ipsum respira-
ret. Constat igitur ꝙ in huiusmodi affectibus angustia meatus est ægritudo, nam primum ipsa spi
randi officium impedit: causa verò præcedens, limitas nasi, quæ naturalem eiusdem figuram de-
prauarit. In genere igitur formationis, cum tãtum à naturę modo discessum fuerit vt operatio læ
datur, quæ nuper dicta sunt ægritudinum discrimina fient.

De Morbis qui ad Numerum Partium referuntur. CAP. 8.

IN numero vero partium simplicium ex quibus vnumquodq; constat instrumentũ, duę erunt A. ibidem.
ægritudinum differentiæ, cũ scilicet pars aliqua deficit, aut superabundat. In vtraq; verò ipsarũ
aliæ differentiæ: nam ex ijs quæ superfluunt, Nõ nulla sunt ex genere ꝑm naturam, vt sicui sextus F
adnascatur digitus, aut in oculo vnguis, Græci pterygion nominant, aut in naribus germen ali-
quod carnis, aut alio quopiam meatu aliud id genus constiterit. Ex his verò quædam erunt egri-
tudines ipsæ, veluti vnguis: nam si multum augmentum susceperit, intuitum impedit, cum pu-
pillam obtenebret. Ægritudinum autem causæ, sunt germina, quæ meatus interserant: in primis
enim obstructio est ægritudo, quoniã & ipsa prima officit operationi. Non nulla verò sunt quæ
toto genere sunt præter naturam, veluti lumbrici, & vermes quidam minuti quos græci ascari-
das vocant, & in vesica lapis, & in oculo grando, & suffusio, & hypopia, & pus, & verrucarum
genera quas græci acrochordonas appellant, & faui, & atheromata, & steatomata, & vitiligines,
lepræ, & leucę, & pori, & quæcunq; in abscessibus reperiuntur. Quòd vero & ex his ipsis quęcũq;
operationem primo impediunt, ægritudines à nobis dicantur, sicuti suffusio, quæ verò non sunt
eiusmodi, ægritudinum causæ, oĩbus constare arbitramur. Deficentium aũt partium, non nullæ
quidem funditus abolitæ sunt, non nullæ verò ex dimidio præcisæ ac mutilatæ. Neq; aũt obscurũ
est multa talia animantibus in ipso protinus vtero solere contingere. Iam verò in lucẽ æditis atq;
perfectis, ossa quidem sæpius tota eximuntur è digitis, & artubus, & capite, & costis. Non nunq̃
verò & digitus aufertur, & pes, & extrema manus, & tibia, & cubitus. Extrahuntur etiam venæ G
varicosæ, & glãdulæ induratæ, & dentes exesi. Aufertur pariter & gurgulio, & omentũ, & præpu
tium, & aliqua verendorũ particula, non nunq̃ verò & penis integer, quemadmodum & testes.
Nuper vero quidam in magna neruorum distentione quæ totum corpus oppresserat, linguę par
tem anteriorem mordicus abscidit: qui demum ex spasmo sanitati restitutus, minus facile sermo-
nem potuit explicare. Huius generis sunt ea omnia quæ mutilationes appellantur, labiorum, na-
rium, aurium: & quęcunq; partes carnulẽtæ vel vi auulsæ, aut putrefactæ, ex toto resectę sunt. Nã
in his calamitatibus omnibus numerus partium naturalis nõ impletur, siue vna, siue duæ, siue plu
res partes defecerint, siue integram passę abolitionem, siue partim sublatæ fuerint. Quęcunq; sa- A. l. 1. f. 1. d. 1. c. 1. fo. 28. d
nè ex his operationem impediunt ‡ simili rõne, inter ægritudines locabuntur: quæcunq; vero ali-
quã aliam partem operationis effectricem refrigerãt, aut parce alimentum distribuũt, sunt ægri-
tudinum causæ. Quædam vero vtranq; rationem complectũtur, & ægritudinis, & causæ: veluti
vua cum radicitus tollitur, & voci detrimentum affert, & pectus ac pulmonẽ refrigerat. Nã cum
didiceris in ijs, quæ de functionibus atq; vsu membrorum ratiocinationes habentur, ꝙ ex omni-
bus animalis partibus non nullæ quidem operationem toti animali vtilem conferunt: non nullæ
autem nihil ipsæ agunt, sed vsum aliquem agentibus afferunt: liquet earum læsiones, quæ actio- H
nes immediate offendunt, ægritudines esse appellandas: earum vero, quæ ad vsum aliquem ten-
dunt, ægritudinum causas. Quare, si quæ animalis particulæ duplicem actionem aut duplicem
vsum habuerint, in vna sæpe offensione duplicem subibunt vel causæ vel ægritudinis rationem.
Quòd si qua pars sit, quæ simul & vsum & operationis præstet officium, veluti quibusdam esse
videtur & ipse gurgulio, huius partis amissio altera quidem ratione erit ęgritudo, altera vero
ægritudinis causa. Neque ambigitur quòd eius quæ superest partis, erit ægritudo, non eius quæ
amplius non sit. Nam si latius oris spatium in illa parte patiatur, vbi nunc est ęgritudo, eiusdem
spatij vuam (quæ & gurgulio appellatur) dixeris esse particulam: quòd si hæc abolita fuerit, de-
ficit aliquid spatio, atque ita totum hoc fit ęgritudo, constante eo quod ab initio pro confesso ha
bebatur, quòd omnis operatio ab aliqua ęgritudine lędit̃ur. Vel igitur vocem ipsam, vel inspira-
tionem atque expirationem, actiones non esse animalis ostendere oportet: aut si hoc ita se habet,
pro manifesto relinquitur, quòd vuę abolitio palato ęgritudinem affert. Simili ratione & dentis
amissio erit oris ęgritudo. Et, si quidem vnus fuerit ex ijs, qui manducationi obseruiunt, ea pars
qua manducatur offenditur: si vero ex ijs qui incisorij appellantur, comestio, atque vna sermo-
nis explicatio lędetur. Eodem modo si linguę dimidia pars abscindatur, parti quę superfue-
rit,

‡ Nicolaus Caliber, qui hos libros ad uerbũ transtulit, ita uertit. secundum sui ipsorum rationem. sed detur. n. legis se nõ κατὰ τὸν ἑαυτοῦ λόγον, ut ĩ ipresbis, sed κατὰ τὸν ἑαυτῶν λόγον.

A rit, ea mutilatio erit ægritudo. Idem in obscœnis, in omẽto, atq; omnibus partibus ita affectis euenet. Et, si cui hoc ipsum non ægritudinem sed passionem aut affectum appellare libuerit, non de re, sed de nomine solo contendet. Liquet aũt ꝙ in lingua, omẽto, obscœnis, atque omnibus hmõi partibus hoc pacto mutilatis, erit aliqua magnitudinis diminutio, ipsum verò animal nõ adeo necessario diminuetur vt mutilatum esse dicatur, sed aliquis numerus partium erit ablatus. Siquidẽ & arteriæ, & venæ, & nerui, & cutis non nunquam, & adeps, & membrana, & caro in talibus affectibus auferuntur: In vua aũt, & varicosis vasis exectis, ipsis ẽt instrumentis aliquem partium numerum auferri continget. Atque hæc omnia ad id attinent genus, in quo mẽbra numero euariãt. Quibuscunque verò instrumentis si auferantur quædam, non tñ integræ partes eximunt, hæc ad vtrunque quodam modo genus referuntur. Nam & particularum simpliciũ numerus, & magnitudo instrumenti compositi, deficit animali: siquidem totum mutilatum est. Neque alicui obscurũ est, vtranque passionem tum eam quæ ad numerum, tum eam quæ ad magnitudinem pertinet, in superiore genere prædicamenti, in quanto videlicet, posse locari. Siquidem quãti aliud continuũ, aliud discretum, quod & quantum priuatim, sicuti & continuum, πηλίκον apud Græcos appellat. Sed in hoc loco manifestioris doctrinæ gratia libuit hoc pacto distinguere, vt alteram quanti differentiam sub numero, alteram sub magnitudine comprehendamus.

B

De Morbis in genere Magnitudinis. CAP. 9

IAm vero qm̃ huius generis ægritudines explanauimus, nunc de ijs quæ ad magnitudinẽ pertinent, quocunque noie censeantur, disseramus. Differũt aũt ab eo quod suprà diximus genere. Nam, [a] si naturali membrorum figura constante, magnitudo deprauet, cum ob hoc ipsum læditur operatio, parti ægritudo contingit: Veluti si in prima formatione animalis, tantam habuerit lingua magnitudinem, vt ad nullam oris partem deflecti possit: aut paruitatem tantam, vt oẽs illius partes nequeat attingere. In perfectis vero, supra naturalem magnitudinem membra non admodũ frequenter excrescunt, frequentius vero minuunt: atq; hanc ægritudinem non nulli atrophiã i. alimenti defectum, non nulli phthisim. i. tabem nuncupant membri. Augmenta vero particularũ in vlceribus fiunt in quibus caro redundat, & in eo morbo qui à Græcis priapismus appellat. [a] Nicomacho aũt Smyrnæo ad tantam molẽ corpus increuit, vt loco moueri non posset, sed hunc aiunt ab Æsculapio curatũ. Nos aũt vidimus cuiusdã linguã supra modũ absq; vllo doloris sensu excreuisse: vt neque mollis tumor, quod Græci œdema appellant, neque durus, quẽ ijdẽ scirrhon appellant, neq; inflãmatio esse videret: neque. n. prementi manui cedebat, neque oi sensu carebat, neque dolore infestabat: sed hoc ipsum, incremẽtũ dũtaxat erat, nihil ipsa substãtia particulæ vitiata. Sic & testiculi & vbera, alijs vterque, alijs alter tãtũmõ supra modũ increuit. Et q̃ struma vocat, est ex hoc genere, q̃ vbi nimiũ excesserit, magnã operationibus affert incõmoditatẽ. Et ex eodẽ ẽt sunt genere, angulorũ in oculis immoderationes, ex quibus, immoderatũ quidẽ augmentũ, encanthida, diminutionẽ aũt, rhœada græci appellant. Tales sunt in hoc genere ægritudinũ differẽtiæ.

A. ibidem.

A. ibidem.

C

De Morbis qui ad Compositionem Partium pertinent. CAP. 10.

EVariante [a] verò ea quæ secundum naturã cõpositura, fiunt ægritudines: In positu quidẽ, sicuti cũ articuli suis sedibus excidunt, aut loco tantũ mouent: aut cũ omentũ, vel intestina ad inferiores testiculorum tunicas deuoluunt: alterũ morbũ Græci epiplocelen, alterum enterocelen appellant. In non naturali verò partium vicinis partibus copulatione, si ligamentũ aliquod aut relaxatum aut intensum fuerit, aut disruptũ, in ea parte dearticulationis motus offendit. In hoc genere sunt linguæ nexus immodici, & pudendorum: quoniã & linguę ad sermonẽ explicandũ & mãducandũ non parum efficiunt: & pudẽda, quo minus procul & directo tramite in mulieris vterũ semen emittat, ob meatus inuersionẽ, non minus impediunt. Ad hanc ẽt attinent ægritudinis differentiam, si labia vlcerata, si palpebræ, vel sedes, vel digiti, vel si quæ tales particulæ præter naturã coaluerint. Tales sunt morborum species quæ in compositione existunt.

A. ibidem. 29. a

D

De Morbis qui proueniunt ex Solutione Vnitatis. CAP. 11.

REliquum [a] est quintum genus ægritudinis, continuitatis solutio, siue hæc alicui ex particulis simplicibus quæ similares appellant, siue compositæ adueniat. Quare inter cões vtrarunque partium morbos, eam paulo ante cõmemorauimus. Cum enim diuellit ligamentum, vel arteria, communis est & totius instrumenti & diuulsæ particulæ ægritudo: nam vtriusque soluta est continuitas, totius quidem instrumenti, cum partes non amplius cohærent, neque vniunt: ipsius verò particulæ diuulsæ, quoniam non amplius est vna, sed in duas diuisa est partes. Quòd si non ex toto diuulsa fuerit, sed parte aliqua tantum, non erit iam totius instrumenti ægritudo, nisi ex accidenti, quoniam videlicet aliqua ipsius particula patiat: sed ipsius tantum patientis particulæ propria ac peculiaris erit ægritudo. Vocat aũt continuitatis solutio, in osse quidem fractio: in oi genere carnoso, communiter vlcus. Ruptio autem & conuulsio ex eodem genere sunt. Fit aũt alterum quidem in carnosis, alterum in neruosis partibus, conuulsis quæ in ipsis sunt fibris, cum ex ictu aliquo violentiam patiuntur, aut subito & affatim intẽduntur. Quę verò apospasmata. i. auulsiones appellantur, instrumentariarum tãtummodo partium propriæ sunt passiones. Hæ quidem sunt vniuersæ simplicium morborum differentiæ.

A. l. 1. f. 2. d. 1. c. 4. 29. b

De

De Compositis Morbis Partium Simplicium. CAP. 12. E

NVnc vero superest vt cõposita exequamur, initio iterũ à similaribus sumpto. Erit igit iuxta priorẽ suppositionẽ, ex dilatatione & angustia meatuũ, ægritudo cõposita, nõ particulatim singulis hæc vtraq; patiẽtibus meatibus, sed vicissim his quidẽ latioribus, illis vero angustioribus redditis, vt nõ magis laxitatẽ q̃ angustiã eorũdẽ i tota similari parte accuses: nec vlla sensibilis particula eius possit ostendi, cui alterum tantummodo adsit, sed quæcunq; sumpta fuerit, vtriq; passioni reperiet obnoxia. In secunda aũt suppositione, in vnaquaq; similari particula, qualitatibus solis naturæ modũ egressis, sunt cõpositæ ægritudines numero quatuor, Calida simul & humida, calida & sicca, frigida & sicca, frigida & humida. Profluẽte vero ad ipsas aliqua substãtia, erũt pariter aliæ cõpositæ ægritudines quatuor, quæ ex earundẽ qualitatũ coniunctione proueniũt. Qm̃ vero continuitatis solutio, non in compositis tm̃ instrumentis, sed in simplicibus quoque particulis fit, implicabitur & hæc nuper dictis iuxta vtranque suppositionem, compositis ægritudinibus & simplicibus ijs, de quibus statim ab initio sermonem habuimus. Nam fieri potest vt idem membrum & vlcus patiatur simul & siccitatem habeat, aut humiditatem, vel frigiditatem, vel caliditatẽ præter naturam, aut vnà cum vlcere caliditatem simul atq; humiditatem. Exulcerata igitur atque vnà inflammata membra, tripliciter naturæ modum egrediũtur, cum ob vlcus quidem vnitatem F suarũ partium amittãt, ob inflãmationem vero calidiora atq; humidiora reddãtur plus q̃ naturalis exigit habitus. Nãq; qui in ipsis est tumor, si ad tãtã magnitudinem attollitur, vt ob hoc ipsum operationem impediat, tunc iã morbus est existimãdus: si aũt membrum ex hoc nullã patiatur in operatione iacturã, accidens tãtummodo & passio ipse censebitur, veluti & dolor. Omnia igitur quæ simul inflãmata atq; vlcerata sunt corpora, tres quidẽ necessario, nõ nunquã vero & quatuor ægritudines patiuntur. Hoc vero in loco inflãmationẽ appellamus, non vt antiqui consueuerunt, quẽdã veluti feruorem in corporis partibus accensum, sed rubescentem ac renitentem dolorificumq; tumorem. Ita & erysipelata non nunquã vlcera comitãtur. Nã carbunculi eã naturã habent, vt aliter consistere nequeãt. Mediã vero sortiuntur naturã herpetes & cãcri, qui maiori quidem ex parte cum vlceribus eueniunt, non nunquã vero seorsum. Omnes igitur huiusmodi ægritudines, ẽt si vlcere vacent, compositę sunt: Vna quidem rõne qm̃ omnes à superfluo humore seu calido, seu frigido procreãtur, à flaua quidem bile, erysipelas: ab atra vero, cãcer: à sanguine aũt, inflãmatio: à pituita tumor quidã laxus, œdema Græce dictus: Alia vero, qm̃ nunc dicti oẽs humores, etsi formã rei humescentis præ se ferãt, vim tm̃ habent, atra quidem bilis, frigidã & siccã: flaua vero, calidã & siccã: pituita, frigidã & humidã: calidus autem & humidus est sanguis: Tertia vero ratiõe, qm̃ G simul commiscentur omnes, & raro admodum ex ipsis vllus purus sincerus'ue consistit. Nam magna ex parte inflãmationes, aliquid ex erysipelatis, vel laxi vel duri tumoris, natura complectunt: aut erysipelatibus aliquid quod inflammationis, vel laxi aut duri tumoris, speciem referat admiscetur. Ita similiter in reliquis omnibus perpende. Multiformiter ergo omnes huiuscemodi ægritudines compositæ fiunt, de quibus eo in libro in quo de causis morborũ agemus, plenius disseremus: atq; ẽt vberius, in eo qui de morborum accidentibus inscribitur: ac præterea in ijs, in quibus curãdi ratio tractatur, ad quam omnia quæ hic scribimus diriguntur.

A.l.1.f.2.d.5.c. 5.29.e

De Compositis Morbis Instrumentorum. CAP. 13.

NVnc vero, qm̃ quõ simplices se inuicem complectãtur explanauimus, iam ad instrumentorum ægritudines veniamus, ac quo pacto & hæ compositę fiãt, aperiamus. Primũ vero illud meminisse oportet, q̃ aliæ quidem primorum corporum, videlicet similarium, sunt ægritudines: aliæ aũt instrumentariorum & compositorũ. Inflãmatio.n. primorũ est corporũ, exarticulatio vero instrumentariorũ. Qñ igitur aliquod membrum luxatur simulq; inflãmatur, totius quidẽ instrumenti primo ægritudo est exarticulatio: inflãmatio aũt non primo neq; proprie, sed ex accidẽti tm̃. Om̃.n. inflãmatio singularum eius partiũ ægritudo est, fit vt ex accidenti totius ẽt instrumẽti H sit ægritudo. Et lippitudo quidem est inflãmatio membranæ quæ adnata est corneæ, ex accidenti vero est totius oculi ægritudo. Contingit vero nõ nunquã vt tunica cornea appellata, profundũ hẽat vlcus, qua deinceps exesa tota, aliquid ex ea tunica procidat, quæ secundo post corneã ordine sita est, vuea appellata: & ipsa pupilla vnà diuulsionẽ patiat. Atq; ex his tribus omnibus, quælibet passio oculi existimatur, q̃uis vlcus & erosio ad solã corneã pertineãt, procidentia ad vueã, & diuulsio ad pupillã. Sed, vt diximus, similarium partium ægritudines, ex accidenti toti instrumẽto attribuuntur. Igitur cum vna quæpiã ex ipsis morbo aliquo composito laborauerit, & hic ex accidẽti totius instrumenti erit ægritudo composita: cum vero plures quidem sint affectæ, sed vnaquæq; vno morbo laborauerit, sic totius erit instrumenti ægritudo composita. Nã, vt in oculi exẽplo persistamus, fit ita vt eundem oculum (neq;.n. impossibilis est suppositio) vnguis & lippitudo infestet, & erosio corneæ, & procidentia vueæ, quibus ẽt malis accedat aliquod suffusionis initium. Quòd non vna neque simplex sit ægritudo, oĩbus in propatulo est. Appellabit aũt hęc quispiã, cõpositũ oculi morbum, alter vero non vnũ compositum morbũ, sed plures dicet ægritudines, in diuersis oculi partibus cõstitutas. Nihil vero refert quãtum ad verã curãdi rationem, ad quã hæc omnia dirigunt, siue vnus sit morbus compositus siue plures, pugnãtibus remedijs indigentes. Pleniorem

A.l.1.f.2.d.1.c. 2.28.e

vero

A vero de hisce discussionē differimus ad eos libros, in quibus curandi precepta tradenī. In p̄senti vero sermone, hoc tm̄ cōmonstrasse ac indicasse sufficiat, probabilē vtrosq; afferre sniam, & qui plures in oculo morbos esse arbitranī, & qui, quemadmodū vnū est instrumentū, ita & vnum cōpositum existimant esse morbum, qm̄ (vt ante diximus) plures in eodē particulæ laborauerint. Vt igit̄ ex simplicibus morbis, vnus quidem erat primo totius instrumenti egritudo, veluti suffusio, alius vero ex accidenti, veluti corneæ exulceratio: ita & ex morbis compositis, proprij quidem erūt totius instrumenti, qui plures simul eius partes occupauerint: ex accidenti vero, quicunq; compositi vnam tantummodo ipsius instrumenti obsederint partem, veluti lippitudo, quę membranę adnatæ est inflāmatio: siquidem inflammatio è numero compositarum ægritudinū fuit ostensa. Eidem vero membranæ vlcere adueniente, multo ēt magis composita ægritudinem pati hanc particulā dicemus: sed nec propterea minus oculus totus morbo composito laborare cēsebitur. Tales quidem ex accidenti totius instrumenti ægritudines esse putātur. At, cum plures eodem tempore particulæ aliquo malo afficiunt, ipsorum instrumentorum primo compositæ sunt ægritudines: atq; eo magis, si particulatim vnaquæq; simplicium, non ex accidenti, sed primo, totius instrumenti fuerit ægritudo: Quemadmodum in oculo vnguis, suffusio, atq; ea passio quam à Græcis rhœa
B da antea diximus appellari: nam ex ijs quælibet, propria est oculi ægritudo. Et, cum simul oēs cōiungūtur, oculo propriam ægritudinem compositam faciunt. Hac si quis ratiocinabitur via, oēs instrumentorum compositos morbos facile inueniet. Mihi vero superfluum visum est opus, oia complecti, & componere: qm̄ si quis omnium simplicium morborum fuerit scientiam cōsecutus, atque eorundem compositurę modos non ignorauerit, facilè in singulis per se ipsum poterit exerceri. Quare si quispiam semel tm̄ quæ in hoc libro conscripsimus legerit, is se parum profecturum intelligat, nisi postmodum plurimum quoque exercitationis adiunxerit.

GAL. DE CAVSIS MORBORVM
LIBER VNVS
C
Nicolao Leoniceno interprete.

ARGVMENTVM LIBRI:

Simplicium & Compositorum Morbo rum Causas perueſtigat, tum quæ in Similaribus, tum quæ in Instrumentalibus partibus, Morbos efficiunt.

Quorum Morborum Causæ Perueſtigandæ ſint. CAP. 1.

Vot quidē sint & quæ nā ægritudines oēs, in propria genera ac spēs diuisæ, tū simplices tū cōpositæ, altero iā libro explanauimus. Reliquū est vt singularū cās explicemus, exordientes à simplicibus aīalis partibus, q̄ similares appellanī: a quibus deinde ad cōpositas & dissimilares veniemus. Qm̄ igit̄ ostēdimus iuxta illos qui arbitranī substātiā, q̄ ortui atq; interitui subijcīt, simul miscēri atq; alterari, ꝙ oīs ægritudo similaris ac
D simplicis quo ad sensum particulę, vel intēperies q̄dā existit, vel cōtinuitatis partiū diuisio: Iuxta vero illos qui non vnionē statuūt, sed quia intercipiat vacuū, omnium corporū constitutionē, concretionē putāt, immoderatio meatuum, & eius, quæ sensu deprehendit, continuitatis solutio: Incipiemus & nūc considerare cās morborum omnium qui ad primā attinēt suppositionem, quā nos verā existimamus. Erāt aūt (vt arbitror) quatuor simplices, quatuor vero compositę. Cū aliqn̄ quidē sola supra modū excrescente caliditate, vel frigiditate, vel ex altera oppositione aliqua, veluti humiditate, vel siccitate: aliqn̄ vero duabus simul supra modū auctis, vt morbus pariter calidus ac siccus, vel frigidus ac siccus, vel calidus ac humidus, vel frigidus ac humidus fiat. * Al. uniri.

De Causis Calidi Morbi. CAP. 2.

ITaq; quæ nā sint cuiusq; prædictorum morborum procreationis causæ iam inspiciamus, sumpto ab eo initio, qui in caliditatis immoderatæ intemperie consistit. Apparet aūt & in alijs corporibus oībus quæ se ipsis plus satis incalescunt, vel ex motu quodam augeri caliditatē, vel ex putredine, vel ex vicinia alterius corporis calidioris, vel ex stipatione, vel ex alimento ad calefaciendum accommodato. Ex motu quidem, veluti in ijs quæ quouis modo exercitātur, & in lapidibus inuicem collisis, & lignis, & flamma ventilata. Ex putredine autem, tum reliquorum corporum

A.t. 2. primæ par.ca.569.col. 2. b

tum

tum præsertim seminum ac stercoris. Mihi quidem non nunquam videre cõtigit in columbarum E
{agrestium} excrementis, ex putrefactione ignem accensum. Nec est quispiam, qui ambigat, quin
calidorum corporum vicinia, alia concalescant, si modo ad memoriam reuocet, & balneas, & Solẽ
æstiuum, & omnem flammam. Ita quoque si hybernis temporibus in ampla domo ignem accen-
deris, atque omnes meatus stipaueris, per quos spirandi habeat facultatem, interius calorem acer-
uabis: quod si quaque versus patentes exitus liqueris, nihil amplius effeceris. Sed non aliter bal-
neæ atque fornaces, suum interius aceruant calorem. Ex quo euidens est, stipationem augendo ca
lori occasionem præstari. Sed nec in obscuro est, quod idem ex ipsa materia prouenit. Nam aridi
calami, facilius in maximum flammam attollunt: ligna autem viridia, & præsertim si plura super
ignem congesseris, diutius quidem aggrauant & veluti obtuunt flammam, demum verò augent.

Quomodo igitur in "animalium corpore ex ijs vnumquodq; perficitur? Cùm quispiã immo- A.l.4.f.1.d.1.c.
derata exercitatione vsus fuerit, lassitudinem sustinet corpus, hoc est, caliditatem immodicam in 1.42.b
musculis atque articulis habet: hi enim sunt, qui primo motum excipiunt. Quod si non vltra pro-
grediatur calor, atque eum solui contigerit, antequam totum animalis corpus inuaserit, nihil vltra
lassitudinem consequetur. At si in totum extensum fuerit corpus, tunc huiuscemodi affectus fe-
bris nuncupatur, quæ est quædam totius corporis immoderata caliditas. Ita & ira, quæ feruor qui F
dam est existentis in corde caloris, ob immoderatum motum, per totum nõ nunquam diffusa cor
pus, ita febrem accendit. Iam ea quæ putrescũt in animantis corpore, calorem quendam immo
dicum in his partibus, in quibus putrent, efficiunt, sicuti erysipelata, & herpetes, & carbunculi, &
inflammationes, & phygethla. Hæc autem vbi totum concalefecerint corpus, excitant febrem.

Et quidem tertia causa immoderati caloris ex his fit manifesta, quo nam modo animalibus adue
niat, & ex ijs quæ exustiones appellantur. Nam in bubonibus & inflammationibus & erysipela-
tis atque omnibus adeo calidis morbis, semper contingens pars atque continua, ipsa quidem pri-
mum caliditatem assumit, deinceps vero & partem vicinam afficit, & hæc deinceps sibi proximã:
atque ita, vsque ad principium insiti caloris vbi peruenerit intemperies, totũ celeriter corpus prin
cipij sentit affectum. Diuturnæ quoq; moræ in locis Soli expositis, nudis quidem, totam aliquan
do cutem supremam calefaciunt: at ijs qui vestibus operti sunt, solum caput: atque hæc exustio ap
pellatur: Quod si iam totum animalis corpus occupet, tunc ita febris accenditur. Quartum vero
causæ genus quod insitum calorem immoderate succendit, in adstrictionibus & frigefactionibus
fieri videtur. Nam si quis vehementer riguerit, aut in aqua natauerit quæ aut alumen aut talem ali
quam naturam acceperit, huic stipari cutem atq; densari contingit, vt quæ disflari consueuerãt in- G
tus cohibeantur: Quod si fumosa fuerint quę intus collecta sunt, febris inde generat. Quinta ve
ro species auctæ supra modum caliditatis, sunt esculentorum acres ac calidæ qualitates, veluti allio
rum, porrorum, cæparum, atq; huiuscemodi omnium: nam & horum vsus immoderatus febrem
aliquando suscitauit. Et quidem calidæ potationes immodicæ, veluti vini veteris & acris, imbecil
lo corpori liberalius ingesti, & medicamina acria, siue alexiteria. i. amuleta fuerint, siue venena, cau
sam vt homines febricitarent, attulerunt. Sed cur (inquiunt) nõ semper ob quãlibet harũ cãrum
febris accendit? Qm causæ efficientis quantitas par non existit: & quæ constituta est ab eadem cã
in corpore dispositio, magnam, in eo quod plus & minus, varietatem admittit: ac præterea animã
tium corpora plurimum alterũ ab altero differunt, in hoc vt aut facile aut ægre à naturali recedant
habitu. Quemadmodum igitur minime ambigis, cur non omnis motus lassitudinem facit, sed pro
confesso habes q, vbi non excesserit ac potentia superauerit articulorum musculorumq; naturam,
nunquam eos fatigari continget: sic tibi erat cogitandum, q nec talis affectus qui lassitudo nuncu
patur, nisi dignam estatu tum magnitudinem tum moram assumpserit, nunquam vniuersum cor
pus afficiet. An motus quidem paruus, lassitudinem nequit efficere: parua aũt lassitudo, omnino
febrem accendet? aut motus quidem effectus, in relatione consistet, lassitudinis autem minime? H
Ac quidem omnibus ẽt vulgaribus ac rudibus in propatulo est, athletarũ corpora diuturniores ac
vehementiores motiones citra lassitudinem perferre: & nos priuatos, si paulo supra consuetudi-
nem exerceamur, statim molestia affici. Nil igit mirum, si quispiam quãuis lassitudinem senserit,
non tñ febricitauit, vel enim parua est lassitudo, vel exigui temporis, aut viribus corporis inferior.
An, si fuit exercitatio haudquaquam diuturna, nec vehemens, atq; etiam minus quàm pro natura
eius qui exercitatus est fortis, nunquam quidem lassitudinem afferet: lassitudo vero febrem accen
det, etiamsi ea & breuis sit, & exigui temporis, & languentis corporis robore inferior sit? Sed &
hoc ipsum in ea re quæ ad agendum potentissimam naturam habet, nimirum in igne, possumus
intueri. Nam frigefactos, non absq; tempore ac viribus calefacit: si quidem, cum aliquando è lo-
cis gelidis discesserimus, manus per maximam flammam ignis sine aliqua noxa transferimus. Ne
que omnis materia æque facile ab eodem accenditur, sed arentes quidem calami primo attactu in-
flammantur, ligna autem humida ac viridia vt accendantur, longo tempore vehementiq; flamma
indigent. Quo pacto igitur nihil horum in igne admirans, in lassitudine admiraris quod magni-
tudine egeat, ac tempore, ac corpore incendio opportuno? Satius itaq; fuerit si nulla te huius rei
capiat admiratio, sed potius animaduertas qualenam animalis corpus facile sui natura calorem ad

mittit,

A mittit, & quale non facile. Sed de hoc quidem postea es auditurus. Nunc vero nihil tibi sit mirũ, si vnumquodq; quod aliquid sit effecturum, & tempus & magnitudinem exigat, ac præterea vt proximum sit quod promptè patiendi habet naturam: qm̃ & si hæc desint, nec ignis comburere, nec gladius abscidere valet. Nec aliquid aliud, in efficiendo potentissimum, in aliud agere potest, quod ipso validius extiterit, aut vbi non interuenerit tẽpus effatu dignum. Super lucernæ quidẽ flammam, nunq̃ totum effunderes oleum, nedũ aquam: & gladio incidere lapides nequaq̃ tentaueris, nedum adamantem. Vis autem vt lassitudo, & calefactio, & frigefactio, & reliqua huiusce modi, febrem semper accendant, q̃uis parua sint, & exiguum tempus perdurent, siue etiam totum corpus minimè idoneum ad suscipiendum calorem extiterit? Quod enim iam calidũ est, paratius est ad hoc vt excessum caloris admittat, sicuti & frigidum vt plus satis frigescat: quod vero ediuerso se habet, ad hoc minimè est aptum: vsq; adeo cęca & rudis est eorum qui talia perquirunt dubitatio. Qui vero nihil dubitant, sed promptè ac temere enunciant, q̃ nihil eorum quæ nuper diximus excitat febrem, horum stupiditas quidem miserationem, contentio verò odium meretur. Soluta quidem sunt & horum sophismata in altero volumine, quod seorsum de causis procatarcticis, id est præincipientibus, scripsimus. Neq; pręsentis est negocij aliorum refellere errores, sed vera duntaxat docere instituimus. Rursus igitur ad propositi nostri seriem reuertamur. Erat aũt, (vt arbitror) omnium simplicium ægritudinum præcedẽtes causas, vsq; ad præincipientes explicare. Non enim est fortassis inutile, eos qui ita earum appellationes manifestioris doctrinæ gratia distinxerunt, imitari. Quascunque enim in ipso animali vel dispositiones vel motus præter naturam, ægritudinum præcedentes causas nominant: quæ vero extrinsecus adueniunt, & alterant corpus, atq; transmutant naturam vehementer, præincipientes appellant.

A. l. 1. f. 2. d. 2. c. 1. fol. 30. f

B

De Causis Frigidi Morbi. CAP. 3.

CAlidæ quidem ægritudinis in vniuersum diximus causas, nunc ad frigidam veniamus. Sunt vero & huius plures numero causæ, veluti refrigerantium propinquitas, & ciborum potuum q; quantitas ac qualitas, stipatio q; ac rarefactio, ac præterea ocium, & immodicus motus. Quibus etiam occasionibus ignis extinguitur. Nam si paruo carboni multum niuis aut glaciei superimponas, aut plurimam aquam superinfundas, continuo extinguitur. Sic, vbi circunstans aer sit præter modum frigidus, veluti hyberno tempore iuxta Histrum, non solum lucernam sub dio positam, sed & quemcunq; exiguum ignem videbis protinus extingui. Hoc quidem modo, ignis à rerum prægelidarum cõtactu superatur. Ab ijs autem quæ natura apta sunt vt ipsum enutriant, ob excessum, vel defectum, vel ob alienam qualitatem hoc pacto corrumpitur. Si enim ligna vniuersim & multa supra paruam coaceruaueris flammam, ob immodicæ quantitatis excessum ipsam extingues. Quòd si nihil omnino, aut parum admodũ adieceris, ob defectum aut paucitatem alimenti, videbis continuo marcescere. Sic & lucernæ flammam comminui atq; in periculo esse ne propè extinguatur inspicimus, vbi nutrimenti proprij modus nõ seruetur. Siue enim oleum liberaliter non adhibueris, aut multum vniuersim superinfundas, vtroq; offendes modo. Quòd si largam quidem exhibueris materiam, sed quæ vel nullo modo apta sit vt ardeat, vel cum magna difficultate incendium suscipiat, hanc etiã statim minorem efficies. Veluti si oleum aquæ commistum supra ignem conieceris. Si etiam qui flammæ circunfunditur aerem stipaueris, aut nimium rarefeceris, sic quoq; flãmam decrescere ac periclitari ne penitus extinguatur, inspicies. Stipatur autem, si cucurbitam qua medici vtuntur, vel furnulum, aut tale aliquod aliud circumponas. Quòd etiam continget, si fornacum foramina clauseris. Quòd si in multo Sole, & calido & aprico loco, aut ad alteram maiorem flammam admoueris, tunc quoq; minorem flammam marcescere videbis: quoniam exterior flamma, vt quę prępotẽtior sit, elaxat atq; dispergit minorem.

A. T. 2. præ part. can. 569. col. 2. b. c

C

D Neq; vero in obscuro est, q̃ si eas flabellans, hoc est mouens, si quidem modicè hoc feceris, augebis: si vero immodice, dissolues ac dissipabis. Sic & ventos magnitudini flãmę respondere oportet, siquid eius augmento cõferre debuerint: qui vero maiores sunt q̃ illa queat sustinere, dispergent, non flabellabunt. Ex quo manifestum fit, q̃ flamma quidem ad sui incremẽtum motu eget aduentitio, non tamen immodico. Si enim nullo modo flabellatur, elanguet: vehementiore autem motu extrinsecus vrgente, dissoluitur ac dissipatur. Secũdum igitur primam causę speciem, cum omne frigidum forinsecus aduenerit, partim contactu tantum, partim potentia, frigida ęgritudo consistet. Sic aliquis in frigida natãs aqua lęsus est & male lotus, & p gelida loca iter faciens. Non nullos etiam vidi exanimatos, anteq̃ domum deferrẽtur. Iuxta vero secundam causam, aut morbum attonitum, aut comitialem, aut motus sensus ue læsionem, ex ebrietate aliquis subijt: quanquam vinum modice haustum, vt quod maxime proprium alimentum sit, natiuum calorẽ adauget. Sic & optimi cibi qui q; plurimum animali afferunt nutrimẽtum, supra modum assumpti, morbos frigidos generant. Sic quæcunq; vel deuorantur vel bibũtur, si frigidiora natura sint, morbos frigidos pariũt: ex horum numero est papauer, mandragora, hyoscyamus, cicuta, q̃ sanè nimia frigiditate ẽt interimunt. Vltima autem stipatio, (hanc enim tertiam frigidiorũ morborũ causam statuimus) facit graues sopores, & veternũ, & morbos attonitos. Et hoc est qd̃ dr̃ ab Hippocrate

de Vict. rat. in morb. acut. cõ. p. 6.23. 7. t. 157. f

pocrate.‖ Venarum interceptiones corpori officere, ꝙ statim vocem eripiant. Ipse nanq; sicuti et E
alij vetustiores, duo genera vasorum in quibus sanguis continetur, venas appellat, non vti iunio
res, alterum tantum quod non pulsat. Vbi vero intercipiuntur quæ sunt in animali arteriæ, hoc
est ita oppletæ sanguine fuerint, vt nullus in ipsis vacuus relinquatur locus, in quem, dum attol-
luntur, aerẽ externum attrahere possint, tunc strangulatur atq; extinguitur calor innatus: ac qui
ita affecti sunt, subito sensum & motũ totius corporis amittunt. Ostensum enim à nobis est hoc,
in eo volumine quod scripsimus de vsu pulsuum, ob eum finem arterias pulsare, vt calor natura-
lis in omnibus animalis partibus moderatus conseruetur. In libro autem de vtilitate respiratio-
nis scriptum à nobis est, ꝙ hęc quoq; insitum cordis calorem, moderatum conseruat. Sicuti igitur
si extrinsecam flammam à communicatu circũfusi aeris separes, interiectu furnuli vel cucurbitæ
vel cuiuspiam alterius rei similis, statim extinxeris: eodem modo si animalibus caliditatem cohi-
bueris atq; intercluseris, ita vt nullum cum aere exteriori habeat communicatum, statim exitium
afferes. Caliditas igitur cordis per faucium meatum aeri extrinseco communicat. Quod si hunc
interceperis, euestigio strangulabis ipsam, atq; animal enecabis. Calor vero qui omnibus est ar-
terijs, quæ per totum animalis corpus diuiduntur, per cor quidem ipsum inquantum faucibus cõ
municat, & per vniuersam cutem, in ambientem nos aerem respirat, refrigerium quidem, cum il- F
læ se attollunt, accipiẽs: cum autem resident, id quod fuliginosum est, expellens: quorum vtrũq;
natiuam eius mediocritatem cõseruat. Et si quidem stipatę fuerint arteriæ, siue (vt nuper dictum
est) ob sanguinis redundãtiam, siue earum ora obstructus aliquos patiantur, ita vt nullam habeãt
transpirandi viam, calorem extingui necesse est: quod vero ita affectum est corpus, emori. Quod
si fuerit stipatio modica, nõ adeo calorem naturalem pati est necessarium. At si quidem in anima-
lis corpore veluti fuliginosa quædam ac fumida excremẽta tunc constiterint, alius erit caloris na-
turalis affectus: alius vero, vbi solum vapor quidam suauis atq; optimus exhalarit. Atq; horum
vtrũq; bifariam hoc modo euariat. Cum enim sanguis optimus in corpore fuerit nullo inquina-
tus humore superfluo, vapor ex eo incalescẽte optimus exurgit, qui nihil aut igneum aut acre se-
cum inuehit. Tale quidem corpus cum mediocriter stipari contigerit, breui aut erit plethoricum,
aut supra modum calefiet: ijs quidem quibus deses vita sit ac minime laboriosa, plethoricum fiet,
cum intus remanserint quæ exercitatione excerni oportebat: ijs vero qui exercitantur, calefiet, cũ
motus occasione calor augeatur naturalis, non transpiret autem ob id ꝙ densatum sit corpus. In
corpore autem stipato quod à fumeo excremẽto obsidetur, aut febris accendetur ob interclusam
interius fuliginosam euaporationem, aut strãgulabitur atq; extinguet calor insitus atq; natiuus. G
Vtrunque vero horum accidet pro multitudine excrementorum, aut magnitudine stipationis.
Nam si fumosa superfluitas quæ euacuari expetebat, plurima fuerit, atq; stipatio vehemens, peri-
culum imminet ne calor naturalis strangulatus ab excrementis extinguatur: si vero superfluitas
pauca fuerit, & stipatio parua, febris accendetur. Non ergo dubium est ꝙ & naturales & aduenti
tias corporis dispositiones cognoscere oportet, in quibus aut fuliginosum aut vaporosum aut fu
mosum est id quod exhalat. Sed hæc quidem in hisce libris explicabuntur, in quibus curandi do-
ctrinam exequemur. Nunc ad huius operis institutum reuertamur. Sicuti enim stipatio sæpius
frigefactionis est causa, eo quo diximus modo: sic & laxatio, qñ plusq; sit opportunũ, dispergit
ac dissipat insitum & natiuum calorem, frigidius efficit corpus. Fiunt autem hæc tum in vniuer-
so corpore, tum vero etiam in vnaquaq; particula, cum vel stipatur vel laxatur. Si enim quam vni
uersum corpus habuit dispositionẽ in obstructionibus & plenitudinibus arteriarũ, hãc ipsam ha
beat particula ab ijs solũ quę in ipsa sunt arterijs affectis, necesse est vt hęc ipsa particula simili mõ
quo totũ corpus ęgrotet. Et qdem quæ extrinsecus adhibentur medicamina, aut aquę q̃ vim me
dicaculam hãt, & frigidæ, & aer ipse circũfusus, laxationem aut stipationẽ immodicã in ipsa parte
cõmittere possunt. Et vincula quædam violenta, ipsi aliqñ particulæ, aliqñ vero supraiacentibus H
circũposita, corrumpẽt ipsam, ac frigefacient, ob id ꝙ eam separant atq; seiungunt à cõmunicatu
membri in aiali præcipui, à quo calor emanat naturalis, atq; vnde vim sui motus recipiũt arteriæ.

De Causis Sicci Morbi. CAP. 4.

† Antiqui quidam co. habẽt ὑγ τοῦτα ξηρότερος ὢν τὴν κράσιν. i. ac p̃sertim cum sic cioris sit tẽperaturę, impressi habent, ὑγ τοῦτα ξηρότερα τὴν δύναμιν, i. ea q̃ sic cibaria, siccio ra sint facultate.

DE calidis quidem ac frigidis affectibus abunde dictum est, de siccis vero deinceps dicetur.
Si "quis magis quidẽ transpiret, minus aũt nutriatur, † cum eo ꝙ sicci habitus existit, ☽ facile A.T.1.ptię pati ti.can.569.col. 2.d.
in siccam incidet ægritudinem, ac præsertim, si curis aut vigiliis immodicis occupatus fuerit. Et
aeris quoq; nobis circunfusi temperaturę cum siccæ fuerint, exiccant animalium corpora: & nata
tiones præterea in aqua quæ nitri, aut sulphuris, aut aluminis, aut bituminis, aut alterius huiusce-
modi qualitatis est particeps: & quæcunq; medicamina vim habent exiccãdi, siue intro assuman-
tur, siue foris adhibeantur, hæc quoq; siccum reddunt corpus. De quibus in eo volumine, in quo
de simplicibus medicaminibus agitur, abunde dictum est.

De Causis Humidi Morbi. CAP. 5.

HÆc quidem siccarum ęgritudinum causæ sunt. Humidarum "aũt sunt oẽs causæ contrariæ, A.ibidem.
veluti ciborum qui humidiori natura constant copia, & potuum excessus, & omnis viuen-
di ratio delicatior, & animi securitas, & balneorum ex aquis dulcibus plurimus vsus, præsertim
post

A post cibum: sic & tota vita otiosa, atq; omni labore vacans, & pluuiarum abundantia, atq; omnis status temporis humidus, & medicamina, quæ humectandi habent potestatem.

De causis compositorum morborum, qui similares partes inuadunt. CAP. 6.

Liquet autem, ꝙ & compositarum ægritudinum causę omnino sunt compositæ. Si enim causa calida simul, & sicca in vnum aliquando conueniant, necessario calidus quidem, atq; siccus sequetur morbus: si calida, & humida, pariter calidus, & humidus: idē euenit in reliquis duabus simul iunctis qualitatibus, humida scilicet & frigida, & sicca & frigida. Quod vero huic sermoni adiungere, ac simul distinguere oportet, iam aggrediamur, ꝙ videlicet corpus sępius alteratur, cū causæ omnes eiusdem inter sese speciei existunt: plerunq; vero cum viribus contrariæ sunt: & ꝙ non nunquam superant, quæ ex ipsis sunt vel numero plures, vel diuturniores, vel potentiores: interim vero ab vtrisq; ex æquo lęditur corpus. Et si vero nullo modo fieri posse videatur, vt vnū idem'que corpus calidum vnà efficiatur ac frigidum, humidum'que ac siccum plus, quàm natura sit opportunum: tñ & hoc ipsum vsu contingit, & merito distemperātia inęqualis appellatur: nos q̄q; de hac ipsa alibi seorsum, vt oportuit, disseruimus: neq; nunc de eadem ipsa verba cōsumere conuenit, sed potius ad reliquarum ęgritudinum causas explicandas veniendum. Hoc tñ in lo

B co prius sunt repetenda, quæ in libro de morborum differētiis edocuimus, ꝙ videlicet aliqñ quidem ob solas quatuor qualitates corpora ab habitu naturali recedunt, nulla extrinsecus confluente substantia: aliquādo vero fluxionibus replentur, ~~idea quidem omnino humidis~~, vt autem non humidis. Sed de horum humorum potestate dictum quidem est ab antiquis & medicis, & philosophis, & à nobis etiam tum in aliis commentationibus, tum in his presertim, quas de medicaminibus edidimus. Quantum vero huic loco expedire videbitur, in presentia etiam dicetur, quòd flaua quidem bilis facultate calida est, & sicca: nigra autē frigida, ac sicca: sanguis autem calidus, & humidus: pituita frigida, & humida: & ꝙ ex his singuli influunt aliquando synceri, aliqñ aliis cōmisti: & ꝙ particularum œdemate, vel scirrho, vel phlegmone laborantiū dispositiones hac de causa plurimū variantur. Nam & anthraces, & cancri, & herpetes, & erysipelata, & phygethla, & gangrænæ, & phagedænæ, & satyriasis ex hoc genere sunt, & vitiligines, & atheromata, & acrochordones, & achores, & saui, & ganglia: & steatomata appellata, morbi sunt, qui fluxionū sunt partus. Hæc vero inuicem differunt, ~~ac præterea ea omnia~~, de quibus prædiximus: qm̄ non nulla quidem ex sola sunt pituita, non nulla autem ex sanguine, quędam ex bile flaua, quędā ex nigra, quędam ex aliquo alio humore, qui non dum omnino sit extra naturam. Sed hic ipse, qualiscūq;

A.li.1.f.1.d.4. e.1.f.6.f

C fuerit, vnus oīno erit ex his, quos enumerauimus. Neq; enim fieri potest, qn̄ sit aut calidus & siccus, aut calidus & humidus, aut frigidus & siccus, aut frigidus & humidus. Sed, qñ ad plurimum crassitiei, & frigiditatis peruenit, naturalis pituitæ formā amittit, atq; alius quidē humor esse existimatur, qui ex toto genere sit præter naturam: Non tñ ita se res habet: donec enim frigidus, atq; humidus sit facultate, ex pituitæ genere erit. Eadem ratione, quicunq; calidus fuerit & siccus, idē cū flaua bile genus subibit. De his vero plenius alibi disseruimus. Quo fit, vt nunc de his breuius dicamus, quoniam & de his ipsis omnibus copiosius in iis libris, quos de curandi ratione edituri sumus, tractare statuimus. Ad id vero, quod præsentis interest operis, redeamus. Omnes, quidem huiuscemodi morbi fiunt subinde ad partes ignobiliores materiam inutilem deponente natura: quod etiam à multis aliis antea dictum est. Quis tamen sit depositionis modus, non adhuc est dictum: rationem enim quādam, atq; mentem naturæ tribuemus, si ita simpliciter ipsam, quicquid inutile est, deponere affirmemus ex nobilibus partibus ad ignobiles. Sed, ꝙ quidē in morbis bonę iudicationes ab aliqua huiuscemodi facultate fiant, manifeste apparet. Quis autem generationis modus his iudicationibus sit, nō dum maiores nostri exacte docuerunt: quoniam neq; potentias naturales, de quibus nos in aliis cōmentationibus egimus, quot numero, & quę nam existāt,

D & quod singularum sit opus, satis explanare potuerunt. Sed nulla sanè difficultas suppositionibus, quas in eisdem commentationibus demonstrauimus, vtentes nunc, de hisce omnibus transigere. Cum quatuor sint numero potentiæ, quarum quælibet siue animalis, siue plantæ particula particeps est: & cum vna quidem ex iis attrahat id, quod ei conuenit, alia autem retineat, alia alteret, alia, quod superfluit, excernat: & cum materia ipsa superflua duplex genere existat, aut enim quantitatis ratione, aut qualitatis: cum denique omnium corporis partium non æquale sit robur, quippe principaliores partes statim ab initio natura maiori robore dotauit: Nihil mirum, si in impuris corporibus, in quibus plurima inutilis materia redundat, ad ignobiliores partes aliquid cōfluat. Nam superfluus humor, vt qui à partibus oībus robustioribus expellatur, ac nullibi cōsistere queat: tādem ad imbecillissimā omniū peruenit partē. Hęc vero alia, atq; alia in diuersis corporibus existit: aut quia in prima animalis formatione eidem parti aliquis error obtigerit, aut postea aliquam susceperit noxam: aut quia talis natura esse debeat, quemadmodum cutis: hæc enim (vt quæ nullam operationem habet, sed vsus tantum gratia à natura instituta est) optima ratione partibus aliis, quæ aliquam habent operationem, imbecillior est facta: est enim quoddam veluti velamentum, atque amictus animalis cognatus, cum neque coctionem, neque alimēti digestionem, neque sanguinis generationē, neque pulsum, neque respirationē, neque voluntarium motū, neq;

omnino

omnino operationem aliquam afferat animali: ac præterea cum omnium aliarum partium exti- E
ma sit collocata, non absque ratione totius corporis excipit excrementa. Multa enim ab initio in-
strumenta, expurgandæ materiæ inutilis gratia, natura molita est: & hæc quidem sola ad tuendā
sanitatem sufficiunt, cum nullam corpori labem is, qui nobis circunfunditur, aer adiecerit, aut de-
linquens ratio victus humorum vitiosorum redundantiam immodicam in corpore nō effecerit.
Nam, cum talis acciderit error, non amplius naturalia sufficiunt instrumenta ad excrementi mul-
titudinem expurgādam. Ideo'que tunc accidit, vt fluxiones à valentioribus impulsæ partibus ad
imbecilliores irruant. Illud quoque non nunquam vsu euenire solet, vt, cum stipati fuerint hi, per
quos expurgantur, meatus, ad alia confluant loca. Hæc quidem principia sunt gignendi omnes
prædictas ægritudines. Malum vero in ipsis membris augetur, cum in eisdem impactæ superflui
tates ac putrescentes, atque ea ratione magis vitiatæ, influentem postea humorem, etiam si vtilis
sit, coinquinant atque corrumpunt.

De causis morborum in genere conformationis. CAP. 7.

SEd, quoniā similarium partium proprios recensuimus morbos, superest, vt de instrumenta-
riorū morbis dicamus, exordiū ab eo sumentes, qui primū inter alios obtinet locum, qui vide
licet in formatione consistit. Hic autem fit naturali quidem figura non nunquam euariante: non F
nunquam vero læuitate quadam aut asperitate, aut meatu ipso corrupto. Causa autem, ob quam A. t.2. pri.pet. can.569.col.3. e
figura naturalis permutatur, prima quidem est formatio conceptus in ipso adhuc vtero matris vi
tiata vel ob materiæ multitudinem, aut ob qualitatem minime aptam: quæ naturales seminis mo
tus impediat. Secunda vero, si, dum paritur, dum'que fasciis infans inuoluitur, error aliquis com-
mittatur. Mollia siquidem ac penè fluxibilia cum sint corpora infantium nuper in lucem venien
tium, facile inuertuntur, cum & in exitu à matris vtero non recte ab obstetricibus excipiuntur, &
non cōmode fasciis inuoluuntur, ac deinceps à nutricibus sine modo aut attollūtur, aut reponun-
tur, & dum prębetur lac, & dum lauantur, & dum fasciis alligātur. In his siquidem omnibus, nisi
quis infantes cōmode pertractauerit, facile vniuscuiusq; membri figura naturalis euertitur, ac cor
rumpitur. Et quidē in omni ea, quæ sequitur, educatione, partim ab immodica satietate, partim à
motibus perperā factis, dū ante tempus aut stare, aut ingredi permittuntur, aut vehementioribus
motibus exponuntur, plura in ipsis membra inuerti contingit. Siquidē nimia satietas operatio-
nes impedit naturales. Intempestiui autem & vehementiores motus labefactāt artus, ac, in quam
minime sit opportunum, partem circumagunt. Crura etenim ex ipsa innitentium corporum gra
uitate aut ad exteriora, aut ad interiora vertuntur, vt magis ad hæc, quàm ad illa primum tibiæ G
momentum declinet. Quibus enim rectiora sunt, quàm naturę cōueniat, blęsa fiunt magis. Qui-
bus autem cauior, efficiuntur rhæba. Voco autem blæsum, quod ad exteriora conuertitur: rhæ-
bum autem, quod in contrariam partem. Et thoracis quidem partes plerunque à nutricibus in-
uertuntur, dum ipsas in prima educatione nimium arcte extrinsecus vinciunt. Maxime vero hoc
quotidie apud nos fieri intuemur in virginibus: quibus, dum studēt nutrices augere ea, quæ sunt
circa coxas ac ilia, vt hæc magnitudine thoracem exuperent, vittis quibusdam totum circumpre-
hendunt, atque omnes scapularum ac thoracis partes vehementius stringunt ac comprimunt.
Quo fit, vt, cum sæpe non æque omnes intendantur, aut pronum in partem anteriorem redda-
tur pectus, aut posteriores partes, quæ ad spinam pertinent, gibbæ reddantur. Illud vero nō nun-
quam accidere solet, vt veluti perfractum atque ad latus adductum fiat dorsum, ita vt altera qui-
dem scapularum non aucta, sed parua ac valde compressa appareat: altera vero prominens, tumi-
da'que ac omnino maior. Hæc quidem omnia figurarum existunt vitia, quæ in thorace commit
tuntur ob errorem imperitiam q; non æquo momento alligantium nutricum. Sic & medici ple-
runque male alligantes atque efformantes artus effractos, ipsos inuerterunt: non nunquam ve-
ro, ubi medicus recte suum opus impleuerit, ipse, qui patitur, si, antequam callus satis inualuerit, H
membrum exercere conetur, sibi inuersionis est causa. Sed & collisæ partes sicuti nares, & circun
fractæ sicuti supercilia cauitatum ossium, quas cotylas græci vocant, & excisa quandoq; ossa, aut
magna portio carnis, cum deinceps non ęqualiter supercreuerit, hęc omnia occasionem afferunt,
ut naturalis figura perdatur. Alius autem modus est figuræ deprauandæ, qui ob immodicam re-
pletionem aut alimenti defectum contingit, sicuti iis, qui aut nimis crassi facti sunt, aut nimium
contabuerunt, siue id in una tantum corporis parte, siue in toto corpore eueniat. Nam & mor-
bus, qui elephas appellatur, & tabes (græce phthoe) manifestissime figuram immutant. Resima
tur enim nasus, & labra crassa fiunt, atque aures extenuatę uidentur his, qui elephantiasim patiun
tur: atque hi omnino satyrorum effigiem præ se ferunt. Nares autem acutæ, & collapsa tempo-
ra, & oculi concaui, & circa scapulas ac brachia ueluti quædam alæ, his, quos tabes male habet,
apparent. In his quidem omnibus prima ratione corrumpitur figura naturalis. Ex accidenti au
tem his, qui resolutionem aut distentionem neruorum, aut inflammationē, aut duritiem patiun-
tur, aut quibus nerui dissecti sunt aut chordæ, aut duris cicatricibus astricti. In his siquidem om-
nibus alias ob aliam causam, ad alteram partem membrum declinat, tractum quidem à muscul's
motum facientibus in his, qui altera tantummodo parte sunt resoluti: sic & in neruorum disten-

tionibus

A tionibus quæ ad alteram contrahunt partem à musculis distentis. Inflammationes etiam & duri tumores atque induratæ cicatrices & quicunq; tales affectus partem ad se proximam tendunt, eadem ratione membrum peruertunt. In eisdem vero dissectis neruis & tendinibus, sicuti in resolutis, oppositorum & secundum naturam se habentium actio, membrum ad se attrahit: adeo ꝙ hæ plures numero causæ ad vnam reducuntur, quæ membrum vrgente ad alteram partem tensione peruertit. Et de figurarum quidem præter naturam differẽtia, hęc dixisse sufficiat. Cauitates aũt quæ partibus corporis insunt & earum meatus, ob eas quas subijciemus causas corrumpi vel lędi contingit, coalitum scilicet, angustiam, obstructionem, compressionem, subsidentiam, & eorum quę ora appellantur patefactionem. Nam quum non nunquam exulcerata sit cauitatis interior superficies, ac deinceps simul coalescant exulceratæ particulæ, formatio naturalis necessario destruit. Non nunquam vero vel carne adnata, vel aliquo alio germine pręter naturam, vel duro quopiam siue inflammato tumore, aut abscessu in ipsis corporibus instrumentorum, ac deinceps eodem tumore præter naturam, interiorem occupante cauitatem, loco angustia superuenit. Et sanè obstructio ob lentos ac crassos humores, vel ob callos aliquos, vel ob grumos proueniens, cauitates ad similem perducit affectum. Sic & si aliquid extrinsecus incidat, ac vehementius comprimat, necessa
B rium est vt circum iacentia corpora ad interiorem cauitatem detrudantur. Quin & si subsideãt in se ipsa corpora, veluti cum ab astringentibus coguntur, aut à frigidis densantur, aut ab arefacientibus marcescunt, ipsos quidem meatus in primis, iam vero & ipsas etiam cauernas constipabunt. Nam ora quidem meatuum nõ solum constipantur, sed etiam penitus in huiuscemodi affectibus sæpenumero occæcantur. Sed & eius virtutis quæ contentiua appellatur motus immodicus, cum ora meatuum supra modum colligit & cohibet, constipationis est causa. Quemadmodũ & excretiuæ virtutis motus immodicus nimium laxat: hoc idem sæpenumero faciunt & virtutis contentiuæ imbecillitas, & medicamen aliquod, aut aqua quæ aperiendi ora vim habeat, aut mollities immodica quæ ipsis accidit instrumentis, aut circunfusi aeris temperatura, quæ ad humiditatem & caliditatem immodicam vergit. Hę quidem sunt & meatibus & ipsis præterea cauernis talium affectuum causę. Atq; ex his intelligi potest quas nam ĩ corporibus similaribus cãs esse velint hi, qui ex tumoribus atque meatibus eadem putant esse constructa. Sed cum tota ipsorum suppositio sit falsa, mihi superuacaneum visum est de ipsis priuatim facere mentionẽ. Quare ad id quod propositi nostri est institutum, reuertamur, ac reliquorum morborum causas assignemus, ab eo rursus genere quod ad formationem attinet exordientes. Superant aũt duo in eo modi, cum instrumenta
C aut præter naturam læuia fiunt, aut aspera. Exasperantur autem quæ prius erant læuia, & læuigantur quæ prius erant aspera: illa quidem ab acritudine humorum aut medicaminum abstersa, hæc vero à pingui humiditate aut lento humore irrigata. Præcipue vero in ossibus hæc euenire euidẽter conspiciuntur, cum non recte à medicis curantur: sed aliquando ex humorũ natura qui in animalium corporibus inueniuntur habent originẽ. Oculorum aũt & gutturis asperitates, nõ ex his tantum, sed ex acribus vaporibus aut puluere vel fumo contingunt, sicuti (vt arbitror) & stomacho & ventriculo & intestinis à materia inutili quæ in ipso corpore gignitur, atque ex eorũ quæ eduntur & bibuntur qualitate: inter quæ etiam venena connumerantur. Liquet autem ꝙ exasperantium causarum singulæ cum inualuerint, vlcerationem quidem aliquã aut corrosionem in partibus carnulentis afferunt, in ossibus vero cariem inducunt. Hæ quidem sunt primi generis ægritudinum, quod in formatione consistit, causæ.

De Causis Morborum in genere Numeri. CAP. 8.

A.ibidem.h

S Ecundi autem[h] generis quod in numero consistit, Vbi quidem aliqua ex partibus defuerit naturalibus, aut sectio aut vitio aut putrefactio aut valida frigefactio præcessit. Et causę quidem frigefactionis prius sunt explicatæ. Putrescunt autem non nulla quidem à medicaminibus q̃ vim
D habent putrefaciendi, aut ab ijs quæ in ipsis animalibus oriuntur superfluitates: non nulla vero ob id quod minimè transpirant. Causas etiam prohibitæ transpirationis præcedentes prius aperuimus. Vbi vero aliquid supercreuerit quod non sit è numero partium natura constantium, hæc quidem etiam ægritudo ad numerum partium spectabit: sed cum id quod superadditum fuerit, formam obtinuerit secundum naturam, optimæ materiæ abundantia erit in causa: at si præter naturam, erit & materiæ qualitas præter naturam. Atqui vires vtrobiq; validas esse oportebat, alioquin neque quod vtile erat, natura afformasset, neque quod vitiatum, excreuisset. Format autẽ in conceptibus, quãdo aut sex digitos aut tale aliquid facit: in iam adultis autem, quando exulceratis particulis validas carnes superaluerit, aut ĩ oculis vnguem. Deponit autem id quod est inutile in his passionibus quas Græci ganglia, meliceridas, steatomata, atheromata appellant, ac in reliquis eiusdem generis affectibus.

De Causis Morborum in genere Magnitudinis. CAP. 9.

A.ibidem.e

E T[e] magnitudo quidem partium augetur ab optimæ materię multitudine, & à potentię robore. Imminuit autem à contrarijs causis, aut vbi sectione aliqua, aut exustione, vel putrefactione, vel immodica frigefactione quę interitum affert, aliqua instrumenti corrumpitur pars, adeo vt quę remanet, mutilata reddatur.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 17 sur 390

De Causis Morborum in genere Positionis. CAP. 10. E

QVæ vero in compositionis genere ægritudines fiunt, Nō nullæ quidem à repentinis ac vehementibus motibus præcedentibus ortum habent: Nō nullæ autem ab articulorum immodica humiditate, quæ ligamenta madefacit atq; laxat, totamq; dearticulationem ob lentitiam, lubricam reddit: Non nullis aūt ob id q̄ cotylarū. i. cauitatum ossium, supercilia circūfrangūtur, aut quo'd cotylæ ipsæ statim à principio supinæ incontinentesq; ac penitus in superficie factæ fuere, promptius artuū capita ex suis sedibus excidūt. Hęc igitur omnia exarticulationū cāę sunt. In his aūt ægritudinibus quę enterocelę & epiplocelę appellant, laxari magna ex parte, nō nūquā vero & abrumpi, eū meatū contingit, qui ab peritonæo ad testiculos pertingit: Sic quoque deinde ad ipsum meatum, aut ad tunicam quā Græci erythroeidem appellant, aut omentum, aut aliquod labit intestinū. Mouent pręterea suis sedibus intestina, cum dissecto peritonęo deciderint. Et pulmonis quoq; fibra sæpius in vulneribus pectoris exit. Et tunica vuea vt plurimum relaxat, cū corneam nimium erodi contigerit. Vbi et visceris cuiuspiam fibra aliqua non nunq̄ ob vehementiores casus aut compressiones complicet, hęc quoq; ęgritudo ad situs simul & figurę euariationem pertinebit, facta ob illas quas commemorauimus causas. Ad vicinas aūt partes cōicatio deprauat, cum aliqua non oportune coaluerint, aut cum aliquod appendiculū aut vinculū relaxat vel intendit vel abrumpitur. Neque in obscuro est ex quibus nam occasionibus horū singula eueniant. F

A.c.2. pri. par. cā. 569. col. 4.e

De Causis Solutionis Vnitatis. CAP. 11.

VNius vero adhuc generis ægritudinum quod commune omnibus existit partibus, siue similares ac omnino simplices siue compositę existant, causę sunt explicandę. Ego vero hoc vniuersum genus vnitatis solutionem appellare cōsueui, aut vnitatis corruptionem, aut cōtinuitatis solutionem, vel quomodolibet aliter, prout sperauerim sermonem auditoribus fore perspicuū. Neq; enim nomen aliquod ab ijs qui ante nos fuerūt, impositū accepimus, sicuti non nullas eius species proprijs designauere vocabulis: Fractionem quidem & cariem, cum in osse soluitur continuitas: Vlcus autē ac Vulnus, cum in carne hoc fit, appellātes. In ossibus aūt capitis, plures etiam sunt nūcupationes: Qualis enim est in reliquis ossibus fractio, ruptio vel ruptura vocatur. Quæ vero ab aliquo acuto occursante atq; abscindēte fit, icisio atq; dissectio appellat & sedes. Nomen aūt teredonis ~~apud Græcos, quod cariem~~ significat, vt quodammodo (vt apparet) e, litera superabundare: ~~nam à tremate, id est foramine~~ deriuatū esse credit, veluti tredon quædam idest foratio existens, quæ videlicet ab acutis humoribus erodentibus fit. Sub aliud aūt ab initio quidem cadit ægritudinis genus, & ossis asperitas potius q̄ caries nuncupat: maiori aūt foramine facto, et quodam veluti sinu apparēte, caries dicit. Et collisio quidem ex hoc genere existit, quę magna ex parte in partibus fit carnulentis, non nunquam vero & in ossibus capitis, in pueris præsertim: nā in se ipsum cedat oportet quicquid collidit: hoc aūt & molle esse expostulat ac non perfecte durū: quare aut ex carnosis partibus, aut ex tenera ossium natura existet, quæ duri ac validi corporis extrinsecus occursantis violentū sustinet impetū. Cū igit exterior superficies eius quod ita patit corporis continuitatem seruauerit, multæ vero exiguæ diuisiones in profundo cōstiterint, collisio ac cōtusio vocat hoc ægritudinis genus: At, cum cauitas aliqua apparet, quam rei collisæ percussor impresserit, tūc illisio dicit. Necessarium est igitur omnino vt sub ipso ictu, in se ipsum impellatur & cauum fiat id quod collidit, alioqui enim non collideret: vt vero abeunte cā cauitatem retineat, non est necessarium, nam magna ex parte mollia omnia ad naturæ suę locum regrediunt, vbi percussor discesserit. Si vero non solū introcesserit capitis os, verū etiam ruptio aliqua in superficie exteriore fuerit adiuncta, tunc est ægritudo composita: neq; ei nomen aliquod inditum ab antiquis authoribus habemus: sed potius est oratione explicanda, q̄ nominibus extreme barbaris, quibus pleriq; iuuenes medici vti consueuerunt. Continuitatis vero solutio existit & ruptio & cōuulsio, altera carnosis partibus, altera neruosis, adueniens. Horum vero generationis est cā, repētinus quidam ac inæqualis vehemensq; motus, ac tum præcipue cum neq; perfricata neq; calefacta neq; ad æqualitatem ducta aut molliciē corpora, motibus exponunt. Diuellunt enim in hmōi affectibus plurimæ eorū partes. Atq;, vt summatim dicā, omniū huiusce generis ægritudinū causæ, nō nullæ quidē extrinsecus adueniunt, non nullæ aūt ex ipso corpore ortū habent. Atque extrinsecę quidem sunt ea omnia, quæ vulnerare ac collidere apta sunt: Ex ipso aūt corpore causæ sunt immodici quidam ac sine ordine motus animalis, & non nulla humorum vitia quæ corrodendi vim habēt. Tales quidem sunt causæ ægritudinis omnibus partibus cōmunis, primis scilicet atque simplicibus quæ similares appellantur, atque ijs quę ex illis componuntur, quę & instrumenta & instrumentarię dicūtur. Compositarū vero ęgritudinum causas non est admodum inuenire difficile, cum ex his quas commemorauimus componantur. Quare si quis hoc desiderio tenetur, potest sibi hanc parare facultatem. Nunc aūt est tempus vt huic sermoni finem faciamus, ac de accidentium differentia deinceps disseramus.

A.l.1.f.1.d.1.c.2.f

A.ibidem.f

Galeni

GALENI DE SYMPTOMATVM DIFFERENTIIS LIBER VNVS

Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Ad quæ Capita Differentiæ omnes Symptomatum Reducendæ sint.

Quid Sanitas, quid Morbus, Affectus, Pathos, Causa per se & per accidens, & Symptoma. CAP. I.

C Vi nam & quot numero morbi in vniuersum sint, tã simplices quàm compositi, generatim membratimq; diuidentibus, quot item cuiusque generandi sint causæ, alijs commentarijs prodidimus. Reliquum est de symptomatis disserere, quo de affectibus omnibus qui præter naturam sunt, omnis nobis absoluat disceptatio. Omnis igit corporis affectus qui à naturali statu recessit, vel morbus est, vel morbi causa, vel morbi symptoma, quod et epigennema quibusdam medicis nominare in vsu est: verum non admodum id vocabulum Græcis vsurpatũ est, sed symptoma & pathema & pathos omnia id genus nominare solet. Sane nõ idem oino significat per iam dicta nomina, sed sicuti ipse distinguã, de omnibus deinceps quæ propinqua inter se sunt, ad hunc modum differens. Ergo dictũ est morbum esse corporis statum quendam præter naturam, à quo functio læditur primum. Constat aũt, & si eum esse affectum quendam præter naturam dixerimus à quo actio læditur, idem dicturos: si quidem omne quod est, siue id sanum sit, siue ægrum, siue neutrum, quodammodo afficitur. Ab διαθεῖσθαι vero, i. affici, διάθεσις, i. affectus nomen quodammodo est ortum, atque in hunc vsum non ab antiquis modo philosophis, sed etiam alijs Græcis tractum. Et affectus quidem tum eorũ qui sani, tum qui ægri sunt, tum neutro modo se habentium omniũ, est commune: etenim & cantus & harmoniæ & orationis & dictionis affectio quædam esse videtur: morbus autem sanitati contrarium. Dissidet autem ab vtrisque (veluti Plato ipse definiens prodidit) quod græce pathos & pathema dicitur, latine passionem appelles: quicquid enim patit quis, pathos siue passio est ap D pellandum. Eoq; arbitror sensuum quoque alterationes, pathemata siue passiones appellauit, In visu quidem eas quæ ab albo, nigro, flauo, & ceteris coloribus fiunt: In tactu, quę à calido, frigido, humido, sicco, molli, duro, ceterisq; id genus: Ad eundem modum & in singulis reliquorum sensuum. Nominat autem is & voluptatem passionem, omnemq; in summa motum, quicunq; ab altero fiat in alterum: quippe agentis motus actio est: eius vero quod ab eo est quodam modo affectum, passio: in summaq; ipsum affici, idem quodammodo quod pati est. Differtq; passio ab affectu affectione ue, motu. Quippe cessante eo quod alterabat, alteratio quæ in passo iam remanet, affectus eius est: ita scilicet vt in ipso verti & mutari & alterari & moueri, passio generationem habeat: in eo vero quod manet, & in subiecto corpore reseruatur, affectus constat. Iam ipsum quoq; permanentem affectum Græci passionem nominant, veluti etiam quod iam fecit, nec etiamnum facit, causam. Quanquam neque hoc absoluto sermone causa est, nec affectus qui manet, absoluto sermone passio: sed exacte loquenti, affectus passio est iam facta, nõ autem quæ adhuc fit. Quod autem Græci sic nominare consueuere, in libro de medicis nominibus à nobis est monstratum. Cuius memores, id agamus, vt (quod à nobis semper est dictum) de nominibus quàm primum inter nos conueniat, ad res autem ipsas properemus, in ijsq; moremur. Verum plerique eorum qui sibi doctrinam vindicant, contra faciunt: litigando enim de nominibus totam vitam conterunt.

A.l.1.f.1.d.1.c. 1.28 d

quare ad finem artis attingere nunquam possunt. Quid nam igitur est agendum ei qui veritatis est studiosus? Nempe res ipsas quæ inter se natura sunt similes, eoq; minus aduertuntur, ostendere: Dein nomina ijs imponere, potissimum quidem si potis est, quæ maxime sint in vsu: sin hæc non nouit, apta fingere: Ante omnia vero singulis rebus singula nomina, ne qua in sermone vel obscuritas ex homonymia nascatur indeq; sophismata oriantur, vel res vlla omittatur: Illud vero recte ne an non recte, & proprie an improprie, nomen sit positum, per longius ocium æstimare, cum res ipsas iam intellexerimus: quippe in harum cognitione successus operis consistit, non in nominibus. Ac nos quidem, sicuti dixi, tum consueta vulgo nomina rebus imponimus, tum res quæ inter se sunt vicinæ, distinguimus: cæteris nominare quidem sicuti libet permittimus, rem aliquam indefinitam relinquere non permittimus. In his nanque ipsis quę propo sita nunc sunt, quoniam id quod in ipsa corporis conuersione & mutatione & qualicunque alteratione consistit, diuersum est ab eo quod iam factum est & subsistit: eius autem quod factum est, aliud naturalem actionem efficit, aliud eam lædit: Quod in ipso (vt sic loquar) fieri essentiam habet, actionem passionem ue nominauimus: Quod in permanentia ad aliquod tempus, sanitatem morbum ue. Passionem vero ab actione discreuimus, tanquam quod fit ab eo quod facit: Sicuti morbum à sanitate, veluti id quod præter naturam est, ab eo quod secũdum naturam. Rursus igitur integris horum orationibus positis, deinceps quæ reliqua sunt persequamur. Sanitas est secũdum naturam affectio, functionis effectrix. Nec interest, sicuti diximus, an affectum statum ue qui actionem efficiat, dicas, an actionis causam: Simili modo nec si illud secũdũ naturam auferes, quicquam referet, adsignificatur enim in reliqua oratione. Ita sanè & Morbus, status corporis est extra naturam, vitiatæ actionis causa. Vel breuius ad hũc modum, Morbus est affectus præter naturam qui actionem impedit: Passio, motus in materia qui fit ab agente: ipse vero agẽtis motus Actio: Quod autem ex sua natura ei quod fit partem aliquam generationis confert, causa ipsius dicitur. Porrò huius multa sunt genera, nam & materia & vtilitas & scopus & instrumentũ & vnde motus initium: singula enim horum, ei quod fit, perfectionis aliquid conferunt. Quæ vero nihil conferunt, sed tamen ab ijs quæ conferunt seiungi non possunt, hæc eius quod sine quo non, rationem obtinent. Sanè hæc cum ita se habeant, fieri subinde potest, vt causarum quæ se deinceps excipiant, series quædam existat: non aliter quàm si calculis aliquot deinceps positis, primum eorũ moueat quis, ac primus secundum, & ille tertium, atque ita deinceps vnusquisque eum qui sibi succedat. In talibus autem omnibus nisi quis id quod per se facit, ab eo quod ex accidenti facere dicitur distinguat, plurimi absurdissimiq; errores in disputatione contingent. Significat autem Per se, idem quod primum, tametsi atticizantium quidam non ita particulam vsurpent: Ex accidenti vero, idem quod secundo loco. Igitur qui primo calculo digitum admouet, primum quidem hunc mouet: ex accidenti vero ac secundo loco eum qui illi succedit, atque ad eum iam modum reliquos omnes. Pari modo primus quoque secundum quidem mouet per se, ex accidenti vero tertium, & qui reliqui ab hoc habentur. Iam secundus ipse pro eadem ratione, primo siue per se mouet tertium, secundo loco quartum & quintum, & si qui sunt deinceps. Quòd si diligentius adhuc distinguere libet (quippe ad exquisitiorem rei notitiam sic præstat) quisque calculus eum qui sibi deinceps habetur, primum mouet, secundo eum qui post hunc, & tertio adhuc eum qui post illum, & quarto eum qui huic est deinceps. His ita se habentibus ac definitis, quoniam morbus affectus quidam est præter naturam qui actioni incommodet: morbum autem ipsum præcedere potest affectus alter, qui etiam præter naturam sit, non tamen secundum suam ipsius finitionem actionem labefaciet, sed morbi interuentu: talem affectum non morbum, sed causam quæ morbum præcedat appellauimus. Quo in loco diligenter animum ad eos aduertamus oportet, qui illum quoque affectum lædendæ actionis causam dicunt: Non enim per se aut primum, sed ex accidenti & secundo, impediri offendiq; per eum actionem dicemus: a morbo vero ipso primum, & secundum ipsius substantiæ rationem. Itaquę cum dicitur, morbus est corporis affectus qui actionem impediat, ijs qui statim subaudiunt quòd primum & ex se ipso id facit, sufficiens est definitio: Si qui vero vel minus dextere vel contentiosius inaudiunt, ijs adijciendum in oratione est, primum, quo talis sit finitio: Morbus est affectus corporis, actionem aliquam impediens primum. Quotquot igitur affectus hunc præcedunt, ij morbi non sunt. Quòd si vlli alij cum his affectus incidunt, qui ipsos veluti vmbræ sequantur, nec hos morbos vocabimus, sed symptomata. Ita non statim quicquid est in corpore præter naturam, morbũ vocabimus: sed id Quod primum actionem vitiat, morbum: Quod hũc præcedit, morbi causam, non dum autem morbum. Quòd si quis alius affectus in corpore morbum sequitur, is symptoma duntaxat dicetur. Quin etiam actionis ipsius lęsio, symptoma animalis est: Quicquid nanque animali pręter naturam accidit, Symptoma est. Ac nominũ quidem vsus apud Grecos ita se habet: Quę tamen mutare, dummodo res ipsę (sicut prędictum est) maneant immotæ, ei qui volet licebit: Verbi gratia, si cui non placet symptoma vocasse, sed epigennema, quasi superueniens vel supergenitum: Symptoma enim esse, quicquid pręter naturam animali accidit: Epigennema vero non omne sed quod solos morbos necessario sequitur. Verum nos (sicuti dixi) omnem alterationem quę adhuc fiat,

E F G H

A.l.1.f.1.d.1.c.1.28.d

passionem

A passionem: omnia vero quæ in corpore præter naturam subsistunt, nominauimus symptomata. Accidetq; aliquoties eandem rem & passionem & symptoma nominari, quod scilicet vtriusque significatum (quanquam secundum aliam atq; aliam rationem) illi insit. Verbi gratia, ipsum tremere, pati est, propterea q̃ tum alterari tum moueri particulam aliter, quàm pro suæ & naturalis actionis ratione, contingit. Præterea tremor, passio, propterea quod talis motus alteratio est. Idem etiam tremor symptoma est, propterea q̃ motus est præter naturam. Quod si alteratio solum esset, qualis in videndo, audiendo, odorando, gustando, tangendoq; intelligit, passio tm̃ nominaret, nõ etiam symptoma: Symptomatis enim id proprium est, vt sit præter naturam. Quo fit, vt in formis omnibus quæ à naturali statu immutant, consistat: siquidem in figuris naturalibus, & coloribus, & magnitudinibus, & actionibus, & passionibus, vbi corrumpunt, existit. Estq; hæc eius maxime propria finitio, mutatio à naturali statu. Quid igitur? nũ & morbus mutatio naturalis est status? an non absolute mutatio, sed mutatio quædam: symptoma vero absolute mutatio est? Quippe naturali in affectibus statu mutato, actionemq; lædente, morbus existit: duoq; hæc quo morbus sit omnino exigunt, vt in genere sit affectus, & functionem lædat: Quorũ neutrũ symptomati necessario adest: quippe quod, licet neque affectus sit, nec actionem aliquam lædat, tamen eo solo q̃
B præter naturam sit, abundè definiet. Atq; à morbo quidem ea ratione differt? A passione vero, q̃ hæc omnino sit in motu, interim vero & secundũ naturam: Symptoma non solum in motu, sed ẽt in habitu quodam & permanentia, omnino autem præter naturam. Erit igit̃ Passio, alteratio motus ue circa materiam, adhuc (vt sic loquar) fiens: Affectus vero post manens: Symptoma omne quod animali præter naturam, incidit. Qua ratione morbus quoq; sub generali symptomatis appellatione veniet: est enim is quoque ad quendam modum symptoma. Quin etiam præcedentes morbum in corpore animalis causæ, sub generali symptomatis notione cadunt.

Trifariam esse Symptomata: ac Quæ Proprie ita appellentur. CAP. 2.

A.t.1. pri. part. cã.569.col.4.g

AC de ijs quidem iam dictum est: De proprie vero dictis symptomatis, ĩ hoc opere disputare paramus. Est "porro horũ triplex differẽtia: Alia nãq; ipsius corporis nostri sunt affectus: Alia functionum offensæ: Alia hæc ambo comitãtia, idq; tum in excrementorum excessu eorum, quæ excernuntur & retinent, tum in ijs qui in ipso animali æduntur sonitibus, tum etiam in reliquis quæ sensibiles sunt differentijs omnibus. Sub læsionis autem siue offensæ nomine, nunc priuatio quoque mihi inaudiatur. Non enim difficultas modo motus quam Græci dyscinesian vo-
C cant, neque difficultas sensus quam dysæsthesian appellant, vitia quædam actionum sunt, sed etiam immobilitas & insensibilitas. Ad eundem modum nec dyspepsia. i. mala concoctio solũ, sed etiam apepsia. i. cruditas. Atq; hæc quidem genera symptomatũ sunt, in quibus æstimandæ sunt membratim differentię: quarum singulas prosequi sermone deinceps conueniet: Illo primum admonito, quod in libro de morborum differentijs diximus, nempe qui sanitatem nõ esse affectum corporis, vnde actio proficiscatur, sed ipsas actiones putarunt, hos vtiq; quam nos nunc doctrinã in symptomatis de actionum læsione tradimus, in morborum esse doctrina tradituros. Constatq; à nobis si modo nihil in ipsis rebus errabunt, de solis nominibus esse dissensuros. Oriuntur aũt (vt sæpe dictum est) huiuscemodi doctrinarum errores ex omittenda quapiam differentia. Itaq; si differentias omnes percensentes, non esse eas symptomatum sed morborũ dicant, in nomine tm̃, nõ re, à nobis dissentient. Ergo dicendę differentiæ nobis iam sunt, disputatione ad principium reuocata. Qm̃ Symptoma generatim quidem appellatur quicquid animali pręter naturam cõtigit, ita vt tum morbi ipsi, tum morborum causæ quæ scilicet intra corpus subsistunt, non quæ extra habẽtur, symptomata sint: Altera vero significatione ac veluti magis propria, detractis tum morbis tũ eorum causis, reliqua omnia quę præter naturam sunt, symptomata nominantur. De quibus nũc
D agere nobis est propositum.

De Symptomatis Actionis Animalis. CAP. 3.

ERgo repetita iam eorum triplici natura, deinceps omnia diuidemus, ab actionum læsione auspicati. Hæc ergo diuidenda est primum in duo genera, propterea nimirum quod actionum ipsarum duæ sunt primæ differentię, alterę animę, alterę naturę: Itaque etiam appellantur, illę quidem animales, hę naturales. Rursus igitur animales primum diuidentes, in sensibiles, motiuas, & tertias hegemonicas id est rectrices (neque enim incommodum est ita clarioris doctrinę causa eas
A.l.1.f.1.d.1.c. 5.27.e nominasse) iterum earum quanque in suas differentias diducamus. Sensibilis "igitur animæ functio, quinque in totum habet differentias, visiuas, olfactorias, gustatorias, auditorias, & tactorias. Motiua vero actio, continuatum sibi instrumentum vnum habet, motionisq; eius rationem vnam (demonstratum enim id est in libris de musculorum motu) variatur autem in particularibus instrumentis, ita vt varias habere species videatur. Reliqua animalis actio quæ à rectrice parte procedit, in imaginatricem, ratiocinatricem, & recordatricem diducitur. Ergo etiam noxę omnium sentiendi actionum, communes quidem insensibilitas, & disæsthesia id est sensus vitiosus sunt: voco autem nunc sensum vitiosum omnem, qui perperam obitus est, sensum: In parte vero
A.ibidem. quę in quoque sunt sensu, In oculis "quidem cęcitates, & visus obscuritates, & deprauationes

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 21 sur 390

quasdam: In auribus surditates, & auditus grauitates, & obauditiones quasdam: Simili modo in E
lingua, naso, & tactu, tametsi propria nomina sortita non sunt, tamen respondentia prædictis ad
proportionem habentur: quando vel prorsus non sentiunt propria sensibilia, vel cum vitio sen-
tiunt: Eritq; illud Cũ vitio duplex, alterum diminute, alterum depraua te. Porro tactus egregiũ
præter cæteros sensus in actione sua symptoma, possidet dolorem: qui etiam reliquis sensibus sed
tamen ab externis proprijs sensibilibus incidit: Huic vero non solum ab externis, sed etiam mul
to magis ab affectibus qui intra corpus consistunt: isq; subinde tam vehemens, vt non nulli cru
ciatu victi, sibi ipsis mortem consciscant. Ac sentiũt quidem & oculi ex lucis splendore dolorem
quendam: & aures ex magno quopiam & aspero sono: Sic in gustu quoque & odoratu alij tales
incidunt dolores, à proprio scilicet sensibili vnoquoque sensu male affecto: Maximi vero dolores
tactus sensui contingunt. Quippe, qui ex aurium phlegmone alio'ue affectu vehementer nos an-
gunt, ij proprij auditus dolores nõ sunt, sed tactus: Est enim is sensus omnium sensoriorum com
munis, reliqui quatuor sui quisque solius. Ad eundem modum in oculis non raro dolores immo
dici vrgent, tangendi scilicet in his sensu contristato: Non minus etiam in dentibus & crasso in-
testino. Iam pruritus quoque ex hoc genere symptomatum est. Non est igitur quod per quodq;
membrum proprium nomen quæras, qualia sunt cephalalgia id est capitis dolor, & cardialgia F
id est cordis dolor, & otalgia id est aurium dolor, non enim inuenies positum: sed oratione om-
nia talia explicasse contentus eris, vesicæ & renum & lienis dolores, item genuum & pedis cæte-
rorumq;, ad similem modum dolores appellans. Ac talia quidem & tot numero sensibiliũ actio-
num sunt symptomata. Ad hæc etiam duo egregia, sopor & peruigilium circa primum senso-
rium, quod omnium sensuum est commune, consistunt. At motiuarum actionum prima sym-
ptomata sunt immobilitas & vitiosa mobilitas: Huius autem alius diminutus infirmusq; motus
est, alius prauus: Prauí autem, alius tremulus, alius conuulsiuus, alius palpitans, alius vibrans.
Horum symptomatum aliqua vbi in toto corpore constiterunt, diuersam appellationem sunt
sortita, veluti emprosthotonus & opisthotonus & tetanus. Quod si totius corporis non solum
conuulsio sit, sed etiam rectricis partis actionum cohibitio, epilepsia dicitur: Sicut apoplexia cum
est totius corporis resolutio, vna cum rectricis partis functionibus cohibitis. Atque hæ quidem
motiuarum actionum sunt læsiones: Quarum si quæ proprium præter cætera nomen non habet,
non est quod quisquam eius occasione deceptus, aliquod symptoma præteritum à nobis putet,
veluti nec vel apnœan & dispnœan, vel ischurian & dysurian, vel aphonian & dysphoniã. Sed
ipsi medico omnia talia in quaque animali actione sunt exploranda: Non minus etiam cuiusque G
eorum differentiæ: Verbi gratia, cum dyspnœa vnum sit animalis operis nempe respirationis
symptoma, quot sint in vniuersum eius differentiæ, quemadmodum in libris de dyspnœa est in-
dicatum: Aut cacophoniæ, quot item membratim habeantur differentiæ, veluti in ijs quę de vo
ce scripsimus est traditum. Sanè non raro dubitauerit quispiam, cuius generis symptoma sit, ve-
luti de pandiculatione, & oscitatione, sternutationeq;, & tussi accidit. Verum de eiusmodi om-
nibus proximo libro, qui de symptomatum causis aget, differetur. Proximum est, vt rectricis
actionis offensas narremus, ac primum imaginatricis. Est igitur huius quoque alia veluti paraly-
sis siue resolutio quædam, quam Græci caron & catalepsin nominant: Alia veluti prauus quidã
erransq; motus, quod vtique paraphrosynen seu delirium vocant: Alia veluti deficiens & im-
becillus, qualis in comatis & lethargis cernitur. Quin etiam ratiocinatricis functionis quæ veluti
paralysis est, anœa siue amentia dicitur: Quæ veluti deficiens motio est, moria & morosis siue fa
tuitas: Quæ veluti errans est, delirium appellatur: plerunque enim in vtrisque simul delirium cõ
sistit, tum parum probè imaginando, tum parum apte ratiocinando: est autem aliquando in alte-
ro duntaxat: Quod genus Theophilo medico ægrotanti contigit, cui reliqua quidem prudentia
supererat & disputandi & præsentes exacte noscendi, cæterum tibicines quosdam angulũ domus H
vbi decumbebat occupasse, assidueq; sonare tum pulsare putabat: atque hos se intueri rebaã, par-
tim illic stantes, partim sedentes, adeoq; sine intermissione sonantes, vt neque nocte neque die vs-
quam vel minimum tempus quiescerent: exclamare igitur non cessabat, ac iubere vt domo eij-
cerentur. Atque hæc illi erat delirij ratio. Idem, postquam planè conualuit à morboq; euasit, tum
reliqua omnia quæ ingredientium quisque dixisset fecisset ue narrabat, tum imaginationis de ti-
bicinum tędio meminerat. Quibusdam vero nulla aliena imaginatio visitur, sed perperam ratioci
nantur, ratiocinatrice animę parte ijs affecta: Veluti phrenitico contigit qui fores sibi intrinsecus
occlusit, ac singula vasa per fenestram promens, accedentes rogabat, num proijcere iuberẽt. Hic
enim singula vasa rectissime nominabat: in quo se manifeste declarabat, nec in imaginatione cir-
ca ea læsum esse, nec in nominum memoria. Quid igitur sibi vult, ꝙ ab alto omnia proiecit ac per-
fregit? hoc scilicet intelligere non poterat, sed opere ipso delirare se declarabat. Quod autem &
circa memoratricem animæ partem symptomata eueniant, non ægrotantibus modo, sed ijs etiam
qui ægrotare desierunt, id didicisse de Thucydide licet: qui non nullos qui à magna illa Athenis
peste conualuissent, ea tenus omnium quæ præcessissent oblitos prodit, vt nõ solum propinquos
sed etiam se ipsos ignorarent.

De

A *De Symptomatis Functionis Naturalis.* CAP. 4.

A.t.2. pri. part. cã.569.col.4.g

QVoniam "autem quæ rectrici animæ parti ſymptomata incidunt, dicta iam ſunt, tempeſtiuum eſt vt ad alterum actionum genus, quas naturales vocant, trãſeamus. Fuerint igitur & in harum ſingulis, vel nõ obitis, vel male obitis, ſymptomata. In appetitu quidem, tum inappetentia, tum difficilis appetentia, tum immodica cibi appetentia. In concoctione, crudi tas, & concoquẽ di tarditas, & eiuſdem operis prauitas. Pari modo in digeſtione, & ſanguinis generatione, vel non peracta, vel non rite peracta, ſymptomata incidunt: Cuius generis ſymptomatum, & hydropum vitia ſunt. Iam in nutriendi actione atrophię quędã & tabes, fruſtrationes eius ſunt. Leucę vero & ophiaſis & alopecia & quicquid eiuſmodi ſymptomatũ genus habetur, à vitioſa nutritione prouenit. At aſphyxiæ id eſt pulſuum priuationes, & cacoſphyxiæ id eſt pulſus vitioſi, circa pulſuum actionem ſunt ſymptomata. In excrementorum quoque ſeparatione, vel omnino non peracta, vel non rite peracta, ſymptomata fiunt, aliqua nomine proprio vacantia, veluti quæ circa nigram bilem eueniunt: alia vulgo nominata, veluti icteros, ſiue regius morbus.

Methodus vero hic quoque omnium inuentionis eſt, naturalium facultatum cognitio. Eas in libris quos de ijs prodidimus, quatuor eſſe in quaq; corporis particula indicauimus, Attractricem,

B Retentricem, Alteratricem, & Excretricem. Erit igit in harum vnaquaque duplex ſymptoma: alterum non rite obitæ actionis, alterum prorſus non obitæ. Quare in quoque naturali inſtrumẽto, octo incident in vniuerſum ſymptomata. Ergo ſi cui ex diſſectionibus exploratus eſt particularũ animalis numerus, hic breui immo vero facile ex ſeſe omnem ſymptomatum multitudinem inueniet. Quippe quæ naturæ tantum ſunt inſtrumenta, octo ſolum ſymptomatis laborabũt: Quę vero ſunt animæ, tum iſtis, tum his amplius alijs duobus. Monſtratum enim paulò ſupra eſt, cuiuſq; animalium actionum duplex eſſe ſymptomatum genus, vel prorſus non peractarum, vel parum rite actarum. Dictum præterea eſt hoc, Non rite, duplex eſſe, aliud veluti ex defectu proueniens, aliud (vt ſic dicam) ex vitio ſiue errore. Ita vtiq; vt ſi non duo tantum in quaque actione & facultate ſymptomata eſſe dicas, ſed tria, alterum ſcilicet priorum duorũ in duo ſecans, duodecim quidem in quoque naturali inſtrumento ſymptomata inuenienda ſunt: quindecim vero in ijs q̃ animæ ſubſeruiunt. Porrò prior diuiſio, quæ in duas facta eſt differentias, octo quidem naturalium, decem animalium actionum efficit. Si quod vero inſtrumentum duplici ratione animale ſit, vt tũ ſenſus ſimul particeps ſit, tum motiuum, huic ex ſecunda diuiſione decem & octo ſymptomata incident, ex priore duodecim. Mõſtrato igitur quod dicimus in vna alterave particula, quod nos in

C ijs, id in omnibus facere cenſemus eum, qui numerare ſymptomata ſtudebit, minime quidem nominibus attentũ (neq; enim vbiq; vſitatas appellationes inueniet) ſed ipſam rerum naturam ſpectantem. Eſt igit ventriculus concoctionis inſtrumentũ, quod trahit in ſe, vti oſtendimus, conueniens nutrimentũ: excernit aũt quicquid eſt alienũ: præterea quod attraxit, id retinet: & quod retinet, alterat. Cũ igit vel omnino non trahere vel vitioſe trahere illi contingit, duo mihi ſymptomata circa tractricem potẽtiam intellige. Scindeq; alterũ rurſum in duo, nempe Quod vitioſe, oratione ſaltem quatenus vtique licet (tametſi nominibus clare non poſſis, quòd ſcilicet his nullũ impositum nomen eſt) interpretari conatus. Verbi gratia, q̃ etiam illud, Non rite, aliud veluti imbecillum eſt, aliud veluti vitioſum: Imbecillum quidem, quod vix & ægre & longo tempore fit: Vitioſum, quod veluti cum palpitando, tremendo, vel conuellendo, vel vibrando agitur. In alteratrice vero, ventriculi facultate, Aliud eſt vbi omnino alteratio non fit, cum ſcilicet quales aſſumpti cibi ſunt, tales in omni qualitate manẽt: Aliud vbi imbecilliter, quod propriũ nomen græce bradypepſian habet: Aliud vbi vitioſa eſt alteratio, cum in alienam qualitatem cibi mutantur. Quare tria in totum ſymptomata circa vnam actionem fruſtratam habentur. Vocatur aũt ipſa actio, concoctio: ea eſt ciborum in conuenientem animali qualitatem alteratio. Bradypepſia vero ſiue con

D coctionis tarditas, mutatio in eam qualitatem eſt, ſed ægre & ſpatio longiore. Alterationem autẽ in alteram qualitatem non tamen in eam quæ ſecundum naturam eſt, apepſian nominant: Priuatio quoq; eius actionis æquiuoce cum ea nominatur: Quanquam vtiq; clarius fuerat, hanc ſolam apepſian nominaſſe: illam vero vitioſe factam, dyſpepſian: ſicut imbecillam alterationem, bradypepſian. Cæterum vt Plato teſtatus eſt, veteres cum plurimas rerum ignorarent, alias omnino nõ nominarunt, alias non recte. Non eſt igitur quòd nomina nobis imponant, ſed inſpicienda nobis eſt ipſa rerum ſubſtantia. Quod ſi fiet, inueniemus retentricis quoque facultatis actionem Secundum naturam ſe habere, cum tempus complectendi cibi cum tempore concoquendi exæquat, ac cibos vndiq; prorſus conſtringit: Priuationem vero omnimodam eius actionis, cum prorſus nõ complectitur: accidit autem id in lienterijs, ſiue in inteſtinorum læuitate: Imbecillitatem vero, cũ vel non probe vndique amplectitur, vel non vſque ad conſummatam concoctionem, vel cũ ambo hæc ſimul incidunt. Cum enim retentricis & complectẽtis facultatis agẽdi probitas in his duobus conſtitit, vt tum nullum locum relinqueret inter ventrem & cibos vacuum, tum complectendi tempus cum concoquendi tempore exæquaret, vel altero tantum non probè actionem obibit, vel vtroque: Symptomataq; cõſequentur, Imbecillo quidem complexui, fluctuationes cũ ſonitu,

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 23 sur 390

quas Græci clydonas vocant, & flatulentiæ: Iniusto aũt complectendi tempori, excretio celeris & E
ciborum in inferiore ventre corruptela. Hoc loco illud aduertendum censeo, quod alteri symptomati alterum non nunquã succedit. Quippe imbecillum complexũ, modo clydones excipiũt, modo flatulentiæ: Iniustum vero complectendi tempus, omnino diminuta concoctio: deinceps vero vel celer ciborum exitus, vel eorum in ventre corruptela. Ac celeris quidem exitus inseparabilia symptomata sunt deiectionis humiditas, & digestio in corpus diminuta: Corruptelæ aũt in alui quidem deiectionibus graueolentia necessario, non necessario aũt mordicationes aut inflationes: sed interim neutrũ eorũ, interim alterũ, interim vtrunq; Cur aũt tũ in istis, tũ in ijs quæ prius sunt dicta, quædam necessario sequantur, quædã nõ necessario, proximo libro in quo de symptomatũ caulis agemus, docebit. In præsentia vero ad reliquam retentricis facultatis symptomatum differentiã est transeundum. Cũ igit circũ cibos venter se constringit, cæterũ cũ palpitatione quadã, vel tanq; conuulsione & tremore & vibratu, eiusmodi constrictionis opus vitiosum fuerit. Ac palpitationem quidẽ ventris clare sentimus, itemq; conuulsionẽ (singultũ.n. hoc symptoma nominant) noxã vero eius quæ velut tremor sit, non clare. Cæterum si ijs quæ dicemus animo eris attentus, id quoq; non magno negotio deprehendes. Ergo vbi à comedendo, nec clydon aliquis, si ue fluctuatio cũ sonitu te infestat, nec inflatio, nec palpitatio vlla, nec singultus, sed difficultas aliàs F
insueta in ventre sentit, & veluti grauat is, ac laborat, † ac magis desiderat grauitatẽ infra deponi q̃ sursum ferri: } accedit præterea ructus quispiam, tũ displicentia quædam aliena † nec facile interpretabilis } in anhelitu adsequit: existimabis ventriculũ circa cibos constringi quidem, cæterum id veluti cũ tremore fieri. At qui veluti vibrans motus est, in concutiẽtibus rigoribus maxime est conspicuus, omnes animalis particulas occupans. Ac de his quidem fusius in libris qui hũc sequũtur agemus. In præsens ad quartã ventris facultatẽ excretricẽ propultricemq; veniendũ: Cuius quod quidẽ veluti priuatio est, in ilei quibusdã generibus cernit: Imbecillitas vero subinde in tardis excrementorũ deiectionibus incidit: Qui aũt eius veluti vitiosus motus est, tũ incidit, cum vel prius q̃ absoluta cõcoctio est, ad actionẽ proruit: vel absoluta ea cessat ac tardat: vel vnà cũ aliquo iã dictorũ symptomatũ fit, aliter ue quouis modo inæqualiter: vel tanq; impos sui venter in cibos irruit, minime tẽperato moderato ue motu vtens, exẽplo eorũ qui in decliui currunt, nec sistere se valent. Ac vẽtris quidem, vt instrumentum concoctionis est, dicta symptomata sunt: Vt autem tum nutriri postulat, tum quod nutriat, non solum trahit, sed etiam eatenus retinet, quousque alterauerit & superuacaneum excreuerit, alium parem symptomatum numerum ceu similare corpus sortiet. Fortasse igit præstiterit omnia quę circa nutritoriam actionem symptomata incidũt per- G
currere, & quæ ventris corpori, & quæ cæteris particulis omnibus, insunt communia: quippe clariora ita legentibus disputatio fiet, illustriusq; docebit quod paulo supra est dictũ, Symptoma symptomatis causam esse. Atrophian enim, cum vnum symptoma sit, siue ea in toto fiat animali, siue in vna eius particula, multa præcedunt symptomata. Cum enim quod probè nutriendum est, & trahere ad se conueniens nutrimentum debeat: & id, quoad tum alterauerit tum assimilauerit, retinere: præterea quod superuacuum est pellere, est autem id Duplex genere, aut enim quantitate superuacaneum est aut qualitate: necesse omnino est particulã quæ atrophia laborat, vel vnius prædictorum alicuius occasione id pati, vel plurium. Nam siue diminute trahat, quod nutriat, siue nõ trahat, siue perperam trahat, atrophia particulam consumet: Siue id quidem quod nutriet, & quãtum & quale esse oportet suppeditat, cæterum symptoma aliquod in retentrice facultate incidet simile ijs quæ in ventre sunt dicta, atrophia tentabitur sic quoque. Quod si hæ facultates legitima fungantur actione, excretrix autem vis erret, plus scilicet quàm opus est vacuans, sic quoque gracilis nutrimentoq; parum fruens, particula reddetur. Iam alteratricis virtutis symptoma, quod veluti priuatio est (eam autem apepsian siue cruditatem vocari diximus) liquido patet, q̃ particulam gracilem efficiet. Quod vero eius veluti imbecillitas quædam est, quam bradypepsian voca- H
mus, spatio quidem longiore, sed tamen luculenter ipsum quoque aliquando gracilitatẽ inducet. Tertium vero symptoma, quod dyspepsiæ est simile, nõ gracilem ~~modo~~ nutritionis desiderio, sed ~~etiam~~ aliena specie particulam reddet, veluti in vocatis leucis & elephantiasi cernitur. Sanè aduertere hoc in loco animum, ac discernere conueniet, vtrum ne succo aliquo affluente, an solidis ipsis ita affectis, mutatus color sit. Quippe si ex affluente est mutatus succo, alterius generis symptoma est, nec alteratricis facultatis error: Si autem tota particula per totam, qualem esse oporteat, talis non sit, alteratricis in eo virtutis id vitium est. Fit enim & in arquatis naturalis coloris mutatio, sed ea, nisi alteratricis venarum virtutis vitium aliquando est, separatricis actionis est symptoma. Vitiosus autem in singulis priuatim particulis color, si modo ex succo aliquo extrinsecus affluente non proueniat, ex alteratricis & concoctricis virtutis quam in se habent, vitiosa functione oritur. Ergo hanc atrophian, cum cacotrophia quædam id est vitiosa nutritio dicenda potius sit, à præsenti disputatione eximamus: Ad eam vero quæ nutritionis omnino est priuatio reuersi, illud admoneamus, tum ipsam symptoma esse, tum symptomatis aliàs alijs, quæ vel in attractrice, vel retentrice, vel segregatrice, vel alteratrice facultate incidunt, superuenire. Omnium vero horum

† Cop* ita hũc locũ vertit. cupitq; celeriter onus vel per ſiſernas vel per ſupnas partes abiicere. quem ſenſum ẽt Leonicenus habet. Linacrus vt loco ipſius θᾶττον, legiſſe μᾶλλον.

† Al. δύσφορος .i. nec facile tolerabilis.

** Hæ duæ voces non ſunt in græcis codicibus nec in vllo alio ĩterprete.

A rum ſymptomatum, morbi ſunt cauſæ. Finge enim diminute in aliquam particulam trahi alimentum, ideoq; eam non nutriri: omnino morbus aliquis diminutum hunc tractum præcedit. Siue enim particula ipſa imbecillius ad ſe ipſam nutrimentum trahat, oīno ſane intēperata exiſtit, morbus autem eſt intemperies: Siue bene temperata quidem ſit particula, obſtructio autem aliqua in digeſtionis inſtrumentis digeſtionem impediat, obſtructio ipſa morbus eſt: digeſtionis impedimentum eius ſymptoma. Non ſolum autem ſingula ſymptomata percurrens, quę ſcilicet læſæ alicuius actionis culpa proueniunt, intelliges ꝓ ea omnino morbus præcedit, ſed etiam id ex ipſa rerum eſſentia licet, citra inductionē colligas. Quippe Sanitatem actionis cauſam poſuimus: Morbum autem læſionis quæ in actione eſt, cauſam: at vero Symptomata, de quibus nunc propoſita nobis diſputatio eſt, actionum eſſe læſiones diximus. Quare ex his propoſitis conſtat huius generis ſymptomatum morbos eſſe cauſas.

De Symptomatis, quæ in Affectibus Corporis conſiſtunt. CAP. 5.

QVod autem & duo quæ reliqua ſunt genera, morbi præcedāt, & cauſæ rōnem reſpectu eorum obtineāt, id quoq; paulo infra docebimus, ſed vbi totum de ipſis abſoluerimus ſermonem, auſpicati rurſus à ſymptomatis ijs q̄ in corporis conſiſtunt affectibus. Sunt porro eorum primæ differentiæ numero quatuor: alia enim ſunt viſibilia, alia odorabilia, alia guſtu apprehenſa, alia tangibilia. Ac viſibilia quidem in coloribus qui præter naturam ſunt conſiſtunt, idq; vel totius corporis vel alicuius vel aliquarum eius partium. Ac totius quidem corporis, veluti in arquatis ſe habet, præterea in hepatitide & ſplenitide vocatis morbis: ad hæc hydropum generibus quibuſdam: Vnius vero particulæ, quēadmodum tū in lingua ſola alienus color ſubinde aſpicitur, tum in particulis quæ abſceſſuum vitio vel nigricant vel liuent. Pari modo in carbunculis, & erylipelate, & ſerpentibus vlcerum, & gangrænis, naturales colores immutantur. Sane huius generis ſunt vitiligo, leucæ, elephantiaſis, aliaq; id genus: quippe hæc quoq; naturalem colorem mutāt. Iam in compluribus ſimul particulis vitiatum eſſe colorem in multis morbis videas: idq; vel circa crura magis, vel circa faciem, vel circa totum ſupernū corpus, vel circa totum imum. Ac viſibiles quidem differentiæ in ijs ſunt contemplandæ. Odorabiles vero primum quidem in reſpiratu, ac difflatu: Voco autem quōd circūdantis nos aeris per fauces attrahitur & rurſus emittitur, reſpiratum: quod autem per totum corpus exhalat, difflatum ſiue perſpiratum. Ergo quæ his accidunt graueolentiæ, in hoc ſymptomatum conſtituentur genere: Poſt has vero in auribus, naribus, alis, & quæcunque vitij cuiuſquam occaſione putreſcunt particulis. His amplius in ructu idem ſymptomatum genus licet inuenire, ipſo ſcilicet vel fumoſam, vel acidam, vel viroſam, vel piſcoſam, vel aliam quampiam eiuſmodi referente qualitatem. In guſtabilibus vero qualitatibus laborantes ipſi ſymptomata conijciant: Quippe ſudorem defluentem in os aliquando guſtant: præterea eius quæ circa linguam eſt, ſaliuæ mutatam qualitatem: æque vtiq; vt ſanguinem, quibus is quoquo modo per os vacuatur, alij quidem notabiliter dulcem, alij ſalſum, alij amarum ſentiunt. Ad eundem modum & quę ex pulmone reijciuntur, & quæ ex ventriculo euomuntur, alijs hæc acida, alijs ſalſa, alijs amara, alijs dulcia, alijs auſtera, ſentiuntur. Porro ſunt ex medicis nō pauci, qui etiam ſudores atque aurium præterea ſordem guſtu explorandam cenſent: quippe ex hoc quoq; aliquid coniectari. Iam tangibiles differentiæ, vbi naturæ modum exceſſerunt, in eiuſmodi ſymptomatis numerandæ non minus ſunt: veluti cutis dura, & diſtenta, & præarida: ſimili modo præhumida, vel rugoſa, vel alia quapiam differentia tali prædita. Ergo ex his quæ iam dicta ſunt, manifeſtum eſt, hoc quoq; ſymptomatum genus vniuerſum à morbis ortum habere. Quippe colorum, halitum, & ſaporum differentias omnes, ſolidorum ipſorum corporum temperamenta ſequi, in naturalibus libris didicimus: Ad eundem modum & tangibiles, multo etiam magis q̄ omnes quæ ſunt prædictę, propterea quōd cum actiuis qualitatibus cōgeneres eſſe dixi, vtpote quæ ad eiuſdem ſenſus iudicium referantur: Etenim mollities duritiesq; tactu iudicantur, haud aliter quàm effectrices qualitates ipſis cognatæ. Quare quicquid in ijs alienū à naturali eſt, id intemperiei acceptum fertur: æque vt quod naturale eſt, ex commoda temperie prouenit. At eſt omnis intemperies morbus: Quare omnia id genus ſymptomata, à morbis ſunt oriūda. Quę vero ex influente quopiam humore cognata prædictis ſymptomata in particulis excitantur, alia obſtructiones vel compreſſiones ſequentia, alia trahentium & ſegregantium virtutum functiones male obitas, neceſſe eſt hæc quoque veluti fontem ſuæ generationis morbos habere. Ac iecinoris quidem obſtructio, qui compoſiti & inſtrumentalis corporis eſt morbus, alieni coloris qui in arquatis viſitur eſt cauſa. Cuiusq; vero ſimilaris partis intemperies, quę ipſa quoque eiuſmodi corporis morbus eſt, alias aliam eius facultatem impedit, vel eam quæ trahit, vel eam quæ excernit, vel aliam quāpiam: quarū occaſione cum parum æqualiter riteq; humores in corpore fluant, particulæ alias aliæ in colore, halitu, ſapore, omnibusq; tangibilibus differentijs, alterātur. Quin etiam quodcunq; reliquum eſt ſymptomatum genus, ſiue id in vocibus ſit & ſonis qui in animalibus exaudiunt, ſiue in ijs quæ à corpore excernunt in eo've detinent, nihil nō à morbis natū eſt, vel ab ipſis continēter, vel ſymptomate aliquo interueniente. In vocibus enim, morbi qui in ore, faucibus, arteria aſpera, pulmone, & thorace ſunt, ſymptomata faciunt: clangoribus. ſ. quibuſdam

A.t.1.pr.par.cā. 569.col.4.h

tremulisq;

tremulisq; ac raucis edendis vocibus. In alijs vero quibusdam animalis particulis sonitus & mur E
mura & trismi id est stridores aliaq; eiusmodi, partim quidem ex instrumētorum angustia vel in-
debito motu, partim ex flatuosi spiritus abundantia, aliquando etiam ex horum aliquibus, omni-
bus've simul coeuntibus cientur. De quibus plenius inter symptomatum causas agetur.

De Symptomatis quæ consistunt in Excrementorum Mutatione. CAP. 6.

QVæ vero vel à corpore excernuntur, vel in eo præter naturam detinentur, ea quoq; in pri- A.t.i.pti pt.cā. 570.col.1.a.b
mas treis diducuntur differentias: Vtiq; aut totis substantijs, aut qualitatibus, aut quantita
tibus, à naturali statu egressa. Succedunt autem omnino morbis, vel continenter, vel
alijs symptomatis intercedentibus. Siquidem sanguinis profusio toto excretæ substantiæ gene-
re præter naturam est: Ea vero vel vulnerato, vel perrupto, vel ore tenus recluso, vel eroso sangui
nis vase incidit. Porro horum vulneratio, ruptio, & erosio, proprij similarium partiū morbi sunt:
Reclusio, instrumentalium: quæ ipsa modo ex complectendi functione imbecilla, modo expul-
trice immodice cōcitata, modo ambabus simul læsis, ortum habet. Simili modo fluxus muliebris
vel propter iam dictarum actionum symptomata fiet, vel ꝙ totus sanguis tenuis serosusq; est red
ditus. Est vero & id symptoma, cuius etiam multiplex habetur ortus: Est nanq; vel sanguificę vir F
tutis, vel eius quæ tenue & serosum separat, vel eius quæ excernit, operis frustratio: Incidere autē
aliquando potest, & retentrice ipsa immodice opus suum vrgente, & cute ipsa spissata, & renibus
occlusis. Ad eundem modum & sudores immodice digeri vel indebite retineri, aut propter cu-
tis aut propter aliquem dictarum virtutum affectum, aut ipsam humorum naturam, necessario cō
tinget. Sanè constat ꝙ in omni huiusmodi sermone, disiunctiuis coniūctionibus vtimur. Omni-
no enim cuiq; dictorum symptomatū, vna quæpiam est causæ ratio: nihil tamen prohibet duas,
& tres, & simul omnes vnà concurrere. Non latet autem nec ꝙ dysuria, & ischuria, & stranguria,
& quem hydropen in vas vrinale, alij diabeten, aliqui diarrhœan in vrinam vocant, ex hoc gene
re symptomatum sint. Iam ꝙ eorum quę præter naturam excernuntur, & colores, & odores, mor
bos necessario sequantur, nihil opus est ostendamus: si modo nullum talium sine intēperie pro-
uenit. Patet autem & quod propositum à nobis est, clare esse demonstratum omnem symptoma-
tum naturam morbos præcedere: fieriq; non nunquam symptomatum quæ deinceps sibi succe-
dant, veluti seriem quandam: A morbo quidem ipso primum, ab hoc vero secūdum, dein rursus
post hoc tertium, ac ab isto deinde quartum. Verum hic attendendum diligenter est, vt accura-
te distinguantur ab operibus symptomata: sæpe enim ita similia inter se sunt, vt & symptoma pu G
tetur opus, & opus symptoma. Ac nisi quis in hoc sano sit iudicio, ex ijs in quibus ipse fallitur,
nostram disputationem calumniabitur. Quippe si naturalium excretionum (sic autem vocāt eas
quę sanis accidunt) vel quantitatem, vel qualitatē, vel genus ipsum substantię, pro scopo sibi pro-
ponat, deinde huc intuens, symptomata iudicet, subinde falletur. Quippe sudor aliquando multo
amplior cū pro naturæ modo, vel alui deiectio, vel vrina, ęgrotātibus incidit, non solū nulla actio-
ne lęsa, sed etiam cum virtutis robore & prouidentia de animalis salute. Aliqua enim quamuis ēt
toto genere præter naturam sint, veluti sanguinis per nares profusio, vel vomitus, vel sanguinis
deiectio, vel hæmorrhois, vel aliud eiusmodi, tamen præter naturam adhuc nō sunt, si modo tem
pestiue fiant. Fiunt autem tempestiue, cum id quod contristat, expellitur. Stāte igitur de quo in-
ter initia cōuenit (nempe ꝙ symptomata actionum læsiones sint) nihil eorum quę ad animalis cō-
modum fiunt, ex hoc genere symptomatum est: opus nanq; naturæ vnumquodq; eorum potius
est, cū læsio aliqua. At alteri fortassis symptomatum generi, quod scilicet præter naturam est affe-
ctuum, omnia talia subijciat quispiā: omnino enim diuisam esse in quacunq; animalis parte ve-
nam aliquam, aut eatenus reclusam quoad sanguinem quē prius retinuerat profundat, naturalē
affectum non esse. Quanquam hic quoq; alui fluorem aut vrinæ copiam docere non possit H
affectibus præter naturam omnino succedere: sanguinis nanq; profusiones, & vomi-
tiones, toto genere præter naturam esse dicet quis: non tn aut eam quæ per ven-
trem, aut vesicam, aut vterū fit excretionem, toto genere præter naturā esse.
Fortasse vero dubitauerit quispiam & de sudore ceu nec ipse naturę le
ge incidat: quippe quod Diocles etiam docere tentauit. Vide-
tur autem dura esse opinio & præter rerum euidentiam, ta
metsi eam maxime probabiliter confirmet. Ac de ta-
libus quidē posthac aliqñ fortasse agetur, per-
pauca.n. sunt de quibus ambigit. De reli
quorū vero symptomatum tota mul
titudine abūde est disputatū: fi-
niēdusq; iam hic liber est.
Si quis enim exercitatus in ijs quæ confessa sunt fuerit,
facilius de ijs quæ in dubio sunt, iudi-
cium consequetur.

Galeni

GAL. DE SYMPTOMATVM CAVSIS LIBRI TRES

Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM PRIMI LIBRI

Symptomatum recenſet Cauſas, quæ in Senſuum Inſtrumentis, & in ipſo Fonte Senſus, conſiſtunt.

B *Quotuplicia ſint Symptomata.* CAP. 1.

Auſas ſymptomatum in his libris contemplabimur, eundem ſequentes diſputationis ordinem quem de ipſorum differẽtijs propoſuimus. Sunt igitur ſymptomatum genera in totum tria. Quorum de eo primum diſputauimus, in quo læſam eſſe actionem diximus: ita nimirũ intelligere lectorem cenſentes, etiam ſi prorſus perijt. Cum autem duplices genere actiones ſint, alię naturales, alię animales, ab animalibus incepimus: easq; trifariam diuiſimus, in ſentientes, motiuas, etquas appellauimus rectrices. Ergo in ſentiẽdi actionibus, triplex incidit ſymptomatum differentia: vna, cum ipſum primum ſenſus inſtrumẽtum eſt male affectum: altera, cum ſentiendi facultas: & tertia, cum aliquid eorum quæ primo ſentiendi inſtrumento ſubſeruiunt, male habet.

De Symptomatum Cauſis in ſenſu Viſus. CAP. 2.

A.l.de me.cor. c.1.c.1.557.g

VEluti in oculo primũ ſentiendi inſtrm, cryſtallinus eſt humor: quippe quẽ ſolum à coloribus alterari monſtratũ eſt. Sentiens vero facultas, quæ à cerebro per neruũ inde porrectum
C ad cryſtallinum peruenit. Ad ſubſeruiendum aũt huic, reliquæ oẽs quę in oculo habent particulę ſunt cõditę. Itaq; ẽt vno quolibet ex p̃dictis male affecto, vel male videbit animal, vel prſus nõ videbit. Ac cryſtallini quidẽ humoris morbi in octo intẽperamentis cõſiſtũt: Facultatis aũt morbi, in eo q̃ vel neruus, vel cerebrũ male ſit affectũ. Sunt porro & horũ vtriuſq;, vt ſimilares particulæ ſunt, octo morborũ genera: vt inſtrumentales ſunt, tum obſtructiones, tum alienorũ innixus, ſiue compreſſiones, aliaq; quæcunq; ex humorũ influxu molem præter naturã attollunt. Vnitatis vero diuiſio, ſuper oia quę prędicta ſunt, tum ſimilarium tum inſtrãlium particularum cõis eſt affectus: non cerebro modo aut neruo, ſed ẽt cryſtallino humori incidere potens. Huic aũt trãsferri ac ſede moueri, inſtrãlis morbus incidit. Quanq; trãslatio, ſiquidem ea verſus angulũ maiorem minorem've eſt facta, nihil quod æſtimandũ ſit, incommodi affert: Sin ſurſum deorſum've inclinat, duplicia quæ vnr omnia apparere facit. Atq; hi quidẽ ſunt, tum primi viſus inſtrumenti, tum eorum q̃ illi facultatem ſubminiſtrãt, morbi. Eorum vero q̃ vſum aliquem ei conferũt, hi: Si vel in foramine rhagoidis, vel ẽt eo qui inter hoc & cryſtallinũ eſt loco, humor ſpiritus've tãtus cõſtiterit, q̃tus primo viſus inſtro ad internoſcẽda ſenſibilia ſit impedimento. Ad eundem modũ corneæ quoq; tunicæ particula ea quæ pupillæ anteſtat, viſum impedit, ſiue ea per ſe, ſiue alia quapiã
D rõne à naturali habitu eſt remota. Ac foramen quidem rhagoidis, quatuor modis à naturali ſtatu mutaſ: nempe vel ampliatũ, vel imminutũ, vel in aliquã partẽ detort, vel ruptũ. Verũ ampliatio ſiue à natali ſit, ſiue poſt accedat, ſempr viſui incõmodat: Imminutio q̃ vtiq; à natiuitate incepit, acutiſſimi viſus eſt occaſio: q̃ vero poſt incidit, mali: Reliquorũ vitiorum neutrũ, neq; ſi à natiuitate, neq; ſi poſt incidit, quicq̃ quod æſtimatione dignũ ſit, viſui officit. Iam.n. ſubinde vidimus ex parua rhagoidis procidentia, detortã pupillam, poſtq; cicatrice eſt incluſa, nec tn hois viſum fuiſſe impeditũ: vbi.ſ. ante ſe corneæ particulã ſplendidam inculpate habuit: atq; hæc quidẽ experientia ipſa docuit. Sanè cauſa pp quã amplitudo foraminis ad perſpicaciã viſus ſemper ſit noxia, anguſtia non ſemp, eſtimatione non indigna eſt. Vr aũt mihi neruus is qui à cerebro ad oculũ pertinet, quẽ ideo Porum ſiue meatum Herophilus appellat, q̃ eius ſolius foramen clare cernitur, ſenſibilis eſſe ſpiritus via. Eoq; vbi altero oculo conniuemus, alterius pupillam dilatari contingit, tanq; in vnum ſolũ commeante ſpiritu, qui prius in duos eſt diſpertitus. Itaq; etiã hoc maxime ſigno intelligit, an ſuffuſi compũcta ſuffuſione viſum recepturi ſint, an non. Quippe quibus altero oculo cõniuentibus, alterius pupillã dilatari contingit, ijs ſi cõpunctio adminiſtretur, recipiẽdi viſus fiducia eſt: Quibus non dilataſ, horũ nemo vnq; reuidit, neq; ſi minimo cũ dolore ac cõmodiſſime ijs eſt adminiſtrata compunctio. Ex his oibus liquet, confluere ad oculos à cerebro ſpiritum

A.l.j. f. 3. t.t. c.l. 220.c.d

animalem,

animalem, tum in cryſtallinum ipſum humorem, tum vero locum omnem qui illi anteſtat, quem E
ſcilicet rhagoidis foramen determinat. Vbi igitur amplior reddita eſt pupilla, ſiue id ex prima ſta
tim formatione, ſiue poſtea contigit, parum commode tota animali ſpiritu impletur. Fundi igitur
diſſoluiq; ac diſſipari cogitur. Sicut contra in minore pupilla colligit, cõſtringitur, ac denſat ſpiri
tus. Atqui demõſtratum in libris de particularum vſu eſt eius collectionẽ ac conſtrictionem, ad ſen
ſus bonitatem illi conducere: contra, diſſolutionem ac diſperſionem ad ſenſus noxã cedere. Qui
igitur fit ꝙ pupilla morbi vitio non naturâ minor reddita, multo deterior efficitur quàm medio
cris? an quia vitioſos affectus ſequitur, quorum culpa neceſſario peius cernit oculus ſic affectus,
non propter pupillæ anguſtiam? Qui nam igitur hi ſunt affectus? nam hoc etiam diſputatio re
quirit: Vnus quidem ipſius rhagoidis tunicę tantum: alter humoris tenuis, qui medio loco inter
ipſam rhagoidem & cryſtallinum humorem habetur, effuſi. Ac tunicę quidem ſolius affectus, ex
tenſio relaxatioq; ſunt: qualis vtiq; in extrinſecus poſitis articulis ſubinde cernitur, cum ligamen
ta redundanti humore ſunt perfuſa. Humorum vero vitium in defectu conſiſtit: cuius occaſione
rhagoides vacuato interno eius loco in ſe concidens, cõtrahitur ac rugatur, atq; idcirco pupillam
imminuit. Deterius ergo aut nihil omnino ex talibus affectibus cernere contingit, non vtiq; pro
pter pupillæ paruitatem, ſed propter humoris deſiderium. Monſtratũ enim eſt in ijs quæ de viſu, F
tum in libris quos de vtilitate particularum, tum quos de Hippocratis & Platonis placitis ſcripſi
mus, cryſtallinum humorem munimento aliquo indigere, quo externum ſplendorem ſine offen
ſa ſuſtineat. Vnum igitur munimentorum eius & is humor eſt, cum eo etiam ꝙ ſubſtãtiæ cryſtal
lini humoris non nihil cõducit. Vbi igitur parcior redditus hic humor eſt, & cryſtallinus ipſe ſic
cior efficitur, vtpote iam humore à quo largiter imbuat, defectus: & rhagoides tunica in ſe con
cidens, ſpatium quod inter ipſam & cryſtallinum intereſt, anguſtius efficit. Itaque fit, vt cum co
gatur cryſtallinus humor paruo interſtitio cum externo ſplendore commercium habere, perſimi
lem patiatur affectum ijs, qui Solem nictando cõtuentur: horum enim aliqui occæcati ſunt: om
nes vero ita læſi, vt vix recuperarint priſtinum viſum. Quippe monſtratum nobis eſt, fieri non
poſſe, vt ſplendidam lucem inoffenſe toleret viſus inſtrumentum: eoq; factum eſſe vt rhagoides
tunica quæ nigra ſimul & cœrulea eſt, illi ſit prætenta: quod ſcilicet hi colores viſum, vbi à ſplen
dida luce laborat, maxime conſolentur. Atque hæc quidem cauſa eſt, cur imminutus is qui in pu
pilla eſt humor, tum deterius cernendi, tum foraminis rhagoidis tunicæ minoris reddendi, ſit oc
caſio: eoq; maxime inſanabilis eſt eiuſmodi oculorum morbus. Alter affectus qui propter hu
morem rhagoidis, minorem reddit pupillam, minus illo eſt noxius: difficilius nanque eſt ſimila- G
rium corporis particularum cuiuis cum ſiccata eſt, humiditatem reſtituere, q̃ eam cum humecta
eſt, ſiccare. Atq; hæc quidem medendi rationem quodammodo iam attingunt. Dicamus autem
quod à primo eſt propoſitum. Mala quidem eſt pupillæ paruitas quę pręter naturam accidit, bo
na quæ cõnaturalis eſt. Laxitas aũt eius {ſeu amplitudo} nec quæ naturæ lege habetur, bona eſt,
nec quæ præter naturam eſt: Cæterum minus mala eſt quàm anguſtia. Quippe laxitatis generan
dæ cauſa (vt ſic dicam) coniuncta, tenſio rhagoidis tunicæ eſt: Sicuti paruitatis, eiuſdem relaxa
tio. Quoniam autem duplici ratione tenditur, cum vtiq; ex ſuapte natura id patitur, vel ſiccata vt
corpus ſimilare, vel humectata vt inſtrumentale: ſiccitas quidem eius difficile ſanabilis eſt: humi
ditas non etiam. Siquidem phlegmonæ, & ſcirrhi ſiue durities ſenſu carentes, & abſceſſus, & alij
id genus morbi, inſtrumentalium ſunt partium, ex ſuperuacuis humiditatibus oriundi: quos
omnes, ſi in rhagoide cõſiſtant, peritus medicus nõ magno negocio ſuperabit. Sanè accedit rha
goidi nõ nunq; etiam ex accidenti tenſio, à multitudine ſcilicet ſubiectorum humorũ nata. Quip
pe cum veluti vter veſica've, ijs quæ inter ipſam & cryſtallinum humorem aceruantur eſt imple
ta, in omnem partem diſtenditur. Qm autem nõ ſolum qui in foramine rhagoidis ſint, morbos
diſputatio percenſuit, ſed etiam aliquos ipſius rhagoidis commemorauit: ſuperq; qui tenuis ſub H
ea ſint humoris: ſequens fuerit, quæ reliqua in ipſis ſunt perſequi, quorum vitio vel impeditur vi
ſus, vel omnino auferitur. Ergo ex ijs qui in tunica rhagoide conſiſtunt, ac viſui obſunt, vnus ad
huc morbus reſtat, tam ſimilarium q̃ inſtrumẽtalium partium communis: Is eſt vnitatis diuiſio:
Quæ vtiq; in hac particula, tum vulnus eſt, tum vlcus. Cum igitur tale vitium magnum eſt, ita vt
& valenter diuidatur rhagoides, & profundatur extra eam tenuis humor, ac iam corneam contin
gat, neceſſe eſt incidant hoc caſu incommoda duo: tum vt concidat ſuper cryſtallinum humorẽ
tunica rhagoides: tũ vt ſpiritus à cerebro in pupillam totus non perueniat, quoniam per vulnus
effluat. Quod aũt non ſolum ambo hæc coeũtia impedimento viſui ſint, ſed etiam eorum alterũ,
ijs qui prædicta non negligenter legerunt, manifeſtum arbitror. Mihi vero tempeſtiuũ iam fue
rit ad tenuem humorem cõuerti: De quo ſupra dictũ hactenus ſaltem eſt, ꝙ ſiue eius plus ſiue mi
nus iuſto eſt, viſum lædit. Quod aũt etſi aut craſſiori aliquãdo ſit conſiſtentia, aut colore quodam
modo alieno, ſic quoq; ſymptoma aliquod circa videndi actionem excitabit, id dictum prius non
eſt, ſed iam eius dicẽdi eſt tempus. Ergo hic humor ſi craſſior q̃ prius erat, eſt redditus, tũ perſpica
ciam viſus adimet, tũ ne longinque videat efficiet: ita vt nec quæ longe poſita ſunt cernant, nec
q̃ prope ſunt admota, exacte perſpiciant. Sin vehemẽter craſſus eſt factus, veluti in ſuffuſionibus
euenit,

A euenit, vtiq; videre hominem prohibet. Quòd si totum foramen à crasso illic consistente corpore obtenebratum non sit, sed aliqua pars eius pura supersit, vtiq; per illam, quæ extrinsecus sunt singula per se sola nihilo deteriùs q̃ ante videbunt: non tñ similiter vno tẽpore multa, q̃p. s. angustior q̃ ante factus sit visionis conus. At si in pupillæ centro exigua suffusio constiterit, partibus q̃ circa sunt manentibus puris, omnia ijs qui sic sunt affecti, veluti fenestras habere vñr: quippe quod in medio non cernitur, quasi excisum videt. Iam si diuulsa, nec inter se cõiuncta crassa corpora in iam dicto humore fluitant: ijs qui sic se habent, tanq; culices quidam foris obuersari, videant, imaginatio præbetur. Sæpenumero vero ex crassiore quoq; humoris consistentia, tanq; idolum aliquod sibi appareat, imaginantur. Porrò eiusmodi idoli apparitio, postquam à somno surgitur, plerunq; incidit, potissimum pueris, & ijs qui plusculum vini biberunt, aut alias capite sunt imple to. Quòd si colore immutatus sit humor, qui inter crystalloidem & rhagoidem habetur, si quidem ad fuscum inclinet, veluti per nebulam fumum've hominem videre faciet: sin ad alterum vllum colorem vergat, eius nimirum phantasiam visibilibus impartietur. At si inæqualiter vel à naturali consistentia, vel colore recessit, quæcunq; eius pars sic affecta, ad pupillæ locum peruenerit, similem etiam sibi imaginem in visibilibus repræsentabit: quippe illius, tum colorem, tum consi-
B stentiam, tum figuram foris se videre homo putabit. Ex hoc symptomatum genere, sunt tum ea quæ suffusi imaginantur, tum quæ de ijs, quibus vel sanguis ex naribus profluxurus est, vel qui vomituri sunt, ab Hippocrate sunt scripta. Iam vero quibus adeo perfectus sincerusq; visus est, vt eum ne vel minimum sensibile fugiat, exhalationes vero quæpiam à ventre ascendunt, potissimum vbi non probe concoxerunt, similia ijs quæ suffusis symptomata incidunt: quippe purissimus natura tum crystallinus humor ijs est, tum hic ipse aquosus de quo nunc agimus. Magnitudo autem symptomatum in his, pro magnitudine passionis semper respondet, non solum in ijs de quibus paulo ante agebam, sed etiã in omnibus quæ prædicta sunt: Verbi gratia, Similarium partium intemperies si paruæ sunt, paruam noxam actioni afferunt: Sin maiores habentur, actioni ad portionem nocent: Sicut quæ plurimum à naturali statu excesserunt, omnino actionem tollunt. Æque vero & quæ de qualitate & consistentia & colore aquosi humoris sunt dicta, si paululum à naturali statu sunt mutata, paruã etiam actioni afferunt noxam: Sin longius recesserunt, pro modo vitij sui etiam actioni incommodant: Sicuti cum plurimum à naturali sunt aliena, omnino actionem adimunt. Ad eundem modum & quæ de rhagoidis ruptura & pupillæ magnitudine sunt dicta, vel paululum aliquid actionem impediunt, vel amplius, vel omnino. Simili mo-
C do & animalis spiritus vel ad vnguem purus est, qualis æther, vel nebulæ ritu humidus ac turbidus. Præterea in modo substantiæ, vel plus eius habetur, vel minus: Ac si quidem multus est & æthereus, etiam quæ longissime absunt, videt, ac perfecte discernit: Sin paucus est & purus, quæ propè sunt exacte dignoscit, quæ procul absunt non videt: Quòd si humidus simul multusq; est, longissime quidem videt, sed non exacte: Sicuti ẽt si humidus simul exiguusq; est, nec exacte nec longissime videt. Et de hoc quidẽ, vt ad rem propositam, hæc abũdæ. Corneæ vero tunicæ pars quæ pupillæ antestat, & cum crassior, & cum spissior, & cum humidior est facta, visionem lædit: Ad eundem modum si colorem suum mutauit, & si vlcus maiusculum in se habet, & si quid eorum quæ extrinsecus illi præiacẽt inauctum obscuritatem affert. Ac crassior quidem & spissior cornea hebetudinem visus creat: Humidior aũt, siue vt instrumentum est siue vt similare corpus, non solum visus hebetudinem affert, sed ẽt vt quasi per caliginem, vel nebulam, vel halitũ quempiam, vel fumum cernatur efficit. Si vero humores non multi, sed colore mutato sint, pro eorum natura error in visu respondet. Proinde qui regio morbo laborant, pallida omnia videre se putant: †Quibus autem ex plaga ruptæ recẽter sunt in prima tunica venæ, rubra. Vlcus vero maiusculum, non solum eò q̃p superuacuum contrahit humorem, visionem lędit, sed ẽt q̃p exiguo in-
D terstitio crystallinum cum externo lumine committi cogit. At si descendat introrsum quod ante pupillam est vlcus, ẽt aliquid aquosi humoris foras effundit: proinde is qui sic est affectus, in summum cæcitatis discrimen adducitur: Eoq; fit vt qui in parte corneæ quæ pupillę prætenditur, vulnus acceperunt, si id vulnus introrsum descendit, magna ex parte occæcentur. Cæterum incredibile quiddam nec fieri vulgo solitum in puero vidimus, qui stilo in pupillæ loco fuerat compunctus. Nam cum statim effluxisset aquosus humor, tum pupilla ipsa minor est reddita, tum tota cornea apparuit rugosior: cæterum sanatus, postea recte vidit, collecto scilicet paulatim eo qui effluxerat humore. Verum hæc rara sunt: cæcitates aũt eiusmodi vulneribus plerunq; succedunt: sicuti etiam omnibus iam dictis causis, vbi scilicet plurimum sunt inauctæ. Nam siue vehemẽter spissa, siue ad summum crassa, siue immodice humida, cornea est effecta, omnino tenebram visioni offundit: ita vt qui sic est affectus, prorsus non videat. Et quid quęso miri si prędictorũ singula cum inaucta sunt, visum animali adimunt, vbi ipsa sola cornea rugata aliquãdo similem noxam affert? Incidit hoc vitium ijs qui ad vltimum peruenere senium. Sanè consideranda hoc tempore diligenter est pupillę magnitudo: Quippe quæ si minor est facta, etiã aquosus humor in ijs est imminutus: Sin ęqualis sibi permanet, corneę solius vitium est. Verũ eiusmodi discrimina prę-
sens opus nõ requirit. Corneę vero tunicę morbi, si magni sunt, prorsus visum impediũt: & ma-

in Prog. cõ.3.t. 30. & 33. 4ª. 210.c.&.111.a

†Qui uero hypospłagma patiuntur. interpres ãt descripsit morbum.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 29 sur 390

xime cum vel phlegmone vel ſuppuratione laborans, vel inſenſibili duritie obſeſſa, aliud've tale E
qui ppiam paſſa, veluti inſtrumentalis pars, humidis morbis afficitur. Ac corneæ quidem tunicę morbi qui viſum vitiēt, tales & tot incidunt. Membrana vero adnata vbi phlegmone laborat, ex accidenti viſus actionē impedit. At in ijs quæ græce vocantur chymoſes, præterea in pterygijs, non ex accidenti, ſed iam ex prima ratione, pupillam obtenebrāt. Ad eundem modū magnæ palpebrarum phlegmonę tumoresq; ſi qui ſuper has prętęr naturam orti, eò magnitudinis venerūt, vt pupillæ vmbram offundant. Atq; hæc omnia aut non videndi, aut male videndi ſunt cauſæ.

De Symptomatum Cauſis in Auditus ſenſu. CAP. 3.

ET de oculis quidem ſatis hæc ſunto: quippe exempli magis cauſa, cū vt ſingula membratim perſequeremur, de his diſputauimus: cum ſit mihi inſtitutū ad præſens per generaliores ſermones, methodum indicare, qua vſus quiſpiam, ſymptomatum cauſas inueniat. Qm̄ aūt non ſolum methodos ipſas nouiſſe oportet, ſed ēt multifariam in particularibus exercitari; quod facere omnibus in promptu non eſt, idcirco qualem fieri modum exercitationis oporteat, in oculis nūc oſtendi. Ergo ad eius exemplar, reliquæ ſentiendi potentiæ ſunt adeundæ: eſtimandaq;, in vnaquaq;, tum primū eius inſtrumentū, tum cętera quę illi vſum aliquē præſtent. Ad hæc diſcernendum, ceu paulo ante eſt dictū, qui nam ipſius potētię laborantis ſint morbi, qui nā inſtrumentorū F
cuiusq;, cuius culpa lædi functionē contingit. Siquidē audiēdi grauitas, & ſurditas, aut propter A.l.3. f. 4. c.1. & 3. fo. 235. b
aurium ipſarum particulam aliquā, aut pp neruum qui in has à cerebro pertinet, aut propter cerebrum ipſum, in ea. ſ. parte læſum vnde neruus exorit̄, animali incident. Atq; in neruo quidem & cerebro vitia ſunt, ſimiliter ijs, quæ in oculis: quæ vero in reliqs particulis ſunt, ad portionē quidem, non tn oino ſimiliter lædent. Quā. n. habet in oculo cryſtallinus humor rōnem, hanc habet in auribus audiendi meatus finis, vbi neruo dilatato coniungitur: omnia vero quę extra hunc in anfractu meatus ſunt, ijs quæ prędicta in oculo de cryſtallino ſunt, ad portionem ſe habent. Itaq; ēt morbos eorum huc transferri ex illis conueniet: Similarium quidem corporū, qui in intēperie & continuitatis ſolutione cōſiſtunt: Meatus autem ipſius, obſtructiones, ſiue hæ tumoris alicuius præter naturam ipſarū particularū occaſione, ipſum meatum obſtruant, quemadmodū abſceſſus, & phlegmone, & inſenſibilis durities, & œdema: ſiue propter tumorem aliquem acquiſititium: vel deniq; quiſquis præter naturā ſit, qualis in meatu ſæpe orit̄, poroſa quapiam in eo carnoſa've ſubſtantia enata. E numero eorū quę meatū obſtruunt, et ſordes ſunt, quę in auribus colligi ſolēt.

De Symptomatum Cauſis in Guſtu & Odoratu. CAP. 4.

TAnq; igit̄ in ijs particularum ratio ſymptomatū indicauit cauſas, ita & in lingua & naſo in- G
dicabit: modo in ijs quoq; tum primam ſentiendi particulam, tum reliqua, quę totum inſtrumentū complent, nouerimus. Mōſtratū ſanè eſt linguā eò q duabus facultatibus, ſenſui voluntatiq; ſubſeruit, duas quoq; actiones habere: nunc autem eam veluti ſentientem conſideramus. Odoratus vero ſenſorium ipſos cerebri eſſe ventriculos indicauimus. Ac guſtandi quidē ſenſus ſymptomata ſunt, tum omnino nihil ſaporum ſentire, tum nō legitime ſentire. Cum autem non legitime ſentire (vt monſtratum eſt) dupliciter intelligatur, alia's cum diminute ſentitur, alia's cum vitioſe: Diminute quidem guſtare, in viſu amblyopiæ id eſt viſus hebetudini, in auditu barycoiæ id eſt audiēdi difficultati, portione reſpondet: Vitioſæ aūt guſtare, eſt veluti cum oculis, colore, figura, magnitudine, vel ſitu mutata videntur: hoc in auditu, obauditio nominatur. Porro morbi prędictorum ſymptomatum, vel quæ in guſtādi actione, vel quę in potentia incidunt, partim in ſimilari linguę ſubſtantia & tunica qua inuoluitur ſunt, partim in neruis mollibus, partim in loco cerebri, illo præſertim vnde hi nerui originem habēt. Ac reliqui quidem prędictorum omnium morbi in manifeſto ſunt. Lingua vero vitioſe ſapores ſentire ſolet, cū extraneo humore eſt im- A.l.3. f. 6. c.2. 244. f.g
pleta: quo caſu, quę guſtant̄ omnia vel ſalſa vident̄, vel amara, vel alia quapiā aliena qualitate dicibili indicibili've affecta. Tanq; enim in ſuffuſis viſua vis foris ſe cernere iudicabat ea quę in ip- H
ſis oculis inerant: itidem guſtandi facultas ea quę ſunt in lingua, ſenſibilibus imputat, In arquatis quidem bilis amarorem non linguę eſſe ipſius, ſed eorum quę guſtat deputans: in alijs vero quibuſdam affectibus ſalſuginem acorem've edulijs ipſis ineſſe imaginās: ſcilicet ſucco qui extrinſecus acceſſit, vitioſum linguæ ſuccum, qui prius quieuerat, excitante mouenteq;: guſtādi autem vi non eum qui acceſſit, ſed eū qui in ſe redundat, ſentiente. Raro ſanè accidit, ſed tn aliqn, vt lingua ex guſtandi perfectione priusq; aliquid guſtet, ſuccos quos in ſe habet, ſentiat. Simile huius ſymptoma eſt, vbi in ſtomachicis affectibus, ſuffuſionis imaginatio oculis incidit: vel ſonitus auribus cum nihil extra ſonet, ſed motus ipſe circa cerebri membranas imaginationes creet: vel odoris in naribus, ab ſucco aliquo in his contento. Sed qm̄ de naſo meminimus, qui duplici facultati veluti lingua ſubſeruit (quippe qui & odoratus inſtrumentorum & reſpiratus veluti finis quidā eſt) non alienum ſit de hoc quoq; ſicut de prædictis egiſſe. Si enim accidit in eo morbus aliquis, qui eius meatum vitiet, aut deterius ſentiet odores odoratrix vis, aut omnino non ſentiet. Ergo ſi vel vehementer ſit contuſus, vel polypo vel tumore aliquo prętęr naturam laboret, ſpiritus viam occludet. Huius generis eſt & ſi qua circa internā eius membranā incidit phlegmone. Quin etiam quęcunque in aliqua parte oſſium colatoriorum, aut etiam in cerebri inuolucris, aut ipſis oſſium

foramen-

A foramentis obstruũt, hæc quoq; odoratricem vim impediũt: atq; hoc magis si in processibus cerebri, qui ad has perueniũt particulas, fiant. At in catarrhis, & coryzis, et deniq; ijs quibus ab æstu, frigore, vel humore oppleti priores cerebri ventriculi sunt, non locorum modo qui istic habẽtur obstructio fit, sed ẽt tum spiritui ipsi qui in ventriculis est, tum cerebro, quod hos continet, intẽperies quædam accedit. Iam compressiones & diuisiones notabiles cuiusuis prædictarum particularum, tum non legitimum odorabilium sensum, tum odoratus priuationem inducunt. Vitiosus vero erransq; sensus hoc loco fit, propter vitiosum aliquem qui in eo continet succum, qui.s. mali odoris aliquid exhalans, ascendentes ab odmotis corporibus ad odorãdi facultatem halitus obturbat: Taleq; est in hac facultate hoc symptoma, quale arquatis in gustatrice accidere est dictum.

De Symptomatum Causis in sensu Tactus: Ac cur Seorsum vel Sensus vel Motus aliquando deperdatur. CAP. 5.

QVoniam autem de sensibus, qui in proprijs & sibi addictis animalis partibus exercentur, abunde diximus, age nunc de eo qui omnibus qualitercunq; sentientibus est communis (quem vtiq; tactum vocant) agamus. Sũt igitur huius quoq; ad aliorum portionẽ symptomata. Vitur autem is non proprijs appellationibus, sed cõibus, sicut etiam prædictorum ali
B qui. Neq; enim aut in gustatrice, aut in odoratrice vi, tale aliquod nomen habemus, qualia sunt in visiua virtute, amblyopia id est visus obtusus, & cęcitas, & paroralis quędam id est visus prauitas: In auditrice vero barycoia id est grauis auditus, & surditas, & obauditio siue obauditus: nihil.n. hoc in loco interest, quibus nam quiuis pro arbitrio vtatur nominibus. At hæmodię siue dẽtium stuporis, tum nomen, tum symptoma vnius tangendi est virtutis: cæterum hoc tam in ore q̃ in dentibus post acidos & acerbos cibos, incidere maxime cõsueuit. Torpor vero qui ex tam motus q̃ sensus difficultate est compositus, in toto corpore & maxime in artubus, manifeste videtur à frigore & compressione neruosorum corporum incidere: ad hæc etiam à torpedinis marinæ contactu. Si autem sua sponte nulla tali causa precedenti incidat, oĩno vita deses, & ciborum vel crassorum vel lentorum abundantia, vel consuetæ alicuius vacuationis suppressio, necessario antecesſit. Ac continens quidem, siue contentiua, siue proxima, siue quomodocũq; alio vocabulo libeat appellare, huius symptomatis causa est, talis quispiam in neruo affectus, cuius occasione à principio ad ipsum virtus transmitti prohibetur. Porro prohibet, si quidem meatum aliquẽ neruus habet, qualem qui ad oculos descendunt manifeste habere cernuntur, vel ex obstructione, vel compressione: si autem non habet, ex constipatione vel frigore vel cõpressione. Atq; q̃ animalis qui
C dem virtus, siquidem meatum aliquem tanq̃ certam viã à cerebro per neruum habet, hoc obstructio impedietur, cuius arbitror pateat. Quin etiam q̃ compresso extrinsecus neruo, angustia meatui eius continget, ne id quidem vllum lateat. Quod aũt & si nullus sit meatus, sed, tanq̃ per aquã vel aerem Solis radij transeunt, sic principij vis per ipsum corpus neruorum permeat, cum hi ad crassiorem habitum sunt mutati, transitus impedietur, nec id mihi longius probationibus egere videtur, recordanti præsertim ea quæ in aqua & aere euenĩunt. Quippe in aere nebula & fumus & nubes, in aqua lutum & limus, Solis splendorem, quo minus per ea syncerus procedat, impedimento sunt ac vetant. Ad eundem igitur modum & neruus, si crassiore habitu & duriore q̃ pro sua natura sit redditus, virtutis transitum prohibebit. Sane crassiore habitu erit, si vel glutinosis vel crassis alatur succis, vel violento frigore sit stipatus. Si aũt à duro aliquo corpore quod illi extrinsecus innitatur pressus sit, ne sic quidem virtutis transitum nõ morabitur. Proinde nerui qui vel funiculis vel manibus sunt constricti: & qui ab externo aliquo quod vel phlegmone sit obsessum, vel cum sensus noxa duratum (scirrhum vocant) premũtur: & qui aut luxatis aut fractis ossibus angustantur: oẽs principio quidem torpent, postea vero oĩno sensus motusq; expertes fiunt. Et vocatur quidem eiusmodi neruorũ vitium græce Paralysis, id est {neruorum} resolutio. Quę
D cum in eodẽ genere cũ torpore sit, magnitudine certe ab eo differt. Ac si in oẽs incidat neruos, ilico totum corpus sensu motuq; priuat, ac mortem celerem respiratus priuatione infert. Si igit spinalis medullę principiũ sit læsum, particulis q̃ in capite sunt solis quoad viuit homo, tũ sentit, tum moueť. Sin & in cerebro ipso lęsio incidat, statim oĩbus partibus impotens insensibilisq; efficit. Viuit aũt vteruis horũ tanto tpe, q̃to viueret si anginã premeret. Quibuscunq; vero spinalis medulla infra neruorũ exortũ, qui pectus dilatant, est lęsa, siue vertebra aliqua loco suo mota, siue etiã aliter, si magna quidem est læsio, insensibiles immobilesq; omnibus q̃ infra sunt partibus statim fiunt: sin parua est noxa, torpent ij, non tñ moriuntur, propterea q̃ respiratio ijs illęsa manet. At brachiorum sensus ijs quibus spinalis medulla circa quintam vertebram est vitiata, totus simul cũ motu amittitur: Quibus aũt circa sextam, non totus, quippe primę brachij partes illęsę perstant. Iam multo ẽt minus eius desiderať, si circa septimã vertebrã male sit affecta. Quod si circa octauã sit lęsa, q̃ minimũ eius requiritur. Ac si quæ post hãc hĩ, iniuriam est passa, prorsus nihil mali brachijs accedit. Cæterum quibus spinalis medulla in collo est vitiata, ijs oĩbus vox adimiť. Quibus circa dorsi vertebras est læsa, ijs vtiq; non tota. Verũ quantum eius, secundum vnamquãq;, definitum in ijs est quę de voce scripsimus: nunc enim mihi videor plura q̃ pro instituto dixisse: neq; enim omnia symptomata mẽbratim persequi, hoc in opere est propositũ, sed ea in generales cau-

*ἀγχόνη.

sas

ſas reducere. Illud ergo generatim mihi de omni ſenſus læſione ſit dictum, ꝙ à quibus neruis va- E
lentibus ſuppeditatam ſibi vim habent, ab iſdem male affectis lędũtur. Quo'd ſi quis cuiusq; ner
ui noſse vim ſtudet, eorum qui ad reſpiratum conducũt, in libris qui de reſpirationis cauſis inſcri-
buntur vim diſcat: eorum vero qui ad vocem, in opere quod de voce habet titulum. Ergo de his
alibi ſcrupuloſius eſt proditum. Qui autem colli, capitis, abdominis, brachiorum, & crurum par-
tibus, nerui ſubminiſtrent, non alij modo ante nos non incommode prodiderũt, ſed ipſi quoq; in
libris de diſſectione adminiſtranda ſcripſimus. Ac propoſitus quidem nobis ſermo erat de ſym
ptomatis quæ ſenſus comitãtur. Quoniam autem partes quæ per neruum aliquem volũtarie mo
uentur, eędem protinus ſenſum quoq; per eundem poſſident, duplicem iis noxam ex nerui iniu-
ria neceſſe eſt accedere, alteram ſenſus, alteram motus. Qui igitur fit, ꝙ videtur particulæ quædam
ad voluntarias quidem functiones reſolutæ eſſe, & tamen ſentire: rurſus aliæ moueri quidem,
minime autem ſentire? Sanè in lingua & oculis nulla fit dubitatio, propterea ꝙ hæc duplici ner-
uorum genere ſunt prædita: at in quibus membris duri tantum nerui ſunt, in iis diſtinguendus
ſermo ad hunc modum eſt. Si cute ablata, ſubiectus ei nudus muſculus immobilis appareat, tan-
gentem tamen ſentiat, paruam illi noxam incidiſſe eſt putandum: vtpote per quam minime ſte-
tit quin tantum animalis virtutis ceperit, quantum ad ſentiendũ quidem eſſet ſatis, ad muſculum F
mouendum non ſatis. Conſiſtit enim in patiendo magis, q̃ agendo, tangendi ſenſus: itaq; etiam
parua virtute perfici poteſt. Muſculorum motus, cum agendo, non aũt patiendo obeatur (totum
nanq; corpus ab hoc transfertur) multa eget animali virtute. Contra vero nunq̃ deprehẽdas mu
ſculum vllum moueri, vt idem non ſentiat. At ſi ſuperiacens muſculo cutis ſenſum amiſit, ipſe au
tem moueatur, nihil eſt quod mirere: Veluti nec ſi duorum muſculorum alter moueat, alter mo-
ueri non poſſit: aut altero ſentiente, alter ſit inſenſilis. Sicut enim in iis alterius læſum neruũ eſſe,
alterius integrũ licet: ſic is qui in cutem diſpergitur, iniuria affectus eſſe poteſt: qui autem in mu-
ſculum, minime eſſe affectus: Cõtraq; qui in cutem ſpargitur, nullam eſſe paſſus iniuriam: qui in
muſculo eſt, non eſſe noxæ expers. Ac de propoſitis ſymptomatis, hæc ſatis.

De Cauſis Delectationis & Doloris in Vnoquoq; Senſu. CAP. 6.

DElectatio" autem & dolor omnibus ſenſibus contingunt, non tũ pari euidentia, ſed in viſu A.l.de me.c.
minus q̃ in cęteris euidenter: in tactu autem & guſtu, maxime luculenter: ab iis deinceps in t.1.c.4.558.cd
odoratu, & poſt hũc in auditu. Quæ nam igit eſt tum omniũ cõmunis, tũ cuiusq; cauſa propria?
Sanè cõis ea eſt, quam Plato in Timæo reddit ſic ſcribens: Violenta paſſio quæ præter naturam
« eſt, cum ſimul multa & celeriter fit, dolorem affert: è diuerſo, quod ad ſuam naturam vniuerſim G
« & celeriter redit, iucũdum eſt: quod autem ſenſim & paulatim fit ſenſum latet. Atq; ita quidem
In libro de locis in homine. Plato. Hippocrates vero eo antiquior, ‖ Iis" inquit quibus natura alteratur & corrumpitur, dolo- A.l.1.f.2.d.1.c.
res fiunt. Quippe illud/corrumpitur/ celeritatem ſimul ac magnitudinem mutationis indicat. 22.42.b
Sanè tactui accedunt magnę mutationes naturæ, à frigidi calidiq; violento contactu: pręterea ab
iis quę quaſſandi, vel ſecandi, vel diſtendendi, vel exedendi vim habent: quippe humidum & ſic-
cum, ſi abſint calefactio & refrigeratio, citra violentiam corpus contingũt. Id quod opus de ſim-
plicibus medicamentis qui reuoluet, facile diſcet. In his vbi & illud monſtratum eſt, frigidum alia
ratione oblectare, q̃ calidum: quin etiam ipſum in ſubſtantiam diuellendo, dolorem afferre. Vi-
dentur aũt & quæ quaſſant, & quæ tendunt, dirumpendi corporis periculum afferendo, dolorum
cauſæ eſſe: Non ſecus autem & quæ pungunt, & quæ diuidũt. Neq; enim poſtq̃ aliquid diuiſum
ruptum've eſt, dolorem infert: ſed in ipſo (vt ſic dicam) fieri, talia omnia doloris cauſæ euadunt.
Niſi tũ ex accidenti aliquo, eos qui ſic affecti ſint, dolor ſequitur, aliàs quidem acri humore exul-
ceratum corpus mordente: aliàs phlegmone ſuperueniente, quæ ipſa quoq; nunq̃ non diſtenden
do contriſtat: non raro vero etiam caloris iniuria, vel humorũ acrimonia. Diuellitur aũt & gu-
ſtus inſtrumentũ, quatenus vtiq; tactus eſt particeps, à iã dictis: quatenus vero guſtus eſt propriũ, H
ab acidis, amaris, acerbis, & acribus ſuccis, propterea ꝙ horum ſinguli, ſicut monſtratum eſt, con-
tinuitatem diuidũt. Contriſtant vero & olfactum, qui à iam dictis ſuccis exhalant halitus, ꝙ hi
quoq; continuitatem diſtrahunt. Auditum vero infeſtant, vox aſpera & maxima & celerrima:
quibus etiam in magnis tonitribus in idem coeũtibus, aliqui auditus ſenſu omnino ſunt priuati,
ipſius. ſ. inſtrumento ſoni violentia diuulſo. Iam vero ipſum viſum maximi ſplẽdores nimia ſe-
cretione, non infeſtant modo, ſed ẽt corrumpũt. Eſt aũt ipſa quoq; ſecretio ex diuidentiũ genere:
Videturq; omnibus ſenſibus commune, infeſtantem paſſionem ex ſecretione ac diuiſione conti
nui vnitiq; corporis tum excitari, cum ea vel vniuerſa vel magnis portionibus & celeriter, quod
græce athróos voco, incidit. Hoc aũt & Plato profecto voluit, cum dixit, Moleſtũ ſenſum, ex paſ-
ſionis tum violẽtia, tum quę magnis portionibus cũ celeritate ſenſibilibus corporibus inciderit,
puenire. Neq; n. refert an moleſtũ, an triſtem, an doloriſicũ, an doloroſum, an laborioſum appel-
les: ſicuti nec ſi paſſionem ipſam, moleſtiã dicas, an triſtitiã, an dolorẽ, an dolentiã, an laborem. At
qui perſpicuũ eſt Platonẽ ipſum pro eadẽ re dictis noibus oĩbus promiſcue vſum & in Timæo &
in Philebo, præterea & in aliis libris ſicubi de ipſis ſermo inciderit. Quo'd aũt & Hippocratis opi
nio eiuſdem ſit tum in nominibus ipſis tum rebus ſententiæ, non ſolum ex iis conſtat quæ paulo

ſupra

A supra sunt dicta, sed etiam ex omnibus libris quos scripsit. Ac quod contristat quidem in omnibus sensibus ad hunc modum prouenit: Iucũdum vero, quod illi est contrarium, cõtrarijs ex causis: quippe eius quo diuelli periclitabatur, reditus ad naturã simul & celeriter factus, voluptatem affert. Idcirco oculis iucundissimũ spectrum cœruleum est: sicuti è diuerso, grauissimum tristissimumq; quod splendidũ simul albumq; est, quemadmodum Sol. Proxima his sunt, inter ea quidẽ quæ contristant, album: inter ea quæ delectant, fuscum: illud quidem, ꝙ substãtiam eius segreget simul ac resoluat: hoc, ꝙ citra violẽtiam congreget. Neq;.n. profectò sola congregatio satis est, cũ sic nigrum quoq; iucundum esset, nunc aũt sic non est: cum.n. visionis substantiæ sit contrarium, violentius eam cogit, q̃ vt eam ad naturam reducat. At vero quod nigerrimum est, eo quod splẽdidissimum est, minus infestat: non vtiq; ꝙ contrarium minus sit triste q̃ excessus qui est in genere cognato (quippe hac ratione magis contristaret nigrum, q̃ quod est splendidissimum) sed ꝙ visus instrumentũ sit splendidum: talis vero substantia oĩs subtilium sit partium, nigrum vero semper crassarum: est autem perpetuo, quod tenuium est partium, magis actiuum natura, q̃ id quod est crassarum. Ergo cum inter se committũtur quod tenuium partium est & quod crassarum, remissius agit quod crassum est, in id quod tenue, quatenus scilicet id à tenui potius pati est natum.

B Ita igitur & Sol visum offendit, ꝙ cum magis tenuis substantiæ sit, facile eum segreget: Ac cognatione quidem substantiæ, minus contristat, q̃ ea quę sunt contraria: sed cum actionis vehementia sit violentior, hoc ipso celeritatem quoq; ad visus noxam obtinet. Quod enim in minimo tempore visus noster à Solis splendore patitur, id non nisi in plurimo sentit, vbi omnino nullum splendorem vidit, sed in profundis tenebris est versatus: quippe is quoq; ad lucem reductus, videre nõ potest, eò ꝙ extinctus ad quendam modum crassatusq; sit, ac tenebrosus effectus. Iucundissimus igitur merito gratissimusq;, cœruleus color visui est, si tamen is à Sole non est digestus: huic.n. cum vtiq; ægrotat, contrarium remedio est: sicut ei qui fatigatus est quidem, sed iam sanus est, cœruleum aut fuscum saluberrimum est spectrum, vtpote quod nec eum segreget, veluti tũ album tum splendidum: nec cogat & extinguat, veluti nigrum. Ac fuscum quidem ex albo & nigro simul mistis efficitur: cœruleum vero ex albo ac splendido tum coeũtibus, tum in saturum nigrum incidentibus: sic enim nos Plato de ambobus docuit. Ergo hi colores ex contrarijs immodicisq; mistis, medij ac mediocres fiunt: qui & excessum vtrunq;, quo visus læditur, declinent, & mediocres ipsius fatigationes recreent: non secus q̃ morbos, qui ex segregatione proueniunt, nigrum.

C Sanè voluptas quæ ab his prouenit perinde euidens non est, ac in alijs sit sensibus, propterea scilicet ꝙ nec dolor par erat: quippe substantię tenuitas in visu nec, dum segregatur, propter substantiæ cognationem violentum aliquid patitur (qñ ad quod ducitur, ipse per se prior properat) neq; dum cõgregatur, propter mutationis imbecillitatem. Monstratum enim est, quod tenuis substantiæ est, id ab eo quod crassum est, languide cogi. Atq; ita quidem in visu se habent voluptas, & dolor. In auditu vero, iucũdissima vox est, quæ lenissima tardissimaq; est: propterea ꝙ è diuerso infestissima est, quę asperrima celerrimaq; sit. Verũ hæc sano integroq; sensui iucũda tristiaq; sunt: Fatigato ea grata fit, quæ præter lenitatem & tarditatem etiam parua est: At ei qui iam ægrotat, quæ simul & lenissima & tardissima & maxime exilis est: †atq; hac etiam magis, quæ numerosa est: quippe omnimodum silentium simile quid in auditu est, atque tenebra in visu. Vnde etiam in quæstionem venit, contrarium ne luminis tenebra sit, an eius priuatio: sicuti vocis, silentium: & motus, quies. Voluptas autem euidentior in hoc sensu est, propterea ꝙ substantia est crassiore: sicut in odoratu adhuc manifestior est delectatio, propterea ꝙ eius substãtia est magis crassa: quantum enim aer splendore est crassior, tantum aere crassior est halitus. Est vero splendoris quidem sensus visus, aeris vero auditus, halitus odoratus, æque scilicet vt humidæ naturæ gustus, & solidi corporis tactus. Quoniam autem cognati generis cum gustu odoratus est, sola substantię tenui-

D tate ab eo dissidens (est enim halitus humor attenuatus) de ambobus simul agemus, à gustu claritatis gratia incipientes. Gratissimi igitur huic succi sunt, cum naturaliter se habet, omnes qui dulces sunt & pingues: hi nãq; omnes monstrati sunt corporis substantiæ maximæ consentientes: recenter aũt ab aliquo quod contristabat affecto pingues, quippe qui exasperatum eum maxime leniunt: Iam vero ægrotanti, qui ijs qui affligant sunt contrarij: crassis quidem, qui attenuãt: tenuibus, qui crassant: glutinosis, qui dissecant: exasperantibus, qui leniunt: ad eũdem modum calidis, qui frigidi sunt: frigidis, qui calidi: sicut siccis, qui humidi: & humidis, qui sicci. Dictũ aũt de horum natura est in quarto de simplicium medicamentorum viribus: legendusq; non negligenter is liber est, vt qui tum ad cognitionem tum curationem sit vtilis. Siquidem venter visceribus venisq; subseruit: itaq; & quales hæc succos requirunt, tales appetit. Porro huic pro discernendi instrumento lingua prostat, ijs scilicet succis maxime gaudens, quos ventriculus desiderat. Huiusce aũt societatis, tunica qua vestitur maxime est causa. Ac delectatur quidem lingua diuersis in temporibus, ex succis qui sibi extrinsecus admouentur, sanè alijs atq; alijs. Delectatur aũt non nunq; etiam dulce, quod habet in se ipsa, sentiens: porro dulcis hic succus pituitæ species est. Quoties autem effusum à venis sanguinẽ, lingua vt dulce sentit, tale quid patiũ, quale ab extrinsecus admotis. Ac in odorãdi facultate, externorũ quidem tum iucundorũ tum tristium sensus perinde se habet,

A. ibi. c. 23. 42. e

† Cod. græci impressi hunc vt Linacer & Leoni. transtulerunt. Antiqui tñ nõ nulli habẽt καὶ ταύτης ἔτι μᾶλλον ἡ πανταλασσοειδία ἀνάλογον ἄρ & c. i. atq; hac et magis omnimodum silentium: quippe hoc simile & c. & ita vetus interps & Copus verterũt, & Nico. Calaber.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 33 sur 390

vt in gustatrice. Halitus vero quos in se habet, graueolentes quidem, vt dictum prius est, aliqñ sentit: beneolentes aut in summa iucundos, non sentit, veluti nec visus nec auditus. Hi nanq; sensus cum tenuis substantiæ sint, nulla in se ipsis valida passione afficiunt: Tactus vero & gustus vehemens quidem tale aliquid nec ipsi sentiunt, confusum tñ eiusmodi aliquid non nunq; patiuntur: Lingua quidem (vt dictum est) à dulci in se pituita, quam Praxagoras & Philotimus speciali magis noie dulcem succum appellãt: Tactus vero ipsum motũ in se non raro sentit, qñ scilicet ijs q̃ ipsum intus exasperãt vel concoquendis, vel difflandis, vel sensibiliter excernendis, ad naturã suã reuertitur. Quin ẽt qui lassitudine laborant, vbi molli frictione, vel in balneo loti, ab ijs quiescũt, euidentẽ sentiũt voluptatẽ. Iam magis ẽt sub iam dictis motibus in fatigatis ipsis particulis, dum ad statum naturalem redeũt, oblectant. Sanè non solũ lauando, & molliter cũ largo oleo fricando, voluptas lassatis partibus accidit, sed etiam in maioribus doloribus pertractatio quę mollis blanda & lenis sit, solatium quoddam non exiguum affert. Cæterum talia externa sunt, dicendumq; de his oibus deinceps. Quippe de odorabilibus nihil opus est pluribus disseramus, cũ se cũ gustabilibus ad portionem habeant. Delectamur igitur in hoc sensus genere (vt vno verbo dicam) dũ ad naturalem statum reducimur: contingit autem id nobis semper per contraria, modo saltẽ prout consentaneum est, contrarium quis accipiat. Est autem consentaneum in omnibus talibus id accipere quod primum & secundum se, nec per alterum interpositum, finis sit causa: non quod græce procatarchon & procatarcticon, {latinè externam causam vocant.} Id quod Hippocrates tum in alijs multis nos admonere videt, tum cum ait: ‖ Est vbi in tetano q̃ citra vlcus sit, iuueni bonæ habitudinis seu quadrato, frigida, æstate media, largiter affusa, repercussum caloris facit. Calore autem hæc liberantur. Quippe si quis de his inconsideratius iudicet, putabit aliquid eorum quę pręter naturam sint, aliquando per similia percurari, veluti tetanum à frigida lauatione: secus tamen se habet veritas, cum perpetuo talia omnia ad naturalem statum per contraria redeant: sicut etiam tetanus per caloris repercussum: Ac, si quidem simul & celeriter id fiat, sanatio cum delectatione perficitur: sin paulatim, insensibilis erit ad naturam reditus. Similiter autem de abitione à naturali statu ad eum qui præter naturam existit, est sentiendum: quę enim simul & celeriter fit, & violenta & cum dolore omnino est: quæ paulatim, insensibilis. Proinde cum nõ naturalis affectus qui paulatim in nostris corporibus cõtrahitur, nullum sui sensum excitet, eius ad naturalem statum reditus, cũ vniuersim & celeriter perficitur, nõ solum sentitur, sed ẽt delectationem secum affert: potissimumq; qui à maxime nobis cognatis efficitur, cuiusmodi sunt in gustu quidem, dulcia: in odoratu, quæ his proportione respondent, vocantur autem odorata siue odorifera. Egregium vero proprium quiddam habet generatricium particularum sensus, propterea q̃ etiam facultatem habent valentissimam, in mari quidem, seminis expultricem: in fœmina vero, tum hãc ipsam in testibus & seminalibus vasis, tum attractricem in toto vtero: coniunxit enim natura & cum seminis effusione, & cũ eius conceptu, ingentem cupiditatem simul ac voluptatem. Cæterũ offensa redundantis & intus manẽtis seminis, †quod paulatim multo tempore, ac idcirco plus colligitur, quanq̃ magnopere infestet, sicut alibi dicemus, impar tamen est magnitudini voluptatis, quæ in venere sentitur. Offendẽtis ẽnim expulsio simul & celeriter facta, etiam delectationis magnitudinem celeritati reditus ad naturam, proportione respondentem habet.

5ª. Aph. 21. Ex. ord. 39. b

A. l. de me. coc. t. 1. c. 4. 558. cd

†Al. paulatim multo tempore colligitur: ac idcirco quãquã magnopere etc.

*Al. autem.

De Symptomatum Causis quæ Ventriculo eueniunt. CAP. 7.

RElíquum autem fuerit de ijs symptomatis, quæ circa os ventris contingũt (cor etiam appellant) disserere: sunt enim hæc quoq; ex tactorio genere. Cæterum nullum membrorum aut ita exactum habet sensum, aut ita vtrunque principium vna secum afficit, sicut os ventriculi: nominatur autem in consuetudine non vulgo solum sed etiam à medicis stomachus. Quę nanq; stomachicæ vocantur syncopæ, huius particulæ symptomata sunt: quemadmodum & cardialgiæ, quæ ab altera eius appellatione nomen sunt sortitæ. Inducit præterea & dyspnœas & apnœas & demorsus & epilepsias & deliria & melancholias: Atq; hæc quidem omnia societatis ratione: inappetentias vero & diminutas vitiosasq; appetentias, per se ipsum. Voco autem inappetentiam cum quis nihil omnino appetit: diminutam vero appetẽtiam, eã quæ imbecilla est. Porro vitiosarum, aliæ ad immodicam cibi & potus sumptionem sunt deditæ, aliæ ad alienarum qualitatum desiderium propensæ. Dicendum ergo ordine de omnibus, initio à proprijs eius symptomatis sumpto. Sequunt hæc ipsas naturales particulæ functiones, quarũ vtiq; gra maximos à cerebro requirebat neruos: pp quos etiam excellentiam hanc sensus præter cæteras particulas possidet. Nam, qm̃ cute tenus vnumquodq; animal in ambientem aerem digerit, accidit vt mẽbra quæ sub ea sunt, prima vacuẽtur: quorum ingenita vis (vt in opere de naturalibus facultatibus à nobis est monstratum) ex proximis sibi alimentum trahit, id. s. quod vacuatur reficiens: deinde rursus illa, ex ijs quę sibi sunt proxima: sicut quæ tertio loco sunt posita, ab ijs quę sibi: atq; ita semp per continuum, veluti in choro quopiam translatione celerrime facta, ad venas quæ ad ventriculũ pertinent, vacuatio peruenit. Hæ vero & solent pariter, & natæ sunt ex ventriculo nutrimentum trahere, perinde vt stirpium radices quæ in terrã sunt dimissę, ab ea: cum. n. hoc opus vniuersum naturale sit, non animale, similiter in stirpibus & animalibus perficitur. Ac in stirpibus quidẽ, terra perpe-

§ Hæc dictio nõ est in Codi. sũtiquis. nec cæteri interpretes videntur eã habuisse, sicuti sanè superflua ẽ. Vrsolaus autem Calaber, et Vetus tralator videntur loco dictionis δήξεις. i. demorsus, legisse πνίξεις, eis ipsi habeãt suffocationes.

A perpetuo paratum largumq; alimentum rigantis ritu subministrat, quamdiu cœlitus temporum status pro natura se habet: quando, si ex terra squaloris excessu siccatus est humor, stirpes nutrimenti penuria marcescũt: Animalibus aũt, vtpote terræ non affixis, præter vtiq; pauca quædam, natura ventrem pro nutrimenti veluti penu fabricauit, quẽadmodum stirpibus terrã. Dedit autẽ animalibus & penuriæ sensum, quo. s. ad cibum potionemq; proritata, in tempore expleãtur: vocaturq; eiusmodi implendi desiderium, appetentia. Fit autem ex penuriæ sensu, cum. s. venæ ex ipso ventriculo veluti emulgentes sugentesq; aliquid trahunt: non ferens autem eum suctum ventriculus, sed veluti diuulsus, offensæ eius medelã cibum cõparat. Quippe venę hoc pacto ad obiectos cibos conuertunt, atq; ex ijs nutrimentũ trahunt, nequaq̃ ex ventriculo. Fitq; post cibi sumptionem, vt & venæ simul ad cibos se conuertant, & ventriculus ex ijs, quantum prius per venas est exhaustum, in se ipsum trahat. Ac suctus quidem ipsius sensus, fames est. Reliquorum duorũ, alterum venarum suctum præcedit, vocaturq; appetentia homonymõs cum altera: est autẽ natu rale opus, non animale: Talem vero appetentiam vacuatio precedit. Existũtq; in totum Quinq; symptomata, ordine quodam sese deinceps sequẽtia: quorum Primũ vacuatio est, Secundum vacuatorum appetentia naturalis, Tertium ventris suctus, Quartum eius sensus, Quintũ appeten-
B tia eius animalis, quæ omnium est vltima. Itaq; ẽt huius actionis amissio, aut eò accidit, ꝙ sensus suctus sit amissus: aut eò ꝙ suctus non fiat: aut eò ꝙ corpus non vacuet. Ad eundem modum exi guæ & languidæ appetentiæ erunt, non perditis ijs quæ diximus, sed propè vt pereant perductis. Vitiosæ vero appetentiæ quæ quidem in quantitate modum excedunt, vocanturq; à quibusdam caninæ, tum existunt, cum vel acidus quispiã vitiosus succus ventriculum mordet: vel totum corpus immodice digestum, inops alimenti redditur. Vitiosus nãq; succus, qui frigidus est, similem suctui morsum infert: appetentiam vero proritat, naturalis affectus similitudine: alimenti autem non potus desiderium excitat, pp frigus: At vitioso succo qui salsus & biliosus sit, ventrem mordente, potio magis q̃ cibus appetitur: præterq; enim ꝙ calefiat sicceturq; ab eo ventriculus, quæ vtiq; sitis causa sunt, etiam liquari fundiq; tum in eo tum in venis succos contingit. Fundendorũ autem succorum symptoma, ea quibus continentur implet, quẽadmodum (arbitror) frigiditas vacuat. Itaq; ẽt non parum ad esuriem, frigiditas eorum quæ in ventre habẽtur, confert, cum & corpora vacuet, &, eorum tunicas cogendo constringendoq; ad appetentiam iritet. Non esuriendi vero continens in primis causa est caliditas, vt quæ solida corpora laxando resoluat, atq; ad tractũ imbecilliora reddat: liquida, liquando amplius extendat. Atq; vna quidem caninę appetẽtię cau
C sa est, vitiosus is succus qui acidus est: Altera (vt dictum est) amplior per totum corpus vacuatio, quæ vel caloris robore, vel retentricis facultatis imbecillitate, sit illata. Proinde in priore affectu accidit, vt plurima sumptorum incidat deiectio: in secundo, ceu qui ex vacuatione habitus sit con flatus, alimentum in corpus digeri. Atq; immodicæ quidem & appetentiæ & fames ob hęc fiunt.

Vitiosas autem qualitates concupiscunt ij, quibus ventris tunicæ vitiosum aliquod excrementum imbiberunt. Solet id maxime mulieribus, quæ vitiosi sint succi, cum grauidæ sunt incidere: vocaturq; affectus græce citta, {picationem aliqui latine appellarũt.} Appetunt autem sub hoc affectu, acida maxime acerbaq; aliquando vero acria: sicut non nunq; vel terram cimoliam, vel te stas, vel extinctos carbones, tale ue aliquod alienũ edulium. Porro sic afficiũtur earũ pleræq; vsq; ad secundum & tertium mensem: in quarto vero desinũt, partim vomitione vacuato vitioso succo, partim tempore concocto: scilicet muliere ipsa præ cibi auersione, exigua comedente, partim ẽt abundantia ipsa humorum vacuata. At primis duobus mensibus parum sanguinis in fœtum attrahitur, vtpote adhuc minimum, cum scilicet quod in vtero est hoc tpe, nec embryon græce vo cetur, sed cyema adhuc id est vteri gestatio. Hoc autem auctius redditum, tum ipsum ampliore nu trimento vtitur, tum non solum quicquid optimum in venis est, id attrahit (ceu prius dixi) sed ẽt
D quia plus indigeat, eius quod vitiosum est, aliquid vna trahit. Atq; ita totum corpus, tum plenitu dine laborare desinit, tum minus vitioso fit succo. Ipse autem fœtus alimenti quod attrahit excremẽta, in duplicibus membranis reponit. Ac fit quidem magna ex parte ipse quoq; & vitiosioris succi, & intemperantior, vtpote ex vitioso nutritus sanguine: nisi si quæ eũ gestat, in reliquo gestationis tempore salubribus vtatur alimentis. Verum hoc nihil ad rem propositam. Vitiosæ aũt qualitatis appetentia, de qua disputans picationis memini, aliqñ in viris quoq; incidit: cum. s. ijs quoq; in ventris os, similis aliquis vitiatus succus procubuit. Atq; hęc quidem circa cibi appeten tiam, symptomata fiunt. In potionis autem appetentia, altera totidẽ ijs similia: Quę quidẽ veluti priuatio desiderij potus est, cũ corpus vel propter excessum humoris & frigoris omnino potione non eget, vel venter offensam ex desiderio in se non sentit: Quæ vero diminuta est appetẽtia, cum eadem ipsa remissiora sunt: At quæ vitiosa est, ad portionem se habet cũ ea, quę circa alimen tum est prava: aliqñ quidem immodicũ postulãs potũ, vtiq; cũ in ipsis vẽtris tunicis, malus quispiam succus salsus aut biliosus cõtinetur: aliqñ autem naturali humido in eo veluti feruẽte. Alieni vero desiderantur potus, perinde vtiq; ac cibi, pro dominantis vitiosi succi ratione. Atque hęc quidem in longo tempore ijs, qui vitiosa victus ratione sunt vsi, superueniunt. Inexplebili vero nouimus cruciari siti, ex qua etiam perire, tum eum qui viperam comederat (erat autem fortasse

A.l.1.f.1.d.1.c.7.fo.18.a

A.ibidem.a

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 35 sur 390

dipsas) tum messores, qui vinum in quo talis serpēs fuerat mersa biberant: tum eum qui vetus vinum vsq; ad ebrietatē hauserat: nō minus eum qui pertinaciter sustinere sitim sibi imperauerat: ad hæc alios in nauigio cui deficeret aqua dulcis, quorum qui ausi sunt marinā bibere, cum immodice supra cæteros sitirent, quidam ēt eorum & fluxa essent aluo nec id sine morsu vehementi, celerius q̄ alij perierunt. Vidi aūt & ex ijs qui ardenti febre laborarāt, quendam cum morbus inualesceret, & frigidam impudēter bibere, nec vnq̄ quoad moreretur expletum. Ac talia quidem & tot numero circa ventris appetentias sunt peccata. Superq; cardialgia, quod oris ventris infestū est symptoma, & ad sensum refertur à succis mordentibus proueniēs. Præter hæc est quod bulimos græce dī: est autem symptoma ex indigentia simul imbecillitateq; & refrigeratione huius loci ortum. Nec est mirandū si eius dolores, tum animi deliquia, tum virium defectus comitantur. Vbi enim ex digiti ad aliquid offensione, vñr aliqui animo linqui, mirū profectò non est, ex stomacho id pati, cum & pp eximium sensum, & pp situs vicinitatē, duo principia promptius in societatem doloris ascisceré possit. Maximaq; symptomata maxime sensibiles stomachos ingerere deprehendas, vtpote qui magis q̄ alij, ex quolibet infestante contristentē: eosdem ēt vtriq; principio suam offensam trāsmittere inuenias. Cum aūt vniuersum quoq; neruorū genus in quopiam magis sensile magis ve patibile est, tum vtiq; vel maxime ipsa quoq; principia in societatem noxę promptius trahuntur, cum vel ex affectu aliquo, vel ēt natura, infirmiora fuerint. Cum vero quatuor simul confluant, maximum necesse est fieri symptoma. Quatuor intelligo tum affectum, qui stomacho nocet, cum. s. vehemens est: tum sensum eius, cū maxime est acer: tum neruorum arteriarum ve genus, cū est imbecillū: ad hæc ēt vel cerebrum ipsum vel cor infirmum. Ita nāq; & comitialibus morbis, & caris, & comatis, & catalepsi, & delirio, et melancholijs, quidam ex stomachi vitio corripiūtur, vtiq; cū principiū quod in cerebro & neruis est, simul afficitur. At quę cardiacæ vocantē syncopæ, tum incidunt, cū quod in corde & arterijs principium habet, cum stomacho laborat: ad eundem modum & pulsus priuatio, itemq; tum paruitas eius tum prauitas: Apnœæ vero id est respirationis defectus, cum vtrunq; principiū in magni affectus societatē est adductū. Sanè dyspnœæ id est spirādi difficultates ēt duplici rōne proueniūt, alias trāsuersi septi angustia, alias vtriusq; principij sympathia. Sunt aūt occasiones quę animal ad eiusmodi symptomata ducunt, non paucæ. Nam & valida refrigeratio interim quidem ipsa per se: interim vero ex pituita, quæ admodum sit frigida, est aūt talis maxime quæ fuso vitro colore ac consistentia sit similis, quē vitreum succum Praxagoras & Philotimus noiant: non minime vero ex spiritu qui flatuosus sit idēq; frigidus, aut ex potu, aut cibo, aut medicamēto aliquo, quod valde sit frigidum; non solū ipsum os ventris perfrigerat, sed ēt vna cum ipso per neruos quidem cerebrum, per magnā vero arteriam cor ipsum frigidum reddit: neruosi quidē generis societate cerebrum, situs autē vicinitate cor. Postq̄ n. maxima arteria à corde exorta, super spinam incedit, primum quidē gulæ tum iungitur, tum per membranas annectitur: post hanc vero, & sub os vētris, & ipsum ventrem per lōgitudinem porrigitur, infraq; procedit. Ac per hanc quidē arteriam quæ & maxima est, & ex ipso corde nascitur, alterum principiorum cum ore ventris simul afficit: per neruos aūt cerebrum. Nihil igitur miri est, ex eius ægritudinibus, maximis & vehementissimis symptomatis aīal torqueri. Ac quis quidem cuiusq; symptomatis generandi sit modus, in sequētibus dicetur: Ad præsens occasiones ipsas dicere sat habeo. Hæ sunt fungi quidam, & bupreſtes, & cerussa, & gypsum, & lac concretum, & vteri perfrigeratio in viduis & ijs quæ non pargantur, præterea quæ in viris ad horum portionem fiunt. Dicetur etiam alibi de respiratus priuatione seorsum.

*AE. πνίξεις. i. strāgulationes. vt vetus, ēt Interpres & Copus & Nic. calaber.

De Symptomatum Causis, quæ in Primo & Communi Sensu fiunt. C. AP. 8.

AC tum de sensorijs instrumētis oībus, tum quæ in his sunt facultatibus, iam mihi absoluta disputatio videt. Nunc ad ipsam eorum originem, & quæ ex se veluti fonte membratim ijs vires transmittit, cōuerti tempestiuum vī. Est aūt ea, id quod primum sensoriū est. Quippe cuiusq; sensus alteratio quæ à sensibilibus inferī, in singulis instrumentis perficit: eius autem sensorium est ipsa quæ alteratur particula, ex eo q̄ à cerebro delatam ad se per neruum virtutem recipit. Ipsum nāque cerebrum, sensorium organum à natura conditum non est, sed sensoriorum sensorium. Quod autem per neruos semper sentiendi vim omnibus animalis particulis transmittat, inde maxime liquet, q̄ præciso neruo quolibet, ilico particula in quam dispergitur, sentiendi vim amittit. Liquet autem non secus & q̄ in somno, aut omnino ferientur sensus, aut exiliter & obscure agant: rationabile ergo est exiguum virtutis à principio in singulos tum confluere. Et profunde quidem ac non profunde dormire, sicut vulgo loquimur, ex quantitate influentis virtutis contingit: cum tanto minus eius influere sit credibile, quanto somnus est profundior. Igitur in toto eo tempore videtur animalis vis quiescere, naturalis autem vehementius operari. Id autem inde adeo cōiectet quis, simul q̄ fatigata prius, postq̄ dormitum est, vires recipit, potissimum vbi post mediocrem cibum est dormitum: simul q̄ dormientibus nobis nutrimentū non in ventre modo, sed etiam in tota animalis mole, optime concoquit. Est etiam alioqui consentaneum, illud quoq; animalis membrū aliqū quiescere, in quo rōnalis animæ principiū residet. Quippe cor breuibus intermis-

A.l.1.c.1.d.6.c.4.27 a.b

A intermissionibus videtur hoc facere, ita vt multo tempore ad requiem nõ indigeat: cerebrum autem non ita, sed in vigilijs semper exercetur, in somnis quiescit. Eoq; fit, vt qui liberalius se exercitarunt, eos altior somnus premat, tanquã multæ ijs vires cum laborarent, à principio defluxerint. Igitur cerebrum, tum propter virtutis quam transmisit absumptionem, tum propter fatigationem, qua propter multos labores est affectum, & requie simul & refectione eget. Veluti autẽ ab exercitationibus & promptius et profundius dormitur, sic & à sumpto nutrimento: quantoq; id humidius natura fuerit, tanto magis somnum conciliat. Idemq; accidit & ijs qui plusculum vini biberunt, & qui caput liberaliter in balneo calido lauarũt: quippe omnia talia videntur cerebrum humiditate implere: qua vtiq; indiget, vbi in multo negocio & fatigatum est, & siccatum. At vero q̃ caput impletum somnum afferat, monstratum ab Aristotele abũde est: nec est q̃ de ea re nos nũc quicquam agamus. Qui.n. librum eius de somno & vigilia leget, tum hoc ipsum q̃ capite repleto somnus animali superueniet, clare perspiciet: tum quod apud eũ in sermone claudicat, intelliget. Quanquam.n. & ad ratiocinandum sit vehementissimus, & ad disceptationem quocũq; velit probabiliter perducẽdam maxime potens, tñ Cur capite repleto primum sensorium, si id (sicuti ipse existimat) in corde sedẽ habet, quiescat, nihil potuit probabile inuenire: multo enim pro B babilius sit, ex pulmonis humiditatibus somnos fieri, quem natura ob nihil aliud cordi circundedit, q̃ vt illi ministraret. Quis vero aut medicorum qui cõtrariæ sunt sententiæ, aut qui à nuda experientia procedunt, in caris & lethargis & comatis, deniq; omnibus præter naturam somniferis morbis, non accedit ad caput, illudq; perfundit, ac super cataplasma imponit, raditq;, & cucurbitas affigit, omniaq; molitur, tanquam hic morbi radix consistat? Ad eundem enim modum & cum delíria & phrenitides, omnes deniq; quæ præter naturam sunt vigilias, curant, præsidia capiti admouent. Verum de his alibi pluribus est disceptatum. Ad ea vero de quibus nunc agitur, illud ad rem pertinet, q̃ cerebrum vbi requiescere à multa actione vult, naturalem somnum animali induc it: quod etiam magis facit, cum nutrix in eo virtus largum quo fruatur humorẽ habet. At cum à multo vel frigido humore grauatur, eũ qui in comatis & lethargis cernit, somnũ affert: aliosq; similes ijs morbos, quorum caput humiditas ac frigiditas sunt, vel alterutra per se solam in eo consistens, vel ambę simul iunctæ. Talia igitur sunt cum medicamenta oia, quę vere somnifera sunt: tum quæ sic quidem vocantur, inferunt autem non somnum, sed coma, & caron, & totius corporis torporem. Ac quæ quidem duntaxat humectant, oia merito somnifera vocant: quæ vero perfrigerant, nec somnum nec indolentiam afferre recte dicuntur, sed pro somno, coma et caron: pro C indolentia, ob perfrigerationis excessum, vel prorsus insensibilitatem vel certe sensum diminutũ. Porro dictũ prius est torporis vitium, sensum motumq; diminutum neruosarum esse partium: fitq; (vt dictum est) tum ex alijs causis, tum ex intemperie, veluti post medicamenta quæ perfrigerant. Atq; ita quidem somni, & comata, & cari, & torpores fiunt. At siccitas immodica & calor quales in phrenitide propter succum aliquem mordentem & calidum spectantur, irritationes & vigilias, quæ quidem tristitiæ vel curarum occasione non consistant, inferre solent. Tanquam aũt talia symptomata toti corpori cõmunia fiunt, ex eo q̃ principium est affectum: Sic alia omnibus voluntarijs functionibus, ob principium affectum incidunt: nam & apoplexię & epilepsiæ propter cerebrum affectum fiunt. Est tamen apoplexia eiusmodi vitium circa voluntariam actionẽ, quale est in sentiendi actione, altus somnus: Aliud vero tale est in epilepsiis cõuulsio, quale in sentiendi functione vigilia. Ambo enim hæc vitiosi motus cerebri sunt, ideoq; etiam partium sigillatim omnium: Reliqua vero duo, actionum eius, tum cohibitiones, tum quietes. At in conuulsionibus totius corporis quæ sine delirio sunt, vel caro, morbus spinalis in collo medullę est: Quemadmodum vbi vel brachium, vel crus, vel musculus vnus tenditur, ac violenter conuellitur, vnius semper nerui qui particulam mouet, vitium est. Quæ vero omnino morbi causa sit, cuius occa- D sione partes contrahantur, difficile dictu est: ęque vt palpitationis, & tremoris, & eius agitationis quæ græce homonymõs cum vehementis frigoris sensu, rigos dicitur: est autem inequalis totius corporis concussio ac vibratio: {vocetur si libet concutiens rigor:} Quippe quæ omnia musculorum genus, vel solum, vel magis q̃ cęteras partes, tentare videntur. Exactius autem id sciemus, si prius eorum notiones distinxerimus. Ad prę̃sens enim quatuor memorauimus appellationes, conuulsionem, tremorem, palpitationem, & quod rigos græce dicitur. Qualia vero singula symptomata sint, quæ hæc vocabula signent, à nullo me priorum definitum inuenio: sed alij ad morborum substantias quibus superueniunt, statim se conferunt: alij ea distinguere aggressi, in interpretationibus suis falluntur: Quod facile intelliget, qui lectis quæ à nobis traduntur, euoluere libros eorum volet: neque enim difficile est vbi veritatem noueris, quæ parum recte sunt dicta, deprehendere. Ergo de his omnibus proximo agetur libro.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 37 sur 390

GALENI DE SYMPTOMATVM CAVSIS LIBER SECVNDVS

Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Causæ Symptomatum declarantur, quæ Motum animalis & Principem Functionem solent deprauare.

Quotuplicia sint Deprauati Motus Symptomata. CAP. 1.

Conuulsio igitur, & tremor, & palpitatio, & rigor {qui.s. totius corporis est concussio vibratioq;} præterea horror, & singultus, & tussis, & ructus, & sternutatio, & pãdiculatio, & oscitatio, & stridor seu strepitus trysmon græci vocant, oia motum illegitimum pro cõi genere habent. Dissidẽt inter se, F vno primoq; potissimum, ꝙ alia eorũ naturæ sunt opera, quæ tñ à morbosa quapiam causa violenter moueri sit coacta: alia morbosos comitant affectus, natura ad eorũ generationem suppetias minime ferente: alia fiunt vbi ad opus efficiendum simul coeunt & morbus & natura. Naturę nomen in hac disceptatione pro omni facultate, quæ aial siue voluntatis nutu, siue citra hũc, regat, intelligas velim: Quippe hoc loco omni cãę pręter naturam cuius vitio lędit & corrumpit aial, totum illud facultatũ genus, cuius bñficio seruat, ex aduerso opponimus. Eiusmodi ergo facultatis opa sunt, sternutatio, tussis, oscitatio, pandiculatio, & singultus: Vnius autem morbi opera sunt palpitatio & conuulsio: Sicut amborum, morbi facultatisq; coeuntium, tum torpentium oium motus, tum cæteri quos ædũt ij quorũ nerui adhuc resoluunt, non dũ aũt sunt resoluti: qbus ẽt adnumerat tremor. Atq; hę quidẽ nũc nobis propositi symptomatũ generis primæ dñiæ sunt: quarũ cuiusq; ꝓpriæ quædã deinde hñr, de quibus nũc agẽdũ, à motibus ijs quos innata aliqua vis ciet, auspicatis. Sanè societas quædã istis est cũ ijs, qui oino pro naturę lege se hñt: quã vtiq;, vt quæ sit eorũ generatio doceã, necesse est prius exponã. Igit cũ quatuor facultates sint, quibus oẽ nutriendi munus in nutritis corporibus administrat, prima q̃ ad se quod vtile est trahat, altera quæ id retineat, tertia G quæ alteret, quarta quæ quod excrementũ est, expellat: quãdiu pro naturæ lege animalis actiones obeũtur, nullus earum motus symptoma est: Cum vero subsistit in corpore aliquid quod alienũ à natura sit, vbi id expultricium virtutum aliqua abijcere nititur; aliqñ insensibiles omnino earum motus sunt, aliquando sensibiles euadunt. Ac de insensibilibus quidem post agetur.

Quæ Symptomata Deprauati Motus Naturæ, quæ Morbo, quæ Vtriq; ascribantur: & præsertim de Tremore & Palpitatione agitur. CAP. 2.

DE sensibilibus vero, qm̃ cum volũtarijs cõsortium habent, cõis à me doctrina tradet. Ergo voluntarię functionis læsiones sunt, neruorum resolutio hoc est paralysis, cõuulsio, tremor, & torpor. Variãt aũt horum singula in particularibus instrís, nõ speciẽ modo, sed ẽt nomẽ. Quippe spirandi instrorum paralysis, apnœa vocat: eorũ vero quibus vox fingitur, aphonia: at linguæ paralysis nullum nomen hẽt, ipsa tñ nihilo secius loquelã, quæ volũtatis non leue est opus, prorsus adimit. Cõtra vero ischuria, apnœæ atq; aphoniæ simile quid indicare vr: cæterum volũtariæ actionis amissio non est, sed naturalis: quippe ꝙ lotium præter voluntatẽ fluat, voluntariæ actionis est noxa. Simile qd ac in vrina, in deiectionibus quoq; accidit: retẽtio.n. eorũ, naturalis actio- H nis est culpa: inuoluntarius effluxus, actionis voluntariæ. Porro demñratum vberius de his oibus est, in libro de musculorũ motu. Atq; ita quidẽ paralyses varia specie sunt. Cõuulsiones vero ad hunc modum. Dentium inuita concussio trysmos græce dicta, musculorũ mandibularium est cõuulsio: Quam vero illos in græci vocant, præterea strabilismi, eorũ qui in oculis hñr. Veluti ẽt gonorrhœæ alia est dñia: si quidem rigido pene fiat, velut quædam conuulsio est: si nõ rigeat penis, ad retentricis facultatis imbecillitatẽ referri debet. Sũt qui singultũ quoq; cõuulsionis speciẽ esse arbitrent. Atq; duplex inspirantiũ reuocatio nõ numquã ob musculorũ inspirationẽ facientiũ cõuulsionem fit. Est & expiratus species quædã ex conuulsione proueniens, quę musculorũ qui expiratũ efficiunt, conuulsionem sequit: appellat hanc Hippocrates ‖ spiritum inter exeundũ offendentem. Quo d aũt apoplexia totius corporis sit paralysis, & epilepsia totius corporis cõuulsio, supra est dictũ: nec minus ꝙ torpor, læuis quædã sit paralysis. Sanè torpore laborantium particularum, nõ parua in excessu defectuq; dñia est, propterea ꝙ id symptoma ex morbo & facultate est mistum. Quippe si morbus virtutem prorsus superat oino membrum sustinere nõ valet: Sin virtus vincit, haudquaquam impedit: Ac si veluti pugna quędã eorũ est, mouetur quidem mẽbrum, sed ægre: ac, si iubeas, cum læsum membrum extendunt, vt id extensum seruent, nequeunt, decidit

de Vict. rat. in mor. acu. cõ. 2. t. 44. 7°. 122. F

enim

A enim naturali pondere propter imbecillitatem sustinentis id virtutis, deorsum: quod enim attollit ac sustinet, virtus est: quod deorsum ferē, ipsum brachij cruris ve est corpus. Causa vero huius rei reddita prius est, vbi de sensibilibus actionibus egimus: ostēdimusq; neruum vel frigore densatum, vel crassis & lētis humoribus obstructum, vel à quapiam extrinsecus causa pressum, in torporem & paralysim adduci. At conuulsio in eandem dispositionē neruos musculosq; ducit, in quam cum pro naturæ lege se habebāt, ab animali virtute ducebanē. Siue igitē ad principium tensis siue flatus influxu impletis musculis voluntarij motus erant obiti, hæc eadem in conuulsione accident, tum spiritu flatuoso in musculis gigni potente, tum multis qui tēsionem creent (è quorū numero phlegmōe est) affectibus. Quorū caput (sicut Hippocrates dixit) duplex est, ‖ impletio vacuatioq;: In phlegmonarum generis vitijs, impletio: in ardentissimis siccissimisq; febribus vacuatio. Porrò quod impletis vacuatisq; plus iusto neruosis corporibus, tendi eis omnibus cōtingat, docent non in postremis quę in instrumentis musicis intentę sint chordę: quippe quę siue in humidam & humectam, siue in siccam & squalentem domū, tentę sint repositę, rumpunē: ideoq; eas artifices, priusq; reponantur, laxant. Propter hoc igitē dictum est superius cōuulsionis motum ex solo fieri morbo, immobilitati, quæ in paralysi visitur, non dissimiliter, vt quæ ipsa quoq; mor- 6ª. Aph. 39. Ex. ord. 50. f

B bi occasione incidat. At secundū naturam in animalibus motio & immobilitas, vbi sublatū quis brachium immotum seruare potest, utraq; ab animali fit potentia. Quòd si sanū brachiū super solidum aliquid reclinans omnem musculorum relaxet actionem, nec propter morbū nec propter virtutem eo casu quiescit brachium, sed, quod animalibus naturale est, pondere. Ita trium quietum, ea quidem quæ in paralysi cernitē, à morbo solo fit, obligata (vt sic dicam) eo tēpore virtute: Quæ vero in membro, cum extensum est, habeē à potentia: Quam vero vltimo loco posui, à neutro: Non ignorantibus. s. nobis quæ in libris de musculorum motu de extēto brachio sunt dicta, talem habitum ipsa re vera ex actionum motuumq; esse genere: motum preterea hūc, tonicon. i. tensiuum à nobis nominari dictum est. Ac talis quidem habitus, alio quidē modo motus, alio immobilitas, dici potest: Reliqui duo, nullo modo participes sunt motus: Æque vt reliqui duo motus & conuulsiuus & volūtarius, nullo modo ad immobilitatem attinent. Præterea dictū est porrectum extētumq; brachiū ex duobus æque valentibus administrari motibus, virtute. s. id sursum attollente, & naturali pondere contrà pessum trahente. Ad eūdem modū tremor quoq; ex duobus constat motibus, & eo qui pondere brachium deijcit, & eo quē virtus attollens contra opponit. Ac in valente quidem brachio, ne vel minimū quidem vincitē virtus à pōdere, sed potentior

C membri deorsum nutu, sustinet id tantumq; in sublime attollit, quantum ille deorsum trahit. In tremore vero inuita virtute, membrum ruit deorsum: Licetq; liquido cerni eorum pugnam, nec virtute membrum decidere sinente, veluti in paralysi: nec pondere permittente virtutem id sublatum seruare ita, vt cum valens erat. Inuicem igitē vincente victaq; potentia, mutuoq; semper contrarijs succedētibus motibus tremor efficitē: eliq; compositus motus, qualis est arteriarum pulsus. Verum in ijs sensibiles motuum quietes, dilatationē à contractione dirimūt: si tamen non adeo frequens pulsus est, vt in ijs, qui ꝓpterea ꝙ formicarum motum æmulanē, formicantes dicuntur: Hic autem nullam inter contrarios motus sensibilem quietem inuenias: neq;. n. vicissitudo motuum est, quæ ab vna perficiaē natura, sed pugna virtutis & ponderis corporis. Cæterum vt maxime hunc motum alteri cuipiā qui in corpore habeaē assimiles, formicantis pulsus est non absimilis. Tanq; enim in hoc arteriæ motus, in minima spatij intercapedine agitē: sic in tremore animalis particula, quæcūq; ab imbecilla virtute moueē. Patet ergo huius quoq; symptomatis generatio: & ꝙ omnino cum conatu fit mouendi, & cum virtutis infirmitate. Sunt qui putent voluntatē à tremore non esse inseparabilem, videntes videlicet totum interim caput tremulo motu agitari, sine voluntate mouendi: sed hi ignorant ꝙ etiam in custodienda quauis particula recta, tum volun-

D tas agit, tū tendunē ab ea musculi, non aliter q; in alijs actionibus tenderenē. Sanè hoc in libris de musculorum motu à nobis demonstratum est. Sed & nunc non exigua ponemus indicia, & ꝙ voluntas in tremoribus agat, & ꝙ imbecillitatis culpa rectam custodire partem non valet. Illū enim cui caput tremit, si super molle aliquid supinum reclines, non amplius tremet. Ad eundem modum si quis scribens secans ve aut aliud quippiam factitans tremit, si manus ab opere abstineat, tremere iam desistet. Pari modo si quis cruribus cum ingreditur, sit tremens, si ingredi desinet, non tremet: Videas enim non raro robustissimos iuuenes, vbi maximum aliquod onus humeris imposuerunt, cum progrediunē, cruribus tremere: vbi progredi desierunt, aut onus abiecerunt, statim à tremendo liberos: quippe cum graue leueq; ad aliquid referantur, fuerit nimirum & onus adeo magnum, vt etiam fortissimo sit graue. Ac validam quidem virtutem maximum onus vincit: quæ vero valida non est, hanc non maximum modo, sed etiam paruum superat: ꝙ si adhuc sit infirmior, ipsum eius insitum corpus oneris ritu graue erit. Eoq; fit, vt senes omnes si quādo maiorum virium opus moliunē, statim particulis ijs quibus agunt, tremant. Sic etiam qui ad præaltum aliquem præruptumq; accedit locum, cruribus tremit: deijcit enim virtutem timor. Non secus etiam serpentem quis conspectum fugiens, tremens redditur. Quid qui formidabilem magistratum adit, non ne toto corpore tremit? quem si loqui iusseris, ne vocem quidem non tre-

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 39 sur 390

mulam ædet. Tanquam igitur animi affectus, vbi debilitatem motrici facultati intulit, tremulos E
facit: sic & corporis morbi cũ vires labefactant, tremoris symptomata inducunt. Ac primũ quidẽ
maximeq; virtutem lædunt morbi, qui in temperie cõsistunt: quippe cum senium quoq; propte-
rea, ꝙ intemperies quædam est, ad frigidius sicciusq; cõuersa, tremoris affectibus facile tenteẽ. Cor
ripiuntur ijs non minus & ex iuuenibus ij, qui vehementer sunt refrigerati, & qui vino meraco se
ampliter impleuerunt, vel multis cruditatibus laborarunt, vel longo tempore cibis repleti, inexer
citati ociosiq; omnino exegerunt: sunt & qui ex frigida intempestiue hausta tremebundi sunt red
diti. Quippe talia omnia frigidam intemperiem creant, non raro quidem in toto corpore & ipso
neruorum principio: interim vero, in quibusdam partibus, quæ.s.& imbecilliores natura sunt, &
ad noxam cæteris magis opportunæ. Iam crassi glutinosiq; succi, cum virtutis viam sic obstruũt,
vt parcior influat, tremoris causæ fiunt, potissimum cum prorsus obstruxerunt, ac neruorum ali-
quorum partes vllas resolutas laxasq; reddiderunt: quippe reliquæ fibræ valenter musculum in-
tendere non valent. Vbi tñ humores qui virtutis vias per neruos obstruunt, non penitus sunt im
pacti: sed concuti & dimoueri virtute violentius se ingerente possunt: eiusmodi motus existunt,
quales in paralysi incipiente non nunq; accidere prius diximus, membro.s.aliquãdo exaltato, sta-
timq; decidente. Siquidem cum excitata collectaq; virtus vehementius se injiciens, neruorum F
obstructiones amolita fuerit, membrũ moueẽ: Rursus autem humoribus in priorem locum con
fluentibus, decidit, immotũq; manet, quoad rursus secundo virtus vniuersa irruens, humores qui
eius vias occuparant, dissipet. Verũ de his hactenus abunde. Palpitatio aũt dilatatio quædã præ-
ter naturam in particula est. Fit autẽ in oĩbus corporis particulis in quibus dilatatio distẽtioq; ac-
cidere possunt: non.n.profectò os cartilago ve vnq; palpitant, propterea ꝙ dilatari non possunt.
Ergo in cute sæpe incidit, non nunq; vero etiam in subiectis illi musculis: nõ in postremis autem
in ventriculo, vesica, vtero, intestinis, iecinore, liene, & septo trãsuerso: vnoq; verbo in omnibus
quæ distendi dilatariq; possunt, ita vt tum arterijs tum cordi ipsi videatur incidere, aliusq; in his
præter pulsum motus esse. Est igitur passio hęc neq; voluntariæ virtutis propria, nec instrumen-
torum ad hanc spectantium, cuiusmodi sunt tremor & conuulsio: sed, ceu modo dictum est, om-
nibus corporibus quæ dilatari possunt incidit. Porrò ea sunt omnia quæ naturaliter sunt mollia,
ita vt tum dilatationem sui tolerare, tum rursus in se sidere possint. Sanè causam huius symptoma
tis ab ijs quæ manifestissime apparent indagari conueniet: nempe palpitationibus ijs, quę in pal-
pebris, supercilijs, fronte, malisq; contingunt. Cernitur.n.in ijs cutis exaltari inflariq; ad eum mo
dum, quo arteriæ dilata[illegible]. Ergo quod in ijs quæsitum est, vtrum ne ex sese dilatatæ, vnà cum di- G
latando trahant quod se implebit, veluti fabrorum folles: an vtrium ritu, cum implentur dilatan-
tur: idem primum dissimile in palpitantibus quoq; particulis conueniet. Videtur aũt quęstio ge-
nere quidẽ similis esse ei, quod in arterijs quæritur, facilitate aũt inuentionis dissimilis. Neq; enim
sicut arterijs, quæ semper & fm naturam pulsant, rationabile est vim aliquã inesse innatam quę id
efficiat, ita ẽt particulis quæ palpitant: quippe & semper ijs inesset, & cũ sanę essent precipue. Qñ
itaq; talis vis neq; semper neq; bene habentibus ineſt, liquet eas ex se ipsis non dilatari. At vero si
non ex se, oĩno ab aliqua quæ in ipsas influat substantia. Porrò hanc vnam è duabus esse credibile
est, vel succum quempiam vel aeream aliquã naturam. Ac quo minus succus sit, repugnat palpita
tionis tum motus, tũ solutionis celeritas: vt quæ & ilico fiat, & statim desinat. Succus autẽ nullus
aut ita celeriter influit, aut refluit, potissimũ in ijs quæ mõ memorauí circa faciem partibus: vtpo-
te in quibus cutis super nuda propemodũ extendit ossa. Ita necesse est cãm, vnde palpitatio exorit-
ur, aeream esse substantiã. At vero si hæc tum exigua, tum subtilium esset partium, facile per cor-
pus transflueret. Non alienum igit à ratione est substantiam quandã crassarũ partiũ halituosamq;
esse, tũ quantitate vt ad locum in quo consistit semper satis magna. Ergo dilatat (vt verisimile est)
attollitq; ac inflat partem, quoad trusa & compulsa ad sui generis perspiret substantiam, simili.s.ef H
fectu ei, qui dum coquunt succi, visitur in bullis: nisi ꝙ bullæ hic rumpunt, palpitãs corpus ob fir-
mitudinem non rumpit, sed attollitur quoad flatus per id extrudatur ac transeat: decidit rursus in
pristinã sedẽ, vbi totus vacuatus est, & exiuit. Rõnabiliter aũt et ijs quibus perfrigerata est aliqua
particula, palpitationes accidunt. Quippe quod ab ea sub naturali ipsius statu attenuatũ, oĩnoq; p
naturalem animalis calorẽ confectum, effluxit, id nunc vbi ea propter frigus reddita est imbecilla,
& halituosius & crassiorum partium efficit. Ita nec facile sicut prius perspirat, sed cohibeẽ à cute,
& trãsitus angustia impeditũ, in via tardat. Quòd si ipsa quoq; cutis sit densata, vtiq; duplabit sym
ptoma, scilicet ad crassitudinẽ trãsfluentis substantiæ, angustia quoq; viarum accedente. Atq; ita
quidẽ in palpitationibus distendit cutis. Simili aũt modo & musculi, cũ non dissimile in ijs excre
mentũ colligit, dilatati aliqñ totum mẽbrum attollũt. Distat tñ manifestime is motus à motu con-
uulsionis, ꝙ membrum neq; prorsus extendit, neq; inflectit. In palpitationibus.n.membrum, nec
quod notabile sit extendit, nec inflectitur: concutit aũt quodammodo huc atq; illuc quoad muscu
lus palpitare cesset, ad eum sanè modũ motu obito quo etiam in tremore: eo autem differente, ꝙ
per magna fiat interualla, cum tremor incidat per exigua. Siquidem palpitãs musculus cum satis
notabili magnitudine est, dum dilatatur, totum sæpenumero membrũ secũ attollit: dum contrahi

tur,

*generationis.

A tur, veluti rei inanimi deorsum ferri permittit, ita vt totus motus præter naturam sit, non autem sicut in tremore, mistus quodammodo & compositus. Sanè qualis est palpitantium membrorum motus, paucus simul tardusq; & rarus: talis ijs qui concutientem rigorem patiuntur, numerosus densusq; ac celer incidit. Intelligo numerosum, ipso motuum numero: celerem autem, ipso motus impetu: densum, ipsa breuitate quietũ. Est aũt motus hic non vtique sicut palpitatio & conuulsio totus præter naturã, sed alio modo, nempe quo tremor. Est igit̃ ipse quoq; mistus quodammodo ex causa quæ præter naturam sit, & animalis virtute: habeturq; in hoc virtutis plus q̃ in tremore. Immo vero (si fateri verum oportet) motus omnis insitæ illius est virtutis, quam nos excretricem & expultricem nominare solemus. Quod hanc virtutem ad violenter mouendum proritat & cogit, id causa est præter naturam.

De Motibus quæ Symptomata sunt ob Causas, quæ Naturam cogunt. CAP. 3.

QVisquis igit̃ huius virtutis functiones, dum sanũ integrumq; animal est, nouit, estq; alioqui prudens, huic longiore sermone opus non est: qui nec illas nouit, & mentis est hebetioris, huic suaserim, siquidem ei veritas omnino cordi non est, ab hoc libro abstineat: sin veritatis est cupidus, eamq; magnificat, vbi naturaliũ virtutũ commentarios prius adierit, & se af-
B fatim in ijs exercuerit, ad hunc librum se conuertat. Si.n. nihil horũ fecerit, nec demonstrationem eorum quæ à nobis dicent̃, intelliget: nec eorum, quæ prius dicta sunt, quod sine vlla demonstratione est positũ aduertet. Ac mihi quidem statutũ est, nullam in hoc opere opinionẽ refellere. Licet aũt ei qui volet, vigesimoquarto Athenæi libro prælecto, causas, quas priores eo tam medici q̃ philosophi de affectu quem nos concutientem rigorem cũ venia vocamus, attulerunt, q̃ absurdæ fuerint intelligere: refellit enim eos omnes Athenæus. Licebit sanè & ipsam Athenæi opinionem examinare, quæ vt probabilior superioribus est, ita nec ipsa vera est. Verũ cui veritas est curæ, is hæc scio, quemadmodum exposui, facere tentabit. Ego vero, veluti cum ijs agam qui ea quæ de naturalibus facultatibus scripsimus legerunt, pauca loquar, sed si prius ad memoriam reuocauero, quæ de vtero, ventriculo, intestinis, ac vesica in ijs demonstraui. Siquidem monstratũ est vteros nullo alio modo ad fœtũ ædendũ se comparare, q̃ per expultricis facultatis actionem. Quippe, qui tũ fœtus grauitatem, tũ sui distentionem, nouem mẽsibus pertulerũt: atq; ita ad vnguem toto hoc tempore conniuente ore fuerunt, vt ne styli quidem mucronem reciperet: ij absoluto in ipsis fœtu, ad eius expulsionem se comparant, diuersa omnino constitutione affectus. Etenim collũ eorũ quod prius se constrinxerat, tm̃ aperit̃, quanto fœtui facilis præstet̃ exitus: tunicæ aũt q̃ q̃ maxi
C me prius fuerant distentæ, vndiq; contrahunt̃, ac fœtũ extrudunt, ita vt q̃ celerrimè per vteri cerui cem excidat. Sanè eadem virtus quæ sic de fœtu est solicita, vt nouem mensiũ spatio eius sustineat pondus: atq; vt absolutus tuto emittat̃, prouideat: si circa tertiũ quartum'ue aut aliũ mensem fœtus est corruptus, statim eũ eijcit, tũ quoq; similiter collũ adaperiens, sicuti cũ pariendi tp̃s instabat, aperuit. Quippe præfinitũ illi claudendi se aperiendiq; tp̃s est, non certi alicuius temporis circuitus, sed ipsius vsus occasio. Ad eũdem modũ monstratũ est ventriculũ quoq; inferius os suũ post cibos claudere, nihilq; sinere abire, priusq̃ planè sit concoctũ: si tamen eũ nihil aliud intermittere actionem cogit, quemadmodũ vterũ fœtus corruptela: quippe similis affectus ventriculo incidit, vbi cibi in eo sunt corrupti: Immo vero non raro simul ac sunt deuorati, si.s.ita vel vitiosi sunt, vel copiosi, vt eos ferre non possit. Atq; idcirco q̃ quidem in se fluitant, per vomitiones eijcit: q̃ deorsum vergũt, ad exitũ qui illic habet̃, detrudit. Sed & citra cibos ventriculi vis sæpe impetũ ad vomitũ capit, aut bili vrgente, aut mala pituita, aut alio quopiam eiusmodi succo sanie'ue infestante. Est enim in quaq; animalis particula facultas, quæ, quod præter naturam in ipsa est collectũ, expel lat, veluti in propria de eiusmodi facultate disceptatione est demonstratum. Satis nanq; est ad præsentis disputationis claritatem, ea demũ ex huiusce facultatis operibus retulisse, q̃ de vtero & ven-
D triculo sunt dicta. Quippe qualis est cum euomit̃, expultricis in ventre facultatis actio: talis est cũ tussit̃, in pectore & pulmone. Sanè nullum animal aut nauseare, aut vomere, aut tussire docetur. Immo longo sæpe à natali vsque spatio integra sanitate fruentia, tam alia complura animalia q̃ homines, nec vomitum experti sunt, nec tussim: & tamen vbi contristans aliqua causa, vel os ventris, vel spũs vias occupauit, ilico & tussiunt & vomunt. Et in vomitu quidem sic mouet̃ ventriculus, sicut in partu vterus. In tussi vero aliter fit motus: neq; enim potest pulmo tali motu quod eõtristat expellere, sed inuenit sibi natura aliud remedium, magna solertia. Quippe cum externus aer in asperas arterias trahat̃, quæ & cartilagineæ duræq; sunt, nec contrahi circa id quod cõtinet possunt, incitatum hunc excogitauit spũs exitum, quam vocant Tussim. Cuius generis & sternutatio est, ad persequenda protrudendaque ea q̃ nares offendunt, instituta: quæ ipsæ quoque respiratus sunt viæ à natura inuentæ. Quippe expurgat spũs sibi ipsi violenter & cũ ipetu delatus vias, non aliter q̃ tibias & fistulas expurgant harũ opifices. Ac qualis quidem mouendi modus sit, quo hoc fiat, in progressu docebit̃. Quod ad rem propositam est vtile, iam accipiamus. Nempe ꝓ eiusmodi motus naturæ quidem opera sunt: sed tm̃ propter causas quæ naturam moueri sic cogũt, symptomatis quæ præter naturam sunt, adnumerant̃. Atq; intestinorũ quidem & vteri & vesicæ expultricis facultatis similes motus sunt, siue quid eorum quæ secundũ naturam, siue quæ præter na-

turam

turam ſunt,expelliſ: quo minus ſymptomata ab ijs clare diſcreta ſunt. At quæ in teneſmis, & dy- E
ſenterijs,& lienterijs excernunſ,ſymptomata ſunt: veluti (arbitror) & quę in ſtrangurijs & in vri
næ diarrhœis: ꝓ ſi quis exacte loqui velit,ēt ventris crepitus, & ſtridor, qui tryſmos Græce diciſ,
& ructus;& ventris murmur,aliaq; id genus: De quibus etiam proxime dicetur.

De Tuſsis & Sternutamenti Cauſis. CAP. 4.

VErum in ventre manifeſtius eſt id,quod in vomitibus cerniſ: multiq; hos non naturæ opus,
ſed ſymptomata eſſe dicunt. In tuſſi vero & ſternutatione,clarius quidē eſt quod in tuſſi no
taſ: ſternutatio vero non ſimiliter videſ præter naturam eſſe. Cæterum ſunt,nō hæc modo,ſed ēt
tuſſis,& vomitus,& diarrhœæ,taliaq; omnia ex illo ſymptomatum genere,in quibus cauſa aliqua
quæ præter naturam ſit,ad tales actiones naturam extimulat. Quanquam mouendi modus nec in
oibus idem viſiſ,nec ab eadem facultate fit,ſed circum ea quæ ab vtero, inteſtinis, ventre, veſica ue
excernunſ,ipſæ particulæ ſe contrahunt, ad eum modum id quod in ſe continent,extrudē tes,quo
manus noſtræ aliquid exprimunt. Facultas autem quæ motum ijs pręſtat,vna è quatuor naturali-
bus eſt. Verum cum in aſperis arterijs contineaſ corpus quoddam cartilagineum,duræq; ſubſtā-
tię: quod idcirco conſtringi circa id quod intra ſe habet,non valet: natura ſpiritum cum concitato
impetu extra deferri ſubigit,ac tuſſim mouet. Ea fit per eadem inſtrumenta,per quæ magnæ & ve F
hementes ſpūs expulſiones (quas efflationes nominamus) efficiunſ: ſic vt Tuſſis nihil ſit aliud,q̄
vehementiſſima quædam efflatio,quo plurimus ſimul celerrimeq; foras actus ſpūs, attrahat pro-
pellatq; ſuo impetu,quę vias ſuas obſtruunt: Cumq; primo aggreſſu pellere quod offendit nō va
let,bis terq; ſe inijcere in id non grauaſ: fitq; voti plerunq; compos,vbi.ſ.tum ſpiritus ipſe cū ve-
hementia deferſ,tum quæ obſtruunt contumacia ad propellendum non ſunt. Talia ſunt quæ nec
aquoſæ,nec glutinoſæ ſubſtantiæ ſunt: aquoſa nanque propter tenuitatem,potius à ſpiritu diſſe-
canſ,quam vltra deferunſ: glutinoſa pertinaciter arteriæ adhærent. Quoties igiſ ſpūs cum eiuſmo
di humoribus contendit,omnino ſæpe violenter ſe inijcit,fiuntq; ex eiuſmodi humoribus pluri-
mæ tuſſes,& vehementes,nec ſine magno nixu. Porro eos humores qui in arterijs contumaciter A.l.3.c.5.c.13.
hærent,& qui difficulter reijciunſ,magis expediunt ſternutationes: vtpote in quibus maior ēt eſt 241.f
ſpūs impetus,quam in tuſſi,cauſa vero generationis altera: Quippe propter ea quæ in naſo, non
propter ea quæ in arteria aſpera offendunt,emittiſ in ijs ſpiritus vehementer: emittiſ autem cū eo,
ēt ex prioribus cerebri ventriculis aliquid. Atq; idcirco tuſſes quidem,caput nihil iuuant: ſternu-
tationes (ſi tñ ex catarrho non fiunt) maximum remedium capitis halitu repleti ſunt. Nec mirum
vno impulſu tum à pulmone,tum à capite ſpiritum emitti: monſtratum.n.eſt, vbi de his diſſerui G
mus,caput quidem pectori motus principium tradere,pectus autem pulmonem & dilatare & cō
trahere. Cum igiſ quæ in naſo offendunt,perſequi properat, vtriſq; emittendi ſpiritus vijs ſimul
vtiſ, altera quidem ea quam ipſum per ſe facit: altera quam per neruos, veluti per quædam longa
brachia,quæ in pectus deſcendant,quippe per hos id contrahit: halituoſum autem ſpūm per cola
toria oſſa,ipſum per ſe exturbat. Atq; hæc quidem ſymptomata,volūtariæ ſunt facultatis. Vomi-
tus autem ꝓpē ad portionem horum ſe habet,naturalis facultatis eſt ſymptoma. Veluti aūt vomi-
† Interpretis verba. tiones nauſeæ præcedunt,ita tuſſim,quod cerchnos Græce diciſ: †eſt autem nō tuſſis, ſed exiguus
quidam ad tuſſiendum impetus.† Præterea ſicuti non nulli nauſearunt,nec tñ vomuerunt,ita nō
nullis ſymptoma modo dictum incidit,nec tñ tuſſis propter cauſæ paruitatem eſt ſecuta: quippe
interim ex parua faucium aſpredine,interim vero ex tenui aliquo exiguoq; prorſus humore,con-
tingit. Perpetuo.n.ſpūs quicquid illi ſit obſtaculo,reijcere id per tuſſim conaſ: ē aūt id vel humor
aliquis à capite deſcendens,ſicut in catarrhis: vel in aſperis arterijs aliquid collectum,veluti in pe-
ripneumonia,& pleuritide,& gibbi iecinoris phlegmone, vel fauciū aſperitatibus. Extra.n.hæc
ſunt ad portionem eorū q̄ à capite defluunt, quæ bibentibus edentibus ue nobis in arterias dela-
bunſ. Eſt & aliud tuſſis genus ex inſtrumentorum ſpirandi ortum intemperie, quod agnouerūt H
quidem ēt Pneumaticæ ſectæ probatiſſimi,quorum eſt & Athenæus. Neceſſitatē tñ,propter quā
ex intemperie tuſſis oriaſ,alij eorum omnino ne conati quidem ſunt reddere: alij in ſe ipſum im-
pingere ſpūm aiunt: alij ēt obſcuriore q̄ hoc,verbo vſi,putant ſe aliquid dixiſſe. Sunt aūt non tam
ꝓ cauſam ignorarunt accuſandi,quā ꝓ pulchrum theorema & ſuo ſtudio dignum inuenerūt,lau-
dandi. Fit igiſ ea tuſſis ſpirandi organis perfrigeratis,nihilq; in ea expuiſ: nec eſt omnino violen-
ta,ſed adeo parua ac ſine vi,vt eam cohiberi,& generationem eius vel plurimum vel omnino pro
hiberi liceat: ac violentæ tuſſes ſpūs cohibitione non vincunſ. Porro cuiuſmodi res ſit ſpūs cohi-
bitio,ſæpe mihi in alijs eſt dictum. Tuſſim aūt ex intemperie non ſolum in pręſens fieri ſpūs cohi
bitio prohibet,ſed ēt eam ſanat: modo ne admodum ſit magna. Augeſ nanque in ſpūalibus, ſpūs
cohibitione,calor: permeatq; ſpūs violenter à pectore preſſus ac compulſus per omnes anguſtos
meatus: quibus vtriſque peractis, æquanſ omnia,atque in ſimilitudinem tēperamenti veniunt.

De Cauſis Pandiculationis,Inæqualitatis,Laſſitudinum, Horroris, Rigoris, Tremoris, Pruritus, & Cæterarum Vitioſarum Motionum. CAP. 5.

CVr aūt ex inæquali ſpūalium intemperie tuſſiaſ (id.n. dixi non admodum commode à Pneu
maticis medicis doceri) ipſe reddere tentabo, orſus ſicuti congruum eſt ijs qui aliquid cum
demon-

A demonstratione dicturi sunt, à rei substantia. Intemperies igitur aliàs ex nudis prouenit qualitatibus, ipsis corporibus aut calidioribus, aut frigidioribus, aut siccioribus, aut humidioribus redditis, aut etiam ex horum coniugatione affectis: interim vero vnà cũ dispersio in ijs roris specie, aliquo intemperato. Atque æqualis quidem intemperies omnino sine dolore est, veluti indicant & hecticæ febres, & multi frigidi affectus, vbi æqualiter particulas occuparunt: fit enim talis intemperies singulis qui sic sunt affecti, velut acquisititia quædam natura: nullum enim corpus offenditur à propria natura, veluti Hippocrates dixit: ‖His quibus mutatur corrũpiturq; natura, dolores fiunt, non quibus corrupta iam est & mutata. Inter enim ipsum mutandum & à sua natura recedẽdum (quemadmodum in priori libro demonstratum est) corpora dolent. Cum igitur in aliquo sensibilium corporum intemperies inæqualis gignitur, tanta est doloris magnitudo, quanta est intemperiei. Atque in acutissimis & vehementissimis febribus dolore afficiunt solidæ partes, dum à calido quod præter naturam est, mutant atque alterant. Præterea incipientibus morbis plerique homines priusquam febricitent, sentiunt interdum in tota corporis mole inæqualitatem quandam, quam tamen, qualis sit, explicare verbis nequeunt. Ac miramur quidem si quis eorum qui hos libros reuoluerunt, ita fuit fortunatus, vt ipse symptoma hoc nunquam senserit: quippe pro B fundus quidam fit sensus in tota corporis mole, ceu dispersæ per eam rei cuiusdam à natura nostra alienæ. Id autem quod dispersum est, aliquando quidem veluti subcalidum esse videtur, aliquando mordax citra calorem, aliquando vtroque modo afficiens, aut sine his leuiter omnes carnes distendens. Atque in omnibus huiusmodi symptomatis, tum inæqualitatem quandam sentire se aiunt, tum pandiculantur, tum omnes corporis particulas distendunt naturæ quodam instinctu: qualem scilicet dudum diximus, omnibus animalis partibus ad salutem statumq; earum conseruãdum à natura datum. Maximè autem distenduntur post somnum, cum in carne halituosum excrementum sentiunt: quod & ex confectione nutrimenti & per cessationem ab eiusmodi motibus est collectum: atque id vel minimi pueruli sine doctore faciunt. Verum ad talem motum animalia impellit ipsa natura, cum perspiratum halituosis excrementis molitur. Diuersum ab hoc tristis sensus genus est, quod in lassitudinum affectibus sentitur, siue id post multos labores, siue sua sponte incidit. Ac triplex quidem est in lassitudinibus sensus vtique putantibus, qui ijs laborant, vel conquassatum sibi aliquid pulsatumq;, vel tendi sibi vndequaque corporis molem, vel tanquam multa vlcera in ipsis quoties mouentur sint dispersa. Ac, cum tendi quidem corporis putatur moles, si citra exercitationem id incidit, lassitudo tensiua spontanea nominatur. Fit autem C maxime ex plenitudine, quæ corpora in quibus continetur distendat, nec ab ijs contineatur {sed transmittatur.} Ac, cum vlceroso sensu afficiuntur, fit quidem & is motis magis quàm quiescentibus, nisi si admodum magna lassitudo est. Pungi vero, ceu multas spinas habeant infixas, se putant, cum à mordaci humore symptoma oriatur. Tertia lassitudo, sub qua se ostocopo id est ossium dolore laborare dicunt, ne minimum quidem motum sustinet: Sentiunt tamen, quos ea male habet, manifestum calorem vnà cum demorsu & tensione, vitioso humore in totam animalis molem ampliter transfuso. Eorum vero qui hac laborãt, nemo pandiculari tentat, vt qui omnem motum formident. In reliquis duabus lassitudinibus, quarum alteram vlcerosam, alteram tensiuã nominare solent, fit etiam talis aliqñ motus, cum videlicet vel exiguæ omnino sunt, vel ex flatuosis & halituosis excrementis proueniũt: quippe si vlcerosa lassitudo maior euasit, ne quidẽ qui ea laborant, motum vllum sustinent, sed dolorẽ veluti vlceris per corpus sentiunt horrentq;. Quod si augetur symptoma, ad horroris affectum propè peruenium: quippe sub hoc horrent prius quàm etiam moueantur. Tanquam autem, cum vlcerosus fit sensus, quoties mouentur, horrent, magisq;, si vehementius: sic horroris affectus, cum in motum agitur, concutientem rigorem efficit. Hæc nanque omnia ex mordacibus oriunt excrementis. Differunt inter se, tum excrementorum multitudine, tum motu: Præterea quod excrementorum, alia magis sint mordentia, alia minus: Et quod corpus laborantis vel non facile afficiat vel facile, vel robustum imbecillumue sit, vel acuti naturaliter hebetisue sensus. Nam quod acuti sensus est & imbecillum, etiam ex leuissima causa dolet: contra, quod valentissimum nec facilis sensus est, magnam causam ad talis symptomatis generationem requirit. Vtrumne igitur in his solis, an etiam in mouendo aut non mouendo: præterea quod mouet, in eo quod vel celerius vel tardius mouet: plurima est in symptomatis differentia? Ac mihi quidem sic videt: eundemq; hominem sicuti quiescentem quidem solam inæqualitatem sentire, ita motum horrere, & exercitatum rigore concutiente vrgeri. Ideoq; & medici ijs qui ita laborant, experientia docti, consulunt, ab omni motu abstineãt. Iam aliquos qui crudítate laborarant, scimus cum quieuissent nullo affectos dolore: cum balneum fuissent ingressi, aut in Sole stetissent, horruisse: atque hoc magis, si se exercitassent. Nam & Sol, & balneũ, & exercitatio, excrementa quæ prius quieuerant, calefaciendo, attenuando, ac in spiritum vertendo, ad motum excitant, quemadmodum & ex animi affectibus ira: † ex quibus & ad motũ excitant excrementa quæ prius quieuerant calfaciendo, attenuando, ac in spiritum vertendo. Nec mirum corpus, cum excrementa quiescunt, minus dolere: cum mouent, & magnopere angi, & vibrari, & cõcuti, horrens, f. ac rigens, & febricitans; quando etiam dura corpora quæ oculis incidũt, conniuentibus

In lib. de Locis in homine.

† Al. à seipsis aut ad motum & calum calefiunt, attenuãtur, & in spiritũ uertuntur.

tibus nobis palpebras, & particulam ſub quiete habentibus, vel parum omnino, vel nihil contri- E
ſtant: mouentibus, vix tolerabilem afferunt cruciatum. Sed & citra exemplum, ex ipſamet re in-
uenias licet, motam cauſam quieſcente magis eſſe infeſtam: quoties videlicet agit per corpora ſen
ſibilia, veluti in oculis eſt propoſitum: neq; enim de ſuccis qui in venis, & arterijs fluunt, eſt diſpu
tatio, ſed de ijs qui in carnibus ſunt, & toto corporis habitu. Quoties igit aliquid per hæc violen-
ter agit, ac ad cutim deferr, neceſſe eſt, dum carnem cutimq; permeat, omnia in quæ incidit pūgat,
ſtimulet, diuidat, ac vulneret. Quod aūt omnis mordax & dimota cauſa, ſiue ea calida ſiue frigida
ſit, animal in horrorem ac rigorem ducit, primum quidem ex talibus intellexiſſe licet. Si ſano cor-
pori feruentem aquam ſubito infundas, aut ignis ſcintillas incutias, ſtatim horrore vexabit. Iā cum
vlceratæ particulæ cauſticum medicamentum imponit, primum quidem horrent, deinde rigent,
mox etiam febricitant non nulli. Quid q; tertianæ febres quæ omnium febriū maxime biliosæ cali
dæq; ſunt, omnium maxime horrore infeſtantur: quantoq; ſynceriores tertianæ ſunt, tanto etiam
4. Aph. 58. rigor in ijs incidit vehementior? ‖ Quin etiam eum qui ardenti febri laborat, rigor ſuperueniens »
à morbo liberat, Hippocrates ait: quoniam ſcilicet bilis, quæ prius in venis errabat, à natura decre »
torie per carnes ad cutim trudit. Ergo motus eius delationisq;, quæ per ſenſibilia corpora agit, ſi-
mul & ſymptoma & ſignum, rigor eſt. Quin etiam ſudant deinde qui ita obriguerunt, vacuataq; F
ijs bili, à febre liberant. Interim vero, vbi non ad cutim ſed ad interna loca bilis impetum capeſſit,
per vomitiones ſimul & aluum vacuat. Non raro autem ſimul intro foraſq; eodem die eſt delata,
ita vt & ſudata ſit, & vomita, & deiecta. Quicunque vero rigorem profligandæ ardentis febris
ſalubrem eſſe cauſam propter frigus putant (quippe contraria contrariorum eſſe remedia) omni-
no fallunt. Iam primum enim ſi id verum eſſet, liceret ipſis rigorem excitare, partim quidem frigi-
da aqua inſperſa aut affuſa, partim ægro ipſo nudo in frigidum aerem delato, aut in frigidæ aquæ
labrum demiſſo. Deinde ſi per mutationem ad contrarium habitum, ijs qui in ardenti febre obri-
guerant, ſolutio accidit morbi, debebant poſt rigorē febricitare deſiſtere, quod tamen non faciunt:
Adeo enim cum rigent febricitare non deſinunt, vt etiam multo grauiore febri poſt rigorem vr-
geant, quàm ante: ſed, poſtquàm largiter ſudarunt, aut flauam bilem vomuerunt, aut per inteſti-
num deiecerunt, tum febris ceſſat: quippe ex valentiore bilis motu, vehementiorē accendi febrim
eſt rationabile. Ac quod homines non ſolum ex frigidis cauſis rigore tētent, ſed etiam calidis, iam
monſtratum eſt. Verum quam ob cauſam, occaſionibus maxime contrarijs, idem ſymptoma
ſuccedat, deinceps docebimus: ſed admonitis prius quæ de expultricis facultate monſtrauimus.
Non enim ea quæ in amplis inſtrumentorum capacitatibus ſunt expellit, veluti quæ in ventricu G
lo ſunt, & vtero, & vtraque veſica, & inteſtinis, & pulmone, & naſo: quæ vero in ipſis corporibus excrementa colligunt, negligit: ſed ab ijs quoque quotidie quicquid ſuperuacaneum eſt, ci-
tra vllam animalis offenſam inſenſibili perſpiratu eijcit, vbi ſcilicet lege naturæ animalis functio-
nes adminiſtrant: Verum vbi mordens aliquid in ijs conſtitit, ac potiſſimum quod vehementi
agat motu: & angit, & id expellere feſtinat, eo modo quo maxime licet ex ipſo membrorum cor-
pore aliquid eijci, ſcilicet particulis ipſis ſeſe contrahentibus, atque conſtringentibus: mox vna-
quaque earum partem excrementi quod in ſe habet, protrudente. Verum ſi omnes hoc motu ſi-
mul motas intelligas, concuſſionem vibratumq; totum corpus comprehendere intelliges, quales
id in rigoribus comprehendere cernunt: Quippe neceſſe eſt muſculis omnibus vibratis, articulos
quoque cum ijs vnà vibrari: quibus ſic agitatis etiam extenſiones quaſdam inflexioneſq; præter
voluntatem incidere. Eſt tamen hic motus diuerſus ab eo qui in conuulſione palpitationeq; vi-
ſit. In conuulſione nanque ſimiliter quidem, non tamen ab eadem ſaltem facultate, motus cient:
In palpitatione non ſimiliter, ſed ſicuti prius eſt dictum, nempe quod membrum vnà cum muſcu
lo qui à flatuoſo diſtendit ſpiritu, exaltatur: At cum concuſſu rigentibus, ceu dudum eſt dictum,
mouetur omnis particula, muſculo ſe ipſum expurgante: in illarum vero motu, totus muſculus H
concuſſus vibratusq; articulum in quem inſeritur, vnà ſecum vibrat. Talis etiam motus & pecto
ris muſculis ſub intemperie inæquali accidit: Eamq; ob rem læuis quidam tuſſiendi impetus, quē
Græci cerchnon vocant, ijs ſuperuenit: concutiuntur enim muſculi, dum ſtudent ea quæ con-
triſtant, à carne ſua per pulmones & arterias expellere. In cæteris autem tuſſibus vehementer eos
pulmoni ſe inijcere eſt demonſtratum, quod ſcilicet multum ſimul & celerem efflatum moueant.
Iam etiam vehementius huic ſe in ſternutatione incutiunt, cum qui in naſo eſt, ſpiritum ſimul
vniuerſum expurgare nituntur: Id quod non nulli, qui infirma erant virtute, cum intelligerent,
expuendumq; per pectus & pulmonem aliquid haberent, ſternutationem ſibi nares laceſſendo
mouerunt, quo ſcilicet quod per tuſſim eijcere non valuerunt, huius motus violentia educerent.
Verum de eiuſmodi tuſſi diligenter prius eſt dictum. Quæ vero ex ſpiritualium inſtrumentorū
intemperie incidit, ex eodem eſt cum concutientibus rigoribus horroribusq; genere: differt au-
tem eo, quod celerior eius ſit ſenſus, nunquam ſcilicet quieſcentibus ſpiritualibus organis: mon
ſtratum nanque prius eſt, quod motus, etiam in toto corpore eiuſmodi affectiones maxime pro-
dit. Ac cum humida quidem natura ſunt quæ offendunt, violento hoc concuſſu ac vibratu, qui
in tuſſi & concutienti rigore cernitur, ab excretiua facultate truſa, vndique ad loca cedentia ferun
tur,

A tur, quædam ſupra, quædam in imum ventrem, quædam foras ad cutim, ita vt ſenſibilis eorum vacuatio ſit. Cum vero flatuoſa tm̃ ſine humore ſubſtantia vel iuſto calidior vel frigidior per corpus permeat, vtiq; horrent tunc quoq; aliqn̄ etiam & cum concuſſu rigent, eadem ex cauſa. Nihil tm̃ ſenſibile his vel vomitur, vel ſudatur, vel infra deijcitur, vtpote cum aerea ſint quæ expultricē vim laceſſunt. Sic in balneis præcalidis, ſi ſubito præſertim & confeſtim minime præcalfacti ijs acceſſimus, ſtatim horrentes reddimur, æque vt cum in frigidum aerem confertim transferimur: aut ſi non confertim, ſaltem ſi diutinam in eo moram facere cogimur, quemadmodum in itinere agendo accidere aliqn̄ conſueuit. Eiuſmodi rigoris remedium calfactio eſt non ſudor, vomitus ue, aut alui deiectio. Qm̃ autem (vt dictum eſt) & frigida cauſa & calida concutientem rigorem creat, ad calidam quidem quæ ſcilicet aerea ſit, refrigeratio ſatis pro remedio eſt: eam vero quæ humida eſt, febris neceſſario comitatur: ſanatio vero eius vacuatio eſt. At frigidæ quæ aerea ſit, calfactio remedium eſt: ei vero quæ humida eſt, aliquando ſola concoctio ſufficit, aliquando vacuatio deſideratur: eſt vero qn̄ ambo competunt. Ac vetus quidem ſermo eſt, ‖ Rigori febrem ſemper ſuccedere: nō tm̃ eſt in totum verus, ēt ſi quis eum commode determinet. Id quod etiam facere par eſt, amice potius veterum dicta interpretantibus, q̄ maleuole arguentibus. Verūtamen ne ſic quidē verus B eorum ſermo eſt, nec ſi determinans dixeris: Qui citra externam occaſionem ex corpore noſtro concutientes rigores oriunt̄, hos febris neceſſario ſequitur. quippe non nobis modo, ſed etiā multis medicis qui nos præceſſerunt, iam viſi concutientes rigores ſunt ſine febre: non tamen ita validi, ac qui legitimas tertianas quartanas ue præcedunt, aut qui ardentes febres finiunt. Solent ſanè eiuſmodi rigores vitioſam ſequi victus rationem, cum homines in deſidia ſe repleuerunt, ac ſæpe a cibo ſe lauarunt. Cum vero ipſæ ciborum qualitates frigidioris ſæpe ac pituitoſioris temperamenti ſint, promptiſſime qui ſic ſunt affecti, rigoribus qui ægre recalfiant capiunt̄. Nihil igitur miri eſt, antiquos medicos nullum eiuſmodi rigorem vidiſſe, hominibus qui tunc viuebant, nihil perinde ac qui nunc viuunt, in ſalubri victu peccantibus, ſed nec balneorum vſu tā frequēti. Cæterum (ſicuti dictum mox eſt) eiuſmodi rigores horridi magis ſunt, quàm cum vibratu concutiētes. Primum enim quod ex vitioſis excrementis ſentimus, inæqualitas eſt: cum vero acria fuerint, mordicatio: ſecundo loco horror exiguus: deinde maior: poſt magnus ita, vt iam rigoris aliquatenus ſit particeps: deinde rigor ipſe ſolus, qui dimoueat concutiatq; particulas. Hic rigor à frigidis ſuccis nunquam creat̄. Omnino enim eiuſmodi ſucci præ craſſitudine ſua concitato motu nō mouentur: quod ſi aliquando attenuantur, rigorem quidem excitant, non tamen vehementem: C neque enim poteſt eandem recipere tenuitatem attenuata pituita, quam attenuata recipit flaua bilis. Ac talem quidem rigorem nō admodum norunt antiqui medici: qui autem in lethalibus incidit febribus, hunc norunt. Ait igit̄ Hippocrates in ſententijs: ‖ Si rigor in febri non interciſa incidit, ægerq; infirmis ſit viribus, lethale eſt. In talibus enim rigoribus incipit quidem natura perſequi quod offendit: ſed victa, concidit atque extinguit̄: eoq; mortale eſt ſymptoma. In quartanis autem miſtus rigor ex calido frigidoq; eſt: nigra nanque bilis, frigidus natura ſuccus eſt: ſed cum putredinem quandam ſibi adiunxit, cuius cauſa febrem accendit, tantum poſſidet caloris, quantum etiam putredinis. Ac quod rigores quidē calidis etiam cauſis ſuccedant indicauimus. Quod autem in talibus quoque omnibus perfrigerant̄ ac ſanguine deficiunt̄ maxime quidem extremæ corporis partes, cum his vero tum cutis vniuerſa, tum quæ proxime ſub ea ſunt: & quam ob cauſam id accidat: deinceps æſtimemus. Eſt igit̄ ex primis ac (vt ſic dicam) qui maxime principalis ſint notæ motibus, ipſa naturalis caloris intro foraſq; delatio, multas animi perturbationes paſſionesq; ſequens. Simul aūt cum ipſo ſpiritus quoque ac ſanguis, aliàs intro & ad ipſum principium ferunt̄, ac contrahunt̄: aliàs foras tendunt, & fundunt̄tur. Ipſius nanque animæ ſubſtantiam, vel alio quouis opere definiſſe fortaſſe ſit audacia: in eo vero quod nunc proponitur, non ſolum audacia, ſed etiam ſuperuacuum. Videt̄ tamen quæcunque ea fuerit, duorum altertim, vel primis ad D omnem actionem inſtrumentis ſpiritu ſanguineq;, præterea calore, tum qui in altero tum qui in vtroque eſt vti: vel in his ipſis eſſe. Licet autem motus eius euidenter contemplari cū in alijs multis, tum maxime in ipſius perturbationibus. Timor enim intro & ad principium, tum ſpiritum tum ſanguinem vna cum refrigeratione eorum, quæ in ſummo corpore ſunt, abducit ac contrahit: ira vero & foras agit & fundit & calefacit: quæ vero compoſita ex ambobus eſt, quam Græci agonian dicunt, inæquales habet motus. Itaque etiam pulſus tum arteriarum tum cordis ijs, qui timent, minimi ac maxime imbecilli ſunt: Iratis contra maximi & vehemētiſſimi: His autem qui compoſita ex ijs paſſione laborant, inequales. At in verecūdia, primum quidem intro agitur animalis potentiæ motus, deinde rurſum foras celeriter vniuerſus: quippe cum niſi redeat, timor ſit, non verecundia. Siquidem verecundia derepente fit, omnino nihil expectante malum animali facultate, ſed (vt ſic dicam) præ mollitia & timiditate naturali, cum homine longe meliore verſari non ſuſtinente, ſed refugere & ſi poſſit à conſpectu ſubducere properante: ideoq; veluti refugiēs tantum, citra vllam perfrigerationem in profundum recedit: rōne vero patibilem partem animi, id eſt quæ terretur & verecundatur, excitante atque inhortante, redit extrorſumq; mouetur ſimillimo motus modo, atq; cum ex frigida lauatione caloris fit repercuſſio. In timore vero, cum ratio

Lib. 1. de Morbis.

4ª. Aph. 46. Ex. ord. 32. g

patibilem

patibilem animi partem nec excitet, nec inhortet, magis magisq; extinguit calor, ita vt etiã rigeant E
eorum non nulli. Quod "autem in timore semel & confertim, id in tristitia paulatim patiunt, dissi A.l.3.f.2.t.2.
dentibus scilicet inter se passionibus ijs non toto genere, sed magnitudine & vehementia. Itaque c.6.279.h
etiam ex subito timore non nulli iam interierunt, cum scilicet animulus eorum naturaliter imbe-
cillus vehementi passione detentus, semel & confertim extinctus est & suffocatus. Quippe extin-
gui eum accidit propter affectus ipsius naturam, vt cuius generatio in frigerando consistat: suffo-
cari autem, eo φ totus sanguis vna commeet, atq; ad principium deferat. At ab ira nemo interijt,
vtpote nec calore perfrigerato, nec eius robore soluto. Ex gaudio tm̃ ingenti, non nulli pusillani-
mes perierunt, æque atq; ex timore: nõ enim vna cum robore & feruore mouet extrorsum anima
lis facultas: sed contra si quid prius habuit roboris, id nunc remittit ac resoluit: ergo cũ plurimum
relaxata resolutaq; extrorsum fert, digerit. Dolor autem cum animum cõtra cogat moueri, similia
maximo timori affert symptomata: quippe sub eo & color abit, & pfrigerant, & rigẽt, tremuntq;, *πόνος
ac pulsu sunt paruo, atq; eodem priuant, demũ moriunt, similiter ijs qui perterrent: refugit enim
in his quoque ad principium innatus calor, resoluiturq; pariter & extinguitur. Cum autem mor
tem afferant eiusmodi perturbationes passionesq;, nihil profecto miri est, si animi excitant deli-
quia. Quo minus etiam mirum est, si reliqua quæ animi deliquia sequunt, symptomata inuehũt: F
cum cætera, tum excrementorum præter voluntatem exitum. Cæterũ pluribus in his morari pre-
sentis occasionis non est, sed ad propositum redeundum. Cum concutiens rigor à calidis & mor
dentibus succis excitat, mirum non est, si frigerant omnes externæ partes, animali virtute vna cum
sanguine in profundum commeante. Sentiunt enim hoc tempore qui sic rigent, externarum par
tium frigus, non earum quæ sunt in profundo: quippe cum sitiant sensibiliter eo tempore nõ nul
li, tanquam calore ijs in internis seruato. Quod aũt talia rationabiliter rigentibus accidant, licet in-
de colligi. Si enim in vna quapiam parte dolor vehemens infixus, tum animi deliquia tum perfri-
gerationem infert, mirum non est eum, qui in toto sit corpore, etsi non animi deliquia mortemq;,
certe perfrigerationem efficere. Sunt enim dolores rigentium, eiusdem cum cæteris omnibus do-
loribus, generis: deficiunt aũt ab ijs qui interimunt, magnitudine & tempore, quippe cum & mi-
nores multo sint & breuioris temporis. Colicanq; siue pinguis intestini dolor, sæpe duobus con-
tinuis diebus torsit: rigor quanto est vehementior, tanto breuioris est temporis. Est enim qui i eo
habetur motus non ei qui in timore, sed ei potius qui in verecundia ac frigida lauatione videt, simi
lis: pugnat enim virtus ac certat cum ijs quæ offendunt, quoad excusserit profligauerit q; omnia.
Ergo tum ex valido eius in ea quæ offendunt impetu, tum quod vbi in profundo corporis est col G
lecta, cum magno calore reuertitur, febrim post rigores accendit, materiam scilicet habens ad ma-
gnitudinem eius coadiutricem. Si quando autem certans, prius fatigat, quam quæ infestant profli
gauerit (fit enim hoc vel ob virtutis imbecillitatem, vel causæ magnitudinem) necessario mors se-
quitur, ceu prius est dictum.

Summa Causarum omnium, quæ Superioribus Capitibus comprehensæ sunt. CAP. 6.

ERgo, qñ huc in disputatione prouenimus, imponamus illi finem, non solum quæ iam dicta
sunt omnia breuibus summis complexi, sed ẽt quæ reliqua sunt adiectis. Tussis quidem, ster
nutatio, & singultus, & rigores, expultricis virtutis validi motus sunt: pandiculatio, & oscitatio,
eiusdem quidem virtutis motus sunt, sed mediocres. In horrore vero etiam magis mediocres quã
in prædictis motus sunt. Ac multo magis adhuc his mediocres sunt, quos inæqualitas ciet: ita vt
eiusmodi motus dixeris propemodum motus non esse, sed tm̃ sensus: Cuiusmodi scilicet sensus
in vlcerosa lassitudine aduertuntur, atq; hoc ẽt magis in pruritu, quippe in quo symptomate pru-
rituosorum excrementorum est tm̃ sensus: neq; enim aliter ea nominare dat, nisi quis nitrosa ea &
salsa, vel amara, nominare velit, talis nanq; natura eorum est. Licet autem id intelligas, tum per ea
quæ extrinsecus habent, veluti vrticam, & scillam, & muriam, & mare, aliaq; id genus: nihiloq; H
minus per ea quæ in ipso sunt corpore: Quippe illotos & sordidos, & qui cruditate laborant, &
qui nutrimenta mali succi comedunt, hos pruritus exercet: multoq; magis scabiosos & leprosos,
propterea quod in his affectibus & copiosior & crassior est vitiosus succus: Quo vtique & diu-
tius & magis scabunt, quam vlli alij, qui citra talem affectum pruriunt: nec tamẽ iuuant, nec si se-
ipsos immodice scabendo excorient, propterea nimirum quod eiusmodi succus infixus in ijs ma
net, ac (vt sic dicã) cuti impactus hæret: nõ enim adeo exiguus & tenuis est, sicut in illotis aut sor
de affectis, sed plurimus & crassus, interim vero & glutinosus. Omnia igitur eiusmodi sympto-
mata à vitioso succo proueniunt. Dissident inter se, causæ tum qualitate, tũ magnitudine, itemq;
quiete & motu: Quippe tenuis, salsus, immotusq; succus, in ijs est qui pruriunt: Paucus, tenuis,
mordens, & immotus, in vlcerosis affectibus: Multus, "salsus, crassus, & immotus, in lepris & sca A.l.4.f.1.t.2.c.
bie: Paucus, tenuis, & mordax, cum exiguo motu, in horroribus: Quod si vel vehementius mo- 6.418.b
uetur, vel copiosior mordacior ue est, concutientem rigorem infert, non horrorem: maximum
quidem, qui plurimus est, & mordacissimus, & vehementissime motus: minimum vero qui pro-
pter vnum aliquid horum, mediocriter auctum, ex horrore in rigorem transire facit. Sane cõplu-
res aliæ inter maximũ minimumq; rigorem differentiæ sunt, excessu & defectu inter se dissiden-

tes:

A tes: propterea quod causa magis minusue moueat, itemq; q magis minusue sit mordens, ad hec q in causæ quantitate sit diuersitas: his amplius q causa quę rigorem facit, vel omnibus prædictis differentijs, vel aliquibus, vel aliqua sit adaucta. Atque hæc quidem omnia symptomata, cã circa cutim & quæ sub ea sunt carnes aceruata, incidere consueuerunt: Tusses aũt & sternutationes & singultus, alibi: illæ quidem, in pulmone & faucibus subsistente causa: hæ vero, in naso: singultus, cum in ventriculo & gula subsistit. Commune in omnibus iam dictis est, q expultrix vis ad vehementiores motus se concitat, † ad ea quæ contristant (sicut prædiximus) persequenda: pręterea cum cętera quę ad generationem eorum spectãt: Tum quod sternutatio ex accidẽti aliquãdo, humorum qui in pulmone colligunt, remedium est, q̃q̃ eorum causa non fiat: Ad eundem modũ ea quæ in ventre & gula singultus excitant, sternutationes ex accidenti purgant, itaq; fiunt singultuum remedia: Quippe abdominis musculi intenti applicitiq;, ventrẽ vna contrudunt, ita vt violentiorem impetum faciat in ipsas affligentes causas, quas conat expellere. Ac dixi ferme omnia, tum actionum, tum facultatum animalium, vna cum causis quæ ipsa gignunt, symptomata. Verũ in primo libro nullius quod naturalibus actionibus facultatibusq; superueniat, symptomatis mẽtionem feci: in secundo ex disputationis consortio, de illis quoq; pauca locuti sumus: verum absolutam & propriam de ijs disceptationem, in libro qui hunc sequetur faciemus.

† *Ad ea q̃ cõtristant persequenda, sicuti superius diximus, tum etiã cætera &c.*

B

De Symptomatum Causis, quæ existunt in Principe Animali Functione. CAP. 7.

NVnc quo omnia quæ animalibus facultatibus superueniunt symptomata, duobus his libris sint absoluta, ea quæ rectrices actiones comitantur, symptomata dicemus. Sunt igit in his tria prima symptomatum genera, Vnum, actionis amissio: Alterum, actionis læsio: Tertiũ, eius in alteram speciem mutatio. Et amissio quidem in stoliditate & obliuione: visum nãq; non raro est, morbos vbi in abscessum aliquem abierũt, stultitiam obliuionem ue intulisse: Vidimus enim quosdam qui & literas & artem omnino fuerant obliti, immo nec propria nomina meminerant: cuiusmodi aliquid Athenis in peste accidisse memorat Thucydides: quosdam enim ex ijs qui eua serant, & se ipsos & suos ignorauisse. Iam visi sunt & propter extremum senium non nulli similibus symptomatis tentari. Ex quo manifestum fit, & fatuitatem, & obliuionem, ex refrigeratione creari. Quin etiam medicamenta quæ eiusmodi symptomata inducunt, frigida viribus sunt. † Ac talia quidem symptomata ipsum cerebri corpus perfrigeratum esse docẽt: sicuti apoplexiæ & epilepsiæ ex pituitosi succi multitudine, in ipsius cerebri ventriculis collecta, gigni videtur. Eoq; fit,

† *Al. ex cod. græc. Ac talia quidẽ symptomata ipsũ cerebri corpus perfrigeratum esse docent, sicut apoplexiæ: at epilepsiæ ex pituitosi &c.*

C vt subitanea sit earum tam generatio quam discussio: quod accidere in corporũ intemperie nullo modo potest. At mediocres tum rationis tum memoriæ noxæ, quasiq; torpores, ex minore re frigeratione incidunt, veluti aut ex medicamento aliquo refrigerante in corpus assumpto, aut capiti imposito, aut etiam frigido succo in cerebro collecto. Iam deliria omnia, tum praui motus regentis facultatis sunt, tum vel ex vitiosis contracta succis, vel eorum quæ sunt in cerebro intemperie. Nominant autem ex his, quæ quidem cum febri sunt, phrenitides: quæ sine febri sunt, insanię, græce maniæ. Ac reliqua quidem deliria ex mordentibus & calidis oriunt succis, qualis maxime flaua est bilis: sæpe etiam ex calidiore cerebri intemperie: Sola vero illa quę melancholica vocant, frigidum succum pro causa habent. Quippe phrenitis non tm̃ ex calidis ortum habet succis, sed supra id, etiam phlegmonen in cerebro & eius inuolucris excitat. In reliquis vero febribus deliria fiunt, eiusmodi succo in cerebro exuberante: In ijs vero, quæ in acutissimarum febrium summo incremento incidunt, vapor aliquis mordens ac calidus ad cerebrum ascendit. Melancholica vero deliria, multarum sunt specierum, ex corruptis scilicet speciatim imaginationibus: Vnum tamẽ illud quod ab Hippocrate perhibet, omnibus commune esse videt: ‖ Si timor & mœstitia multo tẽpore durant, melancholicum eiusmodi symptoma est. Sunt enim omnes sine causa mœsti, nec si

6. Aph. 23. Ex. ord. 48. e

D roges quam ob rem mœreant, reddere causam possunt. Timẽt autem eorum non nulli tum mortem, tum alia quæ minimè sunt timenda. Non desunt & qui mori vehementer expetant. Cæterũ quod ex atra bili, cum principium rationalis animę occupauit, timor mœrorq; ac mortis expectatio accidant, nihil mirum: siquidem etiam eorum quæ extra corpus sunt, nihil videmus, quod nos perinde terreat, ac tenebræ. Ergo cum tenebrę rationalis animę parti sunt circunfusæ, necesse est hominem timere: vt qui semper vna cum corpore suo timoris causam circũferat. Quod enim nobis extrinsecus sit, altissimis tenebris circundatum nobis aerem ad tempus aliquod occupantibus, id melancholiæ vitio laborantibus, ab interno & ipso corpore contingit: scilicet vel ipsa nigra bili cerebrum occupante: vel aliqua melancholici halitus exhalatione, veluti in morbo quem flatuosum & hypochondriacon vocant.

Galeni

GALENI DE SYMPTOMATVM CAVSIS LIBER TERTIVS

Thoma Linacro Anglo interprete

ARGVMENTVM LIBRI

Causæ Symptomatum Functionis Naturalis, Mutationisq; Excrementorum & Qualitatum, declarantur.

De Symptomatum Causis, quæ sunt in Concoctrice Facultate. CAP. I.

QVæ vero in naturalibus functionibus facultatibusq; symptomata fiunt, eandem quã ea quæ in animalibus actionibus incidunt, inuentionis rõnem habent. Præstiterit tñ fortassis, in horum quoq; speciebus exercitatos esse: quẽ admodum ẽt in ijs quæ animaliũ sunt actionũ, sumus exercitati. Ergo omniũ quæ virtutibus nocent inueniendarũ cãrũ caput est, modi, quo per sanitatem operabant̃, cognitio. Si enim atterendo concoqueret cibos ventriculus, cũ attritio eius esset impedita, cõcoctionis symptomata existerẽt, scilicet cũ prorsus non attereret, vt prorsus non concoqueret: cum vitiose attereret, vt vitio, cibos coqueret: Eadem rõ si putrefaciendo concoqueret, cum non putrefaceret non cõcoqueret. At si veluti nos demonstrauimus, ipsa concoctio alteratio in qualitate est (fit aũt à vẽtriculo cibũ sibi assimilante) palàm est frustrationẽ in alteratione, concoctionis symptoma fore. Ac, si quidẽ nulla omnino alteratio sit, symptoma id apepsia siue cruditas nominat̃ ad eum modũ, quo in animi functionibus immobilitas & insensibilitas, significantibus scilicet his vocibus actionis ĩ primate animæ particula amissionem ac priuationẽ. Sin alteret̃ non tñ sicut oportet, cruditas quidem siue apepsia id quoq; appellat̃: significat̃ tñ non vtiq; sicut prius priuatio, sed deprauatio dũtaxat. Cum autem sit deprauatio duplex, vel quòd tarde & nõ dum conuenientem mutationem cibus suscipiat: vel ꝙ corrũpat̃ omnino, ita vt naturalẽ gratiam prorsus recipere nequeat: Priorẽ quidem bradypepsian, id est tardam concoctionem nominant: secunda nomen proprium non inuenit. Ac tot quidem concoctionis sunt noxæ. Causa vero earum communis quidem est, alteratricis facultatis frustratio. Ea diuidit̃ in species & genera. Ac prima quidẽ duo genera frustrationis sunt, alterum ex facultate ipsa læsa, alterum ab externo quopiã errore proueniens. Diuidit̃ rursus horum vtrunq;: Virtutis quidem læsio bifariã, aut enim substantiæ suæ incidit culpa, aut morbi alicuius instrumentalis: Externus error triplex est, alius in excrementis quæ in ventre habent̃, alius in cibis, alius in tempore somni. Verum quæ in facultatis substantia noxæ incidunt, intemperies quædam sunt actiuarum qualitatum: Quæ vero ab instrumentalibus oriunt̃ morbis, eæ in ijs quæ erysipelata græce vocant̃, & œdematis, & phlegmonis, & scirrhis, & abscessibus, & carbũculis, & alijs circa ventrem id genus partim simplicibus partim compositis morbis, consistũt. Ac horum quidem omnium occasione, venter male concoquit, ipsa scilicet facultate eius concoctrice læsa, in temperamenti quidem vitijs, propria eius substantia labefactata: in cæteris morbis qui tantum sunt instrumentales, duntaxat impedita: qui vero ex intemperie simul & instrumentali morbo compositi affectus sunt, vtroque modo sunt noxij. Atq; omnibus his occasionibus vẽter male concoquit, ẽt si in nullo alio eorum quæ extrinsecus sunt, peccetur. Rursus ventre ipso minime affecto, non concoquit animal, vel propter cibi ac potionis immodicam copiam, vel propter qualitatem alienam, vel propter intempestiuitatem, vel incongruum ordinem, vel vitiosum excremẽtum, vel somnum exiguum. Verum quæ à vitiosis ciborum qualitatibus, & excrementis quæ in ventre habent̃ consistunt, cum corruptione sunt inconcocta: sicut [a] interim quæ parum conueniẽti ordine, & intempestiue sunt sumpta. Dico autem parum conuenientem ordinem, si mala, verbi gratia, & punica primo loco sumant̃, olera ex oleo & garo vltimo loco: Intempestiuitatem vero, si mane antequam prior cibus descenderit, vel paulo ante exercitationem, prandeatur. Porrò corruptelæ quæ quidem nidorosæ sunt, ex calidioribus magisq; biliosis veniunt cibis: acidæ vero, ex ijs qui frigidiores natura sunt, magisq; pituitosi. Similiter autem & in excremẽtis fit: acidas quidẽ creant quæ pituitosa sunt & frigida, nidorosas quæ calida & biliosa. Etiam ipse vẽter, sub frigidioribus quidem morbis acidas, sub calidioribus nidorosas mutationes facit. Tarditatem vero concoctionis efficiunt ea, quæ ægrè quidem corrumpuntur: cæterum plus valent quàm virtus aut somnus. Vbi autem citra corruptelam, concoctionis omnino est priuatio, scire licet eo casu prorsus superatum esse ventrem, vel ab immodica multitudine vt ad virtutis imbecillitatem, vel à valido frigore: adeo enim in tali statu venter non concoquit, vt etiam concoquere prorsus non tentet. Ergo hæc tibi eius quoque cruditatis quę in vasis sanguinis accidit, exempla sunto. Siquidem

hanc

A.l.4.f.1.t.2. c.1.416.c

A hanc quoq; ad eosdem modos reduces, sicuti ad hanc etiam eam quæ in tertia est concoctione, quã totius habitus nutritio sequiẽ: scilicet eandem proportionem habente alimento quod ex vẽtre in venas digeriẽ, & quod ex venis ad carnes digeriẽ, quam habent ad ventriculum, quæ comedũtur & bibunẽ. Hæc igiẽ omnia nobis indicauit concoctionis modus præcognitus. Scientes enim ꝙ quatuor elementorũ certa quædam temperies, quæ proprietatem corporis ventriculi effecit, mutationis ciborũ est causa: tum ꝙ plurimam in id vim, calidum elementum confert: veluti à manu, ad causarũ in cruditatibus inuentionem ducti sumus. Est porro non in cruditatibus modo, sed etiam in omni symptomatũ genere, aliud actionis veluti amissio, seu priuatio, seu quomodocunq; aliter id nominare libet: aliud velut inchoata deficiensq; actio: aliud praua & errans. Atq; in ventre quidem, ceu mox est dictum, priuatio quidem actionis est, cũ cibi ne vel minimam quidem mutationem accipiunt: deficiens aũt, in tarditate concoctionis consistit: sicuti praua & errans, in corruptelis. In venis autem priuatio actionis est, cum succi omnino sunt crudi: deficiens actio, cum semicocti: praua, cũ vitiosi. Ad eundẽ modũ in tota quoque animalis mole, quæ velut priuatio est, in crudis isthic consistit succis: quæ tanquam deficiens est functio, in semicocis: sicut praua, in vitiosis hoc loci succis. Porro ex ijs vitiosis succis, erysipelata, cancri, gangrænæq; nascunẽ: præterea B phagedenę, carbunculi, vlcera serpentia, aliaq; eiusmodi. In nutriendi autem actione, priuatio quidem actionis, in atrophia est: deficiens vero nutritio, in gracilitate: vitiosa, in leucis, & elephãtiasi cernitur. Causæ omnium quæ prædicta sunt symptomatũ, eædem genere sunt, cũ ijs quæ supra de ventre sunt dictæ: quædam scilicet in virtutis imbecillitatem: quædam in nutrimenti vitiũ: tertiæ in vitæ rõnum, & ea quæ extrinsecus animali incidunt, reductæ. Ad eundem quoque modũ virtutis imbecillitates, quæ quidem propriæ sunt similariũ, intemperiem: quæ non propriæ, instrumentales sequunẽ morbos. Vitia vero nutrimenti, in abundantiam & qualitatem diducunẽ. Nõ secus arbitror & vitæ rõnum, & eorum quę extrinsecus appropinquant, errores, in ordinem vitiatum & intempestiuitatem quandam diuidunẽ. Voco rõnem vitæ, equitationem, piscationem, venerẽ, balneas, ambulationes, nauigationes, venationes, omnia deniq; ĩ quibus aliquid corpore agimus.

Oportet autem medicũ non solũ symptomatũ agnoscendorũ facultatem habere, ac generationis eorum inueniendæ peritũ esse, sed etiam modi quo generenẽ: qui inter effectricium causarum differentias numeraẽ. Neq; enim illud tm̃ scisse, an venter omnino non concoxit, par est, nisi ẽt norit quamobrem id acciderit, vtrum ne propter nimiam concoquentis facultatis imbecillitatem, an copiam aliquam immodicam, an pessimam aliquam ciborũ qualitatẽ. Quippe symptoma quod ex C cibis oriẽ, ex facili corrigiẽ: quod autem ex vltimo virtutis incidit collapsu, in lienteriam, aut tympaniam hydropa finiẽ. In venis quoq; simili rõne, non solum sanguinis frustrationem æstimari cõueniet, sed ẽt qua ex causa ea contingat: vtrum ne ex sanguificæ virtutis imbecillitate (non enim incõmode ita nominem) an ex multitudine succorũ crudorũ frigidorumq; qui à ventriculo digerunẽ: Quippe hoc facilis sanationis est, illud in hydropem terminaẽ. Ad eũdem modum in carne: Ex crudis nanq; humoribus, qui à morbis immodice se satiant, flatuosi, ac toto corporis habitu turgidi reddunẽ: Ex imbecillitate vero virium qui anasarca vocanẽ, hyderi existũt. Atq; omnes quidem magnæ intemperies virtutem deijciunt. Verum quæ ex frigido superante constant, frigidos affectus excitare sunt idoneæ: quæ vero ex calido, contrarios: eodem aũt modo, & in reliqua oppositione coniugationeq; intellige. In oĩbus vero (ceu dictum est) cõis est à naturali statu maxima mutatio. Circa mediocres enim & consuetos cibos, nihil in totum effecisse, maximam ventris intemperiem prodit: Verum si propter exuperantem calorem tale quid accidat, protinus ẽt corrumpũtur cibi: generatim quidem corruptela quadam, quæ ad Nidorosum inclinet: speciatim vero pro sua quisq; natura. Quippe alia cum corrumpuntur, tanq̃ virus, alia tanq̃ lutum, alia crudos pisces, aut indicibilem alienamq; putredinem olent: nullũ enim edibiliũ vehementer calefactum, durare D imputre põt. Protinus aũt sitiunt quoque immodice, qui ita sunt affecti, febricitantq; interdum tenui paruáque hectica febri. Sin ex frigore immodico perditur omnino ciborum concoctio, nec siti nec febri affliguntur: & ciborum ipsorũ qualitates, siue ructare velint siue vomere, planè seruant. Quod si exigua quæpiam circa concoctionem eorum sit actio, tum ciborum natura vel medij tẽperamenti vel frigidioris, acidi ructus fiunt: sin calidiore tẽperie sint aut ẽt natura flatuosi, vẽtriculus halituoso impletur spiritu. Ac in eiusmodi quidem intemperie breui perduci põt ventriculus: In humiditate vero & siccitate adeo intẽperatus venter esse vt actionẽ amittat, non põt sine prolixo temporis spatio: debeq; pręcessisse humiditatem quidem hydrops, siccitatem vel senium vel marasmus. Verum tales distinxisse differentias, alterius est operis.

A.I.3.f.11.a.2. c.1.238.d

De Causis Symptomatum Retentricis, Expultricis, & Attractricis facultatis, Eorumq; quæ in Nutricatione ac in singulis Excrementorum Generibus contingunt. CAP. 2.

MOdo aũt ad retentricem veniendum est vim. Est enim In hac quoq; prima symptomatum differentia triplex: ea videlicet vel omnino cibos non complectente, vel diminute, vel vitiose. Ac cum vel prorsus non complectitur, vel debiliter, flatulentiæ & fluctuationes cũ sonitu, græce clydones dicti, succedunt: flatulentiæ quidem, vbi & cibi flatuosi sunt, & ventriculus non admo

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 49 sur 390

dum frigidus: fluctuationes cum ſonitu, cũ vel nihil in eo continetur, quod verti in flatum poſſit, E
vel valenter ſit perfrigeratus, quippe talis affectus nullum gignit halitum. Conſtat autem citra po
tionem non poſſe fieri in ventre ſonoras fluctuationes. Porro ꝙ infirmus ad vltimum venter ſit,
in cauſa morbus eſt: alius vt ſimilaris eſt particulæ, alius vt inſtrumentalis. De prauis autem in eo
motibus, quod vel tremulenti ſint, vel palpitantes, vel tanquam cum concuſſione, vel conuulſiui,
dictum ſupra eſt in ſymptomatum differentijs: qualis vero dictorum quiſq; ſit motuum, tum quę
cuiuſq; eorum cauſa, proximo huius operis libro eſt indicatum. Nunc tantulũ etiam adijciendum
eſt ꝙ tam expultricis q̃ retentricis virtutis, tum morbi tum ſymptomata miſcentur: Verbi gratia
ventriculi motus qui veluti conuulſiuus eſt, qui in ſingultiendo accidit, conuulſio quidem in totũ
non eſt (vtpote quę in ſolis accidit muſculis, ventriculus aũt nec ipſe muſculus eſt, nec eius os) ſed
veluti conuulſio quædam, ambarum virtutum commune ſymptoma eſt: retentricis quidem, ꝙ vẽ
ter cum ſingultit praue & nõ naturaliter cibos complectit: expultricis, propterea ꝙ primum eius
eſt ipſe motus prauus, dum ſcilicet cupit, quod contriſtat reijcere. Sane non idem eſt vomẽtibus
atque ſingultientibus motus, propterea ſcilicet ꝙ non idem affectus: Quippe in vomitionibus, ea
quæ in capacitate ſunt ventris reijciunt: In ſingultu quę in ipſo ventris ſunt corpore, ſimili ſcilicet
tum affectu tum motu, qualem in ijs qui ex intemperie tuſſiunt monſtrauimus, omnibus nimirũ F
ventriculi partibus quod ſe contriſtat expellentibus. Proinde eiuſmodi ſymptoma tum ijs quibus
ventriculus perfrigeratus eſt, tum qui piperis alterius ue perinde calidi medicamenti multum &
ſemel liberaliter ſumpſerunt, deinde ſuper id calidam potionem biberunt, incidit. Quibus vtique
magis etiam ſingultire contingit, vbi piper ad ſubtiliſſimum puluerem eſt redactum: quippe eiuſ
modi piper altius in ipſum ventriculi corpus inſeriũ. Ad eundem modum & cæteris omnibus fri
gerantibus calefacientibusq;, quæ in corpus ipſum ventriculi deſcendunt, ſingultus ſuperuenit.
Eſtq; is ſingultus primum expultricis virtutis motus quidem non legitimus: ſecundo loco reten
tiuæ ac complectentis. Pari modo nauſea quoque & vomitus expultricis facultatis prauí motus
ſunt, ad ea quæ os ventris contriſtant, quàm citiſſime per ſtomachum vacuanda. Simile huic ſym
ptoma eſt, & quod in lienterijs ſiue inteſtinorum læuitate apparet: cum venter ab aliquo, quod
morſu pondere ue contriſtet, vexatus, eijcere id ſtatim cupit. Cum autem duo eius ſint ora, ſuper
num quidem in gula, infernum in pyloro, ad vtrumcũque horum vergit quod offendit, eo abuti
tur ad expulſionem: Quod ſi toti illi talis affectus aliquando contingit, etiã vtroque ore ſimul vti
tur, veluti in vocatis choleris. Reliqua vero quartaq; eius facultas, nempe tractrix, triplici gene
re ſymptomatum & ipſa tentat, Vel cibos trahere in totum non valens, vocaturq; id ſymptoma, G
ſtomachi paralyſis: Vel ægre trahens, quo tempore relaxari quidẽ incipit, relaxatus tamen adhuc
non eſt: Tertium præter hæc eſt, vbi aliquid praue & non rite trahit. Prauí autem & non legitimi
motus ſæpe iam dicti ſunt, non ſecus autem & affectus quorum occaſione incidunt. Sanè accidit
aliquando, vt etiam carnoſum aliquid (qualia ſæpe foris videmus) in ſtomacho naſcatur, quod vel
omnino ciborum viam obſtruat, vel aliquatenus impediat. Vocantur autem eiuſmodi morbi in-
ſtrumentales. Et proditum de ijs eſt in libro de morborum differentijs. Ac venter quidem cum
pro naturæ lege ſe habet, trahit quidem ad ſe ſuperne per ſtomachum, deorſum vero excernit: Cũ
præter naturam eſt affectus, etiam ab inferioribus aliquid capit: nam & clyſteris aliquid non nullis
in ventrem ſubijt, ita vt vomerent: præterea ſtercus in lethalibus oleis: Satius enim eſt exiſtime A.l.1.f.1.d.3.ſu.
mus eum in eiuſmodi affectibus non trahere, ſed quod ab inteſtinis violenter retrudentibus aſcẽ- 1.c.1.43.f
dit, duntaxat recipere: Quippe in inteſtinis (iam enim de ijs agere tempeſtiuũ eſt) complexio cõ
prehenſioq; eſt, ceu alibi eſt monſtratum, qua vſa, nutrimentũ ad inferiorem ſuũ exitũ propellunt.
In quibuſdam tñ affectibus cũ conſtringendi complectendiq; motus inferne incipit, ea quæ in ijs
continent ſurſum ferunt. Qua ratione acer quoq; ſuccus quiſpiam, qui ad ſedem aliqñ fuerat dela-
tus, ac vel in foro vel alio quopiam loco verſatis, aut negocio aliquo quod deſerere non licuit di- H
ſtrictis, violenter retentus, rurſum eſt ſurſum ductus, ventremq; momordit, ac caput vaporando
impleuit: Principio quidem motus ab animali organo ſphinctere {id eſt muſculo ad imum inte-
ſtinũ accepto:} ab hinc vero vnoquoq; inteſtino retro id à ſe ad ſupra ſe poſitum trudente, ſimili
modo ac prius in præceps trudebat. Ad eundem vero modũ crepitus quoq; deſcendere prohibi-
tus, interim reuertit. Ergo mirum non eſt, clyſmatis quoq; aliquid & ſtercoris, ex tam violenta in-
teſtinorũ conſtrictione ad ventrem aliqñ præter naturam reuocari, deinde ad exitum properare.
Cæteri vero eorũ motus ex genere quidem motuũ ſecundũ naturam ſunt, verũ vel diminuti, vel
alieni, atque idcirco etiam ſymptomata. Accipiendi vero ſunt, ad eorũ qui de ventre ſunt dicti por
tionem: Pari modo & motus eorum priuatio, ipſa nõ leuiſſimũ ſymptoma: Ex quali cauſa gigni
etiam & ileos qñq; poteſt. Iam moles quæ præter naturam ſunt, aliquando deſcendere excremen
ta omnino prohibebunt, aliquando ſub iuſta menſura: Sicut durũ etiam ſtercus in aliquod inteſti
norum volumen impactum quod ſupra eſt, deorſum ferri aliqñ vetabit. Ac ſeruatur hic quoq; ad
ea quæ de ventre ſunt dicta, proportio, omnibus ſcilicet ſymptomatis, vel ex intemperie, vel pro-
pter collectiones aliquas non naturales, vel ob ipſa quæ continentur excrementa, factis: Itaque ſa
tius eſt in his non amplius morari, ſed ad aliud ſymptomatum genus tranſire. Eſt igitur naturale

quoddam

A quoddam opus, alimenti ipsa ex ventriculo in iecur, ex iecinore vero in totum corpus, digestio. Hanc perfici monstratum est, singulis particulis conueniens sibi nutrimentum trahentibus. Quare symptomata circa hmõi quoq; actionem triplicia incident, aliàs diminute, aliàs nõ rite, aliàs omnino non peractam. Causæ vero triplices sunt, quemadmodum in antedictis, vel intemperies trahentium: vel instrumentales eorundem morbi: vel nutrimenti, quod digeritur, vitium. Ac intemperies quidem virtutem ipsam reddunt imbecillem, instrumentales morbi vias angustant, alimenti vitia sunt crassitudo & lentitia. De quorum agnitione dicendi tempus nunc non est, Sed ad separationem excrementorum veniendũ. Sunt vero in hac quoq; Causæ Triplices: vna quidẽ particularum, quæ excrementa expurgent, imbecillitas: secunda viarum angustia: tertia excrementi ipsius vitium. Ac imbecillitatis quidem causa intemperies est: Viarũ angustiæ, obstructio vel aliquis in instrumentis tumor. Verum tumoris eiusmodi, causa fluxio humorum est, quæ in ipsum instrumentorum corpus procumbit: Obstructionis vero, vel crassitas succorum, vel lẽtor, vel germinis ritu aliquid adnatum. Excrementorũ ipsorum vitia sunt, multitudo, crassitas, & lẽtor. Cum autem Triplex sit in venarũ concoctione excrementum, vnum amara bilis, alterum nigra, tertiũ serosum: biliosum quidem vesica quæ iecinori subest, expurgat: melancholicum, lienis: serosum,
B renes. Itaque etiam parum commode purgabuntur horum singula, vel ex debilitate propriorum instrumentorum cuiusque, vel vijs quomodocunque obstructis. Cum autem hę duplices sint, alię per quas trahit superuacuum, aliæ per quas emittit, in vtrisque sanè separationi oberit angustia: Aliquando horum nullum est in culpa, sed excrementi multitudo, cum immodica est: nec tota simul expurgari potens, vnà cum sanguine per totum corpus defertur. Hanc immodicam excrementi vim, duplices pariunt causæ: alteratrix facultas parum commode se habens, & ciborum vitium. Ac lædendæ quidem virtutis intemperies particularum est causa, ceu sępenumero est dictũ: Ciborum vitiũ, cuiq; excremento respondet suũ; alij nanq; magis melancholicæ naturæ sunt, alij magis aquosæ, alij magis biliosæ, veluti definitum est in sermonibus qui de ijs habiti sunt. Sed & alteratricis potentiæ intemperies quæ ad calidius sit versa, aliàs biliosum aliàs melancholicũ efficit excrementum: cuiusmodi autem vtrunq; sit, in alijs est traditum: Ad frigidius vero mutata, vel pituitosius vel aquosius facit excrementũ. Porrò singula excrementa, propria symptomatis species comitat: Amaram quidem bilem cum in toto corpore redundat, regius vocatus morbus: cũ vnã quampiam particulam obsidet, erysipelata & vlcerum serpentia: Nigram vero in toto quidẽ corpore, elephantia: in vna quapiam particula, cancer: Pituitoso excremento in toto quidem corpo
C re succedit hydrops, leucophlegmatias dictus: cũ in vna insedit particula, tumor qui œdema græce dicit: vocant ita "indolentem ac laxum tumorem: Ac serosa excrementa cum redundant, tum ascites vocatus hydrops excipit, tum papularum in ijs animalis partibus, in quas perducta superflua sunt, prouentus. Atque ita quidem fit vbi quodq; excrementum syncerũ redundat: vbi autẽ & inter se, & cũ sanguine miscent, complures tam symptomatũ q̃ morborum species existunt: de quibus hic pluribus disputare non est necesse, sed ad propositum redeundum. Naturaliũ actionum prima ac propemodum omniũ maxime necessaria nutritio est, quæ alteratricis actionis q̃dã est species. Est enim & concoctio quæ in ventre agit, alteratio: non secus autem, & quæ in venis: quibus accedit ea quæ in quaq; est particula: post quam quarta est, quam assimilationẽ vocant, nomine quidem à nutritione dissidens, re autem non dissidens. Frustra autem & nutritio, cum vel prorsus non fit: vel intra iustum modum, vitiose ue fit: Idq; vel culpa nutritiuæ virtutis, quæ alteratricis est species: vel materiæ defectu vitio ue: Defectu quidem in atrophijs, quęq; ob defectum, quæq; ob priuationem nominant: Vitio vero, vt in elephantiasi & leucis, cæterisq; id genus: accidit enim dũ agglutinat carnibus nutrimentũ, vbi pituitosior sanguis est, carnem quoq; effici magis pituitosam. Neq; enim idem est, carni esse, & pituitosæ carni esse: sicuti nec carni esse, & melan
D cholicæ carni esse: nec biliosæ atq; temperatæ esse: & à primis qualitatibus nominanti, humidiori, & sicciori, & calidiori, & frigidiori. Certiorem fidem sermoni nostro adhibebis, si animalium carnes tũ sanguine præditorũ tum exanguiũ æstimabis: ad hæc etiam reptiliũ, quæcunque veris tempore gigni cernuntur: maximeq; ex ijs, quæcunq; viridium herbarum colorem præferunt. Cæterum horum caro simillima ipsis herbis est: aliorum alba, & exanguis, veluti locustæ & polypodis, atque aliorum alia quædam: neq; enim nominare facile est eorum differentias, adeo infinitæ multitudinis sunt. Ergo cum (sicuti diximus) caro lõgo tempore pituitoso simul ac glutinoso sanguine nutrit, caro quidem adhuc manet, mutat tamen eius forma, & in alteram speciem vertitur, fitq; media quædam inter sanguineam exanguemq; carnem. Vbi autem talis est reddita, accidit ei, vt de cætero allatum sibi nutrimentum non magis vel tentet in rubram carnis speciem mutare, q̃ polypodes & locustæ: ita fit, vt tum alba, tum pituitosa tota quàm citissime euadat, cum nec ipsa possit nutrimentum ad ruborem vertere, & simul pituitosum illud affluat. Ergo qualem ab initio locusta carnem habet, fereq; omnes ostreæ, talem ex transmutatione habent, qui Leucis fœdant: ita enim carnis vitium nominant, à colore scilicet albo nomen imponẽtes: Sicut nigræ & callosæ carni ab elephante nomen ferunt: fit itaque eodem quo leucæ modo, melancholico nutrimento ad carnem longo tempore confluente. Vitiliginum autem generatio cum prædictis vitijs similis est

A ibidem. c. 10. 46. d

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 51 sur 390

generis: non tñ ſub ijs tota caro vitiat̃, ſed in ſummo corpore, veluti ſquamæ quępiam, vitiligines E
infigunt̃: albæ quidem ex pituitoſo, nigræ ex melancholico ſucco exortæ. Quàm magnam vero vim habeat nutrimentum ad carnis mutationem, ẽt ab Ariſtotele eſt traditum, vbi meminit regionum, in quibus pecora tam colore q̃ cæteris differentijs ſenſibilibus mutantur atque alteranṫ. Qui vero à nutrimento alterari nutrita inficiant̃ (eius enim quod vincitur eſſe nomen, non vincentis) hi de mutatione quę in animalibus cernit̃, quid recti dicant non habent: multoq; minus de ea quę in ſtirpibus notat̃: ſed à rebus, quæ luculenter omnibus apparent, quid dicant, incerti hærentesq; reddunt̃. Siquidem quod de perſica planta, quæ ex Perſide in Ægyptum eſt translata, prodit̃, nemini eſt incognitũ: lethalis ſiquidem in Perſide erat, in Ægyptum aũt trãslata, id quod periculoſum erat, mutauit: Veluti, arbitror, nec quod apud nos in vitibus apparet, quæ cum loca mutant, diuerſum afferunt vinũ. De alijs vero ſtirpibus tradiderunt, qui de agricultura ſcripſerunt: ſicuti ẽt de herbis, ij qui de his prodiderunt: tranſportatæ enim ex alijs in alia loca, ſæpe minus q̃ duorũ ſtadiorum interuallo, multis modis alteranṫ. Conueniebat igit̃, qui aiunt nutrimenti nomẽ, eius, quod vincitur alteraturq; ac mutatur, duntaxat eſſe, non id modo ſciſſe ac diximſſe, ſed etiam de leuces generatione diſſerere tentaſſe. Quippe aut ipſa nutrita caro, eius morbi cauſa eſt, aut ipſum nutrimenti vitium: ſed, ſi nutrimentũ cauſa non eſt (ita enim volunt) neceſſe eſt carnem dicant. Quid F
ergo patitur hæc, quo'd nutrimentum ſibi in totum non aſſimilat? fiet enim eo certe pacto natura vitij cauſa: at multo (arbitror) ſatius erat nutrimẽto cauſam imputare. Iam vero nec propterea, q̃ nutriti opus ſit, vt ſibi nutrimẽtũ aſſimilet: aſſimilari aũt ac mutari nutrimẽti ſit paſſio: non poteſt idcirco quod patit̃, viciſſim aliquid tametſi minimum in id quod agit facere: Cum eius ſententiæ maxime cõtrariũ in diſputatione de his nõ nos modo oſtẽderimus, ſed ẽt ex philoſophis ij qui omnium naturæ affectuum ac paſſionum grauiſſimi interpretes fuerunt. Apparet enim omnia, tametſi multo ijs quibus appropinquant ſint valentiora, aliquid tamen ab ipſis ſenſibile manifeſtumq; pati: & ſi non primo ſtatim occurſu, at certe temporis proceſſu. Iam ferrum acutiſſimum, molliſſima ſecanda carne eſt hebetatum: & duriſſimus lapis à guttula, longo tempore ictus, cauitatem contraxit. Quid vero in ijs quæ miſta ſunt, fiat, omnes norunt. Siue enim in amphorã aquę feruentis, frigidæ heminam inijcias, quod miſtum ex ambobus eſt, non ſolũ quo'd hemina vincat̃, indicabit, ſed etiam quo'd vincens patiatur: Siue contra heminam calidæ, immittas in amphoram frigidæ, vincet̃ quidem hemina, patiet̃ tamen puſillum aliquid & amphora. Verum (vt ſupra quoque diximus) nec refellere hoc loco opiniones inſtitui, nec prolixus eſſe, ſed quoad fieri poteſt maxima cum celeritate docere. Ergo leuce maximus quidem alteratricis virtutis error eſt: parui au- G
tem alij complures ſunt, carne ſcilicet in humore, ſiccitate, frigore, & calore mutata. In atrophia vero erit {id eſt non fruet̃ nutrimento} pars, non ſolum alteratricis virtutis imbecillitate, ſed ẽt attrahente vi infirma, aut excretrice immoderatius mota. Porro ad immodicum motum excretoria vis excitatur (ſicuti prius eſt dictum) quoties retentiua vis vel ex multitudine excrementorũ acrimonia'ue, vel ex propria imbecillitate laborat: Hoc enim caſu, neceſſe eſt excernatur cum ſuperuacaneo bonum, veluti in lienterijs, dyſenterijs, & choleris: cum ex imbecillitate expultricis neceſſe ſit carnem & humidiorem eſſe & magis excrementoſam: Sed excrementa ipſa plura proueniunt alteratricis imbecillitate. Vbi igit̃ ſimul euenit, vt trahendi quidem vis multum ſuccũ attrahat, ſed eum totum alteratrix vis conficere non valeat, atque idcirco multa excrementa gignantur: expultrix autem vis id temporis & deterius & imbecillius, quàm prius moueatur: neceſſe eſt ita excrementorum vim in carnibus aceruari, atque interim pro excrementi tum ſpecie, tum multitudine, aliàs aliam fieri carnem, modo quidem tumidam, modo flatuoſam, modo qualis hydropum: quippe etiam hyderos quem anaſarca vocant, ex hoc eſt genere. Verum de talibus producendum amplius ſermonem non arbitror: neque enim omnia in hoc libro recenſere membratim ſymptomata ſtatui, ſed in plurimis ſtudioſos exercitare. Quare mihi ad alterum ſymptomatum genus, ijs qui H
in læſa conſiſtunt actione vicinum, conuerti eſt tempeſtiuum. Ipſum igitur genus in multitudine & qualitate excretorum conſiſtit. Incidit autem aut quo'd virtus aliquo modo ſit læſa: aut quo'd ex intempeſtiua vexatione aut vitioſo motu excitata, aut propter inſtrumentũ aliquod recluſum, ruptum'ue, aut eroſum, ſicuti ſanguinis profuſio: Nihil enim deterius ab hac cœpiſſe, propterea quo'd genere ipſo præter naturam eſſe magna ex parte videtur: Præter enim eam quæ mulieribus per vterum erumpit, cæteræ ſanguinis {pluſculæ} vacuationes, toto genere præter naturã ſunt: illę vero ſola multitudine. Ac ruptio quidem inſtrumentorum, vel ob plagas aliquas extrinſecus illatas fit, ſcilicet vel calcitrante pulſante'ue aliquo, vel aliter quomodocunque vulnerato valenter homine. Accidit autem & ijs qui magno vtuntur ſaltu, & qui ab alto in terram labuntur: & ex clamore acuto & magno, cum vtique in eo omnia vocis inſtrumenta quàm maxime tenduntur. Sanè tenſionis ratione rumpuntur, & quæ ex ſaltu ſunt læſa: Quæ vero ex lapſu ab alto, plagarum generi adnumerantur: quippe nihil intereſt, ex lapidis'ne caſu contuſa pars aliqua ſit: an quæ delabit̃ pars, vehementer in ſolum impingens contundatur. Atquæ hæ quidem rumpendi vaſis manifeſtæ cauſæ ſunt, nec eſt earum quiſquam ignarus. Aliæ ſunt quæ ex corporis affectibus oriuntur, cum ſcilicet alicui per nares ſanguis ſponte profluit: aut cum aliquis ſanguinem

aut

A aut vomit, aut extussit, aut excreat, aut deorsum deijcit, aut mingit: atque hæc quidem toto genere præter naturam sunt. Mulieribus aũt (sicut dictum est) qui ex vtero sanguis profluit, toto genere præter naturam non est, sed quantitate duntaxat. Sanè talia omnia tribus ex causis incidunt: Aut virtute ipsa vas sanguinis recludente, veluti in profusionibus, quibus sanguis per nares excernit: Aut sanguine ipso, eius'ue Vase aliquo, vitiose affecto. Ac sanguinem quidem vitiose affici dico, & cum adeo vitiosi est succi, vt erodat ea quibus cõtinetur: & cum ita est immodicus, vt intra vas suum non contineatur: quippe id quoque, quo'd sanguinis vas rumpat vel recludat, est satis. Ipsorum vero vasorum vitium in immodica mollitia, & duritia, & tenuitate consistunt. Fiunt aũt hæc non nullis quidem, etiam in vtero statim vitiose formatis: Mollities vero non minus & ex immodica proueniet humiditate: sicut durities ex siccitate: tenuitas ex atrophijs. Ac quod molle quidẽ immodice est, frangi ob debilitatem magis est opportunum: quod vero admodum durum est, eo quo'd non potest amplius extendi: quod tenue est, amborum eiusmodi in venis affectuum occasione, non solum à causis internis facile ad rumpendum est, sed etiam ab externis. Eroduntur autem non omnia pari modo: quod enim durum est & crassum, non facile erosioni patet. Similiter autem & recludi, ei quod imbecillum & molle & tenue est, in promptu est: ei quod firmum crassum
B & durum est, non promptum. Fit autem vasorum reclusio, tum ab alijs quæ ipsorum corpora irritant: tum à multitudine quæ ea recludi vrgeat: interim vero & natura ipsa expellente ea quę contristant. Sunt qui sanguinis diapedesin, ceu quartum supra iam dicta genus nominent. Est autem minime quartum, sed vel exiguorum vasorum apertio, vel seri non sanguinis excernendi species: qua maxime ratione, ex iecinoris renumq; debilitate meijtur, ac sæpe deorsum deijcitur sanguinolentum serum. De his autem paulo post dicẽ, sed si prius de ijs quæ vomunt egerimus. Quippe expelluntur hæc quoque aliàs ceu immodica, ac ventriculo grauia, quale alimenti aliquando est copia: aliàs vero ceu infestantia mordentia, veluti cum vel acidum, vel nidorosum, vel amarum & acre ex concoctionis defectu assumptum nutrimentum est redditum. Sanè huius generis sunt & biliosa, & pituitosa, & serosa excrementa, tum quæ in ipso sunt genita, tum quæ in eum ex toto corporis habitu confluere sunt apta. Est autem super hæc & tertium genus causarum, quæ ventriculum ad vomitionem lacessunt, licet nec degrauent, nec mordeant, sed à natura duntaxat sint alienæ. Porro omnium quæ à natura sint aliena communis terminus est, si quãuis concocta sint, nutrire tamen non valent. Hac arbitror ratione, non solum acida pituita, & salsa, sed etiam dulcis in ventre collecta, non raro eum ad vomitum prouocat. Sed & sanguis ipse qui in ventriculũ est
C effusus, eo pacto ipsum vomere cogit. Iam infra quoque deijcit aliquando citius aliquãdo serius, præterea plus vel minus, item raro vel sæpe, vel vtile nutrimentum vel corruptum, vel quod in eum superne confluit vel quod in eo est genitum. Verùm expulsio quæ consuetum præuenit tẽpus, vel degrauato ventre, veluti à multo assumpto: vel demorso & compuncto, veluti à mordacibus: vel tanquam alienum ac minime familiare amoliente, incidit: Non oblitis scilicet nobis cum multum assumptum dicimus, triplicem id habere generationem, vel propterea quo'd virtus imbecillior sit quàm prius, vel quo'd supra mediocritatem sit quod assumptum est, vel vtriusque occasione. Extra vero iam dicta celerem efficit deiectionem, humidiorum quoque ac magis glutinosorum ciborum sumptio, vtpote promptius delabentium: maxime si qui eos sumpserunt, postea lente inambulent, ita vt ij quidem concutiantur, nequaquam autem ante tempus digerant: accidit nanq; tale aliquid in concussione. Cum enim complures intestinorum sint orbes spiræ'ue, necesse profecto est in singulis eorum à superioribus in inferiora cibos deferri. De cætero vero gratuitate quidem † deorsum ferri non possunt: sed qui in spiris sunt impacti, intestinorum ipsorum opera protruduntur: ipsis nimirum repellendi quę se contristent vim insitam habentibus. Humidi vero & glutinosi cibi, siue grauitate ipsa & corporis concussione, siue intestinorum opera pro-
D pellantur, facilius permeant. Ac celeris quidem trãsitus dictæ causæ sunt. Serius autem quàm ex consuetudine excernit imus venter, vel propter intestinorum imbecillitatem, vel hebetem eorum sensum, vel ob ciborum paucitatem qualitatem'ue. Quippe quæ imbecilla sunt, propellere non valent: Quæ hebetis sunt sensus, non satis quæ contristant, sentiunt: at vero expulsio sanatio ijs erat tristis sensus. Iam ipsorum quoque ciborum, qui iusto sunt pauciores, parum habent excrementi, itaque nec similiter grauant: Crassi vero & acerbi omnes tardi sunt transitus, contra scilicet quàm glutinosi & humidi. Non solũ autem propter intestinorum imbecillitatem, sed etiam musculorum abdominis, deiectio tardatur: potissimum cum excrementa duriora euaserunt, tũ enim non musculorum modo qui sunt in abdomine, sed etiam qui in thorace habentur, valenti actione est opus. At minor fit, quàm pro multitudinis comestorum ratione, deiectio, cum ex ijs in corpus plus est digestum: Contrà plus quàm pro sumptorum portione deijcitur, aliàs ob digestionis defectum, aliàs confluentibus superne aliquibus in ea quæ circa ventrem sunt loca. Assiduæ autem excretiones fiunt, vel propter imbecillitatem, vel demorsum. Atque imbecillitas quidem instrumentorum quæ in ventre sunt, ceu sæpe iam dictum est, ab intemperie prouenit: Demorsus autem ab ijs fit, quæ in ipsis continent. Porrò quatuor causæ generationis sunt eorũ, quæ sic mordent, Vel medicamentosa quæpiam vis, eaq; vel vnà cum cibis, vel per se ipsam assumpta: Vel

† Al. nõ amplius manere phi.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 53 sur 390

etiam ciborum corruptelæ: Præterea tum quæ ex corpore in ventrem mordacia excrementa con- E
fluunt: Tum quæ in ipso, id genus gignuntur, veluti in dysenterijs, quæ ex vlceribus quæ cacoe
the vocant, cientur. Licet autem addas & quintam eiusmodi symptomatum causam, corporum ni
mium sensum; siue is à natura contigit, siue ab exulceratione. Diuersus assiduæ excretionis mo-
dus est, ab omnibus iam dictis genere causæ euarians, qui ex relaxandis musculis ijs, qui fini inte
stinorum superiacent, contingit: quippe inuoluntaria in ijs est excretio, propterea q̃ tum intem
pestiua, tum inordinata, tum assidua. Verum de deiectionibus sunto hæc satis. De halituosis
spiritibus quos etiam φύσας id est flatus vocant, deinceps dicẽdum. Est autem & horum genera-
tio in ipsis quæ in ventre sunt locis, succis quibusdam pituitosis, uel cibis inibi à deficiente calo-
re, in halitum solutis. Quippe syncera frigiditas prorsus halitum non facit, quod scilicet ea omni-
no nec attenuat, nec conficit, nec alimentum dissoluit: Fortis autem calor cũ longo interuallo nu-
trimentum superet, amplius quàm pro halitu generando, id attenuat, nisi tamen flatuosum sit na-
tura: tunc enim gignitur quidem spiritus quispiam turbidus, ac (vt sic dicam) nebulosus, cæterũ
exiguus & breuis temporis, ita vt vno vel altero ructu vacuetur. At calor qui in cibos agit quidẽ,
cæterum diminute, is eos quodam quidem modo dissoluit, non tamen prorsus conficit: atq; hinc
oritur flatuosus spiritus. Vnoq; verbo, tanquam extrinsecus tum frigidissimi status sunt sereni, F
solentq; maxime flante borea fieri: tum calidissimi qui æstatis tempore incidunt, ambientem aera
purum reddũt: qui vero inter hos sunt, nebulam gignunt: Itidem in animalibus, neque in caloris
summa imbecillitate, nec cum idem nimium est vehemens, sed in ijs qui inter hos sunt statibus, fla
tuosum excrementum gignitur. Atque id cum per os excernitur, ructum creat: cum per sedem, so
norum silentem ue flatum: cum vero neutra parte emittitur, symptoma creat, quod empneuma-
tosis hoc est inflatio vocatur, ventre scilicet impotente ad excrementosum nebulosumq; excernen
dum spiritum. Iam intestinorum aliàs aliæ partes, vbi talis spiritus in ijs constitit ac mouetur, mul
tiformes ædunt sonitus, quorum non omnes nomina sunt sortiti: cæterum prudenti viro quale
quantumq; excrementum sit, ac quo maxime loco voluatur, indicare possunt. Quippe si eiusmodi
spiritus acutum & tenue sonet, per vacuum & prorsus angustum intestinum defertur: estq; tum
purior, tum magis aereus: Flatuosior autem redditus, similiter quidem sonum ædit exiguum cum
in tenuibus intestinis voluitur, cæterum nec prorsus acutum, nec tenuem. Atq; eiusmodi soni om
nes in ijs quæ circa ieiunum sunt locis maxime consistunt: in quantum autem hinc ad alia tenuia
intestina descendunt, in tantum minus sunt sonori. Alij vero bombos imitantur, ijs, qui ex latissi
mis tibijs ædunt, similes: quo genere vtuntur qui tymbauli.i. siticines vocantur. Hæ nanque ma- G
teriei ex qua fiunt culpa, pure sonare nequeunt: propter autem spiritus viæ latitudinem, grauiter
sonant. Tales aũt omnes in crassis fiunt intestinis, cum excremẽtorũ sunt vacua. Quod si humor
quispiam in his continetur, accedit hinc quoque bombo forma quędam: vocantq; omnes eiusmo
di sonum vel potius murmur græce borborygmon, qui humidum excrementum excernendum
denuntiat. Quippe species ipsa soni, hæc ambo præsignat, † vtq;, quod ab natura fit mota, } expul
sionem nuncians: quod autem cum eiusmodi murmure siue borborygmo, etiam humidam. Eo-
rum præterea flatuum qui extra feruntur sonitus, Alius quidem borborygmo cuipiam similis est,
expulsionem iam iam futuram indicans: Alius purus atq; (vt sic dicam) sonorus & aereus, qui vel
vacuum esse intestinum docet, vel etiam prædurum quodpiam superius alicubi habere excremen
tum: iam Alius quidam horum est medius, velutiq; bombosus, ex medio quodam prædictorum
affectu prouenienes. Tenuis autem sonitus, qui græcis veluti trysmos siue trismos dicitur (quippe
vtroque modo appellant, alij per υ alij per ι scribentes) ex instrumentorum angustia simul &
flatuoso spiritu, cum exiguo humore efficitur. Quoniam autem & de his (vt ad rem propositam)
satis est dictum, ad ea quæ superne in ventrem confluunt redeamus: quippe dictum est, hæc
quoque tum humiditatis deiectionum, tum multitudinis, esse causas. Defertur igitur superne in H
ventrem sæpenumero excrementum, naturæ expellentis robore: aliquando vero propter imbe-
cillitatem, neq; quod vtile est portare valentis. Ac excernitur quidem quod superuacuum est,
tum in crisibus, tum vero sanitatis non nunquam tempore, veluti mulieribus omni mense. Ta-
les vero etiam ‖ sanguineas dysenterias Hippocrates in ijs accidere dixit, quibus artuum aliquis
esset præcisus: Nos autem vidimus, non in ijs modo, sed etiam alijs quibusdam certo circuitu re-
petentes: omnes autem quos ita vacuatos vidi, ab exercitata prius vita, ad omnino desidiosam
se transtulerant. Atque hoc quidem excrementum, quantitate sola est alienũ: Alterum vero qua-
litate, in acutis morbis decretorie plerunque excretum: aliquando vero rabescentiæ siue colliqua-
tionis more. Inter hoc autem omnino inutile malumq; excrementum, & illud iam dictum bo-
num, aliud tertium excrementi genus est, quale est in ventre cibus semicoctus. Excernitur id
maxime in hepaticis affectibus: vocant ita in quibus morbus ipse iecoris est imbecillitas, licet
nulla sit phlegmone adiuncta. Hoc enim casu, similis passio visceri incidit, ijs quæ imbecillo ven-
tri accidunt: quando is quidem appetit, sed, cibos quos sibi admouet cum non concoquat, ijsdem
grauatur, & semicoctos ad intestina demittit: atque is quidem ad vomitum quoque concitatur. Ie
cur autem cum vomitionis aliquid ad portionem patitur, quod nutrimentum per vasa quę in me

† Græce cod. I. presi habent διότι μὲν ἐπι κινουμένη γίγνεται τῇ φύσει. vt Linacer & cęteri interpres verterunt. Forte τῆι legẽdũ est ἐπεὶ κινουμένη γίγνεται τῇ φύσει. i. vtique flatui moto supueniat.

Fortasse in libro de Articulis, cõ. 4. t. 40. 7ª. 287. h

A ſenterio ſunt,veluti per ora quædam attraxit,rurſus per eadem ſemicoctũ ablegat.Eſt autem eiuſmodi excretionis ſpecies (veluti etiam eam aſſimilarunt qui ante nos fuere) maxime ſimilis carnium loturæ: præſtiterit autem fortaſſe non ita ſolum dixiſſe,ſed quo exactius ſit exemplũ,cruentarum atque recenter enectarum, ſermoni addidiſſe.Quin etiam ſi quis quod ita excretũ eſt, aquo ſum ſanguinem nominet,ſic quoque mihi illud clare interpretari videtur. Atq; hoc quidem ſymptoma ſemicoctorum ciborum vomitioni ad portionem ſe habet. Alterũ quod dicturus ſum,humidæ deiectioni ventris eſt adſimile,quæ ad exactam quidem perducta eſt concoctionem,non tamen digeſtionem eſt conſecuta.Nam ſicuti hanc quoque venter omnino ab ipſa grauatus, excernere cupit,ſic iecur vbi affatim digeſti in ipſum nutrimenti fructum cœpit, nõ patitur id amplius apud ſe morari.Cum ergo id recta progredi quauis ex cauſa nequeat,neceſſe eſt retro ad ventrem recurrat. Apparetq; is qui tum excernit ſanguis,& nigrior quam pro natura & ſplendens,vtpote ex ſanguine & nigra bili commiſtus.Quippe ſanguis ipſe per ſe,cum ex frigore fit niger,adeo nullum ſplendorem acquirit,vt etiam quem ab initio habuit,amittat: Nigra vero bilis,etiam ſanguine ipſo ſplendidior eſt,ſicuti etiam bitumen,quod ex mari mortuo affertur, iudaicum id appellãt. Non enim cum perfrigeratur ſanguis,nigram bilem creat,ſed cum ſupra modũ eſt coctus, ideoq; B etiam ſplendorem ſuum tuetur.Non enim ſicuti concretus ſanguis, qui græce thrombus dicitur, ſanguine fit perfrigerato, ſic etiam nigra bilis generat: immo contra omnino ex immodice cocto & feruente, veluti cinis quidam nigra bilis efficitur: frigida quidem, eo quod terrea: caloris autem particeps,ſicuti cinis & acetum.Deuenit autem ad dictum ſtatum qui ex ventre in iecur digeſtus eſt ſuccus,cum is propterea,quod vlterius in corpus non digeritur,inibi diutius moratur.Nominatur autem talis excretionis ſpecies, a non nullis dyſenteria: quippe & mordentur non raro; perinde ac dyſenterici, ceu (arbitror) flaua bili in percoquendo ſanguine,acri illis reddita: ac vocet quidem quiſque prout volet. Cæterũ differentiæ ſanguinolentæ excretionis quatuor in vniuerſum ſunt, quatuor ſuccedentes affectibus: Vna quidem ipſius ſanguinis in iis quibus artuum aliquis eſt abſciſus, vel qui exercitationem dimiſerunt,per circuitum repetens: Altera cum ex imbecillitate iecinoris aquoſus ſanguis deijcitur, quem vtique loturæ carnis aſſimilant: Tertia quæ mox eſt dicta,melancholici ſplendentisq; ſanguinis.At hæ quidem tres vt multum ſimul excernatur efficiunt: In quarta & minutim & exiguo tempore expulſio facta viſitur,alia quidem veri ſanguinis,alias concreti. In hac & puris non raro exiguum aliquid excernitur: etiam vlcerum cruſtulæ quæ græce ephelcides dicuntur: præterea membranoſa quædam corpora, quæ inteſtinorũ ip- C ſorum ſunt particulæ: ſed & ſtercus ſuper his collectum ſæpenumero excernitur, ſanguinis in ſe guttas habens. Affectus vero quibus tres primæ ſuperueniunt, paulo ante ſunt dicti. Quartæ autem de qua modo egimus,inteſtinorum exulceratio eſt affectus: quam etiam ſolam non nulli dyſenteriam nominandam cenſent. Sed (quod ſæpe dixi) quo nulla res omittatur,magna ſolicitudo eſt habenda: de nominibus minime curandum. Eſt autem ex eodem quo iam dicta dyſenteria genere,& qui tineſmos dicitur,cum vlcus in recto inteſtino eſt factum.Is cætera quidem ſymptomata infert dyſenteriæ ſimilia,nixus tamen multo vehementiores. Vrinarum autem tum ſuppreſſio,tum mala vacuatio,ventris excrementorum retentioni & alienæ à natura expulſioni, ad portionem ſe habent.Retinentur enim veſica vel excernere non valente, vel eius collo occluſo. Atq; hi quidem duo veſicæ morbi, vnum commune ſymptoma iſchurian habent: detinentur enim in ea vrinæ. Vocat autem vulgus medicorum non ſecus iſchurian, quanquam iſchuria non ſit, illud quoque ſymptoma,cum vrina in veſicam omnino non venit,perdita ſcilicet renũ actione.Et permittendi profecto ſunt ita nominare,cum propriam appellationem non habeant: nõ tamen latere debebit,amborum affectuum differentia. Siquidem Alter eorum eſt, cũ veſica quidem eſt plena,ſed nihil excernitur: Alter cum vacua eſt, nihil omnino in ſe continens. Sub tali enim affectu D in quo plena eſt veſica,vel occluſum eſt eius os: vel,ſi hoc ſe pro lege naturæ habet,ipſa ad ſeſe conſtringendam,ac lotium foras extrudendum,eſt imbecilla. Et collum quidem eius claudit,vel propter obſtructionem,vel conniuentiam. Fit autem obſtructio tum ex concreto ſanguine,tum craſſo pure,tum calculo,tum toſo,præterea cum in eius meatu veluti germen aliquod eſt enatum,qualia in reliquis omnibus quæ extrinſecus ſunt,aure,naribus,pudendo,ſede, fieri videntur. Conniuentia vero,aut propter collectionem aliquam,quæ præter naturam ſit, aut propter nimiam ſiccitatẽ accidit.Ac collectio quidem ex phlegmone,ſcirrho,atq; alijs tumoribus fit,præterea quæcunq; veſicæ collum attollentia,in internum meatum † vrinam refundunt: Siccitas autem in ardentiſſimis ac ſiccißimis febribus,in quibus laborãtem ſæpenumero nec loqui poſſe videmus, niſi os mandefecerit. Imbecillitatis veſicæ cauſas,nihil opus eſt recenſeam, vt quæ expoſitæ iam mihi in multis particulis ſint,ſiue ijs vt ſimilaribus,ſiue vt inſtrumentalibus incidunt.Magis autem quiddam accidere in veſica videtur,cum immodice eſt repleta: quod fieri non nos modo vidimus,ſed etiam ab alijs audiuimus.Quippe vbi impleta fuit,cum ſcilicet ſurgere è cõtiuio ac meiere quoſdam puderet,actionem eius deſtrui contigit: nec vrinam qui ita ſunt affecti, quamuis magnopere connixi,excernere præterea potuerunt. Sane videt & in ventre & in inteſtinis tale aliquid accidere, ſed

† ἀποχῆ τὸν ὄγκον. Copus, molem ponigunt. Linacer videtur legiſſe ἀπόχῃ τὸ ουρον. vt quidam et cod. antiqui habent.

vulgus latere: In his quidem qui in ventriculo id patiuntur, ꝙ celeriter suffocentur: In illis vero E
qui excrementum in omnibus intestinis collegerunt, ꝙ medici propter sequentia symptomata, ad alia conuertantur: quippe in solis purgationibus, quæ in intestina sunt dimissæ atque inibi manent, tale quid incidere solet. Atque hi quidem affectus, veluti priuationem inferunt excernendæ vrinæ: Qui vero eiusdem sunt cum illis generis, magnitudine tamen deficiunt, veluti oblæsas torpentesq; actiones ædunt. Alijs autem affectibus, tertium symptomatum genus, quod in prauis vacuationibus consistit, superuenire solet. Sunt autem multæ eius species: Prima quidem quæ stranguria dicitur, quæ ex imbecillitate vesicæ vel vrinæ acrimonia incidit: Secunda fluxionibus ijs, quæ ventriculo accidunt, est similis: de qua melius est semel hoc loco dicamus. Fit igitur quædã veluti anastœcheosis (quasi dicas reelemẽtatio) colliquatio, siue resolutio, siue dissolutio, siue quomodocunque aliter nominare libet, aliquando totius corporis, aliquando succorum qui in venis sunt duntaxat. Quod autem ex ea colliquatione prouenit, aliàs ad ventrem confluit, aliàs ad vrinas, aliàs ad sudores pellitur. Ac succis quidem qui in venis habentur, in serosam saniem solutis, renes qui ad excrementum id trahendum sunt nati, potissimum cùm sani sunt, serum quidem à venis expurgant, fluxionem autem ad vesicam assidue mittunt. Vbi autem renes trahere non valẽt, aut venæ eiusmodi serum in ventrem mittunt: aut toti id corpori partientes, subitaneos hydropũ F
status inducunt. Si autem quod liquatum est, crassum sit, qualeq; renes trahere nõ possunt, totum in ventrem necessario confluit. Carnoso vero genere ita colliquato, tum venter fluxionem eius recipit, vbi scilicet ea est crassior: tum sudores multi superueniunt, vbi in halitus est resoluta. Atque hæc quidem, tum de carnis colliquatione, tum sanguinis, ad præsens satis. Reliquorum vrinę symptomatum quędam vel ‖ vesicæ vel renum, affectum quendam indicant: de quibus Hippocrates in aphorismis prodidit. Quædam quousq; ‖ cõcoctionis cruditatis ue sanguis peruenerit, docent: scriptum autem de his est in præsagijs. Quare nũc ad sudores transeundi est tempus, de quibus hactenus saltem dictum est, ꝙ interim resoluto corporis habitu prouenint, vocaturq; ea passio syncope: Cui contrarius status est, qui in decretorijs incidit sudoribus, qui vtique robustam naturam indicant, non autem resolutam: atque eiusmodi quidem sudores, corpus expurgant. Similes ijs sunt quos mediocres exercitationes & balneæ & calor æstiuus excitãt. In immodicis vero exercitijs, etiam boni aliquid effluit. Porro odorem coloremq; excremento quod vacuatur similem habent. Copia vero eorum vel propter corporis raritatem, vel propter excremẽti abundantiam, vel propter eius quod vacuatur tenuitatem, prouenit: Sicut propter horum contraria, morari quoq; solent, cùm scilicet vel quod superfluit, exiguum est, vel glutinosum, vel crassum, vel meatus sunt G
angusti. Accidit autem id, vel obstructionis occasione vel conniuentiæ. Ac obstruuntur quidem crassis & glutinosis succis: Conniuent siue contrahunt ora propter atrophian, vel perfrigerationem, vel mollitiem. Incidit autem & ex imbecillitate virtutis in carne, sudoris tum retentio, tum expulsio, veluti etiam reliquorum excrementorum: quippe tam vesica quàm ventriculus contenta in se superflua aliquando magis tolerant, eaq; expellere cunctantur: sæpe contra, ne vel minimum sustinent, sed grauantur, statimq; abijciunt.

4ª. Aph. 75. usque 82. Ext. or. 36. a & c.

in Prog. cõ. 2. t. 26. usq; ad 37. 200. b & c.

Quæ Ætates & Naturæ, ad Quas Actiones Promptiores aut Ineptiores existant. CAP. 3.

SAnè sermonem hunc omnium particularum communem vltimo loco simul tractandum reseruaui. Quippe parum rationabile videtur esse, vt corpore aliquo læso, nõ etiam ex æquo omnes eius virtutes simul lædantur, sed aliæ magis, aliæ minus, aliæ illæsæ in totum sint. Atq; illud quidem neminem latet, non posse nisi læsa in aliquo cuiusque substantia, actionem eius impediri. Sæpenumero vero quacunque particula operante, aliàs alia eius læditur actio: non enim similem statum requirit ad alterandi actionem atq; ad practicam functionem. Siquidem fit omnium quę sibi appropinquant alteratio, corporibus ipsis minime desiderantibus aut locum ex loco mutare, aut H
aliquid apprehendere, aut tenere, aut alicui inniti: at quæ vel tractura quid sunt, vel tentura, vel repulsura, eorum actionem cum loci mutatione necesse est fieri. Qua ratione quod ita est molle, vt tũ humidum sit, tum fluxile, tum nulli innitens, id nec trahendi similiter, nec tenendi, nec repellendi vim habet: in omni nanq; eiusmodi opere, innixum tensionemq; esse in operante oportet: At vero alterare propinquantia potest, vel quod humidissimum est, maxime si etiam calidum est: nulla enim actiuarum qualitatum adeo breui, quod appropinquat alterare videt, ac calor: Vnde palàm est corpus quod humidissimum calidissimumq; sit, celerrime alteraturum, id est tum cõcocturum proprium nutrimentum, tum sibi ipsi assimilaturum esse. Quod vero durum hactenus est, vt nec difficile ad flectendum sit, & firmiter innitatur, id & trahere valenter quicquid voluerit potest, & violenter trudere, & fortiter tenere: Neq; enim, sicuti quæ valde sunt mollia, remittitur, cùm id tendis: nec si vehementer tenditur, frangi periclitatur: & quæ semel apprehenderit, ea complectẽs tenet: nullo nec quod propter duritiem difficulter flectit, nec quod propter humorem est molle, sic agere valente: Illa enim nõ firmiter complectuntur: hæc imbecillo complexu vsa, quæ apprehenderunt, facilè elabi sinunt. Atq; optime quidem nutriuntur calida humidaq; corpora, quippe quę

nutri-

A nutrimentum non ſolum alterant celerrime,ſed etiã in ſe recipiunt,& agglutinant,& aſſimilant: Peſſime vero frigida & ſicca,vt quæ neque alterare, neq; in ſe ipſa recipere, neque agglutinare, neque aſſimilare queant. Ac quò d celerrime alteret quod calidiſſimum eſt,prius eſt dictum: hoc vero erat concoctio. Quò d vero id quod humidiſſimum molliſſimumq; eſt,prompte quod alteratum eſt in ſe recipiat, admonendum potius eſt q̃; probandum: Sicuti contrà quod ſiccum durumq; eſt,nihil in ſe ingredi ſinit prius,q̃; ipſum ex aliqua parte diuiſum ſit ac velut exulceratum. Si quidem & φ facilius ac celerius tumagglutinantur tum coaleſcunt, quæ humidiora ſunt: quæ vero duriora, partim nunquam, partim vix: nemo eſt qui ignorat. Vt enim æs, ferrum, aurum, & lapidem omittamus, atq; de plumbo agamus, experimur id cum altero plumbo omnino non coaleſcere, niſi prius excalfactum liquetur. Et puſionibus quidem,& alijs quibus calidior & humidior eſt corporis temperies, optima tum concoctio eſt,tum appoſitio, tum agglutinatio, tum nutritio. Quippe concoctio & nutritio alterationes ſunt. Appoſitio vero fit, cum id quod nutritur halitus ſpeciem in ſe recipit. Affixio vero alimẽti,agglutinatio quędam eius vnitioq; eſt. Poſt quæ omnia,non leue commodum ad aſſimilationem eſt nutriti corporis humiditas: cum ei quod nutrit,in conſiſtentia eſt ſimilis Digeſtionis vero inſtrumenta in pueris etſi admodum valida ad

B agendum non ſunt, tamen operi ſuo ſufficiunt, nec ei in vllo ſunt imparia: quippe mediocrem iam duritiam ac robur venæ eorum habent. Retentrix autem vis, imbecillior ijs eſt: atque idcirco ſiue ab aliquo põdere prematur,ſiue alias infeſtetur,celerius ab opere deſiſtit. Similiter his virtutibus etiam excreticem mediocrem in imbecillitate habent. Quanquam videtur ſaltem retentiua vis non ſolum pueris, ſed etiam cæteris omnibus,expultrice eſſe imbecillior, etiam ſi ſimiliter ſe habent, propter ſcilicet diuturnitatem actionis: Maxime enim diuturna eſt retentiuæ virtutis actio, vt quæ illud pro opere ſuo habeat,vt teneat: Expultrix vero vis, breuem habet actionem, vtpote quæ vna impreſſione quod contriſtat retrudere abijcereq; poteſt. Tanquam igitur in ijs quæ extrinſecus ſunt,idẽ homo qui ad deijciendum onus maxime ſufficit,portare id tota die non valet: ſic etiam internis inſtrumẽtis retrudere quod contriſtat,q̃; diu retinere,eſt promptius. Pueri nanq; (de quibus ſermo eſt) alteratricem quidem facultatem valentiorem habent ijs, qui in ætatis ſunt vigore: trahendi vero vim ijſdem imbecilliorem,non tamen non ad ſuum vſum ſufficientem: reliquas vero duas facultates imbecilliores poſſident,q̃; ætate florentes. Cæterum non perinde patet expultricis imbecillitas,propter actionis ſuæ breuitatem: quippe tum vomunt tum deijciunt ſæpius q̃; ętate florentes,non vtiq; ob expultricis robur,ſed retẽtricis debilitatem. At in ven

C tris concoctione,quæ humida & mollia ſunt,ſimiliter ac ætate florẽtes concoquunt: quę vero dura,deterius: Pueris enim halituoſior eſt calor: florẽtibus ętate,ſiccior: Iam vero quibus humidius eſt corpus,ea quæ nutritura id ſunt,humidiora poſtulant: quibus ſiccius,ſicciora. Ergo ſi concoctio alteratio eſt in propriam nutritorum qualitatem, pueris quidem quę molliora humidioraq; edulia ſunt, magis congruunt: florentibus ętate, quæ duriora ſunt. Sane ſenum corpus ad oẽm fermè actionem male comparatum eſt: quippe & multo ſiccius q̃; eorum qui ætate florent, & ijs ſolis eſt frigidum. Neq; igitur commode concoquunt, caloris defectu: neq; nutriuntur, propter tum ſiccitatem,tum alteratricis facultatis imbecillitatem. Digeſtio illis inſuper veluti à iã torpentibus præ frigore inſtrumẽtis,& tarda,& imbecilla fit. Expulſiones præterea quæ quidem breuis temporis ſunt,facultatis eorum imbecillitatem non detegunt: quę diuturniores ſunt,male obeuntur. Porrò ad practicas molitiones ſiccius calidiusq; inſtrumentum magis eſt idoneum: humidum & frigidum magis imbecillum: horum in medio duæ reliquæ coniugationes ſunt. Atq; in ætatibus quidem humidum & frigidum corpus non inuenias: ſenum enim corpus frigidum eſſe & ſiccum eſt monſtratum: In malis autem temperamentis, quæq; ex natura propria cuiuſq; ſunt, quęq; in acquiſitis affectibus fiunt, inuenias. Sicut verbi gratia phrenitis quidem calidus & ſic-

D cus eſt morbus, ideoq; in actionibus voluntarijs maximum habet robur: Lethargus autem imbecillus, vt qui particulas humiditate copioſa frigidaq; imbuat. Tale quippiam eſt & hydropum genus, maximeq; ex ijs leucophlegmatię & anaſarca. Vbiq; autem frigidum, ſiue cum ſiccitate coniunctum ſit, ſiue cum humiditate, tum imbecillius eſt, tum torporiferum. Ad eundem modum retentiuæ virtutes quæ naturales ſunt,in ſiccioribus & calidioribus inſtrumentis validiores ſunt: in humidioribus & frigidioribus, ſiue à primo natali alicui ſiue aliàs contigerint, imbecilliores. Attendenda tamen eſt in quaque particula magnitudo exceſſus: Sicut verbi gratia, nerui & tendones & muſculi & ligamenta quanto ſunt ſicciora, tanto ſint valentiora eſt neceſſe, ſi tamen intra illum exceſſum,ſub quo & difficile flexibilia fiant propter duritiem,& veluti friabilia propter ſiccitatem: quippe ita conuulſionibus tentantur. Rurſus naturalia inſtrumenta, quanto ſunt humidiora, tanto ſunt ad nutriendum magis idonea, etiam ſi ſubhumida in vltima temperie ſint: Ad concoctiones vero,nec ſe ipſis meliora,nec ijs quæ ſicciora ſunt,modò ſimiliter ſint calida: niſi ſcilicet ſicco & ſqualenti inſtrumento,ſiccum nutrimentum humore largo non admiſto dederis. Ad digeſtiones vero & expulſiones, valde dura corpora ſunt inepta: quippe cùm difficilius, tum dilatentur,tum contrahantur,quorum altero tractus fit,alteroexpulſio. Quò vero ad paucos dirigat quis ſcopos,in ſummis rem totam diſtinguam. Calor adauctus valentius alterat, modò

A.l.1.f.1.d.6.c.3.26.g

A.Ibidem.h

A.l.1.t.1.d.6.c.3.26.f

do tamen non eo incrementi perueniat, vt iam colliquet, tum nanq; ad omnia est inutilis. Frigus E
vero nulli functioni est ex vsu. Siccitas ad robur & nixum conducit, si tñ adhuc nec difficile mo
bilia nec frangibilia facit. Humiditas ad nutritionem maxime est accõmoda, ad alias aũt functio-
nes maxime cõtraria, auctione tñ excepta, ad quam magis vtiq; q̃ ad nutritionem est idonea: de-
bentibus nimirum quæ probe sunt augenda, facillime tum tendi tum perflari vndiq;.

De Causis Reliquorum Symptomatum, quæ in Excrementis consistunt. CAP. 4.

AC licebat hoc loci iam opus finire, cum, sicut antea diximus, non quo omnia particulatim
persequerer, in multis exemplis multas symptomatum species & genera examinarim, sed
quo studiosos exercitatos redderem. Cæterum permittente id libri adhuc magnitudine, dicemus
aliquid & de ijs quæ prætermisimus. Siue nanq; ex naribus, siue auribus, siue palato, siue oculis,
siue faucibus, siue vtero, siue ex reliquorum quouis, excernatur quid: tum quãtitas eius attenden
da est, tum qualitas, itemq; excernendi eius modus: atq; id ad iam dictas causas reducendũ: Quip-
pe omnia symptomata ex intemperie similarium & instrumentorum morbis, præterea materiæ
ipsius tum qualitate tum q̃titate, prouenire deprehendes. Verbi gratia, catarrhi & coryzæ causa A.l.3.c.5.t.1.
est cerebrum, cum perfrigeratum quidem est, ceu similaris pars, in intemperiem versum: aut cum F c.11.241.c
æstuat, ceu instrumentalis, impletum. Ergo qualis in ventre diarrhœa passio ex mala concoctio-
ne fit, tale est in cerebro prædictorum vtrunq;: Catarrhum. s. nominantibus nobis, cum quod su-
peruacaneum est, in os diffluit: Coryzã, cũ in nares: Branchos aũt siue raucitas, catarrhis superue
nit, faucibus. s. humore imbutis. Quod si in gargarionem fluxio procumbat, aut in ea gignit quã
ex similitudine græci staphylen. i. acinum vocant: aut alias eam in tumorem attollit: Aut si in glan
dulas quæ sibi ex aduerso in oris termino vtrinq; iacent, antiadas: Si autem in ea quæ ijs proxima
sunt, paristhmia. Defertur capitis fluxio & in ventriculum, & in asperam arteriam, vtrunq; ma-
gnopere lædens. Cæterum eiusmodi fluxionum incommoda, tum alij ante nos diligentius expo
suerunt, tum nos prolixius in medendi libris de ijsdem scribemus: de ijs vero quæ ex pulmone &
pectore reijciuntur, in libris de crisibus iam egimus. Sed nec eorum quæ ad mensium retentio-
nem, aut indebitam omnium quę ab vtero manant expulsionem pertinent, etiam difficile est cau
sas inuenire, si quis ad similes dirigat scopos. Nam aut vteri corpus cum densum durumq; fuerit,
retentionis causa erit, tale. s. aut à natura conditum, vt oino nunq̃ purgetur, nisi quis ipsum medi
camẽtis longoq; tempore ad meliorem habitum transferat: Aut certo tempore sub illo affectu,
quicunq; semper vteros occupauerit. Etiam venarum angustia statim à principio congignitur, G
vbi scilicet hac parte fœmina male est formata. Ad huius affectus portionem & compressio se ha
bet, quæ ex ijs quæ circũiacent vasis fit, cum videlicet corpus immodice gliscit. Vteri vero intem-
peries, tum natura, tũ sub affectibus quibusdam oritur, æque vt dẽsitas. Incidet sanè aliquando &
ipsius materiæ occasione, menstruæ consuetudinis retentio: quoties quod vacuatur, vel crassum
est, vel glutinosum. Quin etiam si ipse menstruus sanguis sine vitio est: cæterum obstructio quę-
piam in vasis quæ ad vterum pertinẽt, ab huiusmodi humoribus prius est facta: sic quoq; retine-
bitur menstruum. Sed & totius corporis culpa, aliquando prorsus nõ purgabit fœmina, aliquan
do parcius, aut liberalius, aliquãdo malum vacuabit. Et prorsus quidem nõ purgabitur, tum pro-
pter plura exercitia, tum propter tenuem victus rationem, tum propter succorum ad alias particu
las inclinationem. Iam propter hæc ipsa, cum mediocria sunt, minus quàm p naturæ debito pur-
gabitur: Sicut propter longam desidiam, & victum liberaliorem, plus iusto vacuabitur. Sed &
mala expurgabũtur, propter vteri rheumata: Vocatur autem id symptoma, fluxio muliebris, ex-
purgato scilicet per eam particulam toto corpore. Est autem perpetuo quod euacuatur, tale spe-
cie, quale est quod in animali redundat: aliud rubrum, sanguinis sanies: aliud albũ, à pituita: aliud
pallidum, quod est biliosum. Est autẽ & præter hæc eorũ quę ab vtero fluunt vacuatio mala, pro- H
pter affectum aliquem, qui in ipso sit exortus. Est præter eas, quæ prædictæ sunt, & talis mẽsium
moratio, in qua nec ex sanguinis defectu, veluti post plurimas exercitationes & tenuem victum
accidere est dictum: nec propter affectum qui in ipso ortus sit vtero: purgationes vteri sistuntur,
sed aliquando etiam sanguine propter robur in alias particulas delato. Verum (vt mox dixi) nihil
arbitror difficile, quisquis hos commentarios perlegit, cum iã in multis sit exercitatus, ipsum quo
que talia inuenire. Quippe, q̃ & propter vteri proprios morbos, tũ qui in processibus eius super-
nis & lateralibus consistunt (ceræas græci vocant) tum qui in collo, tum etiam qui in toto eius ter-
gore, aliquando quidem vel plura quàm prius vel pauciora veniant menstrua: aliquando autem
prorsus non veniant, vel mala veniant: neminem arbitror latet: etiam Atretis fœminarum, id est
quarum natura qualibet ex causa peruia non est, } in sermonis nostri diuisione sub hoc alicubi ge
nere inuentis. Similiter autem & qui priapismus vocatur, tumescentia & inflatio inuoluntaria
est marium pudendi, symptoma scilicet à flatuoso spiritu natũ. Quin etiam gonorrhœæ quæ abs-
que tensione pudendi sunt, ex imbecillitate retentricis seminalium vasorum virtutis fiũt: Tenso
vero quodãmodo pudendo, quasi cum conuulsioni quid simile instrumenta patiuntur, eueniunt.
Nõn est igitur q̃ de eiusmodi symptomatis pluribus disseramus.

De

A *De Causis Symptomatum quæ consistunt in Qualitatum Mutatione: ac De ijs, quæ vel Se inuicem sequuntur, vel Non sequuntur, Symptomatis.* CAP. 5.

SEd conuersi ad reliquum eorum genus, quod nec ipsum multa verba requirit propter ea quę iam dicta de succedētibus sibi symptomatis sunt, iam opus hoc loco finiemus. Ergo colores mutabuntur, vt generatim dicam, succorum occasione, qui à naturali specie recesserunt, vel qui in altum corpus sunt reuersi, vel cutem veluti perfuderunt: membratim vero, propter causas quæ succos ad tales tum motus, tum affectus impellunt. Sunt porro hæ, tum animi perturbationes: tum ambientis nos aeris, in calorem & frigus mutationes: tum ipsius corporis affectus, cui sanguis vel calidior sit, vel frigidior, vel parcior, vel vberior, vel foras protrusus, vel intro retractus. Huius sane generis est omnis vitiosus succus, qui sua specie etiam totius corporis colorem alterat, vt in morbo regio, & hydericis, & elephantia, & splenis & iecinoris imbecillitate. Existit autem ad portionem & in quaque particula, coloris mutatio. Figuræ vero naturales mutabuntur, particulis vel immodice refertis, vel inanitis, vel à proprio loco translatis, vel aduulsis. Causæ vero cuiusq; horum, plures sunt, quas etiam inuenire difficile non est, sicui superiora non negligenter sunt perlecta. Ad eundē modum nec graueolentiæ, aut molliciei, aut duritiei, aliorum ve his
B similium causas inuenire operosum est ei, qui ad supradictorum exempla procedet: quinimmo iam dictæ à me sunt in fine libri, qui de symptomatum differētijs inscribitur: quo minus opus est de ijs nunc simus prolixi. Sed hoc loco opus de symptomatum causis finiamus, illud tātisper adijcientes quod in libro de symptomatum differētijs huc docendum distulimus: Quę nam symptomata necessario sibi succedant, quæ non necessario: quod ipsum quoq; nō longa mihi disputatione videtur indigere: sed satis erit sub vnico exemplo methodo indicata, à particularium multitudine fugisse. Censeo igitur, quod prouenit, vnica ne ex causa fiat consideres, an ex pluribus: Si enim ab vnica, necessario efficienti succedit: Sin quo fiat pluribus eget, non necessario. Atq; hęc quidem in omni re communis est methodus. Ad hunc igitur modum in symptomatis estimationem inibis. Quippe si symptoma ab vnico fiat, necessario illi succedit: Sin ad secundi symptomatis generationem aliæ quæpiam causę concurrant, minime necessario priori succedet. Non enim si quis male cōcoxit, necesse est spirituosum flatum sequi: sicuti nec morsum, † nec humidam multam ve aut contrariam deiectionem, } aut inappetentiam, aut intensam appetentiam, aut pigritiam ad actiones, aut intelligentiæ tarditatem, aut capitis grauitatem, aut vigiliam, aut cardialgian id est oris ventris dolorem: multoq; minus aut epilepsiam, aut amētiam, aut extasin, aut coma: sed
C nec mœstitiam vllam, neq; aliam quamlibet, nec multo minus melancholicam: præterea nec pleniorís intestini, vel renum, vel lienis, vel iecinoris, vel pectoris, vel articulorum dolores: æque vt nec inæqualitatem, aut horrorem, aut rigorem, aut febrim. Quanquam tum horum, tum reliquorum ferme omnium symptomatum, nullum est quod non aliquo tempore in ijs qui male concoxerunt appareat. Immo pro cruditatis magnitudine ac differentia, præterea naturæ hominis facili sensu aut difficili, singularumq; corporis particularum robore aut imbecillitate, alias aliud symptoma gignetur. Quippe magna cruditas, & maiora & plura symptomata creat: parua contra, pauciora minoraq;. Iam vero eorum quæ male concocta sunt differentiæ, quæ quidem ad frigidum & pituitosum, sunt cōuersę, aliorū symptomatum sunt causæ: quę ad nidorosum & calidum, aliorum: Ad eundem modum & quæ mordent vel quæ non mordent, & quæ in halituosum spiritum solutę sunt aut non solutę. Sed & hominis natura (vt dictum est) ad symptomatum generationem tum facit, tum repugnat: Verbi gratia, quibus hebetis sensus ventriculus est, ij nec vehementer mordentur, nec dolent, nec multa excernunt, sed nec cardialgia laborant, nec facile capite infestantur: Quibus boni est sensus, ijs omnia hæc ex facili superueniunt, superno principio symptomata immittente. Quid dicam singulis qui cruditate laborāt, eam partem maxime nocumen
D tum sentire, quæ maxime est imbecilla? Proinde dicendum non est, symptoma vllum necessario cruditatem sequi. At vero actionis digerendi in corpus alimenti, siue priuatio, siue imbecillitas, atrophian necessario inducit: sicuti etiam alteratricis in quaq; particula virtutis noxa. Iam separationis excrementorum à sanguine frustratio, quæ separatricis actionis est symptoma, necessario coloris symptomata inducit. Vocatur alterum eorum morbus regius: alterum, quod melancholico excremento succedit, sine nomine est. Simili modo in omni symptomatis genere, & quæ semper sibi succedant inuenies, & quæ non semper. Ego vero longitudini parcens, hic libro finem imponam.

† Græce οὐδὲ ὑγρὰν διαχώρησιν, ἢ πολλὴν, οὐδὲ ναυτίαν. i. nec humidā multāue deiectionē, nec nauseam & ita cæteri Interpres. Solus Linacer vē legisse οὐδ' ἐναντίαν. i. nec cōtrariam.

Galeni

GAL. DE DIFFERENTIIS FEBRIVM LIBRI DVO

Nicolao Leoniceno Vicentino interprete.

Ad vetustorum exemplarium Græcorum fidem diligenter emendati ab Augustino Gadaldino Mutinensi medico.

ARGVMENTVM PRIMI LIBRI

Prima quædam Principia docet, quibus Singularum Febrium Differentiæ intelligantur: ac in Primo Libro agit de Ephemeris & Hecticis.

Prima Capita quibus Singularum Febrium Differentiæ comprehenduntur. CAP. I.

Ebrium dr̃iæ, quæ quidem maxime proprię sunt ac principalissimę ab earum sumunt substãtia: aliæ vero ab accidente aliquo. At qm̃ neq; horum ipsorum accidentiũ est natura vna, sed non nulla quidẽ, proximiora ac magis sunt diuisæ substantiæ propria: non nulla aũt, remotiora ac magis extranea: idcirco neq; earum quæ ab ipsis accipiunt̃, dr̃iarum est G genus vnum. Plurimum igit̃ aberrãt, qui ab his q̃ maxime propriæ ac principalissimæ sunt, abscedunt. Secundo aũt loco quicũq; licet has cõmemorauere, eisdem tñ eodem mõ cõmiscent oẽs quæ ex aliquo sunt accidẽte receptę, vtiles ab inutilibus minime secernẽtes. Neq; vero solũ in dr̃iarum generibus plurimi medici deliquerunt, vel quia videlicet supaddentes fuerunt, adeo vt eas ẽt quæ nullius vsus essent cõmemorarent: aut quia vtiles ẽt prætermittendo defecerũt: sed vnà ẽt in ipsa generũ in proprias dr̃ias sectione aberrauerũt. Statim.n. cum primũ atq; præcipuum dr̃iarum genus ab ipsius rei diuisæ substantia sumat̃, intueri licet, medicorum non nullos genus hoc penitus p̃terire: nõ nullos aũt vel superfluos esse in diuisione vel deficere, licet Hippocrates in libro epidemiarũ sexto, optimam fecerit diuisionem. Sunt autẽ hæc eius verba: ‖ Febrium hæ quidẽ manui sunt mordaces, hę verò mites: hæ aũt nõ mordaces quidẽ, » sed post insurgẽtes: aliæ verò acutæ, sed quæ manui succũbunt: aliæ sunt statim exardentes: quædam semp̃ pusillæ & siccæ: quædam salsuginosæ: quædã flatibus plenę, aspectui graues: non nullæ ad tactum humectæ: nõ nullæ vehementer rubidæ, aliquæ vehementer pallidæ, aliæ liuidæ, & » alia hmõi. Apertissime.n. in his febribus, ab ipsius rei substãtia simul atq; à dignotione, in ꝓprias H dr̃ias fecit sectionem. Siquidem febris substantia in genere caloris qui est præter naturam, consistit. Caloris autem dr̃ię, & ex eo ꝙ magis & minus, & ex materia in qua hic p̃ter naturam calor accenditur, & ex mõ motus caloris eiusdẽ, accipiunt̃: quas oẽs vnà cum dignotionis mõ quẽadmodum in procedenti sermone ostendemus, annotauit. Sunt aũt omnino euidẽtes, quæ in eo quod maius aut minus consistunt: quo in genere dr̃iæ consueuerunt medici magnam ac paruam febrẽ nominare, non proprie quidem rei quali, nomen quanti accommodantes, hoc tñ facere assueti nõ in febribus tm̃, sed in mille alijs rebus, quæ licet in qualitate subsistant, magnæ tamen ac paruæ dicuntur. Quæ vero à materia dr̃iæ sumuntur, in qua hic calor præter naturam accẽditur, maxime propriæ sunt, siue ꝙ idem calor ipsum cordis corpus occupauerit, siue ꝙ eos qui in eius ventriculis continentur humores. Reliqua autem ac tertia est post has dr̃ia, cum sola aerea substãtia sufficienter incaluit, humores aũt & solida corpora calescunt quidem adhuc, non dum aũt sunt calefacta: neq;.n. parum refert, si calescere dicamus aut calefactum esse. Quid autem dicamus, hæc tibi exempla manifestissime ostendẽt. Cogita ″ aquam calidam lebeti frigido iniectã: deinde ex eius vicinia lebetis corpus calefieri quidẽ, non dũ aũt exquisite esse calefactum. Excogita iterum in calidum atq; ignitum lebetem aquam frigidam infusam: deinde ab eodem lebete adhuc quidem calefieri,

6.Epid.cõ. 1.t. 29.3ª.158.c

A.l.4.f.1.t. 1.411 c

A lefieri, non dũ autem esse calefactam. Horum quidem exemplorũ secundũ, primã febrium driam ostendit, quas diximus ipsum cordis corpus occupasse: Primum vero eas quæ in ipsius cõsistunt humoribus. Reliqua vero & tertia differẽtia simile quidem omnino nõ habet exemplum: at manifestioris quidem doctrinæ gratia, concipe animo fabrilem follem trahentem quidẽ ad se ipsum aerem admodum calidum: deinde ab eodem calefieri, non dum tñ esse calefactum. Sed & rei quã monstrare volumus naturam exemplum ipsum magis ostendet, si humorem in folle contentum cogitaueris: adhuc vero magis si follis foramina per quę aerem trahit atq; efflat, adeo arte fabricata, vt humorem quidem non admittant, aeri autem peruia existant. In quo sanè plurimum differunt naturæ opera ab his quæ humana arte sunt fabricata. Nam mista est in omnibus arterijs per multa foramina spirantibus aerea substantia sanguini, ac nihilominus in corde ipso, vt quod confluxsse sit omnibus ipsis arterijs. Incipit igitur hic præter naturam calor quem & febrem nominamus, alias ex alijs eorum quæ nuper diximus: spargitur autem, atque vna cum patiente afficit duo reliqua genera. Facillima igitur ab humoribus ad spiritum caliditatis transumptio: non ęque aũt prompte vna cum spiritu accẽdunt humores. Corpus ẽt solidum humoribus atq; aereæ substantiæ facilius calorem impartitur, q̃ ipsum ab eisdem suscipiat. Omnis siquidem substantia re-
B nuis promptius alteratur, q̃ crassa: Est aũt tenuissima quidem aeris, crassissima vero corporũ solidorum, media humorum est substantia. Nihil aũt in præsenti opere differt, siue spiritum siue aerẽ dicamus: nam de hisce omnibus alibi diligentissime diffiniuimus. Nunc autem hoc tãtummodo sufficiat intelligere, quod & Hippocrates (vt arbitror) ostendit his verbis: ‖ Continentia, "contenta, & impetentia: continentia si quidem solida appellans, contenta vero humores, impetentia autem spiritus. Nam dispositio febrilis alias ex alijs eorum, quæ ante diximus, sumit initium: At in genere primo iam læso non sistit, sed duo reliqua genera inuadit: ac nisi antea soluatur, progressu temporis illa quoq; similiter afficit. Hæc quidem sunt totius sermonis capita.

A.l.4.c.1.t.1.c. 1.411.c

6.Epid.sect 7ª.

De Euidentibus & Communibus Causis Febrium. CAP. 2.

ET oportet quæ iam dicta sunt vna demonstrare, atq; vniuscuiusq; generis febrium dignotiones exponere: quãprimum aũt necessariũ est de earũ ẽt generatione aliquid disserere. Quod igitur ex laboribus, ira, & tristitia, & Solis ardoribus, atq; frigoribus, vigilijs, & cruditatibus, ebrietatibus, & crapulis, quidam febricitare conspiciunt, nemo est qui ipsa doctus experiẽtia nõ agnoscat. Et quidem ẽt q̃ aeris pestilens status febrem afferre cõsueuit, nemo sanę mentis dubitauit: sicuti & q̃ pestilenti morbo laborantium conuersatio, periculosa, ne inde contagium contrahatur,
C quemadmodum ex scabie & lippitudine. Est ẽt eorum qui tabe correpti sunt cõsuetudo nequaq̃ secura: atq; omnino eorum qui putridum expirant, adeo vt domus quas habitant, fœtidum exhalent odorem. Illud quoque longa experientia compertum, q̃ qui consueta exercitia omiserint, & alijs morborum generibus, & febribus maxime corripiuntur. Et quidem omnes, vt ita dixerim, homines norunt, q̃ & quæ plethora id est repletio vocatur, & cibi praui, & medicamina, æstusq; circa Canis ortum, pluraq; huiusmodi alia, afferunt febres: Qui vero ab eisdem causis nostris corporibus adueniat affectus, ex quo febricitemus, hoc sanè multos latet, & à plerisq; etiã qui se medicos profitentur, ignoratur. Duplex aũt hęc ignorãtium medicorum genus: Alterũ eorum qui soli experientiæ nituntur, aiũtq; nullius rei naturam posse à ratione inueniri: Alterum est genus hominum, qui sibi nomen sapientiæ vindicarunt, & licet parem habeant cum prioribus ignorantiam, opinionem tñ scientiæ sunt aucupati. Sed eorum inscitia inde habet initium, q̃ in rationalibus methodis nequaq̃ sunt exercitati, quę nos distinguere ac secernere docent eas propositiones, quæ demonstrandi vim habent, ab ijs, quæ probabilitatem quidem cõtinent, nihil tñ veri possunt aut inuenire aut demonstrare. Cum vero ad hanc ignorantiam accesserit arrogantia, ex ipsis quidem nõ nulli ad tantam insaniam ac temeritatem peruenerunt, vt neq; ea quæ oẽs homines expe-
D rientia magistra, febrium causas esse didicerunt, velint ipsi concedere. De quibus cum à nobis sit in libro de procatarcticis. i. præincipientibus causis sufficienter disputatum, superfluum esset eorundem hominum nugas hoc in loco repetere. Neq; enim sermonem facere instituit, qui aut alijs contradicat, aut sophismata soluat, sed qui scientiæ doctrinæq; intendat, suppositionum quidem loco habens quæ alibi à nobis sunt demonstrata, febrium vero differentias docens.

Quo pacto ex Præincipientibus Causis, Variæ in corpore Febriles Dispositiones oriantur. CAP. 3.

SVnt igitur suppositiones hæ: Calidum, frigidum, humidũ, & siccum, esse corporum elementa: Primasq; ex eorum intemperaturis constitui ægritudines: ex quarum numero "Febris est vna, qũ in corde quædam præter naturam caliditas generatur. Differentię vero secundum genus caloris, de quibus prę̃sens transigit sermo, à materiarum differentia sumebantur, quæ febrilem caliditatem suscipiunt: quæ tres erant secundum genus: Vel. n. ĩ ipso cordis corpore accẽdi dicẽbantur, vel in humoribus, vel in spiritu: Præincipere aũt in oĩum febrium cõstitutione causas, quæ ab oĩbus manifeste noscunt, quas ẽt paulo ante cõmemoratimus: In quibus medici, qui se ab experientia Empiricos vocãt, ex obseruatione ad curationẽ aliquid ꝓficiunt: Rõnales aũt ad ipsius rei naturã veniẽtes, cũ indicationibus vtant, ab illa, ad futurorũ ꝓcognitionẽ atq; ad curationis inuentionẽ iuuant: neq; eorũ vsum ꝓtermittũt, q̃ ex experientia fuerint inuenta, sed multa ex rõnali me-

A.l.4.c.1.c.1. 411.a

"prius, ipsam dicebamus.

Rõnales

thodo

thodo illis adiungunt. Quæ nã vero sint quæ vtráque inueniant via, experiẽtia.ſ.ac ratione,alibi E
est à nobis monstratum. At,quam singulæ præincipientes causæ in corpore faciant dispositionẽ,
quæ febrem accendat, nunc ostendere intẽdimus. Qm̃ non vnum videmus modum generationis aut augmentationis caliditatis (si quidem neq; ignis ipsius) sed vel propter motum, vel propter putrefactionem,vel propter adhæsum alterius caloris,aut propter detentum calidi effluxus, A.l.4.f.1.t.1.c.15.411.d
aut propter mistionem calidæ substantiæ quodam veluti ex fonte efferuescentis, quæ quo ad nostrum sensum vel generet vel augeat caliditatem,necesse omnino & febrium causas reduci ad eos quos proxime diximus modos. Veluti statim exustio,siue ipsa Solis operatio talem sortiatur appellationem,siue qui ab eodem fit in corpore affectus,siue ille qui iã effectus est, est quidẽ sanè & hoc ipsum calor præter naturã,non dum tm̃ febris,nisi cor vnà calefiat. Omne quidem hmõi causæ genus fieri constat ex rei calefaciẽtis adhæsu,siue Sol,siue ignis,siue medicamẽ fuerit ea res quę calefacit,extrinsecus cõtingens,aut propinquans,aut adhærẽs,siue quouis aliquo vocabulo quispiam vti voluerit. Ira aũt est veluti quidem feruor quidam, ac vehemẽs motus potẽtię irascibilis in ipso cordis corpore sita: simul aũt cum hoc feruore calefit aliqm̃ quidem spũs substãtia,aliqm̃ vero sanguinis. Quo d si ita contigerit, vt ea corpora quæ in se caliditatẽ admiserunt,longo eam tpe retinere natura apta sint,licet motus cordis sedetur,in hisce tm̃ remanet calor pręter naturam,atq; F
inde hominem febricitare est necessarium. Huiuscemodi ergo febris habet originem à motu atq; feruore natiuæ caliditatis. Quæ aũt ex tristitia fit,ex solo motu, non autem ex feruore generatur.

Quę autem lassitudines sequitur,principium quidem & ipsa habet,multam musculorum,neruorum,copularum,& articulorum motionem,quę sanè & prima calefiunt: hinc vero cõtinuatim calor ascendit ad cor,atq; inde homo febricitat. Quę autem ex dẽsitate cutis accenditur febris,qualis maxime frigefactis atq; adstrictis corporibus solet accidere,mordaci effluxu in corpore acerato contingit. Semper enim animalium corpora difflantur,idq; duplici modo, effusis ad exteriora vaporosis atq; fuliginosis superfluitatibus,ac rursus intro attracta refrigerante ac ventilante natiuum calorem aerea substantia. Cum igitur aliqua causa potentior cutim densans,eos de quibus diximus meatus angustiores effecerit,sæpius quidem in plethoricã dispositionem incidit corpus, qm̃ & vaporosum & optimum quod effluit, extiterit: Non nunq; vero in febrem, cum nimirum acre mordaxq; fuerit: quo tpe maxime, qm̃ intra corpus quod refrigerandi vim habet non attrahit, calor simul augetur. Acris aũt ac mordax effluit superfluitas ijs qui aut natura vitiosos habẽt humores,aut prauis cibarijs vtuntur,aut sępius cruditatem patiuntur: Ac tum præsertim cũ post huiuscemodi cibos assumptos,fæculentam vel lutulentam,atq; ex lacunis vel piscinis siue paludi G
bus siue quouis alio,corruptam ac putridam biberint aquã. Idem ijs quoq; accidit, qui supra modum laborant,aut vigilant,aut cogitant,aut medicamina acuta iugiter sumunt. Voco autem prauia cibaria,tum ea, quibus hoc ipsum est à natura insitum,sicuti allia,cæpe,nasturcia, porros, brassicas,ocyma,& vrticas,& quæcunque alia agrestia dicuntur, veluti quæ apud nos lãpsanæ vocantur: Et quæ præterea natura quidem optima sunt, sed ob quosdam putrefactionis modos æquale prædictis aut maius aliqm̃ vitium contraxerunt, veluti frumenta, hordea, atq; oẽs aliæ fruges quæ ad vsum cibi assumuntur: quarum non nullæ tpis longitudine ad putrescibilem ducuntur dispositionem: aliæ,qm̃ malæ repositæ fuerint,situ replentur: quædam vero & in primo ortu rubigine deprauantur. Tales cibos hodie quoq; vrgente fame plures coacti comedere, non nulli quidem à putridis ac pestiferis febribus interierunt,non nulli aũt pustulas instar scabiei ac lepræ in corpore contraxerunt. Quum igitur plenum fuerit corpus huiuscemodi humoribus,nulla vero obstructio aliquod ex visceribus obsideat,libere autem totum animal per cutim diffletur ac refrigeretur, sanitate quidem fruitur animal, sed dubia ac momentanea: Cum aũt constringi terminũ exteriorem, aut obstrui penitiorum partium meatus, cõtigerit,in constrictionibus quidem, quod nuper diximus, febrium genus consequitur: in obstructionibus autẽ, quod paulo infra dicemus. Nihil H
ergo mirum, si ex ijs qui cruditatem passi sunt,non nulli quidem à febribus correpti fuerunt, alij vero minime. Nam, qui iam humores habent vitiatos,ac male difflantur,aut intempestiue laborãt,aut balneis superfluis vsi sunt,hi facile febribus corripiunt: At, qui bonos hñt humores, ac bene difflant,& quieuerũt,& quæ circa ventriculũ atq; hepar sunt,fouerunt, his febrire est impossibile. Nã in eisdẽ residet ventriculi atq; hepatis partibus quodcũq; corruptũ est, ac paulatim per tẽpus coquit,atq; optimũ fit: sicuti ijs q se post vehemẽtes motus exponunt aut estiuo Soli,aut balneis calidis dulcium aquarũ, corrupta cibaria in totum habitũ corporis recipiũtur. Sic & quibuscunq; cibi corrupti per aluum deijciuntur, febris non subsequeret, nisi alia causa accederet, veluti aut quia supra modũ fatigati essent ob frequentius surgendi necessitatem, aut inflãmationem in ventriculi partibus subtenuissent. In obstructionibus sanè foraminũ,atq; humorum intrusionibus (nam & de hoc dicere distuli) ex putredine patiuntur febrem animalia. Promptissime.n.pu A.l.4.f.1.t.1.2.411.e
trescunt quæcũq; calida ac humida & multa sunt in calidis locis,nisi difflari simul ac refrigerari cõtigerit. Nihil igit mirũ,si ex plethoris febres eueniũt: etenim obstructiões multę fiũt,atq; vniuersum corpus ĩ huiuscemodi affectibus male difflat. Sicuti sanè ĩ altera multitudine, q̃ rõne potẽtiæ dr̃,cito ad corruptionẽ hũores deueniũt,qm̃ nõ ãplius supant neq; cõcoquũt,pbe, cũ ea à qua cõsi

ciuntur,

A ciuntur, vis inualida existat. Propterea etiam quęcunq; cibaria glutinosa sunt ac crassa, sunt magis morbosa: obstrui.n.atq; intrudi eũ qui ab ipsis generatur humorem facilius existit. Quid igitur? non ne contraria ratione acria atq; extenuantia morbosa? videtur enim similiter à febribus infestari, qui vtranq; victus rationem nimium sequuntur, qm̃ & supra diximus omnia talia mali succi esse. Vitiosorum igitur humorum rõne, hęc: Ob putredinẽ aũt, quęcunq; glutinosa sunt ac crassa, febrium sunt causæ. Partes ẽt quæ inflammationem patiuntur, ratione putredinis febres accendunt: intrusus.n.in ipsis influẽs humor, cum non bene diffletur, putrescit. Cum igitur fluxio fuerit exquisite biliosa, calor erysipelatosus partem occupat: cũ vero sanguinea, phlegmonosus: qñ vero ex ambabus mixta fuerit, fit vel erysipelas phlegmonosum, vel phlegmone erysipelatosa, nomen quidem ab humore superabundante suscipiens, cognomen autem ab altero. In hisce autem omnibus communicationis ratione febris accẽditur: semper enim calefactæ proxima pars simul calescit, donec ad cor cõmũnicatio pertingat. Nam & in carbũculis id quod continuũ existit vna calefit: fiunt aũt ex sanguine quidẽ satis calido, sed ad atrę bilis naturam pp adustionem conuerso. *Al. dispositio.*

De Pestilentis Febris generatione: ac Quo quis Pacto illam Præcauere possit. CAP. 4.

B CAlidiores autem ambientis aeris status, quales maxime circa Canis ortum contingunt, per inspirationes quidem manifeste cor calefaciunt: corpori autem extrinsecus circũfusi totum ipsum calidius efficiunt, sed præsertim arterias, vt quæ ipsius substantiæ aeris ambientis aliquid trahant: cum quibus omnibus simul cor affici est necessarium: & cum supra modum incaluerit, ipsum primum atq; potissimum febrilem calorem suscipere atq; ad vniuersum corpus transmittere. In pestilenti vero aeris statu, inspiratio potissimum est causa. Fit enim & aliquando ob eos qui sunt in corpore humores ad putrescendum paratos, cum breuem aliquam occasionem ad febris originem ab aere ambiente acceperit animal. Magna autem ex parte ex inspiratione incipit aeris circunstantis à putrescibili euaporatione infecti: Putredinis autem principium, vel cadauerum multitudo non crematorum, quemadmodum in prælijs contingere solet: aut ex aliquorum vel lacuum vel paludum ęstatis tempore euaporatione. Contingit autem quandoque præcedere ambientis aeris caliditatem immodicam, quemadmodum in ea pestilentia quæ Athenienses inuasit, vt Thucidides inquit: Sed in tugurijs suffocantibus æstatis tempore habitantium corpora corruptione laborabãt. At quia humores corporum ex victus prauitate erãt putredini obnoxij, hinc febribus pestilentibus origo data est. Forte autem per continuum ex Æthiopia quædam pu- *Al. dispõnem.*

C tredinis fluxere contagia, ijs quorum corpora erant ad patiendum parata, febrium causæ futura. Oportet enim semper hoc in toto sermone memoria tenere, ꝓ nulla causarum sine patientis aptitudine agere potest: alioquin omnes qui sub æstiuo Sole commorantur, febricitarent: aut qui nimio motu exercentur, aut vini potu grauantur, aut ira excandescentes, aut tristitia afflicti, febricitarent: alioqui etiam, vt arbitror, circa Canis ortum omnes ægrotarent, ac in pestilentijs morerentur. At vt diximus, maximam in generatione ægritudinum partem habet, eius qui passurus est, habilitas corporis. Supponatur igitur vt in exemplis, in ambiente quidem aere non nulla pestilentiæ semina contineri: ac ea quæ ab ipso corpora contingũtur, non nulla quidem esse varijs admodum superfluitatibus plena iam ex se ipsis ad putrescendum paratis: nõ nulla autem pura, atq; inutili materia carentia. Ac primis quidem adiungatur in multis corporis partibus obstructio foraminum, atq; ea quæ plethora vocatur, & vita ociosa in multis crapulis & ebrietatibus, ac rei venereæ vsibus immoderatis, atq; ijs quæ necessario omnia quæ nuper diximus consequuntur, cruditatibus: Reliquis vero omnibus corporibus puris ac superfluitatibus omnino carentibus adsint præter hæc bona, libera in omnibus spiratio meatibus, cum obstructionibus atq; adstrictionibus careant: exercitia etiam sint moderata, victus temperatus: Ac deinceps his suppositis cogita

D quomodo vtraq; corpora affici sit rationabile ab eo, quem inspirant, aere putredinoso: An nõ rationabile est illa quidem statim à prima inspiratione principium putredinis sumere, ac plurimum in malo procedere? quæcunq; autem munda sunt, ac superfluitatibus carent, non nulla quidem nihil, non nulla vero minimum mali sentire, ita vt facile ad naturalem habitum habeant regressum? Sic & cum aeris temperatura à naturali habitu ad caliditatem atque humiditatem immodice fuerit conuersa, pestilentes quidem oriri morbos est necessarium: plurimum vero eisdem laborare quicunque fuerint superflua pleni humiditate: quemadmodum qui moderatis laboribus se exponit, ac victu vtitur moderato, in omnibus huiusmodi dispositionibus nullam omnino sentit offensionem. Ac hic quidem sermo in vno nunc à nobis prolatus est exemplo, sed nihilo minus in omni genere causæ veritatem complectitur: & quicunq; integre in eo vult exerceri, de prę incipientibus causis legat librum. Equidem ego in præsentia prolixitati parcens, vbi vno capite vniuersa comprehendero, finem sermoni constituam. Oportet siquidem in omni causarum genere diligenter aduertere, ex qua maxime potentia ægrotare contingat: deinde corporum dispositiones, tam quæ eidem consentiunt, q̃ quæ aduersantur, considerare: Illud pro cõperto habẽtes, ꝓ quæcunq; consentientes sunt, facillime læduntur: contrariæ aũt ac renitentes, q̃tum viribus ac magnitudine contrarietas valet, tantum inuictas perdurare contingit. Vidi ego aliquando in tali

temporis

A.l.4.f.1.t.2.c.1.416.d

2. Epid. sect. 1ª. statim I priuci.

temporis statu, qualem ait Hippocrates in Cranone fuisse, non paucos carbunculos grassari per E populum, quorum erat generatio eadem, omnia q̃ alia, quemadmodũ scribit Hippocrates exquisite similia: & quidem quæcunq; in tertio libro epidemiorum, de pestilenti aeris statu ab Hippocrate referunt, in altero eidem simili pari modo euenerunt. Erat autem eorum summa, vt ostendit

3ª. Epid. cõ. 3. t. 50. 144. h

idem Hippocrates, ipsa putrefactio: Quod cum nos præuidissemus, statim ab initio quęcũq; corpora humida videbamus, omni via exiccare conabamur: quæ vero sicciora, in ijs antiquum habitum cõseruabamus: at in quibus superfluitates redundabant, hæc purgationibus sanabamus: obstructiones autem foraminum aperire atq; abstergere studebamus. Sed hæc quodammodo methodi curatiuæ ꝓpria esse videntur: neq; in ambiguo est, quin plenissime de hisce sit à nobis in eo loco dicendum. Nunc vero de ipsis volui facere mentionem, cũ eũ prosequeremur sermonem, in quo, quemadmodum ab eadem causa inualescente non nulli quidem à febribus corripiuntur, nõ nulli autem illæsi perseuerãt, exponeremus. Cum.n. corporũ dispositiones dissimiles sint ac multiformes, quædam facile superantur ac patiuntur à causa in ipsa operante: quædam insuperabiles

*Al. dogmatis

ac impassibiles oĩno existũt, vel cum difficultate patiuntur. Ad huius vero rei demõnem coacti sumus etiam curationis meminisse, non aliter affecti q̃ Hippocrates, qui quodam in loco per simi

2ª. Aph. 17. Ex. ord. 12. h

lem modum vulgatissimum illud dictum conscripsit: Ostendit autẽ curatio. Est igit & quę præ- F custodia dicitur, curatio quodammodo: sed ipsa videlicet nomina apud medicos sæpius confunduntur. Sicut.n. in altero libro est à nobis ostensum, omne medici opus est errorum qui circa humanum corpus eueniunt, correctiuũ. Sed nihil ista subtilitate sermonis hoc in loco indigemus: Siue enim in duo nomina diuidas totum, curationem ac præcustodiã: siue ambo in vnũ colligas, curationem nominãs: non paruam coniecturam affert eorum dispositio, qui à pestilẽtibus atq; in populum grassantibus morbis affici prohibent, q̃ non æque oẽs ab eiusmodi causa patiant. Vna siquidem ac prima est in omnibus communis intentio, q̃ corpus quàm maxime superfluitatibus vacet, atq; optime spiret: Secundo loco post hoc, vt præpotẽti causæ quoad eius fieri potest aduersetur. At quibus eorum contraria insunt, celerrime capiuntur, ac q̃ maxime laborant.

Non Omnem Febrem ex Putredine oriri: ac de Ephemera ex Tumoribus Inguinum nata. CAP. 5.

SEd quoniam de febribus pestilentibus facta est mentio, quæ omnes à putredine ortum habent, operæpretium videtur, vt hoc loco sistentes sermonem de antiquo dogmate consideremus, omnem febrem ex humorum putredine fieri asseuerante: siquidem eius sententiæ esse periclitatur omnis ab Athenæo chorus, viri tum in cæteris quæ ad artem pertinent, tum præsertim in G febrium contemplatione, minime contemnendi: De quibus ego maxima ex parte illis cõsentio, nisi quod eas quæ ephemeræ nominantur, excipio: neque enim videntur mihi hæ humorum sequi putredinem. Sed qui quidem ex Solis incendio febricitat, ab agentis causæ caliditate alterari natura aptus est. Qui vero ex ira, & huic feruorem quidem aliquem eius qui circa cor sanguinis fieri est necessarium, non tamen etiam putredinem. Sic & ei qui supra modum exercitatus est, vehementior caliditas pręter naturam sine humorum putredine in corpore accenditur. Et cui cutis adstricta est, cum prius acriores superfluitates per eam euaporarent, postquam retentę sunt ac coa

4ª. Aph. 55. Ex. ord. 33. e

ceruatæ, incidit in febrem, nulla interueniẽte humorum putredine. Et quæ ex bubonibus febres oriuntur, omnes sunt malæ, exceptis ephemeris, quodam in loco inquit Hippocrates. Et quidem bubo ex genere est inflammationum: et quantum ad hoc assentior illi qui de putredine, sermoni: eius enim ratione ex inflammationibus, quas græci phlegmonas vocant, febricitare contingit, non ea quam Erasistratus opinabatur. Sunt tamen quædam febres ex bubonibus e genere ephemerarum: quemadmodum & aliæ quædam non facile tractabiles morbos ex vlcere, aut inflammatione, aut abscessu, aut aliqua huiuscemodi altera in visceribus dispositione, ortum habentes,

†In aliquibus Cod. græcis adest, ephemerę.

nunciant. Differunt autem, quæ ex bubonibus febres oriuntur†, ab ijs quæ ex humorum putredi H ne eueniunt, quæ vel in aliquo viscerum, aut in cauis & maximis vasis, ortum habent: Quoniam quæ ex bubonibus fiunt, concalefaciunt semper partes continuas, donec vsq; ad cor calor febrilis attingit: non peruenit autem ad ipsum putrida fuligo, sed ibidem permanet in loco bubonis circunscripta, sola alteratione per continuũ facta, vsq; ad cor perueniente calore: quo maxime modo in ijs qui Solis calore deuruntur, aut lassitudinem patiuntur, à primis partibus calefactis vsque ad vitale principium caliditas permeat: In putredine autem, quæ aut in visceribus, aut in magnis fit vasis, quidam veluti fumus ex putrescentibus humoribus ad cordis ventriculos peruenit. Et quidem in bubonibus omnes cunctim humores putrescere solent, siue per vnum, siue per duos continuos dies, vt qui inuicem adhæreant atque in vno loco concludantur: At qui in visceribus sunt vasisq; magnis, vt qui continuo fluunt, suoq; contactu vicinos ad putredinem trahunt, spatio temporis putridum calorem accendunt. Sed vt vno dicatur verbo, quemadmodum in extrinsecis omnibus quæcunq; præter naturã à quauis causa calefiunt, si quidẽ imputrescibile sit quod calefit, veluti lapis vel lignum aut tale aliquid aliud, eo vsq; durare caliditas solet, donec paulatim refrigeretur: quod autem putrescere natura aptum est, semper ad continua dispartitam continet caliditatem. Quemadmodum aliquando in agro conspexi excrementa iumentorum simul

A. l. 4. f. 1. t. 2. c. 1. fo. 416. e

ac colum-

A ac columbarum quadam ex parte à Sole adeo vehementer calefacta, ꝓ instar fumi multam euaporationem in sublime emittebant, non parum mordacem ac dolorificam, & si quis proxime accessisset, nares oculosq; lædentem. Ipsa etiam excrementa tangentibus adeo calida sentiebantur, vt qui longiori tempore manus & pedes admouisset, exureretur. Non tamen continuo huiuscemodi casus perdurabat, sed in die qui sequebatur, quicquid superiori die ad summum feruoris peruenerat, refrigerabatur: quod autem huic continuum erat, dum prima pars quæ calorem conceperat in summo esset feruore, ipsum interim paulatim succensum, mox priori se feruore remittente iterum incalebat atq; effervescebat: & paulo post priori parte refrigerata, ipsum summum feruorem obtinebat: hocq; rursus defervescebat, dum pars continua paulatim succendebatur: quę paulo post vehementius accensa, ad summum feruoris perueniebat, prior autem refrigerabatur. Hic autem circuitus in vnius ferè diei ac noctis spatio peragebatur, adeo vt res quotidianæ febris, quā græci amphimerinam appellant, proprijssimum esset exemplum. Quod si duobus diebus ac noctibus idem circuitus factus fuisset, tunc febris tertianæ eo modo fuisset exemplum: & si tribus, quartanæ: & quatuor, quintanæ, si tamen & quintana febris existat: ego enim non dum liquido vidi neq; huiuscemodi circuitum, neq; alium qui vltra quatriduanum protenderetur. Sed de fe-
B bribus quæ per circuitum accessiones habent, postea dicetur.

Similem esse Putredinem Tumorum & Vasorum: ac Quibus notis Pus optimum, ac Vrina optima deprehendatur. CAP. 6.

HVmorum autem putredo quæ in vasis fit, similis est ei quæ in inflammationibus atq; abscessibus accidit, alijsq; collectionibus, duplex quidem secundum genus. Ex duorum autem generū miscella alia tertia secundū speciem euariat, quoniam & innumerabiles miscellæ modi in eo quod magis & minus alterum genus superat & superatur, reperiuntur. At duorum generum alterum quidem fit superante natura, alterum vero superata. Et superante quidem sicut in inflammationibus & similibus collectioni tumoribus omnibus, pus: in humoribus autem qui in venis atq; arterijs continentur, quoddam quod puri proportione respondet, subsidens in vrinis. At talis quidem putredo non simpliciter quidem putredo existit, sed aliquid in se continet coctionis: nam adhuc vi coquendi vasorum remanente, qui interim putrefit humor, ad talē peruenit alterationem. Sed & alterum est putredinis genus, cum ea vis cui coquendi officium est demandatum, adeo imbecillis facta est, vt nullam amplius facere possit in putrescente superfluitate ad optimum trasmutationem: Quod quidem vsu contingit non nunquam, cùm eadem vis ad vltimum imbe-
C cillitatis peruenerit, etiam si id quod putrescit, mediocriter sit vitiatum: Interdum vero fieri potest, vt vis quidem ipsa non omnino sit imbecillis, humor vero putrescens maxime sit vitiatus. Huius superfluitatis putredo, neq; consistentiam neq; aut colorem aut odorem habet vnum, sed semper secundum substantiam putrescentem permutatur, ac multis modis euariat illud quod putrescit: Altera autem putrefactio, quam & coctionem esse diximus. semper ad vnā puris speciem terminat coloremq; ac consistētiam & odorem. Superante igitur integre ipsa natura, optimum fit pus conspectui album, & crassum, & quaq;uersum sibi simile, lene autem tangenti, ac minime fœtidum: si vero semiputridum fuerit, tertium in tali transmutatione genus quod paulo ante diximus fit. Dictum vero & illud est, ꝓ multiforme huiuscemodi genus existit: nam in eo, quod magis & minus suscipit coctionem, est innumerabilis differentia. Sæpius enim cùm colore albū factum sit, vel fœtidum odorem, vel tenuem substantiam obtinet: sæpius vero non album apparet, sed liuidum: atq; in his omnibus magis ac minus infinitis modis euariat. Quotcunq; vero in abscessibus putredinis sunt differentiæ, totidem & in febribus quę ex putredine accendūtur, sunt eorum quæ in vrinis apparent, formæ. Optima vero vrina quæ ex putrescente humore, coctionem à continenti vase suscipiente, perficitur, est quę album & lene & æquale & minime fœtidum
D sedimentum habet: pessima autem est, quæ in omnibus maxime contrario modo se habet: quæ vero intermedia existit, quanto propius ad alteram accesserit, tantum aut melior aut deterior existit. Sed de vrinarum differentia in commentarijs de crisibus dictum est.

Quibus Notis Ephemeræ à Cæteris febribus distinguantur: ac in Quibus Affectibus Pulsus Duritiesq; existat. CAP. 7.

EAs autem quæ ex putredine humorum febres accenduntur, alias ab ephemeris oportet existimare: neq; earum discretio difficilis est, quanquā non nullis videat esse impossibilis: Nos vero hoc millies re ipsa probauimus, prima accessione finita, totum hominem ac mediocri cibo refectum ad consueta opera transmittentes, vt qui alteram febris accessionem sensurus non esset: neq; nos nostra existimatio fefellit. Vnum vero hoc est præcipuū febriū ephemerarū indicium, ab aliqua incipere causa recenti ac manifesta, quæ antè præcesserit, quam oēs medici iuniores vsitato vocabulo procatarcticam siue præincipientem appellant. Sed & si hoc inseparabile sit talium febrium, indicium tū earum proprium non est: nā & aliarum quædā ex causa manifesta fiunt, quę antè præcessit. Inseparabile vero ac propriū est coctio in vrina statim die prima: Ac præterea pulsus ad magnitudinem ac celeritatem essatu dignam accedentes, ita vt frequētia à proportione deficiat secūdū exteriorem quietem. Est autem & magis inseparabile ac propriū ꝓ nullo mō ad cele-

A.l.4.f.1.t.r.c. 6.412.d

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 65 sur 390

ritatem ea pars pulsus quæ systole dicitur tendit: &, si aliquando contingat hoc, minimum ac vix E
perceptibile existit, parumq; à naturali tenore mutatum. Sed & caliditatis suauitas propriũ atq; 4
inseparabile est huiuscemodi febrium indiciũ. Inseparabile quoq;, æqualis atq; incõpressus ascen- 5
sus in caliditate ac pulsibus simul, non tñ proprium, cùm & alijs quibusdam adsit: Sicuti etiã con- 6
sistẽte febre mediocritas: neq; enim hoc ẽt est propriũm, quanq̃ his maxime inest. Et melius sanè
est hæc quæ cõia existunt increscente febre ac consistente, qm̃ magis ephemeris insunt, inter pro-
pria reponere. Sic.n. fieret, & si non rei ipsius species, at pulcherrimum atq; exquisitissimũ in ip-
sa, huiuscemodi febriũ propriũ simul atq; inseparabile signum: Sicuti & cum sudore, aut rore, aut 7
omnino cum aliquo optimo vapore declinatio, vbi integra febris cessatio sequatur. Hæc quidẽ
est cõis dignotio generis febrium ephemerarũ, nam postea de earum singulis speciatim dicemus.

Alterum vero febrium genus, quod ephemeris ex aduerso distinguitur, nullum quidem nomẽ
cõe sortitum est. Sunt autem duæ primę differentiæ quę non obscuram habent specierũ discretio-
nem. Nam quædam ex istis ex putredine humorum accendũtur: Quædam vero ipsas solidas oc- Hectica
cupant aialis partes, atq; eas hecticas. i. habituales febres appellarũt, vel qm̃ firmæ ac solutu diffi-
les sunt, quemadmodũ habitus: vel qm̃ ipsum corporis habitum comprehenderunt, sic enim vo-
care consueuerunt solidas partes, humidis ex aduerso distinguentes. Indicia vero febrium, quæ F
ex humorum putredine accendũtur hæc sunt. Primum quidem non inseparabile, sed proprium, 1
q̃ nulla earum, quæ præincipientes causæ dicuntur, eas antecedit: neutri enim aliorum generum
hoc inest: "qm̃ Ephemeræ omnes à præincipientibus causis originem habent: Hecticę aũt quan A.l. 4. f. 1. t. 2.
do sine his generantur, nunq̃ ab initio inuadere consueuerunt: Adeo q̃ vbi quis sine præincipien c. 5. 412. c
te causa cœpit febricitare, scire oportet huius passionis causam in humoribus esse. Illud vero non
nunq̃ vsu venit, q̃ aliqua manifesta causa præincipiens, sui ratione febrem accendit ephemeram:
subsequitur autẽ altera ex putredine humorum, qñ quod afficitur corpus, ad id habile fuerit, hoc
est quando impurũ extiterit, ac superflua materia redundans: hęc enim cùm in ephemeris immo-
deratum calorem contraxerit, atq; hinc putrescendi principium acceperit, alteram specie m febriũ
succendit, priore desinente. Vnum vero proprium simul atq; inseparabile in oĩbus successionis
indicium, q̃ febris ephemera quietem integram subsequentem non habet. Contingit vero aliqñ,
vbi ephemera febris consistit, aliquod permutationis indicium ostendi: ac multo magis cum iam
cœperit declinare, quo tempore, id quod paulo ante dicebamus, ea tranquillitas abest, quæ adesse
deberet. Hæc quidem sunt permutationis indicia. Initium autẽ à rigore sumere febrem, vbi neq; 2
ardor Solis, neq; frigefactio valida præcesserit, qualis præsertim per niuem facientibus iter cõtin- G
gere solet, aut qui aliter in vehementi frigore diutius commorãtur, proprium & hoc existit signũ
febrium, quę ex putredine accendũtur humorũ, non tñ inseparabile, neq; enim in omnibus inest:
Quemadmodũ neq; horrores ipsi sunt ab huiuscemodi febribus inseparabiles, sicuti neq; ab ini-
tio proprij. Inæqualitas vero pulsuum atq; caloris siue in principijs siue in augmento contingat, 3
est huiuscemodi febrium generis propriũ indicium, non tñ & ipsum inseparabile: Multę enim &
sine insensibili inęqualitate incipiunt, atq; ad consistentiam accedũt. Adhuc vero magis neq; hoc 4
inseparabile est, nimirũ q̃ paroxysmi, plures veluti insultus habeant, quod græci ἐπιπαροξύνεσις. i. 5
superacui vel superacerbari vocamus: Sicuti & pulsuum θλῖψις. i. afflictatio seu compressio (sic
enim noĩant, qñ incipiente accessione satis paruos atq; inæquales eosdem habent) nec ipsa, ab hi-
sce febribus est inseparabilis: non tñ alicui alteri generi febrium est cõis, sed propria istarum ac pe-
culiaris: Sicuti & inęqualitas ipsa, nisi alicuius casus ratione superueniat. Sępius.n. vbi humor ali
quis vitiosus in ore ventriculi fuerit aceruatus, qui ipsum aut mordeat aut refrigeret, parui simul
atq; inęquales fiunt: & paruitas quidem in frigidis, inęqualitas vero in mordacibus accidit: at vbi
euomuerit, hæc ambo protinus cessant. Cùm vero ipse ventriculus omni noxa vacat, ad proposi-
tum febrium genus pertinent huiuscemodi pulsus. Maximum autem est earum quæ ex putredi- H
ne fiunt febrium indiciũ, qualitas caliditatis: Nihil enim est in ea suaue neq; moderatum, neq; vl-
lo pacto similis est ei, quæ in ephemeris sentitur: sed quemadmodum est & ab optimis ante nos 6
medicis dictum, mordax quodammodo potius existit, tactuiq; molesta sentitur: ac quemadmodũ
fumus oculos ac nares, sic ipsa tactum videtur erodere. Sed in principijs quidem accessionum, vt
in quibus calor adhuc suffocatur, ac superfluitates intus succenduntur, non statim admota manu
discernitur, at per moram prædicta caliditatis species ex penitioribus partibus efferẽ. Quod cùm
animaduerteret Themison, existimauit (vt mihi quidem videtur) hoc esse omnibus febricitanti-
bus proprium atq; inseparabile. Sed de hoc quidem in proprio huius sermonis loco à nobis rur-
sus considerabitur. Prædicta autem caliditatis species, quæ appositam manum pungit, vt quispiã
diceret, atq; erodit instar medicaminis aeris, est putredinis humorum progenies, quæ manifeste
quidem sentitur in increscẽtibus ac consistentibus febribus: non manifeste aũt neq; statim, in inci 7
pientibus. Proprium" vero atq; inseparabile est febrium quæ in humoribus accenduntur, sub- A.l. 4. f. 1. t. 2.
missionis pulsuum, Græci systolen appellant, velocitas: quæ manifestius quidem in crescentibus c. 2. 417. b
febribus, non obscure aũt incipientibus ac cõsistentibus fit. Comitat aũt has febres in initijs qui-
dem, pulsus paruus ac velox: cùm vero consistunt, magnus simul ac velox. Sic & quæ in exteriori

quiete

A quiete existit, frequentia in hmõi febribus manifeste deprehenditur, cui similis neq; in ephemeris neq; in hecticis apparet. Proprium vero maxime harum febrium etiã existit, cruditas vrinæ. Debilis ẽt earum concoctio proprium est indicium febrium, quæ humorum sequuntur putredinem: Neq; n. cruda neq; concocta debiliter in ephemeris apparet. Ac earum quidẽ alterutrã secundum est proprium febrium, quæ in humoribus accenduntur, indicium: Simul aũt vtraq; dicta fm disiunctionis proloquium oino inseparabilis existit: huic enim febrium generi vrinæ primæ vel oino crudæ vel debiliter coctę principio associantur: neq; vnq̃ magnum aut effatu dignum concoctionis indicium in huiuscemodi febribus in primis vrinis apparet, si excipiamus eam quæ fit ex ephemeris febribus permutationem, de qua à nobis antea dictum est. Præter prædicta autem propositarum febrium indicia contingit etiam eo tempore, quo accessio consistit, casum aliquem febris ardentis apparere. Quòd si ẽt ij casus se ostendunt, qui in febribus epialis & lipyrijs appellatis, sicuti & qui in hemitriteis, aut succensiuis, aut in quapiam alia tali febre videri solent, erunt quidem propria huius generis febrium, quæ ex humorum putredine accendunt indicia, non tm̃ inseparabilia: atq; idcirco vbi ipsa non adsint, ex alijs dignoscere licet: q̃ si affuerint, non solum ad genus huiuscemodi febrium pertinebunt, sed etiam aliquam earum speciem indicabunt. Et quidem si post febris declinationem integra non successerit quies, siue cum sudore, siue quouis alio modo decliner, ex duobus alterum, vel permutationis est argumentum, si oia quæ præcesserint, febrium ephemerarum fuerint indicia: aut, si nulla ex his fuerint, statim ab initio febrem aliquã ex ijs quæ putredinem humorum sequunt, inuasisse indicatur. Si vero non nunq̃ in prima die pulsus durus sentiatur, aũ aduertere oportet, nunquid in corpore ægrotantis sit aliqua cõgelatio ex frigore, vel siccitas, vel tensio, qualis in distentione neruorum fieri consueuit, vel inflãmatio, vel durus tumor quem græci scirrhon appellant, scientes ab his solis causis pulsum durum fieri. In quibus n. errauerit Archigenes circa notionem & dignotionem pulsus duri, in eo tractatu quem de pulsibus composuimus, abunde ostendit: in quo exercitatum esse oportet, quicunq; ad præsentis operis lectionem animũ sit appulsurus, atq; in ea præsertim parte, in qua de pulsuum dignotionibus agit. Nam pulsuum quidem noia, oiaq; eorum significata, numerumq; vniuersum in vno tractatu exposuimus, qui de pulsuum dria inscribitur: Quo pacto vero singula ex ipsis sint dignoscenda, altero tractatu, quem de pulsuum dignotione inscribimus, quatuor libris explicat: Sicuti alterum volumen ordine consequens in quatuor libris cõprehensum confecimus, in quibus pulsuum causas edocemus: Ac post ea, quæ iam diximus, quartum quod de præcognitione ex pulsibus inscribitur, non verbis tm̃ sed operibus ẽt huiuscemodi contẽplationis vtilitate à nobis ostensa. Et si quis nobiscum affuit, qñ ęgrotos viseremus, eorum librorũ cõtemplationẽ re ipsa demõstrantibus, eidem partim alia, partim id ipsum est persuasum, q̃ pulsus durus, neq; proprium neq; inseparabile est huiuscemodi febrium indicium. Sed non est nunc tps de hisce rebus disserendi: nam in nuper dictis tractatibus, atq; in altero volumine octo libris comprehenso, in quo librum Archigenis de pulsibus ad examẽ rationis adducimus, satis à nobis huiuscemodi oia ostendũtur.

Nunc quantum pręsenti operi expedit dicemus, q̃ pulsus durus nõ est alicuius generis febrium: neq; igitur ephemerarum, neq; earum quæ in humoribus accendunt, neq; hecticarum proprius atq; inseparabilis. Comitatur vero magna ex parte hecticas febres: non nunq̃ vero ẽt duo genera alia, casu aliquo interueniente: Ephemeras quidem, si ex algore nimio contigerint, si qua neruosa tensio simul affuerit: Contingit vero aliquando ob nimium Solis feruorem, aut lassitudinem simul, aut esuritionem, aut immodicas vigilias, aut exinanitionem, quando hæc constiterint alimenti inopia: Illis autem quę ex humorum putredine fiunt febres, pulsus durus adest, quando aliquod viscerum vel inflammationem vel durum tumorem patiatur: Et, si casus quispiam alius affuerit, veluti tentio aliqua neruorum, aut siccitas, hac etiã ratione pulsus fit durus: sicuti in ijs qui non in tempore frigidam bibunt aquam, aut frigida se lauãt, atq; aliquibus arborum fructibus immodice vescuntur. In febribus aũt ea ratione qua febres sunt, nunq̃ fit durus pulsus, neq; in ephemeris, neq; in ijs quæ ex humorum accenduntur putredine. Neq; enim qñ ex inflammatione febris inuadit, eadem ratione sequitur & febris & pulsus durities: sed febris quidem ex humorum putredine, durities autem ex tensione quę ob vasorum repletionem fit. Vt enim summatim dicatur, durities tunicis aduenit arteriarum, aut ob congelationẽ, aut tensionem, aut siccitatem: Cõgelationem quidẽ vehementes algores efficiunt: Tẽtionem vero inflammationes & duri tumores, & neruorum dispositio inflammationibus correspondens: Siccitatem vero & diuturnę euacuationes, quæ vel ex ventris profluuio, vel intestinorum leuitate, aut dysenteria, aut diuturnis vomitibus, aut tali aliqua alia causa proueniunt: & longi temporis fames, & febres ardentes longe: atq; vt in vniuersum dicatur, quęcunq; ipsas animalis solidas partes vehementer exiccant, sicuti & hectice febres: De quibus iam dicendum est, sumpto ab earum generatione principio.

De Ortu Febrium Hecticarum. CAP. 8.

QVę igitur febres hecticæ appellantur, duplici via ortum habent: Magna quidem ex parte ex ardentibus febribus, quæ tantum protrahuntur, vt longitudine temporis humorem in corpore cordis contentum consumant: vel fieri potest vt eius adhuc magna portio

A.l.4.f.1.t.1. c.6.412.a

pulsus durities tribus de causis congelatione scilicet tentione et siccitate.

A.l.4.f.1.2.3.c. 1.431.b

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 67 sur 390

reseruetur. Sed illæ quidem non tm̃ hecticæ sunt, sed tabidæ etiam: Quę aũt manẽte adhuc humi- E
ditate generant, vbi cordis corpus occupauerint, hinc maxime accenduntur, quemadmodum lu- A.l.4.f.1.t.3.
cernæ flãma ex fomite. Atq; vna quidem à nobis exposita est earum febrium generatio. Reliqua c.t.431.g
autem est, cum statim ab initio inuaserint, similem primum sui ortũ ephemeris facientes, ex tristi-
tia, aut ira, aut lassitudine nimia vna cũ Solis feruore contracta. Hasce igit febres non est admo-
dum difficile curare: At quę ex ipsis ad marasmum.i.tabem peruenerunt ex inscitia medicorũ,
quibus earum cura fuit demandata, vbi iam exquisite consistunt & iamdudum inceperunt, non
modo est easdem curare difficile, sed etiam impossibile. Earum siquidem natura calida est & sic-
ca, cũ tale aliquid cor patiatur, quale lucernæ fomes cũ fuit plurimũ exustus. Nam qui ita torrefa-
ctus est, frangitur atq; dissoluitur, atq; ex ariditate continuitatem amittit, adeo vt neq; si magnam
olei copiam superinfundas, flamma abundantior possit accendi: semper enim parua & debilis in
ipsa palpitat flãma, ac continue fit minor, donec ex toto extinguatur. Talis quidem est febris quæ
omnino marasmodes.i.tabida existit: quæ non idem morbus est ac passio quæ marasmus.i.tabes
appellatur: Nam & hæc absq; febre in decrepita ętate solet accidere, extincto natiuo calore: quod
nihil aliud existit q̃ mors, quæ sine sensu doloris, ac secundum naturã ex siccitate cõtingit: Sicuti
ijs qui præter naturam tabescũt, altera aduenit species quæ à Philippo ex ægritudine senectus vo F
catur, in quam multos non solum senes, sed etiam pueros, vidimus incidisse. Tabida vero febris
non tãtum sicca, sed etiam calida est passio. Extinguitur autem valde celerius in hac ęgritudine ca
lor ipsius animalis: totumq; corpus tabescit instar arboris supra modum arefactę aut ob lõgitudi
nem temporis, aut flammæ viciniam, aut vehemẽtem atq; immoderatum squalorem. Sed de vni
uersa quidem tabis dispositione qualis natura sit, seorsum scriptum est.

De Indicijs Febrium Hecticarum. CAP. 9.

FEbrium aũt hecticarum qñquidem duplex est, vt nuper diffinitimus, genus, earum indicia A.l.4.f.1.t.3.c.
deinceps exponamus. Hectica quidem quæ cum tabe coincidit febris, cognitu propriſſima 2.431.a.b
atq; facillima existit. Nam priusquã pulsus atq; calorem tactu perpendas, videbis oculos immodi
ce concauos, veluti quibuidam quasi foueis recõditos, exhausto iam vniuerso in ipsis liquore, ita
vt ossium quibus palpebræ cohærent, eminentiæ cõspiciantur: & sordes quidem in ipsis siccę ap-
parent, & quædam veluti squalida dispositio, qualis maxime inest ijs qui toto die sub Solis ardo-
re iter longum per puluerem egerunt: est etiam in eisdem flos vitalis coloris extinctus. Hoc qui-
dem tota patitur facies: atq; in tota cute, quę faciem obducit ac frontem præsertim, squalor immo-
deratus conspicitur, adeo vt ex siccitate durescat ac circũtendatur: non tm̃ possunt plurimum pro- G
ducere palpebras, dormitantibus similes: & quidem sæpius conniuent dormitantium more, non
est autem eorum passio somnus, sed vigilandi impotentia. Contabuere etiam carnes quæ in tem-
poribus sunt, vt collapsa videantur & concaua spatia. Et quid aliud omnino sunt q̃ ossa atq; cutis?
adeo vt si nudato corpore partes ad ventrem attinentes aspicias, neq; ex intestinis aut visceribus
aliquod superesse censueris, ac præcordia vehementer contracta versus thoracẽ videantur. Quod
si eos tangere libeat, cutis quidem apprime est arida: quã si digitis apprehendẽs extenderis, instar
pellis consistit. Pulsus autem tenuis, durus, ac debilis, & frequens. Caliditas autem, cum primum A.ibidem.a
manus admouetur, debilis est: paulo post vero acredinem atque erosionem quandam ostendit, ac
magis cum plus tangendo immoraberis. Neq; amplius reliqua cõmemorare oportet indicia, in
re præsertim adeo manifesta. Præstat enim ad incipientem adhuc tabem rursus transferre sermo-
nem. Dico autem tabem incipere qñ natiua humiditas, quę in vnaquaq; dispergitur particula in
spatijs particularum consimilium intermedijs, ex qua primum nutriũtur particulæ, iam in cordis
corpore aboleri periclitatur: donec enim pars huius aliqua reseruatur, solũ febris hectica existit,
non dum etiam tabida. Cum vero iam res eo periculi peruenerit, vt nihil iam ex tali humiditate
superſit, tunc exquisita tabes existit. Est quidem omnium hecticarum febrium dispositio diffici- H
lis, vbi iam principij tempus præterierit. Determino autem principium, nõ dierum aut horarum
numero, sicuti neq; in alijs morborum generibus, sed ipsa dispositionis qualitate. Cum enim na-
turalis cordis temperies primum euerti inceperit, natiua humiditas neq; protinus abolita est, neq;
virtus plurimum laborat, sed primo fit velut quędam efferuescẽtia humiditatis: quo in tempore
facillimũ est huiuscemodi febrem sanare tanq̃ nihil adhuc virtute perpessa. Deinceps aũt consum
ptio quædam efferuescentiam sequitur: hacq; in longum iam protracta ipsæ similares particulæ
quæ sunt veluti cordis elementa, sicciores redduntur atq; inopia alimenti tenuiores: ac tm̃ virtus
laborat, quantum siccitas atq; caliditas in ipso corde inualuerit, qñ earum altera exuperans, virtu-
tem imbecilliorem reddere potuit. Huiuscemodi febris iam quodammodo ad vtrãq; partem de-
clinat, ac medium obtinet locum inter eam tabidam febrem quę penitus curam non admittit, atq;
illam de qua paulo antè diximus, quę facillime in principio curari potest. Est vero & in hac latitu
do multa, qm̃ & dispositionis ipsius multæ in eo quod magis ac minus, diuersitates. Quæ igitur
æqualiter distat ab vtraq; febre, & ea scilicet quæ exquisite tabida existit, atq; illa in qua nihil est ad
huc tale, medio quodam modo se habet ad curationem, dubio ad partes ambas inclinãs momẽto.
Quæ autem tabidę proximior existit, est etiam periculo vicinior, cùm quæ alteri primę magis ad-

hæret,

A hæret, non paruam ſalutis ſpem habeat. Deinceps igitur ad earūdem dignotiones deueniendū, ac primum illius in qua facilis eſt remedio locus, niſi in aliquem de hac medicorum inciderit turba. Eſt aūt vbi ſola fuerit, haudquaq̄ difficilis cognitu: alteri vero aſſociata ex putredine humorū, propter miſtionē iā difficillima redditur. Supponat iam prius ipſa ſola ex aliqua nuper dictarū caſularum habuiſſe principium: appareātq; in ipſa prima die omnia generis febrium ephemerarum indicia: ſimul igitur cum ipſis apparet & præincipientis cauſæ forma, quod etiam in progreſſu ſermonis oſtendetur. Sed etiam ex ægro interrogato addiſcere licet, ſi cætera quidē bene ſe habens, ſolum ob id ꝓ ſupra modū fuit iratus, aut triſtitia affectus, cœperit febricitare. Et, ſi hæc vera eſſe inuenientur, febris aūt ad diem ſequentem extendatur, neq; ad quietem declinans, neq; magis inualeſcens: ariditatem aūt maiorem in corpore repræſentet: talem, hecticam fore ſuſpicandum. Quòd ſi †vſq; ad tertium diem ſine cibo permanſerit, dum tertianę acceſſionis ſuſpectas præterit horas: nihilq; effatu dignum priori acceſſerit febri aut fuerit imminutum, ſed quędā primæ febris exiguæ reliquiæ tantummodo procedāt: atq; permaneāt cum ariditate corporis & caliditate, quæ primo tactu mitis ſentiatur, in proceſſu vero temporis acris, mordax, atq; arida manui ſe offerat: huiuſcemodi febrem hecticam eſſe eſt exiſtimandum. Maximum vero tibi atq; indubitatum hoc B erit eius naturæ indicium, ſi cibum homini obtuleris eo tēpore, quo maxime oēs horas ſuſpectas ſubterfugiſſe videtur: ſtatim enim hora vna aut duabus poſt acceptū cibum quicunq; ægrotātem tetigerint, alteram febris acceſſionem adeſſe opinabunt. Nec deerūt, qui eos qui cibū obtulerint increpent, ꝓ haud in tempore dederint, ſed tūc cū futura acceſſio erat: & ꝓ oportebat cibū in longius tp̄s differre: & ꝓ annotatio tardius ſit ſubſecuta. Res autem nō ita ſe habet: Omnibus ſiquidem hecticis febribus hoc propriū & inſeparabile adeſt indiciū, allato cibo quidem caliditatē accēdi: ac pulſum ad magnitudinem ac velocitatem augeri, ita vt incompreſſa annotatio facta videat. Voco aūt annotationem incompreſſam, in qua neq; horror aliquis, neq; extremarum partiū frigefactio facta eſt, neq; veluti quædam dormitatio, neq; aliqua inſignis pigritia, aut oīno inæqualitas aliqua vel in caliditate vel in pulſu: adhuc autē magis neq; paruitas, neq; debilitas, neq; horū aliquid aliud, ſed quēadmodū & cuicunq; alteri, ex cibo maior ſtatim ac velocior pulſus efficitur. Fit quidem aliqn & in quibuſdam febribus alijs incompreſſus aſcenſus, atq; hac quidem rōne nō videretur febrium hecticarum proprius & inſeparabilis caſus. At nō parum differt, ſi vniuerſum horum indiciorum aceruum inſpexeris: in oībus ſiquidem febribus alijs huiuſcemodi introitus præter cibum aſſumptum fiunt incompreſſi: in febribus autem hecticis res omnino cōtrario modo ſe habet, neq; penitus fit aliqua annotatio in tempore aliquo, ſed eſt vna febris continua, ſicuti C quæ proprio noie ſynochus appellatur: At illa quidem quandā veluti flāmam plurimam admouenti manum habet occurſantem, præter id ꝓ pulſus in ea maximi ſunt, celerrimi, ac frequentiſſimi: In hecticis autē febribus, neq; multa occurrit caliditas, pulſuſq; tanto minores, rariores, ac tardiores ſunt ijs qui in febribus ſynochis appellatis exiſtunt, quanto etiam caliditas minor exiſtit.

Cōe eſt itaq; omnibus hecticis febribus, ꝓ pulſillæ ac ſemper à principio vſq; ad extremum finem ſunt æquales. Proprium aūt ijs quæ tabi affines ſunt, eſt ſiccitas: Qn̄ ſine ſiccitate ſæpius hecticæ febres conſiſtunt, cum non tranſmutantur ad tabem, quēadmodum multis hoc tēpore in magna peſtilentia contigit. A ſynochis igitur differunt, vt diximus, hecticæ febres. Ab alijs quæ incompreſſas habent annotationes, hoc maxime differunt, ꝓ compreſſio aliqua omnino illis adeſt cum cibum aſſumpſerint in acceſſionis principio: in hecticis poſt cibum aſſumptum veluti quandam compreſſionis expertē annotationē fieri cōtingit, quæ non eſt, vt paulo antè diximus, annotatio. Decipit autē eos qui circa huiuſcemodi non ſunt exercitati ob caliditatis multitudinē, ob magnitudinem pulſuum ac velocitatem. Manifeſtius aūt die ſequenti hæc febris agnoſcetur, ſi diligentius obſeruauerimus, quouſq; poſt aſſumptum cibū in caliditate ac pulſibus alteratio facta perdu- D rauerit. Nam quęcunq; conſpectui ſunt obuia, eouſq; manifeſte alterata apparebunt, donec ex cibo digeſtio atq; appoſitio cordis ſiccitatem humectauerit: deinceps ad priſtinum habitum reuertentur, in quo, anteq̄ cibus aſſumeretur, cōſpiciebātur. Si igitur alio in tempore cibo reſeceris, eo qui ſequitur die, ac rurſus die ſequenti, in tpe pariter diuerſo quod aio fieri videbis, caliditatem. ſ. ex cibo adauctam, pulſus autem vt diximus alteratos. Id enim eis contingere videtur, quod in calce ac lapidibus calefactis: ſi enim aquam frigidiſſimam infuderis, multo calidiores ſentiuntur, nutriente, vt videtur, in ipſis humida ſubſtantia aridam caliditatem. Sed quę nam ſit huius rei cauſa, naturæ rationum ſtudioſos inquirere oportet: ꝓ autem ita fiat, cuicunq; volenti ediſcere licet. Si enim intra manus recipias calcis glebam, eiuſdem paruifacies caliditatem, quam neq; ſenties: ꝓ ſi ad terram deponas, atq; aqua perfundas, videbis quàm primum vehementer calefactam atq; ita feruentē, ſicuti lebetes, qn̄ ingenti adhæſerint flāmę: vapores etiam non paucos ab ea efferri conſpicies: ꝓ ſi etiam tangere auſus fueris, facile ex hoc deuri continget: adeo ſi ad ſenſus iudicium referatur, humida caliditas vires habet non parum q̄ ſicca euidentiores. Siccam vero in hecticis febribus eſſe caliditatem, quas tabes conſequitur, hoc conſtat argumento. Nullus eorum qui habitu corporis præditi ſunt humidiore, ſtatim ab initio huiuſcemodi febre correptus fuit. Sed, quicūq; ſunt natura ſicciores, ac præſertim ſi vnà calidā habuerint temperaturam, vitamq; elegerint

†in tertia die.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 69 sur 390

in laboribus, vigilijs, ac curis, victuq; pauco, hos statim ab initio solet hectica febris inuadere ex E
ira, vel tristitia, ac magis æstate, statuq; temporis calido & sicco, ac loco preterea consimili. Terminus aũt earum principij est, quando eo tempore, quo solent ephemeræ febres in integrã quietem desinere, præter quam quod illis nihil tale euenit, siccitas iam manifeste intenditur: tunc enim primum febrem euadens ephemeram, transcẽdit ad hecticam. Alter vero cuiusdam veluti ipsius augmenti atq; integræ perfectionis terminus est tertiæ diei accessio. Si enim vt paulo antè diceba mus, neq; altera accessio superuenerit, neque ægrotus sine febre fuerit, adaucta insuper siccitate, tunc proculdubio hic hectica febre laborat: quæ progressu temporis cito ad tabidam cõuertetur, nisi bene curetur. Terminus autem permutationis eius ad tabem est, quãdo primũ pulsus debilis simul ac durus fiat: statim vero & paruus necessario hic idem est, & frequens: non tamen ꝓpterea febris est tabida, sed ob id potius, qm̃ debilis ac durus existit: debilitas siquidem vehementem sequitur cordis intemperiem, duritiés aũt siccitatem. Si igitur huiuscemodi affectus cor occupauerit, hinc febre tabida necesse est animal laborare. In eãdẽ vero incidunt febrem ex ardentibus atq; acutis febribus plures qui recte curati non sunt: ac præsertim qui cũ aquæ frigidę potu indigerẽt, præter id ꝙ eam non biberint, nullum aliud refrigerans medicamen thoraci ac præcordijs apposuerunt. Si vero, cũ omni huiuscemodi auxilio caruerint, cataplasmata ẽt ex artomelite, quorũ nũc F
plurimus est vsus, vltra modum adhibuerint, his expeditum est iter ad tabem, siue simpliciter febricitauerint, siue ex hepatis aut ventriculi inflãmatione. Maxime enim horum viscerum inflammationes, si non recta cura adhibeatur, insequuntur tabes adeo, vt pleriq; existimauerint eas nulla ex causa alia generari: quos latet neutrum istorum, ac nullum præterea ex visceribus aliud, neque tabem neq; vllam omnino hecticam febrem efficere prius, q̃, vt dictum est, cor patiatur. Aduenit autem ipsi cordi hęc passio, non nunq̃ quidem ex se ipso, sicuti in excandescentijs vehementibusq; tristitijs ac diuturnis: non nunq̃ vero ex ardentibus febribus: aliqñ autem ex pulmonis ac thoracis affectibus, ac presertim ex suppurationibus et phthisi: sicut autem ex his, ita ex hepate ac ventriculo, atq; vt simpliciter dicamus, ex omnibus diuturnis inflammationibus, quæ nobiliores partes occupauerunt adiuncta totius animalis ac præsertim cordis siccitate. Ego quidem vidi ex laxioris intestini, Græci colon appellant, inflammatione diuturna tabidam febrem fuisse secutã: Itidem ex similibus stomachi vesicæ ac renum affectibus: Nec minus à tali febre non nulli sunt capti, qui dysenteriam patiebantur, cum scilicet intestina inflammatione laborarent: ex leuitate etiam intestinorum & longo profluuio (alterum græci lienteriam, alterum diarrhœam, appellant) cum. s. vel ab initio statim vel progressu temporis febricula inuaserit, tabidæ febres consequũ G
tur: Et, vt simpliciter dicam, qñ præexiccatum cordis corpus febrilem caliditatem, quæ cum difficultate amouetur, acceperit. Quarę & cum arteriæ circunstantibus partibus calidiores sentiũtur, maximũ sunt hecticarum febrium indicium: siquidem hoc illis, nequaq̃ alijs aduenit in febribus: Adhuc autem manifestius hic aduenit casus, cùm sunt loti, aut quouis alio modo elaxati, ita vt aliqua profluat humiditas, ac caliditas effler: tunc enim alijs partibus omnibus calor percipitur moderatus, vbi calor ita expirauerit: qui vero in arterijs existit, nihilo minor q̃ antecedens sentitur. Est vero eius manifestus sensus, cum se pulsus attollunt, qui neq; ipsi in talibus perspirationibus permutantur, sed continue in eodem statu perseuerant. Cùm igitur sola per se ipsam consistit hectica febris, perspicua est, siue simpliciter hectica siue etiam simul tabida extiterit.

De Dignoscenda Hectica, cui Putrida Febris coniungatur. CAP. 10.

ALteri vero associata iam difficilius cognoscitur, Sicut quæ nuper cuidam mulierculæ contigit, cuius accessio non die tm̃, sed etiã nocte manifeste fiebat. Latebat enim tabida febris omnes medicos, quibus eiusdem curatio fuerat demandata, vt qui arbitrarent neque principium aliquod sensibile febribus hecticis inesse oportere, neq; incrementum neq; consistentiam, tanq̃ non posset eisdem associari altera febris ex humorum putrefactione proueniẽs. At nos statim primis H
diebus in eadem muliere cognouimus. Vtraq; enim annotatio, & quæ interdiu & noctu fiebat, partes quidem breues accessionis faciebat: & sæpius cum rore aliquo aut perspiratione vaporosa ita manifeste soluebatur, vt corpus in temperie positum tangentibus appareret: Signa autem ex arterijs accepta, de quibus paulo antè sermo habebatur, semper remanebant, cum neque similiter vt aliæ partes refrigerarentur, neq; celeritatem aut frequentiam motus amitterent. Quę igitur & alias à nobis sæpius dicta sunt, nunc & dicentur, ꝙ non oportet accessionum circuitus ac similes proportiones solum in febribus aduertere, sed multo magis ipsius febris ideam: atq; ex hac ipsas dignoscere febres, non aliter q̃ homines ex propria forma cognoscuntur. Sic & nos prima die sæpius febris speciem cognouimus, non expectata aut triduana aut quartana aut quotidiana reuersione. Sed de his quidem satis in secundo de crisibus libro dictum est.

Quibus Indicijs Ephemeræ Febres inuicem Discernantur. CAP. 11.

DIctum est autem nihilo minus eodẽ in libro, quo pacto febrium ephemerarum dfiæ sint cognoscendæ. Scio aũt me & hoc in libro fuisse professum, de ipsis aliquid annotare: sed cum in memoriã reuoco, ꝙ pauca quædã dicenda supsunt preter ea, quę in eo libro conscripsimus, alia quidem superfluum existimaui hoc in loco repetere. Hic igitur sola quæ in eo libro sunt defecta supplebo.

A.l.4.f.1.t.2.c.38.415.f A supplebo. Qui itaq; ex feruore Solis in febrem inciderint, his cutis magis ad caliditatem & squalorem, q̃ pulsus ad febrilem vergit dispõnem: nam & minus sitibundi sunt ijs qui æqualem habẽt caliditatem: & quàm primum manus admouetur, in eis vigens calor percipitur. Contrà res se habet in ijs qui ex cute densata atq; adstricta laborant, nã in ijs reaccenditur calor. At qui ex feruore Solis ægrotant, ijs maxime caput deuri vr̃, plusq; ex balneis frigidis vtilitatis ac delectationis recipiunt. Oculi quoq; in ijs rubicundiores & calidiores simul cum siccitate vr̃ur, siquidem sine graue dine ac destillatione laborant (nam hæc quibusdam Sole deustis accidere cõsueuerunt) fitq; in eis caput non solũ calidum, sed ẽt sanguine plenum, adeo vt oẽs venæ quæcunq; in oculis, & in tẽporibus, & in fronte, & in tota sunt facie, supra modũ extendantur. Hoc ẽt satis eos ab ijs qui ex humorum frigiditate febricitant, separat. Nã et hi quibuscunq; caput læsum fuit, grauedinibus ac destillationibus facile corripiuntur. Eorum vero non nullis febris solã capitis dispõnem consequit. Magna vero ex parte tunc solũ febricitãt, qñ totũ corpus supra modũ alserit vel caluerit. Est vero minus calida cutis ijs qui frigiditate febricitãt, corpusq; ijs maiorẽ præfert tumorem, nullus in facie squalor, qualis his q̃ ex Solis feruore febricitãt sine plenitudine capitis. Magna vero parte his oĩbus solet caput repleri, nisi quis exquisite purũ atq; materiæ inutilis expers corpus habuerit: solis siquidẽ his caput calefieri contingit sine aliqua plenitudinis noxa. Illud tñ aliqñ vsu euenit, vt plurimus calor deustũ occupet totũ caput, quãuis nulli plenitudini obnoxiũ. Hæc igitur dispõ ab altera quæ ex frigiditate consistit, manifestissime differt: At quæ plenitudinẽ hẽt adiunctam, non facile discerni põt, vt quæ & cũ destillatione & cũ grauedine assistat: qui ẽt affectus frigefactis adueniunt. At, quemadmodũ diximus, squalor atq; ingens cutis caliditas, ac quæcunq; alia diximus nuper, propria sunt eorũ quos feruor Solis deussit: de quibus in methodo curãdi plenius dicet, & vna de his oĩbus febrium ephemerarũ dr̃ijs: Quarum dignotiones, cũ in secundo de crisibus satis à nobis fuerint explicatæ, alterã hoc in loco explanationem nõ expostulãt. Sed hic finẽ sermonis faciemus: atq; oĩum deinceps quę ex humorum putredine febres accendunt, dr̃ias assignabimus.

GALENI DE DIFFERENTIIS FEBRIVM LIBER SECVNDVS

Nicolao Leoniceno Vicentino interprete.

C

ARGVMENTVM LIBRI

Agit de Differentijs Putridarum Febrium, ac de Morbis qui ex Humorum Defluxione generantur.

Singulas Putridas Febres Proprias sibi ipsis Causas determinare, Neque ab vna Flaua bile fieri omnes posse. CAP. I.

T illud superest, vt febrium dr̃ias quæ in humoribus accendunt percurramus, si hoc vnũ antea admonuerimus, nõ sufficere ad generationẽ febrium, sicuti multi opinant, si solũ amara bilis, quã non nulli pallidã, nõ nulli flauã appellant, aucta fuerit ac exuperarit. Sic.n. oẽs qui morbo regio laborãt, maximis laborarẽt febribus: in eis siquidẽ huiuscemodi humoris magna in toto corpore copia redũdat: nõ tñ febricitãt, nisi aliqua alia accesserit cã, de qua paulo inferius dicemus. Absurdum ẽt putare in quartanis et quotidianis febribus, quæ exquisitæ sunt tales, aceruatã esse bilẽ amarã non secus q̃ in tertianis, ac febribus quæ {ab incẽdio} causi appellant. Nã ex aduerso in quotidianis febribus atq; quartanis, neq; vomitus biliosi, neq; sudores, neq; vrinæ, neq; deiectiones aliqua vestigia amaræ bilis ostendũt, præter id q̃ neq; aliquid ex ijs quæ antecesserunt aut simul adsunt, eiusdem humoris præbet testimonium.

A.l.4.f.1.t.2.c.1.416.g Nam Tertianę quidẽ febres magna ex parte in corporibus fiunt, in quibus naturalis Habitus biliosior est: atq; in Consistentium ętate, quæ oĩum biliosissima est: Tempore etiã æstiuo præ cæteris, in quo huiuscemodi humor dominatur: in Locis præterea, quę calidam atq; siccam habent tẽperaturam: ac in simili Aeris ambientis qualitate: Vita etiam nõ ocio atq; quieti dedita, sed laboribus, curis, vigilijs, Solis incendijs, & ciborum parcitati assueta, eorum prę̃sertim calidorum atq; siccorum: Vsus præterea medicaminũ calefacientium atq; exiccantium immodicus febres tertianas facile affert. Contrà vero Quotidianæ febres naturis, in quibus Pituita superfluit, sunt familiares: atq; ex omnibus anni diuersitatibus in Hyeme præcipue generantur: atq; omni Temporũ statu frigidiori atq; humidiori: in ætate Senili ac puerili: in Locis frigidis atque humidis: Vitaq; ociosa, quã crapulæ comitant: ac tũ prę̃sertim cũ post cibos balneis vtunt: ac multo ẽt magis, cum ipsi cibi naturã pituitosam habuerint. Neq; etiã hi amaram euomunt bilem, neque per ventrem inferiorem aut vrinam aut sudores excernunt, quod in febribus contingit tertianis: Hæ si-

A.l.4.f.1.t.2.c.46.415.h

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 71 sur 390

quidem flaua bile putrescente fieri consueuerunt: at quotidianæ ex pituita: Quē admodū Quar E
tanæ ex atra bile, originem hnt: sic igit & Corporum naturā sequūtur ad atrā bilem procliuē: at
que ex ætatibus, Declinantē: ex anni vero tpibus, Autumnum: sic & reliqua oia quæ his propor
tione rndent, vt Cibi potusq; ac victus vniuersus frigidus ac siccus tēperamento, quartanis febri
bus originē præstāt. Quare & rigor qui ipsas antecedit, haudquaq; similis est, at in Tertianis qui
dem cām a qua prouenit, rei quodā modo pungētis ac ferientis sensum representat: in Quartanis
aūt veluti refrigerantis. De ea aūt quæ est rigoribus forma in libris de causis accidentium abundè
exposuimus. Vbi et eiusdem generis febrium diximus differentiam, q ex ipsis quæ quidem sunt A.l.4.f.1.2.2.
intermittentes (ita enim appello quæcunq; ad sensibilem infebricitationem perueniunt) ortum c.1.416.c
habent ab humore febrē generāte, qui per oēs corporis partes suo motu deferī: in Continuis aūt
humor in venis cōtinetī inclusus: de quarum dignotione in secūdo libro de crisibus tractauimus.

Communes Differentiæ Febrium Simplicium Putridarum. CAP. 2.

INtermittentiū igitur tres sunt oēs numero differentiæ, quotidiana, tertiana, & quartana: quoti
diana quidem ex pituitæ putredine: ex vtriusq; vero bilis, flauæ quidem tertiana, nigræ autem
quartana. Continuarum aūt quæ ex flaua bile prouenīunt duplex est species, Altera earum quæ A.ibidem.c.4.
{a continuo feruore,} Synochæ appellanī: quarum vniuersum tps in vna consumit accessione, q̄ F 417.d
a principio vsq; ad finem pertingit: Altera earū quæ idem cū genere nomē sortiūtur, & cōtinuæ
appellanī, atq; in pluribus particularibus circuitibus continenī. Earū igitur quę Synochę dicun
tur, tres sunt oēs numero dīiæ: nam Quædam earum a principio vsq; ad finē æquales perdurant:
Quædā paulatim augenī: Tertia species paulatim decrescit. Vnde & nō nulli primas quidem ho
motonas atq; acmasticas, hoc est in eodem stato & vigore perseuerātes noiarūt: Secundas anaba
ticas atq; epacmasticas, hoc est assurgētes atq; inualescētes dixerūt: Tertias aūt paracmasticas, hoc
est decrescētes appellarunt. Continuarū vero duæ sunt primæ dīiæ, Non nullarum quidem quæ
singulis tertijs diebus inualescunt: Aliarum vero quę die intermedio alterā faciūt accessionē. Hę
igitur nullū præcipue obtinēt nomen: At quæ tertio quoq; die inualescūt, ego quidē noiare con
sueui tritęophyes, hoc est tertianarum naturā referentes: non tū prohibeo quin pro suo quisq; ar
bitrio alterum eis nomen imponat, modo rerum obseruet dīiam. Alia siquidem est differentia cū
ad infebricitationem terminanī: Alia cū in declinationem febrilē desinūt eæ, quæ per tertiā diem
febres accendunī: est præterea Alia febris natura quæ in medio accessionē facit. Nullam tū ex his
hemitritęū voco: nō veto aūt si quis velit ita noiare, modo hoc tūm ab eisdem obseruet, vt nullam
febris spēm prætermittant, sed oēs deinceps quemadmodum ego nunc institui recenseantur. Nā G
quæ & in die intermedia faciunt accessionē cōtinuæ febres, Nō nullæ quidem in quotidianarū fi
gura progrediuntur, duas inuicem accessiones similimas facientes: Nō nullæ vero duas dissimi A.l.4.f.1.2.2.c
les habentes, primę quidem tertiam omnino simillimam obtinent, secundę aūt quartam, in figu 1.416.g
ra duarum tertianarum progredientes. Hæ igitur ex bilioso magis, alteræ vero quæ singulis die
bus similem accessionum faciūt, ex pituitoso magis, humore consistunt. Est & Tertium genus fe
brium continuarum, quæ raro tamen euenīunt, quarum accessio in figura quartani circuitus pro
greditur, neque in infebricitationē terminatur. Sicuti autem febris tertiana aliquando fit duplex,
aliquando triplex: ita & hæc nō modo duplex, sed etiam triplex euadit. Hæ quidem febriū com
plexiones tractationis quæ est de typis (id est febrium figuris) propriæ sunt.

De Exquisita Tertiana Febre dignoscenda. CAP. 3.

QVæ autem ex humoribus simplices febres accenduntur, tot numero sunt quot nuper a nō
bis sunt explanatæ. Ex earum aūt commistione, aliæ quædam generantur, de quibus dein
ceps dicemus, si prius his quæ simpliciter cōsistunt, quod deesse videī, adiūxero: Quod
videlicet quæcunq; febris exquisitam simplicitatem seruauerit, formam vnam quandam veluti re
gulam obtinet eorum quæ nūc sunt a nobis dicenda: quæ vero aliquo modo ab ista defecerit, tan H
tum etiam a febrium simplicitate recedet. Nā quæ ex flaua bile per sensibiles corporis partes de- A.l.4.f.1.2.2.c
lata oritur febris, cū rigore vehementi inuadit, atq; causodes est: & bilis vomitibus, aut eductioni 36.421.a.b
bus, aut sudoribus, vel.s. ex horum quibusdam vel omnibus soluitur. Huius febris accessio duode
cim ad summum horarum æquinoctialium spatio finitur, eandemq; tertianam exquisitam appel
lamus: quæ in temperatura laborantis biliosa, & tempore anni & statu ac regione & victu calidis
& siccis consistit. Diximus aūt & paulo prius alia omnia, quę ad eius generationem conueniunt.
Breuior est autem sępe prædicto spatio temporis accessio, in eo quod magis ac minus plurimā ha
bens differentiam, aut propter quantitatem videlicet & qualitatem ipsius bilis, aut propter labo
rantis vigorem, aut propter præsentem eo tempore corpori patienti dispōnem. Nam multa bilis
q̄ ea quæ pauca est, longiorem affert accessionem: tenuis autem q̄ crassa, breuiorem: Sic & vigor
maior quidem breuiorem, imbecillior vero longiorem: Corporis aūt dispositio rara quidem bre
uiorem, densa vero longiorem. Tempus autem in hac febre intermissionis, nullum habet humo
ris putrescentis ex pulsu perceptibile indicium in die aut in nocte quæ consequitur accessionem:
Cum vero parumper succenditur, vix agnosci potest in primis diei aut noctis subinde sequentis
partibus: manifestius autē iā circa finem eiusdē diei vel noctis: adhuc vero manifestius proxima

quæ

A quæ antecedit videlicet accessionis diem vel noctem: In illa vero iam signum euidens apparet, ac multo etiam magis accessione iam incipiente: atque adhuc plus iam inualescente febre: cùm vero iam consistit, minus quàm cum augebatur: multo vero minus, vbi iam declinat. Huiuscemodi febrem, si appellare libuerit exquisitam tertianam, nomine veteris antiquo: si minus, mihi saltem liceat manifestioris doctrinæ gratia ita nominare.

De Quotidiana Febre. CAP. 4.

Al.4.f.1.t.2.c. 4.417.d

EST aũt & altera exquisitæ simplicitatis febris, q̃ ex pituita putredinosa ortũ habet per sentiẽtes corporis partes à natura detrusa. Incipit "autem ab extremorũ frigefactione, atq; horrore potius q̃ rigore: ac cum difficultate accendit̃ calor: ac longum consumit tp̃s, dum inualescendo peruenit ad summum. Qm̃ vero is ex quo constituit̃ humor frigidus est & humidus in temperatura, lentus aũt ac tenax in consistentia, idcirco ægre accẽdit̃, ac tarde mouetur, sæpiusq; in foraminibus retinet̃. Opprimit aũt atq; aggrauat aliqñ virtutẽ: Hinc inæquales, ac debiles magis, paruosq; efficit pulsus & in inuasionibus, & in primis incrementorum partibus. Fiũt aũt & in biliosa febre in accessionũ principijs singuli quos diximus circa pulsus affectus, at in illa statim desinunt tum alia, tum inæqualitas, q̃ plerunq; tali febre inuadente non adest: ac postquã cessauerit rigor, non multo

B post calor accendit̃, veluti ignis effulgens purusq; omnis fumosæ fuliginis expers. At pituitosi humoris caliditatem igni fumido in lignis viridibus accenso non male assimilaueris: idcirco paruæ in eo vacuationes: & accessionis spatium longius producitur: neque intermissionis tp̃s est adeo, vt in tertiana syncerum, sed humoris putrefacti semper in calore & pulsibus seruat indicium. Manifestissimè aũt & in hac febre in inuasionibus atque incremẽtis accessionũ, signũ putrefactionis apparet. Attñ cum exquisite suã naturã seruauerit, plerisq; videtur purã intermissionem habere. Et nos quoq; hoc idem non raro fatemur, cum nimium diligẽs sermo fuerit intempestiuus. Hęc aũt naturas consequitur corporum, & tẽpora, & loca, & status, artesq;, & victus rõnem, aliaq; omnia pituitæ consentanea. Singulis aũt diebus accendit̃, q̃uis minus calida sit q̃ tertiana, q̃ biliosa ẽ. At illa cũ & humorem hẽat accensioni opportunũ, & facilè subinde propter subtilitatẽ quicquid ex eadẽ efferbuerit, totũ in accessione expurget̃, ad puriorẽ quãdã infebricitationem terminare vĩ, postq; accessionẽ breue aliquod putridæ caliditatis vestigiũ relinquere: Quæ aũt ex pituita febris accenditur, in accessionũ declinationibus integre non expurgat̃, neq; parũ relinquit eius, quod veluti succẽdi vĩ: hinc ergo eius intermissio lõge deterior, ac secundę accessiõis festinãtior est iuasio.

De Quartana Febre: & Quòd Rigor non nunquam Sine febre persentitur. CAP. 5.

A. ibidẽ. c. 62. 429.c.d

C TERTIUM "febriũ intermittentiũ genus est exquisita quartana, qñ ex solo atræ bilis humore generat̃, qui frigida ac sicca constat temperatura. Succẽdit̃ aũt paulatim veluti lapis aliquis, aut testa, aut os, aut tale aliquod huiuscemodi corpus frigidum & siccum. Vbi vero aliqua ex eo flãma fuerit accensa, nihil fumidũ aut semicõbustũ in accessione relinquit. Atq; idcirco ĩ hoc humore copiosiores sunt euacuationes q̃ in pituita: atq; intermissio exquisite pura vĩ, qm̃ & hic quicqd atræ bilis fuerit accensum, exhaurit̃ atq; dispergit̃. Idcirco & in eis talis est rigor, qualis ijs qui vehemẽti gelu frigescunt, haudquaq; ei similis, qui à Sole perustis, aut lassis, aut ex medicaminibus aliqñ calidis, & cùm super vlcera ponunt̃ mordentibus, fieri consueuit. Necesse est aũt hãc febrẽ antecedere, quæcunq; atrã aggregãt bilem in vitæ exercitijs, ac totius victus rõne, & temporis statu, & parte anni, ac regione: sic & laborãtis naturã & ætatem atra bile abundare. Huius aũt febris accessio temporis spatio est similis tertianæ: non nunq̃ & longior, cum adhuc exquisita perseuerat, vt quæ ex frigidiori humore consistit. Eadem vero in hisce febribus atq; alijs oĩbus est cã quæ differẽtiã facit longitudinis accessionum, quemadmodũ paulo antè diximus in exquisitis tertianis, ex multitudine humoris, ac qualitate, vigore insuper atq; imbecillitate potentiæ, ac pterea ex ipsius ęgrotãtis dispositione diuersitatẽ assumens. Nã & alia omnia proportione respondent ijs quæ ex ama-

D ra bile accendunt̃. Si igit̃ neq; putrescat, neq; vehementer per partes sentientes deferat̃ atrę bilis humor, nunq̃ efficiet quatriduanæ exquisitæ circuitũ. Et quidẽ regij morbi passionibus, diuturnę & melancholicæ splenis imbecillitates & colores in toto corpore fœdi correspondent: herpetibus ẽt atq; erysipelatibus quæ ex flaua bile consistunt, cãcri & phagedænæ. Neq; in his vero, neq; in melãcholijs necessario febricitãt, nisi prius atra bilis putrefiat: semper.n. suis natura viribus vtẽs, quicquid optimũ fieri cõtigerit, ijs quæ alunt̃ partibus, assimilare: quicquid vero alienũ, excernere conat̃. Quod si aliqñ ob crassitudinẽ, aut multitudinẽ, aut tenacitatẽ materię inutilis, aut aliq̃ meatuũ obstructionẽ, aut pp̃ sui ibecillitatẽ, totũ quod est vitiatũ nequeat expellere, necesse est, vt si id diutius in animalis corpore perdurauerit, corrumpat̃. Neq.n. fieri põt, vt aliquis quispiã ex humoribus talis permaneat, qualis erat ab initio, nedũ qui ita deprauatus, vt naturæ cultũ non amplius suscipiat: sed alterum oĩno sequit̃, vt.s. cõcoquatur, apponat̃, atq; assimilet̃ solidis partibus animalis: aut corrumpatur, & putrefiat. Sic.n. ijs qui morbo regio atque atræ bilis passionibus infestant̃, qñ biliosi humores superabundãtes diutius corpus obsederint, febres superueniunt. Sępius ẽt aut hepatis aut splenis affectus attulit febrẽ, qñ.s. hæ quas diximus nuper passiones, aut ex inflãmatione, aut obstructione contigerint. Eadem quoque rõne & in pituitoso humore redundãte non accẽdit̃ febris, nisi prius putruerit. In hoc aũt visum ẽ sępius id quod antiqui impossibile arbitrabant̃:

est

est autem hoc, Sine febre rigor, quod non nullis quidem accidit semel: non nullis autem per vices interpollans multorum spatio dierum: vel à principio vsque ad finem continuatur: aut videlicet est ita omnino exiguus, vt neq; adesse videatur, cùm se quieti tradiderint, sed cũ moueri cœperint tunc demum eum sentiunt: aut tantam vim habet, vt sit ẽt sine motu molestus. Sed qñ huiusmodi in tempore humor putruerit, non modo rigent, sed etiam febricitant. At quæ tales sequitur dispositiones febris, est valde diuturna & difficulter solubilis in quotidianæ figura progrediens.

De Febre Hepiala, ac de Pituitæ Generibus. CAP. 6.

EX hoc igitur genere est & febris ea quæ proprie vocaẽ hepiala, qũ simul febricitant & rigent, atque eodem tempore in toto corpore vtrunque sentiunt affectum. Archigenes quidem nulli id nomen vnquam alteri rei accommodari arbitratur, nisi huic febri tantummodo: videntur tñ & Attici quidam, eum ẽt rigorem qui febrem antecedit, ita nominare. Vitreum vero huiuscemodi humorem Praxagoras videtur vocare: Iuniores aũt, è quorum numero est Philippus, simpliciter crudum, nullum aliud nomen adijcientes, vt exquisitius distinguant. Est aũt & ipse species q̃dam pituitæ, vt qui satis frigidus & tenax sit: quicunq; n. frigidus atque humidus humor existit, ad pituitæ appellationem reducit, si Hippocratem omnesq; non modo priscos medicos, sed alios ẽt Græcos in nominibus imitari velimus: Prodicus siquidem in libro de hominis natura in hoc nomine præuaricat, ab admirabili quadam etymologia persuasus. Sed hoc tps non suadet ad huiuscemodi disputationes sermonem diuertere, cùm alterum eisdem tractatum addixerimus: quare rursus ad propositum reuertamur. Quicũque humor natura frigidus atq; humidus fuerit, hunc nos pituitam appellamus, tu vero si libeat scindapson nomines: adeo est mihi parua nominum cura. At non te lateat plures esse huiuscemodi humoris differentias. Vna siquidẽ eius est species frigida adeo, vt cum loco calido obstruitur, dolores maximos excitet: sæpiusq; multa laxioris intestini incommoda, hoc humore acuti clysteris vi euacuato, statim sedari contingit: hic vero humor vitri liquefacti similitudinem gerit. Est & alia pituitæ species, quam pleriq; cũ screatu expuunt, sensibilem habens dulcedinem. Liquet aũt q̃ hanc exquisite frigidam non contingit esse, si quidẽ eorum meminimus quæ in libris de simplicium medicaminum facultate diximus. Est & tertia alia pituitæ species, quę expuentibus videtur acida: est aũt minus frigida q̃ vitrea, magis vero q̃ dulcis, Sicuti" & altera species est salsa, aut propter putredinem, aut propter salsæ serosæ humiditatis mistionem: Ex qua si quos febricitare contingit, superueniente accessione non rigent, sed tantũmodo horrent. Acida" vero ac vitrea, si per sentientes corporis partes deferaẽ, sine febre rigores generat: Quod si modica aliqua in ipsis fiat putrefactio, febrem hepialam appellatam inducit: Quod si vehementius putrescant, rigor" quidem antecedit, febris vero sequit superata frigiditate à multitudine caliditatis, adeo vt dum febris inualescit atq; cõsistit, minime sentiaẽ. Forte aũt & vitrea pituita acidæ qualitatis est particeps: Adeo vt eius differentiæ tres sint numero vniuersæ, acida, dulcis, & salsa. Minime vero dulci pituita putrescente febrem rigor antecedit. Quispiã vero fortassis neque simpliciter neq; à simplici causa huiusmodi febres fieri arbitrareẽ. Siquidẽ totum id quod ex pituita putrescit, febrem accendit: reliquum vero quod non dum putrescit, cuius cã rigescunt, non eandem habet cum putrescente qualitatem. Si igitur ab hac quidẽ rigor, à putrescente vero febris generaẽ, duplex semper aderit causa. Contingit vero & hic febrem quidem ab altero causæ genere dicere fieri, rigorẽ vero vtpotè alium à febre, ab altera, vt qui non sit quod febris: Per febrem nãq; tertianã flaua bilis rigorem efficit ac febrem. Sed hæc quidem logicã magis habent quæstionem.

De Complexione Tertianæ Febris cum Quotidiana: ac de Semitertiana Febre. CAP. 7.

IAm vero tps est vt ad propositum institutũ reuertamur. Si pituita putrescens, ex qua febrem illam quæ singulis diebus accessionem facit, accendi dicebamus, misceatur amaræ bilis humori ex quo tertiana gignitur febris, duplex iam causa ac dispositio coniungeretur: Alter siquidem humor affert quotidie accessionem, alter vero tertio quoq; die: itaq; alter quidem dies duas habet accessiones, alter vero vnam tantummodo, nisi accessionum tempora in easdem horas conueniant: si enim conuenerint, fiet vna febris confusa, quæ neq; tertianæ neq; quotidianę exquisitam formã prę se fert. Qm vero vtriusq; febris duplex est species, Quatuor ex ipsis fient complexiones: Vna quidem, in qua tertiana quotidianæ intermittenti cõmisceẽ: Altera vero, in qua tertiana quotidianæ continuæ coniungitur: Et tertia, in qua quotidiana intermittens tertianæ continuæ miscetur: Quarta, in qua permiscetur quotidiana continua tertianę continuæ. Harum vero nuper dictarũ complexionum omnium duæ sunt differentiæ: cum aliquando quidem in eandem horam accessiones occurrant: non nunquã vero diuersis temporibus superueniant. Sed hæ quidem cognitu faciles sunt, nisi q̃ aliqñ intermittens ignoraẽ ab inexercitatis ea rõne, quoniã ægrotus nunquã à febre liberaẽ. At formã accessionis inspicere oportet, quemadmodum in secundo de crisibus plenius edocuimus: atq; inde, non aũt ex periodorum simili proportione, cognoscere febrem. Supponaẽ. n. cuipiã accessionem incipere circa primã horã vnã cũ rigore, qui videẽ pungere carnes laborantis: deinde vbi alia omnia tertianę febris indicia vsq; ad consistentiã processerint, postmodũ cum bilis vomitu atq; optimis sudoribus declinare: ac iam nonam diei horam adesse: vnde ex totius accessionis motu coniecturari possimus hora vndecima ægrotantẽ, febris intermissionẽ habi

turum,

in lib. de natu. hum. cõ. 1. c. 32. 1°. 31. b

E Rigor sine febre.

F

G

A. l. 1. f. 1. d. 4. c. 1. f. 7. b

A. l. 4. f. 1. t. 1. c. 6. 418. a

A. ibidẽ. c. 41. 416. a

Rigor a qua pituita fit

Epialo vide

Cõplexio

H

Confusa

A turum, talem videlicet qualem in periodis nominare consueuimus: Dum vero in hac spe sumus, subito retineri sudores, densata scilicet tantummodo vel etiam horrescente cute: ac subinde principium, ascensum, consistentiam febris continuæ, qualis ex pituita accenditur, sequi: Sic enim & duplicem causam ac duplicem febrium speciem cognoscemus, mista intermittente continuę, quãuis nulla intermissio deprehendatur. Secundo etiam die sperandum est hora nona accessionẽ futuram. Quo'd si expectationi nostræ res ipsa respondeat, omnino etiam die tertia itidem febricitante adhuc ægroto, tertianę febris accessionem hora prima superuenturam sperabimus. Quo'd si aut præuenerit, aut tardior fuerit ea, quam secundo die circa horam nonam fore speramus accessionẽ, aut tertio circa primam, non amplius diebus sequentibus aut nonam aut primam expectabimus horam, sed tanto prius siue posterius, quanto in prima periodo similitudo proportionis accessionem aut tardasse aut accelerasse monstrauerit. Quæ vero ex duabus febribus citius sit finem habitura, ex earum specie & forma, atque ex accessionis prolixitate ac magnitudine, more præterea, ac motu, & reditu periodorum prout celerior aut tardior extiterit, coniecturandum. Adhibenda insuper alia quæ superuenerunt indicia coctionis aut cruditatis morbi totius: ex quibus maximam vim habent quæ in vrinis apparent: de quibus omnibus sufficienter in libris de crisibus tractaui-
B mus. Si vero pituitosa continua biliosam intermittentem, quæ prima inceperit hora, non nona sed aut quinta aut sexta apprehenderit hora, adhuc difficilior cognitio fit plerisq; his medicis, qui talem contemplationẽ contemnunt, neq; scire curant an vna sit species febris an duæ, & qualis nã sit vtriusque natura: Vt vero, qui nihil horum intelligant, non modo ignorant, quo pacto curare oporteat has febres, quarum nullam habent notitiam, sed nesciunt etiam vtrum die sequenti suspicandum sit de hisce horis ambabus, quæ in primo die accessiones attulerunt. Ego vero sum mihi conscius, q̃ sæpius ex diuinatrice quadam arte potius q̃ prænoscẽdi scientia medicinæ propria, visus sum eisdem coniectura assecutus futuræ accessionis insultum. In hac igitur ipsa de qua nunc agimus mistione tertianæ cum quotidiana, vidi aliquando circa primam horam exquisitæ tertianę inuadere accessionem: in sexta autem illius quæ à iunioribus medicis proprio nomine Cathemerina id est quotidiana appellatur: ita enim vocare consueuerunt eam febrẽ quæ singulis diebus accenditur, neque vllam habet intermissionem. Ego vero solitus sum eandem febrem Amphimerinam continuam nominare: nam cathemerinon vocabulum nusquam apud Græcos scriptum inuenit: omnem vero rem quæ quotidie eodem fiat modo, amphimerinam vocant. Verum, vt inquit Plato, non est habenda de nominibus cura, quibus tot ac tantarum rerum inuestigatio propo-
C nitur. Vocetur itaq; manifestioris doctrinæ gratia, quę quidem singulis diebus accendit atq; intermissione finit, amphimerina id est quotidiana simpliciter, nulla alia sermoni facta adiectiõe: Quæ autem intermissionem non habet, quotidiana continua dicatur. At liceat etiam si quis velit, alteri adijcere, intermittens. Eodem modo in tertiana statuatur: altera quidem eius differentia simpliciter tertiana dicatur, aut tertiana intermittens: altera vero tertiana continua. Contingit etiam hanc ipsam sine aliqua adiectione, tertianãm simpliciter ita nominare, quod & ab aliquibus video obseruari. Sed nõ oportet de nominibus prolixius disputare: sed potius ad propositi nostri institutum reuertamur. Adolescens enim in quo factam dixi complexionem tertianæ cum quotidiana continua, mane quidem in prima hora rigorem pati cœpit exquisitæ tertianæ familiarem: aderantq; alia omnia eiusdem febris indicia vsque ad horam sextam, & repentinus vomitus biliosus, & multus: & ventris deiectio copiosa, & hæc ipsa biliosa: & pauci sudores, inter quos statim homo contraxit se atque horruit: ac subinde incipiente annotatione, pulsus erat paruus, inæqualis: Deinde vsque ad horam vndecimam cum paulatim adhuc succederet, plura quidem signa habebat annotationis propria, paucis tamen intermistis augmenti indicijs: Hinc vero vsq; ad quartã noctis horam, febris certissime intendebatur: deinde quãtum sensu percipi poterat, vsq; ad sextã noctis ho-
D ram in eadem magnitudine persistebat: mox iam manifeste declinabat vsq; ad diei sequentis horã quartam: In hac enim iã & contrahebatur, & annotationis signa ostendebant, frigidioribus factis extremis eius partibus, paruoq; existente pulsu: & iam ad vesperas vsq; intendebat paulatim, neq; horrorem, neq; inæqualitatem aliquã præ se ferens: deinde rursus in summo cõsistebat circa quartam noctis horã: sexta vero manifestissime cœpit remitti. Quo'd igit tertio die hora secunda quotidianam annotationem expectare oportebat, in ambiguo non erat, non tñ vtrum tertiana eãdem horã esset seruatura, an non, satis constabat. Hora igitur secunda accessio superuenit horrida: quæ celerius ea, quæ in primo & secundo die quotidianæ continuæ facta erat, inualescens vsque ad horã quintã, aliud rursus post quintam horam fecit initium, in quo aderant omnia similia ijs quæ in secunda hora contigerant accidentia: Hinc vero rursus promptius inualescens vsque ad horam octauã, denuo in eadem horruit: ac paulo post rursus accrescens accessio expedite ascẽdebat, adeo vt hora noctis quarta iam ad summum peruenerit. Et quid aliud hoc erat quàm accessio exquisiti hemitritæi, duabus eãdem hora inuadentibus febribus? quoniam quotidiana duabus horis celerius, tertiana autem totidem tardius accedebat: adeo vt quicunq; facultatem haberet febrium figuras agnoscendi, tertianæ ac quotidianæ continuæ accidentia in vnum confusa, manifeste deprehenderet. Nam cum tertianæ insultum rigor comitaretur, quotidiana autẽ sine rigore inuaderet,

mista

mista ex vtraq; febris horrorem continuo afferebat, rem quidem rigore minorem, maiorem autē refrigeratione, tantoq; hac ipsa maiorem, quantum à rigore magnitudine superatur: adeo vt cùm ab vtroq; extremo æqua distet proportione, horror medius inter ambo rigorem scilicet & frigefactionem collocetur: quod quidem maxime fieri consueuit, cum extremitates confundantur. Non ab re igit̄ inditum est huic febri nomen hemitritæi. i. semitertianæ. Nam ex quotidiana continua & tertiana intermittente tota eius natura confusa, dimidiam partem vtraque ex dictis febribus retinet. Sicuti igit̄ semiasinus & semideus nomen tale sortiunt, ita & hemitritæus. Semiasinus enim cùm ad eius generationem pro altera parte asinus, pro altera equus, conueniant, ex vna semiasini nomen accepit. Semideus dimidia quidem parte deus esse monstratur, cùm vero alteram hominis habeat, hæc in nomine omittitur. Sic & hemitritæus dimidiam sui ipsius partem habet tertianam, alteram autem dimidiam, quotidianam continuam. Duplex autem in ipso generationis modus, Vel scilicet duabus in vnum tempus, quemadmodum dicebatur nuper, conuenientibus accessionibus, quia altera quidem præueniebat, altera autem differebat: Vel statim ab initio ambabus inuicem confusis. Quæ igitur fit in vnum tempus conuenientibus vtraque accessione, vnam tantummodo habet hemitritææ naturæ accessionem: Altera autem omnes à principio ægritudinis vsque ad finem, quæ maxime atq; præcipue ab omnibus febris hemitritæa appellatur. Sed de hoc paulo posterius à nobis dicetur propter Agathinum, atque Archigenem præsertim. In adolescēte igitur, quem nostra narratio supposuit, cùm tertia die huiuscemodi accessio facta esset, quia in vnum tempus conueniebant ambarum febrium inuasiones, qm̄ quotidiana quidem duabus hōris semper præueniebat, tertiana autem differebat, die quarta accessio Sole oriēte inuasit, formam exquisitam pituitosæ febris præ se ferens. Erat autem secundum proportionis similitudinē quinta ab ipsa accessio circa decimam noctis horam principium factura, qm̄ duabus semper horis celerius inuaserit: biliosæ autem febris accessio tertia ab initio die quinto hora quarta erat inuasura, adeo vt inter duarum febrium initia sex horarum spatium intercederet: quod & factum est. Nam circa quartæ noctis horam decimam inuadente accessione, quæ febris pituitosæ seruabat imaginē, atque hoc modo vsque ad quartam quintę diei horam progrediente, vbi febris biliosa mediocrem rigorem secum afferens eidem coniuncta fuit, mistam subinde formam gerens accessio, biliosæ scilicet febris ac pituitosę, sequenti nocte circa horam octauam pituitosa febris incipiens exquisita ac sola totam diem subsequētē ordine sextam occupauit: Deinde cùm media nocte declinasset, aliud subinde eodem modo fecit initium: deinde cùm reliquam dimidiam noctis partem vsque ad meridiem diei septimæ obtinuisset, postmodum iam veluti declinabat: At eandem excepit tertiana, quæ cum rigore inuasit, quemadmodum exquisita tertiana inuadere consueuit: atq; cùm alia omnia secum eodem modo certissima afferret indicia, vomitus bilis inuexit, atq; alui excrementa biliosa, & vrinas optimas, ac cùm iam aduesperasset breues quosdam veluti sudores: Adeo vt, quicunque febrium species didicisset, ei aperte indicaretur eam remitti ac declinare, neq; vltra vnam aliam periodum, aut ad summum duas, debere protendi: nam & in ea declinatione erat quies admirabilis, qualis antè visa non fuerat, donec ad quartam noctis horam peruentum est: In illa etenim, febris pituitosa quæ quotidie quidem accessionem faciebat, sed duabus anticipabat horis, inuasit: Cumq; totam noctem occupasset, ac totum deinceps diem, rursus in secunda hora noctis octauæ aliud fecit initium: cumq; eandem pariter noctem totam occupasset, sequenti die, quæ nona erat, declinauit. Eodem vero die circa horam octauam, quoniam duabus horis tardius inuadebat, futura erat tertianæ febris accessio: sed tunc hora nona superuénit, hoc ipso etiam se declinare significans: Sole autem occidente ei se associauit febris pituitosa more suo anticipādo: Et cùm noctem illam obtinuisset diemq; sequentem, horā decima diei decimæ iterum inuasit: Deinde die vndecima rursus hora octaua exquisite permanens pituitosa: Deinde prima noctis hora tertianæ febris, quæ quatuor tardauerat horis, horrida accessio facta est: Deinde sexta noctis hora aluus biliosa excreuit: ac quidem per vniuersum corpus veluti sudores exhalarant, post quos tota declinatio ferè ad infebricitationem peruénit: neque iam in ambiguo erat, quin tota febris tertiana omnino desiisset: pituitosa autem sola remanserat, quæ & ipsa iam remitti incipiebat. Hac igitur ratione die duodecima non amplius anticipauit accessio duabus, vt antea consueuerat, horis, sed hora septima inuasit: neque die decimatertia sexta superuénit hora, sed illa etiam septima hora inuasit, quietem effatu dignam ac declinationem ostendēs. Quartadecima vero die eadem declinatio melior admodum successit, ac hora nona accessio facta est: in vrinis autem erant insignia coctionis indicia, solutionem ægritudinis in die decretorio succedente futuram præmonstrantia. Sed hoc præsentis sermonis non interest nisi obiter dicere: Quod vero sæpius commiscentur diuersorum generum febres, & biliosæ pituitosis, & intermittentes continuis, quæ à multis medicis ignorantur, satis hic de quo nuper scripsimus, ægrotus ostendit.

E

F

G

H

De Dignoscenda, Exquisita & non Exquisita Semitertiana, aduersus Archigenem & Agathinum. CAP. 8.

SEd quoniam & de his satis dictum est, rursus ad id redeo, de quo paulo antè est à me sermo dilatus. Febris igit̄, quæ ex tertiana & quotidiana continua composita est, quam hemitritæum appellamus,

A appellamus, Aut flauam bilem habet exuperantem, atque ob id in eo sunt tertianæ febris accidentia maiora: Aut hæc quidem paucior, pituita vero abundantior, atque idcirco quotidianæ continuæ affectus firmiores: Aut neuter horum humorum alterum vincit, sed ambo æquipotentes existunt: quo tempore est exquisitus hemitritæus, talem formam repræsentans, qualem de eo Hippocrates manifestauit, cùm in primo Epidemiarum in hanc scribit sententiam: Erant vero eorũ plerisque passiones huiusmodi, febres horridæ, continuæ, acutæ, omnino quidem nõ intermittentes: modus verò erat hemitritæus, cum alteram diem leuiorem ferrẽt, altera vero inualescerẽt, ac summatim in acutiem augerentur. Dixit autem horridas, non simpliciter quę cum horrore inuadunt, sicuti hoc innumerabilibus accidit febribus, de quibus deinceps verba faciemus: sed in quibuscunque magnam accessionis partẽ horrores assumunt altera dierum, scilicet in qua & tertiana & quotidiana continua simul inuadunt, nam altera dies solam habet quotidianam. Magna vero ex parte, dierum prima mistam ex vtrisque committit febrem, secunda vero pituitosam continuam: contingit autem non nunquam hanc primo inuadere die, secundo vero ambas simul. Accessio igitur ex vtrisque commista, quando humores fuerint æquipotentes, talis est qualem paulo antè descripsimus hemitritæon: Cùm vero tertiana præualuerit, horridior fit febris: atque in annotatione si

B aliquid rigoris associat: confestim vero & feruidior est huiuscemodi febris, & incendij plus habet: magisq; festinat ad summum: & aliquid bilis per vomitum, aut per aluum, aut per sudorem excernitur. At cùm altera quæ pituitosa est febris, potentior existit, tunc frigus vehementius extremas occupat partes, horroresq; pauci fiunt: & pulsuum fit compressio maior ac diuturnior: tardiusq; accessio inualescit: ac longum post tempus consistit: non tamen aut sitim, aut magnum affert incendium: neque in ea per vomitum, aut per aluum, aut per sudorem bilis excernit. Hanc quoque duarum febrium mistionem Archigenes animaduertisse videtur, minus tamen recte atque perspicue, quemadmodum in septimo commentariorum quos in tractatu Archigenis de pulsibus scripsimus, est à nobis ostensum. Arbitratur igitur Archigenes in hemitritæis aliquando febrem præualere tertianam, aliquando quotidianam: non tamen æqualem earum mistionem, quæ sola exquisitum hemitritæum constituit, aut intellexit aut in suis scriptis ostendit, verum omnino prætermisit. Nam cùm æquales magnitudine fuerint, & febris biliosa intermittens, & pituitosa continua, accessionis initium fit cum horrore, qui medium inter rigorem & frigefactionem obtinet locum: quorum alterum tertianam febrem, alterum quotidianam comitatur. Cùm vero ab inuasione inualescit, tertianæ quidem ratione cito calescit ac festinat ad summum, at propter pituitosam tardatur, atque in ascensu retinetur non nunquam atque interrumpit: Estq; inter varios affectus veluti pugna quædam, cùm æger non nunquam inualescente febre tertiana, atque ad cutem humores impellente, vehementius calefiat: contra vero remorante, atque ad interiora reuocante ipsius motum febre pituitosa, vt quæ tardi ac difficilis motus frigidaq; ac lenta existat naturâ. In hoc autem certamine cùm humor frigidus superauerit, systolæ id est summissiones, horrores, atque extremarum partium & cutis refrigerationes sequuntur, adeo vt videatur altera rursus accessio renouari: Cùm vero calidior vicerit, tunc statim totum corpus calefit, ac iam videtur febris penè in summo consistere: mox paulo post ad pituitosam redeunte victoria ægroti denuo contrahuntur, refrigerantur, & horrent: Neque hoc terminum vllum habet, donec febris ad summum peruenerit, quod quidem citius accidit quàm pro more pituitæ, tardius tamen quàm in bile fieri consueuit: nam huius quidem celeritatem cohibet pituita, ac rursus pituitæ tarditatem atque hebetudinem excitat bilis. Talis quidem est exquisitus hemitritæus ex æquali duarum febriũ temperatura compositus, quoniam etiam ex duorũ humorum æquali temperatura constat: atqui exquisitus non est, vbi aut bilem aut pituitam habet præpotentem. Secunda est duarum febriũ, tertianæ scilicet ac quotidianæ copulatio ac commistio, quæ similem quidem nuper dictæ facit accessionem quandam: in eo tamen differt, qm̃ in hoc febris ad infebricitationem desinit: & qm̃ die secunda cum rigore aut horrore sola quotidiana febris inuadit. Non igitur erit hæc febris hemitritæus, si quidem ex numero continuarum hemitritæus existat. Quòd si etiam in vtroque genere hemitritæus collocetur, non hæc tantum, sed multæ præterea aliæ febres hemitritæi vocabunt̃. Hac ratione mihi videtur Agathinus omnes quæ protenduntur, tertianas hemitritæos appellare. Sed quoniam de nominibus potius quàm de rebus sunt quæstiones huiuscemodi, in eisdem minime censeo commorandum: nam De nominibus ad medicinam pertinentibus, seorsum à nobis scriptum est alio tractatu, in quo hoc ipsum ostenditur, atque integre præfinit̃, quales nam sint de rebus, ac quales de nominibus, disceptationes. Rursus igitur ad res ipsas redeamus, hoc est ad eum quem Hippocrates vocat hemitritæum horridum atque continuum, quem facit tertiana quotidianæ continuæ commista: Intermittenti autem non item, quoniam quæ ex ambabus componitur febris, necessario & ipsa intermittitur. Non tamen ex duabus continuis, quarum altera biliosa, altera pituitosa sit, potest hemitritæus consistere, quoniam hæc commistio febrem horridam, ac quæ multas habeat reduplicationes, non facit. Nam cùm omnis febris continua sui quidem ratione, qm̃ exquisita fuerit, neque horrorem habeat neque rigorem, neq; etiam quæ ex eisdẽ cõponit̃ horrida fiet. Necesse est igitur, si horridus simul atque continuus sit hemitritæus futurus, ex duabus

1. Epid. cõ. 1. t. 23. 3ª. 106 a

continuam pituitosam.

bus ipsum febribus generari, quarum altera sit intermittens, altera vero cõtinua. Atq; idcirco ter- E
tiana quidem cum quotidiana continua confusa facit hemitritæum, cùm neque utraq; continua,
neq; utraq; intermittens huiuscemodi queat febrem generare. Vna igitur sola adhuc mistio re-
linquit ex quotidiana intermittente, & biliosa continua, quę & ipsa potest continuam simul atque
horridam febrem efficere. Hæc vero contrario modo se habebit quàm prior, qm̃ continuitatem
quidem ex biliosa obtinebit, horrorem vero ex pituitosa: reduplicationes aũt ex pugna mutua,
ac tũ præsertim cùm humores æquas vires habuerint: vbi vero alter eorum præualuerit illius ac-
cidentia præualent ac dignotio, vt in prima mixtione ostensum est. Hæc omnia de quatuor mi-
stionibus & ex biliosa febre & ex pituitosa, magis ad eũ tractatũ ĩ quo de typis agit, cuipiam perti
nere viderent: hic vero necessario de ipsis facta est mentio propter hemitritæũ, cuius ortũ Archi
genes ad tertianam transfert ac quotidianam, non tamen eius naturam recte assecutus, quoniam
in numero febriũ intermittentiũ ipsum ponit. Agathinus aũt contra, hemitritæũ in eodem gene-
re cũ tertiana manifeste locauit, ac sola accessionis vehementia ab eadem differre fatet. Si igit omnium febrium differentias exquisite scribentes, in nominibus tantum aberrassent, non admodum es-
set ægre ferendũ: Sed, quoniam neq; simplicium neq; compositarũ febriũ omnes differentias ex-
quisite assignarũt: ac præterea plures alias superfluas addiderunt, quæ neq; ad prænoscendũ neq; F
ad curandũ aliquem afferũt vsum: nos pro viribus earum typum omnem exquisite complecti ten
tauimus, vt qui longo tempore partim experientia, partim ratione, omnes quæ vtiles sunt diffe-
rentias inuenerimus. Simplices igitur ad præsentem tractatum: compositæ vero ad eum in quo
de typis agit, attinent, cuius tamen non erit expers omnino atq; inscius, si quis hunc diligẽter per-
legerit. Nam per hæc quæ de biliosa & pituitosa febre simul commistis conscripsimus, licet & me
lancholicam febrem transferendo, eius cum vtraque illarum complexionem ac confusionem pa-
riter coniectari. Voco autem complexionem, quando horis differentibus inuaserunt: confusionẽ
vero, quando eodem tempore inceperint. Sic & tres simul febres complecti per se quispiam & cõ
fundere poterit, ex ijs quæ nuper diximus motus. Nam horum omnium principium fons atque
elementum est singularium febrium ideam exquisite cognoscere: Neque enim plurima est earum
multitudo, cùm omnes tres numero existant, & quæ ex amara bile, & quæ ex atra, & quæ ex pituí
ta generatur: Quarum singulæ duas habent differentias, continuæ scilicet atque intermittentis:
adeo vt omnium quæ ex humorum putredine ortum habent, fiant sex numerũ differentiæ. Quod
si aliqua accesserit his particulatim in ipsis differentia, hæc vel ex humoris multitudine, vel ex quã
titate & qualitate putrefactionis, ac præterea ex modo motus, ac particula in qua fit putredo, habe G
bit originem. Veluti confestim earum febrium intermittentium, quæ tertia quaque die accessio-
nem faciunt, quæ quidem breue habent accessionis tempus, ac cum rigore inuadunt, & per sudo-
res, & bilis vomitum, & biliosa excrementa finiunt, his tertianæ exquisitæ nomen impositum est:
Quibus vero aliquid horum deficit, hæ non exquisitæ, sed simpliciter tertianæ appellantur. Quod si
intermissionem minorem habuerint, accessione videlicet in longius tempus protracta, hæ tertia-
næ extensæ vocantur: Cùm tamen & hæc ipsa res plurimam in eo quod magis ac minus, differen
tiam suscipiat. Licet quidem ex his aliquam simpliciter extensam nuncupare, quæ cum viginti-
quatuor horas in accessione consumpserit, reliquas habet febris expertes: aliquam vero sufficien
ter extensam, quæ vsque ad triginta extenditur horas: atque aliquam in longius adhuc tempus
productam, vt quæ vsque ad trigintasex horas protendatur: atque aliam adhuc amplius vsque
ad quadraginta vel plures. Neque enim ex his quas diximus quælibet certis terminis potest defi-
niri, cùm Sorittea dubitatio nobis occurrat. Neque tamen huiuscemodi nomina adeo curiose in-
uestigare est necessarium, cum nobis detur facultas etiam sine illis vnumquenque morbum proxi
mis indicare, ac rectam curationem adhibere, nec non futura prænoscere. Supponatur enim ali
quis quindecim horas febricitare, ac trigintatres febre vacare: hocq; deinceps eadem proportio- H
ne seruata contingat: Nemini dubium, quin & tempus ad exhibendum cibum opportunum, ex
accessionis & intermissionis spatio cognoscatur: & quantum ex hoc ad prænoscendum aut cu-
randum commodi nancisci potuerit, nihilo minus id sufficienter acquiret, quamuis eam inquisi-
tionem neglexerit, an simpliciter tertianam, an cum aliqua adiectione quæ differentiam deter-
minet, huiuscemodi febrem oporteat appellare. Sed & cùm alteri indicare voluerit, qualis nam
sit febris ægrotantis, hoc diligentius efficiet accessionis atq; intermissionis spatium ostendendo,
quàm si nomen certum ac præfinitum, quod idem commonstret, inuenire studuerit. Hæc qui-
dem optima est exponendi ac docendi ratio. Secũda vero quam paulo ante insinuaui, cùm aliam
quidem exquisitam tertianam nomino, aliam vero simpliciter tertianam, deinde aliam paulu-
lum extensam, deinde aliam sufficienter, deinde aliam amplius, deinde aliam plurimum. Obscu
rissima autem atque omnium deterrima, de qua prius fecimus mentionem, in qua medici iunio-
res quotidie inuicem certant atque contendunt, neque animaduertunt se de nominibus litigare.
Sed de alijs quidem quispiam minus forte mirabitur: de Agathino autem magis mirandum, qui
cum quandam & quotidianam & quartanam febrem appellet extensam, postmodum in tertia-
na non seruat eandem vim proportionis: nam si longius accessio protendatur, non tertianam, sed
hemi-

A hemitritæum appellat. Sed satis superq; hactenus de nominibus disputatum: nam periculũ est, ne nos longius quàm sit opportunum, in eisdem tempus conteramus. Quare rursus ad rerum ipsarum quæ restant, inuestigationem reuertamur.

Qualis ex Sanguinis Putredine Febris oriatur. CAP. 9.

A.l.4.f.1.t.2.c. 43.424.h

EX omnibus vero quæ supersunt nulla esset contemplatio præstantior, q̃ illa in qua quæri potest. Nunquid quemadmodũ ex vtraq; bile & pituita fiũt q̃dam febriũ species, ita & in sanguine putrefacto soleãt accidere febres. Siquidem ephemeras eo tantũmodo calefacto, non aũt putrescente fieri dicebamus: in putrefactionibus aũt (nam & sanguinem qnq; putrescere est necessariũ) quærendum quæ nam sit harum febrium species. Hoc aũt inueniri posse putandũ, si prius cognouerimus quo pacto sanguis putrefiat. Nã rectè sentire vr̃ Aristoteles ab aliena caliditate oriri putredinem. Vocat aũt alienam, externam non insitam neq; natiuam in quocunq; genere rerũ: nam hæc coquere apta est, externa aũt corrumpere, quod est putrefacere. Calor autem extrinsecus sanguini aduenit, & in Solis deustionibus, & pestilenti & suffocato aeris statu, atque, vt simpliciter dicam, in febribus vniuersis quacunq; ex causa originem traxerint. Sed & quando in aliqua corporis parte sanguis plurimus aceruatus supra eiusdem vires effectus fuerit, corrumpi consueuit, ac tũ

B præcipue cum in paruis vasis propter crassitudinem obstruit, aut propter multitudinem impingitur, quemadmodum in bubonibus, ac collectionibus quas phymata appellãt, atq; vt vniuersaliter dicatur in inflammationibus vniuersis. Nam in huiuscemodi affectibus duplicem ob cãm corrũpitur sanguis, & quia, s. non difflat, & quia à natura non conuincit. Quo'd ea vero quæ non difflãtur putrescere soleant, indicant exteriora omnia, quemadmodũ fructus, & semina, vestesq; præterea. Eius vero quod dicit, fidem facere potest id ẽt, quod in laterũ inflammationibus cernit: nam quidam in ipsis spumeũ, quidam pallidũ, quidam rubeũ expuunt ichorem: quod nihil aliud est q̃ ea humoris pars in inflammatione exuperantis, quæ retineri non põt, sed præ tenuitate sudat exterius. Non nunquam vero & niger ichor ille conspicit non statim ab initio, sed postea qñ vt plurimũ pallida sputa antecesserint, quæ bilis exuperantis erant indicia: quemadmodum spumea quidem pituitam, rubida vero sanguinem indicant. Quare non procul à vero est existimandum, sanguinem ipsum non nunquam in ijs quæ inflammationem patiunt, particulis subire putredinem, ex quo simpliciores quidem q̃ ex alijs humoribus febres fieri, accessionum vero proportionẽ in tertiano præcipue circuitu assumere: Nam ita in ijs qui laterum inflammationes patiuntur est obseruatum, quo tempore maxime rubidũ expuunt. Quo'd si sanguis supra modũ afflatus fuerit, pars

C quidem eius subtilior ac pinguior, omnino in flauam conuertit bilem: quę aũt est crassior, in atrã: quod in his tumoribus qui carbunculi appellant, contingit, nam in his ex sanguine supra modum efferuescente ad melancholicũ humorem fit transmutatio. Ita aũt hoc loco accipi volo melancholicũ humorem, vt qui non dum exquisite in atræ bilis naturam transierit, sed in quodam sit cõfinio constitutus. Et quidem pro varietate humorum in quos conuertit sanguis, febres fient, sola malignitate & non malignitate differentes. Illæ siquidem quæ sanguinis transmutationem consequũtur, sunt simpliciores tum in reliquis, tum in caliditatis qualitate mitiori: nam etsi se plurima manui tangenti offert, est tamen omnino mitis, sicuti ea quæ in balneo cõtrahit. Semper enim febrilis caloris multitudo, in multitudine defluxus consistit: quod vero manui tangenti molestũ sentit, ex humoris acredine prouenit. Hocq; tibi sit maximum humoris febrem facientis indiciũ, qualitas videlicet caliditatis: nam quæ magis vaporosa ac minus molesta existit, ex sanguine nascitur: quæ vero molestæ sunt, & rodentes, atq; mordaces, vtranq; bilem consequunt. Cum vero in primo tactu quoddam potius vaporosum q̃ acre, se manui repræsentat: ac per moram paulatim mordacitas aduenit, ac maxime inæqualis, adeo vt per colatorium quoddam & cribrum percolari videatur: ex pituitæ putredine huiuscemodi febrem oriri cognoscas.

D *Cur Inæqualis Calor in Pituitæ Febre tactui occurrat.* CAP. 10.

CONtemplanti vero mihi ac causam perquirenti, cur in febribus alijs calor æqualis occurset: quæ vero ex pituita ortum habent, talem caloris inæqualitatem ostendant: nulla potior visa est quàm tenacitas atq; humoris crassitudo, qui difficulter dissoluitur. Nam & in hoc, sicuti in alijs omnibus, primo ea pars omnis expirat, quæ quotidie fuerit extenuata: vix autem extenuatur quicquid valde crassum extiterit: q; si etiam natura frigidum fuerit, tunc & difficultas augeẽt. Non totum itaq; neq; ex omni parte æqualiter, sed ex illa tantummodo in quam putredo inualuerit, inflatur atq; extenuatum effertur, non dissimili euentu ab eo quem in lentis ac crassis humoribus, qui exterius ebulliunt, inspicimus. Nam & in istis ampullæ attolluntur, quę vbi dirumpuntur, vniuersim flatus effertur, humiditatem extenuatam secum trahens. At in subtilioribus humoribus cùm ebullierint, neque ampullæ fiunt: quiq; ab eis vapor exhalat, est vndequaqueuersus æqualis ac sibi continuus.

Quo pacto ex Fluxionibus Humorum Morbi generentur: ac de Causa Febrium, quæ per Circuitum repetunt, & Continuarum. CAP. 11.

SEd quoniam & de his, vt oportuit, disseruimus, nunc earum febrium, q̃ {à continuo feruore} synochæ appellantur, causas inuestigemus. Mirum enim mihi videtur in istis vnam plerunq; acces-

accessionem vsque ad quartũ vel quintum, aliquando autem vsque ad septimum diem ab earum E
initio, donec finiant extendi. Quanquam si quis diligentius inspiciat, maiorem illi admirationem possit afferre in quibusdam febribus per circuitũ fieri accessiones. Quod enim retro attulimus exẽplum in stercore, quod particulatim putrescit, in animalis corpore non admodum fieri posse videtur, cùm putrescentes humores ijs qui putredine vacant, possint facile cõmisceri, vtpote ex omnibus ad omnia conspiratione & confluxione existente. Vnde fieri non potest, vt putredo nunc vnam, nunc aliam occupet partem, nisi inflammatio incipientem putrescere humorem alliget atque coerceat. Quoniam igitur ad contrariam partem ratio se trãstulit, difficilius est earum febriũ, quæ per circuitus accessionem faciunt, causam inuenire, quàm earum quæ synochæ id est continẽtes dicuntur. De vtrisque tamen tentabimus sermonem transigere, neque hic prolixius scribentes, neque aliorum errata corrigentes, sed quemadmodum in superioribus egimus, solam veritatem amplectentes, ex qua quispiam instructus, etiam aliorum delicta comprehenderit. Sumendum itaque initium ab ijs quæ manifestissime apparent: quæ sunt lippitudines quædam, quarum non nullæ quotidie, non nullæ vero tertio quoque die magis infestant: similiter & aurium dolores: & capitis siue totius, siue medietatis, quem Græci hemicraneam appellant: quibusdam vero & pedũ, & articulorũ dolores, per circuitus exacerbari cõspiciunt. Quod igit in hisce oĩbus inspicere licet, venas quidem in his partibus quæ exacerbantur in tumorem attolli, atq; inflammationem augeri, ac dolores intendi, ac materiæ inutilis affluxum ad extrinseca fieri, Ita & in interioribus quæcunque non videntur, seruare eandem proportionis similitudinem concipiendum: adeo vt in laterum & pulmonis inflammationibus, in accessionum quidem principijs tumores increscant, in declinationibus autem euaporent ac submittantur. Forte autem quo pacto hoc accidat inueniemus, si de inflammationis generatione, atque de rheumaticis vocatis dispositionibus, quæcunque à nobis in alijs commentarijs sunt demonstrata, memoria repetemus: nam si, quod huius interest loci, illis addatur, præsenti quæstioni satisfaciet. Qui igit effluxus ad oculos commeat, oẽs concedunt à capite destillare: quam vero ob causam statutis tẽporibus sæpius commeet, hoc dicere ignorant, vt qui philosophati sint de potentijs naturalibus minus, de quibus nos tribus in libris sumus complexi: In quibus quatuor esse numero demonstrauimus, à quibus & stirpes & animalia gubernantur, vnam quidem similium attractoriam, alteram eorundem retentoriam, ac post has tertiam alteratoriam, quartam preterea extraneorum expulsoriam. Duplex autem est in omnibus entibus extraneum, alterum nanq; ex sui qualitate, alterum quantitate. Hoc itaq; aceruari contingit ob harum potentiarũ quæ in membris sitæ sunt, vigorem & imbecillitatem. Cùm enim æque valentes fuerint, & meatus per quos materia inutilis excernitur, secundũ naturam se habuerint, tũc membra in sanitate consistunt: vbi vero plus assumptũ fuerit q̃ possit alterari, omne quod superfluũ est, à virtute expulsoria trusum, necessario excernitur: Quod si imbecilla fuerit, in eodem residet loco: ac si multum fuerit, grauat atq; extendit: si vero acre, exedit ac mordet: sicuti & quod calidũ est, calefacit: quod autem frigidũ, refrigerat. Hęc autem liquido in ventriculo apparent. Nam quidam vbi aliquando cibum ampliorem assumpserint, ex nausea interdum coguntur euomere, interdum vero profluuio corripiuntur. Quod igitur hic per maiora ac laxiora spatia superfluum excernitur extra, idem in alijs partibus animalis per tenuiora foramina non extra, sed ex alijs defluit ad alias, cum fortiores à se quidem pellant, imbecilliores autem suscipiant: atque hæ rursus ad alias: donec tandem in eas quæ imbecillissimæ sunt inter omnes, inciderit: hinc vero ad fortiores relabi est impossibile. Idcirco in ijs quæ plethoræ.i. repletiones vocant, & in cacochymijs.i. humorũ vitijs, partes debiliores partim inflammationes patiuntur, partim erysipelata, aliæ herpetas, alię aliud morbi sustinent genus: quædam illi affectui sunt obnoxiæ, qui rheumaticus à fluxionibus appellat, de quo nos separato scripsimus loco. Nihil igitur mirum, vel cerebrum, vel vniuersum aliquando caput, aceruatam in se superfluitatem ad partes imbecilliores expellere, veluti aures, oculos, tempora, labra, vel dentes, vel malas, vel palatum, vel gingiuas, ad gargareona, & paristhmia, aut ad eos qui sunt in huiusmodi partibus adenas: & cùm nihil in istis imbecille consistiterit, ad thoracem, pulmonem, fauces, stomachum, ventriculum, fluxionem transmittit. Sicuti igitur caput talium omniũ morborũ sæpius est causa, ita & eas quæ in hepate fiunt ac splene inflammationes, aliquæ partes vicinæ, vel etiam per louem ex remotioribus aliqua vna vel plures generat, auget, immittit, ac per circuitum exacerbat. Neq; mirandum est similem eisdem contingere affectum, qualis in excretionibus excrementorum ventris conspicitur. Sicuti igitur quisque quantum quaque die excernitur, intuens, si causam excretionis ignoret, ordinem miraret: sic quencunq; latet superfluitatum in capite generationis atq; excretionis causa: & qua ratione non nullæ quidem ex ipsis ad exteriora, non nullæ vero ad aliquem alium confluant locũ: hęret atq; miratur hanc confluxus proportionem. Sic & quicunque non nouit, neque quæ partes materiam inutilem ad hepar transmittant: neque causam propter quam transmittant, intelligit: miratur in febribus quæ ex hepate accenduntur, ordinis proportionem. At qui nescius non est primam inflammationis originem ex fluxione in hepar incidente prouenisse: ac quod deinceps exacerbetur, causam in ipsa parte patiente consistere: mirari iam desinit. Duplex autem est huius fluxionis occasio, altera quã nuper diximus,

F

G

H

C. 12. cur fluxio certo tempore fiant.

Quinq; causæ fol. septim.

fluxio in varias partes.

fluxionis causa

A diximus, quando materia inutilis ad imbecilliores partes ab alijs detruditur: altera quando eadem attrahitur, de qua iam sermonem faciemus, sumpto hinc etiam ab illis initio, quæ omnibus sunt manifesta. Nam sicui inunxeris thapsian, huic haud ita multo post partem illam calidiorem atque in ampliorem tumorem elatam conspicies. Sic & si membrum aliquod iuxta ignem calefeceris: aut vehementiorem frictionem adhibueris: vel resina perungens vel pice mediocriter calida, dein de vniuersam paulo post auferas: siue quodcunq; calidum medicamen parti cuiq; applicaueris: in hisce omnibus membrum in tumorem videbis attolli, quoniam caliditas naturâ apta est fluxiones attrahere, aut easdem recipere. Neque enim præsentis est loci ista discutere, cùm quod proposito expedit nostro, etiam sine hac contemplatione habeamus. Illud enim compertum habetur, q̃ semper in corporibus plenis, aut in quibus inutilis materia redundat, magna portio ad eas defluit partes, quæ vehementius incaluerint: In ijs autem quæ superfluitatibus vacant, admodum pauca. Non parum vero & ad partes dolentes solet defluere. Sic igitur quispiam cui extremam partem digiti acus exigua pupugerit, statim indoluit, paulo post vero inflammat̃ atque in magnum tumorem pars omnis circunstans attollitur: in quibusdam vero sub alis bubones exurgunt, cùm rara ac spongiosa corpora, quæ Græci adenas appellant, ibidem aliquid fluxionis admittant: quibusdam B vero & in medio brachio hoc fieri conspicitur, cùm in eodem loco effatu dignus aden fuerit constitutus. Quod autem dicitur, apertissime cognosces, cùm vlcusculum aliquod paruum expers doloris atque inflammationis propè vnguem extiterit. Si enim negligatur, neque coalescat atque ad cicatricem perducatur, adnata deinde carne quæ ab vngue comprimitur, primum quidem ibidem dolor excitatur, deinde in toto digito, non nunquam vero vel manus vel pes ad magnam inflammationem effertur: vsqueadeo ob dolorem fluctionibus partes laborant. Non tamen huiusce rei causam hoc in loco aperire est necessarium: alibi enim opportunius dicta est, nihilq; ipsa ad præsentem considerationem egemus. Videntur itaque manifeste fluxionum causæ ex ipsis partibus fluxione laborantibus originem trahentes duæ esse, quarum altera est in eisdem accensa caliditas, altera dolor excitatus. Quod autem vel minus vel plus, vel melius vel deterius influit, causa nõ tm in parte fluxionibus obnoxia consistit: sed, q̃ melius sit aut deterius, ex partibus mittentibus pendet: q̃ plus vel minus, tum ex ijs quæ mittunt, tum etiã ex ijs quæ recipiunt. Vehementiores siquidem calores atq; dolores attrahunt vehementius, minus autem debiliores. Sic & partes quæ superfluitatibus carent, parum quid trahentibus immittunt: quæ autem pleniores sunt, & materiæ inutilis copiam habent, tanto ingerunt amplius quanto plus â naturali modo recesserint. Hæ igitur C sunt fluxionum differentiæ, quæ sine partium quæ fluxiones admittunt, imbecillitate consistunt.

Aliæ vero & propter harum imbecillitatem, & propter earum robur quæ superfluitates trãsmittunt. Omnes enim quæ sine ictu aut contusione partibus adueniunt inflammationes, ex superfluitatibus quæ à membris fortioribus ad debiliora confluxerint, generantur. Statim verò inflammationes huiusmodi febres accendunt, qm̃ videlicet ob magnitudinem vel vicinitatem, earũ caliditas ad cor vsq; peruenerit. Putrescunt igitur in inflammationibus oĩbus congestæ superfluitates, ob eas quas ante commemorauimus causas. Non æque tm̃ oẽs putrescunt, cùm ex eis non nullæ quidem sint ex pituitæ speciebus, non nullæ atræ bilis, aliæ amaræ. Cùm vero putrescunt, calor præter naturam inflammatione patientem occupat partem: simul autem ab eadem præter naturam calidi tate corripiuntur quæcunque proximæ partes, atque hæ rursus vicinitatis ratione sibi continuas calefaciunt, illæq; rursus alias, donec tandem per successionem ad cor vsque aliquãdo caliditas pertmeet. Quis nam vero sit in partibus inflammationem patiẽtibus affectus, in libro de inæquali intemperatura monstrauimus, atque in altero qui de tumoribus præter naturam inscribitur: In hoc vero ostendemus, necessarium esse sanguinem in eisdem contẽtum vna cum superfluitatibus influentibus plerunque putrescere. Quæ ab vna particula infertur ad aliã superfluitas, est adeo mul D ta aliquando ac vitiosa, vt recipientis particulæ potentiæ afferat detrimentum: non nunquam vero adeo mitis & pauca, vt suscipienti corpori nullam inferat noxam. Si igitur ita potẽtiam læserit, vt iam dissoluatur, neque iam conuincere possit ea quæ prius cõuincebat, tunc iam sanguini necessarium est putrefieri, idq; duplici ex causa: quia videlicet humor quem proprius calor non cõuincit, nil habet reliquum nisi vt ad putredinem trãseat: & quia cum superfluitatibus putrescentibus vna putrefit. Quod si non adeo potentiam lædat, vt iam dissoluta penitus quiescat, semiuitiatus ac semiputridus omnino in tali statu redditur sanguis, ex vicinitate quidem putrescentiũ superfluitatum ad putredinem raptus, tantum vero in sua natura perseuerans, quãtum in eius à qua exornatur potentiæ ratione consistit. Vtcunq; vero se res habet, qui in prima putredine calor accenditur, est quidem acrior atque mordacior eo, qui secundum naturam. Tantum vero augetur, quantum & superfluitatum natura suppeditat: hæ siquidem ad eum qui ab ipsis calor accenditur, ferè similem quandam habent rationem, quam & ligna ad ignem. Ex ipsis.n. lignis, dum alterantur, generatur ignis: non tamen in infinitum vsque tempus hęc ad alterationem sufficiunt, sed est quidam transmutationis terminus, cùm eo vsque possint exuri, donec aliquid natiui liquoris habuerint: qui vbi consumptus ex toto fuerit, tunc ardere iam desinunt, ac quæ reliquiæ supersunt, cineres appellantur. Et quidem eodem modo putrescẽtium humorum caliditas permanet, donec

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 81 sur 390

omnino fuerint assati. Parum autem reliquiarum terrestrium restare ex humoribus est verissimile, E
non quemadmodum ex lignis plurimum, quoniam in eorum substantia humidum & nõ siccum
præualet elementum: ita vt si aliquem ex exterioribus humoribus elixare volueris, veluti oleum
vel vinum, minimum quid terrestre relinques, reliquum vero omne extenuatum in aerẽ ac vapo-
rem resoluetur. Et quidem feruentibus ex putredine humoribus à caliditate extenuatis, eorũdem
substantia, cum febres consistunt atq; declinãt, in ambientem aerem dissipatur, superfluitas autem
vel exigua admodum remanet vel nulla: in crassioribus quidem humoribus pauca, in serosiori-
bus autem nulla. Quod si nullam imbecillitatem pars inflammata contraxerit, neq; iterum super-
fluitates immittantur, ægritudo finit, neq; deinceps aut sequenti, aut tertia, aut quarta die, homo fe
bricitabit. Quod si denuo eandem ob causam, ob quam primæ etiam missæ sunt, aliæ immittant
superfluitates: aut si nec hæ quidem mittant, sola autem remaneat potentiæ imbecillitas: hominẽ
secundo febricitare est necessarium. Subijciamus enim primum quidẽ validam esse particulæ po-
tentiam: in tempore vero intermedio eisdem in partibus, quæ prius transmiserunt, aceruatas esse
superfluitates & qualitate & quantitate pares ijs quas ab initio immiserunt: hoc vero in ijs acci-
det, in quibus eadem permanet immittentium partium dispositio, atq; eadem attracti ad eas alimẽ
ti qualitas quantitas ue seruatur. Est enim, vt arbitror, necessarium, cum & æquale scilicet & simi- F
le ab eadem potentia alteretur, æquales etiam & similes fieri superfluitates: tempus quoq; in quo
eadem aceruabunt, necessario erit æquale. Siquidem enutritæ partes, quousq; eandem seruauerint
constitutionem, ab eodem nutrimento enutritæ, excrementa etiam tum quantitate æqualia, tũ qua
litate similia, atq; eodem temporis statuto termino cumulabunt: Eodem præterea circuitu ad eas
expellendas, atque ad imbecilliores partes detrudendas, mouebuntur: siquidem vis excretoria tũc
primum ad suum opus excitatur, quando aut superfluitatum multitudine aggrauat, aut ex quali-
tate stimulatur. De hisce vero omnibus plenissime dictum est in commentarijs de potentijs natu
ralibus: in quibus exercitatum esse oportet quicunq; ea quæ in hoc loco dicuntur, cum demonstra
tione cupit ediscere: cùm magna quoq; eidem ex ea contemplatione ad curandi methodum præ-
mia proponant. Nam vt reliqua omnia silentio præteream, quæ à nobis in eodem tractatu dicent,
de vno tantummodo quod magis in promptu est atq; à me sæpissime factum, habendo sermonẽ,
eam quæ per circuitum accedit lippitudo, non paruum existimo fore incitamentum ijs, qui adituri
sunt ad eam quam hoc loco docemus contemplationem addiscẽdam. Nos enim contra q̃ illi qui
se medicos oculares appellant, semper huiuscemodi affectus curauimus. Nam cum illi semper ocu
6ª. Aph. 31. Ex. ord. 49. e lis negocium facesserent, nos aliquando purgatione, aliquando balneo, aliquãdo meri potu, vt in G
quit Hippocrates, aliqñ missione sanguinis, non nunquã vero vtrisq;, vel clystere cũm sanguinis
missione vsi sumus. Vnde non nunquã statim sanitas est subsecuta, non nunquã vero post prouidentiam capiti adhibitam. Nam quicunq; ita curati sunt, vel nullam amplius, vel vnam tantummodo accessionem passi sunt, eandemq; minorem q̃ prius. Sed de curandi quidem determinationibus notisq; non huius interest loci: Quod vero contingat vniuersum aliquando caput quod nihil passum sit, sed sanguine tantummodo vitiato atque inutili nutriatur, plures q̃ antea ac deteriores superfluitates colligere, adeo vt naturales effluxus atq; dilatus non sufficiant, quin necessariũ sit naturam ad imbecilliores partes excrementa detrudere: aut si humores quidem sani fuerint, ipsum vero caput male se habeat: aut vtraq; incommoda conueniant: superfluitates quidẽ aceruari, ad aliquod vero membrum irrumpere, præsens sermo indicare proposuit. Donec etenim & qui defluit humor similis fuerit atq; eadem dispositio capitis, tãdiu superfluitates & tempore æquali, et similes atq; æquales aceruabunt, similesq; oculorum fient exacerbationes. Eodem pariter modo, si non caput vniuersum, sed aliqua eius pars vel membrana vel cerebrũ ita fuerit affecta, vt ex huiusmodi alimento talem ac tantam statuto tempore contrahat superfluitatem: ac deinde repellat, q̃ primum ab ea effatu dignam senserit læsionem: tunc per circuitum exacerbari contingit vel ocu- H
los, vel aures, vel membrum aliquod imbecillius, ad quod superfluitas detrudet. Sicuti igitur in oculis, & auribus, & pedibus, multisq; alijs huiusmodi partibus, quemadmodum ostensum est, per circuitum fieri exacerbatio manifeste deprehenditur: Quid mirum est in laterum, pulmonis, & cerebri inflammationibus, atque alijs omnibus, quæ oculis inspici nequeunt, eodem modo superfluitates defluere, eodemq; etiam febrem accendere? cùm tamen pars inflammata nullum præcipuum ex se gerat affectum, ex quo inflammatio oriatur, nisi quia partibus illis quæ superfluitates transmittunt, eo tempore sit imbecillior. Neque etiam illud mirandum, quod non ijsdem statutis temporibus omnes superfluitates aggregentur. Quia enim nec qui pro alimento sanguis defertur, vsquequaque similis existit: nec partium, quæ ex eodem alimento nutriuntur, eadem existit dispositio: aliud alij sufficit tempus ad tantam superfluitatem aceruandam, qua primùm quidem membri læditur natura: cogitur autem, tanquam alienum, à se detrudere id quod infelicat. Sed neque quod non æqua sit accessionum longitudo, oportet admirari. Nam, si non eadem neque species neque multitudo superfluitatum, neque etiam omnibus æqualiter accendi aut dissolui conuenit: Quæ siquidem plura sunt ac frigidiora tenacioraq; & crassa, longiores faciunt accessiones: quæ autem pauciora ac calidiora & subtiliora, breuiores: cùm ad hæc etiam non parum

Al. 4. f. 1. t. 1. c. 1. 416. a

Accessio Longior

& totius

A & totius corporis fabrica, & potentiæ robur illo tempore conferat. Nam, si quod corpus rarius extiterit, breuiores sui ratione reddit accessiones: quod autem spissius, longiores: Et potentiæ quidem robur, minus diuturnos: imbecillitas autem, in longius tempus producit: nã quo potẽtia vegetior extiterit, eo promptius omne alienum à se ipsa repellit. Corporis autem raritas, quod per ipsum defertur, non retinet: quare necessarium est, vt qui ita fuerint affecti, si modo in cæteris paritas adsit, cito à superfluitatibus exonerentur. Eadem ratione qui contrariũ corporis habitum sortiti sunt, ijs multo tardius superfluitates excerni est necessarium, cùm & potentia imbecilliter easdem superfluitates pellat: ac propter meatuum angustiam, quæcunque feruntur, retineantur. Cùm vero hæc omnia simul conuenerint, aut longissima, aut breuissima fiet accessio: lõgissima quidem, ob materiæ inutilis multitudinem, crassitudinem, atque lentorem, potẽtiq; imbecillitatem, ac meatuum angustiam: breuissima autem, propter materiæ inutilis subtilitatem, paucitatem, & potẽtiæ vigorem, ac meatuum laxitatem. Eadem ratione, neque cur non nullæ quidem accessiones infebricitatione terminentur, aliquæ vero non, est difficile inuentu. Quando etenim prioris accessionis tempus adeo breue fuerit, vt antequam secunda superueniat, iam prima quieuerit, omne id tẽporis spatium, quod secundæ principium & primæ finem interiacet, sine febre est: Si vero secunda inuadere anticipauerit priusquam omnino prima soluatur, nullũ interuenit medium. Hoc igitur, vt diximus, fit, cùm ea potentia, quæ est in membro superfluitates admittente, sibi ipsi similis manserit: hoc est cùm sanguinem in ipso contentum, quemadmodum antea, conuincit. Quod si aliquando imbecillior reddatur, hoc quoque illi causam afferet, vt non modo materia inutilis, sed ipse præterea sanguis corrumpatur atque putrescat, ac febris accendatur: atque hinc aliud oriẽt principium earum, quæ per circuitum fiunt accessionum. Si igitur antea dicta caliditas perseueret, duplex febrium se inuicem complectentium species cõsistet. Quod si illa cessauerit, membri vero fluxionem recipientis dispositio remanserit, quæcunque de parte mittente prius exposuimus, eadem de hac quoque intelligantur: nã & ipsa aliquas in se superfluitates generabit, idq; duplici ratione, quemadmodum & illa, & quia vitiatum continet sanguinem, & qm potentia est imbecillis. Eodẽ modo si ex aliqua quauis causa membri vis adeo debilitetur, vt is qui adiacet sanguis, illi potius onus sit quàm alimentum, illud eueniet vt corrumpatur: aut si calidior sit, facile putrefiat. Quod si subfrigidus fuerit, & pituitæ naturam gerens, non subito, sed per tempus ad eandem veniet dispositionem. Et quidem cùm eas quæ in ipsa genitæ fuerint superfluitates, coquere nequierit quæcunque particula, aut ad aliam à se ipsa detrudere, tale sibi ipsi febricitandi principium constituet, quale ea quæ transmittit, alteri affert. Quod vero aliò superfluitates detrudere nequeat, prima quidem causa in mittentis ac recipientis partis potentia cõsistit: altera vero in meatuum obstructionibus, quæ ex lentis ac crassis & multis humoribus fieri consueuerunt. Nihil igitur mirum, si absque eo quod alterum alteri mittat superfluitates, quemadmodum oculis caput; ex ijs quæ in ipso membro remanserunt, ad eandem peruenit, ad quam id quod recipit materiam, extraneam dispositionem. Quæcunq; enim naturales meatus obstruxerint, hæc per tempus necessarium est putrefieri, ac superfluitatum multitudinem aceruandi causam afferre ei parti, quam euacuari ac pro consuetudine difflari vetuerint. Vnà igitur cum illis putrescunt & alia quæ postremo colligũtur, statimq; simul omnia in membro febrilem caliditatem accendunt. Sed & retro ostendimus, vbicunque accendit atque augetur caliditas, istuc ab alijs partibus sanguinem solere confluere: quo vero tempore confluit, illas quidem refrigerari priuatas sanguine est necessarium, quod vero patit membrum grauari ac distendi: ac sanguinem ipsum confluentem alterari, hoc quoq; duplici ex cã, & quia alijs quæ iam putrescunt superfluitatibus permiscetur, & quoniam intrusum difflari non potest: quo fit vt instar lignorum humidorum quæ paucã super flammã vniuersim proijciuntur, succendat: Atq; hoc tempus accessionis Principium nuncupatur. Cùm vero iam caliditas materiã conuicerit, tũc huiusmodi tempus & Augmentum & Ascensus vocatur: in hoc vero vsqueadeo calor augeẽ, vt non modo locum exurat, qui est quodammodo putredinis focus, sed etiam cõtinuatim per totum corpus dispergatur. Ac, cum iam ad summum feruoris deuenerint humores accensi, id accessionis tempus, Consistentia appellatur: tunc vero vniuersum laborantis corpus igneum videtur, extensa per totum animalis corpus æqualiter caliditate. Hinc vero si humores fuerint tenuiores, potentia robusta, corpus rarum, maxima humorum putrescentium pars in sudorem resoluta euacuatur: si vero hi crassi fuerint, vis aũt expulsoria imbecillis, & viæ angustæ sint, nihil quidem defluit sensui manifestum, sed id solum quod ita est extenuatum, vt in subtilioris vaporis naturam transierit: tunc huiusmodi tempus Declinatio appellatur, quidam feruentium humorum difflatus existens. Sed cum in parte remaneat affectus, necessarium est in ipsa superfluitatem aliam generari, cùm id quod denuo ad ipsam alimentum attrahitur, non totum exquisite conuincatur: quæ rursus, vt antea dictum est, à putridis superfluitatibus in parte relictis, ac proprio ex vitio, putredinis principiũ accipit: ac, cum satis caluerit, rursus ad ipsam influit quemadmodum antea ex alijs animalis partibus sanguis: Atq; eodem rursus modo principium, ascensus, cõsistentia, declinatio alterius fit accessionis: neq; hoc per circuitum desinit fieri, donec in prima particula superfluitates generãte seruatur

A.l.4.f.1.t.2.c.1.416.g

Causa longi & breuitatis in febribus

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 83 sur 390

uatur affectus. Est vero duplex huiuscemodi affectus, alter quidem imbecillitas partis, ex qua fiũt E
superfluitates: alter vero qui ex eisdem quotidie genitis aceruatur. Neque enim existimes in exte-
rioribus istis vasis, in quibus elixatum obsonium nidorosum factum est, quandam relinqui dispo
sitionem, nullam aũt in partibus in quibus humores putruerunt. Adhuc vero magis eam dispositionem impossibile est solui, quando vniuersum corpus multis vel vitiatis humoribus fuerit oppletum: ac multo etiã amplius, si his adiungat̃ omnium, per quos membri superfluitates excernuntur, meatuum adstrictio. Sicuti igitur sanitas subsequerẽt, si & meatus essent aperti, ita vt in membro liberi transitus fierent, & potentia vegetior redderetur, emendaretur q̃ affectus, atque vniuersum corpus neque multis neq; vitiosis humoribus grauaretur: donec vero hæc perdurauerint, circuitum quoque accessionum seruari est necessarium: Ita sane in mulieribus quoque accidit, nam & in his donec æquales ac similes menstruorum causæ fuerint, idem quoque eorum seruat̃ circuitus. De his vero vberius à nobis est scriptum in libro De rheumaticis dispositionibus: neq; nunc in eis probandis quę antea fuerunt demonstrata, tempus terere est necessarium: sed neq; capita earum rerum quæ huic loco conducunt, sunt prætereunda. Sunt aũt hæc cognitu vtilia, q̃ Non nul
læ quidem partes ad alias fluxiones transmittunt, quemadmodum caput ad oculos: Non nullæ au
tem ab eisdem in seipsis genitis superfluitatibus principium febricitandi trahunt: Quod q̃ his om F
nibus superfluitatum putredo communis existit. Singulis autem proprium inest, huic quidẽ obstructio ac compactio vasorum ob humores viscidos vel crassos vel multos: alij vero meatuũ constrictio, sensibilium scilicet vel insensibilium: alij autem omnia in toto ipsius corpore loca inania esse oppleta, ac præterea eam adesse multitudinem, quæ ad potentiam dicitur, quemadmodum in libro De multitudine ostendimus. Earum igitur febrium quæ per circuitum aliquem accessiones faciunt, nescio si qua est nobis causa prætermissa. Earum autem quæ ordine carent, non nullę ex transmutatione humoris: non nullæ ob victus errorem, ad talem dispositionem deueniunt. Maxime igitur transmutatur atque in alteram naturam transit sanguis, cùm putrescit: nam vt ẽt antea exposuimus, pars vna sanguinis fit flaua bilis, alia nigra. Quantum vero in ægrotantium corpore humores mutantur, tantum etiam accessionum circuitus: quare nihil ẽt mirandum est, si in huiuscemodi mutationibus ordo accessionum euariet. Illa quoq; non parum est varietatis causa, quod qui putrescere incipit humor in aliquo mẽbro, alter existit: alter vero ex alijs defluit partibus, qui vel in ipsis solis continebatur, aut in vniuerso corpore animalis redundabat. Sic & quæcunq; circa victus rationem errata ab ægrotantibus fiunt, nihilo minus hæc circuituum ordinem euertũt. Quemadmodum enim ipsis quoq; sanis victus depraua tus ægrotandi affert occasionem, eodem, G
vt arbitror, modo vel etiam magis, in laborantibus ex erroribus admissis fiunt accessiones. Non solum igitur cùm iam ægrotant, sed eo etiam tempore quo ex morbo referuntur, quæcunq; ex causa promptissime offenduntur. Quodcunque igitur offensionis genus effatu dignum interuenerit, vel circuitus anticipare, vel alios diuersæ naturæ à prioribus oriri, est necessarium: à quibus accessionum ordo peruertitur. Sæpius vero ob circuituum complicationem quæ à medicis ignoratur, videntur absque ordine accessiones in ægrotantibus fieri. Sed non ita re vera res se habet, quẽ admodum videtur, sed tunc vere ordo euariatur, quando qui febrem faciunt humores, in alteram naturam transierint, aut in victu errare contigerit. Reliquum est id febrium genus, quę synochę vocantur, quarum vniuersum tempus vna accessio est: quæ vel semper in eodem vigore persistit, vel minuitur, vel augetur, donec iudicetur. Hæ vero ex tali causa ortum habent, qualem omnium febrium Praxagoras suppo suit, humorum videlicet in caua vena putrefactionem. Quanquam absolutior ac verior sermo hunc in modum diceretur: Quæcunque per circuitus aliquos ægritudinum accessiones fiunt, ex membrorum dispositionibus ortum habent, quę scilicet mẽbra vel mittunt, vel suscipiunt, vel generant, vel attrahunt superfluitates, eo quo nuper diximus modo.

Sed quæ circuitum non habent, in his nulla est corporis pars quæ præcipue sit offen- H
sa: sed, qui in venis & arteriis omnibus continentur humores, atque hi præsertim
qui in maximis atque plurimo calore abundantibus sunt, aut ob aliam quã-
uis causam quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionem fer-
uentes, febrem vnam accendunt synocham appellatam, quæ à
principio vsque ad finem nullam habet intermissionem:
ac tandiu perseuerat hominemq; deurit, donec
qui ei causam afferunt humores, aut
ex toto absumantur, aut co-
quantur, aut vtrun-
que patiantur.

Galeni

GAL. DE INAEQVALI INTEMPERIE

LIBER

Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Omnes Modos docet quibus Inæqualis Intemperies & in Vniuerso corpore & in Aliqua animalis particula oritur.

Quot Modis Inæqualem Intemperiem fieri contingat. CAP. 1.

INæqualis intemperies alia in toto animalis corpore fit, veluti in ea hydropis specie, quam Græci ἀνασάρκα vocant: & febribus ijs, quas ijdem hepialas appellant: fereq; reliquis omnibus, exceptis quas hecticas nominat. Incidit autem & in vna qualibet parte, cum ea vel œdemate, vel phlegmone, gangrena, erysipelate, cancro ue est affecta: huc pertinet & qui elephas dicit, & phagedæna, & herpes. Verum hæc oia cũ fluxione consistunt. Absq; aũt materiæ affluxu † solis partiũ qualitatibus alterari dis, inæquales intemperies fiunt, vtiq; refrigeratis ijs, aut deustis, aut immodice exercitatis, aut feriatis, aut aliquid id genus passis. Iã ex ijs quæ foris corpori occurrunt, † inæqualis intemperies gignitur, dum id vel frigefit, vel calefit, vel siccat, vel humectum redditur. Quippe hę simplices intemperies sunt, veluti in ijs, quæ de temperamentis scripsimus, est monstratum: compositæ ex ijs aliæ quatuor sunt, cum corpus vel calefit simul & siccatur, vel calefit simul & humectatur, vel refrigerat simul & siccescit, vel refrigerat pariter & madescit. Quod aũt eiusmodi intemperies ab æqualibus eo distent, quod in omnibus intemperãter affecti corporis partibus æqualiter nõ insint, id clare liquet. Ergo quis sit omnis inæqualis intemperaturæ generandæ modus, in proposito libello statutum est exequi. Admonendi autem sumus, quo clarior nobis omnis disputatio sit, de omnibus corporis particulis, principio à maximis sumpto, quæ scilicet ne vulgo quidem sunt ignotæ: siquidem manus, & pedes, & ventrem, & thoracem, & caput, nemo est qui ignoret.

† *dũ solis qualitatibus alterantur partículæ.*

† *inæquales ĩtẽperies plures gignuntur.*

Particularum Corporis Diuisio, & Libri Propositum. CAP. 2.

DIuidamus autem earum rursus vnamquanq; in proximas sui, quæ πρόσεχῆ græce dicuntur, particulas. Verbi gratia, crus in femur, tibiam, & pedem: Item manum, in brachium, cubitũ, & summam manum. Iam summæ manus ipsius propriæ particulæ sunt carpus, metacarpiũ, & digiti. Digitorum vero particulæ sunt, ossa, cartilago, ligamentum, arteria, vena, membrana, caro, tẽdo, vnguis, cutis, adeps. Has autem diuisisse in aliam speciem non est, sed sunt similares ac primæ, exceptis tamen arterijs & venis: Hæ nanq; ex fibris & membranis sunt conditæ, veluti in tractandæ dissectionis ratione est traditum. Quin etiam complura esse spatia inter ipsas primas & similares particulas, atque ijs etiam plura maioraq; inter ipsas instrumentales & compositas, aliqua vero & in vna qualibet similari particula veluti osse cuteq;, hæc quoq; omnia in ijs, quæ de administrandis dissectionibus scripsimus, sunt prodita. Ac quæ mollia quidem sunt corpora, ea qm̃ sibi inuicem incumbunt, interposita spatia latere conspectum faciunt: Quę dura siccaq; sunt, in ijs cernere spatia licet, sicuti ossium cauernulas. Continent hæ naturaliter multum in sese humoris, huiusq; crassi & albi, in id comparati vt ossa nutriat. Quę in cute foramina sunt, ea qua ratione fiant, in ijs quæ de temperamentis præcepimus, est dictum. Atque hæc moniuisse necessarium erat clari tatis causa eorum, quæ à nobis deinceps sunt dicenda. De inæquali vero intemperie nunc agẽdũ, tum quænam eius natura sit, tum quot eius generandæ modi. Ergo cp̃ in omnibus particulis corporis quod ita est affectum, vnica temperies non sit, prius est dictum, verum id commune omnis

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 85 sur 390

intemperamenti inequalis est. Differentię eius, ipsam corporum affectorum sequuntur naturam, E
cum aliter simplex caro, aliter vniuersus musculus, † impari temperamento sit affectus.

† in inæquale peruenit tẽperamentum.

Quo pacto Inflammatio in Aliqua Particula oriatur & finiatur. CAP. 3.

QVippe calida fluxio, vbi in musculum procubuit, primùm maiores arterię venæq; opplentur ac distenduntur, ab ijs minores: atque ita res procedit, donec ad minimas sit perũctum. In ijs vbi valenter impacta fluxio est, nec amplius contineri põt, partim eius per ipsarum ora, partim per tunicas colatum foras trãsmittit: tum vero spatia ipsa vacua, quæ inter prima sunt corpora, fluxione implentur. Sic omnia ab humore, omniq; ex parte incalescunt, ac perfundũtur. Ea sunt nerui, ligamenta, membranæ, caro ipsa: anteq; hæc arteriæ & venæ, quæ scilicet & primæ & præter cætera vario dolore afficiunt. Quippe interius à fluxione tum excalfiunt, tum distendũtur, ac diuellunt: exterius non modo excalfiunt, sed etiam premuntur, ac degrauant. Reliquæ particulæ aliæ incalescendo solum vel comprimendo, aliæ vtroq; genere laborant, appellaturq; morbus ipse Phlegmone: Est aũt iæqualis intemperies musculi: Feruet enim iã qui in eo est sanguis: is secum excalfacit primum quidem ac maxime arteriarum & venarũ tunicas, mox vero oia quæ extra has sunt, quibus scilicet circunfunditur. Ita duorum alterum necesse est sequi, vt si fluxio vicerit, corruptio sequatur victorum corporum: sin fluxio sit victa, vt musculus ad naturalem statũ redeat. Esto igitur prius victa fluxio (rectius enim à melioribus incipitur) duplex hîc incidit curationis genus, q̃ vel digeretur quicquid humoris in particulam procubuit, vel concoquetur: verũ digestio optanda maxime curatio est. Concoctionem hæc duo necessario sequuntur, puris generatio, & eius in aliquod spatium abscessio. Abscedit aliquando in capacitatũ, quæ propinquæ sunt, tum maximam tum minime momentaneam, quod sanè abscessionis genus optimum est: Aliàs in non momentaneam quidem, non tamen maximam: Interim in maximã, non tamen non momentaneam. Ac quæ in ventriculum incidunt abscessionum, optima est quæ in sinum eius internum abijt, in quem etiam plerunq; se aperiunt: mala vero, quæ sub peritonæum. Pari modo in ijs quæ circa cerebrum existunt, bona est, quæ in priores eius vẽtriculos abscedit: mala, quæ sub inuolucra eius, item, quæ in posticum eius ventrem se recipit. Qui vero circa costas abscessus colligunt, hi in capacitates erumpunt thoracis: Ac musculorum quidem abscessus, sub cutem: viscerum vero vel in arterias & venas quas in se continent, vel in membranam qua operiũtur, quæ ipsis pro cute est. At si victæ à fluxione particulæ fuerint, in tantam deueniẽt intemperiem, vt inde tum earũ pereat actio, tum ipsę spatio corrumpant. Porrò desinent tum primum dolere, cùm mutatrici qualitati fuerint adsimilatæ: non enim cum mutata particularum temperies iam est, siue (vt sic loquar) in G
ipso mutatum esse, dolent, sed dum mutantur, siue in ipsa mutatione: quemadmodum mirus dixit Hippocrates, ‖ Dum alterascit ac corrumpit natura, dolores fiunt. Alteratur autem ac corrumpitur cuiusq; natura, cum vel calefit, vel frigefit, vel siccatur, vel humefit, vel eius vnitas dissoluitur: in ijs quidem intemperamentis, quæ inæqualia sunt, ex calefaciendo vel ex frigefaciendo potissimum, quippe cum efficacissimæ qualitates hæ sint: secundo loco è siccando vel humectando: ex esuriendo vero vel sitiendo, deficiente hîc humida, illic sicca substantia: ex vulnerando, & erodendo, & tendendo, & premendo, & conuellendo, vnitate ipsa soluenda.

phlegmone

abscessio

in lib. de Locis in homine.

De Ortu Inæqualis Intemperiei in V niuerso corpore animalis. CAP. 4.

ERgo si calor sanguinis in particula, quæ phlegmone laborat, mitis est, tum qui in toto animalis est corpore mediocriter attemperatus, non facilè vnà cum afflicta particula calefit: Sin vel ille feruet vehemẽtius, vel qui per totum spargitur animal, biliosus est, ilico totus ad calorẽ vertit: Multo vero magis sicubi ambo concurrunt, vt & qui in phlegmone habet, admodum calidus sit, & qui in toto est animante, biliosus. Porrò calefit primùm qui in arterijs est sanguis, q̃ scilicet is tum natura calidior, tum vero magis spirituosus sit: post hunc vero ẽt qui in venis est. Quòd si propinqua visceri, cui plurimus sit sanguis, obsessa phlegmone particula fuerit, iam celerius cum hoc H
vniuersus qui ĩ animali est sanguis, calore afficit. Vnoq; verbo, quicquid ex facili alterabile est, aut calidum natura, id à quouis calefaciente primum excalfit. Nõ secus & ab eo quod frigefacit, quicquid facile alteratu est, vel natura frigidum, id primũ refrigerat. Ac promptus quidẽ ad alterandũ spiritus est, vtpote ex tenuissimis constans partibus. Calidissima natura est flaua bilis, at frigidissima pituita est. Reliquorum humorum sanguis, post flauam bilem maxime est calidus, sicut nigra bilis post pituitã est frigida. Quin etiam alterat flaua bilis leui momento, ex quouis in eam agẽte: nigra ægre alterascit. In summa quicquid tenuium est partiũ, id prompte alterat: contra cui crassę sunt partes, ægre. Ita necesse est, multifariæ phlegmonis alterationes incidant, propterea q̃ multifariã affecta sunt corpora. Principio nanq; succus qui phlegmonem excitat, magis minus ue calidus est: Deinde succi putrefactio, pro ipsius natura respondet: Nõ minimũ certe, prout is magis minus ue est impactus: quippe quę perspiratu carent, celerius putrescunt, veluti & in externis accidit omnibus: Cæterũ cùm calida tẽperie sunt & humida, tum vtiq; potissimum. Iam ipsa phlegmone laborans particula, vel propè, vel longè sita est à multi sanguinis visceribus: totusq; sanguis vel biliosus est, vel melancholicus, vel pituitosus, vel spirituosus, atq; hæc oia magis minusq;. Quare necesse est multiformes fieri alterationes, siue alterum alteri sit collatum, siue idem sibi.

A *Vsquequo Inæqualis Intemperies, in Febribus intelligatur.* CAP. 5.

Fiunt hæ oẽs inæquales corporis intẽperies, maxime quidẽ inflãmato eo qui in phlegmone est sanguine, deinde eo qui in visceribus habet & corde: atq; huius maxime eo qui ĩ sinistro eius sinu est: In quẽ (sicut in opere de vsurpandis manu dissectionibus est dictũ) si viuo ẽt animante, nec adhuc febre tentato, dimittere digitũ velis, vehementissimũ deprehẽdes calorem. Quo magis verisimile est, vbi totũ corpus p̃ter naturã incalescit, hunc maxime sinum ad summũ peruenire caloris, quippe cũ tenuissimũ maximeq; spirituosum sanguinẽ habeat, ac moueat perpetuo. Cęterũ in febribus id genus omnibus, calefit quidẽ sanguis aliqũ vniuersus, quicunq; calorẽ illũ pręter naturã, qui ex humoris putrescentia est obortus, concepit: non tñ aut arteriarũ venarum ue tunicæ, aut aliud vllũ circũiacentiũ corporum prorsus iam tẽperamentum suũ mutauit, sed adhuc mutat atq; alterat incalescens, siue vt sic loquar, calefiens. Quo d si longiore tempore hoc patit, etiam vincet aliqũ: prorsusq; mutabit ita, vt non amplius calefiat, sed iam sit pręter naturã calefactũ. Porro terminus mutationis est, cuiusque particulæ functionis læsio: Ad quem vsq; terminum vniuersa alterationis latitudo, via est in id quod præter naturam est, veluti mistum cõeq; ac mediũ quiddam ex contrarijs vtriusq; compositũ, ipso naturali prorsus affectu & eo qui iam planè est præter natu-

B ram. Ergo toto hoc tempore corpus incalescens, pro modo alterationis ẽt ad portionẽ sentit dolorem. Cum vero oẽs corporis solidæ particulę excalfactę ad absolutionẽ iam sunt, eiusmodi febrem hecticã Græci vocant, ceu non amplius iam in humoribus & spiritu solũ, sed & in corporibus ijs, q̃ habitus rõem habent, cõprehensam. Hęc doloris est expers, putantq; qui ea febricitant, oĩno se febre carere: neq; enim "sentiunt eius calorẽ, oĩbus. s. eorũ partibus æque percalfactis. Sed & conuenit de his inter naturales scientiæ professores in ijs, quę de sensibus produnt: Neq;.n. citra alterationẽ est sensus: neq; in ijs quæ iã ad perfectionẽ sunt alterata, dolor. Itaq; ẽt hecticæ febres oẽs, tũ sine dolore sunt, tũ nec sensu ab ijs qui ipsis laborãt, perceptæ: nõ.n. ex eorũ particulis hæc agit hæc patit, cum oẽs inter se iam similes sint redditæ, ac vnicam habeant consentientem temperiem.

Non Quamlibet Alterationem ad Inæqualem Intemperiem producendam sufficere. CAP. 6.

Quod si alia earum calidior est alia frigidior, at certe eatenus est frigidior, vt vicinam nihil offendat: alioqui, sic. s. partes quæ pro natura modo se habent, mutuo se offenderẽt, vtpote quæ sic quidẽ tẽperamentis dissideant: caro nanq; calida particula est, os frigidum. Cæterum tã harũ partiũ q̃ reliquarum oĩum indolens inæqualitas est, modi excessus merito. Sic nãq; neq; aer qui nos ambit, prius offendit, q̃ ad immodicum calorem frigus ue est immutatus: cuius

C alioqui quæ in medio sunt differentias, tametsi numerosas ac manifestũ excessum inter se habẽtes, citra noxam sentimus. †Ex his ergo fortasse nec illud durius dici videat, quod Hippocrates alicubi ait, Omnem morbum vlcus esse: quippe vlcus vnitatis est diuisio. Immodicus vero calor ac frigus proxime accedunt, vt vnitatẽ soluant: plurimus quidẽ calor, dũ segregat ac incidit substantiæ continuitatem: summum vero frigus, tum stipando, tum introrsus pariter trudendo, quædam exprimit, quædã quassat. Atque hunc quispiam immodici caloris ac frigoris terminũ statuẽs, fortasse non incommode sentiat. Seu vero is, seu alius immodici excessus terminus est, certe consistere omnẽ immoderatũ excessum in habitudine ad aliquid, iam liquet. Non.n. pari rõne a calidis frigidisq; afficit oẽ corpus: indeq; fit, vt aliqua animaliũ conuenientes inter se succos hẽant: aliqua nõ solum non conuenientes, sed ẽt qui se mutuo corrũpant: veluti homo atq; vipera, quorũ vtriusq; saliua alteri est pernicies. Ita vtiq; & scorpium necaueris, si ieiunus illi inspueris. At non homo hominem morsu interimit, nec vipera viperam, nec aspis aspidem: Siquidem quod simile est, id con

D gruum amicumq; est: quod contrariũ est, inimicũ ac noxiũ: Augetur.n. quidq; ac nutrit a similibus: perimitur ac corrumpit a contrarijs. Itaque ẽt sanitatis tutela, per similia perficit: morborum sublatio, per contraria. Verum de his alius est sermo. Hecticam "vero febrem quę iam habitũ corporis occupauit, minime sentit qui ea laborat: Reliquarũ febriũ nulla est quæ non a laborãte sentiat: sed aliæ magis, aliæ minus ægrotanti sunt graues. Sunt ex ijs & quæ rigorẽ ingerant: fit.n. id quoque symptoma, veluti alia multa, ab inæquali intẽperie. Rõnem tñ generandi eius in proposito libro tradere non est, priusq; de naturalibus facultatibus demonstratũ fuerit, quot hæ qualesq; sint, tum quid agere quæq; sit nata. Verũ in libris de symptomatum causis, de omnibus agetur.

De Reliquis Causis Intemperiei Inæqualis, Quæ fit in corpore vniuerso. CAP. 7.

Sed reuertor ad inæqualis intemperamẽti differentias: nã quẽadmodũ ex phlegmone febris nascatur, tum q̃ phlegmone omnis ac febris oĩs præter hecticas, ex morbis sint, quibus inęqualis sit intẽperies, dictũ iam est. Porro accendi febrẽ & citra phlegmonẽ ex solis humoribus putrescẽtibus licet. Neq;.n. ea solũ q̃ inculcata sunt & perspiratu prohibita, putrescũt, verũ celerrime ea maximeq;: cæterũ putrescunt & alia multa, q̃ putredini sunt opportuna. Dicet vero de horũ opportunitate alio loco. Iam alio quoq; genere inæqualis oriri intẽperies in toto corpore põt, modo fuliginoso vapore detento: modo exercitationibus & plusculis laboribus calore adaucto: modo ab ira cũ sanguis imoderatius feruet: mõ cũ ex deustione quatus externa incalescit. Porro q̃ ẽt in his oĩbus febribus, non secus quam in ijs q̃ ex phlegmonis fiant, supra est dictũ, tũ pro viribus effectricis causæ, tũ pro corpis ipsius affectu, alij magis febricitẽt, alij minus, alij haudquaq̃, apertũ esse arbitror:

† *Clarius. vt de ex his periclitatur et oratio illa habere æquitatem (ut alicubi et Hippocrates ait) q̃ dicit, oẽm et c.* In libro de Fracturis cõ. 3. t. 34. 7. 246. d

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 87 sur 390

bitror: Æque vero & ꝙ intemperies ipsa non nunquã spirituosam tantum inuadit substantiam, E
non nunquam ipsos etiam succos, clarum id quoque reor: Sed nec minus illud, ꝙ omnibus huiusmodi febribus, si traxerint, hectica superueniet. Iamq; sermo noster propemodum ostendit, inæqualem hanc intemperiem aliquando ex calida frigidaue substantia, quæ in particulã aliquam influat, accidere, veluti in ijs fiebat, quos phlegmone infestat: sæpe non ita, sed ipsa corporis temperie in qualitate mutata. Tum ꝙ alterantium eam, quædam ortum habẽt ab ipso corpore, quædam extrinsecus: vtiq; cùm ex putredine tantum aliqua vel phlegmone excitatur febris, ab ipso corpore: cùm ab vstione vel exercitatione, extrinsecus. Dicetur autem & de his fusius in morborũ causis. Tanquam autem ex deustione accenditur febris, alterato videlicet corporis temperamẽto: itidem non nulli sæpe ex frigore refrigerati toto corpore vehementer sunt, aliqui vero etiam perierunt. Iam ꝙ hi omnes etiam doleant, ne id quidem latet.

De Intemperie Inæquali, In qua Calor & Frigus simul sentiuntur. CAP. 8.

POrro dolent & qui ex rigore ingenti vehementer perfrigerati, celeriter sese excalfacere properarunt: multiq; eorum cum subito ac simul manus igni admouerunt, ingentem circa vnguium radicem sentiunt dolorem. Et quisquam, cum tam luculenter videat intemperiem inæqualem doloris esse causam, etiam de internis doloribus dubitet aut miret, quo pacto citra phlegmonẽ F
subinde vel laxiore intestino quod colon Græci vocant, vel dentibus, vel alia quauis particula homines doleant? Nam neque talium vllum mirabile est, nec quemadmodum simul rigeant & febricitent ęgrotantium aliqui. Quippe, si pituitosus succus qui frigidus est, quemq; Praxagoras vitreum appellat, & amara bilis quæ calida est, simul abundent ac per sensibilia membra moueãtur, nihil miri est vtrunq; à cubante pari modo sentiri. Neque enim si hominem sub Sole feruido statuas, & aquam illi frigidam infundas, fieri potest, vt non simul & à Sole calorem, & ab aqua frigus sentiat. Verum hoc casu ambo extrinsecus sunt, nec paruis portionibus incidũt: in febribus vero, quas hepialas vocãt, tum ab interno, tum exiguis portionibus: eoq; vniuersum corpus ambo sentire videtur. Cùm enim tenuissimis portiunculis aspersum per corpus tum calidum sit tum frigidum, nullam sensilem alterius portiunculam ita paruam deprehendimus, in qua non alterum sit comprehensum. In ipsa tamen accessionis inuasione, aliqui febricitantium tum rigent, tum vero febricitant: tum ambo sentiunt, frigus immodicum, & calorem vna, verum non eodem loco: quippe cũ possint quæ excalfactæ sunt partes, manifeste à refrigeratis discernere, nam intus & in ipsis visceribus calorem sentiunt, in externis partibus vniuersis frigus. Tales perpetuo febres sunt, & quæ græce lipyriæ vocantur: præterea quoddam ardentium febrium perniciosum genus. Quod igitur G
in his, maioribus portionibus accidit, hoc in hepialis contingit minutis: Inęqualis nanq; est & harum febrium intemperies, sed nec minus reliquarum omnium, exceptis tamen hecticis. Quin etiã ijs qui rigent, nec tamen febricitant, inæquale temperamentum est: Rarum tamen est id symptoma: cæterum incidit tum mulieribus, tum quibusdam aliqũ viris. Debet autem omnino deses pręcessisse vita: aut certe ciborum copiam lõgiore spatio homo sumpsisse, ex quibus tardus, frigidus, crudus, & pituitosus nascatur succus, qualem. s. Praxagoras vitreum existimat. Porro antiquitus nemo (vt videtur) ita est affectus, vt qui nec adeo ocioli, nec in victus saturitate viuerent: Indeq; factum est, vt scripserint antiqui medici, ‖ Rigori febrem necessario superuenire. Veruntamẽ tum nos ipsi, tum alij iuniorum medicorum non pauci, sæpenumero vidimus rigorem, quem nulla secuta sit febris. Porro componitur ex hac intemperie, & ea quæ febricitantium est, hepialus: appello ita febrem illam, cui ambo semper accidunt: At in qua rigor quidem præcedit, febris vero sequitur, veluti in tertianis & quartanis, hanc hepialum non voco. Ita ex duplici inæquali intẽperie hepialus componitur, et iam aliæ febres, præter hecticas, ferè omnes.

A.l.4.f.1.t.2.c. 6.4.28.a

* Al. fiunt.

Lib. 1. de Morbis.

De Intemperie Inæquali Particularum, quæ Tumore aliquo præter naturam correptæ sunt. CAP. 9. H

SImili genere qui particulæ alicuius cum tumore morbi sunt, hi quoq; oẽs perinde ac phlegmone, cum intemperamento inæquali consistunt, Cancer, Erysipelas, Carbũculus, Herpes, Oedema, Phagedæna, Gangræna: quippe cõe his omnibus est, vt ex fluxione humorum sint orta. Dissident in eo, ꝙ alij ex pituitoso, alij ex bilioso, vel melancholico succo: alij ex sanguine vel calido, & tenui & bulliente, vel frigido & crasso, vel alio quopiam genere affecto, fiant: declarabitur enim alio loco de horum membratim differentia diligenter. Quod ad propositam disceptationem pertinet, hoc tantum dixisse abunde est, ꝙ qualiscunq; est fluxio, eadem ratione quenque predictorum affectuum creat, qua prius ex calida & sanguinea phlegmonem gigni monstrauimus. Sed nõ minus etiam similarium ac simplicium primorumq; in ijs corporum lingula, sic à fluxione affecta, ad inæqualem intemperiem deuenient: cæterum extrinsecus pro rheumatis ratione calfacta, refrigerata, siccata, vel humectata: ad profundum vsque non dum similiter affecta. Quod si tota per tota mutata alterataq; sint, fiunt quidem ilico à dolore libera: in difficiliori tamen sic constituta sunt statu. Hæc prænouisse ijs, qui opus de medicamentis sunt percepturi, & post id medendi methodũ, abunde mihi satis videtur.

Galeni

GALENI DE MARCORE LIBER

Augustino Gadaldino Mutinensi medico interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Quot Genera Marcorum, Qui curari nequeant: ac Qualis Curatio ijs qui sanari possunt adhibenda.

Quid & Quotuplex sit Marcor: ac Quæ eius Causa potissima. CAP. 1.

A.l.4.f.1.t.3.c. 9.433.g

Marcor, quem marasmum Græci vocant, corruptio est viuentis corporis ex siccitate. Sed cùm bifariam corruptio dicatur, altera quæ fit, altera quæ facta est, in priori certe significato appellatio sumenda est: Ita quoq; & ipse marcor, alter à marcuisse, à marcescere alter, de quo nunc sermo habetur, dici potest. Cùm autē marcor (vt diximus) sit viuentis corporis corruptio: triaq; sint viuentium genera, animalia, stirpes, ac semina, & ob hæc etiā fructus: horum proprie marcor affectus esse dicitur: Per translationem vero alias etiam quæ ex siccitate proueniunt corruptiones, marcorem nuncupant, vt & ad ignem, multoq; adhuc longius, ad omnia quę paulatim corrumpuntur, nomen hoc traducāt. At vero nos non de vllo aliorum, quę haud propriè marcescere dicuntur, sed de eo duntaxat, quē diffiniuimus marcore, præcipueq; cùm in animalis fit corpore, dicere nunc statuimus: communitatem tamen disputatio hæc cum stirpibus necessariò obtinebit. Cùm igitur quatuor modis simplicibus ac primis viuentia omnia corrumpantur, & eorum substantiæ quatuor sint elementa, marcescere ea dicimus, quæ ob siccitatem corrumpuntur. Quę si hoc ipsum solum habeant, vt siccentur, altera elementorum oppositione, quæ est caloris & frigoris, intra proprios terminos manente, simplex is marcor est: si vero siccitati caliditas vel frigiditas immodica adiungatur, compositus iam duplexq; tunc corruptionis erit modus. Simplex igitur marcor ob inediam fieri videtur, vbi quis vel ex electione famem tolerat, vel præ ciborum inopia fame conficitur: Qui autem cum frigiditate coniunctus est, tum senescentibus euenit: tum ijs etiam, qui ex quodam morbo in similem senectuti affectionē incurrunt: At qui adiunctam habet caliditatem, in aliquibus hecticis febribus fieri conspicitur. In stirpibus porrò tum totum ipsum corpus, tum singulas earum particulas, vbi præ siccitate fiant corruptiones, marcescere dicimus. Non ita tamē in animalibus, sed totum quidem corpus dicimus marcescere, de nulla vero sigillatim particula nomen hoc consueuimus proferre: Præsensq; nobis sermo haudquaquam de eis quæ ob aliquod symptoma siccātur, particulis, institutus est, sed cùm totum adeo sic affectum fuerit corpus. Iam igitur si totius corporis affectus est marcor, illud etiam nobis perspicuum est, nūquam ipsum fieri posse nisi animalis principium affectum fuerit. Quin etiam fieri nullo modo potest, vt alius quidē in toto animali sit affectus, alius autem principium occuparit: Quare cordis corpus siccari marcescētibus est necesse. Ergo si causas omnes inuenerimus, à quibus cor solet exiccari, non ignorabimus etiam, vtrum marcescentes omnes insanabiles sint, an vero ex ipsis non nulli sanari possint.

A. ibidem.

Quando Marcor

Senectutem esse Ineuitabilem: ac De cuiusdam Sophistæ fatuitate, qui Immortales se Homines redditurum pollicitabatur. CAP. 2.

Satius igitur fortasse hoc in loco fuerit disputationem ad principium reducere. Sanè optimū erit principium, si senectutis causa cognoscatur, cùm ex marcoribus hic vnus videatur maxime esse ineuitabilis, vt etiam secundum naturam esse existimetur: Singula vero naturæ opera ineuitabilia sunt, generationisq; ordinem necessarium habent. Sed & huic ipsi vnum aliud præmittendum est, vt.s.dictionis huius/secundum naturam/significata cognoscamus. Neque enim profectò

profectò eodem dicimus modo secundum naturam esse senectutem, quo nutriri ac augeri: quippe cùm hęc naturę sint opera, senectus vero non opus, sed affectus necessariò consequens. Nullū siquidē, qd genitū sit animal, ἄγηρον id est insenescibile senij ve expers visum est. Ideoq; nō nulli senium secundum naturam esse dixerunt, q omnia quæ à natura dispēsantur, necessariò consequa tur. Itaque si senectutem esse secundum naturam in hac capiatur significatione, alia deinceps huius dictionis significata, de quibus male quidā (vt alibi ostendimus) opinati sunt, inuestigare non erit necessarium, nullaq; amplius in oratione supererit dubitatio. Nam si intelligunt, quo nunc dictum est modo, verum sanè est senectutem secundum naturam esse, ac ineuitabilem, siquidem necessariò naturæ opera consequitur. Quanquam nostro hoc sæculo philosophus quidam librum conscripsit, in quo, quo nam quis modo possit senij expers perpetuo permanere, ostendit. Ædidit porrò hunc librum, cùm annum adhuc quadragesimum ageret: ætate vero vsque ad octogesimum annum peruenit: atq; gracilis adeo siccusq; euaserat, vt præclare illud Hippocratis dictū in prognosticis, in eum quadrare posset: ‖Nares acutæ, collapsa tempora, oculi cōcaui, frigidæ contractæq; aures, & imis partibus leniter versæ, cutis circa frontem dura & intenta ac arida. Cùm igitur aspectu talis iam redditus irrideretur, quando alios conabatur docere, vt quis senij expers permanere posset, posteriorem de admirabili agerasia (quasi insenescentiam dixeris) æditionem tradidit, sic enim illam eò volumine appellabat: ostendens non quemlibet senij expertem permanere posse, sed ad hoc natura opus esse accommoda, præcipueq; si prima educatio proba iecerit fundamenta. Pollicitabaturq; se infantium, qui ad hoc idonei essent, corpora redditurum immortalia, vbi ipse eorum curæ statim ab initio preficeretur: minimeq; eius reprehendi poterat pollicitatio, cùm illi prius moriendum erat, q̄ quos suscepisset pueros, viri euasissent. Summam igitur eius stultitiam cæteri omnes contempsere: ego vero nequaquam, sciens pleraq; etiam alia decreta ijs, quæ per experientiam cognita sunt, aduersantia, rationales multos viros enunciasse, rationū probabilitate deceptos. Neq; hoc igitur quantum ad rationem attinet, mirum est. Illud enim, Corrumpetur omnino quodcunq; genitum est, nec eam quæ scientiam efficit, consecutionem habet, nec necessariam, sed quæ vsque ad id, quod probabile est, procedit, quemadmodum in commentarijs de demonstratione nobis demonstratum est. Quanquam hac vtuntur ratione ferè omnes, qui senescere animalibus necessarium esse ostendunt, id ipsum esse viam dicentes ad corruptionē, necessariò omnibus generatis consequentem. Hactenus igitur ex experientia sola senium necessarium est, ac secundum naturam, quemadmodum sanè & ipsa mors: quæ nec ipsa demonstrata est ab ijs, qui prompte enunciant ac dicunt, quicquid genitum est, id omnino etiam necessariò interiturum. Etenim sophistarum mos est contra experientiam dicere: quod & ille arbitror fecit, qui animal omne ex agendorum ignoratione interire senescereq; asseruit.

in Prog cō. 1. t. 6. & 7. 4². 191. a. b

Refellit Opinionem eorum qui Calorem Innatum Flammæ comparantes, ita ab eo corpora, sicuti à flamma ligna, absumi dicunt. CAP. 3.

QVapropter fortasse melius erit, vt nos quænam causa sit inuestigemus, ob quam tum animalia, tum stirpes singulæ senescunt, cernimus siquidem tum ea exiccari, tum eiusmodi affectum illis esse senium: quamuis nonnulli aliter opinati fuerint, asseruerintq; frigidos humidosq; esse senes: eorum tñ deceptionis causam in libris de temperamentis ostendimus. Nunquid igitur ob id (vt à quibusdā dicitur) exiccantur animalia, q innatus sibi ipsis calor, veluti quidam ignis existens, incrementum ex qua accenditur materia, sumit: huic enim inditus est, ab hac nūquam separari potest, ex hac deniq; omnia habet. Nuper ergo nata animalia, quemadmodum & ipsæ etiam stirpes, vniuersa sunt humida: ideoq; calor humiditatis copia tunc veluti suffocatus, vix se ipsum attollit, vt qui nebulosus, tardus, & ad motum difficilis existat: Temporis autem progressu, humiditatem illam superat, ac omni materia euadit superior: iamq; non nebulosus, turbulentusq;, nec fumosus, sed purus & æthereus redditus, suos ipsius motus vniuersos libere commonstrat. Et, vt breuiter totam rem complectar, Sicuti flammæ, vbi in humida inciderint ligna, principio quidem opprimuntur, ac veluti suffocantur, quòd paruæ admodum imbecillæq; sint: temporis vero spatio paulatim splendent ac crescunt, paulatimq; materiam superant: ac tandem cùm iam totam superauerint, in maximam attolluntur magnitudinem, quod certe ipsis vigor est ac robur: deinceps vero hoc alimento iam deficiente, marcescunt ac extinguuntur: Eodē etiam modo (inquiunt ipsi) calor qui in nobis est, corpori tanquā materię cuidam inditus, principio quidem humidus ac imbecillis est: deinceps vero vsque ad vigentem ætatem increscens, tum splēdet, tum augetur, ac in amplissimam eleuatur magnitudinem, ignis flāmam imitatus: ab hinc alimenti penuria paulatim marcescit, idq; est senium: mox vero iam prorsus extinguitur, quod est mors. Hæc ratio ab omnibus fermè recentioribus tum medicis tum philosophis probatur: quæ tamen, meo iudicio, vera non est, vt quæ ignis flammam animalium calori comparet, haud sanè intelligens flammas ex corruptione eiusdem materiæ, ex qua succenduntur, ortum habere: animalia vero non sic innatum ab eo qui ea effinxit, sortita esse calorem, sed vt ab illo augenda ac gubernanda: nec vllum dari tempus, quo innatus noster calor per vniuersam materiam ipsam

non

A non ſit extenſus, non eas ſolum facultates quibus fingit obtinens, ſed & pleraſq; etiam alias: nam & nutrimentum ad ſe ipſum trahit, materiamq; gubernat, apponit, agglutinat, aſſimilat: & (vt ſemel dicam) omnia ſecus ac flamma, in innatam ſibi materiam efficit. Nam quæ vnquam flamma materiam, cui indita eſt, auget? quæ materiæ potius alimentum aſſimilat, q̃ ſibi ipſi materiã? quæ denique tot machinationes, vt materiã tueatur, inuenit? non nullas quidem partes circumueſtiens ac claudens, vt nihil ipſis extrinſecus adhæreat: non nullas vero perforãs dilatansq;, canales præterea inſerens, hos quidem vt per ipſos nutrimentum attrahatur, illos vero ad refrigerium ac reſpirationem: ſimulq; excrementa per alios quidem craſſa, per alios vero tenuia excernens. Oẽm huc imprudens de particularũ vſu tractationem transferam, ſi ſingula naturæ opera enarrare voluero: quamuis huius opinionis principes idem eſſe calorem innatum dicant & naturam. Haud igitur recte eum igni aſſimilãt comparantq;, ac corpora ab ipſo corrũpi putant. Cur ergo (aiunt) ab Hippocrate fuit dictum, Interficit igitur nos calor ille, qui corpora produxit? Primũ quidem vobis reſpondebimus boni viri, non eſſe illum ex legitimis Hippocratis librum, in quo hęc dicta leguntur. Deinceps vero, licet Hippocratis decretum eſſe concedatur, declarari tamen oportuerat, quo nam modo dictum fuerat, ac aliquam afferri demõſtrationem. Si vero ex eo fidem ſibi haberi ducunt, quia demonſtrationibus deſtituuntur, parum profecto recte ſapiunt. Equidem verum eſt ob innatum calorem corpora tum ſeneſcere, tum tandem corrumpi: falſus tamen eſt modus, quem ipſi tradunt: neq; enim ſicuti à flamma abſumũtur ligna, ita quoq; à calore innato animantium corpora. Hoc ſane exemplum iis, qui à febre corrumpuntur, accommodari poſſet: idq; quod ab Hippocrate in nuper citatis verbis fuit dictum, tale quid videtur indicare. Exiccari ſane corpora ſecundum quandam naturalem conſecutionem, hocq; ob calorem innatum fieri, omnino veriſſimum eſt, quemadmodum & in primo de ſanitate tuenda libro oſtenſum eſt: idem tamẽ in præſenti quoq; diſputatione repetere nihilo minus eſt neceſſarium.

B

Explic. Hippocr. Loci.

De Neceſſitate Senectutis deq; Eius Principio. CAP. 4.

NAtura quæ ſtirpes animaliaq; fabricatur, omnino ſane generandis ipſis principium quoddam corporeum aſſumit, nulla ſiquidem omnino res eſt, quæ ex nihilo penitus generationis principium habere poſſit: atq; hinc exorſa, ad eum perpetuo ſcopum, qui ſibi à principio in fabricatione propoſitus fuerat, ordinate tendit: Hocq; nihil aliud eſt, q̃ perfectum reddere quod generatur, ſiue id ſtirps ſit, ſiue animal: atque illud profecto eſt perfectum, cui nulla propriarum actionum deſit. Multæq; ſunt ex actionibus, quæ duris indigeant inſtrumentis: & hæc eſt cauſa cur multę in animalibus fiant duræ particulæ. Earum vero generationis principium, cõtra quàm animal perfectum, molle ſit neceſſe eſt, vt bene concinnari, conformariq;, & ad omnia fabricãti ſequax ac preſto eſſe poſſit. Ideoq; quãuis durum quid ſit ſemen, mollis tamen ſtirps fit, humiditate prius moderata irrigatum, vt pro ſemine natura efficiatur. Quare ſi neceſſe eſt, vt animalis generatio principium habeat ex molli ſubſtantia, quæ vt perfecta euadit ita etiam dureſcat, oportet etiã vt in prima elementorum, à quibus animal cõſtituitur, temperatione, tum humidum tum ſiccum exuperet. Ac humidum quidem eſt id, quod aqueum eſt: ſiccum vero duplicis eſt naturæ, vel n. terreum eſt, vel igneum. Atqui fieri ab initio minime poterat, vt ex terreo plus miſceretur, q̃ humidum eſſe animalis principium oportet. Solum ergo adhuc quod igneũ eſt relinquitur, in prima animalis generatione ac compactione neceſſario exuperans. Si igitur facere potuiſſet natura, vt poſtq̃ animal vel ſtirpem ad vigorem vſque perduxiſſet, aliam rurſus viribus parem induceret elementationem, hoc vtiq; duntaxat modo ſine ſenio ac corruptione eius perduraſſet fabrica, ſi tamen illi cuſtodiendæ ſapiens quidam vir præfuiſſet: neque enim ſimpliciter ſic incorrupta perduraret, ſi praua vteretur victus ratione: tuncq; nobis ſuam oſtendere potuiſſet artem Ægyptius ille in re quæ fieri poſſet: Nunc autem cum omnino fieri nequeat, vt prima elementa generationis animalium ac ſtirpium tranſponantur ac tranſmutentur, neceſſarium idcirco eſt, vt poſt vigorem ſiccetur corpus, quanquam non protinus hoc ipſum perpeti illi eſt neceſſe, cùm exiccandi neceſſitas ſibi aduenerit. Verum decreſcens ætas paucam habens ſiccitatem, multos latet, ac ſi non dum marcor quidam ſit: Senectus vero non genere, ſed quantitate ſola, ab ipſa differens, manifeſte deprehenditur. Hæc ergo eſt cauſa, quæ homini non prorſus amenti aperte oſtendit, in omnibus animalibus temporis progreſſu neceſſariam eſſe ſiccitatem, ſenectutemq; nec euitari nec ſanari poſſe. Nam quod primam animalium generationem neceſſario conſequitur, quo modo vnquam aut quo minus fiat, prohibebitur: aut, poſtquàm factũ fuerit, tolletur? Iam vero quod nam ſit ſenectutis principium, & quando ſeneſcere primum incipiant corpora, inueſtigare fuerit opportunum. Ergo qui decreſcentium ſyncriſin (id eſt concretionem ſeu temperaturam) ſiccam eſſe ac frigidam arbitrantur, ſenum vero humidam ac frigidam, in huius tranſmutatione principium ſenectutis ſtatuũt. Nos vero qui in cõmentarijs de temperaturis omnia corpora poſt vigorem ad finem vſque demonſtrauimus exiccari, iure de ſenectutis principio dubitabimus, cùm tota poſt vigorem ætas, ſicca ſit ac frigida. Neque enim quia decreſcentium alter altero magis minus ue ſit ſiccus & frigidus, ſenectutis principium ſtatui poteſt, quando corpus ad plurimum deuenerit ſiccitatis: Illud enim/ad plurimum/in ſoreticam id eſt acerualem, incidit dubitationem:

C

Sic cum

Aliud

D

Vigore senilis

&licet

& licet huiusmodi dubitationem (quod plerunq; aliàs fieri est necesse) contemnere quis possit, sa- E
tius tamen fuerit, vt qui terminis manifestis distinguere rem potest, se ipsum non subijciat dubi-
tationibus non necessarijs. Termini autem manifesti inter decrescẽtem & senilem ætatem, est hu-
midorum excrementorum exuperantia. A quibus quidem excrementis non nulli decepti, humi-
dam (vt diximus) senectutem esse asseruere. Quin & actiones omnes in hac ipsa debilitari, aperte
intueri possumus: & quæ dudum decrescentium ad mortem via latebat, tũc manifeste deprehen-
ditur. Hinc sophistis problemata ex hypothesi fiunt, alijs quidem senectutem esse morbum, alijs
esse sanitatem κατὰ χέσιν. i. in habitudine, seu quæ haud fixa sit: alijs neutrum quid esse: ac nõ nul
lis esse secundum naturam, alijs præter naturam: quibusdam vero & hic medium quiddam inter
ambo esse, ac neutrum visa est senectus, vt nec secundum naturam, nec præter naturam ipsam ap-
pellent, sed tertiam in ipsa nacti fuerint dictionem, quippe qui ipsam non naturâ esse dicant. Has
tamen controuersias dirimere alterius fuerit tractationis.

Quo pacto Senij Celeritas sit coercenda: & Quot Marcorum Genera sint. CAP. 5.

SEnectutis autem marcor dissolui profectò non potest, succurri tamẽ, vt quamplurimùm pro-
ducatur, potest: & hæc est illa medicinæ pars, quæ græce γηροκομικὴ id est senum tutrix, dici-
tur: cuius quidem scopus est (vt etiam ipsa rei natura indicat) obsistere prohibereq; prout fieri po F 5 cop
test, ne cordis corpus adeo exiccetur, vt tandem aliqñ agere desistat: Nam is est vitæ finis, ipsa ni-
mirum cordis ab actione cessatio: quãdiu enim cor secundum propriam sui ipsius actionem mo-
uetur, fieri nequit vt animal moriatur. Quare si fieri potest, vt ipsa corporis cordis aut certe iecо-
ris substantia reddatur humidior, potest & ipsum etiam senium cohiberi: Si autem nemo est qui
iecur & cor se ipsis humidiora possit efficere: sed tẽporis processu, necessariò sicciora euadunt nõ
ipsa solum viscera, sed arteriæ etiam & venæ: senium certe vitari nõ potest: At eius celeritas coer-
ceri potest: quamobrem vĩ Homerus si quid aliud, hoc certè etiam vaticinãs, de senibus cecinisse:

Vt lauit atq; comedit, »
Mollibus in stratis dormire, hæc vita senilis. »

Nam ex ijs quæ humectant, est tum lauacrum, tum molle cubile, tum somnus, tum vero in primis
ac præcipue ipsum nutrimentum. Nam hoc ipsum solum nutriendorum corporum pars efficи-
tur, cùm eorum substantijs assimiletur: Reliqua vero omnia, vel quia non sinant similares partes
vehementius exiccari, vel quia humiditatem in intermedijs earum capacitatibus contentam irri-
gent ac adaugeant, humectandi tum appellationem tum facultatem adepta sunt. Sic ergo, vt di-
ctum nunc est, qñq; possunt iecur & cor humectari, adaucta nimirum, quę in ipsis dispersa est, hu G
miditate: quam & in extenuatis iuuenum corporibus, sæpius quidem in toto corpore manifestè,
non nunq̃ vero in corde etiam et iecore, absumi contingit. Quod vero horum viscerum alterum
arteriarum pulsuumq; sit origo, alterum venarum ac nutritionis, in alia ostensum est tractatione,
in qua de Hippocratis & Platonis decretis tradidimus. Hæc igitur viscera, antequam valida in to
to corpore fuerit sanguinis penuria, moderato non deficiunt nutrimento: Iecur quidem, ꝓ vni-
uersus sanguis hinc principium habeat: Cor vero, ob attractionis vehemẽtiam. Quippe omnes
animalis particulæ proprium nutrimentum ad se ipsas trahunt, æquali tñ attrahendi robore non
vtuntur oẽs: ideoq; in sanguinis indigentia non æque oẽs alimento destituuntur: Cor enim cum
vehementissimam habeat attrahendi actionem, alimento nunq̃ indigebit, nisi prius oẽs animalis
particũlæ ad extremam deuenerint inopiam. Minime igitur suspicandum est, vt cùm ex diutur-
no morbo gracile redditum fuerit corpus, ipsum quoque cor ac iecur pro aliarum omnium par-
tium proportione, gracilia sint. Hoc, si tibi libuerit, in alijs etiã animalibus intueri poteris. Nam
quotiescunq; horum aliquod fame prius confectum incidere volueris, cęteras quidem omnes ip-
sius partes graciles ac siccas inuenies, iecur autem & cor prope secundum naturam esse: moriun-
tur enim post inedias, non tam ob alimenti corporũ solidorum q̃ ob spiritus inopiã, quemadmo- H
dum qui iugulantur. Ac propterea omnes particulæ molles ac humidę æque ac viuentium sunt:
tota siquidem in ipsis contenta humiditas, à qua primùm ipsæ nutriuntur, integra seruatur. At
qui fame intereunt, propius quidẽ ad verũ marcorem accedunt: ac ob id eos marcuisse dicimus,
qñ exquisite loquendi non dũ vlla sit occasio: re tñ vera non marcuerunt, vel saltem non oẽs cor-
poris particulæ. Etenim vbi verus est marcor, oẽs æqualiter partes marcescũt, propterea ꝓ etiam
principia: & hoc in ætatibus quidem senium est, in rebus aũt præter naturã, febris quæ marasmo-
des. i. marcida, appellatur. Est præterea alia quædam affectio proportione rñdens senectuti, quã
nihilo deterius sit, ex morbo senium appellare: non mehercle, vt Philippus, qui eam, marcidam
febrem nuncupat. Neque enim eiusmodi affectio febris esse potest, in qua frigidius q̃ natura po-
stulat, cor factum sit. Iam ꝓ talem obtineat temperaturam, indicium non minimum est, pulsus A.l.4.f.1.t.3.c.
paruus rarusq; redditus, veluti ipse quoq; testatur Philippus. Eiusmodi vero pulsum ob frigidi- 10.433.h
tatem fieri, in libris de pulsibus ostẽdimus. Quin & respiratio ijs, qui ita affecti sunt, pulsui similis
visitur, parua nimirum simul & tarda ac per longa interualla: quæ & ipsa partium ad cor attinen-
tium frigiditatẽ indicat: vt in cõmentarijs de spirandi difficultate à nobis ostensum est. Nec vero
calidum hi expirant, quod & ipsum inseparabile est principio refrigerato: sicuti contrarium, ca-

lefacto.

A lefacto. Vnde igitur est, vt isti febricitent? cùm ipsorum thorax neque circa pectus, neq; alibi, vel ad alas ac ad costarum gibba, vel etiam ad spinam, calidus sit? Sed & hoc ipsum etiam Philippus confitetur: ait tamen eorum pulsum febris signum habere, duritiam scilicet innuens, quam febrium omniũ inseparabile signum statuit Archigenes. Sanè si eum pulsum qui re uera durus est, intelligit, omnibus marcescentibus is certe inest ob arteriarum siccitatem, non tamen febrium est signum. At si eum intelligit, quem Archigenes durum vocauit, nomen tantummodo proferens, nullam tamen rem habens cui nomen hoc attribueret, de hoc quoq; plura à nobis in libris de pulsibus scripta sunt. Senium igitur ex morbo, quoniam frigiditas vna cum siccitate est, febris nõ est.

Alia vero species, quam marcorem θερμοῦ.i. torridum Philippus nominat, vere est marcor, quemadmodum etiam & qui Syncoposus appellatur. Estq; his ambobus pulsus frequens & parvus: specialiter vero ijs, qui torrido affecti sunt marcore, accidit, vt dum oscitãt, spiritum efflent calidum, vt iure ipsum æstui assimilare possis. Oritur autem (vt diximus) torridus hic marcor ex caliditate ardentissimisq; febribus, ac præsertim in sicciore corporis habitu. Qui autem syncoposus appellatur, fit, vbi qui syncopa fuerint correpti, vehemẽtiam quidem periculi in præsentia euitarint, relictum tñ deinceps ipsis fuerit aliquid syncoposæ affectionis. At vero frigidus ille marcor, qui senectutis affectionem similem obtinet, fit ex permutatione febrium quę tum per aquę frigidæ potionem, tum per ea auxilia, quæ refrigerandi gratia hypochondrijs ac thoraci imponi solent, fuerint secus ac oportet refrigeratæ. Illud autem, secus ac oportet, duplex est, nimirum quando quis vel intemperantius vel intempestiuius refrigerantibus vsus fuerit. Possit etiam quãdoq; vtrisque his de causis affectus hic constitui.

Qui Marcores Curari queant: ac de Balnei Vsu aduersus Philippum. CAP. 6.

QVod vero marcor, qui vere iam marcor est, curari non possit, dictum quidem etiam superius est, cùm de senectute tractaremus: dicetur autem et in presenti. Tale quid vsu venit ijs, qui marcorem sanari putant, quale profecto ijs qui opinantur vertebrarum quæ in spina sunt, in priorem partem dimotionem (quæ græce λόρδωσις id est repanditas seu excauatio dicitur) curari posse. Ex eo enim, q̃ in dignoscendis affectibus decepti sunt, putarunt quoq; se rectissime aliquid effecisse: etenim ex ijs quidem qui extenuati fuere, quosdam curarũt: ex ijs vero qui marcuerunt, nullos. Cum autem extenuatorum corporum duplex sit affectio, de vtraque nobis separatim agendum est. Igitur Altera extenuatorum affectio oritur, quando tum ipsa solidorum corporum humiditas, quam proprium ipsis esse nutrimentum diximus, perijt, tum tenerę carnes colliquatæ sunt: Altera vero corpora ipsa attingit, quæ sanè & prima & similaria appellamus. Hæc ipsa est, quæ sanari non potest, quemadmodum sanè nec ipsum senium: Altera vero periculosa quidem est, at non prorsus incurabilis: habetq; cum cæteris alijs affectionibus hoc commune, vt contraria affectui remedia exposcat: non æque tamen ac pleræque aliarũ est tuta. Nam tres has affectiones humectare oportet, hocq; illis ob communem siccitatem est commune: vna vero, quam senectuti assimilamus, calefactionem exposcit: sicuti & vna, quam torridum marcorem vocamus, refrigerationem: commixtam vero quodam modo curationem requirit syncoposus marcor, non qui iam factus sit (huius enim semper oportet meminisse) sed qui adhuc fiat, scilicet cùm humiditas solidis particulis innata, absumitur. Hi quidem sunt curationis scopi. Deinceps vero considerandum est, quomodo tum inueniendæ tum abhibendæ ac vsurpandæ sint remediorum materiæ. Præstantius igitur egisset Philippus, si non solũ, quæcunque in primo de marcore libro, scilicet de morbi istius generatione, & de eius differentia dignotioneq; ac transmutatione tradidit, scripsisset, sed & aliquid etiam de curatione: nunc vero eam videtur omisisse. Nam cùm ego multis iam deinceps annis secundum de marcore librum perquisiuissem, nec ipse vnquam inueni, nec in quempiam alium incidi, qui se illum legisse assereret. In primo vero, quem sanè non nulli propterea q̃ secundus non extet, non primum, sed simpliciter de marcore inscribunt, de balnei vsu meminit: non eos tamen admittit, qui hoc vtũtur auxilio, propterea q̃ ab ipso lędi marcescentes opinatur. Quia vero obiter ac extra institutũ huius remedij meminit, idcirco de eo neq; diffuse pertractauit, neq; accurate vt solet contemplatus est. Quanquam remedium hoc manifeste conspicitur exiccatos humectare, vt facile intueri possumus in ijs, qui vel iter fecerunt per Solem æstiuũ, vel quocunq; alio modo exercitati vel exusti fuerunt: hos enim omnes ac præterea siticulosos, humectat ac siti liberat. Quin & quoscunq; alios, qui quomodocunque vel à vigilijs, vel à curis, vel à venere, vel à cibis, medicamentis ue exiccantibus, vel etiam ab ira exiccati fuerint, tum madefacere tum reficere conspicitur. Sed mihi videtur Philippus balneum in ijs improbasse, qui iam vere marcuere, quos nec aliud quicquam sanaret: Vt bifariam ego ab eius sentẽtia discedam, tum quia non nullos ex ijs, qui vere marcuerũt, sanari posse existimat: tum etiam, quia balneum improbat. Euidenter enim periculum de ipsius facultate fieri licet in ijs ipsis, qui non dum insanabili laborant marcore, quem nec fortasse marcorem, vbi accurate loqui velis, nomines. At nobis nulla de nominibus cura est, vbi res clariori oratione possumus interpretari.

De

De Marcoribus qui Balneo ac Aquæ potu curantur: & de Ipsorum Ortu aduersus Philippum. CAP. 7. E

NAm cum tres sint febrium primæ ac generalissimæ differentiæ, diarias sanè in præsenti excipimus, sermoq; nobis habendus est de febribus ex humorum putredine ortis, atque de hecticis. Itaque febrium quæ ex putrescentibus humoribus accenduntur, balneum remedio est, si post humorum concoctionem adhibeatur. Hecticis vero, quæ solæ sint, nec vllam aliam implicatam habeant febrem, omni tempore lauacrum idoneum est: Si vero implicentur alicui ex ijs febribus, quas humores putrescentes excitarunt, tunc est idoneum, cùm iam humores fuerint concocti. Eadem quoque propemodum esse frigidæ potionis exhibendæ tempora censendum est. Verùm si in hac aberretur, cum magno fit detrimento: balnei vero vsus in prędictis febribus periculo vacat, nisi fortè virium adesse imbecillitatem suspiceris. Et sanè nos plerosque, quibus marcor aduertebatur imminere, his prędidijs curauimus. Dictum autem est in primo de febrium differentia libro, diariarum febrium quasdam cum hecticarum genere communicare, primoq; die nõ posse exquisite cognosci, sed vel in secundo, vel omnino in tertio. Ac cùm primum cognitæ fuerint, aqua frigida sibi ipsis danda est, quippe eo tempore est tutissima, cum & virtus valida sit, & sanguis in corpore copiosus contineatur: nam vbi febres moram traxerint, tunc & vires redduntur F imbecillæ, & sanguis fit paucus. Duplici igitur lęsione plerunq; lęduntur, altera quidem, quia ex aquæ potione pars aliqua feritur ac refrigeratur: altera vero, quoniam qui eam exhibent, nisi modum mensuramq; debitam tenuerint, non solum aliam quampiam particulam refrigerabunt, sed & eam ipsam, quæ principium generationis febris obtinet. Quin si ipsum etiam cor largius refrigeraris, si quidem innatam adhuc suam humiditatem seruet, concidit virtus: sin siccius iã existat, affectio senectuti similis subsequetur. Sed & quo tempore prima hecticarum febriũ indicia manifesta fuerint, eodem etiam vtiliter foris adhibentur refrigerantia medicamenta, si imponãtur super ipsum (vt quispiam dicat) febris focum, de quo paulo mox accurate definiam. Nunc ad balneum redeo, quod ad omnes squalentes febres vtile est, quando nihil aliud ipsis implicatum, prohibeat. Quandoq; vero vtilius etiam est, quàm sint refrigerantia medicamenta, cum squalor vel in toto corpore exuperarit, vel in foco. Focũ febris dico eam animalis particulam, quæ prima suis ipsius solidis partibus immodice fuerit calefacta. Primum ergo est cor, quod calidius debito reddi tum, hecticam infert febrem. Deinceps vero iecur, non per se ipsum quidem, quemadmodum cor, sed quia secum in consensum illud trahat, quãdo non ipse cordis affectus rationem causę obtinebit, sed qui sunt corporum cordi vicinorum. Post hæc est venter. Ab hoc quæcunque possunt G secum cor concalefacere. Quantum igitur ad propinquitatem attinet, pulmo quidem omnium maxime ac potissime, cor concalefaciendo, hecticam siccamq; inferre febrem, quam marcor consequitur, debuerat: hoc tamen fieri non conspicitur: nec facile vnq; viscus hoc affectionem causæ similem suscipiet, tum quia humidum est, tum etiam quia respiratione refrigeratur. Plerunque igitur hectica febris ex reliquis visceribus cum bilioso succo solet consistere, vbi is in patientis ventriculum imbibitus fuerit: & ob id etiam Philippus marcescentium febrium plurimis, erysipelatosam affectionem genitam esse in ventriculo arbitratur. Quòd si in ventriculo, necessariò etiam suspicandum est eandem in iecore constitui affectionem: A quibus solis visceribus affectis credere videtur Philippus marcorem generari. At nos non raro vidimus quosdam membris his illæsis, in corde marcuisse. Cuius quidem cordis haud scio cur oblitus fuerit Philippus, cùm nec ex iecore aut ventriculo solis affectis ostendere potuerit, quomodo febris marcida suboriatur, nisi affectus cordi distribuatur ac communicetur. Neq; vero in hoc solo videtur Philippus aberrare, sed etiam dum non iudicat, ex alijs etiam particulis febrem marcidam constitui posse. Nam si erysipelatosa sola affectio in ventriculo exorta eiusmodi febrem inducit: siq; etiam citra hanc affectionẽ aliquando corpus eius ignitum tantummodo, sine biliosa humiditate: potest etiam in alia quapiã H parte similis fieri affectio: Quæ particula si talis sit, vt secum concalefaciat etiam ipsum cor, necesse omnino est, vt eius affectio febrem generet, quæ omnino temporis processu hectica fiet, ac tandem nisi soluatur, marcorem inducet. Verum de nominibus sollicitum esse non conuenit, quemadmodum ẽt superius est dictum: sed exercendum est, vt oẽs affectiones quæ corpus exiccãt, tum dignoscamus tum recte etiam curemus. In quarum affectionum numero ea est, quæ cum igneo calore coniuncta est, quam sanè balneum perpetuò iuuat, vbi ipsa per se sola constiterit. Non nunquam enim (vt diximus) cum erysipelatosa affectione oritur febris hectica marcidaq;, quæ prius cibo & potu, & ijs quæ extrinsecus apponuntur, refrigeranda est: sed vbi eadem febris per se nulli alteri implicata fuerit, balneum requirit, sicut omnes aliæ siccitates, siue frigidæ, siue calidæ extiterint. Etenim hoc mirabile habent balnea, q; & calidas & frigidas siccitates iuuant: quemadmodũ & hoc, quòd non sitientibus sitim accendunt, & sitientibus eandem tollunt. Quòd autem hæc efficiat balneum, clare etiam nulla adhibita ratione, perspicitur. Cernimus enim (vt superius etiã dictum fuit) eos, qui à Sole & ex itinere calefiunt & exiccantur, vbi loti fuerint, admirabili quodam modo tum humectari, tum refrigerari: nihiloq; his minus illos celerrime calefieri, qui ob vehemens

Balnei vsus.

Max

Max

A hemens frigus calefactione egent. Iam vero qui ex itinere & Sole sitiunt, nõ amplius vbi se lauerint, sitiũt: licuti qui siti vacãt, loti sitiunt: Verum hos multoties, illos semel lauasse oportet. Hęc quidem ita fieri conspicimus, causas verò alibi explicamus.

De Curando Marcore cui Erysipelatosa Affectio coniuncta sit. CAP. 8.

RVrsus igitur ad propositum reuertamur. Omnibus febribus hecticis, quæ hoc vnum dũtaxat habeant, vt hecticæ sint, balneum auxiliatur. Si vero vel erysipelas, vel phlegmone, vel putrescentes adhucq; inconcocti humores corpus obsideant, ob hæc, non ob ipsam febrem hecticam, à balneo lædi ægrotũ cõtinget. Ipsa enim quatenus febris est, semper tum à frigida potione extinguitur, tum à balneis iuuatur: ob immistas vero ipsi febri affectiones, ægrotus lęditur. Atq; hæc quidem efficacissima remedia sunt, quæ marcoris generationẽ prohibeãt: eaq; admodum audacter in febribus hecticis assumenda sunt. Si autem erysipelatosa quędam adsit affectio, à balneo quidem prorsus abstinendum est: sed aqua frigida dum morbus consistit, est vtendum agonistice: ita enim nominare solent, quando ea & affatim & frigidissima exhibetur. In principio autem danda non est, nisi nos cogat æger, qui & frigidæ potioni sit assuetus, & sitim tolerare haud possit: Verum imponenda extrinsecus sunt, quæ refrigerent: quæ si nihil profuerint, co-

B gendi etiam sunt ægri, vt ea intro assumant. Maxime vero eis competunt humidæ ac nouellæ lactucæ: in aqua tamen exacte frigida abluendæ prius sunt, atq; ita edendæ. Si quando vero abs te æger petierit, vt cibi iniocunditatem consoleris, acetum aquæ frigidæ miscebis, ac vt in eo lactucas tingat, concedes: sit autem acetum illud omni prorsus vinosa qualitate expers. Quin etiam extrinsecus eiusdem lactucæ succum, & semperuiui, intybiq;, ac quæcunque alia refrigerantia, imponere expedit. Optimum etiam est id, quo nos potissimum omphacon, id est vuarum immaturarum tempore vtimur. Expressus.n. earum succus, vnà cum portulacis in pilam inijcitur: postea contusus in vas exprimitur, vasq; illud in frigidã aquã immergitur: quæ si niuis etiam aliquid habuerit, præstantior reddetur. Modicum autem albæ farinæ, vbi eo vti volumus, immiscemus. Deinde in duplicatum linteolum infundentes, extrinsecus ipsum super hypochõdria extendimus: nec illic diu morari sinimus, sed vbi tepidum euaserit, illud abijcimus, ac alterum simili modo imponimus: & hoc subinde agimus quousque æger se in profundo refrigerari ac siti liberari psentiat. Miscemus etiam aliquando oleum omphacinũ, vel rosaceum, vbi præcipuè non nihil phlegmonosi in hypochondrijs constiterit. Hoc igitur modo erysipelatosas affectiones refrigerare oportet. Illud vero non est ignorandum, nunquam posse febrem exquisite hecticam esse, vbi

C eiusmodi quępiam affectio adfuerit. Exquisite autem hectica ea est, quæ nullum particularis accessionis, aut principium, aut incrementum, aut vigorem, aut denique remissionem habeat. Iam vero in libro de febrium differentia diximus tũ multa alia, tum q̃ à solo cibo hecticæ febres efferuescunt, veluti calx inspersa aqua: quo incremento ablato, æquales semper permanent. Si quãdo tamen breuissimum aliquod incrementum, vel inuasio intercedit, considerare oportet, an aliqua adsit humorum putredo: an vero locus primus affectus alius sit à corde, qui & ipse nec simplicẽ, nec hecticam affectionem habeat, sed vel phlegmonosam quampiam vel erysipelatosam. Atque hoc modo propria curatio affectionibus adaptanda est.

De Victus ratione in Singulis Marcoribus. 3 CAP. 9.

MArcorem igitur torridum, qui ex ardentibus febribus generationem suscipit, refrigerantibus prohibebimus remedijs, tum extrinsecus impositis, tum intro in corpus assumptis. Seniũ "vero quod ex morbo effectum fuerit, si illud quidem absolute factum fuerit, curari non potest: Si autem non dũ absolutum sit, sed propè accedit, vt eiusmodi fiat, vnum habet curationis scopum, quem ἀνάληψιν id est resumptionem, & ἀνάθρεψιν id est renutritionem seu refectionem appellamus, ex multis particularibus actionibus, quæ tum multis, tum multa etiam egent cautio-

D ne: de quibus si nunc loqui velim, longissima mihi fieret oratio, abunde tamen in libris de medẽdi methodo dictum fuit. Nunc autem satis erit si hoc dixerimus, quòd scilicet exiccata corpora solida, alimentum curet. Ostendimus autem in commentarijs de facultatibus naturalibus, quòd non se ipsum cibus ad omnes corporis partes defert, sed ab ipsis, quæ nutritione egeant, attrahitur. At vero in marcoribus hæ ipsæ inualidæ sunt, ac præ siccitate ad attrahẽdum infirmę: quòd si frigiditas quoque adiungatur, parum iam à mortuis absunt. Oportet igitur vt alimentum attractu facile sit, vt quod attrahentis corporis robori deest, id ex materiæ aptitudine repleatur. Attractu autem facile est id alimentum, quod tum tenuium sit partium, tum natura calidum: verum hoc ferè non nutrit, quippè ostensum est alimentum crassum viscosumq; esse debere, vt & stabile sit, difficulterq; transpiret, & nutriendis corporibus promptè assimiletur. Quando autem hi scopi inter se pugnant, fieri nequit, vt alimenti exacte utraque seruantis, copia suppetat. Danda tamen est opera, vt quod mediocriter ambo præstare possit, inueniamus. Mihi "porrò nihil ad hæc omnia lacte videtur esse præstantius, præcipue quidem si quis muliebrem mammã ore apprehendens, id ipsum mulgere toleret, quemadmodum sane Euryphon & Herodicus in phthisicis præcipiunt: Sin minus, at saltem asininum adhuc calidum assumat, quod breuissimo temporis spatio ambienti aeri fuerit expositum. Hic igitur alimentorum scopus non ij so-

lum

A.1.4.f.1.t.3.c. 9.413.g

A.ibidẽ.c.2. 414.a

lum, qui similem senectuti affectionem, vel et marcorem syncoposum habent confert, verum etiã ijs, quos marcor à Philippo torridus appellatus, occupat. In ijs tñ calidorum alimentorum materiæ adhibendæ non sunt, veluti in senio, sed frigidorum: mediæ autem inter has sint, quæ syncoposis exhibentur. Itaq; lac & ptissana & halica in his tribus affectionibus competũt. Halica tñ ad faciliorem distributionem ex aceto condiatur, quemadmodum ptissana. Mel vero frigidis quidẽ affectionibus vtilissimum est, calidis autẽ est maxime nocuum. Ita ergo se habet quoq; mel in ijs, qui obnoxij sunt, vt à iam dictis marcoribus arripiãtur. Nam in torridis inimicissimũ est: sis aũt quibus senum affectio imminet, vtilissimum: At in ijs quos marcor syncoposus occupat, nisi vẽtriculus prohibuerit, concoquendũ id est, ac tum per se solum, tum cum alijs edulijs exhibendum. Balnei vero vsus opportunus, tum ad alia antedicta, tum ad cibi distributiones peragẽdas præstãtissimum est remedium. Verum illud cibo quidẽ iam concocto assumendum erit, non tñ post inediam longiorẽ. Nam si ei qui nuper comederit, balneum adhibeatur, crudis corpus ac incõcoctis humoribus replebit: Si vero illi, qui diutius à cibo abstinuerit, vires diminuit. In cęteris vero corporis constitutionibus, ac præsertim in ea quæ nuper dicta est, completa iam (vt dictum est) concoctione lauare oportet. Vini præterea vsus, sicuti in frigido marcore magnopere iuuat, ita in torrido fugiendus: medio autẽ quodam modo se habet in syncoposo marcore, propterea q; affectio hęc media sit & mixta, partim quidem aliquid frigiditatis obtinens, partim vero etiam adhuc aliquid ipsius febris seruans. Cùm autem huiusmodi affectio, qua ad cõtraria per partes vicissim permutatur, non nunq; quidem refrigerationem, pulsusq; priuationem, & (vt simpliciter dicam) omnia, quæ ipsius syncopę propria sunt, inuehat: non nunq; autem caliditatem, pulsusq; marcoris torridi pulsibus similes: ita etiam curationem pro exuperãtium natura immutari oportet. Atque in syncoposo tum vinum ac alimenta temperata offeremus, tum corpus vniuersum constipabimus densabimusq;: In torrido contraria agemus. Singulorum vero omnium vsum opportunum ille probe inueniet, qui in libris de curandi methodo fuerit exercitatus: Hic enim liber non quibuscunq;, sed ijs qui aliquem in arte habitum habent, scriptus à nobis est.

GALENI DE COMATE

EX HIPPOCRATIS SENTENTIA

LIBELLVS

Ab Augustino Gadaldino translatus,
& multis in locis emendatus.

Interrogat quid significet Comatis nomen apud Hippocratem: ac ponit opinionem quorundam, qui coma cum vigilia coniunctum esse dicebant ex Hippocratis sententia, dictumq; esse ἀπὸ τοῦ κωμάζειν, quam tamen opinionem non omnino probat Galenus. CAP. I.

Vid nam significat comatis nomen apud Hippocratem? vtrum cataphoram in somnum? vt quidam explanantium dixerunt: an somnum ipsum? an quemadmodum alij, somnolentam cataphoram? etenim & hoc modo nominarunt quidam, in composita appellatione explanationem facientes. quidam vero nihil quidem horum, sed lethargicam cataphoram coma à viro nominari dicũt. Ab alijs sane antiquis nullum vtique fiat magnum testimonium. Etenim etsi præcipue de alia re illi nomen hoc inferant: nihil prohibet Hippocratem aliter eo vti. Ne longius abeam, apud poẽtam videretur vtique somnum nomen hoc significare: cum ait, Certe me valde grauia passam molle coma circuntexit. Et alibi. Quoniam ipsum ego molli comate circuntexi. Sed non

Hippocrates

A Hippocrates ita videtur vti: siquidem & cum vigilia sæpenumero coma euenire ait, ac phre-
1. Pror. cõ. 1. t. cc niticis considere: in principio enim prorrhetici hæc scribit, ‖ Qui comatosi in principijs fiunt,
1. 4ª. 160. h cc cum capitis, lumbi, hypochondrij, ceruicis dolore, vigilantes, num phrenitici sunt? In tertio au
tem epidemiorum (vt ab aliquibus ex cõcessis ipsius legitimis libris sumamus testimonia) hoc
3. Epid. cõ. 3. t. cc modo ait: ‖ Vndecima resipiscebat, comatosa autem erat: vrinę multæ, tenues, & nigrę: vigil.
73. 5ª. 148. c cc Deinceps, hęc ait: Huic vrinę perpetuo erant nigræ, & tenues, & aquosæ: & coma comitabat,
cc cibum auersans, vigil, animum despondens. In oibus enim prædictis dictionibus vigilię & co-
matis mentionem facere conspicitur. Alium autem ęgrotum rursus in eodem libro describẽs,
cc ait: Huic perpetuo, ex quo & ego vidi, aluus turbata, vrinæ tenues, nigræ, comatosus, vigil. Ita
vt planè sit manifestum, neq; somnum neq; cataphorã apud ipsum significare comatis nomẽ.
Et propter hoc (arbitror) quidam explanatores à comazare aiunt comatosos nominatos esse,
vigilare enim comazãtes, vigilare etiam & comatosos. ¶ Et per louem sicuti comazãtes non
admodum annuũt * comatoso, & potissimum oculis: humidos enim esse & rubros, & incon
stantes, & sese inuertentes: sed totum ambobus corpus titubans motibus esse, & incontinens.
B Iccirco & Hippocratẽ de tota syndrome dubitare, an oporteat phreniticos ipsos nominare an
quid aliud: vereri enim phreniticos vocare, cum non dum desipiant: cum tamen oia sympto-
mata phrenitica videat, hoc est capitis, lũbi, hypochõdrij, & ceruicis dolorẽ [b]† {& alia quę phre
niticis adsunt, } [c]† formidare virum, ne error, aut ignoratio sit, si eos phreniticos non appellet.
Hæc certe quòd probabilitatem habeant, negabit nemo. non tamen sufficienter, nec cũ demõ-
stratione mihi sanè dicta esse videntur. oportebat enim ex Hippocrate ipso explanationem fa
cere dictionis: quò asserere possemus, non solum probabiliter dicta ea esse, sed & ad illius men
tem. Neq; enim existimo hoc solum considerare oportere bonum explanatorem, si probabili-
ter vel vere dixerit, sed si & menti scriptoris consentiat. id quod in superiore sermone nõ est fa
ctum. Quamq̃ certe in aliqua parte mens senis circa hoc nomen ostensa est, per eas dictiones, in
quibus coma esse vigiliam nouisse visus est. Ac quispiam fortasse habere iam totum opinabi-
tur. sed si parumper expectando, dictiones alias ex eodem tertio epidemiorum libro audiuerit,
ne dicam totum, sed ne dimidium totius se ipsum cognoscere comperiet.

Coma opponi vigiliæ ex Hippocratis auctoritate probatur, idemq; esse coma & cataphoram, ac
C *duplex id esse: Somnolentum, quod proprium est lethargicorum: & Insomne*
quod quandoq; phreniticis accidit. CAP. 2.

3. Epid. cõ. 2. t. cc CONsidera ergo quæ dicat in quadam ægrotante muliere. ‖ Alteram ex abortu circa quin-
8. 3ª. 139. c cc tum mensem Oecetai vxorem ignis corripuit incipiens comatosa, & rursus vigil. Appa-
ret enim per oppositionem coma à vigilia distinguere tanq̃ contraria. Rursus autem in pesti-
5. Epid. cõ. 3. t. cc lenti constitutione, ‖ Comatosi, inquit, magna ex parte, & rursus vigiles. & post pauca. ‖ Perpe
16. 3ª. 142. a
Ibid. t. 63. 145. f cc tuo autem plurimos vel graue coma comitabatur, vel vt tenues ac paruos somnos dormirent.
Ibid. t. 72. 147. e cc & rursus. ‖ In Thaso Parium, qui supra Dianæ ædem habitabat, febris corripuit acuta, inter ini
cc tia continua, ardens, siticulosus, incipiens comatosus, & rursus vigil. In his enim omnibus vigi
liam comati opponit. Ex consuetudine igitur ita interpretans, millies ipsum comperies, quan-
do contrariarum rerum mentionem facit, hunc in modum scribere: immo vero nunq̃; aliter.
è multis tamen pauca adscribam ex eodem libro. Satius enim esse videtur omnia ex vno exem
pla sumere. Duas mulieres describens ante pestilentem constitutionem, in priori quidem ait:
3. Epid. cõ. 2. t. cc ‖ Alteram ex abortu circa quintum mẽsem Oecetai vxorem ignis corripuit, incipiens coma-
8. 3ª. 139. e D tosa, & rursus vigil. [d]† Deinceps autem in pestilentia multos ægrotos scribit, primumq; om-
nium (cuius paulo antè memini) qui varie, & inæqualiter ægrotauit, & multas multoties ad cõ
3. Epid. cõ. 3. t. cc traria mutationes fecit. incipit autem hunc in modum. ‖ in Thaso Pariũ, qui supra Dianæ ædẽ
72. 5ª. 147. e cc habitabat, febris corripuit acuta. Sed nulla ad præsentem sermonem vtilitas est primorũ die-
Ibidem. cc rum: quorum autem indiguero, eorum mẽtionem faciam. ‖ Vndecima sudauit nõ per totum,
cc circunfrixit quidem, cito tamen recaluit. aperte enim verbo circunfrixit, verbum recaluit con-
Ibidem. cc trarium est. Deinde, ‖ duodecima febris acuta, deiectiones biliosæ, tenues, multæ: vrinis enæo-
cc rema, desipuit. Decima septima laboriose se habuit: neque enim somni aderant, [e] et febris in-
cc tendebatur. Vigesima sudauit per totum [f] à febre liber, deiectiones biliosæ, cibum auersans,
cc comatosus. Vigesimoquarto reuertit. Trigesimoquarto à febre liber, aluus [g] nõn constitit, &
cc rursus recaluit. Quadragesima à febre liber, [h]† aluus constitit tempore non multo, cibum auer-
3. Epid. cõ. 3. t. cc sans, aliquantum rursus febricitauit. Rursus: ‖ Si enim intermitteret ac alleuiaretur, rursus
72. 3ª. 147. e cc cito reuertebatur. contrarium enim verbo alleuiari est verbum reuerti. Et alui (inquit) excre-

Tertia Classis. ggg menta

A † * *Corrupti sũt hoc in loco codices græci, & asterisco notati.* ἐν τῇ δίᾳ ὥσπερ οἱ πομάζοντες οὐ παντὸς καταπνεύσει· τῷ κοματίζοντι, καὶ μάλιστα τῶν ὀφθαλμῶν, ὑγρούς τε γὰρ &c. *Nicolai Calabri quoque uersio manca uidetur et obscura, quæ hẽt. sed deleectabiliter, sicut, qui comazãt, nõ valde annuũt, & maxime oculis, humidi. n. et c. Ego sanè ad uerbũ trãstuli. Forte tamen hic esse posset sensus. Comatosi dicti sunt à comazare, quòd utrique uigilẽt, quòd capite grauentur, quòd oculos potissimum difficulter attollãt, humidos enim et c. quòd denique totum corpus titubãs & incõstans habeãt. Ad hãc rem nõ parũ facere videtur q̃ i sine libri huius habentur.*

B † *Ex Calabri uersiõe hæc addunt, quæ in in cod. græ. non sunt.*

C † *Codices græci asterisco sunt notati* * ἀνδραχὺ μόνον σάλμα τί, μὴ τ ἀγνοιαν μηδεμίαν ὑποσέλλεσθαι *q̃ uerba nõ sunt in Calabri uersiõe. arbitror autem eum esse sensum, quem in contextu posui. considera.*

D † *Locus hic uidetur mancus. uolens. n. Galenus ostẽdere morem Hippocratis, ubi ille contrariarum rerum mentionẽ facit, duas inter cætera citat mulieres ex tertio epidemiorum ante pestilentem constitutionẽ, ac uerba ponit q̃ ad priorẽ mulierem spectãt, iis in cõtextu omissis, q̃ ad posteriorẽ pertinẽt. cũ tamẽ in Calabri ẽt uersione legatur, Duas ergo mulieres lege, quas scribit ante pestilentiã. uide ergo, num hoc mõ locus hic sit restituendus. In posteriori uero, Extremorũ refrigeratio, nec amplius recalescebant. et rursus in nocte superriguit, extrema non recaluerunt, nõ dormiuit, aliquantũ desipuit, et rursus resipuit. Est aũt ultimus ægrotus ante pestilentẽ constitutionẽ.*

E * Ὅ τε πυρετὸς ἐπέτεινεν. *& omnino ita legendum est in epidemis. reddit enim rationem Hippocrates, ut solet, cur dolorose se habuerit eo die.*

F * ἄγρυπνος *est in græcis. i. uigil, sed legendum uidetur* ἄπυρος. *i. à febre liber, cum mox dicat, uigesimoquarto reuertit.*

G * *Fòte abundat negatiua illa particula non.*

H † *In antiquissimis exemplaribus legitur* κοιλίη ξυνέσει χρόνον οὐ πολὺν *uel* συχνὸν *vt nos uertimus. In aliquibus autẽ* κοιλίη οὐ ξυνέσει χρόνον οὐ συχνὸν. *i. aluus non constitit tempore non multo. sed melior uidetur esse prior lectio.*

menta consistebant, & rursus dissoluebantur. verbum enim consistere, verbo dissolui contrarium est. Deinceps autem aliam ægrotam exponẽs, ‖ Octauo, inquit, multa desipuit & sequentibus diebus, & cito rursus resipuit. Ac rursus, ‖ Vigesimo aliquantũ circũriguit, & cito rursus recaluit. Et mox, ‖ Septimo & vigesimo à febre libera, aluus constitit, non post vero multũ tps coxæ dextræ dolor validus multo tempore, febres aũt rursus comitabantur. Deinde rursus, Et sequentibus diebus muta, ac rursus resipiscebat, & loquebatur. Sed quid opus est sermonẽ protrahere memorando omnia quæ infinita ferè sunt? adeo frequens apud ipsum est talis spẽs interpretationis. Quare cum dicit, ‖ Comatosus, & rursus vigil, aperte coma vigiliæ opponit. Et sanè vigiliæ cataphorã in somnum potes opponere, & certe rursus coma nihil aliud diuersum vĩ significare. Quid aũt, cum dicit? ‖ Detinebat autem vel coma continuum non somnolentũ, vel cum doloribus vigilia. Etenim talis spẽs interpretationis propria est Hippocrati, [a]† vt adnotet, ea quidem solita esse concomitari, sed tunc abfuisse inopinato. Vt quando dicit, ‖ Causi igitur paucissimis fiebant, & minimum ex ægrotis hi laborarunt: ‖ neq; n. sanguis erupit, nisi admodum parum, et paucis, nec deliri erant. Et post pauca. ‖ Neq; mortuum vllũ vidi tunc causo. [b]† Per hæc. n. verba adnotat, largam sanguinis è naribus eruptionem, mentis læsionem, & acuta pericula solita esse comitari causos, licet tunc nõ euenerint. Et qd infertur, ‖ Nec phrenitica tunc vidi euenisse, secundum eandem dictum est rationem: ex eisdem. n. constitutionibus, & eisdem causis fiunt tũm causi tum phrenitides: quippe in tpe abundant æstiuo, & regionibus calidioribus, & ætate vigenti, & naturis calidioribus, & diætis eiusmodi, ac vitæ institutis. [c]† quare phrenitica ~~tunc abundare par erat. ita vt res tanq̃ inopinata adnotetur, q̃~~ euenerit, vt phrenitides quidem nullæ acciderint, causi autem multi. Secundum eandem ẽt sententiam dicta sunt & hæc. ‖ Erat autem constitutio causorum qui fiebant, hæc: Incipientes comatosi, anxij, horrescentes, febris nõn acuta, non sitibundi valde, neq; deliri. Et paulo post. ‖ Neq; n. sanguis erupit rite, neq; quispiam alius ex consuetis abscessus factus est iudicatorius. [d]† {Illa autem quomodo dicta sunt? ‖ Eleuationes ad aures multis ad alteram vergentes, & ad vtrasq; plurimis, febre carentibus, recte stantibus. quibusdam ẽt aliquantum incaluerunt. extinctæq; sunt oibus innoxie, neq; alicui suppurarunt, sicuti quæ ex alijs occasionibus fiunt. Re uera enim inopinatũ est, nullam suppurare, & [e] omnino non solitum. Postea infert. ‖ Erat autem modus ipsarũ, laxæ, magnæ, fusæ, non cum phlegmone: Inopinatum enim est, abscessus circa aures absq; phlegmone oĩbus factos esse.} Quare rursus & hoc in loco videtur inferre coma de cataphora somnolenta, cum ait, ‖ Erat autem coma continuum non somnolentum: tanq̃ enim somnolentum ipsum sit, & tanq̃ tale semper fiat, postea nunc inopinato factum non fuerit, adnotatur. Quãdo autem in eodem libro tertio epidemiorũ in Pythione inquit, ‖ Nona comatosus, anxius qñ expergiscebatur: aperte sanè & hoc in loco coma cataphoram quãdam significare vĩ. Sed impossibile est, inquiunt, cataphora detineri, & vigilare. hæc enim admirabiles isti explanatores dicũt, non cognoscentes, quod duæ sunt species cataphoræ, vt & probatissimi medicorũ scripserunt, & euenta rerum attestantur. [f]† {Cõmune enim ~~ambarum est, quia~~ eleuare non possunt oculos, sed mox grauantur, & dormire volunt. Proprium ~~vero alterius,~~ quia ij quidem dormiunt mox & profunde & diu: ij vero vigiles versuti sunt, alia super aliam phantasia adueniente, & mentem mouente, & somnum intercidẽte. vnde semper quidem vigiles manent, surgere vero non possunt, & agere ea quæ vigilantium, sed deficientius se habent q̃ vt si vigilarent, & grauantur, & cataphorant, vt speres si concesseris eis, faciliter vtiq; eos dormire: concesso autẽ eis hoc, nedum non dormiunt, sed neq; spem, quam habebant vt dormituri, seruant. Hic igitur intellige coma velut ~~commune~~ amborum, id quod vocare consuetudo est nobis cathaphoram. si vero somnolẽtam solum intellexeris, peccabis: non somnolentam enim cataphoram priuabis à nuncupatione, non minus q̃ alteram indigentem comatis nominis nuncupatione. Siue igitur somnolenta, siue vigil fuerit cataphora, coma vocare consuetudo est ei. Et nequaquã sibi inuicem repugnant ea quæ secundum partem: sed rationabiliter quandoq; quidem in vigilijs paruis inuenitur coma, quandoq; autem in somno. Etenim cataphora quandoque quidem somnolenta ~~est, quandoq;~~ autem vigil. Quare non habes dicere de cataphorã patientibus, q̃ vigilant, [g]† vel non, tantũ: tamen differũt, quoniam plures eorum dormiunt: paucí vero eorum qui ita habent, insomnes permanent: vnde licet amborum sit passio, tamẽ familiarior multum, dormientium inuenitur. Propter hoc igitur dicit, ‖ Erat autem coma continuum, non somnolentum,

A † *Locus in impressis græcis legitur* ἐπισημαίνεσθαι μὲν εἰωθότα, νῦν δ' οὐ λεγόμενα παράλογον. *Arbitror aũt legendum esse* οὐ γενόμενα παραλόγως, *ut transtuli. sicuti etiã inferius in græcis codicibus legitur. Dictio autem* παράλογον *et* παραλόγως *significare his in locis videtur, non quod præter rõnẽ, sed quod præter opinionẽ & spem & expectationẽ euenit, vt adnotat et Suidas & alii. neq; enim præter rationẽ erat, quòd coma euenirет non somnolentum, cum status ille ita efficeret: sed præter opinionẽ hominũ erat. quandoquidem solet esse comatis proprium, vt cum somnosi.* Calaber *uidetur alio mõ legisse hũc locum, cũ uertat, Subintelligere quidem quæ cõsequi cõsueuerũt, nõ aũt dicũtur ĩ sermõe.*

B † *Locus in græcis cod. admodũ corrupti.* εἰ δὲ διὰ λάβρου ἐκ ῥινῶν αἱμορραγὴν ἀπτεσθαι τῶν διαχολῶν ὀξεῖς σχεῖν κινδύνους, μηδὲν ἀπαντῶσα σχεῖν τιμικᾶντα δ' ὁμόιως ἐπισημαίνεται. Calaber. *per quæ multã ex naribus hæmorrhagiam, non tangere mentẽ, neq; acute obuiare pericula significabat. Ego autem ita uerti, motus ni fallor rõne ac multis auctoritatib. Hipp. in libris epid. cum Galeni explationibus, ꝓter eas quas hic citat Galenus, ac ꝑsertim in primo lib. cõm. 1. tex. & cõ. 9. vbi habetur peculiare uerorum causorum esse hæmorrhagiã, deliriũ, et mortẽ.*

C † *Locus in græ. cod. asteriscо notatus* * τὰ φρενιτικὰ πλεονάζειν ἀξιοῦν ὡς παράλογον ἐπισημαίνεσθαι τῶν ἀπατήσαντι φρενῖτιδες μὲν οὐδ' ὅλως ἐγένοντο, κάυσοι δὲ πολλοί. Calaber. *& phrenitica tunc abundare dignum est, ut in sermone significatur. & decipitur qui putat phrenitides quidem omnino non fieri, causos autem multos. Ego uero in loco tam difficili arbitror legendum pro* * τὰ φρενιτικὰ, ὥστε φρενιτικὰ. *& pro* τῶν ἀπατήσαντι φρενῖτιδες, τὰ ἀπαντῶσα, ὅτι φρενῖτιδες. *ut transtuli. considera.*

D † *Hæc non sunt in Calabri uersione.*

E *Græce* πάντων *id est omnium, sed iudico legendum esse* πάντως, *ut transtuli.*

F † *Quæ his signis [ ] interclusa sunt, in cod. græcis desiderãtur. Malus autem ueterem tralationẽ ut tacet apponere, quàm quicquam inuertere, cum præsertim sæpenumero mutatio uerborum, sententiarum etiam faciat inuersionem.*

G † *In quibusdam exemplaribus Calabri interpunctum est ut est in contextu: in aliis autem hoc modo. Vel non: tantum tamen differunt.*

E »Ibid. t. 73. 148. c
»Ibidem.
»Ibidem.
»
»
»Ibi. t. 72. 147. c
»
»3. Epid. cõ. 3. t. 39. 3ª. 144. b
»1. Epid. cõ. 1. t. 16. 17. 3ª. 105. f
F Ibidem. t. 19.
»
»Ibidem.
»
»3. Epid. cõ. 3. t. 34. 3ª. 143. f
»Ibi. t. 42. 144. d
»1. Epid. cõ. 1. t. 103ª. 104. g
G »Ibidem.
»
»
»3. Epid. cõ. 3. t. 39. 144.
»3. Epid. cõ. 3. t. 74. 3ª. 148. g
»
»
»
»
»
»
»3. Epid. cõ. 3. t. 3. 3ª. 144. b
»

A lentum, ceu vt plurimum somnolento fiente. Si igitur commune est amborum coma, & somno magis familiare: rationabiliter, quando vult somnolentam significare cataphoram, simpliciter dicit comatosos: quãdo vero rursus vigilem, non simpliciter, sed [a] communium ait comatosos vigiles. Nouit enim alterutra, & quoniam familiare est somno coma, & eius naturæ magis assimilatur: & quoniam cum vigilia quandoque consistit. Et si quidem hoc ita habet, mirabile nullum est, si non lethargicis solum, sed etiam phreniticis concidit. [b] Somnolentum vero coma his quidem non est proprium, aliquãdo autem fit. inuenies enim multos phreniticos surgẽntes, neque eleuare oculos omnino potentes, sed in eodem loco manentes similes lethargicis: vnde hos plurimi & indocti medici neq; quid oportet vocare sciunt, sed omnino ambigunt, & extranea videtur eis esse passio hæc, & innominata: quidam autem permistam ex lethargo & phrenitide æstimant, & vocãt eam Typhomaniam. Et quod est deterius omnibus, quidam Hippocraticorum se esse similantium dicunt hoc: Et nimirum aperte ita & manifeste Hippocrate scribente nõ in dubitato libro, sed vt aliquis alius germanorum esse credito, tertio epidemiarum, ‖ Neque maniacus factus est phreniticorum aliquis sicut in alijs, sed in quadam cataphora pigra [c] câput grauati, perierunt. Non solum enim, quoniam cataphora phrenitidibus aliquando concidit, nunciauit: sed quoniam, & pigra multoties. Quæ autem est pigra, memor eris primo diuisionis, si debes præsentia non obaudire, quãdo cataphoram aliam quidem somnolentam, aliam vero insomnem vocabam: & illam quidem somnolentam, propriam esse lethargicorum, & semper inesse eis: alteram vero, neque propriam esse phreniticorum, neque adesse eis semper.

3. Epid. cõ. 3. t. « 45. 3ª. 144. e «

B

Laudat Hippocratem quòd non temere nomina imposuerit: Probatq; denuo duas esse cataphoras: alteram Somnolentam, lethargicorum propriam: alteram Insomnem, phreniticis quandoq; euenientem: hancq; vel pigram vel non pigram. CAP. 3.

SOmnolenta igitur, quantum ad præsens, ipsis lethargicis concidit: Insomnẽ vero, quę phreniticis aduenit, tentabo distinguere, vt possis inuenire dictam ab Hippocrate differentiã. Non enim erat eorum qui vane imponunt nomina vir iste: neq; stulte adiacet cataphoræ, hoc scilicet/pigra/: neq; dicit, sicut Homerus, humidum oleum, & lac album, nullius determinationis gratia. etenim omne lac est album, & oleũ humidum: sed vnumquodq; vocabulum & syllaba omnis rem aliquam significat ab eo. De phrenitide igitur loquens (quod est ad præsentia vtile docere eos qui consuetudinem eius discere volunt) quãdoq; quidẽ ita scribit [d] †/delirauit/, quandoq; autem ita/transductus est/, quandoq; autem rursus/intercise locutus est/, rursus autem/desipiuit/& rursus/egressus est à se/, & iterũ/maniacatus est/, & /supermaniacatus/, & /nõ intelligebat/, & /præterloquebatur/. Hæc omnia læsam habentium mentem sunt: quos vniuersos tu quidem desipientes vocas: Hippocrati non sufficit dicere genus solum, sed vnicuiq; magnitudini speciei desipientiæ, proprium adinuenit nomen. ‖ Homo enim ait calefactus, cœnauit: non fuit ausus dicere febrem [e] tãnta caliditate in qua quis cœnare potest. Rursus autẽ magnitudinem volens ostendere febris, dicit, ‖ Ignis assumpsit eum. Occupatus fui in ostẽdendo diligentiam viri in vocabulis, sed vt iam scientibus & suasis ad id quod quæritur accedam. Duæ sunt species insomnis cataphoræ: Nominatur altera quidem pigra, cuius nũc Hippocrates meminit: Reliqua vero noie generis vtitur. Commune autem ambarum est (quę & maxime differunt à somnolenta, quoniam loquuntur & delirant nulli hærentia menti, & ad assurrectiones promptissimi sunt. quorum nullũ in lethargicis existit cataphoris: neq; enim seorsum quid loquuntur, & versute sunt difficile sentientes, neq; ad acclamantes & pungentes excitantur faciliter. Coma vero phreniticum quidem & insomne, extra hanc est dissensibilitatem & immobilitatem: etenim surgunt faciliter audiẽtes vocem & sonum omnem: & si tetigeris partem corporis, mox oculos eleuant, & ad tangentem aspiciunt. In ipsa autem cataphoratione vel manum mouent, vel crus, vel vniuersum corpus eijciunt irrationabiliter & repente, & desipice exiliunt ad instar spasmi, & hæc omnia faciunt cum eo q̃ loquuntur aliqua non congrue: Quorum nullum, qui sunt lethargici cum cataphora, faciunt: immobiles enim semper & inuocibiles iacent, eis, qui profunde dormiunt, assimilati. Ipsorum autem qui non somnolenter cataphorantur, alij quidem ita facile & multum mobiles existunt, vt neque deficiant clamantes magne, & moueant aliquam particulam vehementer: sed si excitaueris eos aut loquaris, aspiciunt inconuenienter, & magis egrediuntur à se, & malum facere tentant, & omnino in audiendo promptissimi fiunt, nihil relinquentes ab ijs qui summe desipiunt. Alij vero ecõtrario surgentes, magis intelligunt, & non multum mouentur, & tunc magis desipiunt quando commiseris eos comati: & secundum hoc maxime licet eos discernere à cataphoris lethargicis. Hæc igitur est, quæ ab Hippocrate dicitur ‖ pigra cataphora. Quoniam autem aperte didicimus, q̃ non solum hoc scilicet cataphorari quibusdam phreniticorum accidit, sed etiam hoc scilicet pigre, de hoc vtiq; maxime aliquis dubitabit: ad reliquam trãseamus dubitationem: cuius si quidem aliquam inuenerimus solutionem, habebimus iam totum. Est autem dubitatio hæc: Postquam meminit Hippocrates in prorrhetica comatosorum vigilum, dubitat vtrum phre-

1. Epid. cõ. 3. t. « 25. 3ª. 125. d «

πῦρ ἐλαβεν. qd sepissime leges apud Hip. in lib. epid.

3. Epid. cõ. 3. t. 45. 3ª. 144. e

A Forte cõiunctim.*

B Arbitror legendũ esse, Non somnolentũ. nequaquã. n. coma sõnolentum phreniticis accidit, sed coma insõne, vt iferius patet.*

C καρηβαρὲς, et ita libro prio prorrh. cõ. 1. et cõ. 33. & certe melior est lectio καρηβαρὲς uel καρηβαρέως, quàm βαρέως. i. grauiter.*

D † Quãquã haud ita facile est asserere q̃nã fuerint uerba græca, quibus affirmat Galenus usum fuisse Hippocratem. arbitror tamẽ coniectura quadam motus, tum ex Hippocrate in epidemiis, tum ex Galeno commentario primo prorrh. com. 1. & cõmentario primo tertii epid. cõ. secũdo uocẽ Delirauit esse, παρελόρει. trãsductus est, παρηνέχθη. intercise loquut° ē, παρέκοψε. Desipuit, παραφρόνησε. Egressus ē à se, ἐξέστη. Maniacatus ē, ἐμάνη. Supermaniacatus est, ἐξεμάνη. Non intelligebat, οὐ κατενόει. Præterloquebatur, παρέλεγε.

E Arbitror legẽdũ esse tantam caliditatem. ut sit sensus. non ausus est nominare febrem, eam exiguam caliditatem, in qua quis. & c.*

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 99 sur 390

niticos eos aut aliud quid vocet. habet autem series ita: ‖Qui comatosi in principijs fiunt cum E 1.Prorrh. cō.1.
capitis, lumbi, hypochondriorum, & colli dolore vigilātes, num phrenitici sunt? Scribitur au- 1.1.4.160.h
tem dupliciter hæc series: in quibusdam quidem exemplariorū sic: [a]† in quibusdam autē absq;
hoc scilicet/sunt/num phrenitici? †[b] Sed nunc quidē primo scrutemur cur duę sint spēs primę
comatis, & altera quidem lethargicis semper, reliqua vero phreniticis aliqñ coneidat: dubitat
nunc Hippocrates, si oportet ita habentes noiare phreniticos: hoc nāq; nedum dubitabile, sed
econtrario facile inuenibile & promptum videtur esse: quādo enim sunt duo comata, & som-
nolento quidem proprio lethargicorum non potente intelligi (hoc.n. scilicet/vigilantes/adia-
cens nō permittit id significari) de reliquo comate an phreniticum sit, videtur enūciare. Qua-
liter igitur dubitat? Syllogistica est hæc/num/aduerbium, & non dubitatiua. Sed hoc quidē, si
non haberet barbaram interpretationem & omni consuetudine græcæ extraneā, fortassis vtiq;
acceptarem: Quia vero neq; alij græci, neq; ipse Hippocrates tali compositione propositionū
inueniuntur vti: qualiter suscipiam syllogisticum esse/num/aduerbium? ante.n. q̄; assumptio-
nibus vtamur in oōne, & prælocemus eas conclusioni, non est syllogizare. Puta, vt ‖quod dici
tur, manifestum fiat ēt minus exercitatis: hoc scilicet, num dies est? &, num veniet hodie? dubi
tandi habet aduerbium: Si vero oōne enunciare eis voluero, vel simpliciter dicendo ita absq; F
omni demōne, veniet hodie: vel cum demōne, hoc modo: si Sol supra terram est, dies est: si
ambulat, ergo mouetur: Qñ vero sine demonstratione enunciamus quid, non indigemus ad-
uerbio ergo: superfluus enim est sermo: & nullus dicit ita, dies est ergo: neq; sic, ergo est dies:
cum liceat dicere sic simpliciter, dies est: Neq; sic in demōstratione possibile est vti hoc scilicet
/ergo./Qualiter enim erit demonstratio, omni demōne ex aliorū assumptionibus aliā assum-
ptionem cōprehendēte? sed nullam videtur nunc assumptionem syllogisticam ad demonstra-
tionem accipiens. Qualiter ergo/num/aduerbium fiet pro dubitatiuo syllogisticū & illatiuū?
Cum aliquibus.n. neq; eundem locum obtinēt dubitandi aduerbium, & syllogisticum & illati
uum vocatum: sed dubitatiuum quidem præponitur semper, syllogisticum vero & illatiuum
inter nomen & prædicatum locatur: dubitantes.n. sic dicimus: num dies est? syllogizantes aūt
sic: dies ergo est. Qualiter igitur nunc prælocatum est? ceu non syllogisticum existens præloca
tum est: nō enim est dictum sic: phrenitici ergo sunt: sed simpliciter, num phrenitici sunt? ‖ *
dubitante aperte Hippocrate, nec audente firmiter asserere de ipsis, quēadmodum certe sæpe-
numero facere videtur. Satis aūt erit vnū vel alterū exemplū, ne diutius in re tā cōspicua imo-
remur. In primo ergo epidemiorum ait: ‖Post hæc aūt dysenterici facti sunt hi oēs: num sanè, G 1.Epid. cō.1.1.
φ minxerint aquosa, considerandum? hoc in loco dictio/considerandū/quę adiecta est, ne im- 71.3.114.f
pudentissimum quidem permittet, vt coniunctionem ἄρα. i. num, aliter intelligat, q̄; dubitati-
uam. In sexto item epidemiorum, ‖Post mictionem concretio, inquit, pueris magis: num sanè, 6.Epid.cō.3.4
φ calidiores sint? In ipso autem prorrhetico, ‖In phreniticis alba deiectio malū, vt & Archecra 15.3.173.a
ti: num sanè ex his segnities fit? & rursus: ‖In aphonia spiritus, qualis ijs qui suffocātur, prom- 1.Prorrh.cō.1.
ptus, prauum: num sanè & tale, deliratorium? Si ergo finem sermoni imponere oportet: & 1.13.4.165.a
neq; alius quispiā græcorum ita vsus est coniunctione ἄρα: neq; Hippocrates ipse, vt ego nūc Ibi.t.14.166.a
oñdi: reprehēderet vtiq; quispiā, arbitror, eos, qui tanq̄ nō dubitatiuā cōiūctionē explanauerūt.

Causam reddit, cur Hippocrates in principio Prorrhetticorum eos, qui comatosi sunt in principijs cum capitis, lumborum, hypochondriorū, & cerucis dolore vigilantes, nō ausus sit appellare phreniticos. CAP. 4.

QVāquam difficiliorem oōnem me ipsum facere scio, [c]† cum.n. distincta sit somnolenta cataphora à non somnolenta, phrenitide iam existente, non vtiq; conuenienter dubitare videatur, & non firmiter asserere, tales esse phreniticos. Sed certe minus mihi curæ est difficultas sermonum q̄ veritas. Quo'd dubitatiua sit coniunctio fateor, et causam ostendā, propter quam non ausus est asserere Hippocrates tales esse phreniticos, sed adhuc dubitet. nam di- H
ctio, in principijs, quæ adiecta est, totam orationis vim habet. quam dictionem multi explana-
torum prætermittunt tanq̄ temere adscriptam. Simile enim quidpiam accidit multis incipien-
tibus morbis, quale in aliquibus ebrijs fieri videmus, quando comatosi quidem sunt, & titubāt,
& capite grauantur, & neq; si cogantur, attollere possunt palpebras: ob hanc eandem vero rur
sus grauitatem dormire non possunt, anxiantes, & vertentes, & proijcientes se ipsos ac trāsmu
tantes alias ad aliam figuram. Hæc enim videmus sępenumero in ebrijs fieri, cum replerum fue
rit in ebrietate caput, postea à grauitate vna & in coma trahatur, vnaq; à somno prohibeatur.
Ita ergo, vbi multitudo incōcocta caput occuparit, vigiles simul & comatosi sunt. Dumq; hoc
per initia euenerit, interdum quidem probe concoquitur multitudo, ac si ex vino talis res eue-
nisset. sed ita sanè nec lethargus, nec phrenitis subsequuta est: Interdum autem acris reddita, in
phrenitin terminauit. Multis vero pars tenuior, vel concocta, vel digesta, euacuata est, remālit
autem crassior: & ita lethargus superuenit. [d]† progresso quidem tali morbo, hæc affectio, sicuti quidē

A† Hoc est, in quibusdam autem exemplaribus legitur, num phrenitici, absque hoc uerbo sunt. vt et habetur in calce huius libri, et in prio cō. libri prorrh. Fuerunt enim qui dicerēt, Hippocrate dubitare, an tales sint phrenitici, alii, an tales futuri sint phrenitici.

B† Nō video, quo in loco inferim Galenus scrutetur, cur duæ sit priæ spēs comatis, scio equidem hoc superius ostēdisse. Forte ergo loco dictionis primo, legēdum est primum, & pro, cur, cum. sunt.n. faciles lapsus. ac si ita diceret. Sed nunc quidem primum (.i. priorem scripturam, quæ habet dictionē, sunt) scrutemur. Cum duæ sint spēs, & c. dubitat nunc Hippocrates, si oportet & c.

* *Hucusque Calabri versio.*

C† Corrupti sunt hoc in loco cods. graeci, qui ita habent. φρενῖτιδος ὄνυσης ἔτι δοκοῦντος ἀπορῶν φαίνεται, τοῦ μὴ βεβαίως ἀποφαινόμενος φρενῖτιδας εἶναι τοὺς τοιούτους. *i. phrenitide existēte utique adhuc conuenienter dubitare uideatur, & nō firmiter asserere tales esse phreniticos. Calaber ita trāstulit. phrenitide tam existente, qualiter nō conuenienter absurdum uidebitur nō certe enunciare phreniticos eē hos? uidetur āt ita legisse,* φρενῖτιδος ἤδη ὄνυσης, πῶς οὐ δοκοῦντος ἄτοπον φαίνοιτ' ἂν μὴ βεβαίως ἀποφαίνεσθαι φρενῖτιδας *et c. posset ēt paucis mutatis ita legi.* φρενῖτιδος ἤδη ὄνυσης, εἰ καὶ ἔτι δοκοῦντος *& c. ut traduximus. ac si diceret, si iā adest phrenitis, quare dubitat? neq;.n. in re certa dubitandum. Et hæc est illa difficultas, quam nuper tetigit: cuius solutio fiat in dictione, in principiis, ut mox apparet inferius.*

D† Idest vbi diutius perseueret hic morbus cum comate & vigiliis & c. uel est proximus phrenitidi, uel ut aliy existimant, mixtus est ex lethargo & phrenitide. clare hæc materia tractatur in primo com. primi prorrheticorum.

A ti quidem nos ostẽdimus, propè iam phrenitin est: sicuti vero ij qui mixtam passionem ex lethargo & phrenitide introducunt, suspicantur, illi videretur esse proximior. † Vtrum autem eos, qui ita habent, iam phreniticos nominare oporteat, an paulo post phrenitici expectandi sint: hoc alterius vtiq; est considerationis, nihil ea que nunc proponuntur, iuuantis: ac præsertim propter dictionem/sunt/quam aliqui adscribunt huic contextui, num phrenitici, aliqui vero non.

† *Ambigua quoquomõ videntur uerba græca, πότερον δ' ἤδη τοὺς ἔτως ἔχοντας ὀνομάζειν χρὴ φρενητικοὺς, ἢ τοὺς ὀλίγον ὕστερον ἔσεσθαι &c. Sensus tamẽ ille, quem in contextu posui, facillime ni fallor elicietur, si cum iis quæ in initio statim primi cõmenti, primi prorrheticorum scripta sunt, conferatur. uerba autem sunt hæc. Complura ueterum exẽplarium uerbo, phrenitici, uerbum, sunt, non habent adiectum. hinc exorta est quæstio, utrum ne eos qui ita habent, quis iam phreniticos appellabit, an forte expectabit. adiecto uero, sunt, atq; in hunc modum simul scripta oratione, num phrenitici sunt, quæstio est, an qui ita affecti sunt, iam phrenitici sint uel non sint. Et inferius in eodem commento. Si enim comatosi quidem, sed absq; uigiliis fuissent, non quæsiisset Hippocrates, an phreniticos appellare eos oporteat uel iam existentes uel futuros.*

B

GALENI DE TREMORE PALPITATIONE CONVVLSIONE ET RIGORE LIBER

Ioanne Guinterio Andernaco Medico interprete

C *Ab Augustino Gadaldino ad Græcorum codicum fidem emendatus*

ARGVMENTVM LIBRI

Quod Genus Motus, quæ Differentiæ, quæ Loca, quæ Causæ Tremoris, Conuulsionis, Rigoris, & Palpitationis.

Propositum Libri. CAP. 1.

D QVandoquidẽ Praxagoras Nicharchi filius, cum in alijs medicinæ partibus præstantissimus, tũ in naturalibus speculationibus peritissimus, non recte mihi videtur de pulsu, palpitatione, cõuulsione, & tremore sentire: vt qui omnia arteriarum esse affectus, differre aũt inuicem magnitudine, existimet: Idcirco de oĩbus ipsis cõiter hoc libro à me tractãdum esse putaui, nõ vt Praxagoram in ijs quibus errorem admittit falliturq; redarguam (id.n. Herophilus eius discipulus abũde factitauit) sed vt in quibus recte ille sensit, ea quæ desunt, adijciam. De pulsu sanè, quid tandem sit, & qũo fieri soleat, in opere de pulsibus ostensum est, & nunc tantum dicetur, quãtum ad præsentem disputationem vtile esse videbitur: De alijs autem hoc commentario sum tractaturus, inde sumpto initio.

Quot Motus Genera, atq; In quo genere Tremor, Conuulsio, Rigor, & Palpitatio contineatur. CAP. 2.

A. l. 1. f. 1. d. 5. c. 1. 10. b

MOtus sensibiles in animantium corporibus, cum sana sunt, duplices genere apparent: "Ex arbitrio sanè, aut voluntate ac impetu, aut quomodocũq; nominare velint nominum quidem periti, rerum autem scientiam negligentes: qui neruorum musculorumq; ministerio fiunt: atq; has medici voluntarias actiones appellare solent: Alij vero motus in animantium corporibus existunt, qui arteriarum et cordis officio obeuntur, quos vitales nuncupant: Ac aliud quoddam tertium motuum genus in venis habetur, quod sensibus non percipitur. De quibus duobus in præsentia dicere opus non habeo: Verum qui musculis & neruis perficitur, per quem & manus & crura mouemus, in tremoribus, conuulsionibus, rigoribus morbidis, interim & in palpitationibus apparet. Omnes etenim eiusmodi affectus, vitiati motus sunt instrumentorum eorundem, quibus arbitrarij sanorum motus obeuntur.

Motus 3 {

1 2 3

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 101 sur 390

Quid sit Tremor. CAP. 3.

TRemor itaq; facultatis, quæ corpus substinet mouetq;, infirmitate accidit. Non enim ex se ipsis animantium particulæ tam graues cùm sint, deorsumq; ferri natæ, in omnē locum mouentur: verū facultas, quæ per neruos musculis à principio transmittitur, veluti vehiculū quoddam, & motus ala ipsis est: quam cùm prorsus perdiderint (perdunt autem resoluta) deorsum feruntur, & auis cui pennæ defluxerint instar, concidunt: vnde nullus ita affectis motus relinquitur. Sin autem virtus quidem reliqua fuerit, sed pauca & imbecillis, vt neque corporis partes satis sustentet vehatq;, aut tanq̃ graue pondus aliquod ferre nequeat, necesse est partem ita dispositā, tremulam conspicari: siquidem motus, qui ab imbecillibus supra vires & violenti & ad necessitatem fiunt, tremuli existunt. Puto te subinde vidisse aliquem, qui graui pondere sublato incedere violenter conaretur, q̃ cruribus intremisceret: Quin etiam si manibus præter vires graue aliquid portare aggrediatur, manus habebit tremulas. Pari modo homo cū timet expauescitq;, siue manibus quid facere, siue volet ingredi, manus quidē, si his functionē obire aliquā audet, tremulas: crura aūt, si conatur incedere, habebit. Minuit enim nihilo minus & timor virium robur: quę vbi semel collapsæ fuerint & debilitatæ, quiduis etiam multo leuissimū, graue redditur: quapropter & corpus animantis, quod prius erat leue, oneris modo ipsas aggrauat. At senes simili modo ex imbecillitate vt plurimum tremuli sunt. Præterea, quibus ex morbo corporis robur laborauit, nec ijs quoq; citra tremores motus fiunt. Siquidem in omnibus qui in hunc modum habēt, vis particulas mouens sustentansq;, nunc debilitata, id quod prius attollere solebat, amplius non potest, tanquam in motu vacillans. Vbi vero totus naturæ tenor remiserit, ibi corpora eo quod eleuet destitūta, suo pondere deorsum feruntur: ac ibidem manerent (quemadmodū in resolutionibus, quas paralyses græci appellant) si totas vires robur omnino destituisset. Quātum autem ipsius reliquū est, id rursus vehere corpus conatur: verum neq; nunc quantum vult pręimbecillitate potest, sed modice quidem eleuat, magis autem deficit, imperfectum mutilumq; hoc quoque motum relinquens: rursus igitur corporibus deorsum ferri concedit. Quod cum continue fiat: & deorsum tēdens latio sursum vergentem excipiat, eiq; rursus coniungatur: duplex sanè & compositus totus fit motus, particulis loca semper per vices mutantibus. Nomen autem affectui est Tremor, quo corpora deorsum pondere suo vergunt, rursus autem in altum à virtute attolluntur.

Quid Tremor Differat à Palpitatione. CAP. 4.

QVin & Palpitatio, qui palmos græce dicitur, forsan, dicet aliquis, similiter atque tremor motus est, quo partes palpitantes, citra voluntatem nostram nobisq; inuitis attollūtur & deorsum agūtur. Quomodo igitur tremor à palpitatione differet? Hactenus sanè nihil inter se discrepare videntur: veruntamen discrimen intercedit. Neq; enim locum affectum eundem esse tremētibus & palpitantibus, neq; causam, neq; symptoma esse dixero. Quippe nemo qui artus mouere non instituerit, tremet: palpitantes aūt particulæ etiam si in quiete fuerint, siq; nullū ipsis motum induxeris, palpitant. Decipiuntur hic quoq; multi, dum capita tremula conspiciūt non nullis, manum immobilem & crus, vt visum fuerit, extensum habentibus, deinde nihilo minus trementibus. Quos hanc sententiam docere conuenit, quæ non à me nunc primum dicitur, sed etiam à multis veterum, Non quæ moueri videntur, ea moueri sola pronunciantibus. Multa siquidem citra motum esse videntur, vnum eundemq; locum obtinentia, nihilo autem minus mouentur. Siquidem aues non modò sursum & deorsum tendentes, sed etiam si locum vnum in aere occupent, in motu tunc quoque esse censebuntur. Nam si in eo loco mortuum auis corpus situm fuerit, facile ad terrā decidet, pondere suo inclinans. † [a] Vnde constat, & corpus quod in eodem manet loco, motus cuiusdam auxilio, in sublimi constitisse, tanto vtiq; motu, quantum haberet, si solo pōdere deorsum ferretur. Quare quam immobilitatem esse putas, motus est ex duobus quibusdam compositus, qui corpus in contraria loca possunt abducere: quorum, si alterum sursum vergentem tollas, reliquum videbis ex facili corpus in locum inferiorem deducere. Hoc igitur & Hippocrates his verbis docet: [b] ‖ Stare, vlceribus minime cōducit, præsertim si crura infestēt: neque sedere, neque obambulare, sed conquiescere & otio vacare confert. Nam quietem & otium tanquam profutura cōmendat: stare autem & sedere minime prodesse ait, vt quę à conquiescēdo sint diuersa: etenim & tunc musculi, qui gestant corpus & à terra attollunt eriguntq;, intēsi sunt: Iccirco stare nihilo minus q̃ obambulare lassitudinē parit, vt quod & ipsum motus existat. Anima igitur quæ corpus & mouet & erigit, ablata, statim quod prius rectum erat, in terram inclinare videbis: quo constat etiam cum rectum erat, nō fuisse citra motum, sed fuisse aliquid quod subleuaret, gestaret, attolleretq; ipsum. Ego itaque ne decumbentem quidem hominem, si caput sublimius habet, pedes autem humiliores, citra motum omnino esse dixerim: sublabitur enim facile ad pedes ex sublimiori in decliue vergens, nisi motu contrario huic renitatur. Hæc sanè & Hippocrates asserebat: [c] ‖ Si vero præceps agitur, & à lecto ad pedes delabitur, grauius periculum minatur. Nam ad pedes sublabi decumbentem, virtutis extremæ imbecillis nota est firmissima. Stare etenim, aut sedere, aut surgere non posse, graue quidem, sed minus graue periculum innuit: quippe multi ægrotantium ad hęc deueniunt desinuntq;, ad extremam non dum imbecillitatem prolapsi:

A.L.3.f.2.t.1. c.2.218.d

A † *Ant. translatio. Ostenditur igitur ex hoc, quod corpus auis permanēs in vna parte aeris, nō pōte ibidē permanere, cū sit naturaliter graue, nisi ad illū locū moueatur virtute aliqua arrigēte et adiuuante ad permanētiā: quā non mittēte in contrariū grauitate corpus secundū exigētiā suæ grauedinis uelocissime ad inferius mouetur: cum motus grauis necessario ad īferius tendat.*

B ‖ In lib. de Vlceribus.

C ‖ in Prog cō. 1.t.15.4ª.193.f

A prolasi: A decumbere non posse viuentis modo, sed hic quoq; tanq; mortuum & inanimatum corpus de osum ferri, extremum malum fatetur: quod Hippocrates in cõmentario de humoribus, ἐξόρισιν || hoc est virium deiectionem, appellauit: quod interpretes libri non intelligẽtes, multa nugati sunt. Nam deiectũ esse instar corporis inanimati, omni robore prorsus & soluto & perdito, ἐξόρισιν vocauit: Vt non idem sit deiectum esse cum eo quod est decumbere sed quam habet proportionem delabi cum verbo decumbere: ita etiam in auibus diuersum quidem est, ad terrã deuolare, diuersum rursum in terram decidere: etenim aliud affectus, aliud actio est. Similiter igitur his, actio quidem decubitus est: affectus autem, prostratio deiectioq;. Sed quorsum hæc mihi dicuntur? eo nempe vt illos qui aut crus, aut manum in altum sustulerunt, deinde ita vt habẽt seruant, ne immotos esse arbitreris, neq; si vnum eundemq; locum semper q; maxime occupent. At si nolis ita dispositis motum adesse concedere, certè actionem ipsis omnino concedes, & duplicatum hoc simplicis actionis robur adesse. Nam in simplicibus vnum musculorum genus aut flectentium, aut intendentium artus, operatur: cum vero extensos ipsos conseruas, utraq; musculorum genera pari robore functionem obeunt. Quod si huius memineris, vera obseruans, quæ prius dicebantur, inuenies, nempe quod ei qui nullum motum aggreditur, tremor nõ obueniat: B vt qui impotentis & infirmi motus sit symptoma. Vnde cuiuis constat, corpus, cui moueri neutiquam licet, id neq; circa motum imbecille & impotens fore.

In libro de Humorib.

actio.

habitus

2 nd

Quæ sint Loca affecta, & Causæ Palpitationis & Tremoris. CAP. 5.

PAlpitatio autem etiam ijs, quæ non mouẽtur, accidit. Etenim superciliũ, palpebræ, & oculus subinde citra omnem volũtatem attollũtur. Vnde & hoc manifesto arbitror magnã habere vim, tum ad affectus naturæ cognitionem, tum ad exactam à trementibus discretionẽ. Siquidem quæ in palpitantibus particulis eleuationes depressionesq; apparent, distentiones quædam sunt corporum, quæ eeu replẽtur, & eorundẽ subsidẽtiæ quasi rursus inaniunt. Quæ vero tremẽtibus accidũt, totius mẽbri motus sunt: quod interim deorsum quidẽ vergit, rursus aũt ad superiora fertur, sed non dilatat neq; contrahitur. Ea propter tota sanè pars tremit, quum aliquid facere aggredimur, nullo eorum quæ in ea habẽtur, manente immobili: sed similiter quidẽ musculi, similiter his arteriæ, nerui, venæ, ipsaq; ossa, & cutis, nunc sursum, nunc deorsum ferunt: Palpitant autẽ nõ omnia. Neruum igitur, aut os, aut cartilaginem, aut aliud quid huiusmodi, nunq; videas palpitare: non enim habẽt ventrem, quo vicissim dilatato & contracto, attolli quidem cũ dilatatur, collabi autẽ cũ contrahitur, partibus liceat. Porro musculorum ne sit affectus tãtũ palpitatio, vt He C rophilus opinabat, an etiam cutis, aut arteriarũ, vt censebat Praxagoras, id rursus cõsiderabimus: siquidem ea speculatio ad loci affecti inquisitionem magis pertinet. In præsentia autem tantillũ repetentes ad priora digrediemur, nempe q; Palpitatio, distentio quædã sit & subsidentia præter naturam: Tremor autẽ motus præter voluntatem partium, quo sursum & deorsum vicibus permutatis ferant. At idem non est neq; dilatari, cum eo quod est sursum ferri: neque contrahi, cum eo quod est deorsum vergere. Etenim quæ sursum & deorsum ferunt, priori loco relicto in aliũ transeunt: Quæ dilatãtur autẽ & contrahuntur, veterem sedem cõseruantia, partim ambientem regionem occupant, partim relinquunt. Quare moueri quidem vtrisq; cõmune, tum quę dilatantur contrahunturq;, tum quæ sursum & deorsum feruntur: Peculiare autẽ, his sanè minorem locũ aut ampliorẽ occupare, ita vt veterem non deserant: illis autẽ semper loca mutare, ita vt nunq; in eodem maneant. Opus autem, opinor, erit hic quoq; distinctione, vt in totũ sermo verus euadat. Subinde enim iam pluribus simul musculis, aut vno quodam insigni vehementer palpitãte, attollitur quidẽ mẽbrum vnà cum ijs quæ dilatantur: concidit autem rursus cum ijs, quę contrahuntur. Vnde inuitam eleuationem depressionemq; membri, tremorẽ vocare non oportet: cũ videas manifesto musculos palpitantes, à quibus membrum mouetur: ipseq; motus non, qualis D trementibus, apparet. Nam in ijs qui membrum totum in motu propter musculos palpitantes retinent, proprijs & sensilibus extremis vterq; motus circunscribitur: Trementium vero affectus talis nõ est, sed altero motu adhuc incipiente, vt ita dicã, cõtrarium ipsi coniungi deprehendes, vt ad superiora latio semper deorsum tendentẽ excipiat: hanc autẽ ab illa rursus cõtinue impediri: ita vt imperfecta quidẽ semper sursum latio, imperfecta quoq; deorsum inclinatio existat. At hæ sanè affectuum tibi notę erunt, ac his symptomatibus inuicem differũt. Reliquũ est vt locũ affectum & causam consideremus. Palpitationum causam esse pronuncio spiritum crassum & vaporosum, cui non sit transitus. Hunc autem colligi oportere dico in concauitate quadam non admodum exigua, si pars distensionem sensibilem habitura est: atq; totum hoc summatim explicatum est. Cæterum oportet, vt cum tu substantiam illam esse spiritualem demonstras, causæ addas, ob generationis ac solutionis celeritatem. Quid enim tam facilè vel congregari, vel inaniri potest aliud, quàm spiritus? Etenim quæ hominem constituunt, vt Hippocrates nos docebat, sunt solida, humida, & spiritus. Meminit autem ipsorum his verbis, || Continentia dicens, contenta, & impetu ruentia: Continentia quidem solida nuncupans, vt quæ comprehendant tegantq; humida: Contenta autẽ, humores, vt qui à solidis comprehendantur: Quæ impetu feruntur, spiritus: siquidem in omnem corporis partem momento temporis, & facilè, & citra impedimẽtum

Quid palpit.

Tremor

Al. 3. f. 2. c. 1. t. 1. c. 19. 220. a

Causa palp.

6. Epid. sect. 7.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 103 sur 390

peruenìunt. Citam igitur vacuationem aut repletionem, aut distẽtionem aut subsidẽtiam, aut de- E
pressionem aut relationem, aut alium quẽdam motum, nullum ex oijbus præter spiritum effecerit.
Quare & palpitationum causa, substantia quidem spiritus: Qualitas autem substantiæ, humiditas
est, et crassities, vt paulo ante dicebamus, cum crassum vaporosumq; nominaremus. Si enim æthe
reus foret, tenuis & purus, citra impedimentum trãsiens, neq; repleret vnq̃, neq; vacuaret partes:
Crassior autem q̃ meatus corporum exigant, in quibus colligitur, reclusus intus si quidem cõca-
uitatem corpus obtinet, hanc replẽs, & excitat & distendit regionẽ circunfluam: sin minus, inter
duo collectus corpora, ab vno ad alterum transit, ascititium sibi sinum efficiens. Hic sanè modus
secundus dictus, etiam in cute subinde palpitationes excitat: non cute ipsa concauitatem quãdam
in se sortita, sed in spatio quod cutem & corpora subiecta intercedit, spiritus tunc colligitur. Prior
autem modus in musculis potissimùm accidit, in his enim concauitates & multę sunt & exiguæ.
Praxagoras pulsum arterijs attribuit, sicut nimirum & palpitationem, tremorem, & conuulsio-
nem, arteriarũ affectus: ac pulsum sanè in naturali statu habere: palpitationẽ vero, tremorẽ, & cõ
uulsionem magnitudine inuicem differre, sed motus esse præter naturam. Quo'd igitur non recte
sensit, solis arterijs palpitationem attribuens, haud difficile est deprehendere: Quippe manifesto
videre est frequenter & cutem palpitantẽ & musculos, cũ nulla in loco sit arteria: vel, si esse quan- F
dam contingat, ea sit admodum exigua, vnde liceat manifesto alicui cognoscere, tãtam distentio-
nem non ex arteriæ magnitudine proficisci. Porro nũ recte non nulli musculosis corporibus so
lis palpitationem attribuãt, id mihi multo dignius consideratione videtur. Ego etenim ẽt planè
existimo arteriam manifesto non modo palpitans, sed etiam conuulsorium quid, subinde repræ-
sentantem inueniri, quemadmodum & alij pulsuũ periti fatentur. Verum de hoc disputatio pro-
lixior est, & in libris de pulsibus comprehensa. Iam plerisq; hoium non raro palpitationes in sola
cute euidenter fieri apparent, cum vaporosus spiritus in aliqua ipsius particula generatus retine-
tur, & in transitu moratur: ita etiam si in musculis, aut alio quodam corpore, spiritus flatulẽtus re-
dundauerit, in illa palpitationẽ excitat. Quoniam vero spiritus crassus, nebulosus, aut caligino-
sus, aut flatulentus, aut quomodocunq; nominare velis, palpitationis causa efficitur, ideo ætates
frigidiores palpitationi obnoxiæ sunt, natura corporis frigidior, regiones frigidæ, anni tempus
hybernũ, vita otiosa, repletioni & ebrietati dediti, cibi frigidi & flatulenti, & vt semel dicam, om-
nia quæ corpus refrigerant. Quæ vero his contraria sunt, palpitationes statim tollunt. Nam cale-
facientia spiritus attenuant, & corpora reddunt rara molliaq;: Refrigerantia autem densant qui-
dem, contrahunt, & corporum meatus cogunt conniuere: incrassant autem coarctantq;, & tur- G
bidum spiritum reddunt: facile igitur retinetur à perspiratu impeditus, tum sua ipsius crassitie,
tum corporum, quæ ipsum continent, densitate. Calida rursus contrario refrigerantibus modo
fundunt, laxant, corporum meatus aperiunt, ipsum spiritum attenuant, ad motumq; facilè inci-
tant, facilesq; ita transitus ipsi efficiunt. Quapropter etiam veteres medici palpitationum reme-
dia adinuenere, quæ extenuare & calfacere possunt: cuiusmodi sunt, quæ constant euphorbio, py
rethro, semnelia, sulphure, & pipere, aliaq; id genus composita: item inter aquas, quæ è terra pro-
siliunt calidæ, atque ex his potissimum nitrosæ, sulphuratæ, & bituminosæ, easq; commendant.
Vtuntur autem & marina, calfacientes ipsam: & muria, si marina desit. Iam potui exhibent medi
camenta calida, præsertim ex castorio confecta. Hoc sanè etiam extrinsecus impositũ, non modo
epotũ, generosum est medicamentum, vt quod calfacere simul & extenuare, siccareq; abunde pos
sit. Palpitationis sanè cuiuslibet frigido generatio est: Tremoris autem neq; vna occasio ne-
que causa semper frigida est, verum dispõ, facultatis quæ corpus mouet imbecillitas. Huius autẽ
causæ, quæ huc corpus perducere potest, non vna species est, sed vel alimenti inopia, quemad-
modum in cholera, valido alui profluuio, largo sanguinis fluore, aut magno ieiunio, vel vitali robo-
re soluto quemadmodum in stomachicis & cardiacis deliquijs, vel violento & valido frigore oc- H
cupante, aut plenitudine ipsa ponderis modo degrauante, imbecilla ad motus efficiũ. Vnde neq;
vna remediorum species trementibus, quemadmodum palpitantibus, adhiberi potest. Verum
si à perfrictione tremorem experiantur, calidum ipsis presidio est. Nam qui per hyemem iter fa-
cientes, deinde valido frigore correpti, semimortui & tremuli domum reuertuntur, facillime ab
affectu liberati sunt caloris adhibiti beneficio. Similiter his medemur & illis, qui per refrigeran-
tes febrium insultus & rigent & tremunt. At si per sudorem digesti, fiant tremuli, vt in deliquijs
cardiacis & stomachicis, calefacere hos extremum malum est: quippe contrarium in his conue-
nit, nempe cutem densare, quę refrigerant, adstringunt coarctantq; meatus, adhibentes, non quæ
calefaciunt, laxant & adaperiunt. Quòd si penuria alimenti, vt in longis ieiunijs, aut immodera-
tis vacuationibus, tremores oboriantur, hoc ne verbis quidem indiget: cuiuis enim constat, ali-
mentum hos desiderare. Qui autem viribus humorum copia grauatis tremunt, his vacuationes
2. Epid. sect. 4. remedio sunt: quemadmodum & Hippocrates alicubi docet his verbis: ‖ Estymargei ancillę, cui »
neque sanguis fluxerat, postquam filiam peperisset, os autem vuluæ auersam erat, ac dolor in co »
xam & crus pertingebat, ex talo sanguis detractus profuit, & si tremores totum corpus occupa- »
rent. Sed ad occasionem veniendum & occasionis fomitem. Mulieris meminit, quo'd à partu »

celebri

A celebri illa secundarum puerperij purgatione, vacuata non esset: deinde tremor oboriretur, Hanc, inquit, sanaui sanguine ex talo detracto, etsi tremores totum corpus occuparent. Quid iam aliud hîc obscurè subindicat, quàm ꝓ alius sanguinem non misisset? Frigidum enim affectum tremorẽ esse credit, sanguinem vero calidum. Nõ igit ausus fuisset aliquis sanguinẽ vacuare in affectu qui calefieri deliberat. Ego tamen, inquit, ausus sum: & rationem docet. Sed ad occasionem veniendum est, & ad occasionis fomitem. Id quod infestabat, inquit, & infestantis causam noui. Quod igitur infestabat, sanguinis copia erat: causa ipsius, vuluæ ad coxas inclinatio, propter quã mulier purgata non erat. Sanguis igitur quem vacuatum esse oportebat, non inanitus, sed in corpore oberrans, naturæ pondus erat. Vnde tremoris occasionem intelligens, sanguinis copiam: fomitem vero occasionis, vuluæ affectum: deinde copia quidem vacuationem indicante: parte aũt affecta, locum per quem vacuare conueniebat: ambo hæc coniungens, sanguinis detractionem ex talo molitus est: hanc quidem, qm̃ sanguinem vacuare volebat: ex talo aũt, quia vterus affligebat. Quod igit sanguine abundante venam incidere oportet, nemo non nouit, si quidem in venis ille cõtinetur: Quod aũt vtero affecto, circa talum, aut in poplite, diuidere conuenit, nisi prius venarũ cõmuniones ex Anatome didiceris, haud poteris id quod dico, assequi. Alia enim alij corporis parti ve-
B na communicat, oporteq; vacuationes semper ex cõmunibus moliri: nam si venas quæ nihil parti affectæ communicant, incideris, neq; affectę medeberis, & sanam semper offendes. Necessarium igitur nunq; non videtur, vt is qui recte medebit, cãm ex qua affectus orit, cognoscat. Verùm de tremoris causa hæc sufficiunt. Locus aũt affectus in tremoribus, vnus necessario non est: atque hoc loco carpendus mihi venit Praxagoras, & Herophilus: hîc, ꝓ tremorẽ in neruoso ipso genere semper constitui ostendere contendat: ille, ꝓ arteriarũ affectum, tremorem dixerit. Praxagoras igitur longè à vero abest: Herophilus aũt deceptus est, qui virtutis affectum, instrumentis attribuerit. Quod etenim neruosum genus, non arteriosum, motibus voluntarijs subministrat, recte intellexit: qm̃ aũt non idem neruorum corpus, motus causa existit, sed hoc quidem instrumentũ: causa aũt mouens, virtus quæ per neruos dispensat: hîc reprehendendus venit, qui virtutem & instrumentum non distinxerit. Si enim distinxisset, statim vtiq; cùm opus offendet, non instrumentorũ modo, sed etiam facultatum affectus esse deprehendisset. In mortuis igitur nullos neq; nerui, neq; musculi affectus experti sunt, quos pati ipsos & Herophilus & Praxagoras arbitrant: deseruit autem eos omnis motus protinus vnà cum anima, cuius instrumenta musculi sunt, & nerui. Nõ igitur musculi est neq; nerui mouere, sed animæ. Neq; enim tibiarum opus est, sonus qui ex eis perfi-
C citur: neq; citharæ sonus, qui hac præstat: sed tibiæ cantus, opus quidem est tibicinis, per instrumẽta tibiarũ effectũ: citharæ sonus, musici, instrumentũ vero cithara. Corrumpit autem & tibiæ & citharæ sonus, subinde quidem propter operũ artifices: interim propter instrumentorum, quibus vtunt, offensam: Ita & motus in animante arbitrarij, opifex quidem artifexq; facultas est, quæ animal gubernat: instrumenta aũt, nerui & musculi. Itaq; non moueri, & male moueri, aut ex instrumentorum affectu, aut facultate his instrumentis vtente, accidet. Palpitationes igit, conuulsiones, & resolutiones, instrumentorum læsiones sunt: Tremores autem, facultatis imbecillæ affectus.

Quid sit Rigor, Quæ illius Causæ, & Quo pacto generetur. CAP. 6.

AC tremor sanè à palpitatione manifesto distinctus est, à Rigore aũt hoc pacto distinguas licet. Prius aũt considerandũ venit, quid sit rigor: etenim & hoc ex ijs quæ admodũ sunt cognita, esse putat, nihilo tamen minus difficile diijudicatu est, non hac modo ratione ꝓ causam inuenire, vel dispositionem, quę ex ea corpori obuenit, haud procliue sit: sed ante hæc adhuc ꝓ in ipsa notionis descriptione errare mihi illi videntur. Rigorem enim si quidem ita sermone absoluto, perfrictionem dixeris, vt non nulli pronunciarunt, error manifestus est: cum multi quidem valide perfrigerentur, non tamen ẽt rigeant: immo nec si validam perfrictionem statuas, ne hoc quidem
D verum est. Nam qui stomachico aut cardiaco deliquio torquentur, valide quidẽ frigent, non aũt rigorem experiunt. Iam perfrictionem cum tremore, rigorem dicere (in quam sniam plerique medicorum descendunt) occasionem habet deceptionis, nẽpe concussionẽ corporis, ac vibrationẽ, quæ vehementibus rigoribus coniuncta est. Deprehendit aũt manifesto, ꝓ neq; omnibus rigẽtibus acciderit, solis aũt ijs, qui vehementer rigent: neq; ijs, quibus accidit, affectus qui aduenit, sit tremor, sed quædã veluti concussio & vibratio. Tremor etenim, vt demonstrauimus, nisi partem mouere voles, non accidet: Agitatio aũt seu vibratio, quæ validos rigores comitat, tã violenta & necessario corporibus incidit, vt cõquiescere non liceat, ẽt si strenuè admodũ renitaris. Ac tremor sanè vnius partis affectus, rigor aũt totius corporis est. Vnde mihi & Platonẽ mirari subit, qui tremorem cũ rigore cõfundat. Si.n.ij qui rigorẽ interpretati sunt, tremorẽ cũ perfrictione, aberrarũt, quo ipse, idem esse tremere & rigere existimans, vera prædicauerit? Nã præter ea q̃ diximus absurda, ẽt hoc adhuc ei refragatur, ꝓ non nulli tremant, nullũ frigiditatis sensum experiũtes, nõ tñ fieri põt vt quis citra perfrictionis opinionẽ rigeat: Iccirco neq; illi qui rigorẽ, perfrictionis sensum eẽ dictitarunt, procul ab affectus notione abijsse vident: non.n.idẽ sane dixeris, perfrixisse & frigus sentire. Quæ.n.resoluta sunt, torpida, difficili aut prorsus nullo sensu p̃dita, omnia perfrixerunt:

Item

Item quod tremorem expertum est, paraplexiam, epilepsiam, similiter & flatus, & aquam inter cutem, & inflationes, & œdema, totum frigidum est: Sed nullum ex his frigiditatem percipit, vnde neque riget: sin autem sentiat, protinus certe & rigebit. Propter hæc itaque Platonem dico non recte opinari idem esse rigorem & tremorem, cùm neque vnius sit partis affectus rigere, vt tremere: neque sensus frigiditatis trementibus, vt rigentibus. Et motus in rigentibus sane citra mouendi partes voluntatem, omnino inuitis est: in trementibus, nō citra mouendi arbitrium. Sed Platoni sane aliquis forsan condonauerit, q̃ in tam tenuibus & medicis rebus errorem admittat, quamuis aliorum affectuum corporis prope omnium generationem exacte sit persecutus. Athenæum aūt Attaleum demirari par est: multo etenim Platone adhuc recentior, nō in causæ rationibus modo Platonem sequitur, id enim tolerari poterat, sed etiam circa notionem similiter atque ille confusus apparet. Neque enim rigoris tremorisq; notionem distinxit: describensq; rigorem in hunc modum ait: Pugnam concussionemq; hanc tremor comitatur, totus autem hic affectus frigidus, & causa efficiens idem nomen sortita est, vt (inquit ille) & Plato affirmat: hic enim ipsam Platonis sententiam protulit. Habet autem vniuersa hunc in modum: Nam humorum corporis, partes grandiores, cùm in minorum sedes subire nequeant, expellunt eos, & nostram in corpore minimam humiditatem trudunt: aliam ab externo inæqualiter motam, neque immobilem propter æquabilitatem, & impulsionem efficientes, coagulant. Quod autem præter naturam cogitur, secūdum naturam ipsum sibi renititur, inq; contrarium repellit. In hac pugna & conquassatione tremor rigorq; consistit: omnisq; eiusmodi affectus, causaq; efficiens frigida est, atque eodem nomine appellatur. Quod sane neq; tremori idem est rigor, nec perfrictio simpliciter, immo neq; perfrictio valida, manifesto ostensum est: Quod autem paulo superius dictum est, nempe perfrictionem esse sensibilem, discutiamus num falso prolatum sit. Non nulli enim rigorem non sensibilem esse frigiditatem, sed dolorosam esse arbitrantur: siquidem multi etiam ex sanis frigere admodum dicuntur, alij sponte refrigerij desiderio diutius in aqua frigida immorati: quidam etiam inuiti in frigida diutius versantur, rigent autem non statim, quemadmodum nec qui lauit, deinde se ipsum in frigidam coniecerit: neque enim hic, nisi admodum diu immoretur, riget, etsi frigiditatis qualitatem manifesto sentiat. Quapropter, quantum ad frigiditatis sensum attinet, omnes hi statim rigerent, si rigor frigiditas esset sensibilis: sed non rigent meritò, non enim est omnibus cum dolore frigiditas: sed non nulli ipsorum, qui æstiuo tempore validum calorem non tolerantes in frigidam sese conijciunt, adeo frigiditate oblectantur, vt tandiu in ea morentur, donec tangenti tibi glaciei modo refrigerati esse videantur. An igitur totum iam habebimus, si rigorem dolorificam frigiditatem definiamus? an quid adhuc desideratur? Forte enim non quilibet rigor ita finiēdus venit. In ægrotantibus sane non idem videtur rigere, cum eo quod est horrere, aut frigere: dicimus igitur subinde accessionis insultum, huic sane cum rigore, alteri cum horrore, alij cum frigiditate sola oboriri: & in omnium medicorum commentarijs idem vsus verborum existit. Ita cum quis cum nulla concussione corporis & agitatione perfrigescit, non hic riget, verùm *si affectus rigor appellari debeat, inæqualem & præter voluntatem motum ei accedere oportet: quod sine hoc accidit, si ne cutem quidem inæqualiter commouet, perfrictionem nominant: sin autem hanc quidē perturbet quatiatq; per quosdam insultus, corpus autem totum non commoueat, horrorem nominant: vt hic cutis solius affectus talis existat, qualis totius corporis rigor. At in sanis alio modo rigere dicimus, nempe in omni dolorifica perfrictione: sin autem ratione morbi obueniat rigor, non satis est hoc tantum dixisse, sed totius corporis turbationem apponere cōuenit. Quod aliqui inducentes, perfrictionem cum tremore ipsum appellarunt, manifesto autem non sunt interpretati: quippe tremorem nuncupare neutiquā oportet, sed agitationem quandam præter voluntatem, aut vibrationem, aut concussionem, aut aliud id genus nomē inuenire: nam tremoris vocabulum de peculiari affectu enunciat. Qui igitur morbidum rigorem diffiniunt, perfrictionem, aliū nullū dicere videnē, q̃ eum qui sanis accidit: etsi totum genus, de quo medici omnino disputant, ēt commemorati viri diffinire statuerint: morbidum aūt vocamus, cùm à nulla exteriori causa violenta corpus, sed ex se talem obtinet dispositionē. Ita enim, puto, Hippocrates quoq; aiebat: ‖ Cùm quis causone affligitur, si rigor superueniat, liberatur. Non igit, aqua frigida febricitanti superfusa, rigorem excitabis, sed cùm ex ipsa corporis dispositione suscitatur. In eundem modū & hæc sunt pronunciata: ‖ Cum rigore delipientia, malum testatur: item obliuio, malū. Rursus: ‖ Sexto die rigores difficile iudicium notant: Item: ‖ Rigores incipiunt mulieribus ex lumbis per spinam potius, sed & viris potius retro q̃ antè. In omnibus his rigor nō qui sanis accidit, sed qui morbidus, explicatus est: qui nimirum est perfrictio dolorifica cum quadā inæquali totius corporis concussione, agitationeq;. Cùm igit quid tandem rigor sit nouerimus, reliquum est, vt inspiciamus quę causa sit efficiens, quas potissimum præcedētes causas comitet, & quibus superueniat dispositionibus, ac de vniuersa ipsius generatione disputemus. Quod enim rigor natiui caloris affectus sit, oibus ferè in confesso est. Requirit autem totus hic sermo auditorem diligentem, & qui plurimum mentis habeat. Ego etenim natiui caloris affectum, rigorem esse dixi, ne quis externi dictum esse

4ª.Aph.58.Ex. ord.33.g

1.Prorr.cō.21. t.30.4ª.173.f

4ª.Aph.29.Ex. ord.30.d

5ª.Aph.69.Ex. or.45.d & 6. Epid.sect. 3ª. 174.c

A esse ratus, mentiri forsan me opinetur contra Erasistratum, Praxagoram, Philotimum, Asclepiadem, aliosq; plurimos, qui calorem non insitum, sed ascititium esse censent. Quomodo enim hi natiui caloris affectum dixerint, qui prorsus natiuum calorem ignorarunt? Verùm genuinum sanè, vt diximus, non omnes calorem esse fatentur: generationem autem ei ascititiam molientes, varie alius aliam, vnum hoc omnes concedunt, esse aliquod secundum naturam in vnoquoque animante calidum in conuenienti mensura æstimatum: ac circa hoc rigorem, horrorem, omnemq; perfrictionem fieri aiunt. Asclepiades igitur, cùm non modo calidum, sed ne aliam quidem vllam vim insitam statuisset, omnem febrim propter quasdam corpusculorum in meatibus obstructiones, semper constitui dictitat: in magnitudine autem meatuum differentiam ipsius ponens, molitur ita ostendere, quibusdam sanè necessario coniunctum esse rigorem, quibusdam non. Ac ego nisi longiorem, quàm par est, sermonem fore sperarem: & præcipue iniquum censerem de Asclepiade quidem solo agere, aliorum vero dicta omittere: aut rursus omnium mentionem facere aggrediens, in longam ac infinitam sermonis prolixitatem incidere me timerem: deinceps vtique de omnibus opinionibus contemplatus, vnde vnaquæq; probabilem occasionem haberet, quid potissimum eis imponeret, & vbi aberrarent, cum ostendissem, ita ad nostram descenderem opi-
B nionem. Verùm hoc in aliud tempus differatur: neque enim Athenæum laudo, qui de Asclepiade, Heraclide Pontico, Stratone Physico, aliquid dicat, nullius autem aliorum meminerit: etsi nõ modo horum opiniones de rigore, sed alias multo plures nihilo minus celebres & probabiles, explicare potuisset. Nos igitur initio hoc sumpto quod omnibus in confesso est, nempe rigorem affectum esse caloris in vnoquoque animante natiui, videamus quomodo oriatur. Procedet autem disputatio ex Hippocratis principijs. Non autem corpuscula & meatus statuemus corporis nostri elementa: neque calorem, motus, aut attritus, aut alterius cuiusdam causæ sobolem pronunciamus: sed corpus quidem totum conspirabile & confluxile censemus: calorem autem non acquisitum, neque animalis generatione posteriorem, verùm ipsum primum, primogenitũ, & insitum: Ac natura sanè, & anima, nihil aliud quàm hic existit. Quare si substantiam per se mobilem, & semper mobilem ipsum intelligas, haud errabis. Singula autem hęc seorsim indagemus, etsi de ipsis alibi discere liceat: in præsentia autem sermonis continuitas examinanda est. Nam calor insitus ceu semper mobilis, neque intro solum, neque extra fertur: sed alterum ipsius motũ alter semper excipit. Celeriter enim, si intus calor maneret, in immobilitatem cessaret: si foras efferretur, & hic motus dissiparet ipsum, atque hac ratione perderet: modice autem extinctus & modicè accen-
C sus, vt Heraclitus aiebat, semper mobilis ita perseuerat. Incẽditur igitur quum ad ima inclinat, alimenti appetens: ab intimis elatus, & vndequaque dispersus, extinguitur. Verùm ad superiora exterioraq; lationem, & vt ita dicam, à suo principio explicationem, quòd natura calidus sit, experit: Intro autem fertur & deorsum, hoc est ad proprium principium viam init, quoniã frigidi aliquatenus particeps est: quippe ex calido & frigido temperatus. Prima sanè calidi ratione, sua sponte mouetur: atque hoc potissimum ad actiones indiget: Magnum tamen ipsi vsum & frigidum exhibet. Solet enim calidum in sublime attolli, ac cum eo alimentum adducere: Si autem frigidũ nõ obstaret, etiam longissime procederet. Fit autem frigidum huiusmodi caloris motui impedimento, ne dispersus aboleatur: quippe periculum est, ne ipse præ leuitate & impetu sursum à corporibus discedat: sed frigidum retinet, impeditq;, & vehementiam nimij huius motus tollit. Redeamus igitur ad superius institutum, ostendentes qualis nam natiui caloris affectus sit rigor. Quòd etenim vbi in naturalibus temperamenti terminis manet animal, sanitate fruitur, verbis non indiget: hoc est, cùm, vt Hippocrates aiebat, calidum & frigidum mutuo inter se temperamento mediocriter habent: Sin autem alterum altero sit fortius, animal ęgrotare necesse est, ea morbi specie, quæ causæ superantis naturæ respondeat: Inflammationes igitur, erysipelata, herpetes, carbuncu-
D li, affectus testantes feruorem æstumq; igneum, ac omnes febriles passiones, cùm vis calidi euicerit: Contra conuulsiones, tetani, palpitationes, stupores, resolutiones, epilepsiæ, & paraplegiæ, frigidi superantis affectus. Ex huiusmodi vitijs vnum est & rigor hic, non simpliciter perfrictio existens, sed cum sensu: vnde adijciendum ei est, subita ac vniuersim facta. Præterea vehementem perfrictionem & violentam esse oportet, vt ex manifesta distinctione vera colligas, rigorem insiti caloris perfrictionem esse subitam & violentam. Rursus enim, vt Plato dixit, quod sensim & paulatim fit, insensibile: quod autem sensile, necesse est hoc vehementer moueri & tremere subito. Quare "perfrictio quidem insensilis, longiori temporis spatio & paulatim accidit: cita autem & emergens admodum, cum sensu prorsus contingit: neque enim huiusmodi affectus latere poterit. Iam talis affectus cum frigiditatis sensu non omnis dolorem adfert, sed interim etiam voluptatẽ, ex Platonis nimirum testimonio, cuius verba ita habent: Affectus præter naturam, & violentus, subito accidens, dolorificus est in nobis: quod autem ad naturã redit subito, suaue est. Quare/subito/vtrique & suaui & dolorifico commune est, necessario, ne affectus lateat, coniunctum. In hoc autem, quod non latenter in naturalem statum reducit, suaue est: quod autem extra naturalem statũ eduxit, dolorificum. Vnde vnum & idem numero frigidum, partim oblectat, partim dolorem infert: Si quidem corpori præter modum calfacto admoueatur, omnino oblectat: nam immoderato

calore

In libro de Locis in homine.

calore laborans ob deficientis frigidi ingressum mitigatum, oblectatur quidem cùm mitigat: Suã E
autem naturam obtinens, si subito refrigeres, dolore afficies: nam ob temperamenti immodera-
tionem laborabit. Siquidem, vt ait Hippocrates, ‖ his quibus natura mutatur corrumpiturq;, dolo »
res accidunt. Non solum igitur subitam & vehementem frigiditatem esse oportet, vt rigor oboria »
tur, sed adijciendum huic adhuc est violentiam passionis, hoc est præter naturam statum: vt rigor
sit subita perfrictio in statum præter naturam perducens. Atque hoc mihi obseruandũ in hoc ser- definitio
mone videtur, præsertim si de affectus generatione vera quis pronunciaturus est, vbi dixerit in ri-
gore subitam violentamq; natiui caloris perfrictionem fieri. Refrigeratur itaque etiam cùm dissi-
patur, robore, quod continet ipsum, destituente: item alimenti, à quo accendebatur, penuria: Sed
neuter horum affectuum rigorem efficit: aut omnes, qui moriuntur, rigerent. Quapropter cor-
rumpi calidum, vt ita dicam, omnibus morientibus commune est, non tamen rigentibus. Non
enim absoluto sermone calidum refrigerari oportere assero, sed & subito & violenter, hoc est robu
stum ipsum perseuerans, neque substantia neq; tenore læsum, ab exteriorum causarum aliqua mo
lestari. Considerato mihi flammam extrinsecus, interim materiæ, vnde accendebatur, defectu in-
terire: interim in Sole splendido contabescere ac emori: rursus ab aqua multa extingui: aut ligno
rum super eam cumulatim iniectorum copia suffocari: Quatuor hæc accidentia, quatuor de cau- F
sis, non eodem omnia modo, flammam afficiunt. Eius enim quæ in Sole contabescit, robur dissi- flamma
patur, aeris nos ambientis violentia discussum: Nam radiorum Solis robur igne fortius est, & du
rabilius. Cùm vero materiæ defectu non amplius accenditur, substantia deperdita, interit: Quod
enim accensum est, semper in motu ad exteriora discutitur dissipaturq;: intro autem inclinans ali- Motus
menti accipiendi gratia, deinde eo destituta, imbecilliter adeo secũda vice porrigitur. Materię au- flamma
tem copia grauata & respiratione destituta, strangulatur. De noxa autem quæ ab aqua prouenit,
manifestius est, quàm vt verbis indigeat: Pugna enim valida flammæ est aduersus omnem & syn
ceram & multam humiditatem, vt si & oleum ipsi cumulatum exhibeas, necessum sit, strepitum
& concussionem quandam oboriri, igne propemodum voce violentiam fatente. Talem sanè affe
ctum in caliditate insita, rigorem intelligito: neque enim, cum materiæ inopia calidum laborans
nec alimentum sentiens contabescit, nec cùm à copia ipsius grauatum, nec cùm imbecille labascit,
rigorem fieri deprehendes: sed cùm validus existit adeo, vt expandi possit, deinde prohibet. Pro-
pter hoc ipsum etiam agitari corpus accidit, duplici hîc quoque & composito motu oborto, vt in
trementibus, sed diuersa ratione. Illic etenim facultatis corpus mouentis imbecillitate, mixtus mo
tus ortus est, prout robur membrum erigens remiserit, parte semper deorsum sublabente: Nunc G
autem naturali caloris motu vi impedito, rigor occurrit. Cupit etenim, tanquam nec substãtia nec
robore oblæsus, tum expandi tum in omnes corporis partes distribui: prohibitus autem, & vi in
altum repulsus, ad proprium principium refugit: Cùm autem ibidem manere nequeat (nam sub- Max
stantiæ semper mobili, loco consistere, mors est) sese colligens & veluti in vnũ congregans, æqua
biliter sanè non intro libero motu protenditur: sed vehemẽti latione vtens, & veluti à carcere exi
liens, non nunquam insurgit motu aduersus ea, quę transitum ipsius occupant: illa sanè propelle-
re, vias autem puras reddere contendens. At cum in ea impingit, à latione sanè impetuosa cohibe
tur, totum autem corpus cùm incidit, perturbat. Nam præter alia etiam vaporosus nunc redditus,
dum illiditur in ea quæ obsistunt, intro rursus resilit, ceu ictu repercussus, ac iterum ad principium
reuertitur: inde rursus erumpens, incidit violentius, iterumq; resilit, etiam in hoc illapsu: idq; fre-
quenter per successionem fit, quamdiu noxia perseuerant. Hac itaq; ratione affectus dolorificus,
tanquam corpore ictibus laborante, & motus inæqualiter inuadit, & in vtroque motu animal ri-
get. Nam cùm in naturali statu erat, connatus noster calor æqualibus & liberis transituum vijs vte
batur, tempore & mensura motus in se inclinans, deinde se explicans: cùm autem riget, motus ip-
si neque inclinationes, neque explicationes, existunt. Iustius autem dixeris ipsum intro quidem H
proficiscentem (vtar autem non meis, sed veterum virorum vocabulis) resilire, impelli, reprimi, &
confugere: foras autem tendentem, erumpere, excuti, elabi, & exilire. Etenim & hæ vetustiorum
hominum dictiones, omnes probè prolatæ sunt, & affectum accidentem, quàm licet maxime, ma
nifesto interpretantes. Agitari autem dico omnia in corpore, & concuti, turbariq;: ac omnis in ri-
gore motus inæqualis, inordinatus, citra voluntatem euenens, ob inæqualem, validum, & violen »
tum illapsum inuasionemq;, & repulsum caloris insiti, vaporosi redditi, perficitur. Iccirco corpus
post rigores amplius recalescit, quàm cùm in naturali statu calidum erat. Iam effunduntur ẽt sudo
res. Cùm.n. per multos insultus noxia libere propulerit, & absolutè respirauerit, tribus de causis
corpus incalescere necesse est: primum, q frequenter calor à perspiratu exteriori repressus, in alto Tres causæ calor a rigore
colligit: deinde, q nũc totus foras vehementer expansus est: postremo, q caliditas insultu, ictu, vio
lentoq; motu accendi soleat. Ac lignum, aut lapidem atterens confricansq;, non nũquam ignem
accendes: At insitus spiritus, cùm natura sit calidus, si vehementer moueat, non multo magis accẽ
detur: Sed hoc in naturalibus motibus euidenter videre licet: Nam currentes, luctantes, confricã
tesq;, ac alio quodam modo se mouentes, nihilo minus incalescunt, quàm si quis in Sole æstiuo, &
apud ignem incaluerit. Subinde accidit etiam in huiusmodi ex alto reditu, calorem ceu feruidũ,

aliquid

A aliquid humorum confertim effundere, quem sanè Sudorem appellamus. Quocirca post rigorē, refrigeratum non recalfieri iterum, malū est, nā calor inter pugnandum victus est. Vincit aūt, nūc causæ offendentis robore, nūc cū ipse est imbecillior. Sic itaq; & illud dictū est: ‖ Ex rigore perfrigeratio non recalescens, malū. Rursus, dispositiones vtrasq; ob quas rigores fiūt exitiales docēs inquit: ‖ Post oculorum peruersionem in febri laboriosa rigor superueniēs mortem fatet. Hic sanè rigor validæ causæ soboles est: alius aūt propter virtutis imbecillitatem, lethalis: ‖ Si rigor incidit febri non intermittente, ægro iam imbecilli, exitialis. Verùm de his alibi vberius dicitur.

1. Prorrhet. cō. 2. t. 31. 4ª. 173. g
Ibidem. t. 57. 176. g
4ª. Aph. 46. Ex. ord. 32. g

Frigiditatem solam Rigoris Causam non esse. CAP. 7.

IN præsentia vero considerandum venit, num merito omnes ferè rigorem frigidæ causæ attribuant. Quòd enim frigidus affectus sit, cuiuis constat: an autem & causa ipsius efficiēs talis existat, inspectione mihi dignum videtur. Tertianæ igitur exquisitæ, si quid aliud, certè rigor nota est: nam accessiones vna cum vehementibus rigoribus inuadunt, etsi febrim hanc nemo vel insanus ex frigido constitui humore dixerit: Causos enim est genere, tanto altero causo continuo inferior, quanto calor febris & flammeus & perurens deficit. Sitis autem indelebilis, & refrigerij desiderium, bilis meræ vomitus, & quòd post hunc æger melius habet, quomodo nō sunt omnia B manifesto ob calorem redundantem? Quomodo igitur rigent in tertianis? quomodo in causis, hoc est ardentibus febribus continuis, si non intermittentes sed perpetuo vrentes affligunt, rigor superuenit, & febrim per crisim soluit? Et enim qui causo affligitur, ait Hippocrates, si rigor superuenerit, morbus soluitur. Immo acre & calidū medicamentum vlceri admotum, primùm sanè dolorem infert, mox horrorem, deinde rigorem excitat. Ac multos nouimus tum riguisse, tum febricitasse, ob vlcera ab acribus medicamentis iritata. Iam & inflammationem, cum in abscessum mutatur, rigorem horroremq; comitari necesse est. Multarum vero & aliarū dispositionum mēnionem facerem, in quibus rigor ob acrem potius quàm frigidum humorem clare constituitur, nisi sermonis prolixitatem vitarem. Ne igitur frigido soli coacti rigorem tribuamus: quoniam & horrendum aliquid auditu & spectatu, non nunquam & rigorem & horrorem facit. Hoc sanè & Plato, non tantùm Hippocrates, edocuit. Cùm igitur de morbis, qui ob flauam bilem fiunt disseret, rigoris etiam meminit: Vnde tum aliorum multorum gratia, mirari subit medicos post illum longè natos, tū in sermonibus de rigore maxime. Quomodo enim nō graue est, si Plato non medicus nouit etiam ex bili non nunquam fieri rigorem, causamq; inuenire studuit: hi autem tantum ab huius cognitione omnino absunt, vt ne ex bile quidem & acri quodam humore, excitari C rigorem sciant? Sed difficile est, vt causam inuenias, quo modo ob acrem calidumq; humorem frigidus affectus constituatur: forsan autem inueniri difficile non est, si quidē & Plato inuenit. Multo igitur satius erat, si re vera inueniri difficile est, non euertere conari rem euidenter apparentem, sed causæ ignorantiam fateri: tollere autem id quod apparet, simile est ac si fatearis ne videre quidem nos, eò quòd ignoremus quomodo videamus. Quòd igitur nihilo minus ob acrem & calidum humorem, quàm frigidum & congelantem, rigor excitatur, longè verissimum est: Deinde inspiciendum est, num frigidum aut acre simpliciter abundare oporteat, vt rigorem possit excitare: Postea autem illud multis incertum diffiniemus: neque enim simpliciter frigido humore redūdanti, neq; simpliciter acri, rigor oritur. De frigido sanè superius manifestò ostendi, cum in memoriam reuocarem omne quod œdema repræsentat, torporem, paralysin, & aquam subter cutē: De calido autem & acri, nunc tibi indicabo. Nam malis humoribus præditi (κακόχυμοι dicuntur) arquati, & febricitantes acute, causoq; occupati, omnes rigerent. Neque igitur simpliciter aut frigidum humorem, aut acrem ad rigoris generationem abundare conuenit: sed peculiarem vtrique ipsorum modum esse oportet. Erit autem modus (neque enim totum sermone persequi veri studiosis detrectandum est) aut copiæ mensura, aut humoris qualitas, aut locus aliquis corporis, in D quo hunc colligi oportet: Erit autem & in eo quo loco manet aut mouetur, & in motus modo, haud parua differentia. Ad has igitur ipsas Plato quoque respiciens, dicebat: Cū fibræ in sanguine hanc sanè vim habeant, bilis, vetus sanguis facta, natura, ac rursus ex carnibus in hunc liquata, calida & humida paulatim primùm incidens, propter fibrarum facultatem congelatur: congelascens autem & vi restincta, hyemem tremoremq; intus parit: copiosior autem influens, caliditate quæ ab ea venerat, fibras exuperans, præterq; modum exæstuans, cōseruat. In his Plato omnia conatus est persequi, quæ in omnibus affectus generibus scire conuenit. Nam speciem humoris dixit, bilem ipsum nominans. Indicauit & qualitatem, calidam & humidam appellans, vnde etiam huiusmodi bilis exoritur: nam ex carne liquescēte ipsam fieri protulit. Iam & locum in quē fluit, adiecit, ex eo quòd indicat bilem influentem à fibris in sanguine contentis, concrescere. Huic orationi etiam affectus generatio adiuncta est, vbi hyemem tremoremq; fieri pronūciauit: hyemem sanè nominans, frigiditatis in rigoribus sensum: tremorem autem, inæqualē concussionem & agitationem: In qua non hunc modo, sed ēt medicorum plerosq; hallucinatos dicimus: Nos.n. superius motum in tremore obortum, ab eo qui in rigore accidit, distinximus. Cum igitē ait, copiosior influens fibras euicerit, corpus excalfacit, ad suam ipsius vim fibras transmutans vice versa, vt

ipsa

Tertiana causos qualis.

p. subiunxi vtrumq; modo.

ipsa prius ab illis mutabatur. De veritate igitur eorum quæ Plato dixit, considerare propositum E
nunc non est, cùm in alijs commentarijs simus tractaturi, sententiamq; laturi de ijs quæ in Timęo memoriæ mandauit. Quod autem nihil omisit eorum quæ dici conueniebat ab illis qui de rigore pronunciant, id iam ex verbis ipsius apparet. Etenim humorem dixit à quo rigor nascit, & locum in quem fluit, motusq; speciem: preterea modum quo refrigeratur, & rursus incalescit corpus. Itaque de Platonis opinione in expositione eorum, quæ ipse in Timæo medicè prodidit, examinabimus. Nunc autem nostram proferimus sententiam, accommodantes ea, quæ ex Hippocratis opinione paulo antè comprehensa sunt. Etenim calidorum medicaminum applicationibus non nūquam solus horror, sæpe & rigor superuenit: quemadmodum in ardētibus quas causos appellāt, & tertianis febribus, cùm flaua bilis non in vasorum conceptaculis, sed per carnes mouetur: vel quod copiosior hic humor in ipsis creatus sit, vel ꝓ per ipsas à natura expurgetur. Hac enim ipsa ratione sola, ardentes febres à tertianis differūt: Etenim ardentes, in vasis bilem habent: tertianis extra vasa, per sensilia corpora fertur, nam dum per ipsa rapitur, acrimonia offendens, dolorem excitat. Contingit igitur interea duo quædam fieri, inclinare nempe in corporis altum, sanguinē, atque ideo exteriora eius refrigerari: particulas autem ipsas corporis, in quibus bilis cōsistit, vnāquanque ipsam à se ad vicinam excretrice alienorum facultate propellere, vsq; dum ex omnibus F
abacta, per sudores, aut vomitus, aut etiam per aluum fuerit excreta. Hoc autem & cruditate laborantibus, aut vitioso humore plenis, aut in Solem æstiuum, aut balneum descendentibus, aut exercitatis accidit: horrore itaque non nulli ipsorum statim corripiuntur, & rigent. Conuenit autem non modo causam quandam in nobis esse mordacem, sed etiam vehemēter agitatam, si factura est rigorem: Ac commune hoc vtrique causarum generi accidit, & quæ frigidæ, & quæ calidæ facultatibus existunt, nempe vt corpus dolorifice moueāt. Ideoq; in quartanis febribus & tertianis rigor simul inuadit, etsi ab humoribus contrarijs facultate constituantur: frigidus etenim melancholicus humor, calidus autem flauę bilis. Non absolute autem abundare ipsos dixi oportere, qui aut rigorem aut horrorem sunt facturi, sed etiam motu vehemētiori per corpora sensibilia ferri. Quo autem tempore sanguis, & cum eo etiam nimirum caliditas in altum corporis & viscera refugit, cutis particulæ, crurum manuumq; extrema, frigida & exangua redduntur, eo quod plurimùm à visceribus absunt. Si igitur in alto calorem insitum extingui contigerit, vel suffocatum inde ꝓ foras non transpiret, vel à frigidis causis euictum, animal emoritur: Sin autem in altum quidem refugiat, causis autem lædentibus collectus resistat, in hoc veluti instrumentum efficitur facultatis alienorum expultricis, quæ in omni corporis particula consistit. Ipsa enim iam per se noxia G
expellere nata, multo id magis efficit caloris ex alto emergentis subsidio, qui simul ea, robore lationis, in quodcunque procliuius ei fuerit, eijcit. Subinde igitur noxia per cutem excutit, subinde per vomitus & ventrem inferiorem. Cæterum non modo ex flaua aut nigra bile rigor, sed 3 τοῦ
etiam ob *frigidam admodum pituitam fieri solet: vocat autem hunc humorem Praxagoras ὑαλώδη hoc est vitreum. Verùm talis rigor neque vehemens est, etsi diebus non nunquam pluscu lis deinceps perseueret: Conquiescentibus autem nobis, & nullo modo agitatis ipse quoque cessat: Motos vero statim comitatur pro motus mensura: ob validiores & robustos motus, vehementior: ob imbecilles, lenior. Vidi hoc symptoma mulieribus magis quàm viris accidere, ac ijs mulieribus quæ in otio maximo degebant, & balneis post cibos vtebantur. Noui & adolescenti cuidam ex nostris contubernalibus in Alexandria accidere, cùm primum ad ipsam appulimus initio autumni. Ingesserat autem hic pluribus deinceps diebus palmularum glandes multas, teneras, & recentes, & post balnea & ante hæc: erant autem plures ipsarum non exacte maturæ. Accidit itaque ei, vt primùm post exercitium & balneum à vehementi inciperet horrore: propter quem & opinatus se febricitaturum decubuit, & vestimentis contectus, conquieuit. Cùm autem tota nocte transacta febri careret, surrexit manè ad consueta munia reuertens. Horrorem H
interea sentiens, iterum decubuit, quieuitq; vsque ad balnei horam. Ac cùm ob balneum rursus surrexisset, horror vehementior inuasit, eratq; accidens rigor quoque iam exiguus. Tunc igitur omni modo febricitaturum se arbitratus, multo adhuc magis in quiete se continuit. Cùm autem toto die nocteq; insequenti experiundo deprehenderet se ob mediocres motus horrere: si quando largius moueretur, rigere: consilio nostro de ijs, quæ fieri expediebat, vsus est. Ego itaque memorans huiusmodi quiddam mulieri in Asia nostra accidisse, familiarem & metu liberaui, & adhortatus sum vt cibis, potionibus, & medicamentis vteretur, quæ & calefacerent & crassitiem humorum dissecarent. Ille igitur hoc pacto conualuit. Post illa similiter affectis per initia quidem dedi medicamentum ex triplici pipere, quod dia triων peperεων appellant: deinde nostrum dia calaminthes: postea ex liquore Cyrenaico & castorio compositum, quod etiam quaternarijs circuitionibus est vtilissimum, præsertim vbi à rigore vehementi algescunt. Ne mireris autem, si apud veteres medicos scriptum inuenias, febrim comitari necessario rigores, qui sine frigore obueniunt externo, ex ipsa corporis dispositione prodeuntes: Nihil enim tale veteribus, nec balneis tot post cibum, nec vita otiosa vtentibus, accidit. Hoc autem tempore ambo hæc frequenti

A.l.4.f.1.t.1. c.6.418.a

in vsu

A in vsu habita, etiam rigorem hunc, qui ꝙ excalfieri nequeat ἀνεκθέρμαντος appellatur, excitant, nouum quoddam & peregrinum ſymptoma propter victus nouitatis rationē: Omnibusq; ita affectis, vel tenſionis, vel grauitatis ſenſus, in dextro hypochondrio oritur, vbi iecur ſitum eſt, venis nimirum ipſius, craſſitie humorum infarctis obſtructisq;. Quemadmodum autē grauitatis & tenſionis in viſcere ſenſum affecti habent, ita & rigorem percipiunt, ab eo qui quartanis & tertianis accidit diuerſum. Nam in quartanis talem ipſis rigorem fieri affirmant, qualem cùm per frigus validum iter faciunt: In tertianis item, & cauſis id eſt vrentibus febribus, tanquam ab aciculis acutis & tenuibus in carnibus lancinentur pungantur q; ſubinde ſentiunt. Ego itaq; & ipſe quartanarū rigoris imperitus ſum: Alterum autem expertus, vt qui in iuuentute quater tertiana febre laborauerim, cauſo autem ſemel: quare de dicta rigoris qualitate in huiuſmodi affectibus, teſtimoniū ferre poſſum. Qui autem quartanarum rigorem experti ſunt, ad oſſa vſque pertingere dicitant, vbi ſit vehemens, ſimilis rigoribus, qui ex ambiente nos aere admodum frigido naſcunt. Verum hoc quoque tertianis cauſisq; febribus adijcere poſſumus, quod quartanis non ineſt: Etenim plurimi ſitiunt, & calorem per imas partes in ipſo rigoris tempore ſentiunt: quorum neutrum in quartana febre rigentibus accidit.

B *Quid Conuulſio & à Quibus Cauſis excitetur.* CAP. 8.

QVoniam vero & de rigore abunde dictum eſt, reliquum fuerit etiam de Cōuulſione adhuc verba facere. Erit autem neq; longus, neque obſcurus ſermo, ſi quis eorum quæ hactenus recenſui memor fuerit. Incipiam autem etiam nunc à repetitione eorum, quæ in libris de muſculorum motu oſtendi. Cùm enim omnes arbitrarij motus, muſculis obeantur, quando ad ſua ipſorum capita retracti vnamquanq; particulam, cui inſeruntur, ſimul attraxerint: ſi affectus aliquis in tenſionem ipſos ducens, acciderit: hunc motus ſequitur, ſimilis quidem naturali, ſed citra voluntatem, ac vocatur affectus, ſpaſmus. i. conuulſio. Quod autem muſculus & tenditur & cōuellitur ad ſuum principium, ſicut & ꝙ illa corporis particula, cui inſeritur, cum ipſo ſimul attrahitur, commune & ſanis & cōuulſis exiſtit: ꝙ autem inuito hoc accidat, præter naturam affectis ineſt, non ſanis. Si igitur à quot cauſis neruoſa corpora tendantur inuenerimus, finem ſanè & hic iam ſermo nobis accipiet. Atqui nihil eſt eorum ferè quæ extra corpus ſunt, chordis neruoſius: quas quotidie & in lyris & in citharis ab artificibus intēdi quidem videmus, vbi inſtrumētis vſuri ſunt: remitti autem, cùm ceſſantes ea reponunt. Porro rumpunt in immoderatioribus aeris temperamentis, in humidis ſanè & auſtrinis commadefactæ: in ſiccis autem & aquilonijs, ſiccescētes. Propter hoc igitur remittunt ipſas cùm ſeponunt, præſertim vbi ambiens fuerit qualis dictus eſt: rumpuntur enim vtroque modo tenſę. Conſiderato mihi & neruos & tendines in animaliū corporibus vel diſtentos à ſuperflua humiditate, vel ſicceſcentes à cauſis ſiccantibus, in tantam perduci tenſionem, in qua ſanis motus fiebat arbitrarius. Conſiderato item fieri poſſe vt particula quędā corporis quæ aut inflammatione, aut alia quadam cauſa valide ſit affecta, neruos continuos ſecum attrahat conuellatq;. Etenim cùm has omnes diſpoſitiones mente conceperis, ob quas conuulſio oriatur, inuenies: Siquidem inflammationes neruoſarum partium ac præſertim cum in neruorū principio aut etiam prope ipſum generantur, neruos continuos attrahentes tendunt, quemadmodum artifices extrinſecus chordas. Si autem neruoſa corpora ab humorum copia madefacta tendantur, ſimilis interea affectus oritur atque chordis, quæ propter ambientis humiditatem vehemētius intenduntur. Contra in malignis febribus ardentibus, & valida phrenitide fieri apparet: vt.n. lora quæ prope ignem ſicceſcentia contrahuntur tendunturq;, eodem modo ſpaſmi fiunt ex nimia morborum ſiccitate, quę neruoſum genus admodum arefacit. In ardentibus igitur febribus, id ex ſola ſiccitate euenit: phrenitides autem & ex principij neruorum inflammatione ſymptoma comitatur. Noſti porro iam hunc affectum partim emproſthotonon eſſe & dici, partim opiſthotonon, partim tetanon, omnes habere pro confeſſo: Cùm ſanè prorſum corporis particulæ tenduntur, emproſthotonon: cùm in poſteriora, opiſthotonon: æquali autem robore ad vtraſque partes vergentem, tetanon. Ac ex ſiccitate cōuulſiones nunquam ſanaueris: quippè ita affecti protinus emoriuntur, ne cogitandi quidem remedij tempus permittentes: Quæ autem ex copia aut inflammatione fiunt conuulſiones, his medeberis, copiam ſanè euacuans: inflammationem vero proprijs ipſius remedijs perſanans, quæ in medicatoriæ methodi libris didiciſti.

Galeni

GALENI DE DIFFICVLTATE RESPIRATIONIS LIBRI TRES

Iano Cornario medico interprete.

Ab Augustino Gadaldino accuratius emendati.

ARGVMENTVM PRIMI LIBRI

Docet Causas omnes Simplicium & Iunctarum Difficultatum Respirationis: ac Primo libro Certis vtitur Principijs, vt Huiuscemodi causæ, & ex ipsis Prænotiones iudicentur.

Quæ Via ac ratione Læsionis in Respiratione Differentiæ inueniendæ. CAP. 1.

QVod respirandi difficultas respirationis quædam læsio est, velut sentiẽdi difficultas ipsius sensus, & mouendi difficultas ipsius motus, ipsum sanè nomen {tũ Græcis dyspnœa, tũ Latinis respirãdi difficultas,} sufficienter demonstrat. Quot vero sint læsionis differẽtiæ, & ob quas cãs fiant, & quo modo singulas dignoscere oporteat, non ex appellatione discere cõtingit, sed natura ipsa respirationis id ipsum indicabit. Ob id sanè ẽt cognitio eius, quod secũdũ naturã habet, à veteribus medicis oĩbus inuestigata est cùm ob alia multa, tũ nihilo minus indicationis eorum q̃ præter naturã sunt, gratia. Quando quidẽ enim vnũ est quod secundum naturã habet, atq; id velut regula & mensura, & sibi ipsi simile existit: varium aũt & dissimile, & multiplici errore inuolutũ est, quod præter naturã habet, adeo vt propemodũ sequat, multitudine esse infinitũ, arte vero incomprehẽsibile: visum est impossibile esse, eius immensitatem certis terminis comprehendere, citra cognitionem eius quod secundum naturam habet. Cùm enim vnũ sit hoc, & animali commodũ, palàm est ẽt esse moderatum. Si vero hoc moderatum est, immoderatũ vtiq; fuerit id quod præter naturã habet. Si vero immoderatũ, duplex quidem omnino genere est: aut enim deest quid ab eo quod secũdũ naturam habet, aũt excedit: Tot aũt in se ipso particulares differẽtias habebit, quot possibile est ipsam rẽ suscipere circa moderati excessus & defectus. Suscipit aũt simplex duplices: cõpositũ vero ex pluribus duplo plures numero q̃ ea quæ ipsum componunt. Si igitũ vnum quiddam & simplex est respiratio, duplices quidem habebit immodestias, duplices etiam genere respirandi difficultates: Si verò non vnum, differentias habebit duplo plures numero q̃ ea quę ipsum componunt. Itaq; si hæc manifesta simulq; compendiaria est doctrina, merito longa censetur quæ præter hanc aliquid tradit.

De Primis & Simplicibus Difficultatis Respirandi Differentijs. CAP. 2.

AT vero cùm duæ quidem sint primæ & principalissimæ totius respirationis partes, inspiratio videlicet & expiratio: duæ vero aliæ per accidens, nimirum quæ interueniunt cessationes: in quatuor sanè his, vniuersa consideratio de respirandi difficultate consistit. Quare oportebit omnino vnam ex prædictis, aut plures, aut simul omnes aberrare, & corrumpi ab ea quæ secundum naturam est specie, si difficultas respirandi debet generari. Verùm manifestioris doctrinæ gratia, non malum fuerit simplicem appellare respirandi difficultatem, quæ vnam totius respirationis partem singulatim occupat: Compositam vero quæ in pluribus consistit. Atqui cùm posterius sit semper compositum simplicibus, iuxta rationem vtique fuerit, de ijs quæ natura priora sunt, priùs sermonem facere. Quare à simplicibus respirationis difficultatibus initium sumemus: atque, vbi has sufficienter explicauerimus, postea vicissim permutantes ~~tum~~ motus tum cessationes, & mutuo & per se: ita etiam compositas inueniemus. Quæ igitur sunt naturales differen-

tiæ

A tiæ ſpiritus extra & intra meantis: & quæ item vtriuſq; ceſſationis: hæ enim erant omnes reſpirationis partes. Quandoquidem duo ex his quas diximus partibus, motus ſunt, ſpiritus videlicet extra & intra means, duæ vero hos diſtinguunt ceſſationes: generatio autem motibus quidē compoſita, ceſſationibus vero ſimplex eſt: conſpicuum plane eſt illorum immodeſtias plures, ceſſationum vero binas generari. Hæ nanq; ſimplices exiſtentes, iuxta temporis quantitatem ſolum differentias habent: Motus vero non ſolum iuxta hāc, ſed & iuxta quantitatem ſpatij localis per quod feruntur, differunt. Itaq; duplices quidem erunt immodeſtiæ ipſorum quemadmodum etiam ceſſationum, vtræq; iuxta temporis quantitatem diductæ, iuxta quas aut veloces aut tardi appellabūtur: Duæ vero adhuc aliæ iuxta quātitatem diſtentionis organorum reſpirationis differentes, ſecundum quas aut magnos aut paruos appellant. Siquidem.n. inſeparabilia ſunt ab omni circa locum motu, tum tempus in quo id quod mouet, mouetur, tum ſpatiū per quod mouet: ob tps quidem, velociter aut tardè motum fieri dicimus: ob ſpatium vero, multum & modice: Verùm diſtentionem organorum reſpirationis, non modicam & multam, ſed paruam & magnam appellare in vſu habemus, veluti etiam contractionem: eadem enim ratio vtriuſq; motus exiſtit. Quemadmodū aūt motui propria ſunt velocitas & tarditas, ita & quantitati ceſſationū, raritas & denſitas. Denſas nanq; vites & oleas aut quodcunq; tandē huiuſmodi, plantari dicimus, cū breuiſſimum ſpatiū B ipſorum diſtantiæ indicare volumus: Sic & raras, cum multus locus in medio plantatorum corporum fuerit relictus. Et vt in ſumma dicā oia ex pluribus diſtinctis cōpoſita, hæc nomina vſurpant. Qñ igitur & ipſa reſpiratio ex contrarijs motibus per ceſſationes diſtinctis compoſita eſt, denſam ipſam reddet breuitas ceſſationū, raram vero longitudo. Hæ quidem igitur vniuerſæ ſunt ſimplices reſpirādi difficultatis differentiē: atq; hęc ſanè ipſarū nomina, tū priſcis alijs medicis, tū Hippocrati in vſum recepta. Si vero quiſpiā aliter appellare velit, quemadmodū iam quidā ex recentioribus medicis ſolent, noſtra nihil intereſt. Verū ſciat hic q̄ neq; Hippocrati familiaribus, neq; etiā alijs veteribus, immo nec alijs Græcis {aut Latinis} vſurpatis nominibus vtatur: Et ſi hos negligit aut contemnit, neq; proprie neq; perſpicue interpretatur. Si nanq; vnum nomen ambobus tribuit, motui videlicet & ceſſationi, ſiue velocitatem ſolam ſiue denſitatem, & rurſum in contrarijs ſiue tarditatem ſolam ſiue raritatem: & reliquis in totum non vtitur: obſcuritatem palàm hic aſſeciat. Multo.n. lucidius eſſe opinor vtrique rei ſeorſim vnum nomen ipſiq; proprium indere, eoq; perpetuo vti, cum ſciat q̄ communia nomina quæ alterum non magis q̄ alterū ſignificant, auditorem confundunt & perturbant, vt non cognoſcat quid ſit tandem quod dicitur, priusq; æquiuocatio diſtinguatur. C Si vero vnum ēt vtrique rei quis imponat nomen, nō vero quo nos diſtinximus modo: ſed vice verſa, velocitatem quidem & tarditatem tribuat ceſſationibus, raritatē vero & denſitatem motibus: haud ſcio quid ſibi velit per impropriorum & incōſuetorum nominum vſum, quem pro proprijs & conſuetis inducit. Quòd enim omnes qui nunc viuunt homines atq; ēt anti qui, tarditatem & velocitatem de nulla alia re prædicant præterq; de ijs quæ mouentur, nemo ignorat. Quàm ſapiens itaque ſe perpetraſſe factum iactabit, qui nominum vſum adeo tranſpoſuit, vt ceſſationes, motuum nominibus appellet: & q̄ ſapienter factum, ſi ceſſationum nomina actionibus imponat: Quemadmodum enim & vites & oleas denſas, vbi modica intereſt diſtantia, dicimus, raras nominantes ſi amplior interſit: ſic animalium actiones quæ per modicum tempus fiūt, denſas, quæ per multum, raras appellamus. Quòd ſi quis vt dixi non ita ſed aliter nominare velit, neq; Hippocratem, neq; alios veteres, neq; omnino Græcos {aut Latinos} ſequi dignatus, immo nec manifeſtæ interpretationis curioſus, illi permittendum eſt vt Cadmeam victoriam vincat.

Quibus Nominibus Appellandæ ſint Primæ Reſpiradi Differentiæ. CAP. 3.

CVm alijs vero qui nominum in tm̄ curam habent, quātum eorum ad docendū eſt cōmodū: & qui omne ſtudium eò dirigunt, vt in rebus inueniant veritatem: iam ſermonē cōferemus D de ijs quæ à principio ſcribere inſtituimus. Cùm reſpiratio genere quidem motus ſit, ſed ex duabus partibus inter ſe contrarijs compoſita, quarum alteram inſpirationē, alterā expirationem nominamus: habeatq; ēt duas alias per accidens partes non ſimiles, quæ quietes & ceſſationes appellantur: offenſæ vtique & læſiones fient circa motus, in velocitatem & tarditatē, magnitudinemq; & paruitatem: circa ceſſationes verò, in raritatem & denſitatem. Et præter has non reperias ſimplicem aliam difficultatis reſpirandi differentiam: methodus.n. diuiſionis non aliter demonſtrat.

Methodus Inueniendarum Cauſarum Difficultatis Reſpirationis. CAP. 4.

RElíquum autem fuerit cauſas earum perſcrutari, atq; his inuentis conſequenter ad compoſitas tranſire. Quæ igit̄ eſt cauſa velocis & tardæ reſpirationis & vniuſcuiuſque reliquarū? Mihi equidem etiam hîc methodo ad earum inquiſitionem vtendum videtur, & non ſimpliciter enunciandum. Quę eſt igitur Methodus? Cùm vnūquodq; ab ijſdem peius aut melius reddatur, per quæ omnino fieri ſolet, ſi ſciuerimus à quibus cauſis reſpiratio fit, ſciemus nimirum & reſpirandi difficultatis cauſas. Quæ igitur ſunt reſpirationis cauſę? Habes quidem ipſas alibi cum demonſtratione cōſcriptas: Nunc vero capitum tantum mentionem facere ſuffecerit. Facultas quidem animalis mouet thoracem: cum hoc ſimul pulmo mouetur: ad huius vero motus vbi diſtenditur, ſequitur inſpiratio: vbi contrahitur, expiratio. Demonſtratum etiam ibidem eſt, maximam

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 113 sur 390

& principalissimam respirationis vtilitatem esse insitæ caliditatis conseruationem, iã vero & animalis spiritus nutritionem. His itaque sic habẽtibus, si quidem facultas, & vtilitas, & vnumquodque organum, recte ac prospere habuerint, iuxta naturæ legem animal respirat: si vero quid ex eis vitiatum fuerit, iuxta illud etiam respirationem impediri necesse est. At vero quemadmodum in pulsuum tractatione duplicem fecimus doctrinam, aut secundum vnumquenq; ipsorum inquirentes causas, aut secundum vnamquanque ipsarum, alterationes: Ita & hic in vtranq; partẽ exercitari oportet, vt proposita causa statim sequentem respirationis difficultatem dicere possimus: et vicissim nominata respirationis difficultate, facile eius causam efficientem in memoriam reuocare queamus. Incipiẽdum itaque nobis etiam hic iuxta eundem modum à simplicibus respirationis difficultatibus, quemadmodum illic à pulsibus, & quærendum quæ causæ velocem inspirationem operentur. Velocem equidem pulsum demonstrauimus ex vrgente quidem vtilitate, ac integra facultate, & promptis organis fieri. Videor autem mihi & hic easdem causas recte referre posse, si vtique non male in libro de vtilitate pulsuum demonstrauimus, eandem vtilitatem à respiratione quidem ei qui circa cor est calori, à pulsibus vero ei qui per totum animal dispersus est, contingere. In eo autem rursus sermone qui de pulsuum causis tractat, sufficienter dictum est de Archigenis aduersus Magnum contradictione, quod non à facultatis robore velox pulsus fiat, sed magis ab imbecillitate: & sanè non conuenit bis de ijsdem dicere, cum vnus & idem demonstrationis modus esset futurus. Et si quidem ita circa respirationis difficultatem, velut circa pulsus, iuniores medici curiosi fuissent, & nõ penitus ipsam neglexissent, accommodatius vtiq; hic velocis motus ratio inuestigari posset: vtpote cũ manifestior res ipsa sit, & ob id prius doceri debeat. Verùm haud scio quomodo de ipsa quidem respiratione plurimum inquisierint, & neq; vtilitatẽ cuius gratia fit, neq; facultatem à qua fit, intactam reliquerint: & de organis etiam ipsis curiose perscrutati, quot, qualia, & quomodo moueant, iuestigarint: At vero de respirationis difficultate sermonem tanquam non magis necessarium, aut non magis varium, aut non multo difficiliorem inuentu omnino, segniter præterierunt, aliqui ne minimum quidem penitus de ipsa dicẽtes, aliqui vero valde breuiter attingentes. Quanquam Hippocrates in libris de morbis populariter vagantibus, ad œstri cuiusdam similitudinem, difficilium spirationum differentias scripserit, à quo punctos & stimulatos ipsos aliquando à profundo somno excitari oportebat: & quærere, quis in vnaquaque ipsarum sit affectus locus, & quis affectionis modus, & quę causa: & an hęc ab Hippocrate penitus prætermissa sint, aut aliqua quidem ab ipso relata, aliqua vero non, & in quibus id factũ sit libris: aut quomodo, num perfecte & manifeste, aut defectuose, aut quasi seminatorie. Verùm nihil horum vllus vnquam inquisiuit, & neq; hi qui se Hippocraticos appellant, eiusq; librorum commentarios enarratorios conscribũt, tractationem de respirationis difficultate perfecte ac pro rei dignitate explicauerunt. Verùm nos q̃ in singulis ipsius libris relata sunt, in vnum coaceruabimus oia, & demonstrabimus, q̃ ẽt in hac parte longe reliquos oẽs hic vir antecellat: Non tñ iam hoc faciendum est. Neque enim solam Hippocratis sententiam exponere propositum est, sed etiã proprias dogmatum demonstrationes apponere, atq; veritatis quæ in eis est certitudinem ijs qui in hæc inciderint exhibere: siquidem hoc multo melius est, & non præoccupare tps existimationi ac famę venerandi senis. Et ideo hic primus liber ea quę vera sunt cũ demonstratione docebit: qui deinde sequitur secundus ea quæ Hippocrates de respirationis difficultate cognouit, exponet.

De Causis Respirationis Velocis. CAP. 5.

RVrsus igitur repetamus quod dicere reliquimus, nimirum q̃ quęstio de velocitate motus, in pulsuum tractatione nobis in totum absoluta est, propterea q̃ circa illam plurimi iuniorum medicorum multum operæ impenderint: circa eam vero quã nunc in manibus habemus, omnes negligentes fuerint, quanq; manifestior longe sit, & non minus q̃ illa vtilis existat. Verũ causam ẽt ipse referam in sermonis progressu, nũc quod consequens est absoluamus: Quod videlicet oĩs velox motus propter vrgentem fit vtilitatem, & amplius facultatem ei subseruire potentẽ, hoc est integram, & robustam, & nullo ex organis reluctante: quorum demonstrationes in libris de pulsibus à nobis relatas dicebamus. Dictum est ẽt in illis, possibile esse q̃nq; vtilitate multum vrgente, etiamsi facultas moderate debilior sit, motum fieri velocem: si vero amplius debilitẽ, nõ amplius possibile esse moueri velociter, sed tunc densam magis pro veloci fieri actionem: Omnis enim dẽsitatis actionum vnam existere cãm, prioris scilicet actionis defectum: cogunt enim illa vrgente, non amplius cessare diutius. Omnia aũt hæc in illis libris de pulsibus sunt demõstrata. Cõis autẽ est pulsuum ratio ad respirationem, primum quidem quod de oĩ motu in vniuersum est dictum: deinde vero parũ abest, quin omnis respiratio ad pulsuum proportionem proprietatem habeat. Composita enim est ex contrarijs motibus per cessationes distinctis, atq; eiusdem vtilitatis gratia fit. Et ex partibus eius inspiratio quidem consimilis existens pulsuum dilatationi, insitam caliditatem refrigerat: expiratio vero velut contractio pulsuum, fumosum ex vstura {sanguinis} excernit. Quin & ad nutritionem animalis spiritus ambas actiones conferre: & in cessationibus eã quæ post dilatationem fit breuiorem esse: quę vero contractionem sequit, longiorem: ambobus communia existunt. Itaque quomodo velocitas motibus respiratorijs contingat, dictum est.

De

A *De Causis Magnæ & Paruæ Respirationis.* CAP. 6.

A.l.3.f.10.t.1. c.8.258.h

Cæterum "de magnitudine deinceps agã. Oportet igitur & in hac vtilitatem ad opus prouocare: eiq; facultatem integram ac robustam subseruire: & promptitudinem adesse ipsis instrumentis. Eundem enim causarum concursum magnitudo respirationis requirit, quem sanè & velocitas: Atqui cõtraria eorum tarditas & paruitas, non omnino opus habent contrarijs omnibus simul, sed vnum ex ipsis adesse penitus oportet, plura non est necesse. Siue enim vtilitas valde exoluta sit, soluitur simul & velocitas motus, & magnitudo dilatatiõis, etiam si robore maxime valeat facultas ipsa: ociosam enim habebit hanc, quousque animal eius actione non indigebit: Siue magna quidem sit vtilitas, exoluatur autem aliquo modo facultatis robur: Siue adsint quidem hæc, offensa autem aliqua acciderit instrumentis, qualem in libris de pulsibus indicauimus: Quodcunque tandem ex his fuerit, impedietur & velocitas & magnitudo respirationis.

Causa magnæ respir.

De Proportione Causarum Pulsus & Respirationis In ijs, qui fruuntur sanitate. CAP. 7.

A.ibidem.

ATque "in his sanè pulsus respirationibus omnino similes existunt. Quare etiam si causas primum in manus sumentes, alterationes respirationis quæ ad ipsas consequuntur perscrutabimur, consimiles reperiemus. Velut si caliditate aucta reliquis respirationis causis immotis manentibus qualis sit respirationis difficilis species quæremus, reperiemus velut etiam in primo de causis pulsuum est monstratum, quod parum quidem ea aucta, maior manifeste, non tã velocior: plurimum vero aucta, & maxima & velox, & iam etiam densa inspiratio reddetur: Eodem modo etiã si caliditas secundum naturam, sit imminuta, alijs causis immotis manentibus, ꝙ paruam ita & tardam ac raram necesse est fieri inspirationem, sed paulo tamen quàm secundum naturam minorẽ, multo vero tardiorem, plurimum autem rariorem. Robusta enim existente facultate non est possibile multo minorem fieri dilatationem: Sed si vtilitas multum sit exoluta, plurimam cessationem fieri verisimile est, non tamen propterea omnino tardè moueri, si facultas modo sit robusta. Quę porrò ex aucto calore, eædem ex animali spiritu ad nutritionem vrgente species erunt respirationis difficultatis, eius videlicet quæ circa inspirationem consistit. Quemadmodum sanè immoderatio fuliginosæ humorum vsturæ, easdem respirandi difficultates circa expirationem operabitur, q̃ circa inspirationem sunt relatæ. Veloces enim erunt & magnæ & densæ, vbi multa eiusmodi superfluitas fuerit congregata: Tardæ autem & paruæ & raræ, circa cõtrarias affectiones. Nũquid igit ita quidem esse ratio ipsa poscit: repugnat autem quippiam eorum quæ euidenter apparent? Ego quidem omnia hæc consentientia circa ætates, & regiones, & omnino omnes ambientis nos aeris constitutiones reperio. Consentiunt autem non minus quæ circa omnia exercitationum genera, & circa morbos contingunt. Vbi enim caliditas abundat, veloces & magnas & densas videre est fieri inspirationes: Vbi rursus frigiditas, contrarias tardasq; & paruas & raras. At vero quibus animalis spiritus euacuatur, & ob id cita renutritione opus habent, hi non solũ valde, sed & cito, & dense inspirant: Quibus vero nihil euacuatur, hi cõtrariam illis habent inspirationis spẽm. Si vero ambo concurrant, & caloris augmentum, & spiritus consumptio, hi omnium maximam & velocissimam & densissimam inspirationem habent, & maxime si ambo vehemẽter fuerint aucta: Velut etiam vbi ambo fortiter fuerint imminuta, minutæ & tardissimæ & rarissimæ fiunt inspirationes. At vero & expirationum species, siquidem multæ fumosæ superfluitates sint congregatæ, & maxima & velocissima & densissima erit: Si vero paucissimæ penitus fuerint superfluitates, minima & "tardissima & rarissima. Ex ætatibus porrò omnes quę in augmento sunt, magnã & velocem & densam inspirationem facere videmus: Quæ vero decrescunt, contrà raram & paruam & tardam: Propterea ꝙ illis caliditas amplior, his minor existit: & illis quidem animalis spiritus substantiam cum corpore coaugeri necesse est, his vero contabescere. Ob vtrasque igitur causas, inspirationis speciebus, iuuenes à senibus multum euariant: Et propter alias duas causas, in expirationibus similiter euariant. Qm̃ enim ĩ ætatibus crescentibus, tum ob insiti caloris robur, tum ob ipsum augmentum, plurima copia humorum consumitur: in decrescentibus vero, quantũ ad ipsam vitam solum necesse est, vtpote quæ neq; augescunt amplius, & iam sunt perfrigeratæ: Iuxta rationem sanè illis velox & magna & densa: his vice versa per omnia contraria expiratio apparet. Hanc verò eandem speciem etiam pulsus secundum ętatum differentias habere reperiuntur, quemadmodum & hoc in tertio de causis ipsorum ostendimus. Quemadmodum vero secũdum ætates, ita & iuxta tempora, & regiones, & omnes ambientis nos aeris constitutiones, tum pulsus cum respirationibus, tum respirationes cum pulsibus proportionem habẽt: In calidis quidem, ad magnitudinem, & velocitatem, & densitatem permutatæ: circa frigidas vero, in contrarium. Et relatum de his omnibus est etiam illic: Quẽadmodum & de exercitijs. In currendo nanque & luctando, & quomodocunque aliàs viriliter exercendo, valde & velociter & dense respiramus: quiescentes vero, parum & tarde & rare: Propterea ꝙ in concitatis motibus, caliditas quidem augetur, cõsumitur autem spiritus animalis: vbi vero quiescimus & immoti manemus, caliditas marcescit, spiritus autem aut nullo modo, aut omnino modice cõsumitur. At "vero & ex lauacris, calida quidem velocem & magnam & densam faciunt respirationem: frigida vero, cõtrariam. In "somnis porrò ẽt valde animum ad hoc, quod contingit, aduertere oportet. Nam et iuxta magnitudinẽ et

A.l.3.f.10.t.1. c.30.260.f

A.ibidẽ.c.32.g

A.c.33.g

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 115 sur 390

velocitatem motus expiratio inspirationem excellit, quando ciborum & humorum omnium cõ-
ectiones & concoctiones maxime fiunt: plurimum igitur verisimile est in ipsis coaceruari fumo
um recrementum.

De Proportione Causarum Pulsus & Respirationis In ijs qui ægrotant. CAP. 8.

ET in morbis deniq; (nam & de his iam tandem dicendum) in febrilibus quidem omnibus, &
maxime vbi circa aliquod respirationis organum, aut circa cor, aliqua eaq; multa caloris co-
pia sit coaceruata, omnis respiratio magna & velox & densa reddita apparet: In quibus vero per-
frigeratus est calor, contraria: adeo vt & quibusdam penitus perijsse putata sit: Atque hæc est illa
quam Heraclides Ponticus ἄπνουν, i. spiritu priuatam scripsit. Quemadmodum enim in alijs om-
nibus, sic etiam hic proportionem respiratio & pulsus habere videntur. Neutrum nanq; ipsorum
in totum perire possibile est, donec superfuerit animal: Attamen perijsse putare propter paruita-
tem, nihil mirum est. Neque enim his solum, sed & alijs omnibus extreme paruis commune est, φ
sensum effugiant.

In Quibus Differant Pulsus & Respirationes. CAP. 9.

CÆterum postquam de ijs quæ respirationibus & pulsibus æqualiter adsunt, sufficienter dictũ
est, quæremus iam & quantum in ipsis sit, quod nõ similiter habeat: proprietatem enim quæ
est à facultatum diuersitate in singulis actionibus, verisimile est etiam multipliciter differentes ip-
sarum species facere. Hanc igitur considerare oportet, ac quærere, & inuenire methodo. Videor
autem mihi videre statim ab ipsa rerum substantia, maximam quandam differentiam inter omnia
animalia opera, & vitalia esse. In illis enim voluntas potestatem habet generationis: & põt aliquã-
do, etiam si vtilitas prouocet, & facultas sit integra, & singula respirationis instrumenta ad actio-
nem accommoda, tamen prohibere & impedire ipsa à motu. Vbi vero ita potenter cohibere po-
test, certe longè facillimum ei fuerit, tarde aut cito mouere, & amplius aut minus attollere, & per
longius aut breuius tempus. In vitalibus vero operibus non ita habet, sed cum vtilitas prouocat,
& facultas integra est, & organa apta existunt ad motum, neq; tardam neque paruam possibile est
fieri actionem. Itaque in pulsibus circa inflammatas partes euidẽtissime apparet, ob motum arte-
riarum in ipsis dolorem accedere vehementem, propterea φ non in nobis sit motum facere ma-
gnitudine minorem, aut velocitate tardiorem. Atqui si in nostra potestate esset minorem aut tar-
diorem ipsum reddere, nihil magis ex re facere possemus, mitigaturi vtique ex hoc dolorem. Om-
ne nanque inflammatum integram quietem desiderat: si enim moueant & inuicem terantur ip-
sius partes, premuntur & fluxione infestantur, & omnifariam dolore affliguntur. Quo'd si quan-
doque ob vrgentem vtilitatem ad motum cogãtur, minorem planè & tardiorem motum facilius
ferunt, quàm maiorem & velociorem. Ita etiam crus, vbi pars aliqua in ipso fuerit inflãmata, ma-
xime quidem quietem expetit: si vero vrgente aliqua vtilitate ipsum mouere cogamur, minus &
tardius ambulamus. Verùm hoc impossibile est in arterijs facere: nõ enim in nostra ptãte est ipsa
rũ motus, vt vel eum qui sit sedare, vel velociorẽ tardiorẽ, vel maiorẽ minorẽ, facere possimus: sed
necesse est eum qui adest boni consulere, siue velox, siue magnus, siue vtcunq; sit violentus. Ideo
vbi in inflammatis partibus arteriæ mouentur, dolore affligimur quidem, sed neque obtusiorem,
neque minorem, neque tardiorem motum facere possumus, cum tamen per actiones voluntarias
aut in totum quietem cruri dare, aut valde paruũ & tardum motum illi permittere queamus. Cete
rùm qñ paruum & magnum motum dicimus, φ non propriè, sed à spacijs per quæ id quod moue
tur fertur appellamus, omnibus manifestum esse puto. Atqui cũ thorax vnum quoddã animã-
lis membrum, organum sit respirationis, velut arteria pulsuum, & crus ambulationis: si quidem sa
nè respiratio inter opera vitalia censeatur, consimilem habebit arterijs motus proportionẽ: si ve-
ro inter animalia, ad crurum similitudinem mouebitur: At vero inter animalia censetur, quemad
modum alibi est demonstratum: Manifestum igitur quo'd ad crurum similitudinem mouebit. Si
igitur thorax inflammatus sit, & ad motum cogatur, tardius & multo minus quàm oportet dilata
bitur: verùm si hoc fecerit, defectuose respirabit. Si vero iterum atq; iterum idem hoc faciet, defe-
ctus qui circa singulas respirationes contigit, in vnam quandam memorabilem ac minimè con-
temnendam summã congregatus, eo' deducet animal vt vicinũ fuerit suffocationi. Verùm vt id ne
fiat, densiores actiones facit, non amplius tm̃ cessans, quantum solebat, cùm secundum naturã ha-
bebat: simile faciens ijs qui ob id φ sufficientem cibum semel ingerere non possunt, assidue modi
cealuntur: attamen in hoc necessarium est totam respirationem fieri paruam, & tardam, & dẽsam,
& multo vtique quàm par sit minorem, q̃ tardiorem. Etenim dolor non ita grauiter vexat thora-
cem ob motus velocitatem, sicut ob dilatationis magnitudinem. Velocitas.n. quãuis circa ipsam
actionem sit dolorosa, tm̃ quia breui tempore omnem motum efficit, minus thoracem offendit: cõ
pendio nanq; eo' quo festinat peruenit: festinat aũt ad quietem, eamq; q̃ celerrimè assequi cupit,
tanquam quæ sola dolorem ex inflammatione ipsi lenire possit. At vero dilatationis magnitudo
penitus molesta est, tum propter violentiam motus, tum quo'd comprimit & distendit inflãmata,
& omnibus modis thoracem dolore affligit. Ob id igitur plus de magnitudine quàm de veloci-
tate respiratio adimit. Et cùm sanè hic solus affectus fuerit, nempe dolor quidam thoracis par-

tium,

A tium, non vero vrgeat vtilitas, manente videlicet calore cordis intra terminos à natura cõstitutos, tunc motus thoracis manifeste tardior redditur. Si vero ardor quidam in ipso corde oboriatur, velocitas quidem nõ exoluitur ob eas quas antea diximus causas, aufertur aũt etiam hic multum de magnitudine, verum pro ipsa densitas generatur ob vrgentem vtilitatem.

Quæ Differentia Pulsus & Respirationis ex Instrumentorum Affectibus oriatur. CAP. 10.

QVare ẽt ex iam dictis perspicuum est, ꝙ dolor ipse per se circa aliquod respirationis organũ consistens, paruum & tardum & densum spiritum efficiet. Cum ardore vero paruum quidem adhuc similiter, sed densiorem eo qui ob solum fit dolorem, & iam etiam aliquanto velociorem. Quæ vero ob solum ardorem contingit respirandi difficultas, eam antea ostensum est magnum & velocem & densum spiritum efficere: Vt perspicua sit & facile discerni possit vtraq; simplex, & quæ ex ambabus cõposita est. Quæ.n. ob solam fit caloris copiã, quãuis densum reddat spiritũ, similiter vt ea quæ ob solũ fit dolorẽ, tm̃ magnitudine & velocitate palàm distinguit. Quæ vero ex ambobus caulis cõcurrentibus generatur, ab ea quæ ob ardorẽ fit, sola paruitate differt: ab ea vero quæ ob dolorẽ, sola velocitate. At vero respirationis difficultas ob perfrigerationẽ naturalis caloris, euidentibus notis ab omnibus his distinguitur: paruũ enim hæc (vt monstratũ est) B & tardum & rarũ spiritũ efficit: nulli vero aliarum simul accidit tarditas & raritas. Cæterùm quãtum in defectibus & excessibus caliditatis, ipsa respirationis species consonantia & rhythmo qui secundum naturã habet, excedit, tm̃ etiam & idem cũ pulsibus cõiter & eodem modo habet: Quę vero in dolorosis organorũ affectibus contingunt, non amplius eodem modo habent: verũ quatenus euariant, manifeste monstratum opinor. Reliquæ tamen organorum affectiones quæ citra dolorẽ, per obturationes, aut durities, aut cõpressiones, aut omnino coarctationes quasdam fiunt, consimiles alterationes in vtrisque actionibus, animalibus & vitalibus, efficiunt. Paruus.n. in ipsis & velox & densus fit spiritus: & paruus quidem propterea ꝙ ob angustiã suscipientium organorum paucior quàm oportet attrahit: densus vero, ꝙ vtilitatis votũ non expletur, & ob eandẽ causam ẽt velox. Ostensum est aũt in cõmentarijs de pulsibus, ꝙ qũ magnitudo distentionis sufficienter explet votum vtilitatis, nihil indiget velocitate: quando vero deficit aliquantulum, tunc iã etiã ad velocitatẽ permutatio fit, siquidẽ integra & robusta sit facultas: si vero neque hæc sufficiẽs fuerit, tunc & in densitatẽ. Ob has itaque causas paruus & velox & densus redditur spiritus circa pulsus & respirationes in prædictis affectionibus, atque amplius etiam inæqualis, quæ vel præcipua ipsarum est nota. Verùm hæc & simul consideratio causæ, in pulsuum tractatione relata sunt: Et C ibidem dictum est ꝙ iuxta ipsas partes in quibus obturatio hæret, & quæ cũ his cõicant, inæqualitas maxime fit manifesta, & paruitas pulsuum aut semper aut vt plurimũ cohæret: iuxta alias vero magis magnitudo. Si vero propinquus principio fuerit affectus, communis in hunc modum fit omnibus arterijs. Atque hæc quidem illic relata sunt & monstrata.

Qualis fiat Respiratio Coarctatis aut Dolentibus Instrumentis. CAP. 11.

PORro quæ respiratorijs instrumentis propria sunt nunc cõmemorabimus, vt nihil desit ad sermonis perfectionẽ. Quãdo igitur, aut propter tubercula cruda in ipsis consistentia, aut ob tenaces & crassos humores qui vias spiritus occuparint, aut ob durum aliquem tumorẽ in ipsis connutritum, aut ob quodcunque tandem ipsis vicinũ corpus quocunque modo in tumorẽ immoderatiorẽ eleuatũ, paucior quàm oportet spiritus propter locorum angustiã inspiraẽ, necessario accedit ipsi velocitas & densitas ob prædictas causas. Species autem in genere plures huius respirandi difficultatis constituũtur, aliàs alijs partibus in respiratorijs organis coarctatis. Tumores etenim præter naturam circa ventrem, & hepar, splenem item, & cœlon, & his coniunctas partes consistẽtes, ob septi transuersi coarctationem, paruum & velocem & densum faciunt spiritũ. Iuxta eundẽ modũ & aqua inter cutem laborantibus, & vterũ gestantibus, & ijs qui se supra modum cibo expleuerunt, & qui prominentem ventrem habent, huiusmodi fit respirationis species. In respiran D di autem difficultate quæ erecta fit ceruice, & Græcis orthopnœa appellatur, viscosis & crassis humoribus, circa asperas in pulmone arterias congregatis. Similiter autẽ & si aliquid circa ipsum indureturr, aut tuberculum nascaẽ præmens & coarctans ipsum asperarũ arteriarũ genus (hæ enim suscipiunt aerem qui inspiraẽ) paruus & densus & velox erit spiritus. Iuxta eundẽ aũt modũ etiã, si in thorace tale constiterit tuberculũ, propter quod sanè sepe tum in posteriorẽ tum in anteriorẽ partẽ luxanẽ ea, quæ circa spinã sunt, immo & in obliquũ torquenẽ, paruus & densus & velox generabit spiritus, occupante nimirũ tumore præter naturã pulmonis regionẽ, in quã dilatatus extẽdebat. Sepe vero & ipsum totũ thoracẽ angustiorẽ huiusmodi affectiones reddiderũt, si aut statim dum in vtero adhuc sunt fœtus accidant, aut ẽt postea obueniant. Nulla est aũt differentia quod ad id quod coarctatum est attinet, quòd pulmo non possit sufficientem aerem trahere, siue thorax totus angustus reddatur, in quacunque tandẽ affectione, siue intermedia regio amittaẽ, ab aliquibus præter naturã corpusculis in ipsa consistentibus occupata, siue ẽt ipse pulmo induratus sit, aut obturatus, aut intumuerit, velut in pulmonicis & peripneumonicis appellatis vitijs contingit. Vna enim in omnibus coniuncta est cã, ob quã parua inspiratio redditur, coarctatio videlicet asperarũ arteriarũ: propterea vero ꝙ parua ipsa est, ob id etiam (vt sepe dictum est) densitas & velocitas accedit.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 117 sur 390

cedit. Verum cum iuxta ipsum pulmonem affectus ipse incumbit, quãuis thorax se plurimum di E
stendere possit, tñ parum inspirant: ita ẽt vbi intermediæ ipsorum organorũ regiones fuerint occupatæ. Cùm vero totus thorax aut fœtibus, aut aliter, paruus & angustus redditur, manifestũ est ꝙ & distentionẽ ad sui ipsius proportionem paruam efficiens, pulmoni causa est velocis inspirationis. Sic vero ẽt cũ septum transuersum ab aliquo comprimitur iuxta infernã thoracis extremitatem, velut in vitijs dolorẽ non inferẽtibus contingit. Huius nanq; rei maxime memorẽ esse oportet, ꝙ aliquando solius thoracis affectus, aliqñ solius pulmonis, qñq; vero intermediæ amborum regionis, ad paruitatem & ob id etiam velocitatem ac densitatẽ respirationis mutationẽ facit, si sanè facultas fuerit robusta, nam & huius meminisse oportet sæpe iã ẽt antea relati. Minime igit adhuc pleuriticorum, aut abscessus aliquos aut omnino dolorosos tumores habentium iuxta thoracem, mentionem faciemus in hoc sermone: At vero de vitijs dolorem non inferentibus, quę cõprimendo pulmonẽ, & coarctando asperas in ipso arterias, minorẽ faciunt inspirationẽ, omnis prædictus finiet sermo. Atq; illa quidem *ad affectiones thoracis antea conscriptas referemus, in quibus dicebamus thoracem, propterea ꝙ minus distenderet ob dolorẽ, spiritũ facere paruũ. Eorum vero qui suppurati appellant affectionẽ, quamuis sæpenumero eius generatio ex pleuritide contingit, his iã proxime relatis annumerabimus, quæ videlicet citra dolorẽ iuxta pulmonẽ coarctationẽ facien F
do, paruam reddunt respirationẽ. Pus.n. quod in ipso iuxta huiusmodi affectiones continet, causa fit eius quæ circa distentionẽ fit paruitatis. Itaq; tanq; neq; ipse secundum naturã distẽdat, minime æqualem facit spiritus attractionem. Qũo igit hęc respiratoriorũ organorũ vitia citra dolorẽ consistentia (id enim præsenti adhuc deest sermoni) ab ijs quæ cum dolore fiunt distinguentur, si sanè & paruus & densus ambobus similiter redditur spiritus? An in velocitate motus? In affectibus enim cum dolore, modice quidem respirant & dense, non tñ velociter, qñ vtiq; citra febrẽ eiusmodi acciderit affectus: qñ vero cum febre, quamuis iuxta paruitatem & velocitatem similiter respirent, tñ iuxta densitatem distinguunt. Nam non modice ipsis spiritus densat, quod non euenit illis qui ob coarctationem organorum respirationis difficulter respirãt: verũ ẽt si densior ipsis spiritus reddatur, moderate tñ hoc fit, & multo infra summã densitatẽ. Quin & expiratio febricitantibus maior simulq; calidior est, quod non contingit ijs qui ob coarctationem parum & dense expirant. Qũo aũt cognoscere oporteat exacte tum paruitatẽ tum magnitudinẽ vtriusq; partis totius respirationis, paulo post dicetur, vbi prius omnẽ de organis sermonẽ absoluerimus. Quod.n. difficultates respirandi citra organorum dolorem, ab eis quæ cum dolore fiunt differant, iam relatum est.

De Respiratione quæ fit Cum partes valent quæ in ipsa commouentur: ac de ea quæ G
Vacillantibus ac mente motis contingit. CAP. 12.

VTrum autem, velut simpliciter ostendimus coarctationem oportere ad pulmonem peruenire eiusq; asperas maxime arterias, vt animal difficultatem respirationis incurrat: sic ẽt dolorem in respiratorijs organis fieri oportere, & præsertim in thorace, dicendum est? parum.n. abest vt pulmo sensus sit expers: An aliquã aliam in eiusmodi respirandi difficultatibus inquirere nos oportet enunciationem? Nam qui dicit ad solos respiratoriorum organorũ dolores eiusmodi difficultatis respirandi speciem sequi, eum non opinor videri posse omnem de his rem probe cognouisse, aut meminisse superiorum ratiocinationum, in quibus non ob affectionem, sed ob actionis facultatem quæ animalis existit, paruus & densus spiritus fieri ostendebatur. At vero species difficultatis respirandi quæ ad coarctationem pulmonis consequitur, nihil opus habet facultate ad sui generationem: quod de illo probe indicauimus vbi totius rei tractationem peregimus. Verum de dolorosis affectionibus non simpliciter id dicere conuenit, quando sane in respiratorijs particulis consistunt. Non enim propter ipsam particularum naturam priuatim, sed ꝙ animali facultati eorum motus arbitrium permissum est, respirationem ad paruitatem mutari contigit, vt ne amplius videlicet animal dolore affligeretur, ipsa minus quàm oportet thoracem distendente. Atq; hęc sa- H
ne prouidentia vt ne vehementius animal dolore affligatur, etiam alijs omnibus particulis adest, quæ ad respiratoriorum motum simul *mouentur, stomacho videlicet & ventri, & hepati, & spleni, & peritonæo, & cœlo, & superioribus tenuibus intestinis, & musculis præcordiorum: hæ nanque ad thoracis motus, & maxime si fuerint maiores, commouentur. Perspicuum igitur est ꝙ amplius in magnis thoracis motibus dolore vexantur, minus vero in paruis: & ob id paruus & densus non solum in pleuriticis, sed & quibus stomachum aut ventrem dolorosa affectio infestat, spiritus erit: minus quidem propterea ꝙ etiam sensus eis minor est. Cõsimiliter sanè difficulter respirabunt qui hepar, aut splenem, aut aliud quoddam ex prædictis membris dolore vexatum habẽt. Omnia enim talia partim exappensa partim connata respiratorijs instrumẽtis, ad horum motum simul commouentur: & ob id in respirantibus offenduntur. Atq; ita nõ vt antea de respiratorijs particulis, sed de omnibus simpliciter quæ circa respirationes mouentur, communis nobis sermo fiat: Atq; audebimus in vniuersum pronũciare, paruum & densum spiritum signum esse doloris omnium animalis particularum quæ iuxta respirationes commouẽtur. Num igitur hac parte solum inter pulsus & respirationes dissimilitudo est? an etiam iuxta ipsam priuatim facultatis causam, citra organorum complexum, aliquam differentiam inuenire licet? Equidem naturales facul

tates

A tates omnes semper necessarijs sibi operis vacant, & nunquam torpent, aut negligentes sunt: quę vero sub voluntatis potestatem veniunt, hę sæpe vbi ipsa circa alias actiones fuerit occupata, negligentius perficiuntur. Ambulantes igitur aliqñ concitatius ad rem aliquam perficiendam, deinde inter eundum cogitantes quid, ac postea id ipsum considerantes, & curiose de ipso meditãtes, multum ab illa ambulandi concitatione remittimus, non tñ intelligimus id ipsum neq; cognoscimus, quousq; sanè mẽtem ad illius curã adhibemus: cũ vero quiescimus ab illa cura, atq; cogitationem circa nullam rem amplius habemus, cũq; circa solã ambulationem, tunc velut ex somno aliquo excitati, cognoscimus circa institutam actionem nos fuisse negligentiores, cũq; pro primo impetu oportebat, rursumq; ad ipsam actionem nosmet excitamus: Sic ẽt qui mente vacillant, animum (vt puto) in visionibus velut in quibusdam curis habentes, animalium actionum negligentes sunt, & neque lotium eijciunt, nisi quis eos commonefaciat, neq; ventris onus deponunt, neq; potum neque cibum petunt, neq; quicq; aliud eius generis: si vero ẽt petãt aliqñ, interim dum adhibent obliuiscuntur, & rursus monitorio opus habẽt. Itaq; nouimus omnino plurimos qui petita matula, eaq; ipsis data, nõ iã lotiũ effunderẽt, sed matulã ociose in manibus detinerẽt. Alios itẽ nouimus, qui exurgerent quidem tanquam ventris onus depositurí, postquam vero desedissent, penitus ob

B liuiscerentur, atq; nihil efficerent, donec à præsentibus admonerentur. Quemadmodum autẽ per multum tempus actiones faciunt hi oẽs, sic etiam magnas. Aceruatim igitur omnino plurimum mingunt, & pro vna vice vltra mensuram bibunt, & singula alia eodem modo faciunt. Nec mirũ vtiq; id esse opinor. Quod.n. sæpe in debito tempore facere oportebat, id ipsum aceruatim vrgente vtilitate explere coguntur, & prę sertim vbi necessarium id sit ad vitam. Etenim si quis minus q̃ oportet bibat, non ad dies tm̃, sed ad integros menses sufficere possit: si vero minus q̃ oportet respiret, neq; minimam diei partem durare queat. Quare tametsi plus pro vna vice mente moti bibant, tñ quod per multũ temporis interstitium id faciant, euenit vt vniuersus ipsorum potus multo commoderatæ mensuræ inferior & paucior extet. Verũ respirationis vtilitas nõ expleta, supra hoc quod graue & ex propinquo imminens periculum habet, excitat etiam ad actionem, & nõ sinit torpere neque ad momentum. Recuperat aũt statim id totum, quo per cessationis tempus fuit priuata: atq; ita non rarus solum, sed & magnus spiritus efficit: & tanto sanè cũq; conuenit maior, quanto fit rarior. Quod ipsum in potu nõn contingit: multo.n. rarius, paulo vero plus bibunt: vnde etiam Hippocrates ipsos Brachypotas.i. ‖ paucibibos, appellauit. Atque hæc quidẽ ratio demõstrat mẽte motorum respirationem in raritatem & magnitudinem mutari. Testimonium autem

1. Pronh. cõ. 1. t. 16. 4. 165. g

C non minus etiam oculare experimentum præbet, si quis in ipsis artis operibus hanc speculationẽ exquirere velit. Quicunque vero in adolescentulorum gymnasiis, in sublimibus solijs alti & vndiquaque conspicui desidentes, artis operum negligentes sunt: quicquid vero in buccam venerit, effutiunt: his non magis credibilia fiunt ea quæ ab euidenter apparentibus confirmanẽ, cũq; ijs qui neq; à principio, etiam si appareat, quicq; cognoscunt. Cæterum ex hoc genere sophistarum quispiã aliqñ mecum contendit de eo, q̃ rarus & magnus spiritus mente vacillantibus contingit. Proponebat.n. respirationem vnũ quoddã ex operibus vitalibus esse: verùm cũ huiusmodi argumento non consentiebat id quod palàm apparet: vnde discẽdendum sibi à me putãuit: Prorsus.n. inquit, eiusmodi respirationis speciem in delirijs non apparere. Nam quæ nunc̃q conati sunt sophistæ in ipsis ægrotis obseruare, de his ac si sexcenties viderint, impudenter rixantur: neq; verentur se magnam habere experientiã iactare eorum, quę neq; per somnium quidem ipsi viderunt. At vero quicunq; obseruant apparentia, & quæ ægris accidunt, hi ita vt Hippocrates, scribunt: viderũt enim vt opinor, multos infirmos similes ijs quos ille descripsit, qui abunde magnum testimoniũ prædicto sermoni præbent. Atque apponerem sanè iam eos quos in popularium morborũ libris conscripsit, nisi propositum esset mihi omnem sequentem sermonem secundum, in eorũ enarra-

D tionem, velut etiam antea dixi, reseruare: hunc vero solum per se cum proprijs & synceris demonstrationibus absoluere. Itaq; sermo de vacillantibus & mente motis hic finiatur.

De Magna & Parua Respiratione dignoscendi. CAP. 13.

A. l. 3. f. 30. t. 1. c. 8. 258. b

QVomodo vero quis magnam & paruã respirationẽ optime dignoscat (scio.n. & hoc me in prioribus distulisse) iam referat. Proclive equidem erat opinari, nihil differre siue iuxta magnitudinem distentionis respiratoriorum organorum, siue iuxta substantiæ q̃ inspiratur copiã, magna inspiratio iudicẽt: quemadmodum sanè ẽt aliqui dicunt, putantes quãtitatem inspirationis semper se habere oportere ad proportionem quantitatis distentionis organorum: Atqui hoc minime in vniuersum verum est, sed distinctione quadã opus habet. Cùm.n. secũdũ naturam habent organa, cũq; titas spiritus semper ipsorum distentionibus proportione respondet: non tñ cũ ẽt præter naturã fuerint disposita: Verùm possibile aliqñ plurimũ distẽdi thoracẽ, & parũ externi aeris inspirari: multæ.n. sunt affectiones (si modo prędictorũ meminimus) in quibus pulmo coarctatus, multum aerem suscipere non potest. Nequaquam igit̃ ad affectionũ omnium respirãdi organorum proportionem, sed solũ asperarũ arteriarum, inspirationes fiunt. At vero harũ distẽtionem impossibile est per vllum aliquem sensum dignoscere. Ergo non est adhibendus animus ad organa respiratoria, cum inspirationis quantitatem volumus dignoscere: sufficit.n. ipsum solum

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 119 sur 390

aerē inſpicere, quantus inſpirat, & quantus rurſum expirat. Neq; n. ex ventris mole de ciborū ac- E
ceptorum copia coniecturam facimus, ſed ſufficit ēt hic ſolam eorum quæ eduntur inſpicere quā-
titatem. Qm̄ vero in expirationibus, aliquando quidem oēs muſculi in totum otioſi ſunt, permit-
tentes thoraci collabenti propriam recuperare conſtitutionem: aliqn̄ vero operantes amplius ip-
ſum contrahunt, id quod nobis de his ſæpe eſt demonſtratū: contractiones ſanè thoracis citra ho-
rum concitationem, non vnquā magnam expirationem facere poſſint: quæ vero cum muſculorū
concitatione fiunt, quæ ſanè ēt ἐκφυσήσεις. i. efflatus exiſtunt, velut & hoc eſt monſtratū, hæ opifi- magna
ces ſunt magnitudinis. Verùm neq; in his denudatum hominem inſpicere operæpretium duco, respirat
ad muſculorum tenſionem cognoſcendam, ſed ſufficit ſpeciem expirationis cum efflatu, notā co- cause.
gnitionis vel maximam habere. Vrgente itaq; vtilitate aceruatim expirare cogimur: veluti etiam
cùm inſpirationis vrget vtilitas, multum & coaceruatum externum aerem attrahimus.

Epilogus eorum Quæ hactenus dicta ſunt. CAP. 14.

QVando vero & de his ſufficienter tranſegimus, repetitis capitibus eorum quæ ab initio di-
cta ſunt, ad reliqua progrediamur. Capita autem erant vt opinor hæc, φ ſimplicibus reſpi-
randi difficultatibus inuentis, connectere oporteat cauſas cōiunctas reſpirationis, & mō
ſtrare ſingularum ipſarum efficientem cauſam: & vice verſa quę reſpirandi difficultates ad ſingu- F
las cauſas conſequantur: in quo ſanè etiam compoſitarum reſpirandi difficultatum mentionē fa-
cere coacti ſumus. Verùm quatenus tractatio pulſuum cum reſpirationibus conſentiat, & quate-
nus differat, etiam hoc non erat exiguum eorum quæ explicauimus caput.

Quot numero ſint Compoſitæ Reſpirandi Difficultates. CAP. 15.

Z.p. POſtq̄ vero hæc omnia abſoluta ſunt, conſequenter cōpoſitas reſpirandi difficultates conſide
rabimus: hæ nanq̄ deſunt adhuc ſuperioribus quæ tractanda ſuſcepimus annectendæ. Inuē
tis aūt ſimplicibus, non amplius difficile eſt etiam has inuenire quæ ex illis componūtur. Cùm. n.
aliqua ſit magna inſpiratio, ſimiliter aūt & aliqua velox, & contrariæ his ſint parua & tarda, neceſ-
ſe eſt quatuor fieri oēs reſpirandi difficultates circa inſpirationem compoſitas, magnam videlicet
ſimulq; tardam, magnam & velocem, paruam & velocem, & quartam paruam ac tardam. Eodem Compoſit.
modo & circa expirationem eaſdem quatuor coniugationes neceſſarium eſt fieri, duas quidē ma- diffic. reſpir.
gnas, & duas paruas, quę tum velocitate tum tarditate diſtinguuntur. In ceſſationibus vero impoſ in ceſſatione
ſibile eſt compoſitam reſpirandi difficultatis ſpeciem fieri: neq; n. duæ oppoſitiones in eis exiſtūt, nullae.
velut in motibus, ſed vna ſola iuxta denſitatem & raritatem conſiſtens.

Quot Compoſitæ Reſpirandi Difficultates per Motum oriantur. CAP. 16. G

AT vero ipſorum motuum inuicem collatorum, inſpirationis (inquam) ad expirationē, ſpe- A. l. 3. f. 10. t. c. 8. 259. a
cies quędam erunt rhythmorum totius reſpirationis: Quemadmodum etiam in pulſibus di
latatione ad contractionem collata contingit. Poſſibile eſt. n. inſpirationem fieri magnam, expira-
tionem vero paruam: aut vice verſa inſpirationem paruam, expirationem magnā: aut vtraſq; par
uas, aut vtraſq; magnas: ſic & veloces aut tardas vtraſq;, aut alteram velocem, alteram tardam.

De Reſpiratione Inæquali. CAP. 17.

QVin & inæqualis eſt aliqua reſpiratio, quemadmodum & pulſus, tum circa motū aggre- A. ibidē. c. 25.
gationem, tum circa motū vnum. Similiter aūt & ordinata ac inordinata reſpiratio fieri po
teſt, velut etiam pulſus. Et ſanè quot differentiæ inæqualium pulſuum, tum circa vnum
motum, tum circa plures conſiſtentium exiſtunt, tot etiam ſunt reſpirationum. Verum quod in
principio ſtatim huius tractationis dixi, omnes penitus negligenter reſpirationem tractauerunt, in vno motu
atq; huius negligentiæ cauſam referam in progreſſu ſermonis. Nunc quod inſtat nobis abſoluen
dum eſt, ab inæqualitate iuxta vnum motum initio facto, propterea φ ſecundum naturam videri
poſſit in medio poſita eſſe earum, quæ exacte ſimplices, & quæ ex confeſſo cō poſitæ exiſtūt. Cō-
tendit itaque aliquando quiſpiam mecum ſuper ipſa tanquam non compoſita: quod aliàs non fe- H
ciſſet, niſi ſimplicibus propinqua eſſet: verùm compoſitam eſſe inde perſpicuum eſt. Si quis inci-
piens inſpirare, velociter attrahit aerē, circa finem vero tardè: aut viciſſim ex tardo principio, in ve
locem deſinit finem: hāc ſanè inſpirationē neq; velocem ſimpliciter neq; tardā eſſe dixerimus, ſed
compoſitam, vtpote quæ alteram ſui partem habeat velocem, alteram tardam. Eodem modo etiā
ſi expiratio quomodocunque alteretur, ſiue ex tarditate in velocitatem, ſiue rurſus ex velocitate in
tarditatem motu tranſeunte, conſtare dicemus ex partibus contrario modo inter ſe habentibus, et
ob id neque ſimplicem ſed compoſitam exiſtere. Similiter aūt & cum ceſſatio aliqua ſciderit & diſ
ſecuerit alterum motum, ſiue inſpirationē, ſiue expirationem, compoſitam eſſe ēt tunc dicemus eā
quæ diſſecta eſt, vtra tandem ea exiſtat. Viſum eſt aūt aliquando, raro tamen, non alteram tantum,
ſed ambas totius reſpirationis partes, in vno & eodem homine ita habere, & maxime hoc fieri,
cùm humorum copia in aſperis arterijs coaceruata, hominē ſuffocet ex pleuritide pernicioſa, aut
peripneumonia non expurgata, aut ſuppuratione iſtic conſiſtente: ita vt in hac parte reſpiratio-
nibus cum pulſibus conueniat: Monſtratum eſt enim & in illis propter obturationes organo- Cauſa
rum, compreſſionesq;, & omnino coarctationes, inæqualitatem fieri. Itaq; ſi quis ea quæ de alijs inæqu.
arterijs per totum animal diſperſis, in ſecundo de pulſuum cauſis dicta ſunt, probè perdidicerit,

maiorem

A maiorem vtiq; copiam similia dicēdi de asperis in pulmone appellatis arterijs habebit. Illas enim ad inæqualis pulsus generationem coarctari oportet, asperas vero arterias ad inæqualis respirationis. Relatum etiam de illis, quod ob facultatis debilitatem pulsuū inæqualitas fieri possit, cum præ impotentia arterias pro vna vice perfecte dilatare non possit: resistunt enim interim & conquiescunt, velut senes circa viam perficiendam. Fieri autem potest aliquando & circa respirationem quædam inæqualitas, tum ea quæ iuxta vnam actionem, tum quæ circa plures contingit, & systematica à græcis appellatur, ob quandam facultatis ipsam efficientis debilitatem.

Quid differat Prænotio ex Respiratione à Prænotione ex Pulsu; & quæ Causæ sint Inæqualis Respirationis cum Inæquali Pulsu communes. CAP. 18.

CVm vero hæc animalis sit, vitalis vero ea quæ pulsus operatur, fieri potest quædam ad prænotiones ex ipsis differentia, nimirum pulsibus debilitatem facultatis semper sui ipsorum læsioni proportione respondentem indicantibus: respirationibus vero non eodem modo, nisi quis etiam describat ægrotantis voluntatem. Quamuis enim || temerariam responsionem à moderato hoīe factam malum esse Hippocrates dicat, veruntamen in ijs qui natura temerarij sunt, nō solum non eiusmodi responsionem, sed neq; ipsum adeo delirium, quicquam magnum portendere censebis. Ita etiā habet circa respirationem: Fœlices enim ærumnarumq; expertes, ac molles, circa singulas actiones inequaliter respirabunt, etiā si nihil adeo magnum ipsos cogat: Qui vero ad laborem industrij & generosa mente præditi sunt, priusquam ad extremam dibilitatem eorū facultas redigatur, non vnquā inequaliter respirauerint. At vero in pulsuum inæqualitate eadem prenotio affectionis est, tum in ijs qui generosa, tum qui praua & vitiosa mente, præditi existunt. Vt.n. vniuersaliter & in summa dicam, vbi voluntas nihil confert ad actionem, ibi id quod significatur æquale est omnibus: vbi vero aut totum aut plurimum, ibi amplius etiam inspicere oportet mores ipsius egri. Queamdmodum autem differētia facultatum efficiētium actiones, tum circa pulsus, tum circa respirationes, differentes facit prænotiones: Sic etiam circa ipsam organorum naturam, quædam indicationis diuersitas erit. Pulsus enim per læues arterias: respirationes vero nō per solas asperas arterias fiunt, sed non minus quam per ipsas, immo fortassis magis, per musculosum genus. Hoc enim est quod primum animalis facultas mouet ad respirationis generationē: ab eo vero totus thorax motus, ipse rursus pulmonem commouet eo, quo diximus in horum tractatu, modo: pulmonis autem partes sunt asperæ arteriæ, in quas primum aer qui inspiratur, peruenit. Quemadmodum igitur harum affectiones totam respirationem sepe inequalem reddunt, C sic & affectiones musculorum: propterea sanè quod illę spiritus sunt loci, musculi vero primum motus instrumentum. Verum non eadem affectio in vtroq; organorum genere, inæqualem respirationem facit, cum neq; vtilitas ipsorum similis existat. Si quidem igitur vnumquodq; organum in id ipsum, per quod sanum existens actionem iuuit, etiam egrotas læditur, asperarum vtique arteriarum læsio coarctatio quædam est: musculorum vero, aberrans & inordinatus motus: atq; illarum quidem vt spiritus locorum, horum vero vt motus organorum, offensa est. Et coarctationis quidem in asperis arterijs, tumores præter naturam in causa esse dixi: aberrantium vero in musculis motuū occasiones nūc referemus. Sunt igitur propriæ musculorum affectiones, conuulsiones, palpitationes & tremores, quemadmodum in alio loco est demōstratum. Verum q̄ hæ etiam aberrantes motus sunt, verbis non eget. Et si quidem ambo hæc insunt affectionibus, vt & aberrantes motus sint, & musculorum: atq; hæc ipsa sunt quæ querimus: finem vtiq; nobis hic habebit institutus sermo: erit nanq; aliquando inæqualis respiratio & propter aliquam harum affectionum. Quemadmodum enim ambulatio inæqualis fit, crurum musculis aut trementibus, aut palpitantibus, aut conuulsis: ita & respiratio aliquando inæqualis fit, propter thoracis musculos (vt dictum est) offensos. Quare omnium inæqualitatum tum quæ secundū vnam actionem, tum D quæ circa plures ex ordine consistunt, aut asperarum arteriarum coarctatio, aut thoracis musculorum aberrans motus, aut facultatis ipsam efficientis debilitas, causa fiet.

Quæ Causæ Propriæ sint Inæqualis Respirationis. CAP. 19.

SCriptum est aūt (vt dixi) diffusissime de omnibus inæqualitatibus in secundo de pulsuum causis, & ob id quæ communia sunt cum illo sermone, omnia relinquimus solummodo mētione ipsorum facta: quę vero propria sunt respirationi, in hoc libro explicabimus. Vtilitas itaq; (velut etiam antea dictum est) cōis vtrisq; est: asperarum etiam arteriarum ratio consimilis ad læues est: verum musculorum genus proprium & priuatim destinatū respirationibus est, præter pulsuum rationem. Opifices aūt ipsorum facultates, partim quidem similiter, partim vero non ita habent: Quatenus enim causæ effectiuæ sunt, eatenus similiter habent: quatenus vero voluntati permissum est arbitrium respiratoriæ facultatis, vitalis autem facultas nullum superiorem habet dominum, sed libera penitus existit, eatenus differunt. Igitur & eximium quid ad inæqualitatis generationem respiratio habebit, si cum pulsibus eam contuleris: id quod non prætermittamus: est autem id ipsum duplex, partim quidem ab ipsa animali facultate sola proficiscens, partim à cōplexu ipsius ad dolores. Atq; modicū quidē & cognitu difficile est, quod à sola facultate proficiscit: amplius vero & manifestius ac māgis varium, quod ppter dolores. In delirijs.n. superat quidē raritas & ma-

1. Prorr. cō. 2. t. 9. 4ª. 170. c

& magnitudo, apparet autem quædam inæqualitas & ordinis perturbatio, tum iuxta plures respirationes, tum iuxta vnam aliquando solã: nimirũ ꝙ & phantasmata aliqñ plus, aliqñ minus rationem ab eo quod secundum naturam est, emoueant. In hmõi enim vilis, rationi consentaneum est, etiam respirationẽ trãsmutari ac aliquatenus variari ad inæqualitatis & permutationis ipsius ordinis generationem. Quin & quantitas vtilitatis quãdiu quidem parũ deficit à singulis actionibus, parua est ab eo, quod secundum naturam habet, immutatio: Qñ vero defectus ab eo, quod secundum naturã habet, continget satis multus, tunc necessarium iam cessationũ quidẽ quãtitatẽ, motuum vero non solum quãtitatem sed iam ẽt qualitatẽ alterari, atq; ob id totam respirationem inæqualem & inordinatã reddi. Idem hoc & in doloribus accidere necessarium est. Neq; enim ẽt in illis vtilitas expletur iuxta singulas actiones, nam neq; velociter, neq; dense, neq; plurimum distendere thoracem possunt: omnia enim hæc ipsis molesta sunt, & præsertim magnitudo, deinde velocitas, iam vero ẽt densitas: Dolentibus nanq; minus molestum est per longius tempus, q̃ per breuius moueri. Ob id igitur à magnitudine omnino multum detrahũt: à velocitate vero, minimum: à densitate aũt auferunt quidem nihil, sed addũt etiam quippiam, paruitatis ab eo quod secundum naturam habet, defectum per eam corrigentes. Non tñ adhuc tantũ est quod apponitur, vt oẽm expleat defectum. Quantum igitur deficit ad vtilitatis expletionem, hoc in multis deinceps actionibus coaceruatur: & cùm parum abest vt animal suffocetur, tunc voluntatem cogit ad aliquod tẽpus, maiorem facere respirationem, & multo velociorem, & priore densiorem. Verum cùm in hmõi actionibus vtilitas quidem expleatur, animal vero doloribus offendatur: voluntas rursus à magnitudine & velocitate ac densitate aufert, aliqñ plus, aliquãdo minus: vtpote quæ consilij inops sit, & neq; sistere actionem possit ob suffocationis timorem, neq; aliquã reperire doloris medelam queat. Quare modò ad hoc, modò ad aliud transit: illud quidem, vt vtilitatem expleturum: hoc vero, vt dolorem mitigaturum. Cùm vero omnia quæ vtilitatem explent, exacerbent dolores: quæ vero dolores mitigant, augeant vtilitatem, atq; nulla communis vtrisq; medela reperiatur: multiformiter ad omnia transit, ob consilij inopiam semper ægre ferens quod præsens est. Atq; hinc tum inæqualitas circa singulas & omnes etiam deinceps respirationes, tum multiformis illa ordinis perturbatio, originem habet. Ex corruptione enim parilitatis, inæqualitatum omnium itemq; ordinis perturbationum generatio oritur. Monstratum nanq; & hoc in libris de pulsuum differentia, ꝙ parilitas cõsequenter habens, æqualitas est: parilitas vero iuxta circuitus, ordo est: & ꝙ vbi consequenter habens parilitas corrumpitur, inæqualitas: vbi vero iuxta circuitus reuertens, ordinis perturbatio generatur. At vero quamuis multa inæqualitas, & multa ordinis perturbatio, in eiusmodi affectionibus incidat, superat tñ id genus respirandi difficultatis, quod iuxta paruitatem & densitatem consistit. Etenim si etiam magnam aliqñ respirationem pro vna vice faciant, veluti periculum facientes in eiusmodi respiratione, desistũt tamẽ euestigio propter dolorem: ac per multum tempus valde parum respirant, donec ab aliqua vrgente vtilitate coacti ad aliam rursus conuertunt experiẽtiam magnæ respirationis. Assiduitas igitur inæqualitatis & inordinatę mutationis, in velocitate ac tarditate, & in dẽsitatis permutationibus, maxime ipsis consistit: cùm nunquam quidem simpliciter rara respiratio fiat, propter vrgẽtem vtilitatem: minus tñ & magis densa, atq; in hoc sanè inæqualitatem acquirit. Quare densus semper hoc modo dispositis est spiritus, magnus autẽ raro, tardus vero nihil magis q̃ velox propter repentinam ipsorum in vtranq; partem transitionem. Recte igitur antea dictum est, ꝙ ad omnia dolore afflicta organa, quæ circa respirationes cõmouentur, paruus & densus spiritus consequatur: Et iuxta eandem rationem in delirijs magnum fieri & rarum spiritum: q̃q̃ etiam his vel maxime inæqualitas comes sit. Exuperat enim in ipsis raritas & magnitudo: magis enim & minus rarus, & magis ac minus magnus, spiritus in delirantibus redditur, paruus vero & densus nunquam. Atque hæc quidem mihi sufficere videntur de inæqualitatum cognitione, tum quę circa vnam actionẽ tum quæ in pluribus cõsistunt: Dicta sunt enim & de ijs quę ratio postulat ob sermonis communitatem: Et euidenter quidem hæ compositæ sunt, multis omnino actionibus ad generationem & dinotionem indigentes: Quæ vero circa vnam actionem consistunt (velut etiam ante relatum est) ferè videri possint alicui simplices esse. Porrò non de coaceruatis tantum inæqualitatibus, sed etiam de ordinis perturbationibus, hic trãsegimus: sunt enim species quædam inæqualitatum, velut etiam in libris de pulsibus est monstratum.

De Causis Difficultatum Compositarum, quæ circa Singulas Respirationis partes seorsum consistunt. CAP. 20.

AD reliquas igitur compositas difficilis respirationis species regrediamur, & primum sanè eas in manus sumamus, quæ circa vnam actionem quancunque tandem consistunt. Equidem inspiratio magna simulq; velox fit, si vtilitas vrget, & organa sunt prompta, & facultas propriam conseruat integram sanitatem, aut certe parum immutatam. Demonstratione autem hic sermo non habet opus apud eos qui superius dictorum meminerunt. Rursus vero magna & tarda solis mente motis contingit, atque his non semper: & conspicua vtiq; etiam hic est causæ consideratio ex prædictis: Queadmodum etiam quod paruam habent inspirationem & tardam

hi

A hi quibus insitus calor multum est perfrigeratus. Quę restat autem adhuc coniugatio quarta, paruitas erat cum velocitate, & fit perpetuo quidem in nulla affectione simplici (quēadmodum neq; magna simulq; tarda, quam aliquando mente motis accidere diximus) sequitur tamen quanq; nō semper, sed vt plurimum, vbi simul dolor & vtilitatis incrementum cōcurrunt: Parum enim necessario in doloribus respirant: inexpleta autem manēte vtilitate, tum ob hanc ipsam paruitatem, tum ꝙ alias per se ipsam vtilitatem abūdare supposuimus, non satis est solùm densari ipsas actiones, sed coguntur sæpe conuulsorie inspirare. Ad eundem porro cum prædictis modum etiam in coniugationibus circa expirationem, ipsas affectiones perscrutari oportet. Nam & in his aut facultatem, aut aliquod organum vitiatum, aut caloris modum immutatū inueniemus. Quæ enim velut fuliginosa, ac fauillosa, & fumosa recrementa appellamus in caliditatis genere, ea omnia terrea sunt, & velut semicocta cum innato calore, quemadmodum fumus cum igne: apparent enim in hoc euidenter acria omnia & calida et fumosa materiæ recrementa, ostendentia susceptam quidem esse in se ipsa ignis vim, non tamen adhuc penitus ab igne se superata: flamma enim ita nata esset, & non adhuc fumus esset. Quare si quis, fumosa caliditate in corporibus animantium redundante, expirationem magnam simulq; velocem fieri dicat, non vtiq; errarit. Manifestum est autē B ꝙ & facultatem integram esse tunc oportet, & nullum ex organis vitiatum. Similiter autē & magnam simulq; tardam in quibusdam delirantibus fieri, eodem modo quo contingit circa inspirationem: Sic & paruam simulq; tardam fieri ijs quibus nullum fumosum recremētum est coacertatum: Et paruam ac velocem, quibus est congregatum fumosum recrementum, & dolent simul aliquam particulam, quæ circa respirationes mouetur: semper enim huius memorem esse oportet, etiam si aliquando in sermone omittatur.

De Causis Compositarum Respirationis Difficultatum quæ à Rhythmo sumuntur. CAP. 21.

ATq; hæ quidem sunt quatuor respirandi difficultatis coniugationes, quæ circa vtranq; totius respirationis partem seorsim consistunt. Aliæ autem circa rhythmum & cōsonantiam ipsius, non circa vtranq; seorsim partem fiunt. Cùm enim inspirationem expirationi cōferimus, quemadmodum in pulsibus dilatationem contractioni, rhythmum hoc ipsum appellamus. Manifestum aūt ꝙ eandem speculationem hic locus expetat, quā de pulsuum rhythmis Herophilus conscripsit. Dicta quidem et nobis de ipsis quæ necessaria sunt in pulsuum tractationibus: dicet autem & nunc q̄ fieri potest breuissimis, quibus nam veluti scopis quibusdam animum attēdere oporteat, vt facile causas dissonantiæ in respirationibus inueniamus. Quæ enim iam iuxta vtrāq; C totius respirationis partem, inspirationem dico & expirationem, in superiori sermone recensuimus, ea ipsa etiam nunc inspicere operæprētium existimo circa ipsorum dissonantias. Velut verbi gratia (non enim malum fuerit in vno quopiam velut exemplo demonstrare id quod dicitur) Sit equidem tardior & minor q̄ secundum naturam inspiratio, velocior autem & maior expiratio: his sanè qui ita dispositi sunt, dicemus calorem secundum naturam, imminutum esse: auctum vero esse, fumosum. Rursus in altera dissonantia quæ contrario modo habet, ita vt inspiratio quidem sit magna & velox, expiratio vero parua & tarda: auctum naturalem calorē dicemus, & nullum esse fumosum recrementum. Duplicem enim semper intelligere iuxta genus oportet calorē, alterum genuinum & corpori innatum, alterum vero acquisititium ac spurium. Palàm igitur est, ꝙ huiusmodi coniugatio nihil euariat ab ijs quæ in vtraq; seorsim, hoc est alterutra existunt. Si.n. inspiratio parua & tarda forte fuerit, perfrigerationē significat caliditatis secūdum naturam, quomodocunq; habeat ipsa expiratio: si vero expiratio eodem modo fuerit disposita, de caliditate prę ter naturam idem indicabit. Nam & si magna aliqñ ac velox fiat, redundantem significabit calidi tatem prętęr naturā, quomodocunq; habeat ipsa inspiratio. Quare nihil amplius ad prenotiones, hmōi complexus docet, q̄ ea quæ iam singulatim de alterutra ipsarum sunt cognita & perspecta.

D *Quæ Difficultatum Respirationis Coniugationes ad Affectuum cognitionem vtiles sint.* CAP. 22.

ITaq; ad solas illas compositas respirandi difficultates animū intendere nos oportet, in quibus simplices quidem, communes sunt plurium affectionum, & ob id nihil certi indicant: coniugatæ vero alijs quibusdam, ad certum ac minime fallacē discrimen veniunt. Magnitudo enim respirationis ipsa per se respirandi difficultas quædam est simplex, verum nullius certæ cognitionis signum est: siquidem & vrgente vtilitate, & læsa mente fieri solet: At vero si cum densitate consistat, vrgentem vtilitatem: si cum raritate, delirium indicat. Similiter autem & paruitas ipsa quidē per se ipsam, aut dolore afflictam aliquam particulam, aut vtilitatem exolutam ostendit: itaq; neq; ipsa aliquid certi indicat: Qñ vero componitur, cum densitate quidem, dolorem: cum raritate vero, vtilitatis exolutionem portendit. Quin etiam si ipsam densitatem per se solam, aut raritatem, in manus sumas, ipsarum neutram per se inueneris quicq̄ certi significantem, nisi hoc discrimen accedat, vt videlicet cum altera quapiam respirādi difficultatis specie copuletur: Dēsa enim simulq; magna, vtilitatis augmentum indicat: densa vero simulq; parua, organi alicuius quod cum respirationibus commouetur, dolorem. Ipsa etiam rara, quæ ad deliria & perfrigerationes consequitur, si quidem cum magnitudine fuerit copulata, prius ex prædictis: si vero cum paruitate, posterius indicat. Et ob id sanè omnium compositarum respirandi difficultatum, hmōi coniugationes

vtilissimę

vtilissimæ sunt, vtpote & manifeste & constanter, vnamquãq; affectionem indicantes: Densitas E
quidem cũ paruitate, dolorem: cũ magnitudine vero, vtilitatis augmentum: Raritas aũt cum magnitudine, delirũ: cum paruitate, vtilitatis exolutionem. Fiunt aũt quatuor hę coniugationes, differentijs actionum iuxta magnitudinẽ & paruitatẽ, ad cessationum dĩas permistis. Duę enim oppositiones inter se permutatę quatuor constituũt coniugia. Quare & hic perspicuũ iam fit, ꝙ neq; plures neq; pauciores possibile est fieri ex his oppositionibus coniugationes. Verum in cessationibus, vna sola contingit oppositio circa densitatem & raritatem. In actionibus vero non solum oppositio circa magnitudinem & paruitatem, sed etiam circa velocitatem & tarditatem cõtingit. Quatuor itaq; ẽt circa harum permutationes nascent coniugationes, prima quidẽ densa & velox, secunda densa simulq; tarda, tertia rara & velox, & quarta rara simulq; tarda. Cæterum nullũ certæ cognitionis signum, simpliciter & necessario exhibent, quemadmodum priores quatuor: verum hoc modo distinguere oportet. Si quidem multa ad dẽsitatẽ, pauca vero ad velocitatem, trãsitio fiat, tum doloris tum vtilitatis augmentum significat: Si vero vice versa ad velocitatem plus, ad densitatem minus, ab eo quod secundum naturam est excedit, vtilitatem solã auctam demõstrabit. Concurrit aũt ad hanc respirandi difficultatem omnino et magnitudo, ad alteram autem ante ipsam relatam, paruitas: quare neq; oĩno opus habebimus velocitatis meminisse. Si enim coniugatio circa velocitatem et dẽsitatẽ indistincta nihil certi nobis indicat, vbi vero sub distinctionem euenerit, velocitate quidẽ abundãte, statim ẽt cum magnitudine fit: densitate vero exuperante, necessario consequentem paruitatẽ habet: densa vtiq; simulq; magna iuxta alteram distinctionem erit, densa vero simulq; parua iuxta alterã. Sic aũt etiã densa ac tarda coniugatio demonstrabitur. F
Abundante enim dẽsitate, solus dolor indicabitur: vbi vero tantũ ab eo quod secundũ naturã est excedit, quantum secundũ tarditatẽ, compositæ dispõnis signum erit: nã & vtilitatẽ imminutam esse ostẽdet, & particulam aliquam dolore affligi. Sic vero & cùm tarditas densitatem superabit, signum erit dispositionis iam dictę, sed minus tñ dolore affici ostẽdit ita habentes, magis vero vtilitatem esse imminutam. Itaq; neq; hac coniugatione indigemus ad prenotiones: in primis enim quatuor quas vtilissimas esse dicebamus, signa habemus & doloris & vtilitatis ĩminutæ magna. 60
Quin & tertia coniugatio iã dicta, rara videlicet simulq; velox, nihil necessario indicabit: coincidit aũt siue delirijs quibusdam, siue cum ipsis ẽt vtilitatis augmẽto. Relatum aũt antea est, ꝙ mente motorum rara penitus est & magna respiratio, velox aũt nõ omnino, velut neq; tarda: fit enim vtrunq; ipsorum inordinate & inæqualiter: qñ tamen coinciderit & vtilitatis augmentũ, tunc coguntur & multo amplius respirare, q̃ si solum mente moti essent, & iam ẽt citius. Quare neq; hac G
coniugatione ad prænotiones indigemus, ea quę per ipsam indicantur cũ distinctione iam in primis quatuor coniugationibus habentes. Restabat autem adhuc quarta secũdum hoc genus composita respirandi difficultas, tarda videlicet simulq; rara, quæ etiam ipsa & delirijs quibusdam coincidit, & vtilitatis imminutionibus: itaq; neq; hac opus habemus, nam & delirium, & imminutam vtilitatem ex primis quatuor coniugationibus perspectam tenemus.

Quo pacto Difficultatum Respirationis Coniugationes Ad ipsius causas referantur. CAP. 23.

PORRO non solum ex demrone, differentiam circa velocitatẽ & tarditatẽ non necessariam ad prænotiones esse (nam neq; si solam accipias, neq; si cum alijs copules, cõmoditas aliqua ex illis fit manifesta) sed ẽt ex ipsa rei natura apparet. Cùm enim tria sint principalia causarum genera ipsius respirationis, vtilitas, facultas, & instrumenta, palàm est, ꝙ si repererimus ex quibus et quot respirandi difficultatibus affectiones in ipsis cognoscantur, hæ quidem nobis oĩum vtilissimæ ad prænotiones erunt, reliquas vero oẽs ex superpondio considerabimus. At verò repertæ sunt magna quidẽ & densa, vtilitatis augmentũ: & contrà parua ac rara, imminutionẽ significãtes: delirij aũt propria, magna ac rara: dolorũ, parua & densa. Accesserũt his forinsecus inæquales, qñq; musculosi generis affectiones, qñq; ẽt asperarum arteriarum coarctationes indicantes. Facultatis aũt H
ægrotantis, primũ quidẽ nullũ necessario reperitur cognitionis signum, ex vlla aliqua respirandi difficultate, cũ aliter ærumnarum expertes, aliter laboris tolerãtes, respirationem forment: Si igit ẽt sit quippiam inæquale & inordinatũ, minime conspicuũ est. Et ipsas inequalitates itemq; ordinis perturbationes generant imparilitates, quæ circa densitatẽ, & raritatẽ, & paruitatẽ, ac magnitudinẽ consistunt: vltra hoc ꝙ per sexcẽta alia animalis facultatis debilitas cognoscatur ac innotescat, vt nihil nobis hac parte respiratione opus sit, quorũ oportunissima & plurima Hippocrates in p̃notionũ tradidit scriptis: Si quid autẽ ẽt relictũ est, facillimè ex p̃dictis inueniri pōt. Quòd si quis ipsius respiratorię facultatis ęgrotãtis, atq; in cõi omnis facultatis aĩalis, propria signa habere velit, & maxime perfrigeratæ, is alarũ nasi motũ habebit, & oĩum musculorũ circa scapulas actionem, & coaceruatam thoracis collapsionẽ. Qñ.n. hic debilius q̃ cõuenit mouetur, circa inspirationes quidẽ, spũs ductũ iuuãt alę nasi, externũ aerem ẽt ipsę simul attrahẽtes eodem mõ, quo p os aliquid attrahere volentes, labia contrahimus: rursus vero circa expirationes, coaceruata fit thoracis collapsio, non paulatim demissio. Dictum est aũt diffusius in libris de musculorũ motu, quatenus differat collapsio particulæ à demissione & laxatione, nimirũ ꝙ altera facultate ęgrotãte contingit, altera integra eadem & valẽte. Contingit ẽt amplius circa expirationes, ijs qui ęgrã hñt respiratoriam

A ſpiratoriam facultatem, tale quiddam. Thorax tenſionem, quam antea circa inſpirationes ſimul cum ſepto tranſuerſo obtinuit, oẽm aceruatim deponit, tanq̃ repẽte moriens. Relatum eſt autem in commentarijs de reſpiratione, ꝙ ſolum ſeptum tranſuerſum expirantium tenſionem exoluit, ſed non eſt idem paulatim exoluere, & aceruatim omnem deponere. Cæterum parum quid huiuſmodi expirationibus cooperantur intercoſtales muſculi, per quorum actiones efflatus fieri demõſtrauimus. Talis ſane & ob has cauſas, reſpirationis ſpẽs eſt ijs, qui ægram facultatem habent.

De Prænotione ex Ceſſationibus Motuum in Reſpiratione. CAP. 24.

POrro quod mihi adhuc deeſſe vt ad expletionem huius primi ſermonis, iã dicetur. Cùm duplex exiſtat ceſſatio in reſpirationibus, vna ante inſpirationẽ, altera ante expirationem, vter ſane motus offendatur, ceſſationem etiam ante ipſum, ab eo, quod ſecundum naturam habet, immutat. Duplici igitur exiſtente in motibus offenſione, ac duplici item in ceſſationibus, vtilitatis quidem defectus ſemper diuturni tpis efficiunt ceſſationes, redundantiæ vero breuis tpis. Quare cùm dixerimus denſam & magnam fieri reſpirationem præ copia caliditatis in vtroq; motu, verus erit ſermo. Abundantia nanq; caloris ſecundum naturam inſpirationem magnam reddens, ſtatim ẽt præcedentem ipſam ceſſationem breuis tpis efficit: Abundantia vero caloris præter na-
B turam & fumoſi, velut expirationem magnam, ſic etiã ceſſationem præcedentem breuis temporis reddit. Quare magnus & denſus penitus fit ſpiritus, qñ caliditatis redundarit genus, non tñ neq; eandem reſpirationis particulam in magnitudinem, neq; eandem ceſſationem in denſitatẽ, transmutat. Sic ẽt ſi vtilitas inminuta ſit, ob caloris videlicet iminutionem, vbi quidem innatus calor imminutus paruam inſpirationem reddit, ẽt longa ceſſatio præcedit: Vbi vero calor præter naturam deperditur, parua quidem expiratio, longa vero ante ipſam ceſſatio contingit. Sæpenumero vero calor præter naturam auctus eſt, calor vero ſecundum naturam imminutus eſt: atq; ita ceſſatio ante inſpirationem diutini temporis redditur, altera vero ante expirationem breuis. Vtrum enim ex motibus ipſa vtilitas vrgebit, is præcedentem ceſſationem cunctari non permittit.

Epilogus eorum quæ de Prænotione ex Reſpirandi Coniugationibus dicta ſunt. CAP. 25.

DIctum igitur nunc de ipſis quãtum ad præſens inſtitutum commodum exiſtit. Si quis vero adhuc hæret circa differentiam caliditatum, hunc non eſt nunc tempeſtiuum de his edoceri, ſed ad commentarios de innato calore remittemus. Opinor enim ipſum (niſi penitus contentioſus exiſtat) omnis hæſitationis ſuæ iſtic remedia inuenturum. Quid igitur nunc demum reſtat? quod addi quidem poſſit, nihil, quod non ẽt prius ſit relatum: verum vt prędicta in memoriã re-
C uocemus id iam reſtat, quò videlicet quæ deinceps referentur facile aſſequamini, paucis totam eorum ſummam habentes. Porro ſumma hæc ab ipſius rei ſubſtantia procedit. Oportet enim facultatis, & organorum, & vtilitatis, affectiones cognitas & perſpectas habere: Mõſtrauimus autem quot vniuſcuiuſq; dictorum ſint affectiones, & quæ reſpirandi difficultates earum cognitionem exhibeant: Et ꝙ neceſſariæ quidem ſint quatuor coniugationes, & ſupra has inæqualitas quinta: Reliqua vero omnia quæ reſpirationibus accidunt, tum ſimplicia, tum compoſita, ad quas cauſas conſequantur, neceſſarium eſt diſcere: minime vero conuenit exiſtimare, neceſſario ea aliquid iudicare, ſed ſi quid ex illis ad prenotionem contingit, velut corollarium habere: accuratiſſimam autem & conſtantiſſimam ſolam eſſe differentiam, quæ in iam ſæpe dictis quatuor coniugijs conſiſtit, atq; adhuc etiam eam quæ fit circa inæqualitatem.

GAL. DE DIFFICVLTATE RESPIRATIONIS LIBER SECVNDVS

D ARGVMENTVM LIBRI

Quæ ab Hippoc. primo & tertio libro de vul. morbis de Reſpiratione ſcripta ſunt, cum Rationibus ſuperiori libro traditis conuenire.

Propoſitum Libri, & Quid actum ſit Libro ſuperiori. CAP. 1.

HIc equidem ſermo expoſitio eſt eorum quæ Hippocrates de reſpirandi difficultate dixit. Dicta ſunt autem ab eo multa in multis locis, partim quidẽ in libris ipſi cõſcriptis, partim vero ẽt in cõmẽtarijs. Plurimi enim ex libris epidemiorum, ſi non vtiq; oẽs, merito quis cõmentaria eſſe cẽſuerit. Eſt igitur expoſitio velut alicubi veterum quiſpiam dixit explicatio obſcurę interpretationis. Verũ nos non hoc ſolũ pręſtituros nos eſſe pollicemur, ſed ẽt ꝙ vera ſint oĩa, quæ ab ipſo de reſpirationis difficultate ſcripta ſunt, teſtaturos eſſe, non tñ demonſtraturos quicquã eorum in hoc libro, ſed in præcedentem remiſſuros eſſe, in quo nihil citra demonſtrationem dictũ eſt. Et vt nequis Hippocraticę famæ ac nomini honore habito flectatur, ac citius dictis fidem præbeat prius, q̃ per demonſtrationes cogatur,

gatur, primum sermonem seorsim & per se conscripsimus. Postq; vero ille ipse cum conuenientibus ratiocinationibus ac syllogismis absolutus est: in hoc sane libro ipsum inuentorem ac veluti patrem dogmatũ venerabimur. Hoc est enim iustum simulq; decens præmiũ eorum qui quodcunque tandem in vita bonum inuenerunt, vt videlicet inuenta ipsorum non occultentur, neq; hominibus sint ignota, sed tum ipsa appareant, tum ratio & methodus quæ ipsa inuenit, cognoscatur. Sic enim & pro dignitate ipsos in admiratione constitui continget. E

Quibus Locis primo lib. de vulga. mor. Mentionem fecerit Hippoc. de Magna & Rara Respiratione. CAP. 2.

PRimum igitur, quod semper obseruandum veritatis cultoribus censemus, vt nihil eorum quæ manifeste apparent occultetur, etiam si causæ ratiocinationem q̃; maxime incertam habeat, ob id ipsum sane Hippocratem, cùm in alijs omnibus, tum vero in sermonibus de respirãdi difficultate vel maxime laude dignum ducimus. Rarus enim & magnus spiritus fexcentis quotidie delirís accidere videtur. Verum sophistæ qui eius causam reddere non possunt (sunt autem ij, velut antea monstrauimus, qui respirationem inuoluntarium & naturale opus suspicantur) neq; fieri aiunt vllo vnq̃; tempore talem difficilis respirationis speciem: atq; propterea quòd causę ino pes sunt, inde adeo substantiam rei subuertere audent, cùm nõ hanc, sed prauam ipsorum opinionem subuersam oportuit, & ipsa ægris accidentia obseruare: quod Hippocrates faciebat. ‖ Huic enim, inquit, spũs ad finem uelut reuocato, rarus & magnus. huic Philisco videlicet, qui primus scriptus est post tres constitutiones, in primo de morbis popularibus. Num igitur huic soli spũs rarus & magnus: aut etiam alijs quibusdam, nõ huic solum Hippocrates factum vidit? immo & alijs multis, & ei qui deinceps scriptus est Sileni nomine. Enumeratis enim & de hoc omnibus quæ ipsi ægrotãti inciderunt, iuxta ipsum sermonis finem hæc scribit: ‖ Ab initio huic & ad finẽ spiritus rarus, magnus. Rursus autem in sequentibus ægris, ‖ Dromadæ, inquit, vxorem à partu & omnibus alijs iuxta rationem factis, secunda die rigor apprehendit. Deinde paululũ progressus ait, ‖ Spiritus rarus magnus. Hoc igitur statim in primis diebus ita scripsit. Rursus aũt de sexta die differens, sic scribit: ‖ Sexta mane superriguit, cito recalfacta est, sudauit per totum, extrema frigida, delirauit, spiritus rarus, magnus. Equidem in primo de morbis popularibus quatuor & decem ægrotos Hippocrates describens, quater rari & magni spiritus mentionem facere videtur. F

1.Epid.cõ.3.t. 18.3°.121.b

Ibid.t.19.f

Ibi.c.28.125.b

Ibidem.

Ibidem.c

At vero præclari illi sophistæ, prorsus ne vidisse quidem se vllum aliquem aiunt magnum & rarum spiritum ducentem. Verum hoc fortassis ipsis non immerito credimus: neq; enim aut hanc, aut aliam vllam, dispnœæ differentiam viderunt, cùm neq; ipsos ægrotos videant, sed intus desident fraudulentas captiunculas & sophismata componentes. G

Magnam & Raram Respirationem Delirijs consequi ex Hippoc. dictis patere. CAP. 3.

NVm igitur amplius ẽt alij nobis ægri adducendi sunt, de quibus in alijs morborum popularium libris scripsit, vt magnum & rarum spiritum ducentibus? an ad id quod nunc propositum est probandum hæc sufficiũt? Apparet enim Hippocrates confessione ac suffragio omnium medicorum, ad eorum quæ ægris accidunt obseruationem diligẽtissimus fuisse, & multos hoc modo respirantes vidisse. Verum in sequenti libro etiam aliorum ęgrorum mentionem facere necessarium erit, qui magnum & rarum spiritum duxerunt, de quibus sanè in sequẽtibus libris ipse Hippocrates scripsit: Ad propositam vero nunc rem probandam necessarium hoc non erit, cum hæc ipsa iam sit manifesta, sed ad aliarum quarundam quæstionum in ipso de ægris sermone contẽtarum expositionem. Quare tunc ẽt fides & probatio eius rei, q̃ videlicet multi sic respirẽt, obiter augebitur. Cuius igitur affectionis, huiusmodi spirandi difficultas significationem exhibet? nullius alterius præterq̃ delirij: Ob quam vero causam, in primo libro clare est demonstratum. Commonitionis autem tantum gratia, etiam nũc paucis referetur. Re vera enim proprium desipientiæ symptoma est, magnam & raram, hoc est per longum tempus, respirationem facere. H Quid enim plus inspirare oportebat, cùm non pluri spiritu opus esset? aut per longum tempus, cùm liceret per breuius? Quòd vero non pluri aere opus habeant qui magnum & rarum spiritum inspirant, ipsa raritas ostendit. Omnino enim frequentius inspirare vrgerentur, si pluri indigerent: quòd vero per longum tempus cessent, signũ est non multo opus esse: sed videntur ambæ hæ velut obliuiosæ actionis affectus esse. Etenim immoderatam facere spũs attractionem, rursumq; immoderatam quietem, eius est qui neq; quando desinere ab actione oporteat nouit, neq; quando rursus incipere, sed in vtrisq; mensuram egreditur, ob ignorãtiam conuenientis. Quemadmodum igitur desipientes sępe postulata matula quò meiant, obliuiscũtur interea: & neq; mingunt, nisi quis commonefaciat: Sic quandoquidem & respiratio animale opus est, ipsis autem ratio læsa est, obliuiosiores tum circa actiones tum circa ipsarum interstitia fiunt. Ambo itaque & actiones, & quietes in multo tempore facientes, hoc modo & magnitudinem & raritatem circa totam respirationem faciunt. Num igitur nos quidem sic dicimus, Hippocrates vero aliter sensit? aut etiam ille in prænotionibus in hunc modum scripsit? ‖ Spiritus magnus & per multum tempus, desipientiam significat. Quem enim in primo morborũ popularium rarum nominauit, hunc in prenotionibus, per multum tempus appellauit, mutans nomen in rationẽ. At vero & in illis

A.l.3.f.10.t.c. 8.259 c

in Prog.cõ.1.t. 24.4°.194.h

A illis ipsis ægris, quibus magnum & rarum spiritum fuisse ait, præter alia symptomata etiam desipientiam scribit. Et in primo quidem omnium Philisco, hoc modo: ‖ Noctem inquietã tulit, non dormiuit, penitus delirauit. Sic quidem in tertiæ diei narratione: In quintę vero rursus, ‖ Somni parui, sermones, deliramenta. In secundo autem ægro Sileno dicto, in secundæ diei enarratione, ‖ Modice delirauit, inquit: In tertia vero, ‖ Sermones multi, risus, cantus, cohibere se nõ potuit. Et deinde subiungens ait, Quarta per eadem. Et sane φ Philiscus & Silenus delirauerint, sic meminit. Verum in Dromadæ vxore, nam & hanc rarum & magnum spiritum habuisse dixit, hoc modo scripsit: ‖ Circa meridiem multum delirauit, & rursus cito parum resipuit. Sic equidẽ in quinta die. Deinde infert, ‖ Nocte dormiuit, delirauit. Eodem modo & quę sexta die facta sunt describens, in hæc verba inquit: ‖ Summæ partes frigidæ, delirauit. Sic quidem igitur in primo popularium morborum, vbi magni & rari spiritus, ibidem etiam desipientię mentionem facit. Eodem modo etiam in sequentibus libris nos commonefacit, nusquam magni & rari spiritus mẽtionem faciens, vbi non etiam magni delirij.

1.Epid.cõ. 3.t. 18.3ª.121.a
Ibidem.b
Ibid.t.19.e
Ibidem.
Ibi.t.28.125.c
Ibidem.
Ibidem.

Magnum & Rarum Spiritum, Quanquam est delirantium proprius, Tamen non illis necessario euenire. CAP. 4.

B QVod igitur huiusmodi dispnœam in delirio factam Hippocrates sæpe viderit circa ægrotos, & φ omnino de ipsa in prænotionibus pronunciarit, satis iam dictum opinor. Confirmabitur tamen nihilo minus adhuc per ea quæ deinceps referentur. Atqui iustum fuerat non valde multa de ipsa dicere: Verum propter eos qui in rõcinationibus de respirationis natura aberrarunt, siue præ contentionis studio impudenter quædam protulerunt, coacti sumus & nos plura cũ; conuenit dicere, siquo modo queamus ipsos vel nunc tandem ad meliorem mentem reuocare. Est autem in confesso, φ nulla tinctura adeo ineluibiliter imbuitur, vt affectio ad vitiosa dogmata citra ratiocinationem: neq; enim vllis persuasionibus reuocari possunt in ipsis cõnutriti, vt qui neq; in demonstratiuis methodis exercitati sint, neque omnino aliquod veri & falsi iudicium sibi compararint: immo pleriq; ipsorum neque esse tales velint, & hanc sapientiam odio habeant. Ex horum sane numero quispiam ægrotũ nobis demonstrauit delirantem quidẽ, sed neque magnum, neq; rarum spũm ducentem: deridens itaq;, immo magis impudenter chachinnãs, & tum Hippocrati, tum nobis illudens abijt, neq; rationem relinquens, neque audire quicq; sustinens, quãuis docturos nos promitteremus, quod non pugnet hoc visum, neq; cum nostris dictis, neq; cum Hippocratis scriptis. Hic enim magnum & rarum spiritum desipiẽtiæ signum esse ait,
C non tñ si quis deliret, hunc oĩno rarum ac magnum spiritum ducere: atq; hoc ipsum etiam nostra dicta confitentur, cum nihil adulteremus, neq; mutemus ex ijs quæ ille scripsit, sed expositiones tantum ac demonstrationes apponamus. Si vero tibi bone vir, inquam, inuentum est, φ omnibus deliris rarus & magnus spiritus fiat, palam indicas te nihil Hippocratis legisse, quamuis hoc tibi vendices ipsa contẽnendo, tanq; sane prius legisses. Verum ille quidem abijt priusq; aliquid vtile didicisset. Tu vero quisquis tandem hos libros versabis, si quidem veritatem re vera amas, Hippocratem audias in tertio popularium morborum, in ęgroto quopiam nomine Pythionis sic scribentem, in septimæ diei enarratione: ‖ Nocte turbatio multa, delirauit, nihil dormiuit. Deinde in octaua die sic: ‖ Sero rursus excalfactus est, delirauit. Et postea rursus in nona: ‖ Circa solis occasum inquietus erat, delirabat. Veluti igitur hæc audisti, sic rursus audi, qualis nam dispnœæ species huic Pythioni affuit. Cognosces enim φ neq; rarum neq; magnum spiritum duxit, quamuis delirus esset. Mentionem igitur fecit Hippocrates difficilis respirationis quæ ipsi accidit, bis per totam narrationem, tum circa secundam tum circa octauam diem. Verum de octaua die prius apponam, in qua & delirasse & difficulter respirasse hominem ait, sic scribens: ‖ Octaua mane quidem parũ dormiuit, statim vero frigiditas, taciturnitas, spiritus tenuis & imminutus: sero rursus
D excalfactus est, delirauit. Consequenter igit hæc ex ordine scripsit, & φ spũs ipsi tenuis erat ac imminutus, & φ in vna & eadẽ octaua die delirauit. Num igitur iam per Iouem manifestum est, φ non in omni delirio Hippocrates rarum ac magnum spũm fieri ait? Nisi sane putas bone vir, imminutum nihil à magno differre: si enim hoc putas, manifestum est φ neq; imminuere quid sit nosti, & idem esse putas quod augere. Ne igitur à nobis talia discas, sed ad eos qui primas literas ac elementa docent, eas. Cæterum velut elementa non didicerat ille, significationis verbi imminuere ignarus, sic neq; Hippocratis scripta legerat: omnino enim sexcenties in ipsis reperisset, & imminuere, & imminui, & imminutionem, circa oẽs ferè numeros & genera & casus vbiq; inclinata, & contrarium verbo augere & augmento significantia. Quare etiam imminutus spiritus contrarius vtiq; fuerit aucto. Quẽadmodum igitur auctus magnus, sic imminutus paruus est. Sic igitur & cũm diem secundam enarrat Pythionis, Breuispirum ipsum appellat: Breuis enim spiratio & actionem, & quietem ipsam, breuem fieri indicat: quemadmodum longa spiratio contra, ambo esse producta. Atqui etiam si alterum ipsorum indicaretur, tamen etiam sic in confesso esset, φ nõ omnibus delirantibus magnus & rarus spiritus fieret. Rarus enim & magnus iuxta ambo lõgus est, et actionem videlicet & quietem: Breuis vero spiratio omnino iuxta alterum ipsorum breuis, quemadmodum etiam tenuis & imminutus spiritus, breuis omnino existit.

3.Epid. cõ.3.t. 74.3ª.148.g
Ibidem.
Ibidem.
Ibidem.

In

In Delirantibus Magnum & Rarum Spiritum, & huic Contrarium, & Vtrosque, Hippocrate teste, contigisse. CAP. 5.

IPse itaq; Hippocrates manifeste nouit nõ omnibus deliris necessarium esse spiritum magnum & rarum. Nec vero pugnat hoc cum pronũciato de eiusmodi spirandi difficultate lato. Rarus enim & magnus spiritus proprius est delirij, & propterea necessario ipsum significabit: Non tũ si quis delirat, necessariò magnum & rarum spiritũ habet: neq; enim inseparabilem, sed propriũ esse diximus delirij rarum & magnum spũm. Quemadmodũ esse geometram, esse architectum, esse philosophum, esse rethorem, & sexcẽta alia, quæ singula nulli alij adsunt animali præterq; homini soli, & ob id propria ipsius esse dicuntur, non tũ inseparabilia, quemadmodum est rationale: Neque enim quicquid proprium est, statim etiam est inseparabile. Quemadmodum aũt hæc nos reprehensa ab ipsis dialectica docuit, sic etiam ꝓ tale pronunciatum, Si magnum & rarum spũm ducit, delirat, neq; idem est quod hoc, Si delirat, magnum & rarum spiritum hẽt, neq; necessarium est ambo simul esse vera: non enim reciprocant hæc inter se mutuo, sed solum reuertunt. Sicut igitur nemo Olympia vincere potest, nisi prius multo tempore sit exercitatus: sic neq; in veritatis sermonibus clarus euadet, qui non didicerit etiam horum luctas. Et quemadmodum ne cadere quidem decenti habitu sciunt luctæ penitus rudes, sed aliqñ ad terram supini prostrati, & tenent, & strangulant, & non dimittunt victorem: Eodem modo artis sermocinandi rudes sæpe manifeste turpissimo casu lapsi, tũ abest vt verecundentur, vt etiam vicisse se existiment. Quẽadmodum etiam hic, qui delirantẽ nobis demonstrauit paruum spũm ducẽtem, atq; inde per hoc visum Hippocratis sententiam redarguisse se existimauit. Hic itaq; turpissimo casu lapsus, putauit tũ se nos prostrauisse. Quõ.n. non turpissimus hic lapsus est? cũm simul inuenieretur nihil ex scriptis, Hippocraticis legisse, & ob id putasse illius scripta vana esse? simulq; nihil intelligeret ex illius dictis, sed obaudiret, & idem esse putaret, magnum & rarum spũm delirij esse signũ, &, ad delirium omnino dictam dyspnœam sequi? Deinde quid miri est in curandi ratiocinationibus, cæcutire eos qui tam parua non cognoscunt? Verum hæc parua ex alijs itidem paruis dependẽt, quorum item nihil pensi habuerunt. Etenim ignorare quæ facultas respirationis actionem gubernet, principium est hmõi errorum: Ignoratum est autem illud, propterea ꝓ ante ignoratum fuit, vnde propositiones exquirere oporteat ad demonstrationes. Qui enim circa hoc luctæ genus aut inexercitati fuerint, aut penitus rudes, eiusmodi casus incurrunt. Demõstratum etiam nobis in alijs est, & maxime in secundo de motu musculorum, ꝓ hi qui respirationem inuoluntarium opus esse dicunt, ex eo ꝓ non potuerunt à substantia ipsius rei propositiones ad demonstrationem exquirere: sed alia vt contingentia & accidentia prout occurrerũt, secuti sunt: in errorem inciderunt. Verum Hippocrates ipsam rerum naturam contuitus, & alijs vt contingentibus contemptis, in vniuersum constanter pronunciauit in prenotionibus, ‖ Spiritus magnus, & per multũ tempus, delirium significat. Particulatim vero per apparentia in morbis, sermonem extremis ad rei certitudinem experientijs factis, examinauit ac approbauit: quas opinor admirabitur qui dictis animum aduertere velit. Dicet enim ꝓ omnibus delirijs magnus & rarus spũs iuxta propriam ipsorum rationem comes est, non tamen omnibus deliris, sed illis tantum qui non per aliam quandam affectionem delirio maiorem, respirationem habent aliter alteratam. Concedatur autẽ mihi, vt prius vnius ægrotæ fœminæ apponam enarrationem, quæ in tertio morborum popularium est conscripta, ad iam relata demonstranda, & ad ea quæ nunc proposita sunt inuenienda. Auspicatur itaq; de ipsa sermonem hoc modo: ‖ In Thaso Dealcis vxorem, quę in Leio decũbebat, febris cum horrore acuta ex mœrore corripuit. Ab initio autem contegebatur, & ad finem semper silens palpabat, vellebat, sculpebat, pilos legebat: lachrymæ, & rursum risus: non dormiebat: à ventre iritatio, nihil prodibat: parum cõmonita bibebat: vrinæ paucę, tenues, nihil substans habentes: febres ad manum tenues, extremarum partium frigiditas. Nona multũ delirabat, & rursus sedata est silens. Quo'd igitur ab initio & ad finem hęc ipsa desipuerit, didicimus: neque enim vna desipientiæ species ipsi accidit, neq; vulgaris, sed multæ & fortes, partim silenti, partim loquenti, & partim cum lachrymis, partim cum risu. Audiamus autem deinceps ex Hippocrate qualis dyspnœæ species ipsi oborta sit, scribit autem sic: ‖ Decimaquarta spiritus rarus, magnus, per tempus, & rursus breuispira. Hic equidem rursus manifeste per oppositionem dicta est breuispira, ad eam quæ magnum & rarum spũm habebat. Et nullus sanè amplius, etiam si omnino sinistimus nobis sit, dubitauerit de eo ꝓ nõ omnibus deliris Hippocrates raram & magnam respirationem fieri dixerit. Itaq; in vna & eadem fœmina vtriusq; difficultatis spirandi ex ordine commeminit, & paululum progressus amplius sic scribit: ‖ Vigesima sermones multi, & rursus, sedata est, taciturna, breuispira. Deinde vbi dixit, ‖ Vigesimaprima mortua est, ad finem totius sermonis hæc addit: ‖ Huic ad finem spiritus rarus magnus, omnino nihil sentiebat, semper contegebatur.

in Prog cõ 1. t. 24. 4². 194. h

3. Epid. cõ. 3. t. 86. 3². 151. d.

Ibidem. e

Ibidem.
Ibidem.
Ibidem.

Quid Hæ Voces apud Hip. significent, per Tempus, & ad Finem. CAP. 6.

MAnifestum igitur est ex omnibus quæ retulimus, ꝓ Hippocrates aliqñ magnum & rarum spũm deliris fieri nouit, aliqñ vero ipsius contrarium, aliqñ vtrosq; in eodem homine singulatim incidere. Et sanè me tibi demonstraturum esse confido, si modo mentem adhibueris, &

non

A non quasi aliud agens supina aure dicta hauseris, in ipsis quos descripsit ægris singularum prædictarum differẽtiarum causam ab ipso esse indicatã. Initium autem faciam à postrema nobis adscripta ægrota Dealcis vxore in qua omni completo sermone, deinde, velut consueuit, breuiter cõtenta capita recolligens hæc scribit: ‖ Huic ad finem spiritus rarus, magnus, † omnino nihil sentiebat. Etenim quod dicit/omnino nihil/etiam respirationis vtilitatem comprehẽdit, } cuius itidem diutius negligens erat, propterea q̃ nihil sentiebat: et cum per hoc magna quies ac cessatio perficeretur, rarus spiritus reddebatur, nimirum tunc primum ad actionem voluntate concitata, quando prope perniciem & suffocationem peruenit. Quemadmodum autem hæc fœmina, non sufficienter bibebat (parum enim, inquit, cõmonita bibebat) sic neq; respirabat priusq̃ à violentia circa suffocationem admoneretur, multo vehementius pungente ac stimulante & ad actionem excitante, q̃ ij qui ad bibendum commonent. Vbi vero iam respirare cœpisset, ~~reuocabat nihilo~~ minus omnem priorem defectum per magnitudinem actionis, similiter vt ij qui in mœrore & luctu suspirant. Verum illi quidem ob duplicem causam hoc faciunt, tum q̃ circa curam, ob quam tristantur, conuersantur, & ob id rarius ac minus respirantes per multas ex ordine actiones, deinde à defectu coacti omnem ipsum semel explere coguntur: tum amplius etiam propterea q̃ circa mœrores, &
B spiritus & calor intus mouetur. In eiusmodi vero dispositionibus, latenter & paulatim multus calor in alto coaceruatus vbi primum hominem molestarit, necesse est amplius respirare. Verum in affectionibus delirantium, necessitas quidem à prima causa consimilis est: à secunda vero non itidem existit: neq; enim intro magis q̃ extra his calor mouetur, nisi fortuito aliud quoddã symptoma fiat. Differunt aũt & febricitãdo deliri ab ijs qui aliàs mœrore affecti sunt. Atqui & ipse Hippocrates reperitur in ipsis reuocationis vocabulo esse vsus, quemadmodum alibi & de Philisco loquens, ‖ Huic spiritus ad finem velut reuocato. Quid igitur tãdem est quod ait, per tempus? nam certe & hoc iustum est exponere. † Siue enim deest/multum/vt idẽ sit quod in prænotionibus dictum est: ‖ ~~Spiritus magnus & per multum tempus desipiẽt~~ iam significat. verum si hoc est, bis cõsequenter idem dictum fuerit, tum in Dealcis vxore, tum in adolescente in Meliboea: scribit enim in vtrisq; cõlimiliter, Spiritus rarus, magnus, per tempus: Siuẽ/multũ/apponatur, quod dictum est tale fiet: Spiritus rarus, ~~magnus, per multũ~~ tempus. & bis dicetur vtiq; ~~rarus. Nequaq̃~~ igitur particulam/multum/deesse putandũ est: aut certe non sic deficere velut nunc diximus, sed aliter & iuxta alium modum, vt sit quod dictum est tale: Spiritus magnus, & rarus, non continenter, neq; ex ordine consequenter, sed per longius tempus. Si enim continenter & consequenter oẽs respi-
C rationes contingeret fieri magnas & raras, non apponere oporteret huiusmodi respirationibus /per tempus/sed simpliciter scribere/spiritus magnus et rarus. Si vero plures quidẽ respirationes non fierẽt magnæ & rarę: coinciderẽt autẽ aliquæ paucæ huiuscemodi: tunc sanè non simpliciter spiritum rarum & magnũ dicere oporteret, ~~sed/per tps/~~ apponere: Aut ẽt cum hoc pugnat quod in Dealcis vxore dictum est in fine totius sermonis: Huic enim, inquit, spiritus ad finem rarus, & magnus. Atqui superius dixerat in decimaquarta die, Spiritus rarus, & magnus, per tps. Manifeste enim quod nunc/per tempus/hoc in sequentibus/ad finẽ/dixit. Quid est igitur ad finẽ? id videlicet quod vsq; ad finem per oẽm morbum contingit. Verum cũ hoc pugnare videbitur, quod in decimaquarta die est dictum: Spiritus rarus, & magnus, per tps, & rursus breuispira. Quomodo enim si per omne tempus magnus ~~& rarus~~ erat spiritus, & rursus breuispira, adscriptum est? Si quidem enim oino aliquod tempus fuit, in quo breuispira erat, non penitus longispira erat. At vero q̃ penitus velit ipsam longispiram factam esse, tametsi non per hæc verba in decimaquarta die, verum in fine vtiq;, cum ait/ad finem/manifestum redditur: ac oẽs hoc ipsum cõfitebũtur, qui Hippocratis dictionem audire sunt assueti. Neq; enim semel aut iterum, sed valde frequẽter, reperitur apud ipsum/ad finem/neq; in alio vllo vsurpatũ q̃ vbi per omne tẽpus indicare velit. Quare
D hoc dubium penitus manet, siue hoc ipsum/ad finem/per multum tẽpus significare suspicemur, siue aliud quicq̃. Immo sanè neq; dubiũ est, sed frustra nos ipsos calũniamur. Non enim dissecat id quod raro incidit, in vllo aliquo eorũ quæ sic dicuntur, sententiam in vniuersum prolatã: quemadmodum si etiam sic diceremus: Huic fœminæ per omne quidem tempus magnus & rarus erat spiritus: incidebat tamen aliq̃ rarenter spiratio breuis. Quod vero himõi sermo ipsi Hippocrati sit familiaris, cum ex alijs libris ostendere licet, tum ex ipso tertio popularium morborum, in quo etiam hæc ægrota conscripta est. Pestilentẽ enim cõstitutionem enarrãs, sic sanè incepit: ‖ Annus austrinus, pluuiosus, sine flatibus ad finem. Et paululũ progressus ait: ‖ Etesiæ parui dispersim spirarunt. Verum ob hoc ipsum sine flatibus annum dixit, q̃ neq; alij quidam venti, neq; qui Etesiæ appellantur, continenter & memorabiliter spirauerunt, sed parui & dispersim. Rursus porro Apollonium in Abderis decimumtertium ab hac constitutione scribens, postq̃ de omnibus circa morbum ipsius diebus recensuit, ad caudam totius sermonis apposuit, ‖ Delirus ad finem. Atqui paulo supra de ipso scripserat hęc verba: ‖ Circa vigesimamquartam per lenitudinem alia quidem in eodem statu, parum autem resipiebat. Verum non sufficiens erat ipsum parum resipuisse, ad hoc vt totam de ægroto prolatam sententiam subuerteret: & ob id recte dixit/delirus ~~ad finem/hoc~~ est vsque ad finem, quod idem valet quod, per totum morbum.

3. Epid. cõ. 3. t. 86. 3ª. 151. d

† *Locus hic in exemplaribus græ. ipressus depranuate legitur. C. alaberãt ita uertit. Omnium insensibilis erat: propter hoc. n. utique et rarus erat ei, & magnus spũs, quia omnium insentiẽs erat: unum. n. erat de oĩbus, & utilitas respirationis.*

1. Epid. cõ. 3. t. 18. 3ª. 121. b

† *Al. si. n. deest, multum idẽ põt per tẽpus, ac illud quod in & c.*

in Prog. cõ. 1. t. 24. 4ª. 194. h

* *Al. si igitur.*

3. Epid. cõ. 3. t. 1. 3ª. 140. f

Ibi. t. 6. 141. d

Ibid. t. 84. 151. e

Ibidem.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 129 sur 390

Qua de Causa Rarus & Magnus Spiritus, Aliquibus semper delirantibus, Aliquibus nunquam, Aliquibus ad aliquod tempus contingat: ac de Differentia Scriptorum Hippoc. & Thucydidis. CAP. 7. E

IAm igitur tandem finem sermoni imponere oportet, ꝙ per tempus non idem est quod ad finem. Et quãdoquidem hoc monstratum est, causam deinceps referemus, ob quam aliquibus deliris rarus & magnus per omnem morbum fit spiritus, aliquibus vero nunq̃: et quibusdam per longius tempus, raro intercidente aut simpliciter diuerso, aut etiam contrario: quibusdam vero vice versa, raro quidem magnus & rarus, sæpe vero aut contrarius, aut quoquo modo diuersus: quibusdam vero ex æquo vterque. In memoriam itaque & hic reuocemus ea quę in primo libro sunt demonstrata, de simplicibus affectionibus. Dolorem etenim solum, in aliqua particula quæ circa respirationes mouetur factum, paruam & densam efficere vniuersam respirationem monstrabatur: Delirium vero solum contrariam illi ipsi, raram videlicet & magnam: Augmẽtum autem caloris, magnam & densam: Et contrariam ipsi frigiditatem, paruam et raram. Si igitur à solo delirio respirationis ornatus et integritas confunditur, magnus & rarus erit spiritus perpetuò: Si vero à solo dolore, paruus & densus: Si vero ambo concurrant, & dolor vehementer superet, obscura omnino alteratio ex delirio erit: Si vero moderatus fuerit dolor, aut plus quidem ex dolore, minus vero ex delirio, respirationem alterari continget, aut vice versa, aut æqualiter iuxta F vtrunq; Neq; enim delirium valde perfecte demoliri potest alterationem quæ fit ex dolore, præterq̃ si ipsum valde sit magnum & vehemens, dolor vero paruus & obscurus. At vero dolor vbi fortis fuerit, perfecte euincit respirationis difficultatem quæ ex delirio induceretur, vt in totum ne compareat quidem. Sic etiam si cum alia quapiam affectione delirium complexum sit, respirationis speciem interdum aliam efficiet, secundum quod aut superat aut superatur: aut æqua potentia prædita sunt, aut nunc quidem (si ita contingat) superat: rursus vero in alio tempore morbi superatur. Monstrabimus igitur quòd etiam hoc ipsum in libris morborum popularium docet, per conscriptos in ipsis ægrotos. Monstrabitur autem euidenter & manifeste, vbi prius parum quiddam de Hippocratis voluntate ac proposito præfati fuerimus. Existimant enim veteres omnia quæ ægris contingunt ipsum conscribere, velut Thucydiden: verum res non ita habet, sed hoc ipsum est in quo vel maxime cõtraria sunt Hippocratis & Thucydidis scripta. Thucydides enim omnia scribit etiam idiotis nota, nihil ipsorum penitus pręterimittens: Hippocrates vero pauca ex ijs quæ ad totam affectionẽ pertinent, circa quam ęgrotus est periclitatus: multa vero alia ab idiotis quidem neglecta, artificiosam vero & exactam cognitionem exhibentia, & quæ etiam optimos medicos sæpe latere possunt. Hic velox in interpretando, & nihil quod non magnopere iuuet scribendum sibi ducens, videbitur tibi rursus propria mente emoueri, quando etiam quæ penitus non sunt facta ęgro scribit, hoc ipsum insuper indicans ꝙ non sint facta: Hic vero etiam ex factis plurima relinquens, minime videbitur in nõ factis tempus terendo delirare. Verum si meditatus fueris ob eandem causam, tum illa relinqui, tum hæc scribi, tunc sanè opinor te ipsum esse admiraturum: Neq; enim vulgaria, neq; quę quilibet medicus assequi queat, hic scripsit. Demonstratum est autem de his nobis, tum in alijs multis libris, tum in ijs qui sunt de Hippocratis dissectione scripti, nec minus etiam in ijs qui de Thucydidis peste. Horum igitur memor, haud difficulter intelliges ea quæ dicentur. Monstrabo enim (quamuis præter opinionem hoc esse videbitur) multos difficulter spirantes esse in morbis popularibus conscriptos, verum Hippocratẽ nihil de difficili ipsorum respiratione dixisse, propterea ꝙ manifesta erat & omnibus medicis conspicua. Si enim aut pectus, aut costas, aut locos circa clauiculas, aut fauces alicui inflãmari contingat: & ob id paruus ac densus spũs necessariò sequat̃, velut in priore sermone est cõmonstratum: Hippocrates neq; difficilis respirationis speciem, neq; prorsus ꝙ difficulter spirans factus est, scribere dignatus est. Multam enim & frequentem huiusmodi dispnœæ speciem quotidie ferè videre est & in peripneumonicis, & pleuriticis, & in angina, ac simpliciter in omnibus quibus aliquid circa H thoracem ac pulmonem est inflammatum. Quin & ad hepar inflammatum, & pręsertim gibbam eius partem: & ad splenem inflammatum, & maxime ipsius caput: itemq; peritonęum: eiusmodi difficilis spirationis species consequitur. Immo etiam quibus venter inflãmatus est, & magis si os & stomachus ipsius, & quibus pellicula aliqua, aut musculus circa præcordia, aut ipsum adeo septum transuersum, his omnibus paruus & densus fit spiritus. Sæpe vero etiã intestinum aliquod gracile, & maxime quæ iuxta ieiunũ sunt, & supernæ coli partes, maiori inflammatione correpta, adeo difficilem spirationem induxerunt. Per inflammationem autem nunc intelligendus est durus, & calidus, & dolens tumor, quemadmodum & Erasistratus vocare consuetudinem habet, & recentiores medici omnes: quandoquidẽ ꝙ veteres Græci phlogosin id nominauerint, quod hodie phlegmonẽ, hoc est inflammationem dicimus, nemo ferè ignorat. Monstratum est autem in libro hunc præcedente, ob quid hydropicis & ijs qui se aut potu aut cibis supra modum expleuerunt, & pręgnantibus, & qui prominentem ventrem habent, paruus & densus fiat spiritus, & vniuersim loquẽdo, omnibus quibus aliquod respiratorium organum coarctatur. Sic enim & anhelosis, & pulmonarijs, & suppuratis, & quibus spina dorsi magnopere distorta est, aut alius quispiã tumor memorabilis in quacunque prædicta particula existit, necessarium est paruum & densum

spiritum

A spiritum ducere. Hi igitur neq; vulgares quidē medicos latere possunt, sicut neq; affectiones ipsorum, ad quas necessario sequitur spirandi difficultas. Nam & affectus manifesti sunt, & species dyspnœæ euidens est, & plerisq; tantum non quotidie contingit. Verum ꝙ Hippocrates nihil ex tam manifestis scribat, sæpe demonstratum est. Thucidides equidem quæ circa ægros contingūt, velut idiota, idiotis conscripsit: Hippocrates vero vt artifex artificibus.

Qui Mos scribendi Hippocratis in Proprijs & legitimis libris Epidemicis, ac Cur in aliquibus ægrotis Respirandi Speciem tacuerit. CAP. 8.

Dicamus igitur iam etiam ipsos difficulter spirantes ægrotos, in quibus non dignatus est nō solum nō speciem difficilis respirationis, sed neq; ipsum hoc solum simpliciter dicere, ꝙ difficulter spirauerint. Quoniam vero septem sunt ex toto morborum popularium libri, et ex his septimus manifeste spurius esse oībus videtur, immo & recentior ac subornatus: Quintus vero nō magni Hippocratis Heraclidæ filij, sed iunioris filij Draconis: Secundus vero ac quartus, & sextus, ab aliquibus Hippocratis filij, ab alijs vero ipsius Hippocratis esse putantur, non tamen vt conscripti libri, neque vt græcis inuulgandi, sed commentarij potius esse: Quibusdam vero qui mihi exactius librorum vim expendisse videntur, a Thessalo conscripti esse quinq; libri videntur: verū duo esse magni Hippocratis,† & ob id sane inscripti illi esse, Libri ex parua tabella, Thessali videlicet, qui omnia quæ pater ipsius scripserat, in idem coaceruare studio habuit, quo nihil deperiret: solos autem reliquos ex his septem libris, Hippocratis magni esse ferè omnibus cōfessum est, nempe primum & tertium: Proinde rationi consentaneum mihi visum est, primum eos ægrotos qui in his libris conscripti sunt, in manus sumere: postea vero ēt eos qui in alijs morborum popularium libris proditi sunt, ipsis statim annectere, prout sermonis progressus hoc ipsum sibi peculiariter postulauerit, immo ēt quæcunq; in alijs ipsius scriptis de respirandi difficultate sunt dicta.

Et sanè primi oīum Anaxionis mentionem faciemus, quem velut ipse ait, Febris acuta apprehēdit, lateris dextri dolor continens, tussiuit aridas, neq; expuit primis diebus. Et primum vtiq; hoc ipsum monstrabimus, cur tandem cum breuiloquus sit Hippocrates, licuisset q; ipsi per vnū nomen, ꝙ pleuriticus erat Anaxion, dicere, sic relatis symptomatibus quæ ad hunc morbum coincidere solent, per illa ipsa magis dignatus sit facere de ipso enarrationem. Neq; enim alias hunc morem habet, sed penitus contrarium, vt videlicet ad vnum nomen & caput, partialia semper reducat. Neq; vero verisimile est nunc eū fortuito sic scribere, qui neq; vnum aliquod temere scribat. Quæ est igitur causa? Singulorum morborum symptomata partim necessario, partim vt plurimum existūt. Eorum quæ necessario existunt, plures sunt differentiæ. Quędam sępissime videntur, & ob id naturæ morbi propria esse credūtur. Quædam valde raro, & propter aliquod pręcipuum quod priuatim coincidit. Hippocrates igitur cùm consuetæ species symptomatū extiterint, tunc sanè solo vniuersali morbi nomine cōtentus est: cùm vero aliquid ex raris incidit, post vniuersalem & communem totius morbi appellationem, statim illud ipsum discriminat. Quod si plures aliquando conspiciat affectionum species, quæ singulæ supra communē & consuetam naturam propria discriminatione opus habent, tūc vniuersale quidem transgreditur: enumerat autem statim singula partialia, tanquam sanè ex his etiam illud manifestum fiat. Pleuriticis itaq; necessario accedit & lateris dolor, atque hic cum febre, & respirandi difficultas, & tussis: neq; enim possibile est pleuriticum esse, cui non omnia hæc adsint. Verum efferri quicq̄ ex inflammationis partibus vna cum tussi, non quidem necessarium est, vt plurimum tamen cōtingit. Sic vero etiam eorum quæ efferuntur species subrubra, aut subflaua, aut spumosa existit. Quemadmodum autem in iam dictis, aliud consuetum, aliud peregrinum est: Sic etiam in ipsis quæ necessario coincidunt, aliquę species sępissime, aliquę raro videntur. Hippocrates itaq; in proposito nunc ægroto Anaxione, postq̄ particulares affectiones discriminatione indigebant, vt quæ rarioris speciei essent, quibus ipsis distinctis, pleuriticus concursus manifeste cognobilis redderetur, superuacaneum existimauit scribere, quod omnino citra conscriptionem erat intelligibile. ‖ Febris enim, inquit, acuta apprehendit, & dextri lateris dolor continens, & tussiuit aridas, tussiculas videlicet. Non solum igitur ꝙ febris fuit, sed etiam qualis nam didicisti: acuta enim, inquit: Et non solum ꝙ lateris dolor, sed etiā qualis, nempe continens: Et non solum ꝙ tusses, sed etiam quę & quales, nimirum aridę, neq; quicq̄ expuentes. In eodem autē hoc sermone didicisti ꝙ pleuriticus fuerit hic homo: in nullo enim ex omnibus morbis prædictarum affectionū concursus adest, præterq̄ in pleuritide. Per vnum itaq; sermonem, & ꝙ cum pleuritide conflictatus sit homo, & qualis hęc ipsa fuerit, ostensum est. Quando vero respirandi difficultas necessario pleuritidem sequitur, scribere reliquit, ꝙ ægre spirauit hic homo. Si quidem enim & de hac quicq̄ peregrinum ac rarum quod diceret habuisset, non vtiq; tacuisset: cùm vero, velut verisimile est, consuetam speciem seruaret, rationabiliter eam reliquit. Quemadmodum autē hæc reliquit, sic alia adscripsit, quæ neq; necessario pleuriticis adsunt, neq; vt plurimum, neq; ex dictis intelligi possunt. Inquit enim, Siticulosus, vigilās, vrinæ autem coloratæ, multæ, tenues. deinde inferens, Sexta delirus, ad calfactoria vero nihil remittebat. Horum nihil neq; necessario pleuriticis adest, neq; vt plurimū. Si vero & septimæ diei audiueris enarrationem, adhuc manifestius cognosces volūtatem viri. Habet autem hoc modo:

Epid. libri 7

7 spurij

† Calaber Ita uertit. & initiari pp hoc alios sub nomine Hippocratis, quia Thessal' oīa q̄ pater suus scripserat in paruis tabulis, studuit accerua re in id, vt nihil periret. vid ēt ca. 1. libri tertij. vide etiā. 6. Epi. sect. 8. vbi de parua tabula mētio fit.

3. Epid. cō. 3. t. 79. 3. 150. b

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 131 sur 390

3. Epid.cõ. 3.t. 79.3ª.150.b

¶ Septima dolorosa, febris enim se extendit, & dolores nõ remiserunt, tussesq; infestabant, ac difficulter spirans erat. Hic sanè difficilis spirationis mentionem fecit, cũ hominem male affligi collectionem faceret, inter alia etiam ipsam recensens, quæ à principio quidem ipsi coinciderant, non cessauerunt tamen, neq; remiserunt. Febres enim etiã insuper se extendisse ait: Reliqua vero tria mala (quatuor enim sunt cõperta quæ pleuriticum concursum perficiunt) in eodẽ statu permanere ait, dolores videlicet, tussesq;, ac difficilem spirationem, ab ipsa morbi substantia colligens ac ratiocinationem faciẽs hominẽ dolorose habere ac affligi. Si enim ex affectionibus ipsum morbum constituentibus, quatuor numero existentibus, tres quidem eodem modo habentes permanent, quarta vero etiã peior redditur, omnibus manifestum est φ homo male habuit. Quare palàm vides φ difficilis respirationis mẽtionẽ propterea fecit, φ ea opus fuerit ad cõstitutionis morbi prænotionem, aliàs ipsius haudquaq̃ mentionẽ facturus. Et ob id primũ hunc ęgrum ex omnibus in manus sumpsi, vt ostendã φ non male nunc difficilis respirationis mentionẽ faciat, de qua in principio nihil dixit, qñ neq; in totum ea opus erat. Si enim mentem adhibueris ad ipsam dictionem, inuenies ipsam hoc indicãtem. Septima, inquit, dolorosa, nam & febris se extendit, inquit, & dolores non remiserunt, tussesq; infestabãt, ac difficulter spirãs erat. Hic enim, velut dixi, vnũ quidẽ malum extensum esse ostendit, reliqua vero manere in eodem statu. Nam quod ostendit per hoc quod/nõ remiserunt/dixit, id ipsum etiam in reliquis, tussiculis videlicet & difficili spiratione, ex cõmuni intelligere oportet, cũ familiarissima sit eiusmodi interpretatio non Hippocrati solũ, sed & alijs veteribus fermè omnibus. Sicut enim dolores nihil remiserunt, sic etiam tusses infestabãt, eodem mõ scilicet, nihil remittentes: & difficulter spirans erat, eodẽ videlicet modo, nihil remittẽte difficili spiratione. Quin & ipsa vox/erat/indicat similiter vt prius. Neq; enim difficulter spirans fiebat dixit, quãuis dicere potuisset: & magis vtiq; q̃ omnia alia dixisset, si circa septimã tandem hæc affectio insuper accessisset, & prius non fuisset: sed nec accedebat videlicet, oĩno enim à principio ipsam cum alijs cõsistere oportebat. Recte itaq; Hippocrates docuit, in principio quidem enarrationis ipsam relinquens, postea vero eius mentionem faciens. At vero in alijs multis ægrotis sicut in principio reliquit, sic neq; in pgressu sermonis difficilis spirationis mentionẽ facere videtur. Cęterũ oẽs ipsos deinceps adscribam, tum qui in primo morborũ populariũ, vt dixi, tum qui in tertio sunt cõscripti, vbi prius apposuero quæ desunt adhuc expositioni in pscriptum ęgrotum. Quemadmodũ igit φ difficulter spirans erat, ex ipsa morbi natura cognouissemus, ẽt si nõ postea ab ipso Hippocrate dictum esset: Sic etiam φ difficilis spirationis species ipsi parua ac densa fuerit, non obscurum est, ẽt si Hippocrates non scribat. Velut enim φ pleuritici difficulter spirant apparet, sic etiã φ paruã ac densam spirationem habent. Diximus autem antea φ Hippocrates nihil eorum quæ ẽt alijs manifeste cognoscuntur, scribat. Atqui ẽt delirauit hic homo, dicit igitur sic de ipso: ¶ Sexta delirus. Sed hoc quidẽ, nõ vt † symptomã natura sua animũ percellẽs, sed vt affectus accessorius ad fortes pleuritidas, non sanè alterationẽ ex dolore superaturum erat, neq; per se ipsum difficilis respirationis spẽm formaturũ: verum dolor in latere fortis existens p se ipsum oĩno respirationẽ alteraturus erat. Si aũt iuxta materiã dolor obscurus erat, delirium vero vehemens, omnino sanè aut perfecte delirium dolorẽ superasset, aut certe vt plurimũ: atq; ita per omnem vtiq; morbum talis ægrotus magnum & rarum spiritum duxisset, aut plurimũ quidem hũc, raren ter aũt paruum & densum: & hoc Hippocrates penitus significasset, velut in adolescente in Melibęa: huic enim distẽtio quędã submollis circa ilium erat, sed & magnopere desipiebat. Scribit itaq; de distentione quidem sic: ¶ Illij distentio submollis, oblonga ex vtrisq;. De desipientia vero sic: ¶ In decima die delirauit sensim, in decima quarta die multũ delirabat, in vigesima furiebat, inquit. Sola itaq; vox ἐξεμάνη, i. furiebat, sufficiẽs est ad delirij magnitudinẽ indicandã. Sed & φ moderatus esset ac taciturnus adolescẽs, non parum magnitudinẽ delirij auget: siquidẽ sanè et in prædictionum libro, responsiones temerarias, nedũ deliria ipsa, malas esse ait in moderatis: neq; enim alterius rei gra in decimæ diei enarratione, ea quæ ad mores adolescentis pertinẽt adscripsit. Vt vero ne putaremus, propterea φ scriptum est/delirauit sensim/simplex quoddam & vulgare esse delirium, ob id sanè infert/erat aũt moderatus & taciturnus/per quæ omnia vehemẽtiam delirij indicauit. At vero distẽtionẽ circa iliũ ex vtrisq; lateribus, fortassis putauerit aliquis paruum ac densum spiritum efficere. Verum per ea quę de ipsa scripsit, rationabiliter ostendit ipsam à delirio victã esse: neq; enim simpliciter dixit/erat aũt circa ilium distentio/sed apposuit/submollis/ostendens φ non fuerit cũ magno tumore. Molle.n. quod hoc loco Hippocrates Laparon dixit, vacuum significat. Ex eo vero φ/oblonga/dixit, contrarium ostendit ei quod ipse sępe dicit/ilio reuulso. Cùm enim à septo transuerso tendit, tunc quidem reuellit, ac totũ occultatur, ad thoracẽ tractum: cùm vero ab aliqua infrà sita particula, tunc sanè oblonga ipsa tensio apparet: non est enim quicq̃ ante situm quod ipsam occultet, velut in thorace sunt tum costę spurię, tum ipsum pectus. Nõ solum igitur ex his palàm est, φ parua omnino fuerit affectio circa ilium ad difficilis respirationis generationem, sed & ex eo φ Hippocrates de ipsius dolore nihil adscripsit, non taciturus, si quidem dolorosum fuisset, cũ hic ipsi mos sit, vt nihil eiusmodi rerum negligenter ptereat. Si quidem igit hæc ipsa oĩno erant parua, neq; enim tumor aliquis magnus erat in ipso, neq; dolor,

Ibidem.

† Calaber ni det legisse. νόσημα. dicit. n. ægritudo. et in dicio meo melius. neq; enim pleuritis necessario est morbus cũ delirio.

* Hypochondriũ. & sic deinceps.

Ibi. 2. 87. 151. g

A lor, neq; ſeptum tranſuerſum premebat, ſed ſecundum ventrem totum extẽdebatur: delirio vero contrà nihil deerat quo minus & maximum & grauiſſimum eſſet: pro ratione vtiq; ab ipſo penitus ſuperata eſt affectio circa ilium, vt ob id per omnem morbum reſpiratio rara & magna ſit facta. Et propterea Hippocrates vtriuſq; ſimul meminit, nẽpe & ſpeciei difficilis ſpirationis, & affectionis circa iliũ. Habet autem dictio ipſius hoc modo: ‖ Spiritus rarus, magnus, per tps, ilij diſtentio ſubmollis. Vt ne quis negligenter prætereat ſermonem, ſed ex ordine conſequentes inter ſe duas legens affectiones contrariam difficilis reſpirationis ſpeciem operari ſolitas, cõſideret cauſam, cur perfecte quidem ſuperet delirium, vincatur autem diſtentio circa ilium. Verum nos ſanè cauſam diximus, & mentem ac ſententiam viri expoſuimus: & oportet iam tranſitione facta, reliquam propoſiti ſermonis partem explicare. Qñ enim deliriũ perfecte vicerit cõtrariam affectionem, ipſum ſolum per propriã vim reſpirationem alterat, velut in præſcripto dictũ eſt adoleſcentulo, qui in tertio morborum popularium vltimus recenſetur. At vero cp etiã dolore perfecte exuperante, nihil appareat præterea ex difficultate ſpirandi quam delirium inducere ſolet, in Anaxione monſtratum eſt, qui & ipſe in tertio popularium morborum ſcriptus eſt octauus à peſtilenti cõſtitutione. In ipſa autem Dealcis vxore, cuius etiam antea mentionem fecimus, octaua ab hoc,
B decimaquinta poſt peſtilentem conſtitutionem ſcripta, vt plurimum quidem delirium exuperat, rarenter vero exuperatur: verum verba paulo antea qñ exponebam quid ſignificet/per tempus/ adſcripſi: Nunc vero affectiones ipſas pugnantes referam, ſecuturus & hic ſermones ab Hippocrate prolatos. Nulla itaq; doloroſa affectio huic mulierculę accidiſſe videtur, præualuit autẽ perfrigeratio, marceſcente inſita caliditate: ex eo enim quod ſcriptum eſt de ipſa, ‖ Febres ad manũ tenues, extremarum partium frigiditas. hoc oſtenditur, & ex eo cp per omnem morbum contegebatur: cùm enim dixiſſet, Ab initio autem cõtegebatur. poſtea in fine totius narrationis, Semper cõtegebat, ait. Quin & ex mœrore initium ſumpſiſſe, his cõſentit. Inquit enim, Febris horrida ex mœrore corripuit. Sed & ipſa febris horrida iuxta eandem cauſam facta eſt. Et ſanè etiam hoc, cp potus ventrem penetrent ac percurrant, neq; paruo tempore conſiſtentes, maximum ſignum eſt innatam caliditatem extingui. Quin & cutis arida nihil aliud eſt q̃; reſiccata. Deperit aũt vnà cũ eiuſmodi ſiccitatibus innatus calor. At verò cp hæc omnia in ipſa facta ſint, ipſa dictionum ſequela oſtendit. ‖ Decimaſeptima enim, inquit, irritationes à ventre turbulentæ, poſtea vero ipſi potus percurrebant, neq; conſiſtebant, omnino nihil ſentiebat, cutis aridæ circuntenſio. Rationabiliter igitur per omnem morbum magnus & rarus ſpiritus præualuit: intercedebat autem aliquando
C etiam breuis, ad perfrigerationes cõſequens. Mentionem autem faciam etiam nunc ipſius dictionis, velut antea iam adſcripſi: ‖ Decimaquarta ſpiritus rarus, magnus, per tempus, et rurſus breuiſpira. Vigeſima ſermones multi, rurſus ſedata eſt, taciturna, breuiſpira. Vigeſima prima mortua eſt. Huic ad finem ſpiritus rarus, magnus. Hic igitur delirium perfrigerationẽ ſuperabat, & propterea raro quidem breuiſpira, per omnem vero morbum lõgiſpira obſeruata eſt. Vice verſa porrò in Pythione cuius iam antea memini, breuis ſpiratio per totum quidem morbum erat, raro autem quandoq; longa ſpiratio contingebat: Atq; id iuxta rationem: duę enim opponebantur delirio affectiones breuis ſpirationis cauſæ, dolor & perfrigeratio, quæ ambæ paruam reſpirationem facere ſolent: verum dolor cum denſitate, perfrigeratio verò cum raritate. Quòd itaq; delirauit, ſæpe ſcriptum eſt apertis verbis ab ipſo Hippocrate, vt hoc quidẽ neminem latere poſſit: ſed neq; dolor circa aluum, nam & hic aperte ſic ſcriptus eſt: ‖ Iuxta aluum grauitas cum dolore. Quòd vero perfrigeratus fuerit, & inſitus calor cõtabeſceret, clarum ex his fit: ‖ Secunda circa medium diẽ frigiditas extremarum partium, verum magis circa manus & caput. Deinde conſequenter in tertiæ dici enarratione: Sero circa Solis occaſum ſubfrigefactus eſt parum. In quarta autem die non ſolum frigiditas, ſed etiam cp recalfactus ſit poſt tempus, adſcriptum eſt. Clarius autem adhuc de
D octaua die narrans: Mane quidem dormiuit, inquit, parum: Statim autem frigiditas, ſero excalfactus eſt rurſus. Itẽ in decima die, Rurſus multa frigiditas, ait. Ex his igitur manifeſtum eſt cp & frigiditas erat, nõ ſolum dolor & delirium, in Pythione. Quòd vero prevaluerit quidem breuis ſpiratio, fuerit autem & quędam longa ſpiratio, perſpicuum ex ſecundę dici enarratione redditur, ſic enim ſcriptum eſt: ‖ Breuiſpirus ad tempus multum. Hoc enim quod ait/ad tempus multum/indicat non ſolum eſſe breuem ſpirationem, ſed ipſam longam ſpirationem ab illa ſuperari. Porrò hic Pythion in tertio morborum popularium ſcriptus eſt tertius poſt peſtilentem conſtitutionẽ. Quare licet vnicuiq; per ſe diutius in ipſius ſenis ſermonibus immorari ac conuerſari, ne nos omnes ipſos adſcribendo, longum ſermonem faciamus.

4 Epid. cõ. 5. c. 87. 3. 151. g

Ibid. c. 86. d

Ibidem.

Ibidem. c

Ibidem. c. 74.

Ibidem. 148. g

Ibidem.

Nihil Superioribus capitibus omitti, quod Galeni Sententiæ aduerſaretur. CAP. 9.

CÆterum cp nullam dictionem, quæ his quæ nobis dicuntur contraria ſit, volentes prętermiſimus, maxime vtique credibile fiet huic, qui ad ipſos libros legendos acceſſerit. Atq; ea gratia indicamus nos, tum in quo libro æger, de quocunque tandem nobis ſingulatim differentibus ſermo contingit, ſcriptus eſt: tum quotus eſt, aut à principio aut à conſtitutione numerandi exordio facto: vt nequis cunctetur ob hæc & circa inuentionem pigreſcat, atque aut citra experimentum nobis credat, quod minime expetimus, aut nos ſuſpectos habeat tanq; qui perperam adſcri-

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 133 sur 390

bamus quod multi expositores fecerunt. Verum illi propterea libros silent, ac volentes cælant ex E
quibus singulatim adscribant dictiones: Nos vero non ipsos solum libros, sed & locos ac capita
indicamus, quò quisq; quod velit facilius reperire queat: Scimus enim q̃ firmiorem fidem habe-
bunt eorum quæ dicimus, qui totum libri locum legerunt, ex quo dictionem adscribimus. Cæte-
rum prædictorum ęgrorum mentionem nos facere sermonis sequela coegit, cùm vellemus osten »
dere, iuxta quem modum aliquãdo solum delirium spirandi difficultatem operetur, contraria affe »
ctione superata: quandoq; vero penitus superatum etiã ipsum, exile reddatur. Et aliquando qui-
dem vt plurimum exuperat, raro intercidẽte diuersa spirandi difficultate: aliquando vero exupe-
ratur, atq; ipsum adeo suam difficilis spirationis speciem interlabentem ostendit. Et iam sanè per-
spicuum est id quod à principio dicebamus, nempe q̃ cui magnus & rarus est spiritus, huic om-
nino etiam delirium: cui vero delirium, huic non omnino magnus & rarus est spiritus.

Quòd in Singulis ægrotis primi libri de Vul. mor. Omnia ijs, quæ antè dicta sunt astipulentur. CAP. 10.

POrrò quod ex propositis adhuc deest, id sermoni addamus, omnium ægrorum qui in primo
& tertio morborum scripti sunt censura facta, à primo vsq; ad vltimum oĩum, eodem ordine
sermonem facientes, quẽ ipse in scribẽdo obseruauit. Primus itaq; oĩum Philiscus, q̃ quidem de- F 1
lirarit, ac magnum & rarum spiritum habuerit, superioribus sermonibus monstrauimus. Quod
vero neq; dolor quispiam ipsi fuerit circa vllam aliquam partem, ex quibus affectis paruã ac den-
sam fieri respirationem dicebamus, nũc ostendemus, ipsa etiam hic Veteris dictione in memoriã
1. Epid. c6. 3. t. 18. 3ª. 121. b reuocata, quæ sic habet: ‖ Splen eleuatus est orbiculari gibbositate. Minime enim etiã alia dolo- »
rosum est viscus splen, neq; septum transuersum premit similiter vt hepar & venter, nisi maximũ »
sanè habeat tumorem circa caput, quod in Philisco non erat: & ob id splen ipse sufficiẽs minimè »
erat, vt spirandi difficultatem ex delirio inductam superaret, cùm neq; dolorosus esset, neq; septũ »
transuersum premeret. At vero Silenus qui deinceps scriptus est, cuius item in superioribus ser- 2
monibus post Philiscum mentionem fecimus, q̃ rarum & magnum etiam ipse habuerit spiritum,
& q̃ delirarit, illic ostendimus: Quòd vero nullã affectionem habuerit, quę delirium superare po
Ibid. t. 19. e tuerit, hoc loco demõstrabitur. Etenim tertiæ diei ipsius morbi enarratio sic scriptũ habet: ‖ Illij di »
stentio ex vtrisq; oblõga ad vmbilicum submollis. Igitur & ad vmbilicum secedebat distentio, & »
neq; dolor quispiam neq; tumor memorabilis erat. Quin & quod in fine dictũ est, Illij palpitatio. »
neq; ipsum sufficiẽs est difficilẽ ex delirio respirationem alterare: Dictum enim sexcenties iã est, »
aut dolorem esse oportere circa aliquã partem, quæ per respirationes mouetur, aut aliquod ex re- G »
spiratorijs organis coarctari, vt paruus & densus spiritus fiat. Igitur neq; Silenus hic, neque prior »
Philiscus aliquã aliam affectionẽ habuit, respirationem alterare potentem, præterq̃ deliriũ. Neq; »
enim dolor, neq; cõpressio organorum respirationis, imo neq; perfrigeratio aliqua aderat, qualẽ »
in tertio morborum popularium, Pythioni & Dealcis vxori factam esse ostendimus. Cæterũ tres
deinceps his, scriptos, Herophontem videlicet & Philini vxorem itemq; Epicratis reperias, si di-
A Ibidẽ. t. 20. 121. a ligenter enarrationes de ipsis perlegeris, minus delirium habere, q̃ vt iuxta hoc respiratio ipsa al-
B Ibid. t. 21. c terari possit. Immo Herophontis[a] ‖ splen eleuatus est, & illij, ait, distentio, neq; apponens submol 3
C Ibi. t. 22. f. g lis, neq; oblonga, neq; ad vmbilicum. Quare huic partes circa septum transuersum inflãmatæ fue- »
D Ibi. 23. 123. a runt, quod ipsum septum primum & principalissimũ respirationũ organũ esse, nobis in cõmenta
E Ibid. t. 24. d rijs de causis respiratiõis est mõstratum. At vero, Philini vxor[b] ‖ dolebat, inquit, cor & ilium dex 4
f* Interps uerbũ παραφορεῖν confundit cũ παραλέγειν utrũq;. n. sępissime, delirare uertit, cum th Gal. ex Hippocratis sniia alterũ ab altero distinguat. Minus. n. malum é, παραλέγειν quã παραφορεῖν. vide ét li. 3. de respirãdi diffic. ca. xj. ꝓpe finẽ, vbi diffuſ. ét Gal. hoc tractat. Antiqua translatio verbũ παραλέγειν ad uerbũ uertit, ꝑterlog, παραφορεῖν vero desipere.
trum. Epicratis vero vxorõ n solum[c] ‖ cor dolebat, sed &[c] ‖ lateris, ait, sinistri grauitatem cũ dolo- 5
re habuit. Ob id igitur neq; adscripsit vlli horum paruum & densum spiritum, sed penitus obti-
cuit, morem hunc habens, velut etiam antea indicauimus, vt quæ omnibus manifeste cognoscun
tur, relinquat. Manifestissima aũt & omnibus nota erat, velut item ostẽdimus, respirandi difficul-
tas iuxta paruitatem ac dẽsitatem, quã necessario præscripti tres ægri habebant. Quin & [d] ‖ Clea H 6
nactides qui post scriptus est, itidem necessario similiter difficulter spirabat, ob sinistri lateris dolo
rem. Verum neq; in hoc quicq̃ scriptum est de difficilis spirationis specie, vt quæ citra scriptionẽ
intelligi possit: neq; vero delirauit hic Cleanactides. Qui vero post eum scriptus est[e] ‖ Meton, ne 7
que quę dolorem inferre posset, neq; quę aliquod respirandi organum coarctare valeret, affectio-
nem habuit, immo neq; delirij vllam morbosam hypothesim: Verum quid prẽter opinionem, &
quod occurrere non valde soleat, ipsi accidit. Quinta. n. die sanguine ex naribus effuso, & sudore
exclusо, perfecte iudicatus est. Sanguinẽ igitur effundebat adhuc ẽt post iudicationem, vigilans
existẽs: immo & † delirãbat, inquit, quamuis ante iudicationem penitus non deliraret: & ob id ẽt
nos diximus nullã morbosam affectionem delirij ipsi affuisse. Verum sic delirabat, velut ebrijs ex
capitis repletione cõtingit: ob hoc autem, & παρέλεγεν. i. delirabat, vocem Hippocrates scripsit,
vt ostenderet similitudinẽ ad ebrietatem ipsi factã, ex capitis repletione. Peruenit enim non pau
ca sanguinis copia ad ipsius caput, velut ex his quæ contigerunt coniectare licet, ob quam sanè
totus morbus est iudicatus, suscipiente nimirum capite omnem ipsius affectionem. Verum ex
hoc sanguine non parum, statim in quinta die impetuose excretum est cũ sudore: multo vero ma
gis q̃ euacuatum est, in capite remansit, quod ipsum grauauit, & hominẽ delirare coegit. Vnde

sanè

A ſanè Hippocrates poſtq; dixiſſet, Balneis circa caput vſus eſt, Sanguinem ex naribus ſepe poſt iudicationem fundebat, ait. Quare in hoc non ſolũ nullum difficilis reſpirationis modũ ſcripſit, ſed neq; an prorſus difficulter ſpirarit. Neq; enim qũoqũq; delirantibus, aut ebrijs, ſed ſolis deſipientibus magnus & rarus fit ſpiritus: atq; hoc eſt quod in prænotionibus ait, ‖ Spiritus magnus, & p
8 multum tempus deſipiẽtiam ſignificat. Cæterum ægrotus qui poſt ipſum ſcriptus eſt Eraſinus, neceſſario difficulter ſpirabat: relicta autẽ eſt difficilis ſpirationis ſpecies, ob ſepe dictam cauſam. Nuſquam enim vllam aliquã doloroſam affectionem, aut reſpirandi organa premẽtem, prędixiſſe ipſum apparet, atq; deinceps ſequentem difficilem ſpirationem adſcripſiſſe, ſed vbiq; velut omnibus notã reliquiſſe. Quo'd vero fuerit eiuſmodi affectio ipſi Eraſino, clarum fecit cũ dixit, ‖ Ilia ſublimia, diſtentio cũ dolore. Magnitudinẽ enim inflãmationis declarat, ob quam tametſi homo delirabat, non tñ difficilem ſpirationem delirio propriam habebat: aut certe huius, oĩno mentionem Hippocrates feciſſet. Quemadmodum.n. paruam & denſam in doloribus contingentẽ ipſe ſemper relinquere reperitur, propterea ꝙ eſt manifeſta: ita cùm eam quæ in delirijs contingit non
9 rit ambiguam, nuſquam relinquit, neq; indefinitam pręterit. Equidem quæ in ‖ Critone poſt eũ conſequenter ſcripto acciderunt, manifeſtã cauſam habent. Cùm enim ſecũda die mortuus ſit ino
B pinatiſſime, velut ex ipſa narratione diſcere licet, merito de reſpirationis difficultate quicq; dicere Hippocrates reliquit, aut ꝙ qualis ea fuerit non obſeruauit, aut ꝙ mẽtionem eius facere non eſt dignatus: utrũq; enim rationi conſentaneum exiſtit: Quòd nõ obſeruauit quidem, tũ ob mortis velocitatem, tum propter ſymptomatum perterrefactionem: neq; enim paruum miraculum eſt, hominem obambulantem, & conſueta vitæ munia obeuntem, deinde magnum pedis digitum vehementer dolentem, prima die paululum ſubcalfactum eſſe, ſequẽti deinde mortuum eſſe. Cùm igitur nulla mora interim facta ſit, ſed velociter homo morti conceſſerit, non autem ſimpliciter deſipuerit, ſed, vt ait, furierit, impoſſibile erat obſeruare qũo reſpirauerit. Etenim furioſos ne prope quidem accedere ſuſtinemus, verum elongamur omni modo, formidantes ne quid mali etiam nobis affricent. Aut igitur non obſeruauit, vt diximus: aut nõ dignatus eſt ſpecieĩ difficilis reſpirationis mentionem facere, propter inopinatum tot ſymptomatum concurſum, ad quem ſolum nos mentem adhibere conuenit, & non circunduci ac diſtrahi ad ea quæ per alios ægrotos inueniri poſſunt. Conſequenter porrò Clazomenium deſcribit, ‖ qui caput & collum ac lumbos, vt
10 inquit, à principio dolebat: verum hæc non ſufficiebant ad ſpiritum paruum ac denſum efficiendum, niſi de collo ſanè hoc dicere velimus, verũ de hoc in progreſſu ſermonis determinabimus:
C at vero ilium cum tumore eleuatum, ſufficiens erat. Quare tametſi hic deſipuit, non tamẽ propriam deſipientiæ reſpirationis ſpeciem habuit, cum nimirum prędictę doloroſæ affectiones exu
11 perarent. Cæterum Dromadæ vxor quæ poſt hunc ſequit, quã etiã ſtatim à principio huius ſermonis appoſui, non ſolũ deſipuit, ſed & magnum & rarum ſpũm habebat, cùm neq; circa thoracem, neq; circa ilium, vlla affectio eſſet, quæ paruam & denſam ſpirationem efficere ex natura ſua poſſet. Ob id igitur & Hippocrates oĩa quę mulierculam ipſam apprehenderãt exacte deſcribẽs, ‖ Circa ilium, inquit, {dolere cœpit,} anxia, implacida. vitiatis videlicet humoribus iſtic os vẽtris mordentibus, nõ tñ vlla inflammatione exiſtente, neq; etiam aliqua alia affectione, à qua paruus & denſus ſpũs produci ſolet. Et ſanè in hac narratione paululum pgreſſus Hippocrates, vbi ſcripſit/ilij dolor/vocem/anxia/appoſuit. Et deinde rurſus/anxia ſiticuloſa. Neq; igitur quicq; eorũ quæ circa ilium aut thoracem fiebant, ſufficiens erat delirium exuperare. Sed neq; calor innatus extinguebatur, quemadmodum alijs ſic contigiſſe oſtendimus. Quare pro rõne, cũ nulla affectio ex ijs quæ delirio oppoſitæ ſunt, reſpirationem alterare poſſet, magnus & rarus ſpũs huic fœminæ fiebat. Quando vero adſcriptum eſt & hoc/ſtatim reuulſus/hoc ipſum adhuc me indicare ac adnotare nunc oportet, ne quis ſuſpicetur nos id ſegniter præterituros fuiſſe. Verum nunc ſanè
D id exponere non eſt tempeſtiuum, explicabitur autem in ſequenti libro vna cùm alijs quę ſimiliter ſunt dicta. Cæterum in præſenti ſermone reliquos adhuc tres ægros in manus ſumemus, qui quidem & ipſi deſipuerunt, non tamen propriam delirio, difficilis reſpirationis ſpeciem habuerunt. Ob id in primo quidem ſcriptũ eſt: ‖ Ilij dextri dolor, inflãmatio ſubmollis ex interna par-
12 te, ex ea videlicet quæ ad ſeptũ tranſuerſum vergit. In ſecũdo vero, ‖ Circa ilium tumor eleuatus
13 cùm dolore. & paulo poſt, ‖ Ilij dolor. & rurſus deinceps, ‖ Circa clauiculã ſiniſtrã dolor permanebat. In tertio autem ægroto (mulierculą vero erat hæc velut etiam præcedens) ‖ Capitis, inquit, &
14 colli & pectoris dolor fortis. & paulo poſt, ‖ Dolores permanebant.

Ibid.t.26.g
Ibid.t.27.h
Ibid.t.28.125.b
Ibid.t.29.d
Ibid.t.30.e
Ibidem.
Ibid.t.31.g
Ibidem.h

Ex ſingulis Ægrotis tertij lib. de Vul. mor. Teſtimonia, quæ ſuperiora Gal. dicta confirmant. CAP. 11.

ATque hi qui quidem ſunt quatuordecim ægroti ex primo libro morborũ popularium, eo ordine ab Hippocrate, quo etiam nos ipſorum mentionem fecimus, cõſcripti. Porrò libro tertio morborum popularium duodecim ſunt ante peſtilentem conſtitutionem ęgroti, ſex & decem verò poſt eam, qui omnes conſentiunt cùm ijs quæ à principio, vt conſtanter pronunciata ſuppoſuimus. Pro comperto autem habeo, quòd ſi relinquam ipſos & permittam ijs qui volunt in omnibus conſenſum intueri, vt priuatim & per ſe ipſos narrationes à ſene conſcriptas legant,

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 135 sur 390

non propterea vt longiores vitem sermones, hoc facere videbor, sed quod non possim pronunciata à principio supposita per totum sermonem conseruare ac tueri. Si vero omnes deinceps recenseam, nugator & loquaculus esse videbor, vt qui ea quæ quisq; per sese expendere sufficiebat, ipse frustra adscribam. At vero si penitus me alterum absurdum incurrere oportet, aut videlicet suspitionem falsi dogmatis, aut loquacitatem: reperio autem loquacitatis aliqua solatia, suspicionis vero nulla: honestius vtiq; fuerit de omnibus dicere. Quę igitur sunt loquacitatis solatia? Primum vt paucis percurram ipsos ægros, neq; amplius similiter immorer singulis, sed nudã solum faciam mentionem. Alterum vero vt adhorter eos qui neq; tam pauca sustinent audire, quo ea transgrediantur, & ne scripta quidem esse putent. Quemadmodum enim in splendida epulatione cum multa sint apparata, alius aliud eligit, hoc quidem vt suaue, aliud vero vt profuturum: sic etiam sermonum apparatum opiparum esse oportet, electionem autem in vtentibus. E

Ordo Ægrorum tertij libri Epid. ante Pestilentem constitutionem.

PRimus itaq; omnium ægrotus noie Pythion, ex ipsa narratione manifestus fit ꝙ nullã difficilis respirationis hypothesim habuerit. Secũdus vero Hermocrates, ‖ Caput, inqt, dolere incepit & lumbos, ilij distẽtio submollis. non tñ ꝙ infra & ad vmbilicum ipsa tensio processerit, aut ꝙ oblonga fuerit, adscripsit: ex quo clarum fit ꝙ à septo trãsuerso inflãmato ilium reuellebatur: et ob id etiam submolle apparebat, vt quod nullam propriam haberet inflammationem. Hic igitur etiam si delirabat, tñ ipsum delirium ab alio maiore affectu superabatur: quemadmodum etiam in tertio et quarto quintoq; ac sexto. Etenim ĩ tertio,[a] ‖ ilij dextri distẽtio submollis scripta est. In quarto vero[b] ‖ ilium dextrum distẽtum fuit, & ad interna processit. In quinto autem[c] ‖ collum doloro sum habebat. Verum in sexto ægroto (erat autem hæc muliercula) præfatus Hippocrates, [d] ‖ Hæc incipiẽte morbo dolebat fauces, & ad finem ruborẽ habebat, gurgulio reuulsus, fluxiones multę, tenues, paruę, acres, tussiebat, maturum aũt nihil efferebat. paulo post ait: [e] ‖ Erat autem & quid innatum tabidosum. Quare manifesta etiam in hac fit affectio prædominãs, in respiratorijs organis consistens. At vero eã quæ inde sequitur enarrans ægrotam, hoc mõ auspicatur: [f] ‖ Mulier anginosa circa Bitonis. progressus aũt, inquit, ‖ Spiritus sublimis. quod ipsum etiam in progressu sermonis exponemus. Nũc vero quod ꝓpositũ est absoluamus. In octauo vero deinceps ægroto scriptum est: ‖ Ilij distẽtio submollis ex vtrisq;. In nono vero, ‖ Dolores circa ilia. Verũ hęc sanè muliercula non desipuit. ‖ Quę vero sequuntur duæ mulierculę, ex corruptione fœtuũ male habuisse ait. Affectiones vero quas recẽset de ipsis, vt vniuersim pronunciemus, vterorum inflammationes sunt: particulatim vero quæ ad eiusmodi affectiones etiam alias consequuntur.

3.Epid.cõ. 1. t. 5. 3. 130.h — 1 — 2

A Ibidẽ.t. 19. 133.h — 3 4

B Ibi. c.2. t. 1. 135.c — 5

C Ibidẽ.t.2.e — 6

D Ibidẽ.t.3.f — »

E Ibidem. — »

F Ibidem.t.4. — 7

Ibid.t.5. 137.e — 8

Ibid.t.6.138.h — 9

Ibidẽ.t.7.&8. 139.b.e — 10 11

Postremam vero quæ adhuc restat, ‖ cor doluisse ait, non apponens vocem, anxia. Quin & frigidum sudasse, & per omnem morbum horridam fuisse, ac magnopere perfrigeratam, vt vix recalfieri potuerit, aut penitus non recalfacta sit. Quare manifestum est etiam hanc omnino secundum vtrasq; affectiones, tum doloris, tum perfrigerationis, breuispirã fuisse: non tamen dignatus est in hac Hippocrates difficilis spirationis mentionem facere, vt quæ valde esset manifesta. G

Ibid.t.9.140.b — 12

Ordo Ægrorum tertij libri Epidem. post Pestilentem constitutionem.

CONsequenter autem sequitur pestilens cõstitutio, postq; rursus, primum quidẽ ægrum Pariũ scribit, in quo circa finẽ sermonis, vbi quæ in toto corpore cõtinenter permanserint scribit, habetur & hoc: [a] ‖ Cũ doloribus vigilans. Secũdũ vero in Thaso de quo ait: [b] ‖ Tusses aũt cõtinentes, humidæ, multę. Tertius est ‖ Pythiõ, quem iã antea explicauimus. Et quartus[d] ‖ phreniticus. Et quintus[e] ‖ cui repente dextrũ femur dolere incepit, & cum fluxio in partes circa caput conscẽderet, statim quidẽ deliranit, & statim itẽ mortuus est, similiter vt is qui in primo morborũ popularium dolore circa magnum pedis digitũ oborto, secũda die mortuus est. Quare in his de difficili respiratione penitus nihil scripsit ob causas, quas in illo ipso iã antè retulimus. [f] ‖ Sextus deinceps neq; desipuit, neq; aliam quandam affectionem spirationem egram inducentem habuit. Septimus autem ęgrotus[g] ‖ virgũcula est, quę ob sanguinis multitudinem sic circa caput infesta est, velut in primo morborum popularium septimus item ex ordine æger, cui sanguis ex naribus profluxit. Quare quę iam de illo diximus, ea etiam huc transferantur. ‖ Octauus porrò ęgrotus Anaxion est, de quo in superioribus egimus. ‖ Nonus aũt tum virgunculę, tum illi in primo libro morborũ populariũ, cui ex naribus sanguis profluxit, consimilẽ totius morbi hypothesim habuit. Decimus vero qui est in Abderis Nicodemus, ‖ delirauit quidẽ semel in sexta die, die vigesima per sudorem iudicatus, cum visus esset sine febri esse, rursus febrijt, & rursus paululum delirauit. Scribit de ipso ẽt hæc: Exacerbationes autem & dolores huic ad finẽ. Verum qui nã dolores, quęsierit fortassis aliquis: cordis equidem dolore ipsum statim in principio impetitũ fuisse dixit. Paululum aũt inde progressus, dolores oĩum, scripsit. Ob id igitur & deliriũ, quod exiguum et per modicum omnino durans tempus illi factum esse dixit, respirationem non alterauit. Deinceps porrò consequenter est muliercula quæ ex mœrore in morbum incidit, in qua scribit: ‖ Dolores magni, continui. Quin & conuulsiones multæ, ait. Cæterum in aphorismis de conuulsionibus hoc modo scribit: ‖ In febribus spiritus offendens, malum, conuulsionem enim significat. Itaque species difficilis respirationis huic mulierculæ, partim iuxta dolores, partim iuxta conuulsiones fiebant.

*Ant. hẽt morbo. — 1

A Ibi.c.3.t.72. 147.f — 2

B Ibidẽ.t.73. 148.e — 3 4

C Ibidẽ.t.74. — 5

D Ib.t.75.149.c — 6

E Ibid.t.76. — »

F Ibid.t.77.h — 7

G Ibidẽ.t.78.h — »

Ibi.t.79.150.b — 8

Ibidem.t.80.d — 9

Ibidem.t.81.f — 10

Ibi. t.82.f — 11

4ª.Aph.68.Ex. ord.34.g — »

A fiebant. Ob id igit quamuis delira esset, tamen magnum ac rarum spiritum non habebat, vt qui ab
12 alijs duabus fortioribus affectionibus superatus esset. Postea vero ‖ virgo in Larissa sequitur, quæ 3.Epid.c6.t.
duodecima post pestilentem constitutionem ab Hippocrate est conscripta, & ob sanguinis multi- 83.3ª.150.h
tudinem ægrotauit, & per fluxum sanguinis ex naribus iudicata est, itemq; per sudores, & fluxum
menstruorum tunc primùm conspectorum: quæ ipsa etiam nullam vllius alicuius difficilis respi-
13 « rationis structuram habuit. At vero Appollonio in Abderis, qui inde sequitur, ‖ Illij dextri, in- Ibidem. t.84.
« quit, eleuatio cum dolore. Quin & φ semper fuerit magnis visceribus præditus, & φ dolor circa 151.b
ilium ipsi extiterit familiaris, hoc ipsum sanè in principio narrationis scriptũ est. Nihil igit miri
est ipsum quamuis delirauerit, non tamen respirationis speciem delirio propriam habuisse, cùm
14 videlicet ita affectionem dolorosam magnam in ilio possideret. Deinceps ab hoc sequit mulier,
« quæ in Cyzico gemellas puellas peperit, de qua sic scripsit: ‖ Capitis & colli grauitas cum dolore. Ibidem. t.85.c
quare etiam spirandi difficultas secundum hanc ipsam affuit. Restant post hãc duo adhuc ægro
15 16 ti in tertio morborum popularium libro, ‖ vxor videlicet Dealcis, & ‖ adolescens in Melibœa, qui Ibidem. t.86.d
ambo & delirauerunt, & magnum ac rarum spiritum habuerunt: de quibus in superioribus suffi- Et t.87.g
ciẽter diximus. Cæterùm cùm hic liber iam ad iustam magnitudinem peruenerit, de reliquis om
B nibus, quæ de difficili spiratione à sene tradita sunt, in sequenti libro videbimus.

GAL. DE DIFFICVLTATE RESPIRATIONIS

LIBER TERTIVS

Iano Cornario medico interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Quæ Cæteris libris Epidemicis qui Hippocrati ascripti sunt, continentur, ijs quæ primo lib. de Diff. resp. ostensa sunt, astipulari.

Quid Superioribus libris Actum sit, Quid hoc agendum, ac de Authoribus librorum Epidemicorum. CAP. I.

C

VNiuerso de difficultate spirandi sermone in duplicem doctrinæ modũ à nobis diuiso, in primo equidem libro, quæ medicum de ipsa cognoscere oportet vnà cum proprijs demonstrationibus ostendimus: In secũdo vero qui hunc præcedit, & hoc ipso tertio, omniũ quæ ab Hippocrate de spirandi difficultate dicta sunt in omnibus ipsius scriptis, expositionem facimus. Quare qui ipsorum tũ artis operũ studiosi sunt, nihilq; de veterum dictis curiosius inuestigandum (velut ipsi aiunt) censent, omnia quæ cupiũt ex primo libro, sufficienter habebũt: Qui vero ẽt Hippocratis sniam de his discere expetũt simulq; possunt, ex his sanè libris eam colligent ac assequent. Appetere itaq; cognoscere ea quę ab optimis dicta sunt, commune est omniũ natura honestatis studiosorum. Verùm posse ẽt ipsa discere, longiore tẽpore indiget, neq; similiter omnibus expositum existit: pleriq; enim præ multitudine negociorum, ocio ad optima prosequenda priuantur. Hęc sanè cùm nos non lateant, ea q̃ maxime ad artis opera pertinent, in primo horum commentariorum explicauimus: verũ Hippocratis sniam per reliquos duos libros exponimus, quorum alter secundus est, alter tertium locum
D occupauit ordinis à principio constituti. Et oportet sanè eum qui ea quæ in hoc ipso dicunt assequi velit, prius diligenter secundum librum versasse, in quo primùm totam mẽtem ipsius Hippocratis ostẽdimus, φ nihil vulgare, neq; eorũ q̃ vulgus medicorũ nouit, scribere dignet: Deinde vero & particulatim oẽs ex primo & tertio morborum populariũ ægrotos recensuimus, demonstrãtes φ in multis, quamuis difficulter spirare necesse erat ipsos ægros, tũ non adscripsit, quemadmodum neque alia multa quæ ad ea quæ scripta sunt, necessario consequuntur. Quæ enim quispiã ab ijs quæ Hippocrates, inquam, dixit incitatus, citra hoc φ ab ipso eadiscat, inuenire põt, hæc non putauit scribere oportere. In multis vero ẽt ipsam difficilis respirationis speciem ipsis narrationibus de ægrotis adscribit, quando aut non necessariò sequitur ægrotos, aut non promptum erat cognosci ab ijs qui ipsius scripta legunt. His igitur scopis etiam nunc adhærentes & intenti, postquam primum & tertium morborum popularium in superioribus exposuimus, rursus à secundo initiũ faciemus, ipsiq; etiam reliqua Hippocratis scripta connectemus. Quemadmodum autem primus & tertius, non solum ab Hippocrate compositi esse videntur ijs qui optime de his sentiunt ac iudicant, sed etiam ob speculationis familiaritatem mutuo inter se connexi, eodem modo, opinor, habent ea quæ in secundo & quarto ac sexto habentur. In confesso est enim iam, etiam hos Thessalum Hippocratis filium composuisse, vt qui in parentis tabulis aut chartis siue pellibus & mem

branis

branis quibusdam commentarios repererit, ipseq; etiam aliqua, eaq; non pauca, de suo addiderit. E
At vero quintum & septimum morborum popularium, non videtur mihi quispiã genuina Hippocratis doctrina dignos censere, & vt ego sentio, neque quartum, quamuis quidam etiam hunc à Thessalo compositum esse putent. Cæterùm prænotionũ liber, & aphorismi, & liber de aquis locisq; ac aere, ampliusq; liber de victu in morbis acutis, quem aliqui ad Cnidias sententias inscribunt, non præter rationem Hippocratis scripta esse creditum est. Horum igitur vbi vsus postulabit, mentionem faciemus: itemq; aliorum, qui partim ipsi Hippocrati, partim Euryphõti & Thessalo ac Polybo, vt autoribus deferuntur.

Coniugationes Difficilium Respirationum ex secundo & sexto lib. de Vulg. morbis. CAP. 2.

ORdiamur itaq; iam expositionem à dictione in secundo morborum popularũ scripta, quæ
a. Epid. sect. 3. hoc modo habet: | Spiritus paruus densus, magnus rarus, paruus rarus, extra magnus intra »
paruus, alius quidem extendens, alius vero vrgens, dupla intra reuocatio velut superinspirãtibus, »
calidus, frigidus. Eadem vero dictio in sexto libro perfectius scripta est. Supra tres enim coniuga »
tiones ipsius difficilis spirationis, quarta item adiecta est, quæ manifeste in secundo morborum popularium desideratur, non ipsius autoris, vt mihi videtur, culpa, cùm perspicuum sit ipsum non ex experimento quopiam & memoria, multitudinem spirationum difficilium coaceruasse, sed ex F
rationali diuisione. Nequaquam igitur relicturus erat aliquam difficilis spirationis speciem, verùm in hoc quispiam ex veteribus descriptoribus librorũ peccauit, atq; ita postea habens liber inuulgatus est, seruatusq; est hic error vsq; huc merito sanè, cùm aliqui negligenter planè veterum libros versent, vt neq; an deficiat quippiam, neq; an in alio libro dictum sit sciãt: quidã vero etiã si sciant, tamen quod deest apponere non audent. Neque enim similiter nostri æui hominibus prio res faciles erant neq; prompti ad adscribẽdum veterem dictionem, quæ eodem modo in omnibus exemplaribus scripta esset: sed significationem solùm facere contenti erant, cp hic quidẽ defectuose, in sexto vero morborum popularium perfectè, diuisio difficilium respirationum scripta esset, tum quæ secundum magnitudinem ac paruitatem fit, tum quæ iuxta raritatem ac densitatem. Has enim duas oppositiones, eam videlicet quæ iuxta magnitudinem ac paruitatem fit, & eam q̃ iuxta raritatem & densitatem, Hippocrates manifeste inter sese complicat, & cõiugationes difficilis spirationis quatuor facit: vnam in qua minor simulq; densior cp naturalis, respiratio fit: alteram, cùm maior & rarior: & præter has aliam tertiam, in qua minor & rarior: & supra has quartam, quam in secundo morborum popularium desiderari & relictam esse diximus, in qua maior simulq; den sior fit. Ostensum enim mihi sæpe est, etiam si hoc citra ostensionem omnibus manifestum sit, G
quod duæ oppositiones inter sese complicatæ, quatuor coniugationes faciant. Cæterùm dictio Hippocratis in sexto morborum popularium, non solum in hoc differt ab ea quæ in secundo habetur, sed & in eo quod in sequentibus, quando inspirationis magnitudinem confert cum magnitudine expirationis, altera coniugatio penitus relicta est in secundo libro, indicante & hic ipso librorum descriptore extremam secordiam, aut sedulitatem. Si enim integras dictiones trãsgressus est, extreme secors erat: Si vero similes inter se, nescius quatenus differunt, vnum & idẽ vtrasq; significare putauit, deinde alteram sustulit, ad summam vtique sedulitatem progressus est, correctorem scriptorum Hippocratis, non ministrum, se ipsum ostendens. Hoc equidem vtile est circa plerasque obscuras dictiones meminisse, in quibus aut relictum quid esse credibile est, aut adscriptum. Nihil enim vetat iuxta illas, aut quod deest apponendo, aut quod delictum est corrigendo, perfectum ac verum reddere & absoluere sermonem. Quemadmodum enim transcribere ac mutare veteres dictiones temerarium est: sic velut scriptum est conseruare, & paucis quibusdam appositis aut immutatis dubitationes dissoluere, bonorum expositorum opus est. Verum de his opinor me paulo post per ipsa opera monstraturum esse quæ facere oporteat: non enim simplici ter, neque prout contigit, hoc ipsum faciendum est, sed cum ostensione veritatis rerum, ampliusq; H
ostendendo prius ipsam senis sententiam sic habere, & vtrasque consentire, dictionis transmutatione conuenienti facta.

Explicatio Sententiæ Hip. lib. 6. sectione. 2. de Vulg. morb. de Coniugationibus Difficilium Respirationum. CAP. 3.

CÆterũ ad propositum iam progressi, & perfectiori dictione apposita, quæ in sexto morborũ popularium habeatur, videamus qualis nam sententia ipsa sit. Quod enim ex rationali diuisione inuenire conetur oẽs difficilis spirationis differẽtias, hoc ipsum ẽt ijs qui libros ipsius exposuerunt vt, & coniectare omnibus facile esse opinor: An vero recte diuidat, & an nulla relicta sit difficilis spirationis species, hoc non ẽt oĩbus inuenire facile est, sed qui de his iudicaturus est, eum & diuidendi methodi expertum esse oportet, & circa Hippocratis dogmata non inexercitatũ. Et methodus sanè ad id quod diuidit respicere oportere erit, qualis naturæ existat. Si n. simplex fuerit, ea quæ iuxta substantiæ ipsius rõnem sunt, quot sunt, & quę, ac qualia, considerare oportet, atq; ex his diuidere: Si vero compositũ, vtranq; aut singulas partes diuidere, vt dictũ est, oportet, totũ vero ex modo compositionis. Verum quæ est Hippocratis sentẽtia de compositione, nobis alibi fusissime dictũ est: relatum est ẽt in superioribus. Quare nihil vetat ad hos scopos intentione ac re

spectu

A ſpectu habito, ipſam morborum popularium dictionem tueri, quæ ſic habet: ‖ Spiritus parui den ſi, magni rari, parui rari, magni deſi: extra magnus intra paruus, intra magnus extra paruus: alius extendens, alius vrgens: dupla intra retrocatio velut ſuperinſpirantibus: calidus, frigidus. Quod igitur non quarta ſolum coniugatio circa denſum & magnum conſiſtens, in ſecundo morborum popularium relicta eſt, ſed & ex ſequentibus duabus in quibus expirationem cũ inſpiratione con fert, altera ſcripta quidem eſt in preſenti iam propoſito ſermone, relicta eſt autem in ſecundo mor borum popularium, palàm videre eſt: Neque enim in illo libro ſcriptum eſt, Intra magnus, extra paruus: ſed altera ſola difficilis ſpirationis ſpecies oſtenditur, in qua magnus ſpiritus expiratur, paruus vero inſpiratur. In multis igitur codicibus reperire licet hunc defectum adſcriptum, verùm in plurimis & fide digniſſimis exemplaribus relictus eſt: Atque hoc ſanè nihil ad præſens refert: propoſitum eſt enim nobis perfectiorem locutionem conſiderare, eam videlicet quæ nunc eſt adſcripta. Quod itaque ex ſpiritus intra & extra meatu, totius reſpirationis actio compoſita eſt: & quod altera eius pars inſpiratio, altera expiratio appellatur: dictum quidem eſt in primo libro ſtatim in principio, verùm etiam ſi à nobis dictum non eſſet, nemo fere ignorat. Quod vero nullius alterius rei quàm motus propria ſint velocitas & tarditas, dictum quidem & hoc iam B eſt, ſed etiam nunc in memoriam reuocetur. Magnitudo quidem & paruitas velut non ſunt motui propria, ſic omnino inſeparabilia ſunt ab eo quod per ſpatium aliquod aut diſtãtiam localem fertur. Et ob id iuxta vtranque reſpirationis partem, duæ differentes oppoſitiones fient, altera iux ta velocitatem ac tarditatem, altera iuxta magnitudinem & paruitatem. Quod vero totius reſpi rationis adhuc alia oppoſitio ſit iuxta denſitatem ac raritatem conſiſtens, id ipſum etiam antea re latum eſt: & ꝓ hæc oppoſitio non ſit reſpirationis veluti motus, ſed vt compoſitæ rei ex diſtan tijs conflatæ. Quare in his tribus generibus omnes reſpirationis differentias eſſe neceſſe eſt: In ve locitate quidem & tarditate, propterea quod hæc propria & ab omni motu inſeparabilia ſunt: In magnitudine vero & paruitate, propterea quod motus organorum reſpirationis per diſtantiam fit: Denſitas autem & raritas tertium ex prædictis genus, neutrius propriarum ac primarum re ſpirationis partium proprium, aut inſeparabile eſt: verùm totius reſpirationis pars ſit per accidẽs quoddam: quandoquidem compoſita res eſt, ex duobus contrarijs motibus quiete diſtinctis con ſtans. Hæ igitur ſunt primæ differentiæ totius reſpirationis. Cæterùm cùm reſpiratio res ſit quæ & facere aliquid, & pati poſſit, aliud vtiq; fuerit differentiarum genus in ipſa, vtráq; videlicet par te æqualiter aut inæqualiter perfecta: At vero & rurſus aliud, ipſius totius vt compoſitę, partibus C inter ſe mutuo collatis. Hæc cùm ita habeãt, ſciendum primas quatuor difficilis reſpirationis dif ferentias in propoſita Hippocratis dictione ſcriptas, totius reſpirationis eſſe. Neutrius enim par tis eſt denſitas & raritas, ſi ſanè meminimus eorum quæ ſtatim à principio primi libri dicta ſunt. Sic vero etiam ſequentes duas, nam & in his duæ totius reſpirationis partes conferuntur, & ob id ſic ſcriptum eſt: ‖ Extra magnus intra paruus, intra magnus extra paruus, videlicet ſpiritus. Sequẽ tes autem deinceps duas differentias in quibus dicitur, Alius extendens, alius vrgens. alterius par tis ipſius reſpirationis proprias eſſe putandum eſt, quem ſanè iuxta ſubſtantiam eſſe vel maxime ipſius reſpirationis diximus. Extendens enim tardus eſt, vrgens aũt velox: tarditas autem & velo citas ab omni motu inſeparabilia ſunt. Quod vero deinceps habet: ‖ Dupla intra reuocatio velut ſuperinſpirantibus, inæqualem inſpirationem oſtendit. Inquirenda eſt aũt eadem oppoſitio in ex piratione, quam ego relictam eſſe credo à tranſcribentibus magis, q̃ ab ipſo Hippocrate: quãdo quidem in alijs ſcriptis ẽt eiuſmodi ſpeciei difficilis ſpirationis mentionem facere apparet, vt in ſe quentibus palàm oſtendam. Quod ſi cui ab ipſo Hippocrate relicta eſſe videt, hic peiora pro me lioribus eligit. Equidem penitus nullam inæqualitatis mentionem feciſſe iuxta neutram reſpira tionis partem, ſed penitus oblitum eſſe ac reliquiſſe, minime conueniebat Hippocraticæ diligen D tiæ. Verùm ego ſanè etiam ſi id quod nunc de inſpiratione ſcriptum eſt, in totum ſcriptũ non eſ ſet, deſcribentis magis peccatum eſſe q̃ ipſius Hippocratis, dicere audeam. Rationem aũt vtiq; ali quam ſic haberent hi quibus ad peiora animus inclinat. At verò cum & inſpirationis ſpeciẽ adeo manifeſte indicauerit, vt non ſolum dixerit, duplam intra fieri ſpiritus reuocationem, ſed & velut ſuperinſpirantibus appoſuerit, quõ tandem aliquis adhuc ſuſpicari queat ipſum expirationis eſſe oblitũ? De his igitũ ẽt rurſus agemus. Deinceps aũt alia adhuc difficilis reſpirationis ſpecierũ op poſitio appoſita eſt in fine totius ſermonis ſic habens: ‖ Calidus, frigidus. vt videlicet & hic ſubau diamus/ſpiritus/vocẽ. Quemadmodum.n. magnus & paruus, & denſus ac rarus, ſic ẽt calidus & frigidus ſpiritus expirat. Quanquam & hic decepti quidam, propterea ꝓ ipſi non intelligant, cor rigunt, & dictionem immutare audent, non/calidus, & frigidus/velut nunc dictũ eſt, ſcribẽtes, ſed ipſa cum prædicto connectentes, atque hoc modo legentes/velut ſuperinſpirantibus calidũ fri gidum. Hi quidem igitũ ſupra hoc ꝓ ipſam dictionem nullam ſententiam referentem efficiunt, ẽt palàm produnt, ꝓ neq; ſenis libros legerunt: omnino.n. meminiſſent eorum quæ in alijs locis ab ipſo ſunt ſcripta de calida & frigida expiratione: quæ quã nã rõne aut in illis ab ipſo ſcripta ſunt, aut hic relicta, non habent quod dicant. Si.n. non putauit ex difficilium ſpirationum genere eſſe calidam & frigidam expirationẽ, non rite in alijs locis ipſarum veluti difficiliũ reſpirationum me minit:

6. Epid. cõ. 2. t. 10. 3ª. 162. d

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

minit: si vero in illis rite ipsarum commeminit, nunc sanè non rectè ipsas reliquit. Verùm hæc E
non ita habent. Nam & hîc recte in difficilium respirationum diuisione continentur. Quid vero
indicent, in alijs locis recte ab ipso dictum est.

Proponuntur Quæstiones quæ ex libro Prænotionum Hip. de Difficili Respiratione oriuntur. CAP. 4.

RElictis igitur iam his qui sic ab Hippocratis mente aberrant, & omnia magis q̃ sententiam
ipsius intelligunt, ipsi per nos ipsos inspiciamus, quid nam in prænotionum libro de diffici
in Prog cõ 1. t. 24. 4. 194. h li respiratione in hunc modum scribat: ‖ Spiritus densus existẽs, dolorem aut inflammationem si »
gnificat in locis super septum transuersum. Magnus autem & per multum tempus, desipientiam »
ostendit. Frigidus vero ex naribus & ore prodiẽs, valde iam perniciosus est. Apparet enim in hoc »
libro, harum trium tantum difficilium spirationum ipsum mentionem fecisse. Atqui si tot solum
sunt, quid tandem multo plures ipse in popularium morborum libris scripsit? Si vero adeo mul-
tæ sunt, cur paucissimarum in prænotionum libro mentionem fecit? An numerum quidem ipsa
rum nosse, commodum existimauit, quid vero singulæ indicent, non vtile esse putauit? Aut hæ
solæ indicant, reliquæ vero nihil: sed possibile est quandoq; præter naturam respirare, nullam ve-
ro affectionem in animali præter naturam esse? Aut in tãtum hoc verum esse oportet, vt penitus F
necessarium sit ipsam affectionem in animali præter naturam fieri difficilis respirationis causam?
Si quidem igitur causæ rationem habet affectio ad difficilem respirationem, fuerit vtique hoc mo
do, & tempore, & ordine, & facultate prior. Quomodo igitur Hippocrates in prænotionũ libro,
tantum difficilium respirationum numerum relinquere videtur? Equidem ea gratia volebam ip
sos expositores inter se conferre, & quærere, ac soluere, verùm eius rei faciendæ nulla est facultas:
etenim expositorum cur quis tandem mentionem faciat? Eorum vero qui ante nos vixerunt, &
quorum commentaria ad nostram ætatem seruantur, multas & longas nugas conscriptas inueni-
re est: quæ vero sic alicuius momenti sunt, penitus ab ipsis relicta sunt. Verùm nos sanè inquiri-
mus ipsa, etiamsi nullam viam habeamus ad inueniendum ab illis præmonstratam. Dictum quidẽ
à nobis est, & in ijs quæ de optima secta sunt, & in curandi methodi scriptis, quomodo talia om-
nia inquirere & inuenire oporteat. Immo & in primo horum commentariorum duplicem viam
ostendi ad eiusmodi inuenienda, alteram ex differentijs difficilis spirationis procedẽtem, alteram
ex affectionibus in organis respirationis, quam etiam faciliorem & manifestiorem esse dicebam.
Et quisquis illa scripta diligenter versauit, haud indigebit multis rationibus ad præsentium solu
tionem. Si vero negligenter illa tractauit, aut aliàs ad discendum hebes est: Qui quidem negligen G
ter tractauit, rursus ipsa relegens, identidem eadem repetat: Qui vero hebes ad discendũ est, aliud
quid agat, ac sciat q̃ paruæ naturæ magni viri sententiam adsequi impossibile est, qualis sanè ipse
Hippocrates erat. Quæ igitur nemo priorum aut proposuit, aut dubia putauit, aut quæsiuit, aut
inuenit, ego & proponam, & dubia faciam, & quomodo quærere oporteat dicam, & dijs volen-
tibus inuenturum me spero. At vero ipsum problema etiam paulo antè à me relatum est. Cur
nam tot difficilium respirationum species Hippocrates in prænotionum libro reliquit. Dubita-
tio vero nunc dicetur, vbi quæ in primo sermone scripta sunt, prius in memoriam reuocauero.
Omnes enim difficilium respirationum differentias, in illis sermonibus, in quinque ex toto tũ af
fectionum tum difficilium respirationum genera reduxi. Quare adhuc magis dubium constituitur
problema, spe etiam quæ sola restabat sublata. In eiusmodi enim omnibus, in quibus cuiuscun
que tandem rei differentiæ plures quidem ab altero quopiam, siue viro, siue scripto: pauciores ve-
ro rursus ab aliquo altero dicuntur: vna sola superest consensus spes, si quis monstrare queat alte-
rum in primis diuisionis partibus rem ipsam extendisse, alterum vero contraxisse. Hac igitur spe
nobis sublata (monstratum est enim in primo libro neq; affectionum, neq; difficilium respiratio-
num genera, in minorem numerum reduci posse.) quæ amplius ars soluendi ea quę nunc quærã- H
tur inueniri possit? Cùm ob alia enim, tum ob id quòd quædam prima genera relicta sunt, am-
pliusq; diuulsa, & male distinctim mutuo opposita, ac obscurè enarrata in prænotionum libro, re-
prehendere quis merito possit, quamuis si quis alius Hippocratis liber, is ipse perspicuus existat.
Ibidem. Atqui obscurum simulq; indeterminatum est quod statim in principio dictionis dictum est: ‖ Spi »
ritus densus existens dolorem aut inflammationem significat in locis super septum transuersum. »
Si enim non duplex esset spiritus densus, alter quidem cum magnitudine, alter vero cum paruita-
te: aut si non ex diuersa affectione vterq; ipsorũ generaret: rectè vtiq; Hippocrates aut indiuisum
ipsum reliquisset, aut differentiam eius quod per vtrunque significatur non indicasset. Qñ vero ip
se manifeste in morborum popularium libris, alterum densum simulq; paruum, alterum densum
& magnum statuit: & nos monstrauimus hos ex prima ipsorum differentia esse: male vtiq; in-
Ibidem. diuiso relicto denso, simpliciter sic dicere contentus fuit: ‖ Spiritus densus existens dolorem aut »
inflammationem significat in locis super septum transuersum. atque hoc sanè vnum dubiũ exi- »
stit. Consequenter vero tertiæ differentiæ mentionem faciens sic: Magnus autem & per multũ »
tempus delirium significat. Et hanc solam ex primis differentijs manifeste prolocutus, appositæ
ipsi spirandi difficultatis, quæ rarum & paruum spiritum ostendit, nullam omnino mentionem

fecit:

A fecit: quãquam ſanè velut denſus ſpiritus duplex erat, magnitudine & paruitate diſtinctus, ſic etiã rarus neceſſario duplex eſt, magnitudine ac paruitate diſtinctus. Verùm alterius ſolius in prænotionibus meminit, vbi ait: ‖ Magnus autem & per multum tempus, delirium ſignificat. alterum vero rarum ſimul & paruum relicium eſſe apparet. Quare ex quatuor coniugationibus, quas in morbis popularibus ſcripſit, primæ duæ indiſcriminatim & obſcure ac confuſe dictæ ſunt: Sola vero tertia, vt diximus, tum ipſa, tum quod per eam ſignificatur, ambo manifeſte ſcripta ſunt. Cæterũ non in his ſolum obſcurus & indiſtinctus, & qui plura relinquat, ſermo eſſe videri poteſt, ſed & ex eis, quæ deinceps inferens ait: ‖ Frigidus vero ex naribus & ore prodiens, valde perniciosus eſt. Cur enim tandem, ſi differentias iuxta calidum & frigidum recenſere ſtatuerat, frigidæ tantũ mentionem fecit? Et amplius, Cur nam aliarum duarum, tum eius quam indiſcriminatim ſpiritũ denſum nominat, tum quam diſtincte rarum & magnum, affectiones ipſas ſolas adſcripſit, nõ tamen in quid finiant ſignificauit, dolorem quidem & inflammationem à denſa, delirium autem à rara & magna ſpirationis difficultate indicari dicens: In differentia vero iuxta frigidum, in quid deſinat dicit, inquit enim perniciosum valde eſſe huiuſmodi ſpiritum: affectionem vero ob quam ita difficulter ſpirant obſcuriorem exiſtentem, non etiam dicit: cùm tamen præſiare et in omnibus B difficilibus reſpirationibus, tum ipſas affectiones dicere, quæcunque tandem hæ ſint, tum alterationis ipſarum modum adſcribere, manſuetas à malignis diſtinguendo. Non igitur ita fecit, verùm in prioribus ſpirandi difficultatibus affectiones, in vltima alterationis modum ſolum oſtendit. Et quod crimen omnium minime effugere poteſt, quod videlicet nihil penitus de inæquali ſpirationis difficultate dixit, id ipſum ſanè etiam iam ſermoni apponatur. Extendens enim & vrgens ſpiritus, & extra magnus intra paruus, & intra magnus extra paruus, neque ipſi quidem in prænotionum libro relati ſunt: Verùm ex his quæ nos in primo libro explicauimus, in quatuor difficilium ſpirationum coniugationibus comprehenſi reperiuntur. At vero quintam inæqualem, cuius dimidiam partem in morbis quidem popularibus ſcripſit, ‖ duplam intra (inquiẽs) reuocationem, in prænotionum vero libro penitus reliquit, ſub nulla quatuor cõiugationũ iuxta vllum aliquem modum comprehẽſam inuenire licet. Atq; tot quidem ac tales ſunt dubitationes.

Ibidem.

Ibidem.

2. Epid. ſect. 3ª. & 6. Epid. cõ. 2. t. 10. 3ª. 162. d

Qua Via ac ratione Propoſitæ Quæſtiones explicari queant. CAP. 5.

OPortet aũt hinc nos non ſimiliter, vt multi faciunt, qui Hippocrati contradicunt, dubitationes quidem facile reperire, in ſolutionibus vero ipſarum hærere: verùm primùm quidem C viam quandam facultatis inuenire, deinceps vero per demonſtrationem, ea quæ per ipſam viam inuenta ſunt confirmare. Quæ eſt igitur via facultatis? oportet enim inde initium ſumere. Vna quidem communis illa omnibus veteribus, familiaris breuiloquentia: Altera vero peculiaris illa Hippocratis animi altitudo. Monſtratum enim nobis eſt quàm grauis ſit ſæpenumero hic vir, vt qui ea quæ alijs medicis nota ſunt prætereat, velut quæ à nemine eorum qui artem ingenue exercent ignorari queant: quæ vero talibus ignota ſunt, omnia diligenter ſimulq; perſpicue exponat. Si vero hic ipſi mos eſt, quod mirum eſt ambiguam ac obſcuram apud pleroſque differentiam difficilis reſpirationis, eam videlicet quæ fit iuxta magnitudinem & raritatem, tũ per alia ſcripta demonſtrare conatum eſſe, vt quæ deſipientiæ propria ſit, tum in prænotionum libro manifeſtaria doctrina dignam cenſuiſſe: verùm differentias denſitatis, vt quæ medicis ignotæ eſſe non queãt, vna ſumma comprehenſas breuibus indicaſſe? In pleuritide. n. & peripneumonijs, anginiſq;, & orthopnœis, denſus & paruus fit ſpiritus: Et ſi pleuritis non ſit, ſolus autem dolor circa coſtas extet, denſus & paruus fit ſpiritus: Quemadmodum etiam ſi circa os ventris, aut ſtomachum, aut ſplenis caput, aut hepatis gibbam partem. Nam & in his locis ſi quis ſit dolor, neceſſarium eſt paruum & denſum fieri ſpiritum, & multo magis ſi ſit circa ſeptum tranſuerſum, & partem eius quæ D coniungitur & cohæret peritonæo, itemq; muſculos illic circũſitos. Atqui etiam ſi non iſtic ſolũ, ſed longe inferius peritonæũ fuerit affectũ, & offenſam ipſius percipiat ſeptum tranſuerſum, itidẽ paruum ac denſum ſpiritum efficit. Quin & ventris ipſius maiores affectiones, quæ cum dolore fiunt & tumore: ſplenis item ac hepatis infernæ partes: non minus denſum ac paruum efficiũt ſpiritum. Et in vniuerſum, ſiue tumor quis ſit premens ac coarctans quodcunque tandem reſpiratorium organum: ſiue dolor circa quamcunq; partem, ſic appropinquãtem reſpiratorijs organis, vt ipſis motis ſimul moueat: denſus ac paruus erit ſpiritus. Reliquas porro horũ cauſas in primo libro recenſuimus. Quemadmodum ſanè & ꝓ caliditate multa in reſpiratorijs organis coaceruata, denſus & magnus ſpiritus fiet: id quod fermè omni die, in omnibus exurẽtibus febribus apparet, vt neminẽ latere poſſit. Etenim ꝓ inflãmationẽ præter naturã phlogoſin Græcis dictã, non Hippocrates ſolũ, ſed omnes ferè alij qui ante Eraſiſtratum fuerunt, phlegmonẽ nominarint, non à nobis tm̃, ſed ab omnibus Hippocratis expoſitoribus ẽ oſtẽſum. His itaq; ſic ſtãtibus, nihil amplius mirum eſt, prædictas ambas differentias Hippocratem vna ſumma oſtẽdere, vbi ait: ‖ Spiritus dẽſus exiſtens dolorem aut inflammationem ſignificat in locis ſuper ſeptum tranſuerſum. tanquam ſanè nos intelligere poſſimus, ꝓ cum paruitate dolorem ſignificet, cum magnitudine vero inflammationẽ. Apponit autẽ rationabiliter, in locis ſuper ſeptũ tranſuerſum ſiue reſpiratorijs, tanq; im

in Prog. cõ. 1. t. 24. 4ª. 194. h

modicæ

modicæ caliditatis partium infra ſeptum tranſuerſum, reſpirationem in magnitudinem ac denſitatem eleuare non queant. E

Ex aliquot locis Hip. monſtratur ipſum declaraſſe Spiritus Denſi Coniugationes. CAP. 6.

ATque via quidem inuentionis quæſitorum circa primas differentias hæc eſt. Verùm demõſtrationem ẽt quandam ad ſermonem apponere neceſſarium eſt. Nunc.n. ꝓ non impoſſibile eſt, hanc ſententiam Hippocratem vſurpaſſe, oſtenſum eſt. Monſtrabitur autem conſequenter ꝓ penitus hoc modo habet. Cur.n. tandem in vtriſq; morborũ popularium libris ſecũdo ac ſexto, has duas ſpirandi difficultatis differentias primas omnium diſtinguere reperit? priorem quidem parum & denſum ſpiritum, alteram vero denſum & magnum: in propoſito autem prænotionum libro ipſas ignorare videtur, ſupra hoc ꝓ poſtea ſtatim ſcribat rarum & magnum? Rarũ igitur & magnum ſpiritum nouit, denſum vero & paruum ignorat? Et ſanè etiam ſi quiſquã eorum quibus animus in peiorem partem inclinat, dicere queat, ꝓ quí nam ſit denſus ac paruus ſpiritus, cognoſcere quidem Hippocrates potuerit: quæ vero ſit affectio, quæ ipſum efficiat, nõ potuerit cognoſcere: at certe cum dicat, Denſus ſpiritus dolorem ſignificat, aut inflammationem in locis ſuper ſeptum tranſuerſum. palàm fit ꝓ & affectiones ſcribat, & neutram relinquat. Immo & eundem ordinem oſtẽdit, quem ẽt in duobus morborum popularium libris fecit. Perſpicuũ itaq; F eſt ꝓ denſo & paruo dolorem, denſo vero & magno inflammationem coniungat. Neq; enim dicere licet, ꝓ in popularium quidem morborum libris duobus, parui & denſi, & magni ac denſi ſpiritus, mentionem fecit, in alijs vero nuſquam: Nam & in illis ipſis ſæpe, & in libro de diæta ſeu victu in morbis acutis, quem etiam de ptiſana inſcribunt, ſtatim in principio libri, non tantum huiuſmodi difficilis ſpirationis ſpeciem palàm nominat, ſed & ipſam affectionem in qua fit, & modum ipſius iuxta quem lædere ſolet. Atqui nullus eorum qui ex contentionis ſtudio multos Hippocratis libros velut non genuinos reſcindunt, hunc librum detruncare ac Hippocrati auferre auſus eſt: Equidem quæ in fine ſunt poſt balnei vſum, pleriq; tollunt: quæ vero eouſq; habentur, omnes cõſeruant. Si igitur nõ ſolum in hoc libro monſtrabimus, ſed etiam in alijs ſimiliter inuenitur, ꝓ tũ differentias, tùm affectiones denſi ſpiritus cognoſcat, quid adhuc deeſſe videbit̃ ad demonſtrationem? Si vero etiam in ipſo prænotionum libro paulo inferius inueniri poteſt, quòd & differentias non ignoret, & affectiones ipſas ſciat, non ne credes adhuc amplius id quod propoſitum eſt ſatis eſſe demonſtratum? At verò quòd hæc ita habeant, neq; mentiamur, ex ipſis verbis videre licet. Incipiam aũt à libro de victu in morbis acutis. In hoc libro ſtatim in principio, de morbis circa pulmonem ac thoracem verba faciens, hoc modo ait: ‖ Quibuſcunq; enim cibus ſtatim concluſus G »
eſt, ſi quis non ſubeuacuatis ſorbitionem præbeat, dolorem præſentem vtiq; exacerbauerit, & non »
præſentem ſtatim induxerit, & ſpiritus denſior reddetur. Malus autem hic eſt, reſiccat enim pul »
monem: & ilia, ac pectinem, & ſeptum tranſuerſum dolore fatigat. In hoc ſermone primùm quidem, quòd propter dolorem denſus fit ſpiritus oſtendit, nobis opinor relinquens meditandum generationis modum, quem in primo horum commentariorum me diſſoluiſſe manifeſte puto. Quemadmodum enim dolentibus cruribus, multum progredi nequimus: eodem modo, vbi quoddam organum ex ijs quæ in reſpirationibus mouentur doluerit, parum reſpirare cogimur, & citius deſiſtere cupimus. Quando enim ſimul cum temporis reſpirationis longitudine extenditur dolor, qui citius cohibet motum reſpiratoriorum organorum, citius dolore liberatur: Verùm quanto citius quàm oportuit cohibetur, tanto ipſum animal defectuoſius inſpiratione participauit. Quemadmodum igit̃ ſi quis pauciores cibos quàm ex vſu ſit accipiat, hic cito aliorum ciborum opus habebit: ſic ſi quis minus quàm ex vſu eſt inſpirauerit, hic citius inſpiratione indigebit, & in hoc ſpiritũ ipſum denſari continget. Quo enim tempore inter actiones medio organa reſpirationis ceſſantia requierunt, eo ipſo nunc requieſcere animal ipſis non permittit: tanquam enim ſingulas reſpirationes defectuoſe reſpirans, ſemper etiam magis propè ad ſuffocatio- H
nem accedit. Huius autem ipſius affectionis timore, citius reſpirare vrgetur, & reſpirationis organa citius quàm oportet mouet, non permittens ipſis quieſcere, in quantum quieſcebant, quando ſecundum naturam habebant. Quando igitur Hippocrates ob dolorem, ſpiritum denſiorem fieri dicit, videtur autem per mediam paruitatem denſitas ipſa generari, omnibus ſanè manifeſtum eſt, quòd etiam paruitatem nouit. Quis enim tertium à primo noſſe queat, ſi medium ignoret, & præſertim ſi ipſum tertio generationis cauſa exiſtat? Et ſanè paululum progreſſus, ipſis ſuis proprijs verbis aperte, paruitatem denſitatis cauſam eſſe tradit, ſic ſcribens: ‖ Etenim ipſum ſpu- »
tum intra retentum prohibet quidem ſpiritum intra ferri, cogit autem cito extra ferri. Hic alteram »
rurſus cauſam docet generationis denſi ſpiritus: appellaui autem ipſam in ſuperioribus ſermonibus reſpiratoriorum organorum coarctationem. Quod igitur in dolore nobis intelligendum relinquebat, hoc ipſum hic ipſe expoſuit. Quid eſt autem hoc ipſum? ‖ Multo, inquit, ſputo circa arterias, pulmonis videlicet, contento, & ſpiritus ipſius regionem præoccupante, ſpiritus circa »
inſpirationis actionem intra accedere prohibetur. Num igitur aliud quid eſt quàm parua inſpi- »
ratio id quod nunc dicitur? Non certe, ſi quidem iuxta copiam ſubſtantiæ quæ inſpiratur, magnitudinem reſpirationis metiri oportet, velut in primo libro eſt demonſtratum: verum ſi ob aliam

de Vict. rat. in morb. acut. cõ. 1. t. 32. 7°. 113. f

Ibidem. t. 38. 114. c

Ibidem.

quandam

A quandam causam cogi spiritum cito extrà ferri † dicit, q̃ ob inspirationis paruitatem. Non est aũt q̃ hoc dicamus, cùm ipsa dictionis series sic habeat: Etenim ipsum sputum intrà retentum prohibet quidem spiritum intrà ferri, cogit aũt cito extrà ferri. Propterea enim q̃ latione spiritus ad interna priuatum est animal, quiescere non permittit, vt quod de suffocatione periclitet, & in hoc densus spiritus generatur. Neque enim conuenit ipsas nominum syllabas audire velle, cùm integri sermones perspicue dicantur: neque aliud quiddam esse putare, cito ad expirationem concitari, quàm dense respirare: & aliud quiddam prohiberi inspirationem sufficienter fieri, q̃ paruam esse respirationem. Verùm hic quidem ipse Hippocrates manifeste exposuit, quomodo in detento sputo densus fit spiritus, per mediam paruitatẽ: In dolore vero reliquit, vt opinor, propterea q̃ multis locis ipse dixerit, actiones organorum à dolore impediri, cum possimus nos etiam si ex illo non audiamus, ex manifeste apparentibus inuenire. Supra hoc igitur q̃ ambo hæc nos manifeste in hoc sermone docet, q̃ & dolor, & locorum coarctatio, paruam efficientia respirationem, statim ẽt densam reddunt: amplius & hoc edocet, q̃ non hæ solùm sunt densi spiritus causæ. Primum quidem in eo quod dicit, Dictum est aũt sic in dolore: hoc ipsum manifestum facit, q̃ ob aliã causam spiritus iam densus existat, densiorem fieri dicẽs ob dolorem, tanq̃ vt opinor & hic nos ratiocinari possimus, febrilem caliditatem ipsum omnino densum efficere. Secundo aũt in eo quod dicit, quòd à denso & multo spiritu, velut iam dictum est, sputum crudo modo viscosum redditũ, ascensum & exitum fieri prohibet: Densi enim spiritus dolor causa est: multi autem nõ hic, sed calor febrilis. Cæterùm hic valde sapienter, non magni spiritus dixit, sed multi. Magnus enim quantitate circa singulas respirationes iudicatur: Multum vero possibile est aliqn̄ ex multis paruis coaceruari. Et apparet sanè hoc manifeste fieri in pleuriticis qui magnum quidem spiritũ semel ducere ob dolorem non possunt, quamuis pluri aere ob febrem opus habeant: ob continuitatem vero actionis, æqualem multitudinem spiritus magnis respirationibus coaceruant: Quòd enim paucæ magnæ, hoc multæ paruæ possunt. Eodem modo & in peripneumonicis multo quidem spiritu opus est, verum ob locorum coarctationem parum inspiratur. Etiam hic igitur densitas multas paruas respirationes efficiens, ad æqualitatem cum paucis & magnis redigit.

† Calaber. dicat aliquis, q̃ ob paruitate inspirationis, neque hoc ẽt est dicendum.

Nomina ipsa Difficilium Respirationum, & Magni & Densi Spiritus Coniugationes, aliquot librorum Hippocratis locis explicari. CAP. 6.

NVm igitur indigebimus adhuc inquisitione syllabarum ipsorum nominũ, in hoc libro conscriptarũ sic consequenter de parua & magna respiratione, non contenti rebus ipsis adeo C manifeste ostensis? Atqui hoc non erat quælitum, an Hippocrates paruæ ac magnæ respirationis nomen noscat: reperit.n. tum in morborum populariũ libris scriptũ, tum rursus in p̃notionum libro, vbi inquit: ‖ Magnus spiritus & per multũ tps desipiẽtiã significat. verũ an duplicem nouerit densum spiritum, & alterũ ipsorũ à dolore fieri dicat, alterũ à caliditate multa in respiratorijs organis coaceruata. Quando igitur hęc monstrata sunt, superuacaneum est adhuc audire desiderare nominũ syllabas. Quandoquidem & secundũ hunc ipsum, quẽ in prænotionibus dixit sermonẽ de desipientia, cuipiam dicere licet, non rarũ & magnũ dictum esse spiritũ qui ipsam desipientiam indicet, & dictionem proferre hoc modo habentem: Spiritus magnus & per multũ tps desipientiã significat. tanq̃ sanè non idem sit, aut rarũ dicere, aut per multũ tps, aut q̃ nos nunc nomina venemur, & non res ipsas quæramus. Cæterùm qñ sanè quidam in tm̃ ad rem adsequendã rudes sunt, vt ẽt ipsa nomina audire velint, reuocabimus ẽt ipsis in memoriam duas quasdam dictiones, ex ipso de victu in morbis acutis libro sic habentes: [a] ‖ Spiritus offendens in sursum latione densus aut magnus. Hic quidem habes, si quidem desideras, nomen ipsum magnus: rursus aũt ẽt paruus, vbi ait: [b] ‖ Et spiritus paruus, & reuulsio spiritus densa ac violenta accedit. Rursum aũt in ipso prænotionum libro, [c] ‖ difficulter ferre morbum inquit, & spiritum magnum ac densum esse. Hunc quidem igitur palam ipso nomine prolato, magnum & densum scripsit. Paruum vero & densum rursus in sermone de angina, vbi ait: [d] ‖ Plurimumq̃ dolorem exhibẽt & orthopnœam, hoc est rectã spirationẽ. Quòd.n. in orthopnœis paruus & densus fiat spiritus ob coarctationẽ respirationis organorũ, haud scio an quisq̃ ignoret. Atqui etiam si talia ab ipso Hippocrate discere velimus, in libro quidẽ de victu in morbis acutis, in verbis quæ paulo antè adscripsi, docuit nos, qũo paruus & densus spiritus fiat, iuxta sputorum cohibitionem. In libro vero de articulis statim in principio sermonis de spina dorsi enarrans luxationes in posteriorem partem, in locis supra septum transuersum ex tumoribus aut morbis factas, hoc modo ait (opinor.n. præstabilius esse vt totus sermo ipsius adscribat) ‖ Quibus supra septũ transuersum fuerit in posteriorẽ partem luxatio, his & costæ non volunt in latitudinẽ augeri, sed in anteriorem partem: & pectus acutum fit, sed nõ latũ: ipsiq̃ difficulter spirantes fiunt, & stertorosi, minorem enim amplitudinem habent vẽtriculi spiritum suscipientes & emittentes. Nam & cogunt circa magnum ventriculum, collum habere in anteriorem partem luxatum, vt ne pronum sit ipsis caput. Coarctationem igitur multam faucibus hoc exhibet: cui accedit q̃ ad internam partem repit: nam & rectis natura difficilem respirationẽ hoc os exhibet, si intro repat donec repressum fuerit. Ob hanc igitur rem huiusmodi homines eminentis gutturis magis apparent quàm sani: Tuberculosiq̃ vt plurimum tales circa pulmonem sunt,

in Prog. cõ. 1. t. 24. 4ª. 194. h

A de Vict. rat. in mor. acu. cõ. 2. t. 44. 7ª. 122. f

B de Vict. rat. in mor. acu. cõ. 4. t. 33. 34. 7ª. 139. b

C in Prog. cõ. 2. t. 56. 4ª. 203. g

D Ibidem. cõ. 3. t. 16. 209. a

de Artic. cõ. 3. t. 7. 7ª. 269. c

* κερχνῶδες

ex

ex duris tuberculis ac crudis. Etenim occasio luxationis in posteriorem partem, & distentio, pluri E
mis ob eiusmodi collectiones fiunt, quibus sanè vicini nerui cōmunicauerint. In hoc toto sermo- »
ne luxationem in posteriorem partem, ob tubercula in pulmone cruda & dura fieri dicit: difficul-
tatem vero respirationis ob coarctationem locorum: appellauit aūt huiusmodi ipsius differētiam
stertorosam. At vero in libro de victu in morbis acutis, quando eorum quibus in paruitatē & den
sitatem respiratio vertitur meminit, etiam hoc ipsum ‖ orthopnœæ nomen apposuit, & stertere ip-
sos dixit. Quare etiam cùm in libro prænotionum de angina narrans dixit, ‖ Plurimumq; dolorē
exhibent & orthopnœam, non aliam quandam difficilis respirationis speciem q̄ paruā & dēsam,
sic appellauit. Omnes.n. qui ob coarctationem non sufficienter inspirare possunt, de suffocatione
periclitanī, si decūbant: & ob hoc tum thoracem totum, tum collum, rectum habere eos oportet,
vtpote cùm non paruū auxiliū ipsis ex huiusmodi figura accedat. Ampliora enim simulq; lōgio-
ra omnia respirationis organa fiunt, partim quidem per rectam figuram in directum extenta, par
tim vero minus in sese concidere prohibita & impedita. Manifestum est aūt etiam ipsum Hippo-
cratem, sic vt nos nunc dicimus, de ipsis statuere ac pronunciare per hæc verba ex libro de articu-
lis iam ante relata: ‖ Ipsiq; difficulter spirantes fiunt & stertorosi. Minorem enim amplitudinem »
habent ventriculi spiritum suscipientes & emittentes. Omnibus igitur qui ob coarctationem lo- F
corum seu organorum difficulter respirant, etiam paruus fit spiritus, & ex necessitate sequuntur
duo symptomata siue accessoria stertorosa videlicet respirationis species, quę sanè & φέγγος appel-
latur, & paulo antè dicta orthopnœa, siue spiratio recta. Et sanè velut de industria ipsa diffecans,
alterum in prænotionum libro scribit, perniciosis anginis ipsum adesse dicens, alterum vero in li-
bro de articulis: In prænotionū quidē libro, orthopnœam, in libro vero de articulis, stertorosam
respirationem. Porrò in libro de victu in morbis acutis, ambo in idem coegit Hippocrates, sic scri
bens: ‖ Partim vero ab orthopnœa & stertore suffocati. Quod.n. in libro de articulis ‖ κόρυζαν, il-
lud hoc in loco φέγγος nominauit. Vtiī aūt & alibi in suis scriptis vtrisq; nominibus velut idem
indicare potentibus. Qūquidem igitur adeo diligenter in libro de victu in acutis morbis, de omni
densi spiritus generatione enarrauit, nihil mirum est si caput tōtū & summam totius sermonis in
prænotionū libro conscripsit. Quòd vero oīa exacte tradiderit de spiritu dēso, nihil amplius opus
habeo pluribus ostendere, verùm vbi hoc solum in memoriam reduxero, q̄ aut ob dolorem, aut
locorum coarctationem, aut caliditatis multitudinem, densus fit spiritus, deinceps totum sermo-
nem ipsius Hippocratis adscribā hoc modo habentem: ‖ Quibuscunq;.n. cibus statim cōclusus ē, »
si quis non subeuacuatis sorbitionem præbeat, dolorem præsentem vtiq; exacerbauerit, & nō præ G »
sentē statim induxerit, & spiritus densior reddetur. Malus aūt hic est, reliccat enim pulmonem: & »
ilia, ac pectinem, ac septum transuersum dolore fatigat. At vero amplius dolore lateris cōtinenter »
existente, & ad calfactoria non remittente, ac sputo non exeunte, sed & crudo ac viscoso permanē »
te, si quis dolorem non soluat aut aluum emolliendo, aut venam secando, vtrū tandem ex his con- »
tulerit, verum ptisanas sic habentibus exhibeat, horum repentina mors continget. Ob has igitur »
causas, atq; alias huiusmodi adhuc amplius, ij qui tota ptisana vtuntur, septimo die aut etiā citius »
moriuntur, partim quidem mente moti, partim vero ab orthopnœa ac stertore suffocati. Tales ve- »
ro veteres syderatos esse putabāt, ob hoc maxime, non minus aūt q̄ & mortuorum latus liuīdū re- »
perīt, similitudine quadā ad plagam. Cuius rei causa est, q̄ ante solutū dolorē moriuntī: cito enim »
anhelosi fiunt. A denso vero ac multo spiritu velut iam dictum est, sputum crudo modo viscosum »
redditum ascensum & exitum fieri prohibet, sed stertorē facit, in cartilaginosis pulmonis partibus »
detētum: & cū ad hoc res ipsa peruenerit, mortale vt plurimū existit. Etenim ipsum sputum intra »
retentum prohibet quidem spiritum intrà ferri, cogit aūt cito extrà ferri, atq; sic ad perniciem mu »
tuo sese affligunt. Sputum enim retentum, spiritum densum facit: spiritus vero densus, viscosum »
sputum facit, ac lubricum fieri & elabi impedit. Si quis hanc dictionem diligenti animaduersio- H
ne in animum adsumat, ipsamq; sæpe relegat, spero equidē facile eum persuasum iri ex his quæ di- »
cta sunt. Quòd enim non magna sapientia indigeat densi spiritus in suas differentias sectio, & q̄ »
ipsam perfectè in hoc libro antea conscripserat, ob id sanè in prænotionibus valde breuiter per- »
strinxit, tanquam qui iam ad scientes rem omnem velut compendium quoddam sermonis faciat. »

Parium & Rarum Spiritum, Frigidamq; & Calidam Respirationem, omissa ab Hippocrate non fuisse. CAP. 8.

TRes quidem igitur iam nobis coniugationes difficilium respirationum inuentæ sunt. Deest »
autem adhuc quarta, in qua paruus & rarus fit spiritus. Cur igitur tandem ipsa relicta, frigi- »
dam expirationem scripsit? An quòd non alia est parua simulq; rara, alia vero frigida? Manifes- »
tum autem hoc est. Contrariam enim ipsi magnam & densam, ex immoderato calore in respira- »
torijs organis coaceruato generari demonstrauimus. Necessariò igitur parua & rara his ipsis or- »
ganis perfrigeratis erit. Et sanè duo nobis dubia soluta sunt, nempè quòd neq; quarta difficilis »
respirationis coniugatio, parua videlicet & rara, relicta sit, neque item calida. Calidam enim in al- »
tera densi spiritus parte, quæ à principio relata est, comprehensam habebimus, eadem est enim »
cum densa & magna: raram vero & paruam in frigida, nam rara & parua à frigida nihil differt. »

Cur

* cōtortiones.
* κεφαλόδυνα de Vict. rat. in morb. acut. cō. 1. t. 34. 7ª. 114. a
* φέγγος in Prog. cō. 3. t. 16. 4ª. 209. a
de Articul. cō. 3. t. 7. 7ª. 269. c
de Vict. rat. in mor. acu. cō. 1. t. 34. 7ª. 114. a
de Articul. cō. 3. t. 7. 7ª. 269. c
Ibidem, t. 32. usque ad 39. 113. f. h. & 114. a. b. c

A Cur igitur tandem non raram & paruam, sed frigidam ipsam scripsit? primum quidem quod ab euidentiore symptomate ipsam ostendere voluit, deinde quò ostenderet causam ob quā ipsam pernicioſam dicit, & tertiò ꝙ sic q̃celerrimè nos intellecturos esse suspicatus est, eandem hanc nihil à rara & parua differre, & contrariam ipsi calidam nihil differre à densa & magna. Frigidus enim spiritus omnino rarus est & paruus, velut etiā in secundo ostensum est libro. Densum aūt & magnum, eum qui inflammationē respiratoriorum organorum indicat, haudquaq̃ quis dixerit, nisi etiam calidus effletur. At verò & in eo quod apponit ad solū frigidum spiritum, ꝙ valdè iam pernicioſus est, manifestè ostendit quam sententiam de prioribus tribus respirandi difficultatibus habeat. Siquidem.n. & ex illis aliquam pernicioſam putasset, omnino vtiq; adscripsisset. Num igitur extra periculum ipsas esse opinatus est? nequaq̃, sed non quidem pernicioſas non tñ extra periculum. Perfrigerari.n. respiratorijs organis palàm pernicioſum est, cum istic sanè cor situm sit, quod principium & frontē insiti caloris esse scimus. Verùm inflammationē multam esse in ipsis, aut dolorem, aut desipiētiam, nō omnino pernicioſum est. Eiusmodi.n. caliditas in multis acutis febribus coincidit. Quot autem & quibus morbis dolor adsit, prædictum est. At verò & ipsa desipientia nō necessariò pernicioſa est. Quòd verò ita de ipsis sentiat, manifestè ostendit per consequentem
B dictionem vbi inquit. ‖ Facilem verò spirationem valdè magnam vim ad salutē habere putandum est, in omnibus acutis morbis, qui cū febribus sunt, & in quadraginta diebus iudicantur. Si.n. magnam vim ad salutem habere putauit facilem spirationem, certè non ex ra periculum semper, difficiles spirationes opinatus est. Quare aliæ quidem omnes respirandi difficultates hoc solum habent, ꝙ nō extra periculum sint: postrema autem omnium relata, supra hoc ꝙ & periculosa est, & pernicioſa, non procul à morte hominem esse annunciat: ob id igitur nō simpliciter pernicioſam ipsam esse dixit, sed etiam, valdè, apposuit. Et neq; hoc rursus contentus, intulit. Iam, tanq̃ propinquam mortem sola hæc spirandi difficultas annunciet. Adeo.n. pernicioſa est, vt mihi videatur, ꝙ neq; quicq̃ de ipsa scripsisset Hippocrates, nisi omnem modum de respirandi difficultatibus recēsere voluisset. Quæ.n. iam morientibus fiunt, ea nullum magnum momentum in prenotionibus habent. Est autem bonorum medicorum opus, non quæ idiotis iam apparent presagire, sed quæ ipsos latent, & cum nihil mali æger habere putetur, apparent. Verùm cum omnes ex ordine difficilis spirationis species scribere vellet, videtur mihi etiam huius meminisse, & amplius adhuc propter magnæ & densæ oppositionem. Hæc igitur tandem hic finem habeant.

in Progn.com. 1.t.25.4ª.194.h

Cur in prænotionum libro inæqualis respiratio & plurima, quæ ad prædicendum
C *facium, ab Hippocrate omittantur.* CAP. 9.

C Vr igitur nihil in prænotionū libro de difficultate respirationis inæquali scripsit? quamuis cognoscat ipsam non solum in secundo & sexto morborum populariū, sed etiam in primo ac tertio, & amplius in libro de victu in morbis acutis, & aphorismis, & alijs multis scriptorū suorum locis. In secundo.n. & sexto morborum popularium, iuxta præscriptam dictionem meminit ipsius, vbi ait.[a] ‖ Dupla intrà reuocatio velut superinspirātibus. Et amplius in secūdo morborum popularium, vbi enarrat quæ Lyciæ acciderūt,[b] ‖ Spiritus intrà duplicabatur, adscripsit. Hoc.n. nihil differt ab eo quod dixit, dupla intrà reuocatio velut superspirantibus. In sexto vero,[c] ‖ Si verò spiritus intus relinquatur, ait. Nam & hoc idem est cum eo quod in libro de victu in acutis dixit.[d] ‖ Spiritus offendens in sursum latione. Quemadmodū.n. quidā inspirātes non semel hoc faciūt, sed per cessationem ipsam actionē dissecant, similiter vt pueri eiulantes: sic etiam expirātes. Quin & in his quæ in eodem libro post sermonem de balneis habentur, spirituum protensiones dixit, actionem dissectam ostendens. In primo verò morborum popular.u.n in Philisco, hoc modo ait.[e] ‖ Huic spiritus, ad finem velut reuocato. Similiter.n. vt, dupla intrà reuocatio, etiam hic dictū est, reuocato. Rursus autem in Dromadæ vxore: Spiritus rarus, magnus, statim reuulsus, inquit. Nā
D & hoc similiter dictum est. In aphorismis verò etiam quid significet huiusmodi spiritus edocet, sic scribens.[f] ‖ In febribus spiritus offendens, malus: cōuulsionem enim significat. Secūdum rationem igitur in morborum popularium loco paulo ante citato, Tromadæ vxorem conuulsam mortuam esse dicit, in qua prædixerat. Spiritum magnum, rarum, statim reuulsum. Vbi sanè & maximè mirari licet, quomodo vtraque difficilis spirationis species, propriam ipsius affectionem indicauit. Non.n. solum conuulsa est hęc muliercula, sed etiam delirauit, vt quæ non solum propriā conuulsionibus spirandi difficultatem haberet, sed etiam eam quæ est desipientiæ. Quare ꝙ hanc inæqualem respirationis difficultatem Hippocrates nouerit, manifestè est demonstratum. Quòd verò etiam in prenotionum libro eam rationabiliter reliquerit, velut etiam multa prænotionis signa, consequenter fuerit dicendum: vbi prius in summa eius mentionem fecerimus, ꝙ neq; de signis circa ætates, aut regiones, aut horas, aut populares constitutiones, in prenotionum libro quicquam scripsit: & quidem integro libro de aere, locis, & aquis ab ipso scripto, & in aphorismis his omnibus in compendio relatis: Immo neque de vrinarum iudicijs, quæcunque in aphorismis scripsit, in prenotionibus recensuit: & neq; quæcunq; ad mulieres pertinent in aphorismis scripta, ad librum prænotionum transtulit: quanq̃ & hæc, & alia multa in aphorismis relata, p̃notorię medicinæ partis existant, velut ipse suis ipsius verbis indicat. In eo enim quod dicit. ‖ Si verò borealis

A 2.Epi.sec.3ª. circa medium. E t 6. Epid. cō. 2.t.10.3ª.162.d
B 2.Epi.sec.2ª. paulo post medium.
C 6.Epi.cō.2. t.17.3ª.163.e
D de Vict.rat.i morb.acut.cō. 2.t.44.7ª.122.f
E 1.Epid.c.3. t.18.3ª.121.b
F 4ª.Aph.68. Ext.ord.34.g
3ª.Aph.5.Ext. ord.20.c

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 145 sur 390

fuerit, tusses, fauces, alui duræ, emittendæ vrinæ difficultates, horrores, laterum dolores, et pectoris, B.
3ª. Aph. 6 Ext. ord. 20. e quando hic præualuerit, talia in morbis expectare oportet. Et in eo quod ait. ‖ Cùm æstas sit veri si »
milis, sudores in febribus multos expectare oportet: manifestum seipsum facit, ꝙ talia prenotoriæ »
artis partis esse iudicet. Expectare enim et sperare ac timere, & omnia huiuscemodi verba, præno »
3ª. Aph. 11. Ext. ord. 20. h tionis propria sunt. Et sanè etiam in eo quod dicit. ‖ Siquidem hyems squalida & borealis fuerit, »
ver autem pluuiosum & austrinum, necesse est æstate febres acutas, & lippitudines, & dysenterias »
4ª. Aph. 69. Ext. ord. 34. h fieri: manifestè hoc idem indicat. Et multò sanè magis, cum de vrinis scribit in hũc modum. ‖ Qui »
bus vrinę crassę, grumosæ, paucæ, non sine febribus, multitudo veniens ex his tenuis prodest: ma »
4ª. Aph. 70. Ext. ord. 35. a ximè verò tales veniunt, quibus à principio, aut breui, sedimen inest. Et rursus. ‖ Quibus vrinæ »
conturbatæ velut iumentis, his capitis dolores aut adsunt, aut aderunt. Et rursus. ‖ Quibus in septi »
4ª. Aph. 71. Ext. ord. 35. c ma die iudicantur, his nubeculam habet vrina in quarta die rubram, & alia iuxta rationem. Simi »
liter verò & quæ vesicæ ac renum affectiones indicant, in aphorismis scripta sunt, in prenotionũ »
4ª. Aph. 22. Ext. ord. 29. f verò libro relicta, item q; alia omnino multa, quemadmodum & huiusmodi. ‖ Morbis quibuscũq; »
incipientibus, si bilis atra aut sursum aut infrà subierit, mortale. ‖ Dysenteria si à bile atra incipiat, »
4ª. Aph. 24. Ext. ord. 29. h mortale. ‖ Quibus in febribus sanguinis multitudo vndecunq; eruperit, his in refectionibus alui »
humectantur. Eiusmodi itaque & alia multa in aphorismis scripta inuenire licet, ipsius prenoto- F »
4ª. Aph. 27. Ext. ord. 30. c riæ artis partis existentia. Cur igitur nihil horum in prænotionũ libro recensuit? Propterea sanè
ꝙ de acutis morbis in illo docere ꝓposuit, velut ipse tum in principio, tũ in fine libri dixit. In prin
A in Prog. cõ. 1. t. 5. 4ª. 190. g cipio quidem vbi ait.[a] ‖ Considerare autem sic oportet in acutis morbis. In fine verò vbi hæc verba »
B in Eodẽ cõ. 3. t. 36. 4ª. 211. d adscripsit.[b] ‖ Hæc verò de acutis morbis dico, & his qui ex ipsis nascũtur. Qui verò sint qui ex ipsis »
nascuntur, ipse Hippocrates rursus in eodem libro recenset.[c] ‖ Hydropes ex acutis morbis nati oẽs »
C in Eodẽ, cõ. 2. t. 1. 197. e mali. Et rursus.[d] ‖ Facilem verò spirationẽ valde magnam vim ad salutẽ habere putãdũ est in omni »
D in Eodẽ, cõ. 1. t. 25. 194. h bus acutis morbis, qui cum febribus sunt & in quadraginta diebus iudicantur. Nam & hic acuto- »
rum ex transmutatione mentionem facit, velut, in libris de iudicialibus diebus demonstrauimus.
Quin & in alijs multis locis eius libri significauit, ꝙ aut de acutis morbis, aut de his qui ex ipsis na
E in Eodẽ, cõ. 1. t. 26. 195. c scuntur, sermonem faciat. Velut etiam hoc loco.[e] ‖ Sudores optimi quidem sunt in acutis morbis »
omnibus, qui in diebus iudicialibus fiunt. Et quid multis verbis opus est? cum ipse manifestè in »
F in Eodẽ, cõ. 2. t. 37. 201. d illo libro ostendat, ꝙ multa prenotoria signa volens relinquat, alicubi quidem sic dicens.[f] ‖ Ne deci »
piat aũt te, si ipsa vesica aliquem morbũ habens, eiusmodi quandam vrinam reddat. Non n. totius, »
sed ipsius secundũ se ipsam signũ est. Nec verò apponit signa ea in prenotionum libro, sed in apho
G in Eodẽ, cõ. 3. t. 38. 212. a rismis ipsa scribit. Rursus aũt sic ait.[g] ‖ Oportet aũt et impetum morborum populariũ citò animad G »
uertere, & temporis constitutionem non ignorare: nec tũ de hoc quicquã in prænotionum libro
nos docens. Propositum n. est ipsi, vt dixi, solũ ea quæ acutorum morborũ propria sunt recense
re: quæ verò diuturnis propria sunt, omnia relinquere. Quare rationabiliter etiam inæqualem re
spirationis difficultatem, ex alio morborum genere existentem, hic reliquit. Si etenim conuulsis
† Calaber. & preinde nõ magis acutorum quam chronicarum propria vtique: cum & sine febre fiant spasmi. respiratorijs organis fit, fuerit vtiq; & diuturnorum morborum comes hic affectus, † & hac sanè »
ratione nulli, siue acuto, siue diuturno proprius. Fuerit aũt vtiq; & eorum qui citra febrem fiunt, »
velut etiam conuulsiones. ‡ Verùm ipsi propositum est in prænotionibus, de his qui propriè acu »
ti nominantur, facere sermonem. Sunt autem tales qui omnino cũ febribus continuis fiunt, velut »
ipse in libro de victu acutorum ostendit sic scribens. Sunt itaq; hi acuti, quales veteres nominaue »
runt, pleuritin, & peripneumoniam, & phrenitin, & causon siue febrem ęstuantem: & alij qui »
cunq; his consimiles, quorum febres omnino sunt cõtinuę. Nequaquam igitur conuulsiones hu »
ius morborum generis sunt, vnde neq; ꝓpriam ipsorum respirationis difficultatem simul cum his »
recensuit, quemadmodum neq; de vrinis, aut egestionibus, aut alijs omnibus, quæ in aphorismis »
scripsit, propterea ꝙ acutorum morborum propria non erant. Cur verò neq; de talibus difficilis »
respirationis speciebus in prænotionibus docuerit, in quibus aut sola inspiratio, aut sola expiratio H »
est magna, superuacaneum puto nunc explicare, vt qui manifestè in primo horum cõmentario »
rum demonstrauerim, quòd ad has quinq; difficilis respirationis differentias, de quibus nunc di »
cere desino, omnes reliquæ cõmodè reduci possunt. Neq; enim aut velocis aut tardæ respirationis »
in prænotionum libro mentionem fecit, iuxta eandem rationem: ostendimus enim quòd omnes »
aliæ differentiæ in prædictis contineantur. Quare Hippocrates vtrunq; ipsorum rectè fecisse vide »
tur, in morbis quidem popularibus diuisionem in omnes particulares spirandi difficultates po »
nens: in prænotionibus verò & aphorismis, quantum vsui erat commodum, ac necessarium.

Locus explicatur secundi & sexti libri de vulgaribus morbis de longa & breui respiratione. CAP. 10.

QVando igitur hæc nobis iam sufficienter sunt demonstrata, reliquum fuerit sanè adhuc, etiam alios restantes sermones ex omnibus ipsius scriptis exponere, initio rursus à secundo & sexto morborum popularium sumpto. In vtrisque enim his libris, consequen
2. Epid. sect. 3ª. Et 6. Epi. com. 2. tex. 10. 3ª. 162. d. ter ad primam omnium relatam dictionem, in qua omnes difficilis respirationis differentias do »
cet, hoc modo scriptum est. ‖ Sanatorium continuarum oscitationum spiratio longa, in abhorren »
tibus à potu, & vix bibentibus, spiratio breuis. Quòd sanè hic per longã spirationem, spiritus per »

longum

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 146 sur 390

A longum tempus factus, hoc est rarus, insuper q̃ magnus indicetur, in secundo libro est monstratum: quemadmodum etiam per breuem spirationem, is qui per modicum tempus fit, hoc est densus insuper q̃ paruus. Sanatorium igitur aut signum aut causam continuarum oscitationum, fieri magnum & rarum spiritum, vtrunque sanè monstrari potest: signum quidem, vt affectionis in contrarium mutatæ: causam verò quòd contrariorum contraria sint remedia. Oscitant enim & cum hiatu distenduntur continenter, ob vaporosum quendam & crassum spiritum in musculoso genere contentum, velut in alijs locis est ostensum. Quibus verò hoc contigit, statim etiam continenter expirant, vtpotè cum in expirationibus eiusmodi spiritus expurgetur & euacuetur. Si verò quis non ita continuè, sed per longum tempus expirationes faciat, manifestum est quòd præexistentes in ipso affectiones cessarunt: atque ita signum sanatorium oscitationis longa spiratio erit. Atqui longam spirationem etiam velut causam sanantem continuas oscitationes intelligere licet, atque hoc ipsum non longo sermone mihi indigere videtur. Respirationem enim ad plurimum tempus cohibere, quod ipsum spiritus detentio nominatur, qua ratione singultus sanat, eadem etiam oscitationes sanabit. Equidem faciunt hoc etiam in exercitijs omnes Athletæ, per vim expellere conantes quicquid siue humorum, siue vaporum, in tenuibus circa cutem meatibus de-
B tinetur. Ob hæc igitur spiratio longa continuarum oscitationum, aut signum, aut causa medicatoria existit. Cęterùm, in abhorrentibus à potu & vix bibentibus spiratio breuis, hoc ipsum sanè non ita manifestè, sed [a] cõiecturaliter dictum est. An videlicet phreniticos ab ipso nunc indicari putandum sit, propterea quòd alio loco dixit, [b] ‖ Phrenitici paucibibi, strepitus facilè sentientes, tremuli. [c]† atq; hoc magis quàm ⟩ quibus partes circa pulmonem & cor perfrigeratæ sunt, vt simul & per longum tempus respirent, & frigidum expirent. Breuis enim spiratio vtrisq; inducta sanatorium signum est: in perfrigeratis verò nõ solum signum, sed etiam causa. Quemadmodum enim spiritus detentio superflua euacuare potest, & ob id hanc in singultientibus, & multum oscitantibus, & cum hiatu se distendentibus, & continuè se exercitantibus, assumimus: sic continens respiratio ventilare simul & excalfacere perfrigerata poterit. Iuxta hanc igitur rationẽ etiam in secundo morborum popularium consuluit diligentiam adhibendam esse, vt excandescentia inducatur, & coloris reparandi, & sanguinis in vasa subter cuticulam colligendi gratia, tanquam sanè & excandescentia innatum calorem excitare queat. At verò quòd densiorem omnino reddat respirationem ipsa animi excandescentia, nemo ignorat. Assumemus igitur ipsam in perfrigeratis, & decoloratis, ac gracilibus, ex quibusdam interuallis, & temporibus opportunis: non sanè ita cõ
C tinenter, vt valdè facultatem offendamus, sed velut exercitationes innatum calorem corroborantes, non immoderatas facere iubemus, sed tum opportunè, tum moderatè assumimus. Sic etiam breuem spirationem, siue per se siue cum excandescentia procuramus, non sine opportunitate & modo assumemus. Porrò hic diligenter animaduertere ad sermonem ipsum oportet, & non putare eandem affectionem esse cum ea quæ nunc à nobis ostenditur, eam quam in prænotionum libro recensuit: de qua dixit, ‖ Spiritus frigidus ex naribus & ore prodiens, valdè iam perniciosus est. In acutis enim morbis de quibus in illo libro sermonem facit, huiusmodi spirandi difficultas mortem portendit: in alijs verò morbis qui citra febrem consistunt, frigiditas totum animalis habitum apprehendit, & accidit quidem neq; his extra periculum, nõ tamen penitus perniciosa. Ex his autem est & strangulatio vteri appellata, & omnino omnes apnœæ, i. spiritus interceptiones, quæ mulieribus quidem assiduè, & præsertim viduis accidunt, rarò autem aliquando & viris. In huiusmodi enim omnibus affectionibus præ multitudine materiæ frigidæ innata caliditas grauatur, ad similitudinem flammæ, quæ præ multis humidis lignis suffocatur. Quare etiam accendere quandoq; possibile est hanc, vbi materiam exuperauerit: in quibus autem consumpta materia necessariò etiã ipsa simul extinguitur, quemadmodum in ijs qui in acutis morbis sic expirant, nulla
D spes salutis relinquitur. Horũ itaq; meminisse oportet, et amplius q̃ in interceptionibus spiritus, omnem respirationem perfectè perijsse neq; suspicari possibile est, neq; sic habere apparet, si quis quod contingit diligenter consideret. Minimus aũt simul q̃ per longissimum tempus ipsis fit spiritus, atq; hac ratione plerosq; latet ac fallit: verũ si quis diligenter animaduertat, aut etiam digitũ quẽpiam naribus ægri admoueat, percipiet vtiq; respirationem. Quòd si quis etiã prę naribus pilum, aut tenuem lanã suspendat diligenter ac probè concerptam, videbit, q̃ etiam hæc ipsa mouean tur. In huiusmodi sanè affectionibus spiratio breuis, hoc est motus respiratoriorũ organorum per breue tempus, quem videlicet etiam densum spiritum appellamus, causa simul q̃ signum sanatorium existit. Iuxta eandem verò rationem continuarum oscitationum, non solum respiratio per longum tempus, hoc est rara, signum simulq; causa sanatoria existit, sed etiam magna. Vocatur.n. hæc & in secundo libro spiratio longa. Primariò etenim ea quę per longum tẽpus fit, hoc est rara, hoc nomen possidet: secundariò verò etiam magna. Atq; de his quidem sic habet.

Loca enarrantur vbi Hippocrates de anhelosis, de duplicato, de sublimi, de subdenso, ac de alijs spiritibus, mentionem fecit. CAP. II.

APponamus porrò & alia vniuersa ab ipso de spirandi difficultate conscripta. In secundo equidem morborum popularium, in Antigenis vxore præfatus, quòd anhelosa fuerit ante

A * συμβολικώτερον.

B 1. Prorrhet. com. 1. t. 16. 4°. 165 g

C †Calaber an magis cos.

in Progn. com. 1. t. 14. 4°. 194. h

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 147 sur 390

1. Epid. sect. 2. circa medium.

partũ, post hæc infert. ‖ Postea simul cum partu pus reuomuit. Quare & hoc cũ his quę à nobis dè E
monstrata sunt, consentit: anhelosi enim sunt, qui densum spiritum habent, & simul thoracem multum distẽdunt. Contingit autem hoc, aliquando quidem in affectionibus multa inspiratione indigentibus, & profectò etiam à cursu, aut aliàs quomodoeunq; vehementi exercitatione facta, eiusmodi spiritus accidit, & omnibus ardentibus febribus. Fit etiam, vt monstratum est, quando obturatio, aut compressio, aut coarctatio quædam in respiratorijs organis existit. Tale verò quiddam apparet accidisse etiam Antigenis vxori, quemadmodum pus indicauit. Huius equidẽ primæ in secundo morborum popularium spirandi difficultatis meminit. Post hanc verò eius

causa

Ibidem.

quæ Lyciæ accidit, de qua velut antea dixi, scripsit. ‖ Spiritus intrà duplicabatur, non tamen ma »
gnus, atq; hoc secundum rationem. Affectum enim erat in ipsa neruosum organorum genus, vt »
etiam absoluta vrinarum suppressio fieret, & ob hoc sanè duplicatus spiritus fiebat. Cur autẽ non

Ibidem.

magnus? An quòd erat perfrigerata? ‖ Contegebatur itaq;, inquit. Monstratum est autẽ quòd hac voce in perfrigeratis iuxta innatum calorem vtatur. Consequenter verò & de anginosis tunc

Ibidem.

factis disserens sic scribit. ‖ Spiritus his non valde sublimis: tanquam videlicet vt plurimum subli »
mis spiritus anginosis fiat. Sic autem vocare ipsi mos est paruum, & velut alicui videri possit, eo loci vsque ad fauces ingredientem, non autem ad thoracis profunditatem descendentem. Quòd F
verò eiusmodi spiritus necessariò existat in his qui quodcunque tandem respiratorium organum dolent, antea dictum est. Quæ igitur causa est, ob quam anginosis spiritus nõ valde sublimis erat?

Ibidem.

An quòd neq; anginæ species ipsis consueto more facta erat? ‖ Primum enim, inquit, fauces non

Ibidem.

inflammatæ, verùm iacentes. Deinde sic ait. ‖ Non suffocabãtur plurimi, nisi cum deglutire cupie »
bant: & omnino tota narratio de angina tunc facta illęsas permansisse ostẽdit ipsas fauces, verùm »
vicinas his partes verticulis cõlli continuas affectas fuisse. Nam & ipsa verticula luxata discessisse

no nobis

ait, partim intrà solum, partim verò in obliqua. Cùm igitur neq; aliud aliquod respiratorium organum ipsis fuerit affectum, neq; fauces ipsæ iuxta propriam rationem, sed ob cõmunitatem tantum positionis ex affectionibus participantis, meritò nõ valde sublimis ipsis spiritus erat. Etenim si penitus non fuissent fauces infestatæ, nequaquam sanè spiritus sublimis fuisset. Quando vero per consensum ex vicinis infestabantur, mediam prædictorum constitutionem accepit, moderatè densatus. Deinceps porrò ab hac constitutione, alterius meminit in Perintho factæ, hoc mo-

Sect. 3. 2. Epi. principium.

do narrationem incipiens. ‖ In Perinthum circa solstitium ferè æstiuum venimus. Deinde recen »
set totam morborum speciem, à causo ardenti febris genere exorsam, verùm vomitoriam factam,
& ad plurimum tempus inueteratam. Quin & quòd citra vomitus, causi febres his factę sunt, & G
quòd venter ipsis multa egesserit, apposuit: vt tum ex his, tum ex alijs omnibus manifestum sit, eius constitutionis causam in pituitis putrescentibus factam esse, ita vt respiratoria organa illæsa permanserint, item q; ipsum os ventris: verùm ex inferioribus partibus initium impetus sui sumperint ardentes febres. Meritò igitur ipsis neq; magnus spiritus factus est, quemadmodum his fit quibus in pulmone & corde febrilis caloris multitudo congregata est: & paruus sanè non erat omnino, vtpotè qui non dolerent, neque perfrigerati essent. Siquidem igitur paruus & sublimis nihil diuersum significant, iuxta rationem vtiq; sublimes spiritus ipsis factos esse dicit, non tamen valde. Post hanc verò constitutionem nullius deinceps difficilis respirationis Hippocrates mentionem fecit, vsq; ad illam dictionem quam primam omnium in principio huius libri apposui, cu

Ibidem.

ius initium hoc est. ‖ Spiritus parui densi, magni rari. Hanc verò totã iam antea exposui. Tempe- »
stiuum igitur iam fuerit mentionem facere difficilis respirationis, ab ipso in ægroto quodam con-

Ibidem.

sequenter conscriptæ, cuius nomen non expressit. Habet autem senis dictionis series hoc modo: ‖ Spiritus subdensus, ilia dolebat, & respirans, & cum verteretur. Apparet autem & hic æger testi monium præbere ijs quæ multoties à nobis sunt dicta. Quando enim ilia siue præcordia cum respiratorijs organis coniuncta sunt, ob idipsum sanè dolentibus ipsis, subdensus spiritus erat. Atq; H

4. Epid. non longe à principio.

hæc quidem difficilis spirationis genera in secũdo morborũ popularium scripsit. In quarto verò

In eodem, circa medium.

primum meminit vxoris Nicostrati in Cranone, quæ ‖ paruum & densum spiritum habuit. Dein de vxoris Antigenis ‖ anhelosæ non nuper factæ, sed à principio existentis, vt & tussiret semper: & de hac sanè nulla quæstio fuerit. Verùm de vxore Nicostrati in Cranone, ob id mihi videtur paruum & densum spiritum apposuisse, quòd delirauit. Dictum enim iam sæpe est quod contrarius, hoc est rarus & magnus spiritus, delirij proprius existit. Quare quæstione omnino dignum est, cur hic quidem non fiebat, verùm ipsi contrarius, qui dolorum proprius est, paruus videlicet & densus. Neq; enim in narratione ægritudinis vllius particulæ dolorem aliquem factum esse apposuit, sed neq; tumorem notabilem circa ilium, aut thoracem. Quid igitur est quod re vera illa habuit mali? Mihi equidem videtur duplex morbi species circa hanc mulierculam à duplici principio constitisse. In eo enim quòd delirauit, & collum, & os, & nasum conuulsa

* hypothesis.

habuit: manifestum fit quòd in capite cãusa aliqua ipsius morbi extiterit. Ex eo verò quòd cibus intrà conclusus erat vsque ad decimam diem, & in vrina reses eruinam speciem præ se ferebat, non paruam in hepate factam esse inflammationem existimo, per quam superna affectio victa, non potuerit secundum seipsam respirationis speciem effingere. Dictum enim est & iam antè

sæpe,

A sæpe, quòd iuxta præualẽtem affectionem ipsa difficilis respirationis species formatur. Indicat autem non minimi ipsius delirij paruitatem, & ipsa adeo senis dictio, delirare enim ipsam dixit. Solet autem huiusmodi verbo vti, vbi paruam læsionem indicare velit: quemadmodum & hoc sæpe demonstratum est. Nihil igitur miri est, cum ipsa parum quidem delipuerit, fortem verò inflammationem circa hepar habuerit, non ipsius delipientiæ, sed inflammationi propriam respirandi difficultatem euenisse. Atq; ita sanè de his habet.

*παραλλαγειν.

Quid apud Hipp. vox pneumatodes, ac de reliquis spirandi difficultatibus, ex quarto & quinto lib. de vsu. morb. CAP. 12.

QVid verò cum pneumatodem aliquem factum esse dicat, intelligere oportet? Num eum quem in libro de victu acutorum pneumatiam vocauit, ita vt pneumatodes & pneumatias idem significent? An per vocem pneumatodes is qui ventrem inflatus est, significatur? At verò quis sit pneumatias, in libro de victu acutorum ipse manifestissimè exposuit: cum prædi-
« xisset enim. ‖ Citè pneumatiæ, {hoc est anhelosi} fiunt, statim connectens infert. ‖ A denso verò
« ac multo spiritu. Atque hoc sanè etiam statim in principio huius libri exposui. Cæterùm quod in quarto morborum popularium habetur considerandum est, ipsa dictione subscripta, quæ hoc
« B modo habet. ‖ Vir metallicus, ilium dextrum intentum, splen magnus, aluus intenta subdura, pneumatodes, decolor. Possibile est enim vtrunq; & difficulter spirantem ipsum factum esse, ob iliorum affectiones, & ventrem item inflatum fuisse: multò verò magis obscurus est qui deinceps
« sequitur ægrotus, sic habens. ‖ Temænei filius habuit quid spiritus, vt viridãtis palloris esset. Nam & huic quædam valde mala hepatis affectio aderat, ob quam & difficulter spirare ipsum possibile erat, & ventrem item inflari. Color enim viridãtis palloris, malè affecti hepatis signum est. Porrò
« quod deinceps ab eo dicitur hoc modo. ‖ Maritus Lechus apud Sitodocum, arquato morbo infe-
« status, ad quem septima die ingressus sum, octaua moriebatur: neque mingens, neq; egerens, ilia magna & dura, & spiritus densus: nihil quæstione dignum habet. Duris enim non moderatè, & magnis ilijs factis, rationabiliter densus ipsis spiritus erat. Verùm penitus obscurum est quod con
« tinenter deinceps in ipsius Lechus morbo dictum est, hoc modo. ‖ Desinente autem febre, spiritus non est solutus. Qualem enim difficilis respirationis speciem habuerit, neque ipse manifestè indicauit, neque aliud quoddam eiusmodi symptoma scripsit, ex quo quis coniecturam facere possit de affectione ipsi facta. Atqui & post hanc paululum progressus, in hunc modum nar-
« rare incipit. ‖ Temænei pneumatodes. Potest ~~enim difficulter spirans~~ intelligi, potest etiam
C quemadmodum plurimi ex enarratoribus huius loci putant, ~~iuxta ilia inflata~~ dici. Verùm mihi sanè videtur melius esse, & fortassis necessarium, † ~~inflatam iuxta ilia dici, magis~~ quàm difficulter spirantem: {paululum itaque in narratione progressus. Et quodammodo facilius spirans, inquit, tanquam qui iam prædixisset de ipsa quòd difficulter spirasset. Quòd verò pneumatodes appellare soleat eos, quibus densus est spiritus, dictum quidem in superioribus est, sed & nunc manifestum est. Rursus enim in peius mutabantur huius mulierculæ, symptomata, & circa decimam sextam diem ipsam mortuam esse ait, densum spiritum habentem. Quin & quòd post hanc conscriptus æger, etiam ipse densum spiritum habuerit, ob iliorum affectionem, ipsa dictio ma-
« nifestum facit, hoc modo habens. ‖ Filius erat mulieris ipsius Apœmanti ~~sororis, ilia~~ magna, &
« splen, spiritus, egestio amarę bilis. Quemadmodum ~~enim pneumatodes, hoc est~~ anhelosos, aliquando vocat, eos, qui densum spiritum habent: sic quandoq; etiam simpliciter, ~~spiritus~~ ferebit. Nihil verò miri est, si magnis existentibus ilijs, spiritus densus fiebat. Nam etiam rursus progres-
« sus in ipso, denuò inquit. ‖ Ilia verò intenta erãt, & sanè erat etiã tussicula modicè sicca. In vniuer sum enim, veluti diximus, quando aut tumor, aut dolor quispiam in partibus iuxta ilia constiterit, paruus & densus necessariò fit spiritus. Quare neq; hoc mirabile cuipiam videri debet, q; etiam
D in ijs quæ post hæc sequuntur, cum antea dixisset, ilium submolle: apponat pneumatodes, hoc est anhelosi non valde. Si enim Laparon Græcis ~~vacuum & molle~~, hypolaparon autem subuacuum & submolle significat, in tantum sanè difficulter spirabunt, in quantum partes circa ilium ipsis malè habuerint. Moderatè itaq; ipsis affectis, moderatè difficulter spirabunt. Quemadmodum
« rursus inferius in eodem libro vbi in hunc modum scribit. ‖ Famulæ, quam recens emptam vidi,
« duricies in dextris erat magna, non valde dolorosa: rationabiliter infert, & non valde difficulter spirans. Siquidem enim duricies non valde dolorosa erat, certè neq; valde difficulter spirantem
« ipsam esse verisimile erat. Sic verò etiam in fine iam libri, de seniore narrans, atq; præfatus. ‖ Mente motus est moderatè, intulit, non valde difficulter spirabat. Semper enim iuxta magnitudinem causæ difficilem respirationem facientis, etiam ipsa difficilis respirationis magnitudo producitur. Verùm hæc quidem in quarto morborum popularium scripta sunt, quæ omnia ijs quæ à nobis de difficili respiratione demonstrata sunt, abundè testimonium præbent. Porrò in quinto mor-
« borum popularium, decimus quartus ægrotus hoc modo scriptus est. ‖ In Larissa Hipposthenes
« peripneumonia apprehensus esse medicis videbatur: erat autem nequaquam, verùm principio
« luctans, in duro loco cecidit supinus, aduersario ipsi illapso, & lauatus est frigida, & cœnauit, &
« grauior factus esse sibi videbatur. Sequenti autem febricitauit, & tussis apprehendit siccior, &

de Vict. rat. in morb. acut. cõ. 1 t. 36. 7ª. 114 b

Ibidem.

4. Epid. circa medium.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem, paulo infra.

† Alij tamẽ vertunt, difficulter spirãtẽ potius quàm inflatam iuxta ilia dici.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidẽ vltra medium.

Ibidem circa finem.

5. Epid. haud lõge à principio.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 149 sur 390

5. Epid. nõ longe à principio. ſpiritus denſus. Deinde paululum progreſſus, ‖ Quando verò tuſſiebat, inquit, dolebat pectus & E
dorſum. Nihil itaq; mirum eſt, ſic affectis partibus thoracis, denſum ſpiritum factum eſſe. Cæte-
Ibidem. rùm quod in fine ſermonis habetur, ‖ Neq; ſtertorem habuit, ad demonſtrationem dictum eſt, ęp
non fuerit peripneumonicus hic homo. Teſtimonium autem præbet hoc ipſum, ijs quæ ſtatim à principio in hoc libro à nobis dicta ſunt, quando hanc dictionem ex libro de victu acutorum expoſuimus: ‖ Partim verò ab orthopnœa & ſtertore ſuffocati. Nonus deinceps & triceſimus ægro-
de Victus rat. in morb. acut. com. 1. t. 34. 7ª. 114. a tus in quinto morborum popularium ſcriptus eſt, itidem & ipſe denſum ſpiritum habens. Adiciebam autem & hic ipſam dictionem hoc modo habentem: ‖ Puer à mulo percuſſus ventrem & he-
5. Epid. vltra medium. par, mortuus eſt quarta die, ſpiritum denſum habuit, & non intelligebat quicquam, & febris corripuit. Non obſcurum eſt in hoc, & peritonæum, item q; ſeptum tranſuerſum, vnà cum ventre & hepate inflammata fuiſſe, & ob id etiam puerum deliraſſe. Verùm iuxta delirium non habebat difficilis ſpirationis ſpeciem, maior enim affectio circa ilium, iuxta ſeſe, ipſam reſpirationis ſpeciem efformauit: minor verò penitus eſt ſuperata. Hæc quidem in quinto libro morborum popularium habentur.

Reliqua quæ de Difficultate reſpirationis ſexto libro de vulgaribus morbis continentur, ijs quæ antè dicta ſunt, concordare. CAP. 13. F

RVrſus verò ad ſextum tranſgreſſi, cuius etiam iam antea communem ad ſecundum librum dictionem expoſuimus, reliquas ſententias huc pertinentes recenſeamus. Sunt autem ferè omnes ex iam prædictis manifeſtæ. Etenim ſpiritum ſolum ſimpliciter ſcribens, in morborum concurſibus, pro difficili reſpiratione ſcribere monſtratum eſt, ea videlicet in qua denſus ſpiritus redditur: Eundem verò amplius denſatum, aſthma id eſt, anhelationem in conſuetudine habet.
6. Epid. com. 2. t. 17. 3ª. 163. c Quare in ſexto morborum popularũ vbi inquit, ‖ Si ſpiritus intus relinquatur, reſpirãdi difficultatem cum denſitate intelligemus. Similiter autem & in mulierculà in Cranone, in qua ſic ſcribit:
6. Epid. com. 3. t. 9. 3ª. 171. b ‖ Splen natura magnus, febris ardens, rubicunda, ſpiritus. prædicta difficilis ſpirationis ſpecies accipienda eſt, in qua ſpiritus denſatur. Quemadmodum etiam in filia Agaſis puella. Quòd verò differat denſus ſpiritus ab anhelatione, manifeſtè indicauit: habet autem ipſa dictio hoc modo: ‖ Fi-
6. Epid. com. 4. t. 4. 3ª. 179. h lia Agaſis puella exiſtens, denſi ſpiritus erat: mulier verò facta, ex partu non ita diu doloroſa exiſtens leuiter, magnum onus ſuſtulit, & ſtatim quidem ſtrepuiſſe circa pectus videbatur: ſequenti
Ibidem. verò anhelationem habuit, & dextrum coxendicem doluit. Deinde conſequenter, ‖ Spuebat ſpumoſum, inquit, ab initio autem erant florida. Equidem ex toto acceſſoriorum malorum concurſu manifeſtum fit, quòd tuberculo in reſpiratorijs organis inueterato & ęgrè concoctili rupto, hęc G
expuerit: & quòd ob hæc tubercula denſi ſpiritus fuerit. Porrò inferius in eodem libro circa conſtitutionem, quam hoc modo incepit: ‖ Tuſſes cœperunt circa ſolſtitium hybernũ. ‖ Quibuſdam
6. Epi. ſect. 7ª. Ibidem infra. verò & ſpiritus ſimul ſublimis fiebat, inquit. Et ſanè quòd ſublimis ſpiritus eſt paruus & denſus, in ſuperioribus explicauimus. Et profectò etiam anginas circa illam conſtitutionem factas eſſe ait. Malè itaque ſentiunt qui ſublimem pro magno dictum eſſe putant, proptera quòd hic thoracem ſublimem & eleuatum facit, ipſum plurimùm diſtendens. Progreſſus autẽ paululum, ‖ pneu-
Ibidem paulo inferius. matias nominat quoſdam: et dictum etiam de hoc eſt antea, quòd aut inflatos, aut anheloſos ſic vocat. At verò qui deinceps ſcribitur, Spiritus obſcurus, paruus eſt, & propterea non apparens, qualis & in interceptionibus ſpiritus, & in ſuffocationibus vteri concomitatur: atq; huiuſmodi quid-
Ibidẽ inferius. dam vult etiam ex ipſa dictione indicare, quæ ſic habet: ‖ Et ſpiritus tabeſcentibus obſcuri mali, & non parientibus, & quicunque alij tales ab eadem conſtitutione. Mulieres etenim non parientes, (ſunt autem hæ omnino quæ non probè purgantur) maximè à ſpiritus interceptionibus apprehenduntur, quemadmodum ſanè etiam quæ diutius maritis ſunt viduatæ. Quare ſpiritus qui non manifeſtè inſignes ſunt, neque nobis patentes, eos obſcuros appellauit. Ex his igitur progreſſus quiſpiam inueniet, & citra meam vlteriorem opem, omnia alia de difficili ſpiratione dicta, tum in H
genuinis, tum in ſpurijs Hippocrati inſcriptis libris: quanquam nos ferme omnes genuinos in hoc ſermone locos recenſuerimus. At vero, quandoquidem & hi qui ad Theſſalum filium ipſius referuntur, & qui ad Polybum generum, itidem artis Hippocraticæ ſunt. Et non procul ab his abſunt ea, quæ Euryphontis eſſe videntur, feruntur autem inter Hippocratica ſcripta. Si mihi ocium contigerit aliquando maius, alium adhuc quartum adijciam librum, in quo exponam ea quæ in reliquis Hippocrati inſcriptis libris continentur, de reſpirationis difficultate. Nunc verò alijs rebus inſtantibus ac vrgentibus, ad illa non tranſibo.

Galeni

GALENI LIBER DE PLENITVDINE

Victore Trincauelio interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Refelluntur Empiricorum Indicia, quibus Plenitudinem comprehendi arbitrabantur, ac vera Ratio explicatur Plenitudinis intelligendæ.

Quàm confuse medici qui Galeni tempestate vixerunt, de Plenitudine locuti sint, & qui nam Ipsorum à Galeno increpandi. CAP. 1.

Icuti nullum est, quod nostra tempestate in ore omnium ferè medicorũ crebrius versetur, q̃ plenitudinis vocabulum: ita nec aliud facile inuenias, quod ab illis magis ignoretur. In his enim si qui ad exposcendam, atq; etiam reddendam rationem idonei sunt, quum ab aliquo interrogantur, quid tandem ipsi plenitudinem appellent, respondent eorum quàm plures nomen id, quemadmodum etiam multum et parum, ex comparatione ad alterum dici, & proinde neq; mensura aliqua definiri posse: quod enim cum altero collatũ multum est, hoc alterius comparatione, non nunquam parum erit. Sed si mox ab illis petas, vt rem eam explicent, cuius collatione dicatur plenitudo, eorum quidam statim minus vocales quàm pisces redduntur: alij vero vsque adeo multa, & ea absurda garriunt, vt quid ipsi velint, minime possis intelligentia consequi. Reperiuntur tamen aliqui quamuis rarissimi, qui aiunt, multum & parũ intelligi viriũ cõparatione: è quibus si rursum sciscitaris, quid ipsi vires vocitent, ne respõdent quidẽ nõ nulli: alij vero, si tñ aliquid pronuntiare audẽt, ita respõdent, vt alter alteri nunquã consentiat. Quin & eorũ plurimi q̃cunq; potius alia interpretãtur, q̃ vires. Si quis tñ inter illos reperiatur, qui eousq; sapiat, vt vires dicat esse effectricẽ substãtiã, aut effectricẽ causam: & mox ipsum, si sit aliqua huiuscemodi substãtia q̃ animal gubernet, primũ roges, & deinde vt exponat quid tandẽ ea sit: is ad hanc qõnem ne respondet quidẽ, sed aut oĩno silet, aut adeo sua oratione aberrat, vt qñque illum tacuisse satius fuerit. Quòd si in his quoq; aliquẽ eò prouectũ disciplinę inuenias, vt licet quę nã sit viriũ substantia proferre nequeat, ex functionibus tñ cõiectura saltẽ eas esse assequatur, is subinde interrogatus, nũ ea q̃ ab Asclepiade, et ab eius ẽt sectatoribus, & p̃terea à Methodicis, de eo quod nullæ sint vires, literis tradita sunt, vnquã perpenderit ac dissoluerit, ne nouisse quidẽ ipse videẽ, si aliquis vnquã hac de re ab illis sermo fuerit habitus. Porrò, q̃ qcunq; nullas esse vires cõtendunt, negẽt illarũ cõparatione plenitudinẽ intelligi, aut cõsistere posse, satis cõspicuũ est: qppe quũ fieri nequeat, vt plenitudo ex collatione ad eã rẽ aut intelligatur aut cõstituatur, q̃ nusquã cõsistat. Credunt siquidẽ hi ex sola vasorũ capacitate haberi, q̃ aliquid multũ aut parũ esse dicatur: immo qñque ne nominant quidẽ inter initia plenitudinẽ, nec aliq̃ ab ipsa euacuationis indicationẽ depromũt, sed à sola cõstipatione (eã grece ἐνεῴνωσιν dicunt) quã nec oẽs deinde (vt alibi mõstrauimus) eodẽ mõ exponũt. Est sanè & alius quidã tertius chorus, q̃ neq; nouit si aliqua sit facultas nec ne, atq; ẽt se id alioq; pquirere nõ ,pfiteẽ: vtpote qd̃ sibi ex signis qbusdã manifesto circa ęgrotãtes existẽtibus lõga experiẽtia obseruatis, inuentã fuisse euacuãdi rõnẽ asserãt: q̃ mox interrogati quę nã ea signa sint, vasorũ inquiunt distentionẽ, ruborẽ, grauitatẽ vniuersi corporis, pigritiã ad motũ, mẽbrorum q̃; tẽtionẽ: addidere p̃terea ex ipsis nõ nulli lassitudinis, et cuiusdã quasi vlcerosi affectus sensum, & priorẽ vitã in otiũ, & copiosioribus alimẽtis trãsactã, suppressas q̃; solitas vacuationes. Nimirũ in hac syndrome (sic.n. illi symptomatũ conuentũ appellãt) obseruatũ esse aiũt cõferre, si vena seceẽ. Isti igitur nõ à se ipsis mõ, sed à qbuscunq; ẽt alijs mortalibus, auferũt rõnem: profitentur siquidẽ ex experientia oĩa reperiri. Alij vero (vt modo à nobis dictũ est) rõnem sibi qdem p̃ter ea ex vsu esse aiũt: eorũ tñ quidã nullas oĩno esse vires: qdã eas sanè esse volũt, sed nolũt illarũ substantiã cognosci: vt tandẽ rarissimi sint, q̃ vel q̃ vires sint, vel quę nã

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 151 sur 390

demũ earũ sit substãtia ꝓnũtiare audeãt: imo neq; ij eundẽ numerũ, vel eãdẽ earũ ꝓferãt substãtiã. E
Quin & illorum qui nobis commẽtaria reliquere, alij facillime se expediunt, de vnica semper, quæ animal gubernat differentes, nullam q; ad id rationem vnquam afferunt: alij vero demonstrationẽ quidem adducere conãtur, sed mox contendunt non esse eas plures quàm vnã. Quicunq; ergo statuerit in corpore laborantis consistere plenitudinem: necessum habet vt à medicis qui Empirici, qui q; Methodici dicuntur desciscat, atque dicat plenitudinem, aut vasa respicere aut vires.

Aduersus eos qui Plenitudinem, aut sola grauitate, aut Vasorum tensione metiebantur. CAP. 2.

QVare nos quoq; disputationẽ cum Empiricis ac Methodicis differamus, & ad eos nostram conuertamus orationẽ, qui se artẽ aiunt ratione pertractare. Sunt tamen in his, qui hoc nostro æuo florent, quidã vsq; adeo audaces, vt à sectis sibi nomina imponant, qui tamẽ ne nouere quidẽ quid ad eas attineat. Hos igitur sæpe audias, quũ ægrotantes adeũt, dicentes, plenus hic homo, est, & proinde vena illi secanda: qui vbi de ratione aliqua sit habita mentio, statim se vel Methodicos esse vel Empiricos aiunt. At nos (vt modo diximus) eos aggrediamur qui analogismo vtuntur, primum q; cũ illis disseramus, qui ex ipsis tantũmodo viribus plenitudinẽ metiũtur: quippe hi videntur nunquã vtres vel culeos prẽter modũ repletos vidisse, nec se etiã plus, q̃ par esset, vnquã impleuisse cibo, ita vt inde ventriculus distenderetur, neq; vel in vesica lotũ copiosius q̃ ipsius ratio exigeret, vel in aluo stercus cõgessisse. In huiuscemodi etenim corporis statibus omnibus, eorũ instrumentorũ vnumquodque ita aperte distenditur, vt nisi cito quod superfluũ est, excernatur: homini nõ parũ afferat molestiẽ. Verũ enimuero, neq; res eundẽ sensum excitat quũ grauis est, vel quũ mordet, vel quũ alia aliqua qualitate infesta est, q̃ nulla exprimi oratiõe possit. Vnde sæpe vulgares hoc ipsum absq; vlla ex dogmate quopiã pertinacia interpretãtes audimus: qui se nõ nunquã ex cibis quos moderate etiã ingessere, premi, & grauari, nõ nunquã vero morderi, et erodi affirmãt, sepe, dũ id quod ipsis accidit exacte narrare nesciũt, se fastidio quodã teneri aiũt: nã neq; istorũ sensus, in hoibus cũ eo qui ventriculo prẽ nimia ciborũ copia intento atq; etiã distento oboritur: idẽ est. In his liquidẽ, statibus, se periculũ subite aiunt, ne rũpatur ventriculus, qppe quẽ nos etiã distentũ videmus: sicuti cõtractũ quũ se grauari dicunt. Nec secus ꝑterea vesicẽ euenit, in qua alia nimirũ affectio est, quũ illa humoris plurimũ: alia vero quũ eius parũ continet, quum q; grauat: dum.n. ex plenitudine distenta est, facile videas plurimũ illius excremẽti excerni: vbi vero grauatur, paucissimũ quidẽ, frequẽtissime tm̃, vtpote q̃ neq; tandiu, donec repleatur, expectare possit: sed cõtinuo quod noxiũ est eijcere cupit, quemadmodũ & quũ à mordaci illius qualitate stimulatur, assidua qppe tũc quoq; fit excretio. Nimirũ vbi illa à re contenta, quasi quodã grauatur onere: haud quis, & si nõ distendatur illius tunica, recte hoc dicat: nẽpe q̃ illa male quidẽ se habet, attamẽ id quod eã aggrauat, minime multũ est. Porrò hęc ita aiũt illi qui in hac opiniõe primarij sunt, qbus alij aduersantur qui cõtra sentiũt. Nos vero ex vtrisq; sciscitabimur, nũ eadẽ sit molestia qua vesica afficitur, quũ sic est vndequaq; distenta, vt disruptionis periculũ imminere videatur, nec amplius id quo referta est, sustinere possit: & quũ sentit aliqd sibi esse oneri, aut mordicare. Illi nanq; q vasorũ amplitudine semp plenitudinẽ existimãt, rursus hac etiã parte his satis prõpte assentiunt, At, q ex ipsius viribus: se ad has interrogationes difficiles reddũt, nec nõ & varijs subiascũtur modis, iusq; deq; his obsistere conantes, qui nequaquã admittere hanc quoq; esse plenitudinẽ velint. Nos ergo cupiẽtes istorũ cõtentiones dirimere, vtrosq; ad cõcordiã inuitauimus: & illos qui nolũt vnquã plenitudinẽ dici ex rei cõtinẽtis capacitate, qbus cũ etiã primũ disputationẽ institueramus, hortati sumus vt memores q̃ mẽbra, dũ nimis repleta distẽduntur, dolẽt: veritati tandẽ acqescant. Eos aũt qui hac tm̃ rõne plenitudinẽ cõsistere putãt: vt cõcedãt id quod graue est alicui, esse ẽt illi, dũ grauat, multũ. Atq; rursus ẽt vtrosq; monitos volumus, q̃ ipsi his aduersant, q̃ liquido apparẽt: priuatim vero illis qui ad ipsas tantũmodo vires plenitudinẽ intelligi dicũt, tũ peritonæũ prẽ cibo H
rũ copia rũpi aut dilatari: tũ vero exterius idipsum vtres ac vesicas pati ostẽdemus, immo & dolia, quũ plena fuerint re flatuosa, aut alioq violẽta. Sed & hoc ex illis ꝑcuntabimur. Nũ hi q̃ sanguinẽ e pulmone, rupto vase aliquo reijciũt, citra tm̃ ictũ aliquẽ, aut casũ, aut externã aliã huiuscemodi occasionẽ: videant illis in eũ affectũ ob nimiã q̃ supra modũ vas distẽderit, plenitudinẽ icidisse? Seorsum aũt, & alios cõmonebimus, nõ posse pusillũ infantẽ onus aliquod ferre, quod iuuenis boni habitus vel facillime gestabit: leuissimũ qppe id erit adolescẽti, quod infanti (vt ego quidẽ arbitror) futurũ est grauissimũ. Nũ igitur id quod quis nequit portare, nõ appellabimus onus? vel id quod ita graue est non appellabimus multum? vel onus quidem appellabimus, graue q; multũ autem nequaquam? Sed si sic, non erit amplius de re, sed potius de vocabulis contentio. Alioqui enim ne homo quidem ille habendus esset, qui nunquam se grauari diceret, quamuis illi, vel viginti talenta humeris ꝑponas. Ac ijs quidẽ qui temperanter se gerere volunt & hęc satis sint: nihil vero vnquam inuenias, quod illis satisfacere possit, qui seruili cuipiam dogmati se addixere.

Quotuplex sit Plenitudo, ac de vi contentrice aduersus Stoicos & Herophileos. CAP. 3.

QVappter illos missos faciamus, imo (si verũ fari opus sit) eos à nobis facessere iubeamus: ꝑgenuos vero & veritatis amicos, alloquamur. Itaq; subiecimus duas esse tũ notiones, tũ relationes

plenitudo

A nes multitudinis: alterã ad ~~robur vires q̃ illius qui defert: alterã ad eius qui suscipit capacitatẽ~~. Itaq; hęc ipsa supponamus, & subinde, q̃ sint vniuersæ animantis vires, atq; etiã, quomodo plenitudo, q̃ fm earum vnamquanque consistere potest, & curanda & agnoscenda sit, perscrutemur. insup vero quot sint eorũ humorũ species, qui vel vires aggrauẽt, vel ab ipsis vasis sustineri nequeãt. In his nanq; operæpretiũ est diligentẽ & eximiũ medicũ versari, nõ aũt in cõtẽnendis euidentibus rebus, quæ cuiuslibet demõstratiõis initia sunt. Sed nil fortasse mirũ est, si hoc ipsum ab istis ignoret, qui nũquã de demõstratione aliquid vel quęsierint, vel inuenerint, vel didicerint, aut exercitationẽ aliquã ei adhibuerint. Vnde adeo inepti sũt, vt siquis eorũ his cõmẽtarijs occurrerit: statim speret me primũ ea oĩa in hoc opere demõstrasse, quę eũ oĩno nouisse opus sit, qui exacte de plenitudine disquirere instituerit, & se subinde ẽt cuiuscunq; plenitudinis tã cognoscẽdę, quàm curãdę rõnem inuenturũ: ignarus, quo'd si res vsq; adeo magnæ eã haberẽt naturã, vt possẽt vnico opere mõstrari: vtiq; ars nequaquã lõga foret. Iã aũt nos in ijs libris, quos de Platonis Hippocratis q̃ decretis edidimus, satis mõstrauimus quo'd alia ea vis sit, q̃ in venis cõsistit, & alia ea q̃ in arterijs, aut in neruis. vbi ẽt id docuimus quo'd ~~cor quasi fons & origo facultatis~~ venarũ sit: ~~neruorũ aũt, cerebrũ~~: vt venarũ, iecur. At in libro de Elemẽtis iuxta Hippoc. ostẽdimus substantiã eorũ oĩum, quæ genera

B tioni & interitui obnoxia sunt, à quatuor qualitatibus immutari per totã: humore, inquã, & siccitate, calore q̃ & frigore. & ex harũ ~~certa quadã tẽperatura, oĩum~~ corporũ, substantiã, & proinde ẽt viriũ earũ, quæ corpus nostrũ gubernant, constare: quippe quæ nõ sit nisi ipsius tẽperamẽti quædã proprietas: q̃d à nobis & in libro de naturalibus facultatibus mõstratũ ẽ, & seorsum in alio quodã cõmẽtario: in pluribus vero ac varijs alijs libris nos sæpissime signa cognoscendæ plenitudinis quæ ad ea vera genera attinet, & deinde ẽt vniuscuiusq; eorũ sigillatim, quæ in illis vtrisq; generibus cõprehensa sunt, explicauimus. Vtrunq; aũt dixi, id inquã quod viriũ comparatione æstimaẽ, & id quod illius cõparatione ~~quod vocant~~, ἔγχυμα, quasi infusum dixeris: sic .n. ipsi appellant id plenitudinis genus, quod ex loci cõtinentis ~~capacitate mensuraẽ. Id vero non mõ in~~ animantibus reperitur: verũ nihilominus in rebus quoq; inanimis, quẽadmodũ in vestibus, vinculis, pellibus, vasis q̃ tũ fictilibus, & æneis, tũ ferreis, tũ vero in oĩbus alijs quæ vel ex ere, vel ex argento, vel ẽt ex stãno conficiunẽ: rumpunẽ siquidẽ hæc oĩa quum multa replenẽ flatuosa substantia. Nisi quis fortasse sit, qui velit asserere, huiusce generis plenitudinem vim contentricẽ respicere, oblitus sententiæ illius, cuius inter initia, quantũ ad viriũ nomen spectat, nos meminimus, vbi diximus, vim esse causam effectricẽ. Quã siue δραστικὴν græce dixeris, siue ποιητικὴν, nihil hoc referre puto, sicuti ne

C que aduersabimur, si qs nõ effectricẽ cãm, sed substantiã ipsam facultatẽ dicere voluerit: quia id tm in hoc sermone seruari volumus, vim esse effectricẽ tantũmodo, non aũt materialẽ, aut patibilẽ, dicas mõ vt lubet, vel cãm, vel substantiã. Etenim si hoc seruauerimus, constabit profecto quo'd vis

Vis. Actio.

sit cã alicuius actionis, quam mox necesse est esse motum ab agente in id quod patitur: sicuti & affectus qui in patiente est, motus erit, ab agente in rẽ patientẽ. Vnde vires suã quidẽ ex alterius cõparatione notionẽ hñt: esse vero ex relatione ad alterũ. Quo'd aũt quippiã in seipsum aut agat, aut aliquid efficiat: omnẽ mentis captũ excedit, sicuti ẽt quo'd se ipsum aliquid contineat. Nã Stoici, qui quammaxime cõtentricẽ vim introducere nixi sunt, posuere alterũ esse id quod continet, alterũ vero quod cõtineẽ. Spirituosam etenim ~~substantiã, id quod cõtinet. materialẽ, quod continet~~, esse volunt. Et proinde aerẽ & ignẽ continere autumãt: contineri aũt aquã & terrã. Nonnulli tm, qui se Herophileos appellari volunt, ne somniantes quidẽ hæc vnquam intellexere: & tm de contentrice vi subinde pronuntiare audent. Nimirũ fatentur se ignorare si sit aer, aut ignis, aut vtrunque id quod lapides, ligna, cætera q̃ huiusce generis contineat: id tm affirmant ꝓ omnino aliqua vis sit, quæ hæc oĩa contineat. dilaberentur etenim, ac diffluerent, nisi aliquid esset quod ea continere, & cõpesceret. Qui mox interrogati num huiuscemodi proloquio, oĩa inquã re cõtinẽte egere,

D ipsi in suis sermonibus vti audeant, vel ne: idipsum prõpte statim affirmant, interrogationi q̃ assentiunẽ. Sed si deinde ad aliquod absurdum deducanẽ: id omne in ea reijciunt, quæ à nobis afferunẽ: quin & cõtra eos qui ipsos sic interrogarũt, indignanẽ, perinde ac si & importuni nimis sint & sophistæ. Is .n. mos inter medicos hac ipsa tẽpestate in primis inualuit, vt de decretis maximis audacter statuant. quũ vero redarguũtur, moleste ferant, eos, à quibus fuerint, redarguti, sophistas appellantes. At nos qua rõne in absurda inducendi sint illi, qui posuerit rẽ quãlibet aliqua egere cã, à qua contineat, iã exponemus. Causa cõtentrix, quæcunq; illa sit (nã Herophilei se illã ignora re fatenẽ,) aut res quæpiã erit, vel nihil prorsus. Si dixerint illã nihil esse: admirabilis sanè est hæc istorũ sapientia, qui velint rẽ vnãquanq; eo egere vt cõsistat, quod nihil prorsus sit. Sed si cãm cõtentricẽ in rebus ponant: id statim meminerint, ꝓ ipsi primũ affirmarũt rẽ quãlibet, vt sit, cã cõtentrice egere. Quo deinde fit, vt sit necesse, & illã cãm altera egere cã, ex qua cõsistat, & mox hanc ẽt quapiã altera, vt res tãdẽ sit in infinitũ abitura. Quo'd si dixerint rerũ alias q̃dẽ aliqua alia cã, vt sint, egere, alias vero ex seipsis hoc habere. Primũ quidẽ sciuerint ipsi, se nõ amplius decretũ id seruare, quod inter initia statuere, quod q̃ verissimũ esse prædicabãt, rẽ nimirũ vnãquanq; vt esse habeat, indigere cõtẽtrice cã. Mox vero quo'd illis lõgissima opus sit oratiõe, vt explicẽt cur hæc ea egeãt, illa vero secus: ac deinde quodnã sit id quod vel his, vel illis annumerandũ sit. Nã nõ mõdo multi ex Herophileis, sed & ex Stoicis iuniores, nullã afferũt demõstrationẽ, ad ostendẽdũ, ꝓ spiritus &

ignis

ignis & sese, & alia ẽt cõtineãt: terra vero & aqua alio cõtinẽte indigeãt. Primo etenim aspectu, quod durũ ẽ renitẽsq; & dẽsum, potius cõtinere videri posset: cõtra vero, quod molle cedẽs rarũq; est, altero indigere à quo cõtineret. Hi tñ nõ solũ nulla allata huiusce rei demõstratione, suo decreto fidẽ haberi volunt: verũ nec animaduertunt se ea statuere q̃ ipsa secũ pugnẽt. Illa siquidẽ maxime volũt vim cõtinẽdi habere q̃ tenuissima & mollissima sunt, aerẽ inquã & ignẽ, & hęc eadẽ prę terea in cã esse cur tũ aqua, tũ terra dura solida q; sint, quasi possit qdpiã alteri eã aut vim, aut naturã, aut actionẽ, aut qualitatẽ impartiri, cuius ipsum sit exps. Nos ẽt apte videmus, ita nihil ab igne cõtineri, vt magis ab eo oĩa dissoluant. Quũ vero cõtra Stoicorũ suppositionẽ aliàs plenius disseruerimus, ad Herophileos redeamus: vt tñ hic ẽt nobis satis fore putemus si testemur, ꝙ ille qdẽ q̃ sectæ eorũ author extitit, cõtra q̃ par esset, se gessit: qppe q̃ i multis, vbi ĩ prõptu sũt demõnes, dubius fuit: ea vero ipse, pmulgauit qbus nulla poterat afferri demõ, q̃q; nõ nisi falso statui poterãt.

Quibus in partibus prompta sit vel difficilis, Plenitudinis facultatem grauantis dignotio. CAP. 4.

QVare his quoq; relictis, vñ diuertimus redeamus, & dicamus, ꝙ quotiescũq; p̃ multitudine aliq̃d nimis distẽdit, aut distũpit: affectus is ad cõtinẽtia vasa ptinet, nõ aũt ad aliquas vires: quũ vero grauat, ad sensitricẽ facultatẽ. Nã neq; id ipsũ oĩno ad vires oẽs spectat: naturales n. vires ab hoc affectu, grauari nimirũ alienæ sunt. Itaq; si recte à nobis ĩ cõmẽtarijs de naturalibus facultatibus demõstratũ est, inter eas vnã esse q̃ ea attrahat q̃ sibi idonea sint, alterã vero q̃ hæc ipsa alteret, tertiã, q̃ cõtineat, quartã q̃ eorũ expultrix est q̃ aliena sunt: alia sunt inquirẽda indicia ad cognoscẽdã Plenitudinẽ p vnaquaq; ex his viribus. nã neq; grauitas in his sufficere põt. Imbecillis siquidẽ uẽtriculus vi sensitrice maxia p̃ditus ẽ, qua ea sentit q̃ grauia sibi sunt: arteriæ vero atq; venæ sensu retinẽt, sed aliũ. In neruis quoq; an eiusdẽ generis sensus reperiat vel cuiuspiã alterius: lõgiore ad id exponẽdũ, & illi fidẽ faciẽdã egeret oratione. Porrò qbus signis sciẽter cõprehẽdi possit arteriarũ plenitudo, q̃ ex collatione ad earũ vires cõstat: in cõmẽtarijs de pulsibus exposuimus. Horũ quoq; oĩum, ignari sunt ij, q ita facile quotidie nomẽ plenitudinis in ore hñt. Venarũ vero nec ego signũ aliquod vnquã, quo id ex sciẽtia haberi possit, neq; ab alio quopiã literis mãdatũ reperire potui. nã neq; quispiã nobis prior de ipsis viribus sciẽter disseruit. Sanè Philippus atq; ẽt Archigenes earũ cõtẽplationẽ parũper attigere, sed eorũ nemo rẽ ipsam absoluit: ratio attñ huiusce p̃sentis sermonis exposcere vr, vt nõ mõ hæc ipsa disquirant, verũ ẽt vt de Plenitudine agatur, q̃ sigillatim quascunq; particulas occupat: iecur inquã, cor q;: & renes, & crassum intestinũ, & cerebrũ, & p̃terea ossa. Horũ itaq; quæcũq; vel parũ sentiunt, vel oĩno sensus sunt exptia, nequaq̃ parẽ cũ vẽtriculo, aut vesica excrementorũ, q̃ in ipsis cõgesta sunt, sensum retinẽt: sed aut oĩno exiguũ, aut penitus nullũ. exiguũ quidẽ vbi maxima fuerit plenitudo: nullũ vero, quũ illa nõ multa fuerit. Nã in pulmone, iecore q;, atq; ẽt in renibus aliquis nõnunq̃ oborit alicuius põderis sensus. In ossibus quoq; nõnulli q̃ñq; grauitatis sensum pcepere, qui tñ admodũ obscurus sit. At ẽm cerebrũ non suboscurũ nõ: sed perq̃ manifestũ ẽt nõnunquã sui sensum grauitas excitat. In partibus aũt sensu vacuis, nullus põt nedũ grauitatis, sed nec alterius ẽt symptomatis sensus haberi. Sensu vero carere vident ossa nõ nulla. adeps quoq;, & glãdulæ q̃dã, & oẽs prętera medullę sensus expertes sunt: cerebrũ tñ ac ẽt medullã spinæ dorsi nõ nulli in sentientibus particulis collocãt. Tutius tñ poterit quispiã de carne qua gibba iecinoris pars cõstat, quã nõ nulli medici παρέγχυμα, quasi infusionẽ dixeris, appellãt, asserere ꝙ absq; vllo sit sensu: quippe quũ illi nullus vlla ex parte neruus iseraĩ. De parte aũt illius caua facile põt aliqua suboriri dubitatio. Nerui. n. illi, qui iecori iuxta portas distribuunt, eo exiles sunt, vt solã ipsius mẽbranã videant cõtexere. Nec minus prætera aliqua offert de renibus liene q; dubitãdi occasio & lõge ẽt magis de pulmone: quũ ille sensus põderis, qui in his visceribus nõ nunquã exorit, in mẽbranã & tunicã, qua ea inuoluta sunt, potius referri possit q̃ in ipsa viscera, id q; in pulmone præsertim & iecinore. hæ. n. partes quasi suspẽsæ pendẽt, nec stabili loco suffultæ hærẽt. Et sanè qui ẽm ea viscera laborant, sæpissime supiora ad clauiculã vsq; dissẽdi manifeste sentiũt, sicuti quũ iecur tumore aliquo, aut grauedine tenet: adeo. n. frequenter is affectus oẽs ferè hoies inuadit, vt fœlix admodũ ille videri possit, qui totò suę vitæ curriculo illius nunquã sensum habuerit. Sed & Hippocrates ait. ‖ Grauis dolor ad renes pueniẽs. Quin & pulmo, (vt oẽs ferè medici prædicãt) grauitate tentat, siquis tumor idipsum viscus occupet. Medicorũ tñ quãplures de Plenitudine ita præposterè pnuntiãt, vt de his nihil cõquirere velint, immo nõ nulli neq; id quidẽ inuestigãt, ꝙ q̃ñq; per vniuersum corpus, q̃ñq; secundũ vnam quampiam vel etiam secundum plures partes plenitudo consistere potest. Verũ operę pretiũ fortassis fuerit, vt ab his oĩbus difficultatibus (si tñ sic tibi libeat) nos cõtineamus rebus q; facilioribus versemur.

6. Epid. sect. 1. tex. 6. 3°. 155. c

Quæratione Plenitudinis in singulis partibus notæ inueniendæ. CAP. 5.

POrrò nihil facilior ea via vr, vt à grauitate rursum exordiamur, ea sigdẽ euidẽtissimũ signũ est plenitudinis illius, q̃ ad vi sensitricẽ spectat. Vbi primũ inquirẽdũ ẽ, nũ grauitas ex necessitate multitudinẽ cõsequat, vel illã potius anteceda t: nã neq; eadẽ ratio est, ꝙ põdus pcedat, vel ꝙ subsequat. Quippe rei veritas hæc ẽ, qd̃ si in aliqua particula q̃ sensus particeps sit, vlla aggreget humorũ multitudo, in ea statim grauedinis quoq; sensus excitat: neq; tñ quotiescũq; põdus loco alicui isẽderit, ibi ẽt humorũ multitudo cõgesta erit: quũ vis si imbecillior fiat, possit ex ipsismet solidioribus mẽbris grauari, quẽadmodũ in corporibus resolutis euenire solet: prę resolutiõe. n. ibecillio-

ribus

A ribus factis musculis, quorũ ea erat functio, vt mẽbrũ id resolutũ mouerẽt & trãsferrẽt: sentit ille q̃ resolutus ẽ, in motu grauitatẽ: ita tñ vt id quod infirmũ ẽ sibi ipsi graue minime sit: musculus nimirũ aut neruus, aut qcqd sit tãdẽ id, qd̃ primũ mẽbra mouet. Is sigdẽ affectus q̃ grauedo appellat, ea natura cõstat, vt & ab altero, & ĩ altero gignat: põt nẽpe ipse neruus, aut tẽdo, aut musculus, aut qcqd illud sit qd̃ nos mouet, fieri se ipso iualidius ibecillius q̃: vt vero sibi ipsi graue sit, fieri sanè nequit. Porro id si robustius fiat, validiores q̃ antea functiões edet: si vero imbecillius, lãguidiores: quẽadmodũ musculus (si is tñ sit q̃ crus moueat) quũ bene valet, valide eã illius mẽbri ptẽ, cui à natura insertus ẽ, attrahet: si ꝑterea in optimo fuerit cõstitutus habitu, munus id validissime obibit: morbidus vero factus, iualide: imo si vires resolutas habuerit, lãguide. Quod si nõ musculus, sed neruus sit, q̃ musculũ ipsũ moueat, is ẽt pro sui valetudine, vel morbo, bono habitu, & infirmitate, illa eadẽ in mouẽdo mẽbrũ aget, q̃ de musculo mõ diximus: nec secus ẽt si dixerimus spiritũ esse id qd̃ primũ mouet ipsũ crus, hæc.n. eadẽ in ipsum erũt referẽda. Age igit, maioris pspicuitatis gratia, ponamus nũc ex spiritu ꝑ neruũ delato musculũ moueri, ex musculo vero, tibiã primũ, cui is inserit: qua mota, articulus in genu vbi crus vniuersũ cõmittit, subinde ẽt moueat. His qppe sic positis, vere poterit quisq̃ asserere, & musculũ inualido spiritui esse oneri, atq̃ ẽt totũ ipsũ mẽbrũ, tibiã inquã. Sed si ꝑterea ponamus neruũ à spiritu moueri, & à neruo musculũ, à quo deinde tibia: ab his oĩbus imbecillis spiritus grauabit. Ex his itaq̃ id iã apertũ reddit, minime posse exquisite dignosci qd id sit, qd̃ primũ grauet, quod q̃ primũ grauet, nisi prius sciat, id qd̃ primũ in nobis vnã quãq̃ mouet particulã: hoc tñ aliàs exactius disquiremus. Nũc.n. volumus id de quo is institutus ẽ sermo, ptractare: vbi, vt nostra oratio clarior euadat, totã hãc rẽ ex suppositione trãligemus. Quare statuamus nũc musculũ esse id quod tũ se ipsũ, tũ ẽt os tibię primũ moueat: ipse quidẽ sibi ipsi, neq̃ si vel iualidissimus sit, grauis esse nequit, sed illi tibia potius grauis est. An vero id illi tãtũmõ quũ mouere tẽtat, eueniat, vel ẽt dũ quiescit: ad aliã cõtẽplationẽ, q̃ qdẽ nõ ita leuis ẽ attinet: & eã nos ĩ libro de Motu musculorũ cõplexi sumus, & sanè citra eã nũq̃ poterit (quũ grauitatis sensus adest) vel affectio ipsa exacte cõprehẽdi, vel locus ẽt affectus. Nã, vt statim hoc exponamus, nõ nulli sũt, quibus vel mẽbrũ aliquod, vel vniuersũ ẽt corpus, quũ id mouere volũt, graue videat: qui si quiescãt, nullũ vllius grauitatis sensũ hñt. Sũt & alij q̃ prius ẽt q̃ moueri aggrediãt, se grauari aiũt. At nequit hæc vtrorũq̃ affectio vnq̃ cognosci, ni prius repis, q̃ eę sint ĩ vniuerso erure partes, q̃ ad mouendũ natæ sunt, q̃ q̃ vt moueant. Quia si neruorũ fibræ ꝑ musculũ dispersæ, primę sunt q̃ mouẽt, quibus cũ subinde mẽbraneũ venosum q̃ & arteriosum genus mouet, & ꝑterea ligamenta: ab his ipsis, & à cæteris quoq̃ partibus oĩbus q̃ in hoc mẽbro sitæ sunt, grauitatis sensus excitabit. Nos vero ppẽdamus atq̃ definiamus, qñ moto mẽbro suas q̃ functiones obeũte grauedo oborit, & qñ eo ẽt quescẽte. Porro si ligamẽtorũ quoq̃ in eo genus vnã eũ carne mouet (ex his siquidẽ oĩbus ipsa musculi substãtia cõstat) ex nullo istorũ grauitatis sensus vnquã pdire poterit, sed vel ex venis, vel ex arterijs, vel ex adipe, vel ex ossibus, aut ex eorũ aliquibus, vel ex ipsis oĩbus. Quod si in huiusmodi partitionibus omissũ à nobis esset, ex aliquibus, vel ex oĩbus, ipse qui leget poterit supplere: cõiũctiões eteni nõ disiũctiue, sed potius cõiũctiue hoc loco tenẽt. Ex his igit q̃ exposita sunt, satis cõstat, q̃ si q̃s velit partis illius q̃ ꝑ plenitudine laborat, cognitor euadere: illũ opus est sciẽtiã prius exquisitã earũ viriũ assequi q̃ nos gubernãt, & pręterea dissectionis, atq̃ ẽt naturæ cuiusq̃ particulæ, q̃ sit in animali: hinc.n. promotus poterit forsitan partis nimis repletæ indicia reperire.

B

C

Aduersus Erasistratum de Plenitudinis notis. CAP. 6.

VErũ si quis forte nulla habita veritatis rõne huic tm̃ studeat, vt illos nimirũ fallat, q̃bus cũ versat, se q̃ppiã eximiũ callere ꝑseferẽs: facile is poterit sine aliquo alio maiori negotio primum Erasistrati salubriũ librũ legere: neq̃.n. ille vspiã alibi signa plenitudinis explicare tentauit. Eius itaq̃ verba attẽdamus. Primũ quidẽ vbi q̃ nã sit plethoræ (ita.n. ipse venarũ repletionẽ appellat) origo aperuit: mox vero vbi ẽt signa quibus eã cognoscas exponit. Hæc itaq̃ illi ẽ eius generatio.

D

« Quũ alimenta distribuunt, nec ꝑterea aut apponunt, aut vniuscuiusq̃ more elaborant, aut alioqn
« excernunt, necesse est vasa tũ cõcoctionis, tũ distributionis repleri, & actiones q̃ in ipsis ædunt im
« pediri: mox vero, quũ id alimẽti qd̃ prius in vasis fuerat nulla alia rõne cõsumat, sed alio itẽ ab ijs
« q̃ ingerunt, accedente, vasa in corpore magis distẽdunt: q̃ vbi ad id venerint vt amplius distẽdi ne
« queãt, alijs insuper alimẽtis ex vẽtriculo iugiter delatis: illa q̃ ꝑcesserãt, in vasa spiritus irruũt. Itaq̃
« tũ ex his patet, q̃ ipse de ea plenitudine verba facit, quæ insultionẽ respicit, vel, vt ipse græce ait, κατὰ παρίγχυμα: tũ vero quia plethorã nominat: nã id nomẽ, pprie huic tm̃ affectui cõgruit, minime vero illi qui ex viriũ cõparatione æstimat. Sed mox vbi paucula q̃dã de ea dignoscẽda tetigit,
« hęc iterũ scribit. Oportet igit, sicuti & in superioribus à nobis dictũ ẽ, dare operã vt plethoræ affectũ
« cognoscamus: inter initia quippe dũ vasa moderate fuerint repleta, vident ij validiores reddi ro-
« bustiores q̃ q̃ ipsi esse soleãt: q̃ si maior ꝑterea repletio accesserit, brachia, tibię, manusq̃ pleniores
« vident, pinde ac illis qui ab exercitio partes eas distẽtas hñt. Sed adhuc repletiõe subinde adaucta,
« iã vlceroso affectu teneri vident, tardiores q̃ & ad motũ ineptiores sunt, & vniuersũ ẽt istorũ cor-
« pus tensũ & lassitudine oppressũ vr̃. Hãc aũt corporis affectionẽ, nisi quis cõmode perite q̃ solue
« re istituerit: morbus statim subsequet. In his ꝑfecto Erasistratus plenitudinũ q̃ genere euariãt, nõ
tas cõfundit, ꝑter id qd̃ nõ nulla insup q̃ nõ erãt necessaria intermiscet: quẽadmodũ si recte illius

verba

verba attẽdere voluerimus, statim ab initio sui sermonis intelligemus: statim.n. inter initia ait, Quũ vasa moderate repleta fuerint, videntur ij validiores reddi robustiores q; q; ipsi esse soleãt. Nullã sanè is sermo alioqui vel ex affectus ad signa, vel signorũ ad affectũ collatione necessariã vĩ habere cõsequutionẽ, neq; n. necesse ẽ quũ vasa moderate fuerit ipleta, eos validiores robustiores q; reddi: neq; si robustiores validiores q; videãt, vasa moderate esse repleta, quũ fieri possit, vt aliqui, q̃uis nõ nisi modice repleti sint, ibecilliores tn̄ videant, aut saltẽ in neutrã partẽ cõspicue inclinẽt: robur inq̃ aut ibecillitatẽ. Quòd si robustiores quoq; q̃ antea efficiant: poterit hoc nõ mõ nulla in eis humorũ copia adaucta fieri: verũ & ea potius qn̄q; imminuta & qn̄q; eadẽ penitus q̃ prius aderat, seruata quantitate. Vtrũuis.n. supposueris: statim tria illa quodcunq; eorũ primũ ꝓtuleris, cõsequent. Quia si ponas auctos esse humores, virĩũ poterit maior imbecillitas, poterit & earũ robur maius sequi q̃ prius esset: poterũt illæ ẽt ĩ eisdẽ terminis cõtineri. Nec minus ẽt posito q̃ solito robustiores facti sint: pn̄t & aucti esse, & imminuti humores: pn̄t & suũ seruasse modũ. In p̄sentiarũ vero siue humores dixerimus, siue sanguinẽ, ꝓ eodẽ habeat: suo.n. loco hæc distinguent. Erasistratus itaq; hæc ita simpliciter ꝓtulit, nullã dictis suis afferẽs demõstrationem. Nos vero nõ sic, sed necessarijs demõstrationibus fidẽ his q̃ nuper à nobis dicta sunt, astruamus, sumpto tn̄ rursus ab ipsis Erasistrati verbis initio. Num igit dũ ait robustiores & fortiores videntur, aliud quid significat id qd̄ robustiores ait, ab eo qd̄ fortiores: & duo sint moderatæ plenitudinis, q̃ nos edocet signa, vel vnũ id signũ est, qd̄ duobus vocabulis ab eo exp̄ssum sit. Nẽpe ego nullã penitus in horum significato dĩriam inuenio. neq; fm genus, neq; fm speciẽ, neq; ꝓ maioris minorisve ratione, sed ab vtroq; idẽ significari puto. At finge, si ita lubet, alterum alterius cõparatione intẽtionẽ ac incremẽtum insinuare quodcunq; mõ illud sit, siue id qd̄ ꝓ fortiores significat, siue id qd̄ per robustiores. Sed tũc vtriusq; significatũ erit penitus vniusmodi: etenim vbi eadẽ ꝓmanẽte forma icremẽtũ accidit: nulla ibi est duorũ in significando disciplina. Porrò satis cõstat Erasistratũ alterius generis plenitudinis q̃ uires respicit, oino ne meminisse quidẽ, neq; in hoc libro, neq; ẽt in libro de Febribus: plethora siquidẽ (vt ipse arbitrat) intercidẽtiæ, seu (vt ipse græce dixit) παρεμπτώσεως, vñ & inflãmationes ortũ hn̄t, & febris ꝓdit, in cã ẽ. Ipse vero cõspicue p̄dictis verbis plethoræ generationẽ exposuit. qua corpis vasa onere ĩmodico grauari plurimũq; tẽdi dicebat: huiuscemodi.n. vocabulis ipse vsus ẽ, sicuti etiã quũ ait, Dũ amplius eã sarcinã ferre nequeũt: incidũt in arterias succi supfluẽtes: ea.n. q̃ nimis venas replẽt, impetũ quo inferant inde hn̄t. Sed & hoc ẽt loco aliquid diuisioni defuit: nã neq; sermone ita absoluto erat dicẽdũ: quũ venæ amplius id onus sufferre nequeũt, in vasa spiritus παρέμπτωσιν, i. incidentiã fieri supfluẽtis succi: verũ potius p̄stabat ut diceret, oportere vt alterum ex his duobus, prædictã repletionẽ sequat: nẽpe vel tunicæ illius rupturã, vel transfusionẽ sanguinis in vasa spiritus. Putare vero sanguinem ob id necessario transfundi q̃ à venis cõtineri nequeat, hoĩs est qui oblitus sit vasa qn̄q; præ copia disrũpi: ut id ẽt prætereã, q̃ absq; vlla huiuscemodi transfusione sæpe fit, vt in ampla intestinorũ, aut ventris, aut stomachi, aut oris aut faucium spatia aperiantur vasorum ora. At diuisionis in sermonibus defectum, non modo in hoc ipso libro, verum in alijs etiam omnibus sibi peculiarem habuit Erasistratus.

Ex incremento vel decremento sanguinis vires neq; augeri necessariò, neq; minui. CAP. 7.

NOs vero rursus quõ se habeat disquiramus quod dixit, nimirum si modica sit plenitudo, robustiores q̃ erant videntur, sed o Erasistrate erit ne, nulla ẽt corpori facta virium accessione, vel viribus pariter ipsis adauctis? Ego sanè affirmauerim q̃ si actiones valentiores ædendæ sint, q̃ necessarium fore simul & virtum robur augeri. Quòd si tu putes, solo adaucto sanguine, non adauctis autem viribus, actiones validiores euadere: videberis sanè Asclepiadis potius sententias euertere, quàm facultatis statum astruere. Nam nusquã ipse absolute sic protulit, illum qui pluri sanguine præditus sit: robustiorem ẽt fore: qui vero pauciori, inualidiorem ex necessitate. Ipsum etenim, etsi putarit nullas in nobis esse vires, non vitalem, non animalem: aliquas tamen eis q̃ apparent cõsentientes distinctiones afferentem inuenias: quosdã etenim uidemus, qui & robustiores q̃ prius essent, & pariter magis sanguinei facti sunt: alios vero qui robustiores quidẽ, sed minus sãguinei. Quapropter quum nulla cogat necessitas, vires aucta sanguinis copia increscere, vel ea imminuta imminui: existimandum est hæc quoq; ab Erasistrato negligentius fuisse tractata, vtpote qui neq; hæc ipsa quę nunc à nobis tradita sunt, si à quopiam monitus fuisset, negasset quidẽ actionũ inquã fortitudinẽ potius virĩũ robur, quàm sanguinis sequi incrementũ. Quare nos sermonẽ illius (addita ea parte q̃ deerat) absolutiorẽ reddemus, vt tandẽ hoc se habeat mõ: Sanguine vna cũ virium robore adaucto, necesse est actionum fortitudinẽ augeri. At qui si ita loquamur, erit quidẽ verum id quod à nobis fuerit prolatum, sed nihil hoc postea ad institutum nostrũ fecerit. Siquidẽ verũ, erit eos quibus pariter sanguis & robur fuerit auctũ, fieri valentiores: vt nõ ita tn̄ mox verũ sit, ijs qui valentiores euaserint, hæc ẽt vtraq; increuisse. Neq; n. robur vna cũ aucto sanguine crescit: quũ fieri possit vt solę augeantur vires. Siquis.n. qui & alicuius pituitosi sanguinis copiã ex ocio cõgesserit, & viribus pręterea imbecillis sit, optimo cuipiã gymnastę offerat: hũc ille paulo post valentiorẽ quidẽ, non aũt pluri, q̃ quando illum susceperit, sanguine abundantẽ reddet. Itaq; vt nulla est necessitas, illis qui in suis obeundis functionibus valẽtiores q̃ prius forẽt, effecti sunt, humores accreuisse: ita pernecessarium vt si qui validiores actiones habeant, eis virium robur accesserit.

Porrò

A Porro non modo ab actionum fortitudine sumpto initio ad virium robur, verum, & ab ipsis viribus, ad actionũ fortitudinẽ necessario perueniens: is.n. valẽtior in suis actionibus existit, qui viribus robustior ẽ: vt ãbo hęc mutuo sese cõsequant, fortitudo nimirũ actionũ, viriũ robur: robur q̃ viriũ, actionũ fortitudinẽ: his siquidẽ vtrũuis posueris: statim & alterũ prẽsto erit, vt nulla tñ sit à sãguinis multitudine futura cõsequutio necessaria: quũ neq; si is sit maiori copia q̃ antea, validior necessario sit hõ futurus: neq; si minori, imbecillior, sicuti neq; si ęqualis sit necesse est illũ viribus eodẽ se habere mõ. Et pinde ex his iã dictis sanè liquet, actiones validas propriã esse ac inseparabilẽ viriũ vigentiũ notã, sanguinis vero aucti nequaq̃. Id aũt quod mox ab Erasistrato allatũ est, nõ est plethorę signũ propriũ, est tñ ab ea inseparabile, quod impleri vocat Erasistratus. Sed clarius, tendi, dixisset: nã & gymnastæ qui diligentiores sunt, quũ aiunt lassitudinẽ aliã esse vlcerosam, aliã tensiuã, aliã phlegmonosam: nil aliud insinuant, nisi in tensiua lassitudine mẽbra esse repleta: tunc .n. quãcunq; particulã in eis repletã esse inquiunt, quũ in se tensionẽ quandã sentiunt. Sentiũt præterea & in inflammatione tensionẽ, verum illa aut semper, aut frequentius secum pulsum quẽdã p̃ter naturã habet: Vñ lassitudinẽ pulsatilẽ posset eã quis appellare, si rẽ hanc apertius exponere vellet. Qui vero præter eã tensionẽ nihil aliud patiuntur, his neq; tensa particula inflammata est, neq; B ẽt ex necessitate plethorica est. Sed duorũ alterũ, vel lassitudine laborat, vel plethorica est. At si lassitudine tenet: ex nimio labore id habuit. Vbi vero nullus pręcesserit labor: nõ amplius ex labore lassa est ea particula, sed ex alia occasione, vt tãdẽ vere affirmare possimus, q̃ vbi adest tẽsiõis sẽsus, nec tñ exercitatio præcesserit: ibi necesse sit plethorã esse congestã. Quod si hoc loquamur mõ, signũ id ꝓprium reddit atq; inseparabile. hæc etenim vtraq; vicissim sese cõsequent: & tensionem quæ nulli exercitij comes sit, pręcedit plethora, eius.n. signum ab illa inseparabile euadit, vtpote q̃ à cã plethorę ꝓficiat. Sãguis aũt auctus, non tñ eo vt venæ adhuc tensæ sint, nondũ plethorã absoluit. Sed ecquid Erasistratus in suo sermone brachiorũ, tibiarũ, manuũ q; meminit: quum nihilo minus in collo ẽt & dorso, lumbis, thorace, atq; ẽt in sumine hęc huiuscemodi tensio cõsistere possit. At quemadmodum horum membrorum superuacanee meminit Erasistratus: ita longe præterea magis vlcerosi sensus, quum is ex acribus potius gignatur humoribus q̃ q̃ plethoræ indiciũ sit: talis.n. is sensus est, qualis in exulceratis excitatur partibus, quum tactu, aut quum purulento quopiam humore, acriue medicamento irritatur, immo ex solis qñq; motionibus prouenit. Profecto vt tensio copiæ humorum ea à quibus continentur distendentium, affinis est: ita vlcerosus sensus acrem sequitur qualitatem, & proinde in multis nonnunquam per vniuersum suboritur C corpus, ne moderatam quidem sanguinis mensuram, nedum plethoram habentibus.

An in solo sanguine Plenitudo consistat, an ex molestia, tensione, & cæteris Empiricorum indicijs vere percipienda sit. CAP. 8.

HÆc si ita se habeant, sicuti nimirum se hñt: operæpretium sanè erit, iam nonnulla ex his, q̃ dũ examinaremus signa ab Erasistrato descripta, in hunc locũ distulimus: definiamus. Satius sanè fuisset distinguere, nũ plenitudo tam ea q̃ virium cõparatione, q̃ ẽt ea q̃ ad capacitatem rerum continentiũ intelligit in solo possit sanguine, vel in alijs ẽt oĩbus humoribus consistere, quum id ipsum quoq; illi indefinitum reliquerint. Porro quum nõ mõ affectus ij ipsos arripiãt humores, nẽpe copia & defectus, verum & praua qualitas: oẽs equidẽ medicos interrogaui tum eos qui ex viribus, tum eos ẽt qui ex humorũ incremento plenitudinẽ æstimant, an solo.s. sanguine eous q; adaucto vt ferri nõ possit amplius, venas extẽdi cõtingat: an vero si in quapiã p̃terea particula, vel in ipsis ẽt venis, pituita, & cũ hac aut sine hac ẽt bilis aliqua, vel alius quidã purulẽtus humor (græci ἰχῶρα vocãt) vel flatuosus spiritus, adeo excrescant, vt capi amplius vbi cõtinebat, nequeat: hic ẽt ab animante tensionẽ sentiri necesse sit. Et sanè, quum particula q̃ tenditur particeps sensus fuerit: necessum est vt quæcunq; fuerit ea res, q̃ eò ipsam distẽdit vt capi nequeat: tensionis sensum in D animante excitet, & is affectus qui tunc mẽbra occupat, tensio appellatur: q̃ si plurimum augeat, erit ẽt necessarium, vt id quod tendit, rumpatur. Et mihi quidem hoc cum his quę quotidie apparent, consentire vr. Videmus siquidem nõ mõ neruos ac funes, sed & dolia quoq; præ musto ex flatuoso spiritu turgente, vi tẽsionis disrumpi. Nup etenim vas stãneum ita medicamẽto ex vipis quo plenũ erat, inflatũ est: vt & coriũ quo iuolutũ erat, & funiculus quo erat deuictum, rupta sint, & incuruatum fuerit operculũ. Neminem p̃terea esse reor, qui, si ea q̃ quotidie in his qui ægrotãt, cõspicimus, studiose obseruare & perpendere voluerit, nõ nouerit, ex flatuoso spiritu in animãtiũ mẽbris intercepto, & præsertim in crassiore intestino aliquos sæpe vehemẽtissimis doloribus detẽtos fuisse. Quare p̃stiterit sanè arbitrari ex quacũq; substantia humida & flatuosa posse tẽsiuo affectu particulas occupari, q̃ q̃ is solum ex oĩbus humoribus sanguinem consequatur. Ab his itaq; rursus ad eos redeamus qui plenitudinẽ semper virium cõparatione constituendã putant, & ab illis hoc ipsum, quod maxime in prõptu ẽ, sciscitemur, si tñ antea loco exempli, huiuscemodi quãdã hypothesim ꝓposuerimus. Sint duo hõĩes qui onera humeris imposita ferãt, & alter quidẽ lignũ quodpiã, vel lapidẽ, aut grauissimã aliã quãdã sarcinã: alter vero spinas paucissimas & acutissimas. Hoc igit ꝓposito spectaculo, ab eis, qui plenitudinẽ virium semper cõparatione intelligunt, quęramus nũ paucas illas spinas onus appellent: an potius sarcina quidẽ vtraq; commune hoc habet

symptoma,

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 157 sur 390

ſymptoma, quod illis hoibus non paruã moleſtiam afferat, vt tamen nõ eadem ſit, immo plurimũ E
differens illius moleſtiæ ſpecies: is.n. abſq; vlla pũctione grauat, at ille ſine vlla grauedine pungit.
Vñ ſiquis pungi, vel morderi, vel quæcunq; aliaq; moleſtiæ eſſe poſſunt, onus, atq; ẽt multitudinẽ
appellauerit: is tandẽ cogẽt & ſimplicẽ aliquã ſpinã, & tenuiſſimã qñq; acũ, onus vocare: quo ne-
ſcio an poſſit aliquid aliud magis ridiculũ excogitari. Porro hæc abſurda ſunt, & ꝓter cõem oĩum
hoĩum ſniam: noſtrũ vero inſtitutũ ẽ vt ſeruemus nõ aũt euertamus cões oĩum ſentẽtias. Id igitur
quod aggrauat, multũ: quod vero pũgit, aut mordet, aut vtcunq; quis nominare voluerit, moleſtũ
appellabimus. Plures aũt reperiri humores mordaces, qui partim in nobis gignanẽ, partim extrin
ſecus inferantur, iã oĩbus hoc cõpertũ eſt. Quorũ quatuor penes magis & minus extant dñiæ: q.n.
modice mordẽt, pruritũ inferũt, vti ſcillã: qui vero magis, rodunt, quẽadmodũ cẽpa: nã ſi noſtrũ
corpus alteri cuipiã huiuſcemodi naturæ corpori occurrerit, cui diutius hæreat, exulcerabit. Sed ſi
aliqua præterea adhuc his fuerint acriora, horrorẽ excitabũt, in primis vero ſi particulis vlceratis
adhibeanẽ: progato vero atq; auctio horrore ſymptoma illud rigor appellat. Atq; in nobis quoq;
mordaces gignunẽ ſucci eadẽ rõne per has quatuor ideas diſtincti: eorũ.n. pruriginoſi illi ſunt, q
modice acres ſunt: vlceroſum vero ſenſum pariũt, qui his ſunt mordaciores: q aũt hos quoq; mor
dacitate ſuperãt, horrorẽ: ſicuti qui ꝓterea iã mordaciſſimi ſunt, hi rigorẽ inferũt. De his in multis F
libris ſermo eſt à nobis habitus: pñt tñ ea q̃ à nobis tũ ĩ libro de Caulis Symptomatũ, tũ in quarto
libro de Tuẽda valetudine ſunt expoſita, illi ſatis eſſe qui voluerit horũ aliquod habere cõpendiũ.
Sed ſi quis rõnẽ naturæ acriũ rerũ ſciẽter tenere magis voluerit, is habebit libros de Facultatibus
medicamẽtorũ, & de Tẽperamẽtis, qui hos ẽt ꝓcedunt, quos legat. Verũ bona medicorũ pars pin
de affecti ſunt, ac illi, de quibus meminit Hippoc. | nẽpe qui in fracturis, alijs q; huiuſcemodi affe-
ctionibus, nolũt ea facere q̃ medici iubẽt: quippe illi, & ſi cupiãt ſanitatẽ recuperare, ita tñ laborẽ
curationis, vt iſti diſciplinæ, tergiuerſant. Sed nequit fieri vt vel illi ita ſtati hac tantũmõ rõne q; cu
piãt voti ſui fieri cõpotes, ſani euadãt: vel iſti fiãt docti, ni viã illã vniuersã, quã mõ iſinuaui, cõfece
rint. Cognoſcẽt.n. ſi mõ velint, vlceroſum in vniuerſo corpore ſenſum, ſiue mõ is ex multa ꝓter
cõſuetudinẽ exercitatione, ſiue ẽt abſq; hac ſuboriat, à mordaci ſucco gigni. Et pinde gymnaſtæ
eos qui ꝓter modũ fuere exercitati, oleo copioſiore curãt, atq; ẽt mollibus frictionibus, & balneis
dulciũ aquarũ calidis exacte tẽperatis, vt mordaciores ſucci diſcutianẽ, qui eliquatis tũ adipe, tũ mol
liori carne, vel ipſis ẽt ĩ noſtro corpore humoribus nimis ex maiori q̃ par eſſet exercitatione excal-
factis, gignunẽ. Vñ ſi quis tantiſper ſuſtinere voluerit, donec horũ demonſtrationes addiſcat: ſo-
lus is poterit ſibi firmiter perſuadere, vlcerosã affectionẽ ex ſuccis mordacibus gigni: vbi vero gra G
uitas eſt, à multitudine p viriũ cõparatione: at ea q̃ eſt cũ tenſione, ipſa quoq; humorũ multitudi-
nẽ ſequitur: nõ quidẽ per collationẽ ad vires cõtinentiũ corporũ, ſed tñ ad ſpatiũ quo illi cõtinẽt.
Eraſiſtratus aũt in primo ſalubriũ libro plethoræ geniturã explicans, tertiã hãc affectionẽ aptiſſi-
me è tribus illis edocet: mox vero vbi ſermonẽ ad ſigna conuertit, non ea magis q̃ iſtius, q̃ q̃ aliarũ
ſunt, profert. Ad hãc quippe tẽſio tantũmõ pertinet, qd' ipſe adimpleri vocat: vlceroſus vero ſen-
ſus neq; nuper dictę plenitudinis ꝓpria nota ẽ, neq; illius ẽt q̃ vires reſpicit: atq; & id lõge minus
q; nimirũ ſe tũ grauiores tũ ad motũ difficiliores ſentiãt: eſt.n. & hoc illius plenitudinis indiciũ, q̃
viribus eſtimat. Parum igit abſuit quin vniuerſam nobis ẽpiricorum ſyndromẽ deſcripſerit. Sed
& quandã illius notationis partẽ, q̃ ab Herophileis introducta ẽ, & græce τρίχρονον, quaſi tritẽpo-
raneã dicas, appellãt, nõ ſecus ac empirici aſcripſit, dum ita inquit: Alimento quod diſtribuit, neq; »
appoſito, neq; de more vniuſcuiuſq; elaborato, neq; alioqn excreto. Nã nec quicq; intereſt ſi ita lo »
quaris, vel ſi vt illi dicas vitã in otio tranſactã excrementorũ q; ſolitorũ ſuppreſſionẽ. Quũ.n. ait,
nõ de more vniuſcuiuſq; elaborato, vitã otioſã: quũ vero ait, neq; alioquin excreto, ſuppreſſionẽ
inſinuat excrementorũ. Plenitudinis vero denotatio ex tẽpore deſumpta, q̃ ꝓteritũ quidẽ tẽpus re
ſpicit, otioſũ cõplectitur victũ vnã cũ ſuppreſſis excrementis: q̃ aũt ꝓſens, adimpleri, vlceroſũ ſen H
ſum, pigritiẽ ad motũ, corporis q; vniuerſi grauitatẽ, & quęcunq; præterea alia hmõi hi addidere:
q̃ vero futurũ, q; ſi ij, qui eo ſe hñt mõ, vacuent, illis probe cõfert, id quod ab Eraſiſtrato fuerat ꝓter
miſſum: quod tñ teſtimoniũ eſt rectę tũ dignotionis, tũ curationis, ita vt dignotionis, vel (vt illi
aiunt) notationis, ne vlla quidẽ pars fuerit, ſi affectus quidẽ ꝑ notationẽ denotari volumus, vt inde
ſ. opportunã curãdi rõnẽ inueniamus: nã ſi fieri poſſet ut aliunde rectã aſſequeremur curandi ra-
tionẽ, ſuperuacanea ſanè notatio foret. At vero quũ ꝓſentis tẽporis meminit, ruborẽ, vaſorum q;
prætermiſit diſtenſionẽ: q̃ ab oĩbus Empiricis, & à pluribus Dogmaticis, ſicut & alia quædã (vt iã
diximus) addita ſunt. Et profecto nõ ab re, quatenus plethoræ generatio in ſolo ſubijciẽ ſanguine,
eius dignotioni rubor additus eſt, vaſorũ q; diſtẽtio. Adhuc ſanè magis, quatenus ipſe ait brachia
& manus tibias q; impleri, id nõ magis plenitudinis quę carnes & vniuerſos muſculos, q̃ quæ ve-
nas teneat, indiciũ ſtatuet, ſi proprias ſequi hypotheſeis voluerit. Quod tñ ſi poſuerimus, mox erit
neceſſe duplicẽ ẽt inſtituere dignotionẽ, alterã illius plenitudinis quę haſce ſenſiles venas oĩbus
hoĩbus cõſpicuas, reſpiciat: alterã vero eã, quã ſolus ipſe vĩ fuiſſe ituitus. Iã ergo (vt egdẽ arbitror)
palàm his qui animũ huic rei adhibuerint, factũ ẽ, nõ eſſe rẽ parui negotij plenitudinẽ cognoſcere.
Qñ.n. neq; ſermone facilis eſt dignotionis eius explicatio, imo plurimũ potius difficilis: quo mõ

de Frac. ſect. 2. t. 12. 7ª. 233. h

poterit

A poterit deinde ab his ita tumultuarie, casu quodam res hęc in ipsis operibus recte transigi? q̃ prius nec de ea quicquam vel cogitauerint & vnquam vel repererint.

Aduersus plethoricam Syndromen Empiricorum. CAP. 9.

SEd rursum ab Empiricis nostrũ de plenitudine sermonem exordiamur, posteaq̃ ipsi caute admodũ has omnes difficultates euadere videntur, dũ fatentur nihil se prorsus ex his scire, q̃ ad essentiam plenitudinis pertinent: sed ex obseruatione, aiunt se id habuisse ꝙ nimirũ sanguinis detractio in ea syndrome semp̃ pfuerit, quã plethoricã appellamus. Illis.n. oĩbus in vnũ collectis, q̃ à Dogmaticis q̃busq̃ pferunt, putant se ex his istorũ euasuros difficultates. Sed sigs eis aĩum aduertat, q̃ ab illis dñr, lõge ẽt ex his ipsis magis cõuicunt. Verũ pstabit forsitan ea rursus oĩa ab exordio repetere. Fingas itaq; qd' pcesserit victus ratio præterito tpe vsq; ab initio cõsueta, quantũ ad cibos spectat, in eorũ tñ quibusdã copia q̃ antea largiori, fuerit ẽt excremẽtorum interceptio, & vita vniuersa otio transacta: sit vero in præsenti totius corporis tẽsio, aut saltẽ partium quarundã, sit ẽt tũ ad motiones pigritia, tũ ad actiones infirmitas. & grauitatis pterea atq; ẽt vlcerosæ cuiusdã affectionis sensus, nõ sine venarum tumore: accedat quoq;, si lubet, rubor, postq̃ & hoc addũt nõnulli, sed & totius corporis tumor & inæqualitas quędã ac lassitudo, nã hæc quoq; addidere q̃dã. Tunc B ergo ex illis ea erunt sciscitanda, q̃ ego puer adhuc Empiricũ pceptorẽ iterrogabã, quo tpe primũ me ille hæc docere cœpit. Nẽpe num ea oĩa q̃ mõ narrata sunt, necesse sit simul cõgredi, ad recordationẽ (vt ipsi aiũt) euacuationis: aut potius, si vel vnum ex eis tñ cõspexerint, statim sint sanguinem missuri. Ille vero prõptus admodum primę huic interrogationi respõdit, oĩa opus esse vt conueniant. tale.n. q̃ppiã syndrome est, quasi conuentũ dicas, collectio inq̃ eorum oĩum quibus ea cõplent. At vero quũ illi in memoriã duos reuocassem q̃bus ipse paulo ante secari venã iussisset, alterum qui valida oculorum inflammatione tenebatur: alterum vero qui è curru ceciderat, à quo loris implicitus tractus fuit ita, vt membra quædam illi contrita fuerint. Eo vero mox silentium agente: tertium etiam præterea quendam meminisse volui, cui ille quoq; sanguinem detrahi fecit, quũ neq; pter modũ febricitaret, sed doloris fm caput esset impatiẽs: & aliũ subinde, q̃ etsi pleuriticus eẽt: nõ aderat tñ vniuersa ea syndrome .i. cõuentus. Vñ ille quid respõderet plurimũ hæsitabat. Ego aũt vlterius alios quoq; nõ nullos illi pariter recẽsebã. Sed & ipsũ illud monebã, ꝙ his, quos mõ dixi, venã ipse secuit. qui tñ eo aberãt ab hoc, vt illis vniuersa ea syndrome adesset, vt ego affirmauerim me neq; meminisse in his hoĩbus vel duo ex illis quæ ad eam spectarent affuisse. Nã ille qui è vehiculo delapsus est, quotidie exercebatur, solita excremẽta excernebat, moderate come C debat, nobiscum ẽt tota ferè die versabatur, & neq; illi neq; alteri cuipiã vlla alioqui videbatur egere vacuatione, quum tñ ex casu aliqua illi membra fuissent attrita, & quãuis neq; rubore aliquo, neq; vasorum tumore, neq; tandẽ alio quoquã ex illis quibus ea syndrome cõstat, ipse fuerit detẽtus, sed solum ꝙ illis partibus quæ attritæ erant, doleret: venam secandam censuit. Pari ẽt mõ & lippitẽ ti, atq; illi qui capitis dolore vexabat, & si nullũ eorum q̃ in plethorica illa syndrome complexi sumus, ipsi tenerent, venam: tñ cædi voluit: & alios præterea quã plures (inquam) noui, quibus vos venã incidistis, qui vel oĩbus illis q̃ nos syndrome plethorica cõprehendi diximus, carebant, uel saltem non ea oĩa habebant. Nunc.n. (inq̃ ego) dum oẽs quibus vos sanguinem detraxistis in memoriam reuoco: ne vnum quidẽ habeo, quẽ pferã, cui ea oĩa symptomata affuerint, quibus ea constat syndrome: sed alij ꝙ lassitudine esset detentus, nec alia re præterea laboraret sanguinem misisti: alij, ꝙ valida febre, uel oculorum capitisve dolore afflictaretur, vel ꝙ mariscarum fluxus, aut ꝙ muliebres menses essent suppressi: nunquã aũt ea oĩa aderãt, q̃ vos in plethoricam syndromẽ coire vultis. Quare si eos omnes affectus vbi obseruatum sit expedire sanguinem mitti, tu syndromas plethoricas nominandas censes: iam & lippitudinem, & pleuritim, & vehementem dolorẽ, & casum è curru, alia q̃ innumera, plethoricas syndromas appellabimus. At si nullum horũ ad syndro- D men plethoricam attinet, quippe quæ potius eorum symptomatum quæ modo recensuimus collectio sit: non erit sanè alicui vena secãda, nisi ea adsint omnia. Quo autem modo ad hæc ille mox responderit, atq; etiam quam nihil vnquam quod rem hanc deceret attulerit: maiori esset otio exponendum, & præterea neq; ad præsens institutum hoc satis pertinere videtur. At vero quum nõ multum mihi nunc ad nugandum otij relinquatur: statui nõ hic, sed in libro de vena secanda oẽs istius remedij scopos expedire, quos nullus vnquam exacte & dearticulate descripsit.

Quo pacto tensio, & tumor vniuersi corporis venarum q̃; ad indicandam vel non indicandam Plenitudinem sese habeant. CAP. 10.

RElictis itaq; Empiricis, denuo ad rationales redeamus, & sigillatim symptomata q̃ ab his sũt literis tradita, disquiramus. Ex illis nanq; alia ad plenitudinẽ spectant q̃ vires respicit, alia ad eam quę infusionẽ, illi, ἔγχυμα dicunt: nõ nulla pterea non sunt oĩno plenitudinis notæ, sed huiusce plenitudinis. quædam vero nullius quidẽ plenitudinis sed humorũ potius prauitatis & corruptionis signa sunt, aut viriũ imbecilliũ, aut tumoris solidiorum corporũ. Tu vero, si his q̃ dicent attenderis: facile pdisces ista in hunc se habere modũ. Illa itaq; affectio q̃ cũ tensione est, nisi exercitationis comes sit: plurimã, oĩno substantiã in corpore quod sensu pditum sit, cõtineri insinuat, vt tñ, quod ad id quidẽ solũ spectat, tẽdi inquã, neq; quæ nam ea sit, neq; quæ sit illius species indicet, cõe siquidẽ idipsum cuiuscunq; substantiæ est, tam tenuis, q̃ crasse, quam ẽt mediæ consistẽtię,

Al. 1. f. 2. d. 1. c. 5. fol. 29. d

vel

vel flatuosæ, atq; ēt tam calidæ, q̄ frigidæ, vel mediocris, sed alijs ad horū discretionē opus est indi- E
tijs. Imbecillitas vero quæ in actionibus esse deprehendit, vires inualidiores ostendit, dū id quod
mouet impeditur: quēadmodū fit in languidiori manuū motu, id quod plures status consequi po
test. Nam si in aliquo carneum ac adiposum particularū genus, viribus tñ eosdē fines seruantibus,
adaugeatur: necesse fuerit motiones fieri imbecilliores, moto siquidē aucto, mouente vero ęquali
pmanente. Sed si aut vnus quispiā ex humoribus, aut oēs ēt simul excrescant, nec vires alioquin
vnà augeātur: sic quoq; necesse erit actiones inualidas reddi: nec secus si ambo creuerint, humores
nimirum atq; ea q̄ παρεγχύματα dicta sunt, nullo autē in viribus cremento facto. At hæc si pari-
ter se habuerint, vires vero imbecilliores euadent. Fieri ēt posset vt hæc vtraq; simul conueniant,
nēpe vt & de virium robore dematur, & humores vnà cū παρεγχύμασι vel plures fiant, vel pau-
ciores: horum vero vtrūuis eueniat, vires inualidiores ea propter euadent, siue modo id fm vnum
istorum accidat, siue fm duo, siue fm plura, vel etiam omnia. Nam arbitrari q̄ ex solidorum cor-
porum εὐτροφίαι (quasi bonam dicas nutritionem) non nunquam imbecillior edi possit motio ho
minis est, qui ignoret facultates per vniuersa solidiora corpora pmeare, ita tamen, vt spiritui tā ar-
teriæ quàm nerui, fistularum & canalium officium prestent. Si vis autem huiusce opinionis dese-
ctum nosse: cum alios multos ex nostris, tum vero de decretis Hippocratis & Platonis, atq; de na- F
turalibus facultatibus libros, legere potes. Solidorum itaq; corporū εὐτροφία, proprie ad bonū ha-
bitum attinet, sicuti ad carnium incrementum, εὐσαρκία & πολυσαρκία: plurimum vero & adeps
seruata eius proportione augetur, quandoq; tñ magis adeps quàm caro augetur, vel solus etiam
adeps. Sed de his à nobis in libris de temperamētis sermo habitus est. At vero quēadmodū in car
nis ratione & εὐσαρκία est, quasi carnis bonum dicas statum, & πολυσαρκία, ac si carnis exuberan-
tiam dicas: sic etiam in sanguine dixeris εὐαιμίαν, quasi bonum sanguinis statum, & πολυαιμίαν, id
est sanguinis affluentiā. Est vero satis apertum, quod ad αἱαιμίαν pertinet, vt sanguis exquisite suā
seruet rationem, tam quod ad quantitatem spectat, quàm quod ad qualitatem: in πολυαιμίᾳ aūt
recta carnis in qualitate ratio seruatur, in quātitate nō omnino culpa vacat, quum maior adsit eius
copia q̄ suapte natura & ex suis generationis exordijs sibi debeatur, vel saltem quàm virium ratio
exposcat: fit.n. quandoq; vt simul hęc vtraq; pari ratione vltra quàm generationis eorū ratio exi-
gat, augeantur: quemadmodum in athletarum habitu bono qñq; videmus, in quibus pariter hu-
mores & carneæ partes atq; etiam vires, eadem seruata proportione, augentur. Iā igitur plene cō-
stat q̄ hi q̄ inter plethorica inditia, corporis tumorem reponunt, minime veraces sint: venarū ete
nim tumor poterit forsitan esse plethoricū signum: at carnis & adipis moles eorundem sanè indi- G
cabit multitudinem, non tñ illius plenitudinis, quàm nos hac parte inquirimus, signum vtiq; erit,
nempe quæ plethora appellatur. Sermone.n. de eiusce generis plenitudine, q̄ s. euacuationem in-
dicat, instituto: non nulli mox æquiuocationibus decepti, eò aberrauerunt, vt ad plenitudinem tū
carnis, tum adipis delati sint. Sic itaq; perperam corporis tumor inter plenitudinis notas positus
est. Venarū vero tumor, eas forsitan quas tumentes videmus, plenas esse insinuabit: nulla tñ neces-
sitas propterea cogit, vt alię etiam quæ in profundo latēt, plenæ sint: quum fieri possit, vt sępe illis
quæ exterius in propatulo sunt distensis, non æque deinde aliæ quæ interius latent, distendantur:
quemadmodum frigore inualescente sanguis ad interiora repellitur, & ita exteriores venæ sangui
ne redduntur vacuæ, vt vix illæ conspicuæ sint: at ingruente calore, vel siquis ēt se lauerit, sanguis
contra, corporis internis partibus relictis, ad externas & ad cutē effertur: si præterea ardens quoq;
febris adsit, efferuere, ac quasi vri sanguinem necesse est, & proinde fundi ac in flatum verti. Sic er-
go venarum tumor nō erit sanè inseparabile plenitudinis humorum indicium, nisi quum corpus
ita primum se habuerit, vt neq; interna externis, neq; hæc illis, caleant magis: mox vero neq; calor
immodicus vniuersum corpus animalis detineat. Si res hoc pacto definiatur, erit quippe venarū
tumor sanguineæ plenitudinis signum, vt tamen sanguis secundum dominationem intelligatur: H
nā neque fieri alioqui pōt, vt adeo sincerus in venis reperiatur sanguis, quin illi aliquid, aut bilis,
aut pituitę, aut serosi humoris permixtum sit. Vnde & ego superius censebam hoc eodem modo
semper audiendum, quotiescunq; aut sanguinem, aut cęteros humores abūdare dicerem: sincerus
siquidem ab alio humore sāguis & impermixtus nusquā in venis habetur. Nos etenim alibi mon
strauimus nihil oino referre, si humores, vel si sanguinē appelles: quotiescunq; tñ is cum alijs fue-
rit non vtcunq; permixtus, sed definita quadam proportione seruata, in ijs nimirum animantibus
quæ ita se habeant, vt ipsa eorum natura postulare videtur. Nam quum humores omnes intra suā
ex natura sibi debitam mensuram creuerint, idem tunc significat sanguinis dominantis ac humo-
rum nomen: neq; n. quicquam differt affirmare humores augeri, ac ipsum sanguinē: is.n. sermo
istorū qui ita loquuntur, hoc ipsum insinuat, nempe eum intra antiquam proportionem omnino
crescere. Hæc itaq; sic à nobis sunt definita: iterū vero ad institutum nostrum redeamus. Porrò ve
narum tumor sanguinis quidē plenitudinem indicat, si tamen is à nulla gignatur externa consti-
tutione omnino inualescente, aut ex fusione, vel ebullitione: cauendum erit ēt ne ea particula fue-
rit decliuis, aut ne paulò antea illa cęteris vehemētius mota fuerit. Has aūt oēs particulares defini-
tiones facile q̄s poterit vna quapiā ratione cōplecti, ex tumore venarū sanguinis tūc īdicari pleni-
tudinē dicens, quū oēs corporis particulæ eundem statū obtinuerint cum mediocri etiam calore.

Nam

A Nã si illæ pariter oẽs p̃ immoderato calore ferueãt, fundunt inde humores, atq; ita venæ in tumorẽ tolluntur, & proinde ex hoc flatuosa potius q̃ sanguinea insinuatur plenitudo: humores.n. cõcale facti vertunt in flatũ. Vnde & illi q̃ pnuntiauere venarũ tumorẽ esse plenitudinis signũ: recte qdẽ dixisse videri poterũt, si mõ qs huic istorũ sermoni addat, id esse intelligẽdũ ẽm eas venas q̃bus hoc ſpm cõtigerit. Necesse siquidẽ est, vt ea substãtia q̃ tumorẽ venis infert, sit copiosior q̃ antea fuerit: attã nondũ ꝓpterea innotescit cuius nã generis ea sit plenitudo: quũ tumor qui p̃ter naturã est, ad quancunq; substantiã, dũmodo multa sit, pertinere possit, siue is sincerus sanguis sit, siue biliosus, siue serosus, siue pituitosus, siue flatuosus. Sed et venarũ tẽsio nõ secus ac istud cuiuscunq; differẽtię plenitudinis cõe est: qppe q̃ & ipsa plenitudinis quãtitatẽ potius, q̃ particulares sequit specificasq; differẽtias: tã igit tumor, q̃ tẽsionis sensus nihilo magis cuiuspiã humoris, q̃ flatus presefert multitudinẽ. Quares siquis sic proferat, Necesse nimirũ est, vt vbi tensionis sensus est, sit ẽt plenitudo: is à vero nõ aberrabit. Sed nec ille ẽt mendax erit, qui autumabit plenitudinẽ q̃ in particulis sensu p̃ditis cõclusa sit, tensionis sensum excitare. At si posthabito cõi, aut humorũ, aut plenitudinis nomine, sanguinẽ in suo sermone pferat: minime necessum amplius erit hunc oĩno veracẽ esse, ob eas, quas mõ exposuimus causas. At vero ꝓ neq; simpliciter plenitudinis, sed ipsius magis differẽtię, q̃

B p pluris aut minoris rõne esse hẽt, proprius sit tumor, aut tẽsionis sensus: ex his q̃ paulopost dicemus palàm fiet. Porro nulla particula p̃ plenitudine dolet, nisi ea prius violẽter distendatur. ꝓ si in tumorẽ attollatur, id vero violẽter nequaq̃ fiat: nondũ pars ea distenditur. Quapropter tumor ille qui cũ tensione est, maiorẽ pfert plenitudinẽ: minorẽ vero, q̃ citra eã est. Sed q̃so cur ergo nullus inter initia tumor in venis apparet, qñ tã tẽsionis sensus plurimus est? tensiuã etenim affectionẽ ſp opus est maximis esse copulatã tumoribus. An id est, quia qñq; tumor internas venas q̃ in pfundo sunt occupãs, partes eas distẽdit? † Si tã plenitudo ea de qua nũc à nobis sermo institutus est, p cõparationẽ ad alterũ dicit: nã vel ad capacitatẽ vasorũ, quod ẽt plenitudinẽ appellamus, nõ tã ita vt illa tẽdantur adhuc: vel ad tunicæ distẽtionẽ, tumor venarũ increscit quũ sanguis auctus puenerit in eã multitudinẽ, q̃ naturalẽ vniuscuiusq; modũ excedat: ita vt eius cõparatione multus dicat: at quũ tẽdunt tunicę, insinuat excessum p̃ter eã mensurã, q̃ illis debet, quum id nõ sit sibi ex natura, eas nẽpe distẽdi. Iam igit vtrunq; multũ est, tã si sanguis p̃ter naturalẽ symmetriã crescat, q̃ si ad tensionẽ vsq; tunicarũ. Et Erasistratus qdẽ horũ vtrorũq; meminit, nõ tã ita distincte neq; apte sicuti nos fecimus, sed eo saltẽ deuenit, vt indicaret duplicẽ eẽ rei istius naturã. dũ.n. ait, Inter initia igit repletis moderate vasis, robustiores se ipsis & validiores redduntur p̃ter eorũ morẽ: insinuat sangui

C nis immoderationem, quum id quod ex natura cuiq; debetur, superat. Quum aũt subinde intulit: Quòd si vlterius pleniores fiant, brachia & manus suræq; implentur: eam tetigisse videtur, quę tunicas sanguinẽ cõtinentes respicit: vt tandem duo sint termini sanguinis vltra naturalem mensurã aucti: alter, si venarũ tunicæ repletę, in maiorem eleuẽtur tumorem, q̃ vniuscuiusq; ratio naturalis status exigat: alter, si præter id, eis insuper tensio accedat: quorũ tamen neutrũ in ea plenitudine q̃ viriũ cõparatione æstimanda est, conspicitur. Hæc vero satis nobis sint, quantũ ad hæc ipsa ptinet.

De rubore ac cæteris indicijs quibus plethora, vicium humorum, ac multitudinis species significantur. CAP. II.

VErũ rubor, cuius ẽt isti meminere, nõ est qdẽ plenitudinis in vniuersum, sed sanguineę indiciũ: casdẽ tã is ẽt, quas tumor, exigit distinctiones: quũ possit ex aliqua externa occasione suboriri, vtpote ex Sole, vel balneo, vel exercitatione, vel itinere, vel (vt vno verbo absoluã) ex calore, nec nõ ex ira, verecũdia q̃; & ex alijs q̃ his sunt similia, in quẽ ordinẽ & acutæ febres referẽdæ sunt. Si itaq; æqualiter corpus vndequaq; fuerit affectũ, neq; quicq̃ ex his q̃ mõ recẽsuimus, affuerit: erit sanè rubor iã nota sanguineę p̃ totã aĩal distributæ plenitudinis: at si secus, saltẽ ea parte vbi ille cõspiciendũ se offerat. Nã & eas inflãmationes, q̃ vel in summa cute, vel in musculis cõstiterint, qppe quũ & ipsæ plethorici morbi sint: is color cõsequit. Nos vero in alio libro, vbi de tumoribus p̃ter

D naturã loquuti sumus, abunde de inflãmationibus tractauimus: ibi.n. mõstrauimus eos oẽs ex humorũ multitudine alias in alias partes decũbentiũ cõsistere. Nunc vero nõ de his à nobis in p̃senti sermo institutus est: sed de ea plenitudine (vt iã diximus) q̃ plethora appellata est, & ex humorũ affluentia in vniuerso corpore ortũ habet. Non ita tã eã multitudinẽ corpus vniuersum tenere diximus, vt vtraq; corporũ genera inde lædantur: vasorũ inquã & carnis: contingit siquidẽ nõ nunq̃ eorũ alterũ tã: quẽadmodũ si vtramuis ex illis partibus detineat, nec in vna particula vel duabus id accidat, verũ aut in aĩali vniuerso, aut in pluribus illius particulis, & in illis q̃ maxime principes sunt. Porro tumorẽ qualis nã sit exquirere, hoĩnis videtur esse qui satis, abunde q̃; in hisce rebus dignoscẽdis exercitatus fuerit. In genere itaq; carnoso, alter quidẽ tumor est qui ad eas ipsas carnes p̃tinet, alter vero ad ipsos humores, nẽpe quũ caro perinde ac spõgia vel lana supfluente quopiã humore impleĩ, & huiusce generis in carne plenitudo, illi ex pportione respõdet, q̃ iuxta ἐγχυμα in vasis appellat: altera vero ei q̃ vires respicit, vel quę non sine grauitate consistit, vt tã ſp memineri mus, nihil referre, si de cõposita carne, vel si de musculo sit nostra disq̃sitio: atq; ẽt ꝓ quotiescunq; sermo fuerit de plenitudine institutus q̃ in carnibus est, id de musculis audiendũ est, nõ aũt de simplici ea carne q̃ à nõ nullis παρέγχυμα appellari solita est. Quippe in arterijs & venis, plenitudo q̃ vires respicit, nõ ęque ẽ à laborãtibus sẽsu pcepta, imo nõ nisi ab his q̃ suapte natura vegetiori sensu p̃diti sunt: solis etẽnì his subobscura qdã, & in pfundo apparet i corpe grauitas: vñ fit vt alia in

† Videntur nõ nulla in græcis exẽplaribus ad sententiæ integritatẽ deesse.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 161 sur 390

grenda ſint huiuſce plenitudinis manifeſtiora inditia. At vero quũ medicorũ q̃plures rẽ, hãc ſegni E
ter tractauerint, eorum enim alij nullam illi cõſiderationem adhibuere, alij autem ſatis imperfecte;
nullum repertum eſt ſignũ motu arteriarũ certius, de quo nos in libris de pulſibus plene egimus.
Plurimum, n. venę cũ arterijs, ob eorum vaſorum mutuã confluentiã, quã ſæpius alibi oſtendimus;
plethora ſimul arripiuntur: quandoq; tamen craſſis et glutinoſis humoribus in venis collectis, nõ
ita facilis fit ab ipſis in arterias transfuſio: ſed id ſanè rarum eſt: nam ſemper transfluunt, niſi quam
maxime humores craſſi atq; tenaces ſint. In huiuſcemodi itaq; affectibus nulla euidẽs in venis cõ-
geſtę plenitudinis nota ex arteriarũ motu haberi poteſt, & ſi id quammaxime Nicarcho, Praxago-
ræ q; videatur, quantumlibet illi arterijs minime ſanguinem impertiantur. At in cæteris plethoræ
affectionibus fides ſignis ex pulſu deſumptis adhibenda eſt, de quibus priuatim in alio opere huic
rei dicato, ſcripſimus. Plenitudinis autẽ ſpecies, quum ea in vniuerſum corpus pariter diſtributa
eſt, in hunc modũ diſpartiendæ erunt. Rubor ſanguineę plenitudini atteſtatur: color vero ſubpal-
lidus, flauæ bili: quũ autẽ pituita nimis excreuerit, in albũ magis q̃ ex natura conueniat, color ver-
git, quẽadmodũ in atrũ, ſi bilis atra. Sed opus profecto fuerit, vt cũ vnoquoq; iſtorũ, ſimul ſanguis
augeatur: alioqui, n. ſi ſola exuberauerit bilis pallida vel flaua dicta, quẽadmodũ his euenit qui re-
gio morbo impliciti ſunt: is affectus nõ amplius plenitudo, aut plethora appellari meretur, ſed po F
tius vitioſorum humorũ copia, greçe vero cacochymia: & idipſum de bile atra ac pituita dicendũ
eſt. Quòd ſi, vt iã prius diximus, grauitas, vel tumor præter naturæ modũ adſit: erit ſanè ea affectio
plethorica nuncupãda, verũ humoris vincẽtis ſpecies ex colore erit dignoſcenda. Sola attamen bi
lis neutrũ ex ſymptomatibus illis, quæ nunquã à plenitudine ſeiungi poſſunt, afferre valet, nẽpe
neq; tumorẽ, neq; pondus: nam anteaquã ita ea increſcat, alia illi ſuperuẽtura eſt affectio. Cęterũ ſi
ſola pituita augeatur, hæc vero non oino, ſed ſolũ in ea aquę intercutis ſpecie, quę leucophlegma
tia greçe dicitur: poteſt forſitan per vniuerſum corpus exuberare. Manifeſtũ prętera eſt, eum hu-
morẽ, qui crudus appellatur, inter pituitæ ſpecies in hoc ſermone eſſe ponendũ: nã ſi alioquin illũ
ab hac eſſe diuerſum ſtatuerimus: iſtis quas modo retulimus, differentijs plenitudinis, ea etiã adij-
cienda erit, quę ex iſtiuſmodi humore ꝓdit: eſt vero is humor q̃ alia pituita ſit, craſſior, ac minus fla
tuoſus: cuiuſmodi ille eſt, qui in vrinis ſubſidet prę ſertim in illis, q̃bus præ nimia voracitate pluri-
mũ illius redundat ſedimenti, quod elixã fabã imitatur: ſæpenumero etiã per aluũ is humor ab illis
corporibus confertim deijcitur quæ relictis exercitationibus, ſeſe crapulæ dediderunt, nec à balneis
poſt cibũ ſe continent. Verũ enimuero iſtius humoris, ſicut & pituitæ, comes eſt corporis totius al
bicãs quędã decoloratio. Sunt autem alię ſpecies pituitę, dulcis nẽpe vna, alia acida, alia vero ſalſa. G
Ex dulci ſomnolenti fiunt: ex acida, quũ redundat, famelici: quemadmodũ ſiticuloſi ex ſalſa: ex ea
vero quã modo diximus, cruda inquã, amittitur appetentia. At vero quod ſomnũ ſpectat: aliæ pi-
tuitæ paulo maiorẽ q̃ ex natura cõueniat, ſomnũ cõciliant: crudus autẽ humor, vt dulcis etiã pituita,
iã manifeſte ſomnolẽtos reddit. Alibi, n. à nobis monſtratũ eſt, ꝓ ſi humeſcat ac refrigeſcat ſen-
tiendi principiũ: ſtatim ſoporoſa affectio (græci κῶμα appellant) oboritur: quemadmodũ ſi ſicce-
ſcat ac incaleſcat, in vigilias illabitur: & perinde oẽs bilioſi ex vtraq; bile, inſomnes degũt: id tñ pe
culiare habent qui atra bile tenentur, ꝓ difficiles ſunt, atq; prętеr oẽm rationẽ ſunt triſtes. Quòd ſi
non in vniuerſo corpore, ſed ſm vnam quampiam particulã prædicti humores colligantur: tumo
res in corporibus prętеr naturã pariunt, de quibus alias diſputauimus. At ea iſtorũ ſymptomata, q̃
nunc recenſuimus, prętеr decolorationẽ: tunc maxime fiunt, quũ illi vel cerebrũ occupant, vel ven
triculũ: vigiliæ etenim et ſomni cauſam in cerebro habent, appetẽtia vero atq; eiuſdẽ defectus ex
ſtomacho alias alio modo affectio proueniunt. Patet aũt ſtomachũ hoc loco os ipſius ventriculi ap
pellari: vbi ſi pituita colligatur, appetitiones excitat: ſi vero bilioſi humores, & bilis ea flaua fuerit,
ſitim & cibi faſtidiũ pariet, & prætеrea os illis erit amarulentũ: at ſi atra, moroſi & triſtes, & ſine ſi
ti, ſaliua q; plurimũ illis ſcatet: nec ita tamen oẽs cibũ faſtidiunt, immo eorũ nonnulli ſatis famelici H
ſunt, in q̃bus nimirũ atra bilis acida qualitate fuerit affecta: quod fit vbi ea malignior reddat. Por-
ro dũ ea veluti fex ſanguinis ꝑmanet, neq; exacte adhuc acida facta eſt, ſatius forſitã ſit, nondũ me-
lancholiã ſeu atrã bilẽ nominare: ſed (vt nos ſolemus) melancholicũ potius humorẽ: q̃n prope ac
ceſſit, vt in melancholiã vertatur. Verũ nõ eſt is ſermo à nobis inſtitutus, vt de differentijs vitioſo
rũ humorũ diſſereremus: quũ neq; eos plenitudinis vocabulo cõprehendi dixerimus. Nos autẽ ꝓ
poſueramus nõ quencunq; quoquo modo exuberantẽ humorẽ inueſtigare, ſed de plenitudine diſ
πλεῖστα ἀφ quirere: q̃ copia eſt humorũ in vniuerſo ãalis corpore. Quare neq; tumorũ particulatim, neq; etiã
vitioſorũ humorũ ſpecies in hoc libro vllus ſperet ſe à nobis auditurũ: ſed quũ vel oẽs priori ſerua
ta proportione aucti fuerint: vel vnus alios q̃dem, parũ tñ alios ſuperauerit. Et ſanè in plethoricis
cõſtitutionibus põt ſanguis alios oẽs lõgo excedere interuallo, verũ nõ ita aliorũ humorũ q̃ſpiã:
id nanq; iã in cacochymiã, à vitio humorũ ſic dictã, trãſit, nec amplius plenitudo neq; plethora erit
vocitãda. Vnde & pulſus in cacochymijs exq̃ſite cũ humorũ natura cõgruentes ſunt: in illis vero
quas mõ diximus plenitudinibus, nõ ęque cõſpicue eas ſeruãt differẽtias: q̃ppe ꝓ humor ille ſup-
fluẽs ſemp plurimũ ſanguinẽ ſecũ habeat: ſi tñ nimis ſuperet, & ſit flaua bilis, tales neceſſe eſt pul-
ſus reddi, quales fieri diximus, quũ cor calefit ac exiccat: ꝓ ſi atra bilis, rurſus tales quales diximus
fieri, quũ refrigeſcit & exiccatur: & eodẽ mõ, ſi pituita ſupra alios excreuerit, pulſus illi edẽtur q̃ ſo

lent

A lent in frigida & humida signi affectione: vbi vero sanguis omnino se secũdum naturam habuerit, nulla fit ab antiquo statu permutatio: sed si is qui humidior sit redundauerit, pariter & pulsus alterantur: vti etiam si quam ipse esset, aut calidior fieret, aut frigidior. At vero iam hęc omnia distinximus in libris de pulsibus. In præsentia vero nobis tantum dixisse suffecerit, quod ex ocio atq; humido victu sanguis, excrementis in eo aquosis redundantibus, humidior se ipso redditur: ex ira autem, exercitatione, æstu, frictione, medicamento alimentoq; calfacientibus, & meraciori vino atq; vetustiori, calidior efficitur: quemadmodum frigidior, ex recenti frigore. Si etiam quispiã alimentis temperaturæ siccioris diutius vtatur, quæ tamen alia nulla teneãtur intemperie: sanguis in eo siccior euadet. At qui & secundum varias complicationes, simul & frigidior & humidior, vel frigidior & siccior, vel calidior & humidior vel calidior & siccior, pro causis iã dictis sine vllo etiã alio in eo exuperante humore efficietur. Quod si ob eorum quoq; mixturã in intemperiem illabatur: ea quidem intemperies non sine cacochymia cõstare poterit: quę adhuc dicetur quod sanguine frigidiori & sicciori constat, vel frigidiori & humidiori, & ita secundum alias sex intemperaturas, octo etenim illę vniuersę sunt: alio attamen modo, quam quãdo ille solus & per se fuerit talis. Pro horum vero octo intemperamentorum differentijs, pulsus talem obtinebunt formam, qua-

B lem nos in libris de pulsibus exposuimus. Sed mox an solius sanguinis sit, an vero alterius humoris illi intermixti, ex vniuersi corporis colore discernendum erit: vel etiam ex alijs symptomatibus quæ nuper recensuimus, nempe quæ de somno & vigilia diximus, de q; cibi appetentia & eius defectu: et de alijs præterea quę modo à nobis relata sunt: insuper ex prioris victus ratione, ab exercitationibus, & ijs quę ęgrotanti accidere consueuere: nec non & ex anni tempore, regione q;, & naturali corporis tum densitate tum raritate. Sic enim prestiterit potius ex omnibus fidem dignotionis sumere, quam ex vno tantum, vel duobus: quum probe nouerimus quod hoc ipsum in hac arte ex coniectura plurima deprompsit, vniuersa inquam artis pars, quę dignotrix est, & non solũ ea quæ in dignoscenda plenitudine aut cacochymia versatur, de qua nos nunc disquirere instituimus. Nam quę ad actiones, vel morborũ causas pertinent, quę q; ad curandi rationes, magis scienter cognosci possunt. Sed de his alibi plenius egimus, erit q; nobis satis nunc, posteaquam plene quod fuerat propositum definiuimus: hic etiam huic libro finem imponere. Is vero sermo sufficere poterit, si exemplo fuerit abunde explicatus. Ponamus igitur homini, qui omni febre vacuus sit, venas in maiorem tumorem attolli, totum etiam corpus rubicundius euadere: statim ergo animaduertendum, num illi causæ aliquæ occurrerint ex illis quæ vim calfaciendi habent: & si forte

C hoc videatur, præstabit huiusce rei dignotionem tantisper differre, donec motio ab illis in corpore vniuerso excitata conquieuerit: neq; enim eum qui ira excanduerit, vel qui lauetur, lotus ve sit, vel qui exercitatus sit, aut vinũ nuper ingurgitauerit, aut qui quouis alio modo incaluerit, in hoc iudicium adducere oportet, sed eum, qui ab omni externa motione iam quieuerit: qui si tunc talis videatur, sanguinem sanè in hoc homine abundare iudicandum erit. Mox vero & alia considerada erunt, & ea primum quæ vim habent maximam, subinde autem & alia: huiusmodi vero ostendimus esse grauitatem, tensionem, & pigritiam ad motum, postea pulsus, vigiliam q; & somnum, appetitiones cibi, eius q; fastidium, & tãdem quecunque alia istius generis sunt: deinde ea quę pręcessere, si vim habeãt generandi plenitudinẽ, vlla'ne excretio aliàs illi solita intercepta sit, vel exercitatio neglecta, atq; num plura vel quę plurimum nutriant alimenta ingesta sint, vel si post cibũ se præter morem lauerit: insuper etiam si solitus sit ille plethoricis morbis arripi: præterea verò addenda sunt ea quæ ad anni tempus & regionem pertinent, & si quid aliud in eodem cum istis ordine sit, ita tamen vt non sit his omnibus ęqualis causę ratio attribuenda: quod & in alijs huiusce artis partibus obseruatur. Sunt etenim inter hæc indicia quędam scientifica, vtpote tensio, grauitas, tumor venarum, pigrities in motu, color, atq; etiam pulsuum motus, citra tamẽ quascunque exter-

D nas motiones. Sunt & quæ ab his deficiunt, in quo ordine sunt suppressę excretiones, ociosa vita, copiosi cibi & qui plurimum alant, balneæ q; insuetæ post cibum: hæc tamen si omnia in vnum coeant, propè scientifica accedunt indicia. Tertium vero ab his ordinem obtinent, si sit solitus is vir plethoricis teneri morbis: demum autem regionis & temporis ratio accedat, quę hæc omnia ferè constituit. Nam hieme & vere, locis q; tum frigidis, tum temperatis, maior colligitur plenitudo: minor vero, locis et temporibus calidis & siccis: & ita etiam qui densa sunt cuti frequentius eam colligunt: qui eandem raram habent rarius.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 163 sur 390

GALENI DE TVMORIBVS PRAETER NATVRAM LIBER,

Horatio Limano interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Quæ causæ sint & nomenclaturæ tumorum præter naturam.

Quid sit tumor præter naturam. CAP. 1.

EX his quæ corporibus accidunt, id vnũ est, ad quod indicandũ onci vocabulo vtuntur: sic enim Græci spatium in longitudinẽ, latitudinem, & profunditatem nominarunt: {Latini tumorem appellant} interdũ etiam quod est supra id, quod est secundũ naturam, incrementũ, oncon dicunt: {tumorem latino sermone} quæ res non ægrotis solũ in parte qualibet, sed ẽt ipsis sanis inest. Nã & obesi aucti sunt supra id quod est secundum naturam in profunditatem & latitudinem, nondum tñ præter naturam se habent: vt.n. sæpe dictum est, tertia quædam constitutio est ea quæ est corporum non natura dispositorum: quæ est media inter ea corpora quæ se habent secundum naturam, & ea quæ se habent præter naturã. Obesus igitur aut tenuis nõ præter naturã est, sed tm̃ alter quidẽ est supra id quod est secundum naturam, alter verò est infra, vterq; autem non natura dispositus est. Quem verò tumor ex aqua intercute occupat, aut quem tenuitas ex tabe, ambo ij præter naturam dispositi sunt. Nunc aũt in presenti libello propositũ est considerare de tumoribus præter naturam, qui & totum corpus occupant, & quãlibet eius partem: Eo tñ etiam determinato, ꝙ excessus dispositionũ quæ non natura sunt, præter naturam sunt: læsio verò actionis est terminus excessus earum. Sed de tumoribus his longiori oratione non est opus. Omnes enim homines cognoscunt, non solùm ipsi medici, ꝙ plus carnis & adipis q̃ iustum est eos tumores generat: Alios autẽ quicunq; secundum dispositionem ipsorum corporum, non solùm secundum quantitatem primãm ab eo quod est secundum naturam excedunt, iam consideremus, à phlegmone. i. inflammatione incipientes.

De inflammatione. CAP. 2.

SOlent Græci nomen hoc dicere de partibus quæ in maiori tumore sunt, carnosis, intentis, renitentibus, pulsanti dolore dolẽtibus & calido, & rubẽtibus. Quæ verò causa est, ob quam hæc symptomata fiant, non modò nõ multitudini hominũ, sed ne ipsis quidẽ medicis omnibus cognitum est. Plures.n. eorum via aliqua inquisitionẽ ipsam nõ faciunt, sed quod ipsis videtur, id simpliciter enunciãt. Cõsideratio verò fieret, si quis via hac procedat. Tumor maior nunq̃ circa corpus vllum fieret, nisi eius substãtia ex duabus rebus altera affecta sit, vel vt à multo calore veluti inferuescens fundatur, aut foris aliquã nouã substantiã assumat. Cum.n. funditur, in spiritus vertitur, & refrigerata pristinũ tumorem resumit facilè: spiritũ aũt in partibus inflãmatis non videmus cõtentum vt in alijs tumoribus multis: & eædẽ inflammationes refrigeratæ neq; statim neq; semper ad pristinã constitutionẽ redeunt. Manifestũ est aũt ex incisione ꝙ spiritus nõ continetur. Si.n. incidatur pars inflammata, apparet sanguis multus effusus, & totus locus euidenter sanguine plenus, quẽadmodũ spongię madefactæ: spiritus verò neq; statim excidens, neq; post. Sed color quoque sanguinis solus, pprius simul & inseparabilis est: partiũ.n. corporis vel humorũ nihil aliud est rubrum præter carnẽ & sanguinẽ. Sed neq; multitudo carnis est affectus inflãmationis: & si ẽt multitudo carnis in corpore cõstituatur sola sine sanguinis multitudine, tumor quidẽ maior fit q̃ pro modo naturæ, color aũt in terminis salubribus pmanet, neq; pristinã naturã euariat. In nulla.n. re quæ secundũ substantiã augetur, intendit pristinus color: sic.n. & nix magis alba fieret, & pix magis nigra, & aurũ magis flauum. Incrementũ igitur substãtiæ diuersa res apertè est ab alteratione:

nam

A nam augetur ſecundum quantitatem, alteratur verò ſecũdum qualitatem. Eſt autem & color quoque indicium qualis ſubſtantiæ nõ quantæ: hanc ob rẽ multitudo carnis, diuerſa res eſt ab inflãmatione. Eandem quoq; ob rẽ exiſtimaret quis in ipſa abundare humorẽ ſanguinis. Sed & cũ vlceribus quoq; maximæ inflãmationes interdum fiunt, & apparet quędam effluens ſanies (ichorem appellant) aquoſa & tenuis ipſo loco circũ cruento apparente. Neceſſe eſt igitur in hoc denſitatẽ carnis, quã in terminis vulneris ſibi ipſi aſſumpſit, in eam mediocritatẽ venire, vt ipſas ſanies excidere cõcedat, ſanguinẽ verò eius intus includat. Et ſanies quãtò tenuior eſt ſanguine, tantò autẽ etiã magis craſſior eſt ſpiritu. Quare ſi caro vulneris ipſas ſanies excidere concedit, & ipſum ſpiritũ certè cõceſſiſſet. Eo aũt ſemel euacuato, deſiſteret inflãmationis tumor. Profectò ſic fieri apparet in iis partibus, in quibus ſpiritus verè eſt aggregatus: diſſectis.n. ipſis, ſtatim cõſidet ois tumor. Sed generatio quoq; inflãmationis quæ in vulneribus fit, teſtis eſt. In principio.n. recẽtibus adhuc vulneribus multitudo ſanguinis excidit: ſupprimit aũt ſtatim aut nobis refrigerãtibus, aut ſponte à continẽti refrigeratus. Sed cõprimẽtibus quoq; nobis manibus, aut deligãtibus, phibitus effluere retinet. Dein in oris diſſectorũ vaſorũ retentus & occluſus, cogit & concreſcit, non ſecùs ac grumus: prętereq; q grumus eſt aggregata cõcretio ſenſibilis ſanguinis: qd verò in vlceribus fit, nõ aggregatim, ſed in paruis & multis oris diſſectorũ vaſorũ ſiſtit, & craſſum reddit ſanguinẽ. Cũ igitur hic craſſior eſt, vaſorũ verò orę anguſtiores, ſanguis iam retinetur, ſanies verò excidit. Hæ oẽs coniecturæ maximæ ſunt, q inflãmatę partes ſanguine abundant. Calidior quidem eſt q̃ pro modo naturæ, in iis quæ inflãmata ſunt: non tñ eatenus calidior, vt ſola fuſione tm̃ tumorẽ efficiat. Multæ aũt tibi huius quoq; rei coniecturæ ſint. Prima quidẽ exardentiſſimæ febres: quantò.n. vehementior eſt in his calor eo qui in partibus inflãmatis eſt, tantò tumorẽ maiorẽ eſſe oporteret. Secunda coniectura eſt, ex ipſa ſanguinis ſubſtãtia: non.n. vt pix reſina q; & cera à frigore cõcreuit, ſed ſemper & naturã calidior eſt. Illis, cũ calefiunt, ad contrariũ eſt tranſmutatio: ſanguini verò natura calido tumor quidem paulò maior fieret, non tñ tantò, quãtò inflãmationes partes affectas attollũt. Pix quoq; & reſina & cera in tm̃ calorẽ venientia, in quantũ veniũt ea quæ inflãmata ſunt, parum ſup principium augent. Non exigua quoq; præter ea quæ dicta ſunt, hæc tibi alia coniectura eſt, q tumor partiũ inflammatarũ propter ſolã fuſionẽ non fit: alteratio ſanguinis exigua quidẽ eſt in calore, tumor verò non paulò maior eſt. Id vero quod apparet, tibi ſit idonea cõiectura. Nõ enim vt reſina & pix & cera vehemẽtius incaleſcẽtia, ad plurimũ fuſionis veniũt, ſic ſanguis quoq;, ſed ſeruat q̃uis in igne coquat, priſtinum tumorẽ, aut in nullã aut omnino in minimã magnitudinem elatum. Dictũ eſt à me ſupra quoq;, q refrigeratis inflãmationibus nõ ſemper deſiſtere contigit: vigentẽ.n. & magnã in qua impactus eſt fluor, & ſi vehementius refrigeras, tumorẽ non tolles, ſed liuidã frigidam q; efficies partem, & in ſcirrhum mutabis affectũ. Facillimè verò antequã impactus ſit fluor, refrigerãtibus & adſtringentibus repellit, & maximè cum exiguus eſt. Tenaciter verò antè impactus nihil ab adſtringentibus iuuatur, euacuatione verò eget. Inuentum igitur eſt à medicis tum non modò calfacientibus diſcutere, ſed etiam aliquid ipſius ſanguinis ſenſibiliter euacuare ſcarificationibus in cute factis. Omnia igitur hæc magna indicia ſunt, q inflãmata pars humore ſanguineo plena eſt. Immodicè autem calida non ſtatim ab initio ſed tempore fit, retenta propter obſtructionem omnium foraminum priſtina perſpiratione. Neceſſe igitur eſt & ſanguinem moram trahentem putreſcere: quæ enim calida & humida corpora calido loco congregata ſunt, omnia facilè putreſcunt, ſi neque euacuentur neq; refrigerentur: quare quæ ex putredine eius eſt caliditas, ei ſuperuenit quam antè habebat. Quòd igitur per partes inflammatas in ipſis vaſis plus ſanguinis aggregatum eſt, tumoribus earum coniectandum eſt. Nihilo minus eo quoq; quòd venæ prius ob paruitatem viſum effugientes, apparent, non ſanè in inflammatione genitæ, ſed eò quòd ſanguine repletæ ſunt, in tantum magnitudinis elatæ, vt ſenſibiles fiant. Maximè autem in oculis accidere hoc videtur, & pene, & mammis. Quòd verò omnis quoq; caro, cuius iam maxime q; affectio eſt inflammatio, repleri fluore ſanguineo videatur, et color & tumor ipſe oſtendit: ob id vero & humida omnis & madeſcens vt lana & ſpongia, apparet. Huius rei teſtis eſt quæ effluit ſanies, cum inflammatio oſtiolum habet. Iurè autem arbitror, & ipſa cutis, vnà cum tumoribus eorum quæ ſubiacent, attollitur & circuntenditur. Et interpoſito tempore & ipſa de fluore aliquid accipit, vt vaſorum tunicæ quoq;: ſic quoq; & ipſæ quæ in inflammata parte ſunt, membranæ: quin etiam ipſi nerui & tendines, tempore procedente ipſius inflammationis participant: interdum tamen vulneratis ipſis aut aliter affectis, ex illis ipſis primò ipſum malum incipit. Vniuerſaliter verò nihil inflammatæ parti, ſecundum naturam exactè ſe habere perſeuerat, cùm mora inflammationi eſt, ſed omnia cum carne de fluore fruuntur: vt non nunquam ipſa quoque oſſa attingat, quemadmodum ex ipſis promouetur interdum primò affectis. Cùm igitur ſecundum naturam ſe habet, laxa cutis eſt non obeſis quidem: & locus qui intereſt, vacuus eſt, cui ipſa inſidet. Eodem modo loca quæ in carne ſunt, de quibus in anatomicis aggreſſionibus abunde dictum eſt, inania omnia ſunt, maximè quæ circum arterias in circulo earum dilatationibus diſpoſita ſunt. In inflammationibus autem omnia ſanguine replentur, ex vaſis quidem ipſis per tunicas reſudante, in omni verò carnis particula more roris permiſto.

Color indicium ſubſtantiæ non quantitatis

Maxim

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 165 sur 390

De Abcessibus & Empyematis CAP. 3. E

4 CVm autem ipso procedente tpe vincit quidē natura, coctus verò fit oīs fluor & factus pus, extra carnē expellitur à virtute quæ in ea est depultrix rerū aliena, 6. Vbi igitur vel foramen naturale conspicuū est, vt riuus effluētibus excrementis paratus, vel ipse locus ibi rarus est: ex pure pars expirat, pars sensibiliter effluit. Vbi verò circūsidet cutis densa & dura, qualis est quę extrinsecus nobis est, ibi retinetur pus, & à subiecta carne eā abducit: post & acrimonia perrodit, & exit foras, nisi quis eā scarificare puertat. Victa aūt à fluore natura, non in pus, sed in alienā quandā mutationē aliās aliā deuenit sanguis. Cōmuniter verò oia hæc à pluribus medicis Apostemata i. Abscessus vocantur, & maximè qua intus in profundo sunt. Non nulli verò non oia sic appellāda putāt, sed ea solū quę ipsam alterationē non in consuetū & bonū pus, sed in corruptionē aliā quandā habent. Vt suppurantia omnia alij quidē Empyemata vocant, alij verò Diapyemata: quēadmodum ipsum Empyiscem, & Diaphyiscem. Nō nulli verò non sic, sed cū in viscere tale aliquid factū est, id solū Empyema nomināt, & q sic affecti sunt, Empyus. Rursus qdā alij medici eos solos Empyus nominare recte putāt, quibus inter thoracē & pulmonem pus aggregatum est. Nomina igitur (id quod à me semper dictum est) eatenus curare oportet, vt dilucida significatæ rei interpretatio sit: ipsas aūt res de quibus oratio habetur, inuenire sic studēdū est, vt nihil ex his lateat: oēs enim hę ad curandi methodū prępartionē afferunt, qua methodo dispositionibus ipsis non earū nominibus medemur. Huius igitur rei semper memores, ad eas quæ ex ipsis rebus reliquæ sunt, eundum est.

A. l. 4. c. 3. t. 1. c. 20. 455. a

Nota F rei.

De sinibus & eorum curatione quando callosi fuerint CAP. 4.

CVm corpora pus excoriat, abducitq; & diducit ipsa à subiectis cōtinentia, dein euacuato quo quo modo pure, nequeunt quæ distant pristinā constitutionem recipere, affectus nominatur Sinus. Nisi verò quis celeriter eum curet, callum contrahit, & durus efficitur spatio temporis, nec subiectis agglutinari potest. Coercetur tū siccatus à medicamentis & ratione victus, vt habere sanitatē irreprehensibilē pars v[illegible]eatur. Si quidem perpetuò quis accurato victu vtens, salubre verè & superfluitatibus vacans corpus habet, cohibitus manet sinus: Superfluitate verò aliqua subnutrita, rursus repletur, rursus q; fit qui ab initio fuit abscessus: iterumq; vt cōuenit medentibus euacuatur, siccatur q;, & coercetur, & semper lōgè faciliora ei hæc omnia fiunt, q; ijs quæ primo abscedūt. Neq; enim q; diuelluntur dolent partes: etenim iam distant, celerrime q; repletur, facilè fluorem suscipiēte sinu. Quin & celeriter euacuatur, via ipsis effluxionibus facta: vt si agglutinatæ partes fuerint, rursus doleant, cum rumpitur abscessus. Non solum verò ex inflamatione generatio abscessibus est, sed etiam statim ab initio non nunq; propter alium aliquem humorem spatio tpis excoriantem, & obducentē à subiectis ea quæ continent. Igitur & incisi omnigenam speciem humidorum solidorum q; corporū intus habentes apparēt. Etenim cœno, & vrinæ, & grumo, & succo mellito, & muccoso, & ossibus, & lapidibus, vnguibus q;, & pilis, in abscessibus inueniūtur similia corpora. Quin & animalia sæpe inuenta sunt, oibus ferè ex putredine generationē habentibus similia.

G

Excc abscess

De Fistula, Atheromatis, Steatomatis & Melliceridibus. CAP. 5.

EST verò & quæ Fistula nominatur, angustus & longus sinus, quæ sicut alij sinus coercetur, & rursus abscedit ob influxum superfluitatum, quemadmodū illi. Atheromata verò, & Steatomata, & Melicerides alij quidem inter abscessus reponunt, alij verò ad aliud genus referunt. Patet aūt & natura horū ex ipsis nominibus. Pulticulæ.n. aliquid simile in ipsis atheromatis inuenitur: melli verò in ipsis meliceridibus: seuo aūt in ipsis steatomatis. Vt plurimū verò tunica quædā mēbranosa omnia hæc cōtinet. Hi igitur oēs præter naturā tumores sunt. Pręter hos quoq; carbunculi, gangrænæ, & herpetes, & erysipelata, scirrhi q;, & œdemata, & cancri, & inflationes, quæ neque ipsa ignorari à medico oportet, sed diligēter cōsiderari & singulorū generationē & substantiam.

A. l. 4. c. 3. t. 1. c. 4. 457. g

De Carbunculis. CAP. 6.

GAngrænę qdē & Anthraces i. Carbūculi, cū q; veluti inferbuit sanguis, ppe q; inflāmationē est, cutē perusserit. Quapppter & cū crusta fiūt, & bullæ pcedūt vlceri, quēadmodū in ambustis, febrem q; acutissimā afferunt, & periculū de vita propinquū. Nigra verò vbiq; & cinerulenta apparet carbunculorum vlceris crusta: non tamen vt in alijs, inflammationis quæ circum est, color ruber est, sed ad nigrius declinat aliter, q; quæ sanguine suffusa sunt, aut quæ algore frigent. Non enim vehemēter liuidus, vt in illis, tumor est, sed habet aliq̄d splendens, vt bitumen & pix: talis autem est exacta bilis atra. Malignitas igitur vlcerum quæ in carbunculis sunt, inde est: par est enim aut ab initio statim, aut peraffatum in ipso feruore sanguinem melancholicum fieri.

H A. ibi. t. 1. c. 9. 454. a. b

De Cancris. CAP. 7.

IPsa verò sine feruore atra bilis Cācros efficit, eos q; cū vlcere, si acrior sit. Hāc ob rem nigriores colores sunt ijs q; inflāmata sunt, et minimè calidi. Implent aūt venæ in his & intēdunt magis, q; in inflāmationibus: minus.n. excidit è vasis in circūiectā carnē ob crassitudinē humoris q; cācros gignit: nō tū rubrę quoq;, vt in inflāmatiōibus, venę sunt: sed hoc quoq; p rōne infestātis hūoris.

A. l. 4. c. 3. t. 1. c. 15. 459. g

De Gangræna quæ post magnas inflammationes exoritur. CAP. 8.

SEquitur aūt magnas inflāmationes quæ Gangræna, vocat, quæ & mortificatio est affectæ partis, & nisi qs ei celeriter medeat, facilè mortificat quæ sic affecta pars est, quę q; continua sunt

apprehendit,

A apprehendit, hominem q3 interficit. Cum enim validè obstructa sunt per maximas inflammationes, & ora vasorum & foramina omnia quæ cutis sunt, naturali perspiratione priuata, quæ sic laborant corpora, facilè mortificantur. Et primum quidem eorum coloris ipse flos extinguitur, qui cũ inflammationibus erat. Deinde dolor & pulsus pereunt, non sedata quidem dispositione, sed ipso sensu mortificato. Inseparabilis autem ab inflammatione magna pulsus est: sic autẽ nominare videntur antiqui motum arteriarum ipsi laboranti sensilem, siue sine dolore siue cum eodẽ fiat. Quare in inflãmationis symptomatis pulsui quidam addunt hoc, cum dolore. Hæc in nomine quidem controuersiam habent: melius autem est generationem eorum scire, appellatione neglecta. In ipso quidem secundum naturam, motus arteriarum insensibilis nobis est: in ipsis verò inflammationibus, sensibilis cum dolore. Percutit enim arteria, cum dilatatur, quæ circùm corpora sunt, & percussione dolemus propter inflammationem. Cum verò ipsa quoq; iam tunica inflammata est, percutiens simul & quæ percutitur, dolorem geminat. De his quidem satis dictum est.

De Erysipelate, Herpete, Oedemate, & Scyrrho. CAP. 9.

Dicendum deinceps de biliosis fluoribus. Vicit enim nescio qũo medicorũ mos, vt siue bilem nominemus simpliciter, siue biliosum humorẽ, audiamus pallidam amaram q3, non acidam
B & nigrã: illam.n. semper cũ adiectione nominant, appellationi humoris colorẽ adiungentes. Cũ igit̃ biliosus fluor decubuerit, q exactus quidẽ est, cutẽ vlcerat: qui verò aquosa sanie sanguine ve mistus, minus est acer, magis q3 in tumorẽ attollit partem, q3 vlcerat: hoc quidem Erysipelas nominatur: alterum, Herpes. Humorem verò qui fecit, & color & calor affectionum indicat. Cũ autẽ rursus acer ipse, alter quidem minus talis, alter verò magis, sciendũ ex acriore ‖ Herpetem Esthiomenon constitui, sic enim ipsum nominauit Hippocrates: ab altero verò alterũ, cui non nulli post Hippocratẽ Miliaris nomen posuerunt, quia milijs similes eminentias efficit in cute. Mihi quidẽ talis fluor pituita mistus videtur: alter verò exactę bilis esse: hanc ob rem cũ corrosione fit, ipsum cutis continuum semper apprehendente affectu, vndè ei nomen est. Æquali verò sanguine bili misto, in medio amborum erysipelatis & inflammationis affectioni species & natura est. Si verò alterũ multùm superat, ab ipso superante appellatio affectui est: prædicatur verò quod ei mistum est. Erysipelas igitur inflammatoriũ ex flaua superante, Inflãmatio verò erysipelaris, sanguine superante dicitur. Similis cæterarũ quoq; mistionum interpretatio est. Inflãmatio scirrhosa, & Scirrhus inflãmatorius: Oedemaq3 inflammatoriũ, & œdemosa Inflãmatio. Quatuor.n. hi sunt qui frequenter fiũt affectus propter influxũ humorũ, Erysipelas & Oedema Inflammatio q3 & Scirrhus.

5. Aph. 22. Ext. ord. 39. d. Et in li. de vsu humidorũ ad finem.

C Erysipelas igitur, vt dictũ est, biliosio fluore superãte: Inflãmatio vero, sanguineo: Oedema tenui cõstitutione pituita: vt crassa quidẽ & glutinosa, alterũ scirrhorum genus. Alterum.n. fæx sanguinis efficit. Est aũt ipsa quoq; duplex, altera quidẽ species, quam Hippocrates nigrã vocat: altera verò & ipsa quidẽ nigra est, propriam verò appellationem habet: nominatur.n. atra bilis. Huius quidẽ Cancri: alterius verò nigræ vna quædam Scirrhorum species effectũ est. Distinguitur verò ab altera pituitosa, colore: Cõmunia verò ambarũ sunt, maior q3 pro ratione naturæ tumor, idẽ q3 sine dolore, & durus. Et vtriusq3 generatio interdum quidem ab initio, aliquando verò ex lapsu, aut inflammationis, aut erysipelatis, aut œdematis, cum immodestius refrigerata sint.

A. ibidem. c. 4. fol. 452. d

A. ibidem c. 4. fol. 457. d

De Effusis & Nigroribus. CAP. 10.

Propinqua verò scirrho sunt & quæ Ecchymomata i. effusa vocantur, & Melasmata i. Nigores: senibus maximè contingentes collisis venis. Ex his autem sunt non nulla, vt dictum est, nigra: maxime q3 senibus fiunt hæc propter leues occasiones. Non nulla verò rubri nigri q3 in medio, quæ peelidna i. liuida vocantur. Omnia autem hæc fiunt sanguine è venis effuso, nunc quidem per tunicas contusas, nunc verò in finibus referatas.

De Aneurysmate, & Syderatione. CAP. 11.

D Ore aũt in arteria facto, affectio Aneurysma vocat. Fit aũt vulnerata ea, cũ ad cicatricẽ deuenerit q̃ ei adiacet cutis: manet verò arteriæ vlcus, ea neq3 cõglutinata, neq3 ad cicatricẽ simul pducta, neq3 à carne obstructa. Dignoscũtur verò tales affectiones pulsibus, quos arterię fecerunt: sed ẽt cum premuntur, delitescit omnis tumor, recurrente in arterias substantia quæ eũ efficit, quã tenuẽ simul flauum q3 sanguinẽ esse tenui multo q3 spiritui commistum alibi monstrauimus. Planè verò calidior quoq; est sanguis hic eo qui venarũ est, vulneratum q3 aneurysma eiaculatur sanguinẽ, vt vix contineri possit. Cedit igit̃ in œdematis quoq; materia premẽtibus digitis, foueam q3 pars recipit: verum neq3 pulsus est in hoc affectu, albidior q3 est color: œdema q3 multò latius maius q3 aneurysmate ẽ, nili grumus qs ingenitus ex aneurysmate Sphacelõ i. Syderationẽ faciat. Sic aũt voco corruptionẽ solidorũ corporũ oẽm, vt ipsis quoq; ossibus insit, nedũ carnibus quidẽ vasis've. Gãgræna verò mortificatio ipsa quoq; est solidorũ corporũ, sed nec ossibus inest, magnas q3 inflãmationes sequitur: quæ syderationũ species quædã est, propriã q3 & selectã appellationem supra cõem assecuta est. Hæc satis diffinita sunt. Et iam tps est vt de melãcholicis fluoribus dicamus.

De Atræ Bilis decubitu. CAP. 12.

Cvm verò in carnẽ bilis atra decubuerit, cũ mordax est, circũiectã cutem perrodit, vlcus q3 efficit: cũ verò modestior est, efficit cancrũ, qui sine vlceratione est. Dictũ aũt antea est, ab hoc magis q̃ ab inflãmationibus venas attolli, earũ q3 qualis spẽs coloris sit. Nõ solũ aũt cãcrosum vlcus,

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 167 sur 390

ſed alia quoq; multa cũ tumoribus corporũ eos cõtinentiũ cõſtituũtur: oĩa mali humoris aut bilio ſi cuiuſdã, aut melãcholici, aut aliter quoq; virulẽti prauiq; ex corruptiõe maiori ſubnutriti effecta.

De Phagedænis, ſcabie, & Lepra. CAP. 13.

QVę verò depaſcũtur, attingũt q; q̃ circũ ſunt, ipſum continẽs ſanũ corpus perrodentia, hæc oĩa phagedænica vocãtur. Ex ambobus aũt cõpoſita. ſ. vlcere ipſo & circumiecto tumore, phagedęnã noĩant. Depaſcit Herpes quoq;, q̃ circũ ſunt perrodẽs, ſed ſolũ cutis exulcera tio eſt. Phagedęna verò cũ cute, q̃ ſubiecta ſunt, attingit quoq;. Chironia verò & Telephia vocare vlcera ſupuacuũ eſt. Sat. n. eſt omnia cõiter Cacoethe i. maligna appellare. Scabies quoq; & lepra melãcholici affectus ſunt ſolius cutis: vt, ſi quidẽ in venis quoq; & carne fiant, cancer nominatur.

De Elephante. CAP. 14.

MElancholica affectio & ipſe Elephas eſt, primã quidẽ generationẽ ex ſanguine melãcholico habens: ſpatio verò tpis ipſius nigrę plus ſanguine fit, cum malè olentes ſunt, & moleſti viſu. Horũ non nullis vlcera contingunt. Hanc affectionem, cũ incipit, Satyriaſmon nõminant, qm̃ ſatyris ſimiles fiunt vultu: aliqui verò quę in temporibus ſunt oſſeæ eminentię ſic vocant. In alijs partibus quoq; tales oſſiũ fiunt eminentiæ: eas q; vocant aliqui Exoſtoſes: vt naturales quoq; pudendorum diſtentiones non deſiſtentes, Satyriaſmum aliqui vocant, aliqui verò priapiſmum.

De Achoribus, Cerijs, Myrmecijs, Acrochordonibus, Pſydracibus, Epinyctidibus, Furunculis, tuberculis, Bubonibus, Strumis, & Ramice. CAP. 15.

ESt & Achor quoq; vlcus paruũ in cute capitis, cõiectares aũt id pituitæ ſalſæ nitroſæ effectũ eẽ. Ex eo igit ſanies q̃dã effluit neq; aquoſa ſimplr, neq; iã craſſa vt mel, ceu in ijs q̃ Ceria i. faui nominant. Etenim hæc cũ tumore quodã foraminibus q; pluribus fiũt, mellito humore effluẽte. paruus & horũ tumor eſt, ſed nõ tm̃, quantũ q achoris eſt. Quin ẽt his minores tumores p̃ter naturã in cute fiũt Myrmecię q; & Acrochordones et Pſydraces & Epinyctides, oĩbus notę affectiões. Notus nõ minimè & Dothiẽ i. furũculus eſt, mitis qdẽ cũ in ipſa ſola cute cõſtituit, malignus verò cũ altè exorit: Phymati enim i. tuberculo ſic ſilis eſt, ſola q; duritie à tuberculo talis furunculus diſtat. Ambo aũt affectus inflãmabundi ſunt, quos p̃ter tertius quoq; ipſe Bubo; quartus q; quẽ nominãt nõ nulli Phygethlõ, calore ſimul & celeritate gñationis ab alijs tuberculis diſtinguẽtes. Sũt quoq; q dicãt in inguinibus & alis ſolis phygethla fieri, q̃ adenũ q ibi ſunt, iflãmationes ſint. Hi cũ idurati ſunt affectus Cheerasi. Struma noiãt, vt ipſis quoq; teſticulis iduratis, nomẽ morbo Sarcocelen poſuerũt, quẽadmodũ cũ aquoſus humor in tunicis q̃ circa teſticulũ sũt, aggregãt, Hydrocelen vocãt, & Epiplocelen, atq; Enterocelẽ. Præter hæc ex ambobus ẽt cõpoſitũ plus iuſto cõnexũ, Enteroepiplocelẽ, medicorũ iuniorũ nomẽ, oẽs teſticulorũ tumores κήλας i. hernias ſiue ramices noiantiũ, vt p κ, elementũ pria ſyllaba dicãt, nõ p α, vt ab Atheniẽſibus. Sicut verò ſingula q̃ dicta sũt noia, indicãt ptis morbũ de quo dñr, ſic Ciſocele recẽtius nomẽ oñdit affectũ, de quo dictũ eſt.

De Varicibus, Ruptura peritonæi, & Hydropicis. CAP. 16.

KIρσοὺς aũt i. varices, alias quoq; venas oẽs dilatatas antiqui noiant: κιρσοὺς & has iuniores vocãt medici ι, elemẽtũ cũ κ, ponẽtes, nõ quẽadmodũ Atheniẽſes. Fiũt aũt & in cruribus varices ob ibecillitatẽ venarũ q̃ ibi ſunt, magis q; cũ ſanguine craſſo abũdat corpus. Mẽbrana aũt interiore abdominis (peritonęũ appellãt) vulnerata aut rupta, pòſt nõ cõglutinata, tumor mollis fit in loco. Si verò in inguine fiat, Bubonocelen vocãt. Si in vmbilico accidat hoc, Exõphalos vocãt non nulli medici eos qui ſic affecti ſunt. Peritonæi aũt ſolius non eſt harum affectionum vlla, ſed oportet omnino ipſius quoq; muſculi neruea appendicẽ affectã eſſe, quam in diſſectorijs tractatibus qualis nam ſit, oſtẽdi. Hæ igitur affectiones tranſuerſorũ muſculorũ ſunt. Qui verò in inguine ramices ſunt, obliquorũ, aut rupta, aut dilatata, vnà cũ peritonæ tunica, ipſorũ appẽdice, q̃ eo in loco eſt. Fiunt & alij quoq; locorũ quæ huc ſpectant, tumores, ob aliquod ſubiectorũ viſcerum ſublatum. Dictæ verò affectiones ſunt, q̃ tumores eorũ efficiunt. Inflãmationes. n. ſunt, ſcirrhiq;, & abſceſſus, & quæ talia ſunt. In Hydropicis aũt eo loco multitudo aggregatur, aquoſa quidẽ in ipſis Aſcitis, ventoſa verò in Tympanitis, pituitoſa autẽ in ijs qui Anaſarca & Leucophlegmatiæ nominãtur.

De Epulidibus, Parulidibus, Thymis, Vuis, Tonſillis, pariſthmijs, Polypis, Encanthidibus, Vnguibus, & Staphylomatis. CAP. 17.

IAm verò qdã alij quoq; tumores, ppria noĩa adepti ſunt, nihil ſelectũ hñtes, Vt Epulides, & parulides, & Thymi, cętęraq; q̃ talia carnoſa germina ſunt: Vt rurſus Vuę, atq; Pariſthmia, & Tõſillæ, nihil aliud q̃ inflãmatiões ſunt: Vuæ qdẽ gargareonis, Tõſillę verò adenũ eorũ q in pricipio fauciũ iter ſe oppoſiti sũt, quẽadmodũ Pariſthmia corporũ eorũ q̃ in faucibus ſunt. Vt aũt Hippocrates nõ oẽm gargareonis iflãmationẽ Vuã noiare, ſed vnã ſolã ſpẽm, qua gargareonis terminus ſilis acino vuę ẽ. Verũ & Polypi aut iflãmatiõe, aut tuberculo, aut aliquo germine, aut vtcũq; noiare qs velit, in naribus cõſtituto efficiunt: intlãmabundi verò ſunt humidi q;, ppter locũ, Encãthis aũt ipſa quoq; qdã p̃ter naturã tumor in magnis hirqs fit, nõ eſt aũt toto gñe p̃ter naturã. Pterygia vero. i. Vngues germina ſunt adnatæ oculis extrinſecus mẽbranæ, q̃ ab ipſo circũoſſali delata, ad coronã puenit. Quæ aũt Staphylomata vocãtur, alia qdẽ ſolo poſitu, alia verò ipſa diſpõne p̃ter naturã ſunt. Dictũ aũt eſt alibi de oĩbus talibus, q̃ in oculis affectiones conſtituuntur. Iam igitur tps eſt finire ſermonem, nulla adhuc tumorum præter naturam ſpecie, quæ dicta non ſit, relicta.

2. de Morbis.

A. l. 4. f. 3. t. 1. c. 3. 457. a

Galeni

GALENI DE MORBORVM TEMPORIBVS LIBER VNVS

Ioanne Guinterio Andernaco interprete

ARGVMENTVM LIBRI

Quot ad summum sint tempora particularis morbi, & quam hallucinentur veteres in temporibus morbi dignoscendis.

De proportione temporis morborum ad animantium ætates, & dubitatio an principium aliquod sit in morbis. CAP. 1.

Qualis res animalibus est differentia secundum ætates, talis morbis sunt tpa, quæ καιροί Græcis vocant. Neq; enim tps simpliciter hoc vocabulo significatur, neq; cõueniens illud tps, in quo præsidia ẽt consideramus. sed tm̃ morborum, vt diximus ętas quæ temporũ vicissitudine immutatur, vt animal ætatibus: quod omnibus corruptelæ subiectis corporibus, alijs magis, alijs minus adesse vr̃. Nam si natura ipsorum immutationis alterationis q̃ perpetuo expers maneret, nimirũ non corrũperetur. Quẽadmodũ igitur & ipsi nos geniti ad vigorẽ vsq; augescimus, inde iã contabescere incipientes, ad extremã vsq; corruptionẽ declinamus, si oẽs ętates pertrãsituri sumus: pari modo singuli morbi à prima eorũ constitutione ad statum vsq; increscunt, dum pro augmenti prioris portione decrescentes in totũ dissoluantur. Videbitur aũt forsan morborũ pro tpe immutatio hoc solũ ab animantiũ ætate discrepare, q̃ his proprium generationis tps est, quo oẽs ad vitam necessariæ partes figurantur formanturq̃: morborum nullum huiuscemodi tps est propriũ, sed à primo statim ingressu augescũt: idq; rõne probabili. Nã illa, corpora sunt: hi, corporum accidentia. Quare figurationẽ generationemq̃ † morborũ proprietas non postulat: accidentia vero ipsis, vt quæ nullã figurationem expetant, primo aditu protinus generationẽ simul acquirunt, & ad incrementum festinant. Quæ.n. inflammationis generatio esse possit: an qualis est animãtis nascẽtis figuratio? vel quæ erysipelatis? vel quæ, verbi gratia, febris? Nam vnũquodq; horũ, statim cum primũ ceperit initium, hmõi speciem habere vr̃, qualem eius generis maximũ habet: deficit aũt sola ab illo magnitudine. Etenim inflammata pars calidior q̃ prius, euadit cũ tumore maiore, item dolore simul & tensione: sed hęc parua primo adito sunt, inde verò ad magnitudinem quandam non omnibus æqualẽ increscunt. Ex quo tpe deinceps vel discutitur præsidijs tumor præter naturã, simul q̃ cum ipso dolor quoq; & calor remittit̃: vel in pus mutatur. Sic.n. inflammationes soluunt̃, si finiri debent. De his aũt sermo nobis primũ instituatur, consideratione de morbis qui non soluuntur, nunc in posterũ dilata. Tempus itaq; nullum inflammationis generationi singulariter proprium attribuitur ab eo quod augmenti est, diuersum, sed vnum est vniuersum à primo insultu, vsq; ad statum affectu increscente. Sic habet etiam de erysipelatis, omnibus q̃ alijs: siquidem febris genere quidem caliditatis, vt arbitror, quæ præter naturam est, comprehenditur: huius autem proprium singulariter generationis tempus diuisum non est, sed vbi corpus primum calidius q̃ antea febrili calore fieri cœperit, inde aliud atq; aliud tempus affectionis incrementum ad vsque perfectam consistentiam excipit, quam in singulis rebus summam esse magnitudinem intelligimus.

†Vetus trãslat. legit: Corporũ ꝓprietas requirit. & ita quoq; codices Græci. antiqui.

Solutio prædictæ dubitationis & de ratione principij morborum dignoscendi. CAP. 2.

Hic sermo † {cõtentionis plenus est,} & agonistã aliquẽ ad responsionẽ strenuũ requirit, qui propriã morborũ initijs speciẽ esse demonstret: vt animantibus primũ hoc ordinatũ tps dũ formant̃, quod finibus proprijs circũscribitur: de quibus iã sententiã meam docere supersederem

† ἐπιεικὴς ἐςι

nisi

nisi mihi casu quodã in hac sermonis parte versanti, Archigenis diuisio succurrisset, qui morbos E
in prima & maxima tempora diuidens, post initium statim vigorem seu statum ponit: medio tpe,
ascensu siue incremento videlicet, omisso. Cum enim totius principij proprium tps non esse vi-
deatur, sed id omne quod à primo insultu ad statũ intercedit, incrementũ existat, qũo quis Archi-
geni consentiat, qui quod omnibus confessum est, præterit: ambiguũ verò tanq̃ confessum prom
ptè ponit. Hac igitur ratione sermonem omnino deseruisse videtur, qui magno certamine indi-
geat, quo morbi principium propriam figuram habere, non paruitate modo à sequentibus ipsum
differre ostendatur. Nos vero iam morbi principium specie quadam ab incremento post ipsum,
diuersum demonstrare conabimur. Initium autem sermonis ex his quę euidenter omnibus in plu
ribus morbis apparent, sumetur. Quo puto medici propemodum omnes moti, qui Archigenem
præcesserunt, initium quoddam cuiusq; morbi dicunt non primum illum simplicem duntaxat in
sultum: sed tpis longitudinem latitudinem q̃; notatu dignam aliqñ ipsi ascribunt: post hoc ascen-
sum, deinde statum, ab hoc declinationem. Spectauimus *enim non nullos, dum actionem nescio A.l.1.f.1.d.1.
quam obirent, paulatim inhorruisse primum: deinde iterum atq; iterum inæqualitatem quandam c.7.fol.30.b
validiorem horrorem q̃; euidentiorem sensisse: vt quæ prius citra offensam agebant, neq; agere,
neq; sustinere potuerint, sed & decũberent, & cooperiri desiderarent: atq; hoc alijs accidisse horis F
tribus, alijs paucioribus, vel pluribus: Ex eo aũt tempore calorem insuauem, cum q̃; pręter natu-
ram sensim augescentem percepisse: quandoquidem in his ipsis principium accessionis ab incre-
mento singulari specie differre manifesto videtur. Nemini vero dubium est quosdam augmentũ
vocare incrementum, quemadmodum alios quosdam ascensum. Græci tripliciter αὔξησιν & ἐπί-
δοσιν & ἀνάβασιν appellant. Nos omnibus vocabulis vt in mentem venerit vtemur, omnia siqui
dem rem vnam denunciãt. Hæc itaq; res tribus nominibus appellatur. Sistit qñq; & ab incremen
to cessat & sibi ipsi ęqualis vel lõgiore vel breuiore quodam tẽpore permanere videtur. Deinde
minor q̃ fuit, vel citius vel diuturnioris temporis spatio fieri, interdum q̃; febricitantis dispositio
ad integritatem sic reuerti apparet. Est cum à secundæ accessionis insultu eandem speciem cum
prędicta habentis deprehenditur. Interim omnino prædicta secundo rursus ægrotanti adueniũt:
plerunq; tertio, quarto, & quinto, morbo videlicet ex ijsdem ad eadem per ordinem ipsum, circu-
lum quendam ambiente, quem singuli medici periodũ, i. circuitũ appellãt. Nõ nulli ex huius ge
nere xxiiij horis describuntur, vocantur q̃; quotidiani. Aliqui xlviij, hoc est duobus diebus & no-
ctibus, quos tertianarum febrium circuitus nominant. Alios quosdam lxxij horarum tps descri-
bit, quorũ febres ipsas quartanas nuncupant: circulũ autẽ vniuersum, qui ad vnum principium G
reuertitur, quaternarium circuitum: sic etiam ternarium simul cum tertiana febre, & quotidianum
singulis diebus reuertentem simul cum quotidianis febribus. At hi circuitus oẽs aliquando ad in
tegritatem perueniunt, vt in prædictis febribus, quotidiana, tertiana, & quartana: alias ad declina
tionem solum, vel propius ad integritatem, vel etiam longius ab ea venientem.

De Morbi temporibus exemplo febris tertianæ. CAP. 3.

ITaq; de tertiana febre exempli gratia verba primum faciamus. Incipit *horror hmõi febrium A.l.4.f.1.t.1.
mediocris: deinde extremæ partes membrorum simul cum horrore vehementiore refrigeran- c.36.f.425.ab.
tur: postea iam & rigore & frigore cõcutiũtur plurimæ corporis partes. Pulsus *earum in hoc tpe A.l.4.f.1.t.1.c.
durior, & minor q̃ prius euadit: velocior manifesto in systole idest cõtractione, ijs qui systolen sen 4.fol.412.b
tire nouerunt. Nam diastole. i. eleuatio, multo q̃ fuit tardior, pręsertim in insultu est: interdũ vero
similis priori constitutioni permanere tibi videbitur. Quin & illa quies quæ post systolen est, lar-
gior quodammodo est: quæ verò post diastolen est, eodem cum illã modo, sæpe quidem est priori
æqualis, aliqñ vero non æqualis. Hęc quibusdam, horis ęquinoctialibus duabus fieri nata sunt:
quibusdam vel pluribus eis, vel paucioribus. Inde pulsus maior simul & velocior, densior q̃; fieri
incipiens, sensim singulis commemoratis increscit. Statim vero calidiores q̃ antea cum relatis pul H
sus mutationibus redduntur. Quo fit, vt quidam multum calorem intus sentiant, artubus adhuc
frigescentibus. In summa, inęqualitas quępiam nõ parua in corpore per hoc tps exuperat. Secun-
dum vero hoc tẽpus illius primi est, in quo ex priore statu vniuersum quidem corpus refrigeratũ
fuit: pulsus autem in contraria prioribus cõciderunt. Vbi sanè febris ad integritatẽ peruenit, quã
διάλειμμα, i. intermissionẽ seu interuallum nominare liceat, quoniam & Hippocrates eã hoc no
mine dignatus est, pulsus in naturali statu consistit, quantũ nos sensu percipere possumus. Huius-
modi vero interuallum longè optimum est: quippe quod simul atq; animal refrigeratum fuerit,
in dictas ante paulum differentias repente transmutet: postea rursus vbi incaleat, ad contrarias
deducat. Primum itaque tempus totius periodi exacte est, quo corpus cum mutationibus pul-
sus prædictis inalserit, vel ex sanitate, vel ex interuallo ad hoc perueniens. Aliud ab hoc secun-
dum est, quod pulsum & calorem in contraria mutat, donec tota corporis moles ęquabiliter con-
calescat. Post hoc tertium, quo calor etiamnum augescit, pulsibus magnitudine celeritate & fre-
quentia ei respondentibus. Quarta constitutio post tres commemoratas conspicitur, omnibus
iam dictis æqualem sibi magnitudinem pro sensus nostri iudicio conseruantibus. Ad hæc quin-
ta alia, cum iam calor manifesto decrescit, halitus autem per cutem excernitur, pulsus ad natura-

lem

* Mihi non dũ contigit, vt legerĩ apud Hip. hoc nomẽ διάλειμμα, at sæpius. verbum διαλείπειν, & participiũ διαλείποντες, vt 4ª. Aph. 43. 46. 47. 48. 49. 50. Ex. ord. 32. f g h. & 33. a. b. c. Et in Progno. com. 3. t. 27. 4ª 210. a. Et 1. Epi. com. 1. t. 23. 3ª. 306. a. & cõ 3. t. 2, & 10. 218. c & 320. a

Alem habitum redit, reijciens omnia quæ præter naturam ex magnitudine, celeritate, & frequentia {& duritie} conquisierat: hoc tẽpore plurimis ipsorum sudor oritur. Post hoc interualli tempus sextum ad prædicta peruenit. Nulla horum abditæ rei hypothesis est, sed quotidie ferè in omnibus tertiana febre laborantibus euidenter ita euenire apparent. Atq; huic sermoni ab Hippocrate tradito, addendum est: q; qui etiam medicus non est, hucusq; posset rectè cognoscere, si pulsus mutationes à sermone excipiamus. Maius enim in se negocium habent, quàm vt ab idiotis queant intelligi. Cæterum caloris mutatio, etiã si ægrotantes assequi nolint, stimulare ipsa, pungere q; eos nata est, vt non lateat. Referunt omnes ęgri tam subitò quidem vel inæqualitatem, vel horrorem eius vltro citro q; cursitare: inde simul cum extremorum refrigeratione horrorem intendi, sequi q; ipsos totius corporis concussionem: postea rursus huius concussionis quę rigor dicitur, interim fieri remissionem, extremorũ algores resolui, æstus vehementis, qui phlogosis Græce dicitur, sensum, intus esse & sitim: ad hæc rursus omnem quidem inæqualitatem discedere, corpus verò totum æquabiliter aduri: atq; hoc semper, magis q; eis euenire: ac calorem tandẽ aliqñ sistere, sibi q; similem manere: postremo solutionis sensum oboriri, id q; ad constitutionem vsq; illam non cessare, in qua primũ se vri non amplius senserunt. In tertianis itaq; febribus particulares
B circuitus differentiæ huiusmodi quædam sunt. In alijs aũt aliæ, de quibus ordine dicturi sumus.

Quæ veteribus medicis erraudi causa, ac de recta nomimum impositione. CAP. 4.

NVnc ad hoc primum, quod prius instituimus, sermo dirigat. Primũ igit̃ erat tp̃s quod integritati cohæret, frigoris sensum p̃bens, quod, initiũ appellauimus: Secundũ quod frigus, vt dictũ est, paulatim deponit, & vocabit̃ cõpendij gratia inæqualitatis tp̃s: Ab hoc tertiũ quod est æqualis incrementi: postea quartum, quod est consistentiæ: quintum quod est imminutionis: postremò sextũ, quod ẽ, integritatis. Quòd igit̃ sex dicta regulares ĩ tertianarũ febriũ circuitibus *Al. pculares. dĩæ sũt, sensu & memoria, nõ dmãtione logica indiget. Porrò nomina ipsarũ simul ponere, tũ cõpẽdij, tũ claritatis gratia præstat: quẽadmodũ lex quędã est cõmunis omnibus Græcis, vt quarum rerum nomina apud vetustiores vsurpata inueniamus, his vtamur: quarum verò non habemus, vel ab aliqua earum rerum quarum habemus nomina, transferamus, vel ipsi secundum rerũ quandam similitudinem ad ea quæ denominata sunt, fingamus, vel de alijs dictis abutamur. Licet quidem, si velis, nec consueta Græcis seruare, si facere ipsum oporteat, ad prædictos scopos respicientem. Atq; hæc frequens est apud recentiores medicos, vt qui non puerili disciplina, quemadmodum veteres, instituti sunt: concedendum itaq; ipsis est vtut velint appellare: qm̃ cõtentiosi sunt,
C & impudentes. Frequenter ẽt nominibus vtendum, vt illi præcipiunt, quò nugacitatem ipsorum fugiamus. Neq; enim propter trangressionẽ legis in nominibus ægrotantes incõmodi quicquam capiẽt. Cũ aũt vel tẽpus aliquod occultent, vniuersum prætereuntes, vel prædictis id quod sensibus non apparet, adducant: non ipsis concedendum est: tanq̃ huiusmodi peccato ad ægrorum offensam modo spectante. Melius itaq; est, interim erratorum causas prospicere, ob quas medicorum plurimi falluntur: ne ipsi erroris quippiam committamus, & illis veram rei viam, si velint, ostendamus. Quidam enim ex eis huiusmodi ingenio refractario sunt præditi, vt ne vel si Apollinem ipsum, vel Æsculapium habuerint desiderantes docere ipsos, monentes q; vt aliqñ obtemperent, audire, atq; aures præbere aliquando possint, nedum hæc dicta animo suscipere: quare nec illis hæc scribentur. Hęc igitur erroris ipsorum causa prima & maxima est, morborum differentiæ ignorantia. Tertiana liquidem, ut iam expositum est, moueri, & veluti ætates suas perficere consueuit: q̃q̃ non similem motum quiuis morbus obtinet: ob quod neq; nos rectè, quæ de tertianis diximus, ad omnes trãsferemus: nec alius quispiam in alio affectu communem vnam omniũ rationem esse existimabit: vnde hæc prima maxima q; errati ipsorum causa est.

In quot ad summum partes morborum tempora diuidi queant, ac quibus nominibus singulæ appellandæ. CAP. 5.

D ALias aũt pro vsus ordine deinceps explicabo, vbi nomina prius cõmemoratis tertianę periodi tpibus imposuerim. Proinde cũ Hippocrates dixerit, | Febres quæcunq; nõ intermittẽtes 4. Aph. 43. Ex. or. 32. e tertio die fortiores fiũt, magis piculosæ fiũt: quocunq; aũt mõ intermittãt, periculũ abesse significatur. hoc Intermittere, quod græce διαλείπειν dixit, nõ de alia parte circuitus, itegritatẽ trãsgredien do capere debemus. Nõ. n. iã hoc ait, quocunq; mõ declinent, nã hoc falsum est: quippe cùm semi tertiana febrium deterrima sit: tn̄ in declinationem manifestam multis peruenit: & alijs omnibus hac parte cõsimiliter, nisi synochis appellatis: qm̃ hæ solæ febres nec inclinationẽ sensibus exposita, nec vniuersum circuitũ, aliamq; prædictorũ differentiã obtinent: sed qualẽ tertianarũ magnitudinis aliquo tpe statũ esse diximus, talem illæ hñt vniuersum ferè ipsarũ decursum. Si igitur, vt dixi, ex sua ipsarũ natura periculo vacant q̃ ad integritatẽ desinunt, sicut in libris de febribus ostendimus, non aliud Hippocrates/intermittere/nominauit, q̃ ad integritatẽ finire. Quãobrẽ meritò quis veterem cõsuetudinẽ secutus, in tertianarũ periodis διάλειμμα, i. Intermissionẽ seu Interuallũ, tp̃s integritatis appellauerit: quẽadmodũ & in maxima magnitudine subsistẽtiã, quantũ nos tactu ipsi q; ægrotãtes pcipimus, ἀκμὴν, i. Vigorẽ. Ita sanè & ætatũ vigor pfectissimũ ẽ, vt q; Hippocrates hoc vsus vocabulo, sicut & verbo, Intermittere. Sed & primã partẽ circuitus quæ primo die

venit

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 171 sur 390

venit post decidentiam ex naturali statu, ac tertio & quinto & reliquis iuxta proportionem, simi- E
liter circumit post interuallum, principium vocant, non Hippocrates modò, verùm & alij propè
oēs medici. Post principium, quod frigore manifesto cognoscitur, secundū tp̄s inęqualitatis erat:
tertium Augmenti, vsq; ad vigorem. At participantia ipsa inter se, specie differre non exactè oēs
conspexerunt, nominant q̄ ex ambobus compositum tanq̄ vnum totum, alij Incrementum, alij
Augmentum, reliqui Ascensum accessionis. Quin etiam veri nō nihil dicunt. Nam post primum
tp̄s, quo extremę partes refrigerantur, sanguis verò in altum confluere clarè apparet, aliud tempus
est totum huic toti oppositum, cum videlicet calor cum frigore decertat, sanguis aūt in exteriores
partes extenditur. Atq; si hoc pacto vnum ipsum dixerunt, vt iam exposuimus, nihil referet hoc
tp̄s vniuersum ascensum appellare: si verò ita vocantes, indiuisum reliquerint, non mediocriter
artem offendent. Etenim inæqualitatis in eo tēpus primum aliorum præsidiorum indicationem
habet, & non omnino eorundem cum sequenti tp̄e, in quo æqualis quidem totius corporis consti
tutio est: augmentum verò ipsis in eadem specie ad statum vsq; permanentibus. Reliqua decli-
natio tempus vnum est specie sibi simile: † nisi quòd maioris minoris q; ratione partes ipsæ diffe-
runt. At hoc ēt in primo principij tp̄e, & secundo inæqualitatis, ad hæc tertio ascensus seu incre-
menti adest: siquidem vnicuiq; horum dum sensibiliter immutatur, particularis quædam est diffe F
rentia. Non enim cuiusq; dicti tp̄is principium fini omnino est simile: differunt autē inuicem & à
medio tp̄e manifestè. Principium.n. accessionis paululum à naturali constitutione recessit, sicut
finis plurimum. Vbi verò hæc maximis differentijs mutuo dissenserunt, medium planè tp̄s ipso-
rum aliquod est, magis quidem q̄ principium à naturali statu remotum: minus autē q̄ finis. Hoc
modo inęqualitatis ēt initium à cohærente ipsi primi tp̄is fine paululum diuariat: plus aūt absce-
dens, medium q; existens, prædicto primi tp̄is fini & tertij principio counitum est. Eadem opinor
ratione & quæ secundi huius temporis inæqualitatis principijs cohęrent tertij tp̄is, constitutio-
nem illis assimilem obtinent. Similiter etiā tertij ipsius tp̄is rursum prima, à secundi postremis pa
rum euariant: postrema verò, status speciei quodammodo similia sunt: medium amborum æquè
ab vtrisq; extremis recessit. Quapropter miri nihil est, si vt hic temporibus singulis, ita declina-
tioni quoq; aliud principium, aliud finis, aliud medium existat. Porrò vnumquodq; horum pro-
pria appellatione vocare potes, si visum fuerit. Audio enim frequenter medicos dicentes, Inclina
uit nunc status, nunc submittit, nunc dimittit, nunc remittit. Si igitur hæc dicunt, integrum est eis
prima declinationis nominare Inclinationē, vel Submissionem, vel Dimissionem, vel Remissio-
nē, vel horum aliqua, vel omnia: quin etiā licet vno prędictorum nomine media & postrema nun G
cupare, pari modo, vt Archigenes quoq; declinationis postremum, Remissionē nominat. Verū
malè hic agit, q̄ eam à declinatione specie quadam differentem existimet. Etenim cum oīum par-
tium totius circuitus aliam principium, aliam finem, aliam mediam faciat: sic quoq; remissionem
ipsam diuidit, tanq̄ proprium quoddam tempus ex prima diuisione, quę speciebus quibusdam,
non solùm maioris minoris q; ratione mutuo discordent. In vtrisq; igitur clarè peccat, augmen-
tum ex prima sectione tollens, quod omnes manifestius ac principium intelligunt: adijciens ve-
rò remissionem circuitus termino. Si nanq; ad integritatem veniret, manifesta huiusmodi tempo
ris ad alia vniuersa differentia esset. Quòd si secundæ accessionis insultus trifariam diuisus, incli-
nationem accipit, in hoc totius inclinationis partem, remissionem vocare licet: non tamen aliud
quodpiam tempus propria natura quapiam insignitum, quemadmodum prius dicta, putare con
uenit. Quòd igitur omnes tertianę circuitus partes manifestis inuicem differentijs separatas vide
re licet, nemo ignorat, qui vel vnum quempiam hoc morbo laborantem ęgrum conspexerit. Por
rò si non nulla eorum nomine carent, ad contentiosos dicemus, tempus primum, secundum, ter-
tium, quartum, quintum, deinde integritatis sextum: ad eos autem qui nominum vsum sciunt, ip
si componentes idonea nomina, primo tempori proprium Initij nomen imponamus, secundo H
Inæqualitatis nomen, tertio Incrementi, quarto Status seu Vigoris, & quinto Declinationis: sex-
tum integritatis, Interuallum ac Intermissionem nominemus.

Circuitus morbi in duas partes diuisio. CAP. 6.

NIhil obstat & alio quodā modo totum circuitū in maiores partes diuidere. Siquidē in duas
ipsum totū potes diuidere, vnam primę accessionis à primo insultu ad extremā vsq; remis-
sionē: alteram, quę in declinationis & insultus secundæ accessionis medio cōsistit. Voco iā Græce
εἰσβολὴν παροξυσμοῦ, hoc ē insultū accessionis, tp̄s indiuisibile, exactè iā primū: Idē hoc Græci ἐπι-
σημασίαν, hoc est febris significationē nominare cōsuerūt. Et quod ab Hippocrate dictū est, in ac-
cessionibus abstinendū esse, secundum eandem diuisionem pronunciatū existimo. Cum.n. præ-
1ª. Aph. 10. Ex. dixisset conuenienter, ‖ Quibus statim vigor adest, ijs statim tenuis victus adhibendus: quibus po »
or. 4. h stea vigor aduenit, ijs in illo ipso, & antea illū, tenuiter viuēdū est, antea verò plenius nutriri opor- »
tet, vt æger sufficiat: intulit, In accessionibus abstinendum esse, docens nos videlicet solum illud »
tp̄s quod accessionem vocat, obseruandum esse. Nunq; enim in hoc nutrimus, verùm in reliquo
omni tempore remissionis, interdum in alia atq; alia eius parte: quia ex simplici interim declina-
tione, interdum ex declinatione & interuallo, cōpositum est. Hæc quidem vnius circuitus in duas

partes

A partes est diuisio: alteram eius partem primam Accessionem appellamus: secũdam, vel Remissionem, vt paulo ante, vel vt quidam, Interuallum. Nam interuallum non pauci medici vniuersum id quod post statum est, qualiscunq; natura prędítum nominant: siue id ad integritatẽ veniat, siue non. Verum nos appellationes prędictas obseruabimus, ne vlla sermoni obscuritas accedat: vocabimus q; omne quod accessionem sequitur, Remissionem. Sed neq; prohibemus, vt dictũ est, si quis ipsum totũ nominet Interuallum, vel Declinationẽ, vel Remissionem, vel Submissionem, vel Ablationem. Instituimus enim non de verbis disceptare, sed circuitus partes inspicere, quot numero sint, & quomodo inuicem differant.

De temporibus simplicium febrium quæ non intermittunt. CAP. 7.

HÆc igitur est diuisio omnium febrium quæ ad integritatem desinunt quotidianarum, tertianarum, quartanarum: vt quæ sex partes speciebus manifestis inuicem diuersas habeant. Alia verò non intermittentium, quę in quinq; partes diducuntur. Sunt autem & hæ permultæ. Nonnullę quotidie accessionem habent, quædam tertio quoq; die. Non tm̃ quæ quarto habent, frequenter, sed raro euenire videntur: plurimum n. earum genus ad integritatem desinit. Porrò & duplex harũ spẽs est, q̃ ad integritatẽ nõ finiũt, quotidianarũ, tertianarũ, quartanarũ. Quædã. n.

B magnitudinem quoq; pulsus, celeritatem, frequentiam, & duritiem deponunt: quędam alia tria ad naturalem statum deducunt: seruant autem celeritatem, hæ magis, illę minus. At non est prę sentis sermonis, illarum distinctionem proponere: qm̃ partes circuitus in vno quoq; morbi genere enumerare cogitauimus. Igitur cũ paulò ante sex in febribus intermittentibus esse dixerimus, deinceps non intermittentium partes referemus, quinq; esse dicentes, cum alię similiter ipsis se habeant, solùm aũt integritatis pars deficiat. Cęterum in alijs partibus similitudo necessaria est, vt accessionum insultus cum systole, i. contractione fiat. Nomino aũt sic, quæ cum frigore fit: nã hãc sequitur, pulsus intus magis mouerí cum paruitate, sanguine in viscera se recipiẽte, quem rursus inęqualitas, ex necessitate sequitur: inde incrementum, status, & declinatio. In quibus sanè citra sensibilem contractionem accessionis insultus accidit, tria tpa in vnum recidere necessitas est, totum q; vsq; ad statum incrementum fieri: nam vbi contractio nõ fuit, ibi nec inęqualitas. Statum verò nunq̃ deficientem vidi, verùm semper sensibili ęqualitate in omnibus febribus aliquandiu permanentem. Insultum certè millies sine prędictis initij symptomatis conspexi: quorum precipuum erat omnibus ferè principijs accessionum, perfrictio: quemadmodum ad interiora arteriarum motus: de quo in opere de pulsibus diffusius dictum est: in prę senti libro ipsum cõtractione

C celeritatis definire sufficit. Quę verò alia symptomata signa q; accessionum initio propria sunt, prædiximus: alia frigori superueniũt, alia secus. Paruitas siquidem pulsuum, raritas, & tarditas diastoles, i. eleuationis, frigus consequitur: rigor alias occasiones, quas in symptomatum causis exposuimus. At vniuersum hoc accessionis genus omnino, sicut dixi, perit: & nos multos frequenter à mirandis illis medicis vel ad balneum missos, vel cibum assumere iussos, tanq̃ suspectas iam horas accessionis prætergressos prohibuimus. Contingit autem ipsos cum arteriam exactè tangere ignorent, huiusmodi errores committere. Omnibus enim quibus talis accessio euenit, contractio velocior redditur: quam cognoscere non cuiusuis est, sed exercitationem magnam artis, maximè hoc opus, si quid aliud, desiderat. Hanc autem cõsequi nemo potest prius, q̃ eo modo quem in primo de pulsuum dignotione præscripsimus, institutus sit. Si igitur arteriarum contractionẽ noueris, hanc ipse accessionis partem, quà contractionem velociorem factam sine eleuatione deprehendis, circuitus initium potes statuere: quæ verò sequitur hanc, incrementum ad statum vsq;. Atq; si hanc quoque ignores, videatur autem tibi insultus ἀθλίπτως. i. incompresè omnino factus, totam accessionis partem vsque ad statum, ascensum, vel incrementum, vel augmentum nominabis: secans ipsum in prima, & postrema, & media pro maioris minoris q; ratione, non speciebus

D diuersis, vt prius dicebam in frigore sensibili. In huiusmodi igitur febribus vniuersa tempora tria erunt, augmentum, status, imminutio. Nihil enim mali est imminutionem illud vocare, quo ex febris magnitudine quippiam demitur. Quibus verò circuitus non est, vt eis quas synochos vocant, neque accessio quædam omnino est, neque prędictę partes: attamen hę quoque secundum diuersa tempora totius morbi particulas habent, alijs modis innotescentes q̃ per accessionum tẽpora: quæ paulò post subijciã: & hoc nomine potissimum, q̃ omnes medici in ipsis errent: quamquàm Hippocrates rectissimè ea docuerit.

De Semitertianæ & reliquarum febrium temporibus, quæ tertia die faciunt accessionem. CAP. 8.

AT nunc ad eas quæ circuitu quodam accessionem habent, sermonem dirigamus, totum id, quod inconsideratum reliquimus, distinguẽtes. Vnum iam & primum in memoria teneri volo, nempè vniuersum hactenus sermonẽ de simplicibus periodis nobis fuisse. Nam in cõplexis tps vigorem sequens, interdum arctius redditur, dum alia mox accessio anteq̃ prior circuitus adamussim absolutus sit, inuadat. Frequenter secundũ suã ipsius naturã febris ex intermittentiũ genere est, vt tertiana: cõplexus aũt nullũ integritatis tps priori circuitui relinquit, dũ secunda accessio, anteq̃ prior absoluatur, inuadere anticipet. Dictum est mihi de hmõi complexibus in duobus

commentarijs

commẽtarijs de crisibus, & de febrium differentia: vbi ẽt complexum à mistura distinximus. Itaq; E
semitertiana" ex mistura & temperamento quotidianæ & tertianæ febris fieri demonstrata est. Sic
binde etiam semitertianæ simplex aliqua febris copulatur, vel tertiana, vel quotidiana. At huiusmodi varietas ad hunc librum non pertinet. satis enim hic est propria vniuscuiusq; febris tpa diligenter inquirere: qm̃ sic complexum earum promptè nos decernere potuerimus. Exactè igitur simplices prius dictæ sunt, de commixtis deinceps disseram. Itaq; horridus ibi insultus aliquãdo ẽ, oẽs principij peculiares notas habẽs præter rigorem: interdum & huius significationem. Etenim vehemens horror, vel initium aliquod rigoris, vel paruus rigor esse videri potest. At exactum rigorem, qualis in tertianis, quartanis q; est, huiusmodi febris non accipit. Atque ob hoc ipsam φριχώδη, i. horridam appello: & multò magis, q vbi signa quædam secundi temporis premonstrauerit, initium rursus alterius inuasionis horrificum efficit: quod nonnulli repetitionem, alij reduplicationem appellant. Aliquando hoc secundò, quibusdã tertiò facit: deinde vix æquabiliter simplex redditur ad vsq; statum increscens. Hęc febris ad integritatem nunq̃ desinit: nã permultum temporis vsq; ad vigorem ipsa habet, item declinationem sine perspiratu sensili, multò vero magis abest vt cum sudore ad integritatem proficiscatur. Quemadmodum igitur à primo insultu accessio ad vigorem vsq; multo tẽpore peruenit, eodẽ modo à vigore paulatim diminuitur: ideo q; F
postridie altera ipsas accessio horrida quidem similiter aduenit, sed quæ non item cum priore repetitiones habeat: aut si qñ, id q; raro habuerit, vnam duntaxat faciet, breuem & exiguam. Porrò & hæc accessio ad vigorem longo tpe ascendit, nec exiguo pariter inclinat: atq; ob hoc ipsum tertio die eadem quę primo accessio succedit: postea rursus quarto similis ei quæ secundo habita est, id q; ordine perpetuo. Hanc ego febrem compendiosæ clarę q; doctrinę gratia vno volens appellare vocabulo, imposui ei nomen semitertianæ. Si igitur Hippocrates quoq; talem febrem semitertianam vocasset, vt ego persuasum habeo, duo ex sermone vno commoda consequereris: nempe rem medicam disceres, & nomen vetus ei imponeres. Quòd si aliã quandã febrem ab Hippocrate semitertianam vocatam esse putas, falli me in vocabulo ratus, rem ipsam addiscas. Quod .n. talis quædam febris, qualem dixi, accidit, neq; hic testimoniũ vel Hippocratis, vel alterius, cuiusq; oratio requirit, cum quotidie ferè nos ipsam videamus, potissimum Romæ. Sicut enim in alijs locis alia, sic in illa ciuitate hoc mali abundat. Porrò alia quædam ei adiecta est, quæ nec secundo die aliam ferat accessionem, nec primo & tertio repetitiones. Habet autem nec ipsa modum vnum ac simplicem: interdum etenim sine horrore, aliquãdo cum horrore inuadit: aliàs cum extremis partibus membrorum manifestò inalgentibus. Visa aũt est interim etiam citra sensibile frigus febris G
hęc quinq; tpa obtinere: principium, inæqualitatem, incrementum, statum, & inclinationẽ. Temporibus iam diuisis breue est principium: sic ipsius inęqualitas: ascensus non æquè omnibus, sed quibusdam breuis, quibusdam longior. Quinetiam vigoris tps spatium omnino sensibile & latũ occupat, sed in maioris minoris q; relatione non mediocriter differt: sic etiam declinatio lõgo quidem tempore omnibus contingit. At in hoc differentiæ quippiam sustinet, q nõnullis manifestò diminuitur, & celeriter finiendi spem præbet: post hæc sistit, æqualem declinationis magnitudinem reliquam conseruans, nõnullis lente ab initio ad finem omnino inclinat: quare ex tpis interuallis longioribus conijcienti tibi, videbitur decreuisse planè quippiam, tñ hoc nimis q̃ modice. Huiusmodi quædam sunt & aliæ differentiæ particulares febrium tertio die accedentium, quas vniuersas τριταιοφυεῖς quasi ex tertia natas appello, ad dispotionis vnde excitantur, cognitionem vtilissimę, ad prẽsens aũt opus inutiles. Propositũ enim est nobis hic circuituum, totius q; morbi tempora distinguere, tempestiui auxiliorum vsus gratia, cui nihil talis orationum varietas conducit, sicut nec illa quæ ex quotidianæ figuræ variatione constat. Siquidem harum non paucæ quotidie accessionem habentes, interuallum nullum ostendunt: dicam tñ ipsarum paucas differentias exẽpli gratia, non vt institutæ hypothesi commodas, sed quoniã medicorum aliqui ab his omnino quę sine ratione nugantur, se iactitant, & gloriam apud indoctos aucupantur, tanquam diligentes & studiosi, sapientius q; aliquid his qui sola vtilia scribunt, intelligentes. H

De temporibus febrium quæ singulis diebus habent accessionem. CAP. 9.

INuadit ergo accessio febrium, quæ singulis diebus eam habent, interdum sine manifesto frigore, interdum cũ ipso, & initij tempora quibusdam breuius, quibusdam diutius permanent: Atq; sic etiã inæqualitas his breuiore, illis longiore tpe. Postea hæc febris vsq; ad vigorem ascendit, diuturniore tempore, q̃ quę tertio quoq; die accessionem capiunt: cæterum tale quippiam ipsi adest, quod ẽt illis interdum sed raro accidit. Multò autẽ magis clarum hæc ascensum moliri videtur: consistit aliquo tẽpore nihil increscens, deinde rursus increscit. Similiter in declinatione vel æqualem fert imminutionem, vel interim in eadem magnitudine † {alijs hora vna, alijs duabus} consistit: post hæc imminuitur: quinetiam ad secundæ accessionis insultum vsq; non nullis diminuitur: quibusdam in magnitudine qua est, permanet. At magis hoc tertio quoq; die accessionẽ habentibus adest: quoniam circuitus earum longior est. Nam duplex ferè tempore circuitus est febriũ tertio quoq; die accessionem sustinentiũ, si cũ ea quæ quotidie intenditur, compares. Quare pp hoc manifestò declinationis ipsius reliquũ protrahitur, in æquali magnitudine permanens.

Cæterum

Complexu Mistum

Complexu signa

Rigor 19 q ann.

redupliccio

Semitertiana

Romæ

Varia

τριταιοφυεῖς

A.l. 4. f. 1. 4 c. 16. 437. a

A.l. 4. f. 1. 4 c. 47. 426. a

§ Al. multam † In antiqs cod. hæc nõ habẽt.

A Cæterum multi alij circuituum modi sunt differentijs particularibus euariantes, ad pręsentem disputationem superuacanei. Huius rei gratia quorundam memini, ꝙ medici talem doctrinam huius considerationis non esse propriam nescientes, de ijsdem conscripserunt, errantes quoq; in ipsorum enarratione. At nunc eos reprehendere in hac non sibi propria speculatione tempus non postulat. Disces autem artificiosè, ꝙ inutilia nugentur, quodq; quum Hippocrates miro quodam modo methodum circuituum inuenerit, nemo eam elaborauerit: ad hæc, ꝙ multi eam deprauarint, in illa maximè sermonis parte, qua iam dictis temporibus auxilia coniuncturus sum. Faciam sanè hoc, vbi totius morbi tempora ostenderim. Etenim hactenus particularia tantum recensui.

GALENI DE TOTIVS MORBI TEMPORIBVS LIBER

Ioanne Guinterio Andernaco interprete

ARGVMENTVM LIBRI

Indicia temporum totius morbi salubris, letalis, simplicis, & cum cæteris iuncti, declarantur.

Libri propositum. CAP. 1.

A l.1. f.2.d.1. fol.c.7.30.b

ITaq; totius morbi tempora similiter ac animantium ętates consideramus, vnum "quidem & primum generationi eorũ attribuitur, alterum ascensui seu incremento, tertium vigori, quartum declinationi, cùm ægri salui futuri sunt. Nam si vel in ascensu vel in vigore prius decesserint, liquet talem morbum non omnia tempora pertransijsse. Qui verò pertransit, de omnibus ferè eius particulis opinionum dissensiones obtinent: quippe cum non nulli vigorem vnum esse tempus dicant, quod intellectu solo deprehenditur: alij vigorem, vt in synochis, nõn esse vniuersum: alij vigorem ad breue adeo principium reducant: alij non in his solum, sed etiam in reliquis omnibus morbis principium auferant: quidam interim & declinationem tollant, si morbus ex abscissione, vt illi dicunt, quæ Græcè ἀποκοπὴ nominatur, solutus sit. Primùm igitur opiniones hæ diluendæ sunt: inde exactæ morbi totius temporum notiones instituendæ: postea ipsorum notæ tradendæ sunt. Proximum huic fuerit, vtilitatem ostendere, ijs quæ de circuitibus præcepimus, admiscentes.

*Demenda est illa negatio nã gręce pro μὴ legendũ est μὲν. vide. 3. de crisibus cap. 5.

Quod nam sit totius Morbi principium. CAP. 2.

QVare morbi principium, quatenus aliqñ salubri statu corporis labascente inuadit, in omnibus ipsis est, sine temporis productione æstimatum: cum hoc sanè † conceditur ẽt cuiusuis morbi generationẽ esse, sicut in animantibus contemplamur. Non .n. ex particulis quibusdam, vt animal ex capite, thorace, & artubus, sic ẽt morbi cõpositi sunt: si quidem vbi ex naturali habitu decidunt, breuissimo quodam tpis spatio generationẽ sortiuntur, inde vsq; ad vigorẽ ascendunt. Esto iã morbus ex intemperie, verbi gratia, vnde febris ẽt constitui nobis demonstrata est. Necessarium igitur, vbi calor hic naturæ contrarius primum nascatur, hominem febricitare, calorem q; adusq; statum intendi. Nam cuius non sunt partes, qũo hoc tpis spatio generabitur? Hæc mihi dicta sunt, & statim ab initio ad ea respondi, de febribus quæ cũ frigore inuadunt, mentionem faciens. At in circuitibus abundè responsio sufficit. Vnũ enim particularium temporum totius morbi atq; ordine primũ est, tps "inquam frigoris. Ridiculum maximè foret primũ tempus accessionis primæ, totius morbi principium existimare: etenim hoc tempus, quod morbi principium

†Vetus trãslat. addit non.

A l.4. t.1. c.3. fol.411.e

pium nominant, ad præsidia ferenda mirum in modum conducit. Ac Hippocrates huc respiciẽs inquit:[a] ‖ Incipientibus morbis si quid mouendum vĩ, moue: consistentibus verò, præstat cõquiescere. Similiter & illud dixit:[b] ‖ Circa principia & fines oĩa imbecilliora sunt. Quinetiam de purgatione scriptum reliquit:[c] ‖ Cocta purgare cõuenit, & mouere non cruda, neq; in principio, nisi stimulauerint. Ad hæc:[d] ‖ In morbis acutis raro, & in principijs vtendum purgationibus. Multa insuper alia partim Hippocrates, partim alij medici oẽs veteres memorię prodiderunt: quibus nõ primę accessionis impetũ, sed lõgum magis tps principium esse nobis persuadent, nẽpe quo sanguinẽ detrahere, & clysterio vti possimus: interim si res vrgeat, etiã purgare. Præterea ridiculum esse, morbis qui intra diem septimum finiunt, & ijs qui in annum durant, quẽadmodum interim quartana, æquale principium statuere. Multa sanè de hoc principio etiã in primo de crisibus libro diximus, ostendentes quõ primum hoc tempus quispiam cognouerit. Erat autem eius summa, morbi cruditas. Satius est autem & hic ad illa adijcere, quæ præsenti narrationi conueniunt.

A 2ª. Apho. 9. Ex. or. 16. f

B 1ª. Aph. 30. Ex. or. 16. g

C 1ª. Aph. 22. Ex. ord. 10. b

D 1ª. Aph. 24. Ex. or. 10. e

Quibus notis quatuor tempora in salubribus morbis distinguantur. CAP. 3.

Fingamus igitur primũ inflammationis principiũ inquiri. Quis iam negauerit generationem eius toto illo tpe esse, quo pars sanguinolenta substãtia repletur? Siue.n. propter coincidentiam eiusmodi contingit, siue propter impactionem obstructionem q; omnium vasorum, siue ob circunstantiam quandam molium quę meatus occupãt, siue, vt nos docuimus in libro de inæquali intemperie, item in cõmentario de tumoribus præter naturam, abundantia quæpiam sanguinis inflammatione oborta, in patticula constituitur: hoc erit primum tps, quo pars, affectus generatiõi subiecta repletur. Cùm aũt influxus cessauerit, & quod in particula inflammatione obsessa continetur, putrefieri inceperit, calor quidam ob putredinem nascitur, & fusio magis propter calorem, vñ etiam spiritus generatur. atq; ob hæc ambo particula magis q̃ antea distendit, et si nihil influat: secundum hoc tps est inflammationis augmenti. Porrò cũ in pus iã vertitur, maximi videlicet dolores tunc partem apprehendunt, nam in puris generatione dolores, febris q; magis q̃ iam facto infestant: vocatur aũt huiusmodi tps vigor affectionis. Si aũt fluor qui suppuratur, vel digeritur, minorem tumorem & tensionem reddat, huiusmodi est declinationis principium. Sic quidem in inflammatione tpa diuiduntur. In febre quæ ex illa prouenit, eadem tpa consistunt. Quæ ex humore citra inflammationem proficiscitur, humorum molestantium cruditatis tps, principium ponendum est. Vbi concoqui cœperint, initium finiri: fm autẽ tẽpus, quod ascensum nominant, accedere. At cum ipsa concoctio maximè conficitur, vigor. Inde rursus declinatio, qua quidem & symptomatum magnitudo, & humorum copia cessauit, restat verò modicum in ea humorum adhuc, qui concoctionem requirant. Indicauimus in opere de iudicijs & notas vniuersas cruditatis, & concoctionis obscuræ, euidentis, & perfectæ: has quidem earũ quæ in ventriculo fiunt, concoctionum proprias: illas verò earum quæ in venis fiunt proprias: alias item earum quæ in respirandi instrumentis fiunt concoctionum, proprias. Cæterum alię notæ ex deiectionibus, aliæ ex vrinis alia ex sputis sumebantur. Atq; hæc copiosissimè in illo commentario simul cum Hippocratis dictis percensui. In præsentia verò tantum dixisse modò sufficit, quòd vlcerum quoq; eadem sunt tempora. Primum enim sanies aquosæ, incoctæ, & tenues ex ijs defluunt: inde pauciores & crassiores: postea iam pus tenue: postremò minus quidem copia, sed crassius & albidum magis redditur. Quapropter nullus morborũ qui soluunt est, qui non quatuor hæc tpa percurrat: non tñ ex quodam alio q̃ cruditatis & concoctionis signis, quæ ex recrementis deprehendunt, cognitio ipsorũ constat. Nam quis ignorat ventriculum malè conconquendi munus obijsse, deiectiones nõdum in chylum mutatas contemplatus? Quis nescit vrinam in vasis ipsis concoctione esse frustratam, aquosam conspiciens? Quis tenue sputum in pleuritide vel peripneumonia redditũ similiter intuens, non intelliget morbi adhuc esse principiũ? Sic etiã in lippitudine, principio quidem copiosus humor, tenuis, & incoctus plurimùm defluit: deinde paucior, crassiorq; notã quandam concoctionis accipiens: postea tpis processu copia decrescente, consistentia verò ad crassitiem spectante, adeo concoctionis signa augentur, vt etiã palpebrę dormientium inde conglutinentur. Is humor & ipse primùm tenuis & copiosus, tpis aũt spatio paucior & crassior euadens, morbi concoctionem, eius q; declinationem ostendit. Quinetiam humorum qui è cerebro per palatum & nares defluunt, initium quidem est, cùm aquei tenues q; item copiosi & acres apparent. extremam enim hæc cruditatem indicant. Concoctionis notæ iam sunt, crassior, & minus acris, & modicus humor descendens. Quòd si muccus & blena, vt dicunt, simul egrediantur, certius iam hoc est cõcoctionis indicium: quemadmodum si crassiora pauciora q; reddantur, multo magis concoctionem innuunt. Atq; hæc sanè morborum tempora sunt, ex quibus ægri seruantur.

De Latitudine durationis temporum morbi. CAP. 4.

De alijs verò in quibus pereunt, paulo post dicturus sum, absoluens prius ea quæ distinctione quadam prędictorum indigent. Vnum igitur ipsorum est vigor, siue perpetuo temporis expers ex sua sit natura, licet cum temporibus mentione dignis frequenter extendi sensibus appareat: siue perpetuo latitudinẽ quandam habeat, nunc maiorem, nunc minorẽ: siue in morbis quibusdã tẽpore vacet, in alijs ipsum habeat. Quia vero longiorem sermonem disputatio requirit, visum

A.l. 4. f. t. t. c. 3. fol. 41 i

A sum est mihi omnia relinquere, imitato Hippocratem de humeri luxatione verba facientē: [Non tamen prolabatur nec ne confirmaturio, licet de eo habeam quid dicam. Quemadmodum enim ille perpetuò visis sibi contentus fuit, in eum modū ego quoq; nunc, quæ semper viderim, in medium producam. Omnem vigorem particularium accessionum temporis spatio fieri conspexi. Quare si ex natura tempore careat, ne vlla quidem vtilitate inde fruemur. Nam cùm primùm sensui manifesta declinatio fiat, tunc conuenientibus ei prēsidijs vtimur. Quousq; ab æqualibus numeris febris magnitudo constiterit, eo vsque vigoris magnitudini propria agere conuenit. Simili modo in oculorum vitijs, pleuritide, omni inflammatione, & in alijs morbis singulis generalia tempora sensu æstimata, diuersorum auxiliorum vsum significant. Logica igitur fit contemplatio de vigoris latitudine, siue de particularibus accessionibus, siue de toto morbo consideres? At nunc huiusmodi distinguere propositum mihi non est, vt ij qui omnia in omnibus adducunt, facitare solent: quorum vnus est & Archigenes. Immiscet enim hic vir cōmentarijs maximè medicis interim de nominibus inquisitionem, interim de ipsis rebus, sed logicam. Nos sicut hoc cauimus perpetuò, ita nunc quoque faciemus, relicta de vigore quæstione alijs, temporis ne expers sit, an cum tempore quodam, & vsum quēdam metiemur: naturam eius, & in ætatibus eā, quę viget, tēporis B latitudine manifestò dissolui conspicientes: itidem in morbis interdum longiore, frequenter minore tēpore, omnino autē sensibili. Verùm hanc ipsam tēporis differentiam clarius videre licet in animantium ætate vigente. Etenim canes venatorios & equos pugnaces proprium aliquod opus augmenti tēpore facientes iam videmus, post hæc etiā adultos ipsos euasisse dicimus, & manifestò conspicamur fortiores q̄ antea: quin & pari robore non anno vno, sed duobus quoq; interim tribus permanentes: sicut homines pugiles nō tribus annis modo, sed quatuor etiam & quinq; frequenter æquali fortitudine, quantum sensu deprehendimus perdurare. Eadem ratione & in morbis, vt dixi, particulares accessiones vigorem manifesto tempore faciunt: & multo his magis vniuersalia totius morbi tempora latitudinem quandam obtinent: ad hęc alia omnia, & his nihilo minus vigor, aliaq; singula. Cognoscere autē morbos interdum apertè licet, aliqñ obscurè: vel etiam prorsus diu ignorantur. Hinc quidam statim vbi vigent, inuadere videntur: quod ex eorū numero est, quæ fieri non possunt. Neq; enim synochos febris protinus à vigore qñq; inuasit, verū à primo insultu vsq; ad perfectissimū vigorem horis vel quatuor vel tribus, quod minimum est, peruenit: inde prorsus ęqualis sibi permanens, cōtinuè ad iudicium properat. Sed neq; repente adeo inuadentem, vigentem apoplexiam dixeris: qñ tale ad amussim nō est: sed breui tempore & prin C cipium, & ascensum percurrit, nō tñ caret principio, nec statim perfectissimè inuadit: quemadmodum nec comitialis morbi accessio. Nullus siquidem tam subito symptomate corripitur, vt ij quibus ceruix detrūcatur: quanquā horum quoq; sectio primum aliquod tempus habet, & secundū, & tertium, & quartum: vt si chirurgus rem quālibet diuidat. At enim si vis, cōcedamus sine temporis spatio comitialem attonitam q; concidentiam fieri, κατάπτωσιν appellant, vt quod ab initio proposui, recenseam. Hęc etenim cataptosis symptoma eorū est, morbus autem nō est, verum corporis aliqua dispositio dicenda, sicut ostensum est: & si vel generatæ ipsius, vel increscentis notam nullam habemus, ideo sequens sermo nō peruertitur, quo omnem morbum necessariò per ascensum ad vigorem peruenire dicebamus. At difficulter interdū, multis etiā minimè scitur, aliquod morborum augmentum cōfitendum esse. Porrò verum hoc esse quod dico, paucissimis verbis hisce tibi persuasero. Scirrhosos tumores subinde in cruribus conspexi statim ab initio sine inflammatione præcedente constitutos, tribus interdum & quatuor annis paulatim augescentes, sine manifesto necessariarum cruris actionū impedimēto: temporis autem processu, propter magnitudinem conspicuam postea incessu quoq; molestatos. Quamobrē cōsidera (nō enim impossibile) tumorē quendā in cauis iocinoris partibus cōstitui scirrhosum. Latebit aliquādiu huius constitutio, D postea tñ dispositio ipsa manifestior euadet: quippe cū nos ,ppter quē corporis statū hoc accidat, inuenire non possimus. At temporis interuallo postea iam affusio aquæ continget, tumore scirrhoso videlicet nunq̄ ex tactu significationem præbente: qui post illa conspicuus apparens, prioris nos ignorantiæ cōmonefacit. Multos itaq; vidi in tali symptomatum via breui tēpore tumorē in iocinore scirrhosum non paruum enunciasse, cōstitutū quidē iamdiu, sed latentem propter ipsius paruitatem, & probam musculorum, qui prēcordijs subiacent, nutritionem. Cùm verò scirrhus augescens pariter gibbas iocinoris partes ascēdit, simul autem infelicis nutritionis, atrophiā vocant, author tum alijs animalis particulis, tum musculis præcordiorum fiat: ex vtrisq; his euidēter breui spatio dignosces, magnitudine ipsius scilicet iā insigni. Huiusmodi sanè omnia, affectarum partium inspectioni coniuncta sunt: de qua in prēsenti cōsiderare institutum meum non est: de cōmunione ipsarum non citra frugem disputauimus. Verū sermo primū institutus oportunè modo repetet. Morbi "vniuscuiusq; ,pprium est generationis tempus, interim sensui manifestum, interim secùs: post quod rursus augmēti tempus est, nō æquè manifestum ita in omnibus: quæ vigoris sequitur tēpus omnino sensile: dum fateamur nos nullā aliqñ notā euidētem principij morbi & augmenti esse. In his igitur ex artis vsu verè dices, solū vigoris tēpus esse. Si verò salus futura est, sequi id prorsus declinationis tempus, & hoc sensui subiectum: vt quod non simplici, sed lato

de Artic. com. 1. t. 3. 7ª. 251. g

Max

Max

Scirrhi

A.l. 4. E. 1. t. 1. c. 3. 411. f

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 177 sur 390

ſpatio cõſiſtat. Etenim ſi per ſanguinis fluorem vel ſudores aliquis acutè iudicetur, tempus certè declinationis & huic eſt manifeſtũ. Quod ſi minus hoc in alijs morbis fiat, tribus vel quatuor, vel pluribus diebus declinãs, hoc nihil priorẽ ſermonẽ offendere videt: neq; pnunciati ſummam ſubuertit, ſed relinquit adhuc omniũ morborũ qui ſoluunt, vt vigorẽ, ſic ẽt declinationẽ quandã eſſe. E

De natura morborum mortalium. CAP. 5.

HIs igitur à nobis abundè demonſtratis, de morbis qui nõ ſoluũtur, cõſiderabimus. Duplex autẽ eorum natura eſt: nõ nulli enim ipſorum preparationẽ habent, vbi exactè illam abſolutam ſint cõſecuti: alij ex genere quidẽ illorũ ſunt qui ſoluuntur: ſed cũ occidere feſtinãt, hoc eis fieri cõtingit. Triplex quoq; horũ modus eſt: vel enim ppter ægrotãtiũ imbecillitatẽ, vel ppter morborũ fortitudinẽ, vel ppter vtraq; prius occidunt, q̃ ſoluti ſunt. Alia rõne cõmunis vnus omnium huiuſmodi modus eſt, cũ ſupra vires exiſtunt. Nã quod ægrotantis pernicie cõtinet, in hoc ſitum eſt: quippe dum nec ſeruari quis potest, niſi natura morbũ ſuperauerit: neq; perire, niſi natura victa ſit, morbus q; ea ſupior euadat. Hinc eſt q̃ nõ nulli vnũ ex magno morbo, qui ad aliquid relationẽ habet, ſignificari arbitrantur, ignorantes interim & ſic magnũ morbũ dici, quẽadmodũ ſi maiorem etiã diceremus, cũ ſupra vires noſtras fuerit. Dicitur autẽ ex propria ſubſtãtia, vt homo, vel equus, vel bos magnus. Cęterũ de huius duplici ſignificatu frequẽter iã alibi diximus, ſed omnia in omnibus inueſtigare, nugatoriũ eſt: quod ad pſens opus cõducit, hoc enarraturus ſum. Itaq; morbi ſinguli ex ſua qdẽ natura magnitudinẽ quandã poſſidẽt: melius.n. eſt ſic dicere claritatis gratia. Hæc morbi magnitudo vel ſupra vires eſt, vt eas grauet: vel econtrario viribus ægri imbecillior, vt ab illis ſuperetur, omnibus pbè eueniẽtibus. Proinde cũ ſupra vires fuerit, homo prſus morietur. F

De indicijs & temporibus letalium morborum. CAP. 6.

AT morbi tempora tunc partim ſimili modo cũ prædictis ſumuntur, partim diſſimili: Si quidem initium ſimiliter in morbi generatione conſtituit: Aſcenſus non in concoquendo, ſicut in ijs qui ſuperſtites futuri ſunt, ſed in cruditatis, letalibus q; ſignis cõſiſtit. Demõſtrauimus enim niſi fallimur, hæc inuicem differre: attamen & nunc ipſorũ nõ nulla ob memoriam renouandam dicentur. Itaq; vrina boni coloris, & mediocriter craſſa omniũ longè eſt optima, quantũ ad colorẽ & conſiſtentiã pertinet. Adeſſe verò ei vel ſalubre ſuſpenſum, vel nebulã conuenit, vel ſubſidentiam, vtcũq; morbi natura poſtulauerit. Alia.n. in biliioſis morbis, alia in abundantijs quæ ex crudis humoribus proueniunt, reſidere tibi demonſtrauimus. Ex oppoſito, vt ita dicam, cruda vrina eſt quæ nec ſuſpenſum quicq̃, nec ſubſidẽs, aut nebulã habet: immo quæ nec craſſitiem aliquam, vel pallidũ colorẽ aſſumpſit, ſed alba eſt, & conſiſtentia tenuis aquæ ſpeciẽ referens. Si certè nebulæ quædam, vel aliquid nigri ſuſpendet, vel ſubſidet, & maximè ſi tota ſit turbida, letalis eſt: quẽadmodũ ſi quędã parti farinę craſſiori ſimilia, vel lamis, in ea apparẽt. Quin etiã quę fœditatẽ odoris habet, & quæ pinguis eſt, quam ἐλαιώδη i. oleaceam vocant, mortẽ minatur. Hæ igitur ſunt vrinę, magni morbi notę: quẽ ſecundũ ipſius naturã magnũ eſſe dicebam. Magnum autẽ, ſi etiã ſputum pleuritide & peripneumonia laborãtibus, vel nigrũ, vel ſuluum vehementer, vel ſpumans vel impenſe fœtidum eſt, vel nõ omnino expuitur, ingenti dolore, vel ſpirandi difficultate hominẽ occupante. Reſpondent his & alij morbi, qui iecur & ventriculum exercent, eodẽ letaliũ ſignorum genere cõprehenſi. Vnde in huiuſmodi morbis vigorem ſimiliter cum eo qui ſalubrium eſt, determinare non licet: nam illic maximæ acceſſiones ſtatũ definiunt: hic autẽ maximæ acceſſiones non æquè poſſunt determinari: quippe cum morbus omnino non concoquatur. Verum intellectu id quod maximũ eſt, capere oportet, ad quod, aliàs morbus peruenit, aliàs præueniens occidit. In inflãmatione quę ſoluitur, puris generatio vigoris terminus eſt. In ea verò quæ nõ debet ſolui, fieri quidem poteſt, vt homo in eius aſcenſu moriatur: fieri verò etiam poteſt, vt vires validiſsimæ exiſtentes, ad extremam vſq; magnitudinem perdurent. Huius etenim inflammationis qñ non debet ſolui, immenſa magnitudo vel in gangrænam, vel in putredinem terminatur: quouſq; verò horum nihil aſſit, augeri ipſa poteſt. Similiter & aliorum morborum vniuſcuiuſq; generis incrementa cenſeantur. Diximus nos ipſorum non genera modo, ſed etiam differentias & ſpecies integro commentario, cui titulum, de morborum differentia, indidimus: illi maximè animum te adhibere precipio, quo prætermiſſo, non mediocriter quis errare poſſet. G H

De ratione temporum dignoſcendorum, quando plures vno tempore morbi hominem infeſtant. CAP. 7.

NAm vno & eodem tempore duobus tribus ve morbis homo infeſtari poteſt, quorum alius iam inclinat, alius principij tempus adhuc, vel augmenti primordia occupat: tertius plurimùm auctus eſt: deinde hominem mori contingit, non propter inclinantem, neq; nunc incipientem, ſed ob vehementer auctum. Qua de cauſa tria facultatum corpus totum gubernantium principia maximè conſidera, quo ſtatu prædita ſint. Dico autem hæc, cerebrum, cor, & iecur: deinde alias quoq; vniuerſas particulas, ex ſingulis principijs ortas, neruos, venas, & arterias: ad hæc illas quæ naturam propriam quidem habent, ſed ab omnibus principijs regũtur: quædã ſanè æqualiter, quædam ab hoc magis, ab illo minus. Quoniam ex hac ſpeculatione, primum, ſiue vnus, ſiue plures in homine morbi ſint, inuenies: poſtea, cuiuſq; propria tempora inſpicies ad præſidiorum inuentionem neceſſaria, ob quam ſermo hic nobis elaboratur.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 178 sur 390

Quem vsum doctrina temporum morbi ad eius curationem præstet. CAP. 8.

A ETenim circa initia & fines, omnia imbecilliora sunt: in vigore fortiora: quæ hęc intercedunt, medio ordine consistunt. Quia principio vicina, vigori propinquis imbeciolliora sunt, sicut etiam fini contigua: quæ verò æquè à principio & vigore absunt, mediam vtrorumq; extremorum fortitudinē obtinent: pari modo quæ à vigore & fine æquè recedunt, media & hæc propriorum summorum sunt. Igitur in vigore, quod mitigandi vim occupat, in curatione præpollere debet: in principio & fine, quod vehementiam habet: at media tempora pro summorum proportione capiantur, vt in medendi methodi commentario copiosius dictum est. Nunc descriptionis gratia ipsa capita rerum percensui, vtilitatem temporum differentiæ in morbis ostēdens. Neque enim quam quis victus rationem instituet, inuenire poterit, neq; vnquā nutrire, sine certa temporum distinctione. Si quidem coniicere signis oportet statim ab initio, quando morbi vigor futurus sit, & quantæ laborantis vires existant. Si *nanq; vigoris tempori etiā sine alimenti exhibitione sufficere queat, optimū fuerit, donec morbus inclinare cœperit, à cibo abstinere. Quòd si verò sufficere citra cibū nō potest, protinus ab initio in quolibet tēpore quod alimentū admittit, alendus æger est, porrò tempus hoc est remissionis: voco Remissionem modo græce ἄνεσιν, secundā partē totius B circuitus, in duo vniuersa diuisi, accessionem & remissionem. Hippocrates itaq; omnium primus quorum memoria ad nos peruenit, rectè hæc distinxit. Prestat verò artem ipsius excolere, quod nemo propè facilitauit. Non nulli etiam ab ea planè recedentes, ad nugacitatem diuerterunt: vt Archigenes cum in alijs omnibus, tum in duobus libris quos de morborum temporibus inscripsit. Dices clarè quod dico, si hæc duo ad amussim disquisieris, vnum sanè, si hæc quæ integro hoc volumine declaraui, ad curationem & præsagium vtilissima sunt: alterum, si quid ab Archigene dictum est: si enim nullo hisce deficiente dicere videtur alia, modo duplici peccat, quòd videlicet neque vtilia doceat, & lectores longis inutilium nugis grauet.

2ª. Aph. 30. Ext. ord. 16. g

A.l. 4. f. 1. t. 1. c. 2. fol. 411. g

GALENI DE TYPIS LIBER

Ab Augustino Gadaldino, antiquorum exemplarium & translationis veteris ope, latinitate donatus.

Sunt qui putent hunc libellum Galeni non esse, quòd multa quæ hic traduntur, ijs quæ in alijs eius libris dicta sunt, repugnent.

ARGVMENTVM LIBRI

Typorum simplicium, ac inuicem iunctorum, naturam & differentias explicat.

Libri Propositum. CAP. 1.

D CVm multi latius de typorum speculatione tractauerint, necessariū ego duxi, vt ipse de eis magis terminatè ac per circunscriptionem percurrerem, existimans nimirum hoc pacto faciliùs hanc rem ab ijs, qui nuper ad artem se contulerunt, disci posse: quippe quæ simplex sit, & † cū simplicitate facilius percipiatur, ac veluti ex promptu multis occurrat. Hinc autem auspicandum est.

Quid Typus, & Periodus. CAP. 2.

TYpus est ordo intentionum ac remissionum: Periodus seu circuitus est tempus intentionum & remissionum in morbis factum. Pauci verò sunt affectus qui typos non habeant, quales sunt atrophia, id est nutrimenti cessatio, resolutio, elephantiasis, & his proportione respondentes. Plures autem affectus, typos quidem habent, sed infrequentius. Maximè verò omnium affectuum febres typos habent, † exceptis tum ijs, quę σύνοχοι i. continentes, vel διηνεκεῖς, id est perseuerantes, dicuntur, tum inordinatis.

Quot Typorum differentiæ. CAP. 3.

TYporū alij primi, alij secūdi: & hi quidē psistunt, alij mouentē: & rursus hi quidē sunt simplices, alij verò cōpositi. Primi igitē sunt, qui paruā ἐπισημασίαν i. accessionē seu adnotationē, &

*In antiquis ē, εὐκαταμάθητον.

† Ita ex antiqs legendū, & ex translatione veteri.

† Ita ex antiqs legendum.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 179 sur 390

longam remissionem habēt, cuiusmodi sunt tertiani & quartani. Secundi verò, qui longam accessionem habēt, & paruam remissionem, qualis est quotidianus, & extensus semitertianus. Hic enim solus ἐξηλλαγμένος, id est immutatus ab antiquis nominatus est: ἑστῶτες, id est plisiētes sunt, qui eisdem horis accedunt ac remittunt: κινούμενοι autem, id est qui mouentur, qui diuersis horis semper accedunt {ac remittunt:} quorū qui præueniunt, citius q̃ horas persoluunt, προληπτικοί, id est anticipantes dicuntur: qui verò tardant, ὑστερικοί, id est posterius venientes nuncupantur. Simplices sunt qui vnam † genere intensionem, & vnam remissionem} faciunt. Compositi, ex pluribus accessionibus & remissionibus constant. Compositorum typorum alij ex genere similibus constituuntur, alij ex genere diuersis. † Ac ex genere quidem similibus constituuntur quando, verbi gratia, quotidianus duplex, vel duo quotidiani, vel tertianus duplex, vel duo aut tres tertiani, vel rursus duplex quartanus, vel duo aut tres quartani extiterint. Ex genere diuersis, quandō quotidianus, exempli gratia, tertiano, vel tertianus quartano, aut alicui alteri, qui eiusdem generis non sit, complicatur.

† Ant.

† Ant.

De Typis febrium, & quæ symptomata singulos comitentur. CAP. 4.

QVotidianus autē est qui quotidie vnā & eandem accessionem, & eam quidem longitudine commensuratam, & vnam eādem q̃ remissionem facit. Tertianus, qui tertio quoq; die vnam & eandem accessionem longitudine commensuratam, & vnam ac eandem remissionem facit. Quartanus qui quarto quoq; die vnam & eandē prolixam facit accessionem, ac vnā & eandem remissionem. Eadem de quintano & septimano intelligenda sunt, & si quis præterea alius typorū ordo inuenīatur. Quotidianum consequitur habitus humiditas, vomitus pituitosi, sitis haud intensa, totius corporis grauitas, somnus [a] carōdes & cataphoricus: pulsus [b] magnus, rarus, ac laxus: facies [c] subliuida, ac laxa, flaccida, multam q̃ materiæ cachexiam ac versionem præ se ferens: lienis etiā durities in hoc typo subsequetur: quod si ipse perseuerauit, tremulæ veternosę q̃ cataphoræ insequentur, thoracis rheumatismi, & superfusiones hydropicæ. Constituuntur autem maximè ob stomachum malè se habentem. Tertianum insequitur sitis intensa, exustio, acres ac biliosi vomitus, inediæ, proiectationes: ac plerunq; sanè rigores hunc pręcedunt, non nunq̃ verò perfrigerationes: pulsus autem tertianarijs [a] parūus ac frequens insequitur: noctes quæ accessionis dies antecedunt, [b] † grauiores fiunt: cùm autem morbus protrahitur, non amplius grauiores, sed & febrē sistunt: & qui ita febriunt, tertianam in semitertianam febrem aliqñ cōmutant. Typus autem hic tertianus, [c] faciliùs quàm omnes alij typi soluitur, pręcipue q̃ si æstate constiterit. Id quod etiam Hippocrates adnotauit inquiēs: [d] ‖ Tertiana exquisita in septem circuitibus, quod lōgissimum est, iudicatur. raro autem diuturna fit, pręcipue q̃ nisi constiterit autumno finiente, hyemem q̃ attingente, adsunt etiam his ipsis vrinæ flauæ, vigiliæ q̃. Quæcunque autem omnia tertianum insequuntur, eadem semitertiano contingunt. Nam & eiusdē generis ambo sunt participes, quippè qui accessionum ac remissionum repetitiones per triduum faciant. Semitertianorū tñ typorum proprium est, ipsa accessionū productio, quod q̃ reditus accessionum, quos propriè ἐπαναδιπλώσεις græcè appellamus, sæpissimè cum perfrigeratione ac vigoribus non dum completis, assideant [e] †. Periculosa porrò est semitertiana, vt quæ non oriq̃ ventriculum solummodo ac neruosas partes, & summatim media attingat, sed & veternosas cataphoras, vigilias q̃ cum delirio ac syncoposas diaphoreses inferat: linguam præterea validè exiccet, atq; animi defectionem efficiat, vehementer quæ in profundo sunt, commouens. In vniuersum ferus periculosissimusq; hic typus est. Sanè aliàs à primo die constituitur, aliàs à secundo, & à tertio incipit, vnde maxima deceptionis causa medicis oritur ob eiusmodi inuasionem. Generatur autem à tertiana extensa: et cùm soluitur, nunc in tertianam reuertitur: aliàs ob longitudinem accessionis, in duas tertianas ac quotidianas discinditur. Cęterùm frequentius visitur, quod ad sexum, in viris: quod ad ætates, in vigentibus: quod ad anni tempora, in autumno magis, quando nimirū valde periculosus existit. Est [g] † autē nō semper continua, verùm & intermittens reperitur semitertiana febris, traditum q̃ ab Hippocrate est [h] ‖ ipsam non modo inter acutos morbos, sed etiā inter diuturnos cōnumerandam esse. Habet autē tres in magnitudine differētias: nam vna, parua: altera, media: tertia, magna semitertiana est. Parua igitur est, quę circa xxiiij horas vertitur: media, quę circa xxxvj: magna, quę circa xxxxviij, quę profectò continuę febri proxima est. Sanè non nulli aiunt semitertianā ita nominatam fuisse, quemadmodum semicirculum & semiglobum, ipsam tertiani circuitus dimidio minorem esse asserentes. Alij verò dicunt semitertianam appellatam fuisse, non secus ac hemiolion, id est sesquialterum numerum: ita vt si tertianaria accessio, verbi gratia, ex duodecim horis componatur, semitertiana duodecim ipsas horas tertianę in sese comprehendat, eis q̃ dimidium duodecim horarum addat, vniuersæ q̃ simul euadant duodeuiginti. [i] † Thessalus autem semitertianam eam nominat, quæ dimidio sit maior quàm tertiana extensa in modum quotidiani circuitus, vt sit horarum vigintiquatuor.} Agathinus ob relationem ad tertianam, nominatam fuisse ait semitertianam, per triduum enim vtrisque accessiones accedunt. Vtrum igitur horis an interuallis semitertiana charactere signatur? Secundum quidem Agathini opinionem, nec horis nec interuallis: hæc enim vtraq; adscriptam habent magnitudinem: semitertiana verò indefinitam

E

F

Quoti

A.l. 4. f. 1. t. 2. c. 47. fol. 426. a

Tertia

A.l. 4. f. 1. t. 2. c. 36. fol. 425. a. b

G

Semit

A.l. 4. f. 1. t. 2. c. 41. fol. 424. c. f

H

habet

A * Al. comatosus.

B* forte paruo.

C * Al. ὅπερι δοκεῖ. subtumida.

A * forte magnus.

B † Al. Ex trāslatione veteri, facile tolerabiles fiunt: plongata vero æguitudine difficile tolerabiles fiūt. Ac ēt qui sic febriunt, tertianam &c.

C * In antiqs εὐλυτώτερος

D 4ª. Aph. 59. Ext. ord. 33 g

E † Quidam cod. antiquissimi addunt quod q̃ pulsus sint imbecillimi.

F* Al. euacuās.

G † Vide tamē in libro de totius morbi temporibus cap. 5. & in lib. 2. de differentijs febrium & alibi, vbi affirmat semper esse cōtinuam.

H 1. Epid. cō. 3. c. 5. t. 2. 118. h

I † Ex ant. trāslatione.

A habet in latitudine horis q3 subsequentibus constitutionem. Quartanum "typum insequuntur intenti rigores, vomitus pituitosi, lienis phlegmone ac intumescentia: non nunquam verò etiam inappetentia & saliuatio consequitur: interdum autem ex contrarijs, appetentia intensa: tussicula q3 aliquando ipsi adest, quãdo corporis habitus corrumpitur. Ob id difficulter dissoluuntur, ac diuturniores quàm cæteri typi sunt, ita vt {quandoq;} ad biennium vsq3 protrahantur. Sanè ipse sibi, dum vehementior euadit, complicatur, vt duo & tres fiant quartani, vel etiam vsq3 ad quandam continuitatem perueniant: rursus q3 dum moderatior fit, in vnum reducitur. Fit autem non nunquam periculosus ob implicita sibi symptomata, vt phthisim tandem vel hydropicas superfusiones efficiat. Abundat autem præcipuè autumno, is q3 difficulter admodum soluitur: qui verò æstate fit, facillimè soluitur. Ac magna ex parte alijs præcedentibus inordinatè succedit, raro autẽ à principio constituitur.[a] † Pulsus autem non adeo exiguus magnitudine tertianarios insequitur, sicuti quartanarios: nec vsq3 adeo in tumorem eleuatur, sicuti illis qui quotidiano morbo vexantur. Mediocritas enim pulluum in hoc typo {secundum magnitudinem} inuenitur: non nunquã verò etiam in accessionum principijs rariorũ, quàm qui secũdum naturam sunt, reperitur. Inuenitur etiam præter iam dictas, febres inordinatæ seu erraticæ,[b] † quarum quædam typicos dierum motus seruant, quædam non. Quæ igitur typicos dierum motus seruant, extra horas consuetas vel celerius vel tardius accedunt: inordinatæ verò fiunt & ob motuum formam, ita vt aliàs quidem celerius, aliàs tardius veniant: atq3 vtrq3 sanè inordinatè, propterea quòd modo inordinatè mouentur, modo inordinatè persistunt, nunquam verò ordinatè, vbi sanè à nullo prohibentur, manente nimirum dierum figura in solis particularibus inordinationibus. } Quæ verò typos non habent, præter iam enumeratos omnes modos ac præter dierum ordinem fiunt: ac non nullæ quidem accedunt {cum indicijs,} quædam verò omnino sunt inordinatæ. Differentias verò secundum speciem plures esse contingit. Licet autem prædicto modo considerare, ac prædictorum typorum proprietates, vt quis voluerit, complicare.

Quo pacto Typi duplicentur, ac inter sese complicentur. CAP. 5.

B EX typis duplicãtur primi vocati, vt quotidianus, tertianus, & quartanus. Quotidianus igitur duplex, est, qui singulis diebus bis eodem modo accedit, ac bis remittit.[c] † Duplex verò tertianus, qui tertio quoque die, bis similiter accedit ac bis remittit. Duplex quartanus, qui quarto quoq3 die bis similiter accedit, ac bis remittit. Duo verò tertiani sunt, quando diuersæ accessiones, [d] † vel vno vel duobus diebus} accedãt, quarũ vnaquæq3 alicui priori per triduũ respondeat. Duo C quartani, quando vno die integro existente, duobus deinceps diebus febricitari contingat, temporum figuris, quæ per quatriduum fiunt, in vnaquaq3 accessione seruatis. Complicatur item quotidianus cum tertianis, quando prima dies duas accessiones & duas remissiones habeat: quæ verò sequitur, vnam: tertia verò rursus similis primæ existat. Complicatur autem quotidianus cum quartano, quando prima quidem dies bis accedat ac remittat, duabus verò subsequentibus semel: quarta item æquè ac prima, bis. Complicantur inter sese mutuò, quotidianus, tertianus, & quartanus, quando prima dies tres accessiones tres q3 remissiones habuerit, secunda vnam, tertia duas, quarta tres, quinta vnam, sexta duas, septima rursus tres: ac reliqui deinceps dies eundem cum primis ordinem seruarint, ita vt ad eundem modum coeant, ac in eandem figuram reducantur. Complicatur tertianus quartano, quando prima dies duas accessiones duas'que remissiones infert, secunda nullam omnino, tertia vnam, † [e] quarta similiter rursus duas, quinta vnam, sexta nullam omnino, septima duas: } ac reliqui deinceps eodem modo prioribus respondeant. Implicantur etiam tertianus, quartanus, & quintanus, quando prima quidem die, {simul omnes} accedunt, secunda remittunt, tertia tertianus accedat, quarta quartanus, quinta tertianus & quintanus simul accedat. Sed & alio quodam modo huius typi inuasio fit. Nihilò autem secius tertiani complica-
D tio cum semitertiano ad eundem circuitionis modum incidere videtur, sicuti in subscriptione habetur. Huic prima die vesperi cum rigore incœpit: manè soluta est, integritas ad octauam vsque horam perdurauit: mox accessio cum perfrigeratione incidit, quæ subsequentem noctem diem q3 ad octauam vsq3 horam perdurat, rursusq3 remissio succedit: postea in noctem rursus accessio cum rigore, atq3 in diem rursus remissio illi similis, quę sibi proportione respondebat. Deinceps ordinatim eodem modo circulus fit.

A † Vetus trãslatio habet, Pulsus autem quartanarijs nõ ita frequẽs sicuti tertianarijs, neq; vsque adeo &c. Tu tamẽ cõsidera an alterum an neutrũ Galeni sententiæ in libris de crisib* & ad Glauconẽ & alibi traditæ cõsentiat.

B † Antiqua translatio habet, quarum q̃dam habẽt typos, quędã nõ. Et quę habent typos, quædã typicos dierũ motus seruãt, quędam nõ: & quędam anticipant, quędã autem postponunt: inordinatę sunt ex eo q̃ aliq̃n stant, aliq̃n aũt mouentur, nunq̃ vero ordinate.

C † Ex veteri translatione.

D † Ita in veteri trãslatione. Nam cod. græci impressi habent, καθ' ἑκάστην ἡμέραν, i. quotidie.

E † Ex anti. translatione.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 181 sur 390

GALENI LIBER CONTRA EOS QVI DE TYPIS SCRIPSERVNT

Victore Trincauelio interprete.

Nunc summa cura diligenter recognitus.

ARGVMENTVM LIBRI

In quot errores lapsi sint veteres medici, qui species & multitudinem typorum falsa methodo inquirebant.

Errata veterum medicorum in dignoscendis typis. CAP. I.

Riscis illis medicis hoc sanè satis erat, si tantummodo dixissent, ꝙ morborum non nullis per circuitus acessiones fierent, vt neq; præterea adderent quid circuitus, vel, vt græci aiunt, periodi nomen significaret: quippe qui recte nouerāt, se grecis hominibus suos libros scribere, quibus palàm esset, ꝙ si quid specie idē, equali fiat tpe, tempus id greci oēs periodū appellāt: & ita periodos quasdā olympicas, alias vero pythicas appellabant. At iuniores, primū quidē periodis, typi (quasi formulam dicas) appellationē ingessere. Sed mox eorū alij hęc oia, periodus, ordo, typus, idē significare arbitrati sunt: alij vero nequaquā: definire ēt hæc vniuersa aggrediuntur: alij tn alio modo: qui non suas modo definitiones comprobant, verum & alias aliorū confutant. Quicunq; igitur nimis ambitiose solas pertractant definitiones, concedunt q; tribus illis nominibus eandē rem significari: typo inquam, circuitu, & ordine, ij minus nugantur. Qui autem circuitum, tempus id, quo idem fit, typum vero, non omnino eiusmodi tempus omne, sed quum integris circunscribitur diebus ac noctibus: illi longas nimis, inutiles q; nugas afferunt, vt mox cogantur & suum, ac discipulorū tempus frustra conterere, vnde quum ægros adeunt vulgaribus sunt deteriores. Vulgari siquidem, modo is mente non careat: simul atq; quempiam conspexerit, quem accessio quotidie inuadat, siue ea tardius aliquanto acedat, siue tēpestiuius, statim aliqua quotidiani circuitus imaginatio occurrit. Qui vero diligens sit, ac artis medicę studiosus: illi statim ingeritur duarū tertianarū, vel trium quartanarū cogitatio, id q; sibi à medicis definiri exposcit. At q huiusmodi hypothesibus sunt addicti, si egroto occurrerint, cuius accessio quotidie duas anticipet horas: circuitum eum constare aiunt duabus ac viginti horis, arbitrantur q; vniuersum illum typum simplicem nō esse, sed cōpositum: & subin de secum non parum inquirentes, ac digitis non nulli supputantes, alij vero tabella alicui libro depicta, aiunt typū hunc duodecim cōstare duodecumanis: qui vbi eos qui audiunt, ex his ridere viderint, ægre ferunt. Insuper vero longè etiā magis, si quando videāt accessionē vnica hora pręgredi, tūc etenim pronuntiātes quatuor esse ac viginti, εἰκοσοτετταρταίους, quasi dicas vigesimoquartanas, & ipsi deridētur, & alios medicos cuiusdā ignorātiæ suspicioni penes vulgares obnoxios reddūt. Qui quū viderint quadā cū grauitate tanq̄ rem quampiā magnā, pfitentes, ex libris se inuenisse vigintiquatuor vigesimoquartanas, illis subit in mentē, vt oēs eos cōtemnant qui libros legūt. Atq; sic deinde se eorū curæ, qui artē irrationali quadā tractant experientia, cōmittere malūt. Itaq; siquis has horū ita garrientiū medicorū hypotheses sequatur, tertianā q; si hora vna vel pcedat, vel etiā subsequat, oia alia potius quàm tertianāq; velit nominare, illā quę puertit, quippe q̄ quatuor ac viginti sit dierū futura, dicet cōplexum esse quadragesimocauum, eā vero q̄ accedit tardius: quinquagesimanū, quū quinq; & viginti dies cōprehendat. Porro quis fuerit huiusce attonitæ sapientię author primus, ignoro: dicā tn quādo primū illā explicari audiuerim. Decesserat paulo ante de vita Antoninus q Adriano in imperio successerat. Regnabat aūt Seuerus, q seipsū nomine mutato, Antoninū appellauit, Luciū vero, quē imperij fecerat participē, Seuerum nominauit. Eo

igitur

A igitur tēpore, primū miratus sum quosdā audiens sic ferè proponentes: Si quempiā horis quinq; accessio detineat, quæ duabus postea remittatur, vt circuitus totus septē horis definiatur, idipsum q; subinde fiat: qualis esse typus ille existimādus est? Quibus statim respondi, id ne fieri quidē posse, ga accessiones ita breues, lōgas habeāt remissiones, atq; tandē oīno terminentur in febris vacuitatē. Tu vero, inquā, accessionē morbi lenissimi exponis, quē tñ circuituū cōtinuitate mox perniciosissimū esse insinuare videris. At ille, nullā nunc rationē habeamus inquit, ea'ne hypothesis possibilis sit, vel secus: sed, exercitationis gratia, nobis permissum sit huiuscemodi inquirere, quippe quod id nos, faciliores redditurū sit ad inuestigationem variorum typorum. Ego autem illi tunc, q exercitatio hæc potius nos ineptiores reddat quàm expeditiores, ostendere conatus sum: & nūc etiam alijs ostendam, si modo prius explicauero, cui rei vsui futura sit huiusmodi speculatio.

De vsu prænotionis typorum, ac de errore illorum qui circuitus vltra trium dierum numerum producunt. CAP. 2.

QVum igitur nihil vtilius sit, & præcipue in febribus, quàm futurarum accessionū principia prænouisse: is plurimum ægroto per totum illius morbi spatiū proderit, qui statim ab illius initio poterit artificiali quadā coniectura id ipsum assequi. Quòd si statim à principio id B nequeat, possit vero tēporis successu: reliquo eo tempore iuuabit, ita vt quo citius sit notionē speciei morbi consequuturus: eo etiā longiori tēpore sit profuturus laborāti. Quarē statim inter exordia experiundum est (vt in libris de crisibus ostensum est) si dignoscere possimus qualis nam ea febris sit, quod illis indicijs, quę ibidem exposita sunt, magna ex parte firmiter haberi poterit. Quòd si aliqua circa primam diem oboriatur dubitatio: illa in secunda erit discernenda, at si hanc etiā forte effugiat, in tertia saltem oīno cognoscetur. Sin autē hanc quoq; pręterea, quod tñ raro euenit: in quarta ex necessitate apprehendetur. Si quis vero sit, qui neq; in hac, morbi speciem nouerit, verū adhuc hęreat: is non exiguam artis partem ignorat. Etenim tum alia, tū vero febrium accessiones, vel quotidie, vel tertio, vel quarto quoq; die inuadūt. In q̄ plurimis siquidē morbis, vbi sanè maxime vtilis sit futuræ accessionis prænotio, ea vel alternis diebus fit, vel quotidie: in paucis vero quibusdam per quartam. Poterit fortassis quispiā ex his recentioribus sophistis, aliquos fieri circuitus per quintum asserere, aliquos per sextum, & septimum, & alios per plures etiā extendi dies: quos ego beatos de mirabili hac sapientia existimarē, nisi ex his quæ ipsi dicunt, id assequerentur: q vniuersam vtilitatem ab eo negotio, quod de typis est, auferūt. Nam omnes qui se statim à prima die minime species febrium discernere nouisse fatentur, ad quartam vsq; morantur, neq; vnquā se aut C quintanam aliquā periodū, aut sextanam, aut aliā vltra has vidisse profitentur: & proinde si non secunda vel tertia: saltem sequentibus possunt sperare se posse de futura accessione aliquid cōsequi. At vero qui circuitus in maiorē dierum multitudinem protrahāt: nunquā poterunt ij futurā prenoscere accessionē. Nā ea accessio q̄ prima die superuenit, potest & quotidianæ esse, & tertianæ, & quartanæ, & quintanæ, ac ēt subinde aliarū oīum. Vnde si die secūda accessio suboriatur, & si etiā nō suboriatur: nihil hi qui hos longos introducunt circuitus, de tertia die vel sperare poterūt. Supponamus ergo nullā post primā diem inuasisse accessionē, ita vt neq; secunda neq; tertia: illi nimirū qui tres tantummodo nouere periodos, hominem è lecto erigunt, atq; ad consuetas actiones delegant: illū iam esse ab omni suspicione liberum existimātes. At vero qui alias quoq; multorū dierum periodos fieri posse autumant, causam habent cur nihilo minus quintā, q̄; alias priores suspectam habeant, & pari passu sextā, & septimā, & sic ēt sublequētes alias. Quòd si deinde accessio aliqua secūdo die adoriatur: res in ambiguo erit, nū ea primæ ex proportione, ꝓm quotidianę figurā, respōdeat: an sit potius initiū alterius circuitus: & pari etiā modo, si post secundā, tertia ēt die suboriatur. Ibi siquidē, qui statim à principio nescit discernere, sit ne quotidiana, aut tertiana, aut alia quępiā febris: incertū etiā est vna ne sit quotidiana, vel duarū tertianarū cōplexus vel ēt triū quarta D narū, & aliarū etiā periodorū maiorū erit par ratio. Sic igit, q illi q nō tres solas periodos, sed alias longe plures esse arbitrantur, nunq̄ poterunt futurā prænoscere accessionē, satis demōstrauimus.

De errore illorum qui tres periodos ex accessionum tantum repetitionibus æstimabant. CAP. 3.

MOx vero de his sermonē habeamus, q tres quidē arbitranī esse periodos, attamē nō ex ppria vniuscuiusq; earū natura, sed ex earū ꝓm accessiones reditibus, nā sic illi accessionū, pportiones appellare cōsueuerūt. Porrò isti, & si futurā accessionē nō oīno sicuti priores ignorēt, ignorāt tñ ad quartā vsq; diē, vel ēt quintā ex necessitate. Ponamus.n. vnā fieri prima die accessionē, secunda vero duas, & tertia itē duas, & identidē in quarta: pōt igitur is esse simpliciū accessionū cōplexus, vt prima die quotidiana inceperit secunda vero tertiana, at in tertia pōt quidē tertiana, potest & quartana suboriri: nam incertū hoc ante quintā erit: mox vero in quarta, & secūda illius quartanę accessio quæ prima die suū habuerat ortū, & secunda itē tertianę q̄ secunda die inuasit. Patet aūt q quinta dies duas sit habitura accessiones, secundam. s. tertianæ illius quæ tertia die suborta est, & secundā etiā quartanæ secūda die exortæ. In sexta aūt quartanæ q̄ tertia die incepit, secūda succedet accessio, & tertia p̄terea eius tertianæ, q̄ secūda. Sed & cōtingere pōt vt alijs eodē se habētibus modo, tertio die duæ etiā alię exoriantur tertianę, vel aliæ duæ quartanæ: quū.n. in hac huiuscemodi hypothesi dies quartus nullā cū tertio cōionem habeat: possunt in tertia die duę exoriri tertianæ,

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 183 sur 390

possunt etiã duę quartanę, potest & vna quartana vna q̃ tertiana. Mirandũ sanè est cur ij qui hu- E
iuscemodi cõplexus cõponunt, non euã arbitrentur quandoq; posse duorũ typorũ accessiones in
eandem horã conuenire: quod si non nunq̃ eueniat, ipsis indicia repetitionis corrũpentur: igitur
iuxta ꝓpositã hypothesim potest contingere vt quartana quæ primo die ortũ habuit, secunda inua
dat hora, alia vero quartana hora vndecima: qbus se ita habẽtibus, in quarta die vnica erit accessio,
& ea hora secunda: illi vero penes hypothesim hanc nunquam aiunt vnicam esse, sed semper du-
plicẽ. Contemplandũ præterea est quo modo fieri possit, vt tres simul in eandẽ horã accessiones
conueniant, ita tamen vt neq; propterea eos qui norunt cuiusq; typi simplicis speciẽ dignoscere,
huiuscemodi lateat cõplexus. Ponamus enim primo quidẽ die quartanã incepisse circiter horam
tertiã: secundo autẽ, illa eadem hora, tertianam, & eadem etiam hora die tertio quotidianam: his
itaq; sic suppositis die quarto, hora tertia vnica erit accessio, tribus periodis in idẽ inter se cõuenien
tibus. Quod tamẽ ex illis nullus vnquã scripsit: immo oẽs ex vno quasi ore in ea iã dicta hypothe
si, quarta die tres fore accessiones asserũt. Et siquis quotidie ægrotũ ab accessione arripi posuerit,
eorũ non nulli absolute quotidianã eam esse statuunt: alij posse duas tertianas esse aiunt, atq; etiam
tres quartanas: quæ tñ deinde quomodo discernẽdæ sint, magna illorũ pars ne inquisiuere quidẽ:
aliqui vero horarũ differentia id coniectant, quasi non possint sexta (verbi gratia) hora oẽs varijs F
tñ diebus inuadere. Quod si contingat, singulis diebus vna videbitur triũ periodorũ simul inuicẽ
perplexarũ accessio, quotidianæ (inquã) & tertianæ & quartanę: prima nanq; dies solam habebit
quartanã, secunda vero tertianã, tertia quotidianã: sed quarta, tres illæ oẽs in vnũ tempus concur-
runt: quinta vero ab his iterũ solam habitura est quotidianam, sexta vero cum hac tertianã quoq;,
septima tres in vnum congressas tempus. Quare, sicuti diximus, occultum sanè erit, vna ne sit quo
tidiana, vel duarum tertianarũ mistura: vel tertianæ & quartanæ, vel quartanę & tertianæ & quo-
tidianę. Neq; tñ eadẽ est quartanę, & tertianæ, & quotidianæ curandi ratio, nisi & id etiã voluerint
arbitrari. Ex quo enim tẽpore imperitia & impudẽtia eorum, qui arti insultãt vigere cœperit, nihil
amplius mirũ videri debet, hęc tãta etiã à qbusdã ignorari. At nos ꝓbe nouimus q̃ egeant diuersa
curandi ratione, vna quotidiana à duabus tertianis, & tertianæ à quartanis: quanq̃ fieri nequeat vt
hæc ab his discernantur qui vniuscuiusq; febris speciẽ ignorãt. Ac sępius medicos vidimus, qui in
ægrotantibus duarũ tertianarũ cõplexum vnã existimabant quotidianam: quibus nõ sine magno
labore vix tandẽ persuadere potuimus, à duabus illũ detineri tertianis, ea quæ mitior erat, iam solu
ta, atq; alia difficiliori adhuc perdurante. Porrò oẽs, qui de typis libros scripsere, ne curasse quidẽ
mihi videntur, quã id tum ad prenotionẽ, tum ad victus rationẽ, cõducat: sed ita facere (vti etiam G
aiunt) adolescẽtibus hæc ad exercitationẽ similẽ ferè ęnigmatis, quæ post cœnã ꝓponũtur, deseri-
bẽtes: quũ tñ potuissent, si exerceri eos omnino voluissent, ad geometriã & arithmeticã & logisti-
cen atq; etiã dialecticen illos introducere. Quòd si in hanc descendunt exercitationẽ gratia præno
scendi accessionẽ superuenturã, aberrant penitus, dũ iuuenes prauis vijs insistere persuadẽt, vnde
nihil possint reperire, quod illis vel ad p̃noscendi vel curandi rationẽ vtile sit futurũ: quũ possint
ipsi eos docere accessionẽ quotidianę febris discernere tertianæ q̃ & q̃rtanę, & semitertianæ, & il-
lius q̃ tertianę naturã refert, & aliarũ oĩum q̃ nõ mõ ex ꝓiodorũ forma, sed ex vniuersa eorũ natura
differũt. Nã q̃ has ipsas agnoscere didicere, ipsis inutilis est ea oĩs de typis cõtẽplatio: & forsitan me
lius dixerimus, q̃ futilis ea vniuersa sit. Qui vero ex ꝓprijs indicijs vnãquãq; febrẽ cognoscere se
exercuerit, nõ mõ id emolumẽti reportabit, q̃ vanã eã garrulitatẽ cõtemnet, sed ẽt q̃ speciẽ victus
rõnis q̃ vnicuiq; cõducat prenoscet: sed hi quidẽ nõ oĩno intolerabiles sunt, nã & Agathinus vir
sanè nõ vulgaris eruditionis, huic doctrinę subscripsit. Illis vero q̃ septẽ horarũ circuitũ faciunt
Philistione potius, aut alio quopiã simili, à quo hæ ipsorũ nugæ deluderent, q̃ nobis, opus esset.

Methodus qua Veteres medici Typorum species, ac multitudinem comprehendebant. CAP. 4.

AT vero, quoniam nos non nulli ex iunioribus rogantes coegerunt, vt methodum inuenien- H
di typos iuxta huiuscemodi hypotheses, quam eis ludens exposueram, literis mandarẽ: iccir-
co libens vt illis morẽ gererẽ, in hac re vnius diei operã collocaui. Iam itaq; hãc horũ doctrinã hinc
exordiamur. Typũ isti nõ oẽm appellant periodũ, sed illã q̃ ex integris cõstat diebus ac noctibus:
Vnde & sigillatim penes dierum vnãquanq; multitudinẽ, suũ esse typũ volunt, ita vt nõ modo vi-
ginti, aut triginta dierũ, verũ etiã vltra hos, typorũ periodos protrahunt. In his vero typis, tẽpus id
quod ab vna ad alterã accessionẽ est, ipsi nõ typum sed hoc ipsum tantũmodo (periodũ inquã) ipsi
appellãt. Iã autẽ quendã audiui, librũ integrũ, nec illũ exiguũ cõscripsisse, quo doceret quo quisq;
mõ, quacunq; periodo, q̃ accessionẽ haberet, ꝓposita, possit tũ speciẽ, tũ typorũ numerũ inuenire:
& deos testor q̃ admirabar, quæ nã ea esse possent, q̃ per illũ librũ docerẽtur: methodus etenim eo
rum, vnde inueniri possit quot typis cõstet cõplexus, poterit paucissimis etiam versibus expediri,
quippe quæ talis sit. Porrò operępretium erit horarum numerum vniuscuiusque typi in promp-
tu habere, vel in memoria reconditum, vel charta descriptum. Quotidianæ typum viginti quatuor:
Tertianæ quadraginta octo, atque subinde etiam eodem modo: Quartanæ quidem septua-
ginta duæ, quintanæ nonaginta, sex sextanę centum et viginti, septimanę centum & quadraginta
quatuor, & aliarum etiam vt hac tabula descriptum continetur.

Hic aliquid de fideratus.

Typi

A TYPI HORAS.

Quotidianus	24	Vigesimanussextus	600
Tertianus	48	Vigesimanusseptimus	624
Quartanus	72	Vigesimanusoctauus	648
Quintanus	96	Vigesimanusnonus	672
Sextanus	120	Trigesimanus	696
Septimanus	144	Trigesimanusprimus	720
Octanus	168	Trigesimanussecundus	744
Nonanus	192	Trigesimanustertius	768
Decumanus	216	Trigesimanusquartus	792
Vndecumanus	240	Trigesimanusquintus	816
Duodecumanus	264	Trigesimanussextus	840
Tridecumanus	288	Trigesimanusseptimus	864
Quatuordecumanus	314	Trigesimanusoctauus	888
Quindecumanus	336	Trigesimanusnonus	912
B Sexdecumanus	360	Quadragesimanus	936
Septemdecumanus	384	Quadragesimanusprimus	960
Octodecumanus	408	Quadragesimanussecundus	984
Nouemdecumanus	432	Quadragesimanustertius	1008
Vigesimanus	456	Quadragesimanusquartus	1032
Vigesimanusprimus	480	Quadragesimanusquintus	1056
Vigesimanussecundus	504	Quadragesimanussextus	1080
Vigesimanustertius	528	Quadragesimanusseptimus	1104
Vigesimanusquartus	552	Quadragesimanusoctauus	1128
Vigesimanusquintus	576	Quadragesimanusnonus	1152
		Quinquagesimanus	1176

Qui facile supputare nequeũt hi tabellã i charta descriptã sibi paratã habeãt: quã vbi parauerit, attẽdãt postea, accessio ,ppolita quas hẽat horas piodicas iuxta rõnẽ accessionũ, & is primus numeruscuius eorũ q descripti sunt, particula sit: hoc.n. si iuenerit, erũt assecuti typi illius genus (nã neq; ẽt qcq̃ ꝑter ea, quo ad ꝑsens attinet, differre putauerim, genus dixisse, vel speciẽ, vel formã, vel naturã) ex ea particula numeris typorũ reptis. Si.n. numerus horarũ illius piodi tertia fuerit particula
C horarũ typi, dices tres esse typos inuicẽ iplexos: si vero quarta, quatuor: & si qnta, qnq̃, semp numeri nomen ab ipsa pticula sumẽtes. Vt aũt exẽplo methodus hęc clarior reddat: Sit vt aliqs accessiõe sex horis detineat, q̃ mox duabus remittat, ut vniuersa piodus horis octo cõstituat: in hac hypothesi primũ cõsiderato q̃ nã pars huiusce numeri xxiiij, octo, sit, atq; deinde repto q̃ tertia ea sit, proferes tres esse implexas quotidianas: quotidianas quidẽ, quoniã, octo, particula quædam est numeri vigintiquatuor: tres vero, qm̃ tertia. Sed rursus supponamus accessionum periodũ sexdecim horis cõstare, itaq; quum sexdecim nulla sit pares vigintiquatuor, sit vero tertia quadraginta octo, qui numerus tertianæ est piodi: dices tũc tres eẽ tertianas simul iũctas. Et iterũ quoq; supponat accessionũ circuitus esse horarũ octodecim, q̃ nulla pars est numerorũ horarũ, q̃ vel ad quotidianã, vel ad tertianã attineant, sed potius quę ad quartanã, horis.n. cõstãt septuaginta duabus. Vũ tibi dicendum erit, quatuor esse quartanas sibi inuicẽ commixtas, & quartanas quidem, qm̃ septuagintaduarum horarum numero constant: quatuor vero, quia octodecim numerus quarta pars est numeri septuagintaduo. Supponatur item accessionũ periodum continere horas quinq;, quinq; vero pars est cẽtum & viginti, vigesimaquarta: qua propter dixeris typum esse viginti quatuor sextanas sibi inuicem coniunctas. Subijciatur etiam, q̃ ꝓm accessiones periodus sit horarum septẽ,
D id autem pars est vigesima quarta centum & sexagintaocto horarum, qui quidẽ numerus ad octanum spectat typum: quare affirmabis typum illum constare vigintiquatuor octanis. Mox etiam fingamus periodũ accessionum nouem horis finiri, quæ pars est ducentarum sexdecim horarũ vigesimaquarta: sunt autẽ ducẽtæ sexdecim horę decumani typi periodus: & proinde in hac hypothesi erunt decumani typi quatuor & viginti. Supponatur iterum q̃ periodus accessionum decẽ horis describatur, qui numerus duodecima pars est cẽtenarij ac vicenarij, qui item numerus ad sextanam attinet periodum: vnde duodecim erunt sextanæ. Ponamus præterea accessionum circuitum esse horarum vndecim, qui numerum ducentorum & sexagintaquatuor, quater & vigeties metitur, & sic erũt quatuor & viginti duodecumani typi inuicem cõpositi: vndenarius siquidem numerus, ducenta & sexaginta quatuor, quæ duodecumanum typum cõponit, ex quatuor, & viginti metitur. Quare semper typorum species ex numeris in ea tabella descriptis inuenienda erit: eorundẽ autem multitudo, ex notitia, quota pars illius numeri sit numerus horarum quibus durãt accessiones apprehẽditur: quod idem est, ac cognoscere, quo numero numerus ille qui accessionum est, numerũ mensurat ipsius typi: à se.n. mutuo appellationem, tum numerus, tũ particula accipiunt: neq; n. quicq̃ differt dicere quaternariũ tertiã esse duodenarij partẽ, aut duodecim tribus mẽsurari à quatuor: quod ẽt idẽ est ac si ita dicamus, quatuor metiuntur duodecim ex tribus. Hac

itaq;

itaq; methodo iterũ in breuia quędam capita redacta, oratio ad aliud erit conuertenda: nimirũ hęc E
erũt illius veluti definitiones quędã. Cõsiderare oportet, horę periodorũ accessionibus cõstantiũ,
quota pars earũ horarũ sint, quibus typus constat: numerus etenim q ab ea parte denominationẽ
habet, multitudinem insinuabit typorũ: ille vero quẽ hic metit, ipse typus ẽ. Id ipsum vero põt &
alia oratione exponi in hũc modũ. intẽde animũ vt cognoscas quẽnã ex his numeris in ea tabula
descriptis, numerus horarũ, qbus piodi accessionũ cõstituunt, dimetiat: qa tabulę numerus typo-
rũ speciẽ aperit, is vero, quo hunc ille q horarũ accessionũ periodũ cõplet, metit: eorũ multitudinẽ
declarat. Sed & alia quoq; dictione hoc idẽ põt explicari: quoties horarũ numerus, qbus piodi ac-
cessionum definiuntur, aliquem typorum numerum metitur: toties ille idem typus secum ipse
complicatur: nec differt etiam nunc, implicatur, vel, complicatur, dicamus.

Quot errores ex superius tradita methodo consequantur. CAP. 5.

POtuissemus aũt hãc eãdẽ methodũ multis præterea alijs modis interpretari: nobis tñ satis sit
eò vsq; in vana hac istorũ arte pcessisse, vt ex breuibus qbusdã capitibus (ab eis tñ q̃ maxime
sint in prõptu sumpto exordio) possimus quot eã sequant errores ostẽdere. Quũ.n. vbi accessionũ
circuitus fuerit horarũ duodecim, possint & duæ esse quotidianæ, possint & quatuor tertianæ, &
nihilo ẽt minus sex quartanæ, & octo quintanæ, & decẽ sextanæ, & duodecim septimanæ, & qua- F
tuordecim octanæ, & sexdecim nonanæ, & octodecim decumanæ: rursus hoc ẽt mõ ampla garru-
litati via pãdit, q̃ nusq̃ persistere possit, & nullũ pterea (vbi eã describere opus sit) definitũ sit habi
tura scopũ. nã q̃ vnquã ratio erit, cur ea ad octodecim decumanas potius ptrahẽda sit, q̃ ad viginti
vndecumanas, vel duo & viginti duodecumanas, vel aliq̃ aliã deinceps periodorũ? põt.n. dici, esse
qdẽ vigintiquatuor quartodecumanas, esse aũt sex & vigintiqnq; sexdecumanas, & octo supra vi-
gintiquinq; decumanas. Sed & his licet pariter alia addere. nã satis superq; de quotidianis hacte-
nus actũ est. In tertianis vero & quartanis nugacior res hæc est, & lõge ẽt magis in illis oĩbus q̃ de
inceps sunt. Periodus.n. q horas sexdecim cõprehendit, nihilo magis in tres referẽda tertianas est,
q̃ in sex quintanas, vel nouẽ septanas, sed & in duodecim nonanas, & in quindecim decumanas,
& in octodecim tredecumanas, in vnã supra viginti quindecumanas, & eadẽ erit subinde aliarũ ra
tio. mihi.n. satis fuerit viã oñdisse tẽpus in istis cõterẽdi. Atqui & piodus quindecim horarũ (vt.n.
& istius viã ostẽdero, ad alia transibo) quatuor sanè quartanarũ est, sed & octo septanarũ, & vnde
cim decumanarũ, & horũ oĩum eadẽ methodus est. Ego vero horũ vnũquodq; p lusu illis respon-
deo qui statim possunt hæc apprehendere ob id, qa puerilẽ ætatẽ in numeris exercuerint. nã q ea
exercitatione carnit, non mõ mensibus, sed integris ẽt annis ad hoc egeret, vt in rebus inutilibus sa- O
piens videret, quas tñ nonnulli sibi inuicẽ magno ẽt studio proponũt, nec eos huiusce rei pudet.
Quo d igitur oẽs hi qui de typis libros edidere, bifariã peccent, quũ neq; morborũ formas doceant,
& pterea rebus omni vilitate carentibus tẽpus cõterãt, satis abunde iã demonstratũ esse arbitror.

Quàm innumeræ & inexplicabiles, ex veterum hypothesibus typorum coniugationes oriatur. CAP. 6.

VErũ qm̃ nos ẽt cõpulerunt, relictis illis q̃ vtilia sint, tẽpus in his refellendis pdere, ostẽdamus
quo stupiditatis deuenerint tũ ipsi, tũ illi q ipsis nõ secus, ac si vtile quippiã doceant, attẽdũt.
Nã vt illis cõsentiamus, sermonẽ ab ipsis de ea re haberi q̃ fieri minime possit, sed q̃ tanq̃ exercita-
tio q̃dã ptractanda sit: cur pter id q; hæ istorũ hypotheses sibi inuicẽ pugnãt, tantã ẽt huic rei exer
citationẽ adhibent, q̃ ne millesima qdẽ artis curãdi pars est? Ego vero primũ eas hypotheses recen
sebo. Eorũ itaq; nõnulli ponunt typorũ circuitus ad quindecim vsq; dies puehi: alij vero ad men
sem: nec desunt q velint ad duos & tres ẽt mẽses. Nimirũ qd ego de his sẽtiã, q̃ ab Hippocrate ‖ p-
lata sunt circa illas periodos, q̃ sunt pter quartanã, alibi insinuaui, vbi eã tradidi cõtẽplationẽ, q̃ (vt
mihi psuadeo) arti vtilis est. In præsentia vero, quũ minime instituerim aliqd in hoc sermone do-
cere, verũ eos redarguere, q res inutiles literis tradidere, atq; eã laudãt speculationẽ, q̃ omni prsus H
careat vtilitate: ad eos me primos vertã, q exercitationis gratia typos vsq; ad quindecumanũ pro-
trahunt. Hi sanè nõ animaduertũt, qd̃ hanc suam euertũt hypothesim, alijs quas ipsi ppofuerunt:
quia si febris, cuius accessio horis teneat tribus ac viginti, non fuerit quotidiana q̃ horã anticipet,
erit necesse, vt sint quatuor & viginti vigesimoquartanæ: quẽadmodũ si p horã tardius inuadat,
erunt vigesimo sextanę, & illę quidẽ viginti quatuor. Quare quũ dicũt typos ad decimã quintam
vsq; diẽ pgredi, à veritate aberrant: quod lõge adhuc magis faciũt, quũ tertianarũ aut quartanarũ
aut quintanarũ periodos, si duabus horis vel puertãt, aut remorent: in typorũ cõplexus referũt cõ
similes vigesimo sextanis quatuor & viginti. Sed iã relicto eorũ circuitu, qui quindecim dierũ sit,
quintanũ aggrediamur, in quo si accessio hora vnica pcedat, erũt vigintiquatuor nonagesimosex
tanæ: si vero retardet, nonagesimoctanæ rursus vigintiquatuor. Qui itaq; hęc ponũt, ac deinde cõ
cedunt aliquas accessiones anticipare, aliàs retardare, suam aperte tollunt hypothesim. Vnde ne-
cessarium quidẽ est, vt ipsi supponant typos integris diebus & noctibus finiri, alioqui.n. nihil erit
quod ipsi nugent. At eo posito, vel ipsis inuitis, typi in longũ dierũ numerũ prouehentur. Qua-
propter melius illi egere, qui statim inter initia statuere dierũ numerũ in typis esse incomprehensi-
bilẽ, quippe quũ saltem id effugiant, q; secũ nõ pugnãt, & si nihil ipsi præterea dicerent: nec illos

1. Epid. Sect. 3. tex. 2. 3°. 118. c

imitantur

A imitantur qui ipsi se ipsos conuincunt, dum ponunt typos ad quintamdecimam diem vsq; posse peruenire: & subinde coguntur illis vti, qui non modo multis decenarijs numeris sed etiam centenarijs constant. Et proinde sicuti fugere non possunt typorum multitudinem: ita nec eorum inuicem complexus. Porro sicuti qui tres tantummodo ponunt typos, quotidianũ, tertianum, & quartanum, ex eorum tñ complexu plures eorũ conficiunt coniugationes: ita quoq; erit istis opus omnes inuicem typos cõplicare. Quare vt qui tres esse typos aiunt, eos cõponunt, primũ quidem secũ eorũ vnũquenq;, mox vero cũ alijs mutuo: ita & istis erit necesse vt simul eos typos cõplicẽt. Nos aũt à quintana exordiamur, & ostendamus ꝙ ea complicata, plurimas pariet coniugationes, nihil autem refert si coniugationes dicat aliquis, aut complexus. Prima itaq; coniugatio hæc sit: Prima die oboriatur quintana, sed mox tertia & quarta sit ab omni febre immunis: quinta vero ea accessio, quæ ortũ prima die habuit, iterum inuadat, & sexta accessio quæ secũdo die: postea autem septima & octaua absq; febre fuerint, nona subinde tertiam afferat primæ quintanæ accessionẽ, & decima ipsa quoq; tertiã illius secundæ, & secundũ eandẽ proportionẽ quarta progrediat, vt nihil tñ in præsenti differat, duas dicere quintanas, vel duplicẽ quintanã, quod tñ neq; cõcedũt. Secũda vero cõiugatio duarũ quintanarũ erit, si primo die vnius quintanæ accessio hominem detineat: se
B cunda, febris nulla sit: tertia autem alteram habeat quintanam exorientem, cæteris subinde eundẽ ordinẽ seruantibus. Tertia duarũ quintanarũ coniugatio. Primus dies alterã earũ, alterã vero quartus exorientẽ habeat: reliqui aũt dies semper hanc proportionẽ seruent. Quarta coniugatio duarũ quintanarũ: Earum altera prima inuadat nocte, altera die secundo. Quinta earundẽ coniugatio: Altera initium habeat primo die, altera nocte secunda. Sexta quintanarũ duarũ coniugatio: prima quidẽ primo die suã habeat originẽ, altera vero tertia nocte. Septima coniugatio duarũ quintanarũ. Altera primo oboriatur die, altera circiter quartam noctẽ. Has septẽ coniugationes complexi sumus, supposito semp ex binis quintanis priorẽ semp primo die ortũ habere. Totidẽ aũt efficiemus, si ponamus earũ alterã priori nocte incipere. Quòd si pari ẽt passu sextanã complicuerimus: patet ꝙ plures gignentur cõiugationes, & plures adhuc si septimanã istis iunxerimus: atque ẽt longe plures si octanã, vel decumanã, vt vigesimanã, & trigesimanã, & quadragesimanã silẽtio prætereã, & cæteras quoq; alias quas necessario has istorũ hypotheses conseq monstrauimus, sed illas dimittamus in plenti. Sufficiat aũt nobis ad decumanã accessisse. Vbi mihi attende, qm̃ nũc cõplexus exposuimus, qñ duplex est qntana. Sed si ea triplex fuerit: cõstat sanè aliã coniugationũ multitudinẽ futurã nõ paruã. At põt & quadruplex ea esse, si vnaquaq; die inuadat accessio. Põt
C vero & quincuplex esse, qñ. s. quinta alia præter dictas quatuor quintanas, quintana & ipsa, nocte aliqua illis intermisceatur: qd quadrifariã põt contingere, quũ hæc possit vel prima nocte suboriri, vel aliqua aliarũ deinceps, secunda ingẽ, vel tertia, vel quarta, vel quinta, Porro eadẽ quoq; pin de ac in his varietas erit in alijs typis, & maior ẽt, quo maiori dierũ numero constiterint. Si igitur vniuersam quintanæ diuersitatẽ cum illis cõposueris q̃ ad sextanã ptinent: poteris (vt arbitror) q̃ sit harũ multitudo perpendere. Sed si præterea istis septimanã, vel octanã, vel aliarũ deinceps quãpiã, & mox rursus ex his quatuor typis simul cõmixtis si alias pepereris coniugationes, deinde ex quinq;, & subinde etiam ex pluribus, poteris (credo) ratiocinari quãtus sit futurus coniugationũ numerus, vel quot etiã libris hęc horũ doctrina egeat. Ego aũt breuibus qualis sit futurus earũ plexus, hinc exorsus, insinuabo. Penes typum vnumquenq; opus primo erit varietatem coniugationum percurrere, vt paulo ante in quintana nos ostendimus. postmodum illas simul cõponere, primum vnam quintanę coniugationem, verbi gratia, cũ alia sextanæ, vt ex his duabus cõiugationibus tertia quędam alia efficiatur: & deinde omnes cum omnibus coniungere ita, vt vnã duabus, mox & tribus, post & pluribus, quousq; omnes complexi typi cõiugationes cũ vna commisceas: post hoc duas eiusdem typi, vtpote quintani, cum vnaquaq; aliarum componas: ac deinde cũ dua-
D bus, cũ tribus, cũ quatuor, donec inuicem oẽs complexus fueris, & ita rursus quatuor cõiugationes illis quæ ad vnũquẽq; typũ attinent, miscendæ erũt, postea quinq;, deinde sex, quoad omnes quintanæ cũ oĩbus aliorũ coniugationibus cõposueris, nõ oẽs quidem simul, sed sigillatim vnãquanq;, vt quæ sunt ipsius quintanæ cũ illis q̃ septimanarum sunt, postea cũ octanis, vel nonanis, vel decumanis, vel ẽt alijs subinde. Sed vt quintanas alijs quibuscunq; cõmiscuisti, eodẽ modo & decumana erit cum alijs quibuscunq; miscenda. & sic septimana, octana, & reliquæ oẽs. Quod vbi feceris, necesse postea erit typorũ triũ coniugationes omnes omnibus complicare, deinde quatuor, postea quinq;, & sex, & septẽ, & sic deinceps, quousq; omnes oĩum fuerimus complexi. Quòd vero plurima sit harũ coniugationũ multitudo, vt ferè quot milia sint futura ne numerari quidẽ facile possit, credo: vnũquẽq;, vel si supputandi artis etiã fuerit ignarus, posse cogitare. poterit tñ is & ab his qui arithmetices periti sunt, eius numeri amplitudinẽ habere. Nã si hæc velim psequi, maiore mihi libro erit opus, quàm illi sint quos isti qui hęc garriũt, edidere, nec id cogitãt ꝙ vix vel millesimam particulã istorũ cõplexuũ, quãuis nugas plurimas effuderint, attigere. Vñ si vtile esse existimant typos simul componere, sciantse minimam huius tam vtilis rei inuenisse partem. Si vero inutile, erubescant iam, & Vulcano suos tradant libros: nã tẽpus, si hoc ipsi facere noluerint, eos perdet. Nã quis. n. alius vnquã eos describet, vel quis hos quoq; dissectos vsibus diurnis nõ accõmodabit.

Altera

Altera methodus Typorum inueniendorum. CAP. 7. E

HIs iam cōscriptis & quibusdam amicis traditis, qui volebant alios etiam docere, quomodo tabula ea se haberet, illis sic proponentibus ego statim typorum multitudinē attuli. Hęc itaq; methodus non est diuersi cuiusdam generis, sed priori illi potius subiecta. Persuasum autem & tu quoq; habebis rem hanc sic se habere, si primum memoria repetas, & horum recordationem in promptu semper habeas, Nos in præsentia diem, tempus id vniuersum appellare, quod diem noctem q; comprehendit: id ipsum quidam nychthemerum (quasi nocte diem dicere velis) appellāt: & ea ratione dicunt annum constare diebus tercentis & sexaginta quinq;, & quarta etiam parte vnius. Horę itaq; quatuor & viginti, diem vnum absoluunt: duos autem, octo & quadraginta: tres, duo & septuaginta. Typis vero nomina indita sunt, non ex diebus ipsos complentibus, sed ex accessionum reditu. Tertianam quippe appellamus, vbi accessio tertio quoq; die inuadit, duo bis interim absolutis. Quartanam, in qua quarto, in hac quoq; tribus iam perfectis: & in alijs quoque secundum eandem rationem. Quare cum periodum inueneris typi alicuius quatuor continentem dies, illum quintanam dixeris: neq; enim idem est accessionem quinto oboriri die, & circuitum esse dierum quinq;. Quum hæc igitur memoria tenueris, reminiscere præterea methodi, quam tabella descripsimus. Porrò diximus horarum periodicarum propositum numerum, qui nimirum inter duo initia accessionum medius continetur, esse considerandum, si ille aliquem numerum ex illis in tabella descriptis, quicunq; ille sit, metitur, ij vero ex multiplicatione horarum viginti quatuor perficiuntur. Vt vero absq; vlla etiam tabella id ipsum ex digito inuenias, age sic. Si sex proponantur atq; etiam octo, facilis erit eiusce rei inuentio. Si enim horis sex proposita cōstet periodus, quatuor erunt quotidianę: tres vero, si octo. Vbi vero septem proponantur, vel numerus alius qui horarum xxiiij numerum non metiatur, considera tunc, si is propositus numerus partē aliquam habeat, vel nullam aliam præter vnitatem: & si quampiā aliam ab vnitate partem habet, quemadmodum, verbi gratia, nouem tertiam habet partem: quindecim vero, & tertiam & quintam: mox attendēdum erit si quępiam ex eius partibus aliquam cum vigintiquatuor habeat communionem: sicuti statim vigintiquatuor horarum numerus, tertiam quidem habet partem, quintam vero minime habet, vt quindecim habet. Igitur si contingat, q̃ proposita periodus sit horarū nouem, huius partem tertiam sume, & tertiam item vigintiquatuor, octo inquam, & dices octo esse typos tribus diebus circunscriptos: hoc autem te meminisse volebam huiuscemodi typos quartanos appellari. Quòd si circuitus quindecim fuerit horarum accepta tertia parte quindecim, quinque dierum typos esse dixeris, quod ad sextanam attinet. At quoniam octo tertia pars est viginti-G quatuor, totidem etiam dices esse sextanos typos. Sin autem numerus ille propositus pars nulla sit, sicuti septem, xxiiij, octanas. Ita etiam si propositus circuitus decem sit horarum, affirmabis esse xxiiij, typos decem dierum, quod idem est, ac si vndecumanos dicas. Sic quoque si periodus xiij horas cōtineat, xxiiij erunt typi. Simili etiam mosio si circuitus propositus horas excesserit xxiiij: quemadmodum si fuerint xxv, dicere poteris xxiiij esse vigesimosextanos typos, sicuti & viginti. Vbi vero vtriusq; fuerit aliqua communis mensura, vtpote in septem & viginti, tertia reperitur pars, tunc asseras octo esse decumanas, quoniam xxvij tertia pars est nouem, xxiiij vero viij. Constat autem q̃ decumani typi periodus numero dierum nouem absoluitur, qui numerum horarum ducentarum & sedecim perficiunt: cuius pars octaua erat numerus iam propositus, vigintiseptē inquam. Continetur igitur methodus hęc in ea communi, descripta in tabella, hoc solum ab ea differens, q̃ possit facile hac absq; vlla descripta tabella reperiri horarum numerus, qui mensuretur dierum periodis, cuius numeri, ille qui propositus est, pars sit. Id autem theorema ab Euclide in libro de elementis demonstrat, septimo capite. Oportet sanè accepto eo maiori numero qui vtriq; communis sit, inspicere quoties communis hæc mensura vtrunq; numerum dimetiatur. Verbi gratia in quindecim & vigintiquatuor prima communis mensura est ternarius numerus: is vero H per quinq; quindecim metitur, vigintiquatuor autem per octo. Siue igitur vigintiquatuor per quinque multiplicaueris, siue quindecim per octo, eundem semper numerum obsolui inuenies, centenarum inquam & viginti horarum, dierum vero quinque: & proinde sextanum dices typum. Eadem etiam ratione, si numerus propositus sit horarum tredecim, communi quadam ratione tum is, tum vero vigintiquatuor, illum permetientur, qui ex his ambobus inuicem multiplicatis redditur: qualis est trecentarum & duodecim horarum: est autem tredecim in primis numeris: illos etenim hoc nominant modo, quorum pręter vnitatem, nulla est communis mensura. Trecentum ergo & duodecim numerus est, quem illi vtriq; metiuntur, habet enim hic tredecies horas viginti: & typus continebit tres ac decem absolutos dies, idest quartodecumanus erit.

Quum is etiam, quater & vigesies metiatur trecentum duodecim, multitudo typorum erit quatuor & viginti. Sic itaque & hanc huiusce methodi demonstrationem habeant, quamuis vel inuitus hęc inutilia vos docuerim: nam prestat ista omnino neglexisse, Pythici precepti memores,

Tempori parcendum esse.

Galeni

GALENI LIBER DE CAVSIS PROCATARCTICIS

Nicolao Regio Calabro interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Probat causas dari procatarcticas, & refellit veterum medicorum sophismata.

Aduersus sophistas qui procatarcticas causas negarunt, ac quot & qualia sint genera causarum. CAP. I.

Naturales philosophi illi veteres, quorũ studium erat, vt humano generi prodessent: nõ modo ea quę aperte cognoscuntur, tractabãt, verũm & operam nauabãt, vt abditarum etiam rerum complures inuenirẽt: & inde prouenietbat vt illis temporibus rerum inuentionibus maxima fieret accessio. At vero ex his posterioribus tã philosophis quàm medicis non nulli, gloriæ quidem cupidi, desperantes vero, vt par est, eius se posse fieri compotes, quibusdam versutijs implicati fuere. Alij autẽ quum ꝓpositas sibi cauillas diluere non possent, è duobus alterũ passi sunt: nam vel illis perinde ac veris acquieuere, vel arbitrati sunt æquũ esse vt de omnibus dubitaremus. Et nimirum circa causas à Græcis procatarcticas quasi præincipientes vocatas, (nos forsitan non ineptè antegressas appellare possemus) aliquod etiam reperitur sophisma, quod in causa fuit cur priores, alios quidem ex his qui successere, in dubitationem ducerent: alios verò ad id vt illi assentirent adducerent: ita vt eam contẽplationem, quæ ipsa per se & sufficiens & necessaria est, quãm q̃ longam artem Hippocrates nominauit, istis suis his mirabilibus captionibus longiorem reddant. Tu verò ò Gorgia, quum huiuscemodi medicos derideas, præsertim autem nuper, dum videres quẽdam delusum atq; ab ipsis huius artis operibus redargutũ, efflagitasti à me, vt de antegressis causis, seu procatarcticis, quas etiam antiquorum complures, occasiones vocant, commentarios tibi scriberem: ob id n. censuerunt eas esse morborum occasiones dicendas, ꝓ in primis imbecillitatem corporum animalium monstrant. Nullus etenim qui bono constet corporis habitu, si vel secundum crura frigeat, vel calore æstuet, vel præter modum exerceatur, vel tristitia vel alia huiuscemodi re afficiatur, statim etiã ægrotat. Sed huiusce generis causæ sola inualida corpora cõmouent, & inde (vt quidem arbitror) præstitæ sunt sophistis occasiones argumentorum, dum probare nituntur, quod si aliquando non obsunt, non sunt etiam quum imbecilles tangunt, pro veris causis habendę. Quia si ea sint natura vt agant, ex se vim haberent agendi, neq; ab inualidis corporibus haberent vt effectrices viderentur, quod tamen secus est: videmus siquidem mille simul in theatro sedentes, è quorum numero quatuor tm̃ æstuant, & in eis vnus à febre arripitur, nec plures, quemadmodum & Menandrum familiarem nostrum, pridie vidimus: qui quum è stadio post certamen exiret, conquerebatur ꝓ secundum caput doleret, & paulò post cœpit febre teneri. Illum nos secunda die visentes iussimus (vt nostri) caput rosaceo oleo foueri, mox dormire, postmodum impensè lauari, nihil timentes, si aliquę adhuc reliquiæ febris viderentur relictæ: cęteris tm̃ medicis censentibus expectandum tantisper, donec videretur qualis foret inuasio quæ per tertiã diem solet inuadere, Græci diatriton dicunt. Habitis igitur verbis multis, quorum gratia hæc à nobis literis mandari rogasti: dum neq; nos vnq̃ illos, neque illi nos de sententia mouere potuissent, ægrotanti facultate permissa, vt quod ille mallet, eligeret: omnes vnà recessimus. Sed paulò post accessit ad nos qdam ex Menandri domesticis rogans vt ad illũ rediremus, id quod fecimus. Nã neq; adeo erat Menander rudis, vt eas rõnes vel nõ apprehẽderet, vel nõ cognosceret eas q̃ veriores sint eẽ efficaciores, vel ignoraret ẽt

1ª. Aph. 1. Ex. ord. 2. b

iudicem

iudicem diffidentium rationem esse in primis experientiam: nec obliuioni præterea mandauerat E
ea quæ peractae rant, quando iuuenis ille, qui ex labore febricitauerat, balneis adhibitis, reclamantibus tñ medicis alijs, confestim integritati restitutus est. Sed & alium (vt te non latet) qui diceret se præ æstu febre fuisse arreptum, balneis pluribus sanaui. Quum q̃ cæteri timerent, & faterentur se ignorare qualis esset futurus euentus morbi illius in iuuene, qui iam delirabat, ego subridens non multò post, inquam, fluorem sanguinis è naso patieris, & sic omnino à morbo liber euades. At illi irridebant, aiebant q̃, nequaq̃ hæc diuinari posse: verùm statim è dextra nare sanguis deflu xit. Sed & sudorem qui deinde superuenit, prædixi, & copiosam alui deiectionem, & vomitum, & multa etiam alia quę ad naturam & curationem morborum attinent. Illi autem eo absunt, vt credant posse quippiam tale opus perfici, vt vatum potius q̃ medicorũ munus esse putent, huiuscemodi præsagire. Non ergo eis ille credere debebat: qui etiã mihi dixit, eorum se nullum à princi pio aduocasse: sed illi hoc etiam inter alia mirabile agunt, q̃ neque etiam accersiti ægrotos adeunt. Tu verò (ait ille) me doceas quo me velis modo rosaceo vti, quibus etiam cibis à balneo vesci: ob id ipsum.n.te rursus vocaui. At ego his, sicut tunc mihi visum est, institutis, ad alium accessi ęgrotum, qui parum ab vrbe aberat: & mox altera die rediẽs reperto homine absq̃ vlla omnino febre, iussi iterum lauari & copiosè etiam, & deinde solitas aggredi actiones: & sic ea omnia obiuit mu- F
nera, quæ sibi ex natura debentur, famoso illo non expectato diatrito. Nosti pręterea & aliũ adolescentem, qui penè cõsilio huiuscemodi medicorum deperijt. Is siquidem biliosissimus, nec non & calidissimus erat: atq; iter per æstum, loca q̃ profunda ac arenosa, concitato motu fecerat: & ita exiccatus in gymnasium se contulerat, nam ex ijs erat, qui ea exercitatione delectabantur.) Vbi post frictiones & vnctiones alter adolescens illi ætate par, obuiam factus & amplexus, eum iterum exagitauit, ita vt iã & frictionum oblitus, & quòd inunctus esset, colluctauerit diutius. Mox q̃ tertio quum se lauisset, domum q̃ rediret, illi oblata est occasio maioris erroris. Occurrit nanque quibusdam amicis, qui inter se rixabantur, iam q̃ ad verbera deuenerant: quos dum ille diuellere conatur, adeo exiccatus est, vt horrere statim cœperit, vri q̃ sibi videretur: tãdem domum delatus, decubuit. Sed quum in istorum medicorum manus incidisset, illi inuasionem tertiæ diei expectari iussere: nobis tamen consulentibus, vt quàm primum vberrimè lauaretur, & cibus quàm humi dus administraretur. Tu verò probe tenes, quòd quum tertię diei inuaderet exacerbatio, ille pulsu penitus carebat, & frigebat, nec se aut mouere, aut transferre poterat. Præ siccitate autem virium q̃ imbecillitate, neq; os neq; linguam mouere, neque vel modicum quid loqui potis erat. Necessitate igitur ea famulus ipsius compulsus, nos adijt rogans, vt quàm celerrime accedere- G
mus, & opem adolescenti ferremus. Quem accedentes tabe confectum vidimus, & postea vix diebus pluribus valetudini restituimus: & tu, qui interfuisti, hęc omnia scis: id enim medicis omnibus videbatur esse præter omnium opinionem, quum ab antiquorum nemine scriptum reperiatur: & censebant hoc nostræ potius esse temeritati adscribendum, velle ante accessionem cibum atque etiam vinum adolescenti offerre. Sed & os quandoque illi vi aperiebam, vt cibum ingererem. Quum verò ille se melius habere cœpit, ante inuasionem ab exhibendo cibo me continebam, vt animaduertere posses, quo pacto ille dissolueretur, frigidus q̃ & propè sine pulsu redderetur. His tamen sic etiam peractis, vix potui illis medicis qui aderant, persuadere, id ipsum fuisse, vinum inquam cibum q̃ ante inuasionem obtulisse, quod adolescentem superstitem seruauit. Illi autem ex me sciscitabantur, qua tandem ratione id agerem: erat enim illis hoc admirationi. At ego existimabam non esse par, vt illis responderem, qui in ipsis statim artis initijs aberrarent, vtpotè quum & quæ sint elementa animantium, & qualis morbus febris sit, ignorent. Verum in alijs literarum monimentis de his disseruimus: neque operepretium est vt pleniorem de his sermonem habeamus, quę sunt præter institutum, quamuis sint etiam vtilia, quàm de ijs de quibus loqui instituimus. Nobis enim proposuimus nullius præterquàm H
vtilium rerum per hos libros meminisse, immo ea omnia remouere, quę male se habent, eos imitantes qui vias veteres spinis ac sentibus obsitas, depurgant. Nam neque illis is erat scopus, vt spinas & sentes resecarent: sed dum ad negotia sua properarent, puncti ab his sylue stribus plantis, coguntur primum ea abscindere, & ita deinceps ad id quod sibi inter initia pro posuerant, redire. Quòd si non modo spinis & vepribus via sit intersepta, sed hamis quoque, & alijs præterea quæ illi possint esse impedimento: multum ille, qui eam purgaturus est, tempus conterere cogetur. Porrò in hac nobis in præsenti proposita contemplatione, non nulla reperiuntur sophismata, quæ spinarum similitudinem gerunt, quædam verò veprium, alia hamorum, à quibus, incautus si quis ceciderit, statim capietur. Et proinde non secus odio habendi sunt illi qui huiuscemodi sophismata consuunt, quę beneficæ arti impedimento sunt: ac illi etiam qui ea in vijs, per quas homines frequentes transeunt, seminant. Nos itaque & horum non nulla rescindamus, aliqua emendemus, alia conteramus, vt antiquam viam quæ non ad ciuitatem, sed ad artem omnibus ciuitatibus vtilem, fert, expurgemus. Primum igitur eos qui nunquam inter morborum causas immodicum frigus, vel æstum, vel repletionem, vel alia eiusce generis, numeranda censent, interrogemus quanam illi sapientiæ ratione, aut qua

opinione

A opinione inducti, ista nobis suadere velint. Num ex his quæ hic in terra degunt? Atqui nemo nostrum est, qui media æstate, circa meridiem, præsertim sub ortu canis, si in calidis regionibus ventis non expositis, quo maxime tempore venti † {qui per annum flare solent,} nulli feruntur, se offendi non animaduertat ac fugiat. Quòd si immoderatiores æstus omni carerent offensione, quis vnquam esset frigidarum domorum vsus? quæ frigidarum aquarum commoditas? quæ vini aut balnearum delectatio? quid sibi præterea vult declinatio ea, quum eo tempore ad vmbrosiores domos diuertimus? nam quis tunc nō hortatur ad vtendum vino moderatè, vt via ad pulmonem humecta reddatur? Vnde si citra quodlibet periculum possemus æstui nos exponere, superuacaneum esset ab eo fugere. Cur ergo mulieres pileum non abijciunt? cur bubulci atque etiam pastores cęteri coronas ex virentibus ramis non deponunt? Nullus tandem viator contecto capite iter faciat. Careant etiam conuiuia æstiua hedera, careant coronis ex rosis contextis: fugiamus cætera quę nobis æstuosis temporibus solatio esse solent, doceamus pastores bubulcos q̃ ne solem meridie fugiant, ne etiam ad vmbrosa & aquilonibus exposita loca pecudes conducantur. Cur enim hæc fugienda si molestia carent? Cur etiam his quæ nullum afferunt incommodum, remedia quærimus? Nunquam sanè ista illis persuadebis, neque poteris vnquam B cætera quę à natura sunt procreata, ita docere, quin ea quæ ex natura contristant, sint fugienda. Dic quæso tu vnde huc accedis? ex quo tandem mundo exortus es? non'ne hic omnia vsquequaque animantia suis functionibus deliramenta hæc tua redarguunt? quippe quę per multa stadia peregrinantur, vt æstate calorem, frigus vero hyeme fugiant: & quę præterea fugere nequeunt, æstum ac frigus locorum mutatione, cauernisque & similibus habitaculis, vel tectis declinant. Ego autem libenter vellem, ò sophista generose, vt tu æstate media, oriente cane, in regione aliqua humili, nullis peruia ventis stares, nudo capite, neque etiam per totam diem, vel subinde per multos, sed vnico tantùm, immo tribus solummodo horis illis tamen meridianis. Nam non modò vrereris, febre q̃ laborares: sed delirares, exanimareris quoque. Neq; malum præterea esset, si hyeme media, niuosis temporibus, & plurimum pluuiosis, nec ita modò, verum exiens ex tepidioribus balneis: sentires siquidem quid frigus possit, & quas etiam causas morbus sequatur. Neque possum non admirari, quum tu balnea damnas ceu non rectè administrata. Nam quid aliud est malè balneas administrari, nisi eas non habere temperatum calorem? vel cur etiam eas damnas, quæ ꝙ sint iustò calidiores vel frigidiores, temperiem excedunt: si nihil nos possumus à calore vel frigore lædi? aut cur ij qui in balneo concluduntur, mortem obeunt? cur etiam mul- C ti in itinere ex frigore antequā ad hospitium peruenire potuerint, interiere? Nisi forsitan verum quidem esse putas aliquos ab immoderatioribus caloribus vel frigoribus posse mori, non tamen ab his ipsis quenquam posse lædi, quasi possit quispiam absq; vlla læsione mori. Profectò hos iniquos sophistas deceret, vt sub terra se absconderent, vel saltem præ pudore prauas has opiniones desererent. Hi tamen adeo ab hoc absunt, vt subinde etiam non vereantur vt alia quoq; sophismata, quæ & absurditate & impudentia maiori referta sunt, prioribus annectant. Dicunt enim se contendere, non quidem ꝙ ab huiuscemodi rebus non lædantur homines, sed ꝙ non sint nocumenti causæ: quia si causæ existerent, semper eandem haberent rationem. Oportet autem nos dissoluere hosce nodos, quorum vis non in rebus est, sed in verbis: quia si aliquid sit quod possit quidem nocere, verùm non semper sit morbi causa, & tu nolis, quia aliquando solum noceat, & aliquo tempore, causam appellare: iam non amplius de re erit quęstio, sed de nomine tantum erit ea cauillatio. Dic ergo id sanè nocere, nec tamen esse nocumenti causam: & noxium appella, illius tamen appellationis rationem nega. Noxium siquidem, sicut & salubre, nuncupatio quædam. Istius vero nuncupationis nulla alia ratio est, nisi quia nocumenti causa est. Vnde si quispiam horum quę à te proferuntur ignarus sit, & illi dixeris aliquod esse noxium: intelliget D ille quod nocumenti causa est. Dices quod mihi nocet non est omnino noxium, causa enim semper causa est. Atqui saltem quum nocet, necesse est fateri, esse causam nocumenti corpori cui nocet: & idipsum est quod nos quærebamus. Nam quemadmodum si semper noceret, semper causa esset nocumenti dicenda: ita quum non semper, sed aliquando noceat: tunc quoq; solummodo causa dicetur: ꝙ si tu hoc volueris vocare noceri, nihil hoc ad rem faciet: lis enim erit tantummodo de nomine. Quòd si quæras, quid igitur est de re ipsa litigare? De re, inquam, est quæstio, quum quærimus si is homo qui nunc febrit, id passus sit à nocumento sibi à solis æstu, vel à gelu, vel ab immodicis exercitijs illato. Disserere verò an id quod nocuit, sit appellanda causa, vel ne: non est ea amplius dissertatio de re, sed de verbis. & si quis his assentiet, nihil propterea medicinæ oberit, non tamen hæc sunt admittenda. Possumus nos quidem & sine vllo ferè negotio explicare quid hoc nomen causa significat: & ea res adeo exigua est, vt nullus ferè in hac lingua educatus illius ignoret significatum. Si.n. quempiam se in forum conferentem interrogaueris, quanā ille de causa domo exierit, aduerte quid ille respondeat: dicet etenim, ꝙ aliquid empturus, vel amicum conuenturus, vel aliquid aliud huiusmodi, ita vt semper insinuet id quod sibi opportunum est, causam fuisse. Vnde hæc oia ad idem genus attinent, siue id dicas propter quod aliquid factum est, siue vtilitatē generationis eius, siue finem, siue scopū, (nam nec quicq̃ inter hęc interest.) sem-

† ceteq.

A.l.1.f.1.d.1. c.2.fo.3.c

per

per nimirum te velim id intueri quod dicitur, non aũt ſemper de vocabulis eſſe ſollicitum. Quòd E
ſi alia quoq; exẽpla deſideras, pete à fabro qui lignum perforat, vel dirigit, vel dolat, vel conglutinat, propter quam cauſam id efficiat: ille ſtatim reſpondebit, lecticę cauſa, Vnde & ipſe ſcopũ ſuæ actionis cauſam vocat: quem vbi eſt aſſecutus, vniuerſa actio delinit. Nec ſecus etiam textor, ſi eum interrogaueris cur fila ſtaminis deducit, vel lanam pectit: propter id reſpondebit, quod ſuæ actionis finis eſt: affirmabit.n. ſe omnia indumenti gratia facere. Quòd ſi rurſus quam ob cauſam indumentum fecerit, ab eo petas: dicet ille vt corpus contegat, & à frigore tueatur, & id genus cau ſæ quàm maxime omnibus eſt in vſu. Eſt [A] & aliud non minus hoc cõſuetum, quum cauſam in ma A.ibidem.d
teriam referimus: vnde ſi reprehendatur faber ꝙ paruam fecerit lecticam, ſtatim ille id lignis attribuit, figulus verò terræ, & pictor coloribus. Quis enim eſt qui non frequenter homines audiat, quum petitur cur lignorum compagines in lectica diſſolutę ſint, aut cur floridus picturæ color citò deflorueritquid etiam fuerit in cauſa ꝙ ædes citò corruerint: reſpondẽtes, fuiſſe id, quoniam ligna viridia erant, quæ ſubinde, quum aruere, diſtorta ſunt: quòd etiam optimorum colorum copia pictorem defecit. ædificator vero ait, ꝙ vel calx, vel lutum, vel quippiam aliud his ſimile praua fuere. In omnibus ſiquidem his materiam cauſamur. In his etiam inſtrumenta ponimus. Si enim cauſam quæris cur faber lecticam malè coagmentauit, qui tñ non eſſet malus artifex: ille ſtatim re- F
ſpõdebit, ꝙ prauè affecta erat dolabra, terebellum craſſum, lima & malleo carebam, ſecuris etiam erat obtuſa. Pari etiam pacto ſi ex librario petas, cur nõ rectè ſcripſerit: dicet ille, chartam aſperam extitiſſe, atramentum verò fluidum, pennam autem obtuſam, defuiſſe etiam cultellum quo ipſam rectius formaret. Is etiam dum chartæ & atramenti meminit, materiam profert: dum pennæ & cultelli, inſtrumenta. Sed [A] quis eſt præterea qui ignoret, ꝙ etiam ipſos artifices culpamus tanq̃ cauſas A.ibidem.d
errorum, qui in opificijs committuntur: tunc in primis quũ nihil habemus quod poſſit in inſtrumentorum defectum referri. Præſtantium quoq; opificiorum cauſam fuiſſe artifices profitemur. Dicimus enim ꝙ is (vtpotè Phidias) ſtatuam illam effecit, alius verò Iouis Olympici ſimulacrum: nec non & medicum ſanitatis, quam in ægrotis efficit, cauſam, & gubernatorẽ nauis, quam à procella ſeruat. Dicimus etiam cauſam eſſe nauis illum qui eam conſtruit: & idem de lectica, carpento, & ſimilibus. Vt tandẽ duæ quidem ſint primæ cauſæ, atq; maximè principales: ſcopus inquã, cuius gratia fiunt omnia quæ fiunt, & effector à quo ea fiunt. Has dignitate ſequuntur tertia & quarta, inſtrumenta nimirum quibus, & materia ex qua. Porrò in humanis artibus, niſi cauſæ oẽs conueniant, nullus vnquam effectus abſolui poterit: nam niſi aliqua eſſet lecticæ vtilitas, nunquã faber illam conſtrueret. Sed ſi aliqua ſit illius vtilitas, careat verò dolabra, ſerra, terebello, alia q; in G
ſtrumentorum ſupellectili, neq; ſic lecticam coagmentabit: & ſi hęc illi omnia præſto ſint, & mox ligna deficiant, neq; ita componetur lectica. Neque ſi inſtrumenta & materia parata ſit, & vtilitas vrgeat, abſit autem artifex, vnquam quicquam fiat. Et hoc in omnibus alijs artibus pariter inuenias, Omnes ſiquidem alicuius gratia agunt, egent etiam tum inſtrumentis, tum materia. Quòd ſi aliquando ſecus fiat, tunc vnico videntur genere cauſæ orbata, eo inquam, quod dicitur cuius gratia fit, quod in his accidit, quæ caſu fiunt: ea quippe nullius gratia fiunt: deficit tñ quandoq; & id per quod fiunt. Per quod autem eſt inſtrumentum, ſicut propter quod, eſt vtilitas generationis rei: à quo, eſt artifex: ex qua, eſt materia. Et iam quidem hoc cõſtat, nihil vnq̃ reperiri poſſe, quod materia nõ egeat ex qua cõſtet, & efficiente à quo ſit: nec aliquod reperias quod contra ſe habeat, Semper etenim neceſſe eſt vt ſit conuentus alicuius patientis, quod vicem materiæ habeat, & alterius quod circa ipſam agat, & efficientis rationem teneat, & hoc eget nonnunq̃ inſtrumento ſi alicuius gratia egerit. Agit tñ aliquando etiam ſine inſtrumento, quum nullius gratia agit. Nempe ſi quis calcitratus in pugna inde fuerit mortuus: q calcitrauit cauſa effectrix (vt ita dicam) mortis fuit, inſtrumentũ autem crus fuit, materia corpus illius qui fuit calcitratus: & ſi id ex propoſito ille fecit, cauſa alicuius id effectum eſt: ꝙ ſi non alicuius gratia factum eſt, illud in fortunam referendũ H
eſt. At quum ex frigore continentis aeris vel æſtu læditur quiſpiam: aer continens effectrix cauſa eſt, materia corpus quod afficitur. Quare nunq̃ ſperaueris te poſſe aliquem reperire effectum, niſi efficiens & materia coeant: ablato enim eo quod patitur, ex quo fiat id quod faciũdum eſt, qui poterit eſſe efficiens à quo fiat? Vnde oportet vt hæc vtraq; aliquid ad generationem rei conferant: quæ autem ad rei generationem cõducunt meritò cauſæ appellandæ ſunt. Iam.n. omnes homines cauſas appellant, quæ ex ſui natura ad rei generationem aliquid afferunt. Potes autem tu vel cauſam nominare, ſi libet, vel principium. Verum in omnibus his aliquid iſtis oppoſitum reperias. quod tñ per accidens eſt. Faber nempè, terebellum, & lignum ad vaſis generationem aliquid ex ſui natura conferunt. Statim.n. vt id conſtructum eſt: poteris intueri lignũ & foramina, quæ terebello fuere à fabro facta. At locus vbi iacebat lignũ, vnde à fabro fuit ad hoc opus aſſumptum, & aer qui id in orbem comprehendebat, cauſæ dicentur, non primum, ſed per accidens: & quia artifex homo erat, eum aliquo contineri loco neceſſe eſt. Quod quum ita ſit, nec præterea opus ſit intercedere inter ipſum & lignum corpus quod ſolidum ſit, obſiſteret enim ne ille in id agere poſſit: neceſſe fuit vt illud quod inter vtrunq; medium eſt, aut inane, aut ſi ſecus, ſaltẽ corpus ſit quod cedat: qua ratione & aer aliquid ad vaſis generationem affert. Hæc vero magis tibi euidentia videbuntur,

A debuntur, si cogitaueris artificem, perinde ac ipsa natura facit, per vniuersam permeare materiam, dum agit: non aũt vti nos, qui exterius tantummodo eam attingimus. Tũc enim satis erit apertũ, nullum tunc loci vsum fore ipsi opifici, nisi illius forte quo materia continetur, neq; aeris in orbẽ circũfusi, neq; inanis. Quapropter sæpe in lapidibus atq; ẽt in terra gignuntur animantia, vbi eundem penitus locum opifex occupat & ipsum opificium. Indiget itaq; faber, vt agere possit circa lignum, spatio intermedio quod non impediat, non ea ratione qua artifex est, sed qua corpus est, quod alium ab eo qui materiam quæ efficitur continet, locũ occupat. Hæc nimirum ex accidenti sunt, & tanq; ea sine quibus nõ. Ea vero quæ ex accidenti sunt, quatenus præsentia sunt, nihil ipsa operantur: videntur tñ ea ratione adiuuare, ꝙ dum ea adsunt, ab eo loco ea quæ obsistere possunt, procul sunt: vnde magis valent, si absfuerint, impedire actum, q̃ quum præsto fuerint. Solidũ quippe corpus interiectum inter fabrũ & ipsum lignum, impedimẽto est, quo minus faber possit circa lignũ operari: quòd si de medio tollatur, ex accidenti consequit, vt aer in illius locũ subeat: quũ.n. nusquam in hoc mundo inane consistere possit, locus, quẽ solidum illud corpus dereliquit, inanis oino persistere nequit, sed aere, qui in orbẽ id continebat, defluẽte repletur. Cõstat igit, fabrũ aere ex accidẽti indigere. Palàm præterea est, ꝙ qui ambulat substrato corpore solido eget, cui nitatur: B alio vero circũfuso quod cedat. Non sunt tñ hæc illi opportuna qua ambulans est, sed qua corpus est, quod deorsum, hoc est versus mũdi cẽtrũ, fertur: quodq; rursum in sublime ambulãdo nequit ferri, citius.n. deorsum versus terram delaberetur. Sed neq; anterius progederet, eo à quo continetur, illi non cedẽte. Quapropter recte illi, qui hęc pertractauerũt, dixere hæc ipsa potius rõnem rei tenere sine qua aliquid fieri non potest, q̃ ꝙ causæ sint generationis eius. Porro ambulationis causæ sunt ipsius vtilitas, vis animalis, atq; ẽt crura. Causæ vero sine quibus id fieri nequit, externæ, corpus circũfusum cedẽs, interius vero alterũ quod resistat. Iam itaq; vniuersum de causis sermonẽ absoluimus, & explicauimus quę illę sint, quotq;, & quales, & quo modo inter se, tum etiam ab ijs quæ per accidẽs, vel sine q̃bus non, differãt. Quòd si nolit rursus sophista fateri fabrum esse causam generationis lecticæ, respõdeat quęso, num fateat saltem factã esse lecticam à fabro: si vero id concesserit, an postea de appellatione adhuc disputabit? Si.n. vel ꝙ ex se facta sit respõdeat, vel ꝙ ab eo, vtroq; modo delirare redarguetur: quia si dicat ab aliquo quidẽ factã, de appellatione tñ voluerit mox disputare, nõne primum verecũdabitur, ꝙ nõ de re aliqua, sed de noie est sua ipsius lis? Deinde totã quoq; vitã euertit & cõfundit. Vt.n. dixerit fabrũ fecisse quidem lecticã, nõ fuisse aũt illius causam, non ne, perinde ac si quis concedat aliquem alium quempiam occidisse, illum tñ C nolit fateri fuisse causam mortis istius, putabitur extrema insania teneri? Libẽtissime vero audirẽ illum coram iudicibus loquentẽ, atq; ita dicentem. Viri qui iudices constituti estis, fatetur quidẽ Dion se occidisse Tiphonem, nec tamen putandus est Dion extitisse causa mortis illius. Profectò si id quod quippiam facit, est etiã eius causa: conuincetur Dion fuisse causa mortis Tiphonis, ꝙ si alius sit à quo fit aliquid, & alius est rei illius causa, ille à quo occisus est, hic non fuit mortis istius causa, nec reus ipse habendus est, & proinde absoluetur, qui conuinci non poterit fuisse causa mortis. Sed quis non iudicabit hæc esse deliramẽta & insaniam longam? Quare satius erit iam his relictis alia aggredi horum deliria, vt quod præterea superest viæ purgemus.

Aduersus Erasistratum qui Procatarcticas quidem Causas admittebat, sed Negabat habendas in numero causarum. CAP. 2.

A.l.1.t.d.1.su. 1.c.1.30 f.g.h

ESt & alterum sophistarum chorus, qui sanè concedunt aliqua fieri, ac interire, lædiq; & alterari, atq; etiam horum omnium aliquas existere causas putant: mox tamẽ verentur cõcedere procatarcticas, id est antegressas, appellandas esse causas, vtpote qui nolint ab æstu, vel à frigore, neq; à plenitudine, neq; à labore fieri vnquam morbos. Quorum amentia mihi magis mirãda videtur, q̃ priorum, qui eas oino, ac si non sint, negãt: istorũ enim sophisma occasionem aliquam à D mutata appellatione illius nominis habet: illorum vero penitus sophisma est, immo, si vere loqui liceat, potius cirũuentio. Quia si hi existimant aliquid esse causam, hoc addidisse deberent, an ea materia circa quam id agit, impatibilis sit, an vero patiatur. Quòd si ipsi impatibilẽ esse affirmauerint, ne materiam quidem seruabunt: hoc enim est esse materiæ, vt ab efficiente patiatur, atq; facile ab eo regatur. Si aũt fateantur materiam pati, nunq; amplius negabunt, quin hæc quidem magis, illa vero minus patiantur: nam causæ quę in eam agunt materiã, aliquæ sunt fortiores, aliquæ imbecilliores comparatione materiæ. Quæ omnia vbi illi concesserint, quæ deinde rõ afferenda erit, cur è mille qui in theatro aderant, quatuor ~~tantummodo fuerint à febre arrepti: num hos tantum~~ à Solis calore comburi contigit? Nam si non modo decem, sed vnus solummodo in febrim sit illapsus, nihil hoc absurdi secũ habet: quid.n. vetat quo minus hic solũ idoneus fuerit, vt in eo tpis spatio ab ea affectione læderetur, aliorum non nullos ob corporis bonum habitum æstum omnino neglexisse, aliquos vero imbecilliores quidem fuisse q̃ vt possent se ab æstu omnino tueri, verum fuisse opus longiori interuallo temporis, vt ea læsio in febrem desineret? Sed nos iam illum introducamus qui primus adeo fuit in his impudens: & ipse suismet verbis loquatur, quæ in « hunc se habent modum: Causas sanè febrium primum atque etiam nunc sciscitari solent, & ab

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 193 sur 390

ipsis egrotis audire volunt, an is morbus ex frigore, vel labore, vel plenitudine, vel alia simili cau- E »
sa originem habuerit: qui nec vere, neq; vt conuenit causas morborum inquirunt. Etenim si fri- »
gus febris causa esset, qui magis refrigerãtur, magis febre tenerentur: sed hoc non ita est, multi si- »
quidem qui ad extremum vsq; periculum prę gelu deuenere, mox ab eo seruati, absque vlla febre »
permansere. Nec secus ẽt in labore & plenitudine fieri videmus: in fortioribus enim quidam la- »
boribus versati, maioriq; repletione graues, nunq̃ febrẽ passi sunt. Hæc sunt Erasistrati verba in
primo libro de febribus. Hæc vero ipse ita impudẽter proferre coactus est, vt suum dogma seque-
retur, sicuti paulo post exponemus. Sed de Erasistrato non tm̃ mirãdum est: ipse enim glorię cu-
piditate adductus, multa ex ijs quæ à prioribus tradita sunt, innouauit, multa ẽt diruit: quantum
de ijs qui ipsum sequuti sunt, illius siquidem gloriæ ipsi minime erant participes. Vnde si isti hęc
cõsulto agunt, manifeste insaniunt: si vero secus, admodum ignari sunt, quippe qui ipsam verita
tem non agnoscentes, facile decipiuntur. Porro huius dissolutio sophismatis neq; multam etiam
dialecticæ disciplinæ peritiam exposcere vr̃: sic enim ait ipse, Si refrigerari, febricitandi causa est,
qui magis refrixerit, ille magis febricitabit. At res hæc non ita se habet. Quia si effectrix causa ip-
sa id abiq; patiente apto efficere posset, qui magis refrigerarentur, magis quoq; febricitarent. At
si frigus non omni corpori febrem afferre potest, sed illi tm̃ quod paratum est ad hoc, tunc nõ am F
plius erit necesse, vt qui frixerũt magis, magis quoq; febricitent: immo facile reperias aliquos qui
ne semina quidem febris concipiant: quæ vero sint febris semina, non spectat ad nostrum in præ-
senti institutum. Sanè nulla cogit necessitas, vt febricitare magis sequatur eos qui magis refrige-
scunt: potest nanq; & id euenire, vt qui magis refrigeratur, magis febriat: potest ẽt & omnino se-
cus: sed & tertium accidere potest, q̃ magis, inquã, quis refrigeretur: & minus febricitet: & quar-
tum quoq; fieri potest, vt magis refrigeretur, pari vero febre arripiatur. & præterea potest qui ma
gis refrixit, nulla teneri febre, potuit siquidem quispiam nihil quidem febricitare, verum fieri atto
nitus, vel torpidus, vel tremulus, vel cõuulsione apprehendi: vt accidit Alexãdro, dum tpe æstiuo
in Cydno Ciliciæ flumine se lauaret. At vero nec illud ẽt re vera confici potest, vt qui magis frige
scit, magis quoq; lędatur: nẽpe id sequeretur si ille pari modo aptus esset, tunc nimirũ si magis fri-
geret, magis læderetur. Porro nec id ẽt sequitur, vt si magis lædatur, magis febricitet, quum aliq̃
contingat vt aliquis magis lędatur, qui tm̃ non modo non magis, sed nec omnino febricitet. Quia
si nocumẽtum oẽ in solam desineret febrem, vbi maius esset nocumentũ: ibi maior quoq; adesset
febris: quum aũt multi sint nocendi modi, qui possunt eos qui refrigerant̃, alij alios sequi, falsum
esse multifariam monstrari potest, q̃ qui magis refrigescit, magis febricitet. Quod si non est neces G
se, vt qui magis friget, magis febricitet, vel magis nocumentũ subeat: fatuũ erit dicere, q̃ idem ho-
mo, quum magis riget, magis ẽt vel febricitat vel magis lędit̃ur. Esset quidem necessarium, si ipse
eodem esset affectus modo sicuti prius, vt qm̃ magis rigeat, magis sit febri obnoxius: sed si secus,
nulla amplius necessitas est vel magis febricitare, vel magis lædi. Hæc profecto Erasistrati dictio
eo libro descripta praua oĩno est, quippe quæ sophismati occasionem & fidem potius prestat, q̃ q̃
illud dissoluat. Sed mihi admodum temerarij complures videntur, qui nunq̃ in logica disciplina
versati, ita vt ne ea quidem sophismata, quæ fallaciam in promptu & oĩbus expositam habẽt, pos-
sint discernere, audent tm̃ de veris decretis aliquid statuere: & deinde similes illis videntur, qui am
bigunt an motus oĩno sit, qm̃ rationes, quæ de eo afferuntur, intelligẽtia consequi nequeant. Dio
genes vero Cynicus rationes illorum qui motum negabãt, apposite satis deludebat: quum enim
hac de re interrogaretur, Miror equidem (aiebat) cur, si motus non sit, nautæ quotidie clamant ad
Rhodum, ad Cnidum, ad Co. Et ipse ne tentabat quidem huiuscemodi diluere sophismata, quæ
aduersantur ijs quæ euidẽtia sunt. Dialectici vero in his potissimum versantur. Ipsi etenim rõnẽ
statim falsam esse cognoscunt, ex eo quod repugnat ijs quæ manifesto conspiciuntur: mox vero
inquirunt num in proloquijs, vel in figura lateat fallacia: & si in proloquijs, an in oĩbus, an in ali- H
quibus, an in vno, & quo ẽt modo. Quod si in figura: hic quoq; inuestigant vbi error cõmissus sit,
& vnde ratio habet, q̃ quãuis sit falsa, veri tm̃ similitudinem ingerat: neq; enim iudicãt par esse, aut
omnino tutum, velle eas rationes examinare quid, inquam, veri cõtineant, anteq̃ in ijs, quæ aper-
te falsa sunt, fuerint exercitati. Nos aũt sæpe videmus multos homines, qui quũ per hãc artificio-
sam viã incedere nolint neq; ẽt per compendiariam illam Diogenis, & subinde diiudicare velint
falsos sermones, id nec recte nec perfecte facere posse. Porro si sint philosophi Cynici, nullũ qui-
dem quod abditum sit, aggrediantur, præsertim si illis quæ manifesto apparent, videatur aduersa-
ri: quin & rõnes eas, quæ istis contrariæ sunt, omnino spernant, adeo vt neq; velint exquirere qua
parte fallant. Si vero sint Dialectici, statim paruo ẽt negotio hasce captiones agnoscẽt. Verũ ipsi
vtraque de causa culpandi sunt, nimirum & q̃ adeo temerarij sint, vt in eas rationes, quarum sunt
imperiti, se ingerere velint: & quod ea omnino obliuioni tradiderunt quæ manifesto apparent.
Sed velim recorderis, quod non modo viri sapientissimi, verum etiam rustici omnes bubulci, cæ
teriq; pastores, immo & ipsæ pecudes, gelu & calorem immodicum fugiunt: non ne multi ob ho
rum excessus interiere? an forsitan tu solus inter mortales, ex balneis male administratis nũquam »

A læsus es? Non potes Erasistrate eas rõnes dissoluere quæ afferuntur contra causas procatarcticas: Et non modo has, sed nec illas etiam quæ contra motum, quæ contra demonem, nec eas quæ contra doctrinam, vel disciplinam, vel inquisitionem, vel inuentionem, nec etiam eas quæ contra horum causas afferuntur. Num igitur hæc oia erant à te, tanq̃ non entia, spernenda: vel potius fides ijs, quæ euidentia sunt, præstãda erat, vt si quid ab aliquo fiat, hoc illius causam appellemus? Num ab immodico frigore vel immodico ęstu nihil fit? at ob vtrunq; moriunt multi. Num moriuntur quidem, non tñ lędunt? qui fieri hoc vnq̃ potest? Num ẽt ab alijs forsitan causis quis lædi potest, vt præ ęstu vel gelu nunq̃ à febre possit inuadi? Oportet sanè attendere ea quę quotidie fiunt: res etenim hæc non eget demone. quum plerunq; videamus nocumentum, quod ex æstu est, vel in febrem desinere, vel in quippiã aliud simile: & illi (vt ego quidem puto) qui memores sunt eorum quæ ob hæc quotidie eueniunt, eos derident qui in hunc modum delirant. Quidam se in theatrũ contulit, quum nullum in corpore sentiret incõmodum: sed vbi Soli ardenti caput exposuit, illud paulatim & calidius & plenius redditum est: mox cœpit dolere & exuri, subindeq; secundum vniuersa tẽpora dolens discessit: qui postea difficultate tenebatur cutem, quæ circa frontẽ & caput est, mouendi, aridamq; eã sentiebat, & paulo post febris illum adorta est. Sed medicus die sequẽti acce
B dens, caputq; omphacino oleo frigido, vel rosaceo ẽt perfundens, & administratis balneis, illum sanitati restituit. Quid quæso putas quempiã vel vulgarem existimaturum de tuo hoc sophismate? Quid præterea si videat aliquẽ qui probe quidẽ concoquat, nec vllo alioqui symptomate teneat, nisi ęp post exercitationem, ex litigio quodam rursum exerceri adhuc magis coactus, cœpit articulos calidiores sentire, & paulo post totum etiam corpus aridum & inæquale, quod dum mouere vellet, videbatur suboriri sensus quasi vlcerosi cuiusdã doloris, moxq; febricitauit: sed peritus medicus inclinante febre, adhibito balneo, ipsum pristino & assueto victui restituit: Putas ne igitur illi vnq̃ persuasum iri, nõ posse quenq̃ ex labore febricitare? At mirabitur quispiam fortassis, cur nulli vulgari homini hæc Erasistratus persuaserit, medicis vero nõ paucis persuadeat. Sed id quidem mirãdum non videbitur si audierit eorum plures asserentes, esse potius patriam prodẽdam, q̃ propriũ dogma. Cur ergo tps perdimus dum Erasistratiorũ dogmata redarguimus? huiuscemodi enim deliramentorum ea vnica causa est, ęp qui putat omnem febrem sequi phlegmonen, oportet vt mox exponat, quo modo ille qui ex exercitio in febrem illapsus est, paulo post ratione victus instituta liber euasit. Non erat aũt verisimile rem ita succedere si phlegmone adsit: atq; longe ẽt minus, ęp ex ciborum ac vini oblatione id contingat. Vnde illi duorum alterum erat necesse,
C vel vt nihil ex his immutaret, quę ex ratione prius tradita fuerant, vel vt ad sophismata conuerteretur. Primum autem ille nequaq̃ poterat perferre, quippe qui sibi hoc persuaserat, si vsquequaq; antiquos imitaretur, apud oẽs in nulla se gloria futurum: vnde coactus postea est secũdum aggredi, & mendacia cauillaq; confingere. Nec modo in his Erasistrato ac eius sectatoribus necesse fuit cauillari, verum & in illis quę de hypostasi in vrina tradita sunt. Nam si suos assuefacerent discipulos in dignoscenda discernendaq; hypostasi, quæ purulenta est, ab ea quę subinde in sanis conspicitur, redarguerentur facillime ex ijs in primis quæ videmus quum phlegmone in suppurationem versa soluitur, per purulentas vrinas. Neq; enim illis similes sunt, quæ solutis febribus excernuntur: in ijs siquidem id quod residet album est, neq; fœtorem habet, neq; colorem ẽt quem purulentæ retinent, neque lentorem. Ne ergo aperte conuincantur, se deridere eos præseferunt, qui hæc obseruãt: & eos tinctores appellant, qui aliquid ex vrina percipere volunt, quos supposititia etiam vrina sæpe decipiunt. Et hæc omnia agunt, vt admirandum illud dogma defendant, quod omnes febres ex phlegmone fiant. Ob id etiam neq; frigidam aquam potandam illis concedunt, qui ardente febri tenentur: ea.n. opportune exhibita, confestim sudant, liberiq; à morbo euadunt. Et tu Gorgia nos id sæpe effecisse intuitus es, quum nulla obstabat viscerum inflãmatio, tũc enim
D maximam febrem soluit frigidæ potus. Hi igitur, nequaq̃ bibenda est, aiunt, vt omnia ea declinemus, quæ nostram subuertere sectam valent. Sed & alia præterea artis huius auxilia reiecerunt, quippe qui timeant, ne ex illis redarguãtur. In quo ordine reposuere ẽt rationem causarum procatarcticarum, quum minime monstrare possint, quo pacto homine exæstuante, vel laborante, vel irato, vel mœrente, transfusio ea sanguinis fiat in arterias, quam ipsi παρέγχυσιν vocant. Vnde varias rationes contexunt, sophismata machinantur, commentis quibusdam excogitatis illis insidiantur, qui eo accedunt vt artem benignam & vitæ opportunam addiscant. Quibus ex tot horũ insidijs secus ac ipsi sibi prius proposuissent, euenit: dum enim rudes essent & imperiti, cõmunes omnium notiones seruabant, & ijs quæ manifesto apparent, credere assueuerant: mox vero adeo ab istorum mirabilibus sophismatis peruertuntur, vt adducantur ad id, ęp non amplius rebus manifeste apparentibus credãt, eorum nodos soluere nescientes. Hoc etenim admirandum commentum contra suos discipulos excogitauere huiuscemodi medici, vt neq; eos permittant soli insistere experientiæ: neq; ad rationem adhortantes ad dialecticos remittunt, vt eos his irretitos sophismatis detineant. At illi, qui nullam vnquam adhibuere exercitationem in dissoluendis sophismatis, hos præceptores quasi deos admirantur. Tu sanè nosti ęp non nulli, qui à quadam veluti aduersa

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 195 sur 390

fortuna ad tales medicos delati sunt, fatentur sæpe, ꝙ dum in memoriam reuocāt ea quæ ipsi aliàs E
passi sunt, assentiuntur ꝙ ex æstu alijsq; huiuscemodi, febres accendi possint: at quum ea quæ ab
Erasistrato literis mandantur, perlegunt, statim sententiam mutant. Qui si alicui præceptori artis
dialecticæ perito adhęsissent, facillime eius fallacias agnoscerent, vbi ipse inquit, ꝙ multi in longe
maioribus versati sunt laboribus, atque in maiori plenitudine fuere, q̄ ij qui febricitauere, & tū ab
omni morbo liberi permansere. Sed quæso, num propterea ꝙ qui in maioribus laboribus versati
sunt, nulla sunt arrepti febre, nō potuere alij minus laborātes in febrē incurrere? Sed in medium
proferamus nos aliquē oratorē, defendentē quendā pugilē, qui ꝙ pugno vetulā percusserit, vnde
illa mortua est, ab aduersarijs accusetur, & in iudiciū trahat: vbi ab actore probat ꝙ ille eam percus-
sit, quodq; ea mortua est: fingamusq; rei patronum hoc mō cauillis Erasistrati cōfisum illū defen-
dere. Vos o iudices, millies hūc hoīem in stadio pugnantē vidistis, ac maximis aduersarios plagis
pulsantē, vicissimq; ab illis pulsatū, nec tū is ab illis, aut illorum aliquis ab hoc, interfectus est. Non
ergo ꝙ percusserit, causa mortis extitit, quia si percuti in cā esset ꝙ quis moreret, qui vehementius
percuteretur, citius moreretur: quod quidē falsum est, quū iste maximas intulerit, ac ēt pertulerit
plagas, nec ipse mortuus inde est, nec aliū interfecit. Quis igitur credat ꝙ ex illata plaga non admo
dum ēt magna, obierit anus? Nimirū si ex plaga non īmodica posset quis mortē oppetere, hic qui F
alioqui plurimis & validioribus plagis expositus fuit, è vita iam multoties decessisset. Quid obse-
cro facturos iudices si talia audierint putatis? nō ne irridebūt palam tā patrono, q̄ reo qui huius-
cemodi patronū protulerit? Nā nemo mehercle est, qui non cōprehēdat, ꝙ robur athletarū mul-
tas pōt vel ēt validas spernere plagas, quū tū anus prę virium imbecillitate, ne mediocrē quidē &
vnicā possit ferre. Is sane orator solis vsus sophismatis Erasistrati nec iudices decipere, nec aliquid
obtinere poterit. Accedat aūt alter orator isto quidem peritior, qui inspecta vetula à iuuene per-
cussa, respirante adhuc, paulo post tū moritura, affinibusq; ipsius illum homicidij accusantibus, à
quo illum defendere velit: & ita dicat: Si hic totum ferè vitę tps tum feriendo tum ictus perferen
do transegit, nec vnquā vel ipse interfectus, nec ex aduersarijs quenq̄ interfecit, non est profecto
ipsi causa mortis istius vetulæ tribuēda, sed potius eius imbecillitati. Nam si vnica plaga mortem
inferre posset, longe magis & multæ & validiores inferrent: quod tū non ita est. Quare si vetula
mortua est, ob suā mortua est imbecillitatē. Hic quidē orator multo est priore præstantior, qui nō
modo reum vī causa velle absoluere, verum & illam alio transfert: nihil tū & ipse efficiet, quum
necesse sit tandem fateri, ꝙ anus percutiente iuuene mortua sit. Attamen Erasistratus nec isto etiā
dicēdi modo vsus est, quo sæpe nostri vtuntur, vt nimirum causam eius quod æstum vel frigus se- G
quitur, in ipsam transferret rationem rerum patientium. Primo.n. occursu ratio ea quæ ex trans-
latione causæ depromitur, plurimum vī audienti efficax: qui tū si illi mox institerit, diligenterq;
perpenderit, inueniet aliquid in ea afferri, quod congruere non videatur. Nam oportet tādem as-
serere ꝙ is affectus ex conuentu amborum nascatur, frigoris inquam ac imbecillitatis rei patiētis:
siue modo effectus sit ex ijs, quæ sponte & casu proueniunt: siue ex ijs, quæ plurimum: semper
enim & frigus cum imbecillitate patientis concurreret. At hoc nihil decretis Erasistrati fauere po
test: vtcunq; etenim fateamur frigus, æstum, laboremq; aliquid ad febrem facere, statim interro-
gandus erit, quo id fiat modo. Vnde quum ipse respondere nequeat, necesse est ipsum non parū
turbari: neq; enim hoc leue est, rationabili interrogationi respondere non posse: sed longe adhuc
grauius est, ab huiuscemodi rebus omnibus, suppositiones ipsius coargui. Etenim qui in æstu ver
satus est, is febrem sentit: quę in capite primum exorta, in vniuersum corpus mox diffundit, tanq;
à lare vbi accensa est: Alter vero, qui plurimum laborauit, ab articulis accensum calorem in reli-
quum corporis transmittit. Quis enim est qui si plus iusto ambulauerit, nō sentiat sępissime ex mo
tu crura calefieri? quæ si adeo subinde calescant, vt vna partes cęteras calfaciant, perueniente tan
dem calore in viscera, necesse est febrem exoriri: Quę quidem febris in huiuscemodi rebus mani- H
festa est cunctis hoībus, quippe cuius substantia ex abundantia caloris cōstat: Sed & id constat ex
procatarcticis causis, labore inquā, calore, & istiusmodi cęteris augmētum illi prestari. At vtrunq;
negat Erasistratus, qui neq; febris intellectum seruat, nam & eius substantiā acceptaret: ait vero ꝙ
semper quācunq; febrē phlegmone precedit. Si.n. ipse eundem huius affectus, quē cęteri oēs, in-
tellectum teneret, easdem ēt causas generationis illius teneret: moxq; ab experientia res quæ eui-
dentes sunt doctus ipse, ab ijs exorsus ad alia accederet: sed nihil ille haberet postea quod de Hip-
pocrate dicere posset. Vnde omnis illum sermo defecisset: ipse vero aliquid dicere sibi necessariū
esse putabat, hoc siquidē illi constitutū erat. Quare constat ꝙ illi necesse fuit multa innouare, & so
phismata aduersus ea quę euidentia sunt, cōminisci: vnde ēt nos cogimur in his Erasistrati captio
nibus immorari, ac si nullū aliud nos negotium detineret. Habuit itaq; aliquam cām Erasistratus
vt diximus, cur non concederet ꝙ causa nocumenti ex infirmitate est eorum quibus noceī: vt.n.
hoc concesserit, & præterea aliquid oīno fieri à causis procatarcticis, statim vniuersa ipsius de fe-
bribus decreta corruēt manifeste, eorūq; absurditas apparebit. Porro causæ notio aliquid vī in se
confusi & indeterminati cōtinere: & propterea alij quidē dixere cām nihil in se habere, qd melius
sit

A sit aut præstãtius: alij vero, in quibus sunt empirici, dubij fuere sit ne causa nec ne: alij vero, vt Herophilus, acceperunt quidem causam esse, sed ex hypothesi. Sed illi, qui tanq̃ principem Erasistratum sequuti sunt, ex ordine causarum procatarcticas remouent: has autem omnes nomine mutato, & confictis rationibus, occasiones appellant. Attamen si cõcedamus quod vtilitas rei quæ fit, ab hominibus causa vocetur: quodq; & effectrix, quæ principium dicitur vnde fit, & cum his materiam atq; organa: facile deprehendetur q̃ ij cauillant, dum aiunt procatarcticas non esse causas: immo hinc oia ea pendent, quæ perperam de causis prolata sunt. Inde.n. ipsi conficere volũt, nullam esse cuiuspiam rei causam, q̃ nullum ex ijs, quæ quippiam efficere dicitur, in omnẽ materiam agere videatur. Nequaq̃ tñ hoc illud est, quod inde conficitur, sed id potius, q̃ nulla causa sola ipsa absoluta & perfecta esse possit: materia siquidem semper effectricẽ causam, & effectrix materiam aptam, exposcere videtur. Superius autem iam mõstrauimus, q̃ ea quæ ab Erasistrato cõtra procatarcticas causas adducta sunt, nullã aliunde q̃ ex mutatione huius vocis, causæ scilicet, habent verisimilitudinem: apertius tñ id ipsum ostendetur, si ipsa eius verba ascripsero. Si refrigerari causa febris esset, qui magis refrigerarentur, magis essent febri obnoxij. Vbi nos ea quæ Erasistratus consulto omisit addentes, rationem vniuersam absoluamus: & ostendamus, q̃, ppter id quod ab
B ipso prętermissum est, accidit sophisma. Vt id igitur videatur, sit vniuersa eius series hæc: Si refrigerari sola esset febricitandi causa, tunc qui magis refrigerarentur magis febricitarent. At non est ô Erasistrate ea sola febricitandi causa, refrigerari inquam: verum opus est patiente natura, vt qui magis refrixit, magis febricitet: sicuti quum dicimus quòd ille qui magis calcitratus fuit, magis quoque læsus fuerit. Profectò, & si ea istorum ratio solis causis procatarcticis videatur aduersari, omnes tamen in vniuersum causas oppugnat. Vnde non esset admodum difficile, si modo sophistæ resipiscere vellent, eis ostendere quo modo vniuersa hominis vita vtatur nomine causæ: facile ẽt erit, omnẽ in his ambiguitatem, ea quæ manifesta sunt sequendo, de medio tollere. Sed hæc ipsa etiam res palàm tibi faciet, q̃ nullus vnquam ita sibi cauere sine dialectica disciplina potest, quin decipiat. Et proinde medici qui ab experientia Empirici dicti sunt, ea quæ in vita hominibus euenint, sibi obseruanda proponentes, ab horum tñ sophismate deuicti sunt ita, vt dubitarint de procatarcticis causis, & de ijs nihil pronunciare ausi sint: qui adeo tñ sapere visi sunt, vt concesserint aliquam oino causæ rationem in procatarcticis seruari. Erasistratus vero, qui eas oino subuertit, palàm est quòd nullam eorum ipse rationem habet, quæ vel ratione vel experientia reperta sunt. Vnde si in alicuius Erasistratij medici manus quis inciderit, ex æstu vel labore in febrem illapsus,
C necesse erit vt tertium & quartum diem expectet: quum tñ possit citra tertium bene se habere: possit etiam alioquin in lõgiorem morbum vel etiam in grauius incidere periculum, quemadmodum illi adolescenti, de quo iam meminimus, contigerat. Oportet itaque non hæc tantummodo animaduertere, sed oẽs etiam quantumlibet simplices sophistarum sermones. Et si enim hoc satis videatur exiguum, non vti nimirum in omnibus ratione, sophistæ tñ semper nouissima quęq; sectantur. Vellem autem te in hoc quoq; libro exerceri, si tibi dandam operam dialecticæ putas.

Aduersus Erasistrati Sophismata, quibus Repletionem Nullius esse Morbi Causam monstrare conabatur. CAP. 3.

POterant hæc sanè ad hos sophistas redarguẽdos satis esse: verum qm̃ eos omnino confutare instituimus, iccirco rursum reuertamur ad Erasistratum, qui vnà cum cæteris procatarcticis causis repletionem etiam tollit, ac si illa nunq̃ vllius morbi causa sit. Ait enim ipse, q̃ ea est veluti materia quę nullius morbi proxima causa est, nisi aliquid aliud interim agat, sicut omnes pro compero habent. Oportet siquidem vt ex eorũ quę comedunt vel bibunt ingestione, in venis aliqua gignat plenitudo: ab ea vero (vt ipsi græci aiunt) parẽptosis (quasi intercidẽtiam dicas) in arterias: in præsenti.n. ex suis decretis hũc sermonẽ instituimus. In hac vero paremptosi cor vehementius
D spiritũ mouet & sanguinẽ, vt expellat ad extremas arteriarũ partes: vbi ea cõculcata phlegmonen pariunt. Materia igit ea est, quæ media plethora seu plenitudine & parẽptosin facit, ac tandẽ cõculcationẽ. Sed si ita est, q̃uis plethora nõ sit prima phlegmones causa, quũ tñ illam in ea causarũ cõsecutione tam ordine q̃ tpe primã admittant, dũ à repletione plethorã (sic.n. ipsi nominãt venarum plenitudinẽ) fieri autumãt, à qua mox fieri aiunt parẽptosin, subinde vero conculcatione et phlegmonen, nescio, cur postea nõ audeãt affirmare repletionẽ esse morbosam cãm, & de noie postea litigent. Hæc vero videt maior illius, q̃ in alia quapiã re fuerit, impudẽtia, nimirũ q̃ concedat repletionẽ plethorã efficere: hãc vero, sanguinis parẽptosin ad arterias: & hãc, phlegmonen: & postea nolit, his hoc modo constitutis, concedere repletionẽ phlegmones causam existere. Nã & nos pari pacto dicemus, q̃ q̃ plaga homini illata venas colli secuit, nõ extitit illi causa mortis: quo modo aũt quoniã causa ,pxima & materia fuit, non ille qui percussit, sed sanguinis potius effusio. Vnde accersamus oratorẽ aliquẽ Erasistratium, qui velit percussorem ab homicidij crimine eripere, & hoc modo dicat: vtamur vero definitis nominibus, vt res clarior fiat. Nõ est Orestes causa mortis Clytemnestræ: mouit.n. ille manus quidẽ, nã id nos fatemur q̃ manu sua ille hoc fecit: manus vero Orestis, non ipse Orestes, ensem mouerunt: vnde iam ex hoc Orestem insontem esse ostendi-

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 197 sur 390

mus: Sed ex alio etiam magis, nam ab ense præterea incisæ sunt venæ in collo, non ab Orestis ma- E
nibus: fuit postea in causa effusionis multi sanguinis sectio venarum, non Orestes. Quod vero
mors Clytēnestræ à venarum sectione & sanguine multo effuso prodierit, neque ab ijs qui accu-
sant negari arbitror. Quare non est putandus Orestes fuisse causa mortis Clytemnestræ, quum ne
queant accusatores nostri monstrare, quod idem sit Orestes & multi sanguinis effusio. Quod si
hęc non sunt vnum & idem: & iam pro confesso habetur, quod horum alterũ fuerit mortis causa:
relinquitur alterum nulli amplius crimini esse obnoxium. Quo modo ergo voluntisti, simul &
fluorem sanguinis, ac etiam Orestem, fuisse mortis causam, quum minime fuerit Orestes causa
cur sanguis fluxerit, sed potius venarum sectio, sicut istius, ensis? Quod si vos propterea culpa-
re Orestem velitis, quia eius propositum causa fuerit cur ille ensem mouerit, videte ne eadem
etiam ratione Clytemnestram criminis ream efficiatis. Vnde quotiescunq; effectus alicuius pri-
ma proximaq; causa reperta, hac non contentus, aliam voluerit quis antiquiorem ista inquirere,
& illa aliam, illi profecto res hæc in infinitum abibit. Cur igitur non sit satis, attulisse causam mor
tis Clytemnestræ fuisse sanguinis profluuium? Verum si tu vlterius prouectus dicas, At non
esset sanguis effusus, nisi venæ fuissent sectæ: nec illæ incisæ, nisi ensis fuisset admotus: nec is admo
tus esset, si manibus Orestes illum non tractasset: neq; manus id effecissent, nisi sibi illud Orestes F
apposuisset: Nos quoq; pari modo vlterius pgressi, de hac re, sicuti & tu fecisti, disseramus, quum
possimus hoc afferre, ꝙ neq; Orestes esset, nisi illum Clytemnestra genuisset: quo deinde fiet, vt
sit necesse affirmare Clytemnestram ipsam sibi suæ mortis causam fuisse. Sed poteramus nos sta-
tim in prima assignata causa persistere, nec vlterius eousq; sermone prouehi, quod videretur Cly-
temnestra fuisse suæ mortis causa. Vnde talis profectò videtur is orator, qualis ille qui nos docet,
quod si semel cœperimus impudentes esse, nulla nos sophismatum copia deficere possit. Sed itē
nobis permittatur, vt liceat in exemplum secundum afferre iudicium. Accusatur medicus quod
exitiale medicamentum dederit: dedit autem illud puero cuiusdam mulieris, quæ illi, vt id eme-
ret, mandauerat: illa vero posteaquam venenum id habuit, iussit, vt seruus qui priuigno mini-
strabat, illud ipsi offerret: ~~quo assumpto, ille mortuus est~~: vnde omnes damnati sunt, nouerca, &
ille qui venenum obtulit, & ille qui emit, & præterea medicus qui venenum vendidit. Accedat
itaq; orator ab Erasistrato instructus, & dicat: Quod mortuus quidem puer sit, nemo negat: non
est tamen à puero qui venenum exhibuit, interfectus, sed à medicamento potius: est etenim præ-
ter rationem omnem, quum causam apertam habeamus, id velle in hominem innoxium referre:
neque enim idem est homo, & medicamentum, sed diuersa sunt hæc. Quod si propinatum medi- G
camen mortem peperit, cur amplius oportet alteri esse molestos? longeq; minus culpanda est
nouerca, quæ venenũ misit, vel ille qui illud attulit. Sicuti si quis alicui funem tradidit, qui postea
ea facto laqueo, se suspendit, vnde necatus est, iustum minime est vt ille accusetur, qui funem ven-
didit. Is itaq; orator si ab Erasistrato edoctus, & in dicendo callidus fuisset, hæc omnia susq; deq;
versando, potuisset forsitan iudicibus persuadere, vt medicum absoluerent: sed nullam ille habuit
cum Erasistratijs consuetudinem, qui in disceptando vehementes admodum sunt, dum nos do-
cent, quod repletio non est morborum causa. Quis ergo amplius erit qui nos præterea vetet ci-
bo potuq; repleri? cur quispiam nos ab inconcoctione auocat? cur nō exercemur? cur victus ra-
tionem qui suo constet ordine laudamus? Hæc omnia à nobis reijcienda sunt, quum ita ab Eras-
strato didicerimus. Negligamus æstum, frigus, quemadmodum & vigilias, hæc enim primum pi-
tuitã gignunt & cruditatem. Facile autem cruditas negligi posset, quæ aliqua ratione nihil pos-
sit officere: nam neque ex cruditate febris oriri potest, omnes siquidem cruditatem passi febricita-
rent: neque conuulsio, nam conuellerentur qui cruditatem passi essent; sed neq; membrorum re-
solutio, nec quisquam morbus alius: eadem enim est eorum omnium ratio. Et proinde prędicare
merito præclarum hoc Erasistrati inuentum possumus: atq; eius admirari benignitatem, qui nos H
ea vana superstitione, qua nos omnes tenebamur, liberauit, quæq; nostram vitam lædebat pluri-
mum. Ne igitur amplius timentes laborem, prohibeamus, quo minus quis se totam diem & no-
ctem exerceat: nec etiam ab æstiuo Sole quenquam abigamus: neq; serui indumentis vtant: neq;
nobis calciamentis est amplius opus. Stultum enim est ꝙ suspectum frigus habeamus, vel æstum,
vel laborem, vel vigilias, si hæc nos lædere nequeunt. Neque erunt mox hi increpandi qui se cibo
nimis replent, vel qui inebriantur, si vana ea est opinio quod possint ex repletione ægritudines
fieri. Cur ergo non delendi sint antiquorum tum medicorum tum philosophorum libri, qui cru-
ditates, repletiones, refrigerationem, æstumq; damnauere? Cur Erasistrato aurea statua Delphis
non sit collocanda, & plurimæ illi gratiæ referendæ, qui hæc nos docuerit iusseritq;, tanquam illi
qui prę tot viris gloriosis et raris primus veritatē adinuenerit? Neq; enim Diocles, neq; Polybus,
neque Hippocrates potuit vnquam huiuscemodi rationes contra gelu & æstum, laboremq; & re
pletionem inuenire, vt hæc omnia omnino negligamus. Secus præterea philosophis videtur.
Aristoteles enim, Theophrastus, & ante hos Democritus, & Empedocles, & multi præterea ex
minoribus philosophis, cōsulūt, vt ab excessibus caueamus: Solus vero Erasistratus noluit quic-

quam

A quam horum esse à nobis timendum. Est ergo ipse vti Deus adorãdus. Ego autem quàm libenter hoc vnum, si possem, ab eo scisciterer: at non possum, quum iam vita functus sit: si tamen viuere, facillime nos forsan doceret, à qua inquam re nobis cauendum sit. Ego enim si neque ab æstu, neq; à gelu mihi timendum sit, neq; à labore, neque à crapula, neque à vigilijs, neque ab ira, neq; à mœrore, facile sperauerim me posse assequi propemodum immortalitatem. Et fortassis neq; verendum est, quòd me quispiam interficiat, vel sumpto veneno inteream: ab alijs enim omnibus quæ priores timuere, nullus mihi videtur timor imminere, ab ijs siquidem omnibus opera Erasistrati ereptus sum. In reliquum ego neq; balneum tanquam male administratum damnabo: neq; caput vel pedes cooperiã: nil amplius domibus in hyeme, vel indumentis calidioribus, erit opus: non ciborum vel potuum moderatione, vel eorum quæ externa sunt. Horum itaq; omnium gratia, Erasistratum vt Deum colamus.

Aduersus Herophilum, qui Nullam dari Causam censebat. CAP. 4.

SIcuti autem nobis de Erasistrati sapientia, quam in suis præ se fert rationibus, mirandum est, ita Herophilus de timore damnandus: qui quum de causis omnibus ipse multis & validis rationibus dubitauerit, demum illum inuenimus dicentem, Sic hominibus multis videtur. Hoc vero maximam videtur ostendere timiditatem, relicta ratione, hominum sequi opinionem. Ait igitur ipse: An vero causa sit vel nõ, ne inueniri quidem potest: refrigerari autem, æstuareq;, ac cibo impleri, quadam potius opinione constare videntur. Sed rationes illæ, quæ ex † nominis mutatione assumptæ sunt, caput hoc in dubium reuocarunt: & illæ præterea, quæ ex modo quo gignuntur ea quæ quomodocunq; sunt, depromi solent: & hæc insuper, qua quæritur, si sit alicuius rei causa, quæ incorporea existens, alterius corporis opifex sit: vel ipsa corpus existens, incorporeæ rei sit effectrix: an etiam ipsa mota, moti, vel potius manentis: præterea an præsens præsentis, vel præsens futuri. Et postea, vt ea omnia quæ ex ea partitione inuenta sunt, prosequutus est, quæ tamen nequeunt probari, tãdem infert non esse rei alicuius causam aliquam. Ipse enim sic inquit: Aut causa corporis incorporea est, aut corporea. & cętera quę ex partitione recenset: Manifestum autem quòd nullum horum sit: & proinde causa omnino esse non potest. At tu sophista generosissime non animaduertis, quòd vniuersam hominis vitam subuertere potes modo eo argumentãdo in ijs etiam quæ manifesto apparent. Nam quum videmus aliquid, fit illud quoniam vel ab ijs quæ videmus aliquid egrediens ad oculos nostros peruenit: vel ab oculis aliquid exit, quod ad id fertur, quod à nobis videtur: vel id quod à nobis exit, illi occurrit quod ab illis egreditur, & hæc mutuo se tangunt, & ita videmus: vel neque ab illis ad nos, nec à nobis aliqua ad illa feruntur loco aliquo, sed sensus per medium quasi per baculum, fit: Sed nullum istorum est, neq; primum inquam, neq; secundum, neq; tertium, neq; quartum: vnumquodq; enim horum multifariam in quæstionem trahitur: Vnde sequitur quòd nõ videamus. Potest & hoc idem alio modo probari, si distinguamus: Aut tam id quod videt, quàm id quod videtur, corpus est: aut incorporeum est quod videt, corpus vero quod videtur: aut cõtra: aut vtrunq; incorporeum: ac deinde vnõquoq; horum demonstrato q̃ verum nõ sit, inferat quispiam nos non videre. Potest & id ipsum alio modo trahi in dubiũ, vt distinguat aliquis, Quòd si rei cuiusquam in nobis sensus excitetur, oporteat, q̃ vel quiescens moti sensum moueat, vel motum quiescentis, vel quiescens quiescentis, vel motum moti: mox autem ostenso q̃ nullum horum sit rationi consonum, astruat nos nihil videre.

†significati trã spositione.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 199 sur 390

GALENI IN PRIMVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS LIBRVM COMMENTARII TRES

Hermanno Cruserio Campensi interprete

Ab Augustino Gadaldino pluribus in locis emendati

COMMENTARIVS PRIMVS

Principium, quod in alijs impressionibus desiderabatur à Nicolao Machello Medico Mutinensi latinitate est donatum.

ARGVMENTVM

Liber Hippocratis legitimus, In cuius prima parte Austrina squalida ac veluti nebulosa Tempestas describitur.

NOn hoc quidem libro Hippocrates Cous agere instituit de proprijs cuiusq; regionis morbis, sicut sanè aliàs non nunquam, ꝙ ferè sermo G ipsius omnis sit de morbis qui Epidemi i. passim grassantes nominantur: Qui ab Endemis. i. regionalibus sic differunt, ꝙ hi quidem per aliquod tempus aliquam regionē peruadant: hi vero incolas, ac si cognati essent, nullo non tempore comitentur. Igitur in libro de aquis, aere, et locis, regionales ęgritudines docet, quę ꝑ singulas habitatiões fiant: hoc autē libro Epidemiorū ęgritudines, quę per aliquod tēpus passim vel ciuitates vel nationes totas adoriant̄. Et consueuit quidē ambo hęc ęgritudinum genera & communia & passim grassantia nuncupare, cæteras vero omnes σποραδικας i. dispersas, scilicet quæ nō communiter multos, sed seorsum vnumquenq; prehendunt: nam sępius græci σπείρειν pro dispergere & abinuicem separare vsurparūt. Et ad eum modum Thucydides de iuuenibus ait, Vere autem alij in alia ciuitatis parte dispersi perierūt. Horum aūt morborum sicut generatio, ita & causa cōis. Cum aūt tres sint causę à quibus morbi auspicantur, vna quidem in ijs quæ offeruntur: altera vero in ijs, quę fiunt: & tertia in ijs quæ extrinsecus incidunt: per vnamquanque sanè communes morbi fieri consueuere, ac præsertim quidem per affectum aeris nos ambientis. Non enim frequenter accidit vt per ingestos cibos morbus communis ciuitatem, vel nationem, vel exercitum peruadat: sicut neq; per communes tum occupationes, tum labores: At continens nos aer si immoderatius calefiat, vel frigescat, vel humescat, vel siccescat, corporum symmetriam, quæ sanitas est, confundit, interturbat, ac corrumpit. Alijs enim causis neque omnes simul obuiamus, neq; integrum diem subijcimur, sed aer solus extrinsecus omnes ambit, & inspiratur. Non enim fieri potest, quin corporum animātium temperaturæ cum eius permutatione afficiantur ac permutentur. Et propterea, vt Hippocrates ipse docet, ‖ vere quidem sanguis, humorum temperatissimus, in bene temperata constitutione abundat: hyeme pituita, frigidissimus humor, in frigidissima tēpestate: sicuti flaua bilis, calidissimus humor, in calidissima hora: & reliquus scilicet bilis atra autūno, perustis in ęstate duobus succis, scilicet sanguine & pallida, quæ etiam flaua bilis nominatur. Sic demum etiam morbi pro ratione vniuscuiusq; tempestatis fiunt, similitudinem habentes cum natura succi exuberantis. At si per dictarum tempestatum appellationes dicti generarentur succi, nunq̄ vtiq; fieret, vt à sua temperatura aliqñ degenerantes, alios generarent. Quia vero vnaqueq; pro ratione suæ temperature ac non propter nomen, prædictos succos auget, necesse est, vt qñ ambientis nos aeris temperatura permutat̄, permutentur etiā succi, sicut ipse dicebat in aphorismis: ‖ In tempestatibus si eadem

die

Epidemi
Endemi.
Cæ. 3
Aëri
de Natu. hum. cō. 1. t. 32. 33. 34. 1ª. 31. h. Et 32. a. b
3ª. Apho. 4. Ex. ord. 20. c
A. l. 1. f. 2. d. 1. c. 8. 30. e
A. l. 1. f. 2. d. 2. su. 1. c. 1. 30. f. g
H

A die nunc quidem æstus, nunc vero frigus fiat, morbos autumnales expectare oportet. Sicut, cum singulæ tempestates propriam temperaturam seruabant, pro suarum naturarum ratione morbi creabantur, ita si præter naturam permutentur, ad constitutionis æmulationem morbi fient. Cur igitur in vnaquaq; tempestate non omnes vno & eodem morbo capiuntur? Quoniam sane non parum ab inuicē distant & per connatas naturas, & per ætates, nec non per viuendi formas. Quocirca hic quidem facile cedet malitiæ temperaturæ præsentis tempestatis: alius vero quàm multū repugnabit: alius vero lædetur omnino nihil: alius vero per malam viuendi rationem prius morbo occupabitur, quàm tempestatis sentiat læsionem. Nam, sicut cum ab ambiente lædebatur, tali ægritudine capiebatur, quæ illius temperaturæ responderet, ita fiet, vt ægrotet pro delicti ratione, quod committitur in viuendi forma. Hæc igitur quicunque noui t, non } solum qui in singulis tempestatibus emergunt, morbos præsciet, sed & victus ratione immoderatis circunfusi aeris statibus contraria admolienda, ne existant prohibebit. Neque enim obscurum est, quin si commoda temperatura primorum est sanitas, eam aeris corrumpet intemperies: conseruabitur autem à contraria viuendi ratione. Quo fit, vt cum hos Quintus male tum Aphorismorum libros interpretetur, in quibus ad hunc ferè modum scriptū est: ‖ De anni temporibus, si quidem hyems sicca

Hucusque deerat.

[a] Aph. 11. Ex. ord. 20. h

B & aquilonia fuerit, ver vero pluuiosum & austrinum, æstate febres acutæ & lippitudines existant necesse est, & dysenteriæ. Asserit hoc enim Quintus, nulla habita causæ ratione, sola perspectum esse experientia. Vbi primum in eo offendit, φ illorum, quæ hisce in aphorismis Hippocrates docuit, causas ipse ille rursus in libro De aqua, aere, & locis, scripserit: Deinde, quod partem vtilem præterijt doctrinę. Nam interpretum sunt virtutes due hę, vt & libri feruent sensum, & commentariorum suorum lectores, quę conducunt, doceant. Vtrunque autem Quintus, dum morbos vigentes cum ambientis nos aeris non coniungit statu, corrupit. Vult vero hęc Hippocrates coniungi, quando incognito incommodo, quo nostrum corpus aeris afficit intemperies, nequeamus neque preuidere futuros morbos, neque occurrere orientibus, aut qui iam inuaserunt curare. Quippe cęterorum etiam cunctorum, qui sunt prętermissi, statuum hac ratione vim ipsi inueniamus. Quam ob rem qui lectionem librorum De morbis vulgaribus magno sibi studeat ad artem emolumento esse, huius magnopere intererit, ante omnia euoluisse librum De humana natura, & De aqua, & aere, & locis: Ad hęc eos aphorismos, in quibus egit de anni temporibus, & facultatibus frigidorum, calidorum, siccorum, & humidorum statuum. Requiritur prętera Pręsagiorum lectio. Quę enim in citatis à nobis libris docuit, hęc doctrina, quam in libris De

C vulgaribus morbis tradit, subsequitur: Primum quod calidi, frigidi, sicci, & humidi symmetria primorum sit corporum sanitas: Alterum, quod ver, dum suo temperamento constat, sit temperatissimum, quę causa est, cur in eo abundet sanguis: sicut vltra modum calida & sicca æstas: hyems humida & frigida: inęquali autem autumnus temperamento, in quo dominatur siccum & frigidum: & quod singuli in illis singulis humores vigeant, vt paulo ante dixi. Iam tertium & quartum in illis libris declarata sunt, vulgarium esse causam morborum aerem, in libro De natura humana: in Pręsagijs signorum, quorum vestigijs futura pręscimus, quę cuiusque tum in qualitate tum in magnitudine sit vis. Atq; te, quicunque in prętentem lucubrationem incides, omnia volo, quę commemoraui, expedita memoria & prompte teneas, vt ea quę à nobis dicentur, assequi valeas facilius. Prę cęteris commentarium De aqua, aere, & locis, lectum velim potissimum, vt cognoscas, quibus hęc libris ipse Hippocrates tradiderit. Et nos genera confirmabimus morborum, quos diximus, ab Hippocrate sic distinctorum: qui morborum quidem vulgarium aerem esse causam asserit: Cuius in libro De natura humana hęc sunt verba: [a] ‖ Morbi vero fiunt, partim à victu: partim à spiritu, cuius attractione viuimus, proueniunt. Vtrosque hoc modo distingues. Vbi multi vno morbo homines corripiuntur eadem tempestate, causam illi attribue-

D re debemus, quod est maxime commune, & quo pręcipue omnes vtimur. Id autem est, quod respirando attrahimus. Tunc enim victum cuiusque nostrum nequaquam in causa esse manifesto constat, cum morbus omnes iuxta attingit, tam iuuenes quàm senes, tam fœminas quàm viros, perinde vinum ac aquam bibentes, tam qui mazam quàm qui panem comedunt, tam qui parum quàm qui multum laborant. Ergo non fuerit victus ratio in causa, cum homines quoquo victu vtentes in eundem incidunt morbum. At vbi diuersis eodem tempore morbis homines afficiuntur, suus cuique victus sine controuersia causa est. His verbis cœlum constituit, non victum, esse vulgarium omnium causam morborum. Potest tamen interdum efficere morbum vniuersalem haustus aquę infectę: quod quidem memorię proditum est in castris accidisse: Itidem ob loci naturam, vbi cuncti eodem loco castrametati commorabantur: Interim cum ex barathris Charonijs, quę vocant, venti spirant frequentes. Hi igitur, quia aerem contaminant, morbos generant, ac in superiore oratione comprehendentur. Porro qui à cibo proficiscuntur, & potu, tum infrequentes, tum cognitu sunt facillimi. Quare in libro De natura humana [b] † causam eius quod multis est morbis commune, } communissimam appellauit: in libro De aere, aqua, & locis, qui sic generantur morbi, παγκοίνους hoc est vniuersales, vocauit, adeoq; hęc eius sunt verba: [c] ‖ Annunciare autem poterit, qui quoq; tempore procedente & anno, vniuersales morbi ciuitatem tenebunt,

A de Nat. hu. com. 2. t. 1. & 2. 7ª. 182. b

B † Græ. legitur τὸ αἴτιον τῶν κοινῶν πολλοῖς νοσημάτων. ut uertit interpres. Arbitror autē uel intelligēdū eō de multis morbis qui induidui sint ac sub vna spē constituti: uel pro νοσημάτων legēdum esse νοσήματος, ac ita uertendū esse, causam morbi qui multis est communis.

C de Aere, aqs, & locis, cap. 1. 2ª. 2. d

de Aere, aquis, & locis. cap. 2. 2². 2. f

Ibidem. g

Ibidē. ca. 3. f. b

de Victus rat. f morb. acut. cō. 1. t. 9. 7². 109. a

in Prog. cō. 3. t. 38. 4². 212. a

1. Epid. cō. 2. t. 66. 3². 114. c

3. Epid. cō. 3. t. 64. 3². 145. g

bunt, seu æstate, seu hyeme. Et nō multo post: ‖ Hi morbi sunt his vernaculi: & siquis vniuersalis E »
irruat morbus ex temporum anni conuersione, sunt hi illius quoque participes. Et paulo mox: »
‖ Viris hi morbi peculiares sunt: & extra ordinem, siquis dominatur ex immutatione communis »
morbus. Deinde inferius: ‖ Hic illis est collactaneus morbus æstate simul & hyeme. At vero nec »
hoc te velim latere in superioribus capitibus, quod item in certis dixit alijs libris Hippocrates, qui perpetuo tenent locum quempiam, qui quidem ἔνδημοι id est publici, vocantur, eos item ex illorum esse genere, qui multis communes sunt, vt pestis quoque: nam & hæc in communibus morbis est. Quod quidem ipsum ille in libro De ratione victus in morbis acutis aperte indicauit his verbis: ‖ Cum enim nullum commune genus pestilentis morbi vulgetur, sed dispersi, dissimi- »
lesq; inter se sint morbi, hi quàm reliqui vniuersi, maiorem multitudinem perimere solent. Itaque »
patet ex vulgarium morborum esse genere eos, qui malignissimi sunt, & pestilentes appellantur. Vulgares vero de genere sunt popularium & vniuersalium, qui morbis dispersis è regione opponuntur. Hæc ille his nomina posuit. At pestes appellant omnes homines, sciūtq; exitiales morbos esse. Et vero etiam ad deos sæpe referunt, de curatione earum consulentes. At vero non hoc tantum loco verbum vulgari (hoc est ἐπιδημεῖν) scripsit, sed in Præsagijs etiam, vbi ait: ‖ Morbo- »
rum item qui semper vulgantur, ortum, ac temporum anni statum, sedulo obseruare oportet, nec F »
anni temporis ignorare statum. Adeoq; in ipsis vulgarium morborum libris interim illum dicere audias: ‖ Vulgabantur autem etiam dysenteriæ æstate plurimæ: Aliquādo vero, ‖ Alia febrium »
genera vulgabantur: Item, Etenim hic morbus satis vulgaris erat. Hoc nomen ἐπιδήμιον (id est »
publice grassans, nos vulgare semper appellamus) quibusdam in exemplaribus scriptum quatuor est syllabis, quarum constat postrema ex μ & ο & ν: In alijs quinque, ex μ & ι, & altera syllaba quæ vltima est, ex ο & ν. Horum oportet ad ea quæ post dicentur, meminisse: tenendumq; quosdā morbos inuadere multos in communi, qui scilicet communes appellātur: quosdam separatim quemlibet, quos σποραδικοὺς i. dispersos nominarunt. Inter communes alij publici sunt, quos vocant ἐνδήμους Græci: alij vulgares, qui ab illis tum ἐπίδημοι, tum ἐπιδήμιοι vocātur: tā enim quatuor, q̄ syllabis quinque, vt diximus, & scribunt & enunciant. Horum perniciosissimi quiq; pestilentes vocantur, qui perinde ac totum vulgarium morborū genus, ex cœli statu proficiscuntur. Atq; etiam pestilentes non nullas tempestates descripsit, vt eas, de quibus in tertio libro tractatur, eo q̄ & genere vulgaris est morbus pestis. Atq; hæc quidem prius explicauisse, quàm reliqua enarrarem sigillatim, operępretium esse duxi: quo me nunc tandem conuertam, si vnum modo hoc prę-
monuerim, id quod in multis iam à me libris conscriptis dixi, vbi illos, qui studēt artem medicam G
perdiscere, vt se in singularibus, quæ sensu apprehenduntur, exercent, cohortor, vt ea quę ante dicerunt in vniuersum dignoscant. Quæ quidem singularia autumant Empirici vniuersalis constitutionis esse principium: illaq; tandem asserunt vera pręcepta esse, quæ constituuntur ab experientia. Nobis multo aliter, adeoq; numerosa præcepta inuenta esse ratione videntur: quorum tamen de veritate iudicium facimus, prout stabiliuntur ab experimentis & fidem accipiunt. Nam sic quidem, etsi quæ inuenta ratione ac demonstrata sunt, de eo, quid magnitudine Sol à Luna distet, his credamus, tamen, cum ab sensilibus multis alijs, quæ geometricæ docent rationes, & ab eclipsibus singularibus confirmentur, fidem habemus maiorem. Quando igitur ab experimentis singularibus comprobata, quæ per geometriam demonstrantur, accipiunt maiorem fidem, perq; eam fidem stabiliuntur firmius, longe magis quæ ex medica disciplina sunt in vniuersum inuenta, singularibus sunt probationibus constituenda. Quæ obseruari nos in libris vulgarium morborum docebimus.

†Græci cod. habēt μαλθακὰ, ἀς ἐν νοτίοις. vt vertit interpres. Ex quibus verbis sequi videretur lenes imbres fieri solere, cū spirat Auster, cùm tamē vehementes, ac confertos imbres quandoq; etiam videamus flante austro: vt etiam apparet i principio 2. Epidemiorū. Arbitror itaq; legēdum esse μαλθακῶς ἐν νοτίοις i. lenter, spirāte Austro. quo etiam modo videtur legisse Galenus in commēto, qui hoc aduerbium μαλθακῶς oppositū esse ait aduerbijs ἀθρόως, et λαβρῶς et σποραδικῶς. et 3 epid. sect. 1. com. 1. fol. 140. g

PRIMA TEMPESTAS

IN Thaso, Autumno, circa Aequinoctium, & sub Vergilias, Pluuiæ erant multæ, continentes, † lenes, vt cum H
spirat Auster.

Ad vulgarium morborum disciplinam, cognitionem quoque loci, infra ostendam magnopere interesse. Nunc verba ipsa auctoris sunt explananda, quæ sic habent: Circa ęquinoctium & sub Vergilias. Nam cum bina ęquinoctia, binę item Vergiliarum sint significationes, vtrum illorum dicat, adiecto sermoni autumno, significat. Fit enim vere alterum, atque eius hoc est principium ad nostrum tractum: quemadmodum etiam finitur prorsus sub Vergiliarum ortum: Alterum autumno ęquinoctium fit, & Vergiliarum occasus, quas appellant Græci tam plurali numero πλειάδας, quam singulari πλειάδα. Occidunt autem Vergilię ab æquinoctio autumnali diebus circiter quinquaginta. Neque hoc nos præterit, fieri omnibus eodem tempore in plagis tum æquinoctia, tum solstitia: cum exortus syderum & obitus varient ita, vt suum quæque habeat regio: quippe ijs tantum, qui sub eodem vertice habitant, syderum communes & ortus sunt & occasus. At vocant ferè, quod ex multis constat stellis, Sydus, græce ἄστρον: verbi gratia, Taurum totū, vel aliquam eius partem, vt Hyadas, aut Vergilias. Est tamen cū singulas stellas, sydera appellent. At non quod est conflatum ex multis, stellam (hoc est ἀστέρα) id appellāt, cæterum semper hoc demum modo sydus: Vnam vero quanq; solam non tantum stellam, vt dixi, sed & sydus, vt Arcturum.

A rum, Caniculam, Luciferum, Hesperum. Atque est ad omnem propositam disputationem cum primis necessarium, vnaquaque in regione, vbi obire medicam artem instituimus, cuiusque perspexisse syderis emersus, occasus que: quia tempora ab his anni circunscribuntur. Exempli gratia: Veris in Hellesponti parallelo est initium, quod id temporis est æquinoctium: & finis, Vergiliarum ortus, qui item principium est æstatis: Sicuti Arcturi ortus, finis æstatis: principium vero autumni, qui ad dies duodecim æquinoctium autumnale antecedit. Iam Vergiliarum occasus & hyemis principium, & finis est autumni. Porrò non caret admiratione, & est inuestiganda causa, cur sit præteritus in sermone stellæ ortus illustrissimæ, qui in æstatem incidit, Caniculæ vocitatæ à Latinis, à Græcis σειρίου. Hanc aliqui, nomine abutentes totius syderis, Canem etiam nominant. Atqui Cani vniuerso syderi est nomen: stellæ vero quæ in eius est mandibula, Caniculæ: quam recte Anticanem, non Canem appelles. Cuius quidem stellæ ortus Opωræ quam vocant est principium. Atque in septem tempestates qui annum distribuunt, æstatem ad Canis vsque exortum protendunt: Ab hoc ad Arcturi ortum, opωram. Atqui ijdem hyemem in tres partes dissecant: Cuius, sub solstitium tempus, medium constituunt: de extremis duobus, primam, Sementem: postremam, Φθινόπωρον, quod est inserendi tempus: nam hoc illi pacto appellant ista.

B Et quidem in libro De septimanis, qui Hippocratis nomen præfert, in septem partes diuisum annum inuenias: ita vt autumnus & ver integra constent & indiuisa: diuidantur autem in partes tres hyems, & in duas æstas. Ac est illa quidem etiam vtilis partitio, vt in progressu sermonis patebit. Vtilis porrò & in quatuor tempora sectio, vti & ipse prius Hippocrates docuit, vbi de exuperantia humorum, & de morborum generibus agit, & quæ ista ambo præcedunt, de aeris temperamentis: quorum differentiæ sunt quatuor. Etenim vt maximè bifariam, quod intercedit tempus inter Vergiliarum ortum & Arcturi, diuidas, nihilo minus omni est communis nimia siccitas: vt etiam hyemi immodicus algor & humiditas, quamuis in tres partes diducas. Atque ita temperamenti magnæ differentiæ, quas recte generales appellaueris, annum diuidunt in quatuor tempora, genere inter se aut specie differentia, vtcunque tibi appellare visum sit. At horum si differentias singulas in maius & minus feces, in duas tibi æstas, in partes tres hyems distribuetur. Quæ anni temporum diuisio ex spacio ipsorum efficitur. Est enim inter Vergilias & Arcturum tempus, mensium quatuor. Plurium etiam quàm quatuor, quod inter Vergiliarum occasum & æquinoctium vernum interest. Veris autem tempus, ne habet duos quidem solidos menses: quo factum est, vt iure indiuisum permanserit. Hinc etiam autumni erat tempus, veris

C maius, quod in menses duos extenditur: hoc tamen magnitudine longe ab æstatis tempore & hyemis vincitur. At mihi hæc semel iam dicta sint, quæ ego ad omnia, quæ sub hæc dicemus, memoria velim teneri, quo promptius ad omnium nationum menses, qui alijs alij sunt, transire queas. Nam si ijdem sint apud omnes, nullam Hippocrates faceret, neque Arcturi, neque Vergiliarum, neque Canis, nullam etiam aut æquinoctiorum, aut solstitiorum mentionem: sed tantum diceret, In Macedonia, verbi gratia, initio mensis quem Macedones Dion appellant, eiusce modi fuisse statum in temperamento aeris. Nunc quia Dion solis est Macedonibus clarum, contra obscurum Athenienſibus cæteris que mortalibus: volebat autem omnibus nationibus iuxta prodesse Hippocrates: non potuit melius, quàm neglectis mensibus, solum scribere æquinoctium: Est enim æquinoctium, vniuersale: at menses, singulis gentibus sui. Qui ergo Astronomiæ imperitus est, hunc cælatum nolim, ipsum haudquaquam obsequi Hippocrati, ad illam ob prædictorum vsum cohortanti. At quia esse humanitatis videtur, vel istis præsto esse, faciam, vt quantum res facultatis est habitura, præscribam auxilium: cui si attendere animum velint, ex cunctis quæ refert Hippocrates, fructum capient. Age diuidatur in quatuor tẽpora annus pro equinoctiorum & solstitiorum ratione: si hic semel virum rogaueris versatum in Astronomia, qua-

D tuor hæ partes quos nam in menses incidant, mox his perceptis poteris, vbi de reliquis singulorum syderum significationibus sermo sit, assequi. Vt, verbi gratia, si iam cognoscas in principium mensis Dij autumnale incidere æquinoctium, videbis solstitium brumale fore ab hinc menses ferè tres, initio mensis †καθ' ἑαυτὸν πέρατος appellati. nam hoc nomine denotatur apud Macedonas: vernum æquinoctium principio Artemisii: sic æstiuum solstitium initio Loi. Nam in principijs mensium, quorum meminimus, æquinoctia & solstitia fiunt apud Macedonas, qui isto pacto & numerant & appellant menses. Hæc si perceperis, ac insuper ante autumnale æquinoctium duodecim ferè diebus oriri Arcturum didiceris: Vergilias vero occidere post dies circiter quinquaginta: scies quoto mensis cuiusque anni die vtrunq; sydus exoriatur. Obseruabis etiam, si sequi Hippocratem velis, quæ acciderit aeri temperamenti mutatio. Cæterum non sunt pro Lunæ ratione menses subducendi, quod multis iam Græciæ ciuitatibus est solenne: sed pro ratione Solis apud omnes vrbes antiquiores, & nationes complures, numerantur. Et Romani vniuersum annum in menses duodecim dispertiunt, quorum est vnus duodetriginta dierum, quem à solstitio brumali numerant alterum. Ipse vero primus post solstitium quem totius faciunt anni primum, vnum supra triginta assumit. Itidem tertius post solstitium: nam & hic dierum est

† Forte κατ' ἐνι αὐτὸν πέρατος, quia sit finis anni.

triginta

triginta vnius. Quartus triginta diebus constat. Quintus præter triginta continet vnum. Sextus E
triginta dies habet. Qui sextum sequuntur duo, triginta sunt & vnius dierum. Qui hos excipit,
triginta dierum est. Huic proximus vnius est & triginta, qui numero decimus est, totius anni.
Triginta est dierum vndecimus. Duodecimus vnius supra triginta. Quod si cunctorum men-
sium dies in summam subducas, omnes sint quinque supra trecentos sexaginta. Iam si in hunc
modum quatuor annos supputaueris, †anno quarto tertium mensem triginta duorum dierum fa
ciunt: vt singuli anni tricenum sexagenûm quinq; sint dierum, prætereaq; quadrantis vnius diei.

† ἐν δὲ τῷ δ τὸν τρίτον ἀπὸ τοῦ δ ποιοῦσι δυοῖν ἡμερῶν. Tamen considerato. Nunquã enim alibi, quod sciã, traditum est, mẽsem vllum anno quarto fieri 32 dierum, sed Februariũ 29 dierum.

Vt vero Palestini computant, duodecim menses efficiunt dies numero trecentos quinquagenos
quaternos. Nam quando tempus à Lunæ cum Sole coniunctione vsq; ad aliam quamuis coniun-
ctionem supra dies vigintinouem, alium præterea diem dimidiũ assumit, idcirco duos menses con
tinentes quinquagintanouem dies, in partes diuidunt inæquales, atq; alterum dierum triginta fa-
ciunt, alterum vigintinouem. Quare quibus hæc est ratio mensium, aliquem facere intercalarem
coguntur, vt primum præteritorum annorum reliqua cumulentur, & tempus fiat vnius mensis.
Nam quando menses intercalares sint intercalandi, scriptum reliquerũt cum alij Astronomi, tum
Hipparchus. Quare apud illos, qui menses hoc pacto numerant, non est dies constituere, quibus
æquinoctia & solstitia fiant, & oriantur illustria sidera: apud eos, qui ad Solem rationem ineunt, F
statuas: id quod à Romanis dixi, & Macedonibus, nostratibusq; Asiaticis, & vero etiam aliis na-
tionibus obseruari non paucis. Itaque quando hæc percurri, omni disputationi sequenti commu
nia, referam me ad institutam orationem: Vbi aeris statum, qui in Thaso accidit, auspicans ait,
Autumno, circa æquinoctium & sub Vergilias, multum pluisse. Nam cum autumnus ad equi-
noctium sit, & sit duorum mensium, non sub initium statim iste status cœpit, sed circa æquino-
ctium exortus est, pertinuitque ad Vergiliarum vsque occasum, dies circiter quinquaginta. In
Thaso, autumno. De Quinti sententia nihil regio planè quicquam affert indicii ad morbos pre-
sagiendos, neque possunt futuri presciri vlla ratione: cæterum hoc tantum, incidisse morbos ali-
quos corrupto natiuo temporum anni temperamento. Interdum autem eorum ait formam non
via & arte rationali, cęterum notum sola esse experientia. Et vero etiam intemperierum commis-
suras, quas συνδρομὰς hoc est concursus, appellant medici empirici, aphorismos enarrantes, cer-
torum morborum esse inuentas causas, experimentis referebant esse compertum. Exempli gra-
tia: ‖ Cum hyems sicca & aquilonia fuerit, ver autem pluuium & austrinum, æstate existent fe- »
bres acutæ, lippitudines, & dysenterię. Et iterum: ‖ Hyems si pluuiosa & austrina fuerit, serenaq;, »
ver autem aridum & brumale, mulieres quibus instat in vere partus, ex qualibet occasione abor- G »
tiunt. & cętera, quę his subiunxit, vbi quatuor tantum differentias tempestatum scripsit, cum per-
multę sint. Quod attendere Quintus debebat, ac deinde animum intendere, ac requirere, primum
quidem quod ad anni tempora attinet, de natura deflectentia: deinde, vbi esse inuenisset plurima,
omnium indagare numerum: Sub hęc considerare, quid solorum quatuor Hippocrates meminerit:
Quę simul ac inuẽta sint, viam perquirere atque rationem, cuius presidio omnium aliarum
vim tempestatum poterimus cognoscere. Siquidem hic denique solus ad ea quę exoriuntur, &
morbos vulgariter grassaturos presagiendos, erit accommodus: Immo occurrendi etiam, quoad
eius fieri poterit, ne quis in eos incurrat, huic facultates soli dabuntur, qui via commemorata in-
sistat: Aut si hoc per causę magnitudinem non poterit, vt iis quidem certe maxime remissis affi-
ciatur. Nam facilius inuenturum sanè morborum curationem eum, qui ad hæc, quorum est à no-
bis facta mentio, mentem exercitauerit, quàm illos, qui nihil ante sunt meditati, neminem esse
vel de plebe arbitror, quem istud fugiat, nedum probe institutos. Nam quod plures ipse Hippo-
crates cognosceret, quàm quatuor, quas in aphorismis descripsit, tempestates, ex his ipsis libris,
quos enarrare hic instituimus, satis cõstabit: in quorum primo, Primum descripsit statum, de quo
dicit ad exitum, Cum esset autem totus hic status austrinus, & squalidus. Alterum, vbi item ait, H »
Cum totus esset frigidus annus, & humidus, aquiloniusq;. Tertium inæqualem & varium, qui »
paulo ante Arcturum cœpit, fuitq; frigidus & humidus: deinde ab æquinoctio autumnali ad
Vergiliarum occasum omnino austrinus, vnà cum immodicis humiditatibus: postea frigidus &
siccus simul cum ventis aquiloniis maximis per totam propè hyemem: deinde frigidus & siccus
ad canis vsque ortum: dehinc affatim magni vsque ad Arcturum æstus, sub quem imbres austrini
vsque ad æquinoctium. Hæc quãquam tempestas inæqualis esset, attamen frigus & siccitas in ea
dominabantur. Statum præterea scripsit in horum librorum tertio, quem postea in vnum caput
reduxit, his verbis: ‖ Annus austrinus, pluuius, à ventis in totum silens. Iam alium statum initio »
secundi scripsit ad hunc modum: ‖ Erant Cranone carbunculi æstiui, pluerat per æstum largo im »
bri, idq; assidue. Acciderant autem magis Austro spirante. Nam hic vt est calidissimus & modice
humidus, in vno scilicet anni tempore, quo accidit, æstate, ita ille de quo in tertio libro agitur, per
totum annum. Iam vero sunt alii status proditi in Morborum vulgarium libris, de quibus in
Aphorismis verbum nullum fecit. Cæterum quatuor illos, quos scilicet aliis frequentiores intel-
lexit, ita vt essent exemplum, adiunctos cum causæ declaratione, quam in libro de aqua, aere, &

3ª. Aph. 11. Ex. ord. 20. h

3ª. Aph. 12. Ex. ord. 21. c

3. Epid. cõ. 3. t. 1. 3ª. 140. f

2. Epid. sect. 1ª. ī ipso lib. prin.

locis

A locis expedit) in aphorismis tradere voluit. Quin etiam si vel præteriret prorsus causarum declarationem, liceret inuenire nobis eam ex ijs quæ in aphorismis tradidit, quæ viro sunt satis rationem meditato ad ante dicta inuenienda. Neq; enim hoc te velim ignorare, id quod tametsi frequenter multisq; locis abunde ostendimus, nihilo minus nunc dicemus, quatenus eius meminisse res postulat. Singulæ in omnibus artibus complicationes medicamentorum simplicium, quia tantus est numerus, experimentis cognosci non valent: sed omnium harum vna est via inueniendi, eaq; per sua cuiusq; elementa, vti fit in Grammatica. Proinde & quæ statuum elementa sint, ab ipsa rei ingressi essentia, cõtemplemur, vt in libris de demonstratione didicimus. Quare sermonem à capite arcessemus, exponemusq; tibi ordine omnia, re prætermissa nulla. Humiditate, calore, frigore, & siccitate tempora anni mutuo distant. Nam Hyems quidem humiditate alijs frigoreq; præstat: Æstas item calore ac siccitate: Ver planè in medio est vtriusq;: nam in vtraq; oppositione neutrum alteri illic præstat, neque sicco humidum, neque calido frigidum, verum est quasi ambarum æquilibrium oppositionum, æquabilitasq; horarum omnium totius propè diei & noctis, atq; nulla in illis fit magna immutatio aut exuperantia, cuiuscemodi conspicias in autumno: Hic enim de matutino frigus viget, circa meridiem magnus æstus, qui rursus ad crepusculum vesper-
B tinum transit in algorem: dominatur tamẽ in eo siccum humido, & frigidum calido. Habes temporum anni temperamentum: quorum ferè mutatio fit paulatim, vt à nemine toto tempore sentiatur: sin † cõfertim, sentiatur: non tamen affatim aut immoderate in humidorum temporum & naturalium mutationibus. Igitur oriẽte Arcturo pluit ferè, simulq; spirant venti frigidi: quòd tum autumni est principium, tum finis æstatis. Deinde tempore sequente paulatim, ita vt non percipiatur, fit mutatio in frigidum: quam vicissitudinem facit Vergiliarum occasus sensibilem. Dehinc vndequaque similiter ad æquinoctium vernale venit, ac interim par fit adiectio vsque ad Vergiliarum ortum: Sæpius vero etiam manifesta quædam sub tempus æquinoctij, at moderata tamen. Iam ab ortu Vergiliarum augetur calidum & siccum vsque ad Canis ortum modice & pedetentim. Qui vbi adsit, aliquantisper regnabunt austri. Mox succedent pluuiæ tantæ, quantæ spirent Etesiæ ad ortum vsque Arcturi. Itaque experimentis & ratione didicimus, vbi in hũc modum anni tempora procedant, & in se mutuo conuertantur, non existere neque pestem vllam, neque quenquam alium morbum vulgarem, sed solos dispersos, quos vocat, morbos, qui victus comites sunt. At quia singulis anni temporibus singuli vigent humores (vt ab illo accepimus) hyeme pituita, sanguis vere, æstate bilis, autumno bilis acida, ideo fit, vt qui praua vtuntur ratio-
C ne victus, non ijdem eos tentent omni tempore morbi, sed, vti ipse docuit, Vere melancholiæ, insaniæ, morbi comitiales, & sanguinis profluuia, alijq; morbi, quos secundum hos recenset: Æstate alij, alijq; autumno: Item alij hyeme: qui ex offensione quidem in ratione victus proficiscũtur, cæterum immutantur eorum formæ pro anni tempore, ætate, & natura. Nam quia pro naturis & ætatibus tum corporum alterantur temperamenta, tum humorum exuperantiæ dissident, proinde pro harum etiam ratione commutatur nunc species morborum. Ac de differentijs quæ insunt in ætatibus, in hunc modum scripsit:[a] ‖ In ætatibus autem exercent paruos pueros & infantes oris vlcera, quæ aphthæ vocãtur, & vomitiones. & reliqua quæ subiunxit his per omnem ætatem. De naturis hoc pacto:[b] ‖ Inter naturas, hæ ad æstatem, illæ ad hyemem bene aut male comparatæ sunt.[c] † Quo fit vt obtineat parem vim laborantis corpus ad concitandam causam, ac aer: quæ vbi ambo coeant, acquisititium efficiunt temperamentum, cuius comes est vulgarium morborũ ortus. Iam si videamus, quid in corpus humanum calor possit aeris, quid autem frigus, siccitas, & humiditas: videamus item ipsam patientem materiam, qualis sit: facile iam sit inuenire & præsentire futuros morbos: immo vero ante hæc etiam illud recte dictum cognoscemus:[d] ‖ In cõstantibus temporibus, cum tempestiue tempestiua proueniunt, morbi constantes & boni iudicij
D fiunt: in inconstantibus inconstantes & difficilis iudicij. Itaq; quæ nam sint qualitatum earum facultates, quarum meminimus, humiditatis, siccitatis, caloris, frigorisq;, audiamus ipsum Hippocratem in aphorismis dicentem: [e] ‖ Ex anni autẽ tempestatibus in vniuersum siccitates imbribus sunt salubriores, & minus lethales. Morbi autem in imbribus magna ex parte sunt febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ, & anginę. In siccitatibus vero rabidę lippitudines, articulorum morbi, stranguriæ. Hæc ille de productis in longum spatium tempestatibus retulit. Atque vt hic de differentia humiditatis & siccitatis docuit, sic quę caloris sit & frigoris differentia, ibi tradit, vbi de aquilonijs & austrinis scripsit statibus. Nam in nostro tractu aquilo frigidus est, calidus auster: nisi forte (id quod rarum est) ineunte vere frigidus sit, aut alio quopiam anni tempore aliquantisper talis spiret: atqui ne tum quidem est aquilone frigidior. Quare attende sequentia, vt scripsit de his in aphorismis, sic orsus: ‖ Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri dissoluentes: quando huiusmodi tempestas dominetur, eiuscemodi vigent morbi. At si aquilonia fuerit, tusses, fauces, alui duræ, difficultates vrinæ, horrores, laterum dolores & pectoris: quando hæc tempestas dominetur, talia in morbis expectanda sunt. Habes quæ de vehementibus australibus & aquilonijs statibus, qui multo tempore durant, ab eo dicta sunt.

* φαρμάκων. sed forte πραγμάτων. i. rerũ.

* κατὰ σφαιρικὸν.

† κατὰ μικρὸν.

A 3ª. Apho. 24. Ex. ord. 25. a

B 3ª. Aph. 1. Ex. ord. 20. a

C Al. Quo fit vt laborãtis corpus parẽ rõne causæ efficiendis obtineat, ac aer.

D 3ª. Aphd. 8. Ex. ord. 20. f

E 3ª. Aph. 15. & 16. Ex. ord. 22. g. h

3ª. Apho. 5. Ex. ord. 20. c

ſunt. Oſtendit enim per verbũ δυναστεύειν. i. dominari, nomina hæc non eſſe eius, qui vere aut mo E
dico tempore ſpirat: nec ei, qui pluribus quidem diebus, ſed imbecillus eſt, hoc ſe nomẽ tribuere.
3ª. Aph. 17. Ex. ord. 23. e Iam de temporarijs auſtrinis & aquilonijs ventis accipe, quę dicat. ‖ Tẽporarię autem tẽpeſtates, »
aquiloniæ quidem corpora denſant, contendunt, roborant, & reddunt coloratiora, auditũ iuuãt, »
aluos exiccant, oculos mordent, & ſi pectus dolor aliquis obſederit, eum augent: Auſtrinæ remit- »
tunt corpora, & humeciant, auditum obtundunt, caput grauant, & vertigines creant, & oculis at- »
que corporibus difficilem motũ efficiunt, & aluos lubricant. Porro prodita ſunt ab eo in Apho »
riſmis & alia, de natura temporum, & conuerſione inter ſe ſubita: quorum ſingula ſuo loco citabi
mus. Hic ſat erit, ſi didicerimus primas elementares ſtatuum virtutes ab ipſo eſſe Hippocrate pro-
ditas. Quarum veſtigijs in quibuſuis qui inciderint ſtatibus, nos via oportet & ordine progreſſos
inuenire, cuiuſmodi impendeãt morbi, & quemadmodum eis ſit occurrendum: aut ſi iam inuaſe-
rint, qua ratione curandi. Hic ſcilicet huius eſt commentationis maximus fructus. At in elemen-
tis horum locus eſt ẽt, qui etiam ad prouidendos morbos non nihil coindicat: vt itẽ natura vniuſ-
cuiuſque, ætas, vitæ ſors, victus ratio. Oſtenſum autem ab eo eſt dilucide in libro De aqua, aere, &
locis, qui cuique regioni frequentes ſint morbi. Poteris itaq; hinc, quam ob rem aeris nimium fri-
gidus & humidus ſtatus morbos, prout poſtulat ipſius natura, ab eo oſtenſos parturus eſt, ſimile F
indicium ſumere à loco, ac ab ætate, natura, vitæ inſtitutis, & victus tota ratione. Etenim qui & na
tura ſunt frigidi & humidi & externis circunſtantijs, facilius morbis, quos humidus & frigidus ſta
tus parit corripientur: contrarij, ægrius. Si igitur plaga humida & frigida per ſe talem ſtatum ha-
beat, morbi generabuntur facile ei ſtatui familiares, faciente ad hoc etiam plaga. Quemadmodum
ſane rurſus ſi aliquando calidior fiat & humidior ſtatus, qualem in ſecundo de vulgaribus morbis
2. Epid. ſect. 1ª. ſtatim in principio. libro deſcripſit in principio: ‖ Pluebat, inquit, per æſtum largo imbri aſſidue. Intereſt certe ad di-
ctorum putridorum generationem morborum aliquantulum ipſe locus, præſertim ſi vtrinq; in- »
temperatus ſit, calidior ſcilicet, & humidior. Referet etiam, ſi alterutra parte intemperatus ſit, vti
Cranon, in loco concauo ſita & meridionali: vnde maxime morbis putridis, vt carbunculis, infe-
ſtata eſt: atq; præter cætera incommoda, auerſa eſt etiam à ventis aquilonijs, ventorum ſubiecta
tranquillitatibus, quas ἠνεμίας appellant Græci. Atq; Cranon huiuſcemodi eſt. Thaſus aliter cõ
parata eſt, expoſita eſt enim ventis aquilonijs & frigidis, Thraciæ ex aduerſo. Vnde cũ ad auſtri-
na ſpectaret totus ſtatus, adiunctoſq; haberet ſqualores, ſua ſponte quidem reſiſtebat ſtatui locus
Supra. 101. h. t. t. hic: qui certe ſi meridionalis & in conualli eſſet, peſtilentiſſimus ei fuiſſet hic ſtatus. ‖ Pluuiæ erant
* μαλθακῶς. multæ, continentes, lẽnes. Tribus modis pluuiæ multæ fiunt, interim ob ipſum imbrem cõfertim G
decidentem: interim diuturnitate temporis, licet guttatim tantum ſingulis diebus decidat: inter-
dum ambobus coniunctis: quorum habes omnium in libris de morbis vulgaribus ſcripta exem-
1. Epid. cõ. 2. t. 60. 3ª. 113. e pla. Primi modi ſtatum quem auſpicatur in hunc modum: ‖ In Thaſo ante Arcturũ pluuiæ erant
Supra. 101. h. t. t. multæ. Significat enim has fuiſſe magnas multitudo pluuiæ confertæ. Alterius modi exemplum »
* μαλθακῶς. id eſt, quod modo eſt dictum: ‖ Pluuiæ multæ, continentes, lẽnes. nam aquæ erat collecta multitu- »
2. Epid. ſect. 1ª. ſtatim I princ. do, propterea q; longo tempore perpetua pluuia eſſet, & non prorſus larga vno tempore. Tertij »
modi exemplum eſt, quod initio libri ſecũdi de vulgaribus morbis proditũ eſt: ‖ Pluebat per æſtũ »
larbo imbri aſſidue. largum enim cum ſuperiore modo conuenit: aſſidue, cum ſecũdo. Sed illos
ſtatus alias explicabimus, ſuo vtrunque loco. Is vero, de quo ſermonem inſtituimus, qui incidit in
* μαλθακῶς. tra æquinoctium autumnale & hyemis principium, imbrem, quandiu vigeret, lẽnem habuit, vt
eſt ab eo dictum: quod oppoſitum eſt his, confertim, large, vehementer.

2 *Hyems Auſtrina.*

Non ſe latuiſſe finem eſſe Autumni Vergiliarum occaſum, quem nomine breui Vergilias ap- H
pellat, non obſcure indicauit. Nam poſtquam ante dixiſſet/circa æquinoctiũ/addidit/& ſub Ver-
gilias:/ſcripſitq; deinde/hyems auſtrina/quaſi nullum interceſſerit peculiarem requirens declara
tionem tempus, ſed coniuncta ſit cum Vergiliarum occaſu hyems.

3 *Parui Venti Aquilonij.*

Paruos, inquit, ventos fuiſſe hyeme: q; ſi in natura ſua hyems conſtitiſſet, omnino fuiſſent ma-
gni. Atq; ijs hoc duplici nomine accidat, vti & nunc parui videantur fuiſſe, cum ſua ipſorum ma-
gnitudine, tum temporis prolixitate. Spirarunt enim diebus paucis aquilonij, atque hi non vehe-
mentes: cum habere hyems magnum aquilonem, & longo ſoleat tempore.

4 *Squalores.*

Tempeſtatem iuſto ſicciorem appellauit parum vſitate ἀυχμὸν. i. ſqualorem, cũ ſoleamus nos
non ſimpliciter ſicciorem, ſed extreme ſiccam ita nominare. Qui autem fieri potuit, aut cui proba-
tur eo ſiccitatis deueniſſe hyemem, vt iuxta ac æſtas ſqualidam terram redderet? Neque enim
eiuſcemodi

A eiuscemodi fiat in vere status, cui nunc fuisse assimilem omni ex parte hyemem dicit.

5 *Omnino Similis Veris Hyems fuit.*

Sicciorem quidem, quàm eius natura postularet, hyemem ait fuisse, non tamen æque siccam atque æstatem. Itaque squalorem, quem esse nuper diximus improprie vsurpatum, accipere par est non absolute hoc loco esse ab eo dictum, sed ad aliquid, sicut formicam magnam aut montem paruum. Nam vt hyems erat in præsenti, non simpliciter squalida: quemadmodum nec magna formica est magna simpliciter, sed vt magna formica, quæ sanè paruo etiam est monte minor: nec nō hyems squalida, est humidior æstate: Sicut hyemem præsentem comparando ait: Omnino similis veris hyems fuit.

6 *Ver Austrinum, Frigidum, Paruæ pluuiæ.*

Videtur quidem dixisse ver austrinum, non quin oīno in eo fuerint venti aquilonij: sed quòd paucissimi initio, atque adeo pauci, vt temporis illius statum totum austrinum appellaret.

7 B *Aestas ferè tota erat Nubilosa, Nihil pluit: Etesiæ paucæ, paruæ, sparsim spirarunt.*

Siquis, quæ dixit de æstate, omnia colligat, dicat ēt hanc austrinam simul ac squalidam fuisse.

8 *Cum esset autem Totus hic status austrinus & cum squaloribus.*

Non quin aliquando pluerit toto anno, dixit cum squaloribus, sed ꝓ quàm paucissime. Nam dempto primo tempore ab æquinoctio autumnali, vsq; ad Vergilias, quicquid successit temporis, satis caruit imbribus. At ἀγωγὴν Hippocrates aeris appellat statum. Quare si verum est cū aere simul alterari animalium corpora, per imbres fiēt humidiora, per squalores sicciora. Et cum vigent calores, caput erit firmūm: cum frigora, erit ipsum quidem leuissimum, cæterum thorax & pulmo laborabunt. Vnde quæ corpora commemorato statui, qui propositus nobis est, mediam obtinenti naturam inter serenum omninoq; clarum, & pluuiosum, assimilantur, medium statum habebunt temperamenti: quē mihi nubilosum, da, vt appellē. Nā hoc aeris statu existēte, cōstitutoq; simul alterari corpora nostra, atq; assimilari huic, quò euadat sermo clarior, nihil fuerit causæ, quin statum in ijs genitum appellem veluti nubilosum quendam. Vt igitur cum hyems suum seruet temperamentum, non potest non generari humor frigidus & humidus, pituita: æstate contra C calidus & siccus, pallida videlicet bilis: Ita cum nubilus sit aer, aliquis dominatur humor, in pituitosis quidem naturis nebulosa ac nubilosa, vt ita dicam, pituita: in biliosis vero, nebulosa ac nubilosa bilis. Etenim semper aliquid è corpore nostro vaporosum emanat: sed in siccis statibus plurimum, in humidis paucissimum. Atq; cum in corpore aceruatum hoc sit, similem reddit nebulæ et caligini innatum nobis spiritum. Æmulatur enim in ambiente animantes aere spiritū vapor. Vnde ne hic dubitemus dicere, in tali statu talēm generari insitum nobis spiritum. Atqui vbi eodem tempore duo hi affectus, aut nebulæ aut caligini accidūt, vt & attollatur & stipetur, alba efficitur nubes: nam quando planè vacat humiditate aer aquilonius, nequeat constitui vnquā nubes. Efficitur ea aut splēdida aut atra, causa raritatis vel spissitudinis. Ac rarescens nubes in se Solis lucem suscipit, quo fit, vt splendescat, illustrante videlicet eam Solis splendore, quale in corporibus pellucidis cernas. At si constringatur nubes condensetur q;, quia nullus est Solis luci transitus, atra merito hęc apparet, nō aliter ac nocte ipse aer destitutus lumine solari. Sanè videtur manifeste in terram subinde nebula decidere, qui ros appellatur: Interim supera petere planeq; nubes fieri vel cādida vel atra: Candida, vbi intra se totam radios admittat solares: Atra vero, cum eos planè excludat: Medios inter hos colores nubes pro quantitate splendoris, qui ipsis admiscetur, accipiunt.

D Sed videbitur forsitā hic sibi sermo minus constare, eleuari in altum dicens humorem & conspissari. Sustolli enim caloris opus est, frigoris conspissari: non potest porrò idem simul esse & calidū & frigidum. Sed si ipsum animaduertas, qui supera petit, vaporem esse calidum, atq; eius gratia in sublime subuehi: frigidum autem esse aerem, qui vaporem excipit: desines dubitare, qui fiat, vt simul & sursum feratur & constipetur. Nam vt sustollatur, sua sponte habet: vt cogatur ac constringatur, per excipientem aerem, qui quo erit frigidior, hoc ascendentem nebulam cōspissabit magis ac coget. Vbi itaque nec calfacit magnopere aer, nec perinde refrigerat, eleuata nebula necessario in eo commorabitur talis, qualis erat à primo: euadetq; planè per se cādida nubes, vbi à Solis cieatur splendore: media vero inter albam & nigram, quando eam Sol nō vndequaque irradiat. Proinde noli mirari, qua de causa animantium corpora huius aliquando cœli similem habeant intus affectionem: quin potius crede dicenti Hippocrati, ‖ Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes. Persequitur enim his verbis corporis vitia, quibus est obnoxium in austrinis statibus. Vnde vt hæc /caput grauantes, dissoluentes, & pigri/ ad ea quæ ab Austro parā tur in corporibus nostris planè referuntur: ita est censendum, caliginosum esse dictum, vt indicet eam quæ à illo in nobis coaceruatur, & non aeris caliginem.

ἀγωγὴν.

3. Aph. 5. Ext. ord. 20. c

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 207 sur 390

9 *Ante Ver ex priore cœlo, quod huic subcõtrariũ fuerat, aquilonium q; Paucos Ardentes febres corripuerũt, eos q; admodum stabiles, Paucu q; Sanguis erupit, Nec ex his peribant.* E

Non fuisse aquiloniam tempestatem ante ver diuturnam hinc constat, quòd nuper totum temperamentum vocauerit austrinum: non ita dicturus, si multos dies Aquilo spirasset. Attamen cũ aer fuisset vel paucis diebus aquilonius, corripuerunt paucos morbi ardentes, atque hi admodum leues, & qui statim consisterent: ait enim/eosq; admodum stabiles. Scribunt autem alij πάνυ ἰσταθῆ, alij Ionice ἰσταθέα, in æquali tenore & nullo periculo cõiuncti. Ad hæc paucos ait sanguinis eruptionem habuisse: quod vehementibus erat febribus ardentibus peculiare, vt etiam delirare, et mori. At ista ijs, quæ tum vigebant, non erant adiuncta, sed cum moderatissimæ fuerunt, tum minime multos inuaserunt: quòd vehemens & quasi germana ardens febris à flaua bile, quam quidem etiam pallidam vocant, sit oriunda. Hanc, vt ostendebamus, in proposita tempestate superiori æstate tantum habebant qui natura erant biliosa: eamq; non multam, nec postea, eò cp cum humidus ante dictus esset status, etiam atque etiam caliginosior ac nebulosior euaderet. Optimo ergo iure pauci in ardentem febrem inciderunt, qui perquam essent biliosi: neq; tamen hi in exqui sitam neq; vehementem, sed lenẽ ac discussu facilem. Itaq; quos corripuit, hac de causa corripuit. F Sanè enim præcesserat æstas autumnum, quæ secũdum naturam comparata fuerat. Ordiſtur enim Hippocrates enarrare tempestates inde, vbi de natura sua primũ aer deflexerit. Sed necessario per æstatem naturalem aceruabatur multũ biliosis plenior hic succus. Vnde qui succedebat status per totam hyemem vsque ad ver, hunc humorem nec auxit, quippe quæ calida non esset magnopere aut sicca, vt estas: nec imminuit ẽt, neque enim satis erat frigida, vt quę in statu est naturali hyems: at nec per halitum digessit, nam non erat exacte sicca. Restat igitur integrum illum permãsisse, ac formam sibi quasi caliginosam comparasse atq; nebulosam, propter modicam aeris humiditatem & calorem, qui cum vapore coaluerat. Verum ante ver, cum subito præter morem Aquilo spirasset, isq; in interiores corporis partes impulisset humores, tenuissimus primus fluebat, itaq; febrem ardẽtem induxit. Neque enim in quibuslibet corriuatus partibus corporis, febrem potest humor hic excitare ardentem, verum circa "ventriculum & huius præcipue os, circaq; iecinoris partes sũmas. Itemq; non prorumpebat sanguis. Sanè proprium est, siquid aliud, synceris febribus ardentibus, per sanguinis eruptionem iudicari. Appellat autem Hippocrates αἱμορραγίαν. i. eruptionẽ sanguinis, non adiecto ex quo vacuatur sanguis membro, eam quæ ex naribus fit. Atqui nihil habet admirationis, si recludantur & dirumpantur huius regionis venæ à sanguine, qui sursum incitatus calore efferi: à quo necesse est ipsum inflari, ac tũ referari venas, ac rumpi ob spiritus copiã, qui dirumpit vel vtres ac dolia, cum in musto feruescente accumulatur. Cæterum hoc symptoma, præsentes febres ardentes non est comitatum, cp essent, vt est dictum, moderatæ. G

A.l.4.f.1.t.2. c.40.424.d

10 *Tubercula vero Multis secundum alterutram aurem, Plurimis secundũ vtranq; extiterunt, Febre carebant, Erãt recti. Nõ nullis parum Accendebantur, sed extincta omnibus sunt citra incommodũ: Neminiq; Suppurarunt cuiquam, vti solent, quæ alijs ex occasionibus extuberãt. Erat eorum hæc natura, Laxa erãt, magna, diffusa, citra phlegmonem, atque citra dolorem, Obscure omnibus euanescebant.*

Omnia "quę dicta sunt, ob dominantem acciderunt caliginosam materiam, à qua alia solent cũ pituita existere, vt œdematosa: alia cum flaua bile, vt erysipelatosa: nõ nulla cũ sanguine, vt phlegmonosa. Quę tamen omnia residentfacile, quòd prompte eiusce modi materia digeratur: E diuerso quæ crasso constant, & lento humore, ægre discutiuntur. Porro quæ acciderunt in tempestate præsenti, laxa erant, id est mollia, & digitis cedentia, & quæ ad eorum impressionem cauabantur. Citra phlegmonem, hoc est citra phlogosin. i. inflammationem. Citra item dolorẽ, cp vtroq; scilicet, quod dolorem parit, vacarent: quæ sunt, corporum contentio, & intemperies magna. Contentio fit ob crassos humores & glutinosos, adeo partibus impactos afflictis, vt resolui citra negociũ nequeant: Intemperies autem valida, quòd ferueant illi nimium, aut frigidi sint. Quare sunt merito tumores laxi & sine exulceratione, à dolore liberi: qui quia essent eiusce modi, facileq; residerẽt, ideo non suppurabant, vti solent qui alijs ex occasionibus exurgunt. Hoc autem nomine προφάσεις Hippocrates (nos vertimus occasiones) aliquando (vt vulgo assolet) in causis vsurpat cõflictis: interdum causas manifestas sic vocat: non nunquam simul omnes. Hic appellauit suppurationes alijs ex occasionibus prouenientes, quas euenire ipse in febribus docuit, in quibus humores sunt aceruati multi, crassi, & crudi, qui propter vehementiam & acuitatem & copiam febrilis "caloris caput petunt: hos deinde in adenibus aurium deponit natura: vnde Parotides, quas vocant, exoriuntur. Verum enim vero non erat in hoc statu ea humorum affluentia: & qui constiterant ad aures tumores, quia materiæ erant spirituosæ, statim digesti sunt. Patet ergo morbos ardentes in principium incidisse veris, cum spirassent Aquilones: istas autem parotidas toto viguisse reliquo tempore: sed erant moderatissimæ, ob causas nimirum quas recensui, vt H

A.l.4.f.3.d.1. c.9.454.b

parotides in febribus gnauatio.

A.l.1.f.2.d.3. sit.1.c.10.46.

A sui, vt homines ab ijs ὀρθοστάδην id est recti affligerentur, hoc est vt illas absq; dolore sustinerent obambulantes, ac solita munera obeuntes: neque, vt in morbis grauioribus, necesse haberent decumbere: etenim pręter cętera neq; insigniter febriebant. Quòd si quis esset etiam ex illis calidior, non diu hoc patiebatur. In causa erat exuperātis, vt est dictum, natura humoris, qui maiore ex parte aerius erat & frigidus.

11 *Accidebant hæc Adolescentibus, Iuuenibus, Adultis, atq; præter cæteros Luctatoribus, & Athletis, Mulieribus vero parum multis.*

Communis hæc causa in omnibus attendenda est decubitibus humorum, quam aliàs Hippocrates exposuit, Humores calidiores in sublimiores partes corporis decumbere, frigidiores in infernas. Quando igitur dominans hoc statu humor subfrigidus esset aeriusq; ac mediam teneret naturam inter eos qui facile ascendunt, & qui deorsum vergunt, ideo solis his in caput inuadebat, qui erant aut propter ætatem, aut vitæ genus, temperamento calidiore. Nec præterit nos, adolescentulos ob ætatem esse, non ob vitæ sortem calidos, vt etiam adultos: qui vero in palæstris ac gymnasiis versantur, hos ob vitæ institutum. Quo sanè pauciores infestauerunt mulieres, easq;
B iuuenes, & natura calidiores, & quæ non vixerant in ocio.

12 *Multi præterea Infestabantur Arida tussi, Nihilq; excreabant, Nec multo post Raucescebant.*

Quæ nam tusses aridæ sint, ipse aperit hisce verbis /nihilq; excreabant./ Hæ fiunt autem, interdum exasperatis modo faucibus & gutture, nullaq; pulmonem tenente affluentia humorum: atq; hi nihil expuunt, neque enim superflui habent quicquam, quod reijci vel expelli oporteat. Aliæ etiam fiunt aridæ tusses ob intemperiem respirationi seruientium instrumentorum: at ne hîc quidem est, quod expui desideret. Præterea aliæ, vbi illis inhærescunt humores, qui euacuationem requirunt: qui quidem non excernuntur tamen duabus de causis: Vel ꝙ lenti sint & crassi, & pulmonis firmiter chartilaginosis infixi fibris, quas bronchos appellant Græci: quod in lateris doloribus (quos ἀπτύστους hoc est in quibus nihil expuitur, vocant) accidit: Vel quòd humor, qui à capite defluit, non aliter atq; aqua, sit subtilis. Etenim prius hic per guttur & asperam arteriam delabendo in pulmonē funditur, quàm à spiritu concitato per tussim subduci possit. Quod accidisse tum Thasiis videtur, quorum esset ab austrino statu caput repletum, & hoc destillationem trans-
C mitteret omnibus regionibus thoracis: nam talem tum tussim fuisse, symptoma huius comes testatur: Rauci inquit enim, qui eo modo tussirent, euaserunt. In causa humor erat destillans, à quo vocis instrumenta irrigabantur, vt in libris de voce declaratum est.

13 *Non nulli multo post. Quibusdam Testiculus alter, alijs Vterq;, cum dolore Inflammabatur.*

Illius pars, qui in pulmonem decidit ex capite, pro eo quòd inter se consentiunt instrumenta, ad testiculos peruénit. Quatenus autem cum genitalibus conueniat thoraci, in alijs libris tractauit. Cæterum quod in testiculos decubuit, erat id malignius, neque iam primo illi simile, vt quod in thorace diuturnitate computruisset. Recte ergo erant testiculorum inflammationes cum dolore coniunctæ, neq; perinde vt parotides à dolore immunes. Nam quòd aut alteruter, aut ambo testiculi humorum excepissent abundantiam, in causa erat copia illorum. Siquidem quibus paucus proueniret, his in alterum: quibus amplior, in vtrunque impegit.

14 *Quidam Febricitabant, quidam non.*

D Qui tum abundabant humores, hos neq; magnopere calidos esse, neq; nimium frigidos diximus: sed inter vtrosq; tum natura, tum temperamento intercedebant. Vnde pro ætatum & naturarum tēperamentis vitaq; laborātium, alijs ad calidius inclinauerunt, itaq; febricitarunt: non nullis quod à primo habuerant, retinuerunt temperamentum, febrem excitare impotens.

15 *Plurimis hæc Laboriosa fuerunt.*

De omnibus quæ commemorauit, hoc dixit: prædixit autem tusses, raucedinem, & in testiculum abscessus, & quosdam tenuisse illorum etiam febres. Hæc ergo, inquit, symptomata maximæ ægrorum parti laboriosa acciderunt, hoc est moleste, neque vt recti incedentes facile sustinerent, sed plurimi ipsorum decumberent, quòd longitudine temporis in dies collecta excrementa euaderent etiam atque etiam acriora atque maligniora. Nanque austrinæ tempestates, si diuturnæ sint, putredines inducunt, potissimum vbi sint humidæ: verum quando hic status humidus non esset, diutissime nihil erat molestum corporibus: tempore vero molestiam afferebat. Et hæc quibusdam de illis tandem euenerunt, quæ mox ab initio omnibus accidissent, si austrinus status humidus fuisset.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 209 sur 390

16 *Cætero quantum ad Ιητρεῖον, Sine morbo degebant.* E

Bifariam dictionem κατὰ ἰητρεῖον scriptam in exemplaribus inuenias. In aliquibus, vt nunc est dictum, postrema syllaba per ο scribitur: in alijs per η. Significat autem prior lectio ea, quæ in medica officina fiunt, altera quæ secundum materiam medicam: vt aut operibus quæ in medica officina in laborantibus administrantur, Thasii abstinerent: aut ijs, quæ per materiam medicã fiunt, in ijs, qui prædictis detinentur incommodis. Ex vtraq; sententia & lectione apparet leuiter afflictos fuisse homines, dum duraret ver: quo'd morbos quę parerent causæ malignum haud dum qc quam haberent, quod diuturnitate temporis consecutæ sunt.

17 *At vero ante Ineuntem æstatem, perq; Aestatem & Hyemem, Multi, qui longo iam tempore submarcescebant, ex Tabe decubuerunt: Quando etiam multis ambigentibus tum confirmauit.*

* ὑποφθειρομένων. al. ὑποφερομένων i. sustinebant, vt uertit interpres pag. 146. a. & 151. b

Quos dixit superius tussire quidem, excreare tamen in vere nihil, hos æstate ait, & secundum æstatem intabuisse, rem enarrans, quæ cum ijs constat, quæ oculis conspicimus. Etenim quæ capitis destillationes tussim primo concitant hominibus & raucedinem, neq; tandem consistunt, alteram hæ tabis differentiam generant. Sunt enim duæ eius maximæ differentiæ: Vna ex illis, quos caput demittit, fluxibus cõstat: Altera[a] quę ex affectibus ipsius pulmonis proficiscitur, omninoq; postquam expuitur sanguis, potissimum vase rupto: sępenumero etiam fluxione impleto viscere hoc, alia de causa ex partibus alijs, nõ ex capite. Quo'd si ergo à vere austrino in statum æstas aquilonium sit mutata, non fuissent manifesti, qui à tabe clam exedebantur, neque prorsus tabuissent. Quia vero non modo in aquilonium non trãsiit status austrinus, sed erat etiam nubilosa ferè ęstas, idcirco capitis destillationes erant perpetuæ: ac destillantes humores omnes præcipue in pulmone computruerunt, ita vt ijs ad meram tabem generandam nihil deesset. F

A. l. 3. f. 10. t. 5. c. 18. 171. f. g

18 *Quibusdam autem cœpit primum: Atq; his vergebat ad Tabem natura.*

Tabidos græce φθινώδεις appellant veteres medici, qui morbo tabifico, quam etiam φθόην vocant, sunt opportuni. Tales[b] planissime sunt, qui adeo sunt angusto thorace & restricto, vt à tergo in morem alarum promineant operta scoptula: vnde etiam hos πτερυγώδεις quasi alatos vocant. Pręterea quibus caput facile impletur, quodq; spiritus organis multas destillationes demittit, hi facillime tabescunt. Hæc si ambo in vnum coeãt & thoracis figura, & capitis imbecillitas, sunt eiuscemodi quidem naturæ semel tabi obnoxiæ, ambabus nãturę de causis. Etenim hi quorum caput ad pulmonẽ mittit fluxiones, diuturnitate temporis fiunt tabidi, ac in pulmone sæpe rumpitur illis vas propter visceris angustiam & infirmitatem. Habes de tabidis. Quia vero dixit Hippocrates /quando etiam multis ambigentibus tum confirmauit/ id est æstate: ac deinde subijcit /quibusdam autem cœpit primum, atq; his vergebat ad tabem natura/ mihi parũ videtur eius oratio consona rationi: nam erat multo probabilius tales vere, quàm æstate, incipere, quo'd qui accommodati sunt, vt certis incommodis facile capiantur, citius isti in eos incidant, ac imparati. Videtur igitur, vt etiam in alijs locis horum librorum de vulgaribus morbis, ordo esse inuersus orationis, lapso eo qui hæc primus descripsit, neq; errato postea emẽdato, & item quoq; huic loco accidisse, ac orationis hæc esse series: Quando etiam multis ambigentibus tum confirmauit, quibus vergebat ad tabem natura. ac deinde: Quibusdam autem cœpit primum. Postea

A. ibidem. g

* φύσεως. i. naturæ. sed forte φθίσεως. i. tabis.

19 *Mortui vero multi sunt, & plurimi de his, & illis qui decubuerunt: Atq; haud scio, an vel mediocri quis tempore vitam produxerit.* H

De tabidis scilicet: nam id intelligendum est: siquidem in hunc modum est totum hoc scriptũ caput. Nam vel iam quæ subdidit omnia, sunt communia tabidis: quod perspicies, si Hippocratis dictiones attendas: auspicaborq; ab hac, quæ mox adscripta est.

20 *Interierunt Celerius, quàm talibus esset consuetum.*

Tabidos inquit solito vitam finiuisse celerius. Cuius mox ipse causam subiungit, vbi ait /febres horrificæ, continuæ, acutæ/ id enim præter consuetudinem tabem comitatur, quod tum videtur accidisse. Causa est, cur hæc ambo congruerent tabes & eiusmodi febris, quo'd status esset antecedens ad corpora affecta comparatus. Siquidem dixi paulo ante, qui calidiore erant temperamento, illos in primis laborasse ex destillationibus capitis: horum nanque caput præcipue erat in austrina tempestate repletum. Quibus ipsis longius protracto nebuloso statu, vsu venit vt humores, qui in corpore essent, putrescerẽt: vnde malignitas extitit febrium. Quo'd siquibus minus esset calidum temperamentum, his neq; computruerunt humores, neq; caput repletum est, extra paucos, idq; temporis diuturnitate. Nam quod citius patiũtur naturæ iniuriæ opportunæ, id cæteris

A teris tardius accidit. Neq; sanè erat mirum, cum priori austrino statui æstas succederet non austrina modo sed nebulosa etiam, prouenisse hinc putredinem quandam humorum vel in frigidioribus corporibus, nedum in calidioribus.

21 *Nam Alios quidem & Diuturniores, & Cum febre coniunctos, Facile ferebant, nec moriebantur: De quibus iam scribemus.*

Alios inquit morbos præter tabificos, de quibus ille verba fecit, etsi essent longiores, & febrem haberent adiunctam, non tamen grauiter tulerunt. Cuius paulo superius causam diximus, quo'd humor his non ita erat ex putredine redditus malignus.

22 *Sola enim & Præ cæteris maxime, qui tum viguerunt, morbis, multos Tabes peremit.*

Huius causa est non ita dudum dicta, vbi corporis temperamentum in culpa poneremus, per quod morbis tabificis sunt correpti, febribusq; malignis: de quibus sub hæc sermonem habet.

23 *Infestabant illos plerosq; Hæc incõmoda, Febres horrificæ, continuæ, acutæ, omnino non intermittentes. Modus*
B *erat semitertianus, vno die leuiores, altero grauius iterum inuadentes. In summa, in dies acutiores euadebant.*

Plerosq; omnes tabidos, de quibus agebat, passionibus ait affectos fuisse, quas ipse deinde collegit. Atqui πάθηματα (id est passiones, nos affectus vertimus) omnes vocant Græci, quę in corporibus nostris fiunt præter naturam. Prę cęteris autem meminit, febres fuisse horrificas. Quod quidem significat, per ascensum & incrementũ, quod vocant, accessionis, horruisse diutissime ęgros. Neq; enim, quibus initio accessionis horrores incesserunt, isto appellauit nomine, sed quibus per totam prope accessionem produceretur symptoma horroris. Et fit bifariam, modo cum reduplicationes faciat intensio: modo hoc ipsum solum, inæqualem scilicet ascensum. Diuersitas in temporis consistit quantitate. Nam, breuibus si interuallis à sese sint mutuo motus horrifici dirempti, inæqualis dicitur & horrificus motus: Sin ampliora sint interualla, fit illud symptoma reduplicatio, & dicitur. Hæc fit præcipue in semitertianis, vt vocant, febribus: quocirca ternę plerunq;, & quaternæ sunt. Sed in commentationibus de febribus declarauimus, consistere semitertianam ex humore inæquali, qui partim amara bile, quæ acris est, partim pituita putrescente constat. Has itaque tum viguisse febres horrificas dicit ob antecedentem statum, vti supra dictum est. Continuas
C autem eas nominauit, significans eas ad integritatem non desinere, quod quidem ipsemet interpretatur his verbis /omnino non intermittentes./ Intermittentes enim illas febres proprie appellant, quæ à vigore integritatem quandam præstant: At quæ remissionem habent apertam, nunquam corpus tamen præstant integrum, acutas has & continuas vocat: quæ totum habẽt quidem circuitum, plurimum octonũm & quadragenũm horarum, quantum etiam tertiana: sed ad integritatem nec veniunt, & altero die mitiore alteram iterum afferunt accessionem: remissiorem illam quidem priore illa alterius circuitus, ac reduplicationibus carentem, cæterum quæ ægre incalescat & vix ad vigorẽ peruenìat. Est præterea illius proprium, circuitus, qui primum consequuntur, neq; inter sese æque acutos esse, neq; perinde ac primum, verum vsque ad totum morbi vigorem increscere in dies, intendiq;.

24 *Sudabant semper quidem, Sed non toto corpore. Multum Extremitates frigebant, vt vix calorem reciperent.*

Febrium malignarum esse hæc accidentia, in Præsagijs didicimus.

25 *Alui Turbatæ erant biliosis, paucis, meris, tenuibus, mordacibusq; : & Frequenter desidebant.*

D Excretiones ἀκράτους i. meras solet vocare planè biliosas: sin aũt mistus cum humiditate aquosa euacuetur talis humor, non iam merum appellat. Quin etiam hoc ipsum didicimus de meris excretionibus, ‖ quarum aperuit malignitatem in præsagijs, & de humoribus qui tenues sunt, omnes esse inconcoctos, & vt concoquantur, robustam desiderare naturam. Mordaces porrò erant haud iniuria, vt quæ biliosæ meręq; essent. Præterea earum erat mordacitatis comes assidue desidere. Quo factum est, vt ex hoc quoq; symptomate vires laborarent ægrotorum.

26 *Vrinæ Tenues, inconcoctæ, decolores, & paucæ: Aut Crassitudine præditæ, & paruo sedimẽto, nec probe subsidentes, sed cum crudo quodam intempestiuoq; sedimento.*

Et de vrinis didicimus, tenues, decolores, & paucas, {vel crassas, & paucas,} prauas esse: quemadmodum etiam crassas quidem, sed quod subsideat, aut omnino nihil, aut parum habentes: quod sanè ijs accidit, eo quo'd parum bene subsideant. Hoc iam ijs frequens febribus est, in quibus multus calor & flammeus feruorem accendit quendam crudorum crassorumq; humorum. Par igitur est in ijs aut prorsus non esse: aut esse id, vt Hippocrates dixit, crudum et inconcoctum. ‖ Cęterum de prauis sedimentis in præsagijs tractauit.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 211 sur 390

27 *Tussiebant, ac Pauca, cocta, coacta, paulatim, vix excreabant. Quos vero violentissime vrgebant, His minime concocta erant, sed perpetuo cruda spuebant.* E

In tabibus malignissimis, quibus proxima est mors, sputa ne paululum quidem cōcoquuntur: In alijs vero, quæ moderatæ sunt, & quæ in longius tempus extrahuntur, hac ipsa de causa cōmode concoquuntur humores in pulmone superflui, excreanturq; facile. Cęterum ij qui in pręsentia tabescerent, istorum habebant nihil. Nam aut semel inconcoctum expuebant: aut coctum quidē, paucum tamen, & quod paulatim vix excreabatur. ‖ At meminit in præsagijs huius sputi.

in Prog. cō. 2. t. 45. 4ª. 202. c

28 *Plerisq; horum Fauces assidue à primo dolebant, & cum Inflammatione rubebant. Destillationes paruæ, tenues, acres, statimq; liquescebant ac affligebantur.*

Simul vt symptomata, quæ ad tabescentium conspiciebantur fauces, prędixit, causam adscripsit his verbis /destillationes paruæ, acres/. Nam quia malignæ erant destillationes quę à capite manabant, dolebant fauces: q̃ vero ab ijs vellicarentur, ruborem & inflammationem habebant. Quia vero ipsa etiam calida erat destillatio, non erat mirum in Thaso, si prę cęteris tabescentibus, qui ita haberent, ad extremam deuenirent gracilitatem. F

29 *Cibos Quosuis perpetuo Fastidiebant.*

∴ Appellant Græci appetentia carentes, qui cibum non sumunt, ἄσιτος: qui vero oblatos fastidiunt, ἀποσίτους. Constat autem hoc fastidij symptoma tabidis accidisse, eo q̃ destillationis, quæ fauces & pulmonem infestabat, pars aliqua in ventrem deflueret.

30 *Non Sitiebant.*

∴ Non ex malignitate destillationum, quas appellauit ipse acres, hoc tabescētibus symptoma accidit. Quo factum est, quantum equidem iudico, †vt cum fuisse illas Hippocrates nouas et absurdas indicare vellet, ascripserit /non sitiebant/. Est.n. maximæ signum malignitatis, vbi calida & adurente febre, aut fluxione delabente in ventriculum acri, non sitiant. Atq; hoc symptoma, partis virtutem sentientem, deperditam indicat & extinctam, siquidem particulę affectus nō sentit.

† *Clarius. vt cum rei nouitatē (hoc est τὸ παράδοξον) indicare uellet Hippocrates, ascripserit. Vide huc modū loquēdi in libro de comate cap. 2.*

31 *Plerisq; circa mortem Delirabant. Sed de Tabidis hactenus.*

At ne hoc quidem accidere alijs tabescentibus consueuit, sed quæ erat febrium tum vigentium G malignitas, huius status morbos comitabatur.

32 *At vero Aestate iam & Autumno Febres multæ, continuæ, non vehementes, diu quidem tenebant ægrotos, qui cætera minus incommode habebant.*

Nam ante etiam retulit, vnam fuisse tabem exitialem, nosq; adiunximus causam. Ergo conueniunt cum illis, tum quæ hic agit, tum quæ ijs subdit, vbi sic ait.

33 *Plurimis erat Aluus turbata sine molestia tamen, & propè nihil offendebat. Vrina item Plurimis boni quidem coloris erat, & pura, sed tenuis, & post tempus circa iudicationem concocta.*

* Et reliqua, quæ de vrinis in medium attulit. Nam, vt quæ de tabidis nuper recensuit, erāt maligna, ita quæ nunc dicuntur, admodum sunt moderata.

34 *Non valde Tussiebant: neq; Difficultatem, quæ tussi excreabantur, præbebant: Nec solum Cibum non fastidiebant, Sed etiam valde licebat offerre.*

Eorum, qui hunc librum sunt interpretati, maxima pars, hoc eum loco ad tabescentes autumāt H transiisse. Ego vero adhuc de cæteris censeo, de quibus disputat, febribus hunc haberi sermonem. Quî enim, cum antea de tabescentibus dixit eos perpetuo quosuis cibos fastidiuisse, hic iam dicat /nec cibos solum non fastidiebant, sed etiam valde licebat offerre? Cur ergo hoc loco scripsit/ nō valde tussiebant? Nempe hoc est, quod istos adduxit in eam opinionem, vt hæc existimarent dici de ipsis tabescentibus. Ego sic statuo, cum etiamnum de alijs febribus fierent verba, ascriptum illud esse. Infestantur enim tussi, quæ incidit ratione symptomatis: non tamen tabidi omnino sunt hi. Quare nihil habet admirationis, simul & cœpisse Thasios quosdam febricitare in ante dicto statu: & quia erat id temporis ipsum caput repletum, accedente ad statum febre, tussi esse molestatos. Sed nec erat hoc illis nimium molestum symptoma: nec quę per tussim reijciebantur, negocium præbebant, neq; enim hi tabescebant.

35 *In summa, qui Tabescebant, Leuiuscule ægrotabant, non more tabescentium, à febribus horrificis parum exudantes, aliàs alij, vt quos inuaderent febres erraticæ: & in summa, quos nunquam febres relinquerent, sed inuaderent more febris, tertianæ naturam referentis.*

Hoc

A Hoc rursus capite precedenti annexo, multo magis adducti sunt interpretes quidam superiorem etiam orationem de ipsis tabescentibus habitam. Verum nulla ratione ad eos referri illam potuisse, planum est factum, cum ostendi fastidiosos ab eo vocatos esse tabescentes, non fastidiosos, hos. Sequens oratio, quæ nunc nobis proposita est, duobus modis exponi potest. Primo, vt hoc modo dicamus. Sed faciam vt reperam superiorem orationem, ac mox huic aptem, vna ei syllaba, quò euadat clarior, interserta. Non valde tussiebant: neque difficultatem, quæ tussi excreabantur, præbebant: nec solum cibum non fastidiebant, sed etiam valde licebat offerre. Nam in summa; qui tabescebant, leuiuscule ægrotabant, non more tabescentium. Verisimile est autem hoc pacto illum dixisse de ijs, qui alio modo febricitarent, scribentem commune symptoma morborum habentium comites tusses, & nõ ipsorum tabescentium. Nam videtur sermonem de tabescentibus habitũ, retractasse, vt in memoriam reduceret differre hosce ęgros, de quibus nunc ãgit, ab superioribus illis tabidis. Etenim eadem illa hic commemorat iterum symptomata, quæ nuper retulerat. Atque hanc quidem vnam afferas cãusam hoc loco sermonis de tabescentibus repetiti.

Altera est, quam sæpe & multis in libris accidere scimus. Siquidem cum interdum super eadem re dupliciter scribamus, vt sit altera scriptura in cõtextu, altera in alterutro margine, quò per ociũ B expẽdamus & iudicium faciamus de altera, qui primus descripsit librum, vtranque scripsit: quod deinde, quia admissum nõ animaduertimus, nec emendauimus erratum, postquam in multorum manus venit, mansit incorrectum.

* παραμυθειαν. i. consolationẽ, seu excusationem.

36 *Iudicabantur autem, Quibus inter hos breuissimi essent, circa vigesimum diem, Plurimis circa quadragesimum, Multis circa octogesimum. Non nullos ne sic quidem, sed erratice & citra iudicationem, deserebant: Quorum plurimi non diu à febre intermissi repetebantur, atque hi à recidiua ijsdem circuitibus iudicabantur: Multis vero sic producebantur, vti sub hyemem languerent.*

At qui erãt isti, quorum ait iudicatum esse morbum ad vigesimum diem? Nempe reliqui ęgroti, de quibus faciebat verba, vt ego sentio, non tabescentes: cui assentiuntur, quæ consequuntur omnia. Etenim quibusdam de illis ad octogesimum diem ait esse extractum morbum: atque alios erratice & citra iudicationem deseruisse: & ad hos ipsos plurimos redijsse, quas quidem febrium recidiuas ijsdem iterum circuitibus iudicatas fuisse: ac non paucis horum in hyemem morbum esse protractũ. Hæc sanè omnia cum superius dictis planè conueniunt, vbi dixit: At vero æstate iam, C & autumno, febres multæ, continuæ, non vehementes, diu quidem tenebant ægrotos: qui cætera minus incommode habebant. Hæc cum ijs symptomatibus congruunt, quę hoc loco ille recenset: quæ vero de tabescentibus adduxit, non assentiuntur: quod perspicies, si tecum partem eorum, quę de his tradidit, animo reuolueris, cum ait /interierunt celerius, quàm talibus esset consuetum/ quod ab eo de tabidis pronunciatur, quos ait esse celerius mortuos. At de ijs, qui aliter laborarent, statim post hæc in hunc modum scribit: Nam alios quidem & diuturniores & cum febre coniunctos facile ferebant, nec moriebantur: de quibus iam scribemus. Hæc igitur ijs concinũt, quæ proposito nunc nobis sermone de febricitantibus per autumnum & hyemem disputantur. Immo vero, quò d prædixit /de quibus iam scribemus/ alium autem, si à præsente de ijs habito sermone discesserimus, ab eo scriptum de ijs producere nullum queamus, necessitas exprimit, de ijs qui alio morbo, non tabifico, affecti fuerant, totum hunc habuisse Hippocratem sermonem.

37 *Inter Omnes, quorum fecimus mentionem in hac tempestate, solis Tabidis lethalia acciderunt: † Febricitantibus alia febre, nequaquam.*

† *Al. quãdoquidẽ aliis omnibus tolerabilis ter: nec lethalia in alys febribus euenerunt.*

D Eorum, quæ de primo statu ille fecit, postrema sunt hæc verba: quæ nihil præcipiunt amplius, sed tantum ante dicta in summam colligunt: quod facere ille frequenter solet.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 213 sur 390

GALENI IN LIBRVM PRIMVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARIVS SECVNDVS

ARGVMENTVM

Duæ describuntur Tempestates, Altera humida frigida, aquilonia & procellosa: Altera frigida sicca, & secundum partem inæqualis.

Vperiore volumine de mutua anni temporum cõuersione dictum est. Expolitum est præterea vniuscuiusque temperamentum natiuum: tum autem principij eorum, item ac finis, stata dies. Itaque velut in memoria illis habitis, vbicunq; præsens sermo interpretem requirat, exponam, comparans me non ad prorsus imperitos tantum, neque solum ad eos, qui multum profecerunt: nam omnibus erit is sermo mediocriter accommodatus. Ex alijs vero, is qui extreme rudibus conuenit, doctis propter longitudinem stomachum faciet: qui vero his aptus erit, indoctis sit obscurus. Sed non debent in huiuscemodi commentariorum lectione acquiescere: verum accipere aliud ab alio atque alio, latius sæpe eadem poterunt, itaq; si attendere animum velint, aliquid addiscere boni. F

TEMPESTAS SECVNDA

1 *IN Thaso ante Autumnum Frigora non secũdum tempus, sed repente, spirante multum Aquilone & Austro, humida, præerumpentia.*

Autumnum dixi incipere ab exortu Arcturi, qui antecedit æquinoctium autumnale. Eo tempore inquit, antea q̃ oportebat, magna fuisse frigora. Nam hoc illi /non secundum tempus & præerumpentia/ significat. Atq; /nõ secũdum tempus/ anticipasse tantum indicat: /prerumpentia/ autem, etiam cum pluuijs largis ea fuisse coniuncta.

2 *Hæc autem Durabant vsq; ad Vergiliarum occasum, & sub Vergilijs.* G

Vergiliarum occasum finire autumnum, antea diximus: Præterea etiam duos esse menses ab Arcturo ad Vergilias: Atq; vnam esse significationem in aere ab arcturo, duas à Vergilijs: alterã quando autumno hyems committitur, cum in fine sit: alteram, quando ver estati. Arcturi autem mentionem non nisi solius ortus facere Hippocrates solet, quandoquidem sub eo incipit autumnus, æstas terminatur. Diximus autem iam superius, de totius anni in quatuor partes diuisione, & de diuisione in septem: Et æstatem Vergiliarum & Arcturi ortu circunscribi: atque hanc esse diuisionis in septem totius anni quandam portionem, cum in duas secatur partes æstas, in tres hyems. Dictum etiam est, πλειάδα numero singulari græce dicas, an πλειάδας plurali (quas nos Vergilias appellamus) nihil interesse.

3 *Hyems Aquilonia.*

A Vergilijs, Hyemis meminit, Autumni esse Vergilias terminum clare innuens. Itaque quæ Hyems illa fuerit, differentem eum attente audiamus.

4 *Imbres erant multi, largi, magni: Niues: missa Suda plurima. Atque hæc habebat omnia, Frigora vero non admodum erãt intempestiua. Iam uero post Brumale solstitium, et vbi Fauonius spirare cœpit, Aspera erat extrema hyems, Aquilo multum spirabat, Ningebat, Pluebat multum & continenter, Cœlum procellosum atq; nubilum. Quæ durauerunt, nec remissa sunt ad Aequinoctium vsque. Ver autem frigidum, aquilonium, pluuiosum, nubilosumq;. Aestas non admodum fuit feruens, Etesiæ perpetuo spirarunt. Mox circa Arcturum spirante Aquilone permultum Pluebat.* H

Multas fieri pluuias dicimus aliquo tempore propter diuturnitatem, licet non largæ tum decidant. Appellamus etiam multas, si vel breui tempore incessant largæ: quæ quidem & magnæ appellantur. Verum vbi quis continenter pluuias ait largas fuisse & magnas, vt Hippocrates scripsit, Largas intelligamus, repentinas, vehementes, & breues: Magnas vero, neq; repentinas, neque breues omnino, nec etiam diuturnas. Sed, quo omnia clariora euadant, nihil causæ est, quin paulo vtamur narratione prolixiore. Fiat igitur subito admodum multa pluuia horas tres aut quatuor, deinde mox cesset, largam hanc appellabimus: Alia vero paulatim incipiat, paulatim item increscat, atque ita fiat totum diem & noctem: deinde à vigore, detrahatur paulatim de eius abundantia non nihil sequenti toto die, postea consistat: eiusmodi pluuiam non largam, cæterum

A terum magnam vocabimus. Ergo, quam narrat, hyems modo largas pluuias habuit, modo magnas per interualla, atque interea non raro erat sudum: quippe hoc significat, quod est ab eo scriptum μιξαίθρια τὰ πλεῖστα. Preterea hac hyeme niues ait fuisse, nec adscripsit, nec multas, nec paucas, vt quæ neutrum admodũ obtinerent, sed quę magis consuetudini vrbis responderent: ideoq; ipse adiecit: Et frigora non admodum erant intempestiua. Et reliqua, quæ sequuntur, omnia frigidam fuisse & humidam eam hyemem testantur, ac pro eo naturaliter solam ipsam habuisse, atque adeo plus æquo fuisse humidam. Iam etiam ver pluuiosum, algidum, & aquilonium fuisse dicit, præterea nubilosum: Æstatem vero quodam modo moderatam: Post hæc omnia, circa Arcturum, spirante non nihil Aquilone, multum pluisse. Sub hæc totius tempestatis summam in oratione profert: Cum totus fuisset humidus annus, & frigidus, & aquilonius. Cœlum procellosum, nubilosumq;. Cœlum more vulgi appellauit aerem, qui supra nos est vsq; ad nubium regionem: illud vero quod appellant astronomi pariter ac philosophi Cœlum, à Lunæ regionibus incipit. Procellas autem (græce λέλαπας) ventos repentinos & vehementes vocamus, præcipue cum coniuncti sint cum pluuia larga.

procellæ

5 B *Cum Totus fuisset humidus Annus, & frigidus, & aquilonius, per Hyemem ferè commode habebant: At sub Ver multi, adeoq; plurimi laborabant.*

Demonstrauimus ante institutum esse Hippocratis, ibi incipere narrare tempestates, quæ aeri acciderũt, vbi primum de naturali deflexerit temperamento. Neq; id ab re facit, qui cum ambientis nos aeris intemperie vulgarium morborum instituit genera coniũgere. Quando igitur est ab autumno exorsus, †vtique eum præcedit æstas, illiq; succedit, quod ipsi præit. Autumnus igitur frigidus & humidus, corpora, quantum ad anni tempora pertinet, secundum naturam habentia excipiens, tantum aberat, vt mali attulerit quicquam, vt fortasse etiam quibusdam corporibus magno adiumento fuerit, quæ temperamentis calidioribus & siccioribus æstate à iusta temperatura deflectere solent. Itaque his instar fuit medicinæ autumnus, frigidum habens & humidum statum. Quinimmo ne hyeme quidem vulgabatur morbus explicatione dignus. Nam hoc innuit, cum dicit / per hyemem ferè cõmode habebant / erat enim humidior quidem hyems, at frigidior nihilo, quàm eius postulabat natura: quocirca agens de eius statu dixit / frigora vero non admodum erant intempestiua. Porrò ibi primum morbos emergere oportebat, vbi plurimum aer degeneraret, cum dicat / ver autem frigidum, aquilonium, pluuiosum, nubilosumq;. Nam decet ver C temperatum non frigidum esse, sicut nec nubilosum aut pluuiosum. Veris autem initium esse æquinoctium, quod hyemem sequitur, superiore commentario exposuimus, atque adeo ipse hoc sermone Hippocrates dilucide ostendit: qui cum dixisset, extremam hyemem fuisse asperam: ac deinde adiecisset / quæ durauerunt, nec remissa sunt ad æquinoctium vsque / postea ascripsit / ver autem frigidum, aquilonium, pluuiosum, nubilosumq;. Age iam videamus qui hoc sunt cœlum comitati morbi.

† Forte vtiq; & æstas q̃ autumnum, & ver q̃d æstatẽ p̃cessit, suam ipsorum naturam seruauerunt.

6 *Primum igitur cœperunt Lippitudines manantes, dolorificæ, humidæ, inconcoctæ: Lemiæ paruæ, ægre multis erumpentes, plurimis redibant: Tandem sub Autumnum recesserunt.*

Quam ob rem vere morbi vulgares generari cœperint, supra est dictum. Cur autem lippitudines præ cæteris viguerint morbis, si eius statum memoria teneas, cognoscas: fuisse enim dicit frigidius, aquilonium, pluuium, & nubilosum. Si quidem igitur à ventis tantum oculi fuissent verberati, citra fluxionem eos lippitudines arripuissent: quia vero multa erant coniuncti humiditate aquilonij venti, recte sanè manasse ait lippitudines, hoc est fuisse humidas, vt ab humido generatas statu. Dolorificæ erant vtrobique, & vbi cum fluxione constarent, & absque fluxione, D propter frigoris diuturnitatem, cui profecto nihil ad dolorem oculis inducendum deest. Nunc vero auctos dolores esse par est, quando frigus oculorum cum eorum fluxione coniunctum esset. At inconcoctæ erant, & longo tempore durabant, tum propter humiditatem, tum frigus: siquidem maturationem fluxiones, cum ab insito calore superantur, consequuntur. Atqui minore superantur negocio, vbi paucus sit humor, & minus frigidus: cum autem multus est & frigidus, difficulter concoquuntur. Iam vero naturalis animantium calor si sit validus, humores earum superfluos celerius concoquit: sin imbecillus, vix longiore interuallo superior euadit, & vincere humores valet. Quo magis, si qui fuerint curati, de integro inciderunt in illas: nam debilitatos quidem lippitudinibus oculos frigidus aer, aquilonius, & pluuius, nubilosusq; iure lædebat. Huiuscemodi lippitudinibus lemia ferè obuenit parua, ægre ob densitatem tunicarum, quã ex frigore contraxerunt aeris, erumpens. Quare toto vere necessario oculi deteriores euadebant: æstate vero, quam comparauerant, scirrhosa affectio ad concoctionem pedetentim deducebatur: siquidem non potuerunt, qui longo tempore collecti sunt morbi, iiq; præcipue ab algoribus & humiditatibus, statim depelli. Merito itaque dixit Hippocrates oculorum incommoda esse autumno penitus sublata.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 215 sur 390

7 † in quibusdã codicibus additur ὑδατώδεις idest aquosæ.

Æstate iam & Autumno Lienteriæ, & Dysenteriæ, Tenesmi, Alui fluxiones biliosæ, tenues, multæ, crudæ, & mordaces: non nullis etiam aquosæ. Multis præterea Offusiones dolorificæ, biliosæ, †ramentosæ, purulentæ. E

Non hi tantum morbi Thasios, et symptomata tentabant, sed etiam alia, de q̃bus posthac aget: nam varie admodum ægrotabant, quòd in diuersos incidissent morbos. Quare communem rationem, quæ ad id conducit, quo non omnes, qui in ea fuerunt tempestate, ægrotarent, primo loco exponam: deinde ad singulos morbos descendam. Attendes omnibus in statibus ætatem & naturam cuiusque hominis, vt sit ad statum appositus: nam vel facile vel difficulter illi cedentem, vel modice ad illum comparatum inuenies eum. Mox genus vitæ applicabis, atque salubrem victus rationem vniuersam statui ipsi aduersariam. Atque, vt vel facile vel ægre corpus externis causis sit inferius, aut similis aut dissimilis ratio temperamenti in causa est, vt est sæpenumero dictum. Cum enim constet sanitas ex symmetria quatuor elementorum (siue qualitates, siue facultates velis appellare) humiditatis, siccitatis, caloris, & frigoris: quædam corpora, naturæ, & ętates intemperata sunt: quibus quidem similes tempestates sunt insalubres, & contrariæ ijs proficiunt. Temperatis corporibus salubres sunt temperati status, intemperatiq; noxij. Sed vt nullus est intemperatus status commodus temperatis, ita nec nocuus perinde vt intemperatis. Etenim status magnopere humidi & frigidi, corpora maxime lædunt intemperata humiditate & algore: Itidem humidi & calidi status temperamenta humida & calida offendunt: Eadem ratione calidi & sicci, similia. Quæ enim corpora iam prope sunt, vt tali morbo ægrotent, ex propria intemperie coarguuntur. Quæ vero contra sunt, ac aer, temperata, cum nullam iniuriam accipiunt, tum vero multo efficiuntur meliora, cum ab excessu vindicentur: Contraria enim contrariorum remedia sunt. Proinde calidis & siccis temperamentis humida tempestas & frigida, pro eo quatenus ad contrarium cogit, atque ita efficit temperamenti mediocritatem, commodo potius quàm nocumento est. Atque id erat causæ, quo minus ægrotarent omnes in statibus intemperatis. Quod qui cognoscat, applicando victu contrario, corporibus sanitatem tuebitur. Nam humidus & frigidus si sit aer, calefacienda corpora sunt, maxime frigidiora & humidiora: quare exercitationes plurimæ his prosunt, & vinum modicum, quod calidiore sit natura atque aquam ferre possit, tum cibi calfacientes. Atque etiam vniuscuiusque quantitatem cum ex corporis, tum ex cœli cognoscemus temperamento, si quatenus de optimo temperamento diuerterit alterutrũ, consideremus. Nam pro diuerticuli magnitudine, victus est etiam mutanda quantitas: vt quod longissime discesserit ab optima temperatura corpus ad humiditatem & frigus, hoc plurimum G nos in hoc statu & exiccabimus & calefaciemus: quòd si mediocriter ad id, absurdum sit omnino huic idem facere, sed portione. Itaque siccis & calidis corporibus multo minus victus adhibendus est vehementer calidus & siccus, nam id sua sponte obtinent. Hoc autem duntaxat obseruandum est, quatenus aer deflexerit à iusta temperamenti mediocritate: Qui si parum, omnino non est committendum nobis, vt mediocrem victus rationem corporibus calidis & siccis immutemus: sin amplius, fat erit mediocriter mutasse. Hæc quisquis perspexerit, generandi morbi cuiusque in quacunque tempestate causas obseruabit. Quintus vero, dum it inficias cum Empiricis, non posse eorum, qui sic existunt, affectuum cognosci causas, refert autem eas ad vnam experientiam, conuenientium inuẽtione præsidiorum deficitur: etsi vel ob id ipsum generatio morborum vulgarium sit cognitu vtilis. Itaque præsens cœlum inspiciamus, ac primo repetamus.

Fuit hoc, vti significauit Hippocrates, humidum & frigidum, ab autumno ingressum: quę causa fuit, vt ipso in autumno & hyeme proxima, haberent Thasii mediocriter. Sed vere quando hoc etiam frigidum fuit & humidum, omnium primi oculi laborarunt, quòd non solum esset aer humidus & frigidus, sed & antea fuisset procellosus. Oculos ergo cum frigidi ferirent venti, non mirum sanè erat, si ante partes corporis cæteras laborarent, pro natura causæ efficientis. Itaque H non temere fluxiones eos humidæ & frigidæ corripuerunt. At vero quia non deuenit ad extremam status humiditatem, idcirco nullus aliorum affectuum quisquam, qui dominante tali statu in aere apparere solent, est consecutus, apoplexias dico, conuulsiones, palpitationes, tetanos, peripneumonias, lateris dolores. Verum postea, humoribus iam ob nimiam in corpore moram putrescentibus, morbi cum corruptione plethorici prouenerunt. Etenim frigidæ causæ cutem constipantes, humores prohibent digestione: tum autem humiditas aeris non modo non remouet à corpore quicquam, sed adijcit. Quæ cum vnà in hac tempestate ambo fuissent, superfluitas est in ægrotantium corporibus congesta non eadem omnibus. Nam quibus erat in corpore excrementum biliosum, hoc non digestum, creauit affectum biliosum: quibus pituitosum, aut melancholicum, aut sanguineum, continuo humoris erat non euacuati affectus similis. Atqui cum tale excrementum corrumpi in corpore & putrescere solet, alios in alios incidere morbos cõsonum erat. Cui accedebat non omnium corporis partium similis status: quippe huic infirmius iecur erat, illi lien, alij venter, non nulli intestinum, alij aliud. Quare cum ex validioribus excrementum partes exciperent imbecilliores, consequebatur pro natura membrorum ex Thasiis alium

aliter

A aliter laborare. Vnde dysenteriæ, tenesmi, fluxiones alui, lienteriæ, fluẽtibus supfluitatibus in intestina extiterunt: vrinæ difficultates, in vesicam deflectentibus: vomitiones, ad os ventriculi peruenientibus. Cæterum per aeris frigus hæc quidem intrò in corpus irruperunt. Æstate vero corporum temperamentis calidioribus, & internas partes robustiores obtinentibus, sudores par erat citos esse: atque hoc quibusdam citra febres accidisse, cum haud satis computruisset superfluitas: non nullis etiam cum febre. Iam etiam temporis progressu variæ febrium formæ extiterunt: nam & putrescentium erat diuersitas humorum. Nec enim ab aere erant generati, cæterum coaceruati, scilicet quòd frigidus esset, non calidus status: vt, cum sua ipsius ratione corpus excalfacit Canis ortus, semper solent vigere febres ardentes. At nunc quidem non ab ipso statu istud præcipue accidit, immo vero quia constipatio intercedebat cutis. Habes malorum compendium, quæ in præsentia vulgabantur. Nunc ad singula conuertar, simulq; verba Hippocratis, sicubi obscuriora sint, interpretabor.

8 *Stranguriosæ non nephriticæ, sed his Alia pro alijs.*

Et per sedem excretiones fiunt prauæ sæpius, cum liber quidem ab affectu venter sit, per eum
B vero purgetur totum corpus, aut abscessus in illo sit ab effluxione aliqua. Nam vult Hippocrates ipse non solum decumbendo, sed etiam effluendo fieri abscessum. Ita etiam per renes non nunquam & vesicam, nullo illos laborantes suo affectu, repurgatur totum corpus: quemadmodum in hoc accidit statu. Quam ob rem in progressu sermonis dicit ad verbum: Solum vero bonum maximum'que inter signa quæ fiebant, quod'que multos maximis periculis liberauit, hoc fuit, quibus ad stranguriam diuerterent, & in hoc abscessus fierent. Atque id ipsum est, quod hic commemorat /non nephriticæ quidem, sed his alia pro alijs/ etenim totius corporis excrementa in renes & vesicam defluxerunt: atque ita excretiones sunt nephriticis excretionibus assimiles consecutæ. Abscessus 1. Epid. sect. 1°.

9 *Vomitiones pituitosæ, biliosæ, & Ciborum inconcoctorum Reiectiones.*

Ex humorum exuperantia, quæ intrò vergebat, quod ad sedem defluxit, fluores alui, tenesmos, dysenteriam, lienteriamq; cõcitauit: Aliud excretionem per renes & vesicam habuit. Itidem iam superfluitas in supremum fluxit ventrem: ac innatans per vomitiones est reiecta, ita vt naturis pituitosis pituitosa esset vomitio, biliosis biliosa. Est enim dictum, congesta per statũ superflua fuis-
C se, à se inuicem qualitatibus pro naturis corporum distincta. Neque certe mirum, si inconcoctos cibos vomitione reiicerent, humoribus in ventrem pituitosis & biliosis confluentibus.

10 *Sudores.*

Quibus, inquam, multum per cutem effluxit, id temporis valebat excrementum huc reiicere natura, itaq; sudarunt hi.

11 *Omnibus vndequaq; multus Plados, (id est nimia humiditas.)*

Superfluam humiditatem πλάδον vocare solet. Cum igitur aliis aliter, ac quibusdam multifariam collecti longo tempore humores euacuarentur, ob id merito dicit: Omnibus vndequaq; nimia humiditas.

12 *Multis Hæc accidebant Rectis, & febre liberis: Multis vero Febricitantibus, De quibus iam scribemus.*

Quibus coaceruata abundantia, aut quid biliosum, facillime putrescens, in febrilem conuersum iam putredinem fuerat, hi sunt statim febre correpti: quidam vero non decubuerunt, aut non
D prius in febres inciderunt.

13 *Quibus autem, Quæ ante dicta sunt, cum dolore acciderunt, Autumno iam & sub Hyemem Tabidi fiebant.*

De altero scilicet autumno loquitur, hyeme'que altera: quandoquidem de priore supra dixit in hunc modum: Per hyemem ferè commode habebant: at ante ver multi, adeo'que plurimi laborabant. Deinde iis, quæ vere acciderunt, commemoratis, mox æstatis meminit: à qua alterius autumni, de quo in fine totius tempestatis dixerat, Statim vero circa Arcturum cum Aquilone permultæ pluuiæ. At quos tabidos dixerit, parum cõstat. Nam solet eos, quorum quocunq; ex-
Tabes tenuantur modo & tabescunt corpora, illo vocare nomine, nedum eos, quibus ob pulmonis exulcerationem totum liquescit corpus. Et sic hoc loco, tabidos accipi ab eo est verisimile, quorum attenuaretur quocunq; modo corpus, nullo certe de pulmonis morbis verbo prius facto. Nam cum neq; sanguinem ex eo prædixit esse reiectum, neq; fuisse peripneumoniam, neq; in viscus hoc destillationem inuasisse, quæ causa sit verisimilis cur existimes tabidos euasisse dicere eum ægros in præsentia ex pulmonis vitio. Veruntamen potuit certe, vt ad ventrem et renes superfluitatis peruenit ex toto corpore portio, & in membra spiritus item decumbere.

Febres

14 *Febres Continuæ.* E

Quod, ſub hyemem, inter nouiſſimam orationem eſt & hanc dictum, alij illi, alij huic aſſignãt. Ego vero totum ſermonem eſſe ſtatuo hunc: Et autumno iam tabidi fiebant aliqui, ſimiliter hyeme. Iam vero etiam continuæ febres, & autumno viguerunt, & hyeme. At conſtat alterius illum hyemis non conſcripſiſſe ſtatum, vt quæ proprium hyemis temperamentum conſeruaſſet. Itaque didicimus, quibuſdam temporibus anni per accidens prouenire morbos, quæ nihil ipſa affecta, offenſiones exceperunt priorum.

15 *Et eorum paucis Ardentes.*

Non propria tempeſtatis ratione ardentes inciderunt febres, ſed per accidens, vt ſupra commemorauimus, quę acciderunt. Quia impedita totius euaporatione corporis, illa quæ naturæ cuique prouenire excrementa ſolent, vacuatione prohibita, peculiares ſibi morbos excitauerunt. Nã qui erant magnopere biliosi, hi quod naturę illi erat ſolenne, in ardentem febrem inciderunt. Quo fit, vt poſtea de his dicat: Ardentes vero febres quàm pauciſſimos corripuerunt, & minime ex ægris hi laborauerunt. Neq; enim calidus has, & torridus, ſqualidusq; generauerat ſtatus: multæ enim viguiſſent, & in multis, ſimulq; cum magnis doloribus. F

16 *Diurnæ, Nocturnæ, Semitertianæ, Tertianæ ſynceræ, Quartanæ, Errantes. Singulæ autem ex iam deſcriptis febribus multos arripuerunt: Ardentes vero pauciſſimos, & minime ex ægris hi laborauerunt.*

Qua de re omni contigerit febrium generi in prædicto ſtatu exiſtere, ante dictum eſt. At dictio /ſyncerę/ quę inter tertianam & quartanam eſt polita, vtriq; videtur tribuenda.

17 *Nec Sanguis de Naribus, niſi paucis, & admodum paucis erupit: Nec delirabant: & Alia cuncta erant leuia.* Al. 4. f. 1. 11. c. 42. 4248

Habet hoc Hippocrates, vt obiter vtilia præcepta doceat. Nam peculiaria morborum ſymptomata, quæ tum non fuerunt, hoc ſolet interpretari modo, ex eo quod non acciderunt in præſentia, frequentia ea vt eſſe doceat. Nam in germanis, vt ita dicã, ardentibus febribus, quia ob caloris copiam humores ad caput attolluntur, ſanguinis fiunt eruptiones, & delirant. Nunc vero, cùm vera non eſſet ardens febris, optimo iure ſymptomata non habuit propria febrium ardentium.

† *in ſeptemdecim diebus, cũ intermittentibus.*

18 *Iudicabantur his pleriſq; ſtato admodum ordine, † ac Intermittebant ſeptemdecim dies.* G

Iam hoc quoq; ardentium febrium eſt illius ſtatus proprium, non commune cum alijs, quas vocant germanas. Illæ enim vt febres habent vehementes, ita ſiti etiam, & vigilijs, moleſtia, ac non nunquam conturbatione mentis vexant. Quia vero tam ſunt acutæ, ideo etiã celeriter decernunt. At febris ardens, quæ in præſenti vulgabatur, vt mediocriter acuta erat, ac à doloriſicis remota omnibus ſymptomatibus, ſic nec certum habebat iudicium, ſed quaſi medię ſortis, vt à repetitione iterum iudicaretur. Nam cum dicat / † ac intermittebant / præiudicatam quidem fuiſſe imperfecte, verum à repetitione iudicatam iterum oſtendit.

† *cum intermittentibus.*

19 *Nullumq; tunc Febre ardente vidi Mortuum, neq; in Phrenitim incidiſſe.*

Nullus hac febre ardente perijt, q̃ eſſet moderata: cuius eſt ante dicta cauſa. Phrenitis vero non viguit, quia cum totus eſſet ſtatus frigidus, non replebatur ijs caput. Oſtenſum autem eſt conſtitui phrenitidas, vbi cerebri calfiunt regiones.

20 *Tertianæ vero febres Numeroſiores erant Ardentibus, grauioresq; : Stato tamẽ ordine à prima acceſſione in omnibus his Quaternos circuitus habebant, in Septem autem abſolute iudicabantur, Nullaq; harũ reciduam habuit.* H

In commentarijs de differentijs febrium, et de iudicijs, cum alia tum hoc declarauimus, propter flauæ bilis exuperantiam febres & ardentes & tertianas oriri: atque hoc conuenire inter illas: locis vero, in quibus ſuperfluus contrahitur humor, diſtare. Etenim ſi ardentes febres ſint, in venis abundat, præcipue iecinoris & ventris: Tertianæ fiunt, cum in totius corporis carnibus dominetur bilis flaua. Proinde ſpiraculis impeditis eorum, qui natura biliosa ſunt, quantum bilis in carnoſo congeſtum genere ante vacuabatur, in hoc ſtatu non vacuatum, tertianas generauit ardentibus frequentiores. Nam hæ quidem non perinde trahunt originem ex biliosis retentis excrementis, ſed calore in vaſis & viſceribus aucto ab inflammato ſtatu præter modum calido: quo modo in ijs qui ſe plus ſatis exercitauerunt, fit, aut in magnopere ſollicitis, aut qui multum apricati ſunt, vel cibis ſunt adurentibus vſi liberalius, vel qui de his plurima vel omnia fecerunt & paſſi ſunt. Verum præſens non erat nimium calidus ſtatus, quo minus corripuerunt multos febres ardentes, quin potius admodum bilioſos, atq; hos moderatiſſimæ: ac hos ipſos magis etiam febres tertianę tentauerũt, q̃ priſtini impediti effluxus erant bilioſorum excrementorum. Quocirca merito acciderunt illis hoc grauiores q̃ ardentes, quo germaniores erant, & iudicia habuerunt ſua.

Quartanæ

21 A *Quartanæ vero Multis ab initio ordine quartanæ cœperunt. Quibusdam nec ijs paucis, Ex alijs febribus & morbis Abscessus in quartanas fiebant. Atq; Diu hos, vt solent, atq; adeo diutius Tenuerunt.*

At ne hæ quidem ob statum per se ortæ sunt: sed, quia melancholicis naturis non vacuabatur atræ bilis affluentia, contigit in eiusmodi eos incidere morbos. Longius autem produci accidit ob humidum & frigidum statum, in quo omnes causæ quàm diutissime in corpore manent sine concoctione ac sine digestione. Tu vero fac memineris, vt hic vsurpetur rursus hoc nomẽ ab Hippocrate, cum dicat Abscessus in quartanas factos esse. Videtur nõ tantum abscessus quosdam per effluxionem appellare, verum etiam cum alius transit morbus in alium.

22 *Quotidianæ vero Nocturnæ ac Errantes multæ, Multos diu exercitauerunt, tam Rectos quàm Decumbentes.*

Hæ cum non modo ex humorum copia, sed temperamento etiam status prouenirent, non mirum si multæ, & multos detinuerunt. Siquidem status humidus & frigidus, vt hyems, pituitosum generat humorem: ex quo generari quotidianas docuimus febres. Errantes diuersorum humorum soboles esse ostensæ sunt. Nec quicquam habet admirationis, si hæ febres longæ fuerint, vbi
B status humidus esset frigidusq; & eo magis concoctione prohiberet humores: quæ alioqui propter frigus diuturnæ atq; concoctu difficiles essent.

23 *Horum Plurimos Febres sub Vergilias & in Hyemem vsq; comitabantur.*

Constat non harum eum meminisse, quæ in hoc erant statu, Vergiliarum, sed earum quæ post alterum statum in secundo erant anno, vti supra diximus. Nam scripsit in fine illius status: Mox circa Arcturum cum Aquilone permultæ pluuię. Ac loquitur postea, quasi ad naturalem iam statum ordo sit temporum anni reuersus, tum reliquum totum quod excepit Arcturum, tum quod hyemem. Quo factum est, vt quæcunq; essent prioris reliquiæ status, concoctæ sint autumno, & hyeme nullus iam Thasijs reliquus esset morbus.

24 *Multos Conuulsiones, & maxime Pueros, ab initio tentabant, & Febricitabant, febribusq; Conuulsiones succedebant. Erant hæc Plerisq; Diuturniora & innocua, Præter eos, quibus etiam alia cuncta pernicialia essent.*

Conuulsiones fiebant, quod frigidus esset humidusq; status. Pueri autem propter neruosi generis infirmitatem, conuulsionibus sunt opportunissimi: quo facilius etiam paruis de occasio-
C nibus hoc ijs mali accidit, minusq; est periculosum. At dicit à primo statim quosdam conuulsionibus fuisse affectos: aliquos vero vbi præcessisset febris, vtcunq; scilicet ad alterutrum comparati illi essent, qui conuulsionibus & febre arripiebantur. Nam ad quod quisque erat paratior, hoc prius inuadebat: cui successit alterum. Atque conuulsiones non iniuria diuturnæ erant, cum secundus autumnus iterum, de quo in fine scripsit totius status, humidus esset & frigidus, atque aquilonius.

25 †*Continuæ vero Febres omnino nunquam intermittebantur, sed Inuadebant omnes more febris naturam tertianæ referentis: & Vno die aliquantum remittebantur, Altero ingrauescebant. Omnium erant, quæ in id tempus inciderunt, violentissimæ, longissimæ, laboriosissimæq;: Lenes à primo, de cætero in totum semper increscebant: ac Decretorijs diebus accedebant, ac peiores inuadebant: Aliquantum remittebantur, citoq; rursus ex intermissione violẽtius incessebant: Diebusq; decretorijs multo deteriores reddebantur. Rigores autem Omnibus mordinate & erratice fiebant, ac paucissimi his, minimiq;: In alijs vero febribus maiores.*

†*Clarius. Quæ vero continuæ quidem in totum erant, & nihil intermittebant, inuadebant autẽ omnibus more febris naturam tertianæ referentis, vno die aliquãtum remissiorem habentes, altero inuadẽtes, omnium erãt etc.*

Nisi ipse, quemadmodum febres quæ tum vigebant, ordinãtas accessiones faciebant, adscri-
D beret, magnam nobis hęsitationem reliquisset, inuestigantibus, quas nam vocet τριταιοφυεῖς id est tertianæ naturam referentes. Sed cum dixit /more febris naturam tertianæ referentis/ nulla restat de re quæstio, sed de significato huius nominis τριταιοφυοῦς. Huic autem coniungitur, quid significet tertiana, & semitertiana: tum vtriusque differentia, syncera tertiana, & non syncera sed aliquantulum remissa, aut magis aut plurimum: & quousque producantur harum singulæ: tum quæ magna semitertiana, quæ media, quæ parua. Agathinus certe integrum scripsit librum primum de semitertianis, dum, quid hoc denotet vocabulum, interpretatur. Iam vero, si velim quæ de hoc nomine sunt à methodicis prodita, quæ postea ab Archigene non semel sunt sed pluribus in commentarijs relata, simul que quæ bene vel male tradiderunt, disceptare, tria sane volumina vix capiant. Quatenus autem interest ad artis opera, disputaui iam in commentarijs de febrium differentijs. Hoc loco satius est hoc febris genus, quod hoc statu dicitur fuisse, describere. Ipse igitur ait, Altero die ingrauescere: altero aliquantum remitti, quod græce ὑποκουφίζεσθαι dixit. Quod quia verbum cum præpositione ὑπὸ scripsit, aliud par est nos accipere significari à simplici dictione, ac à composita: à κουφίζεσθαι enim queas intelligere insignem denotari remissionem febris: ab ὑποκουφίζεσθαι, moderatiorem. Veruntamen non distribuit, nec clare exposuit, vtrum qui eum in modum febricitarunt, hos postridie altera inuaderet accessio leuior ea, quæ pridie: an

illa

illa perpetua, postridie remitteretur. Equidem contextum censeo innuere vnam fieri tertio quoque die accessionem, remissiorem postridie. Addit rigores ipsis erratice fieri: quod denotat nō in singulis accessionibus, cæterum interdum, hos'que paruos: Iam etiam sudores paucos, & vero etiam frigus extremitatum tale, vt calfierent ægrè. Ex quibus omnibus liquet crudis pituitosis putrescentibus humoribus talem existere febrem, admista ijs flaua bile. Ac quæ ex sola quidem eiuscemodi bile generatur, ei tertianæ nomen est: quæ vero parem assumpsit crudum humorem, exquisita efficitur semitertiana, Romæ illa incolis frequentissima, vt quæ illius sit vrbis familiarissima. Hæc quidem horrifica est, atque cum reduplicationibus, quas vocant, fit: accedens non tantum priori die, sed & postridie: quæ quidem accessio præcedente minor est, minus'que horrifica: tum repetitionem vel minorem, vel certe prorsus habet nullam. Nunc de ea quę tertio quoque fit die, mitigat autem in his alterum diem, sermo habetur: quæ propinquior esse videtur naturæ tertianæ, accessionem iterantis, ac longius à semitertiana est remota: †multum enim interest, num inuadat postridie, an sine reduplicatione fiat. At enim paruus rigor parum distat ab horrore: tametsi ne hunc quidem perpetuo accessioni esse adiunctum dixit, sed erratice: nisi certe erratice de alijs dixit febribus, & non de tertianæ naturam referentibus. Etenim cum minimos his & paucissimos rigores ait accidere, horrorem indicauit: non priuauit tamen penitus ijs accessiones. At vero, quo hæc cognoscas, sic se res habet. Febris hæc iure τριταιοφυὴς id est tertianæ naturam referens vocatur. Neque enim est semitertiana, vt quæ secundo die non inuadat, nec reduplicationes faciat: neque producta est, siquidem nunquam febris hominem relinquit: quare erat æquum huic tribuere nomen illis finitimum. Erat porrò rationis nullum instituere aliud nomen, ac τριταιοφυῆ id est tertianæ naturam referentem. At vero deteriorem fieri ferè diebus decretorijs, tertianæ naturam referentium est proprium, non commune omnium: nam in libris De diebus decretorijs didicimus, vsu venire istud morbis malignis. Aliquantulum remittebantur, citoq; rursus ex intermissione violentius incessebant. Si in memoria habeas, quę in libris sunt de iudicijs dicta, & decretorijs diebus, & differentijs febrium, non est quod repetam: illic enim ea sunt explanata omnia, cuiuscemodi est, quod hic dicitur /remittebantur. Sanè generantur istæ febres, non ex succo vno, sed pluribus: quorum calidior febrem acutam succendit, statimq; discutitur: quæ dum corpus tenet, contingit frigidioribus corrumpi ac putrescere: itaq; iterum accendi ex illa remissione (ἐπίσχεσιν vocat) quod est veluti requie, & imminutione febris: atq; ista febris deterior euadit priore, videlicet quòd vires à prioribus molestijs defatigatas offendat. Nam non obscurum est, si vel pari sit magnitudine, quin qui viribus sunt infirmioribus, quàm qui sunt validioribus, magis molestabit.

† magna. n. distantia est, nō inuadere postridie, & sine reduplicatione fieri.

* arbitror legēdū esse in Græcis cod. οὐδὲ παρεκτεταμένος τριταῖος. i. neq; producta seu extēsa tertiana est vide pag. 39. g 119 d. 164. c

26 *Sudores Multi.*

Sanè in alijs febribus conspecti sunt multi sudores. Potuerunt & alijs citra febrem vitijs, vt conuulsionibus, accidere multi sudores ex collecta in corpore multa humiditate frigida propter statum, quæ à conuulsionis vi expellitur. Cæterum quibus id dixit accidisse, hi, vt erat consentaneum, multum sudauerunt.

27 *Has Tantum aberat vt recrearent, Vt etiam contra læderent.*

Has, inquit, febres, de quibus verba fiunt, tertianæ naturam referentes, sudores comitabantur inanes. Causa in promptu est: nam attribuimus inconcoctis morbis nec prodesse sudores, nec signum esse bonum. Nam vel copiam denunciant humorum, vel virium infirmitatem.

* Al. His aūt minimi: qui tātū aberat etc. & ita omnino legendum videtur. vide supra in hac eadem pag. e.

28 *Frigebant his multum Extremitates, ac vix Calor his reuocari poterat.*

Cum ob insignem inflammationem viscerum in accessionibus calfactu efficiuntur difficiles extremitates, tum propter frigidorum multitudinem humorum: vt de vtrisq; in ante citatis commentariis demonstrauimus.

29 †*Non Dormiebant prorsus hi}, & rursus Comatosi erant.*

Rursus vigiles ait eos fuisse, ex parte potius, & non omnino: nec contrarietas magna est. Dicit enim ex parte comatosum quoq; symptoma accidisse, hoc est, vbi in somnum delabuntur, nec vigilantium queunt subire munera, vt ostendimus.

† Al. Non vigiles erāt, omnino, maxime uero hi.

30 *Ventres Omnibus Turbati erant, & praui, at multo His pessimi.*

Humorum in ventrem fluente abundantia, vt ante dixi, par erat eum turbari. His itaque naturam tertianæ referentibus, de quibus hic disputat, vt præter cæteros morbos malignis, necessario etiam ventres deprauabantur.

31 *Vrinæ autem Plurimis horū erant Aut tenues, crudæ, decolores, ac tempore non nihil concoctæ decretorie: Aut*

crassitudine

A *Crassitudine quidem præditæ, turbatæ tamen, nec consistentes, nec subsidentes: Aut paucæ, crudæ, vitiosæ, & quæ subsidebant pessimæ.*

Cuncta hæc in vniuersum, in libro præsagiorum docuit: quæ quidem etiam hic tanquam per exempla priuata fidem accipiunt. Quæ quando ante in præsagijs enarrauimus, non est ꝙ de consensione horum cum illis, cum sit conspicua, dicamus amplius: nam ibi ostendimus, ea crudorum esse & inconcoctorum signa humorum.

32 *Tusses comitabantur†, sed Quem vsum vel detrimentum tunc afferret Tussis, non habeo quid scribam.*

Vbi humores nimij expurgantur, solent sequi tusses.

33 *Itaq; Diuturna hæc erant, molestaq;: & valde Inordinate & erratice, atq; sine iudicio plurima horum permanebant: quibusdam pernicioſe habentibus, quibusdam non. Si quos autem eorum paululum deserere nt, statim redibant. Quibusdam autem, ijsq; paucis, circa Octogesimum cum breuissime indicabantur: Atq; horum non nullos repetierunt, vt etiam Hyemem plurimis eorum morbus protraheretur. Plurimos vero absq; iudicio reliquerunt.*

B Nulli dubium est, quin secundam hic hyemem Hippocrates appellet, nõ etiam primam, quam in principio retulit totius status. Quos enim hic commemorat, morbi omnes altero potissimum autumno viguerunt: deinde ineunte hyeme, quidam horum discesserunt, non nulli longius sunt producti. At vero quòd inordinati essent atq; repeterent, frigori id quidem, & copiæ morbos excitantium humorum, merito referendum est acceptum. Quo factum est, vt ex æquo ea etiam superstitibus euenirent.

34 *Ex Aequo hæc ijs qui superstites fuerunt, & qui non, acciderunt: Multaq; fuit Acrisia in morbis, eaq; varia. Ac Maximum Signum & pessimum ad finem vsq; plurimos persecutum est, quòd Omnem cibũ fastidirent, præter cæteros, quibus cætera quoq; exitialia erant. Sitiebant autem non admodum intempestiue in his febribus.*

‖ Mente constare, & oblatos cibos libẽtem admittere, optimum esse aliàs Hippocrates dixit in vniuersum, & hic singulari confirmat exemplo. Quòd porrò non perinde sitibundi essent, nimirum abundantium humorum qualitatem est consecutum.

35 *Cum autem Diu hæc durarent, Multiq; essent dolores et mala colliquatio, His succedebant Abscessus, aut maiores*
C *quàm vt ferri possent, aut minores quàm vt prodessent quicquam: sed Statim redierunt, & Deteriores euaserunt.*

Vbi multa sit inconcoctorum humorũ copia, abscessus fiunt: qui parui si sint, nihil conducunt: sin autem magni, vires ijs non sunt pares. Quòd autem etiam hoc loco vacuationes per effluxum, abscessus vocet, proxima oratione clare significat.

36 *Quæ hos infestabant, hæc erant: Dysenteriæ, Tenesmi, Lienteriæ, et Fluxiones alui: Non nullos etiam Aqua inter cutem, quæ vel hæc habebat adiuncta, vel non habebat [a]†.*

Quos superioribus verbis extitisse summatim ait abscessus, hic nunc sigillatim exponit. Superius diximus merito tales fuisse morbos, confluentibus in ventrem excrementis: Dysenterias scilicet cum cruentis excrementis quocunq; modo ortas: Tenesmos vero, qui sunt tensiones vehemẽtes ex vlceratione in recto intestino facta: Lienterias, quæ celeres sunt ciborum non mutatorum transitus. Fluxiones ventris vocat, cum sine dictis his affectibus deijciuntur & semper & assidue humida excrementa. Aliquos etiam [b]† in aquam inter cutem ait incurrisse, propter copiam humorum frigidorum & humidorum: hos quidem vnà cum prædictis symptomatibus, illos citra hæc.
D

37 *Quæ autem ex his Violenta erant, statim Opprimebant, vel rursus nihil Proderant.*

Qui procedunt morbi à concoctionis difficultate & copia crudorum humorum, nullũ ab excretionibus consequuntur emolumentum. Dixit enim multas quidem & violentas cõfestim opprimere vires: at quæ tales non sunt, nihil iuuare: Quæ cum etiam duplices sint, nihil proficient, quę concoctionem non habent adiunctam: [c]† quia scilicet hi etiam multi relinquuntur, nihil commodabit absq; concoctione quicquam.

38 *Papulæ paruæ, quæ non essent excernendis morbis, Statimq; euanescebãt: Aut secundum aures Tumores [d] nigricantes, qui nihil denunciarent.*

Omnium quæ tunc inciderent incommodorum erat caput, inconcoctio humorum. Quòd siquando per vim natura ad aliquos eorum excernendos aggressa esset, nihil proficiebat: immo vero ab ijs superata aut in profundum recurrere permisit, aut propter paucitatem excretionum, abscessum moliebatur.

Quibusdam

†*Additur in quibusdã exẽplaribus τοῖσι πυρετοῖσι .i. ipsis febres.*

* *Al. Vigesimum. Vide et Gal. 2. de dieb. decr. cap. 5. cl. 4. pag. 153 d*

2ª. Aph. 33. Ex. ord. 17. a

A† *Additur ĩ aliquibus cod. manuscriptis & impressis ἄσσαι .i. fastidia. in aliquibus non est, nec in Gal. explanatione.*

B † *εἰς ὑδέρους ὀξεῖς .i. in aquam ĩter cutem acutã, habent Græci codices omnes, quos vidi: nisi interpres eamẽ dictionem acutam consulto etiã fortasse omisit.*

C † *Al. quandoquidem etiã si multæ sint excretiones, nihil tamen conferunt, si absque concoctione eueniant.*

D * *μελαινόμενα .i. nigricantes. al. μὴ λυόμενα idest quæ non soluerentur.*

39 *Quibusdam in Articulos, præsertim in Coxendicem decumbebant: Paucis decretorie cessabant: Statimq; superati ad priorem statum redierunt.* E

A † Græce mendose legitur καὶ ὅτι μάλιστα. Sed forte addendũ εἰς ἄρθρα vt sic vertatur. quodq; in primis ad articulos.

Quòd igitur abscessus, qui decumbendo fit, maxime in diuturnis accidat morbis, [a]†in primis} ab illo docti in vniuersum sumus, & hic exemplo priuato testatum habebimus. Quòd verò multa esset affluentia crudorum & frigidorum humorum, & inconcoctorum, ideo in maximum articulum multis decubuit. Cæterum propterea q̃ essent difficilis concoctionis, non [b]excẽrnebãtur. Qui sicui etiam discussi viderentur, confestim redierunt. Scilicet hoc est, quod indicatur, [c]†tumores cum ad cutem propellerentur, redirentq̃, ad priorem relapsi statum sunt. Etenim hoc significatur ab eo, cum dicit: Statimq; superati ad priorem statum redierunt.

B * ἐκκρίνοντο .i. excernebantur, sed in antiquis ἐκρίνοντο .i. indicabantur. & sic etiam videtur esse legendum.

C † tumores cum cessarent facta sursum latione, redirentq̃, ad priorem &c.

40 *Moriebantur autẽ Ex omnibus, sed omnium plurimi Pueri ablactati iam, & qui Natu maiores essent, Octennes & Decennes, & qui Pubertatem iam attingebant. Accidebant ijs hæc, non sine illis, quæ ante dicta sunt: Superiora vero multis sine his.*

Cum in hoc statu potissimum dominaretur humiditas, quippe quę modum naturalem plurimũ excesserat, minus erant obnoxij huic malo ab humiditate & frigiditate profecto, frigidi & sicci. F
Nam esse obnoxia magis corpora illis caulis ostendimus, quæ cognata sunt ipsarum intemperiei.

41 *Vnum vero Bonũ maximumq; Inter signa quæ fiebant, quodq; multos à maximis periculis vindicauit, hoc fuit, quibus ad Stranguriam diuerterent, & in hoc Abscessus fierent. Accidit autem plerisq; Stranguria in his ætatibus potissimum: Item alijs multis, qui non decumbebant, & in morbis. Et subita his magnaq; omnium mutatio fiebat. Etenim Ventres, & si forte humecti essent, statim maligno modo sistebantur, Cibosq; omnes libenter sumebant, & posthac leuiter Febricitabant. Sed diuturna his Stranguria, ac laboriosa erat.*

Abscess. in Stranguria

Dixerat etiam antea stranguriosa his & non nephritica symptomata accidisse, etsi communitatem quandam habeant, sed alia pro alijs. Nosq; diximus, vbi per renes excrementa purgantur totius corporis, vrinæ illos stillicidium corripere, cum ob alia, tum præcipue propter confluentium vrinarum acredinem: quę etiam nunc in causa fuit. Tenendumq; rursus memoria est, hic quoque abscessus dicere illum in stranguriam factos, licet per effluxionem, non autem decubitum, de toto emanarent corpore infesti humores. Vt enim repurgatur non raro per ventrem vniuersum corpus, & item quoq; per renes & vesicam. Sed erat his stranguria diuturna, & cum dolore per stran G
guriam repurgabatur totum corpus. Has autem partes erat necessarium, per quas acres excernebantur vrinæ, affici: quia vellicabantur scilicet, continuaq; excretione sollicitabantur: vnde etiam in ipso vrinarum transitu offendebantur. Eiuscemodi autem symptomata ob excremẽtorum, quæ expurgabantur, copiam longiori tempore illis perdurabant.

42 *Erant his Vrinæ copiosæ, crassæ, variæ, rubentes, purulentæ, cum dolore.*

Omnia hæc accidebant, quòd superfluitatem humorum vitiosorum totum corpus deponeret. Quo factum est, vt saluarentur omnes. Cũ autem varia ea esset (vti superius docuimus, aliud enim alij abundabat) non mirum si varietas quædam fuit vrinarum, vt hæ omnes similes non essent, sed alijs aliæ.

43 *Atq; hi Superstites omnes fuerunt, nec vllum horum perijsse cognoui. Quæcunq; vero non periculose.*

Quam ob causam omnes superstites essent, prædictum est: nam per vrinas purgati sunt. Hoc autem /quęcunq; vero non periculose/ quidam sequenti orationi præponunt, vbi hoc interpretabimur post secundum statum. H

44 *Maturationes Excremẽtorum omnes vndiq; Tempestiuæ aut bonæ, et Decretorij Abscessus Cõsiderandi sunt.*

Sunt qui finem prioris status constituant huius narrationis initium, vt talis sit: Quęcunque vero non periculose maturationes excrementorum omnes vndique tempestiuæ aut bonæ, & decretorij abscessus considerandi sunt. vt orationis hic sit sensus: Quicunque vero sine periculo exoriuntur affectus, in ijs animaduertendæ concoctiones sunt. At nihil tamen causæ est, quin per se proposita oratio legi possit, vt oratio illi semel de omnibus morbis qui sinẽ maturatione sunt, in vniuersum habeatur. Concoctio enim quædam eorum quæ præter naturam sunt, est ipsa maturatio morbi. At ipsa concoctio in coquentis substantiam deductio quædam est eius, quod concoquitur. Ergo vbi corpus bene habet, cumq; ei, quod concoquitur, naturæ intercedit familiaritas cum concoquente, mutatio fit & alteratio totius concoquendæ materiæ, aut maximæ partis eius, minimum'que superat semicocti. At vero quando præter naturam affecta sunt (quod accidit, vbi sint à natura immutantis & alterantis aliena) id quod assimilatur, paucum est, semicoctũ vero excrementum multum. Iam sicut in corporibus sanis concoctionem indicant excrementa,

non

A non ſecus in corporibus affectis indicabunt. Itaq; eorum quę in ventre coquuntur, deiecta per aluum excrementa inconcoctionem & concoctionem ex ſua forma arguunt: eorum quæ in pectore & pulmone, tuſſi excreata: eorum quæ in cerebro, per nares excreta: eorũ deniq; quæ in venis, cum vrinis effluentia. Sed hæc in commentarijs ſunt de facultatibus naturalibus declarata: atq; in ijs libris, quibus de iudicijs egimus: præcipue autem in libris de temporibus morborũ, in quibus concoctionis morborum indicia ſunt deſcripta. Id ipſum hic quoq; iubet Hippocrates facere, morborum conſiderantes concoctiones ex ijs quæ excernuntur. At in fine orationis quidã pro /conſiderandi/ ſcribunt /faciundi/ ſermonem eſſe non dignotionis, ſed actionis volẽtes, & curationis, conſilijq;. Si enim conſiderare iubet concoctiones, ad dignoſcendum & præſagiendum pertinet oratio: ſin autem facere, ad medendum. Iam maturationes efficere calfacientia mediocriter omnia obſcurum nõ eſt, tum cibos, tum fomenta & cataplaſmata: frictio item modica, & balneum, huius ſunt generis. Verum iſtorum ſingulorum in libris eſt methodi medendi explicatus vſus. Atqui non modo concoctiones par erat morborum reſpicere, aut facere ipſum, vtrunq; enim verũ eſt: ſed abſceſſus etiam ex effluxione, id quod in primis eſt elaborandum: aut abſceſſus ex decubitu in partes ignobiliores, nam alterum eſt hoc propoſitum, vbi abſceſſum per effluxionem aſſequi ne-
B queamus. Quare ſiquidem ad ventrem excrementa contendunt, his præſto eſſe debemus clyſteribus, qui eo attrahere valent: adeoq; ijs quæ tota in victus ratione ad hoc conferunt: Sin autem ad renes, vrinam cientibus: Quod ſi ad cœlon, acribus medicamentis illud calfaciendo.

45 *Concoctiones Celeritatem portendunt Iudicij, Securitatemq; ſalubrem.*

Superiori capite quoſdam dixi conſiderare concoctiones iubere: non nullos etiam facere: & vtroſq; finem orationis dupliciter ſcribere in enarrando: alteros conſiderare medicos, alteros facere. Equidem ex vſu eſſe vtrunq; dixi medicos meditari. Itaq; ſi /conſiderandi ſunt/ ſcriptũ ſit, omnino comitatur id etiam facere: nam ‖ Æmulum Hippocrates pariter ac adminiſtrum vult medicũ eſſe naturæ. Veruntamen in priore oratione /conſiderandi ſunt/ ſatius ſcribi planum fecit, cum dicat hic concoctionem celeritatem portendere iudicij, ſecuritatemq; ſalubrem. Non profecto /portendunt/ dicturus, ſed /faciunt/ ſi conſuluiſſet ipſis medicis cõcoctiones efficere: ſed iſtud quidẽ, vbi morbos curat, dat conſilij. Nunc in commentatione morborum vulgarium dignotiones illis & præſagia proponit: interim eadem opera medendi rationẽ generatim ſimul innuit, non tamen
C exprimit. Nam q; ſimul innuat, liquet illud quidem. Etenim ſi, quæ probe à natura fiunt, vult imitari medicum, concoctiones autem naturæ opus ſunt, clarum eſt eas celeritatem iudicij, & ſecuritatem, & ſanitatem ſignificaturas: tũm vero nos ijs vna auxiliando, concoctiones effecturos.

Paulo inferius L. 51.

46 *Cruda vero, & Inconcocta, atque In malos abſceſſus conuerſa, Aut Acriſias, aut Dolores, aut Diuturnitatem, aut Mortem, aut Recidiuas.*

Vt fiunt concoctiones natura cauſas noxias ſuperante, ita non ſuperante, contraria. Itaque ei quod eſt in cõcoctionibus dictum /celeritatem iudicationis/ aduerſatur morborum diuturnitas: ei quod illic /ſecuritatem/ repugnat acriſia, mors, & recidiuæ: ei deniq; quod illic /ſalubre/ in communi quidem nunc dicta omnia, ſeparatim vero dolores. Nã corpora ſana, ſiue ἀπονίαν, ſiue ἀνωδυνίαν, ſiue ἀοχλησίαν, hoc eſt doloris carentiam, indolentiam, moleſtiæ vacationem appelles, proprium habent perpetuum. At acriſiæ vocabulum bifariam in mentem mihi venit ab illo vſurpari: cum aut omnino iudicium futurum nullum, aut prauum ſit: atq; in vtroq; hoc ſignificato ſunt inconcoctionum morborum comites acriſiæ. Atqui meminiſtis omnem concoctionem morborum fieri in alteratione humorum. Etenim protenſa eſt per ſolida corpora natura, quæ illorum eſt
D virtus, concoctionemq; à ſolidis corporibus ſanis humores conſequuntur: nam ſi hæc ipſa ægrotent, in habitu iam hic eſt morbus, ac non nullos in extremum adducit diſcrimen. Curari autem prius nequit, q; ſuam virtutem ſolida ipſa recuperauerint corpora: quæ in ſymmetria poſita eſt calidi, frigidi, ſicci, & humidi. Vnde ipſa etiam ſanitas ſolidorum corporum in horum poſita ſymmetria eſt: vt nihil intereſſe videatur, bonam ſimilarium temperaturã dicas ſanitatem eſſe: an elementorum, ex quibus generati ſumus, ſymmetriam. Verum qui morbis ſolidorum corporum mederi conueniat, in libris methodi medendi expoſuimus. Neq; enim omnia vbiq; debeo perſequi. Satis enim ſit eorum, quæ ſeſe obiter de curationibus conſideranda offerunt, hic capita tantum annotare, quemadmodum in curationibus, dignotionũ. Etenim quod vniuſcuiuſq; eſt tractationis proprium, id decet omni ex parte elaborare: quod vero obiter incidit, hoc indicare ſummatim.

ἀκρισίαν

47 *Quid autem Horum erit potiſsimum, ex Alijs Conſiderato.*

Quorum fecit de arte præſagiendi mentionem, ea in opere de Præſagijs tradidit. Nam ſingula quæ ſunt commemorata, ex eo libro citata ſunt, quem nos commentarijs tribus ſumus interpretati.

A † Corrupti sũt cod. græc. Arbitror aũt hũc esse huius loci sensũm. Præterea antequam commentaria in librum præsagiorũ scripsissem, in libris de Iudicijs explicauerã præsagia et ĩ pernicialibus etc.

B in Prog. cõ. 1.t.2.4ª. 189.c

tati: Et ad finem ostendimus libros Vulgarium morborum sequi post præsagiorum librũ: a† Preterea esse scripta à nobis in illum librum commentaria, propter libros de Iudicijs, quorũ sunt præsagia explicata & in pernicialibus & lenibus morbis: & quæ constituta sunt iudiciorum in vnoquoq; & quæ iam bona iudicia, quæ vero mala: ac firma, atq; non firma: deniq; de omnibus alijs, quæ ad præsentem speculationem pertinent. E

48 *Præterita dicito, Præsentia cognoscito, Futura prædicito.*

Et in præsagiorũ libro statim à principio dixit: b ‖ Presentiens enim et predicens præsentia, preterita et futura. φ scilicet circa tria versetur tempora præsagitio. Quod quemadmodum sit præstandum, per commentaria in illum librum scripta apertum est.

49 *Hæc Meditator.*

Hoc loco μελετᾶν id est meditari, pro ἀσκεῖν idest exercere, dixit: Alibi sæpius τὴν ἐπιμέλειαν id est curam, vocat μελέτην id est meditationem.

50 *Exerceto Circa morbos Duo, Vt prosis, aut Nequid noceas.*

Hoc ego tenue duxi aliquando, nec Hippocrate dignum: siquidem omnibus hominibus censui esse perspicuum, quòd debet spectare in primis medicus, vt ægris commodet: sin minus, vt certe ne incommodet. Posteaquam vero non parum multos vidi claros medicos iure ob id reprehensos, φ vel in mittendo sanguine, vel lauando, vel medicamento dando, aut vino propinando aut frigida, offendissent, cogitaui mecum fortasse etiam ipsi Hippocrati tale quid vsu venisse: necessario itaq; multis etiam alijs eius æqualibus medicis. Atque exinde omnibus anteuertendum duxi, vt siquando magnum afferam ægro auxilium, ante perspiciam apud me, non solum quantũ profuturus sim, si ex sententia cadat, sed etiam nequid lædam. Nihil itaque vnquam institui, quin apud me prius periculum facerem, ne quid, si votum non obtinerem, offenderem ægrum. Quidã vero medici perinde ac ij, aleam qui iaciunt, solent ęgrotantibus remedia afferre, quorum affert offensio magnum ęgrotis incommodum. Proinde ijs qui artem addiscunt, sat scio, prodesse aut non lædere, indignum visum iri, vt mihi quondam, quod ab Hippocrate literis mandaretur: at vero medicantibus iam, non dubito, quin eius vis appareat. Quòd siquando per vehementis medicamenti vsum temerarium, perimi contingat ægrum, maxime tum sentient, cuius nunc Hippocrates vim ante oculos proposuit. F G

51 *Ars his Tribus constat, Morbo, Aegro, et Medico artis administro. Aegri est vnà cũ medico morbo Reluctari.*

Tria esse vniuersa inquit, in quibus & per quæ curatio conficitur. Primus morbus, deinde medicus. Oppugnant sese mutuo, & vt ita dicam, inter sese depugnant ac dimicant, medicus & morbus: Morbum enim studet medicus euertere: illi cõtra, vt ne sit inferior, propositum est. Tertius est præter illos æger: qui si quidem medico sit audiens & faciat imperata, socius in certamine efficitur huic, morbo hostis: Qui ab eo si desciuerit, ac quæ dictat morbus exequatur, duobus nominibus medico facit iniuriam, vno quidem φ destituerit solum: altero, quòd duos fecerit, qui erat ante vnus: enimuero duo necesse est, vno præstent. Porrò aperte imperata facit morbi, deserto medico æger, vbi cum ei interdicat medicus frigidę potione, ille à febris ardore adducitur, vt istud committat: itidem si lauet, aut vinum bibat, aut eiuscemodi aliud, à quibus abstinere eum volebat medicus. Næ morbum ille scilicet augebit, faciundis ijs, quæ illi placent: atq; medicum prodet, faciundo quæ nõ vult. In multis itaq; est exemplaribus scriptum / medicus artis administer / in quibusdam non artis, cæterum scriptum est, naturæ. Nihil tamen ad orationis totam sententiam interest. H

52 *Capitis & Colli dolores & grauitates, Cum febribus, & Sine febribus sunt.*

Hoc tituli vim obtinet, per quem recipit Hippocrates, quò capitis solent & colli dolores atque grauitates tandem erumpere, ac quas habeant differentias, sub hæc dicturum. Proinde eum hoc agentem in sequentibus, attendamus.

53 *Phrenticis Conuulsiones.*

Conuulsiones inquit phreniticos infestant, capitis & colli permanentibus doloribus & grauitatibus.

54 *Sed & Virulenta Vomunt, & Ex his quidam Subito Moriuntur.*

At demonstrauimus nos talia alui excrementa & vomitiones, vbi aduritur flaua bilis, fieri: quare subdit / subito quidam moriuntur / hoc est, statim à vomitionibus intereunt, ipsum cerebrũ scilicet eius'que membranas tenente phrenitide à flaua bile profecta. Quo minus mirandum, si

deficcatis,

A desiccatis his partibus, existãt conuulsiones. Atq; quidam simulatq; contracti sint & vomuerint virulenta, è vestigio agunt animam. Aliqui ob robur virium vnum superfuerunt diem aut alterum, aut tres, aliquando quinque.

55 *In Ardentibus autem, Cæterisq; febribus, quos Colli dolor, Temporum grauitas, Caligo oculorum, vel Hypochondrij etiam contentio neque cum dolore corripit, his è Naribus Sanguis erumpit.*

Cum enarrarem librum Præsagiorum, de sanguinis eruptione, quæ ita fit, verba feci, interpre-
« tans orationem, cuius est initium: ‖ Quibus tali in febre dolet caput: & pro oculorum caliginibus in Prog. cõ. 3. a.
« cæcutiunt, ac splendor obuersatur: & pro ventriculi dolore in hypochondrij aut dextra, aut læua 33. 4. 211. a
« parte, aliquid contenditur, neque cum dolore, neque cum inflammatione: sanguinis his è nari-
« bus profluuium pro vomitione expectandum est. At scripsisse illic de his illum absolutius, si capita inter sese componas, planè videbis. Tantum igitur erit hic à me adijciendum, eo quòd in præsenti capite scripsit Capito, Et hypochondrij contentio cum dolore. Neq; enim recte negationẽ
« /non/ detraxit, tum ob veritatem ipsam, tum quòd in præsagijs dixit Hippocrates: ‖ Cũ in hypo- Ibidem.
« chondrij aut dextra aut læua parte aliquid contenditur, neq; cum dolore, neq; cum inflammatio-
« B ne, sanguinis his è naribus profluuium expectandum est. Est enim impetus humorum in caput, hypochondrij sine dolore contentio, signum. Quod quidem si ei accedat dolor, inflammationem sequitur viscerum. Quando vero calore capitis sursum sanguinem trahente, & iecore impellente contentio fiat, sanguinis est expectanda eruptio.

56 *At vero Quibus totius Capitis grauitates, tum autem Cordis dolores, & Fastidia sunt, Biliosa post ac Pituitosa Vomunt.*

« Hunc etiam sermonem his docuit verbis in Præsagijs: ‖ Sicui in febre non exitiosa, inquit, ca- Ibidẽ. t. 30. 31.
« put doleat, aut etiam caligent oculi, vel ventriculi huic dolor accesserit, biliosa vomitio imminet. 32. 210. e. g. h
« Sin rigor præterea apprehenderit, & subter hypochondrium partes algeant, adhuc citius vomi-
« tio aderit. Si vero bibat edatq; hoc tempore, perquàm cito vomet. Si quibus horum cœpit dolor
« primo die, quarto afflictantur magis q̃ quinto, septimo vindicantur. Plerique tamen eorum inci-
« piunt dolore affligi tertio die, quinto laborant grauius, deinde liberantur nono aut vndecimo.
« Quòd si quinto die eos dolor inuaserit, & alia in his antecedentibus respondeant, ad quartumdeci
« mum morbus finietur. Hæc accidunt viris & mulieribus potissimum in tertianis: minoribus na-
« C tu accidunt cum in illis, tum vero maxime in febribus cõtinuis, & in germanis tertianis. Hæc oratio de ijsdem, quæ hic docet, in Præsagijs scripta est: quam nos in tertio, quem in illum librum conscripsimus, commentario interpretati sumus. Quare cum exactius totum hunc sermonem in præsagijs videamus scriptum, nihil est, cur eadem hic retractemus. Sin autem noui quid insit in hoc libro, id in sequentibus capitibus interpretabimur. Atq; hoc memoria tenendũ est, quod proprie interpretari vocatur, id circa orationes obscuras versari: at nunc interpretum instituto, per abusum etiam causarum declarationes eorum quæ dicta sunt minus clare, interpretationes appellamus: Id quod & nos, morem, qui iam inualuit, consequẽtes, hoc loco facimus: etenim dictionem per se apertam ac nullum quærentem interpretem, componentes cum eo, quod ab illa significatur, causas aperte exponere conamur.

A. l. 3. f. 2. c. 5. 215. f 57 *Pueros ferè In eiuscemodi incommodis Conuulsiones potissimum Corripiunt.*

Pueri propter infirmitatem simul ac molliciem neruosi generis conuulsionibus sunt opportunissimi.

58 D *Eadem etiam Mulieribus accidunt, Tum ab Vtero dolores.*

Quæ ante diximus, accidunt omnia fœminis iuxta atque maribus, quatenus & homines sint, & omnia habeant eadem ac viri membra. Quatenus vero eximia illis pars vterus suppetitat, hactenus huius etiam morbis corripiuntur, ac præcipue in quibus stomacho consentit.

59 *Natu Maioribus autem, & Quos iam calor deficit, Paraplegiæ, aut Insaniæ, aut Cæcitates.*

Sermo illi de his erat, quibus caput grauatur, dolet cor, & fastidio laborant, quos ait postea vomere biliosa & pituitosa, maxime si pueri sint, quos etiam plus quàm iuuenes conuulsionibus tentari. Quin etiam ab his mulieres dicit & ab vteri doloribus vexari. Inde iam seniores dicit paraplegias, insanias, & cæcitates exercere. Addidit autem sermoni /quos iam calor deficit/ causam, quare hæc eueniunt, reddens. Paraplegias vocat, resolutiones ex apoplexia in partem aliquam decumbentes: Insanias, deliria citra febrem. Hæc solent accidere senibus naturę imbecillitate, quę excernere vomitu, aut eruptione sanguinis, excrementa in capite collecta nequit. Vnde non nunquam proueniunt cæcitates, vbi in oculos irrumpant.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 225 sur 390

TEMPESTAS TERTIA E

60 *IN Thaso paulo ante Arcturum & sub Arcturo multi & magni spirante Aquilone imbres. Circa Aequinoctium & vsq; ad Vergilias, austrini imbres parui, modici. Hyems aquilonia, squalores, frigidi venti, magnæ niues. Iam sub Aequinoctium frigora maxima. Ver aquilonium, squalores, pluuiæ paucæ, frigora. Circa Solstitium æstiuum, imbres pauci, magna frigora vsq; ad Canem. A Cane ad Arcturum vsq; æstas calida, æstus magni, non illi ex interuallo & sensim increscentes, sed perpetui vehementesq; : non pluit : spirauerunt Etesiæ. Circa Arcturum vero pluuiæ ad Aequinoctium vsq; vernum austrinæ. Hac in tempestate Hyeme Paraplegiæ cœperunt, multosq; corripuerunt : ex quibus non nulli subito moriebantur, etenim hic morbus satis vulgaris erat, cætera incolumes constabant.*

*Dictio hæc in cod. quibusdã græcis non est: tuncq; intelligẽdũ est de æquinoctio autumnali. id quod etiã infra cõ. 72. et 73 & 74 manifeste apparet.

Frigidus est & siccus status, quem hic exponit, ac etiam ex parte inæqualis. In omnibus igitur his cum autumno esset similis, morbos etiam habuit, qui maxime solent in autumno vigere. Atq; fuisse inæqualem hinc constat. Nam circa Arcturi emersum cum aquilonijs vẽtis pluuias ait magnas fuisse: Deinde secutum totum huic contrarium statui autumnum: pro aquilonio austrinum fuisse, pro pluuioso paruas habuisse pluuias: Mox hyemem aquiloniam & siccam fuisse: postea item ver totum vsq; ad Canis ortum. Vnde planum est, in hoc statu siccum & frigidum sa F tis valuisse. Iam etiam patefactum est, principium eius vsque ad hyemem fuisse inæquale. Inde rursus post Canem ex aquilonijs & frigidis æstus ait subito fuisse magnos & vehementes: Sub hęc imbres iterum austrinos. Manifestum est igitur totius finem status, qui post Canem fuit, perquam fuisse inæqualem. Itaque morbos ordine exponit clare omnes, qui tum viguerunt, ac nulla est hic obscura, nisi raro, dictio posita. Cæterum quando morborum, qui inciderunt, commemorare causas instituimus, faciũdum est, vt illas ad verba eius applicemus: verba autem ipsa in breuia secemus capita, quæ assequentur, qui ea, quæ tum primo sunt libro, tum supra in hoc exposita, memoria teneant. Ergo paraplegias dicit in hyeme fuisse, capite scilicet læso vẽtorum afflatu, qui ea tempestate spirauerunt, frigidorum: maxime vero quod totus autumnus austrinus calfecerat & rarefecerat ipsum, simulq; repleuerat: nam caput quod sic est ante affectum, plurimum læditur flantibus ventis frigidis & aquilonijs. Haud tamen alius hyemem sollicitauit morbus, quod esset sicca: siquidem in aphorismis est dictum, ‖ Squalores esse imbribus salubriores. At ex paraplegijs tamen peribant: siquidem ipse dicit Hippocrates /etenim hic morbus satis vulgaris erat/ perinde ac insolentes, propter paraplegiam, quæ præter consuetudinem accidit. Siquidem illa quæ frequens est, in membri resolutionem decumbit: veruntamen hominem non perimit. At vero G quæ in præsenti statu viguit paraplegia, lethalis erat, vtpote multum refrigerato capite.

3ª. Aph. 15. Ex. ord. 22. f

61 *Ante Ver Febres Ardentes cœperunt, ac ab Aequinoctio ad Aestatem vsq; perdurabant. Itaq; qui Vere & Aestate ineunte statim cœpissent ægrotare, Plurimi superstites fuere: atq; Parum multi moriebantur.*

In propatulo est non hoc eum dicere, quanq; ex ipsis febribus ardentibus, quæ ante ver cœperant, in æstatem vsq; esse productam, sed quod ipsarum generationi toto eo tempore, vulgari contigerit, ita vt modo hoc tempore, modo illo, Thasij ea febre corriperentur. At non est in omnibus exemplaribus eodem modo hęc scripta oratio. Equidem optimam censuerim scripturam secundum sequentem orationem vt hoc significet, tota æstate perdurasse ortum febrium ardentium: ac tota fuisse hac tempestate moderatas, nec exitiales: initio autumni, qui his corripiebantur, perijsse multos. Itaque quod diu essent febres ardentes lenes, rationi videtur consonum, erant enim moderatæ, sicuti quæ antecessissent hunc statum: nec syncerę, vt non à mere calido & sicco statu genitæ: nec omnibus etiam incesserant temperamentis, cęterum ijs, quę iampridem bilis copiam collegerant. Omnino quid in causa fuerit, cur tum febres ardentes inciderent, est inuentu obscurum, H eo quod æstatem precedentem prorsus pręterierit Hippocrates, atq; ab autumni initio narrationem sit auspicatus: & vero longe implicatius, quod sit verisimile æstatem illam tenuisse naturale suum tẽperamentum: quæ profecto si omnino aliqua ex parte degenerarat, declararet Hippocrates eius statum. Ergo calidior fortassis fuit, ac non ita multum natiuum statum inflexit: vnde nec scribendam duxit illam, quasi præter naturam iam affectam. Veruntamen quando æstate, vt etiam in natura sua constet, amaræ bilis succus increscit necessario, hac de re, cum ea æstate esset non tantum solito, sed longe etiam copiosior, ab insequente est gelu in corpore conseruatus, quo minus difflaretur & digereretur: qui postquam diu delituisset, ac diuturnitate computruisset, febres excitauit ardentes.

62 *In Autumno iam, ac cum pluere cœpisset, Lethales erant, Plurimiq; peribant.*

Reuocemus ad memoriam, quod in exitu sermonis, quem de hoc habuit statu, scripsit: Pluuiæ multæ vsq; ad æquinoctium vernum. Dixit præterea de tempore post Canis exortum, vsque ad Arcturum ad verbum sic: ‖ Æstas calida, æstus magni, non illi ex interuallo & sensim increscen-

supra. t. 60.

tes, sed

A tes, sed perpetui vehementesq; : non pluit : vnde liquet eum statum bilem generasse. Quare cum pluuiæ illam austrinæ exciperent, iure ardentes febres complures eæq; lethales viguerunt : quando Auster dissoluere corpora consueuit, humoresq; fundere, adeoq; putrefacere simul, vbi cum largioribus sit coniunctus imbribus.

63 *Febribus autem Ardentibus hæc accidebãt. Quibus rite & largiter Sanguis per Nares erupit, ea de causa maxime Seruabantur. Nec vllum noui, si recte ei erupisset sanguis in hoc statu quequam mortuum. Nam Philiscus quidem, Epamenon, & Silenus, quibus parum quarto die & quinto è naribus stillauit, mortem obierunt.* 1

Cum alioqui est ardẽtibus febribus peculiare, per narium eruptiones ferè iudicari, tum eo tempore ait multis sanguinem de naribus erupisse. Atq; de singulis ægris omnia, quæ postea prodidit, vnum hoc habent caput : Quibuscunque abunde erupit sanguis, fuisse hos superstites : quibus parce aut prorsus nihil stillarũt nares, solos hos perijsse : Alios iam non nullos, quibus alię fierent naturales excretiones, vel per ventrem, vel per vrinas, seruatos esse.

64 *Plurimi igitur ægrorum circa iudicium Rigebant, potissimũ ij, quibus Sanguis non erupisset : Qui quidem ijdem*
B *postea Superriguerunt, ac Exudarunt.*

In sermonibus de rigore ostensum est amaram bilem, quæ cum impetu per sensibilia & carnea corpora ad excretionem fertur, consequi rigorem. Declaratum est præterea motui huic sudorem comitari consentaneum esse : interim vero biliosas etiam vomitiones, & aluí deiectiones.

65 *Erant qui Sexto die Morbo Regio afficerentur : sed his Purgatio prosuit per vesicã, vel Turbata aluus, vel Larga sanguinis eruptio : Vt Heraclides, qui apud Aristoclidem decumbebat : Cui per nares sanguis erupit, aluusq; fuit turbata, & per vesicam est purgatus : Vigesimo autem die iudicatus est longe aliter, ac Phanagoreon seruus, qui, cum ipsi horum euenirent nihil, perijt.* 2

Quibus non valuit bilem natura excernere, his collecta ad cutem morbum regium excitauit. Prauum erat autem, vt etiam in aphorismis est dictum, ante diem septimum existere illum. Atq; horum ipsorum illi soli fuerunt salui, quibus alia ratione natura retrimentum excernere valuit : quas tres cõmemorauit, excretiones vrinarum, ventris turbationem, ac sanguinis eruptionem.
C Quosdam autem omnia ait hęc habuisse, vt Heraclidem : huncq; vigesimo die iudicatum fuisse.

66 *Sanguis autem Plurimis erupit, præcipue Adolescentulis & Adultis : Quorum perijt maxima pars, quibus sanguis non erupit. Senioribus vero ad Morbos regios, aut Turbatas aluos, aut Dysenterias res deuenit : Vt Bioni, qui apud Silenum decumbebat. Vulgabantur vero Dysenteriæ & Aestate : ac Non nulli qui diu ægrotarant, quibus etiam acciderunt eruptiones sanguinis, in dysenteriam tandem inciderunt : Vt Eratonis puer & Milus, qui post sanguinis multam eruptionem in dysenteriarum statum delapsi sunt.* 3

Adolescentibus ex ratione sanguinem erumpere è naribus in confesso est, ac post hos adultis quoq; At vero qui his seniores essent, imbecillis iam viribus, insitoq; calore imminuto, in morbum regium magis bilis abundantia decubuit. Etiam quibusdam ventris contigit turbida excretio, aut dysenterica, quibus hinc excrementum ventris exijt. Quare ex ijs, quæ ante dicta sunt, & quæ deinceps dicentur, nõ addubitabis sanguinis eruptiones in ardentibus febribus ob dominantem fieri flauam bilem : quæ sanguini permista, postquam eum deusserit, cum eo multum ad caput calorem subuehens, venis narium diruptis, sanguinis efficit eruptiones.

D

67 *† Copiosus igitur Hic humor fuit, maximeq; abundabat. Etenim Quibusdam circa iudicium Sanguis non erupit, sed Turbercula ad aures excitata euanuerunt : Quæ cum euanuissent, secundum Sinistra ilia, in Summamq; coxam grauitas decubuit. Cumq; post iudicium Dolores incessissent, Vrinæq; tenues redderentur, † sanguinis pauxillum erumpere cœpit. Ac circiter quartum & Vigesimum diem Antiphonti Critobuli filio Abscessus fiebant in sanguinis eruptionem : Quæ sedata est, & est iudicatus prorsus circa diem quadragesimum.* 4

† Al. Multũ igitur hic humor maxime abundabat.

† Al. sanguinis pauxillum erũpere cœpit circiter quartum & vigesimũ diem

Certe propter periculum. Etenim magno erant in discrimine : nihilq; propius factum est, q̃ vt non seruarẽtur : cum vix vigesimoquarto, et quadragesimo die, auxilium sint à sanguinis eruptionibus consecuti.

68 *Multæ præterea Mulieres languerunt, Non tamen ita ut Viri frequẽtes, minusq; multæ perierunt. Plurimæ aũt Grauem partum habuerunt, & A partu in ægritudinem inciderunt : quæ quidem potissimũ moriebãtur : Vt Telebuli filia, quæ sexto à partu die defuncta est. Plurimis itaq; Menses in febribus apparuerunt. Quibusdã è Naribus Sanguis erupit : & multis Virginibus id tum primũ accidit. Non nullis simul & Sanguis è Naribus & Menses apparuerunt : quod in Detharsis filia Virgine tum primum animaduersum est, largeq; ex naribus sanguis profluxit.* 5 6

Et Antiphõti & eundẽ ẽl 2. de dieb. decca 5. cl. 4. pa. 153. e

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 227 sur 390

Atq; Nullam de his, quibus horum quicquam rite euénit, Mortuam cognoui. Quibus vero contigit Prægnantibus Aegrotare, Omnes, quas equidem noui, Abortiebantur. E

Optimo sanè iure minus mulieres ægrotabant q̃ viri, minusq; in discrimen adducebantur, vt quæ per sanguinis eruptionem iudicia efficerent: quippe habebant congenitum auxilium menstruam purgationem. At difficultate laborarunt pariendi, quòd frigidus esset status. Atque quas corripuit morbus quispiam, hæ abortiebantur eadem ratione.

69 *Vrinæ autem Plerisque Boni quidem coloris erant, cæterum Tenues, & Pauca habebant sedimenta, cum Retrimentis tenuibus biliosisq;. At Multi alij, qui iudicati erant, ad Dysenteriam deueniebant: vt Xenophanes & Critias.* 7

Has vrinas tenues esse, hoc est aquosas ait. Et quidem paulo post iterum scripsit,

70 *Vrinæ Aquosæ, Multæ, Puræ, Tenues post iudicium, In quibus multa subsederunt. Aliaq; sunt rite iudicata. Subijciam, quibus hæc acciderunt: Bioni, qui apud Silenum ægrotabat: Critiæ, qui apud Xenophanem: Aretonis filio, & vxori Mnesistrati.* 8 F

Recensitis nominibus eorum, quibus ea erat vrina, subdit,

71 *Postea Hi omnes Dysenterici euaserunt. Quòd Vrinas reddiderint aquosas, Attendendum est.*

Etenim verisimile erat, quòd biliosum excrementum per vrinas non esset euacuatum, vbi in ventrem fluxisset, dysenterias generasse. Consentaneum porrò erat, eo quòd multum hic humor valeret ac vigeret, *nisi biliosa excrementa per vrinas essent euacuata, ex eo quod etiam tum reliquum erat in corpore, dysenteriam illis excitatam esse.

*Al. etiã si.

72 *Circa Arcturum Multi habuerunt Iudicium Vndecimo die: atque his Recidiuæ non rite fiebant. Sub hoc autem tempus Comatosi fiebant, atq; hi maxime Pueri: Qui quidem omnium minime interibant.*

Clarum est eum ortus meminisse Arcturi alterius anni, quem descripsit in exitu narrationis. Erat igitur hic austrinus cum imbribus vsque ad æquinoctium autumnale. Atq; hac ait tempestate die vndecimo secure multos iudicatos fuisse, simulq; comatosos, ob austrinum sanè statum: ob quem iudicia etiam illis fuerunt certiora ac alio tempore, vbi aeris dominabatur frigidum temperamentum, in quo diuturna ait iudicia fuisse. Cæterum tempus quod inter Canem intercessit & Arcturum, quod quidem calidum habebat & siccum statum, non memorauit: quo verisimile erat celerius fuisse multos iudicatos, vt ne septimum diem quidem superarent. Itaque hoc tanquã illi tempori familiare prætermisit, morbos verò vulgatos solos persequitur. G

73 *At vero circa Aequinoctium vsq; ad Vergilias & sub Hyemem consequebantur Ardentes Febres. Et vero Plurimi etiam tunc Phrenitide corripiebantur: Quorum moriebantur pleriq;.*

Ardentium febrium & phrenitidis pro loci quem tenent diuersitate, auctor idem est humor. Nam cum in vasorum capedinibus vnà cum sanguine continetur flaua bilis, vtcunq; accẽdatur, contingit febres ardentes prodire, præcipue vero vbi in ventris, aut iecinoris, aut pulmonis venis bilis efferuescat. At quando ad solidas corporis partes perueniat, ac ea permeet, rigorem constituit. Sin autem in cerebrum eiusq; membranas sit impacta, phrenitides inducit. Verum prius quàm inhærescat, perfluens venas in his sitas, non phrenitides, cæterum, quæ in vigoribus sunt febrium, deliria efficit. Proinde bilis, quæ primo in venis inferioribus ardentis febris causa fuerat, in statu hæc austrino ab Arcturo ad æquinoctium, ad caput sublata, & in cerebro defixa eiusq; membranis, phrenitides generauit. H

Καυσον υλη.

A.l.4.f.1.t.2.c. 48.424.d

74 *Aestate item Pauci In eam inciderunt.*

Paucos ait in phrenitim incidisse. Nam eius pars vsque ad Canem erat frigida, pars vsque ad Arcturum calida & sicca. Proinde non poterat hæc caput interim replere, vti nec Auster ille, qui sub Arcturo ad æquinoctium vsq; flauit. Neq; enim humidum erat, †neque diuturnum, quod inter Canem interuenit spacij & Arcturum. Dictum est, vbi multa bilis in cerebri regiones influxit, phrenitidas excitatas.

†Cod. antiqui græci addunt. οὐδὲ νότιον. s. neq; australe.

75 *At cũ Febres Ardẽtes inciperent, Annũciabãt quibus Exitiũ impenderet. Siquidẽ statim ab initio, Febris Acuta eos corripiebat, à qua parũ superrigebant, Insomnes erãt, Grauiter angebantur, Sitibũdi, Fastidiosi. Paululum in fronte & clauiculis exudabant, sed nemo per totũ corpus. Multũ Delirabant. Timores, mœstitiæ. Extremitates subfrigidæ, vt summi pedes, magisq; manus. Accessiones diebus paribus. Plurimi quarto die maxime laborabãt. Sudores diutissime subfrigidi. Extremitates non iã ad calorẽ redibãt, sed liuidæ erant et subfrigidæ. Nec sitiebãt. Ad hæc erant Vrinæ his nigræ, tenues, paucæ. & Alui sistebantur. Nec Erupit è naribus sanguis, ne his quidẽ, quibus hæc accidunt,*

A *accidunt, sed parũ stillarunt. Neq; Recidiua vlli horum aduénit, cæterum ad Sextũ diem cũ sudore Moriebantur.*

Vt omnia huius operis, eorum sunt, quæ alijs in libris absolute traduntur ab eo, exempla, singula ipsis oculis examinante, ita etiam quæ hoc loco adducit. Nam exitiosis febribus ardentibus symptomata accidisse ait: Ab initio rigentes statim, vigilantes, fastidiosi: ad hæc in fronte & clauiculis parum exudantes. Nam quòd acuta laborarent febre, simulq; sitirent, erãt hæc quidem naturę propria ipsius affectus: Quòd verò statim à primo rigerent, proprium erat malignitatis. Etenim iudicare ardentes febres rigor solet, non tamen elucere statim decretoria oportet. At vero vigiliarum & angoris symptomata semper prauum est, nedum in principio, vt etiã exudare. Iam vero delirare, quod est absurda loqui, id est desipere, lęsum significat cerebrum. Timores vero magnopere acris & deustæ flauæ bilis symptomata sunt. Cognatæ iam timoribus sunt mœstitiæ.

At partium extremarum frigus perniciosissimũ febribus ardentibus symptoma est & signum: Quemadmodum etiam desipere, febris ęstu caput inflammante, cum proprium sit & familiare febribus acutis vri extremis partibus corporis: quæ siquando refrigerentur, regionesq; ardeant ad viscera continentes, in corporis meditullio coactum sanguinem esse indicio est: extrema autem

B membra sanguinem desiderare, refrigerari, & semel emori, destituente iam ea natura. Iam accessiones, cum diebus paribus fiunt à principio statim, interim ad sextum diem pessimum iudicium fore prenunciant: interim in longum producendum morbum. At si quidem admodum mouentur, quarto die prauam habente accessionem, ad diem sextum de vita decedunt, vt hi de quibus sermo habetur. Ad quartũ igitur diem eos habuisse dixit maximos labores, hoc est, dolorifica omnia symptomata, & sudores diutissime subfrigidos. Quare liquet diem sextum mortẽ his cum sudoribus allaturum. Quòd vero extremitates liuescerent, neque eis amplius calor rediret, demori eas indicat: & est argumentum constans, non posse vltra diem sextum vires sustinere. Huc accessit ad cumulum aliud signum exitiosum, quòd cum antea æstuassent, amplius non sitirent. Atqui quando, qui antea siti flagrarent, postea essent à siti liberi, horum duorum sit necesse est alterutrum, aut morbi solutio: aut virtutis extinctio ita, vt præsentia mala amplius non sentiant. At non contigit à morbo his vindicari, siquidem exitialia erant symptomata. Proinde his signum erat perditi sensus, non sitire. Itaque cuncta hæc, quæ retulimus symptomata, mire cacoete sunt, & exitialia: atque vnà cum his vel maxime Vrinæ, quæ nigræ erant, tenues, & paucæ. Nigræ quidem, vtpote adusto iam bilioso humore: paucæ, quòd omnis esset ex sanguine humor ab ar-

C dente febre tostus, quodq; vrinæ instrumenta iam emortua essent. * Eandem ob causam etiam alui sistebantur. Quin etiam stillasse nares, quod perniciosum est signum cum in alijs, tum maxime in febribus ardentibus, ait. Nam ardentibus febribus hoc perniciosissimum esse patet, siquidem eis est familiarissimum sanguinis eruptio.

* *Non reddit rãnem cur tenues. forte hæc pars deest.*

76 *Phreniticis autem Quæ supra sunt scripta, Omnia nõn acciderunt: Iudicabantur ferè die Vndecimo, non nulli Vigesimo.*

Qui citra ardentem febrem in phrenitim inciderunt, his illa non euenerunt. Nam hos qui vnà cum ardente febre ad sextum diem moriebãtur, geminato ipso malo phrenitis arripuit. Ad diem vero vndecimum consecutum dicit esse iudicium, non nullis ad vigesimum.

77 *Quos Non statim à principio inuasit Phrenitis circa Tertium vel Quartum diem, Sed primo tempore mediocriter habebant circa Septimum diem his Acutus Morbus euasit.*

Quibus circa tertium aut quartum diem cœpit, interpellataq; est, dimidia facta iudicatione. Cęterum phrenitis non erat nimium acuta ęgris: conspeximus enim etiam tales phrenitidas.

78D *Itaq; extitit Morborũ magnus numerus. Inter Aegros aũt cum primis Moriebãtur Adolescẽtes, Iuuenes, Adulti, Glabri, Quibus albida esset cutis, Recti capilli, vel nigri, Nigri oculi, Qui in ocio & socordia vitam degerant, Qui sonora voce essent, vel gracili, vel aspera, Blesi, Iracundi. Mulieres quoq; plurimæ ex hoc genere peribant.*

† Sicut ante dixi illum, quæ erant obscuriora, exponere, adijci autem à nobis causas: ita iam sermonis affirmo sententiam non esse apertam. Vtrum enim de phreniticis solis, de quibus verba fecit, sint interpretanda illa, an de morbis omnibus antedictis, incertum est. Quin etiam ipsum sermonis initium diuerse scribunt: quidam hunc in modum: Morborum autem magnus fuit numerus. de ipsis phreniticis solis, quibus hæc subiecit, hæc verba fieri volentes. Aliqui hoc pacto: Itaque fuit morborum magnus numerus. qui quidem contra de omnibus volunt prædictis sermonem haberi. Si de omnibus intelligamus, neq; definiamus, quã de re adolescentes, iuuenes, & adulti pereant: qua de re autem glabri, & albidam cutem habentes: qua de re qui rectos habent crines, nigros, & nigros oculos: qua de re qui in ocio vixerunt, et socordia: iam vero qua de re qui gracili sunt voce, qui blæsi: itidem qua de re iracundi, & qua de re mulieres: Hæc nisi sint omnia planè distincta, ex ijs quæ dicta sunt, nihil nobis quicquam, neque ad præsagiendum conferet,

† *Al. sicuti ante dixi illũ qui dẽ ea q̃ fiebat, clare exponere. vide supra pag. 113. f*

* *κατάτινα i. ex quibus, scilicet morbis & sic ubiq.*

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 229 sur 390

neque ad medendum. Sin autem non de omnibus morbis, verum de quibus verba faciebat, solis phreniticis hæc interpretemur, maximo vel sic negocio inueniantur causæ, quare ex commemoratis perierint plurimi. Huc accedit, quod ipsum /plurimos perijsse/ duplex sit: Alterum, posteaquam multi tales phrenitico sunt morbo correpti, qui ea tempestate passim mortales perimebat, propterea dictum est multos eorum esse sublatos: Alterum est, eorum, quos inuasit phrenitis, partem maximam interijsse accipimus. Quo fit, vt etiam causæ euadat declaratio duplex: vt omnes, quos retulit, opportuni essent in hoc statu phrenitidi: atque declarandum nobis, inter eos qui phrenitide laborassent, hos potissimum interijsse. Atque sermonis obscuritas ea est & tanta. Ei autem anteuertendum est, vt vniuscuiusque commemoratorum temperamentum inueniamus: nam absque hoc nequit hic sermo tempestati aptari. Videtur autem Hippocrates in sua oratione, Ætatum calidissimarum meminisse: siquidem adolescentes inquit, iuuenes, & adulti: Naturarum vero, quibus ægre digeritur habitus corporis: nãque, glabros, & qui cute sunt albida, item qui capillis rectis, capillis nigris, nigris oculis, & qui domi in ocio inertem vitam egerunt, ostendimus cum in alijs commentarijs, tum in his quos de temperamentis conscripsimus, minus digerere habitum, quod frigidiore sint temperamẽto: Et eadem de causa mulieres, quas propter menstruam purgationem minus status offendit, vt supra diximus. Quod si quæ morerentur, ex hoc erant illæ genere. Reliquum igitur est, vt de ijs qui gracili sunt voce & aspera, item de blesis & iracundis videamus. Ac primum de ijs qui sunt gracili voce, qui primo sunt loco relati. Igitur ἰσχνόφωνοι significat gracilem vocem habentes: ἰσχνόφωνοι enim sunt, qui etiamnum appellentur, vt etiam λεπτόφωνοι id est exili voce. Vtrunq; itaq; nomen idem significat: nihilo minus hi ab illis qui voce sunt gracili, differunt, vt est in libris de voce dictum: vbi demonstrauimus illam fieri ob angustiam asperæ arteriæ gutturis: at gracilem vocem, propter musculorum guttur mouentium innatum vitium. Vtriq; in prima conformatione contrahunt ea vitia ob caloris innati infirmitatem. Et quemadmodum deteriorem à principio guttur mouentium musculorum figuram graciles voce consecuti sunt: ita linguæ musculorum, blæsi. Aspera vox fit propter asperitatem vocis organorum. Vocis organa voco, per quæ spiritus redditus vox efficitur. Hæc sunt aspera arteria, guttur, fauces veluti spiritus plectrum per ipsas transeuntis: nam hæ vocis instrumẽtum esse sunt ostensæ: vt locutionis, lingua. Non nihil etiam ad eam gignendam fauces cõferunt, quæ densam reddunt. Hæc igitur organa, vbi læuia sint, leuem ostẽdimus vocem reddere, aspera asperam. Atqui asperitatem ex siccitate docuimus oriri. Ita quæ post ætatem hactenus diximus omnia, signa sunt temperamenti frigidi: sola vero siccitas vtriq; temperamento coniungitur, & frigido, & calido. Quare qui simul cum sicco temperamento frigidi sunt, his ægre digeretur corporis habitus, vt antedicti: qui vero his sunt calidiores, nõ statim adest hoc. Vnde hos ab oratione excepimus: alios relinquimus, quibus est consentanea oratio. Erat porro propositum multos mortuos esse, inter quos ætates recensuit, & naturas. Ego ætates calidas dicebam esse, in quibus amarę bilis succus viget: naturas, quę difficilem habent habitus digestionem. Itaq; ex ijs, quorum ab initio hactenus meminimus, reliquum est, de iracundis hoc est † ὀξυθύμων, vt agamus: quos maxime contrarios ait esse iratis, id est θυμώδεσι. Magnamini enim irati sunt, & humilium rerum contemptores: contra Iraeundi pusillanimes, q genoroso viriliq; animo non sint. Quare iracundi temperamento frigidiore erunt, vaporesq; digerent difficulter. Cæterum quod ad exitum est capitis dictum /mulieres quoq; plurimæ ex hoc genere peribãt/ non constat, an ad finem sit modo referendum, an ad ea quæ ante sunt dicta. Postremi autem sunt illorum iracundi, & mulieres huic generi affines plurimas interijsse subiecit. Attamen potest vtroque modo vera esse oratio, siue ad omnia referat supradicta Hippocrates, siue ad postremum tantum. Quod si ad omnia referre sit verum, rectius sic interpreteris. Pueris enim, quod vltimo est loco dictum, etiam attribuitur. Ceterum ad hunc modum non sunt omnia dicta: sed tamen mulieres huius generis dicit mortuas esse, comparans eas viris. Nam superius est dictum: Multæ præterea mulieres, non tamen ita vt viri frequentes, minusq; multæ perierunt. Verum hoc nunc vult dicere: Mulieres his captæ morbis, magis interibant, quæ prædicti generis essent.

Nulla fit mentio in cõmẽto, eorũ qui sonora sunt voce.

† *Per ὀξυθύμους videtur ẽtelligere eos, quos Hippocrates in contextu appellauerat ὀργίλους.*

At vero Hoc statu Quatuor his præcipue Signis Seruabantur: Quibus enim aut ex Naribus prebe Sanguis erupisset: Aut qui per vesicã Vrinas multas & multo bonoq; præditas sedimento reddidissent: Aut per Ventrem turbida, biliosa, tempestiue: Aut qui in Dysenteriam incidissent. Multis vero Vsu venit, vt non ab vno illorum iudicarentur, sed per omnia plurimi excernerent: Qui quidem grauius habere videbantur. Verumtamen omnes, Quibus hæc acciderunt, Superstites erant. Fœminis Virginibus eueniebant etiam omnia, quorum meminimus, signa. Quibus autem Aliquod ex his rite fieret, aut Menses largius superapparerent, per hæc Seruabantur, & iudicabantur: Nec harum, quibus istorum quid recte eueniret, Mortuam vllam vidi. Nam Philonis filia, cum ex naribus ei sanguis copiose fluxisset Septimo die intempestiuus cœmata, defuncta est. 79

Tum hoc caput apertum est, tum sequens, vbi de mulieribus agit. Nam summa quidem, quam

A tradit, hæc est, aliquos per sanguinis eruptionem, alios per vrinas aut per aluum, non nullos decumbentibus in dysenteriam causis, incolumes esse potuisse.

80 *Quibus in Febribus Acutis, atq; adeo ardentibus, Spontaneæ effluunt Lachrymæ, his est (siquidem reliqua non sint exitialia) è Naribus Sanguinis eruptio expectanda. Qui Incommode habent, his Non sanguinis eruptionem, Verum portendunt Mortem.*

Et hoc etiam portendit sanguinem eruptum, quod in superioribus præteritum hic profert. Porrò est ipse satis sermo clarus, si memoria teneas ea, quę supra tum hoc ipso in libro dixit, tum in libro pręsagiorum. Equidem hęc omnia cum proprijs limitationibus in commentarijs in librum præsagiorum & in libris de iudiciis à me dicta sunt.

81 *Tubercula secundum Aures, quæ in Febribus cum dolore extuberant, Non nullis, cùm febris decretorie sedatur, non resident, neq; suppurant. Hæc, Fluxio alui biliosa, vel Dysenteria, vel in crassis vrinis Residentia discutiunt: Id quod contigit Hermippo Clazomenio.*

parotis 10

In primis hæc refert cum modò prædictis meminisse, vt ne arbitremur semper signum esse pra-
B uum parotidas non suppurare. Nam hoc ait in statu, febribus quidem decretorie quosdam liberatos, hoc est die decretorio, & cum sudore, vel quopiam alio sic iudicantium: at remansisse parotidas tamẽ: Deinde diuturnitate temporis resedisse, per quas dixit vrinas, & per alui excrementa, et dysenteriam expurgatis morbum constituentibus causis.

82 *Iudicia vero, Ex quibus cognoscimus, aut Similia, aut Dissimilia sunt.*

83 Quæcunq; Hippocrates de iudiciis & de decretoriis diebus docuit, hæc habes duobus in volu-
minibus à nobis collecta, in libris de decretoriis diebus, & iudiciis. Nihilo minus nunc etiam hu-
ius sermonis caput breuibus dicam. Iudicia partim dicit similia, partim dissimilia fuisse. Deinde
adiicit, multos in recidiuam incidisse, eosq; iisdem constitutis temporibus planè die decimosepti-
mo iudicatos fuisse: Deinde alios à recidiuis die vigesimo, eosq; non similiter. Exempli gratia, pri
mum meminit duorum fratrum in hac oratione.

83 *†Vt Duo Fratres, qui habitabant prope Theatrum, simul eadem hora cœperunt ægrotare: erant autem Epigenis fratres. Horum natu Maiori decreuit morbus die sexto, Minori septimo: Repetijt simul ambos eadem hora: Intermisit Dies quinq;. Ab recidiua, Ambobus simul est decimoseptimo die in totum iudicatus. Plurimis vero iudi*
C *catus est ad diem quintum: intermisit die septimo: ab recidiua, iudicatus est die quinto. Aliquibus iudicatus est septimo: intermisit septimo: ab recidiua, iudicatus est tertio. Quibusdam iudicatus est die septimo: tertio intermisit: septimo iudicatus est. Nõ nullos reliquit die sexto: intermisit die sexto: † tertio inuadebat. Aliquos reliquit die primo: inuasit, & iudicatus est die vno: quod factum Euagunti est Daipharsis filio. Fuerunt, quibus iudicatus est die sexto: reliquit die septimo: & ab repetitione, iudicatus est die quarto, vt Aglaidæ filiæ. Plurimi itaq; ægrotantium in Hoc Statu, hunc in modum languebant. Neq; quemquam noui Superstitem fuisse, quem Recidiuæ rite factæ non repetierint: Omnesq; seruabantur, quos equidem noui, quibus hoc genus Recidiuæ euenerunt. Neq; ægrotantium hoc modo Quenquam noui, quem Recidiua iterum repetijt. Plurimi, qui perierunt ægri, Sexto die sunt defuncti, vt Epaminundas, Silenus, & Philiscus Antagorei filius.*

11 † *Alio modo cõtextus hic citatur à Gale. lib. 2. de dieb. decr. cap. 3. cl. 4. pag. 152. c*

† *Verius ex aliis cod. græcis, tertio inuasit, intermisit die vno, et uno inuasit, ac iudicatus est: quod &c.*

Quod huius orationis est vtile, clarum est ex superioribus: inutile vero, obscurum: quare inue-
stigare ipsum non conueniebat. Cæterum qui vtilibus student, elaborant inquirendo, quo'nam
modo Hippocrates, cum dixerit seniorem habuisse die sexto iudicium, iuniorem septimo: & rur-
sus /rediit simul ambobus eadem hora/ mox adiunxerit /intermisit dies quinque/. Neq; enim fie-
ri potuit, vt vtrique intermitteret dies quinq;, sed alteri soli. Et quidem hoc ipsum quod dicũt, pos-
D sis de solo vno intelligere, secundo in hac narratione, qui primo iudicio est septimo die iudicatus.
Iam si huic dies quinq; intermisit, constat illi, qui sexto die fuit iudicatus, intermisisse dies sex. Po-
test etiam à primo statim corrupta scriptura à librario, permansisse: id quod aliis multis accidit
tum apud Hippocratem, tum apud alios non paucos. Quod esse librarii erratum dico, hoc est:
Potuit hæc fuisse scriptura: Intermisit alteri dies sex, alteri quinque. Ille vero lapsus scripsisse, In-
termisit quinque dies. Et est verisimilius maiori intermisisse dies sex, minori quinque, cum inci-
derit recidiua ambobus in duodecimum diem. Post hæc itaq; dicit: Plurimis iudicatus est die se-
ptimo, intermisit quinto: vt coniicias ipsos etiam fratres exemplum esse iudiciorum, quæ plurimis
contigerunt. His expositis alia descripsit iudicia varia, quæ omnia die septimodecimo circunscri
buntur: cæterum huiuscemodi nullum, quale in duobus fratribus intelligendum confirmo, vt re-
dirent ambobus duodecimo die, cum iuniori quinq; dies intermitteret. Neque ab re sic est de illis
dictum, vt & id quod cum aliis his conueniebat, conseruaretur, quòd à repetitione die septimo-
decimo iudicarentur: & etiam peculiare, quo'd ad diem duodecimum repeterentur. Sed, quod
dixi, cum id quod vtile est teneas, non est quo'd sis curiosus. Itaq; de iudiciis, quæ deinceps retulit,
omnia prætereamus, quãdo capita habemus, partim similia ea fuisse, partim dissimilia. Nam cum

prima

prima iudicia aut sexto die tollerent ægros, aut essent incerta, ita vt redirent morbi ad vltimum & E
absolutum iudicium, die septimodecimo inuadentes, in hoc simile fiebat & dissimile. Post hæc alia commemorat iudicia & recidiuas, quæ in diem incidebant vigesimum, vt ibi perfecte iudicarentur. Decumbebant circa Theatrum. Scribunt quidam non θέατρον, sed θέρατρον, vt habeant locum, quem interpretentur ita esse παρὰ τὸ θέρεσθαι id est ardendo nuncupatum. Ad præsentẽ speculationem, quemadmodum scribas id genus voces, nihil interest. Nec vero an Perigenis, an Dionis, an Theonis fratres essent, quicquam refert. Verũ qui ea, quæ artis sunt medicę, probe nequeunt enarrare, ad tales deflectunt curiositates.

84 *Quibus autem Tubercula secundum Aures essent, His die vigesimo iudicabantur: Restinctæ omnibus sunt, quibus non suppurarunt, sed ad vesicam deflexerunt. Cratistonactæ, qui apud Heraclium habitabat, & [a] †pictoris ancillæ suppurarunt. Obijt Scymni pictoris ancilla, suppurauit. Quibusdam die septimo iudicatus est, intermisit nouẽ, rediit, iudicatus est ab recidiua [b] †. Iudicabatur die septimo Phanocritus, qui ægrotabat apud Gnatonem pictorem.* 15 16 17

A † Al. Scymni pictoris ancillæ suppurarũt, & obierunt.

B † Alij cod. habẽt, die quarto. Quibusdã iudicatus est die septimo, intermisit sex, postea rediit, iudicatus ẽ septimo, in totũ vigesimo, vt Phanocrito, qui &c. vide Gal. lib. 2. de dieb. decr. ca. 3. el. 4. pag. 152. e

C Supra 2. 45. 112. b

Quia quiddam dixi nuper esse memoria dignum, referam hic, quod singularius est illo, & rarius. Nam parotidas curatas esse citra suppurationem, excretionibus per regionem inferiorem, F
exemplum parum frequens est. Eius tamen nouitatem excedit, quod in hoc sermone scripsit Cratistonactien, & pictoris ancillam, cum tubercula secundum aures suppurassent, perijsse: nam cum hoc pugnare videbitur: [c] | Concoctiones celere iudicium, & securam sanitatem promittunt. Sed ne nunc quidem causæ febrium, quæ intra venas continerentur, erant concoctæ Cratistonactæ, & ancillæ pictoris, nam non obirent. At parotides erant tamen maturæ: quod infrequens esse, & debere memoria teneri dicebam: Nam posse fieri quapiam in parte priuatim concoctionem, toto morbo non concocto. Quicquid est reliquum, quod est hunc in modum de iudicijs traditum, exacte sumus executi in commentarijs, quos de Iudicijs & Decretorijs diebus conscripsimus.

85 *Hyeme sub Solstitiũ brumale, et vsq; ad Aequinoctium, Febres Ardentes perdurabant, et Phrenitides: Multi diem suum obibant. Iudicia tamen variarunt: & Plurimis die ab initio quinto iudicabatur, quarto intermittebat, repetebat, ab recidiua quinto iudicabatur: Numerus dierum totus quatuordecim. Atq; Pueris plerisq;, Aetate etiã prouectioribus, iudicabatur. Non nullis iudicabatur vndecimo, repetebat quartodecimo, iudicabatur exacte vigesimo. Quòd siqui superrigerent circa vigesimum diem, his iudicabatur quadragesimo. Superriguerunt autem plerique sub iudicium primum. Aliqui superriguerunt à principio sub iudicium, & in recidiuis vnà cum iudicio.* G

Meminit hic hyemis anni secundi, non primi, quam in ipso statu exposuit. At dixi superius causam, cur phrenitides non primo, sed postea viguerint. Insuper iudiciorum constituta tempora esse dicit immutata, quorum varietatem recenset: quibus hoc cum superioribus conuenit, quòd cum recidiuis fierẽt. Atque pueris quidem, & his etiam ætate prouectioribus penitus iudicatum quartodecimo die morbum refert: nam ocyssime his digeritur & concoquitur morborum causa. Cęteris non tantum in diem ait vigesimum, verum etiam in quadragesimum productum ex recidiua vltimum iudicium. Et quid habet admirationis in varietate morborum insignes extitisse iudiciorum diuersitates?

86 *Vere Superrigebant paucissimi, Aestate frequentiores, Autumno etiam plures, Hyeme longe plurimi: at Sanguinis eruptiones Cessabant.*

Veris hic meminit, quod in primo statu commemoratum est, non in secundo anno. Neq; enim eò narrationem produxit morborum, qui vigebant, verum ad secundam vsque hyemem extendit. Cur autem temporis longitudine in dies etiam atque etiam numerus augeretur rigen- H
tium, iam ego supra quasi innui eo loco; cum admonerem. Ostendi fieri rigorem, cum flaua bilis corpora permeet solida, non autem in vasorum contineatur cauitatibus, [d] † Cum igitur primum cieretur, febres ardentes generauit. Deinde in carnem transiens, vbi per eas foras impelleretur, rigorem induxit. Paulatim vero sanguinis eruptiones sistebantur, quòd bilis non amplius in venis, sed in totum esset diffusa corpus.

D † Graeci legitur ἐν ἀρχῇ μὲν οὐκ ἐν κινήσει οὖσα, τοὺς καύσους ἐγέννησε. Sunt tamen qui meliorem lectionem esse existiment, si pro κινήσει scribatur, κοιλότησι idest cauitatibus, scilicet Vasorum: vel ἀγγείων idest Vasis, vt sic postea vertatur: Ac in principio quidem, cũ in Vasis esset, febres ardentes generauit. Tu tamen considerato.

Galeni

GALENI IN LIBRVM PRIMVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARIVS TERTIVS

ARGVMENTVM

Docet Præcepta quædam ad Morbos dignoſcendos ac ad Præſagiendum vtilia: Ac ad finem Quatuordecim Aegrotos deſcribit.

1 B *Morbos Dignoſcimus, docti ex Communi omnium Natura, & cuiuſq; Propria: Ex Morbo, Aegro, Oblatis, Offerente: Nam facilius ex his vel difficilius: Præterea ex Vniuerſo et ſingulari Cœli ſtatu, & Singulis locis, ex Conſuetudine, ex Victus ratione, Vitæ genere, Aetate cuiuſq;, vna cum Sermone, Modis, Taciturnitate, Imaginationibus, Somnis, Vigiliis, Inſomniis, quibus et quando, Vellicationibus, Perfrictionibus, Lachrymis, Acceſſionibus, Deiectionibus, Vrinis, Sputis, Vomitionibus: et Quæ ex quibus, in quos Succeſſiones morborum, et qui Abſceſſus in exitum vel iudicium: Sudor, Rigor, Algor, Tuſſis, Sternutamenta, Singultus, Spiritus, Ructus, Flatus ſilentes, ſtrepentes, ſonori, Sanguinis eruptiones, Hæmorrhoides. Ex his Conſideres, quæ per hæc accidunt.*

Quidam hæc exiſtimant eſſe aſcriptitia, ꝙ eiuſdē interpretationis & ſententiæ ſint, atq; illa, quæ in libro de humoribus ſunt ſcripta, quæ alijs ante commentarijs ſumus interpretati. Sunt quidem hæc præſagiendi præcepta, quibus auctor tradit communia propoſita, à quibus ſumenda ſint præſagia. Communem itaq; vocat naturā, omnium hominum: propriam, vniuſcuiuſq; noſtrū naturam. Quod autē ex vtraq; ſint conſtituendæ dignotiones & præſagitiones, certior vero ſit, quæ proficiſcitur à propria natura, in libro præſagiorū didiciſti, & in libro de fracturis, & articulis, atq; de capitis vulneribus: quos item libros ante interpretati ſumus. Iubens igitur ſemper affectā partem cum ſuo ſtatu priore natiuo conferre, adiecit ſuo ſermoni, aliena non eſſe negligenda. Simili etiam modo cum dicit: ‖ In acutis morbis ſic conſiderandum, in primis quidem ægri facies an valentium, maxime vero ſuæ ipſius, ſimilis ſit: ea enim optima cenſenda eſt. Atq; ſi proprium teneamus colorem cuiuſq; ægri & magnitudinem, non eſt ꝙ quæramus communem. Quia vero omnium hominum ante non cognoſcimus naturā, ſed nec opinātes ſepe ad ignotos accerſimur, principium cognoſcendorum morborum præſagiendorumq; à cōibus inſtituimus. Quorū enim naſus non acutus, nec oculi concaui, nec collapſa appareant tempora, nihil rogamus quenq; de egro. Quod ſi naſus acutus, oculi concaui, ac tempora videantur collapſa, tunc qua eſſet facie valēs, querimus. Atq; ita conſequentium fiunt etiam ex Morbo præſagia. Pluribus enim planum tibi factum eſt in libris de iudicijs, & in commentarijs in aphoriſmos, ſubito tertianam exquiſitam iudicari, quartanam eſſe diuturnam, vtranq; vero à periculo remotam: phrenitim autē & lethargum periculoſos eſſe & acutos: duritiam lienis pernicialem & diuturnam. At ex ipſo Ægro biſariam futura preſentimus. Alter modus hic eſt: ‖ Modeſtus, inquit, ſi acerbe reſpondeat, malum eſt: contra turbidus in ægritudine non ſolum ſi loquatur aſpere, ſed ne ſi deſipiat quidē in exurente febre, in diſcrimen venerit. Alter is eſt modus: Si eger omnia officia preſtiterit, ſitq; audiens medico, ac ne ſic quidem profecerit quicquam, grauiter is ægrotat. Omnino fit contrarium, ſi cum nuſquam in officio ſit, attamē mediocriter habeat. Itidem ex Oblatis prædicere licet. Nam prauis oblatis, ſi nihilo habeat deterius, morbus mediocris eſt. Verum cum recte omnia adminiſtrantur, ſi præterq; ꝙ nihil commodetur, etiam exacerbetur, eſt hoc malum. Me quidem non tātum morborum modos, verum formas etiam ex oblatis cognouiſſe ſæpenumero conſpexiſtis. Verum, vt dixi, pluribus aliàs de his omnibus egi. Cum vero ex Offerente dicit etiā prænoſci promptius vel difficilius, in morbis intelligas. Quod ſubinde conſpicientes, ſiue ſit diuturnus morbus, ſiue affectus febriles longi, etiam ex eo ꝙ ſciamus, qui curabat medicus, notitiam augemus. Si enim clarus ſit, parum de curatione ſperamus: nam morbum conſtat cacoethe eſſe, vbi cum recte omnia adminiſtrētur, nihilo fiat mitior: Sin autem ille imperitus ſit, probatur nobis, ſi omnia probe inſtituantur, hominem incolumem fore. At etiam ex Statu ait, hoc eſt ex peculiari aeris temperamēto, fore preſagia. Iſtud autem /vniuerſo & ſingulari cœli/ eſt tale, ſi, quæ in ſtatibus ſupra deſcriptis tribus expoſita, memoria tenemus: vbi ipſe Hippocrates, quę in aere accidebant per calorem & frigus recē ſens, ad finem illorum præpollens temperamentum pronunciauit: verbi gratia, vbi dicit: ‖ Cum eſſet totus hic ſtatus auſtrinus & cum ſqualoribus, tametſi totum annū nec Auſter ſpirauerat, nec ſqualor fuerat. Iam etiā cum dicit: ‖ Cum totus fuiſſet humidus annus, & frigidus, & aquilonius. pro excellentia pronunciat. Nam, vt nullus fuerit toto anno, neq; calidus dies, neq; ſiccus, neq; auſtrinus, haud fieri potuit. Ita etiam morborum formas ſane multo conuenientius erat tales eſſe, nō

in Prog. cō. 1. t. 5. 4ª. 190. g

1. Prog. cō. 1. t. 9. c 4ª. 170. c

Supra cō. 1. t. 8. 104. b

Supra cō. 1. t. 5. 108. a

tamen

tamen quin alię intercurrerint. Hic ergo cum ſtatum primum omnem expoſuiſſet, in eius fine ad E
Supra cō.1.t.37 107.d verbum ſic ſcripſit: ‖Inter omnes, quorum fecimus mentionem in hac tempeſtate, ſoli in lethalia »
tabidi incurrerunt. Cætera commode habebant, neq; alijs moriebantur febribus, neq; vna vulga- »
batur morborum forma, neq; vna fuit perpetua toto anno tempeſtas. Per excellentiam vero nos temperamenti, vel frigidum, vel humidum, vel aliud temperamentum dicimus. Hippocrates vero ſcripſit, Vere nanq; alij morbi, æſtate alij, autumno & hyeme alij atq; alij inciderunt, in ſingulis, quos deſcripſit, ſtatibus. Sed tamē per totum annum hoc ſtatu hic dominabatur morbus, alio ille. Atq; illud eſt quod dicitur, Ex vniuerſo & ſingulari cœli ſtatu. Addidit autem ad orationem /cœli/ quod ſcilicet ſi nude ſine adiuncto proferatur, ſtatus nomē & loci formam poſſit indicare, reiq; cuiuſuis. Ac nimirum connectens dicit, Ex vniuerſo & ſingulari cœli ſtatu, & Locis ſingulis, & Conſuetudine. Nam ad futura præſagienda magnopere loci formam facere, crebro eſt oſtenſum. Hoc loco ſatis ſit, q̃ ad librum vos remittam de aere, aqua, & locis: vbi tradit qui morbi quibus locis vigeant. Nam eſt horum generatio indigenis congenita: minusq; habent, tanq̃ familiares, diſcriminis. Immo vero vel Conſuetudinem ad præſagiendum conducere docet. Itaque in præſa-
in Prog.cō.1.t. 19.4ª.193.h giorum libro, cum notas aſcribit ex conſuetudine, Alias ad hunc dicit modum: ‖Si pronus iaceat »
is, qui per bonam valetudinem ſic cubare non conſueuit, aut delirium aut ventris dolorem porten F »
Ibidem. t. 20. 194.b dit. Alias ſic: ‖Stridor dentium in febribus præter cōſuetudinem à teneris contractam, inſaniam »
ſignificat & mortem. Sed ex Victus quoq; ratione, quam ęger ſeruauit, queas quid ſit quantūq; humorum, qui exuperant, ſcite cōijcere: quibus perſpectis, facilius cognoſcitur præſens ſtatus corporis, expeditioriq; euadit de euenturis præſagitio. Iam & præſagiri ex Vitæ inſtitutis vult. Vocant autem vitæ inſtituta, hoc eſt ἐπιτηδεύματα, omnia quæ obeunt homines, aut vtilitate adducti, aut neceſſitate, ſiue nauigent, ſiue terram colant, ædificent, fabricentur, venentur, aut colāt exercitationem, vt ſæpe in calida vel frigida lauent. Eſt igitur ex ijs, ad quę ſtudia ſua conferunt, de morbi coniectare conditione. Nam ruri qui egit tempore æſtiuo apricatus, duriter & tenui victu, amaram bilem potius, quoad huius eſt, q̃ pituitam coaceruauerit. Qui cōtra ac ille, vrbem colit in vmbra, lauans bis quotidie, tum autem in ocio perpetuo cibis ſe ingurgitat, hic pituitam citius. Eadē eſt in cæteris ratio. Ætatem vero præſentibus cognoſcendis, & præſagiendis impendentibus, nō
3ª.Aph.24.Ex. Ord.25.a & c paruum vſum pręſtare cognoſces ex aphoriſmis, in quibus de ‖ætatibus ſermonem habuit: quem quidem nos librum iamprídem ſumus interpretati. Sermo præterea ægri, præſentium notitiæ, & conſequentium diuinationi, poteſt adiumento eſſe. Verum eſt coniunctum hoc ſignum, eiq; cum iudicio conuenit, quod proficiſcitur à conſuetudine. Si enim ęger ſuo more loquatur, quo ſo G
let ante integra valetudine, nihil expectabimus mali: Sin vero contra morem ſuum ęger verba faciat, eſt illud prauum ſignum: nam eſſe eius ſuſpicamur hinc offenſam mentem. Quod deinde Hippocrates Τρόπωσιν dixit (nos modis vertimus) videamus quid denotet. Vſurpant hoc vocabulum veteres duobus in ſignificatis: ac modo pro animi moribus vtuntur, modo pro differentijs aut formis eius, qua de re ſermo habetur. Exempli gratia, ſi habeatur de victus ratione oratio, hic ſcriptor ſi modos dicat rationis victus, differētias ipſas aut formas ſignificat. Itidem ſi febrium eſſe modos multos dicat, differentias harum aut ſpecies interpretatur. Itaq; hac dictione /modis/ aut animi ſignificat mores, aut ſermonis differentias, quando quidē de ſermone meminit, quaſi ad hūc modum orationem inſtitueret: Ex ſermone, & iplius formis, aut differentijs. Nam, differentias, an ſpecies, an formas dicas, nihil intereſt impræſentiarum: ſiquidem hæc fiunt omnia diſſecandis ijs, quæ generatim ſunt mente concepta. Vt autem de ſtatu egri docet aliquid ſermo, ſic & Tacitur
nitas inſolita, aut natiua ægri. Nam vt eſt ea taciturno ſua ſponte ſecundum naturam, ita loquaci præter naturam. Quocirca hunc aut ſoporans torpor tenet, aut eſt melancholiæ initium. At ſi taciturnus non taceat, ſed amplius conſuetudine loquatur, delirium denunciatur. Sub hæc cum Imaginationes ſeu cogitationes (hoc eſt διανοήματα) dicit, nullā rem ſenſibilem indicat, aut appa H
rentem, ſed quam argumentis ſeu coniecturis aſſequimur. Argumētum autem eſt quod ægri vel eloquuntur, vel agunt. Nam cum de nobis quidam mane de more ægrum inuiſeret, totam ait no Al.t. f.2.d.5 ſu.1.c.7.45.h
ciem ſomnum ſe non vidiſſe, dum cogitaret, quid ſit nam futurū, ſi laſſus Atlas non ducat amplius ſuſtinendū cœlum: ex cuius verbis intelleximus principium eſſe quoddā melancholiæ. Ex Geſtu itē ægrorum animi mores produnt. Poſt hæc auctor dicit, Somnis & Vigilijs: de quibus mihi certum eſt hoc loco nihil dicere, q̃ ante in aphoriſmis & in præſagijs, ſomnos et vigilias expoſuerim. Et vero de Inſomnijs etiā mihi ante explicatum eſt, cū alijs, tum ijs quæ corporis aliquē affectum indicant, ſicut ēt in libro de victu valentium eſt traditum. Nam ſiquis per inſomnium videat incendia, hunc offendit flaua bilis: † Si imbres, abundare frigidum humorē declarat: Sic ſanè, ſi niuē glaciem & grandinem, pituitam frigidā. Siquis in fœtido ſe loco eſſe putet, putredinem humorum: Si gallorum gallinaceorum criſtas habere, aut rufa quædam, ſanguinem exuperare: Si caligi noſa cernere, aut in locis eſſe caliginoſis, ſtatus indicat. Vnde etiam huic verbo /inſomnijs/ adiecit /quibus & quando/ vt Quibus, illorum differētias indicet: quod etiam ſi omitteret ipſe, clarū ſit: & Quādo tempus denotet, quo inſomnia fiunt, hoc eſt, ſi aut in principio acceſſionū, aut in vigore, aut

† *Additur ex antiquis. Si ſit mū, vel caligi nē, vel profundas tenebras, atra bilis. uide ēt libro de dignotiōe ex inſomnis. cl. 4. pag.213.c*

A re, aut alio tempore: Atq; si à cibo ac tali statim, aut sine cibo: Sumitur enim non nihil ex his indicij. Itaq; qui se niue putet conspergi, idq; sub accessionis initium, vnà cum rigore vel horrore vel algore accidere sibi imaginetur, tempori id potius, q̃ affectui corporis, est attribuendum. At vero si eiusmodi insomnium videat in febris remissione, fidelius præbet argumentum frigidorum succorum: Longe etiam magis, si nihil comederit ante ciborum pituitosorum: nam dum illi in ventre continentur, potest talem habere quis imaginationẽ, vt assimilis non sit corporis totius status.

Quod deinde est dictum /vellicationibus/ aliàs in commentarijs de succis exposuimus, vt etiã alia, quæ hic sunt cõmemorata multa, quæ de floccos carpentibus dici, & festucas colligentibus valent: aut ẽt de vellicantibus aliquam sui partẽ, vbi subest in profundo dolorificus affectus. Et sepe partem, quæ pus aut alium continet acrem humorem, vellicant: quæ quidem etiã est non nunquã nota delirij. Iam quod est deinde scriptũ /perfrictionibus/ mordaces esse ad cutẽ humores significat, qui ad scalpendũ irritant. De Lachrymis iam docti sumus tam spontaneis q̃ inuitis, quid nã denotare soleant vtræq;. Iam & de Forma accessionũ, Immo de deiectionibus quoq;, vrinis, sputis, vomitionibus, est in præsagijs sat superq; declaratum. In aphorismis ẽt non raro est de illis facta mentio, vt item in prædictionum libro. Postea dicit, Et quę ex quibus, in quos morborũ succes-

B siones, & abscessus in exitium vel iudicium. Hic ea sunt, quæ ante sunt tradita, quæ tum enarrauimus, ad memoriam reuocanda. Nam fiunt successiones morborum perniciales & decretoriæ, pro ipsorum differentiis morborum & locis affectis. Nam in morbos successio leuiores, & locos ignobiliores, est salutaris: in morbos grauiores, locosq; principaliores, perniciosa. Eodem modo abscessus, qui cum effluxione fiunt, sunt illi meliores: qui vero cum decubitu, minus commodi: Ac horum ipsorum quidem remotissimi quiq; à loco affecto, & in partes ignobiles ægri, boni sunt: contrarii horum mali. At vero in iis quæ post hæc sunt dicta per totum opus, plurimum elaborauimus in libris, quos olim sumus interpretati. Etenim in aphorismis & præsagiis de rigore, sudoribus, tussi, sternutamento, singultu: At aliis in lucubrationibus, quas conscripsimus, de his alia diximus, & de cæteris omnibus quę ad dignotiones referunt, & presagia. Quòd autẽ Algoris iam facit mentionem, animaduertẽdum est, num vniuersi corporis frigus, vt profunditas inardeat, interpretandum sit, an partium extremarum, an potius sit de omnibus illum his arbitrãdum dicere. Siquidem aliud, quod est initio accessionis, significat frigus: aliud in remissione: sicut sanè si per totam commoretur accessionem, quod quidem haud bonum est signum: sic si tali frigore interio-

* ra perpetuo ferueant: de quibus oĩbus in libris, quos narrauimus, & in opere de iudiciis verba feci

C mus. Spiritus vero cum dicit, respirationis intelligimus differentias. Qm̃ vero Flatuũ inde meminit, sunt illi quoq; in genere spirituum. At de his ẽt in cõmentariis in præsagia est tractatum: & in opere de dyspnœa, & de voce, de spirituum in respiratione differentiis: quemadmodum de flatibus in libro præsagiorum. Iam Ructus quoq; in genere spirituum sunt: eaq; illis res quodã modo cum respirationis spiritibus conuenit. Quatenus vero in flatuosorum sunt spirituum genere, hactenus cum flatibus etiam habent commertium. Proinde & hi spiritum in superiore ventre flatuosum generari indicio sunt. Quod vero in fine capitis dixit, planum est. Sanguinis nanq; eruptiones, & hæmorrhoides, quemadmodum hæ cladem afferunt, illæ præstant vsum, didicimus.

2 *Inter Febres, quædam Continuæ sunt: quædam Interdiu tenent, nocte intermittunt: vel Nocte tenent, die intermittunt: non nullæ Semitertianæ sunt, Tertianæ, Quartanæ, Quintanæ, Septimanæ, Nonanæ.*

A l.4.f.1.2.1.c. l.411.d

* Bifariam veteres vti continui nomine & intermittentis videntur. Nam continuas vocant febres quandoq; omnes, quæ ad integritatem non desinunt: quandoque non omnes, quæ non desinunt ad integritatem, sed solas præcipuæ illas, quæ omni carẽt vsque ad iudicium mutatione. Ita intermittentes interdum appellant illas solas, quæ in integritatẽ finiunt: interdum eas, quę non fi-

D niunt in integritatem, sed inlignes faciunt mutationes singularum accessionum, in initium, incrementum, vigorem, & remissionem: At medici quidam iuniores, quæ nullam magnam mutationem habent, non continuas i. synecheis, cæterum synochos idest continentes, nominant: cõtinuas aũt has solas, quæ nõ veniunt ad integritatem, & intermittunt singulis accessionibus. Has vocant antiqui interim continuas, interim intermittentes: nam sunt certe inter continuas & desinẽtes in integritatem mediæ. Proinde recte, vbi cum synochis conferuntur, intermittentes appellantur: cum ad integritatem venientibus, continuæ. Hoc loco differentiam febrium Hyppocrates scribens, aliquas esse earum continuas dicit, & sunt quidem in vtroque continui significato continuæ multæ: quasdam aũt aut nocte intermittere, aut interdiu. Ex quibus quæ ad integritatem non desinunt, iuniores quidam medici μεθημερινοὺς, vel καθημερινοὺς, id est diurnas vocant: illas, quæ desinunt, ἀμφημερινοὺς, quod est quotidianas. Qua vocum arguta obseruatione vacabant maiores. Nam cũ intermittere intelligatur & dicatur bifariã, quemadmodum supra retulimus, quæ singulis diebus & noctibus inuadunt, intermittentes dicemus, siue integritatem, siue remissionẽ quam vocant, assequant. Inde ordine recẽset à superioribus diuersas febriũ differẽtias, semitertianas, tertianas, quartanas, quintanas, septimanas, nonanas cõmemorans. Tertianæ & quartanæ clare ad integritatem

cõtinua intermittentes.

* In Græco legitur συνεχῶν i. cõtinuas. sed forte legẽdum συνέχων i. cõtinentes.

4 grítatem veniunt: At ex semitertianis, quædam vtraq; incedunt via, quædam altera tãtum earum E
quæ ad integritatem non veniunt. Si vero consideres vt, sicut inter eas quæ occupant quotidie, hę
ad integritatem veniant, illæ ad remissionem: ita earum quæ tertio aut quarto quoq; die inuadũt,
quædam differẽtia sit: planè cernes nihil de re, sed de significato nominis semitertianæ quęri. Quæ
quarto quoq; die incessunt, has integrum corpus scimus plurimum pręstare: ac quę quarto quoq;
inuaderet die, quæ ad integritatem non veniret, rarissime visa est. Non eadem in illis ratio est, quę
tertio quoq; die accedunt: complures enim sunt differentiæ. Igitur in his, inquam, non de re, cæte
rum de significato habetur & nomine quæstio, quas de istis febribus tertianas conueniat, & se-
mitertianas, & tertianæ naturam referẽtes, appellare. Iam cum esse aliquas dicit febres quintanas,
aut septimanas, aut nonanas, non de dictionis significato, sed de re ambigit. Nam sunt medici, qui
confirmant vltra diem quartum, circuitum se nullum conspexisse: quidam assentiũtur Hippocra-
ti. Equidem inde vsq; ab ipsa adolescentia obseruaui ad hũc diem, sed n septimanum, vel nonanum A l.4.f.1.1.
omnino non vidi, nec clare, nec obscure. Quintanos certe vidi circuitus obscuros, sed non exacte c.67.431.b
aut aperte, vt quotidianos, tertianos, & quartanos. Sed res (quantum equidem censeo) quandoqui
dem ex experientia de ipsa iudicium fit, ratione non quærit demonstrari. Si enim sit, qui exacte cõ
spexerit, & crebro, aut septimo quoq; aut nono die accessiones fieri (neq; enim iterum aut ter sit vi F
disse satis) sit ille inductus, esse nõ nullos etiam tales circuitus. Sin autem non viderit ab initio ęta-
tis ad senectutem vsq;, quos visit ęgros, frequentes eo febricitare modo, iam illi hoc cõstat è diuer-
so, non incidere eiusmodi circuitus. Quamobrem in Hippocratem cum ratione disputare, quod
Diocles fecit, valeas. Nam quibus dicas ex signis, aut humoribus oriri, vel quintanum, vel septima
num, vel nonanum circuitum, non habebis. Quinimmo nec scripsit quenquam ita ægrum labo-
rasse. Et quidem erat hoc eius officij, vt communia præcepta alia non parum multa priuatis pla-
na fecit exemplis, iam idem quoq; in his præstare. Sanè sciẽdum est in multis exemplaribus esse
scriptum initium huius capitis, genere orationis, quod ἀσύνδετον vocant, ad hunc modũ: Febres
continuæ interdiu tenent, nocte intermittunt: nocte tenent, die intermittunt. Quod cum dixi vo-
cari genus ἀσύνδετον, simul explicaui eius interpretationem. Oportet autem tanq̃ in numero nos
dictorum adiunctas intelligamus, quæ prætermissæ sunt in orationibus, coniunctiones.

3 *Sunt autem Acutissimi, Maximi, Grauissimi Morbi, ac præ cæteris omnibus Lethales, in Continua febre.*

Absolutissima omnium horum disciplina in commentarijs est de febrium differentijs tradita.
Hoc loco, vt iam sępe testatus sum, non constitui veritatem demonstrare: neq; omnia singillatim, G
vt nihil prætereat, docere: sed senis interpretari verba. Summam vero singulorum, quæ commẽ
tanda incidant, non præteribo. Igitur acutissimos ait, & maximos, & grauissimos esse in febre cõ
tinua morbos: acutissimos dicit eos qui pauco tempore decernunt: maximos, validissimos: gra-
uissimos, qui cum periculo sunt coniuncti: quod interpretans ipsemet, mox præ cæteris omnibus
appellauit illos lethales. Et quoquo modo continuam febrem accipias, vera dixit: nam morbi acu
tissimi, maximi, & grauissimi, tum in febribus eueniunt, quæ vocantur proprie synochi: tũ in alijs
iuxta, quæ singulis progrediuntur accessionibus, ac initia efficiunt, incrementa, vigores, & incli-
nationes manifestas, nec ad integritatem veniunt tamen: de quibus hoc loco fuerit satius interpre
tari, quandoquidem synochis contigit in his non his in synochis contineri. Quo'd siquis oratio-
nem intelligat de solis synochis habitam, eximere videatur alias continuas, ceu non periculosas,
nec vehementes, aut acutas.

4 *At vero Omnium est Quartana Securissima, facillima, longissima. Hæc enim non est ipsa quidem tantum per se*
talis, sed etiam à magnis alijs vindicat morbis.

Facillimam esse dixit quartanam, quod est perinde ac leuem. Etenim continuæ, quia nullam ha H
bent vsq; ad iudicium remissionem molestiarum, sed perpetuo infestant, merito graues & dicun-
tur, & sunt. In quartana, maxime vbi sit moderata, licet diebus, qui inter accessiones intercedunt,
prodire, ac non nunquam solita munera obire. Cæterum mos est tibi veterum, vbi de febribus di
sputantes audias, cognoscẽdus. Nam si iecinoris inflammationem, aut lateris alius ue partis, febris
consequatur, pleuritim, vel peripneumoniam, vel hepatitim, nominant morbum, non febrilem.
Qui vero citra inflammationem febricitat, febre hunc dicunt laborare. At nunc quoq; de quibus
agit febribus, sic accipe institutam orationem: quãdoquidem ex n liene sępenumero grauiter vidi- A.l.4.f.1.12.c
mus homines febre laborasse quartana, ac deinde collecta aqua inter cutem, esse defunctos. Verũ 61.429.b
ipsa sua sponte quartana periculo vacat, quæ quidem alijs etiam morbis liberat. Atq; ita nouimus
morbos comitiales fuisse à quartana diu infestante discussos. Sed eius didicisti originem in com-
mentarijs de febrium differentijs, & de iudicijs.

5 *In n Febre, quam Semitertianam vocant, cum Morbi eueniunt acuti, tum Præter cæteras hæc est Maxime letha-* A.l.4.f.1.14
lis. Ac Tabidi, & Qui longis alijs morbis detinentur, Hac præcipue ægrotant. c.27.437.g

Non

A Non possum medicorum vulgus adducere, vt à vocum & significationum consideratione, ipsam rerum disiungant considerationem: quibus iure quidem ignoscendum est. Vbi n. Agathinus, ne alios appellem, solidum librum primum scripsit de semitertiana, in quo nominis significationem inuestigat, quid erit causæ, cur minus veniam his des? Tametsi erat illud minoris quidem negocij, de ijs quæ cernimus, separatim institutionem tradere continuam, separatim de eorum nominibus, id quod nunc ego faciam. Nam febrium, quæ tertio quoq; die inuadunt, hæ ad integritatem veniunt, illæ secus. Rursus vtrarumq; harum ea est differentia. Ex venientibus ad integritatem, quædam accessionem habent horis duodecim circunscriptam, quædã longius productam. Earum vero quæ ad integritatem non veniunt, quædam cum horrore venientes, cum à primo impetu ad incrementum quod vocant, se conferunt, tametsi esse iam mediocriter prægressæ videantur, alterum horrorem cum constrictione inducunt: ab hoc alterum incrementum, deinde aliam constrictionem & horrorem: nam iterum hæ & ter repetunt. Postridie aliam habent priore minorem accessionem, sine priorum repetione: isq; illis est perpetuus deinceps orbis, vt binæ, quas dixi, binis fiant diebus accessiones. Præterea aliæ habent tertio quoque die accessionem citra horrificas illas quas diximus inuasiones & repetitiones: vnamq; habent accessionem B tertio quoque die, atq; accessione carent secundo die. Vnum hæ & continuum habent & æquabile ab inuasione ad vigorem incrementum. Habes iam febrium, quæ tertio quoq; die inuadunt, differentiam semper conspicuam in ægris. Ostendimus autem à bilioso & pituitoso succo febrem cum horrore venientem proficisci: eam vero quæ caret horrore, à bilioso quidem, sed lentiore, & concoctu difficiliore,† quam ferunt esse principum partium inflammationem. At quæ cum rigore inuadunt quidem, cæterum ad integritatem cum bilijs vomitionibus, aut deiectionibus, aut sudoribus veniunt, harum est causa totum corpus permeans flaua bilis. Quare cum hęc se ita, vt dictum est, habeant, siquis causam singulorum inuestiget aut curationem, officium medici ille, simulq; operepretium fecerit: quærere vero quo quodq; dictorum commode nomine appellet, haud dum medicinæ interest: alioqui tamen res cognitu est necessaria, vbi alios docere instituat legere. Nam ad morbos quidem in ægris cognoscendos nobis, & futura præsagienda, videmus nominum exactam rationem nihil referre, quando vulgus non ex his de medicis existimat: verum cum à sanguinis missione conspiciat ægrum commodius habere, cibumq; in tempore sumere (nam vel de hoc potest plebeius, cum vidit, iudicium facere) deinde non statim cibum accessionis principium excipere, sed longiore post tempore, tum medicum collaudat. Iam etiam C si frigidam eum porrexisse lauisseq;, itaq; febre ægrotum liberauisse cernat, continuo illum suspicit. Sic etiam, siquid de sequentibus prædicat. Profecto hæc illa sunt, quæ illustrant prorsus & vere medicum. Sophistes vero, dum de vocibus & significatis contẽdit, tempus corrumpit & suum & discipulorum. Nos autem non instituimus docere hoc loco opera artis (nam hoc quidem alias abunde effecimus) cæterum breuibus mentem inspicere Hippocratis: quod vt faciam, hic facultas datur. Etenim supra etiam ipse Hippocrates dixit: ‖Infestabãt illos plerosq; hęc incommoda: horrificæ febres, continuæ, acutæ, omnino non intermittentes: modus erat semitertianus, vno die leuiores, altero grauius iterum inuadentes. Rursus hoc loco dicit: In febre semitertiana cum morbi eueniunt acuti, tum præter ceteras hęc est maxime lethalis. Lethalem igitur semitertianam esse, aperte Hippocrates ipse dixit: febrium vero ad integritatem venientium lethalem esse nullam, in aphorismis clare docuit, his verbis: ‖Febres quæ non intermittentes tertio die ingrauescunt, sunt periculosæ. Quocunque autem modo intermiserint, periculum abesse significatur. Qui itaque in venientibus ad integritatem semitertianam esse, Hippocratem sequens, dices? Atqui sanè qui aiunt, si horas quatuor & viginti quis febre vacet, mediam eum semitertianam habere, in numero habent talem febrem intermittentium. Sic etiam, qui mediam & paruam à magna distare horarum numero ferunt, studentes vtranque ad integritatem deducere, ab Hippocratis sensu discedunt, dum in febribus intermittentibus ponunt semitertianam: quia nihil hæc periculi habebit, quãuis ab illo lethalis dicatur. Satius igitur sit, vti censuimus, vocabula repudiare, atq; curationes D dijnotiones præsagiaq; cuiusq; febris meditari. Sed enim quia clarior per vocabula & compendiosior doctrina euadit,† prius exponemus oratione febrium differentias, quæ tertio quoque die inuadunt, vt modo faciebat tribuens suum cuique earum nomen, id quod facere semper solet, ad constituendas febrium, quæ tertio quoq; die inuadunt, differentias: Deinde quæ intra duodecim horas cesset, breuioris institutionis gratia appellabimus exquisitam tertianam: Quæ diuturniorem hac accessionem habeat, adhuc ea tamen remissionem longiorem, vocabimus illam simpliciter tertianam: Quæ vero accessionem plurimum productam, paruum autem interuallum, eam iam tertianam nominabimus productam: Quæ ad integritatem non veniat, sed horrificas primo quidem die faciat repetitiones, altero simplicem vnam accessionem, semitertianam hanc appellamus: Sin autem simpliciter tertio quoq; die inuadat, τριταιοφυὴς hoc est tertianæ naturam referentem. Omnia in hoc sermone diffinita habes, tam vtilia, q̃ inutilia. Hęc igitur semper tibi sunt memoria tenenda, & eorum habenda expedita notitia: ita enim nugas iuniorum medicorum,

*ἐν τῇ περιοδίᾳ. uide hanc dictionẽ infra pag. 134. g

* Dictio hæc uidetur abiudare

† Græ. legitur φέρουσι δ' αὐτὸν τὸ φλεγμονῶν κυρίων μορίων. Arbitror autem legendum esse φλεγμονεῖ τὸ φλεγμονῶν, ut sic uertatur. Ferũt ãt ipsã et inflãmationes principum partium. considera.

Supra. 106. a. cõ. 1. t. 23.

4ª. Aph. 43. Ex. ord. 32. e

† Forte clari⁹, cũ prius explicuerim oratione differentias febrium quæ tertio quoq; die inuadunt, deinceps iuxta unaquãq; ipsarũ propria appellationẽ (quẽ ad modũ subinde facere consueuimus) diuidere oportebit differentias. Febrium q̃ tertio quoq; die inuadũt, q̃ ĩtra duodecim horas cesset, breuioris institutionis gratia. c.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 237 sur 390

quas de prædictis fecerunt nominibus, cum de rebus interim differere sese crederent, damnabis. E

At nullam ex ijs, quæ ad integritatem euadunt, semitertianam vocare Hippocratem ostensum est. An vero eam vnam, quam proprie ego vocare consueui horrificas repetitiones facientem: an etiam eam, quæ absq; his sit: dignum est attentione. Si enim tabidis, & aliter diu ægrotantibus solet accidere hæc febris, fortassis etiam si horrore careat, vocabimus eam semitertianam, si die secundo iterum inuadat. Sed, quod dixi, quando de vocabulo quæstio est, nihil interfit, si cui potissimum tribuat febri nomen semitertianæ Hippocrates, non planè teneamus: adeo cum ipsius de febribus artem perdocti, habeamus quæ ad artis opera requirimus, vel sine illarum nominibus. Videbitur fortassis conuenire, vt videamus, qua de re Hippocrates apposuit /quam vocāt/ & non pronunciauit simpliciter, In febre semitertiana cum morbi eueniunt acuti. Equidem illum, vocabulum censeo vt improprium reprobare. Siquidem illis, quæ integram non sunt absolutionem consecuta, dimidij attribuimus vocabulum: itaq; dicimus semimortuum, semideum, semiuocalem, semiasinum, semiassum, & ita id genus reliqua proferimus. At vero semitertiana tantum abest, vt dimidia sit, vel multitudine symptomatum, vel viribus, vel horum tota conditione, vt longe etiam sit tertiana deterior: vt potius huius illa, quàm hæc illius, esse videatur dimidia. Quare non venit in mentem mihi, quare adducti, sic potius nomen posuerunt primi istius F auctores nominis, quàm aliter. Potuerunt tamen hi, cum tertiana febris habeat, vt & tertio quoque die inuadat, & ad integritatem veniat, quòd semitertiana alterum habeat de his, alterum non habeat, ita vocabulum instituisse: habet enim vt tertio quoque die inuadat, vt autem ad integritatem veniat, non item: Potuerunt præterea, quòd & accessione careat cum rigore incipiente: Ad hæc, quod non cum excretione finiatur: Iam etiam φ diem secundum non habeat integrum. Licet ad hæc aliud eiusmodi illis afferre, qui commentantur nullius frugis sapientiam, & verum artis vsum negligunt.

6 *Nocturna Non admodum Lethalis, Longa tamen est: Diurna Longior: Sunt quibus ad Tabem vergat.*

Principio simpliciter numerum descripsit febrium, deinde harum mores ordine docet. Cum itaq; ante in catalogo dixisset: Inter [a] febres quædam continuæ sunt, quædam interdiu tenent, nocte intermittunt: vel nocte tenent, die intermittunt: Inde continuas cum exposuisset, ac mox sub illis de tertiana & semitertiana tractasset: Hic ad febres accessit, quæ die inuadunt, nocte intermittunt: vel nocte inuadunt, interdiu intermittūt: quarum alteram nocturnam, diurnam alteram vocat: Nocturnam illam, quæ nocte inuadit: Diurnam, quæ die. Sed quæ videbantur nocturnæ tribuere laudi, hęc ipsa non minus vitio vertunt, eo quòd nō simpliciter dixerit, nocturna non est lethalis, sed addiderit, non admodum. Nam si nō valde est lethalis, liquet mediocriter lethalem esse. Diurnam autem nō modo nocturna esse longiorem dixit, sed etiam esse cum ad tabem vergat, vt vel ea conditione sit deterior. Partim enim quo tempore digeri & rarescere magis solet, si constringatur corpus & conspissetur, inuadens merito videatur malignior: partim quòd tempus habet, quo consuli ei debebat, [a] incommodum. Quo enim oportebat tempore [b] cubare, hoc cogitur ægrotus medico consulenti dare operam: [c] † quæ causa est, cur temporis diuturnitate marcescant tabescantq; propter alterutrum, si cubent interdiu, somni defectu: si non cubent, quòd vespertilionis vitam & non hominis agant. G

A l.4.f.1.t.1. c.54.427.b

7 *Septimana Longa est, verum Non lethalis. Nonana hac Longior etiam, at Non lethalis.*

Neq; Hippocrati decet diffidere (præ se fert enim oculis arbitrata hæc conscribere) neq; mentiri conuenit, dicereq; etiam sese vidisse. Quare obseruandum nobis est sedulo & experientia de veritate existimandum: sed ita, vt idem nobis non accidat, quod vulgo hominum, qui aliquem forte conspicati, qui septimo die iterum ac tertio febricitasset, ab initio duxerunt esse quendam septi- H mo die circuitum. Potest enim casu id interdum euenire, atque adeo simili etiam victus ratione. Qui enim ægroti non prorsus sunt affectione morbosa liberati, sed semen aliquod retinuerūt, his vsu venit ad victum negligentioribus, sæpe sexto die à principio febricitare, sæpe septimo, non raro octauo, sæpenumero alio: & cum febris cessauerit, putantibus se prorsus esse liberatos, eodem omnino victu vtentibus, ex semine morbi reliquo totidem diebus in eandem affectionem deuenientibus, similiter febricitare. Quod quidem sæpe potest accidere, vt & æquale sit, quod affectionis est residuum, & ægroti eundem victum habeant. Hic vero re vera est circuitus morbi, quando exacte ab illis seruata ratione victus, febris in idem constitutum peruenit, quemadmodū fieri in quartana videmus.

8 *Tertiana Exquisita Cito iudicatur, Nec est Lethalis.*

Dictum paulo ante est, vt summatim referam, quæ accessionem habet parui temporis, tertianam exquisitam hanc esse. Quę vero secum fere adducit, persecuti omnia sumus in commētarijs de differentijs febrium, & de iudicijs.

Quintana

* insolitū. * dormire. † ἢ διὰ τὸ καταφθείρουσαι τῷ χρόνῳ καὶ φθίνουσι δυσὶν θάτερον. εἰ μὲν δὴ κοιμῶνται, τῆς ἡμέρας κοινωνοῦσι ἀπολαβόντες τοῦ ὕπνου. εἰ δ' οὐ κοιμῶνται, νυκτερίδος βίον οὐκ ἀνθρώπων ζῶντες. Locum certe difficilis, qui ad uerbū ita ferè possit uerti. Atque ob id tēpore marcescunt tabescūtq; propter alterutrū: si dormiant, die diminute fruitur sōno: si non dormiat, uespertilionis uita non hoīum agētes. Si tamen dictiones duas hoc est ἡμέρας in ἡμετέρας, et ὕπνου i προνοίας mutes, hic erit sensus, & fortasse nō malus. Qui diurna febre laborat, ob duorū alterū tandē marcescunt tabescūtq; : si noctu dormiāt, quod nostra prouidētia diminute usi fuerint: si nō dormiāt, quod uespertilionis, nō hoīum, uitam agat. Bis autē nuc superiō et noīe προνοίας usus est Galenus, licet interpres eā per uerbum consulere trāstulerit. Tu tamē considerato.

9 A *"Quintana Peßima est omnium. Etenim & Ante tabem, & Iam tabidis superueniens, Perimit.*

A.l.4.f.1.t.2.c.67.451.c

Tabidi hectica febre laborant nũquam cessante: Cuius totam naturam, vt cæterorũ, in cõmentarijs de differentijs febrium didicisti. In quibusdam vero vidi ei immistam aliquam ex circularibus, aut tertio quoq; die inuadentibus, aut quotidie: & vt Hippocrates ait, ẽt infestãtur quintana: de qua eadem à nobis tibi dicta puta, quæ de septimanis paulo ante & nonanis audiuisti.

10 *Modi autem & Status & Acceßiones singularum harum febrium, tam Continuarum quàm Intermittentium, sunt hi. Atque exempli gratia, Continua quibusdam incipiens floret, & viget maxime, infestatq; grauius: Circa iudicũ vero & in iudicio imminuitur. Non nullis molliter incipit & submißim, sed increscit in dies, & exacerbatur: Sub iudicium vero & in iudicio abunde elucet. Quibusdam etiam leniter incipiens, augetur, & exacerbatur: Et simulatq; aliquandiu viguerit, vsq; ad iudicium, & sub iudicium rursus se remittit. Vsu veniunt hæc & accidunt Omni in febre, & in Omni morbo.*

Modos febrium non nunquam mores vocant, non nunquam differentias & essentias. Hic formas eum singularum prædictarum febrium describere constat. Continuam itaque dicit inci-
B pere vehementissime quibũdam, sed vsq; ad iudicium paulatim imminui: Interdum mediocriter cum inchoauerit, crescere pedetentim ad iudicium vsque, in quo eam ait elucere: quę quidem contrarium inter sese iudicium obtinent. Alium præterea modum esse tertium dicit, ex ambobus constitutum: vbi leniter incipiat, & postquam paulatim increuerit, & iustam sit magnitudinem assecuta, remittat se, dum prorsus discutiatur. Hos tres modos illum quidã febribus continuis tribuere censent, non attendentes quæ in orationis suæ scripsit fine: Vsu veniunt hæc, & accidunt omni in febre, & in omni morbo. Proinde non iam solarum cõtinuarum, sed omnium etiam aliarum febrium, quæ continuæ sunt & diuturnæ: immo vero cuiusuis etiam morbi, acuti certe simul & prolixi, eosdem modos tres esse confirmat. Iam etiam symptomata eadem ratione iudicantur cuncta. Iamq; dolorem attendamus. Hic maximã sæpe incessit vi: marcescit autem paulatim, vsq; dũ prorsus discutiatur. Interim leniter auspicatus, vbi ad vehemẽtissimũ increuerit paulatim, subitam habet decessionem. Interim à vigore absoluto, quanto tempore increuerit, tanto remittitur.

11 *"Est autem Ex horum consideratione Offerendus Victus.*

A.l.4.f.1.t.2.c.2.502

Præsagum te motus morborum vult esse, vt accommodatum illis victum præbeas. Siquidem
C morbi futurũ vigorẽ respicientibus, est victus nobis ineũda ratio. Atq; in opere de victus ratione in morbis acutis, & in aphorismis, quo debeas pacto commemoratos morborum modos cognoscere: item in commentarijs in præsagia & in libris de iudicijs accipies: quæ hoc libro summatim scripsit, in primo huius commentarij capite.

12 *Multa iam Alia quoq; opportuna Signa his germana sunt, de quibus partim aliquando scriptum est, partim iam scribetur: Ad quæ Disceptato, expendito, attendito, Cui horum præceps Malum & Mors portendatur, vel Incolumitatem polliceatur: & Cui Offerendum vel non, & quando: & quantum, & quid sit, quod offertur.*

Quanquam multa, à quibus est præsagiendum, prædixit: esse tamen & alia dicit, partim iam prodita, in libro scilicet præsagiorum, partim prodenda.

13 *Quæ Diebus Paribus accedunt, Paribus iudicantur: Quorum vero sunt in Imparibus acceßiones, Imparibus iudicantur.*

Sępius diximus fieri in accessionibus iudicia tum ꝓ in ijs humores vehementer moueantur, & veluti ebullientes erumpant sanguinis eruptione, vel sudoribus, vel vomitibus, vel deiectioni
D bus, vel hæmorrhoidibus, vel menstruo mulieribus: tum propterea ꝓ id temporis ad excernenda illa impellatur natura: simul ꝓ grauata & afflicta ad excernendum iritetur: simul ꝓ illis magis fusis & discretio noxiorum humorum promptior, & iudicium fiat procliuius.

14 *Est autem Primus Decretorius Circuituum, qui diebus Paribus iudicant, Quartus, Sextus, octauus, Decimus, Decimus & quartus, Vigesimusoctauus, Trigesimus, Quadragesimusoctauus, Sexagesimus, Octogesimus, & Centesimus. Circuituum vero, qui iudicant Imparibus diebus, Primus, Tertius, Quintus, Septimus, Nonus, Vndecimus, Septimusdecimus, Primus & vigesimus, Vigesimusseptimus, & Trigesimusprimus.*

Vide 2° de diebus decr. ca.6. cl.4. pa. 154.c

Videtur mihi non proprie vsurpare nomen hic circuitus. Nam ipsos dies quibus fiunt iudicia, ordine omnes descripsit: & in præsagijs circuitus, qui in quaternario numero fiunt, diligenter exposuit. Vnde videntur hęc speculationem requirere decretoriorum dierum. Primum itaq; dicit decretorium diem esse parium dierum, quartum: inde sextum: post hunc in plerisq; exemplaribus est scriptus octauus: tũ decimus. In alijs est scriptus quartusdecimus post sextum, deinde vigesimus: sub hunc in aliquibus vigesimusquartus, in non nullis trigesimusquartus. Ab hoc quadragesimus: sub quẽ sexagesimus, octogesimus, centesimus. At vero morborum, qui impa-

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 239 sur 390

ribus diebus iudicantur, primum dicit circuitum esse (sed satius, vt indicauimus, erat dicere nõ de principio) tertium, deinde quintum, mox septimũ, ab hoc nonũ, sub quem vndecimum, ab hoc septimumdecimũ, tum primum & vigesimum, postea septimum & vigesimum, postremo primum & trigesimũ. Ostẽdimus vero in lucubratione de diebus decretorijs, oium esse decretoriorum validissimos, qui quaterno vel septeno circuitu fiũt: moderatiores his esse, qui intercalãtur: de quibus, quia probabilem habent generationem, dicamus. In cunctis imparibus nihil est erratum: ex paribus parum recte dixerunt vigesimumoctauum, & decimum, qui nequaq; decretorij sunt. E

15 *Porrò Sciendum est, ut Si aliter iudicentur extra hos præscriptos, significent Recidiuas fore, fiantq; Perniciales.*

Prædictos dies bene & firmiter iudicare, tum iudicatos morbos omnino esse firmos, euadere autem non nunquam exitiales, illis commentarijs est declaratum.

16 *Insuper est Animaduertendum, & cognoscendum, Quæ sint his temporibus futura iudicia ad Salutem, vel ad Perniciem: aut Momenta ad Melius, vel Peius.*

Hoc loco significatum dictionis iudicij docet, quod breuiter dicas morbi repentinam esse mutationem. Nam fieri mutationem quadrupliciter, ipse dilucide significauit: ad salutem vel perniciem: aut momentum ad melius, vel peius, insigne quidem. Prætermisit vero dicere, insigne, vt quod in communi significato dictionis iudicij contineatur. F

17 *Præterea Errantes Febres, quartanæ, quintanæ, septimanæ, & nonanæ, Quibus Iudicentur circuitibus, Considerandum.*

Ne de his quidẽ in libro præsagiorũ disputat. Etenim errantes singulas accessiones hũt inordinatas: verum signis tamen, quæ decretorijs diebus animaduertuntur, illarum præscitur iudicium. At de circuitibus, qui ad integritatẽ veniunt, cuiusmodi tertianarum sunt, & quartanarum, ostensum est vulgo medicorum præceptum incognitum, quod semper nos in ęgris sumus experti. Nõ enim sunt dies primi attendendi, neq; isto ordine numerandi simpliciter, ęterum accessiones: vt ille de exquisita tertiana in aphorismis dixit: ‖ Exquisita tertiana, septenis circuitibus, vel longissimum, iudicatur. Nã vt hæc septenis circuitibus iudicatur, eadem ratione alia nouenis circuitibus, alia vndẽnis, atq; ita deinceps pro numero decretoriorum dierum. Ac de quartanis eadem est ratio. Vnde in libro præsagiorum ait: ‖ Fit autem quartanarum etiã status hoc ordine. Ego vero ẽt hanc speculationem cum apud Eudemum philosophum prædicerem, qui tribus tenebatur quartanis, primam de illis recessuram primum, quæ certis diebus inuadebat: & post totidem circuitus ab hac depulsa, alterã certo die: similiq; modo cum postea tertiam prenunciarem, ex diuinandi arte hęc prædicere iactabant, non ex medica speculatione: tametsi vates nunquã vidissent vera Romæ de ęgris prędicentes. Nã illorum, qui alijs in vrbibus sunt, nullum feci periculum. Nos (quod Deo approbante dicam) nulla re vnquam, prædicenda offendimus. Atq; si ea quæ de iudicio sunt exposita mediteris, Hippocrate eris arteq; dignus. Sed hæc obiter mihi dicta sunto. Nunc iam ad propositam interpretationem reuertamur. Nam vt in libro præsagiorum omnẽ absoluit de diebus decretorijs disputationem, ita de circuitibus quoq;. At nusquam de quintanis meminit, vel septimanis, vel nonanis, non modo in præsagijs de ipsis quicquam prædicens, sed ne in aphorismis quidem. Enimuero cum in libro præsagiorum dixit, Fit autem quartanarum etiã status hoc ordine. & in aphorismis, Exquisitam tertianam septenis iudicari circuitibus. poterat eadem opera de quintana, septimana, & nonana idem pronunciare, si ita scripsisset: Fit autem quartanarum etiam status, eodem modo quintanarum, septimanarum, nonanarumq;, hoc ordine. G

4ª. Aph. 59. Ex. ord. 33 g

in Prog. cõ. 3. t. 7. 4ª. 207. f

De Quatvordecim Aegrotis
Qui hoc Primo Epidemiorum libro sunt scripti. H

Sed priusq; enarrare singulos ægros aggrediar, interesse mihi tum ad claritatem, tum ad breuitatem videtur, in cõmune vt de illis omnibus aliquid dicam. Ostendi cum in alijs operibus, tum in medendi methodo, duplicem esse quæstionis inuentionem: vnam, quæ ratione assequitur cognitionem vniuersalis & cõmunis singulorum formæ: alteram per singularia ad communem & vniuersalem peruenire: Atq; hęc quidem complere vniuersitatem: opera vero artificum circa formas versari indiuiduas, ad quæ debere exercitari, qui vniuersale iam ante inuenit: Iam etiã ad confirmationem eorum quæ sunt generatim inuenta, singularia conducere: Ad discipulorum præterea captum, hæc veluti exempla sunt generalium præceptorum. Qua de causa ego quoq; in lucubrationibus oĩbus meis, non vniuersalia tm̃, sed & singularia ex Hippocratis libris collegi: precipue vero capita ex libris de morbis vulgaribus adscripsi, in quibus à principio vsq; ad finẽ est omnia, quæ ęgris acciderunt, persequutus. In libris de dyspnœa hoc est difficultate respirandi, oẽs cõmemorauí, qui in libris morborum vulgarium difficulter spirauerunt: In libris de diebus decretorijs, iudicatos, similiq; in alijs modo. Quare prolixioris explanatiõis nihil opus sit ijs qui ad artis

opera

A opera properant. Sed quando contextus Hippocratis non nullis est in locis obscurior, ideo operæpretium visus mihi sum facturus, si eas ego lucubrationes explicarem. Nam omnium symptomatum, quæ singulis narrat morbis accidisse, si statuam totam naturam declarandam, aut generationis causas, quicquid vnquam scripsi, cogar huc omne transferre: simulq; eo mihi res deueniat vt in singulos ægros singula habeam scribenda volumina. Quod si, quæ in libro præsagiorum sunt plene tradita, eorum hic exempla tantum indicem, reijciens summam disciplinæ ad libros, quos conscripsi, in spem venio fore mihi sermonem compendiosum.

AEGROTVS I

18 *Philiscus propter mœnia habitabat. Hic morbo decubuit. Primo die Febris fuit Acuta, sudauit: laboriosam Noctem habuit. Postridie omnia sunt exacerbata, uesperi à clystere aluus bene reddidit: Nocte quiesit. Die Tertio mane & ad meridiem vsq; febre visus est liber esse: sub crepusculum vero febris cum acuta corripuit, vna cum sudore: sitibundus erat: lingua præterea exaruit: nigras urinas reddidit: Noctem grauem habuit, non dormiuit, omnino deliraui t. Quarto cuncta exacerbata sunt, vrinæ nigræ: Nox tolerabilior, vrinæ melioris coloris. Quinto ad meridiem parum de naribus, idq; merum stillauit: vrinæ variæ, in quibus erant suspensiones quædam rotundæ, genituræ similes, dispersæ, non residebant: subdito balano, pauca retrimenta flatuosa exierunt: Nocte se grauiter habuit, somni pauci, verba, deliramenta: extremitates vndequaque frigebant, nec iam ad calorem illæ amplius redibant: minxit nigra, aliquantum dormiuit: Sub diem obmutuit, frigida sudauit, extremæ partes liuescebant. Die Sexto ad meridiem est Defunctus. Spiritus huic erat perpetuo quasi reuocato, rarus & magnus: Lien in tumorem rotundum elatus erat: Sudores perpetuo frigidi: Accessiones diebus paribus.*

B

In hoc ægro, tertio die mortem impendere, qui generalium præceptorum meminit, clare perspiciat. Nam primo die inuasit acuta febris, quem sudor excepit: vnde febris non est discussa, sed nox etiam grauis fuit. Secundus omnia exacerbauit. Inde tertius dies excretionem habuit nigra-
« rum vrinarum. Itaq; etiam quod primo die accidit, statim perniciale erat. | Nam decretoria non iu 2. Epid. sect. 1.
« dicatia, aut lethalia, aut difficilis sunt iudicij: Lethalia, si qua ijs symptomata vel signa lethalia accidant: Difficilis iudicij, si absq; his signa permaneant inconcoctorũ humorum. In Philisco vero signum accidit lethale, q; ad sudorem non discutiẽtem febrem tertio die nigræ vrinæ & sitis accesserint, linguaq; insuper inaruerit, & implacidus fuerit tota nocte, vigilauerit, delirauerit. Hæc cum ita essent facta, quarto ait die omnia exacerbata fuisse, & vrinas iterum nigras fuisse. Quare fac memineris, vbi quartus perinde vt tertius grauia habeat symptomata & signa in morbo acu-
C to, breui expectandum iudicium esse: si paribus diebus potius inuadebat, in paribus: si vero impa ribus, in his: Atq; vbi iudicium, illic scilicet et mors, in morbis quidem exitialibus. Et vero ad sex tum diem Philiscus perijt, q; accessiones paribus diebus haberet: nam hoc ipse declarauit Hippocrates, qui ad exitum totius narrationis ad hũc modum scripsit: Spiritus huic erat perpetuo quasi reuocato, rarus & magnus: Lien in tumorem rotundum elatus erat: Sudores perpetuo frigidi: Accessiones diebus paribus. Alius fortassis æger paribus symptomatibus & signis, non die sexto, sed octauo obiret, si & viribus esset Philisco robustioribus, & minus symptomata sint & signa perniciosa. Nam cum hic tertio & quarto die nigras vrinas redderet, aperte q; esset cacoethes morbus, prodebat. Sudores pręterea frigidi & sanguinis stilla quinto die comprobarunt impendens exitium in propinquo esse: multo id magis, quod adiecit stillæ /merum/ hisce verbis: Quinto ad meridiem parum de naribus, idq; merum stillauit. Ergo cum vel deiectionem alui dicit vel vomitionem meram, intelligit non mistam, deiecta vel euomita, aut flaua syncera bili, aut atra, aut vi rulenta. In stilla vero si accipiamus purum sanguinem, rubrum (quando eius hic est peculiaris color) falli quippiã cogitemus. Rubri enim stilla haud est in morbo exitiali visa vnqua, sed atri semper. Proinde verisimile est hunc ipsum atrum dicere Hippocratem merum, intelligereq; vehemẽ
D ter atrum. Itaque clare apparuit die tertio morbi exitium: non tamen quando erat moriturus, constabat. Atqui vbi quarto die vrinæ nigræ permanerent, & accessiones fierent diebus paribus, si quidem ætate & robore virium repugnasset, ad octauum diem ægrum suffecturum probabile erat: sin secus, die sexto diem suum obiturum esse. Iam cum præter illa quintus dies haberet sanguinis stillam meri: tum frigidos sudores, quos per totum morbum euenisse affirmat: optima ratione expectes ægrum accessioni sexto die instanti nequaq; fore perferendæ. Hæc itaq; assentiri illis videntur, quæ in vniuersum de decretorijs diebus, vrinis, ac sudoribus tradita in libris sunt
« decretorijs, ad hæc in libris de dyspnœa, & delirio. Nam cum in libro præsagiorum dixerit: | Spi- in Prog. cb. 1. t.
« ritus frequens, aut doloris, aut inflammationis supra septum transuersum, indicium est: Magna 24. 4°. 194. h
respiratio, & ex longis interuallis, delirij nuncia est: Et modo delirasse Philiscum ostendat, nulla facta difficilis respirationis mentione per totam narrationem: recte in exitu orationis addidit, Spiritus huic erat perpetuo quasi reuocato, rarus & magnus. Liquet autem perinde esse rarum dicere, ac ex longis interuallis. Quasi reuocato, significat, vt admonito: siquidem in cõmentarijs de dyspnœa, ob offensionem mentis fieri spiritum rarum & magnum ostendimus, quasi obliuiscente actionum ægro, vt nesciat, nec quando cohibere eas, nec quando auspicari debeat.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 241 sur 390

AEGROTVS II

19 *Silenum, qui in Platanonis ædibus prope filios Eualcidis habitabat, Ex laſſitudinibus, potationibus, & exercitationibus intempeſtiuis, Ignis corripuit. Cœpit ſimul ex lumbis laborare, & capitis grauitate tenebatur, collumq; contendebatur. Primo die aluus bilioſa, mera, ſpumoſa, affatim colorata, multa reddidit: vrinæ nigræ, in quibus nigra ſubſiderent: ſitibundus erat, lingua arida: Nocte nihil dormiuit. Altero die febris acuta, retrimenta plura, tenuiora, ſpumoſa: vrinæ nigræ: Nox grauis, aliquantulum delirauit. Tertio cuncta exacerbabantur, hypochondrij contẽtio ſubmollis vtrinq; promiſſa ad vmbilicum: deiectiones tenues, ſubnigræ: vrinæ turbidæ, nigræ: Noctem inſomnem duxit, multa verba, riſus, cantus, moderari ſibi non potuit. Quarto die eadem erant. Quinto deiectiones meræ, bilioſæ, læues, perquam pingues: vrinæ tenues, perlucidæ, paucæ: mente conſtitit. Sexto caput parum exudauit, extremitates algebant liueſcebant, multum ſeſe iactauit, aluus nihil excreuit, vrinæ reſtiterunt, febris acuta. Septimo die obmutuit, extremæ partes non amplius redierũt ad calorem, nihil minxit. Octauo frigidus toto corpore ſudor: papulæ cum ſudore rubentes, rotundæ, paruæ, varis ſimiles permanebant, nec abſceſſum efficiebant: aluus paruo irritamento ſtercora tenuia, ueluti inconcocta, multa, cum labore reddidit: vrinas reddebat cum dolore mordaces: extrema parum recaleſcebant: ſomni tenues, cõmatoſi, obmuteſcebat: vrinæ tenues, perlucidæ. Nono nihil mutabatur. Decimo potum non ſumebat: comatoſus, & ſomni tenues: ſimilia alui excrementa: minxit multum, quod ſubcraſſum in matella euadebat: quod ſubſidebat, erat ſimile farinæ craſſioris, album: extrema membra iterum frigebãt. Vndecimo Obijt. A primo hic ad finem vſque Spiritum magnum habuit, & rarum: Hypochondrij perpetuam palpitationem. Annum ætatis agebat circiter Vigeſimum.*

* *Al. comatoſus:*

In hoc ęgro, quod nõ fecit in primo, ętatem adſcripſit. Ille enim merito perijt die ſexto, ęp in acuto morbo, exitialia cõtinẽter ab initio haberet ſigna & ſymptomata. Hic non aliter atq; ille a principio affectus, tamen ad diem progreſſus vndecimum eſt per virium robur: quod veriſimile erat cum alioqui ſuppetitare: tum vero, ęp adiecit ætatem, declarauit: quã in Philiſco non addidit. Vnde eo ęp illam præterijt, ſignificauit illum fuiſſe ætate maiorem, ita vt minus validæ vires eſſent.

Alius autem æger iſdem ab initio ſignis & ſymptomatibus, validis viribus ſi non foret, periret ad ſeptimum diem. Adeoq; hic ipſe, nihil eſt factum propius, ęp vt eo die moreretur, de quo ſcripſit /ſeptimo die obmutuit, extremę partes nõ amplius redierunt ad calorem, nihil minxit/. Quare planum ex his eſt proxime illum mortem deuenisse. At quia viribus erat robuſtis, potuit ad diẽ proximum, qui decretorius erat, vndecimum perdurare: qñquidem tertio & quarto die in peſſimis verſatum ſignis & ſymptomatibus, ſeptimo oportebat vita excedere, ęp ſcilicet eſſent magis accesſiones diebus imparibus: id quod hiſce verbis ſignificauit /tertio cũcta exacerbabant/ & poſtea iterum /quarto die eadem erant/. Cum igitur robore virium ſeptimum diem, vt dixi, potuerit ſuperare, octauo papulas cum ſudore habuit rubentes, rotundas, paruas: natura eius morbo repugnante, et humorum ſuperfluitatem malorum ad cutem propellente. Idq; fuit cauſę, cur die nono non ſit mortuus, ſed vndecimo. Quòd ſi die octauo nihil tale accidiſſet, reſtabat, vt nono ille obiret, cum is certe ſeptimus, quem dixit, fuiſſet. Quia vero ęger etiam in morbo delirauit, idcirco fini adiecit narrationis, ſpiritum eum rarum habuiſſe, & magnum toto morbo. Iam etiam hypochondrium illi perpetuo palpitaſſe affirmauit: |quod quidem turbationis vel delirij eſſe ſignũ in libro pręlagiorum eſt dictum. Videtur homini inflãmatio aliqua fuiſſe in ſepto trãſuerſo: quãobrem dum tertium diem exponeret, ſcripſit /hypochondrij contentio ſubmollis vtrinq; promiſſa ad vmbilicum/. Submollis autem eſt ſubuacua, hoc eſt citra tumorem: qui fit vbi hypochõdria inflammantur. Sed vbi inflammatione ſepti tranſuerſi hypochondrium per continuitatem ſurſum trahitur, contenditur abſq; tumore. Et iam in totius narrationis initio dixit, ex lumbis illũ laborare, & capitis grauitate teneri, collumq; contendi: quæ morbo ad exitium ſpectante, delirij notæ ſunt: quæ quidem ſi coniuncta vigilijs ſine grauitate eſſent, phreniticus euaderet. Nunc capitis grauitas abundantiam declarans contineri in eo humorum, non admodum calidorum, aut bilioſorum (nam prorſus inſomnis eſſet) ęgrum ſignificauit comatoſum fuiſſe. Verum de his affectibus, in quibus ſimul comatoſi ſunt, & delirant, cum primam exponemus orationem libri prędictionum, latius agemus. Neq; hoc loco prętereundum id mihi eſt, quod & melius eſt, quod ẽt ſæpe diximus alias, vbi quis manifeſtis ex cauſis febricitare cœperit, ſiquidem nequaquam ſit morbo corpus opportunum, diaria corripi febre. Atq; prorſus Sileno id accidiſſet, qui ex laſſitudinibus, potationibus, & exercitationibus intempeſtiuis erat correptus febre, niſi corpus iam ad morbum eſſet comparatum: quod cognoſces ſymptomatibus & ſignis, quæ primo ſtatim die & ſecundo apparebant. Primum itaque eum, inquit, ignis corripuit, ita ſuo more febrem vehementiſſimam appellãs. Deinde, primo die aluus bilioſa, mera, ſpumoſa, affatim colorata, multa deiecit. Poſtea vrinæ, in quibus ſubſiderent nigra. Poſt rurſus, ſitibundus erat, lingua arida: nocte nihil dormiuit. Sileno mox primo die permulta acciderũt ſymptomata, & ſigna exitialia, vt itelligere aperte poſſes, laſſitudines, potationes, & exercitationes morbi occaſiones fuiſſe. Nã appelles prętereas ęteras proprie occaſiones, quas Gręci προφάσεις vocãt, manifeſtas cauſas. Cum vero alia prętereacceſſerint,

in Prog. cõ. 1. t. 28. 4. 195. g

πυρ

A accesserint, quæ homini impendere morbum arguant, multo tamen tempore præcesserint, verisimile tum fit, potuisse & Silenum hunc, q̃ longo tempore vixisset illa ratione, ea de re morbũ comparasse. Nam siquis laborando & operando sese ad lassitudinem vsq; affligat, potet autem large, tum intempestiue exercitationes subeat, id est aut à cibo, aut vbi tardius concocti sint cibi, antequam probe sit in sanguinem versum nutrimentum, hic tum partim bilem propter labores aceruet, partim crudos & inconcoctos humores, ex potu & intempestiuis exercitationibus. Sunt autem morbi hi multo grauissimi, in quibus vtriusq; magna colligitur copia.

AEGROTVS III

20 *Horophontem Febris Acuta corripuit. Per initia aluus pauca, et cuiusmodi in tenesmo solent, deiecit: deinde tenuia, biliosa, subcrebra: non dormiebat: Vrinæ nigræ, tenues. Quinto die mane obsurdescebat, omnia exacerbabantur, lien intumescebat, hypochondrium contendebatur, pauca & nigra aluus excreuit, desipuit. Sexto delirabat: Sub noctem sudabat, frigebat, in delirio perseuerabat. Septimo circunfrigebat, sitiebat, desipiebat: Sub noctem ad mentem rediit, obdormiuit. Octauo febricitabat, lien residebat, omnia intelligebat, doluit ei inguen primum secundum lienem, deinde in vtranq; tibiam dolores demigrauerunt: Noctem facilem habuit: vrinæ erant melioris coloris, & residebãt*
B *in ijs pauca. Die Nono sudauit, Iudicatus est, intermisit. Die Quinto rediit, simulq; splen intumuit, febris acuta, surditas iterum. Post Recidiuam, tertio die residebat lien, imminuebatur surditas, crura dolebant, nocte sudauit. Iudicatus est Die Septimodecimo: Neq; in recidiua delirauit.*

Hic præter expectationem superstes fuit, quem scilicet primis diebus merito moriturum suspicatus esses. Etenim nigra minxit: Et excremẽta aluí biliosa, repressa, insecuta surditas est, vt quę in caput ascenderant: vnde non immerito desipuit. Nihil vero erat boni, quod vrinas nigras, q̃ quidem erant prauæ, compensaret, nisi quod lien die quinto intumuit, excepta parte malorum humorum. Deinde, die octauo cum ex liene in crura transirent, hic diminuebatur quidem, cæterum ad crura dum transirent, primum ei inguen doluit sinistrum, hoc enim positum est secũdum lienem: postea transierunt ad vtranq; tibiam dolores. Post quæ symptomata commode nocte habuit. Etiã minxit vrinam coloris melioris, quæ paucum haberet & album sedimentum. Mox die sequenti, qui nonus erat, cum sudore est iudicatus. Tanti scilicet erat decessisse quæ molesta erant ad partes imas, vrineq; concoctio. Veruntamen ne sic quidem potuerunt hæc à morbo prorsus ęgrum vindicare, qui die nono sudauerat. Quare reliquias quasdam habebat prauorum humorum, quæ recidiuam quartodecimo die excitabant, à qua omnino est die septimodecimo iudicatus. Seruabatur etiam in hoc ægro iudicium diebus decretorijs.
C

AEGROTVS IIII

21 *Philini Vxorem in Thaso, quæ filiam pepererat, purgatam ex præscripto naturæ, & cætera recte habentem, decimo & quarto à partu die, Ignis inuasit cum Rigore. Huic cor primum dolebat & hypochondrium dextrum, muliebrium dolores, purgatio desita est. Subdito autem, hæc quidem facta leuiora sunt, cæterum capitis, colli, & lumborum dolores permanebant: nulli erant somni, extremitates frigidæ, siticulosa erat, venter ambustus est, pauca excreuit: vrinæ tenues, & decolores per initia. Sexto die noctu multum delirauit, deinde resipuit. Septimo erat sitibũda, alui excrementa syncere biliosa. Octauo superriguit, febris acuta, conuulsiones multæ, dolorificæ, multum delirauit, surrexit, balano supposito multa bile offusa deiecit, non dormiebat. Nono conuulsiones. Decimo aliquantum mente cõstabat. Vndecimo dormiuit, omnia meminit, sed statim in delirium recidit: vrinam vero reddebat vnà cum cõuulsionibus affatim multam, raro, admonentibus, crassam, albam, qualis est quæ in matellis subsidit, cũ agitata fuerit: reposita multo tempore, nõ subsidebat, color & crassitudo assimilis iumentorũ vrinis: hæc illius erat vrina, quam ego vidi. Circa diem Decimum et Quartum palpitationes, totum corpus dolebat, multum loquebatur, aliquantisper mente constitit,*
D *breui rursus desipuit. Circa diem Septimumdecimum obmutescebat. Vigesimo Obijt.*

Duo sunt huius narrationis: quorum alterum est cum superius & postea descriptis ægris commune, decretorij s. dies: alterum huius proprium. Mulieri.n. huic ex retenta à partu purgatione, & morbus constitit, & mors. Obijt die vigesimo: cum diem quartumdecimum, & septimumdecimum cæteris esset peiores experta. Subdito, cum sit cum dictione / balanus / scriptum, constat quid denotet: Vbi vero nihil sit additum, intelliges balanum, vt volunt quidam, aut pessum, qui mitigat, & inflammationem discutit. Illud certe in omnibus mulieribus, quarum impedita à partu est purgatio, sciendum est & memoria tenendum, esse, quæ in extremum mortis discrimen veniant: perpaucas admodum, quæ modice infestatæ sunt, propterea quòd plurimis vterus inflammetur: quibusdam in ipso partu sanguis effusus diuersa sit qualitate, his biliosus, illis melancholicus, alijs virulẽtus, aut pituitosus, aut mediocriter bonus: sed exquisite inculpatus haud vnquam, nã eius optima portio in fœtus incrementum est insumpta. Demonstrant naturã eius, symptomata, quæ consequunt cohibitam à partu purgationem: id quod huic accidit de qua hoc loco verba fiũt. Rigor, acuta febris, sitis, biliosus affluxus, delirium, vigilię, biliosi sunt humoris indicia abundãtis. At vero cõuulsiones, & palpitationes, & similis vrina iumentorũ, crudi ea sunt & crassi species.

cies. Itaq; morbi sunt pessimi, in quibus vtriq; memorati succi abundant, quibus succedere demon E
strauimus febrem semitertianam. Cur igitur periculose ęgrotaret mulier, hæc erat causa. Vtrum
vero morbo supererit, an morietur, docere symptomata statim à principio & signa valent. Quare
faciamus vt exercitationis gratia hęc attẽdamus. Primo die, qui à partu erat quartusdecimus, ignis
inquit, corripuit cum rigore mulierem. Scimus autem illum, ignem appellare febrem ardentissi-
mam: cæterum haud dum erat illud planè exitiale: nec vero etiam cor ei dolere id est os ventriculi,
nec muliebria, nec item dextrum hypochondriũ. Sed addit /nulli somni erant/ ergo augetur qui-
dem ex omnibus his cognitio malitiæ morbi: nõ tamen ex his omnino perituram constat nobis:
Itidem, nec ꝙ sitibunda erat: nec ꝙ erant vrinæ tenues & decolores: tempus enim ad concoctio-
nem eiuscemodi vrinæ desiderant, non tamen sunt omni ex parte perniciales. Cęterum iam extre
mæ partes, inquit, frigidæ erant: hoc vero multo perniciosissimum est, vbi initio morbi ad vehe-
mentissimam febrem adiunctum est. Hic si scirem, quo esset robore mulier, etiam de longitudine
morbi possem dicere ex prædictis symptomatibus, & vtrum obscuram quandam haberet præter
opinionem, spem incolumitatis. Quod quia nos præterit, huius certe debetis meminisse, vt quãdo
ægros inspicitis, cum exitiosis symptomatibus notam quæ à viribus proficiscitur, cõiungatis: atq;
ita demum secure pronunciare poteritis. Hanc ergo mulierem dolores, qui circa diem quartũde- F
cimum totum corpus tenebant, & delirium, instare mortem denunciauerunt aut die septimodeci
mo, aut vigesimo, ex natura dierum decretoriorum. Et sanè vtrunq; contigit: nam die septimode-
cimo illa obmutuit, vigesimo est defuncta.

AEGROTVS V

22 *Epicratis Vxor, quæ ægrotabat apud Archegetem instante iam partu, Rigore correpta est, non incaluit, vt ferebant. Postridie eadem erant. Tertio die filiam peperit, cæteraq; rite cõsecuta sunt. Postridie partus, eam Febris acuta inuasit, cordis dolor & muliebrium, nulli erant somni. Per suppositũ autem hæc releuata sunt: sed caput, collum, et lumbi dolebãt: aluus pauca, biliosa, tenuia, mera: vrinæ tenues, subnigræ. Sexto die, à qua illà febris corripuerat, sub noctem deliraut. Septimo omnia exacerbata, vigiliæ, deliraut, sitibunda, deiectiones omnes synceræ biliosæ. Octauo superriguit, plus quieuit. Nono eadem erant. Decimo crura magno dolore afficiebantur, iterum cordis dolor, capitis grauitas, non deliraut, dormiuit plus, venter restitit. Vndecimo sudauit: minxit melius colorata, quæ multum habebant sedimenti: cõmodius habuit. Die Decimo & quarto superriguit, febris acuta. Quintodecimo vomuit biliosa, flaua, subcrebra: sudauit, libera febre: Sub noctem vero febris acuta, vrina crassa cum candido sedimento. Decimo & sexto exacerbabantur: Nocte magna cum molestia non dormiuit, deliraut. Decimo & octauo sitibunda, G lingua torrida, somnum non cepit, multa deliraut, crura ei dolebant. Circa diem Vigesimum mane aliquantulum superriguit comatosa, quiete dormiuit: vomuit biliosa, pauca, nigra: Sub noctem surduit. Circa diem Vigesimumprimum sinistri lateris grauitas undiq; cum dolore adiuncta, parua est tussis insecuta: vrinæ crassæ, turbidæ, subrubræ, quæ depositæ non subsederunt: cætera leuiora, igni nõ libera. Mox ab initio fauces ei dolebant, rubescebantq;, columella reuulsa: destillatio acris, mordax, salsa, perpetua erat. Circa diem Vigesimumseptimum febre erat libera, vrina sedimentum habuit, latus non nihil dolebat. Circa diem Trigesimumquartũ igni est correpta, venter fluxione turbatus est biliosa. Quadragesimo Die puca vomuit, biliosa. Iudicata est, & ab Igni Liberata prorsus die Octogesimo.*

Mulierem hanc, cum iam partus instaret status dies, riguisse citra febrem dicit. Adiunctum autem est orationi /vt ferebant/ propter rei nouitatẽ. Nam veteres ferè omnes spontaneis rigoribus febrem succedere necessario existimabant. Spontanei illi vocantur, qui nullam habent externam causam. Itaq; in præfatione libri prõbe inscripti, Prima de morbis, necessario febrem rigoris esse comitem scriptum est. Sed nos ostendimus hunc rigorem, quem non sequitur febris, frigidorum esse & crudorum succorum prolem: atq; idcirco nunc magis ꝙ olim existere, quod tota viuendi ratio dura vnà cum balneis à cibo, contrahere humorum copiam consueuit. Videtur & Epicra- H
tis vxor eorum humorum plena fuisse. Quamobrem primo die eam ait riguisse, nec incaluisse, hoc est nec febricitauisse, similiter que postridie: Die tertio peperisse, vt fortasse vel ante diem statum pareret vi rigoris. Vnde postridie partus, cor illi, id est ventriculi os dicit doluisse, & muliebria: vbi subintelligendum est membra, vti etiam supra: Post hæc per subditum, eam esse releuatam. Ante est dictum, & balanum, & pessum, in subdito posse intelligi. Inde ordine symptomata recenset morborum acutorum, capitis, colli, lumborum dolorem: vigilias, & deiectiones mere biliosas. Quo patet, non crudum modo, sed & biliosum abundasse humorem. Cæterum cum vrinæ essent tenues, necessario morbus producebatur: quas quia subnigras ait fuisse, † significat & turbationem, & rem à periculo non absuisse. } Et ad vndecimum quidem vsq; diem nihil de mulieris salute habebat certi: ꝙ nullum intercederet illustre signum, vnde vel salutẽ expectares, vel mortem. Die vndecimo illuxit signum quoddam incolumitatis, vbi ait: Vndecimo die minxit melius colorata, quæ multum habebant sedimenti: commodius habuit. Eo die cum tandem humores inciperent concoqui, necessario diuturnior erat futurus morbus: quare decimo et quarto die primum est iudicata, vt iam periculo liberata esset. Interea loci vsque ad quadragesimum diem ægrotabat: prorsus vero est liberata octogesimo. Quare fac memineris, id quod experimenta attestantur,

*ταλαίπωρον i. laboriosa. sed forte legẽdum ἀταλαίπωρον, i. labore vacãs. vt ἐν τῇ de causis symptomatũ ca. 5. & li. de tremore cap. 7

† *Græce τοῦτο δὴ, τὸ σὺν ἀγῶνι, καὶ ταραχῇ δηλοῖ, idest hoc sane rem cum certamine fore, et turbationẽ significat.*

diem

A diem quadragesimum & octogesimum decretorios esse: & mendacium esse, nec experientia approbari, integris hebdomadibus decretoriorum dierũ rationem iniri. Alioqui enim alter & quadragesimus, sexagesimus tertius, & octogesimus quartus iudicia, non quadragesimus, sexagesimus, & octogesimus afferrent.

AEGROTVS VI

23 *Cleonactidem, qui supra Heracleium decumbebat, Ignis corripuit erratice. A primo caput ei & sinistrum latus dolebant, cæteraq; laborabant perinde ac lassa: febrium accessiones aliàs aliter inordinatæ erant: modo sudabat, modo non: ferè accessiones inuadebant decretoriis diebus maxime. Circa diem Vigesimumquartum extremas manus dolor affecit: vomuit flaua, biliosa, subcrebra, & paulo post urulenta: cuncta remissa sunt. Circa diem Trigesimum ex vtrisq; naribus prorumpere sanguis cœpit, idq; erratice paulatim vsq; ad iudicium: non abhorrebat à cibo, nec sitibundus erat toto tempore, neq; insomnis: vrinæ tenues, non decolores. Circa diem Quadragesimum subrubra minxit, cum rubro sedimento multo: leuius habuit: post variarunt vrinæ, interim sedimentum habebant, interim non. Sexagesimo multum habebant vrinæ sedimentum, album, & læue: omnia sunt remissa, febres intermiserunt: vrinæ iterum tenues quidem, sed boni coloris. Die Septuagesimo febris intermisit decem dies. Octogesimo riguit, acuta febris inuasit, multum sudauit: vrinæ sedimentum rubrum, læue habuerunt: Prorsus Iudicatus est.*

B

Cleonactidem, inquit, ignis corripuit, hoc est, vehemẽs febris detinuit. Statim adijcit /erratice/ quod est, nullo circuitus ordine, vt nunc, verbi gratia, tertio vel quarto quoq; die febricitaret, nunc quinto vel sexto: cæterum eam semper optima consequerentur signa, appetitus ciborum, & somni: tum q̃ non sitiret, nec decolor esset vrina. Nam hæc Hippocrates ad verbum ita scripsit: Non abhorrebat à cibo, non sitibundus erat toto tempore, nec insomnis. Simulq; redundantem succũ non esse biliosum & calidum his significabatur: nam ab eo quidem sitibundi & insomnes efficiũtur, atque adeo fastidiosi id est appetitu carentes. Quare si vt vrinæ perpetuo boni coloris erant, sic mediocre habuissent sedimentum, non ita esset morbus extractus, sed fortassis die quadragesimo esset iudicatus. Si item nubem habuisset bonam, ocyus morbus esset depulsus. Nunc quia vrinę semper tenues erant, multum spatij requirebant concoctioni. Igitur die ait quadragesimo subrubra illum minxisse, quæ sedimenti haberent rubri multum. Talem vero vrinam multo dicit in præsagijs esse ea, quæ album habet sedimentum, diuturniorem, perquàm salutarem tamen. A die quadragesimo scripsit varie fuisse vrinam eius affectam, vt sedimentum interdum haberet, interdum non haberet: quod consentit errantibus accessionibus: illæ siquidem ab humorum diuersitate, qui morbos pariunt, concitantur. Et vrinæ inconcoctio & concoctio alternantes, aliquos indicabant illorum concoqui, aliquos permanere incõcoctos. At vero die sexagesimo multum dicit, & læue, albumq; sedimentum extitisse: ideoq; subdit /omnia sunt remissa, febres intermiserunt/. Verum quia postea scripsit /vrinæ iterum tenues, sed boni coloris/ residuos quosdam fuisse incõcoctos humores innuit: quibus paulatim cõcoctis, dies octogesimus absolutum iudicium attulit: de quo ad verbum sic scripsit /octogesimo riguit, acuta febris inuasit, multum sudauit: vrinę sedimentum rubrum, læue habuerunt: prorsus iudicatus est. Hic rursus memẽto sedimenti formam maximi esse momenti. Vrinæ quidem sedimentum album, sed crassum, fuisse vel ijs qui obierunt docet: nam de Sileno, quem alterum hoc libro descripsit, ita dicit: ‖ Minxit multum, quod subcrassum in matella euadebat: sedimentum simile farinæ crassiori, album, cum tamen hic Silenus postridie obiret die vndecimo, qui decimo commemoratam vrinã reddidisset. Iam circuitus etiam memineris decretoriorum dierum. Sexagesimus enim prejudicauit, non sexagesimustertius: deinde octogesimus, non octogesimusquartus. Tanq; tres septimanæ, non ad diem primum & vigesimum progrediantur, sed viginti diebus terminentur.

Erratice.

* ἀπόστατο i. solet autẽ frequẽtissime interpres per dictionem fastidiosus intelligere quod græce dicitur ἀποστάτης.

Supra t.19.121.e

D

AEGROTVS VII

24 *Metonem Ignis corripuit: lumborum dolorifica grauitas. Postridie cum multum aquæ biberet, bene aluus reddidit. Tertio capitis grauitas: retrimenta tenuia, biliosa, subrubra. Die Quarto cũcta exacerbata sunt, bis de nare dextra sanguis paulatim fluxit, nox grauis fuit: deiectiones, vt erant die tertio: urina subnigra, in qua subnigra pendebãt dispersa, non residebant. Die Quinto è dextra nare affatim profluxit merus, sudauit, Iudicatus est. A iudicio insomnis erat, delirauit: vrinæ tenues, subnigræ: capitis lotionibus vsus est, dormiuit, mente constitit. In hoc non erat recidiua, sed crebro Sanguis etiam post iudicium erupit.*

Hic eger confirmat vniuersum hunc sermonẽ. ‖ Largæ de naribus eruptiones sanguinis liberãt ferè. Sanè enim à sola videtur sanguinis eruptione, & iudicatus, & seruatus: quamuis non omnino tuta signa haberet. Nam quarto die dicit habuisse eum vrinas subnigras: cui annecit /in qua subnigra pendebant dispersa, non residebant/. Atq; die quinto tametsi sanguinem erupisse dicat de naribus, & sudasse, & ab his iudicatum: tamen postea, vrinæ, inquit, tenues, subnigræ. Deinde, peruigilauit, deliraũit, nũgatus est. Huius te præsentissimum remedium docuit, capitis lotionem. Dixit enim in libro de ratione victus in morbis acutis, caput non lauandum esse ijs, quibus

2.Epid. sect.1ª.

* παρέλεγε
* παρελάλει

quibus de naribus erumpit sanguis, nisi minus iusto fluat: nunc vero erat iusto minus, siquidem E
1ª. Aph. 21. Ex. ord. 10 a. Et in li. de Humorib. perpetuabat vigilias & deliria. At etiam, ‖Quæ ducere oportet, eò ducenda esse, quò potissimum »
vergant ad loca accommoda, recte in vniuersum dictum ab hoc casu fidem accipit. Non est negli »
gendum præterea, quod est, cum tertium diem exponeret, dictum, grauitas capitis: vnde capitis re
pletio significatur. Iam memoria teneas etiam die quarto, qui decretorius erat, cœpisse sanguinẽ
erumpere: die quinto vbi prorsus sanguis eruperat, sudaueratq;, esse iudicatum. Sed hæc in libris
de decretorijs diebus plenius persecuti sumus. Quod vero in exitu totius narrationis scripsit: In
hoc non erat recidiua, sed crebro sanguis etiam post iudicium erupit. eo est dictum, ꝙ absq; vrina-
Supra 112. t. 26. 2. t. 45 rum concoctione esset iudicatus. Didicistis autem hoc ipso in libro, ‖concoctiones celere iudiciũ,
& certam sanitatem promittere: at cruda & incõcocta in malos abscessus deflectiere, aut in acrisias,
aut labores, aut interitus, aut diuturnitates, aut recidiuas. Atqui cruda adhuc erant, & inconcocta,
non tamen in malos abscessus conuersa fuerunt. Itaq; abscessus ipse optimos esse docuit, qui efflu
xione fiunt: ab ijs, qui remotissimi sunt à locis affectis, & ad inferiores corporis partes.

Aegrotus viii

25 *Erasinus, qui prope Bootæ torrentem habitabat, Igni est à cœna correptus: Noctem habuit molestam. Die primum quiete: Noctem laboriose transegit. Altero die omnia exacerbata sunt: Nocte delirauit. Tertius dies laboriosus fuit, multum delirauit. Quartus fuit molestissimus: Nocte nihil dormiuit, insomnia, imaginationes: deinde peiora, magna, & periculosa, timor, implaciditas. Quinto die mane recreatus est, & omnino resipuit: Multo autem ad meridiem furore percitus est, sibi imperare non poterat: extremitates frigidæ & subliuidæ, vrinæ crudæ: Ad Solis occasum Obijt. Habebat hic Febrem perpetuo cum sudore: hypochondria sublimia contenta cum dolore: vrinæ nigræ, suspensiones continebant rotundas, non subsidebant: venter stercus excreuit: sitiebat continenter non valde: conuulsiones multæ cum sudore, & sub mortem continentes.* F

* ἄπεπτα i. inconcoctæ, seu vt ipse vertit, crudæ. in aliquibus tamen cod. ὑπέρπη i. substiterint seu suppressæ sint.

Erasinus hic διὰ τέλεος hoc est semper, sudauit, id est per totum morbum sine iudicio. Hypochondria admodum male erant affecta, & vrinæ nigræ. Quam igitur habebat salutis spem? Itaq; quia omnibus est perspectum, quid de hoc homine futurum sit, merito quis existimet nequiquã scriptum de eo esse. Verum fortassis hunc hominem exemplum adduxit celeris interitus. Nam in
in Prog. cõ. 3. t. 1. 4ª. 206. d libro præsagiorum primum dixit: ‖Febres, siue sanus quis ab his euadat, siue pereat, pari dierũ nu »
Ibidem. t. 2. mero iudicanẽ. Deinde, ‖Omnes, inquit, quæ benignissimæ sunt & firmissimis fulciuntur signis, »
Ibidem. quarto die vel ante iudicãtur. Ac postea: ‖Et malignissimę, & quibus periculosa adsunt signa, die G »
quarto vel citius perimunt. At Erasinus, quanq; omnia grauia haberet, ad diem tũ quintũ mortẽ
produxit, ꝙ die primo mediocriter haberet. Vnde est de eo sic scriptum ad verbum: Diem primũ
quiete transegit. Quintus itaq; ab initio quo decessit, non adnumerato primo, quartus efficitur.

Aegrotus ix

26 *Critoni in Thaso, recto ambulanti, Pes dolere ex pollice vehemẽter cœpit: Decubuit eodẽ die, horrescens, fastidiosus, parũ calens: Nocte desipuit. Altero die tumor toto pede & ad talũ subrubens, cum contentione: pustulæ nigræ, febris acuta, valde insanijt: deiectiones meræ, biliosæ, subcrebræ fuerunt. Perijt Postridie, quam ægrotare cœperat.*

Æger hic, quia tam perijt subito, memoratu dignus est. Quòd si ratio sit mortis adscripta, tum sermo nobis vndequaq; accommodet. Nunc ex illis quæ scripsit, copia humorum permulta fuisse videtur, quos natura est à principibus partibus ad crus molita deponere. Cum autem id mẽbrum omnem capere non valeret superfluitatem, residuum recurrens ad caput ascendit: quod, qua erat malignitate, furiosum delirium excitauit. Malignitatis excremẽti statim erat iudicium, ꝙ pustulæ nigræ generarẽtur ad talum. Vnde mireris, quid causæ fuerit, quo minus huic initio morbi secue- H
rit venam. Sed scimus ad plurimos eum, quos descripsit, morbo iam progresso accersitum esse.

Aegrotus x

27 *Clazomenium qui iuxta Phrinichidai puteum decubabat, Ignis inuasit. A primo illi caput, collum, & lumbi dolebant: statim surdus effectus est, somnis carebat, acuta corripuit febris, hypochondrium in tumorem attollebatur, cõtentio parua, lingua arida. Die Quarto de nocte desipuit. Quintus Dies laboriosus fuit. Sexto omnia exacerbata sunt. Circa diẽ Vndecimũ fuerũt remissiora. Deiectiones ab initio ad diẽ vsq; decimumquartũ multæ, tenues, aquei coloris: quod ad aluum exonerandũ attinet, commode habebat. Inde aluus restitit: vrinæ perpetuo tenues quidem, cæterum boni coloris, & multum habebant suspensionũ dispersarum, non subsidebant. Die Decimo & Sexto minxit paulo crassius, habebat aliquid sedimenti: aliquantum recreatus est, magis mente constitit. Septimodecimo iterũ tenues, secundum vtranq; aurem tumor cũ dolore, nulli erant somni, delirabat, crura illi dolebant. Vigesimo Die febre liberatus est & iudicatus, non sudabat, prorsus mente constitit. Circa diem Vigesimũ septimũ coxæ dextræ vehemẽs dolor, subito sedatus est: at tubercula auriũ non residebant, neq; suppurabant. Tenebatur dolore die Primo Trigesimo: venter fluebat multis aquosis excremẽtis, ac qualia esse in dysenteria solent: vrinas reddidit crassas: tubercula aurium resederũt. Circa Quadragesimũ diẽ oculus dexter illi do[illegible] obtusior erat visus: ad statum suum rediit.*

Vir hic

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 246 sur 390

A Vir hic vel testimonium, vel etiam exemplum est non paruum generalium præceptorum. Instituamus autem orationem ab vrinis: de quibus scripsit, Die vndecimo vrinas perpetuo tenues quidem, cæterum boni coloris minxit, & multum continebant suspensionum dispersarum, non subsidebant. Perinde enim quasi ab initio tales fuissent, & permansissent eodem in statu ad diem decimum & sextum, ita loqui videtur. Die sextodecimo earum mutationem indicauit, vt tum primum incidẽtem: nam hęc sunt eius verba: Die decimo & sexto minxit paulo crassius, habebat aliquid sedimenti. Planum ergo est, tenues, sed boni coloris vrinas, ob coloris bonitatem promittere salutem: Quatenus autem erant tenues, hactenus tempus requirebant concoctioni. Cęterum eorum quæ molestiam creabant, non vnum erat genus. Nam cum prius die decimo & sexto vrinę commutationem declarasset, postea dicit: Die septimodecimo iterum tenues. Eodem die dicit, secundum aures eius tumores excitatos. Quod si adiũctas habuisset vrinas crassas, vigesimo die omnino redijsset ad sanitatem, ꝙ dies decimusseptimus sit vigesimi indicatorius. Itaq; eo die est prorsus iudicatus. Non erat tamen constans & absolutum iudicium: immo vero tubercula secundum aures non resederunt, neque suppurarunt. Dolore pręterea infestabatur, et aluí fluxio incepit vnà cum excrementis dysenteriæ, hoc est ramentosis, quæ acredinis erant humorum, qui descendebãt,
B notæ. Quibus cum vrinæ accederent crassæ, tumores iuxta aures resederunt. Quæ cum ita procederent, solida morbi decessio in diem quadragesimum incidit. Quare memineris in eiusmodi iudicijs, non tantum vltimi, quod fit in circuitu decretoriorum dierum, sed etiam eius, quod in medio est. Etenim in omnibus ægris, non his solis videas iudicia diebus decretorijs fieri. In decretorijs diebus tumores sunt ad aures exorti. At septimodecimo extiterunt parotides. Die vigesimoseptimo coxæ dolor dextræ inuasit, natura excrementum deorsum protrudente, nec dum excretionem valẽte per aluum efficere, quam ab hinc quatriduum excitauit. Nam habuisse etiam diem vigesimum iudicium non absolutum, antea didicimus. Quo fit, vt testimonio eorum, quæ dilucide in ægris conspiciuntur, constituantur circuitus dierum decretoriorum.

Aegrotus xi

28 *Dromeadai Vxorem, quæ filiam erat enixa, cæteris rite cõsecutis, postridie Rigor cepit, Febris acuta. Primo die circa hypochondrium laborare cœpit, fastidiosa, [a] horrens, implacida. Sequentibus diebus somnum non cepit: spiritus rarus, magnus, statim [b] reuulsus. Postridie eius diei, quo riguerat, aluus commode reddidit: vrinæ crassæ, albæ, turbidæ, cuiusmodi sunt, quæ in matellis subsederunt, cum agitatæ fuerint: repositæ multo tẽpore, non subsidebant: Nocte*
C *non dormiuit. Tertio die circa meridiem superriguit, febris acuta, vrinæ eædem, hypochõdrij dolor, fastidiosa: Nocte magna cum molestia nõ quieuit, sudor vndiq; [c] frigidus, euestigio calor illi rediit. Quarto dolor hypochõdrij remissus est, capitis vna cũ dolore grauitas, aliquantulum soporata est, parum nares stillarunt: lingua perarida, sitibunda erat: vrinæ paucæ, tenues, oleosæ: paulisper dormiuit. Quinto fastidiosa, sitibunda, vrinæ eædem, nihil deiecit: Circa meridiem multum delirauit, statimq; ad mentem aliquantulum rediit, surgebat, ac deinde mox aliquantulum soporata est, paululum frigebat: Nocte dormiuit, delirauit. Sexto die mane superriguit, cito percaluit, toto corpore sudauit, extrema membra frigida, delirauit: spiritus magnus, rarus: paulo post, conuulsiones a capite cœperunt. Subito Obijt.*

Hanc primo statim die laborare morbo acuto fuit clarum. Die secundo, ex symptomatibus, quę recitauit, cum iam præcesserãt ex vrinis signa, optima ratione potuit aliquis celerem eius mortem expectare. Vrinæ satis malæ, conturbatæ, & nequaquam subsidentes. Quin die etiam tertio vrinæ & symptomata cuncta permanserunt, confirmantia expectationem mortis. Quarto cũ nares pręterea stillarent, vrinæq; oleosę viderentur, iure sanè die sexto est defuncta. Hanc ipsam quoq; dicit spiritum habuisse rarum & magnum, [d] † qui deliraturam annunciat.

Aegrotus xii

D 29 *Quidam calescens cœnauit, & potauit largius, vomuit cuncta. Nocte Febris Acuta, hypochondrij dextri dolor, submollis in partibus [e] externis inflammatio, noctem moleste transegit: vrinæ primo rubræ, crassæ, depositæ non consistebant: lingua perarida, non valde erat sitibundus. Quarto die febris acuta, vndiq; eum affligebant dolores. Quinto minxit læue, oleosum, multum: febris acuta. Sexto vesperi multum delirauit, nec nocte dormiuit. Septimo omnia irrata sunt, vrinæ similes, multum loquebatur, sibi imperare non potuit: aluus irritamento, liquida, turbida, cum lumbricis excreuit: Noctem similiter laboriosam habuit. Mane riguit, febris acuta, sudauit multum, febre carere visus est, non multum dormiuit, à somno frixit, sputatio: Vesperi multum delirauit: non multo post vomuit nigra, pauca, biliosa. Die nono frigebat, magnopere delirabat, somnum nõ cepit. Decimo crura doluerunt, omnia exacerbata sunt, delirauit. Vndecimo Defunctus est.*

Hæc nos historia primum docet operæpretium esse attendere, vt primum inuadunt morbi, & non temere, & citra iudicium cibum exhibere, etiam si parui videantur morbi. Hic nãq; vir quia intempestiue cœnatus erat in initio febris quæ parua esse videretur (hoc enim declarat nomine calescens) læsus sanè etiam est, quòd intempestiue cibum sumpsisset. At largius etiam inquit, potauit

A* dictio hæc non habetur in aliquibus cod. antiquis græcis, nec etiã in Galeno lib. 2. de diff. respir. cap. 10. clas. 3. pag. 68. c

B* Est quidẽ ẽ codice Aldino ὑποχόνδριον δυτικὸν ἀνεσπασμένον, i. hypochõdrium statim reuulsum. In alijs tamẽ codnõ ita legitur, sed vt nunc est in contextu latino: de spiritu enim reuulso, qui spasmum significat, sermo hic habetur: vt clarissime à Gal. traditur lib. 2. de diff. respir. cap. 10 clas. 3. pag. 68. c: & li. 3. ca. 9. pag. 73. c

C* Al. subfrigidus.

D † Al. asserẽs ipsam deliraſſe.

E* Al. externis.

potauit, nescius magni esse principium morbi. Non iniuria igitur hæc vomuit: febrisq; vnà cum E
symptomatibus non leuibus acuta inuasit, sed intolerabilibus. Tum vrinæ crassę non subsidentes. Die quinto conspicuum erat illi instare mortē, præter prædicta symptomata redditis vrinis oleosis, quas etiam die septimo excretas dicit. Perijt autem & hic die decretorio, vndecimo.

AEGROTVS XIII

30 *Mulierem quandam, quæ decumbebat in littore, trimestri fœtu grauidam Ignis corripuit. Mox ei cœperunt dolere lumbi. Die Tertio dolor colli, & capitis secundum clauiculam, & manum dexteram: statim lingua obmutuit: dextera manus cum conuulsione elanguit, vt paraplecticis solet: prorsus delirabat: Nocte cum molestia non dormiuit, alius turbata est biliosis, meris, paucis. Quarto linguam vox defecit, eadem conuellebantur, dolores omnium perdurarunt, †hypochondrium cum dolore est conuulsum, somnum nō cepit, prorsus delira erat, alius turbata: vrinæ tenues, non boni coloris. Quinto acuta febris, hypochondry dolor, planè delirauit, excrementa alui biliosa, nocte sudauit, febre liberata est. Sexto mente constitit, ab omnibus est releuata, cæterum clauiculæ sinistræ dolor non est sedatus, sitibunda, vrinæ tenues, non dormiuit. Septimo tremuit, aliquantulum est soporata, non nihil delirauit, dolores clauiculæ & brachij sinistri permanserunt, reliqua remissa sunt, mente constitit planè. Tres eam dies febris reliquit. Vndecimo rediit, superriguit, igni est correpta. Circa Decimumquartum vomuit biliosa flaua subcrebra, sudauit, febre liberata est. Iudicata est non citra dolorem ab illis ipsis affectibus.* F

† Al. in hypochondrio eleuatio cū dolore. Vide et Gal. in li. 2. de diff. respir. cap. 10. pag. 68. d

Superfuit hæc, etsi graues commemorauit morbos omnes, vel etiam periculosiores. Nec possum non mirari, quid de ætate illius nihil conscripserit. Operæpretium sanè est dictorum habere memoriam, vt cognoscas esse exemplum rarum, prægnantes aliquas præter abortionem talibus morbis defungi. Iam illud quoq; meminisse par est, fœtum trimestrem & quadrimestrem præter cæteros iniurijs resistere. Cuius non ignarus Hippocrates, in aphorismis dixit: ‖Grauidæ purgādæ sunt, si materia turgeat, à quarto mense vsq; ad septimum mensem, minus vero has. Minores & prouectiores caueto. Itaq; fœtus vincula, quibus adhærent vtero, imbecillia habent, & vniuersum corpus tenerum. Qui vero prope partum sunt, quia sunt iam magni, multo indigent alimento: quo si deficiantur, crebro in morbis acutis pereūt. Quo fit, vt bonam victus rationem his præscribere difficillimum sit, quæ acuto morbo laborant, si conceperint. Nam si vt non prægnantes parce nutrias, perditur fœtus: sin huius habita ratione, liberalius illas cibes, in discrimen ipsa prægnans adducitur. Quamobrem fœtus trimestres & quadrimestres magis ac alij seruantur. Huic ergo mulieri, cum vel essent vrinæ [a] álbæ & coloris non boni, tamen propter naturæ robur, contigit superstitem esse, [b] †q nocte per sudores febrem discussisset: verum morbus diebus consequentibus vsq; ad vndecimum non poterat validus esse, quo die cum rigore cum redijsset, vomitu est & sudore [c] †perfecte iudicatus. Nam à die quinto ad vndecimū, quæ intercesserunt symptomata, ad neruorum pertinebant, & non venarum, aut arteriarum genus. Itaque die, inquit, septimo tremuit, aliquantulum est soporata, non nihil delirauit: nam in venis quæ essent, melius post quinti diei iudicium maturabantur. Quare de sexto die scripsit vrinæ tenues, [d] †addito, non boni coloris. G

5ª. Aph. 29. Ex. ord. 40. c

A* Arbitror legendum esse græce λεπτῶν i. tenues, non λευκῶν i. albæ, cum ita et i cōtextu Hippocratis legatur.

B † Clarius locus hic intelligitur, si græce legat, ἥτις ἐ ἐρυπτὶ, i. q quinto die nocte &c. conferendum contextu Hippocratis.

C † Adderem ego, quartodecimo die. ita. n. i cōtextu Hippocratis habetur.

D† Legerē ego negatiue, non addito: quandoquidem nec etiam Hippocrates addidit.

Hæc memoria tenenda: præterea istud quinti diei, vt certaminis plena adducit iudicia. Siquidem alium nuper ægrum sanguinis eruptione iudicabat: & mulierem, de qua nunc verba facit, sudore: quamuis morbus vtrisque inconcoctus esset ipso illo die: quæ causa fuit, cur minus faceret absolutum iudicium.

AEGROTVS XIIII

31 *Melidiæ, quæ decubuit iuxta ædem Iunonis, cœpit caput, collum, & pectus, vehementer dolere: statimq; Febris eam Acuta corripuit, menses pauci apparuerunt, dolores omnium horum perpetui. Sexto die comatosa, fastidiosa, horrida, malarum rubor, aliquantulum delirauit. Septimo sudauit, febris intermisit, dolores permanserunt, repetijt, somni pauci: vrinæ perpetuo boni quidem coloris, cæterum tenues: deiectiones tenues, biliosæ, mordaces, admodum paucæ, nigræ, fœtidæ: in vrinis subsedit album, læue: sudauit: Iudicata est absolute est die Vndecimo.* H

E† Legerē ego. De hac et, non scripsit etc. nā in principio nihil de vrinis, sed in septima die.

e † De hac etiam, scripsit initio vrinarum speciē. At in vltima parte narrationis ait: Vrinæ perpetuo boni quidem coloris, cæterum tenues. nam planè quæ tenues sunt, natiuum bonum colorem non habeant. Etenim modice sunt pallidæ, quæ boni sunt coloris: at prorsus tenues, albent. Quatenus uero valet bonus vrinarum color cum tenuitate coniungi, eatenus interpretari debes eum, cum dicit vrinas perpetuo boni quidem coloris, cæterum tenues fuisse. Sed videtur hæc quoque mulier naturæ firmitate conseruata.

Galeni

GALENI IN LIBRVM TERTIVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARII TRES

Hermanno Cruſerio Campenſi interprete.

Ab Auguſtino Gadaldino ad antiquiſsimorum exemplarium Græcorum fidem diligentiſsime emendati.

COMMENTARIVS PRIMVS

ARGVMENTVM

Liber Legitimus, in cuius priore parte Deſcribuntur, quæ ab Hippocrate in Tribus Aegrotis obſeruata ſunt.

AEGROTVS PRIMVS

1 *Ythion, qui propter Telluris Aedem habitabat.*

C Pro titulo id ſcriptum ſeorſum puta eſſe, Pythion qui propter Telluris ædem habitabat. Ac in altero principio lege hiſtoriam eorũ, quæ illi acciderunt. Nam ſic ſatius dictionem exiſtimes ſcriptam eſſe, & ſtatim Hippocratem initio ſoloecismum conſulto commiſiſſe: cum nullã ſcripſerit toto in libro eiuſcemodi figuram, nec cum egros, nec cum peſtem exponit. Sunt tñ, qui datiuo caſu ſcripſerunt, Pythioni, qui propter Telluris ædem habitabat. ſcrupulum ſtudentes ſoloecismi vitare,

2 *Cœpit Primo die Tremor à Manibus, Febris Acuta, Nugabatur.*

Primo ſtatim die Pythionem ait vnà cum acuta febre in ſymptomata incurriſſe duo, in tremorem manuum, & inſipientiam quandam paruam. Nam hoc illi eſt familiare, vt alijs atq; alijs nominibus quantitatem ſubijciat deſipientiæ, ληρῆσαι, & παραληρῆσαι, & παραφρονῆσαι, & παρενεχθῆναι dicens, i. nugatum eſſe, deliraſſe, deſipuiſſe, dementẽ fuiſſe: alias παρανόησαι, & ἐκστῆναι, μανῆναι, & ἐκμανῆναι, i. veſanum fuiſſe, vel amentem, inſaniuiſſe, & furore eſſe exagitatum. Quare ſi nugatus ſit Pythion, conſtat modice deſipuiſſe. Atq; didicimus tremoris cauſam eſſe muſculorum infirmitatem: Deſipientiam vero fieri cerebro ob inflammationem, vel copioſum biliosum ſuccum, offenſo: Et acutam febrem putredinis eſſe humorum comitem. Si igitur quæ morbum præceſſerunt, quod in alijs fecit, item in Pythione aſcriberet, ex illis forſan indicatio quædam nobis fieret præparationis morbi: Nunc quia omiſit, conabimur nos ex ijs demũ, quæ aſcripſit, eam indagare: cùm & ex eo quod nihil prodiderit de ijs, quę morbum pręceſſerunt, affectio indicetur corporis. Nã ſi vel ex intẽpeſtiua exercitatione, vel potu, vel venere, vt ſcribere ſolet, vel ex aliquo alio, quod lõge ab inſtituta victus ratione recedebat, febricitare Pythion cœperat, haud erat pteriturus. Vnde longo tẽpore morbum liquet clam fuiſſe præparatum. Cum itaq; tremores cauſam habeant, vt ita dicam, continẽtem, virium imbecillitatem: illæ aũt imbecillæ reddantur aut per ſe, aut per humorum exundãtiam grauantem: non exiſtit tremor, qui virium cõſequitur offenſam, in principio morbi citra validam ægritudinem, aut famem, aut laſſitudines, aut vigilias, aut ſolicitudines, ad hæc immoderatam venerem. Quorum ſiquid ſit factum, omnino id Hippocrates, vt ſolet, meminiſſet. Quia igitur tale nihil ſcripſit, vires exiſtimes ſanè opprimi plenitudine. Quia verò iam intremiſcerẽt manus, quarum oriuntur nerui ex medulla ceruicis: tum vero ꝯ nugaretur homo: cerebrum etiam ipſum aliquem excipere infectum humorem indicio eſſet. Oportebat igitur Hippocratem, cum hominem animaduerteret in periculo eſſe, ad ſanguinis miſſionem accedere,

Cauſa cõtinẽs

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 249 sur 390

accedere, aut primo die, si nullum contineret venter inconcoctũ cibum, aut omnino altero: hocq; E
magis q̃ primo die exposito, ipse scripserit,

3 *Altero die Cuncta sunt Exacerbata.*

Videtur enim increscere morbus, non quasi paruus, aut à qualibet profectus affectione corporis, sed cum ipse ingens, tum causam habens non leuem. Quia vero non in Pythione tantum, sed in alijs ægris multis, qui sanguinis missionem, quãtum nos ex ipsius scriptis conijcimus, videbantur querere, non inuenitur ascribere eam, alterutrum necesse est cogitemus, aut non detractum illis hominibus sanguinem, aut hoc eum auxilij in narratione omisisse. Atqui nemini eorum qui id requirebant, missum fuisse est improbabile, cum ille vir remedium illud amaret: vt in germanissimis suis libris significauit, in aphorismis, & in libro de victu in morbis acutis, in libro de articulis, ipsoq; adeo in hoc tertio de vulgaribus morbis libro, vbi de quodam ægro in hunc modum
3.Epid cõ. 3.t. 79.3°.150.b scripsit: ‖Octauo die cubitum secui: multũ, vt debebat, fluebat. Nam cùm octauo die sanguinem „
illi detraxerit, multo sanè prioribus diebus magis hoc vsum præsidio censeas. Quòd autem singulis nõ ascripserit, quibus hoc adhibuit remediũ ægris, cum meminerit eo minorum, ipsiusq; adeo suppositionis balani, improbabile est. Ergo siquando vtrinq; est oratio absurda, minus absurdũ F
eligendum est. Censeo equidem auxilium in multis esse assumptum, sed prætermissum in narratione vt clarum. Quò me adducit potissimum, quod in ijs prædictum est, quibus octauo die missus est sanguis. Etenim hoc vt rarum scripsit, & sanguinis ante diem octauum missionem vt consuetam præterijt. Quòd si in veris suis operibus, magnis infestantibus morbis, semper sanguinis missione vtitur, simul cum ea duo hæc respiciens, ætatem pariter & ægri vires: & his ipsis in libris de vulgaribus morbis octauo die cuidam ait missum esse sanguinem: nihil aliud excogitare possumus, quàm quòd in ægris quidem non præteritum fuerit hoc remedium: in narratione vero, vt clarum, præteritum fuerit. Quare de sanguinis missione, quia oratio ad ęgros spectat omnes, semel dixisse sufficiat, vt & cætera quæ sunt communia. Verum hæc, quę ad vnumquenq; pertinẽt separatim, exponemus, initium à Pythione, vt instituimus, facturi.

4 *Tertio eadem erant. Quarto aluus pauca, mera, biliosa deiecit. Quinto omnia exacerbata sunt, tremores manebant, somni erant tenues, aluus constitit. Sexto sputa varia, subrubra. Septimo os est distortũ. Octauo omnia exacerbabantur, tremores etiamnum permanebant. Vrinæ à primo ad octauum vsq; diem tenues, decolores, quæ suspensionẽ habebant nubilosam. Decimo sudauit, sputa subcocta, Iudicatus est, vrinæ circa iudiciũ subtenues. Quadragesimo ab iudicio die Suppuratio circa sedẽ, et Strãguriosus factus est. Abscessus.* ΠΙ.Π.ΟΥ.Μ.Υ. *P.M.V.Q.S.* G
Idest, Probabile Multitudine Vrinarum Quadragesima Sanatum.

Cætera huius orationis narrationẽ continent symptomatum & dictione & sententia apertam: frequentia nãq; sunt acute ægrotantibus. Quorum & in libro prę sagiorũ perspeximus facultates, & in libro horum ipsorum vulgarium morborũ primo. Præterea non pauca in secundo sunt dicta, quæ conferunt ad explicandos ægros. Cæterum cũ sextũ diẽ exponeret, quia sputa dixit varia, subrubra, neq; ascripsit vel pleuriticum Pythionẽ, vel peripneumonicũ fuisse, inquirendũ relinquit nobis, an ẽt possint alia ratione incidere acute ægrotantibus ea sputa, an peripneumonicis solis & pleuriticis. Et arbitratur, vt videtur, etiã alia ratione fieri ea, cum in pulmonem vitiosi succi confluant, cæterum hi prorsus pauci, vt viscus nõ inflãmetur. Nam nõ fuisse nec pleuriticum nec peripneumonicũ hinc liquet, q̃ Hippocrates nõ meminerit, nec nominatim horũ vitiorum, nec ab inseparabili eorũ vllo symptomate. Meminisset.n. doloris lateris, vel dyspnœæ, hoc est difficultatis respirandi. Neq; ẽt capite offenso aliqũ animaduersa eiusmodi sputa sunt: at cũ tussi, dyspnœa, & lateris dolore aliqũ cernunt talia sputa. Ac duos vidi citra febrẽ, q̃ talia sputa colore pallida extussirẽt. Sed alterũ paulatim febriculæ paruę exceperunt: quo factũ est, vt in longum tps du H
cta affectio pmanentibus febribus tabidũ hoĩem indicaret: Alterũ absq; febre, cũ talia expueret cõtinuis diebus paucis, nihil est mali cõsecutũ. Quamobrem est pbabile in primis thoracis regionibus, vbi est cõtinens ad vltimas ceruicis vertebras, affluentiã aliquã humorũ cõstitisse non multã, quæ dyspnœæ nõ esset excitandæ, q̃ nõ referat magnopere ad officiũ respirationis primũ intercostale: Sed cum istud esset vitiũ in neruorũ radicibus, qui ad manus pertinent, neruiq; degrauarentur, tremulas effecisse manus. Nam ex primo intercostali & vertebris ei superpositis nerui enascuntur, qui musculos manuum mouent. Hæc inde cõfirmantur, q̃ tremores vna cum sputis, quę successerũt, permanerent: & etiam q̃ vbi aliquod in his signum apparuit concoctionis, non amplius fierent tremores, morbusq; tolleretur, cum iudicium consequeretur per sudores. Et quanquã incon coctę essent vrinę, sputorum tũ concoctio iudicauit, & iudicium adduxit, vt neutrum signũ quod solet denotare, falleret. Siquidem æger quando gemina teneretur affectione, vna febrili in succis, quos continent venę: altera quã modo diximus, in thorace: prior in totum non est depulsa sudoribus, nã incõcocta etiamnũ erat: sed recessit altera, q̃ nihil esset prsus in thorace residui. Itaq; hũc ille in modũ scribit / decimo sudauit, sputa subcocta, iudicatus est, vrinę circa iudicium subtenues / indicãs quæ in præsagiorum libro de tenuibus vrinis, quæ duplices sunt, tradidit. Primæ sunt hę:

Quoad

A ‖Quoad vrina rufa tenuisq; sit, incõcoctũ morbũ significat. Alterę hę: ‖Si vrinas tenues et equã-
biles diu reddat, & reliqua salubria sint signa, his abscessus in locis portenditur septo transuerso
subiectis. Quare ad finem eorum, quæ acciderũt Pythioni, ad verbum sic scripsit/ quadragesimo
à iudicio die suppuratio circa sedẽ, & strãguriosus factus est abscessus/. At quia & tremoris ma-
nuum & nugarum primo statim die meminit, & in sequentibus scripsit /omnia exacerbata sunt/
acin septimo die addidit /os est distortum/ discutiendum venit, vtrum increscẽte cerebri malo, an
deorsum diuertente, os sit detractum. Atqui videtur ex ijs, quæ subdidit, migrasse in regiones in-
feriores, non consensisse cum cerebro illas: fortasse ꝙ homini missus sit sanguis, itaq; mirificã con-
* secutus opem sit. Sed nec dum primis diebus quicq̃ apparebat sputorum eius quæ in latere est af
fectionis, nõ propter ipsius malignitatem. ‖Scimus.n. grauissimas peripneumonias esse & pleu-
ritidas τὰς ἀπύους i. in quibus nihil expuitur, vt ẽt ipse docuit Hippocrates: Cęterũ hic nõ ob
morbi grauitatem cẽsendũ est nihil primis esse diebus sputi redditũ, verum quia ad primũ solum
intercostale constabat affectio. Quod si ẽt ipsa difficilis erat, in eo tm̃ loco facta erat, ob idq; nihil
expuebatur. Itaq; potuit auxilio missi sanguinis succis reuulsis, qui hoc loco affluebant, initiũ ha
buisse concoctionis affectio sexto die, vbi meminit primo sputorũ. At quod de die decimo com-
B memorãdũ produxi, id est: Neq; in his vulgariũ morborũ libris est planè quisq; iudicatus die deci
mo, neq; ipse asseruit vsquã esse decretoriũ diem decimũ: sicut dixit non raro vndecimum. Habes
capita in cõmentarijs de diebus decretorijs collecta eius oia, vbi ẽt quadragesimus ostenditur, nõ
quadragesimus secundus, morbos iudicare: vt quorundã fuit opinio, qui circuitus dierũ decreto-
riorũ fieri integris septimanis ducebant. Quod si ob id solum arbitretur quis non esse morbũ iu-
dicatum in totũ, ꝙ die decimo sudarat nõ vndecimo Pythion, nõ recte existimet. Nã iudicium nõ
integrum eo, ꝙ haud dum sit concoctus morbus, necessario fiat. Multos enim cũ ipse conscripsit
Hippocrates, tũ nos conspeximus diebus decretorijs nõ ex toto iudicatos per solã vrinę inconco-
ctionem. Hęc si ambo coniuncta sint, †imbecillis decimo die, & vrinæ incõcoctio, nõ oportebat
fortassis hoiem iudicari, aut nõ salubriter sanè & decretorie. Potuit igitur cũ vndecimo esset scri-
ptũ, non decimo, statim ab initio in eo esse ostensum, qd̃ in alijs multis cernas: quę ab ijs, qui primi
descripserunt, neglecta in perpetuũ manent. Sed de die decimo hæc satis sint. Iam animaduerte-
re interest nõ obiter, quã nubilosam esse suspensionẽ sit cẽsendũ. Nam in præsagijs est scriptum:
‖Nubes in vrina peruectę si albæ sint, sunt bonę: sin atrę, malę. Neq; igitur vrina nubilosa in prę-
sagijs, neq; suspensio dicta est, q̃uis eo libro accurate vniuersam sit in acutis morbis præsensionem
C ex vrinis persecutus. Ac ne interpretum quidẽ quisquã, quam esse nubilosam vrinã Hippocrates
velit, enarrauit. Equidem, quæ mihi probantur hoc inquirenti, referre non dubitabo. Nubis no
men solent medici ab aere ad vrinam transferre, siue Hippocrates hoc nomen primus pro aliqua
eorum, quæ pẽdent in vrina, specie, vel vrinarũ: siue his alius attribuerit. Vt ergo in aere interim
tẽpestas fit, vbi nubibus cõdensatus sit atris, caliginosa: interim purus apparet & serenus, †viden-
turq; nubes per eũ quædam disiectæ, ac tum aer nubilosus dicitur: quo quidem tpe nubium cer-
nimus colorẽ non exquisite atrũ, nec lucidum, sed inter hos medium: Haud aliter vrinam mihi &
suspensionem appellare Hippocrates nubilosam videtur, quæ nec colore sit albo, nec etiam planè
nigro, cęterũ horũ medio. Quẽadmodũ igitur alba quidẽ suspensio bona est, nigra vero praua:
sic quæ inter has media, neq; exquisite bona, neq; praua est, sed media. Quare Pythionẽ talem est
suspicãdum habuisse suspensionem. Nam alba si esset, iudicium non efficeret non completum: si
iam atra, non probũ. Qm̃ vero inter albã & atram intercedebat, bonum est factũ iudicium, sed nõ
absolutum. Quod erat reliquum, quadragesimo die in duplicem erupit abscessum, quem ẽt non
probe interpretantur, cum per consensum abscessus in sedem putent Pythioni stranguriam acci-
disse: cum ipse scribat Hippocrates, simpliciter interim factam esse stranguriam, interim non sim-
D pliciter, sed adiungat illi abscessus nomen: vt primo de vulgaribus morbis libro, in secunda tem-
pestate, vbi ita scribit: ‖Solum vero bonum, maximumq; inter signa quæ fiebãt, quodq; multos à
maximis periculis vindicauit, hoc fuit, quibus ad stranguriam diuerterent, & in hanc abscessus fie
rent. Nam appellat etiam abscessus, qui excretione noxiorum humorum sunt facti, nedũ qui decu
bitu: & merito: quo modo in dysenteriam alio loco, sic hoc loco in stranguriam, factos ait abscess-
sus. Nam mali humores, quos habẽt venæ, vtrãq; expurgãtur excretione. Ergo id in ipsa secunda
tempestate de vrinis, aliquãto ante locũ, quem modo protuli, hoc pacto scripsit: ‖Strãguriosæ nõ
nephriticę, sed his alia pro alijs. Cum.n. per morbum ob renum affectionem stranguria fiat, hanc
ipse ab ea quæ in secunda tẽpestate facta fuit, separans, ratione abscessus, adiecit strangurioſæ non
nephriticę, sed his alia pro alijs, i. pro venarum vitioso humore, ac febribus huic succedentibus, inci-
derũt purgationes, per vesicam excretis vitiosis humoribus, vt non nunquã per intestina. Mor-
dicatio itaq; ab excrementis, quæ acria erant, profecta stranguriam inducebat. Vesica enim, vt est
ostensum, ad reddendam vrinam in stranguria prius properat, q̃ iusto sit eius modo impleta, dua-
bus de causis, vel ꝙ eius non ferat qualitatem iam mordacis: vel ꝙ per debilitatem prius, q̃ sit vri-
na coaceruata, vt pauca planè sit, grauetur. Eiusmodi igitur Pythionẽ dicit abscessum habuisse:
nec scripsit simpliciter hoc pacto, stranguriosus, sed adiunxit, abscessus. Habet.n. in hunc modum

in Prog. cõ. 2. t 30. 4ª. 200. h
Ibidem. t. 34. 201. b
1. & 3. de Morbis, & in pnotionib⁹ coacis.
† decimi diei imbecillitas.
Ibidem. t. 29. 200. g
† Additur in antiquis, πότε δὲ ὡς ἡ ὑετὸς, sic uertatur: interim uero et uidẽtur nubes &c. et ita oĩno uidẽtur legendum.
1 Epid. cõ. 2. t. 41. 5ª. 111. f
Ibid. t. 8. 109. a

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 251 sur 390

dictio /suppuratio circa sedem, & stranguriosus factus est abscessus/. At alterutrũ cõmittũt, vt ea E »
aut pretereant, aut male multi interpretes enarrent. Morari vero in ijs non est necesse, de quibus
semel hic statui dicere. Ego esse ducebam melius, quę longo tpe indagaui, & certo iudicio inueni,
hæc literis sola prodere citra vllã malorum interpretum reprehensionem. Sed quia quidam pro-
pterea, ꝓ nequaq̃ puerilibus disciplinis instructi fuerunt: nõ nulli vero & natura ad intelligendũ
tardi, cũ sint, vbi incidant in quorundã scriptorũ nouas cõmentationes, hac ipsa sola capti noui-
tate eas celebrant: ideo sum adductus, vt semel aliqñ istorum interpretum mẽtionem facerẽ: cum
etiã ipse dixerit Hippocrates: ‖Extraneũ, quia nõ assequunt, celebrãt prę consueto, quod iã bonũ
sciunt esse: & absurdum præ aperto. Quare quo lectores nostrorũ cõmẽtariorum præmoniti, qui »
mores sint malorum interpretum, eos queant agnoscere, prolixius mihi hic certũ est de his agere. »
Nec vero quæratur quisq̃ de sermonis prolixitate, habiturus eũ ad malas cognoscẽdas interpreta
tiones pro adminiculo. Atq; est vnũ istarum genus, quod in proposito ægro quidã fecerũt, quo-
rum vnius ascribam ipsa verba, nequis me de illo existimet mentiri. Atqui Telluris ędes, intelligit »
Cereris. Apposuit autẽ ędes forte ad demonstrandam causam, vnde manuũ illi tremor & morbus »
incidit, vt illi cui propter mensium suppressionem, vt est verisimile, ꝓ otiata ea esset pars. Rursus »
in sexto scribit, ‖viro absente feriatã illo mẽbro mulierem, sublatis ad os mensibus, barbam produ- F »
xisse: quod quid est aliud q̃ fœminã in virum mutaram? Sic igitur Pythion dum coitu abstinet, ꝓ »
ad solum sanũ curam conferret, in morbum incidit. Hæc vnius est ex interpretibus oratio, qui se »
ipse hac re conuincit, ꝓ cũ crebro Hippocrates quidẽ noiatim domicilia cõmemoret, hic non illo-
rum oium enarrationẽ, sed planè paucissimorũ conscribat. Nam si nõ temere domicilia sint egro-
rum prodita, sed indicent ẽt aliquid quod ad artẽ faciat, qui in paucis egris eorũ vim exposuit, prę
terijt aũt in alijs ijsq; permultis, parum suo functus est officio: vt, verbi gratia, de primo, quem in
vulgarium morborũ libro primo descripsit. Nam [a] ‖ Philiscus, inquit, q̃ prope mœnia habitabat. »
Deinde, [b] ‖ Epicratis vxor, quæ egrotabat apud Archegetẽ. Tũ, [c] ‖ Erasinus, qui ad Bootæ torren- »
tem habitabat. Mox, [d] ‖ Clazomeniũ, qui iuxta Phrinichidai puteũ decũbebat. Postea de muliere »
quadã, [e] ‖ Dromeadai, inquit, vxorẽ, quæ filiã erat enixa. Inde, de [f] ‖ alia muliere, quæ in littore decũ »
bebat. In hoc item tertio de vulgaribus morbis libro multos inuenias alios scriptos ægros ædibus »
adiectis, vbi cõmorarentur, quas oino non enarrãt. Ac [g] ‖ Cherio, inquit, qui apud Demonetũ decũ »
bebat. Deinde, [h] ‖ Eurianactis filiã virginẽ ignis corripuit. Sub hãc, [i] ‖ Quædam, quæ angina erat »
correpta apud Bitonẽ. Postea, [k] ‖ Adolescẽtulus, q̃ in foro Mẽdaciũ decũbebat. Et q̃d multa opus »
est recẽsere, cũm tali scriptura liber penè sit totus refertus? Sed ad institutũ reuertamur. Qm̃ cõ- G
plures ita sunt descripti ægri, vbiq; oportebat, aut nusquã domicilia exponere. Verũ hactenus q-
dam interpretes librorũ adeo cõtẽnunt auditores, vt ego Alexãdriæ quondã huiuscemodi audiue
rim de quodã ægro interpretationẽ in libro primo de vulgaribus morbis descripto illo capite, cu-
ius est initium: ‖Silenus, q̃ in Platamonis ędibus habitabat. Nã exponendis Hippocrates ijs, quę
illi acciderant, ita scribit: ‖Noctem insomnẽ duxit, multa verba, risus, cãtus. His igitur acclamabat, »
qui enarrabat librũ, scilicet Σειληνὸς erat i. lunaticus. His præ admiratione discipuli in clamorem
eruperunt. Non nulli interpretes tam sunt arguta sedulitate, vt querãt, vtrũ in Platanonis habita-
retædibus Silenus: Quidã p m Platamonis scribendũ esse putẽt: quidã per n Platanonis. Simili-
ter quærũt isti interpretes, vbi dicit Hippocrates: ‖Decũbebat in theatro, θέατρον ne satius sit scri
bere, an θέατρον. At eos qui in his tempus terunt, reprobant: hos vero, qui per ea quæ in Prædi-
ctionibus & Coacis præsagitionibus produnt, historiã ægrorũ in his libris exponũt, multi suspi-
ciunt. Sed q̃ sint vitiosa, quæ in libro prædictionum sunt tradita, certis declarauimus cõmẽtarijs,
quos in illũ librũ scripsimus. Nam eius libri videtur auctor ex vno sæpe aut duobus priuatis exẽ-
plis sibi conspectis vniuersalia facere decreta. Demonstrauimus item multos eum concursus face
re, ex genere dissimilibus signis coactos. Et vero etiã declarauimus eam doctrinam tam numerosa H
habere quæ concurrant, vt recenseri nequeant. Ad hæc illud est declaratum enarrandis ijs, quæ
scripsit auctor libri prædictionũ, non posse doctrinã vllam esse meliorẽ, q̃ Hippocratis in præsa-
gijs cuiusq; virtutẽ signi sigillatim tradentis: neq; n. aliter multis vna coeuntibus quicq̃ præsciri.
Proinde q vtrunq; legerunt librũ, prędictionum & præsagiorum, satis scio oia his aperta esse quæ
diximus. Iam siquis prius nostros commentarios in eos libros ęditos legerit, poterit ille citra illa,
quæ sunt nũc à me cõmemorata, prauitatem animaduertere eiuscemodi interpretationis. At qui
illos non legerint, ante volo illos vt hi consulant, deinde huc se recipiant audituri, & de ijs quæ di
xi ęstimaturi. Siquidem cum nuper quiddam in manibus sumerem de commẽtarijs, quos Lycus
Macedo in hunc librum cõscripserat, in expositione Pythionis tria offendi capita ex prędictionũ
libro citata, q̃ in primo ad verbũ sic dicebat: [a] ‖ Tremula, obscura, palpantia deliria, magnã denun- »
ciant phrenitim, quod Didymarcho accidit in Co. In secũdo sic: [b] ‖ Tremores, si sudoribus super- »
ueniant, repetere consueuerunt. Ac tertiũ his erat verbis scriptum: [c] ‖ Vrinę à turbulentis vigilijs »
decolores cum nigris suspensionibus, deliriũ portendunt. Hæc ex prædictionibus capita à Lyco »
sunt ascripta, quasi ita Quintus in expositione huius Pythionis dixisset. Mihi vero, quando com-
pulsus sum errores reprehendere (licet prioribus id commentarijs vitauerim) operæpretium
videtur

d Fracturis, cõ. 1. t. 6. 7ª. 225. b

6. Epid. sect. 8. in fine.

A 1. Epi. cõ. 3. t. 18. 3ª. 121. a
B Ibidẽ. t. 22.
C Ibidẽ. t. 25.
D Ibidẽ. t. 27.
E Ibidẽ. t. 28.
F Ibidẽ. t. 30.
G 3. Epi. cõ. 2. t. 2. 3ª. 135. e
H Ibidem. t. 3.
I Ibidem. t. 4.
K Ibidem. t. 5.

1. Epid. com. 3. t. 19. 3ª. 121. e
Ibidem.

1. Epid. cõ. 2. t. 83. 3ª. 116. b

A 1. Prorrhet. com. 1. t. 33. 4ª. 168. a
B Ibidẽ cõ. 3. t. 13. 181. a
C Ibidẽ. cõ. 1. t. 4. 162. e

A videtur istorum interpretationum prauitatē detegere. Primum ijs, quæ dicta de Pythione sunt,
« non cōgruit illud ex prædictionibus caput, Neq; n. cum silentio, neque magnopere phreniticus
fuit. Nam cum librum prædictionum enarraremus, quæ sint deliria cum silentio ostendimus: &
quare magnopere ea phrenitica appellauit: Quorum fuit in Pythione neutrum, siquidem nec cū
« silentio delirabat, & modice insaniebat. Secundum caput, in quo dicit, Tremores, si sudoribus su
« perueniant, repetere consueuerunt. contrarium demonstrat casus Pythionis: nam non succede-
bant, sed à primo vnà inuadebāt, posteaq; die decimo sudauit. Itaq; non videntur tremores sudo-
« ribus, sed tremoribus sudores successisse. Reliquum & tertium caput, vbi ait, Vrinæ à turbulētis
« vigilijs decolores cum nigris suspensionibus deliriū portendunt. recte atq; ordine esset citatum à
Lyco, si Pythion vigilasset primum vnà cum turbatione, & vrinam reddidisset nigra preditam su
spensione, itaq; desipuisset postea: verum quia neq; minxit talia, nam nubilosa suspensio permul-
tum à nigra distat: neq; à vigilijs turbulentis phreniticus euasit, sed à primo statim die delirauit:
non est recte adductū. Nā quid causæ erat, quin diceret suspensionē atram? aut vigilias primo vel
secundo die: post has, primo die rursus: mox deliriū? Immo vero Lycus ipse cum vocabulū nubi
losam interpretaret, non fuit ausus dicere ab eo atrū denotari. Quare superfluo hęc adiecit (si qui-
B dē dicendū est superfluo non modo ad propositū inutilia, sed ēt oīno falsa) & precipua quæq; Hip
pocratis sermonis neglexit aduertere, Quę tremorum affectio sit: Qui in tremulis manibus locus
affectus: Vnde varia iputa, et multa his succedētia: de quibus ego disputaui. Oīno enim nihil ho
rum considerauit: & quod prorsus non erat inquirendum, pro quæstione sibi obijcit ad verbum,
« sic: Septimo die os est distortū. Videt quod hic narrat, cū dicto pugnare, quod in aphorismis sic
« habet: In febre non intermittēte si labrum, vel oculus, vel nasus, vel supercilium peruertat, vel nō 4ª. Aph. 49. Ex.
« videat, vel non audeat, debili iam corpore, quicquid horum euenerit, mors in propinquo est. Hęc ord. 35. b
Lyci est oratio, sibi in eo scrupulum mouentis, quod omni vacabat ambiguitate. Nam in aphoris-
mis dixit, corpore iam debili: atqui Pythioni non debili distortum os est. Iā ēt extricando ipse hoc
quod posuerat Lycus, nihil ad solutionem attulit aliud, ac id ipsum, quod nūc diximus. Itaq; quod
erat apertum, tanq; dubium proposuit: aliorum quæ ad artem referunt, nihil quæsiuit, nec q̄ esset
Pythioni affectio, ob quam antedicta symptomata sint cōsecuta: nec qui locus, aut q̄ essent affecti.
Ac ne de sanguinis missione quidem ptermissa admonuit. Humorū et tēperamentorū non nunc
tm̄, verum nec loco alio vllo in enarrandis ægris, aut cœli statibus, mentionem fecit, quæ in primis
Hippocratis librū enarranti erant cōsideranda: Sicuti, si Asclepiadē interpretaretur, pori & tumo
C res incompactaq; elemēta & latio ad tenuitatem erant illi declarāda, q̄ ad hæc ille principia omnia
reducat. Calidum vero, frigidū, humidū, & siccū Hippocrates causas statuit, quēadmodū ambien-
tē aerē, in animantium corporibus: Itidē quatuor humores inter sese temperamēto distantes sani
tatis auctores æque ac morborum esse: Sanitatis, vbi ex æquo sint inter se moderati: Morborum,
vbi eorum maior sit aut minor copia, aut de propria sede cōmigrarint in alienā. Itaq; ad hęc prin-
cipia ēt qui ante Lycum & Quintum, aliquē Hippocratis librū enarrauerūt empirici, vniuersa re-
ferre student: velut in fabula agunt quidā solā, quam habent impositam, personam. Nam vt Erasi
strati interpres recte de humoribus & temperamentis sileas, ita si quicq; dicere in scripta Hippo-
cratis instituas, merito ad ipsius vocem interpretationē dirigas. Fortasse ergo vt adulterino æmu-
lo Hippocratis, veniā dare Lyco, vbi offendere videatur, æquum sit: ni hoc exprobres, q̄ cū inter-
pretationes scribere nō valeat, agat fabulam: quippe quod est assimile huic, si aggrediaris comœ-
diam vel tragœdiam, cū actor esse nequeas. At vero si ad hos te cōuertas, qui Hippocraticos sese
nuncupant, vbi iuxta ac alieni & adulterini sectatores errant, immerito illis ignoscas. Iam cū isto-
rum errores absint non solum ab Hippocratis snia, sed ab ipsa rerum veritate, duobus eos nomini
bus insecteris. Siquidem melius est nihil, atq; si ambobus interpres his scopis constet, vt simul &
D consentanea cum scriptore & vera dicat: qui alterū tm̄ obseruat, hoc est reprehendendus, q̄ dimi-
dium corruperit totius. Interpres vero, qui neq; vera dicat, neq; consentanea cum auctore libri,
maxime censendus est peccare. Sabinus quidē eiusq; auditor Metrodorus germanissimi illi qui-
dem inter priscos Hippocraticos habiti fuere: est tm̄, male vbi videātur Hippocratē enarrare. Ver
« bi gratia, in proposito ægro ita ad verbū dicunt: Nā vt conuulsio à vacuatione et repletione pro-
« ficiscitur, haud aliter tremor, qui parua est cōuulsio, à contrarijs efficit. Ac causa quidē, quāobrem
« hæc vitia fiant, dogmaticorum virorū est, nō empiricorum, attendere: attamen ea cognoscere, &
« discernere alterum ab altero posse, empiricis est necesse. Hac sanè in re primum videtur Sabinus
falsus, q̄ paruam dixerit cōuulsionē tremorem esse. Nam toto genere inter se differūt hi affectus:
nihil vero nūc interfit, affectus voces an symptomata, functionū noxas. Neq; n. affectiones certæ
sunt in solidis animalis partibus, vt œdema, & inflāmatio, & scirrhus: sed sicut actiones dum fiūt,
consequunt vt existant, non quia constāter & secundū habitum insunt, ita & affectus quoq; earū.
Nam cum ois in actione positus motus sit: sitq; quidam in animalibus motus volūtarius, vt alter
inuoluntarius & naturalis: offensæ volūtarij in motibus fiunt musculorū, à quibus ēt cum secun-
dum naturam fiunt, scimus obiri. Sed quod in eis est secundum naturā, vnū est & simplex: Quod
est præter naturam, in primis fit duabus differentijs, aut pręter voluntatē, aut de voluntate, non tm̄ 3

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 253 sur 390

secundum naturam. Sed hoc loco secundum appetitum dicas, an secundũ volũtatem, nihil inter- E
est. At vero motuũ, qui citra voluntatem fiunt in volũtarijs instrumẽtis, quę ad motũ sunt cõpara
ta, hæc conuulsio, illa vocatur palpitatio, alius rigor, inter sese diuisi. Sed plene de his integro volu
mine disseruimus. Iam motus volũtarius, qui nõ secũdum naturã, obitur, vna est forma, q tremor
appellat: de quo necessariũ est, qm̃ alios huius gratia attigimus, hic verba facere. Fit ergo Tre- A.l.3.f.1.c.11.
mor nõ tm̃ in musculis affectis & neruis, sed etiã bene valentibus, vbi qs vltra vires onus attollere 208.d
moliatur, aut manibus baiulãdo, aut imponẽdo humeris. Itaq; nõ nulli cõspiciuntur robustissimi
adolescentes, dum onus portant prægraue, cruribus tremere, maxime vbi ascendere scalas tentent.
At illis quod in maximis molibus, hoc senibus & alia ratiõe infirmis vsu venit in minoribus: nam
sunt hæc etiã grauia imbecillibus. Sunt iam etiã certe affectus animi, q tremorem inducunt. Nam
in libro de humoribus dictum est, per abruptum trãseunti, metu scilicet vires deijciente crura tre-
mere: nec non siquis alius in se inuadentẽ conspicatus bestiam sit, aut latrones aut hostes metuat.
Recte igitur in cõmentario de tremore cõuulsione & rigore, ex infirmitate viriũ semper tremo-
rem fieri demonstrauimus. Quæ qm̃ sua sponte interim sint infirmę: interim ppter affectum ani-
mi: aut etiam haudquaq; per se affectæ, ab onere graui hoc patiũtur: tres eius causarũ esse diximus
differentias, instrumentorũ intemperiem voluntati attributorũ, affectũ animi, grauitatẽ oneris. F
Quare si, q nec metuat, neq; molem sustineat, tremat, alterum certe, aut organorum est intẽperies,
aut in ipso corpore põdus circa musculos aut neruos. Verũ sermoni nõ nulla subest dubitatio, de
qua in cõmentario De tremore conuulsione palpitatione & rigore, verba feci. Nam quibusdam
videas manus & caput tremere præter eorũ mẽbrorũ mouendi studiũ: ac ideo esse falso videtur di
ctum, si instituerit quis aliquid agere, euenire. Cęterũ si intelligas reclinata in ceruicale ceruice si-
sti capitis tremorem: manusq; depositas, sic ne has quidẽ tremere: credes esse recte dictũ, quibus
ociat quodcũq; mẽbrũ, hoc esse à tremore immune: sin attollãt, aut sublatũ illud seruẽt, tũ sympto
ma illud incidere. Tm̃.n.abest vt qui ita agunt, musculis quiescant, vt oppositos inter se musculos
simul moueãt. Vt in manu, qui attollunt, & qui hoc membrũ detrahunt, extendũt eã & flectunt:
& validiorum viriũ est opus ijs, qui manũ in angulũ ductam sublimem seruãt, q̃ qui extendũt aut
flectunt. Nam qui extẽdunt, vno genere musculorũ operantur, quod cõparatũ est ad id operis, feriã-
tibus interim ijs, qui flectunt eam. Atq; cũ flectũt, agunt ijs qui ad flectẽdum sunt accõmodati: &
in ocio sunt, qui extẽdere possunt. Quod si eleues in angulum ductam, & sublimẽ retineas manũ,
nec flectas, nec extẽdas, vtrisq; musculis æqualiter operaris, vt in tetanis quos vocãt. Est igitur nõ
minori robore opus ijs, qui in cadẽ figura vel crus, vel collũ, vel manũ seruãt citra fulturã solidi cu- G
iuspiã corporis vehentis sustẽtantisq; membrũ. At cũ longè partiũ ponderi, quæ vehuntur, vires
motrices præstãt, citra negociũ attollunt, citra negociũ eas sublimes seruãt: At vero si multo sint
inferiores, sicut in resolutis, haudquaq̃ possunt eleuare: Quæ si pares sint, vicissim succũbunt: vin
centes seruãt immotã manũ sublimem, superatæ, delabi sinunt. Hoc mihi cogita continẽter in hũc
modum fieri, vt simul ac superiores sint, mẽbrum sustollant: mox victæ à mole eorum quæ eleuan
tur, permittãt pessum ire: simulq; vires illorũ rursus victrices corripiẽtes ipsa iterũ erigere studeãt.
Deinde cum singulis tẽporis momẽtis fiat hæc vicissitudo, vt quod est infra, confestim attollatur:
& quod membrũ alleuat, extemplo detrahatur: non prorsus incõcussum seruetur & stabile mem
brum, tum nec motus habeat in vtrãq; partem insignes, vt qui breuibus interuallis & temporum
& locorũ seruentur. Atq; talis est motus tremor, vt quæ longius sum in libro supra cõmemorato
persecutus, paucis cõplectar. At quę fit in morboso rigore partium concussio, absq; volũtate obi
tur & contrariorum motuum magnis interuallis sese mutuo excipientium vna cum frigoris sen- rigor
su. Huius alius affectus est quodam modo germanus, musculorũ & neruorũ, quæ cõuulsio appel
latur: ac in eis per totum similis illi atq; ijsdẽ organis fit motus, qui cũ de voluntate moueãtur, fit:
cæterum in eo tm̃ differt, q̃ præter volũtatẽ, vbi cõuelluntur, mouent. De palpitatione necesse hoc H
loco non habeo disserere, ne cogar simul de pulsũ dicere, qui aliquid habere cũ palpitatione cõmu
ne videtur. Satis.n.iã vel de tremore productus mihi est inuito sermo in explanatorio libro. Qui
aũt ad vnguem volet oia prædictorum symptomatũ perspicere dignotionẽ, & originem, legat li-
cet librum, vbi illa exacte oia tradidi: qm̃ & de singultu, tussi, sternutamẽto, & non nullis id genus
alijs motibus egi in causis symptomatum, vbi dignotiones & differentias motuũ, tum vero etiam
causas, à quibus procedãt, percurri. At Sabinus in oibus illis nunc plus nũc minus præterijt. Itaq;
contra Quintus & Lycus vt isto saniores probãdi sunt, q̃ ne aggressi quidem de his sint dicere, sed
vt empirici interpretationes fecerint. Tametsi empirici quidã, vt dixi, in fabula impositam perso-
nam agant, Hippocratis librum enarrantes vt Hippocratici, Erasistrati aliquem & Herophili &
Asclepiadę atq; aliorum istorum, perinde ac si de cuiusq; sint eorum secta. Igit quod semper dico,
vbi hic quoq; cõmonuero, alio transibo. Singulorum, quę scire medicus debet priuatim est disci
plina tradenda, ac tum ad enarrãdos accedendum libros Hippocratis: & conclusiones demonstrã
dæ singulis locis memoriæ gratia, at ipsæ tm̃ demonstrationes non cõmemorãdæ: quod quidẽ nos
præstitimus. Ex ijs vero qui in opera Hippocratica scripserunt explanationes, nemo quisquã, cæ-
terum lapsi sunt in his oẽs. Etenim alia est, quæ ipsas res tradit institutio, absoluta constans susq;

explicatione:

A explicatione: alia, quæ in explanatione consistit librorum: cuius non est vtriusque idem institutum. Nanque quę per fusam explicationem fit, spectat veritatis inuentionem: in explanationibus propositum est sententiam senis, cognoscere. Qui ergo ante singula exacte didicerit, hunc denique ad veterũ librorũ explanationes accedere oportet: vt tamẽ primum senis sensum valeat inuenire: secundo loco, recte ne ille, an secus sit assertus: simulq; admoneat demõstratorum in opibus de vnoquoq; medico p̃cepto. Qui vero interpretes suis dictis nequeunt demõstrationẽ inferre, auditores loquacitate obtundunt: itaq; à scriptoris sententia retrahunt, volentes sua verba ex illis fidẽ habere: quãobrem de capite ad caput transeunt, quæ ne ipsa quidẽ quicq̃ ad rem propositam referunt. Porrò fieri non posse, vt in explanationibus demõstrationes disputationũ, q̃bus pariuntur scientiæ, scribantur, ex iam dictis planum est. Nam qñ Hippocrates nõ in Pythione modo verũ in multis etiam ægris prædictorum symptomatum meminit, si quidẽ nusquã demonstrationibus cõprobes placita, nullã animis discipulorũ, quæ scientiã pariat, doctrinã infundes. Quòd si tradas in quibusdam ægris demonstrationes, in quibusdam prætereas: atq; in primo morborũ vulgariũ, verbi gratia, eas oẽs persequare, in alijs ad illas reijcias: facies tu quidẽ, quod diximus, vno in libro absolutissimam tradendo cum demonstrationibus doctrinam, in cæteris eius conclusiones adducendo. Sed id ipsum tñ vtroq; est modo absurdum. Nam in primum vulgariũ morborũ librum, si hunc enarres, primum quinquaginta commẽtaria sit necesse scribere, & singula aut bina in singulos alios. Itaque cogeris, si aut præfagia aut aphorismos legere velis, ante quinquaginta illos libros euoluere interpretantes primum librum morborũ vulgariũ. Haud secus si ab alio quopiam cœperis cõmentaria scribere, in illum quinquaginta scribes: qui autem aliũ legere volet, ante oia necesse habebit quinquaginta illos libros legisse. Atqui multo præstabat singulas quæstiones, vel præcepta, vel quolibet noĩe appelles, esse singulis descripta libris, atq; hos tñ consulere, vbi firma imbui scientia de ijs voles, quę in ipsis prodita sunt. Ideoq; nos cum de tremore conuulsione palpitatione & rigore, tum de alijs oĩbus, lucubrationes ædidimus separatim: & demonstratorum in interpretando vsurpamus conclusiones. At Sabinus, cum neq; demonstrauerit vsquã, quid inter hos quatuor intersit affectus, tremorẽ palpitationem conuulsionem & rigorem: neq; vllam, si nõ plane veram rationẽ & demonstratiuã, at verisimilem adduxerit: primum esse tremorẽ asserit paruam conuulsionem, paulo post speciem esse tremorem cõuulsionis dixit. Verum quò me ocyus his reprehensionibus, quas inuitus institui in improbos interpretes, explicem, Esto tremor conuulsio, aut conuulsionis species: iam ab eo discamus, quo modo Pythioni inciderit. Stomachum,

« C inquit, homo affectum habebat: atq; manus, quæ cum illo haberent consortiũ, tremebant. At nec
« incõmodum illi vllum fuisse ad stomachũ, docere quisquã potest, q̃ nullum sit symptoma noĩatũ in narrandis Pythionis accidentibus, qd̃ indicare stomachi valeret vitiũ. Nec stomacho esse quicq̃ cũ manibus cõmune ostenderunt. Nam ipse ait fieri tribus modis consortia, aut pp viciniam, aut pp familiaritatem vel generis vel operis: Generis, vbi neruosum neruoso, venosum venoso, arteriosum consentiat arterioso: Operis, cũ mãmę & thorax partibus genitalibus. Sed in nulla harum communitatum cõsentire manus possunt cum stomacho: neq; n. officium his est commune, neq; neruorũ consensus, quãobrem in manibus neruosum genus in cõsensum veniat stomachi affecti. Nam stomacho à sexta deducta de cerebro propagine tribuuntur nerui: manibus à spinalis medullæ regione ad sextam, septimam, & octauã vertebrã. Itaq; quæ à sexta cõiugatione partes sunt neruos consecutæ, has stomacho consentire, non manus, conueniebat. Atq; de tremore hæc nugantur, qui propter abstinentiam veneris ducunt nimiã humorũ copiam Pythionẽ coaceruasse.

A.l.3.f.10.t.1. c.11.371.h. Quanq̃ venus vt vacuatione plenũ fieri nõ permittat corpus (tribuamus sanè hoc illis) stomachũ certe labefactat nõ mediocriter, cũ eum veneris abstinentia, etsi corpus impleat, cõfirmet vt quod maxime. Nã non parũ absurdum sit cẽsere, siquis moderate viuat repleri humoribus hũc: neq; n.

D his, sed ociosis corpus impletur. Quòd siquis à venere se contineat, exercitetur tñ more athletarũ, fossorũ, & messorum, aut artem agẽtium aliquã manuariam, non colligat humorum copia. Verũ quia quæ sciunt, hæc nequeunt reticere, vsu venit ferò discentibus dicere planissime pugnãtia, dũ importune verba funditant. Quid. n. attinebat scribere, dixisse Democritũ paruum morbũ comitialem cõcubitum esse: & Epicurum, nunq̃ prodesse veneris vsum, pręclare agi si non officiat: nã ista oratio ad ægrotantes ob immodicam venerẽ pertinet, nõ ad eos qui diuersam instituerunt rationem viuendi. Et quidẽ Sabinus hęc scripsit, nõ videns quæ insit in verbis pugnãtia. Iam vero absurdissimum est ob continẽtiam veneris delirasse Pythionem. Ferũt enim aceruatã in cerebro genituram, multitudine id opprimentem, deliriỹ symptoma efficere: vt solet os premens in capitis fracturis, & nostra manus, creare deliriũ. Quare iam monstrat, non se cuiq̃, cui terebra adigeretur, affuisse. Cum. n. aut digitis premas vnà cum membranis cerebrum, aut per vocatas membranarũ custodes, aut etiam ante perforationẽ os cõpressum has premat partes, deliria non existunt, sed cataphoræ opprimũt, motusq; & sensus perit: nã soporantur interdum magnopere ita affecti, vt in vehementibus apoplexijs. At vero cum etiã varia sputa dicant genitura retenta accidisse, præstat illos nihil confutare. Nam qui reprehendit sedulo, quæ nulla sunt digna sedulitate, se ipsum afficit contumelia. Atqui non hæc modo, sed longe protulerũt plura haud dissimilia illis: de quibus est

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 255 sur 390

hoc vnum: Abscessum ad sedem aiũt ortum Pythioni pp loci vicinitatẽ, quo genitura excernit: E
& abscessus in sede comitẽ fuisse strãguriam. Deniq; alia ẽt afferunt, quibus adducaris veneris cõtinentiam non paucorum esse nec paruorum auctorẽ morborũ. Et hæc cũ scribant in propositis exponendis ægris, Democritum proferunt & Epicurũ nihil vnq; proficere affirmãtes venerẽ. Et quod oĩum est sapiẽtissimũ, vt cõuullio, inquiunt, comitaẽ repletionem & inanitatẽ, ita cõsequuntur libidinem & continẽtiam cõia symptomata rationis & neruorũ affectorum. Proinde horum nos sapientia inducti, ac fidẽ eorum verbis habentes, ne Athletis quidẽ à venere permittemus abstinere, ne forte hinc conuellant, aut desipiant. Hæc scilicet omnia, insuperq; cætera, quæ narrauit Hippocrates accidisse Pythioni, iactant, perinde quasi illius morbo coitus abstinentiam præcessisse planè ipsis sit certum: tametsi initio dixerint verisimile esse à coitus abstinẽtia (quã illi ἀπογνῶσιν vocant) hæc accidisse Pythioni: deinde obliti eius, quod initio modeste dixerant, verisimile esse: ac si planè ita se haberet, orationẽ instituũt. Et quidem vt apud Telluris ædem commoraretur, cur à venere sese contineret, nihil erat causæ, qui nec sacerdos nec ædituus esset deæ. Omnino enim de eo Hippocrates ampliorẽ mentionẽ faceret, q̃ φ iuxta Telluris templũ habitabat. At si ẽt ædituus aut sacerdos esset, nõ erat illi in perpetuũ necesse, vt à venere abstineret, quo modo si Dianæ esset vel Palladis sacerdos. Cæterum quod dudũ dixi, reprehẽdere sedulo, quæ sedulitate sunt indigna, P
est absurdum. Quare iam finẽ eorũ faciam, quæ interpretes in Pythionem cõmiserunt errorum, ac me ad pximum ægrum conferã Hermocratẽ, meoq; instituto interpretabor parua habita illorum ratione, quæ scripserunt quidã perperam, nisi multum res vrgeat. Sed prius de notis dicam.

De Notis, Quæ sunt Singulis Aegrotis Adiectæ.

Miror huius libri, vt aliorum etiam Hippocratis multorum infœlicitatem, quorum hi sunt dissipati, illi aliquid habent scriptis Hippocraticis adiectum. Rectius dicã fortasse infœlicẽ nõ fuisse librum, cæterũ eius nos lectores, qui tempus in re pdimus inani. Ad exitũ igit narrationis euentorum Pythionis ascripta est, Primum Π literæ nota, rectam habens in medio lineã sic Ш, vt quidam scribunt noningentorum notã. Deinde scripta est Π literę nota, nihil in medio habens. Mox ΟΥ, sub quam Μ, postremo Υ. Coacti igitur sumus, notæ hæ quid significẽt, inuestigare: idq; incerti, Hippocratis ne sint, an alius ista singulis ascripserit ægris. Verum nobis cum hoc ipsum cõpulsi indagaremus, in mẽtem venit, Si vt hoc in libro eas inuenimus notas, sic in alijs etiam libris vulgarium morborum oĩbus comperissemus narrationi eorũ, q̃ ægris acciderunt, ascriptas, non sit fortassis absonum ab Hippocrate dicere adscriptas: Nunc cum neq; in alijs libris inueniantur, neq; etiam in ipso hoc tertio in oĩbus æque exẽplaribus, merito in suspicionem non nos tm̃ vénimus, sed maiores etiã nostri, ab aliquo esse ascriptas, fortasse qui discipulos detineret, vt posset declarare quasi quid mirificũ, quod vnaquæque earũ denotaret. Potuit ẽt compẽdium sibi quis soli facere vtilitatis, quã caperet ex singulis ægris: Vt in hoc ipso, quẽ commemorauimus Pythione, quod deductam per medium lineam habet Ш, videt πιθανὸν i. verisimile significare: Sequẽs Π πλῆθος id est abundantiã: à quo statim ΟΥ, scriptum, οὖρον id est vrinam, significare videt: vt ex ambobus significet πλῆθος οὖρων id est abundantia vrinæ: Deinde Μ quadragesimum nobis diẽ ob oculos ponere: Υ ὑγείαν id est sanitatẽ: atq; hæc ambo interpretari, quadragesimo die hoĩem conualuisse. Et collectam ex oĩbus notis hanc esse sniam, Verisimile esse ob abundantiã redditæ vrinæ propulsatum ipsum morbum esse, & persanatum hoĩem quadragesimo die. At hæc nõ inueniri ascripta hoc modo in omnibus exẽplaribus ante dixi. Nunc dico, nec in quibus inueniunt, in ns omnibus primũ ægrũ habere talẽ notam. Ergo quæ exẽplaria notas habent in fine ascriptas narrationis de Pythione, hunc habent in modũ scriptas, Ш.Π.ΟΥ.Μ.Υ. Porro φ rationi consentaneum sit vnãquãq; notã, quod modo dixi, significare, confirmãt illæ, quæ alijs sunt ægris adiunctæ. Nam vbiq; adiacet Ш lineã habẽs mediũ intersecãtem: Ad finẽ vero superstitibus Υ additũ est, ὑγείαν denotans id est sanitatẽ: Defunctis Θ, quod scilicet θάνατον i. mortem indicat. Prima H
igit qñ ea significare videnẽ quæ diximus: & media sint pbabilia, quippe q̃ Hippocratis de ægris orationi esse cõsentanea possint: nobis quidẽ inanis labor in Pythione cõfectus est, & in alijs cõficiet, tps frustra terentibus. Sophistæ vero talibus exponendis vt vates qdã suspiciunt à discipulis.

AEGROTVS II

Hermocrates qui ad nouum murum habitabat, Igni est correptus. Cœpit Caput illi, lumbusq; dolere, Hypochondrium molliter intendebatur, lingua initio adusta fuit, statim obsurduit, somnum non habuit, sitibundus non admodum: Vrinæ crassæ & rubentes, depositæq; non subsidebant: Ab aluo, combusta & non pauca exibant. Quinto Die reddidit tenues vrinas, suspensionem habebant, nec subsidebant: Sub noctem delirauit. Die Sexto aurigomosus euasit, omnia exacerbata sunt, mente non constabat.

Nec desinunt hic nugari quidam interpretes huius libri: sed ideo esse aiũt scriptum ad nouum murum, quod recens calce inductus homini obfuerit. Alij ab his dissentiunt, seduloq; student ostendere non propter calcem appellasse eum nouum murum, verum quod præter morem exclusis ventis, & cum iam ædes, in quibus Hermocrates commorabatur, non bene perflarentur, morbus hominem corripuit. Verum de loco satis, ac potius, vt id quod est dicam, nimium. De

ijs

A ijs iam quæ illi acciderunt, porro videndum est: ac eorum quæ alias demonstrauimus, reuocanda memoria: de quibus hoc est, Tria esse prima febrium genera: vnum earum, quæ diariæ appellant: alterum hecticarum: tertium earum quas acutas vocant, comites putridorum humorum. Atq; ex tertio horum genere febrem afflixisse Hermocratem hinc constat, q̃ cum incipit de illo facere verba, statim dicat Hippocrates, Igni est correptus. Nam, vt in alia historia scripsit || /Quidam incalescens cœnauit/ vt hoc vocabulo calens, febris mediocritatem ostenderet, quę cœnatum tenebat, ita hic ignem appellauit validam febrem. At caput quoq; illi cœpit dolere vna cum surditate. Itaque ex his in caput liquet inuasisse quandam humorum abundantiam. Declaratum iam est frigidioribus & pituitosioribus succedere somnos veternosos lethargicaq; mala: calidioribus aut prorsus mordacibus vigilias & deliria. Proinde cum vigiliæ eum tenerent cum surditate, & capitis dolore lumbiq; suspicari replentes caput humores consentaneum erat mordaciores esse. Vsu venit porro his, vbi cum calida febre & flagrante cerebrum offendāt, sequi, vt didicisti, deliria. Quod si duos dies aut tres aut quatuor hæc symptomata durent, certius præscies delirium. Id quod hic accidit Hermocrati: nam exponendo quinto die scripsit delirasse hominē. Iam vero febrem fuisse qualis dicta est, vel linguę indicat symptoma. Quid nāq; dicit? Lingua in principio adusta fuit. hoc enim B nomen eam omnino siccam significat fuisse: potest etiam nigram. Atqui in tali lingua, febreq; tali, si absit ingens sitis, alterutrum indicat, aut mentem læsam ægri esse: aut ventris naturalem facultatem, qua subinde cibos apperimus, emori. Porro cum narrationi hæc sunt adiecta, Hypochondrium molliter intendebatur, in iecinore conijcias febrilis affectionis originē extitisse. Quia enim singulari numero quem vocant, dixit hypochondrium, alterum tantum indicat non vtrūq; fuisse intentum. Quando autem aut dextrum sit necesse aut sinistrum hypochondriū nos accipere, dextrum fuisse intentum sit verisimilius propter excellentiam, qua præstat alteri. Siquidem talia citra appositum & distinctiones proferunt. Atqui etiam modus ipsius febris, & ipsius adustio linguæ, satis iecinoris affectum indicare possunt. Nam intentionem, quæ dicitur fuisse mollis, hypochondrij constat veluti vacuam indicare: nam vacuum significatur ex molli: huic est oppositum cū tumore, quemadmodum tensum laxo: Ac si ita diceret, dextrum hypochondrium intendebatur, sed citra tumorem, vel quia non magna fuerit inflammatio iecinoris, vel in simis partibus duntaxat quibus ventriculum amplectitur, cum gibba non dum vna cum simis in tumorem essent eleuata. Iam ventris combusta excrementa etiam ignitionem huius visceris indicant. Quare si vrinæ ad hæc lethales accessissent, celerrime perijsset homo. At quia vt talibus, erant mediocres, fieri speres C posse vt producatur morbus. Nam bonæ quidem vrinæ haudquaq̃ in isto affectu incidant: Rubræ vero spatio longo laboraturū hoīem, non tñ planē moriturum arguunt: vt in commentarijs in librum præsagiorū & prædictionum planum fecimus, vbi eius libri reprehendimus auctorem. Nam quæ alia de occasione ægrotantibus acciderūt, quia ad aliud refert, errat. Iam in ijs cōmētarijs prolixius sumus tū phrenitidis peculiaria signa persecuti, tum q̃ in libris Hippocratis citra controuersiam germanis, de quibus præsagia sunt, vniuscuiusq; facultatē signi exacte & sigillatim explanauit. At de rubris vel prubris vrinis verbū nullum fecit: sed de subrubra vrina cum mētionem facit, simul p̄rubrarū vim indicauit. Atq; adeo de subrubris vrinis hæc scribit verba: || Si vrina fuerit subrubra, ac subrubrum quod subsidet, diuturniorem hæc quidē morbum q̃ prima significat, sed admodum tñ salubris est. Cum ergo sit subrubra, præter cæteras salubris quidē, longius tamen q̃ prædictæ trahat, quas ocyus dixit morbum exoluere, quæ magnopere sunt rubrę, longius significabunt spatium, cæterum non mortem quantum ex se ipsis, neq; delirium. Siquidem per flauam bilē in cerebro exundantem deliria oriunt: quemadmodum si ea sit adusta, vt iam transeat in atrā, μανιώδη id est furiosa. At vero sanguinē abundare incōcoctiorem & serosiorem rubra indicat vrina, qui in venis videlicet iecinoris & profundi corporis continetur: vt flauam bilem rufla & ātra. D Quid igit venit in mētem cum alijs non nullis, tum Lyco, vt hunc approbarent, qui in prædictionibus scripsit: || Surditas vrinæq; prærubræ, in quibus suspensiones non subsideant, delirium nūciant: qui morbo regio si corripiantur, malum est. Apparet enim ex ijs, quæ hoc sunt loco de Hermocrate tradita, auctorem illius libri vniuersale collegisse præceptum: sed longe aberrat & ab rei ipsius natura & Hippocratis sententia, tum vero ab ijs, quæ in ægrotis obseruantur. Nam rei natura demonstrat siccos temperamento humores & virtute mordaces in cerebrum elatos concitare vigilias & phrenitim: id quod in commentarijs de locis affectis ostendi. At Hippocrates tales humores cognouit, || flauam & atram bilem: humidum vero succum & frigidum, pituitam: mitissimum autem simulq; nobis familiarissimum, sanguinem: præterea vrinam, serum esse humorū in venis contentorum nos ille docuit. Quare ratio conuincit, vbi amplior semicoctus sanguis per vrinas expellatur, rubras eum has efficere, atque ideo diuturnum fore morbum, quod requirat scilicet ad concoctionem longius spatium sanguis: siquidem spatio temporis fiunt concoctiones. At non erit talis morbus, vt ab vrinis exitiosus, neque phrenitidi obnoxius. Sed non oportet hic nos longiores esse, posteaquam istarum iam orationum in commentarijs in prædictiones importunitatem prodiderimus. At enim cum crassas etiam fuisse indicet nec subsedisse vrinas, planē sunt illæ ex conturbatis & turbidis, vt solet hic appellare, quæ semper turbationem crudam

1. Epid. cō. 3. t. 29. 3ª. 125. d

* καρωδεις di ctionem autē κάρος interpres hic modo soporem, modo veternum vertit.

in Prog. cō. 2. t. 27. 4ª. 200. e

1. Prorr. cō. 1. t. 31. 4ª. 167. f

de Natu. hum. cō. 1. t. 25. 1ª. 30. f. Ec 31. h. t. 32.

dam annũciant multo præditam ſpiritu flatuoſo, vt muſtum. Quo ſit, vt capitis dolores his vrinis E
ſint adiuncti, ꝙ ſpiritus caput cum calidioribus ſuccis petat: à quibus merito intenduntur vigiliæ, & periculum eſt delirij futuri, ſi acrimoniam humores obtineant. Hæc cum ſtatim ab initio Hippocrates cuncta expoſuerit & ſymptomata & ſigna Hermocrati accidiſſe: deinde nihil de diebus proximis prodiderit: duraſſe hæc ad quintum vſq; diem innuit omnia, ac tum ſe demum ad alia accesſiſſe enarranda, vbi aliqua ex parte variaſſent. Proinde quinto dicit die, illum reddidiſſe vrinas tenues, quare ad eius diei expoſitionem tranſeamus. Quinto die reddidit tenues vrinas, ſuſpẽſionem habebant, non ſubſidebant, ſub noctem delirauit. Cum primũ immutata prima vrina, & deſiſtiuit homo, die quinto ſcripſit Hippocrates, præterita, vt diximus, ſecũdi & tertij & quarti diei declaratione, nimirum ꝙ eadem permanſiſſent in his ſymptomata. Quare de tenuibus vrinis reuocemus ad memoriam, quid in præſagijs dixit his verbis: ‖Qui tenues crudasq; diutius vrinas red- »
in Prog. cõ. 2. t. 34. 4ª. 101. b
dunt, ſi cętera vt ſuperſuturis portendantur, his abſceſſus in regionibus infra ſeptum tranſuerſum »
expectandus eſt. Itaq; altero modo inconcoctus eſſe morbus ſignificatur per tenues vrinas, vt etiã »
per craſſas, vbi non ſubſidant. Siquidem conturbatę, ſed dum depoſitę ſunt ſubſidentes, cõcoctionis alicuius indicant initium, potiſſimum vbi illico ſubſidant. Quæ vero non ſubſidunt, vltra flatuoſam turbationem craſſitiem eſſe inconcoctorum humorum ſignificãt. Atq; ex his liquet morbum producendum: Inſuper qua erat prauitate febris, & quia ſub noctem delirauit homo, cũ periculo eſſe coniunctũ. Reliqua iam videamus, num eſſe his conſentanea videãtur. Auruginoſus euaſit, omnia exacerbata ſunt, mente non conſtabat. Diſtinctio hoc tibi ſit intentionis hypochondrij ex iecinore profectæ. Diffunditur etenim non nunquam per totum corpus flaua bilis, quod
4ª. Aph. 62. Ex. ord. 34. b
decretorium eſt, vt in aphoriſmis quoq; eſt eo libri loco declaratum, vbi ait: ‖Aurigo ante diẽ ſe- »
ptimum mala eſt. Reduc item ad memoriam ante concoctum morbum, crebro te audiuiſſe, nullũ »
quemlibet abſceſſum proficere, nedum auriginoſum. Is enim impediri ſignificat bilem, quo minus ex viſcere expurgetur, & euacuetur per ventrem, vel ꝓpoppilationem eius, vel inflammationem. Morbo aũt iam cõcocto decretorie interim natura ad cutem excrementũ reponit cum quorundam aliorũ humorũ, tum flauæ bilis: nam hoc quidem loco flauam appelles, an pallidam, nihil intereſt. Porro cum affectio increſceret iecinoris, auruginoſam affectionem extitiſſe ex eo indicatur, ꝙ exacerbarentur omnia ſexto die: ſimulq; ꝙ mente ille non conſtaret, quod eſt, deſiperet.

6 *Die Septimo grauiter ſe habuit: Vrinæ erant tenues, ſimiles, proximis diebus eodem modo. Circa diem Vndecimum omnia illi Viſa ſunt remiſſa eſſe.* G

Quæ die quinto vrinæ fieri cœpiſſent deteriores, non correctæ ſunt multis diebus. Non enim ſeptimo modo die, verum ſequentibus etiam ad vndecimum vſq; diem in iiſdem fuiſſe dicit ſymptomatibus verſatum & ſignis Hermocratẽ: Circa vndecimũ diem oia illi viſa ſunt remiſſa eſſe. Recte ſanè /viſa ſunt/ dixit: neq; enim periculoſiſſimis ex ſignis potuit ſubito, cum eadem permaneret humorum inconcoctio, ad meliorem ſtatum peruenire: idq; adeo cum nihil eluxiſſet decretorii die vndecimo: id quod ſolet non raro conſpici, ꝙ tum natura ſolet aut ſanguinis excretione vel alui, aut vomitibus, aut ſudoribus, aut parotidibus, aut decubitu quopiam, ex diſcrimine hominem vindicare. Attendamus itaq; iam, quæ die vndecimo acciderunt.

7 *Coma cœpit. Vrinæ craſſiores, ſubrubræ, infra tenues, non ſubſidebant: aliquantulum Mente conſtabat.*

Solidum ſcripſi librum interpretans ſignificationem huius dictionis, coma, in quo indicatur propenſionem delationem've in ſomnum ſic appellaſſe Hippocratem. In ſomnum autem propenſionem voco, cum vigilare ægri nequeant, non apertos habentes oculos, ſed conniuentes: vel altis ſomnis, vel tenuibus, vel vigiliis detineantur. Vnde exactam quærit diſtinctionem, multam etiam prudentiam & exercitationem, vt ex qua affectione æger comatoſus fieret, aſſequaris: Fre- H
quenter enim, vbi multum humectata pars ſit, quæ eſt ſenſus fons (in qua et ſomnũ recte Ariſtoteles fieri demonſtrauit) coma ſequitur, vt non nullis vſu venit ebrijs: Subinde ob ſolum frigus: Eſt cum ambobus his profundus ſuccedat et comatoſus ſomnus: Quin etiã " propter infirmitatẽ Al. 3. t. 1. c. 1. 200. g
virium talis affectus fit adeo iam emorientium, vt apertas palpebras ſeruare non valeant. Ac ita affecti hoc habent, vt poſtquàm oculis conniuerint, aut nihil prorſus aut parum dormiant, ſed vigilent, nec attollere tamen palpebras queant: quod quidem vitium ab eo quod committit humiditas & algor, pulſus diſtinguunt potiſſimum languidiſſimi, tardi, rari, & parui. Quòd ſi hãc eſſet Hippocrates contemplationem iuxta ac alias perſecutus, vel pulſuum in ægris genus tradidiſſet, fieret, vt etiam exactiorem nos cognitionem eorum, quæ ægrotis euenerunt, aſſequeremur. Quã quia præterijt, vt quidam vrinarum, ex iis, quæ literis mandauit, de ægrotis eſt coniectandum. Ac in cerebrum ſe ſuccum contuliſſe pituitoſum vndecimo die, non eſt rationi cõſonum in morbo, qui ſiccus & calidus à primo ſtatim impetu fuit. Siquidem lingua adusta, vigilia, febris vehemens, ſexto die auriginoſa perfuſio, excrementa alui combuſta, totam eſſe igneam affectionem corporis declarant. Huc accedit, quòd ſi qua craſſities eſſet collecta ſuccorum in iecinore & eius venis, non ea in toto continebatur corpore, quam oſtendit iam inde vſque ab initio vrinarũ craſ-

ſities.

A sities. Reliquum ergo est perfrigerationem insignem cerebri, aut facultatis imbecillitatem Hermocrati coma induxisse die vndecimo. Vtrum autem sit horum, extreme est perniciosum. Nam insanabilia ea esse demonstratum est frigora, cum calidis morbis & siccis succedant. Recte ergo Hippocrates scripsit /omnia visa sunt remissa esse/ nam cum exitiosissimum signum die vndecimo coma incepisset, haud potuit fieri, vt salubrem tum statum corpus recuperaret. Immo vero ne medius quidem est vllus in talibus status: sed si à salubri statu ea deflectat forma febris, in contrariã impingit perniciem, in qua extinguitur natiuus calor. Ergo quia coma symptoma ita perniciosum vndecimo die extitit, attendamus vrinas: nam si exitiosæ etiam hæ appareant esse, propinquam significent mortem: sin mediocres, in longius tempus trahetur: nam optima vrina in talem statum nullo pacto incidat. At quid de eis referat, audiamus. Vrinæ inquit crassiores. Hæc quidam ita connectunt, vt post dictionem /coma/ supradictam /cœpit/ vrinis attribuant. Nam cum intercedat hoc inter coma & vrinas, vtrilibet assignes licet: Vt duplex sit lectio, vna hæc /coma cœpit/ altera hæc/ cœpit meiere crassiora/: etenim verbo οὐρεῖ id est meiebat, per indicatiuum quẽ vocant modum prolato, adijciunt ν literam, ac scribunt οὐρεῖν cum ν id est meiere, modo vt vocant infinitiuo, vt verbo /cœpit/ consentiat scriptura. Cæterum dictioni /coma/ est verisimilius verbũ

B /cœpit/ adhærere, cum nunc inceperit primum: vrinę vero crassæ vsq; ab initio fuerant: siquidem in narratione diei primi scriptum est his verbis /vrinæ crassæ erant & rubrę, depositęq; non subsidebant/. Quare non conuenit hunc dicere nunc cœpisse vrinas crassas esse, cum tales ab initio ad quintum vsque diem fuissent: nam die quinto quidem mutatas, tenues dicit factas: deinde septimo die eas fuisse commemorauit easdem. Recte igitur dixit /vndecimo die reddebat vrinas crassiores/ conferẽs cum his illas quæ à quinto die hactenus tenues fuerant. Iam etiam subrubras eas fuisse ait, & infrà quædam tenuia parua habuisse, quæ subsiderẽt. Subintelligendũ enim est huic, /infrà/ parua quædam tenuia habuisse, quæ subsiderẽt. Quare videntur ambegisse hæ vrinæ inter bonas & exitiosas. Porrò, in fine quod dicit, bifariam legunt. Quidam ita: /non subsidebant aliquantulum/ adiungentes dictionem /aliquantulum/ vrinis non subsidentibus. Alii sic /subsidebant/ deinde iterum ab initio /aliquantulum mente constabat/ quod propius videtur ad sensum accedere. Nam, aliquantulum si sit prędictum subsidere vrinas, solent sic Greci dicere: at non subsidentibus raro id genus nomina adiiciunt. Habes ergo quę vndecimo die symptomata & signa acciderunt. Videamus iam, quæ de quartodecimo descripserit.

S C *Quartodecimo Die à febre erat liber: Non sudauit, dormiuit, omnino mente constabat, vrinæ eædem.*

Nequicquam videatur adiectum /non sudauit/ cui est simile /non illi profluxit sanguis, nõ vomuit, parotidas non habuit/. Sed vt non multo ante dixit /sub diem vndecimum omnia illi visa sunt esse remissa/ qui, cum dicere potuisset simpliciter /omnia sunt remissa/ adiecit /visa sunt/ quo

« illorum admoneret, quæ aliubi scripsit ‖ /lis, quæ non secundum rationem releuant, non est habenda fides/ ita etiam hic non dubitauit cumulum addere /non sudauit/ vt ob oculos proponeret, quàm sit infida remissio morbi. Nam si, quæ postulabat res, quartodecimo die euenissent, conseruassent hominem. Itaque quia non apparuerunt, hinc malignitatem nobis morbi subiecit. Quos quidem affectus ignorat vulgus medicorum, & gaudet siqua videatur alleuatio, tametsi hæc de exitiosis signis et symptomatibus prioribus proficiscatur, nescium, cum natura enecatur, & extinguitur insitus calor, tales solere affectiones incidere, non secus ac partes quæ de fluxione mala in tumorem assurgunt, vbi natura præ infirmitate haudquaquam attingit concoctionem humoris

« qui excitauit tumorem. ‖ Nam cum generatur, inquit, pus, dolores fiunt & febres, quòd natiuus calor humores tumoris auctores immutet: quare quando omnino hic à concoquendo abstinet per imbecillitatem, nec laborant nec febricitant nisi perparum. Ideo fit, vt in iis qui suppurarunt

D excreto pure, pars sit, in quam fluxio impegit, salua: at vbi suppuratio, & manifestus dolor, & febris abest, putrescit pars, vt eam cogamur solidam aliquando præcidere. Huic igitur non dissimile est quod iis accidit, qui sine signis & sine ratione explicati sunt febre, post signa lethalia. In hoc casu fuisse Hermocratem, vel coma, quod hominem die vndecimo arripuit, arguebat. Siquidem vnà cum ardente febre, & succum habente mordacem acremq; adiunctum, si quis symptomate teneatur humidos & frigidos humores atque non mordaces comitante, non esse profligatum incommodum ostendit, cum nihil acciderit decretorii, sed suffocari & extingui natiuum calorem. Sed hæc aliàs longius tractauimus. Quin etiam hic summatim satis sit dixisse de ijs, qui à febre in grauibus ægritudinibus præter rationem liberantur: nam quo habere, cum signa præcesserint exitiosa, commodius videantur, hoc morbum habent perniciosiorem. At vero Sabinus dixit, Insidians morbus more feræ, aut hominis scelerati (animantis enim est ratione præditæ petere insidiis) nec opinantes adoritur, quos petiuit. Verum eiusmodi verba nugas iure dixeris. Siquidem cum nihil quod scientiam faciat afferant, nisi loquacitate obtundant, institutum se putant exemplo demonstrare, quod nulla ratione his, quibus cum confertur, consentiat. Quare hos relinquamus, & ipsi iam, quæ instituimus, absoluamus. Mihi vero hic animum diligenter aduerte, ac caue mireris, qui sæpe ego, cum quempiam perniciose se habere dixissem, qui inte-

1ª. Aph. 27. Ex. ord. 16. b

1ª. Aph. 47. Ex. ord. 18. h

rím repente haberet belle, adeo vt & lauaret: illudererq; non à plebeis tantũ, sed & à medicis qui- E
busdam: in prędictione tamen constarem: Postea cum repeteretur ille à morbo, qui videbatur re-
cte habere, morereturq;, ex diuinatrice non medica speculatione habitus sim prædixisse, cum hæc
præclari isti ipsi medici nusquam esse affirmauerint literis mandata. Equidem vnde mortem qui-
busdam in vndecimum diem, aut salutem præsagiuerim, abunde scripsi de eiusmodi prædictioni-
bus omnibus in commentarijs de iudicijs, & in libris etiam de diebus decretorijs: quorum est om-
nium princeps diuinus ille Hippocrates. Sed cætera in illis quos citaui modo libris, & vero etiam
non nullis alijs prosecutus sum. In præsentia qui illos reuoluerint, his planam faciam propositam
disputationẽ. Vndecimo die Hermocrates melior esse visus est, quartodecimo perfecte liberatus.
Constituto iam hoc & præcognito recidiuam omnino fore, & periturum eum, diem septimumde
cimum consentaneum erat ijs quæ die vndecimo et quartodecimo euenerant, recidiuam attulisse.
Nam morbi mutatio in dies incidit decretorios. Didicimus namq; in prędsagijs & aphorismis die-
rum quaternarios orbes in vigesimum, non in primum vigesimum incidere, atq; idcirco vndeci-
mum quartidecimi esse indicem, decimum vero & septimum vigesimi. Ergo tum morbũ redijsse
die septimodecimo Hermocrati in primis est consonum, tum consecutam aliam esse mutationem
vigesimo: Non tamen iam lectis Hippocratis scriptis, quæ die vigesimo mutatio futura esset, con F
stat. In causa est, ꝙ nos lateat, quo modo vires laborantis haberent, atq; certissimum earum signũ,
ipsos nimirum pulsus ipse prętterierit. His enim simul perspectis facillimũ erat dicere vigesimo ne
die moriturus esset æger, an in spatium longius protrahendus morbus: Ignoratis vero obscurum.
Itaq; audiamus, quæ de die septimodecimo, quæ item de vigesimo, Hippocrates dicat.

9 *Circa diem Septimumdecimum redijt: In Sequentibus diebus incaluit, Febris erat acuta: Vrinæ tenues, delirauit.*

A.l. 4. f. 2. t.1. c.82.446.c Alia quidem sunt symptomata recidiuæ. At vrinæ tenues morbum esse inconcoctum significant. Itaq; vt non sint magnopere signa, quę apparebant, exitiosa, fore incolumem hominẽ dicere nequeas, conspiciens septimodecimo die eam vrinarum inconcoctionem. Nam Hippocrates ipse dixit in talibus, ‖ vt æger diuturnitatem morbi sustinere possit, esse periculum. in Prog cõ.1.2. 31.4.100.h

10 *Iterum Vigesimo die est Iudicatus, à febre liber, non sudauit.*

Quo die rationi consonum fuisset febrem exacerbari, siquidem natura omnino aggressa conco ctionem humorum esset, qui inconcocti erant vt ostendebant vrinæ quæ tenues permanebãt, eo-
dem die febris perfecte cessauit. Neq; enim septimodecimo accessit natiui caloris ratione, sed sola G
putredinis, succensis febriliter humoribus. Itaq; eorum feruor digestus, à febre hominem vindica
uit. Sed quia exitialia symptomata manebant, vt postea dicit, Hermocratem clarum erat obiturũ.
Sicuti autem in die quartodecimo scripsit /non sudauit/ ita & in vigesimo idem addidit, admo-
nens remissionis, quæ sine signis aduenit. Quod autem permanserint symptomata, extingui ęgri
naturam, ex his perspicias, quæ vigesimi diei subiunxit narrationi: Quibus iam animum adhibe.

11 *Perpetuo à Cibo abhorrebat, omnino mente constabat: loquũ non valebat: lingua inaruit, non sitiebat: obdormiscebat aliquantisper, comatosus.*

Hæc, q̃ retulit, oia sunt emorientis vitalis facultatis signa: vt, verbi gratia, ciborũ fastidium inap
petentiã significans, interim à vẽtriculi ore, pficiscĩ ab aliqua humorũ aliena qualitate affecto: in-
terim ob iplius facultatis extinctionẽ: cuius erant in secunda valetudine munera indigentiã senti-
re, & q̃ sunt se curatura appetere. Eiusdẽ sunt munera, humidę materię indigentiã & repletionem
sentire. Vt ergo in his se habuit, aperte Hippocrates declarauit hisce verbis /non sitiebat/: et huic
/ꝓpetuo à cibo abhorrebat/ subiũxit /mẽte constabat/: illi /lingua inaruit/ hoc /non sitiebat/. Et
/mente constabat/ ad cõem vtriusq; declarationẽ assumpsit: /non sitiebat/ vero, ad alterum. Cõis H
itaq; declaratio hoc dicit, non sentiebat indigentiam vel siccæ materiæ, vel humidæ: non quin ani
maduerteret, sed quia extingueret ipsius facultas. Huic vero /lingua inaruit/ adiecit /non sitiebat/
vt declararet nõ humiditatis gratia nõ sitijsse hoiem, vt quidã, qui humidũ & frigidũ succũ acerua
runt: sed cũ siticulosissima esset affectio, facultas eam tñ emoriens non sentiebat, nedum sermonis
defectus ex huius noxa euenerit. Quare si symptomata illi hæc & vigesimo die, & ꝑ totã, ꝓpè ęgri
tudinẽ inerant, febrẽ planũ est calore emoriente natiuo hoiem vigesimo die deseruisse. Huic assen
tiĩ etiam hoc /obdormiscebat aliquantisper, comatosus/ non.n. vt sani dormiebat, sed facultatis im
becillitate inuitus conniuebat, adeo vt aptos oculos nõ valeret tenere, nictabatq;, & parũ dormie-
bat. Adiunxit.n. verbo /obdormiscebat/ aliquantisper/ ꝙ hęc esset facultatis nota infirmę, nõ som
* norum naturaliũ. Quare est probabilius hoiem somnolento comate tentatum fuisse hoc tempore
ꝓꝑ facultatis imbecillitatẽ, q̃ ꝑ primarij sensus instrumẽti humiditatẽ. Proinde mireris, nõ cur pe-
rierit Hermocrates, sed qui attingere diem vigesimũ septimũ potuerit: nã non multo post vigesi-
mum diem esse consecuturam mortem verisimile erat. Vnde iuuenem liquet, et valida fuisse natu-
ra: quo factum est, vt morbo resisteret paulatim marcescens. Est enim coniectari ex omnibus,
quę homini acciderunt, quem vocant medici iuniores marcorem torridum fuisse. Atque ipsum
die

A die vigesimoseptimo peremit febris, quæ vigesimoquarto ex putredine humorum concitata erat, quã explicat proximo capite. Porro operæpretiũ est indicare, quid hoc loco scripserit, oino mente cõstabat, siquidẽ non oino videẽ compos mẽtis fuisse, qñ ipse Hippocrates illum in quinti diei narratione scripserit delirasse: & addiderit deinde in sexto, mente non constitit, mox in septimodecimo, delirauit. Quare quo alterum, aut his eũ tm̃ diebus delirasse, reliquo tpe sui fuisse compotem significaret, scripsit, omnino mente cõstitit: etiam vigesimo die, quem proposito capite explicauit, omnino mente constitisse, hoc est, ne paululum quidem desipuisse. Quod cur adscripserit, paulo ante exposui. Nam, qñ non sitiant nec cibum appetant quidam in morbis, vel propter delirium non sentiant quæ patiuntur, aut propter extinctionem naturalis in ventriculo facultatis, Si id citra delirium habeant, facultatem relinquetur eorum naturalem extingui.

A.l.4.c.1.t.2.c. 42.424.f

12 *Circa diem Vigesimumquartum Incaluit, aluus lubrica cum fluxione tenui & multa. Proximis diebus Acuta Febris, lingua combusta est. Vigesimoseptimo Defunctus est.*

Hoc in ægro vigesimusquartus vnus, vt ostẽdimus ex decretorijs circuitibus, vigesimusq; septimus longe hoc etiam magis portione innouationes quasdam attulerunt. Nãq; vt septimodecimo die repetitus, vigesimo visus est commodius habere, cum re vera non ita haberet, sed falsa specie illuso vulgo, ꝙ calor insitus extingueretur, a febre relinquebatur: ita vigesimoquarto cum febricitare ex residuorum humorũ cœpisset putredine, & aluo inde deiecisset multa tenuia & maligna: vigesimoseptimo perijt, ꝙ ipsa acuta esset & sicca febris. Vnde etiam combusta fuit lingua.

B

13 *Hic perpetuo obsurduit. Vrinæ aut crassæ, et rubentes, non subsidentes: aut tenues, decolores suspensionem habentes. Gustare non poterat.* ΓΠ.Ε.Δ.Κ.Ζ.Θ. *P.D.S.V.S.M. Hoc est, Probabile Deiectionibus Suppressis Vigesimaseptima Mortuum.*

Declarato vigesimo die, subdidit quod nunc est dictum, gustare non poterat, quod idem significat ac fastidiosus cibi. Vrinas dixit a septimodecimo die ad vigesimum vsq; fuisse tenues. Prædixit autem, siquid meminimus, & de ijs, quæ rubentem suspensionem nec subsidentem habẽt. Atq; hic quidem retractatis omnibus, simul iis quæ demonstrauit, hoc innuit, aliàs aliam illũ reddidisse vrinam, at bonam haud vllam vnquam. Iam etiam fuisse illi ægrotanti perpetuam surditatem, antea haud dictã, recte hic ascripsit. Cęterũ miror non de auriginosa perfusione quicquã meminisse, cuius par erat etiam mentionem facere: itaq; fortasse, quasi apertum sit perpetuam fuisse, reticuit. Nam cum nec sudor Hermocrati euenisset, nec vacuatio bilis vel per ventrem, vel vrinas, vel vomitus, consecuta fuisset, non poterat submoueri aurigo. Vnde ex his collectis quæ dicta sunt, est perspicuum mire fuisse iecur affectum principium vegetatricis & naturalis animæ: cuius ostẽsum est quatuor esse virtutes, attractricem, retentricem, alteratricem, & expultricem, quæ suppeditant corporibus & nutrimentum & augmentum. Et hac affecta mirum in modum appetitus perit, vt mori citius, quàm gustare quicquam, sustineant ægri.

C

De Notis, Quæ sunt Adiectæ.

Vetustiora exemplaria initium habebant notarum ægris adiunctarum a muliere apud Bitonẽ angina correpta, quæ septima ab initio descripta est. Et sanè qui ascriptas huic libro sunt interpretati notas, ab illa omnes inceperunt, primis ægris dicentes eas non additas esse. Attamẽ in quibusdam, quæ nunc in manibus versantur nostris, etiam primis ægris offendimus notas esse ascriptas. Et vero etiam eas habet annexas Dioscoridis æditio. Atq; huic quidem Hermocrati primum est subscriptum ΓΠ, in medio habẽs lineam, primam oium notarũ, quas reperiri ascriptas diximus in omnibus ægris: deinde Ε scriptum est: mox Δ cum linea recta deorsum signata veluti subscripta: sub hoc Κ, & Ζ, postea Θ, ad hunc modũ, ΓΠ.Ε.Δ.Κ.Ζ.Θ. Prima itaq; nota, vt ante πιθανὸν id est verisimile est, designat. Quemadmodũ extrema litera, quę nunc Υ nũc Θ est scripta, ὑγείας quidem i. sanitatis Υ: θανάτου vero i. mortis signum Θ est. Quæ hanc antecedit, dierum numerũ, quibus aut periit homo, aut oino conualuit, denotat: quæ interiacent, rationẽ qua hoiem contigit aut seruari, aut interire. Nunc ergo qñ Ε cũ signato infra Δ scripsit, ἐπισχεθέντων τῶν διαχωρημάτων, id est aluo compressa, vigesimoseptimo die probabile ait esse, Hermocratẽ periisse. Sunt ex interpretibus, qui ꝙ proflueret vigesimoquarto die venter, morte illum dicãt affectũ esse: ac ex ꝑdictionibus ferunt, quod habet hæc verba: | Surditas & vrinæ prærubræ nõ subsidẽtes, & quibus suspẽsiones insunt, deliriũ portendunt. His si regius morbus accedat, malũ est. Malũ item, si morbo regio superueniat fatuitas. His mutos, verũ sentiẽtes, fieri cõtingit: & aluus, mea quidẽ sententia, fluit, vt Hermippo, vnde periit. Hoc est illud ex ꝑdictionibus caput, de quo, cum librũ illum enarraremus, disputauimus: hoc loco tantum sit satis dixisse, quo in memoriam reducam, quæ illic sumus interpretati, & in hoc libro hactenus. Nam Hermocratem quidem neque per astrictam contigit aluum, neq; per solutam perire. Verum hæc symptomata ipsi affectui superapparuere, sicuti cum excerneret antea combusta: quorum vtrunq; iecoris affectiones sequitur, vt ostẽdimus cum aliis in locis, tum in commentariis de locis affectis. At periisse potissimum hic iecinoris videtur vitio, iam etiam ꝙ caput non commode haberet. Quin etiam hunc ægrum interpretant absurdius, qui ob id scriptũ dũtaxat aiunt, quo vim examinaremus dierũ decretoriorũ, quasi vero non id sit

D

1. Prort. cõ. 1. t.31.4.a.167.f

in

in oibus obseruatũ ægris. Quę singulis seorsum inciderũt, ꝑ affectibus, qui eos tẽtarẽt, exoriebanẻ. E

AEGROTVS III

14 *Qui in Dealcis Decumbebat horto.*

Et hic adiectum quoq; Sabinus hortum ait, qui ẽt ad morbũ faciebat homini excitãdum: et scribit sic ad verbũ: Ideo forte hortũ apposuit, hinc innuens morbo ansam extitisse. Neq; vero est animal ad herbas edẽdas natũ homo: itaq; alieno victu veluti innouationẽ quãdã sustinuit. Hęc sunt, quæ ille scripsit. Ego, qñ præter institutũ meũ scribere aliquid in hisce cõmentarijs ab amicis sum adductus in absurdarũ sugillationem interpretationum, faciã vt & hoc loco pauca eiusdem generis adiungam. Ac primũ, non semper hoiem dixit in Dealcis horto habitasse, sed decumbere tantũmodo scripsit: qui dudum, dum integra sanitate esset, potuit alibi commorari: morbo autẽ affectus accommodatius tabernaculũ requirens, id in Dealcis esse horto nactus. Deinde in horto diuersantẽ nihil est necesse oleribus, vt animal, qd̃ nihil in esca præter herbas habet, semper vesci. Vt nec si prope eos habites, qui caprinã vel ouillam vẽdunt, has esse quotidie, vt oratores. Neq; enim si laniorũ sis vicinus, statim multas carnes deuorare necesse habeas, quemadmodum athleta. Tertio iam, cum multa suppeditarenẻ ad hortorũ calumniãdum aerem, totam hanc repudiauit partẽ, F ad olera vero deflexit. Atqui et cloacarum poterat meminisse, vt quę latrinas ferè in hortos repurgant, omnemq; eius generis fœtorem: olerum item & arborum halitum, fruticumq;, vt brassicæ, careæ, & buxi: nam manifesto vicinus aer ab horum inficitur consuetudine. Sed satis istas iam interpretationes confutaui: Nunc ad vtilia transibo, ac ad Hippocratis me verba accommodabo.

15 *Diu Capitis conflictabatur grauitate, atq; dextrum tempus dolebat: Cum occasione Igne est correptus, decubuit.*

Supra 130. h. t. 5.

‖ Ignẽ Hippocrates, vt ostendi iam sæpe ante, vehementẽ febrẽ appellat. Ad hęc ꝙ proprie magis, vt oẽs ẽt mortales solẽt paruas causas vocare προφάσεις i. occasiones, ita appellet ipse quoq; interdũ, declaraui & hoc. Siquidẽ q̃dã sunt, quæ cõmittere ꝑ se ipsæ morbũ nequeũt: quę ad corpus si accesserint morbo opportunũ, totius cãm morbi existimanẻ sustinere: vt in proposito hic nobis ægro. Nam capitis diuturna grauitas, & tpis dextri dolor, hominem iam ad morbũ demonstrabat fuisse cõparatũ. Sanè recte sibi cõsuluisset, si prius, q̃ de tenui externa causa ægrotaret, quæ esse ad morbũ ꝑdidit se accõmodatũ, medico se ipse, qui occurrere impẽdẽti valuisset morbo, cõmisisset.

16 *Secundo Die modicum Meri Sanguinis de sinistra manabat.* G

Non è directo dextri tẽporis, de quo prædixit, vt dolore laborante, modicum dicit profluxisse meri, sed ex sinistra. Merũ vero i. ἄκρατον, vbi de flaua, aut atra bile, aut æruginosa dicatur, in aperto est, vt iam docui frequenter, quid significet. Nam proprium vbi colorem quisq; humor & formam retineat syncerã, ibi eum dicimus merum edi. In sanguine vero fortasse è contrario accipiendum est ab eo dici merum i. male mistum. Sanguinis autem naturalis constat rubrum esse colorẽ: decolorem vero, non eum, cæterum vel nigriorem, vel insigniter rufiorem. Et quidem merũ sanguinem solemus frequentius nigrum appellare, qui simul est crassiore consistentia. Ergo fuisse prius huic ægro, si quidem validis viribus erat, mittendum sanguinem liquet. Nam ꝙ Hippocrates remedium non prodidit, eadem erit quæstio tibi ac illa, quæ de primo est ægro scripta.

17 *Aluus stercora recte Deiecit.*

Hoc vnum in morbi principio fuisse mediocre videtur: cætera cuncta praua, quæ in proximo sunt capite scripta.

18 *Vrinæ tenues, cum uarijs suspensionibus minutim dispersis, perinde ac farina crassiore semen referente. Tertio die Febris acuta: Deiectiones nigræ, tenues, spumosæ: quæ in retrimentis subsidebant, liuida erant: non nihil Veterno tenebatur, ægre desurgebat: in Vrinis quod residebat, liuidum erat & subuiscidum.* H

Oia fuisse hæc symptomata & signa praua, qui sunt memores eorũ quæ in ꝑsagijs sunt prodita, nõ ignorant. Iam in cõmentarijs quoq; in primũ de morbis vulgaribus librũ nõ pauca diximus.

19 *Quarto Vomuit biliosa, flaua, pauca, postea virulenta: de sinistra aliquantum fluxit meri sanguinis: aluus eadẽ, & item vrinæ quoq;: exudauit circa caput & clauiculas: Lien intumuit, femur è directo doluit, hypochondriũ dextrum submolliter contendebatur: Nocte non dormiuit, delirauit aliquantulum.*

Sunt & hæc mala omnia symptomata, quæ commemorauit, præterq̃ abscessus, qui in lienem & in sinistrum femur fieri videbatur.

20 *Quinto Deiectiones plures, nigræ, spumosæ, in his nigra subsidebant: Nocte nihil dormiuit, delirauit.*

Adhuc perniciosa sunt hæc omnia: itaq; sequentia attendamus.

21 *Sexto die Retrimenta nigra, pinguia, spumosa, viscosa, graueolentia: Dormiuit, mente melius constabat.*

Ex his, dormiuisse, & mente melius constasse, mitia sunt: cætera vero & ipsa praua.

Septimo

22 A *Septimo, Lingua arida, sitibundus erat: non dormiuit, delirauit: Vrinæ tenues, haud boni coloris. Octauo Retrimenta nigra, pauca, compacta: dormiuit, mentis fuit compos, non admodum sitibundus erat.*

Hactenus omnia illi symptomata fallacia fuisse videntur.

23 *Nono superriguit, Febris Acuta, sudauit, infrixit, delirauit, dexter oculus distortus erat, lingua arida, sitibundus erat, ĩsomnis. Decimo, eadẽ. Vndecimo oĩno mẽte cõstabat, febre erat liber, sudãuit: Vrinæ tenues circa iudiciũ erãt.*

Apparet hunc virum fuisse validis viribus, vt quæ cum grauissimo morbo luctantes resisterẽt. Itaq; cum nihil illi hactenus accidisset boni, videtur die nono rigore decretorio consecuto, et deinde, quod solet, febre acuta, & post eam sudore, nõ cõtinuò ꝑ morbi magnitudinẽ febre fuisse explicatus: verũtamẽ, cum eadẽ manerẽt (nã decimo, inquit, eadem) vndecimo statim fuisse à febre liberatus. Nam ꝙ delirauerit in nona, et dextro oculo strabo fuerit, res sunt quę solent in iudicijs euenire. Neq; vero repẽte de illo videtur nono die esse decretũ, verum in vndecimum diem esse protractum, quo iam, dicit, oĩno mente constabat. Porrò adiunxit /vrinæ tenues circa iudicium erãt/ vt fidem apud nos ne habeat, & putetur firmum, sed recidiuam expectemus breui. Nam cum alio-
B qui, tum qua erat morbus magnitudine, in tali expectatione erat consentaneum esse.

* ὕδρωσεν est ĩ aliquibus græcis impressus: ĩ alius ὕπνωσεν i. dormiuit.

24 *Duos Dies à febre integer Intermisit. Rediit Quartodecimo: statim nocte non dormiuit, prorsus delirabat.*

Cõfecto dimidio & infideli ad diẽ vndecimũ iudicio, duos illũ dies ait intermisisse, hoc est, duodecimũ & tertiũdecimũ: Deide repetijsse quartodecimo, ijsdẽq; iterũ cõflictatũ symptomatibus.

25 *Quintodecimo, Vrina turbata, cuiusmodi ex ijs, quæ subsederunt, fit, vbi agitantur: Febris Acuta, prorsus delirauit, non dormiuit: Genua & tibiæ dolebant: Aluo subiectus Balanis reddidit nigra stercora.*

Recidiua iterũ euasit acuta cũ ob morbi magnitudinẽ, quæ illi inerat à primo, tum quia vndecimo die, quo primum fuit iudicium, haud adessent vrinis coctionis signa. Cæterum genuum quidem dolores & tibiarum, qui ad partes imas efficientes morbi humores vergere nunciant, in bonis certe erant. At balanis suppositis nigrorum stercorum exitus, malus est propter colorem.

26 *Sextodecimo, Vrinæ tenues, quibus inerat nubilosa suspensio: delirauit.*

Et vero hæc etiam de integro incessentis illum acutæ febris & signa & symptomata sunt, siquid
C meminimus eorum quæ in præsagijs & in primo morborum vulgarium demonstrata sunt: nempe sexcenties dicere non oportet eadem.

27 *Septimodecimo mane Extremæ partes infrigescebant, cooperiebatur, Acuta Febris: Toto corpore sudauit, alleuatus est, melius sapiebat, nõ tamen febre liber, sitibundus: Vomuit biliosa, flaua, pauca: Venter stercora deiecit paulo mox nigra, pauca, tenuia: Vrinæ tenues, non boni coloris.*

Rursus septimusdecimus dies sudorem attulisse videtur, qui valetudini non erat exacte profligandæ propter humorum cruditatem, ex quibus homo ægrotasse videtur.

28 *Octauodecimo Mens illi lababat, comatosus. Vndeuigesimo in eodem erat statu†.*

Videtur homini nihil planè septimusdecimus dies magni adiumenti attulisse: nihilo minus eius certe naturalis facultas cum morbo certare videtur, & fortasse victoriam obtentura.

† in aliquibus codic. additur vrinæ tenues.

29 *Vigesimo Dormiuit, planè mente constabat, sudauit, liber erat à febre, non sitiebat†. Primo vigesimo parum delirauit, non nihil sitiebat, hypochondrium dolebat, & ad vmbilicum perpetua erat palpitatio. Vigesimoquarto vrinæ habebant subsidentiam, prorsus mentis erat compos. Vigesimoseptimo dextra coxa dolebat: vrinæ tenues, in quibus*
D *subsidentiæ erant: cætera mitissima habebat. Circa Vigesimumnonum dexter oculus dolebat, vrinæ tenues. Quadragesimo aluus pituitosa, alba, subcrebra deiecit: multum toto corpore sudauit, absolute est Iudicatus.*

† in aliquibus codic. additur vrinæ tenues.

Tertiũ quidẽ est hoc iudiciũ, vbi molita nũc ẽt est natura ꝑ sudorũ excretionẽ in die decretorio
* soluere morbũ, vt & in prioribus, qui ęq̃ decretorij erãt, et Coacis ꝑsagijs.* Addidi aũt illud nulla alia de cã, q̃ vt demõstrẽ auctores ꝑceptorũ, q̃ in ꝑdictionibus sunt falsa, labi, & lõge lateq; ab sensu Hippocratis & præsagitione in ægris abesse, ideoq; logiatri sunt (eo.n.noie appellãt vulgo docti ineptos in obeũdis opibus) medici vero nõ sunt, qui ægris credẽtes, qui in libris Prædictionũ sunt & Coacis descripti ꝑsagijs, alia pro libito ꝑ hos confirmãt, citantes q̃ in libro Prædictionũ & Coacis ꝑsagijs errata sunt: & generalia in præsagiis & aphorismis tradita præcepta, itẽq; in libris vulgariũ morborũ negligẽtes. Nã qd̃ in Prædictionibus, & Coacis præsagijs habet veri, hoc vniuersum (id quod ego in cõmentarijs in ꝑdictiones ostẽdi) ab aphorismis, præsagijs, & vulgariũ morborũ libris, auctores istorũ librorum mutuauerunt, & in istos libros retulerunt. Lycũ vero nescio quo modo & ipse similis nequitiæ plenus Quinto eã assignat, cui tñ non fuit vel vnius anni cum Quinto consuetudo: cũ Satyrus & Fecianus, qui cũ eo diu vixerunt, nullã Quinto talẽ adscripserint interpretationem. Equidem hanc rem, cum vtroq; sim præceptore vsus, habeo compertam.

Galeni

GALENI IN LIBRVM TERTIVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARIVS SECVNDVS

ARGVMENTVM

Explicatur Obseruatio Symptomatum quæ Nouem Aegrotis accidere.

NVllum ego librum vnquã, nisi requisitus ab amicis, vel familiaribus, pcipue longam profectionẽ suscipiẽtibus, scripsi, qui commentariũ habere eorum, quæ à me acceperant, aut q̃ ipsis in animantibus demonstraueram insecãdis, atq; ægris, auebant. Quorũ quidã euulgati, etiã probati alijs sunt. Qui à me ipsi quoq; vt artem medicam suis absoluerẽ oĩbus numeris, contẽderunt, eodẽ vt iam dedi quibusdã modo: ac id quidẽ pstiti. Cũ vero cognoscerẽ in oĩbus me, quæ conscripserã, Hippocratis semper interpretatũ sententiam esse, F simulq; dictiones citasse eius accõmodatissimas quasq; visus sum mihi, si singula capita cõmentarijs explicarem à capite ad calcem oĩum eius librorum, operæpretiũ nõ facturus. Verum qñ & hos habere quidam ex amicis efflagitassent sibi, à germanissimis Hippocratis ac vtilissimis ingressus sum, idem tenens in hisce libris propositum, ac fecerã in prioribus. Est aũt hoc, Quę perpetuo, aut sæpe in ægris spectanẽ, hęc literis sola mandare, citra vllam horũ sugillationem, qui aut rara, aut nũnquam visa tradunt, & falsa omnino. Sic cõmentarios in librũ de fracturis, & articulis: sic ẽt in librũ de vlceribus, & vulneribus capitis, & in aphorismos, atque præsagia scripsi. Deinde amicorũ exhortatione persuasus, cõmentarijs libri de victus rõne in morbis acutis partem exposui primã ad balnearum vsq; vsum, quæ quidẽ germanissima habeẽ: A qua secundam, nam & hæc multa videẽ ex sententia Hippocratis præcepta complecti. Deinde sum librum de humoribus succincte quidem & paucis diebus interpretatus, ꝙ discedere, qui ad eos me cõmentarios induxerat scribendos, properaret. Qui cum doctis placuissent (vulgati enim erant) inde vsu venit, vt non iam necessarij tantum me mei, sed & alij medici, quibus familiariter vtebar, vt Hippocratis interpretarer omnia scripta, frequentes adhortarenẽ. Et feci sanè in librũ τοῦ κατ' ἰατρεῖον idest de officina medici, & in primũ & ꝛm morborum vulgariũ. A quibus cum in tertium essem G explanationes inchoaturus, forte quidam me obnixe, vt in prædictiones tum scriberem, orarunt. Acciderat autem vt id contenderent, cum deambũlantes in sermonem nos aliqñ venissemus, de ijs, quæ in præsagijs sunt & aphorismis tradita. Nam hæc omnia multum valere in ægris demonstraui: si verò, quæ sunt in prædictionum libro omnia scripta, quis accipiat pro generalibus, lõge hunc lateq; erraturum. Huius etiam generis esse partem eorum plurimam, quæ in Coacis præsagijs sunt prodita, demonstrabam, commixta cum quibusdam, quæ in aphorismis dicta vel in præsagijs sunt: cum quibusdam item, quæ in libris de vulgaribus morbis, quæ profecto illorum, quę libri illi habent, vera sunt tola: quæ reliqua sunt in Prædictionibus & Coacis præsagijs, erroribus sunt plena. Et quidem in librum secundum & sextum de morbis vulgaribus interiecta sunt quædam, vt etiam ad finem aphorismorum: cætera omnia libri secundi & sexti vulgarium morborum, sunt Hippocratis magna ex parte in commentarijs reperta: partim vero eorum is, qui ea contraxit, adiecit, vt aiunt. Erat ille Hippocratis filiorum clarissimus, Thessalus nomine, qui exacte sententiam est patris æmulatus. In primum librum vulgarium morborum & tertium, aut nihil, aut sanè perpauca infarcta suspiceris. Communia præcepta hisce libris sunt pauca scilicet mandata: ꝙ hic persequatur demum, quæ acciderũt aut omnibus in communi tempestatibus vul- H garibus, aut cuiq; priuatim. Peractis iam commentarijs in secũdum librum, tres interea forte scripsi, à postulantibus inductus, quod dixi, commentarios in librum prædictionum: quibus in eo libro ostendi plurima vitiose dicta esse: multa pro vniuersalibus dicta esse, cum sint infrequentia: non pauca indistincta, quæ requirant distinctiones. Et quo sermo sit apertior, afferam vnum de ijs, quæ male quidam scripserunt in commentarijs & in prædictiones & in ægros in libris vulgarium morborum. Scriptũ quoddam est in prædictionibus huiuscemodi caput: ‖Febres ex hypochondrijs malignæ sunt. Hic quidam huius libri interpretes subijciunt in libris vulgariũ morborum descriptos ægros, hos solos proferentes, quibus defunctis Hippocrates in ægritudine hypochondriorum dicit accidisse contentionem, vel dolorem, vel palpitationem, vel si quid sit tale: prætereunt, qui de illis conualuerunt. At vero Hippocrates tradidit in præsagijs cum alia quę ad morbos acutos referunt, tum de hypochondrijs, eo loco libri, cuius hoc est initium, ‖Hypochondrium optimum est, si dolore vacet, si molle & æquabile sit dextra ac sinistra parte. Hoc totius dictionis, quæ quidem est prolixa, initium est, vbi de hypochondrijs Hippocrates docet. Qui vero simpliciter febres ex hypochondrijs esse malignas confirmat, conuenientibus neglectis distinctionibus, quas in præsagijs scripsit Hippocrates, mentitur aperte. Quippe longe erat verius dicere

ἐν περιόδοις. vide hanc dictionem sup. pag. 119. a

1. Prorr. cõ. 2. t. 21. 4ª. 172. d

in Prog. cõ. 1. t. 27. 4ª. 195. c

A dicere, Febres à cerebro affecto malignæ sunt: febres à membranis, quæ cerebrũ cõtinent, affectis malignę: febres à pulmone affecto malignę: iam prę his etiã febres à corde affecto malignæ: Aut febres quæ ab hypochondrijs proficiscuntur (si proprie vocabulũ hypochõdriorum accipiamus) omniũ febrium acutarũ sunt mitissimæ: Sin minus proprie, & hac voce etiã ventrẽ complectamur, iecur, lienem, & septũ transuersum, quædam malignę, quædam etiã mites sunt: vt in libris de terminauimus de locis affectis. Atq; hoc tibi vnũ fit male scriptorũ in prædictionibus exẽplũ: & interpretum, qui, vti modo dixi, libros inuicem alterum per alterum enarrant, & sic in prædictionibus interpretantur: Recte dixit, febres ex hypochondrijs sunt malignæ: in libris.n.de vulgaribus morbis ille & ille, qui ex hypochõdrio laborarent, interierunt. In ipsis vulgariũ morborũ libris, vbi ad eos ipsos accesserint, merito aiunt hunc ægrum perijsse: nã proditũ in vniuersum esse in prædictionibus, febres ex hypochondrijs malignæ sunt. Atqui si interpretandũ in istum modũ est, primũ contrariã illi, q̃ in prędictionibus est, enũciationẽ producas licet: Febres ex hypochõdrijs sunt moderatæ. Deinde eos potes, pducere, qui libris vulgariũ morborũ superstites fuerũt lę sis hypochondrijs. Hoc itaq; habes vnũ (vt dixi) malarum interpretationũ exemplũ. Alterũ est mutuo implicatorum affectuum, quo quidẽ frequẽter vti auctor prædictionum videtur: id quod B in commentarijs, quos in eas conscripsi, aperui. Implicatos voco affectus, in quibus multæ sunt affectæ partes: nam potest idem homo nõ solum laborare ex thorace, sed etiam ex pulmone, & ex capite: his addas licet, et ex ventre & ex iecinore. Proinde siquando symptoma scribat, quod phrenitim denunciat: & mox illi aliud adiungat peripneumoniæ propriũ, & iecinoris inflãmationis, aut ventris, aut membri cuiusquam alius: deinde difficiliori dicat affectione eos mortales detineri, qui duobus aut tribus afflictantur partibus: peruersam tradet doctrinã. Nam hic sermonis modus erit: ‖Qui in principio comatosi fiunt cum capitis, lumbi, hypochondrij, colli dolore vigilantes, sunt ne phrenitici? Nares his si stillent, perniciosum est: maxime si quarto ab initio die vẽtris sit rubra proluuies. Iecinoris hoc symptoma est, & potest cũ prædictis existere: vt si pleuritis vel peripneumonia comatosos istos arripuisset, non eiusdem tamen est affectus signum. Quod si errata instituas, quæ in prædictionibus sunt admissa, & eos qui illius præcepta libri, ęgrosq; in libris vulgarium morborum interpretantur vicissim alterum per alterum refellere, legas commẽtarios in prædictiones. Equidem in primo & secundo libro ægros descriptos citra vllã malorum interpretum confutationem ante exposui: sed quia multi à me amici in paucis ægris contenderunt, vt malos interpretes detegerem, necesse habui in tres duntaxat ęgros integrum commentarium con C scribere superiorem. Nunc iam satius duco esse, eodem vt modo enarrem residuos, quo supra in primo vulgarium morborum libro enarrabam: vereor enim, vt ne in alterum incidam vitium, vt apud hos male audiam, quos magni commentarij longiq; offendunt.

1.Pror. cõ.1.t. 1.4ª.160.h

AEGROTVS IIII

1 *In Thaso Caput Philistæ diu dolebat, et tandem veterno aliquantum arreptus decubuit. † Cum vero pocula febres continuas excitassent, dolor nocte grauior esse cœpit, Incaluit primum. Primo die biliosa, pauca vomuit, flaua illa primum, sed deinde virulenta, pluraq;: aluo stercora excreuit: Noctem habuit molestam. Altero die surditas, Acuta febris: dextrum hypochondrium contentum est, ac intro inclinabat: Vrinæ tenues pellucidæ, suspensionem habebant paruam genituræ assimilem: Circa meridiem vehementer insanuit. Tertio die grauiter se habuit. Quarto conuulsiones, omnia sunt vitata. Quinto summa luce Defunctus est.*

†Al. ex ãtiquis. Ex potationibus aũt continuis dolor exacerbatus ẽ. Nocte incaluit primum.

Nequid sim longior, non aliter ac ad eos, qui memoria tenent, quæ in præsagia aphorismosq; interpretatus sum & prædictiones, præterea in primum & secundum vulgarium morborum librum, sermonem habebo. Vir hic cum nõ decumberet lecto, ęgrotabat capitis (quemadmodum qui ante ipsum est descriptus) dolore: verum non vulgare in hoc symptoma adiunxit, veterno ali D quantum tandem correptum illum. In illo addidit etiam morbi initium: huic ex maximo errore ait accidisse: nam capite grauiter affecto potio vini larga maximum est malum. In illo ex occasione dicit incepisse morbum: proinde illi haud dudum censet læsum cerebrum fuisse, sed abundantium tantum in capite symptomata humorum esse: At Philistę huic ipsum etiam caput in tempore in prauum deuenisse statum. Cum huc iam noxa à potu accessisset, ita excitauit magnos atq; validos affectus, vt quinto illum die raperent. Quæ hisce ait diebus symptomata Hippocrates extitisse, partim ad acuitatem pertinent morbi, vt si neq; cerebrum sit offensum: partim ad cerebrum ipsum. Ac acuitatis quidem morbi sunt vomitus symptomata, qualitasq; vrinarum: ipsius cerebri, surditas, conuulsio, vehemẽs insania. Quod vero est ab auctore dictum /dextrum hypochondrium contentum est, ac intro inclinabat/ illud fit, vbi à septo transuerso vicinæ partes velluntur. At ipsum tenditur septum transuersum interim in pleuritide ob inflammationis magnitudinem succingentis membranæ costas: interim ob originẽ neruorũ ad se neruos, qui ad septum trãsuersum pertinẽt, attrahẽtem: interim vero per suam ipsius inflãmationem. Sed de his tribus memoratis verisimilius est à septo transuerso ob neruorum tensionem attracto hypochondrium quoq; retractum fuisse. Atqui ferè in his affectibus vtraq; hypochondria intro considerent: nõ nunquam alterum tantum, vbi principij neruorum pars altera sit grauius affecta, altera nihil, vel modice.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 265 sur 390

AEGROTVS V

E

2 *Chærionem, qui ægrotabat apud Demænetum, ex Potu Ignis corripuit: Statim est capitis dolorifica grauitas consecuta, non dormiebat, aluus turbata est excremẽtis tenuibus biliosioribus. Tertio die Acuta febris, capitis tremor, præcipue inferioris labri: paulo post rigor, conuulsiones, planè desipuit: Nocte grauiter laborauit, non dormiuit. Quarto aliquantisper quiete dormiuit, delirauit. Quinto cum dolore cuncta exacerbata fuerunt, nugabatur: Noctem molestam habuit, non dormiuit. Sexto nihil est immutatum. Septimo superriguit, Febris acuta, per totũ corpus sudauit, Iudicatus est. Huic perpetuo erant deiectiones biliosæ paucæ, meræq;: Vrinæ tenues, & boni coloris cum suspẽsione nebulosa. Octauo die urinæ erant melioris coloris, in quibus subsideret candidum, & paucum: mente constabat, febris intermisit. Nono repetiit. Circa diem Quartumdecimũ Febris acuta. Sextodecimo biliosa vomuit, flaua, sub crebra. Septimodecimo superriguit, febris acuta, sudauit, febre est decretorie Liberatus. Vrinæ ab recidiua & iudicio, boni coloris, & subsidentiam habebant, nec per recidiuam delirauit. Octauodecimo non nihil incalescebat, aliquantulum sitiebat: vrinæ tenues, suspensio nebulosa: paulum delirauit. Circa Vndeuigesimum febre carebat, collum dolebat, vrinæ habebant subsidentiã. Planè vigesimo est Iudicatus.* ΠΙ.Χ.Π.Ο Υ.Κ.Υ. *P.M.B.V.V.S. Hoc est, Probabile Multitudine Biliosarum Vrinarum Vigesima Sanatum.*

Videtur homo ex abundantia & maxime biliosorum humorũ ægrotasse. Quod si in ipso quæ F
de diebus sunt decretorijs & vrinis monstrata examines, offendes consentire, & rite eum die vigesimo esse perfecte à morbo liberatum. Sunt tamen exemplaria, quæ ad exitum narrationis careãt /vigesimo/ cum spectatissima quæq; orationem sic scriptam habeant.

AEGROTVS VI

3 *Euryanactis Filiam Virginem Ignis inuasit. Hæc perpetuo nihil sitiebat, nec quicquã sustinebat gustare: deiecit pauca: vrinæ paucæ, tenues, non boni coloris: incipiente vero febre secundum sedem dolebat. Sexto die febre erat libera, non sudauit, Iudicata est. Quod secundum sedem erat, aliquantum suppurauit, et cum iudicatione erupit. Ab iudicatione die Septimo riguit non nihil incaluit, sudauit. Ab iudicatione Octauo aliquantulum riguit, postea extremæ partes semper algebãt. Circa Decimum diem à sudore, quem habuerat, delirauit, confestimq; ad mentem redijt. Ferebant autem, quod nacentum gustasset, ita fuisse afflictam. At, cum diem intermisisset, Duodecimo iterum multum delirauit: aluus turbata fuit biliosis excrementis, paucis, meris, tenuibus, mordacibus, crebro desidebat. Die Septimo, à quo postremum deliraſſet, Decessit. Huic ab Initio morbi Fauces dolebant, semperq; rubebant, gurgulio retractus: Destillationes multæ, paruæ, tenues, acres: Tussijt, concoctum nihil excreauit: Quosuis cibos toto hoc tempore fastidiuit, neq; appetiuit quicquam: Non sitijt, & nihil effatu dignũ bibebat: Tacita erat, nihil loquebatur, mæsta animum desponderat. Erat autem & Natiuum quoddam Tabidum.* G

Vt percurrit, quę huic ægrę ad mortẽ vsq; acciderũt, morbi totius adiunxit hypothesin, ex qua iure interijt. Nam à capite ait huic in pulmonẽ malas fuisse destillationes faucibus ac gurgulioni nocentes. Adiecit porro sermoni /erat autem & natiuum quoddam tabidum/ quod oportet meminisse, nec fidem habere sophistis, nullum asserentibus esse affectum innatum. Cæterum illud per se solum tam repente ipsam non sustolleret: sed quia cum hoc affectu extinctio cohærebat naturalis facultatis, quo celerius periret, in causa fuit. Significatur hæc his verbis /hæc perpetuo nihil sitiebat, nec quicquam sustinebat gustare/. De quorum ego symptomatum malignitate ante in priore libro verba feci: atq; ipse Hippocrates iterum in fine narrationis suo more demostrans, quæ ægrotis & mortis fuerint & salutis causæ, adscripsit /quosuis cibos toto hoc tempore fastidiuit, neque appetiuit quicq̃, non sitijt/ summo significans odio illi cibos venisse, vt ne desiderium quidem veniret cuiusquam: quo quidam, qui perdiderunt appetentiam, cum recordentur illa, qbus aliquando sint oblectati, tenentur. Non nullos enim in morbis fastidio occupatos conspicimus, simulatque quicquam gustarint, id auersari: quosdam vero ne gustare ausos, attamen hi requirentibus ex se ecquid appetant, respondent certa edulia, quibus se recordantur quondam gauisos esse. H Sane maximum tibi sit facultatis signum ciborum appetitricis semel emorientis, si parata hæc, quæ desiderare dicebant, vt gustarunt, culpent, nec etiam edant. Qui tametsi habeant pessime, deteriore sunt tñ in statu qui nihil appetunt, extremam indicantes extinctionem naturalis virtutis, qua cibum ac potum appetimus. Ob hęc itaq; muliere hac mortua, exemplariorum diuersitatem nihil est q̃ respiciamus, & de diebus quæramus, cum illi nullum habeant ordinem: quandoquidem mortem à capite destillatio attulit, & natiuum tabidum. Ideo & discordiam exemplarium iuxta & iudicatu difficilem & inanem arbitratus prætermisi.

AEGROTVS VII

† Desũt hic q̃dã ad balanũ & clystere spectãtia, quoq; tñ Galenus vt ab Hippocrate dictoq; in fine cõmẽti huius meminit.

4 *Illius Anginosæ quæ apud Bitonem agebat, primum à Lingua cœpit obscura esse vox, lingua rubens, desiccata erat. Primo die horrida, incaluit. Tertio rigor, Febris acuta: tumor colli & pectoris ex vtraq; parte subruber, durus: extremitates frigidæ & liuidæ, spiritus sublimis: potus per nares effluebat, deuorare non valebat: deiectiones & vrinæ substiterũt.† Quarto cũcta exacerbata sunt. Quinto Perijt Anginosa.* ΠΙ.Δ.Ε.Ε.Θ. *P.D.S.Q.M. Id est Probabile Deiectionibus Suppressis Quinta Mortuam.*

Neque in exemplaribus reperitur omnibus hoc modo finis descriptus orationis, neq; scire interpretes

A terpretes huius libri videntur omnes. Sed etiam quidam ex his pro quinto scribunt septimo, alij octauo. Capito vero haud scio qua re adductus, diem & anginosa, detraxit, atq; paulo ante ex hoc /quarto cuncta exacerbata sunt/ quarto detrahit, facitq; hunc totius dictionis exitum /aliuis et vrinę substiterunt, cuncta exacerbata sunt, perijt/. Ac de meliore quidē lectione inferius videbimus. Prius (quod mihi præter cætera est in explanatorijs libris propositū) quæ in muliere hac sunt obscurius dicta, exponemus. Mihi vero /spiritus sublimis/ non vī clarū esse. Sabinus quidē scripsit
« de eo in hæc verba: Sublimis aūt spiritus erat, hoc est summis naribus respirabat, ꝓ ex arteriæ in-
« flammatione præclusum esset viæ spatium, nec iam spiritus attractio posset in pulmonem fieri. Est vero etiam ipsius obscura oratio Sabini, vt alium etiamnum interpretem quærat. Equidem illos eum puto significare respirare summis naribus, qui respirādo narium pinnas mouent. Siquidem multos nos ægros sic vidimus spirare,† vt eas in expirāndo contraherent, in inspirāndo vero dilatarent. Quod quidem incidit ijs, qui ab angina suffocantur, vel à peripneumonia, vel suppuratione, præterea ijs qui infirma sunt facultate. Verum istud quemadmodum in ęgris fiat, non est ꝓ nunc referamus: Quo autem in his pacto, qui propter angustiam spiritus organorum, hoc loco reddemus, simul iam cur sublimem Hippocrates eum spiritum appellauerit expositurī. Cer
B nimus enim in ijs, qui sunt ita affecti, summum moueri ad operta scoptula vsque thoracem: quam nunc probabile est respirationem sublimem dici, quæ non in angina modo, verum etiam in peripneumonia, & in suppuratorum quos vocant, fit affectibus. Quæ quidem etiam citra febrem accidit ijs, qui proprie vocantur orthopnoici, & asthmatici. Nam à talibus euentis vtrunq; affectus hic nomen est sortitus, asthma quidem, id est anhelationem, propter coactam respirationem, quā etiam, qui velociter currunt, habēt: & orthopnœam, ꝓ se, quia cū decumbunt suffocantē, erigunt: sunt qui cogantur planè exurgere. Iam in præsagijs quoq; scriptum ad verbum sic est: ‖ Anginæ
« autem grauissimæ sunt, subitoq; perimunt, quæ nihil in faucibus signi ędunt, neq; in ceruice, sed
« multum prębent laboris, & orthophnœam. Itaq; ęadem causa tum orthopnœam inducit affecti-
A.l.3.f.10.c.7. 258.e bus strangulantibus, & quem modo vocabat sublimē spiritum. Nam "integra constante sanitate, vbi nobis oēs quiescunt voluntarię actiones, solis inferioribus thoracis, quæ ad septum transuersum sunt, partibus spiramus, vt in commentarijs ostēdimus de respirationis caulis: Sin ampliorē inspirationem requiramus, etiam partes infernis vicinas vnà mouemus: Vbi plurima indigeamus, tum partes etiam ad operta scoptula agitamus, totius thoracis valida opera vtentes. Sec hoc nobis fit sanis, vbi velociter currimus, aut quocunq; modo valide mouemur, quod multo spiritu
C opus sit attracto: In peripneumonijs vero & suppuratorum vitijs aut malis, & orthopnoicis cum febribus, ob spiritus angustiam organorum: quę non possunt tantam aeris substantiam suscipere, quanta est animanti ex vsu. Incompletus igitur respirationis vsus in periculum adducit suffocationis. Itaq; compelluntur vt continue omniq; thorace peragant respirationem. At in angina receptacula in pulmone spiritus, quibus respiramus, reclusa sunt, & pura: sed ꝓ inflammatione gutturis musculi teneantur, constringitur externi aeris, quem per inspirationem attrahimus, primus ingressus. Quo fit, vt vel hic altera quidē de causa, sed æque tñ, vsui respirationis non respondeatur, vt in suspiriosis, suppuratis, & peripneumonia affectis fiebat. Itaq; contendunt, qui suffocantur, exurgere, & toto thorace externum aerem magna vi attrahere. Atq; idcirco in his censeas, qui angina laborant, sublimem appellatum spiritum esse. Potest etiam, ꝓ se ipsi illi volunt in sublime erigere, ita vocitatus esse, vt idem sublimis spiritus significet, ac orthopnœa in Præsagijs. Porrò in historia mulieris angina detentæ, quæ in sermone est proposita, scriptū est, potum etiam in nares resilijsse, quod vsu venit ijs, qui eum deglutire nequeunt, vel ob gulæ tranlitum restrictiorem, vel ob ipsius internitionem resolutionemq; quorum est vtrunque precipue exitiosum: vt etiam quod antea est ab eo sic in tertio die scriptum /extremitates frigidæ & liuidæ/. Nam cum prædixis-
D set /tertio die rigor, febris acuta/ subdidit /extremitates frigidæ & liuidæ/. Nam natiui caloris signum est internitionis extinctionisq; frigus extremarū partium & liuor in acutis febribus. Atq; hinc etiam factum est, vt huic ægræ deiectiones & vrinæ suppressæ sint, quod iam omnes emorerentur functiones. Quo est verisimile nec septimo mulierem, nec nono die perijsse: neque enim tantum spatij perdurare poterat tertio iam die symptomata habens & notas naturæ frigescentis. Et Hippocrates, qui in tam acutis morbis solet, quæ vnoquòq; acciderent die, persequi, non committeret, vt tacitus diem quintum, & septimum præteriret. Quando igitur absoluto de tertio die sermone, quartum commemorat solum, omnia tum exacerbata fuisse dicens, multo iam est clarius non valuisse ad septimum vel octauum diem vitam mulierem ducere. Nam paradoxas quidem conuersiones, quæ raro incidunt propter robur naturæ, cum ipsi non raro vidimus, tum vero in narrandis ægris scripsit Hippocrates, simulq; id ipsum significat & indicat, commodius habuisse ægrum. Nunc, quando tertio die vnà cum acuta febre extremæ partes algerent liuescerentq;, & vrina supprimeretur, etiam si non subiungeret /quarto die omnia exacerbata fuere/ omnino erat die quinto peritura. Quod ille cum adscripserit, etiam affirmes securius, ita affectam sextum diem viuam non attigisse, multoq; etiamnum potuisse minus septimum vel octauum. Vnde iure miteris, qua ratione adscripserit ita ille, qui primus huius fuit rei auctor, notas, vt indicent octauo

† in codi. quibusdam antiquis legitur ὡς ἐν μὴ τοῖς εἰσπνοαῖς προσέλκοντες, τοῖς ἐκπνοαῖς διαστέλλοντα, i. ut eas in inspirādo contrahērēt, in expirando uero dilatarent.

in Prog. cō. 3. t. 16. 4ª. 209. a

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 267 sur 390

illam die defunctam: & eo etiã magis, quo mõ Zeno Herophileus vir nequaq̃ obscurus ascriptas E
exponens notas in tertio libro morborum vulgarium, etiam ipse octauo die dicat hanc perijsse anginosam, idq̃ huiuscemodi notis indicari: ΠΙ. Δ. Ε. Η. Θ. Harum notarum prima πιθανὸν id est probabile significat, quę per Π literam scribitur 'mediam habẽtem lineã rectam vtriq̃ aliarum parallelam seu æquidistantem, quo modo quidam nongentesimum numerum scribunt. Et semper in omnibus id ægris denotat præposita omnibus sequentibus notis. Quæ harum est postrema, hoc loco θάνατον i. mortem significat, quam litera Θ denotat: in alijs ęgris ὑγείαν i. sanitatem, quam demonstrat litera Υ. Penultima nota semper dierum numerum, quibus propositus vbiq̃ æger in sermone laborauit, significat. Quæ vero inter hanc interiacent & omnium primam, declarant, cur sit saluatus, vel perierit homo, causam. Vt in hac anginosa, duæ sunt notæ, altera primam omnium sequẽs, cuius medium recta secat linea, ΠΙ: ab ac alia atq̃ alia. Igitur quæ omnium primæ succedit, cuius secatur medium, elementum est Δ: à cuius oritur media inferiori linea, alia recta linea deorsum ducta, sicut ι scribimus. Sequens 'est literæ Ε nota. Atq̃ ex his indicari Zeno ἐπίχεσιν τῶν διαχωρημάτων id est supressionem diectionum tradit, deorsum signato Δ secundum vnumquenq̃ modũ διαχωρούμενα i. excrementa significante: etenim sudoris ipsum' ẽt, nedum vrinarũ, aut deiectionum, esse signum affirmat: Et ἐποχὴν siue ἐπίχεσιν i. suppressionem, F
vtro libeat modo appellare: Vt signorum sit hæc tota sententia: Verisimile est excrementis suppressis octauo die obijsse mulierẽ anginosam. Quare, vt dixi, miror, cum fideliora exẽplaria quintum diem habeant, huic lectioni etiam litera ipsa Ε consentiente, vt ostendi paulo ante, ipsum Zenonem tñ octauum diem scire scriptum: eos vero qui in illum disputant, hac de re nihil meminisse: at de notis illum reprehendere, q̃ secundam literam non scripserit, & fecerit signatum Δ, cum scriptura non ita habeat in tertio libro vulgarium morborum: cęterũ post primam notam' Ρ scriptum, vt illi autumant. Hic residuus iam sese longus mihi sermo offert. Putaueris enim re vera has notas ægris Hippocratem subtexuisse: siquidem aduersarij Zenonis Ρ esse asserunt, non deorsum signatum Δ scriptum. Verum si aduersariorum Zenonis libros legas, nec Hippocratis esse dicẽtium has' notas, & librum quendam extare Ptolemęi cognomine Euergetis, habentem suppositas illas à medico quodam Pamphilio genere ex ciuitate Sidica, de secta Cleophantia: audias præterea causam, qua adductus libro has notas inseruit Mnemon: videantur haudquaquam sibi constare, qui Zenonem confutant, nec esse Hippocratis, nec esse sic illas notas scriptas, vt ille exposuit. Mihi vero quæ sunt hactenus dicta, vana videntur esse, nihilq̃ afferre lectoribus ad artis opera vtilitatis, quo properare, qui hanc meditatur, debet. Verum quia cum essent adscriptæ, vi- G
sum est amicis, quibus morem gerẽs quibusdam locis primi libri reprehendi male explanantes ea quæ ad ægros spectant, vt vno certe huius libri loco aliquid de hisce notis afferrem, induxi animum vt facerem: tametsi nõ ignorem, quod semper dico, scriptos à iunioribus medicis commentarios cum tps nostrum corrumpere, tum nihil docere, quod interest medicinę: propter quos ego singulas separatim medicas lucubrationes feci. Quæ vero sunt contra sophistas, qñ has etiã ex viu iuuenibus esse animaduerto, qui ab istis peruertuntur, scripsi eas item priuatim singulas: vt sicui suppetitet tempus abunde vt & has reuoluat, contra sophistas non secus ac hostes sit succinctus. Sic igitur nunc quoque, tametsi res sit inutilis ad probe medicinam exercendam, quod ad has notas pertinet, non pigebit tamen totum percurrere, quãdoquidem ita est amicis visum. Sane enim puderet me, si ad eas me deflexissem nugas, nisi antea ego, quæ referunt ad artem medicam, multis voluminibus oia pertractassem, itaq̃ tandem ad Hippocratis descendissem enarrandos libros: in quibus artis discipuli nihil addiscere noui valent, extra illa quæ clare & fuse exposui in lucubrationibus medicis, vt vel ad intelligendum hebetes sermonem queant assequi: sed historiæ cognitionem obtinebunt, cuius gratia multi mortales interdum suspiciunt quosdam, qui artes aliquas tractant, homines qui multa legerunt retinueruntq̃, statim artis etiam ducentes præcepta tenere. H
Nunc itaq̃ omnem de notis historiam exponam: qñquidem hoc amici pariterq̃ familiares semel hic fieri statuerunt oportere. Hæc itaq̃ quæ sum dicturus, tradita à Zeuxide sunt primo in hunc librum commẽtario. Et quidem præstiterit fortassis, quod ego facere in talibus solebam, qui hanc cupiunt historiam cognoscere, ad illum librum eos remittere: sed qm̃ Zeuxidis commẽtarij non iam perinde grati, sunt infrequentes: ideo me voluerunt ea recensere, initio eius ab ipso Mnemone sumpto. Quidam enim eũ aiunt, cum legendi gratia tertium accepisset vulgarium morborum librum ex magna illa Alexandriæ bibliotheca, restituisse adulterinis ascriptis simili atramento & literis hisce notis. Sunt qui ex Pamphilia eum affirment deportasse: ac tanto fuisse regem Ægypti erga libros studio Ptolemæum, vt omnium appellentium ad se libros deferri iuberet, quos relatos in nouas chartas dominis descriptos daret, à quibus in portum inuectis ad se allati libri essent: allatos vero in bibliothecas reponeret: atq̃ inscriptiones erant, Ex nauibus acceptorum. Inter eos esse ferunt repertum tertium librum vulgariũ morborum, titulo insignitum, Ex nauibus, sub correctore Mnemone Sidita. Quidã non esse scriptum sub correctore aiunt, sed solum nomẽ Mnemonis: quia & aliorum ẽt omnium, qui cum libris appellebant, regij ministri noie reponendos in apothecas libros insigniuerũt. Neq̃ enim cõtinuo eos in bibliothecas asportasse, sed prius

in certis

A in certis ædibus cumulatim deponere. Nam tanti ſtudij ad veterũ libros comparandos Ptolemæi illius, magnum eſſe argumentum referunt, rationem, quam habebat cum Atheniẽſibus: qui quindecim pigneratis argenti talentis, Sophoclis ab eis accepit & Euripidis Aeſchyliq; libros, vt eos tantum deſcriberet, & mox ſartos tectos reſtitueret: magnifice cum apparauiſſet eos in pulcherrimis membranis, quos ab Athenienſibus acceperat, retinuit: illis miſit, quos ipſe parauerat, orans quindecim talenta tenerent, acciperentq; nouos pro veteribus quos ipſi dederant libros. Quod ſi Athenienſibus ne nouos quidem remiſiſſet libros, ſed veteres retinuiſſet, non erat quod ægre ferrent, qui argentum hac lege acceperant, vt hoc ipſi ſeruarent, ſi ille retineret libros. Itaque illi ſimul & nouis libris, & argento ſunt potiti. Quare Mnemon, ſiue ipſe librum attulerit, ſiue ex bibliotheca accepto adſcripſerit, quæſtus videtur gratia feciſſe. Nam ſolum dicebat tenere ſe, quid notæ illæ interpretarentur: ita mercede eas exponebat. Quod ſi eſt, probabilius eſt librum in bibliotheca repoſitum, eſſe ab eo adornatum: ſiquidem multo erat expoſitio eius fidem habitura maiorem, ſi regia haberet bibliotheca notas: nam librum ſi domo deferret, ſuſpectus erat. Nec vero ſcriptas dubitarem ab Heraclide tum Tarentino tum Erythræo demonſtrationes, adulterinas eſſe notas commemorare, ni prudentibus exiſtimarem hoc pro comperto eſſe, & feſtinarem ab B hac loquacitate pedem referre. Quare ad vtile redeo, cuius cauſa horum ægrorum hiſtoriam reuoluimus. Nam ideo putare mulierem eſſe defunctam, quod ſuppreſſę deiectiones eſſent, ridiculum ſit: neque enim ob ſuppreſſionem perijt, cæterum propterea illi contigit ſupprimi deiectiones, φ naturales functiones extinguerentur. Neque vero, quia frigidæ erãt & liuidæ tertio die partes extremæ, ideo obijt: ſed φ moreretur, factum eſt, vt & illæ emorerentur. Et ipſe autem Hippocrates quaſi vaticinatus adſcripſit in exitu narrationis /perijt anginoſa/ tametſi ſtatim initio prędixerat /illius anginoſę, quę apud Bitonem agebat/: ſed additio ad finem illa hoc demonſtrat/perijt mulier hæc angina/. Atque ita in Præſagijs ſcripſit de exitioſis anginis Hippocrates. ‖ Nam hæ primo die ſuffocant ſtatim, & altero, & tertio. Quare propoſitam hic nobis mulierem oportebat ea de re tertio die obijſſe, cum extremæ partes liuidæ ac frigidæ eſſent, deiectionesq; ſupprimerentur. Vnde viribus conijcias validis fuiſſe, itaque attigiſſe quintum diem: nam, vt octauum, nõ potuit fieri. Sed de his ſatis. Quod ſi cogites, ſiue ipſe Hippocrates ſuſceperit mulierem hanc procurãdam, ſiue inuiſerit vna cum medico eius, ſi nihil aliud, paruum cataplaſma certe imponeret, aut diaclyſma præberet illi. Probabile autem eſt eum reliquiſſe recenſenda cum alia remedia ægris adhibita, tum ſanguinis miſſionem: ſolum vero clyſterem & balanum ſubditum, non principaliter, C cæterum obiter ſcripſiſſe. Nam cum vrinas recenſeret, & vomitiones, & deiectiones: adiungeret præterea earum ſuppreſſionem, vnde nihil æger excernebat per ſe: in his adſcripſit obiter ſimul cum excrementorum qualitate, balani vſum & clyſteris.

in Prog. cõ. 3. t. 16. 4. 209. a

Quid Quæq; Nota Significet.

Equidem omnino ſtatueram ab hac importuna de notis loquacitate me referre: ſed quia integram multi familiares diſputationem hanc quærunt, egoq; bonam iam nunc partem exegi nugarum, faciam, vt quod ſupereſt, adiungam. Atque conſtitueram, quemadmodum, quę nihil ad artẽ faciunt, ſeparatim ſolebam ſcribere, ſic his librum dicare, ac ſeparatim commentari, abductum ab alijs, vt ſi qui velint etiam in huiuſcemodi eſſe curioſi, habeant, quibus nugis inanibus vacent. At quia iam longe proceſſiſſe video ſecundum hunc cõmentarium, & ſatis eſſe longum, vt reliquos nequeam ægros etiam hic exponere, ac peſtilentem ſtatum ordine hos ſequentem coniungere: neq; vero diſſecare mihi certum eſt tempeſtatis expoſitionem, vt partẽ eius in hoc peragam commentario, quod reſiduum eſt, in proximo: ideo diſputationem de notis hoc libro perficiam, vt prę cidam hunc nugarum aceruum. Si enim quæ attulerunt, qui ſcripſerunt de his notis, hęc inquirere velim, & quę recte ſunt & ſecus dicta, diſceptare, non vno mihi libro ad hanc rem opus ſit. Pre D cedit ergo, quod dixi, omnes, quæ per medium habet lineam Π, denotans ſemper πιθανὸν id eſt veriſimile. Poſtremo vero loco aut Υ videtur litera ſcripta eſſe, aut Θ: hęc θάνατον id eſt mortem: illa ὑγείαν id eſt ſanitatem, ſignificans. Ante has dierum eſt, quibus ægrotauit vel perijt æger, numerus. At quæ inter has intercedunt notæ, omnes quidem ſunt deſcriptæ ordine literarum, quas vocabuli elementa ſignificant, excepto deorſum ſignato Δ. At quam horum quodq; habeat ſignificationem, demonſtrabo. Igitur memoria tenendum nobis eſt notas, quæ vltimam præcedunt (à qua mortem diximus aut ſanitatem demonſtrari) numerum dierum denotare: de cęteris, quæ inter has & principium ſcriptæ ſunt, orationem inſtituam: Α ἀποφθορὰν ſiue ἀπόλειαν i. interitum ſeu internitionem: Γ γόνον i. ſemen, vel γονοειδὲς ὖρον i. ſemini aſſimilem vrinam: Δ vero ſignatum (vocant ſignata, qñ rectam lineam, qualis eſt, quę deorſum ponitur, habent, hoc modo Δ) διαχωρούμενα i. excreta per ſudorem, & alui fluxum, & habitus digeſtionem, & vno verbo vacuationem quãcunq; Ε ἐπωχὴν hoc eſt ſuppreſſionem, ἕδραν hoc eſt ſedem: Ζ ζήτημα i. quæſtionem. Θ θάνατον i. mortem, vt eſt antedictũ: Ι ἱδρῶτα i. ſudorem: Κ κρίσιν i. iudiciũ, vel κοιλιακὴν διάθεσιν i. ventriculoſam affectionẽ: Μ μανίαν i. furorẽ, vel μήτραν i. vterum: Ν νεότητα i. iuuẽtutem, & νέκροσιν i. internitionem: Ξ ξανθὴν χολὴν i. flauã bilem, & ξένοντι καὶ ἀπάνιον i. nouũ quoddã & rarũ, & ξυσμὸν i. ſtrigmentũ, & ξηρότητα i. ſiccitatẽ: Ο ὀδύνην i. dolorẽ, vel ὖρον

4. Ε. Ζ. Ι. Κ. Μ. Ν. Ξ. Ο.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 269 sur 390

id est vrinam. Quidāvero volunt, vbi impositum sibi Υ habeat, eo nimirum modo scriptum, quo E
vocem ὕτως scribere cōsueuerunt, tunc vrinam significare: Π πλῆθος i. abundātiam, vel πτύελον
i. sputum, vel πῦρ i. ignem, vel πνεύμονος πάθος i. pulmonis affectū: Π vero in medio habens I,
hoc modo Π, πιθανὸν i. probabile (vt supra diximus) signicat: Ρ ῥύσιν i. fluxionem, vel ῥίγος i.
rigorem: Σ σπασμὸν i. conuulsionem, vel στομάχου πάθος id est stomachi affectum, vel στόματος
κακωσιν id est oris malum: Τ τόκον i. partum: Υ ὑγείαν i. sanitatē, vel ὑποχόνδριον i. hypochon-
drium: Φ φρενίτιν i. phrenitidem, vel φθίσιν i. tabem: Χ χολὴν i. bilem, vel χολῶδες i. biliosum:
Ψ ψύξιν id est frigus: Ω ὠμότητα id est cruditatem.

AEGROTVS VIII

5 *Adolescentulum, qui in Mendacium foro decumbebat, corripuit Ignis ex Lassitudinibus, laboribus, & cursibus insolitis. Primo die turbata alius erat biliosis, multis, tenuibusq; vrinæ tenues, subnigræ: non dormiuit, sitibudus. Altero die omnia exacerbata sunt: deiectiones plures, intempestiuiores: non dormiuit, mente turbatus, aliquātum exudauit. Tertio grauiter se habuit, sitibundus, fastidiosus, multum se iactauit, perplexus erat, deliraut: extremæ partes liuidæ, & frigidæ: hypochondrij vtrinq; submollis contentio. Quarto non dormiuit, malum in peius procedebat. Septimo Obyt. Annum Aetatis circiter Vigesimum agebat. Acutum.* Π. Ξ. Ζ. Θ. F

Cœpisse huic morbum dicit ex lassitudinibus comitibus insolitarum exercitationum. Scimus enim πόνους i. labores, illum noiare exercitationes: sicut κόπους i. lassitudines, corporis affectus, in quibus si parum modo moueatur, tentionis sensus vel vlcerosus illi fit. At laboribus quia cursus adiunxit, superfluo labores adscripsisse videtur: continentur enim, vt genus in specie, in cursibus. Vnde quidam pro πόνων i. laboribus, πότων id est potibus scripserunt, cōuerso primo ν secundæ syllabæ in τ. Reliqua narratio tota eorum, quæ inciderunt adolescentulo, exēplum sunt acuti morbi in ætatem maxime iuuenum cadentis. Alia igitur symptomata morbi sunt acuti. Sed vnde periculum præsagias, vel mortem? Primo quidem die relatæ sunt subnigræ vrinæ: secundo die parū exudauit: tertio multum se iactauit: at omnibus diebus nihil planè dormiuit. Atq; hęc quidē periculosa sunt. Extremæ vero partes tertio die liuidæ & frigidæ in acuto morbo lethales sunt, atq; adeo hac ætate: fiunt.n. vel ex nimia inflammationis viscerum magnitudine, vel natiuo intereunte calore. At enim de hypochondriorum cōtentione submolli iam ante diximus, tensionem citra tumorem Hippocratem innuere ista dictione. Ostendit aūt ea contentio nullū de externis corporibus, qui musculi sunt abdominis, inflāmatione obsideri, verum aut septum trāsuersum, aut iecur, aut lienem. Ac periculosa quidē inter cætera hęc sunt. Mortis vero apertum signum est extremarum partium liuor & frigus, quæ tertio die in morbo acuto, & ætatis vigesimo anno, accidunt. G
Quod sanè fuit in causa, vt vsq; ad septimū viueret adolescēs. Potuit etiam alia de causa, q; validis esset viribus, non pp solam ætatem. Itaq; ex huius ægri historia, qui capi fructus potest, hic est. Nā inuestigare, qua in ciuitate vocetur aliquod Mēdacium forum, vt Athenis Astutorum forum est appellatum, & quæ id genus in singulis ægris alia quidā interpretes scripserunt, si quid in ijs esset, quod ad artis opera faceret, non prætermitterem. Acutum / hoc inter præcedentem & proximū inferiorem est scriptum, quod possit attribui vtriq;, q; vterque videatur acute ægrotasse. Verum quia in superiore ægra, quæ angina laborabat, est adiectum / anginosa / certisq; alijs ægris eius generis quiddam ad exitum narrationis est adscriptum, quo historiæ vtilitas sit conspicua, probabilius est priori ægro / acutum / esse subditum. Potuit etiam, qui notas adiecit, itē hoc addidisse. Nos paulo mox in ægro ordine decimo de eiuscemodi additis scripturis plene agemus.

De Notis Prædicto Aegro Adiectis.

Quia consultius puto esse in tertium commentarium reseruare tempestatem pestilentem, subtexam non nulla prædictis, quæ in controuersia apud medicos sunt de ascriptis signis huius adolescentis historiæ septimo die defuncti. Zeno nāque has scripsit notas. Præ oībus Π per mediū H
lineam rectam habens, quod πιθανὸν id est verisimile semper significare docuimus. Secūdum Ξ, tertium deinde Ζ, quartum Θ, hoc pacto Π Ξ Ζ Θ. Igitur Ζ septimum diem ait denotare, Θ θάνατον i. mortem. Sed hæc sunt in oībus communia: Ξ vero ξένον i. nouum vult indicare. Nouū fuisse adolescenti aūt in narrationis initio ex lassitudinibus & cursibus insuetis eum incidisse in morbum. Quæ igitur aduersus Zenonem dicta sunt de primo signo, quod significet πιθανὸν i. verisimile, qnquidem oībus sunt communia ægris, paulo post, si visum mihi erit, apponā. Prius quæstiones de hoc ægro priuatim iactatas videamus, q; de re ille medica mouisse controuersiam videatur. Nam cum conscripsisset Zeno, vt antea memini, de notis non paruum volumen: ac alterum illo maius aduersus eū empiricus Apollonius: ac rursus Zeno eidem respondisset: Apollonius cognomento Cyclas, postea & ipse scripsit defuncto iam Zenone de notis librum, non vt suppositas solum culpās, sed corollarium addidit, quo insectatur Zenonem. Nā ita instituit reprehensionem, vt contra illum, qui quæ sint à Mnemone concinnata, non valeret recte interpretari: sed vbi probabili deficeretur ratione, notas, quo commodius exponeret, conuertisset: neque librum in regia bibliotheca inuentum, neque illum ex nauibus, nec quem edidit Bacchius, habere ad eum modum notas, vt in hoc scripsit adolescente Zeno, affirmans. Enimuero in hanc miror

importunitatem

A importunitatem potuisse Tarentinum Heraclidem impelli, & quidem in perpetuum studentem interpretationes ad vtilitatem referre. Hic vero contendere magis cum Zenone videtur, q̃ spectare vtilitatem. Exponit.n.notas, ac si duo Z ante vltimũ Θ scripta sint: & alterum, quod prope Θ est, septimum diem indicare ait: alterum, quod huic, Z dico, præpositum est, significare ζητητέον εἶναι, id est quærendum esse, cur septimo die interierit, cum accessiones haberet diebus paribus: Nam erat probabile, vt ipse dicit Hippocrates, morbi iudicium diebus accessionum fuisse. ‖Nam quorum, inquit, diebus paribus fiunt accessiones, horum fiunt etiã iudicia diebus paribus: quorum vero in imparibus, horum item imparibus diebus iudicium: Subiecta aũt est generali iudicij significationi mors. Atq; de notis sic statuit Tarentinus. Attendamus iam, ecquid afferat præclari. Nam q̃ mors fere in dies accessionum incidat, rarumq; sit diuersum exẽplum, fatendum est, & concedendum verum dicere Tarentinum. Non videtur habuisse hic tñ diebus paribus accessiones. Quippe primo die Hippocrates, quæ initio morbi acciderunt, descripsit: Sub hunc, inquit, oia exacerbata sunt, propter morbi, qui acute mouebat, incrementum. Itaq; tertio die adhuc magis intentum morbum indicat esse. Nam cum in secundo die prędixisset /non dormiuit, mente turbatus erat/ tertium diem exponẽs scripsit primum /grauiter se habuit/ quod primo die non B scripserat: ab hoc /sitibũdus/ deinde /fastidiosus/ mox /multũ se iactabat/ postea /perplexus erat/: Quorum vel vnum, si tertius dies haberet, posset ipsum secũdo peiorem ostendere. Nã vna nocte non dormire, mentisq; turbatio, assidue in acutos morbos citra insigne discrimẽ incidere cernuntur: at quæ sunt de tertio die scripta, fuerunt periculosa vniuersa. Præterea tertium ideo secundo peiorem esse dicit, quod secundo die scripserat /mente turbatus erat/: tertio die, cum alia symptomata, quæ paulo ante retulimus, commemorat extitisse, tum vero mentem fuisse non iam turbatam (quippe parum id quidem sit) ceterum delirasse ait. Quam ob rem cum ipso hoc symptomate videtur secundo peior tertius fuisse: tum, quod addiderit inibi hypochondrij submollem tentionem, quæ antea non suberat, coniectes hinc secundum illi moderatiorem fuisse. Nanq; viscus antea malo vacãs cum cœperit in aliquo die laborare, illum esse prioribus peiorem significat. Ac præter omnia, quæ commemorata sunt perniciosissima symptomata eo die apparuisse videntur, frigus partium extremarum, liuorq;. Quo maior, vt paulo ante dixi, admiratio subeat, quid ni adolescens perierit die quinto. At enim dicet aliquis Tarentinum defendẽs, post prædicta scriptum esse /quarto non dormiuit, malum in peius procedebat/. Verum & huic ipsi in memoriam reducemus medicum illud præceptum, nimirum quartum septimi indicatorium ab Hippocrate esse C dictum, propterea quod bonorum aut malorum, quæ dies ille attulit, euentus non minus sed magis septimo die quam sexto fiat. Qua igitur ratione dicit Tarentinus, probabilius erat sexto defunctum esse adolescẽtulum, posteaquam accessiones haberet diebus paribus: Nam tertio die plurima symptomata illum videntur tentasse: die quarto autem creuisse: tum sustinuisse se, & repugnasse ad septimum diem, quia forte firmis natura viribus erat, & vero etiam per ętatem: nam hęc illum si defecissent, quinto die obijsset. Quare equidem Tarentinum censeo insectandi citius studio Zenonis, q̃ rei sedulo excutiendæ, huc descendisse. Idem Apollonius fecit, qui itẽ diligenter literam Ξ secundo inter notas loco positam exponit. Quem sunt multi sequuti alij, maxime cum q̃ medicum aliquod præceptum dicat se vtile exponere citra notas: tum q̃ eius dictis illi fidem haberent. Hac siquidem de re adolescentem ait obijsse, q̃ præter morem lassitudines, labores, & cursus obijsset. Ego vero affirmauerim labores & cursus, siquidẽ hoc nomine plures exercitationes significantur, non præcedẽte morboso corporis statu, haudquaq̃ potuisse mortem inducere. De potibus, vt quidam volunt (nam sic dixi esse qui corrigant) hoc quidem in adolescẽtulo, quid certi dicam, non habeo, q̃ nec qualitatem nec quantitatem teneam istarum potionum, cum tñ multa sit in ipsis differentia: Siquidem etiam differũt ipso tempore potiones: quædã enim diebus duo- D bus et tribus, alię permultis fiũt: ipsiusq; quotidiani haustus mensura haud paruam habet differentiam: Potionis ad hęc qualitas, hi.n.meraciorẽ, illi sumunt dilutiorem, non nulli temperatam: sunt qui frigidam, alij calidam, atq; harum vtranq;, aut de more aut insueti, biberunt aliquando. Huic accedit non parua ipsorum vinorum in genere ac tempore diuersitas: neq; enim eũdem affectum vinum nouum ac vetus parit: neq; crassum, ac tenue: nec albũ, atq; nigrum: nec odoratum, ac fœtidum: nec item austerum atq; dulce. Quare, vt dixi, de offenso per vinum adolescẽte nihil habeo firmi statuere, nisi hoc Omnium est vinorum immodico vsui cõmune, quod neruos tẽtet & mentem. Sed horum tamen solẽnis noxa non dominabatur in huius adolescentuli morbo: neq; enim conuellebatur, vel tremebat, vel infestabatur phrenitide: quare & scripturam potibus minus puto conuenire. Sanè magis est consonum adolescenti inconcoctiones præcessisse etiam fortassis in ventre: sin secus, in venis quidem certe: vnde plurimi coacti sunt crudi humores, vt testantur vrinæ, & alui excrementa, tenuia illa quidem, verum non biliosa tamen. Nihilo minus videtur biliosi quoq; humoris aliquid in toto contineri habitu corporis, comitis laborum quos subierat: quibus est verisimile etiam delirium quoddam successisse & febrem acutam.

1. Epid.c.3.t. 13.p.120.c

De Nota illa ante cæteras posita, qua Πιθανὸν hoc est probabile, significari aiunt.

Quoniam hoc in libro interpretum loquacitatibus plurimum vsi sumus, haud deterius vtique

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 271 sur 390

fuerit aliquid etiam exempli gratia de illa nota scribere, quæ πιθανὸν id est probabile significat. E
Nam quis fortasse illorum librorum admirabitur magnitudinem, quos Zenonis Apollonijq; sectatores conscripserunt. Si igitur in vna tantum nota intelliges, quo pacto ipsis in prolixitatem paulatim deuenerit controuersia, causam quoque longi sermonis facile perdiscere poteris: cauebisq; (si mentis compos fueris) ne tu ipse quoque in eiusmodi nugacitates incidas. Itaq; in prima statim nota, qua πιθανὸν significari dicebant, inquiunt in nullo alio libro solere vnquã hac voce πιθανὸν vti Hippocratem: ob idq; non decere nunc vnico in libro signo eius vocis sæpenumero vti, qui nunquam alibi vsus ipsa fuerit. Hanc autem rationem euertẽtes, qui cum Zenone sentiunt, in germanissimo illo libro qui est de fracturis inscriptus, dixisse aiunt, vbi de Solene instrumento disputat, πιθανότερον. Cum enim prius dixisset Hippocrates Solenis instrumenti non esse vtilitatem, subiunxit: ‖ At πιθανότερον id est probabilius est, vulgo minus accusabilem fore medicum, si Solen subijciatur. Scitè ergo cum probabilem responsionem visi fuerint inuenisse Zenonis fautores, tres ipsi ab aduersarijs obuiationes factæ fuerunt, duæ quidem litigiosiores potius ꝗ veriores: tertia vero idonea admodum est, omnibusq; illis audientibus satisfacit, quotquot græcis literis bene instituti sunt. Prior itaque ex litigiosis responsionibus hæc est. Hippocrates illic πιθανότερον dixit, non πιθανὸν: at isti ex hac nota indicari aiunt πιθανὸν. Quibus Zenonis adiu F
tores respondent: Si quis apud Apollonium scriptum inuenerit primitiuum nomen non iam statim ipsi concedimus deriuatiua vsurpare, nisi prius quendam nobis ostendat ipsis vsum fuisse: qui autem deriuatiuum inuenerit, is audacter & primitiuo vti poterit. Nam quod ab aliquo genitum est, id eius quod generauit subsistentiam indicat: quod vero à nullo, aliud generet nec ne, dubium est. Prima sane fabulæ pars hic finiatur, cum nimirum ex prædictis apertum iam sit, quo modo in longissimam loquacitatem produci ipsa possit. Ad secũdam vero (iam enim semel in fabulam nosmetipsos introduximus) accedamus. Aiunt igitur qui contra Zenonis sectatores dicunt, posse quidem aliquando quæ semel scripta est dictio, & ipsum scribentem latere, quippe qui moris græca lingua exquisite loquentium oblitus, ac sola multorum consuetudine adductus sit: vno vero in libro deinceps quoddam vocabulum sæpius vsurpare soli ij possunt, qui alias eodemmet ipso vti consueuerunt. Quæ vero ad hæc respondeant Zenonis consectatores, narrare superuacaneum est, quippe quæ frigidiora longaq; sint. Mihi enim sat fuerit ad tertiam fabulæ partem accedenti responsionum duntaxat principia tãgere. Tertia autem hec est. Placere quidem posse & vulgo & antiquioribus, si & δυνατὸν & ἐνδεχόμενον, & εὔλογον & εἰκὸς dicas (id est possibile, contingens, rationi consentaneum, decens) & ipsum etiam πιθανὸν, cum forte tunc in G
vsu esset hęc dictio, sed rariori sane, & apud idiotas potius: Contra vero, vocem secundum conferendi modum, quod grammatici comparatiuum nuncupant, ab εἰκὸς formatam antiquis inusitatam esse: vere enim diceremus εἰκότερον: rariusq; omnino hoc cõparatiuum inuenies quemadmodum & ipsum πιθανὸν. Constat autem antiquorum multa admodum volumina voluenda illi esse, qui has cõtrouersias dijudicare voluerit. Neq; enim aliter cognoscere potest, an πιθανὸν ab ipsis vsitatum non sit, sed πιθανότερον: secus vero insolens εἰκότερον, tritum εἰκὸς. Si vero quispiã ex ijs qui artem medicinalem discere decreuerunt, ad lectionem se conuertat antiquorum omniũ librorum, quos rethores, aut historici, aut medici, aut deniq; philosohi conscripserunt, conteret certe in hoc tempus, seq; artem assequi posse diffidet, cum hoc ad morborum nec dignotionem nec prænotionem cõferat. Quamobrem satius fortasse fuerit fabulæ in tres diductæ partes finem constituere, ne longius tempus consumamus in duorum deinceps dierum appositione: cum præsertim tragœdiam vel comœdiã agamus. Ad reliquos igitur ęgrotos venientes (supersunt enim adhuc quatuor ante statum pestilentem descripti) hic secundum commentarium absoluamus. Tertium vero aggredi erit vtilissimum.

de Fracturis, cõ.2. t.64.7ª. a39.c

H

AEGROTVS IX

6 *Apud Tisamenum Mulier decumbebat, cui Voluulus cum molestia excitatus est. Ciebantur multæ uomitiones, potum non continebat, hypochondria dolebant, & infra secundum ventriculum dolores, tormina perpetua, non erat sitibũda, incalescebat. Extremæ partes perpetuo frigidæ, fastidiosa, insomnis. Vrinæ paucæ, tenues: †deiectiones crudæ, tenues, paucæ: ‡ Nec erat remedio locus. Defuncta est.*

† Forte vel deleda sunt hæc verba, vel ita legẽdũ, deiectiones nullę, confidera.

Male scribunt quidam in hac muliere ὑλεώδεα per υ, cum εἰλεώδεα sit ῥ ει, scribendum. Εἰλεὸς enim id est voluulus, appellatur affectus, cuius habuisse symptomata scribit mulierem, multos vomitus, potũ cõtinere nõ posse, dolores esse ad hypochõdria, & tormina cũ doloribus in ventre: q̃ omnia voluulosis assident. Quod postea scripsit, non est ex ijs quæ eis assident, cæterum ex illis, quæ malo ad malignum tendenti superueniunt, potissimum perpetuo esse extremas partes frigidas. Prauum item, fastidium est. Quin & vrinas adscripsit tametsi in venis non contineatur & succis affectus, verum in intestinis: quòd cum in his cœperit magna inflammatio, prædicta incidere symptomata soleãt. Vocatur autẽ εἰλεὸς i. voluulus, affectus. Parua igit ex vrinis, vt sint bonæ, salutis sic habentium est spes: sed non paruũ ad exitium momentum, si prauæ sint. Nam cum, A.l.3.f.16.t.4 c.30.350.b

qui eo

A qui eo modo afflictantur propter intestinorum inflammationem in præcipiti sint, si alia videatur præterea esse in corpore affectio praua, increscret vna ægro malum. Atq; sic consueuit Hippocrates, vbi aliquod instrumentum spiritus sit læsum, inspicere vrinas. Quæ si secundum naturam habeant, in solis spiritus instrumentis versatur periculum: Sin hæ quoq; praue appareant, offensum iam significant etiam nutritionis instrumentum: quo modo nunc, quanquam sit affectus venter, eiusq; ex deiectionibus perspiciatur affectio, nihilo minus vrinarum fecit mẽtionem, vt tenuium, quæ succorum significant in venis incõcoctionem. Atqui vrinas semper memineris vt simul inspicias in ventris affectibus, thoracis, pulmonis, neruorumq;. Nam bonæ si appareant, haud magnum præbent momentum ad salutem: contra si prauæ, amplificant simul ægri periculum. Et cũ sit periculosus omnis voluulus, qui in sublimibus intestinis consistunt, ijs, qui in crassis sunt deteriores, vt qui contagio secur afficiant & lienem.* Discernes eos vomitionum assiduitate, & vehementia, & q̃ potum continere nõ possint: Adhuc magis ex eo, q̃ nihil per alvum deijciatur: Præterea tormina & dolores faciunt ad notitiam, quando teneant hi alta intestina: Qui stercus si vomant (aduertitur enim hoc etiam fieri) clarissimum sit signum tibi esse subtilia intestina affecta. Est autem acutissimum hoc malum: quare id hic proposuit Hippocrates: simulq; adscripsit /nec
B erat remedio locus/. Sed mihi hoc fac memoria comprehẽdas ad commentationem de sanguinis missione. Cùm enim nullum scripsit aliud remedium in ægris horum librorum, tum nec illã: non quin præsto fuerit laborantibus auxilio, sed q̃ ascribere auxilia singulis ægris non oporteat: nisi quid forte noui inciderit, vt in eo, cui fuit octauo die sanguis detractus. Porro diem præterijt, quo hæc ægra decessit, vt quæ secundo statim die mortua fuerit, aut longissime tertio ob morbi acuitatem, quam in narratione ipse ostendit.

a. ibidẽ. c. 31. b

AEGROTVS X

7 *Quædam Mulier quæ apud Pantimedem degebat, ex Abortione infantis Primo die Igni est correpta: lingua arida, sitibunda, fastidiosa, insomnis: aluus erat turbata multis, tenuibusq;, & crudis. Postridie superrigiuit, Febris acuta, aluus copiose reddidit, non dormiuit. Tertio die intendebantur dolores. Quarto delirauit. Septimo Interijt. Aluus erat perpetuo lubrica, eiusq; multæ, tenues, crudæ deiectiones: Vrinæ paucæ, tenues: Febris Ardens.*

Si qua de causa externa mulieri huic abortire contigisset, declararet Hippocrates. Itaq; ex morbo constat vitiosis collectis humoribus abortijsse. Adiunxit huic ex abortione dictionem /νηπίου/ i. infantis/ indicans, ni fallor, hoc adiecto paruum fuisse elisum partum. Appellant enim homines
C infantes puellos non ita pridem nãtos. Quare per metaphoram videtur Hippocrates valde pusillos fœtus sic appellasse: quippe hi potissimum eijciuntur. Acutam igitur fuisse & magnam febrem, cùm quod dicit /igni est correpta/ significat: tum quod addit /lingua arida, sitibunda/. At vero /fastidiosa/ febris demonstrat, qua tenebatur, malignitatem. Attende diligenter excretorum speciem. Nam cum scripsit /aluus erat turbata, multis tenuibus que & crudis/: tametsi ipse in fine narrationis dixerit febre ardente illam laborasse, memineritq; febris, quę die primo cœpit, atque exacerbabatur secundo die: tum addiderit /lingua arida/ & /nõ dormiuit/ ac /sitibunda erat/: cruda tamen deiecta ait fuisse: Ardentem autem febrem ex humoribus nasci biliosis scimus. Igitur consentaneum est in tota mole corporis huic mulieri biliosum fuisse aceruatum humorem, in primis autem venis lactium & simis iecinoris cruda contenta. Iam etiam vrinas illius crudas dicit fuisse, iuxta ac crudas deiectiones, non solum in primis venis, sed & in gibbo iecinoris crudis humoribus abundantibus. Porro /febris ardens/ in fine narrationis huius ægrę adscriptum est in multis exemplaribus. Quædam non hoc habent tantum scriptum, sed adiectum etiam A. Itaque suspicamur aut quòd prima hęc ęgra ardente febre fuerit correpta: Aut quòd hęc fuerit prima spe
D cies ardentis febris: secunda autem quæ deinceps sequitur, in muliere, de qua sic orditur, Alteram ex abortione. Ego vero in octauo ægro, cuius est principium, Adolescentulum, qui in Mendacium foro decumbebat. plenius ostendi me de hisce adscriptitijs verba facturum, cum decimum ægrum enarrarem: præstaboq; nunc duabus de causis suspicans ab alio esse non ipso auctore hoc /ardens febris/ adscriptum: Primum quòd non vni ęgro aut alteri, morbi formam subtexuisset ad exitum narrationis, sed (siquidem & has nos docere volebat, vt quidam fecerunt eius successores) omnibus aut plurimis: at ille scilicet tanquam his qui cognoscere morbum valerent, exponit ægrorum accidentia. Videas item alios veteres in lucubrationibus suis non respicere hos, qui dudum ad libros accesserunt, sed qui iam in illis profecerunt. Hanc meam sententiam vltra id quod dixi, hoc præterea confirmat, quod tertio duntaxat Vulgarium morborum libro adscriptæ sint.

Omnibus igitur, qui hunc sunt librum interpretati, probabatur ab alio, qui notas illas sententiã complectentes adscripsit, etiam hæc esse adiecta. Nam in muliere quidem anginosa concedas sanè esse ab Hippocrate adscriptum /anginosa perijt/ qui ex ipsa angina vellet periisse mulierẽ: In hac quæ nunc dicitur obiisse, non possis ita accipere. Nam vt dixit /septimo interiit/ subiecit /aluus erat perpetuo lubrica, eiusq; multæ, tenues, crudæ deiectiones: vrinæ paucæ, tenues/. Mox adiectum est /febris ardens/. Non nullis etiam A est additum. In quibusdam pro eo scriptum est primus:

** Al. ἐόκεπτος.*

** Græce λεπτὰς i. tenues vt etiam habetur in contextu Hippocratis.*

mus: in alijs prima. Omnino enim hunc librum hisce adscriptis multi contaminarũt iuniores medici. Clarum est ergo non, vt in illa quæ angina laborabat, ad calcem adiecit /perijt anginosa/ eodem modo conuenire esse hic adscriptum /febris ardens/: neq; enim dixit /perijt καυσομένη i. ardẽte febre/ sicut in illa, quæ angina laborabat /perijt anginosa/: sed hoc /febris ardens/ recto casu scriptum offenditur: inter hoc /& perijt/ interiacent /aluus erat perpetuo lubrica/ & quę sequuntur. Quando itaq; nec mortua est ex ardente febre, nec prorsus inter se hæc cohærẽt, constat ab aliquo hoc esse adscriptum, non ab ipso scriptum Hippocrate. Potuit etiam quis adscripsisse sibi, sicut solemus talia in marginibus commentariorum memoriæ gratia adscribere: postea aliquis, qui excriberet hunc librum, in contextum, quasi auctoris esset, transtulisse. E

AEGROTVS XI

8 *Alteram ex Abortione ad quintum mensem Oecetai vxorem Ignis corripuit. Primo comatosa erat, rursusq; insomnis erat, lumbi dolor, capitis grauitas. Secundo die venter turbatus est, ac paucis, tenuibus, merisq; primũ. Tertio die plura, ac peiora: nocte nihil dormiuit. Quarto delirauit, metus, mœstitia: dexter oculus erat distortus: sudor secundum caput paucus, frigidus: extremitates frigidæ. Quinto cuncta exacerbata sunt: multum deirauit, statimq; ad mentem redijt: *sitis, vigilæ: Deiectiones in totum multæ & meræ: Vrinæ paucæ, tenues, subnigræ: Extremæ partes frigidæ, sublividæ. Sexto eadem erant. Septimo Mortua est. Phrenitis.* F

* Al. ἀδιψοι i. sitiens carens.

* Græci omnes cod. quos uiderim, habent ἀκαίροισι i. tẽpestiuæ. Interpres mutauit in ἀκρίτοισι.

Quam ante hanc descripsit, infantem adhuc fœtum elisit. Infantem interpretare, fœtum inquã, vnius mensis, aut bimestrem, aut longissimum trimestrem. At hæc nunc nobis proposita quinto mense abortiuit, ne ipsa quidem externa de causa, sed ex corporis affectione. Cum enim vehemẽtius salierint, aut subito horrendi quid conspicatæ timuerint, mulieres abortiunt. Est cum ex dolore, vel ex insigni inconcoctione, vel ex medicamentosi cuiuspiã esu, vel omnino puri potione medicamenti, vel quòd insit aliquid abortiui. Iam etiam propter sanguinis missionem, & sanguinis ex vulnere eruptionem, aut ex nimia hæmorrhoide, quædam abortierunt. Noui etiam quasdam, quæ ex vuluæ ceruice profuso sanguine prægnantes iandiu, tandem partum eiecerint. Quorum accidisse mulieribus hic ab Hippocrate descriptis nihil vel hinc constat, q̃ non addiderit in narratione earum, cum omittere ea non soleat. Non ergo febricitarunt, quia abortierant: immo cõtra, quòd febricitarent, ideo abortiebant. Videtur vero ex hac muliere inductus prædictionum auctor hoc modo dixisse: ‖ Qui comatosi in principijs cum capitis, lumbi, hypochõdrij, colli dolore, nunquid phrenitici? Potuit etiam alteram vel alterum ita vidisse affectum. Hanc itaq; dicit mulierem comatosam fuisse, rursusq; insomnem, & laborasse capitis grauitate, & lumbi dolore: nihil de collo tamen addidit. Item ventrem ait conturbatum fuisse, & excreuisse tenuia & mera, nec addit hic præterea quicquam de colore illorum: possunt enim mera, pallida, flaua, rubra, virulenta, & nigra deijci. Nempe enim mera scimus illum appellare, quæ proprium colorem retinent cum nullo humore mistum alio. Si tamen conijciẽdum est, biliosa deiecit mera, hoc est vel flaua colore, vel rufa: nam virulenta & nigra addito colore proferre, & huic et alijs medicis familiare est. Et nos quoque citra adiunctum biliosa solemus deijci dicere, de flaua bile eam vsurpantes dictionem: excrementa vero virulentæ, vel atrę, vel alterius bilis, nõ dicimus simpliciter biliosa, sed coloris ipsis discrimen addimus. Quæ cõsuetudo in omnibus obtinuit, q̃ semper euomatur & aluo reddatur pallida & flaua bilis etiam sanis, nedum ægris: contra raro aliæ, atq; his duntaxat, qui tenẽtur morboso aliquo affectu. Quod igitur dixit in narratione tertij diei /nocte nihil dormiuit/ comatis autẽ amplius mentionem nõ fecit, innuit mox deliraturam. Proinde sub hæc merito dixit /quarto delirauit, metus, męstitia, dexter oculus erat distortus /præterea/ sudor secundum caput paucus, frigidusq;/ cùm esse iam mulierem ostendit phreniticam, tum habere admodum incommode. Cum vero etiam ad signa prędicta & symptomata accederet extremarum partium frigus, magis etiam moriturum expectes, quemadmodum mortua est, consequentia prædictis symptomatibus habens, quæ quinto & sexto die euenerunt. Quæ vero in prædictionibus tradita sunt veluti horum testimonia, etsi ante in commentarijs, quos in illum librũ scripsi, quàm sint absurda demonstraui, commemoremus tamen illa memoriæ gratia, quamuis ista scribere sumus deprecati. Cum igitur sit in prædictionibus dictum, Ex lumbi recursione sequitur distortio oculorum, ideo huius admonent mulieris, vbi verba de ipsa faciunt in prædictionum libro, quo loco hoc caput tractant: quæ sunt omnia, vt ostendimus, absurda. Scimus enim in vniuersum, haud bonum esse signum distortionem oculorum, siue ex lumbi recursione fiat, siue vtcunque aliter. Improba etiam est doctrina, & aliena ab Hippocratis verbis: neque enim ex lumbi recursione diceret, sed vt in Præsagijs his verbis: ‖ Dolores, qui cum febre lumbum tenent, & infimas regiones, si septum transuersum attigerint, inferiores que partes reliquerint, exitiales admodum sunt. Atqui non est, qui in hac ægra ad caput sublatos esse possit abundantes in lumbro probare humores. Atque vt temere hæc quidam interpretes dixerunt, ita hoc ex prædictionibus caput male his accommodant, quæ exposita sunt de hac ægra: vbi ait, Ventris prærubra proluuies, cum in omnibus mala est, tum in propositis

1. Prott. cõ. 1. t. 1. 4ª. 160. h

in Prog. cõ. 2. t. 70. 4ª. 205. h

A positis maxime.cum non dixerit Hippocrates fuisse prærubram huius mulieris proluuiem ventris. Multo etiam absurdius hoc citant caput: In febribus ardentibus cum aliquanto frigore venientibus, & deiectionibus cum aqua biliosis multisq;, oculorum distortio cum alioqui malum est signum,tum maxime si catochi fiāt. Nihil vero aiunt referre,catochum dicas,an comatosum,ignorantes ipsum Hippocratem à vigilante dirimere profundum coma: itaque profundum coma,aliquod habere cum catocha, vt vocant Archigenes & Philippus, consortium, non vigilans: quod hanc dicunt mulierem in principio morbi corripuisse, nō quo tempore oculus est distortus. Porrò mireris etiam hoc de ijs, qui vtrunq; caput attulerunt ad exponendam hanc ægram, in qua ait /ventris proluuies prærubra/ & /deiectionibus cum aqua biliosis/. Neutrum enim eorum de hac muliere scripsit Hippocrates: neq; quasi scriberet vtrunq;,exponunt. Præterea eadē deiectio prerubra esse,et cum aqua biliosa,nequit. Adijciunt alia etiamnum capita multa vicissim alterum per alterum prædictiones & egros in libris de morbis vulgaribus interpretātes. Sed omnia reprehendere,vbi lapsi sunt,non est huius loci, quandoquidem aperte simul & absolute istarum interpretationum vitium in commentarijs in prædictiones aperuimus. Phrenitis /& hoc est de ascriptitijs, vt ante /febris ardens/ quippe quod non habeatur in omnibus exemplaribus.Neque enim in alio B ægro tale quid ascripsit: nec instituerat hic morborum tradere discrimina: sicut inuenias in libris conscriptis de morbis. Absurdum præterea est,cum nullam habeat consequentiam.

AEGROTVS XII

9 *Mulierem,quæ decumbebat in Mēdacium foro,primum Enixam cum dolore masculum,corripuit Ignis. Initio statim sitibunda,cor illi dolebat, fastidiosa, lingua arida, venter turbatus tenuibus paucisq;, non dormiuit. Altero die aliquantulum riguit,febris acuta, modicus secundum caput et frigidus sudor. Tertio cum dolore deiecit aluus cruda, multa,tenuia. Quarto subriguit,omnia irritata sunt,insomnis. Quintum diem laboriose transegit. Sexto eadē erant, aluus reddidit humida,copiosa. Septimo superriguit,febris acuta,sitis ingens, se iactauit: Sub vesperum per totū corpus sudauit frigidum: frigus partium extremarum, nec redibat illis calor: Iterumq; nocte superriguit, extremitates calorem non recipiebant,non dormiuit,non nihil delirauit, statimq; ad mentem rediit. Octauo circa meridiem rediit calor,sitibūda,comatosa,fastidiosa: vomuit biliosa,pauca, subflaua: Nocte grauiter se habuit,nihil quieuit, multum affatim minxit inscia. Nono omnia fuerunt remissa,sub vesperum comatosa,aliquantulū superriguit: vomuit amara,biliosa. Decimo rigor,febris exacerbata est,nihil dormiuit: Mane multam† in qua nihil subsideret,reddidit vrinā, extremæ partes receperunt calorem. Vndecimo virulenta,biliosa vomuit: non multo post riguit, rursusq; extremæ* C *partes frigescebant: Sub vesperum rigor,sudor frigidus,multū vomuit: Nox grauis fuit. Duodecimo vomuit multa,nigra,fœtida: singultus multus,sitis laboriosa. Tertiodecimo nigra,virulenta vomuit,rigor: Circa meridiem mutata. Quartodecimo die sanguis de naribus: Defuncta est. Huic perpetuo Venter erat lubricus,Horrebat. Annum Aetatis agebat circiter Septimumdecimum. Febris ardens.*

*Non est in antiquis. videē et Gal. 2. de Dyspnœa ca. viii.

† ὑπόστασιν οὐκ ἔχον est in cod. Græco, vt vertit interpres.in alius tamen est ὑπόστασιν ἔχον, i.quæ subsidentiam haberet.

Siue Athenis in Astutorum foro decumberet hæc muliercula,siue alia in ciuitate, alijs permittimus inuestigare.Nos quæ per totum acciderunt morbum attendamus,à quibus illa non poterat superstes esse: siquidem ab initio omnia mortalia erant. Ac magis mireris, qui factum sit, vt diem quartumdecimum potuerit attingere. Sed ideo, quantum censeo,ad finem eorum, quæ ei acciderunt,addidit /annum ætatis agebat circiter septimumdecimum/. Habuit igitur etiam ętatē adolescentem,ideoq; robustam. Constat autem præter ætatis robur,& eam fuisse sua sponte naturę non infirmæ,alioqui non perdurasset. Nam cum neq; aliud illi quicq; accideret salubre: ac secundo statim die riguisset aliquantulum,& acute febricitasset: tum secundum caput sudasset non nihil,& id frigidum: deinde essent die quarto irritata oia,dieq; septimo iterū superriguisset, ac lingua inaruisset,febricitassetq; acute: iamq; vltra ꝙ extremæ partes frigidę illi essent,etiam nō rediret his calor: D quî illa non aut nono die,aut vndecimo,sit necessario mortua? Produxit itaq; vitam ad diem vsq; quartumdecimum propter ætatem & naturæ robur: quæ idem robur ostendit concitanda quartodecimo die sanguinis eruptione. Sed enim morbo maximo non erat sanguinis vacuatio discutiendo. Morbi vero magnitudinem cum alia aperuerunt sympto mata,tum vomitionum nigrarum graueolentia. Nam semper exitiosa,quę fœtent, sunt. Vnde etiam in Præsagijs ipse dicit: ‖Putres omnes & graues odores,quauis in vomitione,mali sunt. Quod autem in fine est ascriptum /febris ardens/ perinde est absurdum,ac id quod in superiore ægra ad exitum scriptum erat, nimirum /phrenitis/.

in Prog.cō.2.t. 42.4°.201.h

Galeni

GALENI IN LIBRVM TERTIVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARIVS TERTIVS

ARGVMENTVM

Deſcribit Auſtrinam humidam ac omnino peſtilentem Tempeſtatem, Aegrotis Sedecim ad finem Adiectis.

QVia ſtatum hîc peſtilentem Hippocrates deſcribit, quæ ad interpretãda ea, q̃ dicturus eſt, conferunt, ſuperius à nobis elaborata hic ſummatim cõmemorabo: deinde ad eius accedã verba. Primùm κατάστασιν i. ſtatũ ab eo ſolere non tẽperamentũ tm̃ aeris p̃ter naturã, ſed ẽt oẽm cuiuſuis rei formã ita appellari recordemur. Poſtea naturale quoddã eſſe vnicuiq; anni tp̃i temperamentum. Deinde mutationẽ eius præter naturã in cauſa eſſe, cur corpora noſtra corripiant̃ morbis. Ad hęc ad memoriã illa reuocemus, q̃ ſcripſit in aphoriſmis in hæc verba: | Ex anni aũt ſtatibus (quod in totũ dixerim) ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores, & minus lethales. Morbi vero in pluuijs ſtatibus magna ex parte exiſtunt febres longæ, alui profluuia, & putredines. Iam ea quoq;, quæ cum principium interpretarer ſecũdi libri Vulgarium morborũ ſcripſi, ad memoriam reducamus: Præterea quæ in primo libro vulgarium morborum, vbi de ſtatibus egimus. Hæc aũt, quæ retuli, ſi quis retinuerit, ac nauiter ea legerit, ad horum interpretationem, quæ nunc ſunt nobis propoſita, perueniat.

3ª. Apho. 15. & 16. Ex. ord. 22. f. h

STATVS {PESTILENS}

1 *Annus Auſtrinus, pluuius, A ventis in totum ſilens.*

Primo libro morborum Vulgarium tempeſtates ſeu ſtatus tres deſcripſit: Hic vnam duntaxat hanc, quam nos hic interpretari inſtituimus. Et vero ẽt ſecundo morborum Vulgarium ſunt ſcriptæ aliæ: quem tñ conſcripſiſſe, quo ̀ æderet, vt primũ & tertiũ, nõ videt̃. Nec vero præſcripſit mox ab initio ijs in libris narrationi eorum, quæ acciderant, Status: ſed ſtatim narrare auſpicat̃ quæ animaduertiſſet in morbis, qui viguerant, & in aeris temperamento. Itaq; | in Thaſo, inquit, Autumno circa æquinoctium, & ſub Vergilias, multum pluit, continẽter & †leniter flãte Auſtro. Itidem duos auſpicatus eſt ſequentes ſtatus. At in præſenti ſtatus nomen in oĩbus ferè exemplaribus habetur: non tñ quo hæc loco acciderint ſignificatur. Peſtem ſiquidem, quæ multarũ fuit gentium cõis, hoc libro narrat. In exemplaribus, quæ vt legebat Dioſcorides habent, non ſolum ita eſt ſimpliciter ſcriptum /ſtatus/ ſed additum eſt /calidus & humidus/: atque in medio ſpatij quod lineas interſecat, totum hoc ſcriptum eſt, ſicut in alijs exemplaribus ſolum /ſtatus/. Inuenias quædã, quę ne hanc quidẽ in medio habeãt inſcriptionẽ: quędã item, q̃ nihil planè. Vnde non eſſe inſcriptionem ſuſpiceris Hippocratis, ſed forte illorũ, qui ęgrorũ hiſtorijs ad finẽ notas adſcripſerunt. Verũ hæc vtcunq; ſe habeãt, nec vlli læſioni ſunt, nec vſui vel ad præſagiendũ, vel curandum. Ad ea itaq; exponenda, vnde aliquid commodi prouenit, conuertamur. Annus auſtrinus, pluuius, à ventis in totũ ſilens. Huic ſimile tẽpeſtati principiũ eſt ſecũdi Vulgariũ morborũ hac ſerie dictũ: | Erãt in Cranone carbunculi æſtiui, pluerat p æſtum largo imbri, idq; aſſidue. Acciderãt aũt magis Auſtro. Differunt tñ inter ſe hi ſtatus, tum q̃ hic toto in anno id fuiſſe aeris circunflui intemperamentũ, in ſecundo libro æſtate tm̃: tũ q̃ hic adſcripſit /à ventis in totũ ſilens/ id quod illic non addidit. Arbitreris fortaſſis, quod illo libro addidit /acciderunt magis Auſtro/ hinc tale quid ſignificari: nam hic ẽt auſtrinũ ſimul & tranquillũ totũ dicit annũ fuiſſe, nobis ita accipientibus tanq̃ poſſit tranquillus ſimul & auſtralis aut aquilonius eſſe & dici totus annus: quod paulo inferius declarabitur. Ad memoriã vero reuocemus multas nos tẽpeſtates vidiſſe à ventis ſilentes, & tranquillitate præditas, non tñ eodẽ inter ſe modo, verũ hanc lenẽ & irriguã: illam ſiccã et gelidam, atque hæc oĩno eſt ſerena. Lenis autem eſt nebuloſa & turbida tempeſtas auſtrinaq;, & non nunq̃ nubium plena: Cõtraria huius, aquilonia, & vbi prorſus nullus in aere apparet motus, ſed planè ſit, quam vocant, tranquillitas. Haud alius enim videtur aeris ſtatus eſſe, ac maris. Sicuti igitur illic ſemper eſt fluctus in alto, vel maior, vel minor, qui interim ob paruitatem non animaduertitur, ni ſtrictus eum excipiat locus, quod in Chalcide Euboeæ, & Meſſina Siciliæ cernas: ſic aer quoq; planè immotus & quietus haud videtur vnquam eſſe, tamen interdum nos, quia motus eſt paruus, fugit. Ac nubes per eas tranquillitates conſpicimus, quæ frequenter nobis conſiſtere videntur, cum re vera moueantur. Nam conſpiciuntur ſtatim in alia aeris regione: quod illis ſi nequaquam mouerentur, non vſu veniret. Huiuſcemodi etiam hæc cenſenda eſt toto anno tempeſtas fuiſſe. Tantum

1. Epid. com. 1. t. 1. 3ª. 101. g

† μαλθακῶς ἐν νοτίοισιν. vide 1. Epid. ſect. 1. com. 1. pag. 101. g. h

2. Epid. ſect. 1.

A tum autem hæc distat ab eo quæ fuit in Cranone descripta secundo libro, quãto est diuturnior. Tñ affectus vtriusq; cõis tempestatis putredo est, vtiq; cõem etiam causam obtinens, humiditatẽ citra ventos. Et videtur putredo oĩs ex materia quidem gigni humida: ex causa vero efficiente, extraneo & præter naturam calore: augeri porro immobilitate. Nihil itaque putrescere quod omni ex parte est siccum, omnes manifeste videmus: neq; enim lapis, vel tegula, nec aurum, nec argentum, nec æs, aliud'ue eius generis putrefieri cernitur. Iam eorũ quæ putredini sunt obnoxia, hæc superesse in temperamentis frigidis diutissime, ne hoc quidem præterit quenquã: adhuc magis, vbi ab eiuscemodi ventis ventilantur. Sanè vestem etiam homines continenter quatiunt, præcipueq; cũ humidus sit calidusq; aer, ⊕ immobilitas eam putrefaciat. Ita arteriarum in animãtibus motus cũ alias commoditates, tum eum vsum præstat. Et vero ipse in Aphorismis Hippocrates asserit, vt prædixi, in pluuijs tempestatibus putredines existere. Quare corporis humores hinc liquet necessario computruisse. Iam ipsius dictiones subsecuti, separatim singula consideremus.

2 *Cum paulo superioribus anni temporibus Squalores præcessissent, sub Arcturum flante Austro multum Pluit.*

B Didicisti iam in statibus libro primo descriptis aeris temperamentum ex salubri & naturali ordine variasse. Didicisti etiam, qui hic sit status, & quatuor eius esse præter naturam simplices, quatuor item alteras compositas conuersiones: Simplices in calore tantum, frigore, humiditate, et siccitate: Compositas in calore & humiditate, calore & siccitate, algore & siccitate, algore & humiditate. Nunc ergo horum, quæ didicisti memor, subsequere huius status narrationem. Hippocrates, Cum paulo, inquit, superioribus temporibus squalores præcessissent, deinde adducit, Sub Arcturum flante Austro multum pluit. Videtur etenim superiore iam anno aeris circunfusi non vndequaq; temperamentum constitisse naturale, non viguisse tamen ea tempestate vllus morbus, vt « vocant, vulgaris. Nam in aphorismis didicisti, vbi sic dicit: ‖ Ex anni autem statibus, vt semel dicã, « squalores imbribus sunt salubriores, & minus lethales. Hoc etiam minus incidit eiusmodi aliquis morbus, ⊕ siccitate tantum excelleret temperaturæ immutatio, præter vllam alterius oppositionis mutationem, à qua aut calidus fieret magnopere, aut frigidus aer. Verumenimuero illa vehemens conuersio sub Arcturi videtur exortum se protulisse: qui aliquãto spatio autumnale æquinoctium præcedit. Iam vero qui illi autumnus, quę deinde bruma successerit, postea quę hanc exceperint tempora anni, si eius persequamur dictiones, discemus. 3ª.Aph 15. Ex. ord. 22.f

3 C *Autumnus vmbrosus, nubilosus, Large pluit. Hyems erat austrina, humida, & lenis.*

Vmbrosum dixit pro caliginoso: quod non lucidum significat, nec purum, neq; omnino serenum. Nanq; solent etiamnum qui Asiam incolunt Græci, σκιώδη & σκιαρὰ id est vmbrosa, omnia quæ ad nigrum declinant, appellare. His etiam dictionem ζοφῶδες i. caliginosum attribuunt, & φαιὸν i. fuscum, quod prope ad nigrum accedit. Apertum est aũt huiuscemodi non posse fieri aerem, nisi multis nubibus, ijsq; non splendidis, obducat. Nubilosum igitur virtute complecteba tur vmbrosus. Sed te non latet eam loquendi rationem non Hippocrati tantum, sed multis etiam esse alijs veteribus familiarem. Iam etiam dixit, Hyems erat austrina, humida, & lenis. Sũt qui Austrum semper ducant esse humidum: quod non est ita: videt enim siccus aliquãdo esse, quem Leuconotum vulgus { Latini Caurum } appellant. Et Poeta talem nobis Austrum indicat dicens,

« Αὐτὰρ ἐγὼ ζεφύροιο καὶ ἀργέσταο νότοιο.

« Siquidem purum Austrum, quem fieri sine imbribus scimus, eo vocauit nomine. At vero pri-
« mo etiam Vulgarium morborum in primo Hippocrates statu: ‖ Cum esset autem totus, inquit, 1.Epid. cõ.1.t. 8.3ª.104.b
« hic status austrinus & cum squaloribus. Atq; is Auster subinde vehemens est. Semper ergo aper
D tum habet motum. Lenis alius est Auster, cuius motum in aere & nubibus non sentias, qui calidus semper est. Caurus interim frigidus manifeste videtur.

4 *Multo post Solis reuersionem, circiter Æquinoctium, Aspera erat extrema Hyems. Et iam sub Æquinoctium †Boreas spirauit, & Ninxit, non ita diu.*

Pars hæc quædam tempestatis contrariæ intercessit, vt hic dixit, non ita diu.

5 *Ver Rursus Austrinum, sine ventis: Pluit multum & continenter ad Canem vsque.*

Indicauit tibi lenem hyemem scribendo ad hunc modum /ver rursus austrinum, sine ventis/ nã verbum rursus, vt contrarius status interuenit, innuit ad suum temperamentũ redijsse aeris statũ.

6 *Æstas serena erat & calida, magni erant æstus. Etesiæ paruæ dispersim spirarunt.*

Lenitas hyemis, & Veris tranquillitas, cum æstate ęstuosa suffocante'ue cõgruunt. Nam cũ sua sponte sit æstiuum tẽpus calidũ, si ventorum accesserit tranquillitas, necessario æstus suffocatio'ue cõsequitur. Hoc fit, vbi neq; Prodromi (quos vocant) flant, neq; qui eos sequuntur, quos Etesias appellãt. Dirimit eos Canis ortus. Et ipse ẽt Hippocrates addidit /etesiæ paruæ dispsim spirarũt/.

* βόρεια χιὸν τάδεα χρόνον ἐν πολύν.

Sub

7 *Sub Arcturum Rursus spirante Borea multum Pluit.* E

Rursus, ad pluuiarum exundātiam, non ad Boream refertur. Nam superiore Arcturi ortu multum pluerat, & subinde postea, Boreas vero rarus spirauit.

8 *Cum esset totus Annus Austrinus, humidus, et lenis, per Hyemem quidem Salubriter egerunt, præter Tabidos, de quibus modo scribemus.*

Integrum statum, ꝓ parui omnino aquilones fuissent, ab dominantibus in eo humidum appellauit, & austrinum: nam ꝓ tranquillum & calidum, lenem appellet, antea didicisti. Verum haud dum ea tempestas, licet esset repētina, mortales magnopere offendit propter superioris anni squalidi temperamentum. At cœperunt affectus quibusdam tabifici, qui scilicet huic vitio patebant. Ipseq; adeo posthac se recipit scripturum quæ illis acciderunt.

9 *Ante Ver vnà cum frigoribus consecutis, Sacri Ignes multi hos cum occasione affecerunt, illos non: Qui maligni cum essent, Multos interemerunt.*

Sacrum ignem didicisti à biliosa fluxione oriri, at non illa semper tñ praua & putri. Planè n. cōtra, vbi mitis sit fluxio bilem pallidam obtinens, quæ in nobis naturaliter gignitur, solet quidem sacrum ignem facere, nullum tñ ex eo dare damnum, si quidem recte tractes. At non erat nunc talis, qui sacrum ignē excitauit, humor, sed malignus, qui eroderet putrefaceretq; ab exuperāte humida ventorū trāquillitate generatus illis potissimū mortalibus, quibus cū sua ipsi spōte alijs essent biliosiores, et victus biliosum magis eis succū cōgessisset. Siquidē morborū proficiscunt differentiæ ab aeris circūflui tēperamento, pp naturā cuiusq;, & victū quē sanus seruat. Victū (græce δίαιταν) appello, non hunc tñ, qui cibo & potione constat, verū etiam qui oībus alijs, vt ocio, exercitatione, balneo, venere, somno, vigilijs, & vero oībus, quæ quouis fiunt modo in corporibus humanis.

† Codex græcus Basil. habet ἐκτάραξιν ἀυτῶν ἐποιεῖτο, i. Vertu exturbationē (interpres uertit pro fluuium) cōcitabat. Aldin° verba hæc non habet, sed vacuus est locus, ac si aliquid hic deesset. In alijs tamē cod. antiquis græcis nec ea verba adsunt, nec locus videtur mancus. Atq; ita posset tota hæc sententia verti. Quod vero in ventrem descendebat, deorsum subibat cum mordicatione, id quod significauit &c. Atq; ita omnino arbitror legēdū: neq; n. turbatio hoc in loco videt esse profluuium, sed trāsitus materiæ (paucæ uel multæ) cū mordicatione et dolore. vt clare etiam mox īfrà com. 15. apparet.

10 *Multi è Faucibus laborabant, Voces erant vitiatæ.*

Quibus caput sua sponte prompte replebat, his in præsentia exundantia humorum plenū, in pulmonē cœpit & ventrē per fauces fluxiones demittere. Porro iure dicit voces etiam his affectas fuisse, nempe & hoc assidue fieri videt destillationibus, vbi abunde fauces & guttur irrigauerint.

11 *Febres Ardentes, Phrenitici.* G

Ardentes febres extiterunt inuadentibus in iecur & ventrem biliosis excrementis: Phrenitici vero caput petentibus.

12 *Ora Aphthis vitiata, Pudenda tuberculis: Lippitudines, Carbunculi.*

Singuli hi affectus ferè non sunt cacoethes, vti de sacro igne diximus paulo ante: nō nunquàm vero etiam sunt cacoethes, vti nunc, ꝓ putridus esset, qui abundabat, humor. Quare in omnibus quos recenset morbis, hoc mihi semper memoria teneto, neque aphthas puta ægros tenuisse, vel quodcunq; aliud incommodum de more, sed simul cum membrorum putredine. Memineris etiā hanc communem rationem, ab eodem statu genitum omnibus putrē humorem non easdem insidere partes, ꝓ nec per naturam omnium in eadem cōditione corpus esset eo statu, sed esset alia alijs pars infirmior. Aphthæ itaq; frequentissimè sollicitant puerorum ora, quæ exulcerationes sunt in summo, quia omnia eorum sunt mollissima membra, & quasi muscosa: insuper os est omnino etiamnum insuetum cibarijs & poculis. Vbi ergo acrimonia quapiam lac sit mammæ præditum, aphthas generat: quæ facile sedantur, si infantis os modice astringas. Si vero humor affluat prauus, semper aphthæ prodeunt cacoethes. Iam carbunculorum perpetuo est periculosus affectus, H nam ex vitiosis constat humoribus. Quare nunc erat verisimile fuisse perniciosissimum eum, qui vltra natiuam malignitatem, etiam quam status afferebat, adiunctam haberet. Verum satis de huius est affectus origine dictum, cum principium secundi Vulgarium morborum enarrabam. Reliqua huius capitis clara sunt.

13 *Alui Turbatæ, Cibum fastidiebant.*

Ex vitioso humore, qui à capite defluxerat in fauces, quod in pulmonem inuaserat, tabificos constituebat affectus. Quod vero in ventrem deriuatum erat, quia subibat mordicando†, ventris profluuium concitabat: quod significauit hisce verbis /alui turbatæ/. In transitu item, ventris facultatem ciborum appetentem afflixit, vnde cibos fastidiebant.

14 *Quidam Sitibundi erant, Quidam non.*

Pluribus de causis nec siti caruisse omnes, nec fuisse sitibundos probabile est. Videtur humiditas omnibus putredinosa fuisse collecta, verum nō pari quantitate, aut æque praua. Quamobrem fieri potuit Aliquos non sitire, vt illi qui cibum fastidiebant, ob facultatis potus appetendi offensam:

A sam: liquet autem pessimam fuisse horum affectionem, nec malignam illis humiditatem in ventrem confluxisse: Alios vero sitibundos fuisse, quod conflueret in ventrem vitiosus humor, nec dum adeo lęsisset eius os, vt potionis appetens facultas iam corrupta esset.

15 *Lotia turbata, multa, mala.*

Lotia fuisse turbata ita accipe, vt dudum, cum diceret /alui turbatæ/ nam ad renes quibus vitiatus humor defluxit, his necessario lotia turbabant, hoc est cũ mordicatione & dolore pertrãsibant. Quod huic est annexum /multa, mala/ potest ẽt de lotijs dictum esse: Potest ẽt ipsum seorsum, vt vna hac oratione multitudine indicet symptomatũ prauorũ fuisse id tẽporis ægrotantes affectos.

16 *Comatosi diu, Rursusq; insomnes erant.*

Coma vigilijs vacãs ab humiditate didicisti, et refrigeratione fieri cerebri: Vigilias comati nõ commistas, a siccitate & calore. Nunc ergo cum, qui increuissent humores, humiditatem obtinerent exuperantem, verum non eam tñ vniuersam acrem, humiditas comatosum affectum: acredo ex putredine induxit vigilias. Itaq; causæ contrariæ contraria merito symptomata peperere.

17 B *Multi prorsus Non iudicabantur morbi, Quidam ægre.*

Quæ erat humoris vitiositas, quidam morbi haudquaquam decreuerunt, aliqui praue.

18 *Aquæ inter cutem.*

Vel hoc pathema quosdam dicit ex abundantia prauorum humorum affecisse. Omnem enim hæc potest morbum concitare, alium alio in corpore, pro eorum naturalibus differentijs & viuendi dissimili ratione, vt paulo ante {est dictum.}

19 *Tabidi multi.*

Retuli etiam supra, quod ex capite in fauces defluxerat, vbi per guttur in asperam arteriam & pulmonem venisset, eiuscemodi vitia produxisse.

20 *Habes Morbos, qui vulgabantur.*

Vnus de vulgaribus morbis, & ipse pestilens est, vt in libro quoq; de victus genere acutorum C dictum est his verbis: Nam siqñ nulla morbi pestilẽtis forma cõis vulgetur, cęterum dispersi sint morbi. Neque enim certi est morbi nomen vulgare vel pestilens, cæterum quicunq; vno in loco multos simul inuaserit, vulgaris hic vocatur: qui simul si hoc habeat vt multos perimat, pestis fit.

21 *Ex Qualibet morborum, quos recensuimus, specie Complures ægrotabant & moriebantur. Acciderunt autem cuiq; horum in hunc modum.*

Cum dicit, & complures moriebantur, pestilentes fuisse morbos, qui vulgarentur, demonstrat. Qui quando diuersi fuerunt, de singulis separatim infra acturum promittit.

22 *Multis quidem Sacer Ignis cum occasione ex quibuslibet & admodum paruis vulnusculis in toto corpore accidebat, præcipue vero sexagenarijs, secundum caput, si vel minorem paulo quis curam adhiberet. Magna pars in ipsis etiam curationibus, magnis Inflammationibus corripiebantur: Sacerq; ignis multum celeriter vndiq; depascebatur.*

Cuius præ omnibus meminit primi pathematis, iure nunc primi etiam singulas reddit differentias: quod accidisse quibusdam dicit paruis de causis, quas vocauit occasiones: et multos qui à medicis curabantur, magnas esse inflammationes consecutas, ꝙ sacer ignis scilicet plurimum depasce D retur. Plurimis iam caput hunc sollicitasse, quando repletum hoc maxime in austrinis esset & calidis ventorum tranquillitatibus. Cur autem sexagenarios hic præter cæteros tentaret, hoc in causa est. Foris ambiens præter naturam calor causa, quamobrem corporis putrescerẽt humores, fuit, sicut natiuus calor, vbi suum natiuum exacte temperamentum seruat, plus alijs humoribus sanguinis efficit: quando vero in magis igneum versus fuerit, pallidam & flauam bilem. At calor externus putredinis auctor humorum est: nam materia quidem humiditas est: causa efficiẽs calor præter naturam. Quare senes, qui superfluas semper humiditates ob naturæ imbecillitatem coaceruant, vt his accessit aeris calor ex illa effectus tempestate, humorum putredinosę corruptioni fuerunt iuuenibus opportuniores.

23 *Plerisq; itaq; horum in Suppurationes Abscessus contigerunt: atq; Carnis multũ et ossium neruorumq; decidit.*

Malignitas abũdantis humoris ex magnitudine constitit putredinis: atq; dictis subtexẽs dicit,

24 *Erat aũt illa Fluxio, quæ collecta erat, non assimilis puri, uerũ alia quæpiã putredo: ipsaq; Fluxio multa et varia.*

Hippocrates aperte tibi indicauit, quod nos sæpe iam diximus, corporis humores propter humiditatem & aeris tranquillitatem computruisse: atque idcirco pus non generauit. Computrescebant

* in impressis legitur ἀναγκαῖον ἦν. ἵ ali quibus εἰκότως ἐγένετο i. merito.

de Vict. rat. in morb. acut. cõ. 1. t. 9. 7ª. 109. a

trescebāt vero ob prauos humidos humores solidę partes. At variam esse fluxionem propter putrescentium diuersitatem, ratio erat: nam à communi putredinis causa singula putrescentia peculiarem obtinent corruptionis speciem. E

25 *Quorum ergo Caput horum quid tentaret, His caput totum Glabrescebat et mentum: Ossaq; denudabantur, decidebantq;: Multaq; extiterunt fluxiones. His adiuncta aliquando, aliquādo non, erat Febris. Erant autem hæc formidabiliora, quàm deteriora. Quibus enim ad Suppurationes hæc species deuenit, plurimi Superstites horum erant: At vero quos Inflammatio reliquit & sacer ignis, nec talem abscessum effecit vllum, hi frequentes Perierunt. Et si vsquàm loci alterius in corpore oberraret, euenerunt hæc. Etenim multis Brachium vel totus Cubitus decidit. Quibusdā hæc Anteriora latera afficiebant, vel posteriora. Non nullis totū Femur, vel Tibiæ denudabātur, pesq; totus.*

Humorum putredo, cuius est commune munus, vt illas partes, in quas impingat, corrumpat, terribiliorem in capitis partibus speciem præbuit, propterea, ꝙ licet vel paulum de natura hîc deflectant, maior fiat sugillatio, & cæteris in partibus multum à natura diuertentibus. Nam, à femore vel brachio vel tibia vel cubito si cutis recesserit, minorem præbet mali speciem: at si capitis vnà cum cute crines defluxerint, atq; adeo mēti cum illis, vitij sit facies magna, periculum vero minus, quàm si is pudenda affectus teneat, aut guttur, aut thoracem, aut aliam principem partem. Neque F tamen, quæ caput ita tentabant, formidabilia magis erant quàm peiora, verum etiam quæ cuilibet aliæ parti decidebant. Peiora enim erat, in quibus in profundum fecessit humor ignem sacrum efficiens, cum in viscera se & in principes partes conferens, præter alia symptomata febres etiam acutas generabat. Quibusdam tamen, quibus in superficie erat eiuscemodi putredo, partes etiam citra febres marcescebant: quorum quidam hac de re præcipue incolumes euaserunt, vitiosis humoribus simul cum ipsis partibus quas ij putrefecerant, emissis. Oberrabat enim, vt ipse vocauit, fluxio per totum corpus, hoc est temere nulloq; ordine & casu vagabatur, vt præsagire medicus arte, quo esset decubitura, non valeret.

26 *Erat omnium id Grauissimum, cum Pubem & Pudenda vrgeret.*

Etiam absque pestilente statu, vbi has regiones inflammatio vel sacer ignis obsederit, facillime putrescunt, vnaq; partes superiores afficiunt. Vnde nobis est sæpe necesse, vt putrida præcideri-mus, locum veluti radicē inurere. Nihil habet ergo admirationis, vbi is esset status, vt brachium, cubitus, femur, tibia, latus, caput, computrescant, si plurimum offendantur pudenda. G

27 *Atq; Vlcerum, & eorum quæ occasionem habuerunt, Hæc fuit conditio.*

Hactenus verba de sacro igne fecit, qui ex vlcere, aliamue ita paruam ob causam externam constitit. Posthac de ijs, quæ sine tali causa inciderunt, tractabit.

28 *Multos autem vnà Cum febribus, & Ante febrem, atq; A febre arripuerunt.*

Non ob vlcus his, aut alia de causa externa quæ sit manifesta, sed vt cōsueuimus dicere, sua sponte prouenit sacer ignis: atq; partim simul cum febre inuadebat, partim eum febres aut consecutæ sunt, aut præcesserant.

29 *Habebant hæc illud, vt Quæ per suppurationem abscessum molita essent, Aut si cōmode turbata esset alius, Aut vrinarum bonarum extitisset excretio, hinc Soluerentur: Quibus horum Nihil acciderat, obscureque euanescebant, vt Lethalia essent.*

Paulo ante etiam causa reddita est, cur superstites essent magis, quibus per putridam partem malus humor vnà cum illa de corpore decideret. Nec est obscurum, quin si & per ventrem & vrinas expurgatus fuisset, molestus, dum excerneretur, fuerit, profuerit tamen vniuerso corpori. H

30 *Vere longe Plurimos exercebant Sacri Ignes: tenebantq; Aestate & sub Autumnum.*

Genuit quidem, vt dixi, vitiosos humores status difficulter transpirans, qui humidus calidusq; erat & ventis carebat, quos in corpore frigora concluserunt, vt etiam in primi libri vulgariū morborum prima tempestate est dictum. Merito itaque vere varij morbi inceperunt paulo ante commemorati: nam hoc loco illi est de sacro igni sermo: quem, quando emicuit primus, primū quoq; descripsit. Itaq; de his, inquit, sacris ignibus, qui incesserunt initio veris, quidam totam æstatem durauerunt, & autumnum. Cum autem vtroque modo hæc verba intelligi possint / tenebantq; æstate & sub autumnum / & quòd, quamuis ipsi in vere generarentur, eorum tamen subsistentia vsq; ad autumnum duraret: & quòd, cum adhuc generarentur, eorum generatio vsque ad autumnum duraret: ita vt alij quidem vere generarentur ac desinerent, alij æstate, alij itidem autumno generarentur ac desineret: rectius secunda hac significatione accipias. Neque enim rationi consentaneum est ineunte vere natum ad autumnum vsq; productum esse sacrum ignem. Omnino enim interea hominem interemerit, si magnopere esset cacoethes: vel per putrescentes partes putredine expurgata discussus sit.

Non

31 A *Non nullis multa erat Turbatio, Tuberculaq; ad fauces, Linguæ inflammationes, Abscessusq; secundũ dentes.*

Affectus hoc loco persequitur partium, de quibus antea non meminit.

32 *Voces multis significauerunt quòd essent Vitiatæ & κατειλῆσαι, Maximè ijs quidem, qui cœpissent tabescere: Tamen etiam ardente detentis febre, phreniticisq;.*

Equidem etiam quod est supra in ægro, qui ordine est vndecimus, scriptum, vbi sic ait, δεξιῷ ἰλλαινεν (quod nos, dexter oculus erat distortus, vertimus) suspicabar esse ab alio inductum. Etenim Heraclidis filius Hippocrates, cuius etiam Aphorismos esse & Præsagia autumant, vsitatissimis esse vsus et proinde claris vocabulis videtur, quę vocare rethorici ciuilia solẽt. At vero ἰλλαίνειν non est istius generis: eoq; minus κατιλλαίνειν, vel κατιλλαίνεσαι, maxime cum de voce, non de palpebris dicitur. Ad hæc propter dictionis formam, quæ actiua, non passiua est: rectius enim (siquidem prorsus voci statuerat adaptare hoc nomen) erat κατειλέμθραι scripturus non κατειλῆσαι: & multo quidem rectius hoc, κατιλλαινόμθραι. Nam de ἰλλαίνειν participium ea deducas figura: appello autem hoc scilicet participium more grammaticorum. Atqui nullus sit sen
B sus, si de vocibus dicatur κατειλῆσαι, vt quidam intelligere nos interpretes voluerunt, tanquam tendat verbum ἰλλαίνειν ad distorquere. Nam κατειλῆσαι significat distorquentes, κατειλέμθραι vero distortæ. Multi itaque vna in dictione errores commissi videntur, dum κατειλῆσαι accipere, vt multis est visum interpretibus, volumus, quasi à dictione ἰλλαίνειν descenderit. Etenim actiuum est ἰλλαίνεσαι, ἰλλαινόμθραι passiuum, & adiecta propositione κατιλλαίνεσαι. Atqui εἰλῆσαι & κατειλῆσαι ab ἰλλαίνω deriuari non videntur: nec vero etiam εἰλέμθραι & κατειλέμθραι. Per autem raro inuenias apud veteres hoc genus verba & nomina, ἰλλαίνειν dico & ἰλλὸς à quo videtur Sophron comparatiuum quod vocant grammatici, fecisse, ἰλλότερον τἀνκύονα. Quare rectius dixeris, si quidem de his velis nugari, non ἀπὸ τῆς ἰλλώσεως deductum εἰλῆσαι, sed ab alio quodam, quod cùm Plato, tum Antipho vsurpasse videtur. Plato quidem, cuius hæc
« sunt in Timæo verba: Hanc igitur circuitu totam cutem [a] †deurebat sulfur: qua vulnerata, cum
« humor per eam effluere, humidum & calidum, quod quidem sincerum erat, emanauit: mistum
« vero, in quibus cutis erat, foras à [b] cõrruptione productum, longum fiebat, [c] †subtiliter extensum
« ab impulsu. Quia vero sensim impellebatur ab aeris frigore, intro iterum ὑπὸ τὸ δέρμα εἰλέμθραον
« κατερείζετο, id est sub cutem coactum firmabatur. Videtur enim pro conclusum vel repulsum
C in altum, εἰλέμθραον hic vsurpasse. Quo significato videtur etiam hæc ab eo esse scripta oratio: Ter
« ram vero nutricem nostram εἰλυμένην, id est quæ restringitur ad rationem in perpetuum consti-
« tutam. Est item apud Antiphontem in secundo libro De veritate inuenire hoc scriptum voca-
« bulum eo loco: Vbi ergo in aere imbres & venti sibi mutuo aduersentur, ibi cogitur aqua, & mul tum spissatur. Quod autem eorum, quæ committuntur, superius sit, hoc densatur & cogitur, ὑπό τε τοῦ πνεύματος εἰλέμθραον καὶ ὑπὸ τῆς βίας, id est à vento contortum & à vi. Sanè & hic cõclusum vel contractum in se denotare per dictionem εἰλέμθραον videtur. Nunquid igitur in libro, quem explicare instituimus, qui de vocibus scripsit κατειλῆσαι, tale quid significari innuit, voces quasi occlusas & coactas ostendens? vt accipiamus de vocibus esse dictum, quæ exire nequeunt: quod incidit ijs, qui gracili sunt voce. An hoc minime conuenit? Potuit enim sistentes, vel impeditas, vel tardas, vel aliquid tale scribere, qui significare volebat adeo impedita esse voce hominẽ, vt vix loqui posset. Iam etiam à vinculo licet veluti vinctam accipere vocem esse dictã hoc loco: adeoq; indicat de vinculis se Poeta dixisse,

« Ἱλασιν ἐκ ἐθέλοντα βίῃ δήσαντες ἄγεσι.
« Ducunt vi vinclis religatum, qui renuebat.

D Liquet porrò rectius fuisse, si κατειλέμθραι sit scriptum, cũ κατειλῆσαι: qui quidem communis est omnis expositionis lapsus. Nam quicquid statuas à dictione κατειλῆσαι significari, actionem significat, non passionem. Vnde maxime suspiceris Hippocratis non esse dictionem: neq; enim adeo erat græci sermonis imperitus, vt in eo offenderet similiter vt pueri, qui modo literas discere cœperunt. Videtur enim passionem quãdam vocis indicari, significatur tñ non passio sed actio: passio vero vtiq; significaretur scripto vocabulo κατειλέμθραι. Præterea si vel κατειλέμθραι scribamus, non est Hippocratis institutum inusitatis & infrequentibus vti noibus. Iam qui distortũ significari putãt, cum his hoc pugnat, quod ille in Prę sagijs distortum interpretaturus, sic scripsit:
« |Si reflexa sit palpebra, aut labrũ aut nasus. sed neq; reflexum, neq; aliud ex dictis, proprie de voci-
bus dicatur. Quare quidam huius interpretes libri, omnibus, quæ commemorauimus, abdicatis,
pro /voces/ linguæ/ scribunt, exponẽtes linguas κατειλῆσας quasi deuinctas et difficulter motas.
Quos quidem oportebat, vt voces mutauerunt in linguæ, ita vel potius cũ voces, dictionem κατειλῆσαι in κατειλέμθραι vertere. Verum iam satis de dictione κατειλῆσαι, non magno vsui, vt inuenta sit, futura. Sat est enim nosse, hic generatim dici & intelligi, propter destillationem, quæ illis ex capite descendebat, læsis vocis organis simul vitiatam esse vocem. Nam in humidis tempestatibus & calidis destillationem caput repletum ventri demittere & thoraci, operæprecium

A †Al. igne pũgebat deus.
B *|Al. φορᾶς i. latione.
C †Al. tenuitatẽ punctioni æqualẽ habẽs: propter tardítatem vero à spiritu circũstante retrusũ intro &c.

in Prog. cõ. 1. t. 12. 4°. 193. c

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 281 sur 390

est scire, Primum discernendi causa, vtrum alia causa hoc ægris vitij induxerit, an ex vulgaribus sit E
morbis: Deinde vt occurras ne in tale quid incurras: nam offensiones ex aere si prouideas, vbi &
quemadmodum fiant, toto victus genere à tempestate dominante diuerso instituendo, declines.
Præterea si prædicere consequentia velis, id quod certe ex vsu nobis est, vt in præfatione Præsa-
giorum ostensum est, vel ad hanc rem hoc commẽtabere, vt corporis in omnibus ambientis aeris
statibus affectiones cognoscas. Quare contenti (vt diximus) hoc læsas voces fuisse, præteritaq; di
ctione κατειλῆσθαι, quod illi proximum est, inspiciamus. Primum enim hos ait, qui cœpissent ta-
bescere, incidisse in id symptoma: secundo loco ardente detẽtos febre phreniticosq;. Proinde cen-
seas tabidis hoc, affectus ratione accidisse: nam cũ multas alias causas & corporis status tabes con
sequitur, tum præcipue destillationem capitis, quam potissimum vocis vitium comitatur. Verum
febribus ardentibus & phrenitidi per se tale vocis vitium non succedit, vt incipientibus tabidis.
Quia vero in hoc statu, qui calidus & humidus & sine ventis fuerat, caput contigit affici, phreni-
ticos & ardente detentos febre consecutum hoc est communi de causa symptoma, nõ propter pri-
uatam morbi molitionem. Deficcantur enim potius in illis, non irrigantur, partes voci attributę:
vt accidit in hac tempestate. Quamobrem vox clangosa & acuta à siccitate efficitur vocalium or
ganorum, rauca ab humiditate. F

33 *Quin Febres etiam Ardentes, & Phrenitis, ante Ver cœperunt post illa frigora, quæ præcesserant: ac Plurimi tum diu Ægrotabant. Acuta autem his & Lethalia contigere.*

Humorum putredinem, quam pridem pepererat aeris temperamentum, verisimile erat à frigi
gore succedente in extrema hyeme impulsam in altum, morbos concitaturam sacro igni assimi-
les. Alios igitur quosdam, qui fuerunt huius generis exponet, hosq; ordine ab sacro igni primos
iam scribit: hæ febres sunt ardentes & phrenitis, ab eadem illa quidem profectæ causa, sed differen
tes locis affectis. Nam quibus in iecinoris & vẽtris regionem maximeq; in eius os prauus humor
decubuit, hos febres ardentes sollicitauerunt: quibus in cerebrum peruenit, phrenitis.

34 *Febrium Ardentium, quæ vigebant, Hæc erat natura. Initio comatosi erant, fastidiosi, inhorrescebantq;: Febris non acuta, neq; magnopere erant sitibundi, neque deliri.*

Quę symptomata propter eam quę tunc erat tempestatẽ ardẽtibus febribus euenirent nõ pro-
pria morbi ratione, hęc annotat. Quare quidam pro κωματώδεις id est comatosi, male scripserũt,
καυματώδεις i. æstuosi: nam est hoc febribus ardẽtibus peculiare, vt et perpetuo sitire. Nullumq; G
prope dixeris eximium esse aliud febrium ardentium insigne, verum abũde ex hisce duobus affir
maueris compleri, sitim assiduam atq; exurentẽ calorem ægris sentiẽtibus. Verum hic status cum
caput multa humiditate impleret, comatosum aut oibus, aut plerisq;, vtcunq; laborarent, sympto- A.l.4.f.7.1.6
ma attulit, sub morbi inuasionem, vbi praui humores non dum eo deuenerant acredinis, vt vigi- 40.4.4.c
lias vehemẽtes, deliria, phrenitimq; cõcitare possent. Ac coma perraro febribus ardẽtibus est ad-
iunctum, fastidium persæpe: non est perpetuum tamen, vt prædicta duo, assidua sitis & deurens
calor. Horrent vero, qui febre ardẽte tenẽtur, raro: quare hoc etiam annotauit. Quod iam sequi-
tur /febris nõ acuta/ aliqui simpliciter, absq; negatione /febris acuta scribunt/ alij cum negatione
in hunc modum /febris non acuta/ diuersam vtriq; scripturam, ratione inducti probabili, haben-
tes: Qui omittunt negationem, q; diuelli ab ardente febre acuta febris nequeat, vti nec sitis: Al-
teri ideo scriptum cum negatione confirmantes, q; raro ijs & nouo exemplo accideret cum coma,
tum hæc febris. Quippe his quoq; illũ aiunt subiunxisse /neq; magnopere erãt siticulosi/ tametsi
sit etiam febribus ardẽtibus hoc peculiarissimum: Esse itaq; cõsentaneum, sicut erãt non perinde
sitibundi, sic eos nõ valde febricitasse acute. Potuit etiam, quod Hippocrates scripserat /febris nõ
valde acuta/ esse ab eo qui primus excripsit corruptum, errorq; mansisse. Hic se offert non par- H
ua de omnibus Pathognomonicis signis quęstio. Nam si remotis ipsis, affectus potest species cõ-
seruari, alia his pathognomonicis signis erũt nobis ad affectus cognoscendos certiora: quod qui
constituat, volet illa merito pathognomonica indicia appellare: & quæ ante vocabantur indicia
pathognomonica, assidentia. Quorum separari illa non possunt, & affectus (vt ita dicam) consti-
tuunt essentiam: Assidentia vero, ex ijs sunt, quæ sæpe illis accidunt. Si æger ergo non sitibun-
dus sit, nec magnopere febricitet acute, qua iam nota esse morbum illum febrem ardentem dice-
mus? Quanq; enim permultis febre ardẽte affectis esse fastidiosis contingit, nõ est tñ hoc affectus
propriũ: quippe cum multi ẽt alij quomodocunq; ægrotantes fastidiosi fiãt. Quare neq;, quod vi
sum quibusdam est, qui sese duxerũt huiuscemodi dubitationes declinaturos, etiam nobis est pro-
nunciandum, ab excrementis cognosci in primis febrem ardentẽ. Neq; enim mera in solis arden
tibus febribus biliosa aluí reddunt: neq; his solis syntexis id est colliquatio, accidit: verũ sunt hæc
quidẽ symptomata maligna & exurentiũ febrium: ista tñ qui excernunt, multi modice sitiunt, &
Paulo inferius calores febris ferunt. Verum in præsenti statu ne tales quidẽ erant deiectiones. ‖ Nã aluus, inquit, »
t.40. his plerisq; turbata erat, atque deiectiones crudas excernebant, & multas, & tenues. Videtur ergo »
Hippocrates febrem ardentem assiduitate cognoscere sitis, calorisq; exurentis: sicut phrenitim

perpetuo

A perpetuo delirio. Sic enim, quamuis non perinde sitiāt ægri neq; valide exurantur, per totum aūt morbum dicta duo sint symptomata, febris ardens esse dicetur morbus: existetq; alia febris hac calidior, vt & corpus fundat, reddatq; deiectiones biliosas, & colliquatiuas. Sed non appellabitur ardens febris, nisi adiuncta perpetuo habeat per totū morbū paulo ante cōmemorata duo, irrequietam sitim, quantūlibet biberint: ac iniocundū, & ardentē, fastidiosumq; calorē. Proinde adest ferè illis intentissima sitis, & febris feruidissima. At raro, vti nunc, cum febris non esset planè acuta, ēt non perinde ægri erant sitibundi: quæ ob id ipsum signauit, sicut ēt hoc, nullo pacto fuisse deliros eos, qm̄ hoc ēt ardentibus febribus accidit. Nā paruæ esse signū dementiæ deliriū, ante docuimus.

35 *Nares Pauca Stillarunt.*

Hoc in comitibus est malignarum ardentium febrium, vt sanguinis eruptiones lenium. Et vt breuiter dicatur, omnis de naribus stilla, vt docuimus, prauum est signum.

36 *Accessiones pleriq; Diebus Paribus habebant.*

Et hoc quoque inter rara est. Nam febres ardentes solent, adeoq; omnes, ita vt illæ, morbi mul-
B tum acuti, accedere diebus imparibus.

37 *Obliuio sub accessiones, Languor, Vocisq; defectus.*

Et obliuio manifesta est: & monstrata frequēter est de exitialibus esse. Languorē, id est ἄφεσιν, veluti dissolutionem & remissionem omnium corporis partium ipsum dicere par est, cum nō aliter ac resolutis proiectæ appareant. Quod quidem inter signa esse perniciosa didicisti, vt de alijs quoque symptomatis omnibus, quæ hoc libro recensuit. Quare hic interpretāda sunt ea tantum, quæ obscura videntur: & quæ demonstrauimus alias, solum ad memoriam reuocabo, non autem absolutam tradam eorum doctrinam.

38 *Extrema Pedum & Manuum his frigidiora erant, & multo maxime circa accessiones: Quibus calor pedetentim nec probe redibat: Redibantq; ad mentem, & loquebantur.*

Varietatem symptomatum, quæ morbi eius tempestatis habebant, commemorat, quæ sunt omnia praua.

39 C *Detinebantur aut Comate perpetuo, non somnolento: aut Vigiles erant cum laboribus.*

Nec hoc quidem obscurum ei est, qui ea habet in memoria, quæ in libro de comate tradita sunt & in prioribus commentarijs. Cum enim vigilare ægri apertis oculis non valent, sed conniuent spe somni conciliandi, & vigiles tamen manent, vocitamus illud, non somnolentum coma. Quibus siquis adsit dolor manifeste vigilabunt magis ita affecti, adeo vt ne in phantasiam quidem tenuis somni deueniāt. Siquidem istis, qui eo comate tenentur, vsu venit eiusmodi quiddam vt medij inter plane vigiles intercedant & dormientes.

40 *Aluus his plerisq; Turbata erat: atque Deiectiones crudas excernebant, & multas, & tenues.*

Vel hinc liquet, non attendere Hippocratem in dignoscendis ardētibus morbis speciem deiectionum. Cruda itaq; dicit & tenuia, qui tum tenebant febre ardente, deiecisse: nec verbum fecit de meris biliosis, vel colliquationibus, quæ quidam indicia esse febriū ardentiū maxima existimāt.

41 *Vrinæ Multæ, tenues, Nihilq; decretorij quicquam, vel boni.*

Vbi de vrinis agit, quæ acciderunt his solet tradere, nec addere, bonum an malum denuncient,
D nos putans, quę in prēsagijs didicimus in vniuersum de vitio vel bonitate vrinarum memoria tenere. Hic adiūxisse puto, quanquā eas prēdixerat tenues esse, cp illis adscripserit/multæ/. Nam memor docuisse se multitudine vrinarum interim iudicium fieri, indicauit hoc loco quamuis multæ essent, nihil tamen decretorij fuisse, neq; boni. Neq; enim quo purgaret corpus & infestantia amoueret, videtur nunc molita natura multam vrinam: sed quemadmodum didicisti sudores & deiectiones interdum vt superfluitatis humorū in corpore malorum symptomata, excerni: interdum expurgante natura: ita nunc abundātis in corpore serosi humoris sunt vrinę symptomata. Ideoq; eis addidit/nihil decretorij quicquam, vel boni/siquidem reddebantur, quia ob nimiam copiam eas vasa sustinere non poterant: vel cp mordacitate vehementi offenderentur, itaq; ad excernendum contenderent. Huiusmodi etiam hac ipsa tempestate erant quæ per ventrem excernebantur, vt est supra dictum: & vero etiam sudores illis erant consentanei.

42 *Nec vero Decretorij aliud in ita habentibus ullum apparebat: Neq; Sanguis rite profluxit: Neq; alius consuetus fiebat Abscessus decretorius. Moriebatur quisq; scilicet Erratice: Plerunque tamen circa iudicia: Quidam longius producebantur, qui largius sudassent.†*

Qui perniciose habebant, hæc ijs accidebant, quæ tibi hic collegit, nimirum symptomata eo-

†*Addūtur in quiusdam contextib⁹ Hippocratis hæc uerba. Is quidē qui perniciose habebāt, hæc accidebāt. postea sequitur, explanatio Galeni, Qui perniciose &c.*

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 283 sur 390

rum, qui febre ardente laborantes perniciose habebant. Quorum symptomatum quodq; iam au E
diuisti ante frequenter, cur sit perniciosum.

43 *Similia & Phreniticis.*

Finita de ardentibus febribus oratione, transit ad ea, quæ phreniticis acciderunt. Itaque & hic eius verba attendamus.

44 *Sanè hi Nihil Sitiebant.*

De phreniticis agit. Fuisse eos dicit non sitibundos, non tam quò illis multa humiditas in ore ventriculi afflueret, q̃ ꝙ quæ patiebantur non intelligerent, & facultatem haberent stomachi appetitricem, quæ extinguebatur.

45 *Nec Phreniticorum valde Insaniuit quisquam, quod vsu uenit alijs: Sed alia quapiam Cataphora segni grauiter Peribant.*

Si non prædiceret /nec phreniticorũ valde insaniuit quisquam/ sed simpliciter dixisset, præsentes phreniticos cataphora segni perijsse, non erat absurdum accipere, eos conuersione in lethargũ F
facta, ita defunctos esse. Nunc cũ sit prædictũ /nec valde insaniuit quisquã/ probabilius est perijsse cum cataphora manentes phreniticos hoc est dementes: hoc enim discrimine solo, cũ febre, phrenitim accipimus, nullare alia distantem à mania i. insania, q̃ febre. Mentis siquidem vtraq; noxa est: sed proprium insanientium est febre liberum esse, vt febricitare phreniticorum. Nõ est igitur mirum in corpore crudis collectis humoribus, vt excreta cõmonstrarunt esse, comatosos illos simul & demẽtes euasisse: comatosos quidem ex multitudine & frigore succorum crudorum: Dementes, quod putrescentes acredinem pariebant & calorem.

46 *Erant præterea Aliæ Febres, De quibus iam Acturus sum.*

Reuocemus ad memoriam, ꝙ postquam supra dixit /febrium ardentium, quæ vigebant, hæc erat natura/: vtq; hanc narrauit, & quæ illis acciderunt ordine omnia: & deinde rursus dixit /similia & phreniticis/: postea iam disputatione de his peracta intulerit /erant præterea aliæ febres, de quibus iam acturus sum/. Nam his verbis febrium esse species, febrem ardentem, & phrenitim ostendit: Febrem ardentem, ꝙ perpetuam habeat sitim cum perpetuo & multo ardore: Phrenitim vero, vt quæ sit assidua, vnaq; dementiam perpetuam habeat. G

47 *Os multis Aphthis vitiatum vlcerosumq;, Fluxiones ad pudenda multæ, Exulcerationes, Tubercula foris & intus secundum inguina.*

Et ante quidem de his sermonem habuit. Verum quia de vnoquoq; seorsum agit, posteaquam ad autumnum vsque generationem productam sacri ignis dixit, planè de ijs, quæ nunc post eum describuntur, omnibus idem ostendit. Hac ergo de causa eorundem iterum meminit.

48 *Lippitudines humidæ, longæ, diuturnæ, laboriosæq;: Palpebrarum foris & intus Germina, quæ multorum perderent aciem, quæ vocant Ficos.*

Abundantis humoris superfluitas videtur duplicem habere speciem in crassitiei & tenuitatis differentia, vt ferè in humidis & tranquillis tempestatibus fieri semper solet. Nam nisi peculiaribus vtens exercitationibus ventiles corpus, & totum lustres concitesq;, copiam aceruabis crassorum humorum & tenuium: crassorum, propter socordiam: tenuium & aquosorũ, quòd vacuati non sint. Tenuitatis igitur eorum coniecturæ sunt, ea quæ per aluum excernuntur tenuia, similesq; vrinę: Crassitiei, ꝙ omne producitur, & plurimis est assidens coma. His ergo merito, quibus H
ad oculos affluentia vergebat, humidas lippitudines fecit ob tenuitatem, & palpebrarum germina causa crassitiei. Nam quod ex humore in oculis manãte humidi exiret, fecit lippitudines, hoc est cum fluxione humida & aquosa: Crassius vero partibus adhærescens affectis, tubercula excitauit, collium modo. Quod vero crassi humoris in profundo oculorum erat, dolores peperit.

49 *Expullulabant cum alijs in Vlceribus multa, tum in Pudendis.*

Quæ materiæ crassitudine in palpebris excrescebant, non hic tantum, verũ in pudendis quoq; extitisse ait, & siqua pars alia forte esset exulcerata: humorum crassitie, vt dictum est, eiusmodi efficiente excrescentias, quas fungos vulgo vocant.

50 *Carbunculi Aestate multi, & Alia quæ Putredo vocantur.*

Atque quòd cõmoraretur in corpore prauus humor, putredo increscebat: ęstate vero excipiente, neque ipsa Etesias habente, multo magis eualuit. Ideoq; calidi morbi plures, & prioribus maligniores viguerunt. Ostendimus enim carbunculum ex calido quidem feruore, verum crassa materia constitui.

Papulæ

* βαρέως idest grauiter, est ĩ impressis. Sed in antiquis legitur καρισαρέες i. capite grauati. Vide et primo prorreth. cõ. 1. cl. 4. pag. 161. b. Et cõ. 33. p. 168 a. Et libro de Comate ca. 2. cl. 3. pag. 50.

51 A *Papulæ item Magnæ.*

Apertũ est ab ἐκθύειν, quod est ἐξορμᾶν id est erũpere, deriuatum esse ἐκθύματα id est papulis, nomen, in ijs quæ sponte extuberant in cute. Hæc constant superfluis scilicet humoribus. Atque qualitatem etiam non iniuria subsequuntur, cum tenues humores exulcerationem potius, q̃ tumores creent: at crassi in tumorem pellem attollant. Liquet autem, quæ nunc in cute sponte sunt genita, eiusdem esse generis cum illis, quæ in palpebris & vlceribus prædixit excrescere.

52 *Herpetes multis Magni.*

Magnos, aut q̃ multum occuparẽt loci, aut quod adiunctam malignam exulcerationem haberent, appellauit: vtrunq; autem succedit dicto humorum vitio.

53 *Quæ ad Ventrem attinebant, multis multa incommoda euenerunt. Primum Tenesmi multis cum dolore: plurimis vero Pueris, omnibusq; Impuberibus: Quorum plurimi Peribant, multi Lienterici erant.*

Tum humiditate ætatis, tum quia plus cibi sumentes pueri, nutrimenta sæpe corrũpunt, meri
B to tenesmo corripiebantur. Qui Cum alioqui dolorificus est & molestus affectus: dolorificus, propter tẽsionẽ: molestus, q̃ assidue desidẽdum sit: Tum vero in hoc statu, quem plethoricum simul
Al. 3. f. 13. t. 5. c. 5. 302. f et prauis" humoribus fuisse exundantem diximus, multi magis lienteria tenebãtur: Nam debilitata facultate retentrice, fieri lienterias didicisti. Est porro consentaneũ, sicut extincta ferè erat facultas vẽtris nutritiua, vnde cibos prorsus ait paulo post eos fastidiuisse, sic retentricẽ ẽt fuisse læsam.

54 *Dysenterici, Neq; hi admodum Dolorose.*

Consentaneum erat inferri hoc prædictis quibusdam, qui non dolorose ægrotarant. Sed nullus is est prædictus. Immo vero contra magis, & priores oẽs, & qui ante lienterícos dicti sunt tenesmo laborasse, dolorose ægrotarunt. Quare est fortassis scriptura corrupta: quo modo in multis libris aliæ mendæ multę, à primo librario cõmissæ, manserunt. Nã rectius scriptum sit /hiq; admodum dolorose/. Quidã vero dictũ aiunt /neq; hi admodũ dolorose/ perinde ac /multi dysenterici nõ fuerunt/ volente indicare Hippocrate ex hoc /dolorose/ generationẽ morbi, nõ modum. Quidam q̃ dysentericis nullo dolore affectis adiunctum sit, ideo dicunt /neq; hi admodum dolorose/ ab eo esse adiunctum: vt intelligamus lienterícos necessario esse dolore vacuos.

55 C *Biliosa, pinguia, tenuia, aquosa: Atq; ipse morbus multis eò decubuit citra febrem, & in febre: Tormina cum doloribus, malignæ item reuolutiones: Multorum, quæ in corpore inerant suppressaq; erant, exitus: Quæ autem exibant, dolores non soluebant: Multæq; erant corporis Partes affectæ.*

Præsens sermo omne genus continet morbi, quatenus natura inter se homines, ætatibusq;, & victu distant. Ergo cum alijs alius abundaret succus, à statu aeris hunc, vt demõstrauimus, auxit: tandem putredine excipiẽte, putrefactio pro humorum dẽia collectorum variabat. Iam quia hæc in locum se cuiq; ægro natura imbecillimum conferebat, multis, quia satis multi hoies essent, contigit partibus lædi. Proinde erat probabile natura biliosis, & ijs qui in ætatis erant flore, & sollicitis, ijsq; qui laboribus sese & administrationibus conficerent, hęc abundasse. Pinguia colliquationis esse ipse signa docuit: Aquosa, tenuis & serosæ humiditatis. Porro multos dicit hoc morbo laborasse, hoc est, deiecisse talia: etenim etiam citra febres hoc dicit quibusdam accidisse. At exitus, hoc est vacuationes, illis ait contigisse multorum, quę inerant in corpore, et suppressa erant: quod fortassis significat, cum etiãnum multa in corpore retinerentur, tũ multa exijsse, quo minus exeuntia dolores soluisse. Nam quo soluere illa, cum quæ supprimerentur essent etiam multa, possent?

56 D *Et Oblata ægre admittebant. Nam Purgationes multos offendebant: Quorum qui sic habebant, cito multi peribant: multis malum producebatur.*

Oblata potest dicere tum omnia in cõmuni remedia, tum priuatim cibum et potionem. Purgationes, quarum fecit mentionẽ, vtrisq; possunt annumerari. Nã nihil cõtulisse ita affectis remedia, ẽt si ille nihil dixisset, in aperto est. Siquidẽ cũ multi morerent, nullius erãt vsus oibus illis auxilia.

57 *Vnoij; verbo, Qui longis morbis, vel acutis tenebantur, Ventris vitio omnes præcipue Mortui sunt. Cunctos namque Venter sustulit.*

Et pestis quoq; illa longissima, quæ nostra ætate vulgata est, ex ijs quæ per aluum vacuãtur, oẽs
Al. 4. f. 1. t. 4. c. 2. 434. d prope peremit. Quę "euacuabãtur, erat colliquatiõ: Quod quidem esse symptoma videtur in perpetuum febris, quam pestilentem priuatim vocitant, cum mortales vel citra pestem corripiat.

58 *Omnesq;, in quos equidem tunc incidi, Cibum, quocunque detinerentur prædictorum morborum, Fastidiebant. Multi autem, maxime ij, & qui ex his erant, & qui ex alijs, Perniciose se habebant.*

Etiam hoc symptoma oẽs cepit, qui in peste diuturna, quæ modo viguit, laborabant: quare fa-

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 285 sur 390

ctum est, vt multi morerẽtur. Fortiores ergo, qui vim sibi ipsi afferẽtes, cibũ oblatũ assumpserũt, E A.Ibidem.
oẽs fere superstites fuerunt. Plurimi vero mori, q̃ comedere quicq̃ prius duxerũt: atq; hæc ipsa accidisse illis vnr, q tũ ægrotauerũt, maxime vitio vẽtris: etenim & huius est opus ciborum appetẽtia.

59 *Erant hi Sitibundi, Illi non.*

De ijs hoc loco, qui ob alui turbationem, vt ipse appellauit, citra febrem afficiebantur, sermonem habet: quod est ex his verbis clarum, quæ subdidit /ex ijs, quos febres tenebant aliaq;, nemo circa potum intempestiuus erat/. Apertum est etiam ex illis, quæ supra diximus, cur non essent sitibundi omnes, nec siti liberi. Crassitudo enim humorum, & tenuitas aquosa, erat aceruata, frigida illa quidẽ sua sponte ũtraq;, sed acquisititium à putredine calorẽ mutuans. Quare in quibus excellebat iam putredinosus calor, erant sitibundi: in quibus non dũ, hi cõtra merito non sitiebant.

† In aliquibus cõtextib' Hippocratis hæc adduntur. sed licebat circa potũ diætã instituere, ut volebas.

60 *Ex Iis quos febres tenebant aliaq;, Nemo circa potum Intempestiuus erat.* †

Posteaquam priori capite dixit de ijs, qui ex ventre laborarunt, q partim sitibundi, partim non essent, hîc nunc de ęgrotantibus simul cum febre ait, non magnopere vllum fuisse sitibundum, neque vt medicis non esset audiens. Quod hinc est factum, quoniam non perinde his tãtum putre- F
dinosæ sanies in ventrem, quantum prædictis, confluerat.

61 *Vrinæ Multæ erant: Neq; erant illæ ex potu ingesto, sed illũ excedebant: Multumq; ẽt Vitiosæ erant vrinæ redditæ: neq; enim inerat crassitudo, vel concoctio, vel purgatio proba. Nam Purgationes per Vesicam cõmodæ, bonum multis portendebant: Plurimis vero colliquationem, turbationem, dolores, diuturnitates, & nulla iudicia.*

Quæ sunt dicta, clara omnia sunt, & memoriam, non interpretationem postulant. Ipse nanque superiori sermone, quem ego exposui, non obscure ostendit, quod aliquando vrinę symptomatis ratione vacuentur, sicut sudores, vomitiones, & deiectiones.

62 *Comatosi erant in primis Phrenitici, & Qui febre ardente tenebantur: Tum etiam in Alijs morbis omnibus maximis, quòd febrem adunctam haberent.*

Coma creauit materiæ crassitudo, & præter cæteros ijs, quibus erat affectum caput. Est autem A.l. 3. f.t. t.4. c.1.100.f
phrenitidis affectum per se, sed in ardentibus febribus per accidens. Nam febris calor prauos humores, ad caput subuehit: abundabant autem tunc crudi & frigidi.

G

63 *Perpetuo Plerisq; vel graue Coma comes erat, vel Tenues atq; parui Somni.*

Graue coma, à quo ęgre quis excitetur, accipiendum est: cuius contrarium est, quod tenues & paruos somnos habeat. Quorum accidit primum ijs, quibus crassitudo & copia exuperabat frigidæ materiæ: alteri, quibus putrefacta tenuitas.

64 *Multa præterea Febrium alia genera vulgabantur, Tertianarum, Quartanarum, Nocturnarum, Cõtinuarum, Longarum, Vagarum, Fastidiosarum, Inconstantium.*

Quia humores noxij erant diuersi, ideo cùm alij morbi, tum plura iam inciderunt febrium genera. Meminit autẽ intermittẽtium, quæ numero tres sunt, quotidianarum, tertianarum, quartanarum: Tertianarũ quidem & quartanarũ nominatim primum: quotidianarũ vero dicendo, nocturnarũ. Nam, earũ ex quo duplex est differentia, quatenus hæ interdiu accedunt, illę noctu, inde diuersa nomina inuenerunt. Hippocrates earũ, quæ tum vigebant, mentionẽ fecit, quæ erant nocturnæ. Memoria itaq; repetamus etiã, q cùm & primo libro & secundo morborũ vulgariũ, tum multos separatim ægros adduxerit, tum integras sit tẽpestates persecutus, nusquã nec quintanam, nec septimanã scripsit, vel aliã febrem multorum dierum. Nec vero etiã in tertio libro vulgarium H
morborũ, neq; ante, neq; posthac ad finem vsq;. Vnde mihi in mentẽ venit, illa quæ primo libro vulgariũ morborũ tradita sunt, infarcta ab alio suspicari, vbi alias esse pluriũ dierũ q̃ sit quartana statuit. At in p̃dicta oratione intermittentiũ genus ꝓpria appellatione non noiauit, quẽadmodũ cõtinuarũ, sed est tm̃ oẽs eius species persecutus. Deinde cõmuni noĩe continuas indicauit, quarũ febres ardentes p̃dixit, & phrenitidas. Postea longarũ nomen & vagarũ ꝓdidit: vbi mihi memor sis eius, quod est initio ꝓpositæ orationis dictũ, ipsum oĩa quæ collegit, febriũ species appellare.

65 *Omnes Hæ cũ multa Turbatione erant coniũctæ. Ventres enim plerisq; turbati, Horrores, Sudores non decretorij: & Vrinæ eæ, quas supra descripsimus. Hæc erant illorum plerisq; Longa. Nam qui ipsis Abscessus fiebant, nõ iudicabant, vt in alijs. Omnia quidem omnibus difficulter iudicabantur, Vel omnino non iudicabantur, Vel producebantur: his vero multo maxime. Tamen horum pauci circa octogesimum diem iudicabãtur. Maximam partem temere reliquerunt. Horũ pauci moriebantur ex Aquã inter cutem, quã non decumbebant. Multos etiã in alijs morbis Tumores exercitabant, præ cæteris vero tabidos.*

Prædictas dicit omnes febres adiũctam habuisse multam turbationem: mox ipse, quæ esset turbatio, exponit: describitq; earum symptomata. Reliqua, nisi priora exciderint, clara sunt.

Maxima

66 A *Maxima erat et grauissima Tabes, hæcq; plurimos peremit. Nam cum multi Hyeme cœpissent, magna ex parte decubuerunt: partim recti esse sustinuerunt. Verũ ante Ver, qui decubuerãt, ferè perierunt. Reliquorũ Tusses nemine reliquerunt, remissiores tantũ Aestate fuerunt. At sub Autũnum oẽs decubuerunt, atq; multi obierunt: quorum ægrotabant plurimi diu. Cœperũt igitur horũ plurimus subito ex his esse deteriores, tũ Horrores crebri, sæpe Febres continuæ, acutæ: Sudores intẽpestiui, frigidi, multi perpetuo. Multũ vero erat frigus, & vix eis calor reuocari poterat. Ventres varijs modis substiterũt, rursusq; statim humectabãtur.† Quæ Pulmonem infestabãt, per aluũ omnia reddebantur. Copia Vrinarũ nõ bonarũ, colliquationes malæ. Multæ Tusses tenuerunt perpetuo, et multa excreantes cocta & liquida, minus tamen cum labore: quæ ẽt siquando essent difficiliores, rursus lenius omnibus purgabantur, quæ pulmoni incommodabãt. Fauces non admodũ mordaces, neq; salsugines quicquã molestabant. Lenta uero & alba & liquida, spumosaq; multa à capite veniebant. At multo maximũ hos & alios comitabatur malũ, Fastidium ciborum, vt supra diximus: nam ne potum quidem libenter cum cibo sumebant, sed valde citra sitim degebant.*

*ὑπεφέροντο.

† *Additur in antiquissimis exemplaribus* ἀεὶ δὲ τὴν τελευτὴν πᾶσι βιαίως καθυγραίνοντο. *Sub mortẽ ãt oĩbus uiolenter humectabantur.*

Dixi etiam supra, repleto in calida & humida ventisq; vacua tempestate capite, ex destillatione in pulmonem descendẽte tabidam affectionem constitisse: cuius etiam per stomachum portio in ventrem delata eum turbauit. Quę deinde dixit de tabidis, etsi ijs, qui prædictorum meminerunt,
B clara sunt, faciam tñ vt quæ videbuntur referenda, hæc declarem. Primum hoc inter ea est, ineunte vere plerosq; tabidos obijsse, ex aeris immutatione. Dixit enim extremam fuisse hyemem asperam, & circa æquinoctium iam †Aquilone spirãte ninxisse: quæ tabidis mutationes infestissimæ
« sunt. Atq; ob id autumnus etiam perniciosus est: vnde in Aphorismis‖ eum ipse dixit tabescenti-
« bus aduersarium esse. Et alioqui quidem Aquilo partibus thoracis officit vniuersis. Quare in
« Aphorismis ait‖ Tusses, fauces, laterum dolores & pectoris existere, flante Aquilone: multo vero magis quibus iam sunt hæc vitiosa, et caput repletum destillationem trãsmittit. Vnde æstate tusses dicit remissiores fuisse, hoc est imminutas & moderatiores. Nam fuit, vt ipse scripsit, serena æstas & calida, vt è diuerso principium insequentis autumni tabidis inimicissimum. Dixit enim: ‖ Sub
« Arcturum rursus flante Borea multum pluit. Quòd autem longo spatio produceretur nõ solum tabes, sed & alij morbi, in causa crassities fuit materiæ nihil habentis sua sponte acredinis & caloris, sed tempore à putredine mutuantis. Planissimum hoc fecit hisce verbis /fauces non perinde mordaces, neq; salsugines quicq̃ molestabant: lenta vero, & alba, & liquida, spumosaq; multa à capite veniebant/. Quod reliquum est huius capitis, omne memori superiorum clarum est.

† βόρειος χειμάδια.

3ª. Aph. 10. Ex. ord. 20. h

3ª. Aph. 5. Ext. ord. 20. e

1. Epid. com. 2. t. 60. 3ª. 1. 13. e

67 C *Grauitas corporis, {Comatosi.}*

Sæpe est dictum emoriente sustentatrice & motrice corporum facultate, quæ pridem ab ea vt leuia ferebantur & mouebantur, grauia videri.

68 *Quibus ferè omnibus Oedemata fiebant, quæ in Aquam inter cutem eruperunt.*

Non mirum, si pp abundantiam incõcoctorum humorũ ad hunc affectum quidã deuenerunt.

69 *Horrebant, & Sub mortem Delirabant.*

Cum prauitas humorum ex putredine parta incresceret, horrore corripiebãtur & delirio progressu temporis, in quo etiam moriebantur.

70 *Genus erat Tabidorum glabrum, subalbum, pituitosum, subrubicundum, cæsium, leucophlegmatiæ, ac quibus scapulæ in morem alarum prominebant, mulieresq;. Itidem Melancholicum genus & Subsanguineum. Febres Ardentes hos & Phrenitides & Dysenteriæ tentabant: Tenesmi Iuuenes Pituitosos exercitabant: Diuturna alui Profluuia, & acria excrementa pinguiaq;, Biliosos.*

D Corporis formas eorum, qui tabificis morbis corripiebantur, narrat. Glabrum igitur græce λεῖον, quod est depile, indicat iusto frigidius temperamentum. Nec hoc ad pueros refertur, semper sunt enim hi propter ętatem calidi: sed ad adultos, vt in commentarijs de temperamentis declarauimus. Itidem albus color: vbi quidem miror, quid prepositionem /sub/ addiderit /subalbum/ dicens. Nam in rubicundo recte sanè dictum est subrubicundum. Didicisti nanq; rubentem colorẽ calidum denotare temperamentum: subrubrum non perinde ac album frigidum, non tamen etiã calidum. Qui vero alba pituita affluunt (quos Græci λευκοφλεγματίας appellant) si quam habemus traditorum in libris de temperamentis memoriam, citra controuersiam sunt frigidi temperamenti. Est his molle corpus & tumidius quodam modo, propemodum vt aqua affectis inter cutem, quam Leucophlegmatiam appellant. Itaq; omnes hi sunt planè frigidi temperamẽti: pituitosi vero vt audiuisti, temperamenti malorum pleni humorum. Præterea de cæsijs, semelq; de oculorum coloribus, in commentarijs de temperamentis didicisti non esse existimãdum pro certo ex tali signo de totius temperatura corporis, nisi solorum oculorum, sed neq; horum quidem euidenter in prædictis. Nam primum oculos, qui χαροπὸι hoc est cæsij, vocantur, qui sint considerãdum, reuocandumq; ad memoriam, Poeta quæ scripsit, vbi ait,

Αρκτοιτ', ἀγριότεροίτε, σῦς, χαροποίτε λέοντες. idest vrsiq; agrestioresq; sues, charopiq; leones.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 287 sur 390

Deinde vbi videris multos leones, ita memoriæ color oculorum mandandus est, vt valeas, cum E
in hominibus conspiciatur, facile agnoscere: cumq; videantur illi tales esse, temperamẽtum quo-
que, quod ad oculos attinet, calidum & siccum dices. At huic non parũ, multa in præsenti ora-
tione repugnant. Primum enim cum frigidiore temperamento cæsium collocauit. Postea picro-
cholos i. biliosos appellauit, quasi ab his dissidẽtes, cũ aperte sint hi tẽperamento calido & sicco.
Immo vero ipsi morbi, quos descripsit à corporis formis, significãt primo loco relatos esse omnes
frigidiores, rubicundos calidiores, biliosos abunde calidos. Nam hæc tempestas in corpore vide-
tur humores aceruasse, & replesse caput, idq; omnibus morbis cõmune fuisse, sed fuisse suo quẽq;
morbo alium alio correptum, pro sua cuiusq; natura: Alui profluuijs, acribus prodeiectionibus
in Prog. cõ. 2. t. 35. 4. 201. c pinguibusq;, biliosos. Nã ipse in præsagijs dixit, ‖ pinguitudines innatantes similes aranearum te »
lis reprehendẽdas esse, indicant enim colliquationem. Quare biliosi merito in febres colliquati- »
uas inciderunt, offendebanturq; alui deiectionibus. Rubicundi vero, & ad melancholiam apposi
ti, & crasso sanguine calidoq; præditi, non iniuria phrenitide sunt & febre ardente correpti, & etiã
cruentis dysenterijs vt par erat maxime. Duplices enim eas scimus esse, Intestinis exulceratio-
ne erosis, alteram differentiam: Alteram, cum copiosus sanguis per venas, quæ ad intestina perti-
nent, euacuatur. Quę autem essent naturę vel calidiores tantum, vel frigidiores simul & humidio F
res, has par erat, vt & quæ nec facile febribus cedebant, nec biliosis affectibus, in solas incidisse ca-
pitis destillationes, ideoq; intabuisse. Quia vero scripsit Hippocrates, genus tabidorum erat gla
brum, subalbum, pituitosum, subrubicundum, & sermoni etiam cæsios inseruit, dignum mihi
hoc quæstione visum est. Consentaneum erat non cæsios, sed glaucos potius dicere, quo'd hi frig-
idi, illi humidi, alij pariter frigidi & humidi temperamenti esse videantur: quorum nihil cum
præsente disputatione pugnat. Comparemus iam cum his infantes, Scythas, Gallos, & Germa-
nos, qui planè temperamento sunt humidiore, frigidiore vero non citra controuersiam. Mihi
igitur visum est operæpreciuum, vt de colore oculorum cæsiorum haberetur quæstio. Interpretes
libri huius Empirici quidem, vnaq; cum his Lycus, vt alia multa, sic hoc missa causæ inquisitione
prætereunt: Hippocratici vero quidam temperamenti esse calidi signum cæsium, quidam licci
dicunt. Sunt qui neutrum iam addant. Sabinus quidem hoc demum satis habuit dicere: Cæsium »
vero, quia est valde siccum, opportunum est tabi. neque causam, cur id scripserit, adducit: neque
alia quibus hoc est adiunctum, esse omnia frigidioris temperamenti & humidioris signa. Num
ergo pro glauco Hippocrates cęsium falsus vocabulo scripsit? nam quid dicas aliud? Sed hoc in
communi sit considerare propositum. Ad reliquam iam orationis partem accedamus. Nam in G
morbis tabificis vnà cum prædictis etiam πτερυγώδεις, id est quibus scapulæ in modum alarum
prominent, commemorauit: qui non propter temperamentum, sed propter vitiosam thoracis fig-
uram, obnoxij tabi sunt. Probabile tamen est eius figuram natiuum calorem sequi. In fine, vbi
de tabidis tractat, quando Hippocrates adiecit, & mulieres, animaduertendum est, vtrum hoc
modo dixerit, quasi dicas, mulieres perinde ac viros tabe fuisse correptas, quæ erat eorundem ge-
nerum: an, licet his notis carerent, frequentes tamen dicat in hunc affectum mulieres incidisse, cũ
humidiores sint & frigidiores, vt, qui affectus quosdam viros ex suo cuiusque temperamento ten
tauit, ille idem permultas mulieres ex communi. Equidem vtrunque censo consentaneum esse.
Nam est verisimile frequentiores viris mulieres, propter temperamentum suum commune, tabe
captas esse: ac præ cæteris illas, quæ eius erant generis, cuius recensuit viros. Quia vero subdidit
melancholicum genus & subsanguineum, febribus ardentibus præcipue fuisse & phrenitide affe
ctum, ad memoriã, quę didicimus, reuocemus, Quibus multus sanguis & calidus generatur, prõ-
pte in melãcholicorum humorum hos vitium deuenire. Quare accipe nõ hos, qui atram iam mul
tam bilem aceruauerunt, sed qui ad generandam eam essent appositi: qui sanè, vt calidis arriperen
tur morbis, quo'd natura essent calidiore, merito factum est. Posteaquam autem supra dixit pitui- H
tosos esse tabificis captos morbis, nunc addita his ætate dicit, tenesmi iuuenes pituitosos exercita-
bant: nempe quo'd non tantum naturale temperamentum esset ad commitendum tenesmum
pronum, sed ætas quoque calida esset: vt ex acri & putredinosa pituita tenesmum intelligamus
ortum.† Siquidem meatum ad ieiunum intestinum ea pituita exulcerans, ad excretionem assi-
duã ægros iritauit. Tensiones autem & desidendi cupiditatem tenesmo laborantes vehementio-
rem habent, quàm dysenterici, propterea quo'd ægre pituita excerni potest: corporibus enim pręcrassitie & viscositate inhærescit, non vt flaua bilis, statim permeat. De naturis autem biliosis an-
tea dicebam, merito illis acres deiectiones esse propter pallidam, flauam, & amaram, quam vocãt,
bilem: pingues vero propter colliquationem: quibus deiectionibus ob collectorum copiã vitio-
sorum humorum longa successisse profluuia ventris.

† *siquidẽ, dũ ad rectũ intestinũ pertransiret ea pituita, læsione ulcerosam partis efficiẽs, ad excretionem &c.*

71 *Omnibus, quos supra descripsimus, Ver erat infestissimum, Plurimosq; sustulit: Aestas commodissima, Paucissimiq; periere. Autumno rursus, & sub Vergilias Multi interierunt* Τεταρταῖοι.

Vitioso humore, qui collectus erat, in corporis profunditate retruso ab aeris frigore, quo
extrema hyeme & ineunte vere erat infestus, haud iniuria maxime quidem tabidis, vt ante di-
xit,

A xit, & vero etiam alijs vere contigit perire: æstate, quæ serena erat & sicca, oēs releuari: iterumq; aere sub Arcturum in humidum vertente, merito multi toto autumno vsq; ad occasum Vergiliarū in fine præsentis status τεταρταῖοι i. quartani perierunt. Quædam exemplaria adscriptum habent τετάρτη i. quarto: alia τεταρταῖοι i. quartani: & quæ his sunt vetustiora, literam Δ quæ alijs literis est maior. Sunt quibus nihil est oino adscriptum. Qui itaq; cum ι scribunt τετάρτῃ, hoc est quarto, quare datiuo casu esse id dictum iudicent, hoc modo interpretātur/multi die quarto perierūt/: Qui sine ι, esse id additum: similem esse hūc ante expositis in primo libro Vulgarium morborum volunt, & quartum esse statum, commemoratis scilicet cū eo tribus illius libri statibus. At quibus in exemplaribus pro quarto, Δ tantum est ascriptum, idem significatur ac quarto: quod quidem non aliter, atq; notæ à Pamphilio Mnemone scriptæ, symbolice videtur positum esse: atque hanc veteres vnam lectionē agnoscunt. Quidam qui hæc deflectere studebant, commutata scriptura fecerūt τεταρταῖοι, hoc est quartani: atq; hanc esse totā orationē statuerunt/Autumno rursus & sub vergilias multi quartani interierunt/. Itaq; tantum legit in suis exēplaribus Capito: cui tamē subesse videtur mendacium, siue de ægrotantibus, siue de febribus accipias. Nam de ægrotātibus quidem prorsus est absurdum: †neq; enim probabile est præsentem humoris statum adeo esse conse-
B cutos acutos morbos, vt quarto die perimerent ęgros: De febribus vero verisimile erat, tum quoniam deustam diuturnitate crassam materiam probabile erat in melancholicum transisse excremē tum: tum ęq; anni erat tempus Autumnus.[a] At febribus tamen vigentibus quartanis, non perijssent multi: securam etenim scimus esse per se hanc febrem, vt de ea Hippocrates dixit.

a l. 4. f. 1. c. 2. c. 61. 429. c

† οὐ γὰρ εἰκὸς ἦν ἐπὶ τῇ προκειμένῃ διαθέσει τοῦ χυμοῦ οὕτως ὀξείας γενέσθαι τὰς νόσους.

¶ De ijs Quæ ad Exitum Libri sunt Adscripta.

A pestilente tēpestate sedecim narrat ægros ad finem vsq; libri. Inde sunt adscripta quædam, de quibus videt recte Dioscorides statuere, qui vult ea statim tēpestati subtexta: huncq; illis libri locū in sua æditione attribuit. Itaq; ea hic nos exponemus, si prius hoc tm̄ dixerimus, ęq; videt mihi hæc quoq; alius adscripsisse, non ipse scripsisse Hippocrates: ‖ Verum illa mihi æstas videt fm rationē profuisse. Nam æstiuos morbos hyems succedens soluit: hyemales æstas insequens transmutat. Quanq; ista per se æstas haud stabilis fuit: sed subito calida, austrina, & à vētis silens euasit: profuit tm̄ ad aliam tempestatē transmutata. Enimuero reuocemus ad memoriam, quæ de æstate in narranda tēpestate scripsit in hæc verba: Æstas serena erat & calida, magni erāt æstus: Etesię parui dispersim spirauerunt. Quare par erat moderatiores æstate morbos esse, ex humorum, vt est dictum, ortos exuperātia, qui ineunte vere potissimū prodierunt. Quia illud frigidū humores in altū corpo
C ris repulerat: iam ęstas, q̄ illud squalida & calida excepit, simul & ad cutē malū traxit humorem, & digessit eius portionē non paucam. Quo tpe si Etesiæ spirassent, morbosum humani corporis statum oēm abstersissent. Quia vero eius supererat pars, moxq; sub Arcturum flante Borea multū pluebat, humores qui nimis per cutem manabant, rursus impediti sunt, & in profundū corpus impulsi. Hinc de integro ægrotare, multiq; mori cœperunt. Hac ergo de causa ægrotantibus id tpis, æstas non nihil profuit: non quia morbos, qui hyeme cœperunt, cessare sit probabile æstate. Tametsi ita se habeat res, vt qui hyeme emerserint, æstate profligent: & quos produxit æstas, hyeme. Æstiui siquidē & hyemales morbi intelligendi sunt, qui ęstate, quę in natura sua constat, et hyeme, præ cæteris existūt. Ita.n. in Aphorismis Hippocrates dixit: ‖ At morbi omnibus oēs temporibus anni & existunt & exacerbantur. Sunt tamen, qui certis anni temporibus præcipue emergāt exacerbenturq;. Sub hęc, quę vere regnāt ęgritudines, quæ ęstate, & autumno, hyemeq; recensuit: nimirū vbi nihil in aeris temperamento innouetur. Nam si vere eodē die modo calor, modo algor intendat, morbos ait autumnales impendere. Necq;.n. temporum anni nomina, cæterum temperamenta, certas morborum formas committūt: quę vbi varient, non possunt non vna secū morbos commutare. Iam vero proposita oratio morbos vult, qui hyeme extiterunt, ęstate repelli, vel si vi-
D tioso sit ęstas tēperamento: cuiusmodi cum aliqñ in Cranone fuisset, carbunculos statim excitauit. Qualis si in pręsenti esset, plurimos malorum succorum & putrescētium abundantia aucta & iam putrefacta peremisset. Quamobrem mendacium esse apparet, & pręter Hippocratis mentem, hyemales morbos prorsus ęstate discuti: cū qui hoc prępositum, nesciuerit quos nā morbos ducat Hippocrates singulis anni tēporibus esse proprios. Nec vero ēt est necesse quę post hęc deinceps ab ipso scripta sunt, hoc loco referre, cum alibi ab ipso in vniuersum tradita sint. Quare illa omnino pręteribo. Plana nanq; sunt omnia, & in libris, quos antehac enarrauí, abunde de his disputaui.

Infra. c. 88. 351. h

3ª. Aph. 19. & 20. 23. h

¶ De Aegris Post Tempestatem.

Sedecim post tempestatem ęgros descripsit Hippocrates, qui, vt quidam censent, in ea laborauerunt: quando ipse, vbi finem facit de ijs, quæ tum acciderant, narrandi, sic dixit/omnibus τοῖς ὑπογεγραμμένοις ver erat infestissimum/. Potest tamen de supra descriptis dictum esse verbum hoc ὑπογεγραμμένον: qui vsus apud multos est. Nā sedecim hos ægros aliud tenebat morborum genus, ac commemoratos ab eo in tempestate pestilenti. Verum quæ de his ægris prodidit, non fusam iam requirunt interpretationem, si memoria, quæ ante exposuimus teneas. Nam omnium propè symptomatum & signorum, quorum Hippocrates meminit in ægris, de quibus verba

fient

ſient, reliquum, quod non ſit ante dictum, eſt nullum. Itaq; ſummatim percurremus ea quæ in his E
ſunt ſcripta: ſicubi quid ſe offerat, quod antea non habuimus, illud ſolum elaboraturi.

AEGROTVS I

72 *In Thaſo Pariũ quendã, qui ſupra Dianæ Aedem decumbebat, Febris corripuit acuta, primo continua et ardẽs, In principio ſitibundus erat, & comatoſus, rurſusq; inſomnis. Inter initia vẽter* [a] *turbatus, vrinæ albæ. Die Sexto erat oleoſa vrina, deiectiones bilioſæ, pingues: delirauit. Septimo omniã exacerbata fuerũt, nihil dormiuit, cæterum ſimiles erant vrinæ, & mens perturbata, ab aluo item bilioſa pinguiaq; reddidit. Inde die Octauo parum ex naribus ſtillauit, vomuit virulenta pauca, parum dormiuit. Nono nihil eſt mutatum. Decimo cuncta fuerunt remiſſiora. Vndecimo ſudauit, at non toto corpore: circunfrixit, ſtatimq; recaluit. Duodecimo Febris acuta: deiectiones bilioſæ, tenues, multæ: vrina ſuſpenſionem habebat, delirauit. Septimodecimo grauiter laborauit:* [a] *† neq; enim vel ſomni, vel febris producebatur. Vigeſimo vndiq; ſudauit,* [b] *inſomnis, deiectiones bilioſæ, à cibo abhorrebat, comatoſus erat. Quarto & Vigeſimo Recidiua. Trigeſimoquarto febre fuit liber, aluus non ſubſtitit, atq; calor redijt. Quadrageſimo febre liber,* [c] *† aluus ſpatio paruo non ſubſtitit, à cibo abhorrebat: rurſusq; aliquantulum febricitauit, idq; ſemper erratice, modo à febre liber, modo non liber: nam ſiquando intermitteret, eſſetq; leuior, rurſus ſtatim repetebat: ferculis etiam multis vitioſisq; utebatur. Circa recidiuas ſomni mali, delirauit: urinasq; tum reddidit* F
craſſas illas quidem, cæterum turbatas & malas: aluus aſtricta, rurſusq; laxata: febriculæ continuæ: deiectiones multæ, tenues. Centeſimo Vigeſimo die Obijt. Erat huic Aluus continenter ab initio ad finem vſq; lubrica, excreuitq; bilioſa, humida multa: cum ſubſiſteret, feruidas, & inconcoctas: Vrinæ perpetuo malæ: comatoſus plurimum erat, cum doloribus inſomnis erat, [d] *† à cibo abhorrebat. Continenter Ardente febre laborabat.*

A.l. 1. ſa. d. 3. ſu. 2. c. 2. 51. c

A † *Al. Neq; n. ſõni aderat & febris intẽdebatur. et ita oĩno legẽdũ ẽ. uide etiã libro de comate. ca. 2. pag. 49. e*

B * ἄγρυπνος *i. insomnis. ſed legendũ uidetur* ἄπυρος *i. à febre liber. cũ mox dicat, quarto et vigeſimo recidiua.*

C † *Al. aluus nõ multo tempore ſubſtitit.*

D † *à cibo cõtinẽter abhorrebat. Febris ardens.*

Curioſe & hoc in loco rurſus interpretum quidam aiunt, ægri patriam non eſſe temere adiectã. Etenim dictum eſſe ab Aſclepiade, Parios maximum conſequi à ſanguinis miſſione emolumentum. Abſurdum vero ſit, quando nihil hic de ſanguinis miſſione dixit Hippocrates, ideo ægro putare patriæ adſcriptum eſſe nomen. Multo iam faciunt abſurdius hi interpretes, qui nũquam inueſtigauerunt, cur in tanto numero ægrorum ſemel Hippocrates ſanguinis miſſionem meminerit, quod nos ſumus commentati. Quare iſtis repudiatis, quæ iuuenum intereſt audiuiſſe, hæc referemus. Verbi gratia, quod de vrina ſcripſit oleoſa in præſente ægro ſexto die. Nam quidam pinguem vrinam ita cenſuit ab eo dictam eſſe, quæ liqueſcente pinguitudine per morbum feruidum & adurentem ſit: Non nulli colore & craſſamento olei ſimilem. Equidem talem ſæpe vrinam nullo ægri detrimento redditam conſpexi, immo vero interim plane è contrario, ex morbi concoctione. Haud tamen eſt ita viſa prorſus, vt oleum, pinguis vrina. Nam ea, quam modo narraui, vrina oleum & colore & craſſamento repræſentans, minime pinguis videtur. Et ipſe autem in Præſagijs Hippocrates dicit, ‖ Pinguitudines telis araneorum ſimiles innatantes eſſe conſiderãdas, nam colliquationis ſunt ſigna. Nos vero pinguitudines fluitantes vidimus frequẽter, verum nunquã excretam talem prorſus vrinam, neque in medio pinguia pẽdere, quo minus ſubſidere: nam ita eſt comparatum natura, omne pingue vt reliquis humoribus inuehatur. Ac ne in Præſagijs quidem Hippocrates verbum de his vrinis fecit, quamuis omnia ſit, quæ in acutos morbos cadunt, ſedulo & aperte perſecutus. Iam etiam die eodem ſexto ægrum dicit, de quo hoc loco agimus, bilioſa atq; pinguia deieciſſe: quæ videntur aperte liquanti pinguedinem febri eſſe conſequentia. Atque videbitur ijs, qui pinguem putant eſſe vrinam oleoſam, ſuffragari. Poteſt autem ad contrarium ẽt referri. Nam omnino Hippocrates vrinas pingues diceret, † ſi quidem hę quoq; oleo ſimiles ſunt. Iam cum diuerſa in vrinis & excrementis nomina vſurpauerit, innui videbitur, ſuam vtriſq; ſignificationem illum tribuiſſe. Mihi ergo probabilius videtur, vrinas olei referẽtes colorem & craſſitiem, hic oleoſas dici. Explanationem vero vtroq; modo faciam. Etenim ſi pinguitudinem quandam habuiſſent vrinæ, quemadmodum & deiectiones, ſint illæ cenſendæ quidem prauæ, at non omnino exitiales tamen: ꝙ non perinde ſit carnem colliqueſcere ac adipem. H
Nam calor eſt feruentiſſimus, qui carnem fundit: moderatior, qui pinguedinem: nempe & colliquationes quæ per ventrẽ excernuntur, putant oẽs medici, à pinguibus deiectionibus diſtare. In peſte quidem longiſſima noſtræ ætatis, colliquationes cuncti prope excreuerunt, quidam mere ſuluas, quidam moderatius, omnes certe putidas. Verum enimuero eæ excretiones letiales ſunt, nec tempus perferunt. Parius autem hic viginti dies vltra centum ęgrotauit, idq; cum malã haberet rationẽ victus. Nam ipſe de eo Hippocrates ſcripſit / & ferculis etiam multis vitiatisq; vtebat, quo eſt factum, vt pinguem vrinam redderet die ſexto et proximis. Non erat ergo eum cito mori neceſſe. Quod ſi non fuit pinguis vrina, ſed olei colore & craſſitie aſſimilis, vt ab vrina oino erat ẽt probabilius hoiem nõ moriturũ. Sed quod in eiuſmodi obſeruaui vrinis, rẽ multo vtiliſſimã, iam pferã. Nam vt nõ eſt ipſum oleũ exquiſite vnius neq; coloris, neq; craſsitudinis, ſic nec oleoſa vrina: pallida qdẽ omnino exiſtens, ſed aut plus aut minus. Quicquid igitur iplius ad candidiorẽ tẽdit colorẽ, exoluto colore pallido, humorum denotat cruditatem: quod vero vehementer pallidum eſt, vt ad flauum accedat, bilioſum calorẽ. Periculum igitur his vrinis non ob malignitatem ſubeſt, ſed ob vim febris. Eorum aliqui, ſi reliqua ſunt cuncta ſalubria, breui iudicantur. Nihil habet ergo admirationis, ſi in talibus vrinis quis lõgo tẽpore morbũ traxerit, vtro modo oleoſas accipias.

in Prog. cõ. 2. t. 35. 4. 101. c

* *Al. damnandas.*

† *Al.* εἴπερ ἦν κατ' αὐτὸν ἐλαίῳ παραπλήσια, *id eſt ſi quidẽ ex eiꝰ opinione eſſent oleo ſimiles.*

A cipias. Non enim sunt illæ quidem salubres vrinæ, non tamen magnopere perniciosæ. Porro ex ijs quæ in exitu scripsit historiæ, prauitas humorum quædam tenebat Parium biliosa, & ventris iecinoris que extinguebatur facultas. Nam vbi finem imponit his narrandis, quæ illi acciderunt, scripsit, perpetuo viq; ab initio turbatam aluum fuisse, deiectionibus biliosis & humidis: Interim etiam suppressam fuisse feruentibus inconcoctisq; deiectis. Hinc tibi humorum, qui morbũ induxerunt, liquet vitium. Itidem ex eo q̃ toto ferè morbo comatosus fuit et insomnis. Iam q̃ extinguebatur naturalis facultas, eius signum proprium est ipsa, quę in morbo euenit, inappetentia. Neque enim latet, Hippocratem ἀποσίτους more antiquorum Græcorum eos, qui appetentia carent, appellare. Atqui videtur imbecilla fuisse natura, quæ iudicium sæpe moliretur, nihil tamen proficeret, sed morbo esset inferior: huc accessit malus hominis victus, qui quidem non leue affert ad exitium momentum. At vero dierum decretoriorum ratio exacte & hic obseruata videtur. Omnes enim decretorij motus & recidiuæ in hosce dies ægro incíderunt. Etenim vndecimi meminit, & quartidecimi, à quo decimi & septimi, postea vigesimi, & vigesimiquarti, & trigesimiquarti, atq; quadragesimi, postremi omnium cẽtesimiuigesimi, quo defunctum esse hominem ait. Quod vero dixi ante, non præteribo hic. Si quis errores interpretum huius libri refutet, in crimen incidet

B loquacitatis. Itaque vt illic quædam sum exempli gratia referre compulsus, ita hoc loco faciam. Sabinus ergo quid de ægri patria attulit, supra indicaui: Quæ vero de oleosa ille vrina, hoc loco commemorabo: non parum enim refert huiusce rei consideratio. Itaque de ea in hæc verba scribit:

« Oleosum igitur sunt qui bilem dicant esse, verum non est bilis, quandoquidem non ita esset pernicio-
« sum: nam bilis frequenter exit, neq; offendit quicquam. Alij neruorum, ossium, & chartilaginum dicunt liquationem esse, huius enim coloris omnia hæc esse. Sed fallũtur ij, qui colorem
« oleosum ossibus ferunt & chartilaginibus neruisq; esse similem: neq; enim tanta fuisset vitę protractio solidis partibus marcescentibus. Vigesimo enim die supra centesimum vita excessit, {neque periit quisquam} tali vrina reddita. An vero propterea potius hic est eger descriptus, vt ideo
« ostendat, oleosa reddita vrina nullam esse mortis expectationem, sed aliquandiu sustinere potuisse
« acuitatem, deinde mortuum esse, itaque salutis spem fuisse nullam superata morbi acuitate. Hic
« prædictis Sabinus mox adiungit: Quid est ergo oleosum? Vt oleum ignem externum alit, ita no
« stræ naturæ, quæ assimilis est igni, alimentum est coctorum ciborum adeps. Proinde oleosa vrina
« nutrimentum est naturæ: ostenditq; naturam cibum non sentire, ideoq; iam interijsse, quia non
« nutritur natura. Longus vero hic morbus iure erat, q̃ pars tantum detraheretur, non vniuersum

C naturæ alimentum. Hæc verba sunt Sabini, cuius est sententia: Quemadmodum externus hic ignis oleo nutritur, sic insitum nobis calidum: itaq; aliquando oleum est ijs ex vsu, qui corpus recuperare volunt. Ad hæc, vt colore & crassitie sit similis oleosa vrina oleo, non pinguitudine tamen, vel olfactu, vel gustu. Quare mireris sanè hos, qui cum aliena male reprehendant, sua placita nullo iudicio literis produnt.

AEGROTVS II

73 *Mulier quædam, quæ apud Frigidam aquam in Thaso ægrotabat, postquam Filiam peperisset, nec esset purgata, Tertio à partu die Febre correpta est Acuta, horrida. Multo tamen ante partum febriculosa decubuerat, cibumq; fastidierat. Vt riguisset, febres fuerunt continuæ, acutæ, horridæ. Die octauo, Proximisq; Diebus multum delirauit, redijtq; statim ad mentem: aluus turbata multis tenuibus & aquosa bile mistis: non sitiebat. Vndecimo mẽtis erat cõpos, sed erat comatosa: Vrinæ multæ, tenues, & nigræ: insomnis erat. Vigesimo aliquantum circũfrixit, statimq; recaluit, non nihil delirabat, insomnis erat, aluus eadem erat: Vrinæ aquosæ, & multæ, malæ. Vigesimoseptimo febre vacabat, substitit aluus: non multo post dextra coxendix grauiter diu doluit: febres rursus comitabantur, & Vrinæ aquosæ. Quadragesimo coxẽdicis dolor remissus fuit: tusses vero assiduæ, humidæ, multæ: aluus est repressa, cibum*

D *fastidiebat, in Vrinis nihil est innouatum: at febres vero omnino non intermittebant, erratice, nunc accedebant, nunc non. Sexagesimo tusses sine signis euanuerunt: neq; ulla enim sputorum erat concoctio, nec aluus cõsuetus abscessus: dextra maxilla detracta est, comatosa, iterum delirauit, statimq; resipuit, sed ad cibos auerso animo se habuit, maxilla ad locũ suum rediit: aluus biliosa, pauca reddidit: acutius febricitauit, inhorruit: Sequẽtibusq; Diebus obmutuit, redijtq; ad mentem, & est locuta. Octogesimo Obijt. Vrinæ huius perpetuo nigræ erant, tenuesq; & aquosæ: Comaq; consequebatur: Cibũm non sumebat: Animo erat deiecto, insomnis, iracunda, implacida, animo melancholico.*

* ἄσιτος. sed in ãtiquis ἀπόσιτος i. cibum fastidiebat.

Annotãdum puto, qui factum sit, vt nihil de hoc/apud frigidam aquam/ Sabinus dixerit: cum « ille dicere posset, hac de re mulierculam refrigeratam in valetudinem incurrisse. Nam hoc multo erat probabilius ijs, quæ in Parium sunt dicta, & in eum qui in horto decumbebat, & qui prope « ædem Dianę, cumq; qui propter nouum murum habitabat. Itaq; videtur suppressa à partu purgatione incidisse mulier in morbũ: quippe mẽstruorum suppressio offendit, tamen non perinde, vt si à partu supprimantur, officit: q̃ non abundantiam modo, sed insignem etiam humorum pariat prauitatem. Nam meliorẽ sanguinem ad se fœtus nutrimenti causa alliciens, relinquẽsq; deteriorem, causa est vt prægnãtes prauis humoribus impleant, quos à partu euacuat natura. Quod cum maiores animaduertissent, λοχίων κένωσιν idest puerperarum à partu vacuationem, excretionem

Aet. f. 2. c. 10. a

λοχίων κένωσις

Menstrua suppressa.

tionem ſanguinis vocitauerunt." Eſt vero etiam menſtrua vacuatio, non ſolũ vacuatio, ſed & purgatio: verum non eſt æquabilis tamen multitudo vitioſorum humorum, neq; pari ſpatio mẽſtruis circuitibus congeritur, quanta dum partum gerit. In vniuerſum vero melancholicus apparet ſanguis, quem à puerperio euacuant. Proinde etiam conſpiciuntur vrinæ omnibus infectæ eſſe, vt ſi fuligo quæpiam in eas incidiſſet. Quod vtiq; Hippocrates & de hac ſcripſit muliere: vndecimo die, dicens, vrinæ multæ, tenues, nigræ. Equidem quandam noui, quæ talibus vrinis magna copia euacuatis auxilium percepit. Alias non eſt huic talis euacuata, nam in aquoſas conuerſę ſunt ei vrinæ multæ, tenues, nigræ. Quare in vigeſimi diei ſcriptum eſt narratione /vrinę aquoſæ, multę, malę/: poſtea quadrageſimo die /in vrinis nihil eſt innouatum/. Quin nec aliam eſt illa vacuationem conſecuta, nec abiceſſum. Itaq; poſtquã diu laboraſſet, octogeſimo die obijt. Nam ipſe ſic Hippocrates ſcripſit. Neq; enim vlla ſputorum erat concoctio: nec alius ſolitus abſceſſus: licet ſtuderet illico natura redundantiam ad coxẽdicem deponere, ſed hæc videtur reciprocata: nã ille dicit /quadrageſimo coxendicis dolor remiſſus eſt: tuſſes vero aſſiduæ, humidæ/. Enimuero ſæpius iam audiuimus, φ thoraci conſortium cum genitalibus ſit. Habes eorum, quæ huic mulieri acciderũt capita. De ijs vero, quæ in propoſita oratione ſunt ſeparatim ſcripta aluí excrementa ὑδατόχολα, quidam per χ & λ ſcribunt, quidam per χ ο & λ: atq; eſſe illa quidem tenuia, vt aqua eſt (nam tenue vtrunq; nomen indicat) cęterum colore diuerſo: ὑδατόχλοα τῆς χλόης i. graminis, reddere colorem, ὑδατόχολα τῆς χολῆς id eſt bilis. Iam tertia etiam ſcriptura eſt per χ & ρ, ἡ ὑδατος χρόα id eſt aquæ color, quæ nec in antiquis & fidelibus exemplaribus, reperitur, eſtq; planè mẽdoſa. Nam aquoſæ vrinæ ex nominis argumento, & materiam repræſentant tenuem, & colorem albũ. Porro in hiſtoria huius ægræ Hippocrates eſt affectata quadã abuſus dictione, alioqui clariſſime hoc libro omnia locutus. Scripſit ergo dictionem in hunc modum /πρὸς δὲ τὰ γεύματα ἀποστρεφόμενος εἶχεν, hoc eſt, ſed ad cibos auerſo animo ſe habuit/ maximo appetitus defectu, et eorum odio ex voce illa indicato: quod ſignum eſſe prauum, frequenter eſt dictum. Operæpretium eſt autem mirari, cur nihil Sabinus de notis cuiq; ægro ſubditis dixerit: de quibus quia ſecundo commentario ſatis diſputaui, nihil eſt etiam quod hic de eis faciam mentionem. Atqui ille in ſingulis ægris inſtituit, & detegere conatur interpretum ineptias.

A.l. 1.f.1.d.j. ſu.2.c.1.1.a

E

F

Aegrotus III

74 *In Thaſo Pythionem, qui ſupra Herculis fanũ decũbebat, ex Laboribus, laſſitudinibus, parum habita victus ratione, magnus cepit Rigor, & Febris Acuta. Lingua maruit, ſitibundus erat, bilioſus, nõ dormiuit: vrinæ ſubnigræ, ſuſpẽſio ſublimis, nõ ſubſidebat. Altero Die ſub meridiẽ extremæ partes frigebant, præter cæteras manus & caput: obmutuit, voce defectus eſt, diu breuiſpirus, redijt calor, ſitijt: Nocte quieuit, circa caput modicũ ſudauit. Die Tertio interdiu quieuit: Veſperi ſub Solis occaſum aliquantum frixit, turbatio: Nox laborioſa fuit, nihil dormiuit: ab alvo pauca, compacta ſtercora deſcenderunt. Quarto mane quieuit: Ad meridiem omnia vitata ſunt, frigus, mutus, ſine voce, in deterius, calor redijt: poſt paulo vrinas nigras cum ſuſpẽſione reddidit: Nocte placide dormiuit. Quinto releuatus viſus eſt eſſe, ventrem tamen cum dolore grauitas tenuit, ſitibundus: Nocte laborioſam habuit. Sexto mane quieuit: Ad veſperũ dolores increuerunt, exacerbatus eſt: Veſperi indito Clyſtere cõmode aluus reddidit: Nocte dormiuit. Septimo die faſtidioſus, ĩplacidior erat, oleoſum minxit: Nocte eſt multũ turbatus, delirabat, nihil dormiebat. Octauo mane aliquatum dormiuit, moxq; frigus eum cepit, ac vox eum defecit: ſpiritus exilis & imminutus: Veſperi rurſus calor redijt, delirauit: Iam antelucano aliquanto leuius habuit: deiectiones meræ, paucæ, bilioſæ.*

G

†Nono cum excitaretur, comatoſus erat, } non ualde ſitibundus: Sub Solis occaſum grauiter tulit, delirauit: Noctem incommodam habuit. Decimo mane ſine voce, multũ frigus, febris acuta, multus ſudor, Obijt. Diebus huic Paribus Labores.

†Al. Nono comatoſus erat, faſtidioſus cũ excitabatur. Vide et lib. de comate ca. 2. pag. 49. g

Vel huius offendes omnia ab initio ſymptomata & ſigna lethalia fuiſſe, & acceſſiones diebus paribus, vt ipſe indicauit Hippocrates, cum in decimi diei narratione, quo obijſſe illum dicit, addidit /diebus huic paribus labores/ etenim mortem generale iudicij ſignificatum amplectitur, vt eſt oſtenſum. Iam ſeruatum in hoc etiam eſt ægro, vt iudicia ijs eſſent ferè diebus, quibus grauiores labores: nam cum in dies pares inciderent, mors quoq; in die eſt cõſecuta pari. Porro in narratione ſymptomatum huius duo ſunt, quæ interpretem requirunt, quorum in reſpiratione eſt alterum. Nam /βραχύπνους id eſt breuiſpirus/ eſt in diei ſecundi expoſitione ſcriptus: & /ſpiritus exilis imminutus que/ in octaui enarratione. Didiciſti autem tum in primo de dyſpnœa commentario, tum ſecundo in præfagia (vbi hanc dictionem ſumus interpretati: ‖ Spiritus ſi frequens ſit, dolorem ſignificat, vel inflammationem ſupra ſeptum tranſuerſum) paruum eſſe quendam pariter & rarum ſpiritum, qui, cum refrigeratur & emoritur iam vitalis facultas, fit: quod ſymptomate quodam ſeparabili indicauit, hiſce verbis: ‖ Si frigidũ è naribus & ore expiretur, exitiale iam eſt admodum. Eundem puta eum hic dixiſſe, ſecundo die breuem, octauo exilem & imminutum. Nam quidam eſt alius præterea ſpiritus breuis ſimul & frequens dolorem denotans, vt demonſtrauimus, aut in reſpiratorijs partibus, aut illorum vicinis. Verum ambos ſi inter ſe compares, pauciorem multo foris aerem attrahi intro in altero offendes, quem paruum ſimul & rarum dixit fieri. Nam frequentia ſi ad breuitatem accedat, aſſiduitate defectum cuiuſque inſpirationis re-

H

in Prog. cõ. 1. t. 24. a. 194. h

Ibidem.

ſarcit,

A ſarcit, vt qui aſſidue bibunt modicum: ſiquidem hos βραχυπότους id eſt modicum potantes, appellabis, qui & parum bibunt, et magno interiecto ſpatio. Nam ſi parũ quis, & aſſidue bibat, hunc ſimpliciter non βραχύποτον †ſed μετὰ βραχὺ πίνοντα i. paulatim bibentem, appellaueris. Haud aliter qui proprie breuiſpirus vocatur, quoties ſpiritum trahit, non paruum tantum, verum etiam interuallo longo interpoſito externum per guttur aerem attrahit. Queras ergo fortaſſis cur cum Hippocrates primo die febrem prædixerit acutam fuiſſe, altero die hominem breuiſpirum fuiſſe dixerit: nam nos in vehemẽtibus febribus demonſtrauimus magnum ſpiritum & frequentẽ eſſe. Reſpondemus, Primo quidem die calorem per putreſcentes humores ſuccenſum febrilem, ipſum quidem digeſtum eſſe, relictum vero natiuum tantum adeo iam infirmum, vt iam prius extingueretur, cũ febrilis de integro accenderetur calor, veluti feruefactis, qui computreſcerent, ſuccis: Alterum vero diem frigoris dominantis attuliſſe ſignum. Cuius quidem eſt maxima demonſtratio, q breuiſpirum dicat tum hominem fuiſſe, & frixiſſe. Nam de ſecundo die ita ſcribit /altero die ſub meridiem extremæ partes frigebant, præter cæteras manus & caput, mutus, voce defectus, diu breuiſpirus/. Rurſus de octauo die hæc tradit /octauo mane aliquantum dormiuit, moxq; frigus cœpit, & vox eũ defecit, ſpiritus exilis & imminutus/: Vbi mihi hoc quoq; attẽde: Cum eſt refrigera

B tus, vnà cum vitiata reſpiratione, voce eſſe eũ defectũ dicit, quod ſolet ẽt interim extinctionem naturæ comitari. In quarto die cum ſcribit /frigus, mutus, ſine voce, in deterius/ oſtendit, adiecto /in deterius/ etiam breuiſpirum illum fuiſſe. Reliquum ergo eſt, hic vt declaremus, cur poſt /ἄναυδος i. mutus/ addiderit /voce defectus/. Cuius hæc eſt ratio. Sermonem (græce αὐδὴν) nec oẽ quod auditu proprie ſentitur, antiqui vocare videntur: nec illud ſpecies eius ſit ſola, quod de induſtria per animantis emittit os, in quo continet fletus, ſibilus, luctus, tuſſis, & id genus alia: ſed vnã hominis vocem, qua inter nos colloquimur, ſermonem (græce αὐδὴν) nominãt. Itaq; ẽt Poeta, vbi ſuos equos alloquentem inducit Achillem, ibi alterum eorum ait reſpondiſſe lingua humana. Inquit enim,

Αὐδήεντα ἔθηκε θεὰ λευκώλενος Ἥρη, id eſt,

Hunc regina loqui fecit dea candida Iuno.

Nõ q antea voce careret, neq; communem equorum vocem haberet, cęterum q non illam, quem ſermonem (græce αὐδὴν) appellant. Sic deam dicit loqui, quæ humana vteretur lingua: q eam ẽt humana eſſe forma ferant, cum dij eius figuræ omnes non ſint. Nam Sol planè & Luna, reliquaq; ſidera longius ab humana forma receſſerunt. Vnde etiam Hippocrates obmutuiſſe quidem dixit, q loqui non valeret: voce defectum eſſe, q nec lugere, nec clamare: quod certe multo liquet eſſe

C deterius, cũ obmutuiſſe. Nam quibus ſola eſt reſoluta lingua, poſſunt interdum clamare altiſſime, tamen loqui non valent: qui ſi ne vocem quidem mittere queant, extremæ eſt hoc extinctionis ſacultatis ſignum: vbi, qui eo in ſtatu ſunt, neq; lugent, neq; gemunt, neq; ſonare omnino poſſunt. Sabinus, ita vt alij, qui nullam omnino habet vocem, hunc arbitratur mutum eſſe dictum: voce vero defectum perinde ab Hippocrate ait ſcriptum eſſe ac attonitum: quaſi vero ita affectum, attonitum vocare non potuiſſet. Atqui nec reliqua, quæ in hoc ſunt affectu dicta, conſentiũt, pręſentem ægrotum attonitum fuiſſe.

AEGROTVS IIII

75 *Phreniticus Primo, quo decubuit Die, virulẽta vomuit, & multa, & tenuia: Febris horrida: copioſus ſudor, aſſiduus toto corpore: capitis et colli dolorifica grauitas: Vrinæ tenues, ſuſpẽſiones paruæ diſperſæ, non reſidebãt: Aluus ſtercus affatim reddidit: multũ delirauit, nihil dormiuit. Poſtridie mane vocem amiſit, febris acuta, ſudauit, non intermiſit, palpitationes per totum corpus: Nocte conuulſiones. Tertio die cuncta exacerbata ſunt: †Defunctus eſt.*

Acutiſſimæ phrenitidis hic æger eſt exemplum, primo ſtatim die vnà cum febre inceſſentis.

D Omnes quę certe vidimus, qui quidem ita phrenitide perciti eſſent, intra ſeptimum diem mortuos eſſe: Perpauci, hiq; rari, hunc ſuperarunt. Eſt vero eorum morborum admiranda generatio, quió nam pacto in commode valentes ſubito inuadat. Neque enim ſicuti ipſorum generatio ſubita eſt, ita & generationis cauſa, vt ſi medicamentum homo lethale ſumpſiſſet, vel beſtia eum virulentiſſima momordiſſet: ſed pedetentim in corpore cauſæ, quæ ſunt excitandis huiuſcemodi malis, creſcunt: quod morſis vſu venit à rabidis canibus. Nam apertum eſt quòd canis venenum (licet in morſis non ocietur nec conquieſcat) nullam ſui ipſius notam prodit multis interim proximis menſibus: Subito autem illis, cum viderint aquam, formido inceſſit, poſteaq; breui moriunt. Longo enim tempore cauſa, quæ rabiem efficit, augetur: quæ vbi eò tandem peruenerit, mortem affert repentinam. Item in hac phrenitide vitioſus in corpore humor coaceruatus fuit, veneno lethali aſſimilis, in corporibus vicinis aliquid paulatim agens: quæ quando vitio iam aliquo pacto opportuna erant, humorq; ipſe euaſerat malignißimus, lethale repẽte apparuit ſymptoma. Nãq; ſic phreniticus initio ſtatim vomuit virulenta: quod febribus adurentibus ferè eſt conſequens. Itaq;, vt veneno epoto lethali quidam poſtridie vel tertio die moriuntur, qualitate eius, non copia mortem afferente, & itẽ hic quoq; æger ſtatim tertio die cẽſendus eſt obijſſe, à qualitate ſuccorum virulentorũ, non à phrenitide, perẽptus: at phrenitis illũ eſſe ſubſecuta, ſymptomatis vice. Equidem

† Cod. non nulli graeci habẽt ἀλλὰ συνεχῶς τε καὶ βραχὺ πίνοντα i. ſed aſſidue et parũ bibentem. Alii. ἀλλὰ κατὰ βραχὺ πίνοντα i. ſed paulatim bibẽtem.

† Eſt quidẽ in omnibus contextibus Hippocratis quos vidimus, quarto defunctus ẽ. Galenus tamen in cõmento videtur legiſſe, tertio.

dem quarto die & quinto acuta à primo ſtatim correptos phrenitide vidi exanimatos eſſe: tertio E non vidi: ſic nec vigeſimum diẽ attigiſſe. Quare hunc videtur Hippocrates vt velociſſime peremptum, ob oculos nobis proponere: & alterum paulo poſt, qui præter omnium expectationem diu vitam produxit. De quo ſuo loco diſſeremus.

AEGROTVS V

76 *Lariſſæ caluo Dextrum Femur doluit repente: nihil ex ijs, quæ offerebantur, iuuabat. Primo die Febris Acuta, ardens †paulatim, neq; comitabantur dolores. Altero Die femoris remiſsi ſunt dolores, febris vero increuit, implacidior erat, non dormiebat, extremæ partes frigidæ: multa vrina, neq; ea bona reddebatur. Tertio femur deſiit dolere, mentis alienatio & turbatio, multumq; ſeſe iactauit. Quarto ad meridiem Perijt. Acutum.*

†*Aliqui cod. græci poſt dictione ardens interpungunt. poſtea ſequitur ἀτρεμέως εἶχεν οὐδὲ πάνυ παρόξυνον. i. quiete ſe habuit, uerum dolores comitabantur.*

Hoc lecto ęgro, ſi quidem animũ dictis diligenter nõ aduertas, in quouis dolore timidus eris: ſi vero diligenter attenderis, non pręcipitãter timidus eris neq; temere ſecurus. Sed ſi qua forte pars doleat primum, nunquid ob externam quandam cauſam dolor euenerit, animaduertas. Nanq; in motibus quibuſdam imprudentes quidam læſi ſunt: & dormiendo qui minus cõmode partem aliquam compoſuerint: in conuertendoq; & contorquendo ſubito, partes rigentes, & ante refrigeratæ, conuulſionibusq; & eliſionibus correptæ, dolores maximos creant. Et vero rupturæ etiã quibuſdam dolorẽ afferunt, præ cæteris, qui ſicco ſunt temperamento, atq; adeo magis ſi inclinata ętate, vel ſenes ſint. Quod ſi nulla talis doloris videat cauſa eſſe, proximum eſt conſiderare, quę pręceſſerit ratio victus, ecquid ignauior præter inſtitutũ ſit, aut cibo ſit homo pleniore vſus magni nutrimenti, aut ſolitę illi excretiones ſubſtiterint. Nam ſiquid tale ſit, aut ſi oino plenitudo cauſa doloris antegreſſa videtur, cẽ primum hoiem vacuato: tum enim ſecuriſſime fluxiones reprimentia partibus dolentibus applicueris. Nam, ſi ante vacuationem id tentes, humorum abundantiam ad maxime principes partes retorquebis. Immo ne calefacere quidem & lenire ante corporis vacuationem partes dolentes licet: nam ſæpe ad partem affectã omnino ob ea remedia allicitur humorum affluentia. Ita alterũ homini diſcrimen accedit, vbi nimium ſit inflammata pars. Etenim etiã ipſe, vt iam noſti, verba fecit de iſtis abſceſſibus, quorum aut capax pars non ſit: aut ſi ſit, non ferat. Sin nulla ex præcedente victus genere eſſe affluentia in corpore appareat, remedijs ad dolorem facientibus tuto vtaris licet, fomentisq;, ac medicamentis humidis, & calidis facultate, quorum in commentarijs de medicamentis materiã didiciſti. Qui ſi his non cedat, relinquitur vt totum corpus vacuetur. Etenim ſæpenumero in eo abũdantia paulatim eſt coaceruata, vbi apud ſe ciborum homo G non animaduertat neq; quantitatem, neq; qualitatem. Aliqũ vero etiam cutis ſe ipſa denſior reddita ab aliquibus cauſis hominem idiotam latentibus, perſpirationẽ cohibens, cauſa euaſit plethoricæ affectionis. Quare dolorem ſi remedia non ſedent, æger primo quoq; tẽpore eſt vacuandus. Ego vero in caluo hoc certe, detractus ei ſanguis ſit, nec ne, nõ habeo conijcere. Nam quatenus dicit Hippocrates nihil ex ijs quæ offerebantur, iuuabat, poſſit aliquis dicere, inter ea quæ offeranẽ, Hippocratem ſanguinis miſſionem commemoraſſe. Alius dicat nõ eſſe de oblatis illi auxilijs: verum quia mente excidit, in quatuorq; diebus obijt, relicta auxilia eſſe. Porro ad finem in exemplaribus cõcinnatis, tum huic ægro, tum proximo, eſt adſcriptum primum quidem /acutum/ deinde vero notę illæ, de quibus vt dixi, prudenter Sabinus nihil dixit. At Zeuxis in vnoquoq; ęgro malos interpretes reprehendit. Nobis vero adſcriptitia illa præſenti ſermone viſum fuit pterire. Scribam enim, ſi viſum fuerit, ijs, qui in iſtis libenter curioſi ſunt, ſeparatim integrum librũ, vbi de notis cuiq; additis ægro ſermo habebitur. In præſenti vtilibus admiſcere non decet inutilia.

AEGROTVS VI

77 *Periclem Abderæ Febris corripuit Acuta, continua cũ dolore: multum ſitiebat, faſtidioſus erat, potum nõ poterat continere: erat ſublienoſus, grauatoq; capite. Primo die ex ſiniſtra nare Sanguis erupit multus, tamẽ febris increſcebat: minxit multum, turbatum, album: repoſita vrina non conſidebat. Secundo die omnia exacerbata ſunt: ac vrinæ craſſæ quidem erant, verum magis ſubſidebant: faſtidium leuatum eſt, dormiuit. Tertio febris emollita fuit: vrinæ multæ & concoctæ, in quibus multum ſubſidebat: Nocte quieuit. Quarto circa meridiem Sudor prorupit toto corpore multus & calidus: ſine febre Iudicatus eſt, neq; rediit. Acutum.* H

Eſt quidem ī græcis impreſſis et in manuſcriptis, quos uidi, πολυς μὲν τοῖ πυρετὸς &c. i. multa tamẽ febris &c. Galenus tamẽ uidetur legiſſe πολὺ et retuliſſe ad ſanguinẽ.

Exemplũ hic æger eſt acutiſſimi morbi, horrendi illius quidem rudibus, cæterum breui iudicandi, prudẽtibus. Nam cum ſublienoſo primo ſtatim die de ſiniſtra nare copioſius erupiſſet ſanguis: vrinæ item craſſę eſſent, & non conſiſterent, & albo colore eſſent: tum altero die conſiſterent: melior erat de ægro ſpes. Ad hæc, vbi ſecundo die hominem faſtidium reliquiſſet, & dormiuiſſet, certior iam breui fore hominem incolumem ſpes erat. At poſtęq; tertio die eſſent optimę & copioſiſſimæ vrinæ, clarum iam erat quarto die liberatum hominem iri morbo.

AEGROTVS VII

78 *Abderæ Virginẽ, q̃ †in veſtibulo tẽpli decũbebat, Febris cepit Acuta et ardẽs: ſiticuloſa erat, et inſomnis: mẽſes autem*

†*Aliqui cod. græci poſt dictione ardens interpungunt. poſtea ſequitur ἀτρεμέως εἶχεν οὐδὲ πάνυ παρόξυνον. i. quiete ſe habuit, uerum dolores comitabantur.*

†*ἐπὶ τῆς εἰσόδου. Al. ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ i. in ſacra via. parui tamẽ hoc refert.*

A *ſes autem ei primum profluxerunt. Eam Sexto die multum cepit faſtidium, rubuit † colore phœniceo, } languebat. Septimo die eadē erant: vrinæ tenues, ſed boni coloris: venter non vexabat. Octauo ſurditas, febris acuta, inſomnis, faſtidioſa, horrebatq;, mentis erat compos, vrinæ ſimiles. Nono nihil eſt mutatum, nec Proximis Diebus: manſit item ſurditas. Quartodecimo mens perturbata fuit, febris remiſſior. Septimodecimo multum fluxit ex naribus, ſurditas eſt non nihil imminuta. Sequentibus Diebus eam faſtidium ſurditasq; tenebant, eratq; delira. Vigeſimo et pedes dolebant, ſurditas & delirium eam deſeruerunt, aliquantum è naribus erupit, ſudauit, febre fuit liberata. Quarto & Vigeſimo repetijt, rediit ſurditas, pedes aſſidue dolebant, mente excidit. Vigeſimoſeptimo multum ſudauit, febre caruit, ſurditas eam reliquit: Reſtabat pedum dolor, cætero fuit exacte Iudicata.*

† Alhorrebat.

Ex humorum hæc abundantia videtur ægrotaſſe: & quantum portendebant prima ſymptomata, mortem certe huic timeres. Sed bonus vrinarum color in ijs, qui humorum copia laborant, maximum eſt ſignum: quæ quia craſſæ non erant, fore longinquiorem morbum denunciabant. Porrò vt in omnibus ægris, & ita etiam videntur hic ſeruati decretoriorum dierum eſſe circuitus. Iam natura quoq; in hac decretoria ſigna & ſymptomata videtur prætuliſſe.

Aegrotus viii

79 B *Abderæ Anaxion, qui ad Thracias portas decumbebat, in Febrem Acutam incidit: Dextri lateris aſſiduus eū dolor cruciabat, tuſſim habebat aridam, neq; primis diebus expuit: ſitibundus erat, & inſomnis: vrinæ boni coloris, multæ, & tenues. Sexto die delirabat, ſotibus nihil remittebatur. Septimo magis laborabat: quippe febris intendebatur, nec imminuebantur dolores, ſimulq; tuſſes infeſtabant, difficulter etiam ſpirabat. Octauo cubitum ſecui, multū, vt debebat, effluebat: leniores ibi euaſerunt dolores, ſed tuſſes aridæ permanebant. Vndecimo febres fuerunt mitiores, aliquantum circa caput ſudauit, etiamnum tuſſes durabant: & quæ à pulmone exibant, liquidiora erant. Decimo et Septimo cœpit pauca concocta expuere, [a] leuātus eſt. Vigeſimo ſudauit, febre liberatus eſt: à iudicio rectius habuit, ſiticuloſius vero erat, & à pulmone non bonæ purgationes. Vigeſimoſeptimo rediit febris, tuſſijt, multa excreauit concocta, in vrina multa ſubſidebant alba, deſiit ſitire, [b] dormiuit. Trigeſimoquarto toto ſudauit corpore, ceſſauit febris, in totum eſt Iudicatus.*

A * *In antiquis codicibus græcis, quos uiderim, non habetur hæc dictio, leuatus ē. Nec ēt ī com. 12. primi aph. nec in 1. de crisibus pag. 18 dictio hæc examinat, quātus in quibusdā cōtextibus illic legatur. Adduntur p̄terea hoc in locō in cod. græcis post dictionem leuatus ē, ſiticuloſus vero erat & à pulmone non bona purgationes. quæ tamen à Gal. lib. de crisibus referuntur ad vigesimū, & ēt in lib. apho.*

In hoc vno ægrorum, primo & tertio libro deſcriptorum de ſanguinis miſſione Hippocrates fecit mentionem, non vt ſolo, cui ſanguinem miſiſſet, ſed vt octauo die ſolo. Nam ~~tum etiam~~ medici quaſi lege certa vltra quartum diem venā non ſecabant. Quando igitur huic octauo die miſſus ſanguis eſt, multo certe plures cenſeas ſanguinis miſſionem requirentes, ſecundo, tertio, quarto die auxilio hoc eſſe vſos. Reticuit autem Hippocrates, ſicut remedia alia omnia: tamen neceſſe interdum habuit ſcribere, nihil eos ab ijs, quæ offerebantur, adiutos fuiſſe, vt malignitatem ſuggereret morbi: neq; enim lucubrationem hic curationis inſtituit, ſed præſagitionis conſcribere. Non nullis etiam ægris videtur non fuiſſe ab initio præſto: quare adſcribit interim, Huic perpetuo, poſtquam ego ipſum vidi, hoc & hoc accidit exacte. Ego vero ignorantibus, [c] †etiam horum ægrorum ~~libro primo~~ de iudicijs præſcripſi vſum: Vbi ~~quo modo~~ inconcoctum exquiſite morbum cognoſcas: quo modo eum, qui iam primum maturaſcit: quo pacto, qui progreditur in concoctione: quemadmodum qui iam perfectæ concoctioni proximus eſt: dilucide ſtudui oſtēdere. Ideoq; Anaxion hic, dum ſemper tuſſiret, nihilq; planè expueret, ~~inconcoctiſſima conflictabatur~~ pleuritide. Cum vero die vndecimo expuere cœpiſſet, morbum ſignificauit concoqui: deinde pedetentim tēpore progrediente, ita ſcripſit Hippocrates in vigeſimoſeptimo die /multa excreauit concocta: in vrina multa ſubſidebāt alba/. Quam ob rem trigeſimoquarto eſt prorſus iudicatus.

C

B * *ὕπνοι. ſed Galeni cod. et in aphoriſmis, & in libro de criſibus habet εὔπνους id eſt bene ſpirans.*

C † *Al. ex antiquis ᾗ κατὰ τοῦτον τὸν ἄῤῥωστον ἀφέλεια etc. 1. & q̄ vtilitas ex hoc ægroto capiatur, oſtendit lib. 1. de criſibus.*

Aegrotus ix

80 D *Abderæ Heropyto Caput dolebat, nec decumbebat, quod tamen fecit paulo poſt. Hic ad ſuperiorem viam habitabat. Captus eſt Febre Ardente & acuta. Primo vomuit multa bilioſa: ſitibundus, multum implacidus: vrinæ tenues, nigræ, ſuſpenſio ſublimis interdum, interdum non: Noctem habuit laborioſam: febris alias aliter exacerbabatur, ſed fere inordinate. Circa diem Quartumdecimum ſurditas, febres creuerunt, vrinæ eædem fuerunt. Vigeſimo multa delirauit, itemq; Sequentibus Diebus. Quadrageſimo multum ex naribus ſanguinis erupit, menteq; conſtitit magis: ſurdus quidem, ſed non perinde fuit: febres fuerunt remiſſæ. Proximis Diebus crebro ex naribus ſanguis & paulatim erupit. Circa diem Sexageſimum è naribus quidem ſubſtiterunt eruptiones, ſed dextera coxendix admodū dolebat, febresq; increuerunt. Haud multo poſt partes inferiores omnes dolebant: fiebat autem, vt vel febres maiores eſſent, maiorq; ſurditas: vel hæ quidem remitterentur, alleuarenturq;, verum partes inferiores ad coxendices ſitæ vehementius dolerent. Iam vero circa die Octogeſimum cuncta remiſſa ſunt, nihil tamen deſtitit: etenim vrinæ boni coloris, & copioſiores ſubſidentias habentes exierunt, deliriaq; imminuta ſunt. Circa diem Centeſimum alvus fuit turbata multis bilioſis, durabantq; diu multa talia, deinde dyſenterica cum dolore. Reliqua leuia fuerunt. In ſumma, febres eum reliquerunt, diſceſſitq; ſurditas. [d] Centēſimo eſt abſolute Iudicatus. Febris Ardens.*

D * *Al. centeſimo & vigeſimo. vide ēt lib. 2. de dieb. decr. cap. 4. cl. 4. pag. 153. 4*

Hic vir memoratu dignus eſt, qui morbum grauem ~~virium~~ robore excepit, alioqui tanto morbo futurus impar. Et omnino pulſibus eius inerat robur, ſimul que reliqua omnia ſecundum naturam conſtabant. Dixi vero & aliubi Hippocratem præteriſſe hanc partem in febricitantibus

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 295 sur 390

præsagitionis. Iam etiam respiratio videtur, & appetitus laboranti inculpatus fuisse: quæ magni E
sunt, vt ille ipse docuit, ad salutem, pōderis. At febris primo quidem acuta inuasit, verum eius postea est acuitas retusa. De qua scripsit Hippocrates: Febris alias aliter exacerbabatur, sed ferè inordinate. Vnum vero habebat æger periculosum signum, vrinarum tenuitatem & nigritiem. Vnde natura vix longo tempore morbum debellauit, sanguinis concitata eruptione die quadragesimo ex decretorijs vno: coxendicisq; dolore, & omnium inferiorum partium, postea creato: Nempe enim magni morbi etiā quærunt, quæ iudicent se, egregia. At neq; hoc planè est discussus morbus: sed circa diem octogesimum signa eluxerunt ex vrinis eius maturationis: postea vsq; ad centesimum diem paulatim concoctus, omnino est profligatus.

Aegrotus x

81 *Abderæ Nicodemum ex Venere & Potu corripuit Febris. Initio fastidiosus erat, cor ei dolebat, erat siticulosus, lingua exusta: vrinæ tenues, ac nigræ. Postridie febris exacerbata est, horrebat, fastidiosus erat, non dormiuit: vomuit biliosa, flaua: vrinæ similes: Noctem quietam duxit, dormiuit. Tertio die sunt cuncta relaxata, et remissio fuit: Sub Solis occasum rursus grauius habuit: Nox laboriosa fuit. Quarto rigor, febris multa, omnia dolebant: vrinæ tenues, suspensionem habentes. Sexto multum delirauit. Septimus dies leuis fuit. Octauo alia fuerunt omnia remissa.* F
Decimo, Proximisq; Diebus tenuerunt illum quidem dolores, cæterum omnes illi leuiores. Huic Accessiones et Dolores præcipue Diebus paribus semper incesserunt. Vigesimo albam vrinam reddidit, quæ crassa erat, sed reposita nō desidebat: multum sudauit: usus febre liber est esse: Vespere redijt calor, ijdemq; dolores, horror, sitis, aliquantum delirauit. Vigesimoquarto multam vrinam & albam reddidit, in qua multa subsidebant: sudor ei toto corpore copiose calidus emanauit. Sine febre Iudicatus est.

* & ipse Hippocrates significauit dicēs, Accessiones & dolores diebus paribus. Quare etiam à vigesimo die sudore est iudicatus. Sigillatim vero qui omnia tenet memoria, quæ ante exposuimus hoc libro, & superioribus duobus, atque ante hos in præsagijs & prædictionibus, inuenire omnia ipse poterit.

Aegrotus xi

A * ἄσιτος. sed legerē ego ἀπόσιτος i. à cibo abhorruit. superius enim discrimē posuit Galenus inter ἄσιτον et ἀπόσιτον.
B Al. turpia.
C † Galenus i cōm. addit ēt mensiū excretionē, cuius tamē nullam in contextu Hippocratis mētionem videmus.
D * ἐπὶ πολὺ i. diu.
E περὶ δὲ τὴν κρίσιν. Galenum tamen videtur legisse μετὰ δὲ τὴν κρίσιν i. post iudicium.

82 *In Thaso Mulier quædā morosa ex Mœrore cum occasione, recte stans, Insomnis est facta, & *cibō abstinuit: eratq; sitibunda & fastidiosa. Habitabat hæc prope filios Pyladæ in Leio. Primo die circa initium noctis, timores, verba multa, mœstitia, leuis febricula: Mane multæ conuulsiones* G
desinerent, delirabat, & loquebatur [b] *contūmaciter: multos dolores, magnos, assiduosq; habebat. Altero die eadem permanserūt, somnum non cepit, febris magis acuta. Tertio conuulsiones conquieuerunt: coma & in somnum inclinatio, rursusq; vigiliæ, exercitauerunt eam: continere se non potuit, multum delirauit, febris acuta: Sub hāc noctem sudor multus toto corpore & calidus prorupit* [c] *†: liberata febre dormiuit, planè mēte constitit, Iudicata est. Circa Tertiū diē vrinæ nigræ, & tenues: suspensio* [d] *mūltum erat rotunda, non subsidebat.* [e] *Sūb Iudicium Menses copiosi prouenerunt.*

Quid dictio δυσάνιος id est morosus, significet, docuit Critias: cuius sunt hæc verba: Morosus est, qui vilibus de rebus stomachatur, & de magnis, plus cæteris mortalibus diutiusq;. Erat ergo tristis vel tetrica, quam hic morosam Hippocrates vocat, quæ diu in tristitia persistebat: Quod iterum paulo post de ea dicit, quæ Cyzici gemellas filias enixa erat: Tacita vero & tetrica, nec ad animi æquitatem perduci potuit. Verum non possum non mirari, cur in hac muliere non addiderit, vel cohibitos omnino fuisse menses, vel non perfecte profluxisse. Nam acute simul & ex humorum abundantia videtur laborasse, atque tertio die sub noctem per sudores esse & mensium excretionem iudicata. Quin etiam multi menses post iudicium euacuati, morbi decessionem confirmauerunt. Vrinę vero color, licet esset niger, nihil attulit periculosi: quòd retenti menses essent H
magis melancholici. Vnde mulier merito morosa euasit, & timida, interimq; delirauit, & comate est detenta.

Aegrotus xii

83 *Virginem quandam Larissæ Febris cepit Ardens et acuta. Insomnis: sitibunda erat: lingua fuliginosa, & arida: vrinæ boni coloris, sed tenues. Secundus fuit dies laboriosus, non dormiuit. Tertio aluus multa reddidit aquei coloris, proximisq; diebus talia commode. Quarto vrina tenuis & pauca, habebat suspensionem elatam, non subsidebat: Sub noctem delirauit. Sexto ex naribus largiter multum fluxit, inhorruit, ac mox sudauit toto corpore multum & calidum: sine febre est Iudicata. Dum febricitaret, & iam iudicata esset, Menses tunc illi primum prouenerunt, quippe virgo erat. Perpetuo autem fastidiosa erat, et horrebat, facies rubicunda erat, oculi dolebant, caput graue erat. Huic non reperijt, sed Iudicata est. Dolores diebus Paribus.*

Aetatem puellam attigisse mensium, ex ipsis liquet Hippocratis verbis /menses tum primum prouenerunt/ & ipsum etiam fuisse morbum ex humorum copia, iudicatumq; die sexto esse, q̄ dolores in dies pares incurrissent, vt ipse scripsit. At mirum non reuertisse, cum sextus dies non iudicet

A dicet vnquam fideliter. Quare nouum hoc & rarum illi accidisse indicauit, cum scripsit /huic non repetijt, sed iudicata est/ tanquam debuisset repetere. At vero causam etiam cur non redierit, scripsit addendo /dum febricitaret, & iam iudicata esset, menses primum illi prouenerunt/. Nam vacuationis perseueratio diebus post iudicium, satis erat, vt firmum seruaretur iudicium, quod die sexto præcesserat per sanguinis eruptionem & sudores, maxime quo'd nulla esset princeps pars inflammata, neque maligna humorum abundantia. Ipse certe plethoricum vitium esse significauit, cum dicit, perpetuo in facie ruborem infuisse, in oculis dolorem, in capite grauitatem. Planum ergo erat, solam requiri vacuationem, quam natura tertio die incepit, consummauit sexto. Nam per naturam, non vt morbi symptoma, ventris vacuationem accidisse ipse dilucide his verbis indicauit /tertio aluus multa reddidit aquei coloris, proximisq; diebus talia commode/: hoc adiectũ denotat, quæ offendebant, excerni. Porro ex ijs, quæ sunt in eius historia exposita etiam hæc duo ad prędicta, declaranda duxi, primum quod initio est scriptum /lingua fuliginosa & arida/ alterum hoc/ quarto vrina tenuis & pauca, habebat suspensionem elatã, non subsidebat, delirauit/. Nam horum Prius relatum, vtile tibi est, vt ne omnino putes fuliginosam linguam esse exitialem: sic autem appellat tinctam quasi fuligine quadam, quæ sicca erat ex vaporibus: Alterum,
B quia etiam in alijs ęgris cum dixerit /suspensio elata/ statim subiecit /delirauit/ innuens quo'd eiusmodi suspensiones delirium comitatur: Quanquam in præsagijs, vbi omnia, quæ accidunt vrinis, est persecutus, nullum fecit præsagium ex eis delirij. Quare signum hoc videtur per se ipsum, delirium nunquam denunciare, sed casu non nunq̃ commonstrare, quia flatuosiorem esse sanguinem indicat. Nam, nullus plane si flatus insit, deferuntur ad ima vasa suspensiones.

Aegrotus XIII

84 *Apollonius Abderæ morbum rectus diu sustinebat. Magna autem illi erant Viscera, ac circa iecur consuetus dolor multo tempore consequebatur: & sane tunc etiam morbus eum regius cepit, euasitq; flatuosus, ac subalbidus. Cum aquam bibisset: & edisset intępestiuius bubulam, eum paruus calor primum inuasit, decubuit. Deinde, cum lacte vsus fuisset cocto crudoq; copioso, caprino & ouino, victuq; malo, omnia multum offensa sunt: nam: febres exacerbatæ sunt: venter nihil ingestorum effatu dignum reddidit: vrinæ tenues redditæ, & paucæ: somni non aderant, inflatio mala, magna sitis, comatosus erat, hypochondrij dextri eleuatio cum dolore, extremæ partes vndiq; subfrigidæ, aliquantum delirabat, omnium obliuiscebatur quæ locutus esset, mente mouebatur. Circa diem Quartumde cimum eũ à rigore incaluisset, decubuit, & valde insaniit: clamor, perturbatio, multa verba, rursus quies: ac tũ de-*
C *niq; coma incessit: Postea aluus turbata multis biliosis, meris, crudis: vrinæ nigræ, paucæ, tenues, multũ implacidus erat: deiectiones variæ erant, nam erant vel nigræ paucæ & virulentæ, vel pingues crudæ & mordaces, tandem etiam lacti similes reddere visus est. Circa diem Vigesimũquartum leuius habuit, cætero nihil immutatum: aliquantulum mentis fuit compos, ex quo autem decubuit, meminit nullius: rursumq; subito desipuit, omnia in peius vergebant* [a]†. [b]† *Circa diem Quartum & Trigesimum Obiit. Huic semper, postquam hominẽ ego uidi, Aluus turbata fuit: Vrinæ tenues, et nigræ: comatosus ipse, & insomnis: Extremæ partes frigidæ: Delirus perpetuo, Phreniticus.*

Iam in hoc etiam Hippocrates, vt in alijs multis, in fine ipse narrationis breuibus capitibus symptomata & signa quæ acciderunt, docuit: ex quibus instare mortem præuideas. Habet autem dictio sic: Huic perpetuo, postquam hominem ego vidi, aluus turbata fuit: vrinæ tenues, & nigræ: comatosus ipse, & insomnis: extremę partes frigidę, delirus perpetuo. At singula clara sunt, si quę ante exposuimus, meministi.

Aegrotus XIIII

85 *Mulier Cyzici, quæ Gemellas filias Difficulter pepererat, & minus erat purgata, Primo Die in Febrem incidit*
D *horridam & acutã: capitis suberat & colli dolorifica grauitas. Insomnis initio, tacita & tetrica, nec ad animi æquitatẽ potuit perduci: vrinæ tenues* [c]†, *siticulosa, fastidiosa sæpenumero: aluus erratice turbata, rursusq; constitit. Sexto die sub noctem multum delirauit, non dormuit. Circa Vndecimum valde insaniit, rursus ad mentem rediit: vrinæ nigræ, & tenues, deinde aliquanto post oleosæ: aluus multa, tenuia, & turbata excreuit. Quartodecimo multæ conuulsiones, extremæ partes frigidæ, nihil amplius sapuit, vrinæ restiterunt.* [d]† *Periit. Phrenitis.*

Non tantum, quia non probe fuit à partu purgata, superfuit mulieri huic sanguis magis melancholicus (quæ causa erat, cur initio tacita esset & tetrica, nec posset ad animi perduci equitatem: & postea multum deliraret, vt valde insaniret) verum etiam propter difficilem enixum inflammato vtero febris est aucta. In conspicuo porro est vitiosis humoribus ad caput sublatis delirium furiosum extitisse, simulq; conuulsiones consecutas esse. Decretoriorũ dierũ circuitus, vt in oĩbus ęgris, ita & hic conseruãtur. Sicubi videatur raro quicquam esse labefactatum, illud solum adnotamus.

Aegrotus XV

86 *In Thaso Dealcis Vxorẽ, quæ in Leio decumbebat, ex Mœrore Febris horrida acuta corripuit. Ab initio cooperiebatur & perpetuo: semper tacita villos straguli captabat vellebatq;, & scalpebat: plorabat, moxq; ridebat, non*

Tertia Classis. uuu *dormiebat:*

* ὑπεφίρετο.

* *In græcis cod. quos uiderim, dictio hæc non habetur.*

A † *Ex alijs cod. græcis hæc adiuntur. Circa Trigesimũ, febris acuta deiectiones multæ tenues, delirus, extrema frigida, mutus.*

B † *Al. Quarto & trigesimo obiit. Libro tamẽ 2. de diebus decr. ca. 4. cl. 4. pa. 153. b. legitur primo & trigesimo, nisi illic sit mẽda.*

C † *Additur ĩ aliquib° cod. græ.* ἀγρυπνοι *i. et decolores.*

D † *Al. Decimosexto mutæ, Decimo septimo periit. Galenus ẽt li. 2. de dieb. decr. ca. 4. cl. 4. pa. 153. e. dicit hãc mulierẽ decimo et septimo die obiisse.*

dormiebat: aluus iritamento nihil deijciebat: admonita paululum bibebat: vrinæ tenues, & paucæ, non habentes E
subsidētiam: febres ad manum tenues, partium extremarum frigus. Nono die multum delirabat, rursusq; ad mentem redijt, tacita. Quartodecimo spiritus rarus, magnus, per interuallū, rursusq; breuispira. Septimodecimo aluus iritamento, turbata deiecit: postea ipsi potus non pertransibant, prorsus mente falsa est, nihil sapiebat, † nihil sentiebat, cutis distenta et arida fuit. Vigesimo multum est locuta, redijtq; ad mētem, muta, breuispira. Primo & Vigesimo Defuncta est. Huic erat Spiritus perpetuo rarus & magnus: Nihil sentiebat: Semper cooperiebatur: Aut multum loquebatur, aut tacebat perpetuo. Phrenitis.

† οὐκ αἰσθάνετο οὐδὲν πάντων et ita et paulo post. vide Gal. libro 2. de diff. resp. ca. 6. cl. 3. pag. 65. a. ubi hæc uerba obiter declarat.

A primo hæc fuisse phrenitica videtur. Sunt autē tales, vti prius dixi, grauissimæ phrenitides: ac ocyssime quosquos inuadunt, tollunt: sed nunc quidem hæc febricitans acute, ad diem vigesimum primum se sustentauit, fortasse quia modice febricitaret. Proinde vt insinuaret hoc, scripsit in hac vna ægra / febres ad manum tenues /. Sanè videtur hæc delirij speciē ex melācholia & phrenitide habuisse mistam: nam hoc / aut multa loquebatur, aut perpetuo tacebat / ostendit eiusce modi mixtionem. At nescio, cur Hippocratis interpretes nihil scripserint in hæc verba, vbi ait / spiritus rarus / quod est perinde ac per interuallum: atq; sanè videtur deinceps idem dixisse. Forte ergo aut vt raritatis augmentum indicaret per interuallum, addidit: ac si ita dixisset, per magnum F
admodum interuallum: est enim interdum consuetum, vt magnum relinquatur, solumq; vsurpetur per interuallum. At non perpetuo (quemadmodum in alijs) immo nec diu mulierem hāc ita toto morbo spirasse indicat. Itaq; subdit / rursusq; breuispira / indicans etiam hic, vt antea, ex frigore, non paruo tantum, sed magno interuallo etiam, mulierem respirare: qui re vera est breuis spiritus. Nam rarus & magnus, quatenus rarus est, minor est frequente & magno: quatenus vero magnus, hactenus præstat paruo & raro. Secundum vtrumq; igitur paruus est breuis spiritus & rarus. Videturq; nunc quidem quasi etiam ea refrigeratione fuisse muliercula hæc, qua quæ apnœa i. suffocatione, prehenduntur, tenentur. Itaq; de ea scribit / vigesimo die multum locuta est, redijtq; ad mentem, breuispira /. Vocis vero defectus ferè adiunctus est cum breui & raro spiritu. At vero per interuallum cum raro scriptum, pro longo admodum interuallo est accipiendum. Nam pauco morbi tempore significare non potest, quando in fine historię scripsit hęc / huic perpetuo spiritus rarus & magnus erat / nam perpetuo (græce διὰ τέλους) dicere pro toto morbi spatio ad finem vsq; solet. Et quemadmodum hoc / perpetuo / sic illud dicit / semper cooperiebatur, aut multum loquebatur, aut tacebat perpetuo /. Nam multum loqui phreniticorum est: tacere melancholicorum: & cooperiri est commune vtrisque, nisi quando & ex frigore cooperirentur. G

Aegrotus XVI

87 *Adolescens Melibœa ex nimio Potu & Venere diu calfactus decubuit: horrebat, & erat fastidiosus, insomnis, nec sitiebat. Aluus Primo Die multa stercora reddidit cum multa offusione. Sequētibus Diebus multa diluta, quæ bilem referebant: vrinæ tenues, paucæ, decolores: spiritus rarus, & magnus per interuallum: hypochondrij contentio submollis, ex vtrisq; oblōga: perpetua cordis palpitatio, reddidit oleosam vrinam. Decimo delirauit modice, modestusq; & tacitus erat, cutis arida & distenta: deiectiones vel multæ & tenues, vel biliosæ & pingues. Quartodecimo desipuit, cuncta exacerbata sunt, multum delirauit. Vigesimo valde insaniuit, sese iactauit, nullam vrinam reddidit, modicum potionis continebat. Vigesimoquarto Obijt. Phrenitis.*

Multa quidem pocula neruis nocent, & origini eorum cerebro. Venus vero cùm hæc satis lædit, tum vires elidit, & debilitat. Itaq; adolescens hic vitiosa collecta humorum abundantia merito à modicis febribus cœpit: qui cum indies peius haberet, in phrenitim tandem exquisitam incidit. Nam oriri illam magnus & rarus spiritus indicabat: & eius modestia, & perpetua taciturnitas modice ægrum desipere. Nam leues & turbulenti homines, deliri leuibus de causis fiunt: qui con H
trarijs sunt moribus, de magnis. Cur aūt raro spiritui / per interuallū / addiderit, in superiore ęgro tractauimus. Et de hypochondriorum palpitationibus & aliubi, & in præsagijs egi: Itidē de submolli hypochondrij contentione, illum eam quæ tumore caret appellare: quę fit, vbi nullo musculi in vitio sunt, sed offensæ sunt partes, quæ intra peritonæum sitæ sunt.

Hæc sūt quorum superius meminit Gal. pag. 147. b

88 ¶ *Verum illa mihi Aestas videtur secūdum rationē profuisse. Nā æstiuos morbos Hyems succedēs soluit, hyemales Aestas insequens transmutat. Quanquam ista per se Aestas haud stabilis fuit, sed subito calida, austrina, et à uentis silens euasit: profuit tamen ad aliam tempestatem transmutata. At in Magna Parte pono Artis esse recte posse de ijs quæ tradidimus, existimare. Is enim qui nouit, & vtitur his, non magnopere mihi in arte falli videtur posse. Singulos autem Temporum Anni Status perdiscere est operæpretium, et Morbos: Quid boni habeat status uel morbus commune: & quid mali, statui sit vel morbo commune: Et qui longus morbus & lethalis, qui longus & sanabitur: qui acutus & lethalis, qui acutus & sanabilis. Series hinc Dierum Decretoriorum obseruanda est, et Prædicendi hinc facultas scienti datur. Hinc scire est, quibus, quando, & quæ sit Victus præscribenda Ratio.*

Galeni

GALENI IN SEXTVM HIPPOCRATIS DE MORBIS POPVLARIBVS LIBRVM EXPLANATIONES

à Iunio Paulo crasso Patauino in linguam latinam versæ

Denuo rursus ab eodem diligentissime recognitæ.

TOMVS PRIMVS

ARGVMENTVM

Liber Nihil ferè quod ad Vulgares morbos attineat continens, sed multis quasi Aphorismis ab Hippocrate forte ad memoriam collectis, per Thessalum vel alium quempiam conflatus.

C Extum Hippocratis librum de popularibus morbis multi explanatores corruperunt, alij aliter (vt quisq; se verisimiliter explanaturum esse sperabat) ipsius verba permutãtes. Quamobrẽ & propter hoc ego veteres codices indagare, & eorum commentaria qui primi librum hunc explanauerunt, euoluere coactus sum. Inter quos & Zeuxis Tarentinus, & Erythræus Heraclides censetur: ante quos etiam Bacchius, & Glaucias extiterunt. Isti sanè si veterem prius scripturam edocentes, locum esse mendosum postea dicerent, consentaneũ esset propterea & ipsos verã Hippocratis scripturam hãc aut illã esse cogitare: eorumq; mihi diligẽtia probaretur, si post loci castigationẽ eos aliquid vtile vna & & veteris magistri opinioni cõsentiens edocere perspicerem. Quapropter, cum illi non nunquã in vtroq; aberrent, illud mihi longe satius fore visum est, si antiquam lectionem seruans eam semper interpretari studuero. Quod si hoc interdum facere nequiuerim, ipsam aliqua verisimili castigatione emendauero: quemadmodum Heraclides in secundo libro de morbis popularibus fecit loco illo, vbi scriptum est, Ad Aphrodisium autem vræ (græce οὐραὶ) spectabant. Quoniam ab explanatoribus hæc dictio οὐραὶ minime probabiliter declarata est, forsan (inquit) prius θύραι per literam θ scriptum erat: linea vero, quæ in ipsa media erat, abolita, librarius οὐραὶ scriptum fuisse existimauit. Fieri nanque hoc modo potuit, vt membrana tenui deleta simul & hæc linea deleretur: & ab initio protinus ipsam debilius obscurius'que scriptam temporis longinquitate prorsus euanuisse. Inter omnes autem, qui veteres scripturas peruerterunt, Capitonem & Dioscoridem ad hoc faciendum audacissimos inuenio. Ego itaque cõsiderans, num omnium istorum, an eorum tãtummodo qui recte scripturas commutarunt, an nullius prorsum, meminisse æquius foret, mecum ita constitui, si nullus eorum, qui commentaria hæc lecturi sunt, ipsorum longitudinem ægre laturus esset, omnium meminisse rectius fore: Sed, multi cum sint, qui non huiusmodi solum commentaria, verum etiam moderatiora vituperent, solumq; vtilibus studeant, mediam quandam inter vtraque hæc extrema explanationem facere. Atque id statim ab initio testatus sum, vt ab hisce commentarijs recedant, qui ipsis non delectantur. Ego etenim, quemadmodum alia multa rogantibus amicis obtemperans confeci, ita & hasce explanationes illorum causa facere aggressus sum. Ea vero, quæ à me scriberentur, in vulgus exire considerans his procemijs opus habui. Quemadmodũ igitur hæc præfatus sum, ita & istud præfari necessum est, locutionis videlicet genus hoc in libro longe ab eo esse diuersum, quo in primo & tertio de morbis popularibus libro Hippocrates vsus est: quos ferè oẽs consentiunt, solos ab Hippocrate, vt

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 299 sur 390

emitterentur, fuisse cõscriptos: ex alijs autem quinq; quintum & septimum proculdubio spurios E
esse ac subditicios. Sextum vero hunc, quem in præsentia habemus in manibus, & ante ipsum, secundum librum, ex illis quæ sibi ipse Hippocrates collegerat, Thessalum eius filium aiunt conflauisse: quin & non nulli ipsum Thessalum aliquid ex propria sententia adscripsisse opinantur: non nulli vero post ipsum alios. In primo sanè atq; tertio libro quasdam aeris constitutiones Hippocrates exponit, post quas morbi in vulgus grassati enumerantur: hanc.n. dictionem ἐπιδημήσαντα illis attribuere Hippocrates conspicitur: & hanc ob causam librorum inscriptionem talem fecit, populares ipsos appellans (græce ἐπιδημίους) quia de morbis in populum passim seuiẽtibus in ipsis agitur, nõ autẽ περὶ τῶν ἐπιδημιῶν, hoc est, de ipsius Hippocratis peregrinationibus, quibus multas ciuitates peragrauit. In duobus autem his libris hæc est exigua portio: sed plurima doctrinæ portio aphorismi quidam esse videntur, singuli propria circunscriptione separati. Quare duo hi libri cum propria inscriptione carerent, aliorum communem suscepisse dicuntur, vt & ipsi videlicet populares vocarẽtur, cum minimum in ijs contineretur, quod ipsi inscriptioni consentiret. Quartus autem liber istis locutionis forma persimilis, contemplationis vtilitate longe superatur. Quicunq; vero librum hunc sextum Thessali constitutiones appellauerunt, manifeste falluntur. Hæc mihi prædixisse satis sit, cum & alia non pauca à quibusdam explanatoribus scripta fuerint, quæ, ne longior essem, congruens fuit prætermittere. F

1 *Quibuscunq; ex Corruptione.*

Communem aliquem sermonẽ de re cõmuni semel tm̃ facere constitui: cuiuis autem lecturo, secundum propriam linguam, vt libuerit, scribere liceat. Non nulli quidem ὄσησι primã dictionẽ ex tribus syllabis constantem scripserunt, aliqui vero ὀκόσησι ex quatuor: quidam nõ per κ scribunt ὀκόσησιν sed per π, secundam syllabam: quemadmodum Capito non in hoc modo, verum etiam in omnibus alijs huiusmodi nominibus fecit. Nihil autem artis operum, hoc, an illo modo scripseris, interest. Quocirca melius esse mihi persuasi, si eas solum scripturas in meis cõmentarijs attulero, quæ sententiæ significationem permutant: quę vero solis verbis, sententia minime violata, dissentiunt, eas cuiusq; arbitrio scribendas ac proferendas permisero. Rursum igitur ab altero initio supra positam dictionem repetens ad ipsius explanationem me conuertam.

2 *Quibuscunq; ex Deperditione circa Vterum, & Tumoribus in Capitis grauitatem permutatur, In sincipite dolores, & quicunq; alij ab Vteris, istis, octo aut decem mensibus in Coxendicem finiunt.* G

Quod Attici ἄμβλωσιν idest abortum vocant, id Hippocrates ἀποφθορὰν hoc est deperditionem, appellare consueuit: & verba vero huic appellationi congruentia, & à grammaticis vocata participia, ipsi proportione quadrãtia scribit: Ἀμβλώσκειν autem, hoc est abortiri (fortassis enim quispiam & id ipsum ignorat) de imperfecta fœtuum emissione, vtcunq; facta fuerit, pronũciãt: medicamenta quoq; id prestãtia, amblotica i. abortiuũ facientia, nũcupant. Significatum quidem dictionis semel nunc dixisse abunde sit: mox vtiliora incipiemus. Illud tantũ prius admonebimus, veteres explanatores dictionem illam in hac parte ita scripsisse /quibuscunq; à perditione circa vteros, & tumoribus in capitis grauitates conuertitur/ perditionem, non deperditionem, volẽtes ipsum abortum nominare. Alij vero /de/ prępositionem adiungentes, deperditionem scilicet ipsum appellare voluerunt: atq; ita sępius Hippocrates appellauisse deprehenditur: num vero & hoc loco ita fecerit, obscurum est. Quemadmodum autem in hac dictione, & si varijs modis scribant, eadem tm̃ orationis sententia retinetur, ita siquis vteros plurali numero aut vterum singulari, & capitis grauitatem aut grauitates dixerit, orationis sententiam minime variat. Qua de causa & ego Galenus has in locutione dissensiones, quę rerum significatarum nullam permutant, recensendas examinandasq; nequaquã iudicaui. Quod igitur ab Hippocrate dicitur, hoc est: Quibus H
mulieribus ex fœtuũ abortu œdemata i. tumores, in vtero passis, per cõsensum grauitas capitis acciderit, his in sincipite dolorẽ excitari: nec non & alias capitis grauitates, quæcunq; ex vteri affectibus oriuntur, eadem ratione sincipiti inhærentes dolores cõcitare. Primum igitur quid œdematis nomen significet, considerare opus est. Videtur.n. semper Hippocrates (vt plerũq; ostensum est) oẽs pręter naturam tumores hoc vocabulo noiare, siue dolore careãt, duriq; sint, quos proprie scirrhos Gręci appellant: siue dolorẽ inferant, quos phlegmonas i. inflãmationes, proprie vocãt: siue absq; dolore laxi atq; molles sint, hos vero solos œdemata Gręci noiant. In præsentia sanè videtur eorum tumorum meminisse, quæ diutius permanere, & capit i grauitatem inferre valeant. Quod in abortibus quidẽ id euenire soleat, res ipsa sensibus apparẽs testatur: verũ quid sit in causa, quare inter alias capitis partes sinciput magis dolore afficiatur, quidam huius libri explanatores indagare conati inter se dissentiunt. Alij.n. situm è regione, quem Gręci κατ' ἴξιν vocant, causantur: lumborum nãq; & planè dorsi partibus affectu aliquo diuexatis in posterius cerebrum situs rectitudinem pertinere affirmãt: non nulli & ipsius vteri posterioribus partibus affectis occiput, prioribus sinciput, affectum participare testãtur. Verum alij situs rectitudinem, quam & κατ' ἴξιν Hippocrates nominat, dimittentes, cerebrum in cõsensum vteri affectuũ duci contendunt, vtpote

quæ

A quæ neruosa particula sit, cerebrum vero neruis originem prębeat, atque iccirco capitis gratitates oriri: sed cum plurima cerebri pars in sincipite locetur, propterea eo maxime loco dolorẽ sentiri. Alij partem hanc capitis infirmissimam esse dicentes, ideo & magis q̃ alias obnoxiam esse vitijs affirmant. Cæterum qui ex medijs cerebri partibus in sincipite positis in vterum neruos descendere aiunt, neq; vt ipsorum mentio fiat, digni sunt: sicut neq; etiam illi fortasse, qui asserunt, quia neruosus vterus est, ideo ipso patiente simul & neruorum principium affici: cur nãq; peritonęon vtero vicinius, intestina, ventriculus, & septum transuersum, quæ & ipsa neruosa sunt, non in affectuum vteri partipationẽ trahuntur? Quàm isti, adhuc illi magis damnandi sunt, qui vnà cum testibus cerebrum affici tradunt, qm̃ & ipsi ex eadem materia, ex qua & cerebrum, creati sunt: atq; ideo nihil mirum, si & vteri affectus cerebrum sentiat, quandoquidem & vtero testes inhærescãt. Quòd si adhuc rudiores istis recensuero, forsitan me quispiã increpuerit, & eorum, quæ supra posui, immemorem appellauerit. Satius igitur fuerit ipsorum nugis semel posthabitis nequaquam amplius eorum, quæ dixerint, meminisse. At eorum sermo, qui neruosum esse vterum prædicãt, secundum aliquam significationem verus, secundum aliquam falsus esse putandus est. Tria enim †similarium corporum in animalibus genera sunt, quę & exãguia & sinu carentia videntur: horũ

B aliqua ex ossibus, aliqua ex cerebro & dorsi medulla, aliqua ex musculis prodeũt. Horũ primum genus ab Hippocrate quidẽ oino‖copula noiatur, secundum‖neruus & ‖tonus, tertium vero‖tendo. Sed certi quidã hoies oia hęc neruos appellantes ob eam, quã dixi, similitudinẽ, primum ipsorum genus colligatoriũ esse aiũt, secundum aũt sentiẽs atq; electorium, tertium aponeurosim hoc est nerueam propaginem, cognominãt. Ex nullo istorum trium generum vterus neruos multos suscipit. Sed qm̃ ipsius corpus latissime distendi, contraq; in breuissimum spatium contrahi cernitur (quod à nullo carnoso mẽbro, aut pingui, præstatur) hac ratione vterũ neruosum esse ex quadam similitudine dicimus, deriuatum à neruis nomen ei quoq; imponẽtes: quemadmodum sanè & vesicam & reliqua oia alba & exangui materia ita nuncupare soliti sunt, qm̃ plurimum extendi, rursumq; in se ipsa retrahi & subsidere videntur. Hac eadem itaq; ratione & vocatũ colem in marium genitalibus, & vteri ceruicem, neruosos esse confirmant: nõ nulli vero et cauernosum neruũ penis colem appellãt, ab eoq; penem & ipsum totum neruosum dicunt. In hunc itaq; modũ non secundum propríe neruorum potentiã, verum secundum corpoream substantiam similitudinem accipientes deinde quærunt, quid est quare colis affectus neruorum principia non simul vehemẽter afficit: principia neruorũ aũt cerebrum dorsiq; medullam appello. Atqui in uterum nerui

C quidã planè inseruntur: alioqui enim quo modo sentiret? sed admodum pusilli sunt isti, si cum membri magnitudine comparentur. Quamobrem nõ leui consideratione dignum est, si quis ista physice speculari voluerit, quid nam aliquæ ex istis mulieribus, quas ob frequentes vteri affectus vterarias vocant, contractionibus ac distentionibus neruorum conuulsioni similibus corripiantur: cum tñ in vteri phlegmone haud ita multum id accidere cernatur, licet febres valde vehementes & calidæ concitentur, ob quas lingua (vt ipse deinceps hoc in libro narrabit) veluti à fuligine denigrescat. Oportebat igitur eos hæc prius explorare, quicunq; de capitis vteriq; in affectibus societate dicere aliquid aggrediuntur. Calidas autem vehementesq; febres ab vtero prouenire neminem in artis operibus versatum præterit. Nam in Alexandria sophisticam artem edocentes, à quibus potissimum libri lõgis falsisq; sermonibus referti sunt, inter adolescentulos à gregibus & armentis venientes, & ad ægros nunquam accedentes, ipsi quoq; hac in re minime exercitati plerunq; versantur: ab omnibus enim istic hominibus victus ratio valde neglecta est. Quisquis igitur ex vteri phlegmone laborãtes mulieres cõspexit, quo modo calidæ magnæq; febres omne corpus occupantes caput haud aliter exurant, atque illæ, quę sine vteri vitio similes oriuntur, apprime nouit. Cęterũ, etsi nec adhuc euidenter illæ febricitent, quibus menstrua purgamẽta suppressa

D sunt, periculũ tamen impendet, ne cito in febrem incidant: istarumq; caput graue redditur, & halitibus †calidisq; humoribus} repletur: quocirca & ipsarum non nullæ, febrim habeãt postea, aut nõ habeant, sopore opprimuntur. Hæc sanè ita fieri sensu percipitur. Quæ causa vero sit, propter quam ab huiusmodi vteri affectibus caput repletur, postea quærere oportuit votis qdem iuenire expetentem, sin minus, at illud saltẽ quod experientia ostendit, obseruantem, memoriterq; tenentem. Igitur nos aliquas id genus effectuum sensibus apparentiũ causas assignare conabimur, atq; hinc initium capere decreuimus. Inter oẽs corporis partes plurimas grãdissimasq; venas vteri habẽt. Cumq; eos aut mẽses, aut à partu purgamenta suppressa, aut phlegmone aliqua vtcunq; orta, male accipiũt, ipsos sanguine cõpleri necessum est. Quo" deinde putrescẽte si febris excitetur, inter synochorum species ipsam cõnumerari opus est, nã id genus febriũ ex putrescẽte sanguine accẽdi ostẽsum est: hæ vero calentiũ vaporũ vim haud paruam in caput submittũt. Verũ capite quauis de causa horũ vaporũ pleno grauitates maxime in sincipite hominẽ vexãtes apparere, illi quibus artis opera curę sunt, prius quàm à me audiuerint, notũ habuerunt. At quę huius euenti causa sit, forsan scire aues: tibi igit eã, quę mihi verisimillima visa fuerit, exponã, neq; hãc vnicã, sed plures.

Primum quidẽ vapores illos calidos proxime dictos per arterias in caput subuolare ratio ostendit: ipsas quoq; arterias per collũ ab vtraq; vocati infundibuli parte recta in sinciput discurrentes

†Al. neruosorum.

‖ Oĩbus hisce noĩb° vsus est Hipp. in lib. de natura ossium, & tũ alibi, tum in lib. de Articulis cõ. 1. t. 24. 47. 48. 52 53. 54. 7. 256. C. 258. e. h. 259. a. b.

*Al. conuulsiones.

† Al. tum calidis tũ frigidis.

Al. 4. f. 1. t. 2. c. 47. 424. h

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 301 sur 390

videre licet. Præterea & omni ſanitatis tempore tenuia & halituoſa cerebri excrementa maxime E
per ſinciput diffari ſolere affirmamus: ſiquidē in ipſo ſuturæ laxiſſimæ ſunt, & ipſa caluaria ſubti
liſſima plurimisq; meatibus peruia: Ad hęc & multa ſentientia corpora iuxta ſuturas ſunt: mē-
branulæ.n.quædam craſſum cerebri inuolucrum pericranio vocatæ tunicæ connectunt, & multi-
tudo tenuium conceptaculorum per ſuturas exiliunt: æquos autem magnitudine affectus magis
ſenſoria naturaliter corpora magis ꝓcipiunt, magis vero ſentiētia ab inferētibus dolorē cauſis ma
gis cruciantur. His ſanè de cauſis in ſincipite dolores fiunt. Modo illa inueniēda cauſa ſupereſt,
ꝓpter quā octo aut decē menſibus mulieribus ita male habitis in coxendicem finit, hoc eſt, irruit
morbus. Verū qm̄ nō nulli nō octo aut decem mēſibus, ſed octauo aut decimo, ſcribendū cēſent:
dicuntq; in multis & potiſſimum vetuſtiſſimis codicibus hoc græcum elementum » & hoc / re-
periri, » quidē loco huius dictionis octo, / loco decem, ſcriptū eſſe: vlterius quæ & in iſtis ſit dif-
ferentia, ꝓpendamus. Si.n.ita legamus, octo aut decem mēſibus in coxendicem finire, ab abortu,
nō à conceptu mēſes numerabimus: ſi vero octauo menſe aut decimo, ſic à cōceptu tps ſignifica-
ri affirmabimus. Mihi ſanè id fieri poſſe videtur, vt ſecundū vtrāq; lectionē vtroq; modo ſentētia
accipiat. At huius, quod dicitur, iudiciū experiētiæ cōmittendū eſt: quēadmodum ego & in oibus
id genus, & in eo, de quo nūc loquimur, ſemper feci. Atq; obſeruāti mihi, nō nūquā quadraginta F
diebus, nō nunquā duobus menſibus, aut quatuor, morbus finiri atq; aboleri viſus eſt: quibuſdam
vero & in plures menſes ꝓductus fuit: & nō nullæ re vera ad octauum menſem, aliæ & ad decimū
peruenerūt. Vidi quoq; ex vtero in coxendicē migrare colligiq; materiā: id vero haud in multis,
quāuis multas ex vtero male habētē diu laborātes ſpectauerim. Eius itaq; inueſtigare cauſam gra
uabar, ꝙ nō dum an re vera ita eueniret, certior factus eſſem. Ariſtoteles nanq;, an eſt, prius firme
cognito, deinde, ꝓpter ꝙd eſt, quęri oportere præcepit: ꝙ ſiquis antequā, an eſt, firma notitia perce
perit, propter quid ſit, inueſtigauerit, homo iſte nugari garrireq; maluiſſe, ꝙ veritatem explorare,
aperte videtur. Igitur qui & nunc ꝓpoſitæ rei cauſam reddere conati ſunt, hæc in mediū afferunt.
Quicunq;.n.à tempore abortus vſq; ad octo aut decem mēſes numerare dignum putant, vterum
duobus his tēporibus, octauo ſcilicet menſe & decimo, malis tolerandis aſſueuiſſe dicunt: octauo
enim mēſe fœtum conuerti, decimo aūt in lucem ędi: ſic igitur et in pręſentia iiſdem ſtatis tēpori-
bus contriſtātes humores excerni, qui in locum vicinū, ſuſcipereq; tranſmiſſa potētem, irruerunt,
aſſeuerant. At, qui à conceptionis tēpore numerandū eſſe iubent, rationi magis cōſentaneum eſſe
dicunt, vt, quemadmodum etſi tempore intermedio fœtus nullo vitio tentatus ſit, nouum tamen
aliquem motum vterus circa ipſum temporibus iſtis, dum aut conuertitur aut partu ęditur, habue G
rit, ita & nūc habeat. Cęterum vtriq; falluntur, qui fœtus motiones vtero tribuant. Qñ enim octa
uo menſe conuertitur, hūc ſanè motum oīno ex ſe ipſo ciet, atq; tunc paritur, cum vehemētius cō-
motus, aliquā ex continentibus membranis effregerit: hoc.n.& in libro de pueri natura hiſce ver
bis teſtatum eſt: ‖ Cum verò mulieri partus tempora adueniunt, tūc puero cōmoto manibusq; & »
In lib. de Natura pueri circa finem libri. pedibus ſeſe agitanti aliquam intimarū mēbranarum dirumpere accidit: vna effracta reliquæ im- »
becilliorem facultatem habent: atqui prima fœtum ambiens laceratur, deinde vltima. Qñ igitur »
nec dum vtero fœtus per abortum eiectus continetur, neq; vt motus ipſius incolumes ſeruentur,
fieri poteſt. Perinde vero, atq; iſti, neq; illi fide digni ſunt, qui ſeptimū mēſem ac nonum fœtuum
partus efficere: octauū vero ac decimum egreſſiones præter naturam vno menſe naturalibus tar-
diores efficere aſſerunt: quod ſecundo popularium morborum libro dictum eſſe volunt in illis
2. Epid. ſect. 1. verbis, vbi dixit, ‖ Poſtero.ac ſi diximſſet poſteriore tempore aut menſe: ſed hoc prius in eo libro de- »
clarauimus. At ego ſi hoc dictum ita ſe habere prius vidiſſem, perquiſiuiſſem vtiq; ipſius cauſam
diligentius: ſed, qm̄ per multa ſtata tempora vteri affectus iudicari, & iudicatoriorum dierum cir
cuitibus conſonare perſpexi, vt ipſe in libro de præſagijs docuit, cauſæ inuētionem relinquo, cum
neq; ſemper, neq; plerunque ita fieri videam. Verum ſcriptorem hunc, ſiue Hippocrates ſit, ſiue H
Theſſalus, ſiue alius quiſpiam, in duabus forſan aut tribus mulieribus ita eueniſſe fortuito conſpi
catum, inconſultius de re neq; ſemper neq; crebrius incidētē (vt diximus) in vniuerſum pronun
ciaſſe exiſtimo. Sed de his hactenus à nobis dictum eſto. Eorum aūt meminerimus, qui in narra
tione Hippocratis coniunctionē / & / interiecerūt, inter eā partem / in capitis grauitatē vertī /, &
eam / in ſincipite dolores /: totamq; ſcripturā ita conſtituemus / quibuſcunque à perditione circa
vterum, & tumoribus, in capitis grauitatem cōmutatur, & in ſincipite dolores, & quicunq; alij ab
vteris, ijs octo menſibus aut decem in coxēdicem deſinit /. Medicinalem ſanè quandā pręſcriptio
nem ad præſagiendum vtilem, non cauſas reddentē priori ſermoni adiungunt, talem iudicantes
eſſe ſententiam: Quibuſcunq; mulieribus in vtero ex abortu tumoribus excitatis in capitis grau
tatem fit cōmutatio, & in ſincipite iiſdem dolores fiunt, iſtis octo aut decem menſium ſpatio in co
xendicem vterum vexantia decūbunt: tanq̄ non omnibus vteri tumoribus ſincipiti dolorem in-
ferentibus, neq; oībus in coxendicem abſcedentibus, ſed illis, tātummodo, qui in ſincipite dolores
creant. Verum cū id quoq; ego obſeruauerim, haud ita fieri compertum habui. Quin etiam neq;
ipſi huiuſce rei aliquam rationem afferūt: cur.n.ſoli illi vteri tumores, qui ſincipiti dolores intu-
lerunt, in coxendicē ab his migrare putētur, aſſignari cauſa nō poteſt. Quamobrem neq; nos ipſis
crediderimus,

A crediderimus, vtpote neq; ab experientia, neq; ex rei natura, indicatorie sermonis huius affirmationē consecuti. Illud quoque in cōfesso est eam partem, quam ita scripsit Hippocrates / & quæcunq; aliæ ab veteris / duobus modis explanari. Quidam sane ad vteri affectus sermonem referūt, tanq̄ omnibus ipsis haud minus, q̄ prædictus, capitis grauitates & in sincipite dolores euenientes habentibus. Alij vero ad capitis affectus sermonem referunt: ac si ita omnem verborum seriem scripsisset: Quibuscunq; à perditione & tumoribus in capitis grauitatem vertitur, in sincipite dolores sunt, & alij quoq; capitis affectus ab vtero exorti in sincipite maxime sese ostendunt. Alios affectus intelligamus capitis grauitati proportione respondentes: aliquos autem ex ipsis cephalæas vocant, aliquos hemicranias, aliquos cephalalgias i. capitis dolores simpliciter.

37 *Acutum habentes Caput, si quidem Valida ceruice sint, & alijs robusti sunt, & ossibus, Caput autem dolentes: Quibus etiam ex Auribus sordes manant, istis Palatum concauum est, & Dentes male positi.*

Hoc loco etiam nihil refert, vtrum craterauchenes græca voce per quinq; syllabas, aut cratrauchenes per quatuor, quispiam scripserit: robustis enim ceruicibus homines vtraq; vox significat. Macrauchenes vero i. longicolli, vt non nulli veterem scripturam permutantes scribunt, non eandem rem significat. Valida enim ceruix robusta nominatur, ob duritiā magnitudinemq; ossium plerunq; talis existens: ita quoq; se habent ipsi circūpositi musculi, tendones, & copulæ: At longe ceruices, tantum abest, vt vi aliqua polleant, vt etiam prorsus vitiosæ sint, perinde atq; angustum longumq; pectus: quandoquidem id amplum esse, non latum duntaxat aut longum, oportet. Amplum autē in lati profundiq; dimensione, pectus collum & aliud quodq; membrum consistit, cum proportione inter se congrua ea aucta fuerint: in ipsis vero prorsus & longitudo aut maior est, aut æqualis ijs, quæ moderate se habent. Hominum quidem nobis obuiam venientium pectora non prius apparent, q̄ eorum corpora nudata fuerint: sed caput illico aspicimus, & quod nam in formatione ac magnitudine vitiū habeat, cognoscimus: In magnitudine, si minus sit, aut maius q̄ cōueniat: In formatione, si exquisite rotundum sit frontis occipitijq; prominentia carens penitus: aut acutum productiores, q̄ deceat, eminentias habens, aut vtrasq;, aut alteram tantū: aut vna duntaxat eminentia præditum, altera vero priuatum. In maiore itaq; capite & acuto & excessus quantitas cōsideranda est, & ipsius ceruicis excellētia, vt ipsis melius ne an deterius caput formatum sit, dignoscere valeamus. Declaratum est enim in libris de tuenda sanitate non mediocrem vtilitatem medicos ex huiusmodi cognitione percipere & ad seruandam membri sanitatem, & ad futuram vitij emendationem, siquando didicisse prius acciderit. Sed in capite euidēter paruo paruitatem quidem nouisse opus est: & ea præterea, quæ ad collum pertinent ex abundanti consideranda: quoniā perinde ac trūcus, dorsi spina ex capite tanquā ex radice progerminat. Alibi enim didicisti medullæ dorsi à cerebro, & ortus initium & facultatum copiam suggeri: hanc medullam vertebræ includunt tenuem quidem, pusillæ: crassiorem autem factam, ampliores. Quemadmodum igitur magnum pectus ampla interius cauitate inane est, in qua duo magna viscera pulmones scilicet atque cor nulla ex parte compressa continentur: perinde & exiguum pectus proportione sibi respondentia hæc viscera continet, exigua videlicet & in angustijs versantia: haud aliter caput & dorsi spina magnitudine respondentia & cerebrum & medullam includunt. Cum enim membra hæc grandiora sunt, & cerebrum & medullam ampliores, latioresq; spiritus cauernas in ipsis efficiunt: at si pusilla fuerint, contrarium euenit. Vis præterea cogitandi ijs, qui aut nimis magna capita, aut nimis exigua, euidenter possident, oblæsa est. Sed exigua capita semper praua sunt: magna vero, licet raro, nō nunquam tamen & bona fuerint, & ob facultatis eorum formatricis robur, & ex materiæ, vnde creata sunt, vbertate: Quali capite Pericles Athenienſis vir prudentissimus fuisse traditur: vnde & comici eius capitis magnitudinem dicterijs lacessunt. Præterea vero magis grande caput bonum sit, si & naturalem figuram retineat, & ceruicem validam, & oculos acute cernentes habeat: tunc enim optime huiusmodi caput sese habere sciendum est. Verum acuta capita (nam & ex his quædam non esse improbanda affirmauimus) optima figura aliquantulum permutata fieri dicimus. Optima enim capitis figura oblongo orbi vtrinq; compresso similis est: deficit autem acuto capiti aut occipitij, aut frontis eminētia: aut vltra, quàm deceat, productam habet. Plerunq; igitur (vt dixi) quemadmodum magnū caput, ita & huiusmodi acuta, mendosa improbaq; reperies: raro tū & ex his aliqua bona fuerint, facultate materiā, ex qua homo in vtero creatus est, efformante admodū valida, neq; sanguinis in vterum defluentis multitudine superata: sed contra eius vim sustinere, resistere, eleganterq; effingere potens fuit. Qn̄ igitur ob alterutrius eminentię defectum aut excessum acuta capita redduntur, primum quidem te illud animaduertere decet, vtrum aucta aut diminuta prominentia acutum caput euaserit: vitiosum enim semper est ex cōminuta mucronatum caput: nō semper malum ex adaucta. Verum tūc præterea considerare conuenit, In primis quidem decoram incrementi formam: deformia enim incrementa praua sunt: Secundo, vtrū capitis excessus, qui in occipitio est, plus quàm ea, quæ à facie est, pars excreuerit: melius enim putandum est occipitij eminentiam maiorem esse, ibi nanq; & nobilissimus cerebri sinus, & dorsi medullæ exortus, locati sunt. Postea deinceps ceruicē considerato,

*Al. omnino.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 303 sur 390

ſiderato,imbecilla'ne ſit an robuſta: nam,ſi eminẽtia neq; indecora fuerit,neq; vltra modum gran E
dis,validumq; eam collum ſuſtineat, huiuſmodi capitis acumen probato: hos enim homines &
aliorum membrorum,ſed oſſium precipue viribus pollere comperies. Sed hoc loco et illud per-
pendito,quid ſibi voluerit cum dixerit / & alijs /: num intellexerit pectus & iecur, vt eiuſmodi ho
minibus tria generoſa principia inſint, non ſolũ cerebrum: an & alia,illa ſola dicat,quæ primum
initium & ortum ex capite habent: ea vero ſunt dorſi medulla, & nerui, & cum ipſis oſſium mu-
ſculorumq; materia, qui neceſſario vnà cum capite augeſcunt & roborantur. Hæc membra vero
plerunq; inſimul augeri comperies. Quando enim ſanguis,ex quo capitis partes creatæ ſunt, mul
tus atq; bonus eſt,vitalem quoq; potentiam quam ex corde prodire oſtendimus, & naturalem nu
tricemq; vocatam quã ex iecore in venas promanare didiciſti, ſtatim ab initio robuſtas eſſe credi-
bile eſt: atqui huiuſmodi animali prima veluti fundamenta totius corporis magnifica eſſe ac ge-
nerosa neceſſe eſt. At in capite contra deformi effigie & exiguitate vitioſo, præterea & in ore pa-
lati partes inſpicito: ita vero appellãt in eo altioris ſpatij partem illam,quæ ſupra foramina è nari-
bus in ipſum pertinentia ſublimis eſt: inuenies enim & hanc partem illis cauam,quorum acutum
valde caput ac deforme eſt: hos autẽ precipue vocant homines φοξοὺς hoc eſt acuti capitis. In mul
tis quoque dentes male poſiti videtur,ideſt non recte è regione ſuperiores cum inferioribus com F
mittuntur,neque inciſores cum inciſoribus,neque canini cum caninis,neque molares cum mola-
ribus,ſed veluti reuulſum iuxta atque diſtortũ in ipſis os apparet. Hos igitur crebro dolore capi-
tis vexari conſpicies,ipſorumq; aures deſtillatione laborare,non nunquam ſanie quadam tenui &
liquida,non nunquam ceu purulento humore ac fœtido emanãte: imbecilla nanq; membra mul-
tum prauumq; excrementum colligere conſueuerunt. Igitur cum iam ſcriptoris ſermo explana-
tus fuerit, paucis quibuſdam additis ad aliam partem tranſibo. Ea vero pauca huiuſmodi ſunt, re-
miniſcẽtia ſcilicet vnius, quod à me huius ſermonis initio dictum fuit: Videtur enim iam aperte
liber iſte commentario magis, q̃ iuſto volumini, ſimilis eſſe, Hippocrate ſibi ipſi, vt memoriæ ſub-
ueniret,non nulla ſcribente,prout vnumquodq; aut experientia comprehẽdiſſet,aut rationali me
ditatione excogitaſſet. Nulla enim cognatio vel propinquitas primæ parti cum ſecunda intercedit,quemadmodum rurſum neq; tertiæ cum iſtis.

4 *Quibuſcunq; Os à palato receſſit, His Medius naſus Subſidet: Quibuſcunq; uero inde, vnde naſcuntur dentes, Extremus naſus Simus efficitur.*

Os naſi duo foramina interſepiens alio quodam tenui oſſe nititur initium ſuperius ab oſſe fron G
tis ſumente,& ad naſi finem,vbi pinnæ locatæ ſunt,deſinente. Hac igitur in parte naſi interſeptũ
locis illis incumbit,ad quæ dentium,qui inciſores nominantur, extremitates peruenìunt. Pars aũt
his ſuperior palatum quidem nominatur, & ea mediũ naſi interſeptũ nititur. Vbi igitur aliquod
fulcientium oſſium decidens perierit, ibi interſeptũ ſubſidens naſum eo loco cauum efficit: atque
id eius ſymptoma ſimitas appellatur.

5 *Infantium Fulgores cum Pubertate non nũquam Mutationes habent & alias: Et in Renem dolor grauis, cum cibo explentur.*

Hanc omnibus explanatoribus ſcripturam agnoſcẽtibus, & omnibus antiquis codicibus eam
habentibus,non nulli recentiores alius aliter eã mutare conati ſunt. Quidam.n.epilepſies ſcribũt,
aliqui catalepſies, alij epilampſies hoc eſt effulgeſcentiæ. Ipſorum autem interpretatio ab ipſo
morbum comitialem ſignificari vult, qui plerunq; ab infantia laborãtibus in ipſo à puerili ætate A.l.3.f.t.t.5.c.
ad pubertatem tranſitu euaneſcere conſueuit. Etenim id ita fieri compertum eſt, niſi quiſpiam eo 8.209.d
tempore vitioſa victus ratione vtens ſibi ipſi conſeruandi morbi auctor fuerit. Oritur ſanè ple-
runq; ob frigidam cerebri tẽperaturam humiditate adiuncta frequenter: idq; ſæpius accidit, quo H
niam raro ex alicuius membri vitio prouenit. Finitur autem,quo tempore pubeſcunt,ſi & in alijs
ægrotis,vt decet,ſe geſſerit,quia totius corporis temperamentũ ad ſiccius calidiusq; conuertitur.
Quo.n.pacto iuuenis puero calidior ſit,in libris de temperamentis didiciſti: vbi etiam quo modo
puer iuuene ſit calidior, declarauimus: iuuenis quidem abſolute calidior, puer vero non abſolu-
te,ſed eo,q; plus innati calidi poſſideat. Illi itaq;,qui ſe ipſos Hippocraticos nominãt, ipſum fulgo
res calidi dicere volunt per translationem ab externa flamma: quæ cum materiam vicit, eamq; ſi
bi ipſi omnem aſſimilauit,effulget manifeſtaq; omnibus redditur,cum prius humidam materiam
exiccans occultaretur. At Zeuxis & cum ipſo pariter non nulli Empirici fulgorem haud ita in-
terpretantur, ſed altero quodam modo: intelliges autem ex Zeuxidis ſermone in hunc modum
deſcripto: Infantes vſq; ad pubertatis annos appellat Hippocrates: iſti autem pubeſcendi tempo- »
re effulgent. Atq; hic magnam vim exprimendi habente translatione vſus eſt: tunc.n.magis car- »
noſi fiunt,& adultiores,colореq; & forma gratiores,viribus ingenioq; preſtantiores. Repente au »
tem ac ſimul hæc oia eueniunt: eorumq;,qui natura formoſi ſunt,tũc magis effulget pulchritudo. »
Idem iſte autem Zeuxis infantes appellari omnes pueros inquit,quemadmodum & Herophilus
ipſos appellauit: de hac.n.re hũc in modũ ſcribit hiſce verbis: Videt Hippocrates infantes noiaſ- »

ſe

« A se vsq; ad pubertatis annos: non eos tantum, qui nuper nati sunt, ad quinq; vsq; vel sex annos, vt
« pleriq; nunc intelligere solent. Contentus fuit autem & Herophilus tam grandes natu, infantes
« vocare per hæc verba: Infantibus non erumpunt semina multa, neq; menstrua purgamẽta, ijdem
« non concipiunt, non calescunt. Neq; enim prædictam ætatem natis hæc accidere negat, hoc est à
« primo statim ortu (vt non nulli accipientes ipsum derident tanquam res omnibus notas edocen-
« tem, è quorum numero est etiam Callimachus) sed illis, qui ad pubertatem vsque peruenerunt: ꝙ
« non nulli & in istis ea fieri opinarentur. Hactenus Zeuxis locutus est. At mihi quid per infantes
significari videatur, & antea quidem dixi, & nunc iterum manifestiori sermone repetam. Comi-
tialis affectus aut à naturali intẽperie prouenit, cum humidum valde cerebrum est, tũcq; morbus
iste puerulus appellatur, quemadmodum ipse in libro de aquis, aere, & locis ita scribens significa-
« uit: ‖ Pueris accidere conuulsiones, & suspiria, siue anhelitus: quæ putant puerulum efficere, & sa de Aere, aquis,
« crum morbum esse. In his verbis clare patet illi dictioni /puerulum/ subintelligendum esse affe- & locis, cap. 2.
ctum, vt locutio ita se habeat: Quæ putant puerulum affectum efficere, & sacrum morbum esse. 2°.2.f
Accidit autem hic idem affectus pueris etiam ob errata, medici curationem postulãs. Quando ve-
ro ob humiditatem oritur, planè infantes statim inuadit, desinitq; ætatis conuersione, nullum no-
B bis negocium facessens. Quapropter quoscunq; pueros nõ à prima statim ætate, cum adhuc sunt
infantuli, sed annorum progressu vexare inceperit, proculdubio ob peccata in victus ratione com
missa, aut ob aliam quampiam externam causam, exortus est: in quibus ætatis conuersionem pre-
stolari non cõuenit, sed factum morbosum affectum discutere. Illud vtiq; non exigua considera-
tione dignũ est, si ꝓm antiquã lectionem fulgores acceperimus, vt Hippocrates & Zeuxis accepe-
runt: oratio enim huiusmodi est: Infantium, cum pubescunt, fulgores calidi & alias quidem non
nullas in ipsis mutationes habent, quin etiam renum affectionem: quam ipse deinceps explanat.
Prætermittetur enim & in hoc sermone epilepsiæ nomen. Atq; ideo non nulli haud absq; ratione
scribere videntur epilepses, quemadmodum & alij catalepses. At hos decebat tanquam nõ ita scri
ptum inuenientes, sed ꝙ melius esset ita scribere, dicentes, ad prædictam explanationem accedere.
Cum vero hæc vox /&/ apposita sit, hanc rursum alij adimunt duas orationes nullo vinculo inter
se connexas esse volentes: vnam hisce verbis satis declaratam /infantium fulgores, simulatq; pube
scunt, in non nullis mutationes habent & alia/: alteram hoc modo dicentem /in renem dolor gra-
uis, cum cibo replentur/ & reliqua, quæ sequuntur, de renum vitijs ipso tradente, ab altero initio:
non ꝙ in pueris, cum pubescunt, in hoc vitium comitialis morbus transeat, haud enim ea ætate re
C num morbus creari videtur, quemadmodum vesicæ lapis: iste nanq; in pueris magis, renum autẽ
affectus in declinante potius ætate contingit. Adscribamus igitur ea deinceps, quæ de renum vi-
tijs in hunc modum ab eo tradita sunt.

A.1.f.18.t.2. c.17.161.b 6 " *In Renem Dolor grauis, cum cibo impleantur. Vomuntq; pituitam: Cum vero dolores abundauerint, æruginosa. Et leuiores quidem euadunt: Liberantur vero, cum cibus euacuati fuerint. Arenulæq; ruffæ subsident, et Cruentũ me iunt. Stupor Femoris è regione positi. Quiescere non cõducit, sed exerceri, non repleri: Iuuenes Veratro purgare, Po plitem incidere: Vrinarijs mundare, tenuare, ac mollire.*

Dolorem grauem aut tanquam alicuius rei grauis loco incumbentis sensum inferentẽ, aut acer
bum, intelligere possumus. Siquidem vtrunq; verum est, diuersis tamen temporibus, in renibus
fieri: in calculorum enim creatione atque exitu acerbissime dolent: reliquo autem tempore, vt rei
cuiuspiam grauis loco incumbentis dolorem percipiunt. Quicũq; igitur in renum cauis lapillos
concrescere arbitrantur, in solo per vrinarios meatus transitu laborantes dolere aiunt. At, quicũq;
in ipsa renum carne calculos creari sibi persuaserunt, non solum inter exeundum, verum etiam
creationis tempore eo in loco dolorem ipsos inferre testantur: deinde & quando in renum sinus
D peruadunt. Calculos autem in renum carnibus generari proportione tophis in articulorum mor
bo genitis respondentes, orationem in testem adducũt ex libro de natura hominis & victus rõne
« ita se habentem: ‖ Quibuscunq; arenosum subsidet, aut tophi in vrinis, istis ab initio tubercula ꝓm de Natu.hum.
« venam crassam orta sunt, & suppurauerunt. Postea vero non celeriter ruptis tuberculis tophi ex cõ. 2. t. 18.7°.
« pure concreti sunt: qui foras per venas cum lotio in vesicam traduntur. Hæc est sanè Hippocra- 180.f
tica narratio. Cęterum renum calculi vtroque fieri modo possunt, et nuper dicto, & eo, quem pau
lo ante declarauimus, cum in ipsorum sinibus temporis interuallo exustum arefactum que cras-
sum & viscidum humorẽ ad tophi spissitudinem redigi asserebamus. Eodem quoquo tempore si
obstructio aliqua in ipsis fiat, aut mediocris phlegmone, grauitatis magis q̃ doloris sensus effici-
tur: quemadmodum & in iecore, propterea quod vt renes, ita & iecur, perexiguis neruis præditũ
est. Dolores autem eo potissimum tempore in renibus excitari dicit, quo replentur cibo. Cumq;
duo ab hac voce /cibus/ apud ipsum significentur, in vtroq; significato veridica oratio est, siue de
assumptis cibarijs, ex quibus sanguinis multitudo creatur: siue de alimenti recrementis, quæ in in-
testinis colliguntur, intelligas: non nunquam enim & ista cibos nuncupat, vt in libro de ratione
« victus in acutis, ita inquiens: ‖ Quibus enim cibus in intestinis occlusus est, nisi quis aluum prius de Vict. rat. in
« ducẽs sorbitionẽ dederit, vehementer lædet. Dolor itaq; à cibo ita signãte excitatus in renibus, ꝙ morb.acut.cõ. 1.t.32.7°.114 a

multitudine

multitudine pondereq; excrementorum premantur, onerenturq;, simulatque ista deiecta expul- E
saq; fuerint, remittitur atque planè finitur. At dolor ex sanguine in venis contracto proueniens, quando in renes incubuerit, etiam si venam cæcideris, haud illico discutitur, & ob renum corporis densitatem, & quoniam ob multa ipsis superiniecta corpora, exterius appositorum remediorum facultas ad renes iam debilior effecta peruenit. Soluit autem ipsorum dolores non id solum, verum etiam & per superiorem ventrem facta excretio: quæ tam coli quàm renum dolore vexatis commune quoddam symptoma est: continenter enim renes laxo intestino, & laxum intestinũ renibus, per tunicam peritoneum vocatam copulantur. Inter initia itaq; pituitosi vomitus fiunt: huiusmodi enim succus in ventriculo creatur plerunq; ex ciborum multitudine, ac multo magis, si isti crassi naturaq; pituitosiores extiterint. Quòd si increscãt perseuerentque affectus, his ita patientibus vomitus æruginosus superuenit, ob dolores ac vigilias corrupto sanguine, idque maxime, cum vnà febricitauerint, & inedia macerati fuerint. Et melius quidem (inquit) à vomitibus habent: ab accessionibus quidem liberantur, sed non ab affectu, cum cibis vacuati sint. Vtroque autem modo & nunc cibi nomen accipere possumus, sed potius de ventris intestinorumque excrementis intelligere debemus. Arenulæ autẽ ruffæ (inquit) subsident, hoc est in vrinis: id enim accidere euidens est, si ruffum colorem talem esse intellexeris, qualis est & sandaracha quæ voca- F
tur. Quapropter & non nulli in artis operibus diligenter versati, subsidentias oroboides appellant, hoc est, erui similes: alij sandarachodes, id est sandarachæ colorem referentes: interdum & re vera ruffas nominant. Nempe duæ priores & iecinoris affectus comitantur: tertia renum morbos sequitur: quemadmodum & quãdo veluti arenæ colore subsidentiæ euadunt. Nam in vrinis subsidentium colores maioris minorisque ratione inter se differunt: verum ex materia crassa tenacique modo crassitudinem maiorem, modo tenacitatem, modo vtranque paribus omnino portionibus habente, planè fiunt. Itaque si ex sola pituita crassa & viscida subsidentia facta sit, color cinereus erit aliorum tophorum, colori similis, qui in aquis sponte calidis multis in regionibus lapidibus adnasci accrescereque cernuntur: & in vasis alioqui, vbi aqua calefit. Quin etiam in animalis corpore ex purulento humore, aut ex purulento pituitosoq; composito, huiusmodi tophus non nunquam creari potest: quemadmodum & in articulorum morbis accidere cõsueuit: eodem enim prorsus modo in his & renum affectibus lapides concrescunt. At si quibusdam parum sanguinis cum pituita crassa lentaq; mistum sit, vrinarum subsidentiæ color pro succi maiore copia euadet, non nunquam veluti ex pallido alboq; mistus, aut ex rubro & albo, aut ex flauo & albo. Non nunquam vero & ruffus erit, & ipso sanguinis colore ad colorum differentias faciente: ne- G
que enim sanguis hominibus exquisite ruber semper est, sed interdum quidem ad atrius, interdum ad flauius & ruffius vergit. Aut igitur omnes, quas modo recensui, colorum differentias præter cinereum ab hac voce /ruffum/ significari putandum est, ipso dicente arenulas ruffas subsidere: aut adiectam illam vocem /sanguineum/ ex communi sensu dictam fuisse accipiẽdum est. Dico autem, nõ nunquam: quemadmodum enim cruentum ipsis interdum lotium emittit, non semper tamen, neq; in omnibus renum affectibus, pariter & interdum arenulę ruffę in vrinis subsidentes apparent. In cõmentarijs nanq; de naturalibus potẽtijs, quicquid in venis serosi tenuisq; cum sanguine permistum est, renem ad se ipsum attrahere demonstrauimus: meatibus autem id in renis ventriculum percolãtibus latius patefactis, aliquid etiam ex crassioribus succis simul illabitur. Quando igitur istud calefactum in renis cauo ad tophi consistentiam redactum fuerit, si renum vis expulsoria omne id vnà cum lotio extruserit, arenosæ in ipso subsidentiæ fiunt: ꝙ si renis cauo impactum tenacius inhærescat, aliquid aliud eiusdem materiæ ex vena caua suscipiens sibiq; apponens, plus augetur: semper enim quod recens influit, priori circumaffigitur: atq; ita insigni magnitudine tophus grandescit. Verum non nulli inquiunt, cur sanguinem meiunt? quoniam calculus egrediẽs cum angulosus sit, proximas particulas vulnerat, & cruorem euocat. Quòd si ex H
vena caua in renem pertinens meatus patentior fiat, sanguis aũt liquidus sit, neq; multus, neq; viscidus, cruẽtum ita lotium reddit. At dolorem stupidum in crus descendẽtem, propter vasorum dorso incumbentium, cauæ s. venæ magnæq; arteriæ, cum renibus & cruribus coniunctionẽ, ortũ habere putandum est. Maximæ nanq; in ipsos renes expullulant: post eas quædã haud magnæ in lumbos inserunt: postea vtrunq; conceptaculum bipartito diuisum in vtrunq; crus delabitur, per ipsumq; totum distribuitur. Quicunq; vero per meatus vrinarios, aut quasdam membranas, aut neruos, vel etiam peritonæum, renes cum cruribus sociari asseuerant, dissecandorum corporũ planè imperiti sunt. Quæ nam igitur renum vitio laborantibus accidant, hactenus narrauit Hippocrates. Deinceps vero de ipsorum curatione hisce verbis loquit/ quiescere non cõducit sed exercitationes, non impleri: iuuenes veratro purgare, poplitem cædere: vrinarijs euacuare, tenuare, & mollire/. Sibi ipsi formulam quandam renũ curationis hisce verbis per capita constituit, nõ nulla quidem omnis ætatis, corporisq; habitus communia, non nulla iuuenum & robustorum proprie scribens. Cõia sunt aũt quę primo scripta sunt, & quiescere (quod ipse ἡλιοῦσθαι vocat quod ociose viuere significat) quod ipsis non cõducere ait: & exercitationes, has.n. conducere arbitrat tanquã multitudinem euacuantes, & pituitosum, crassum, immaturumq; oẽ ad maturitatẽ ducentes & at-

A.l. 3.f.13.t.t. c.16.286.f

tenuantes

A tenuantes,& corporis omnes particulas roborãtes. Sed te animaduertere oportet, ipsum nõ prorsum magnas exercitationes in præsentia dicere, veluti equitationes, aut armis aut lucta aut pancratio certare, aut humum fodere, aut id genus aliud facere, sed oẽm absolute motionẽ, quę pro ætatis, habitus, roborisq; renibus ægrotãtis ratione, corpus exercere valeat. Verũ etiã nõ impleri cuiusq; ætatis & corporis habitus commune documentum est. Quæ sequuntur, iuuenibus, vt ipse ait, cõgruentia scribit ita dicens /iuuenes veratro purgare, poplitem incidere/. Veratro quidem purgare, si valde antiquus affectus sit, & ceu vectibus (vt ita dixerim) extrudendus: ad huiusmodi enim morbos veratro vtimur: Venam autem cædere, vbi sanguis multus aut crassus in venis abundet. Quod si vtroq; auxilio ipse homo indigeat, a venæ sectione incipiendum esse patet. Alias autem didicisti membra supra iecur, cubiti venæ sectionem postulare: infra vero crurũ, in poplitibus venas nobis cædentibus, aut omnino saltem iuxta malleolos. Quod deinceps dixit /vrinarijs mundare/ omnibus vtile est: neq; simpliciter dixit vrinarijs vtendum esse, sed hoc verbum /mundare/ adijciens modum adiumenti ab ipsis prouenientis declarauit, non solum tenacia & crassa renibus inhærentia purgantibus, verum etiam cum ipsis & ea, quæ in venis præter naturam sanguini mista innatant, educẽtibus. Quod autem in calce narrationis dictum est /tenuare/ omnibus renum

B vitio laborantibus vsui est, & quos ad veratri sumptionem preparamus, & quos sine hoc per sanguinis missionem curamus, vel etiam post eius assumptionem. Dictum est autem /tenuare/ de humoribus, hos enim tenuare conuenit: /mollire/ de membris solidis: siquidem vtrunq; veratrum hausturis percommodum est, vt tuto purgatio fiat. Igitur nisi humores prætenuati fuerint: & mẽbra, per quæ fit vomitus, mollia reddita sint: & ad distentiones distractionesq;, antequam damus veratrum, tractabilia effecta: in suffocationis discrimen ob humorum crassitiem ęgrũ adducemus: aut neruorum conuulsione in vellicationibus ob membrorum in dilatando duritiam, qui purgatur, capietur: aut vasculũ aliquod dirumpet. Quin etiam licet veratrum nõ præbeat, optima res est humores tenues esse, et renum ipsorum corpora mollia, vt per ipsa trãsire facile humores possint: nam ab initio neq; calculus in ipsis vnq; generabitur, siquis hæc ambo diligenter obseruet.

7 *Muliebria Aqua laborantibus Diu permanent: Cum vero Non celeriter ferantur, Intumescunt.*

Aqua laborantes non nulli intelligunt eas, quæ vt aqua inter cutem corripiantur, idoneę sunt: nõ nulli eas, quę tenuem naturaliter aquosumq; sanguinem habẽt. Potest aũt & de vtrisq; dictum esse intelligi, sed magis de illis, quarum sanguis natura subtilis est, nullo alio morboso affectu cor-

C pus infestante: in istis enim mẽstrua purgatio, quam muliebria vocauit, diu permanet. Dupliciter enim & id ipsum /diu/ intelligi potest, aut de diebus, quibus huiusmodi mulieres purgant, aut de ipsarum ætate: si de diebus intelligas, significabit, pluribus deinceps diebus istas, cęterasq; alias mulieres, purgari: si de ætate, per plures annos menstrua excrementa durare: nam re vera in istis multus tenuisq; sanguis colligitur, quemadmodum contrario modo affectis paucus & crassus. Albæ quidem sunt priores & molles: nigræ autem duræ & graciles omnino eæ, quę atribilarium sanguinẽ procreant. Clarumq; est istas ab initio contrarijs inter se temperaturis constare: nam quæ ab ipso nunc aqua laborantes vocantur, humidioris sunt ac frigidioris temperamenti: his contrariæ siccioris atque calidioris. Quod si ex morbo aqua abundauerint, non omnibus menses pluribus diebus feruntur: interdum enim ipsa suppressio morbi earum causa est: rursum suppressio ob osculorum vteri obstructionem sanguinisq; crassitiem efficitur. Quapropter non nulli arbitrantes dictum hoc de mulieribus ex morbo aqua abundantibus accipiendum esse, loco verbi /permanent/ permanere legunt, sic /muliebria aqua laborãtibus permanere diu/ subintelligere nos, conueniẽs, iubentes: ac si & ita dixisset /muliebria aqua laborantibus diu conuenit permanere/: vt consultorius iuxta & curatorius sermo sit, eius tantum, quod fit, narrationem in se continens. Huic sen-

D tentiæ consentire aiunt id, quod in calce sermonis dictum est /cum vero celeriter non ferantur, intumescunt/. Velle enim ipsum dicunt, vt pluribus diebus, ita & breui tempore, huiusmodi mulieres expurgari, quoniam tarde exeuntibus menstruis purgamẽtis tumores fiunt. Atqui hoc etiam & in habentibus aquosum sanguinem contingere ait: istis etenim carnes aquosiores generantur, haud statis temporibus accedente purgatione.

8 *In Cranone Veteres dolores frigidi, Recentes uero calidi, Sanguine autem plurimi, et Quæ ex Coxendice frigida.*

Hæc quoq; sibi ipsi scripsisse videtur Hippocrates reminiscentiæ causa sub breui compendio: propter quod et obscurior oratio est. Dubium est enim dolores ne tãtum in Cranone factos fuisse dicat, eosq; in ventre ne, an etiam in alia quapiam parte: an vero affectus cũ dolore coniunctos. Illud autem antiquos dolores frigidos esse, nouos autem calidos, & si clare dictum esse videatur, obscurum tamen non nihil atq; ambiguum est. Aut enim antiquos dicit, qui iampridem excitati fuerunt, aut diu perseuerantes: quemadmodũ et recentes aut nunc excitatos, aut cito desinẽtes: & frigidos, aut frigoris sensum inferentes, aut qui a calidis mitigantur: pariter & calidos, aut caloris sensum facientes, aut qui a frigidis sopiãtur. Quidam etiam dolores frigidos vocatos esse dicunt, qui leues sint: calidos, qui vehemẽtes: haud secundum vsitatum Græcis loquendi morem significationes

ficationes has accipientes. Verum, quo anni tempore Hippocrates hæc facta fuisse scripserit nos E
ignorantes, neq; etiam qñ excitati sint, aut quo modo, aut quãdiu permanserint dolores, euidẽter
inuenire possumus. Sed nouos quidem dolores prorsus sanguine creatos esse idem est, ac si dixis-
set ex sanguine calido videlicet ac multo: at de antiquis doloribus loquens, cum succum non adie
cerit, signum est ab altero quodam succo frigido ipsos ortos fuisse: et ea q̃ ex coxendice frigida ip-
sis oborta esse ait, aut affectus dicens aut dolores, frigido scilicet & istos humore cõcitante. At mul
tos explanatores demirari licet in huiusmodi locutiones, de quibus nihil affirmari potest, multa
sine demonstratione scribentes: vbi vero aliquid demonstrari, & vtiliter inueniri potest, aut nihil
penitus aut pauca & sine demonstratione tanquam mandata scribentes.

9 *Qui in Rigores validos tendunt, Non admodum mitigantur, sed prope statum.*

Ita scriptum esse hunc sermonem antiqui explanatores agnoscunt. At recentiores ipsum in cla
riorem permutantes ita scribunt/rigores validi existentes non admodum mitigantur, sed prope
statum/: hãcq; locutionem id nos docere volũt, omnes validos in morbo rigores non admodum
vllo alio morbi tempore mitescere, præterquam cum prope statum est. Secũdum priorem autem
scripturã/qui in rigores validos tendunt/ hoc est perueniunt affectus (subintelligendus est enim F
affectus) oportet ipsum intelligere, hos ante statum nõ mitescere. Quidam sanè ipsum status, quæ
vniuersi morbi pars est, meminisse dicunt: alij vero eius, qui in priuatis exacerbationibus inueni-
tur: vt rigor, cum vehemens est, antequam tempus status aduentet, non desinat. Id quidem nõ nul
lis euidenter accidit: istumq; appellamus rigorem anecthermanton græco vocabulo, hoc est cale-
fieri nequeuntem, non autem validum. Contingit autem & vi rigorem ipsum fortem dicere: mul
to enim malignior est, quã qui immodice vehemens sit & celeriter desinat. Quo'd si vniuersæ egri
tudinis statum intelligas, maxime in quartanis febribus sermo iste vtilis fuerit. Nam si cum validis
rigoribus accessiones inuadant, si nihil remittantur rigores, fieri non potest, vt ad statum morbus
peruenerit: quin etiam multo minus huiusce quartanæ declinationem fore sperandum est prius,
qua'm rigor sedatus fuerit. Quare sermo prognosticus est de febribus ad rigores vehementes ascẽ-
dentibus, quæ prius, qua'm rigor sedatus sit, discuti nequeunt: id autem prope statum efficitur. At
id genus rigores ex frigidissima pituita vitrea nominata, aut ex atræ bilis succo, proueniũt: verum
ex prægelida pituita rigor fit non vehemens, sed ægre incalescens: ex succo autem melancholico
non nunquam vtroq; modo, non nunquam alterutro: sed huiusmodi succus quarto quoq; die ac-
cessionem facit, vitreus vero quotidie. Nihil planè huiuscemodi rerum, interpretes declarant, sed G
illa vberrime accuratissimeq; persequuntur, quæ nullum penitus fructum auditoribus ferũt: nam
& in sequenti sermone plurimum medicinalis eruditionis cõtinente nullum ex celeberrimis præ-
ceptis scire deprehenduntur.

10 *Ante Rigorem Vrinæ suppressiones, si ex bonis fluxerint, & Aluus excreuerit, & Somni adsint: Forsan uero & Febris modus: Forsan & quæ ex Lassitudinibus.*

Per deos quid dicere debeam, nescio, quando vtilissimum præceptum millies'que in laborantibus deprehensum libri huius interpretes ignorant. Sed alios quispiam minus demiretur: Sabinus vero, Ruffusq; Ephesius, viri in libris Hippocratis diligentissime versati, magna profecto admiratione digni sunt, nisi frequenter iudicatorio rigori vrinę suppressionem antecessisse viderũt: de qua in præsentia Hippocrates meminit, nos iudicatorium rigorem in morbo futurum præsagire edocens. Si in acuta febre & alia signa tibi salubria videantur, & iudicationem paulo post fore speres, te scire oportet suppresso lotio iudicatorium rigorem necessario futurũ. Quo'd si & nox difficilis antecesserit, & dies iudicatorius sit, certius futurus rigor prædici poterit. At si nota ex arteriæ pulsatu (vt didicisti) idẽ tibi ostenderit, non rigorẽ modo, verum ẽt acerbissimũ rigorem, in- H
dubitãter fore expectato. Illud igitur /ex bonis/ aut vrinis solis, aut ẽt ex alijs bonis signis vna' cũ
ipsis vrinis, te intelligere oportet. Tãta nempe signorũ ab vrina in acutis febribus vis est, vt & so-
li ipsi credendum sit: alijs vero accedẽtibus etiam diuinatio tibi erit firmissima perpetuoq; veridi-
ca. Verum vrina etiam aluo multa excernente supprimitur: illuc enim serosam humiditatem ver-
gere signum est: cuius redundantis triplicẽ euacuationẽ esse didicisti, per aluum, per lotium, per su
dores. Igitur si aluus plura deiecerit, vrinæ suppressæ ad futurum rigorem præsentiendum fidere
non conuenit: at si aluus fluxa nõ sit, proximamq; esse morbi iudicationem prænoueris, ęgrotum
rigere sudareq; necesse est. Quid sibi volunt autem verba illa /& somni adsint?/ nam si vt vnum
quiddam ex bonis signis adductum est, maxime dictis in præsentia quadrabit. Illud vero / si ex
bonis fluxerint/ velut exemplum quoddam dictum est. Quo'd si & hoc tanquam futuri rigoris si-
gnum sit, non simpliciter id à te intelligendum est: plerunq; enim nox iudicationem antecedens,
antecedẽs inquã rigori & iudicationi post ipsum factæ, molesta est: qñ firmissimã cum antedictis
rigoris futuri præsensionẽ habebis. Interdum aũt, sed raro cũ somnis placidis trãquilla nox est, atq;
in istis non rigorem, sed excretionem significans pulsus apparet. Sed de istis abunde in volumini
bus de pulsibus actum est. Te pręterea iubet Hippocrates & modum febris cõtemplari, hoc est,

an calida

A an calida sit & biliosa & ardens, an ex alijs quæpiam: nam quicunq; in acutis & febribus & potissimum ardentibus rigores iudicatorij fiunt, hos ex bile flaua extra venas per sensoria corpora delata excitari didicisti. Propterea & febres ex lassitudinibus prouenientes temperatura biliosissimæ, ad præsensionem tibi & ipsæ conducent. Hæc itaq; est ab externis causis ad diuinationem percepta vtilitas vnico quidem veluti exemplo explicata, tibi autem & in alijs externis causis, quecunq; biliosius corpus efficiunt, futura percommoda. Hæ sunt autem moræ sub Sole æstiuo, vigiliæ, cogitationes, angores animi, ira, alimenti inopia, biliosorum ciborum nimius vsus. Primam sanè tutissimamq; naturæ febrium notitiam ex ijs, quę in corpore apparent, acquires: quemadmodum in commentarijs de differentia febrium didicisti: Secunda vero & ab externis causis notitia ad eorũ, quæ inuenisti, certiorem fidem haud parum expediet. Mirandum est igitur quo'nam pacto hæc vtilissima contemplatio explanatores latuerit.

11 *Abscessus Non admodum, Quibus Rigores.*

Raro abscessus illis, qui cum rigore febricitant, eueniunt: quemadmodum in quartanis tertianis'que febribus videre licet. In istarum enim accessionum remissionibus excretiones multitudi-
B nem educunt: propter quod permultam esse oportet vexantium humorum abundantiam, vt naturæ abscessum facere necesse sit.

12 *Crurum Effœminationes, veluti Aut ante morbum Iter facienti, Aut à morbo illico, Eo quòd fortasse id, quod ex lassitudinibus, in articulos decubuit: ex quo crurum effœminationes.*

Euidẽter cognosci nequit, vtrum solas imbecillitates effœminationes dixerit, an eas, quæ cum penuria nutrimenti omnium crurum fiant. Quantum enim ad prius ex antedictis exemplis pertinet, & eas, quæ per inopiam alimenti fiant, intelligere licet: quantum vero ad fm spectat, cũ dicit /eo ꝙ fortasse id, quod ex lassitudinibus, in articulos decubuit/ extenuationes quispiam recte intelligere nequeat, sed absolute imbecillitates, quæ & citra maciem crurum actiones debilitare, vel etiã abscessus excipere queunt. Quod in calce autem sermonis adiectum est /ex quo crurum effœminationes/ dictum fuit & ab initio: quapropter non nulli eorum, quæ deinceps scripta sunt, istud antecedens faciunt, primum quidem hæc verba /ex quo/ auferentes, vnaq; cũ his aliqua ex sequentibus permutantes. Verum quod ab initio dixi, & nunc repetam. Hoc est autem, huiusce libri sen
tentias varie ac multifariam scriptas esse, quemadmodũ & hanc: quarum præterea nõ nullæ haud
C recte disiunctæ sunt: alię contra haud congrue copulatæ. Quorum omniũ si meminerim, simulq; errantes confutare velim, in immensam longitudinem producetur oratio.

13 *Tubercula Foras extumescentia, & acuminata, in turbinemq; gracilescentia, æquabiliter maturescentia, non circundura, decliuia, & non bifida, Meliora: Contraria vero Mala: & si Quàm plurimum Contraria, Pessima.*

Ab ijs, quæ ex terra progerminant, Græci homines phymata vocauerunt hoc est tubercula, eos præter naturam tumores, qui prorsus sine causa externa, proueniunt: sed potissimum eos hoc nomine vocant, qui extra corporis superficiem extuberant. Verum ob nominis alterius inopiam interdum & latos, paulo'que naturalibus partibus elatiores, hoc eodem nomine appellant: quod & Hippocrates hoc loco fecit, bona esse tubercula extumescentia dicens, hoc est, quibus insignis tumefactio inest, aut quæcunq; non introrsum sed extrorsum versus augescunt: quemadmodum
« in libro præsagiorum scribens dixit, ‖ Quæcunque exterius vergunt, optima sunt quàm maxime in Prog. cõ.1, t.
« extrorsum spectantia, & in aciem turbinata: sed quæcunque, ait, introrsum rumpuntur', optima 40.4°.196.g
« sunt, quæ externas partes minime attingunt. Melius quidem est extrorsum vergere: sed si introdeclinent, melius rursum in istis omnibus est ipsorum eruptionem in interiores locos fieri. Tu-
D berculorum sanè generatio in abdomine atque etiam pectore est: istis enim inanes cauitates subsunt tuberculorum introrsum spectantium præter naturam tumorem excipientes. Sed ex ijs, quæ exterius intumescunt, acuta ac turbinata latis meliora sunt, vtpotè ex calidioribus tenuioris'q; materiæ succis procreata, & iccirco celeriter suppurantia: nam ex crassis tenacibusq; constantia, vtpotè frigidis & lata sunt, & ægre coquuntur: quin etiam putrescunt potius, quàm coquantur longiori tempore. Præterea laudat & æquabiliter suppurantia. Nam quæ ex aliqua parte suppurãt, reliquum vero totum non suppurans habent, primum quidem eo quòd alijs statim suppurantibus diuturniora sunt, secundo vero quòd difficilius curantur, peiora censentur: alijs enim auxilijs suppurantes partes egent, alijs non suppurantes. Non circundura autẽ circunduris mitiora sunt. Circundura vocat autem, quæ in medio mollia suppurantiaq; sunt, circum vero dura, & ægre aut nequaq; suppurãtia. Laudat præterea & tubercula decliuia: hæc sunt autem deorsum versus aciẽ suæ suppurationis habentia. Hoc enim loco adaperta facile defluere materias sinunt: nisi ea ex inæqualibus esse te latuerit, in ijs enim aliquid boni inest, aliquid mali: verum quæcunque æqualiter suppurantia aciem in inferioribus habent, hæc omnium optima. Non bifida etiam bifidis meliora esse nos admonet: in bifidis enim medium non sine vitio inuenitur, sed crudum atq; durũ. At clare patet, ex tuberculis, quæ diximus, contrario inter se modo habẽtibus, quęcunq; plurimũ in-

ter se

ter se formis diffidēt, hæc viribus ac moribus etiam longe distare. Nam satis magnam latitudinem E
prædictis differentijs habentibus aliquod inter cōtraria medium esse necesse est: & à medio aliud magis, aliud minus recedere: vt in duris ac mollibus (in vna siquidem oppositione tanquā exemplo sermonem facere satis erit) durum quidem molli peius est: inter dura, magis durum: durissimum vero pessimum est. Ità sanè mediocriter molle mediocriter bonum est: & perfectè molle, est perfectè bonum. Quæ itaq; in hac oppositione audiuisti ad prædictas omnes applicare poteris.

14 *Ferinum Autumno, & Cordis dolores, & Horridum, & Melancholicum.*

Seu ventris vermiculos, qui ascarides dicuntur & lumbrici, ferinum vocet: seu elephantem, & cancrum: seu phthisin, vt non nulli voluerunt: seu omne malignum vitium: iure autūno hæc omnia procreantur, & ob mali succi tunc temporis abundantiam, & ob aeris inæqualem temperiem. Nihil igitur mirum, si & cordis dolores, & horrores, & atra bilis autumnali tempore abunde generantur: omnia enim hæc antedictas causas comitantur. Cęterum in enarratione secundi voluminis de morbis vulgaribus latissime de omnibus autumno grassantibus morbis disputauimus.

15 *Ad initia Exacerbationes Considerandæ sunt, & In omni morbo: Veluti uesperi exacerbari, & annus ad uesperam, & ascarides.* F

2. Epid. sect. 1ª. non longe à principio.

Et in secundo de morbis popularibus libro hoc modo scriptum est: ‖ Ad initia morborum cō- »
siderandum, si confestim florent. vtitur enim interdum Hippocrates hac voce /ad initia/ quemad- »
modum & hoc in sermone vsus est: Ad initia morborum refert considerare, num statim floreant. quemadmodum & in dicendo, quod & ad calefaciendum, & refrigerandum, & siccandum, & humectandum, multa sanè quispiam huiusmodi inuenerit: neq; enim vt aduersans, neq; vt contradicens, his verbis vtitur, sed vt ad calefaciendum, refrigerandum, siccandum, et humectandum iuuantia multa, inquit, huiusmodi inuenire quispiam possit: id vero et à nobis in illis commentarijs declaratum est, quibus ꝑm librum de morbis vulgaribus explanauimus. Quod nisi quis ita velit dictionem accipere, ita necessario intelligenda hæc verba sunt /ad initia/ hoc est, secūdum initia, aut, circa initia. Neq; tñ in solis initijs id considerandū esse nos admonet, sed in morbis vniuersis. Deinde exemplum adiecit, quod bifariam legi potest, vno quidem modo /ad vesperam exacerbari, & annus/, deinde ab altero principio /ad vesperam et ascarides/: Alio item modo /vt ad vesperā exacerbari, & annus ad vesperam/, deinde ab alio principio /& ascarides. Diem nāque toti anno proportione respondere censet, vt matutino tempori ver simile sit, meridiei æstas, vesperi autumnus, G
nocti hyems. Dictum est autem & de his vberius, vbi secūdi morborum popularium voluminis eam partem declarauimus, cuius initium est, Ascarides vesperi.

16 *Infantibus Tussicula cum Ventris perturbatione & Febre continua significat post iudicationem Bimestri, prorsus Vigesimo & Tumores in articulos.*

Omnes enarratores scriptis similiter credunt, nec eorum, quæ laudant, quæpiam intelligunt, siquidem non nulla (& si affectate dixerim) veluti artis nerui sunt, alia perexiguam vtilitatem afferūt, alia vero neq; exiguam: quemadmodum id, quod in præsenti parte proponitur. Etenim ego, quæcunq; in ægrotantibus eodem semper modo fieri videntur, memoratu digna censeo, & ex his ipsis ea potissimum, quæ magno vsui sunt: quemadmodum paulo ante de præsensione ex rigore dicebam. Interdum nanq; in vehementissima febre adiuncta vigilia, fastidio, siti, impatientia, non nunquam & delirio, omnibus ægrotantis domesticis perterritis ac flentibus, quempiam licet rigorem & sudorem morbiq; solutionem scienter prędicentem, Æsculapium esse videri. Sed in proposita sententia primum quidem quid dicat, obscurum est: deinde & si omnes ipsius scriptoris verisimiles intellectus habere quispiam se crediderit, nihil tamen ex ipsis prædicere poterit. Esto enim H
infans aliquis tussiens, ventre perturbato, cum febre perpetua: deinde vtcunque, quo quis velit, die iudicetur, siue octogesimo à partu, siue sexagesimo: Duobus enim modis sermo iste declaratus est /bimestri, prorsus vigesimo/, non nulli quidem ab ortu bimestrem esse volentes, quo die infans iudicatur, vigesimum autem à die, quo ęgrotare incepit: at non nulli aiunt duos menses nato morbum accidisse, atque viginti dies post initium iudicatum esse: his quę hunc in modum habētibus nos prædicere posse, puerulo isti à iudicatione abscessum aliquem in articulos impetum esse facturum Atqui neque semper, neque plerunq; istud eueniet. Prædictiones autem aut veraces esse in perpetuum decet, aut raro mentiri: nam raro veritatem assequi & plerunq; aberrare nequaquam artificosum est.

17 *Si Infra Vmbilicum quidem Superiora constiterint in inferioribus articulis, Bonum est: Sin Supra, Haud perinde morbum discutiunt, nisi suppurauerint œdemata.*

Quod de pueris adhuc ista loquatur, ex inferius dicendis constat. Verum sermo iste non de particularibus est, sed de communibus, & in secundo de morbis popularibus, & in aphorismis, & in libro præsagiorum repetitus: quos omnes locos dudum explanauimus. Vult enim Hippo-

crates

A crates ex superioribus locis in inferiora vmbilico factos abscessus salubres esse: non huiusmodi autem haud salubres, sed eorum malignitas aliquantulum obtunditur, si œdemata suppurauerint. Vsus est autem & hoc loco œdematis appellatione in communi significato omnium præter naturam tumorum, vt & antea dictum est.

18 *In Humeris autem Suppurantia tantulis, eis Breuiorem Humerum reddunt.*

Quod de infantibus adhuc disputet, ipse declarauit inquiens /tantulis/ dignum censens nos & modo dicta ad initium sermonis referre. Verum quomodo ‖ isti breuiori humero reddantur, in libro de articulis, nostrisq; in ipsum commentationibus didicisti. de Articulis, com. 1. t. 60. 7ª. 259. h

19 *Soluerit autem & Vlcusculorum In inferiora eruptio, nisi rotunda profundaq; sint: Huiusmodi enimet alioqui Perniciosa sunt, & puerulis maxime.*

Ab hoc Græco verbo ἐκθύειν, quod erumpere significat, vocabulum ἔκθυσιν hoc est eruptionem deriuauit Hippocrates media syllaba producta: perinde ac si cum impetu exitum dixisset. Ipsa vero affectus abscessu egentes discutere inquit, nisi rotunda & profunda sint, hoc est, nisi summopere maligna fuerint. Infesta nanq; infantibus sunt, neq; dolores, neq; curationem ferre potentibus: quin & alioqui ægre sanabilia huiusmodi vlcera sunt. * Al. insanabilia.

20 *Soluerit autem & Sanguis emanans, Frequentius autem Perfectioribus id incidit.*

Sanguinem profecto emanantem omnibus id genus vitijs prodesse sæpius iam didicimus: in infantibus autem, de quibus sermonem facit, ab initio neq; sanguis apparet, præterquam raro. Ideo & ipse addidit /frequentius autem perfectioribus id incidit/ hoc est, ijs qui sunt adultioris ætatis. Qui affectus autem sint, qui per abscessus quos dixit, & sanguinis profluuia, & vlcuscula, in infantibus iudicantur, non clare admodum aperuit: initium enim sermonis erat /infantibus tussicula cum ventris perturbatione, & febre continente/: potest autem ex ijs, quæ dixit, symptomatis, et de lateris, pulmonis, iecoris, atq; ventriculi affectibus intelligi.

21 *Lachrymæ in Acutis male habentium Spontinæ quidem Bonæ: Inuoluntariè autem defluentes Malæ.*

De lachrymis huiusmodi dictum sanè est & in libro ª ‖ præsagiorum, & in ᵇ ‖ aphorismis: sed accuratius in primo volumine de morbis popularibus vbi ait, ᶜ ‖ Quibuscunq; in acutis febribus, magis autem in ardentibus, inuoluntariè lachrymæ cadunt, his de naribus sanguinis profluuium expectandum est, nisi alia perniciose habeant: in male autem habentibus nõ sanguinis profluuium, sed mortem significant. Et nos in eius libri explanationibus hunc sermonem declarauimus. A in Prog. cõ. 1. t. 10. 4ª. 192. c B 4ª. Apho. 52. Ex. ord. 33. d C 1. Epid. cõ. 2. t. 80. 3ª. 116. a

22 *Quibus Palpebra Circumtenditur, Malum est.*

Idem affectus talem palpebram efficit, qualis in præsagiorum libro descriptus est: ‖ Cutis circa frontem dura & prætenta. Quod autem de acutis morbis hoc & alia deinceps in prognosticorum volumine dicta sint, ab ipso declaratum fuit & hisce in verbis dicente, Lachrymę in acutis male habentium voluntariè quidem emanantes bonæ sunt, inuoluntariè autem malæ. in Prog. cõ. 1. t. 7. 4ª. 191. b

23 *Malum est autem & Inarescens veluti spuma.*

Id quoq; in morbis acutis fieri cernitur, cum summe aridi sunt, & vires imbecillæ, perexiguis lachrymulis ab oculis excidentibus, deinde ibi inarescentibus. * Al. lippitudinibus.

24 *Et Obscuratio Malum est.*

D ‖ In acutis morbis obscurari oculorũ aciem infirmitatem & interitum visorię potẽtię significat. Al. 4. Ex. t. 1. c. 13. 443. a

25 *Et Squalidum Malum est.*

Erat quidem & habens veluti spumam squalidum: sed nunc, etiam si sine spuma sit, malum esse significauit.

26 *Et qui Interius Corrugantur.*

Quando membrana musculis oculum mouentibus agnata ad circulum vsq; coronam appellatum porrecta dissoluta relaxataq; fuerit, tunc oculos interius corrugari accidit: nam, si exterius corrugati fuerint, erit sanè cutis ipsius hæc affectio. Imbecillitatis autem ac refrigerationis hoc signũ esse testimonio est id, quod in valde senibus contingit: ipsorum enim oculi rugosi esse cernuntur.

27 *Concreti, & Vix versiles, & Obtorti.*

De oculis hæc quoque disseruit. Nam concreti, hoc est immobiles, perfectissimam eius potentiæ extinctionem significant, à qua musculi, cum naturaliter affecti erant, mouebantur. Illud autem /& vix versiles/ proximum isti affectum declarat: obtorti autem oculi aut delirium, aut tremorem

morem ipsos mouentium musculorum indicant. Hęc omnia vero in acutis & periculosis morbis E
ob principis membri noxam oboriuntur.

28 *Et Quæcunq; alia Omissa sunt.*

Quę nam sunt hæc, quæ oculis euenientia omissa esse dicit? an scilicet ea, quæ in præsagiorum
in Prog. cõ. 1. t. 10. 4ª. 192. c volumine per hæc verba enumerata sunt: ‖ Si lucem enim fugiant, aut lachrimentur, aut inuertan »
tur, aut alter altero minor sit, aut alba rubra appareant, aut in ipsis venulas liuidas aut nigras ha- »
beant, aut lippitudines circum oculos, aut si suspensi videantur, aut prominentes, aut valde caui. »
Prius autem in eo libro cum alijs omnibus & hæc explanauimus.

29 *Febres Aliæ quidẽ mordaces sunt manui, Aliæ vero mites: Aliæ nõ mordaces quidẽ, sed post insurgẽtes: Aliæ vero acutæ, sed q̃ à manu uincũtur: Aliæ statim perurẽtes, aliæ in totũ debiles, aridæ: Aliæ sassuginosæ: Aliæ pẽphingodes, aspectu terribiles: Aliæ tactui humectæ: Aliæ valde rubræ, Aliæ valde pallidæ, Aliæ liuidæ: et Id genus Alia.*

Rursum & hoc loco in fine sermonis adiecit/et id genus alia/ quoniam ab ipso solę febrium in-
signes differentiæ designatę sunt. Primas itaq; differentias scripsit ab ipsa propria febrium essen-
tia acceptas. Essentia vero febrium est non ꝓm Hippocratem modo atq; præclarissimos medicos, F
sed etiam ꝓm communem omnium hominum notionem, præter naturam caliditas, maxime qui-
de in totum animal effusa: sin minus, at omnino vel in plurimis partibus, vel in nobilissimis, ac-
censa. Sæpius nanq; vniuersa cutis nullam euidentem præter naturam caliditatem neq; nobis exte
rius tangentibus, neq; ipsis laborantibus, prę se ferre videt: Sed in profundo corpore ipsam ęgro-
tantes sentiunt, visceraq; sibi incendio flagrare aiunt: non nulli præterea & fastidio afficiuntur, &
siticulosi sunt, atq; peruigiles. Nunc igitur Hippocrates febrium differentias, quæcunq; à medi-
cis dignoscuntur non ex ijs, quæ laborantes referunt, sed ex ijs quæ ipsi tactu visu que euidenter
percipiunt, enumerat. Primæ autem sunt & præcipuæ & ex propria (vt dixi) febrium essentia ac-
ceptę, quę per calorem traduntur: neq; enim arteriarum motu febrium essentia continetur: hac in
re nãq; quo modo Eratistratus & Chrysippus hallucinati sint, alias didicisti. Febrilis igitur calidi-
tas febricitantia corpora tangentibus aut acrem mordacemq;, aut mediocriter molestam, sese of-
fert: suaue enim illud atque familiare, quale naturali calori inest, nequaquam habet. Quemadmo-
dum igitur & alia pleraq; maioris minoris que ratione inter se differentia adstantibus gratiora lo-
quendo, quàm veriora explicamus: ita & caliditatem parum molestam interdum nihil molesti tri
stisq; habere dicimus, ipsam scilicet calori valde infesto comparantes. Itaq; non nunquam calidi- G
tas plurima iuxta atq; acerrima videtur: plerunq; vero non pauca quidem, sed ab acerrima diffe-
rens: aut rursum acerrima quidem, sed non multa. Et hæ singulæ, quas dixi, interdum aliquo tem-
pore post, non primo statim manus impositu apparent: quemadmodum & quæ primo tactu ma-
gnæ acresq; visæ sunt, tibi non nunq; per longũ tempus iniecta in ægrotantem manu diminui vi
debuntur. Igitur squalida interdum atq; valde arida caliditas apparet perinde, atq; si lapidem ali-
quem calefactum tangamus: plerunq; vero roridam se, humectam & halituosam repræsentat, vt
halitus quidam permultus ex laborantiũ corpore emanans perspicue sentiatur. Atq; horum rur-
sus ipsorum, quemadmodũ & prædictorũ, quædam statim ab initio apparentia perseuerant: non
nulla vero aut augescentẽ, aut decrescentẽ, quę ab initio apparuit, qualitatẽ habent: nõ nulla & al-
teram nequaquã à principio visam, ac penitus ab ijs, quæ à principio apparuerunt, differentem.
Differẽtię itaq; ab ipsa febriũ essentia acceptę huiusmodi sunt. De reliquis autẽ posterius videbi-
mus: prius enim bene est enumeratas differentias Hippocratis verbis accommodare. Cum dicit
igitur /febres quidẽ aliæ manui mordaces, aliæ vero mites/ tibi significat ab ipso de febribus in totũ
mordacibus, aut mitibus apparentibus, sermonẽ fieri. Subijciens igitur inquit /alię non mordaces
quidẽ, sed post insurgentes/ per hęc verba significans febres initio mordaces non visas diutius in- H
hærente manu mordacitatis sensum inferentes: Contra vero, atq; istæ, illæ se habent, de quibus di-
cit /aliæ acutæ quidem, sed à manu victæ/ initio enim acutæ cum apparuerint, paulatim remittun
tur. Eam aũt dictionem /acutæ/ de caliditate celeriter manui occurrente, suumq; ipsius velocẽ mo-
†' Al. cursores. tum ostẽdente, te intelligere opus est: quemadmodũ acutos aliquos †{& acres} nominamus, quod
idem est, ac si celeres dixeris. Acutos etiã morbos dicimus, quicunq; propria tẽpora vsq; in finẽ ve
lociter pertranseunt. Siue aũt manibus siue manui dicas, ad cognoscẽdas prædictas differentias, ni
hil referet: quandoquidẽ mentem sanam habenti clarum est id genus differentias non oculis, sed
manibus sensiles esse. Adijciũt aũt & omnes homines qũq; huiusmodi appendices, ad hoc natura
ducti, quæ dictorum euidentiam augeant, & in illis rebus maxime, in quibus per cõiecturas quas-
dam & signa, non per sensoriam cognitionem, quod quæritur, inuenire licet. Ita ergo & Hip-
pocrates non solum sermonis initio manuum meminit, sed etiam cum dixit /aliæ acutæ quidem,
sed quæ à manu vincuntur/. At deinceps febrium in magnitudine differentiam demonstrans,
inquit /aliæ statim perurentes, aliæ in totum debiles/. Per quid igitur huiusmodi imago tangen-
tibus sese offerat, vt multa aut pauca caliditas videatur, in posterum reijciamus: nũc solum, quod
ita appareat, dixisse abunde est. Quemadmodum enim in externis si oculis quis velatis flammam

tetigerit

A tetigerit, aut multam sentiet ipsius substantiam, aut paucam, nullam in caloris qualitate differentiam percipiens. Hoc itidem modo in febribus habet: interdum nanque caloris secundum qualitatem dignotio eadem cum illa apparet, quæ in alio corpore fit, sed multitudine inter se differre videntur. Ex verbis autem sequentibus illud /aridę/ satis clarum est: sed illud /salsuginosæ/ obscurum: neq; enim salsum tactu, sed tm̃ gustatu, sensile est. Est vero adhuc magis obscurum, quod sequitur, cum dicit /aliæ πεμφιγγώδεις aspectu terribiles: nam hoc loco diuersam scripturam reperimus. In plurimis quidem codicibus huic voci /πεμφιγγώδεις/ adiacet hęc /aspectu/: in paucis post hãc vocẽ /aspectu/ & hæc /terribiles/ adiecta est. Solum autẽ inter explanatores Sabinũ inueni, qui exemplar ita scriptum agnosceret: quem Metrodorus secutus est, & quicunque ab ipsis vsq; ad † deriuati sunt: nihilo minus tamẽ in paucissimis codicibus simpliciter scriptũ inueni /alię πεμφιγγώδεις/ neq; hac voce /aspectu/ neq; hac /terribiles/ addita. Salsuginosas aũt febres ad tactum aliquis redigens eas esse dicet, quæ pruritum aliquem ac morsum tangẽtibus inferunt, vt à muria & reliquis salsis corporibus excitari solet. Pemphingodes autẽ febres, hoc est, spiritibus affluentes interpretamur: sentimus enim plerunque per febricitantium cutem aereum quendam halitum effluẽtem. Quod nisi tales, sed eas, quę cũ pustulis sunt, pemphingodes febres quis esse velit, aliquam ex necessarijs differentijs prætermiserit ex prædictarum videlicet genere, quas ab ipsa maxime febrium essentia assumi diximus. Vt enim mordax valde, aut vehemens, aut arida, aut squalens in multis febribus caloris species esse videtur, ita etiam flatuosa, manu quendam in ipsam spiritum exilientẽ non nunq̃ halituosum, non nunquam aridum, percipiente. Verum cum plura hoc vocabulum pemphigx significet, aliud alius explanator accipiens, tanq̃ vnum illud solum, quod ipse posuit, significet, probabilis audientibus esse videtur. Forsan igitur satis esset dixisse, pemphingodes febres flatuosas esse: sicq; in genere hactenus dictarum differentiarum cẽseri: & eum qui non ita intellexerit, hanc differentiam prætermisisse videri. At cum in plerisq; exemplaribus hæc vox /aspectu/ isti /pẽphingodes/ adiecta sit, necesse nobis est grãmaticam garrulitatẽ interdum & ipsam ad hæc vtilem attingere. Sed exactius quidẽ de obscuris apud Hippocratem dictionibus alibi proprio opere egimus. In præsentia vero satis erit me grãmaticorum dicta sequutum secũdum eorum placita de vocis huius /pemphinx/ significatis aliquid dicere. Videtur enim Sophocles ipsam in Colchis pro flatu accipere ita dicens: Abduxit pemphixi, non prope vẽti secũdi. Et idem in Salamine satyris: Et fore vtique ceraunia pemphingibus tonitrui & tetri odoris occupauerint. Aeschylus autem in Prometheo: Deuicte recta, rependo autem, et q̃ primũ quidem boreæ veneris ad flatus, caue fremitum irruentem, ne te rapiat procellosa pemphinge conuertens repente. Et pro radijs ipsis vti videtur hac voce, pemphinx, Sophocles in Colchis hisce carminibus: Et vtiq; admiratus sum hac contemplans pemphinga auream intuitus. Ita & Aeschylus: Ex aduerso neq; pemphinx Solis aspicitur, neq; sydereũ os Latonię puellę. Pro gutta autem idẽ accepit in prometheo: Bene caue, ne tibi in faciem incidat pemphinx: amara enim & nõ pro vita halitus. In Pentheo quoq;: Ne sanguinis vero pemphinga in solum sparseris. Pro nebula etiã posita esse videt hoc in carmine apud Sophoclẽ in salamine satyris: Pemphinge omnẽ tarde ridens ignis. Et apud Hibicum, densas pemphingas epoti. Dictus est autem ab eo sermo iste per quandam comparationem de ijs, qui procella iactantur, dici solitam. Iccirco & plurimi ex ijs, qui futura præsagiunt, de stillis, quæ per imbres cadunt, dictas esse pemphingas aiunt. Sed Callimachus hunc in modum ait: Ne per pemphingas inducentibus permitte. Sed Euphorion ita inquit: Floribus pẽphinges admurmurãt mortuis. Pẽphingis itaq; significata iam recensuimus: deq; duobus ex istis supra mentionẽ fecimus, q̃ omnes videlicet optimi explanatores Hippocratẽ secundum illa sermonem suũ fecisse voluerunt. At nunc modo dictis significatis, & aliud tertium adiecisse conuenit, vt pemphingodes febres eas intelligamus, quę veluti scintillarum exilientium manuiq; nostræ occursantium imaginem reddunt: atque huiusmodi febres ex duabus simplicibus iam prædictis compositæ fuerint, flatuosis scilicet atque igneis. Huic autẽ declarationi solum illud aduersabitur, si huic dictioni /pemphingodes/ adijciatur hæc /aspectu/. Non immerito igitur quidam hanc abstulerunt. Qui non abstulerũt autem, aut febres cum tuberculis intellexerunt, aut eas, quæ animam vitiant. Et qm̃ cum tuberculis febres à symptomate cognominantur, probabiliter sanè à symptomate ipsum pestilentes febres denominare intelligere possumus: est enim re vera & hæc vna febrium species. Quod autẽ in ipsa tubercula oriantur, & Thucydides testatur ita scribens: Et exterius quidem tangenti corpus neq; valde calidum erat, neque viride, sed subrubrum, liuidum, tuberculis exiguis & vlceribus efflorescens. At quicunque febres animam lædentes pemphingodes appellatas esse contẽdunt, longe à proposita febrium diuisione aberrant: non nulli enim veteres medici & febrem quandam phreniticam appellauerunt: quemadmodum sanè & lethargicam, & pleuriticã, & peripneumonicam. Sed febrium enumeratio nũc in præsenti sermone proposita à differẽtia caloris accipitur: sub qua & pestilens febris putridum calorem habens contineri potest: phrenitica non potest, cum non, vt alijs, ita & Hippocrati mos sit febris speciem phrenitim asserere: neque à symptomate nuncupata, qualis ea est, quæ pustulas excitat, in dictis differentijs ab ipso includitur: quemadmodum neq; aliæ, quarum proxime men-

† Licet in Græcis lib hoc loco nihil sit, tm̃ aliquid desiderari quod fortasse supplebis, si addas, hoc tẽpus.

* Al. fulmina.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 313 sur 390

tio facta est. Phreniticorum nanque febris calorem habere mordacem inuenitur in omne corpus E
æquabiliter, & omni iniectæ manus tempore profusum: quare prima omnium ipsarum dicta est.
Itaq; neq; eorum interpretationem admittimus, qui falsas febres à qualitate in ægrotãtium ipso-
rum ore sensu percepta nominatas esse confirmant. Hippocrates nanque omnes, quæ ad tactum
spectant, notitias secundũ caloris differentiam, in quo genus febrium vniuersum atque essentia
consistit, deinceps enumerasse visus est. Etenim si pestilentem febrem pemphingodea nomina-
tam esse probauerimus, appellationem quidem ab accidente, speciem vero ipsam secundum pro
priam febrium essentiam sortita erit. Eadem quoque ratione & falsas febres eas esse dicentes, quæ
omnia, quotquot gustet ægrotans, falsa videri efficiant, neq; isti propositarum in præsenti doctri-
na febris differentiarum meminerunt. Quo'd si inter febrium differentias & istas Hippocrates col
locasset, omnino & illas vnà cum his enumerasset, in quibus & ipsa saliua, & omnia quæ gustet fe
bricitans, amara videantur. Has quidem differentias non inter febrium, sed potius inter saporum
notitias collocare satius est: febres autem inter caloris differentias enumerandæ sunt: quemadmo-
dum enim sapores gustatu, ita & febres tactu sentiuntur. Verum quo'd neq; Sabinus recte hanc
vocem / terribiles / adiecerit, ita seriem verborũ scribens / aliæ pemphingodes aspectu terribiles /
antea dixi, & nũc in memoriam reuocabo, nempe terribiles aspectu ipsos dictos esse, à nobis qui- F
dem, si cum pustulis & vlceribus sint: ab ipsis autem, si insaniant, & torue intueantur. De his au-
tem ambobus quid sentire oporteat, ante retulimus. Pari modo peccauerunt et illi, qui febres istas
"spirituosas dictas esse voluerunt non ad tactum notitiam referentes, sed ad difficilis spirationis A.l. 4. f. 1. t. 4
speciem, in qua magnus creberq; spiritus redditur. Igitur verisimillimum est febrem pemphingo c. 2. 411. a
dea dictam esse aut spirituosam, quæ ad tactum referatur, aut pestilentem. In sermone autem
cum huic voci / pemphingodes / hæc / terribiles / adiecta sit, sola pestilens febris denotatur: cu-
ius ab alijs calor per putredinis excellentiam differt: sicut in hac nostre tempestatis longissima pe
stilentia visum est. Atq; iccirco neque calidi et perurentes, qui peste laborabant, tangẽtibus vide-
bantur, quamuis interius magno flagrarent incendio: quemadmodum & Thucydides aiebat: Et
"exterius quidem tangenti corpus neq; valde calidum erat, neq; viride, sed subrubrum, liuidum, A.l. 4. f. 1. t. 4
pustulis exiguis & vlceribus efflorescens: interiora autem ita vrebantur, vt neq; valde subtilium c. 2. 434. c
vestimentorum, neq; linteolorum velamenta, neque aliud quicq; præter nuditatem ferre possent.
Dicta est sanè pemphinx & in Gnidijs sententijs, quas Euriphõti medico attribuũt hisce verbis:
Mingit parum subinde, & vrit, & supernatat pemphinx vt olei viridis instar araneę. Videntur sa
nè isti pemphinga vocare non totam ampullam, sed solum id, quod ipsam exterius araneæ instar G
circunscribit. Cum absoluisset igitur Hippocrates maxime proprias & principes febrium diffe-
rentias, deinceps ad eas, quæ à colore sumuntur, transgressus inquit / aliæ valde rubræ, aliæ valde
pallide, aliæ vero liuide /. Valde rubras dixit, nõ simpliciter rubras: & post has deinceps iterũ, val-
de pallidas, non, pallidas: liuidas vero simpliciter, nihil ipsis incrementi significatiuum adijciens,
vt si & ipsas liuidissimas dixisset: semper enim color iste malus est, sed ruber ac pallidus vsitati &
familiares sunt. Febres autem valde rubentes vehementissimam caliditatem indicãt, & materiam
esse sanguinem, quemadmodum valde pallidæ pallidam bilem testãtur. In ipsis vero deiectiones
† AE. nã si eas sine bile inueneris. considera: †nam si eas bile tinctas inueneris, } ex eius effusione naturalem colorem permutatum
esse cognoueris: †at si sine, * in differẽtia febris colorem ponito. } Huiusmodi febres profecto,
† AE. si vero cũ ea, in differẽtia febris colorem ponito. nisi cum rigore atque sudore aliquando præiudicatæ fuerint, tabem inferunt. Valde rubræ autem
inter synochos numerantur & venæ sectione ad animi vsq; defectum ducente iuuantur, vt in vo-
luminibus de arte curatrice didicisti: vbi & magna vtilitas ex huiusmodi differẽtiarum cognitio-
ne percipitur, ipsis videlicet singulis propriam medicationem requirentibus. At liuidæ febres
à colore sanè & ipsæ cognomen adeptæ sanguineum succum deficere nunciant, & cum ipso iti-
dem ingenitum calidum: atq; iccirco mortiferæ sunt: ex quibus non nullæ syncopas euacuationẽ H
sequentes efficiunt: de quibus in libris de arte curatrice notitiam accepisti. Id genus febres Euri-
phon liuidas nominat ita scribens: Liuida febris habet, & sinciput alias & alias caput dolet: & vi »
scera dolor torquet, & vomit bilem: & cũ dolor cruciat, intueri nequit, qm̃ grauatur: & venter sic- »
cus redditur, & cutis tota liuida: et labia, qualia exesis moris esse solent: te oculorum alba liuescũt: »
aspicit perinde ac si stranguletur, interdum vero minus id patitur, sępius etiam cõmutatur. Quin »
etiam & in libro de morbis Hippocrati adscripto, quem Dioscorides ab altero Hippocrate Thes
sali filio scriptum esse voluit, de quodam morbo liuido mẽtio fit: libri autem initium tale est, Mul-
Libro 2. d Mor bis. tam vrinam facit, qñ caput excalfactum fuerit. Sed de liuido morbo ad verbum hęc scribit: ‖ Mor »
bum liuidum febris arida comitatur, & horror alias, & alias capitis dolor: & viscera dolor male ha »
bet: & bilem vomitu reijcit: cumq; dolor vexat, nequit intueri, sed grauatur: & venter aridus red- »
ditur, & cutis liuida: & labia & oculorum alba liuent, aspicitq; ac si stranguletur: interdum & co- »
lorem mutat, atq; ex liuido subuiridis efficitur. Alij vero rursum hoc loco liuidã febrem male in-
terpretati sunt, eam scilicet, in qua liuidæ deiectiones apparent: istis nanq; pari ratione conueni-
ret & nigram febrem eam appellare, in qua nigræ materiæ expulsio fit. Superest nempe adhuc
extremũ dictionis Hippocraticę explanãdum, vbi inquit / & alia similia / prædictis scilicet similia.

Recensuit

A Recensuit autem postremas secundum colores differentias, non secundum ipsam febrium essentiam, alijs tamen quæ ab aliquo accidente proueniunt propinquiores: quemadmodum cum aut intermittentes, aut continuas febres esse dicimus: & intermittentium hanc tertianam, illam quotidianam, aliam vero quartanam: at continuarum aliam semitertianam, aliam ardentem, aliam gelidam, aliam succensam, aliam pestilentem, aliam paluistrem, aliam hepialam. Cæterum Praxagoras inter acutarum febrium differentias, & phreniticas, & letahargicas, præterea & ictericas quasdam nuncupauit. At recentiores medici non solum continuam, sed etiam synochum febrem quandam appellauerunt: eiusq; differentias posuerunt omotonam videlicet seu acmasticam vocatam, & epacmasticam, atq; paracmasticam. Item secundum aliam diuisionem alijs quoq; morbis communem non nullas acutas febres appellamus, non nullas diuturnas. Alia quoq; diuisione boni moris febres & mali moris dicimus: Quin etiam alias ordinatas, aut inordinatas: Præterea quasdam statum circuitum seruãtes & erraticas. Quidam autem veteres a diuersis membris accensas febres ab illis cognominabant, lateralem febrem aliquã vocantes, & iecorariam, & lienariam: Alias vero à symptomate soporificam, somnolentã, lethargicam, phreniticam, auriginosam. De quibus omnibus in proprijs de ipsis libris late notitiam adeptus es: sed in præsenti sermone quæ B ad explanationẽ pertinent abunde tractata sunt. Nõ meam enim solum sententiam protuli, verũ etiam illustrium interpretum mentionem feci, alios omnes silentio inuoluens, quicunq; de febriũ differentia seorsum ab explanatorijs commentarijs aliquid prodiderunt: inter quos est & Archigenes: de quibus in alio volumine sermonem faciam.

Al. oleosam.

30 *Contentiones Corporis, & Articulorum duritiæ, & ipse dissolutus, & Articulorum confractiones, Malum.*

Contento relaxatum contrarium est, duro molle: quare ipse deinceps dicturus est / cutis duræ mollitio, contentæ relaxatio /. Siue cutem cõtentam, siue articulum, siue corpus dicat, ad naturaliter affectum ipsum conferentes ita dictum fusse intelligemus. Secundum naturam autem se habet, quod neque contentum, neque laxatum, sed mediocriter se habet. Contenta sanè interdum per proprium affectum contenduntur, interdum à quibusdam alijs attracta: per proprium quidem affectum, cum aut vehementi frigore conglaciauerint, aut ab aliqua exiccante causa arefacta fuerint, sunt enim vt nouisti, plures: distenduntur autem quædam à continuis particulis, cum arefiunt, aut inflãmantur, aut congelascunt. Contra quædã vltra naturales fines relaxantur multo humore sine frigore madentia. Obdurescunt autem quæ dura fiunt frigore siccescẽtia, aut scirrho, C aut siccitate: phlegmone nanque non durum sed resistentem tumorem efficit, perinde atq; vtres sunt liquidæ materiẽ, atq; aeris pleni. Quẽ admodum autem renitẽs duro simile apparens ob commune accidens (nam durum quoque renitens est) longe tamen secundum propriam naturam differt, ita & molli corpori exolutum simile cum sit aliquantulum, quantum ad sensibilem apparentiam pertinet, non eodem tamen affectu præditum est: siquidem ægrotantium corpora potentia musculorum motrice debilitata exoluta & abiecta iacere cernuntur. Hunc itaq; affectum manifestauit dicẽs / & ipse dissolutus /: deinceps vero manifeste subdidit / & articulorum cataclasies / hoc est confractiones. Sed quidam tertiam syllabam non per a scribunt, cataclasies, sed per i cataclisies hoc est decubitus. Vtro modo autem melius fuerit scribere, facile inueniemus, si eorũ reminiscemur, quæ in libro de præsagijs de decubitu per hæc verba tradidit: ‖ Ægrotantem vero à medico deprehendi oportet in dextrum latus aut sinistrum decumbentem, & crura manusq; paulum inflexas habentem. Animaduerte vero hic / crura & manus paulum inflexas habentẽ / nam aut nequaquam, aut plus q̃ conueniat, inflexas esse, vtrunque malum est, quia præter naturam sint. Ipse igitur dixit, ‖ Ita enim & plurimi recte valentium cubant. iccirco postea subiunxit, ‖ Supinum autem iacere manibus cruribusq; extẽtis minus bonum. Tibi vero declaratum est facultatis infirmi- D tatem ab huiusmodi decubitu indicari: et adhuc magis ab eo, qui deinceps his verbis exprimitur: ‖ At si pronus fuerit, è lecto q; ad pedes delabatur, grauius est. Tales igitur decubitus in presenti sermone per hæc verba significauit / & ipse dissolutus / siquidem manus & crura parum inflexas habere laudabile est: quod vltra hos fines transit, maiorem articulorũ fractionem indicat: Ita nanque ipsam appellauit: at in libro de Præsagijs in his verbis, ‖ Mortiferum est autem ore aperto dormire, cruraq; supini iacentis inflexa esse & explicita. quod significat latissime distantia. Siue autẽ inflexa, siue explicita scribat, vtroq; modo articulos confractos esse indicat. Atq; ideo melius hoc loco fuerit cataclasies articulorum per a scribere, hoc est confractiones: nam per i scribere, cataclisies hoc est decubitus, non admodum recte articulis quadrat, vniuerso corpori huiusmodi appellationes non articulis Hippocrate attribuere solito.

in Prog. cõ. 1. t. 13. 4². 193. c

Ibidem.

Ibidem. t. 14.

Ibidem. t. 15.

Ibidem. t. 17. & 18.

31 *Oculi Audacia Deliratoria: & Abiectiones, & Infractiones, Malum.*

Audacia quidẽ nota est delirij, maximeq; cũ impudẽs est, sicuti pluries dictum est. Oculorũ aũt abiectio audaci inspectui cõtraria est: declarat nãq; pręfacultatis palpebras regentis imbecillitate oculos diutius aptos patere nõ posse. Infractionẽ vero oculorũ appellat cũ palpebrę inuertunt, vt i libro de pſagijs narrauit, ingens, ‖ Sin ĩcurua fuerit, aut liuida palpebra, aut labiũ, aut nasus, malũ.

Ibidem. t. 12.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 315 sur 390

GALENI IN SEXTVM HIPPOCRATIS DE MORBIS POPVLARIBVS LIBRVM EXPLANATIONVM

SECTVM SECVNDVM

1 *Dilatare, Constringere Alia quidem, Alia vero non.*

Curationum & isti modi sunt contrarijs affectibus conuenientes: dilatare nanque densata oportet: dēsare autem, quę vltra decens amplificata sunt. Ideo secūdam syllabam huius vocis στενυγρῶσαι cum tenui spiritu non cum crasso legendum est: necq; enim cum hac dictione ὑγρὸν, vt quis forsan putare posset, composita est: nam ignorat iste ab Ionibus angustum stenygron appellari. Huius autem rei testis locuples Simonides fuerit in his carminibus ita scribens: Non sanè quisquam sic vmbrosis in montibus vir leonem timuit, neque pardalim, solus stenygro idest angusto, occurrens in tramite: idem enim significat, quod arcto. Arctantur autem & dilatātur vltra naturalem modum interdum vasculorum quorundam aut membrorum sensilia oscula: plerunque vero & ratione visilia tam in cute, q̄ in profundo corpore posita: Atque densata aperire & rarefacere mediocriter calefaciendo: patentia vero cogere adstringendo ac refrigerando opus est. Sed perfectum de his sermonem, sicut & de alijs curatiuis præceptis in libro de arte curandi faciendum habebitis. F

2 *Succos Hos quidem expellere, Istos vero exiccare, Illos autem addere: Ac partim quidem sic, partim uero non.*

Et in libro de succis istorum doctrinam accuratius traditam didicistis, quemadmodum & in nostris de curatione libris proditum est, Quod videlicet non nunquam redundantes humores sensibiliter euacuare conuenit aut vomitionibus, aut clysteribus, aut purgatorijs medicinis, aut per lotia, aut per sudores, aut per venæ scissionem, aut per ani sanguifluas vocatas venas, aut per vterū, aut scarificando: interdum vero digerere exterius adhibitis medicamētis oportet: ex quibus modis hunc exiccare appellauit, priorem vero expellere. Cumq; vtriq; commune sit euacuare, quod tertio contrarium erat, scripsit, ipsum addere vel imponere nominans, hoc est deficientes humores creare. Clarum est autem nos per cibos potusq;, ipsorum qualitates idoneas & modum seligentes, vtq; concoquantur, digerantur, corporibusq; apponantur, procurantes istos reparare. G
Illud autem / partim quidem sic, partim vero non / & si non dictum fuisset, manifestum erat: interdum enim vno in homine aliquæ particulæ in tumorem elatæ euacuationis, aliquæ nutrimento carentes repletionis indigent.

3 *Extenuare, Crassum facere, vas, cutem, carnes, & alia: Et hæc quidem, ea vero non.*

Per vas totum corpus intelligēdum est: nā ipsum immodice crassum extenuare, & emaciatum plenius reddere, haud raro nobis propositum est: plerunq; vero non totū, sed aut carnes aliquas, aut cutem solam: interdum & humores, quos significauit illa verba adijciens / & alia /. Illud vero / & hæc quidem, ea vero non / eo modo intelligendum est, quo proximum sermonem explanaui.

4 *Complanare, Exasperare, Obdurare, Mollire, aliqua quidem, aliqua non.*

Commune & in vniuersum medicaminum propositum cum ab ipso didiceris, singula omnia curationis præcepta consequi poteris. Nam si contrariorum contraria sunt medicinæ, præter naturam exasperata complanare, læuia exasperare opus erit. Asperantur sanè fauces plerunque sensibiliter, & aspera arteria, & os, & vniuersa cutis in scabiosis leprosisq; affectibus: & pustulis quibusdam milij granulorum instar, aliquibus minoribus, aliquibus maioribus. Asperātur quoq; & ventris partes plerunq;, cum per ipsas biliosus succus merus copiosusq; excernitur, interdum vero & ex acribus erodentibusq; alimentis id sequitur. Atq; hinc euidens est per medicamina asperitatem tollentia curationem esse faciendam: quod ipse / complanare / appellauit. Cōtra autem, atque hæc, se habent, quibus exasperatio conuenit. In cute quidem & circa barbæ capitisq; pilos id accidit: circa pilos quidem capitis, vt in alopecijs vocatis, & ophiasi, & mydriasi: in barba vero, cum tarde vix que pili exoriuntur, in quibus & ipsis omnia medicamina ad alopecias facientia experti sumus. At in alijs corporis particulis, † vbi sunt caua vlcera & integri sinus, ‡ absterforias medicinas infundentes locos illos exasperamus. Et ventriculum tenaci pituita refertum exasperātibus medicamentis non nunquam detergemus. Eiusdem generis sunt & pessi per sanguifluas venas purgationes proritantes. Quin etiam palpebrarum tubercula, græci sycoses vocant, prius aliquo exasperantes ita detractorijs medicamentis oblinimus: id que facimus, vt vlcerata tubercula in profundum vires medicaminum accipiant. Nouistis sanè in istis me marinarum bestiarum, H

* † AP. vbi agglutinare vlcerū labia aut integros sinus volumus.

A ſtiarum, quæ cete vocantur, corijs aſperis, & ſepię teſtis, & pumice vtentē: hisq; non præſentibus ipſo paruo cyatho ſcalpelli anguſtum non latum extremū habētis. Verum ēt achoras, & vocatos ſauos, & myrmecias verucas, & quæcūq; id genus alia medicamētis diſcutere volunmus, aut noſtris vnguibus, aut duriore linteolo, aut aliquo ex antedictis prius mediocriter fricātes, deinde ipſis medicamina ſupdamus. Obdurare, mollire/: hæc nobis quoq; vſu veniūt, plerūq; in omni corpore, nō nunquā in parte vna. Nā eos, qui vniuerſo corporis habitu ſubtumido & in hydropē vergēte ſunt, duriores reddimus linteis prius fricantes, et aſpera frictione vtētes, atq; in puluere exercētes: hæc aūt non ferentes medicamentis emplaſticis arefaciūt medici, & lauationis abſtinētia & dictis frictionibus, pro viribus ſ.atq; paulatim eas augētes. Verū vnam interdū particulam ita affectam ſm ea quæ dixi, curabimus. In extremis autem membris potiſſimum id fieri aſſidue cernitur. Vlcerum quoq; omnium, cum carne repleta ſunt, cicatricem hoc modo facimus, dureſcēs enim caro cutis naturā induit, cicatrixq; efficitur. Iterū per cōtraria, calloſa, & in ſcirrhum verſæ phlegmonæ molliuntur: quēadmodum & obdurati lienis medela perficitur: Et craſſeſcētem cutem in affectu, quē elephātē vocamus, & cicatrices, q̄ cōueniat duriores, remollimus: ſicut molliores induramus.

5 B *Excitare, Stupefacere.*

Excitare ſenſum & motum in ijs, qui eos debilitatos habeant, non mediocrē vſum medicis præbere omnibus notum eſt. At ſtupefacere in ſolis vehementibus doloribus interdum ex vſu fuerit, cum medicamenta ex opio, mandragora, & alterco exhibemus: nam ipſe dixit, Stupor vero moderatus dolorem ſoluit. Quod ſi quis potentioribus, aut pluribus medicamētis ſtupefactorijs vtatur, refrigerantur extinguunturq; corpora.

6 *Et alia, Quæcunque Huiuſmodi ſunt.*

Illa dicit, quæ per contrarietatem antedictis ſimilem fiunt, aut refrigerando, aut calefaciēdo, aut humectando, aut exiccando, † aut intruſa expellendo: } aut illud excidendo, quod toto genere inimicum eſt corpori: aut abſcidendo, quod magnitudine naturalem modum excedit: aut contortum dirigendo, aut obſtructū recludendo, aut reliqua quęcunq; in arte curatiua dicta ſunt: Quorum omnium commune propoſitum eſt contraria affectibus adhibere. †AP. aut elapſa reponendo.

7 *Deriuare.*

C Curationum modos ad ſuccos pertinētes hic docere incipit, in libro de ſuccis accuratius deſcriptos: ſed nunc quoq; reminiſcentiæ cauſa narrabunt. Deriuationē ſanè appellare conſueuit Hippocrates, qū ſuccus aliquis euacuationis indiget, neq; per conuenientem regionē ferri inceperit, neq; tamen valde procul à conuenienti, neq; ad remotiſſimū locū: Vt ſi per lotij vias exire tētauerit vitiata veſica, aut renibus: tunc.n. per aluū deriuare ſatius fuerit. Quēadmodū ēt ſi per aluū vitiatis inteſtinis ferri inclinauerit: contra.n. in iſtis ſuccum euacuandum ad vrinarios meatus dirigemus. In mulieribus vero non nunq̄ ad vterum, aut è contrario interdū vteri profluuiū ad vrinę vias ac aluum, deriuabimus. At ſi in aliqua id genus euacuatione vomitum citauerimus, reuulſionem hanc nominat: vt ſi vomitus etiam retraxerimus, ad vterum, aut veſicam, aut ſedem incitātes.

8 *Deriuare, Cedentem retrahere ſtatim, Renitenti cedere.*

Conſentaneum erat, vt deriuationi reuulſionem ſubiungeret, ſicq; deinde quo modo quis optime reuulſionem faceret, edoceret. Sed Hippocrates reuulſionem ſilentio præteriēs, illico ad illud ſe contulit, quod bene reuulſuris humores male in membrum aliquod irruētes vtiliſſimum cognitu erat. Neq; enim ſemper in retrahentibus auxilijs permanendum eſt, ſed aliquod tēpus, quod retrahentibus vacet, interponere oportet: vt ſuccum, qui in affecto membro prius inhæſerit, excerni permittamus: in mēbro enim remanens ipſum bifariam contriſtabit, & multitudine diſtendēs, & qualitate diſcrucians. At ſi humores in particulā prius illatos exire permiſeris, ipſam dolore liberabis, faciliusq; reuulſorijs auxilijs aliquid proficies, non amplius in ſe ipſum membro propter dolorem ſuccos proritante vltra eam, quam à principio non recte acceperant, inclinationem.

D

9 *Alium ſuccum, non qui exeat, ducere: Exeuntem vero vnà effundere Facere ſimile, vt dolor dolorem ſedat! Diſſimilia, ſi ſurſum vergant elata, per inferna ſoluere: Et contraria itidem, vt capitis purgatio, venæ inciſio, quando nō temere detrahitur.*

Alium quidem ſuccum non exeuntem ducere, ex ijs patet, quę in aphoriſmis & in libro de ſuccis tradita ſunt. Nam ſi humor infeſtans excernatur, cum moderata eſt euacuatio, id nihil aliud curantem admittere oportet: quemadmodum ſi immodica fuerit, ipſum medicum aliquid facere neceſſe eſt, non nunquā euacuationis redundantiam ſupprimentem, non nunquam eius defectum incitantem, quod ipſe nominauit exeuntem συνεκχυμῶν, hoc eſt vna effundere. Conſueuit enim ecchymoſes appellare ex vaſculis effuſiones & inanitiones: facere autem, idem, quod permu-

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 317 sur 390

tare aut miscere, significare didicisti. Ambiguum vero est, vtrum antedictis connectendum sit, E
an deinceps dicto applicãdum: vtroq;.n.modo non proprie dici videt: Atq; ideo nõ nulli ipsum
tanq; consequens antedicta, cum illis coniunxerunt: deinde ab altero principio posuerunt/simi-
le, vt dolorem dolor sedat/. Verum alij sequentium principium hoc fecerunt/facere simile/. Qm
vero (vt dixi) vtroq; modo dictum neutro verisimile est, multi ad ipsius scripturam permutãdam
se conuerterũt: quemadmodum & alia, quecunq; vno in noie obscuritatẽ continent. Et non nul
li quidem per ο & ρ primam syllabam, secundam vero per γ & ι scribunt, ὀργίσαιτο i.irasci: alij pri
mam syllabam per ε & ρ, secundam per γ & α, ἐργάσαιτο hoc est facere. Deinde aiunt, deinceps
loco exempli additum fuisse illud/veluti dolorem dolor sedat/. Sanè ita in multis codicibus scri-
ptum reperitur: sed recte in Dioscoridis exemplaribus scriptum non est: videtur enim ab aliquo
explanationi adiectum fuisse, postea vero inter auctoris ipsius verba ab libri scriptore fuisse inser-
tum. Verum quod per γ & ι scriptum est, ὀργίσαιτο id est irasci, affectatum admodum, & ab Hip-
pocratis elocutione longe alienum est, siue de nobis ipsis, siue de ijs, quæ curantur, membris, siue
de humoribus dicatur: nam ipsa veluti ad iram concitare, & ad expulsionem stimulare significari
aiunt per hoc verbum, ὀργίσαιτο. Sed hæc contemnenda exiliaq; sunt, quemadmodũ & reliqua
omnia, quæ incolumi rerum veritate de vocabulis disputantur. Quòd si & ipsæ res labefactentur, F
huiusmodi à nobis scripturæ fugiendę sunt: sicut hoc loco omnibus ferè interpretibus curationes
quasdam interdum per similia fieri concedentibus, & non semper à contrarijs: quod ipse Hippo
crates suspicatus aliquando quosdã opinaturos, vnico exemplo eorum deceptionem indicauit in
5³.Aph.11.Ex. Aphorismis scribens: ‖Quandoq; in neruorum distentione sine vlcere iuueni carnoso, æstate me »
ord.39.b dia, frigidæ multæ infusio caloris reuocationem facit: calor autem hæc sanat. Frigidum nanq; affe »
ctum neruorum distentionem simili auxilio se curare quispiã putauerit, si frigida ipsum aqua con
sperserit: id vero haud ita habet, nam retractionem caloris efficiẽs iuuat, quã nisi efficeret, summã
noxam inferret. Atqui sicuti hoc auxilium frigidum esse cum videatur, calfaciendo non nunq; fri
gidum morbum neruorum distentionẽ tollit, ita alia contrà calefacientia ex accidenti refrigerant,
igneum calorẽ digerentia: de his vero mihi in omnibus de methodo curatiua libris late disputatũ
est, per auxilia affectui aduersantia semper curationem fieri declaranti. Sed qui maiori dolore mi-
norem curari arbitrantur, mirifice fallũtur: neq;.n.dolor dolorem curat, sed remedium, quod cum
dolore affectum doloris auctorẽ delet. Nam alibi didicisti, nulli symptomati primario, sed ipsum
creanti affectui, curationem semper deberi. Quòd siquis neutiquam primò, sed interdum ex acci-
denti similia similibus curari per media illa, quæ primò contraria sunt, dixerit, iste vera dicit: idq; G
ita esse & ex libro de ratione curandi p scientiã didicisti, & adhuc ex nostris in Aphorismos com-
mentarijs. Quod vero aliqui dicunt quempiam coxa adusta, vt in coxendicis morbo cõtingit, do-
lore dolorem sanauisse, nimirum perspicue absurdum est: neque enim à dolore, sed ab exultione,
cui sorte dolor adiunctus erat, ægritudo sanata fuit. Nam si quispiam contudisset, aut secuisset, aut
quocunq; alio modo dolorem membro intulisset, nequaquam ipsum sanare potuisset: atqui si do
lor sanitatis auctor esset, vndelibet excitatus coxendicis morbum tollere debuisset. Eodem modo
& dentem dolore vexatum siquis euellens hominem dolore liberet, non per dolorem in extra-
hendo dente concitatum, sed per extractionem, cui dolor coniunctus erat, id assecutus fuit: quo-
niam si citra dolorem etiam dentem eximere potuisset, pariter ægrotans à dolore liber euasisset:
quemadmodum si & absque euulsione quis dentem premens aut quatiens dolorem iritet, dolo-
rem quidem acerbiorem reddiderit, nihil tamen leuamenti attulerit. Vtrinque apparet igitur,
quantum in ipso est, inutilem dolentibus esse dolorem. Etenim per auxilia anodyna vocata,
hoc est dolorem sedantia, multa dolentia membra sanantur: in alijs vero plerunque dolores ma-
gni per exterius adhibita illati ex aliquo affectu dolentibus nullum laxamentum præbuerunt.
vnum enim solum est, quod medeatur, quod affectum vtcunque siue citra dolorem, siue cum do- H
lore excindit: dolor vero suapte natura non dolorem sedare, sed cõtra omnino iritare idoneus est.
Hoc igitur exemplum euidenter falsum est: verum ad alterum quoddam eorum, quæ isti dicunt,
transeuntes, illius quoq; absurditatem cõtemplemur. Dicunt igitur vomitum vomitu, & acri cly
steri mordaces deiectiones sæpe curari. Est vero & in hoc casu vna sanè curatio affectum excinde
re, ob quem vel nauseabundi sunt, vel crebro intestinorum morsu stimulati ad exonerandum ven
trem consurgunt. Id autem, vt didicistis, bifariam fit, vno quidem modo nobis eos humores eua-
cuantibus, qui & nauseam stomacho, & intestinis morsum inferunt: altero autem eos cõcoquen-
tibus, & in optimam qualitatem mutantibus, aut contemperantibus. Ostensum vero est & in his
medicationem per contraria fieri: nã prorsus euacuare alienum naturęq; inimicum humorẽ, eius-
dem retentioni contrarium est: & qualitatis mutatio per contrariam qualitatem fit. Cęterum hu-
iusmodi quęstionis agitãdæ hic locus non est, cum in oĩbus curatiuæ methodi voluminibus sem-
per à contrarijs curationẽ fieri demonstrauerimus. At, qm sępius Empiricorũ Methodicorumq;
rationibus adducti quidam hoc medicinę fundamentum impugnare atq; euertere conãtur, ratio-
nes proxime dictis similes afferentes, fortasse melius fuerit, postquam pręsentis libri explanationẽ
absoluero libellum aliquem componere, in quo apertissime demonstretur, contraria sola, primo

atq;

A atq; per se, contrariorum esse remedia: ex accidenti nãq; caluus medicus caluum ęgrotantem, simi
lis similem medicari potest, & oblongi acutiq; capitis medicus oblongi acutiq; capitis ęgrotãtem,
& claudus claudum. Futuri autem libri inscriptio talis erit, Quod recte ab Hippocrate dictum sit
‖contrariorum cõtraria esse remedia. Nũc iterum ad propositę vocis declarationem reuertamur, In lib. de Flatibus.
in qua per ε & ρ primam syllabam in veteribus codicibus scriptam esse, & hanc vetustissimos in-
terpretes agnoscere dicebamus. Hanc vero & Dioscoridis sectatores seruauerunt, quamuis mul-
tas ex antiquis scripturis permutarent. Hippocrates igitur vt per commentarium sibi ipsi, quem-
admodum & alia multa coniecturaliter ac breuiter, ita & hoc forte scripsit / facere simile /: cũ præ-
dixisset, non nunq̃ melius esse ijs, quę vacuantur, auxiliari, subdidit / efficere simile / hoc est, cõmi-
scere cum eo, qui bene euacuetur, humore alium similem. Possumus autem & quod sequitur / dis-
similia / in eandem sententiam interpretari: etenim dissimiles quoq; humores vna cum ijs, qui cõ
grue euacuantur, exhaurire conuenit. Siquis aũt / operari, vel efficere / ita explanare velit, hoc est,
mutare, & alterare, & concoquere, ita quoq; medicinalem sententiam sermo habuerit. Si enim suc
cus aliquis merito excernatur, συνεκχυμῶσαι τούτῳ i. isti similes reddere, vnaq; euacuationis indi-
gẽtes succos excernere cõuenit, siue ipsi aliquo modo similes, siue dissimiles sint. Possumus quoq;
B & sermonẽ diuidẽtes, finẽ prioris facere / efficere simile /: posterioris aũt rursum principiũ hoc sta
tuere / dissimilia si sursum vergãt elata per inferna soluere /: vt huiusmodi sententia sit, Humores
mẽbris in totum dissimiles sursum versus petẽtes deorsum trahere: si vero deorsum vergant, sur-
sum reuellere: nobis ea dissimilia dicta esse intelligentibus, quę à locis aliena sunt. Eodem modo
& alterã scripturã explanabimus, vbi prima dictionis syllaba per ο & ρ scripta est. Nã / iritare simi-
le / id significare dicemus, vt s. vnusquisq; nostrũ vt humores effundãtur ęque, atq; ij, qui euacuan
tur, efficere debeat: pariter aũt & dissimiles similes reddendi sunt. Sed forsan (vt non nulli credi-
derunt) hoc verbũ iritare per translationẽ ab aĩalibus turgentibus, hoc est in venerẽ concitatis di-
« ctum esse poterit: ita enim ipse vti videtur, cum dixit in Aphorismis, ‖Medicari in valde acutis, si 4ª. Aph. 10. Ex. ord. 28. c
turgeat, eodẽ die. nã in humoribus ad exitũ paratissimis, & ad euacuationẽ properantibus, in pro
xime dicto et in alijs aphorismis hac voce / turgere / vti videt. Ita igitur & hoc loco, aiũt, par est ab
eo de humoribus / iritare / dictum esse, hoc est, ad expulsionem habiles ipsos efficere. Rursum
itaq; ab altero initio ad aliquod vtile, quoad eius fieri potest, orationẽ conuertamus. Postq̃.n.di
xit / sursum elata, deorsum soluere, & cõtraria itidem / elata quidem idem, quod concitata significa-
re putandũ est: vt de primo affectus exortu ipsi sermo fiat iubẽti ad cõtraria loca statim retrahe-
C re, deorsum quidem in ijs, quę superius ortum habẽt, sursum vero in ijs, quæ inferius: vt eadem re
A.l.3.f.13.t.1. c.h.303.c gula vtẽtes opem feramus, & ad differẽtia loca abducamus. Igitur ᾳ si in pedes & crura fluxionem
decũbere senserimus, ex cubiti venis sanguinem mittemus, aut vomitu purgabimus: non (vt qui-
dam putant) nequaq̃ sursum retrahendum est, licet ad inferiora proruentibus succis magnus ali-
quis in ipsis morbus futurus sit. Potest aũt intelligi et illud / sursum elata / de humoribus superio-
ra petẽtibus, vt ea vox / elata / magis proprie dicta sit: snia vero & nunc eadẽ remanet. Humores
nãq; sursum elatos, hoc est, sublime petentes deorsum versus retrahere haud recte impetũ faciẽtes
oportet, & contra decurrẽtes in oppositũ ducẽdi sunt: vt in capite vitiato purgatione per aluũ, &
sectione venæ cubiti vtendũ est: vtrunq;.n.euacuat, retrahitq; deorsum. Verisimile autẽ fuerit &
contraria ab ipso in huiusmodi sensum dicta esse: Superius elatos humores & creatos affectus ad
inferiora statim ab initio retrahere cõuenit, & cõtraria his deinceps facere, quod est à loco euacua-
re: vt in capite, posteriora capitis dolẽtem recta frontis vena incisa iuuat: quæ locale remediũ est.

10 *Abscessus veluti bubones, Signum quidem sunt Germina habentium, tum aliorum, tum præcipue viscerum: Maligni autem sunt hi.*

D Galeni explanatio desideratur.

10 † *Spiritus Parui, crebri: magni, rari: Parui, rari: crebri, magni: Extra magni, intus parui: Intus magni, extra parui. Hic extendens, ille vrgens: Duplex intro Reuocatio, vt superinspirantibus. Calidus, frigidus.* † Snia hęc diffuse explicatur in 3. lib. de difficul. resp. ca. 3.

« * * ‖ Spiritus autem creber phlegmonem in partibus supra interseptum significat. ‖ Prog. cõ. 1. c. 24. 4ª. 194. h
« Magnus vero, & longo temporis interuallo post rediens delirium ostẽdit. Frigidus vero si ex na
« so & ore prodierit, iam valde perniciosus est.

10 *Medicatorium Oscitationum Continuarum Longa Spiratio est.*

Hunc sermonem etiam in secundo de popularibus morbis libro declarauimus.

11 *In Abstinentibus à Potu & vix breuis Spiratio.*

Quemadmodum in secundo de popularibus morbis plurimi codices verba ita scripta habent / in abstinentibus à potu & vix longa spiratio / ita hoc loco, scriptum est / breuis spiratio /. Satis au tem à nobis de vtraque lectione in commentarijs illius secundi libri actum est.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 319 sur 390

12 *Secundum Rectum & Costarum dolor, & Præcordiorum contentiones, & Lienis elationes, & ex Naribus eruptiones, & Aures secundum rectum: Horum plurima huiusmodi & in Oculos.* E

In plurimis exemplaribus lectio, vt nunc scripta est, reperitur. Raro aũt & hanc inueneris / secundum rectum & costarum doloris, & præcordiorum tentionis, & lienis elationis, & ex naribus eruptionis / quã & ego lectionẽ & medicinalẽ & dilucidam approbo. Nihilo minus tñ & quod ab altera lectione significatur, idẽ est: & antea in secũdo de morbis popularibus hũc sermonẽ enucleauimus. Hoc loco quidem abundat id, quod de auribus et de oculis additũ est, vtpotè & his partibus regulæ / secũdum rectum / dicenti subiacentibus, quemadmodũ & alia membra, dupliciter: interdum enim ex se ipsis in alias quasdã partes materias secundum rectam regionem propellũt: interdum vero ab alijs membris patientibus in aures aut oculos humores transmittuntur.

13 *Vtrum igitur omnium, aut Quæ quidem ab Inferis sursum, qualia quæ iuxta maxillas, aut etiam oculum, aut etiam aurem: Quæ vero à Superis deorsum non secundum rectum. Atqui & in Angina rubores, & costarum dolores secundum rectum.*

In secundo de morbis popularibus non est adiecta hæc dictio per quam dubitat, vtrum ex inferioribus in superiora abscessu facto semper membri rectitudo vtiliter seruetur: ex superioribus autem in inferiora corrumpantur ac fiant quidam nõ secundum rectam regionem abscessus. Ignotum vero est, vtrum secundi de popularibus morbis libri sententiæ prius, an istæ, scriptæ fuerint: neque enim ꝓ ille secundus, iste vero sextus liber inscriptus sit, ex eo illius sententias prius scriptas fuisse putandum est. In illis enim, quæ ab ipso, vt diuulgarentur, scripta sunt, rationabiliter huiusmodi ordo apparet: in commentarijs autem non itidem. Scripta nanq; ab Hippocrate in diuersis vel chartis vel tabulis eius filium Thessalum collegisse aiunt, duosq; hos libros secundum videlicet, atque sextum integrasse: non nulli & quartum addunt. Primum vero atq; tertium, vt ęderentur, cõpositos esse constat. Atq; ideo quidam dicunt, si quę in secũdo libro continentur, prius: ea, quæ in sexto, posterius scripta sunt: Hippocratem par est, cum postea abscessum in inferiora non è regione vtiliter factum vidisset, ita præsentem sententiã conscripsisse: sin aũt hoc loco dubitans, posterius ea, de quibus dubitauit, dijudicans, constanter in secundo de morbis popularibus libro sententiam tulit, illis potius credendũ est. In his igitur, quæ nunc scribit / atqui & anginę rubores, & costarum dolores secundum rectũ / de trãsmutatione non ex costarum morbo in anginam, sed ex angina in costarum vitium, sermonẽ esse intelligẽdum est. Hęc enim à superioribus in inferiora fit, de qua ambigens prædixerat / quæ vero à superis in inferiora, non secundum rectum /. Hęc itaq; cum sibi ipsi obiecta subintulisset, postea ea infert, quæ in sequenti oratione ita se habent. F G

14 *An & ea, quæ Infra Iecur, aut Supra distribuuntur, Vt quando in Testes & Varices.*

Angina laborantibus costarum dolores secũdum rectum fieri præfatus, deinceps quærit, in abscessibus ad inferiora corporis depulsis semp̃ situs rectitudo seruet̃ nec ne, quemadmodum in proximo ante hunc sermone in dubiũ reuocauit. Sed ibi dixit / abscessus, qui ad inferiora / nunc dixit / abscessus infra iecur / superiorum inferiorumq; oĩum corporis partium iecur, vt videt̃, terminũ statuens. Ipsius enim deuexum transuerso septo adnexum est: quocirca & quæcũque supra iecur sunt, hæc eadem & supra septum extãt, cor scilicet, pulmo, & hæc ambiens pectus, adhucq; multo magis collum & caput: reliqua omnia in inferioribus corporis esse dicuntur. Eorum etiã, quę superius sunt, si inter se conferant̃, aliqua magis supra sunt, aliqua minus. Nobis vero est cõsuetudo in oĩbus ita dictis, interdum qd̃ minus supra est, infra esse dicere, vt ad superius ipso cõparantibus: quod autẽ minus infra est, & id inferioribus cõparantes, superius esse diximus. Ac pp huiusmodi locutionis incuriam cõsuetudine longinqua confirmatam noĩs ambiguitas quędam atq; confusio in sermonibus oritur: quã memoria complectẽtes, cum Hippocratem dicentem audiuerimus abscessus ‖ in inferioribus corporis partibus obortos meliores esse, considerare debemus secundum quem significationis modum / inferius esse / acceperit: simulq; membrorũ dignitates definiemus. Ideo nãq; vt plurimũ abscessus in superioribus excitati difficiliores sunt, quod mẽbra illa maius, q̃ inferiora, discrimen afferunt, cum utraq; eodem affectu vexata sunt. Siue enim cerebrũ, siue guttur, aut gula, aut pulmo, aut pectus, aut cor inflãmata sunt, mortifera ægritudo est: membris infra iecur inflãmatis pauci admodum pereunt, potissimũ si recta curatio adhibeatur. Quin ẽt iecoris ipsius deuexum concauo longe periculosius est: & non nulli ipsum inter superiores corporis totius partes, quemadmodum & os ventriculi, reponunt. Hæc itaque à nobis obiter dicta sint, & si non præter propositum sint. Reliquum vero explanationis in propositum sermonem deinceps absoluamus. Quærere nanque videtur Hippocrates, vtrum quæ infra iecur ex superioribus delabũtur, vt in testes & varices, è regione fieri melius sit: aut, licet non è regione fiant, superiorum tamen partiũ vitijs æque auxiliari queant. In non nullis planè neq; an è regione facta sint, dignosci potest, vt ꝓ varices è regione facto abscessu furorẽ curauerint: neque enim perspicere licet, in dextris ne cerebri partibus, an in sinistris, affectu oborto in furorem acti fuerint: quemadmodum neque si diutius tussientibus sine lateris dolore abscessus in testiculum fiat. Atqui forsan et in his loci H

2. Epid. sect. 1.

A ci recta oppositio seruatur, etsi vtra pulmonis aut cerebri pars affecta sit, haud certo sciamus: quin & melancholiam sanguinis per venas sedis effusio plerunq; sanare potest, neq; tũc nobis loci passi rectam oppositionem cognoscentibus. Sanguinis quoq; ex vtero copiosum profluuium multos curare morbos oĩbus in aperto est: sed neq; hic an ex dextri vteri venis, an ex sinistri, an ex vtroq;, excretio facta sit, agnoscere possumus. In his itaq; affectibus cognitu difficilis est, aut oĩno ignota, languentis membri recta oppositio: in quibus vero ipsam dignoscere licet, & in ijs Hippocrates, vt videtur, considerandum esse ait, num semper ex abscessibus ad inferiora trãsmutatis meliores illi sint, qui secundum rectam oppositionem fiunt.

15 *Consideranda Hæc, Quò, & Vnde, & Propter quid.*

Solis'ne vltimis, an omnibus antedictis de abscessibus è regione & non è regione factis hoc subiunctum sit, in incerto est. Quod dicitur autem, ipsum huiusmodi est: Considerandum esse inquit & locum, in quem abscessus decubuit: hoc enim ex ea voce /quò/ significatur: et membrum, ex quo, et hoc ea vox /vnde/ significat: pręterea causam, propter quam abscessus oboritur, hoc rursum duæ illæ dictiones /propter quid/ ostendunt. Scire nanq; oportet nũquid à natura concocto B morbo, aut vexante humore adhuc crudo ex vno membro in alterum delapso, abscessus obortus sit. Posset item aliquis & hunc sermonem ab antedictis separare & deinceps dicendorum initium facere hunc in modum,

16 *Consideranda Hæc, Quò, & Vnde, & Propter quid Venæ temporum non firmæ, neq; Viriditas splendida.*

Dicebam & hunc in modum totum sermonem diuidi posse, quemadmodum & alio quodã modo, eo videlicet /venæ temporum non firmę, neq; viriditas splendida, si spiritus in ipsis relinquat/ & alia deinceps. Nisi enim /viriditas splẽdida/ in oratione interiecta esset, multiformiter diuidi posset, quippe quod commentarius, non liber sit: superius enim intellexisti de hoc. Hoc autem interiecto /viriditas splendida/ adhuc etiam magis obscura oratio reddita est. Alibi enim etiam superius diximus, vbi hæc vox /viride/ scripta est, qualis'nam per ipsam color significetur, non posse manifeste intelligi, quemadmodum neq; si /chloasma/ scriptum sit, vt non nulli scribere consueuerunt. Videmus enim etiamnum hac tempestate, vt in Co ipsa Hippocratis patria, ita & in tota nostra Asia viridia quidem appellari olera, & arbores, & stirpes, veluti χλοερὰ id est herbida: & pecudes Græci χλωρᾶζειν dicunt, quòd significet herbas verno tempore pabulari. Dicunt quidem C & homines quosdam virides, non q herbæ similem colorem habeant, sed potius pallidum. Incertum est igitur, vtrum Hippocrates subpallidum colorem viridem atq; herbaceum dixerit, quod permultis accidere conspicitur: an herbę coloris similem, quod perraro accidisse visum est. Igitur, cum vox hæc per se obscura sit, adiecta hac dictione /splendida/ maior adhuc obscuritas oritur: difficile nanq; est excogitare, quid'nam per hæc verba significare voluerit /viriditas splẽdida/. Atque iccirco non nulli interpretes hanc omnem obscuritatem euitare cupientes hoc modo scripserunt /neq; color splendidus/: intelligendumq; esse aiunt splendidum de ęgrotantis natiuo colore: ita quoq; & Sabinus opinatus est.

17 *Venæ Temporum non firmatæ, neq; Viriditas splẽdens, si Spiritus intus relinquitur, aut Tussis arida, nõ ferina, In Articulos decumbere. Expectare secundum distentionum rectum incessum, quæ in Ventre fiunt.*

Iam dixi & sine prima huius sermonis parte, istam per se hunc in modum legi posse/ si spiritus intus relinquitur/ & quæ deinceps scripta sunt. Spiritum vero nũc intelligemus eum, qui, quàm naturaliter conueniat, maior sit, vt oratio in hunc modum se habeat: Si in morbo aliqui subleuati temporum venas habeant non firmatas, hoc est latius distentas, & non genuinus color sit, ac reli- D qua deinceps enarrata, istis in articulos abscessus expectandus est. Quæ sequuntur vero huiusmodi sunt, primum quidem hoc /arida tussis/: secũdum autem illud /nõ ferina/. ~~Aridam tussim eam~~, per quam nihil expuitur, appellare mos est. Istud sanè ita in libro accurate composito conscriptũ, auctorem ęnigmatica locutione gaudere aperte demõstrat: at sibi ipsi adũbrationem quãdam per commentarium scribentẽ nullus iure vtiq; reprehẽdat: multa.n. sic nobis ipsis p quasdã notas designare cõsueuimus. Forsan igitur & nunc sibi ipsi hęc scripsit Hippocrates de pluribus affectibus sermonẽ faciens, hoc quidẽ loco de tussi arida in pulmonum & costarum inflammationibus: nam & hæc vox /spiritus/ illis astipulatur: sed superius dicta, cum de ijs, quę in facie contingunt, scriberet, de febribus calidis & perurentibus intelligenda sunt: cęterum & illa de pectoris pulmonumq; affectibus dicta esse possunt. Integra igitur oratio talis erit: Si diutius ~~vna cum~~ antedictis tusses aridæ sint, abscessum in articulos expectare cõuenit. Sed cõditionẽ quandã tussibus obscuram adscribẽs quęstionẽ alteram excitauit, quæ'nam sint ferinæ tusses. Nõ nulli sanè lũbricos intestinorum, cum ad ostiolũ ventriculi repẽtes ipsum mordeant, aridas tusses excitare aiũt: quod si re vera ita accidere compertum foret, nulla prorsus quæstio esset: sed millies absq; vlla tussi lumbricos os ventriculi infestantes vidimus. Quocirca plures explanatores ad alias interpretationes se cõuerterũt: Quidã hanc vocẽ /ferinæ/ de phthisicis dictã esse volẽtes, qm̃ ipsorum vngues, vt ferarum, incuruantur:

tur: Non nulli de maligno morbo: in iudicatorijs nanq; abscessibus, vt crudum, ita & sanabilem E
esse morbum oportet: concoctus enim citra abscessum solutionem nunciat: perniciosus autē neq;
vllum iudicatorium abscessum fore promittit. At si diutius et crudus morbus perduret neq; mali-
gnus sit, tunc aliquem fore abscessum expectādum est. Quod autem crudus vna & malignitate ca
rens diutius morbus perseuerare debeat, vt abscessum fore sperandum sit, manifeste ipse in libro de
in Prog.cō.2.t. Præsagijs ita scribens manifeste declarauit: ¶ Quicunq; sane lotia tenuia & cruda multum tempo- »
34.4°.201.b ris fecerint, sin alia perdurationis signa adsint, in istis abscessum ad partes intersepto inferiores ex- »
pectare oportet. Erit itaq; tota oratio huiusmodi: Si aliquis pectoris, aut pulmonis morbus cru- »
dus permaneat, nihilq; malignitatis habeat, abscessus expectādus est. Quod crudus sit, signum est
arida tussis: nam siquid expuant, concoctionis indicium est. Id autem, quod expuitur, si liquidum
ac tenue sit, mediocris: si crassum, perfectæ concoctionis nota erit. Verum de his & in commenta
rijs librorum de rationē victus in acutis, & in libris de iudicationibus, vberius disputatum est, neq;
minus etiam in libello de quatuor morbi temporibus. Sed quod in calce huius partis adiecit di-
cens /distentionum, quæ in ventre/ plurimi quidem cum antedictis copulant: non nulli vero &
per se solum propriam habere sententiam asserūt. Igitur si quidem cum antedictis coniungentes
legerimus sermo talis erit: Cum ex antedictis abscessum fore speraueris, ventris distentiones prete F
rea conspice: ex his enim comprehendere poteris, vtrum in dextram corporis partem, an in sini-
stram, morbi abscessus futurus sit: huiusmodi nanq; distētiones secundum ipsarum rectum situm
abscessus fore nunciant. Quod si iterum istud per se aliquis legat, secundum earum, quæ in ventre
fiunt, distentionum rectum situm, sententia hæc erit: Quemadmodum in spirabilibus instrumētis
crudo morbo, & sanabili, laborantibus abscessus fieri cernimus, ita & in ventris partibus incidere
comperies: erunt autem & ipsi è regione passorum membrorum.

18 *Ita vero se habent ex his Plurimi, & valde Rubentes, & naturaliter Albioris modi: Neque de naribus Sanguis erumpit, aut paucus erumpit.*

Subintelligendum planè est ipsos in morbis facies valde rubicundas habere, ac naturaliter al-
bioris esse coloris: siquidem multi in morbis salubriter longis, cum futurus abscessus est, facie diu
rubescunt, præcipueq; si secundum aures excitari debeat. Quibus vero ita se habentibus facies val-
de rubescat, declarauit inquiens huiusmodi homines albioris esse coloris: nigrioribus enim natu-
ra, & si non nunquam sanguis in facie exuberet, non tamen euidenter apparet: at in alba corpora
& in ista externa cum exiguum quippiam alterius coloris inciderit, statim omnibus conspicuum G
est. Hoc quidem ipsi adiectum est. Sed orationis continuitas talis fuerit: Istis valde rubentem fa-
ciem habentibus cum salubris ægritudo perdurat, per abscessus iudicationem fore sperandum est,
nisi de naribus sanguinis profluuium redundantem sanguinem euacuatione præuertat, qui in ali
quem articulum impetum facturus erat. At quibuscunq; ita habentibus vt diximus, aut nihil pe-
nitus sanguinis, aut modicum, neq; morbi magnitudine dignum effluxerit, hunc in modum ab-
scessus eueniunt.

19 *Atq; Si quidem effusis intus Relinquitur, Paratus est.*

Nisi ea coniunctio /quidem/ scripta fuisset, perspicua narratio esset. Nam cum dixisset faciē val
de rubicundam habentibus nō effuso de naribus sanguine, aut pauco effuso, abscessus excitari, me-
rito subiunxit, si effuso aliquid relinquitur, ad abscessum morbus paratus est. At quoniam ea coni-
unctio /quidem/ adiecta est, subintelligere præterea conuenit /sin autem intus aliquid non relin-
quitur, abscessus nō erit/. Non solum autem in commentarijs, quos sibi ipsi homines conscribunt,
huiusmodi locutiones inuenire licet, sed etiam in libris accurate scriptis, vt cōiunctione /quidem/
præposita, nihil præterea ipsi respondens subiungatur. Id autem maxime Dioscoridis sectatores H
animaduertisse nouimus: quippe qui se magis, cē alios, grammaticæ peritos esse iactāt: & veterem
lectionem tuentur, quam omnes explanatores agnoscunt, & omnes codices retinent. Aut si coni-
unctio /quidem/ planè superuacua visa fuisset, ipsam expungere cē in hanc vocem /non/ conuer
tere maluissent. Hæc enim locutio /& si non effusis intus relinquitur, paratus est/ secum ipsa pu-
gnat, hac voce /intus relinquitur/ ea, quæ non in totum, sed ex parte euacuata sunt, significante: ea
vero /& si non effusis/ contrarium indicante, sicut & hac, copiose fluxisse. Quemadmodum igitur
hoc loco /intus relinquitur/ dicere non conuenit, ita et neq; vbi nihil prorsus effluxit. Nam nisi de
vexante humore, intus relinqui, dictum esse, vt non nulli voluerūt, acceperimus (isti enim ad mor
bum orationem referunt) quod in sanguinis parcis effusionibus accidere solet, hęc pars /intus re-
linquitur/ insinuat. Effusio enim sanguine, sed non quantum satis est, imperfectę morborum iudi
cationes fiunt, in quibus istud /intus relinquitur/ dicere conueniens est.

20 *Situs Intus relicta, & Oris exiccatio, & Insuauitas, & Inappetentia eadem ratione.*

Quando finita febre aliqua symptomata remanent, aliquid intus relinqui morbi reliquiarum
dicitur.

A dicitur. Hippocrates igitur eorum exempli causa meminit, quæ inter remanẽtia principatum obtinent, sitis videlicet, & oris siccitatis, & insuauitatis, & inappetentię i. priuationis appetitus. Quare huiusmodi sermo id, quod in antecedente comprehensum est, enucleat, vbi aiebat /et si quidem effusis intus relinquatur/. Bifariam enim intus relinqui intelligimus, vno quidem modo humorem morbi auctorem, altero autem morbosum affectum: nunc morbosi affectus intus relicti signa explanat.

21 *Febres autem Non acutæ Eiusmodi sunt, sed Reuertentes.*

Et hoc vnum ex iis est, quæ ad futurorum abscessuum præsensionem faciunt: siquidem acutæ febres cito iudicantur, & per excretionem ex toto consumuntur: non acutæ autem, quæ reuertentes nominantur, & diuturnæ sunt, & imperfectas solutiones habent: postea rursum exoriuntur, et per secundam in abscessum expulsionem integre soluuntur.

22 *Quæ Relinquuntur post iudicationem, Recidiuam facere consueuerunt.*

Hic idem sermo & in secundo de morbis popularibus libro scriptus est, & post hũc alij ad eum
B vsq; /quæcunq; tertianæ naturam habent/ quos supra declaratos præteribimus.

23 *Quæcunq; Tertianæ naturam habent, His Nox ante accessionem Molesta est.*

Quas'nam febres tertianę naturam habentes intelligat, explanatũ fuit, †semitertianas videlicet, & extensas tertianas}. In vno enim solo recẽtiores medici cõcordãt, dum prædicta vocabula enucleant, in exquisitis scilicet tertianis, ꝙ intra duodecim horarum spatiũ tertianæ exacerbatio circũscribitur, reliquæ aũt horæ febre vacant: de methodicorum nanq; monstroso semitertianarum nominis abusu neq; vlla mentio facienda est. At si exquisita tertiana minorẽ, ꝗ duodecim horarũ, accessionem habet, cuius accessio quindecim horarum spatio continet, ea tertiana simpliciter absq; vlla adiectione vocabit: ac, si quis accuratius loqui velit, tertiana non exquisita. Atqui si ipse Hippocrates pronunciauit, ‖ Febres, quæcunq; non intermittẽtes tertio quoq; die vehementiores euadunt, oẽs malę: quocunq; aũt modo intermittant, nullũ instare periculũ signũ est. oẽs tertio quoq; die exacerbatæ, in integritatẽ aũt desinentes, discrimine vacabunt. Quod si mentẽ Hippocratis sequẽtes has discrimine vacare dixerimus, semitertianã vero ipse non sine discrimine esse cognouit, ex intermittentiũ numero febris ista non fuerit: Sed febres, quarũ integritatis tẽps non breuius ho
C ris viginti quatuor est, oẽs simpliciter tertianæ vocabunt: quibus vero integritatis interuallũ hoc tpe breuius est, exacerbationes vero longiores, istæ protensæ tertianæ dicunt. Verũ cum quatuor oia interualla sint, oino ad tria vsq; peruenium ẽm eũ, qui tertio quoq; die fit, circuitum. Duo nãq; dies duæq; noctes inter duas accessiones interponunt in oibus illis, quæ tertio quoq; die exacerbãtur: raro aũt febrẽ vltra tria interualla exacerbatã, et ad integritatem finientẽ reperies: quam Agathinus magnam semitertianã appellare cõsueuit, quemadmodũ illam mediã, cuius accessionis integritatisq; tpa æqualia sunt: cuius accessionis tẽpus breuius est, & cui intra quatuor & viginti horarũ spatium accessionis tẽpus concluditur, hanc paruam semitertianã vocat: quare neq; tertianã, neq; protensam tertianã, vnquam noiat. Nã si exacta tertiana duodecim horas non superat, has autem superans illico †longa tertiana} est, nulla erit tertiana simpliciter: adhuc vero magis neq; extensa tertiana: quibus haud positis neq; exactã tertianam noiare necesse fuerit: cum nulla enim sit non exacta, adiectio hæc vana erit. Quo'nam igitẽ pacto ‖ exquisitã tertianam Hippocrates appellare consueuit, cũ tertianam simpliciter appellare liceret, siquidẽ ea sola tertiana est, quæ duodecim horis breuiorem accessionẽ habet? Cõstat igitẽ hanc ab eo exquisitã tertianam esse vocatã, adhucq; magis eam, quę et alias notas à nobis in cõmentarijs de iudicationibus scriptas habeat: simpliciter
D vero tertianã vltra duodecim horas extensam accessionem habentẽ: ꝙ si quatuor & viginti horas excesserit, tertianã longam, aut extensam hanc appellabimus. Quę vero vltra tria interualla exacerbationẽ producat, raro in vocatã integritatem desinere inuenietur: verũ neq; semitertianã statim istam vocabimus, si neq; repetitiones horridas faciat, neq; altero die accessionẽ alteram sine repetitione habeat: hãc quidẽ semitertianã appellabimus. Sed si qua febris tertio quoq; die exacerbet, neque p minimũ interuallũ ita mitescat, vt in eo febricitas prope syncerã integritatẽ esse videat, hanc acutã febrẽ noiabimus id ipsum, quod est, de ipsa dicentes, ꝙ videlicet tertio die exacerbatur. Sola igitur adhuc ex his, quæ tertio die exasperantur, tritęophyes, hoc est tertianæ naturam sapiens, nominabitur: quæ ferme in integritatem remittitur. Siquis vero & alias oẽs acutas febres, quęcunq; alternis diebus iritãtur, tritęophyes nominare velit, forsan & ipse non sine ratione in hanc sententiam descendisse videbitur: non tamen quampiam ex febribus in integritatem desinentibus ab Hippocrate semitertianam vocari concedemus: istæ nanq; securæ sunt, semitertiana vero periculosa: inter quas tritæophyes appellatæ mediæ sunt, quas nocte ante accessionẽ molestã habere dicit: prorsus enim hoc ipsis proprium est, extensis vero tertianis non omnibus. Cæterũ vt ne molestia afficiar sæpius de semitertianæ significato scribens, interrogantibusq; respondens, vnum hac de re libellum separatim cõposui. In libris sane aphorismorum nullam de febribus, tritæophyes

quæ

† Al. vbi & de semitertianus, & de extẽsis tertianis, disputatũ est. vide hac pag. et supra pag. 110. e. f. & 119. d

4ª. Aph. 43. Ex. ord. 32. e

† Al. parua semitertiana.

4ª. Aph. 59. Ex. ord. 33 g

2ª.Aph.13.Ex. ord.12.c quæ vocantur, mentionem Hippocrates faciẽs absolute dixit, ‖ Quibuscunq; iudicatio fit, his nox E molesta, quæ ante accessionem: subsequens autem, tolerabilior plerunq;. Iudicationem vero aliqui eam intellexerunt, in qua repentina quędam atq; insignis mutatio fit: aliqui simpliciter accessionem significari voluerunt. In omnibus autem fermè tertio quoq; die accessionem habentibus febribus præter exquisitas tertianas nox ante accessionem re vera molesta esse solet. Quòd si & in exactis tertianis id non nunquam eueniat, iudicationem sequenti die futuram portendit, potissimumq; si & reliqua futuræ iudicationis indicia consentiant.

24 *Tusses Aridæ parum iritantes in febribus ardentibus, & si non secundum proportionem, siticulosæ, neq; linguæ valde torrefactæ, non ferino, sed spiritu. Constat autem. Quando enim loquuntur, aut os hiat, tunc tussiunt. Quando non loquuntur, neq; hiant, non tussiunt: Hoc uero in febribus laboriosis maxime euenit.*

4ª.Aph.54.Ex. ord.33.c Et in aphorismis de ijsdem hoc pacto scripsit: ‖ Quoscunq; diutius tusses aridæ parum iritãt in A.l.4.f.1.2.c 4.l.4.4.f febribus ardentibus, non admodum siticulosi sunt. Id igitur /non admodum siticulosi/ idem significat, quod non secundum proportionem siticulosi. In ardentibus nãq; febribus sine arida tussi magnopere sitiunt: q̃ si tussis arida accedat, siti quidem carere non possunt, sed ipsorum sitis acrimonia retunditur, vt aliquantum planè, sed non secundum febris magnitudinem sitiant. Illud autem, F parum iritantes tusses excitari, non frustra adijcitur: nam vehementes si fiãt, pectoris pulmonisq; partes calefaciunt, atq; inde febrem sitimq; adaugent: ac, si pusillæ tusses sint, et per longiora interualla excitentur, tantusper membra commouent, dum in ipsa humor aliquis delabatur: atq; ita euenit neq; tusses vehementer agitare, neq; febrem accendere, humoreq; particulas irrigare, ad ipsas modica tussi commotas defluente, propter quem laborantes minus siticulosi reddentur. Siccis autem tussibus ex aliqua etiam morbi malignitate nascẽtibus, quam deinceps qualis nam sit dicam, ab eis has, de quibus nunc loquitur, distinguens ait /non ferino, sed spiritu/. Aliqui vero non simpliciter ipsum omnem malignitatem ferinum vocare arbitrantur, sed alij quidem phthisim, quoniam curuescentibus vnguibus, feris, quantum ad hoc attinet, similes esse videntur: alij vero pulmonum vlcus, therioma proprie vocari contendunt: alij vero, cum in os ventriculi lumbrici ascẽderint, tunc ipsos tusses excitare aiunt: neq; tamen ratione hoc, neq; experientia demonstrare possunt. Ferinum igitur satius est malignum intelligere, siue ex capite humore destillante, siue ex alicuius spirabilium viscerum vlcere, siue ex aliquo in ijsdem orto abscessu, siue ob ea quæ vocantur empyemata, tussiant: alię vero tusses sunt ab eis diuersæ * * quæ maligne non sunt, aut ex instrumentorum spirabilium intemperie, aut faucium, arteriæ ue asperitate obortæ, non nun- G quam etiam ex alimentis potionibus ue exasperantibus, alias vero & ex ambientis aeris qualitate

3ª.Apho.5.Ex. ord.20.c concitatæ. In aphorismis enim ipse scripsit, ‖ Si vero aquilonia tempestas fuerit, tusses, fauces, ventres duri, difficultates vrinæ, horridi, dolores costarum, pectorum. Aer nanque admodum frigidus inspiratus interdum faucium asperæq; arteriæ loca exasperat atque refrigerat, non nunquam & toti pulmoni pectori que intemperiem affert, sæpius vero & ambo hæc contingunt, modice que ex his arida tussicula vexantur. Quòd hęc ita se habeant, signum est ipsos, cum spiritum attrahunt ad tussim prouocari, cum multus simul aer ipsis loquentibus & hiantibus & ore spiritum ducentibus intrauerit: sed cum per nares attrahunt, & aerem externum quispiam in ædibus ipsorum calefecerit, tunc aut omnino parum, aut nequaquam tussiunt. Quo circa & ob nares quidam panniculum ponentes ita inspirant, exacerbari tussim experti, cum aer externus frigidus multus simul membris prius refrigeratis atque exasperatis obuius fiat. Maxime autem laboriosis febribus id accidere inquit: quas autem laboriosas febres vocet, ignotum est, num eas, quæ ex vehementibus motionibus accenduntur: an eas, quæ sponte lassitudinis sensum inferentes exoriuntur. Huiusmodi sanè differentias nullus ferè aut nostræ tempestatis medicus, aut antiquus obseruat, etsi exemplum Hippocraticæ diligentię habeant: quam imitari eos deceret, qui veritatem ipsam pro- H pter se, non gloriæ aut lucri causa, consequi student. Ego vero, quod dictum est, experientia examinare satius esse animaduerti. Laboriosis quidem febribus ab externis fatigationibus ortis huiusmodi tussiculas accidere conspexi, alijs vero non omnino. Quin & ipsis febribus ab externis laboribus ortis non simpliciter, sed per frigus aut vehementem æstum, & maxime in via puluerulenta laborantibus. Quamobrem & ex accidente quodam potius, quàm ex laborioso affectu, tussire mihi videbantur. Nam propterea, q̃ faucium loca ob frigus (vt dixi) aut puluerem, aut immodicam ariditatem ipsis ab aere circumfuso genitam exasperati sint, ad hæc etiam propter ipsorum instrumentorum intemperiem, isti tussi diuexantur: siquidem & propter intemperiem tusses existere alibi didicistis.

25 *Nihil Contemnere, Nihil Temere.*

Id quidẽ & ipsum per se dictũ & scriptum nullo alio ex prædictis, aut ex subsequẽtibus indiget, vt intelligatur, aut ipsi fides adhibeat: hoc vero loco omnino apposite ad id, de quo agit hæc sentẽtia collocata est. Huiusmodi nanq; p̃cepta plerisq; exigua, vilia, nulloq; pretio digna videntur, atq; propterea ab ipsis contemnuntur, vt neq; ratione neque experientia, harum rerum naturam contemplentur.

A templentur. Quemadmodum verò, cp nihil despicere oporteat, prædictus sermo exemplum est, ita etiam cp nihil temere nihil inconsiderate affirmandum sit, vt ego ipse in oratione quæ ante hanc est, & in alijs omnibus feci. Neq; id in Hippocratis solum scriptis, sed et in alijs omnibus antiquorum libris obseruo, vt non temere, quę quisq; ipsorum dixerit, approbem: sed experientia et rõne, verũne, an falsum sit, quod scripserunt, examino. At, qui se vnius auctoris doctrinæ veluti seruos aut libertinos addixerunt, simulatq; ab eo scriptum aliquod inuenerunt, inconsiderate ac temere credunt: Vt in hoc dicto maxime, in laboriosis febribus aridas tusses excitari, neq; in quibus laboriosis id fieret, quæsiuerunt: nunquid ab fatigationibus & externa vexatione, an & citra hæc eundem affectum habentibus: neq; vtrum simpliciter, an ex accidenti, lassitudo ipsis euenerit. Quod vero in his, id etiam in alijs infinitis contingere sciatis, & ipsis, qui libros conscripserunt, & ijs, qui eos interpretati sunt, & adhuc multo magis illis medicis, qui quotidie in ciuitatibus circũcursant sola irrationabili exercitatione vtentes. Multa enim isti vt exigua despiciunt, nescientes multis interdum exiguis coniunctis vnam ex ipsis summam haud contemnendam integrari: temereq; alicuius viri scriptis assentiũt, cui ipse se ipsum vnusquisq; seruum tradiderit. Sin autem quis id non fecerit, at alio certè modo ei non nunq̃, quod primo imaginationis captu verisimile visum fuerit, B absq; longioris temporis & per se & vnà cũ alijs contemplatione assentiens, rem raro visam perinde ac si plerunq; aut assidue conspiceretur, temere celebrat. Atqui sectarum dissidia hinc maxime orta esse par est, hominibus sapientiæ opinionem affectantibus, sibiq; nimium tribuentibus, quæ verisimilia visa fuerint, non sepius vnà cum multis considerata vera esse credentibus. Quemadmodum vero nunc de significatiuo præcepto exempli loco sermonem fecimus, ita quoq; in curatiuis nullum eorum, quæ pusilla esse videantur, spernendum est: neq; temere atq; inexplorate dictis ipsorum facultatibus credendum, vt in libris de methodo curandi percepimus.

* Al. tussis.

26 *Per Adiectionem Contraria adhibere, & Interquiescere.*

Curatiuum consilium atq; salubre hoc tibi appellare licet, Hippocratemq; illud, quod prius dixerat /nihil negligere, & nihil temere/ in hoc sermone veluti exemplo declarare. Consuetudines igitur, vt rem pusillam non nulli medicorum despiciunt, nullam ab ipsis indicationem, quæ medelam commutet, oriri arbitrantes. At alij non contemnunt quidem, à prauis vero consuetudinibus quosdam ad contrarias repente traducere conantes non modico errore tenentur: quandoquidem neq; ipsas negligere, neq; statim traducere conuenit, sed paulatim, et ipsos interquiescere per- C mittendo. Bifariam autem verbum /interquiescere/ intelligere possumus, Vno quidem modo, vt non solum in contrariam consuetudinem paulatim aliquos trãsferamus, sed & antequam vniuersa mutatio facta sit, inter mutandum quiescamus: vt quando ex ocio ad exercitationes conuertimus, primum quidem à breuissimis incipiemus, atq; paulatim has adaugebimus, deinde nõ nunq̃ vnum, vel etiam duos ociosos dies interponemus: Altero modo hæc vox /interquiescere/ intelligenda est, tanq̃ illi verbo /adhibere/ contraria sit: vt in quos, quæ prius haud inerat, consuetudinẽ inducere volumus, ipsam paulatim inducamus: à quibus vero prius seruatam remouere, paulatim rursum & istos quiescere, hoc est, desinere iubeamus.

27 *Posteriora Capitis dolentem in Fronte Recta Vena incisa Iuuit.*

Veteres interpretes hoc verbum /iuuit/ in tempore preterito scriptum agnoscunt, dicuntq; in aphorismis ‖/iuuat/ in præsenti tempore scriptum esse, antiquo magistro in eo volumine commu- 5ª. Aph. 68. Ex. nem sententiam pronunciante. Hoc autem loco eum ad propriæ memoriæ præsidiũ de vno quo- ord. 45. c dam /iuuit/ scripsisse, vt postea, cum in multis hoc remedium expertus esset, ipsum in vniuersum promulgare auderet. Cõstat autem remedium hoc locale esse, & ad cõtraria reuulsorium. Rectam D autem in fronte venam & ante dissectionem euidenter conspicere licet: istam verò vna cũ ijs, quę vtrinq; adiacent, confluentem esse dissectio ostendit. Haud bene igitur quidam hanc vocem /recta/ de incisione dictam esse autumant, neq; enim propter sectionis figuram, sed propter sanguinis effusionem, dolentibus vtilitas affertur.

28 *Exceptiones Præcordiorum, ex qualibus, & aliæ, & Viscerum inflammationum, qualia possunt, siue ex Iecore Lien, & è contrario, & Quæcunq; huiusmodi.*

Non solum /ex qualibus & aliæ/ scriptum inuenimus, sed etiam /ex qualibus qualia alterant/ & /ex qualibus qualia faciũt/. Ac primam quidem lectionem veteres enarratores agnoscunt, & Rufus: hanc vero /ex qualibus qualia alterant/ Sabini, Dioscoridisq; sectatores: Lyci autem discipuli, /ex qualibus qualia faciunt/ legunt. Sed antiquæ lectionis sententia cõe quoddam edocet, aliæ vero priuatum: de exceptionibus enim solum, quæ in præcordijs fiunt, non de omnibus, loquuntur. Satius est autem, vbi fieri potest, verumq; est, arbitrari Hippocratem commune potius, quàm priuatum documentum tradere. Communis itaque sermo talis est: Exceptiones autem considerare conuenit, & in præcordijs, & in alijs omnibus membris ortas, ex quibus affectibus aut locis, in quos affectus & loca fiant, vt in iecore ac liene. Ipse enim istorum exempli causa meminit,

nobis

nobis ſciẽtibus ex liene in iecur exceptiones periculoſas eſſe, diſcrimine autem vacare: potiusque E
vtiles eſſe, quæcunq; morborum tranſumptiones ab iecore in lienem fiunt. Omnia vero, quæ ad abſceſſus pertinent, & quos natura ſola per ſe, quosq; nos aut ſoli, aut vna cum ipſa, moliri conſueuimus, & in libro de ſuccis & in ſecundo de morbis popularibus ſuperius explanauimus. Aliæ quoque lectiones ſunt præter eas, quas in hoc, & in alijs multis locis aſcripſi: ſed ego initio ſtatim me paucas interpretationes lectionesq; memoraturum eſſe promiſi, ne huiuſce libri multa fierent commentaria.

29 *Reuellere, ſi, quò non oportet, vergat: Sin autẽ, quò oportet, his oportet aperire, quemadmodum ſingula vergunt.*

in lib. de Humorib. ſtatim in principio.

Alias iam & hæc didiciſti, ‖ ducenda planè eſſe quò vergunt, per conuenientes regiones: auertenda autem atq; reuellenda, quę non bene vergant. Aperire autem dixit nunc, non vt in abſceſſibus dicere conſueuimus, pro eo, quod eſt ſcalpro diuidere, ſed in communiori ſignificato accipit, ſub quo & recludere continetur, & venas nobis in mariſcis, & venas naſi atq; vteri, cum per hæc itinera euacuamus, recludentibus, & fiſtulas aliquas ſatis longo tẽpore patere conſuetas ſed aliqua de cauſa obſtructas. Et aliquo per aures cerebri purgamenta eijcere ſolito, ſi repẽte euacuatio ſuppreſſa ſit, ac proinde vertigo oculorumq; tenebrę ſuperuenerint, ſi ad aures materiam per aperien F A.l. 1. f. 4. c. 73. e
tia medicamenta incitemus, ſtatim hominem ſubleuatum nouerimus.

30 *Latæ Puſtulæ Non admodum Pruriginoſæ, quales Simon Hyeme habebat: qui cum ad ignem inungeretur, aut calda lauaretur, iuuabatur. Vomitus non iuuabant. Puto, ſi quis calida fomenta adhibuiſſet, vtilitatem percepiſſet.*

Vt de tuberculis dicebamus, quæcunq; ex calido humore naſcuntur, celeris videlicet ea iudicationis eſſe ac minime lata: ex frigido vero, lata atq; diuturna: eadem ratione & de puſtulis differendum eſt, neq; enim toto genere, ſed humoris ipſas generãtis qualitate à tuberculis differũt. Egerminant autem, natura corporis altiores ſedes repurgante vt non nunquam per excretionem, ita et per depoſitionem ad cutaneas partes. Subtiliores ſiquidem dilutioresq; ſuccos extenuans natura diſcutit: craſſioribus autem cuti, ſed potius pelliculæ, epidermis quæ vocatur, vtpote denſiori inhęreſcentibus puſtulæ exoriuntur: idq; magis illis incidit, quicunq; denſiore ac duriore cute ſunt, difficilis eſt enim per ipſam pinguiorum tenaciorumq; ſuccorum trãſitus. In hunc modum igitur & Simoni hyeme latas puſtulas efflorueſſe narrat, quo tempore corpus lauationibus vſo aut propè ignem peruncto inſigniter calefactum fuit: alio tempore autem ſucci, id genus puſtularum auctores interius latitabãt. Deinde inquit ipſum nullum ex vomitibus fructum percepiſſe. Vtrum ve G
ro ipſe Hippocrates an alius quiſpiam vomitionibus vti conſuluerit non declarauit: verum neq; id ſcire nobis neceſſe eſt: tantum illud nouiſſe ſatis ſit, ſuccos ad cutem vergentes per eam eſſe euacuandos: nam iterum ad intima corporis reuulſio ipſis valde longinqua eſt, vt per aluum, aut vomitum euacuentur. Sed forſan me dicere putabis nunquam purgatione per aluum in talibus vtẽdum eſſe. Ego vero non id dico: nam in libris de arte curandi, in quibus corporibus permulta humorum copia eſt, ijs vtiles eſſe purgationes didiciſti: priuſquam enim ita redundãtem materiam, aut venæ ſciſſione, aut purgatione quis eduxerit, ſi fouens, hoc eſt calidis vtens ipſam diſcutere conetur, plus attrahet, quàm per cutem euacuabit. Sed cuti inhærentium ſuccorum curatio prorſum per fotus & calida medicamẽta præſtatur: ac præcipue ſi latæ puſtulæ fuerint: ſignum eſt enim earum ſuccum non calidum, non tenuem, ſed admodum craſſum ac frigidum eſſe. Iam vero & tuberculorum ſuperius notitiam habuiſtis, q; videlicet in acutum faſtigiata & veluti turgẽtia calidorum ſuccorum germina ſunt, contra ſeſe habentia, frigidorum. Ipſa vero turgere ex pruritu atque dolore dignoſcere licet: moderate enim calida pruritus ſolum excitant, ſed vehementius calefacientia ſtatim mordent atq; contriſtant.

31 *Quæcunq; Concoqui opus eſt, Occludi conuenit: Contraria vero Exiccare, atq; Aperire.* H

Et de his ſæpius noſtrã ſententiã audiuiſtis, & maxime vbi de ducentibus ad ſuppurationẽ medicamentis locuti ſumus, nõ oportere ſ. eorum facultatem diſcuſſoriam eſſe, ſed retentoriã atq; inhæſoriam, à Græcis emplaſticã appellatam: hæc.n. impediunt, retinent, atq; occludunt inſitum calidum, ipſum diffluri non permittentia: ab hoc vero excremẽta concoquuntur. Cæterũ ne rurſum hoc loco obaudite, ac nolite putare me oia concoctu difficilia nullũq; pus habentia ita curari dicere. Non nulla.n. ex his ab emplaſticis iſtis medicamentis putrefiunt aut pp humorum ipſa creantium prauitatẽ, aut ob affecti mẽbri imbecillitatem ingenitũ calorem ita puſillum ægrumq; habentis, vt neq; humorum in ipſum delapſorũ concoctionem aggrediat. Porro in horum curatione ſcarificationibus altiſſimis cutem reſcindimus, & plerunq; vſq; ad profundum in multis affecti membri partibus diſſecamus, medicaminibuſq; ſiccãtiſſimis vtimur. Hmõi nanque inflammationibus gangræna impendet, ab ipſis deuicto iam ac propè ad perfectam extinctionem accedente calore ingenito. In quibus igitur inflammationibus, aut omnino quibus in tumoribus, innatũ calidum, non vt extinguatur funditusq; aboleatur, periculum ſubit, atq; ideo remedio adhibito vincere humores poteſt, ad id genus vitia medicamẽtis emplaſticis vtimur: quæ per hæc verba manifeſte declarauit

A clarauit inquiẽs /quæcunq; concoqui opus est/. At quæ ad id deuenerunt, vt mox in gangrænam casura sint, & quæ iam computrescunt, statim neq; concoctionem postulant. Iccirco alia quidem (vt dixi) euacuationibus per scarificationes & incisiones, medicamentisq; valentissimis curamus: alia vero iam putria recidimus atq; perurimus. Recte itaq; adiecit /contraria vero exiccare ac aperire/ hoc est, suppuratione non egentia: opus est enim in non admittentibus suppurationem omnes exitus recludere, affectaq; membra arefacere. Ex his itaque patet non recte à quibusdam scri-
* ptum esse /quęcunq; exiccari opus est, iacere oportet/ hoc est, iacentia quiescere: præter id enim ꝓ exiguum quoddam est ac manifestum, vt accurate de ipso Hippocratem scribere opus nõ esset, & oppositio ipsa declarat, quæ non verbo /iacere/ sed voci /occlusa esse/ respondet: occlusis nanq; et cohibitis contraria sunt quæ digeruntur atq; siccantur. Huic sermoni quidam sequentem copulant, & maxime qui post hunc vocem hanc /quemadmodum/ scriptam esse volunt, vt tota oratio ita se habeat /quęcunq; concoqui opus est, occludi conuenit, contraria vero exiccare atq; aperire/: Quemadmodum oculis fluxione laborantibus, si aliter videtur conducere, in fauces retrahere conuenit. Atqui quod hæc verba docent, prædicto simile non est: siccare enim & aperire aliud est, ꝗ retrahere. Quomodo igitur, cum prædixerit /contraria exiccare oportet & aperire/ poterit exem-
B pli loco de oculis fluxione vexatis dicere /retrahere in fauces?/

32 *Sicut Oculis Fluxu laborantibus, si aliter videtur conducere, in Fauces Retrahere conuenit. Et vbi Eructatio confert, & quæcunq; alia eiusmodi.*

Auxiliorum reuellentium hæc vna quædam species est, ipso nobis consulente diuturnas oculorum fluxiones traducere, ad fauces videlicet per acria medicamenta retrahẽtibus: quibus palatum inungere, vtq; gargarizent, iubere conueniet, si nihil ex hoc peius effecturi sumus. Nam in quibus suspicamur, ne forte in asperam arteriam & pulmones fluxio diuertat, tunc ab huiusmodi reuulsione cauemus. Quemadmodum igitur hoc loco consuluit, ita & in alijs te animaduertere iubet, ne quod ex membris, ad quæ materiam retrahis, magnum detrimẽtum subire periclitetur. Alij qui vero de oculis vitio, quod rhyas vocatur, laborantibus ab ipso sermonem hunc factum esse aiunt, quemadmodum & Lycus voluit: qui longam orationem contexens ab oculis in palatum vsq; meatum quendam pertinere dicit, illorum excrementa per hanc regionem euacuantem: hũc meatum autem prope maiorem angulum situm esse: Ac morbum eum, rhyada quem nominant, tribus modis suboriri, aut foramine aliquo modo clauso, aut obstructo: aut multo excremento in
C oculo collecto, adeo vt effundatur, nequeunte meatu ob naturalem angustiam ipsum totum continere: alio item modo, cum cicatrix in angulo effecta meatum obcæcauerit: quam & post encanthidum vocatarum excisionem, & aliter vlcerato loco obduci ait: Hãc insanabilem esse, alias vero curabiles, nobis ad fauces materiam retrahentibus. Illud autem /& vbi eructatio cõfert/ adiectũ est, Hippocrate per notas quasdam sibi ipsi conscribente. Quod enim, vbi eructatio conducit, ibi ructus citare conueniat, satis constat: quibus autem conducat, non dixit. Sed neq; in oculis rhyade laborantibus quicquam huic simile est: propterea & sine ordine interpositum obscuritatem peperit: ad oculos enim rhyade vexatos reuulsiuum auxilium scripsit. Hæc autem verba /& vbi eructatio confert/ aut de oculis rhyade tentatis dicta esse conuenit (sed nihil ad ipsorum medicationem eructatio conferre videtur) aut alterius esse orationis initium. Propterea & non nulli coacti sunt ipsa à superius dictis separantes alteram locutionem hunc in modum instituere /& vbi eructatio confert, & quæcunq; alia eiusmodi, transitus aperiri/ verum neq; item hæc, quę subijciuntur /vt nares, & alia, quibus opus est/ & reliqua, isti locutioni respondere, ac propria esse videntur. Itaq; quicunq; Hippocratem istud solum per se sibi ipsi notasse aiunt /vbi eructatio confert/ ipsum censere putant, vt interdum ructus mouendos esse consulamus: hosq; illis, quorum venter inflatus est, cõ-
D uenire affirmant, atque illis potissimum, in quibus flatuosus spiritus per inferna exhalare non potest. Quin etiam & os ventriculi infirmum per eructationes, tanquam per propriam exercitationem corroborari aiunt: eructationesq; citare consulunt non per medicamina solum, sed etiam ipsum assidue ructare studentem, cum quamlibet exiguum spiritum in ore ventriculi sentiat. At Sabinus ex vasculo angustioris bibentem ructus mouere iubet. Alij vero flatuosi spiritus expulsiones vndecunq; sane & vtcunq; fiant, eructationem ipsum appellasse contẽdunt: secundum quorum sententiam tussis, sternutatio, singultus, ventris crepitus, atq; per omne corpus spiritus diffiationes, eructationes vocabunturi. Non nulli autem et omnem excretionem non spiritus modo, verum etiam aliquorum humidorum, eructationem appellatam esse dicunt, poetæ verba in testimonium recitantes, vbi inquit, Erũctante mari foras. hãcq; vitiosam explanandi viam aperiũt. Nam si à poetis raro & quodam poetico modo dicta vt proprie accepta quis interpretetur, etiam omnia dilucide narrata peruertere poterit. * Af. eructato.

33 *Transitus aperiri, vt Nares, & Alia, quibus opus est, & Vt conuenit: & Qualia, & Vbi, & Quando, & Quantum oportet, vt Sudores, & Alia plane omnia.*

Id per se quidem memoratu dignum est: conducit enim omnes superuacuorum excretorios

meatus

meatus aperiri. Et cum superioribus verbis coniungi potest, duplicem sic vtilitatem prębens, pro E
priam quidem in oculis rhyade morbo vexatis: communem vero omnium, in quibus retrahere, aut deriuare conuenit. Nam si reuulsione quidem opus sit, ipsam autem facere vereamur, deriuare sanguinem, ac totum corpus inanire conuenit: sed quæ deinceps scripta sunt persæpe iam ab ipso in omni euacuatione commoda esse didicimus. Oportet enim, cum euacuatio requiritur, non simpliciter ad ipsam accedere, sed prius definientē, qua ratione facienda sit, & quę debeat esse euacuanda materia, per quam regionem, quo tempore, & qua mensura. Nunc vero etiā reminiscentiæ causa de singulis breuiter agamus. Istud quidem, vt conuenit, tale quoddam significat: Transitus recludendi sunt, non simpliciter quidem ac vtcunqȝ, sed vt cōuenit: id vero modum significat, quo euacuationes facimus, vt in ijs, quæ in ventre sunt, per clysterem, per glandulā, per subducens medicamentum: & in horum singulis per quædam certa, nam & clysteres, & glandulæ, & subducentia vocata medicamenta multiformiter componuntur. Eę igitur particulę /vt conuenit/ tale quiddam significant: hæc vero /qualia/ euacuandorum qualitatem innuit, hoc est, nunquid aquosa & tenuia euacuare melius sit, an pituitosum succum, an biliosum, an melancholicum: & horum num aliquem, an & omnes. Ea vox /vbi/ partem corporis, per quam euacuare oporteat, indicat. Etsi nanqȝ per inferiora faciendam esse euacuationem cognoscamus, nihilo minus, per quam ex infe- F
rioribus partibus faciēda sit, definire opus est. Propterea & quidam loco huius vocis /vbi/ quà scripserunt, per quam partem significantes, vtrum per vesicam, an aluum, an vterum: item per superiora vtrū per nares, aut os: est quædam ēt per omne corpus euacuatio, & quæ per sudores, & quæ per latentem vocatam transpirationem. Ea vox /quando/ euidenter tempus, quo sit euacuandū, declarat, vtrum scilicet ab initio ante morbi concoctionem, quando, vt ipse inquit, materia turget, & natura animalia regens ad humorum excretionem compellitur: an post vexantium humorum concoctionem: nam & hoc ipse, quemadmodum & prius dictum, in aphorismis docuit. Illud vero /& quantum conuenit/ in calce sermonis dictū materiæ euacuandæ quantitatem ostēdit, quam sibi proponere & coniectura percipere, medicū oportet. Deinde loco exēpli illud ponit /vt sudores/. Quāuis enim ægrotantibus conducere sudor videatur, attamē & ipse modo eget: immodicus enim vires debilitat. Cum in sudoribus vero excessus multitudinis noxius sit, multo sanè magis in ijs, quæ euomuntur, aut deijciuntur, aut per mariscas, aut vterum euacuantur.

34 *In Ingentibus malis Facies si sit Bona, Signum Optimum: In Paruis autem Contraria bonæ significationi significans, Malum.* G

Et istius orationis secundam partem ex libri enarratoribus alius aliter scribit: at si quis ipsi articulum /τῇ/ addiderit, omnis quæstio tolletur, hunc in modum /in paruis autem contraria significans τῇ εὐσημείῃ, hoc est bonæ significationi, malum/ vt & integra oratio talis sit: In ingentibus malis, siue affectibus, siue symptomatis, si sit facies bona, hoc est naturali similis, bonum est signū: in paruis vero (rursum & hic affectibus aut symptomatis intellige) si facies fuerit significans contraria prædictę bonæ significationi, malum aliquod significabit. Non nulli quidem palam, tanquā ab initio lectio articulum /τῇ/ haberet, ita explanauerunt, non edocentes vetera exemplaria eum articulum bonæ significationi adiectum non habere, fortasse primo libri scriptore decepto. Alij non solum aliter scripserunt, sed etiam absurdam explanationem commenti sunt. Ego vero, vt ab initio dixi, cauens ne longius commentaria producerem, multa minus recte dicta silentio præterire decreui. Satis nanque congruens explanationis propositum mihi esse videtur, si & vera quis in ipsa, & ad veteris mentem edoceat: quemadmodum & nunc facienti à loquacitate discedere licet. Nam si in magnis affectibus pro eorum magnitudine facies collapsa non sit, bonum signum est: in paruis autem è contrario malum quoddam significat. Licet igitur & his, sicui placeant, vti: ego vero ad veterem lectionem, & ab omnibus alijs explanatoribus concessam me recipiam. H

35 *Apud magnum, Vbi mulier post heroum, Arquato superueniente.*

Siue superioris locutionis finis est, hæc particula /apud magnum/ aut loci alicuius index, illis quærendum relinquam, qui medicinalia prætereuntes, vt grammatici quàm medici interpretari maluerunt. Satis est enim de his vocibus /apud magnum/ illud tantum dixisse, quod veteres interpretes dixerunt, aut theatrum, aut odion id est locum vbi poemata recitabantur, aut gymnasium heroum, aut domum aliquam, aut quodlibet aliud hmōi, ab hac voce magnum significari. Transgressum aūt deinceps ad artis opera, illa considerare vtile est. Quòd post Heroū, aut post Menelaū (quidam enim ita scribunt) ægrotus ille faceret, nihil quicquam vtilitatis habet: quemadmodum neqȝ quod deinceps dictum est /arquato superueniente/ & si ęȝ maxime ipsi Hippocrati ad reminiscentiam vtile foret, fortasse quidem prædictorum: forte vero & ipsum per se, affectus enim aut coloris arquati mulieri superuenientis memoriam reuocat. Et hoc loco apud veteres explanatores, & in vetustis codicibus, verba hæc in margine scripta sunt secūdum alios quosdam ēt interpretes his vocibus /arquato superueniente/: hec adiecta est /permansit/ quemadmodū & apud quos-

dam

A dam alios cum negatione / non permansit /: non nulli vero & hanc vocem / ipsi / apponunt. Sed istud quidem in locutione differentiam, non in sententia facit: at priora sensum in contrariũ mutant: nam cum arquatum affectum aut colorem altera lectio permansisse significet, altera nõ permansisse affirmat. Per se igitur presens sermo scriptus neq; si / permãsit / dicat, neq; si / nõ permãsit / quicquam vtilitatis nobis afferre potest, quo modo ægrotaret, aut quo modo affecta esset, ignorantibus. At si supra scriptis annectatur, prorsum superuacuus est: satis est enim solum hoc dictũ esse / arquato superueniente / hoc exemplo circa faciem apparente, tanquam alia exigua esse, si so-
* la dicta forent, viderentur: at ipse contrarium significauit, quoniam valde à naturali statu mutata est. Quod enim infertur hoc me testari docebit, ad quod alias præsentis sermonis explanationes dimittentem transire iam tempus est. Fortassis enim & ea, quæ nunc dicta sunt, præter nostrum propositum longiora fuerunt: cum prætermittere decreuerim, quæcunque legentibus ipsa adolescentibus nihil ad artem profutura sunt. Neque enim ad sophisticam facultatem, quam prorsus odio persequor, eos præparare constituo, sed ad artis opera in præsagiendo atque curando, in quibus etiam me semper exercui.

36 B *Qui apud Timenei neptem, Iste nigro viridiq; colore suffusus.*

Si ad ea, quę de facie dicta sunt, & hoc quis referet, aliquid vtilitatis percipiet, ac si loco exempli dictum sit. Par est enim & hunc, cũ alia essent exigua, corpore à naturali statu longe permutato, propter id solum aut mortuum esse, aut in mortis discrimine versatum. Quod si μελάγχλωρος scriptum sit, pro eo, quod est μελάγχρους, hoc est nigræ cutis, vt in quibusdam codicibus reperimus, adhuc etiam magis solus iste color magnam quandam noxam significare videbitur, quamuis alia in ægrotante exigua forent.

37 *In Perintho Seminis speciem referẽs, tale Iudicatoriũ: Et quæ circa abdomen talia, quia mictus liberant: quoniã neq; flatu multo, neq; stercore multo tenaci deiecto euacuabatur: neq; enim magna erant præcordia. Brassicam Septimo die comedit adhuc ægre spirans, partes circa abdomẽ purgatæ sunt, recte spirãs effectus est, aluus ipsi expulit.*

Non præsentis sermonis initium, sed prioris finem has voces / in Perintho / Sabinus esse censet: hunc enim sermonem communem, illum priuatum esse dicit: consueuisse autem Hippocratem priuatis sermonibus aut locorum, aut ægrotantium, nomina adijcere. Atqui præsens sermo φ in parte sit, ex his constat, quæ ipse Hippocrates subdens ait, φ neq; multo flatu, neq; stercore multo tenaci deiecto euacuabatur. Multa vero in voluminibus de morbis popularibus in quibusdam particulatim visa scripta sunt, vniuersalibus autem præceptis aut perpetuo aut plerunq; veris subiecta sunt. Sic igitur & nunc gonoides, hoc est seminis speciem referens, siue lotiũ, siue alui recrementum eiectum in Perintho iudicatorium apparuit. Vtrum paucis, an multis, an vni, istud acciderit nõ est ex ipsius Hippocratis verbis definitũ: sed verisimilius est istud ea tẽpestate, qua hæc Hippocrates scribebat, in multos grassans apparuisse. Quãdo enim aliquod in vno quopiam fieri scribit, aut locum ciuitatis, in quo hominem decũbentem vidit, aut ætatem, aut nomen apponit. Ciuitatum autem nomine proprio meminisse in illis narrationibus solitus est, in quibus multos eadẽ passos conspicatus est: hoc vero, quantum ad artis opera pertinet, nõ multum refert: & hoc / in Perintho / cum quibus velit quispiam, coniungito. At seminis speciẽ referens lotiũ, vel etiam deiectio, fuerit sanè iudicatoriũ, quando humor à Praxagora vitreus nominatus euacuatus est. Sed hoc / & quæ circa abdomẽ talia / ad antedictum sanè referri debet: talia enim ad alterum referri dicuntur, nihil autem de abdominibus prædictum est. Fortassis igitur cum primum exemplar ex Hippocratis commentarijs describeretur, aliquod huiusmodi scriptũ omissum fuit: aut ipse sibi ipsi hoc, quod ad primum egrotum referatur, memorię causa scripsit, de quo id solum
D predixerat / qui apud Timenei neptem, iste nigræ cutis erat /. Verum nõ nulli propter hanc ambiguitatem sic sanè †duplicem lectionem} explanabant, / iudicatorium, & quæ circa abdomẽ / perinde, ac si ita scriptum esset: Seminis speciem referens vrina, iudicatoria est, & ab affectibus abdominis extrahi oportet: iterũq; ab alio initio dicatur / talia quia mictus sanant / vt intelligamus / talia / quę in abdomine fiũt. Atq; huius rei testimoniũ deinceps scripsit / φ neq; multo flatu, neq; stercore multo tenaci deiecto euacuabatur / hoc est, nullo alio effecto, quod abdominis tumorem dissoluere posset, per sola seminis similia lotia morbus iudicatus est. Forsan enim tale quoddam ab-
« domen erat, quale in præsagiorũ libro ipse per hæc verba narrauit: ‖ Ex præcordijs dolores & tu-
« mores, si recentes sint, & absq; inflãmatione, soluit strepitus in pręcordijs ortus, & maxime quidẽ
cũ stercore & lotio & flatu egressus: si vero ipse non transgressus sit, iuuat saltem & in inferiores partes descendens. Neq; enim phlegmonem aut aliquod aliud ipsa etiam contumacius in iecore, aut intestinis, aut ventriculo cõflatum, seminis simile lotium solum redditum discutere potuisset. Propterea igitur ipse intulit / neq; enim magna erant præcordia / quoniã si magna fuissent, non vtiq; per vrinæ semini similis excretionem dissolui atq; attenuari potuissent. Cęterum, quoniam quod subditur, cũ ita prædictis non admodum concordare videtur, iccirco non nulli ab alio initio ipsum legebãt, hanc vocem / οὗ / cũ spiritu crasso scribentes, & articulũ masculinũ genitiui casus

† *Al. duplicitер hãc partẽ.*

in Prog. cõ. 2. t. 25. 4°. 200. a

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 329 sur 390

facientes, vt si & eiusmodi oratio esset: Cuius enim hominis magna erant præcordia, brassicam E
is septimo die comedit adhuc ægre spirans: postquam vero abdomen purgatum est, recte spirans fuit, hoc est, bene spirãs, & naturaliter spiritum ducens. Non scripsit tamen, vtrum ducens alium brassica subsidio fuit, an digestionis ratione. Sed quidã hanc vocem / recte respirans / explanauerũt, orthopnoicon vocatũ difficilis spirationis modũ ab ipsa significari dicẽtes. In ęnigmaticis, n. sermonibus quicquid libuerit quisq; dicere potest, nullam insignem vtilitatem nobis ex illis percipientibus, in quibus neq; certam Hippocratis mentem, sed explanatorum, perdiscere licet.

38 *De sanguine Ichoroide, quòd in Pauidis talis, aut in Vigilantibus, & siue malus, siue bonus.*

Non simpliciter tenuem & aqueum sanguinem ab ipso ichoroidea vocari suspicandum est, sed eum, qui venenosa aliqua & maligna facultate præditus sit. In secundo nanq; de morbis popularibus ipse scripsit, ‖ Et sub cute ichores creabantur, inclusi autem calescebant, & pruritum excitabant: deinde pustulæ, vt ambustis, exurgebant, & sub cute vri se putabant. Constat igitur, vt ex ichoribus haud exigua symptomata oriri dicat. Plato etiam in Timæo per hanc vocem / ichores / tale quiddam significat hæc inquiens: Ichor autem sanguinis quidem serum, mitis: nigræ vero bilis, sed acidæ ferus. Ichoroides itaque sanguis vocatur in se prauam ac tenuem humiditatem continens, non aqueam & morsu carentem, sed mordacem & erodentem. Dicente autem Platone, Ichor vero sanguinis quidem serum, mitis: nigræ vero bilis, sed acidæ ferus. nobis declaratum est, quemadmodum in lacte serosa quædam humiditas est, veluti colamentum & circunfluitans crassiorem eius partem, eodem sane modo in omnibus succis & humoribus serosum quendam ac tenuem liquorem reperiri. Different autem inter se secundum eorum scilicet humorum naturas, quorũ serum esse dicetur: & erit infestissimũ atræ bilis serum: minus infestum flauæ: minus item, quàm hoc, ępituit: sed omnium mitissimum est sanguinis serum & ichor, nihil enim in prẹsentia referet hoc aut illo modo dicere. Verum quoniam bifariam sanguinem appellamus, interdum eũ à nuper dictis humoribus distinguentes, interdum à superante omnes in vasculis succos sanguinem vocantes, ichoroides sanguis nunc in secunda significatione accipiẽdus est: quemadmodum & omnes medici in venæ sectione dicere assolent, interdum serosum, interdum melancholicum, aut pituitosum, aut biliosum, non nunquam & naturalem, sanguinem effluxisse dicentes. Omnino quidem pauidos, hoc est cum terrore perturbatos, præterea etiam vigiles, ichoroides sanguis efficiet: quod si vitiosi alicuius succi non modo sanguinis serum in sanguinarijs vasculis contineatur, & deliria, & phrenitidas, & furores pariet: sed hoc loco sanguinei seri meminisse videtur, G
quoddam sibi ipsi memoriæ subsidium scribens. Timiditatem quidem, pituitæ serum facere par est, non tamen vigiliam, aut perturbationem, aut animi motũ cum terrore: torpor enim ipsi & frigus inest solum, non mordacitas atq; malignitas: nisi forte & ipsa planè vitiata acida aut salsa eua serit. Sed illud profectò quæsitu dignũ est, quod ipse inquit / & siue malus, siue bonus / nam si qs absolute malum esse ichoroidea sanguinem asserat, recte dicere videbitur: omnis enim sanguis ita vocatus naturali comparatur. At si quispiam aliorum succorum ichoribus sanguineũ comparans non prauum eum aut & bonũ esse dicat, iste quoq; verum dicere haud iniuria putabitur. Plerunq; autem & nostræ tempestatis homines, & antiqui, minus malum bonum, aut probũ, aut laudabile, aut aliqua id genus voce appellare consueuerunt, & præsertim cum magnus quidam excessus fuerit valde praui ab eo, quod modice à naturali statu discesserit. Quare & ichoroides sanguis, quærente Hippocrate, malus ne an bonus sit, possumus nos ita ferre sententiã: Optimo quidem sanguini comparatus, malus est: alijs vero omnibus, quibus alterius cuiusdam vitiosi succi ichor admistus fuerit, longe melior & optabilior, atq; iccirco bonus est.

a. Epid. sect. 1. statim in prin.

39 *Quibus Lienis est decliuis, Pedes, & manus, & genua Calida: Nasus & aures Frigidæ semper: Num propter hoc, quòd tenuis sanguis? Num & natura talem isti habent?* H

Quòd decliuis lienis deorsum vergens dicitur, & ex ipsa voce discere licet. Vtrum autem ob ipsius tumores in partibus inferioribus excitatos, an cum in ipsas inferiores corporis partes vitiosos in se contentos humores depellit, iccirco decliuem lienẽ appellauerit, hoc non item ex voce hac percipi potest. Possumus quidem, quantum ad rerum naturam pertinęt, secundum vtrũq; dictum modum, decliuem lienem ab ipso vocatum esse intelligere: pedes enim inquit, & manus, & genua calida: nasus autem, & aures frigidæ. Genua quidem & pedes in decliui liene calida apparere rationabile est, quemadmodum & nares & aures frigidas: manus autem in decliui morbo calidas esse nulla ratio demonstat, potius enim quispiam ipsas inter superiores partes collocauerit: sin minus, at saltem neq; inter inferiores. Quòd igitur aures & nasus frigidi sint, inferiores vero partes calidæ, causam speculans Hippocrates inquit, vtrum propterea, cp tenuem habent sanguinem, cum lienes decliues sunt? Aliqui vero non lienibus cõtra respondere istud aiũt / num & natura talẽ isti habẽt? / sed illi, quod postea scriptum est: totumq; sermonẽ ita constituũt / num & natura talẽ isti habent, vt suppurationibus? / Cõsiderandũ igitur deinceps exquisitius de ipso erit an / vt suppurationibus / cũ istis prędictis ita scribẽtes copulẽt: sed qui hoc deiceps scriptorũ initiũ

esse

A esse volunt, hanc vocem /vt/ auferunt, ac talem orationem faciũt /suppurationibus terminus, suppuraturis ventres perturbantur/ suppuraturorum indicium ventris perturbationem statuentes. Nõ de oĩbus autem suppurantibus, sed de ijs solis, quę per intestinorum excretionem erumpunt, signum hoc scribit Hippocrates. Quo'd vero sine distinctione, de quibus intelligat, narrationem fecerit, nihil mirũ, si eius, quod à principio dictum est, meminerimus, ipsum videlicet sibi ipsi hæc vt materiam quandam ad libros conficiendos perscribere: solum enim ad eorum, quæ significare sibi ipsi vult, reminiscentiam pertinet in scriptura propositum, istud scilicet /ventres perturbãtur/ ipso dicẽte ventres in huiusmodi suppurationibus perturbari, quæ cum erupturę sunt, ichor quidam tenuis ex pure prius exudat, à quo intestina demorsa conturbationem ventri inferũt, hoc est, morsus, & assiduas excernendi cupiditates. Aliqui vero & hanc lectionem agnoscunt.

40 *Suppurationibus Vmbilicus terminus: Quibus suppuraturis Ventres turbantur.*

" Voluit breuibus docere, quod in præsagiorum libro clare dictum fuit: ‖Minime vero, quę infra vmbilicum, in suppurationem vertuntur: at quibus eruptura est suppuratio, vẽtres prius conturbantur. Verum & aliter multis modis scribunt, ac diuidunt non hæc solum verba, sed etiã alia in Prog cõ. 1. t. 37. 4. 196. f

*B plurima huiusce libri interpretes, vt quis ad artis opera festinans multum retardetur: ac non nulli id facere videntur, quod Timon per similitudinem dixit, Quid vis? pauca caro, ossa multa. Quidam autem & sequentem sermonem, cuius initium est /lienis durus non superius/ cum præsenti coniungunt, vt de lienis differentijs oratio ipsi habita sit. Transeuntes igitur ad ipsum, differentias istas videamus, aliquid enim vtilitatis continent.

41 *Lienis Durus Non superius, Inferius Teres, latus, crassus, longus, tenuis.*

Tumorum lienis præter naturam differentias his verbis scripsit sibi ipsi fortasse designãs, quoniam decliuis lienis paulo ante meminerat. Prima igitur differentia huiusmodi lienis est, cum durus fuerit sed non superius, manifestum est, ꝙ in ima parte durus est. Secunda vero ex ijs, quas in propositis verbis recensuit, differentia iterum ipsorum decliuium lienũ propria est. Istorum enim decliuium lienum commune cum sit, superiores partes nõ duras habere, sed imas, aliquis teres est: aliquis latus: aliquis in lõgitudinem excreuit, aut cum tumore præter naturam, aut sine eo, solum

* longitudinis incrementum habẽs. Priorem quidem differentiam innuit dicens /crassus, lõgus/: secundam vero, cum dixit /lõgus, tenuis/. Nam, cum vox hæc /lõgus/ bis ab Hippocrate, vt quis

C cõijcere potest, scripta foret, alteram exemplaris scriptores ademerunt, talemq; orationem qualem nuper ante scripsi, reddiderunt. Rationi autem cõsentaneum est ipsum primę differentiæ meminisse, vbi inquit /lienis durus non superius/ hoc est ab ima parte durus, quemadmodum & decliuis est. Deinderursum ipsius quatuor differentias enumerauit, vnam, per quã teres est: secundam, per quam latus: quibus ambabus cõmune est, in longitudinem protensum non esse lienẽ: Duas reliquas differentias ponit, vnam quidem longi & crassi lienis: alteram lõgi, & tenuis. Cum bis enim vt dixi, hæc vox /longus/ scripta esset, par est eũ, qui ex veteribus codicibus descripsit, hanc, vt superuacuam omisisse. Vetus quidem lectio talis est, in qua vocẽ hãc /longus/ ab Hippocrate bis positam, semel à librario fuisse descriptam, ego contendo. Forsan autem, & si ab ipso Hippocrate semel inter has voces /crassus & tenuis/ scripta esset, à communi sensu intelligi posset, & cum prædicta, & cum sequenti coniungi: nam & multa id genus alia apud veteres reperiuntur. Verũ explanatores ego demiratus sum hæc verba multis modis alium aliter trãscribentes. Siquis enim prorsum à veteri lectione discedere audeat, aliqua verisimili de causa id facere debet, sicut ego nũc rationabile esse dixi, cum dictio hęc /longus/ bis scripta foret, alteram esse omissam. Quo'd huiusmodi autem lectionem omnes veteres explanatores agnoscant, & Zeuxis locupletissimus testis

D est. Ipse nanq; Glauciam vtpotè male prę̃sentia verba interpretatum, nihil, quantum ad lectionẽ pertinet, reprehendit, quãuis & ista locutio ipsi ambigua videatur: sed ꝙ dictis negationes addiderit, vitio vertit: ipsum.n. hęsitantẽ, & proposita verba enucleare nequeuntem, oĩbus prædictis negationes adiecisse ingt, perinde ac si ita scripsisset Hippocrates /inferius teres, nõ latus, nõ crassus, non longus, nõ tenuis/. Glaucias nanq; lienem oĩa hæc vitia suscipere nõ posse arbitrabatur, quæ vnà consistere minime valerent: quasi in vno homine omnia hęc intelligenda esse necesse foret, & non sibi ipsi deinceps differentias memoriæ causa Hippocrates persecutus esset, vt antea difficilis spirationis & febrium, ita & nunc tumorum præter naturam in decliuibus lienibus. Quo'd si affirmatiue dictis negationes addere licet, hoc modo aliquis omnia placita deprauabit, nullãq; veterum sententiam stabilem conseruabit.

42 *Minus capitis Grauedine Laborantibus.*

Nihil aliud intelligere possumus, cũ ꝙ vitia lieni accidere dicta minus capitis grauedine laborantibus eueniunt. Huius vero causam & Rufus & Sabinus dicũt, quia sanguis per grauedinem repurgatur: propterea.n. putant nihil in lienem descendere. At satius fuerit ad communem rationem, non ad priuatam, hæc verba redigere. Perrarum.n. est in omni corpore duo aliqua membra

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 331 sur 390

ęqualiter esse debilia. Nam in plurimis vnum planè eiusmodi esse deprehenditur, in quod, seu ple E
nitudo, seu uitiosi humores in corpore cōtracti sunt, omnia superuacua feruntur: vnum autem si
hæc preoccupauerit, reliqua membra in naturali statu permanent. Non solū itaq; capitis grauedi-
ne affectis, sed ēt aliquam spirabilium partium, aut ēm renes, & iecur, & vētriculum, infirmam na-
turaliter habentibus, eam magis, q̄ lienem, vitijs obnoxiam esse reperies. Hoc vero cōmune cum
sit, & vniuersale, propriū eorum, q̄ nunc dicunt, aliquis adijciat, In q̄bus pituitosus humor, aut te-
nuis & aqueus colligitur, quales profecto & illi sunt, qui capitis grauedine vexantur, istis haud ita
sępe pręter naturam tumores, qui ex crassis melancholicisq; humoribus constāt, in liene pcreari.

43 *Circa Aegrotantem Administratio, & De morbo interrogationes. Quæ narrat, Qualia, Vt accipiendi sermones. Quæ ad Aegrotantem, quæ ad Astantes, quæ ad Externos.*

Proprium dicendorum nomen inuenit, œconomiam i. administrationem inquiēs. Neq;.n.vt
in alijs ferè oībus libris, aut affectuum notitias, aut curationes, aut futurorū præsensiones scripsit,
ita & in præsentia fecit: sed quo quis modo medicinalibus, quæ didicit, præceptis cōmode vteret,
in proposito sermone declarat, non ipsa singula, sed cōmunia tm̄ capita describens. Atq; inter hęc
primo de interrogationibus, quibus medicus ſ. ægrotantem interrogat, mētionem facit: secūdo de F
laborantis sermonibus. Multa.n.laborantes dicere cōsueuerunt, quę dicētis mentē patefacere pos
sunt: vt, nisi prius ipsum nouerimus, ex ijs, quæ narrauerit, qualecunq; sit ipsius ingenium, ita nos
ipsi accommodare sciamus. Nam si prudentem hoīem hunc, præterea non timidū, esse cognoue-
ris, vera ipsi dicere conaberis, nihil eorum, quæ in morbo futura sunt, subtrahēs, neq; dissimulās:
at si stultū atq; timidum, oīa ea, quibus ipse meliori aīo futurus sit, dicito, neq; tm̄ magnopere men-
tiaris. Quod si interdum ob extremam laborantis formidinem ipsi certā salutem polliceri coactus
fueris, egressus saltem eius curam gerentibus vera dicito. Ipsis quoq; laborantibus, & si maxime ti
midis, ne, vt aperte mētientes faciunt, salutē polliceri tentato, nisi illud addideris in primis, Sanita-
tem quidē affuturam, oīa ipso recte agente, & medicorum præceptis obtemperāte. Ita.n.neq; ille
animum despondebit, & tu plerunq; vera retuleris: nam plurimi periculosi morbi ęgrotos medi-
cis morem haud gerentes necant: q̄nquidem perpauci admodum prorsus mortiferi sunt, si neque
medicus erret, neq; ęgrotus, neq; ministri, neq; aliud quicq; extrinsecus fortuito noxium inciderit.
Quicunq; enim in periculosis morbis plus, q̄q; deceat, ægrotantes hilares & bonæ spei plenos red-
dunt, in multo maiorem conijciunt tristitiam sequētibus diebus, cum aut in peius morbus cecidis
se vī, aut vltra promissa medicorū producī. Quin ēt plures hoīes cōfisi, perinde ac si sine pericu- G
lo ęgrotent, medicis non obtēperāt. Itaq; laborantis ingeniū prius, cū recte valebat, expertos scire
melius est: at, si nūc primū ipsi occurrimus, de eius locutione, qualis nā sit, pcipiemus. Ex ijs vero,
q̄ præscimus, aliqd ad morbū vtile inuenire licet: nā si natura modestus audacter rīdet, prudēs itē
natura in loquēdo imprudēs deprehendī, hinc eius mētem lęsam esse nobis indicabit: quēadmo-
dum ēt si sobrius & cogitabūdus, aut pugil, & natura loquax, in locutionibus atq; respōsionibus
tardus torpēsq; appareat. Itē ex ipsa voce aliqd de morbo cōiectura deprehēdi potest: qdā.n.vix
vocē ędūt, aliqui raucā aut acutā ipso morbi tpe, nō nulli balbi ac blęsi sunt: hæc singula qd signi-
ficent, alibi didicisti. Ex his planè medicus aliqd ad ęgroti notitiam pertinēs elicere poterit, qualis
videlicet sit eius mens atq; mores, & ipsius morbi quæ species sit. Rursum vero ipse & ægroto &
astantibus, qualis in arte medica sit, ex ipsis interrogationibus demonstrabit. Nam quispiā in acu
to morbo nasum acuminatum, oculos cauos, temporaq; subsidentia intuitus interrogat, num eua
cuatio aliqua ipsi acciderit, aut vigilia, & mœror, num ciborum abstinētia, & fatigatio magna. Sin
autē faciem minime contabuisse inspexerit, scisitabitur, num aliqua ex vsitatis excretionibus sup
pressa sit, num præter morem ociose & largo cibo vsus vitā duxerit. Poterit itē & de frigore, ęstu,
nimio vini potu, & id genus alijs oībus apposite percunctari, vt in hoc ipso primū à præsentibus H
laudetur. Etenim si præterita & ægrotāti astantibusq; præscita medicus interrogādo vestiget, sta-
tim ipsum admirantur: quemadmodum cōtra dānare solent, q̄ aliqua ijs, quæ facta sunt, contra-
ria perquisiuit. Verum ēt si eorum aliqua, quæ ægrotis acciderunt, priusquam ab ipsis audiuit, in
media locutione in interrogando ac respondendo ipse forte dixerit, magnam sui admirationē con
citat. Hæc sanè oīa à nobis alibi tradita sunt: & hoc loco, vt dictum est, hæc sola primaq; capita re-
censente Hippocrate, nos quoq; secundum primam quandam diuisionem ipsa narrauimus: q̄ si
oīa singulatim dicere voluero & in prognostica explanationes, & de iudicationibus commenta-
ria, huc trāsferre coactus fuero. Sed præterea ad œconomiam vsumq; conducunt quędam ab He
rodoto scripta in libro, quem ipse medicum scripsit: à nobis vero, & vbi de præsagiendo sermonē
fecimus, dicta sunt. Igitur rursum ab initio orationis nostræ capita repetentes ad aliquod eorum,
quæ primo scripta sunt, transeamus. Quemadmodum in vita omnia opportuna possidere, ve-
stes dico, vtensilia, seruos, iumenta, & alias pecudes, ædes item, frumentum, legumina, bellaria, vi-
num, oleum, aliaq; id genus omnia, ab eorum cōuenienti vsu, quem œconomiam vocant, longe
differt, Sic & in medicina artem didicisse, & ijs, quæ quis didicit, apposite vti haud idem est: vt ipse
in tempore interrogare & dicere sciat: in tēpore aliquid ab ægrotāte, aut eius familiaribus audire,

ipsosq;

A ipsosq; edocere, vt ad seruitia vtilissimi sint, & extrinsecus incidentia animaduertat, quæ à medicis & ægroti domesticis negliguntur. Inter quæ maxime vtilia sunt, quæ ad decubitus pertinent: vel ad ædes prorsus malas: vel ad cubicula, in quibus ęgroti iacent, propter odorem tetrum, aut aerem calidum seu frigidum valde, aut situ & putredine vitiatum. Præterea molestiæ ac vexationibus, quæ à vicinis, aut ijs qui in publicis vijs versantur, ægrotis exhibentur, medicum prospicere conuenit, ac de his omnibus cum familiaribus amicisq; ægrotantis disserere. Hæc est enim atque huiusmodi circa laborantes vocata œconomia, id est administratio.

44 *Quoniam in Calidiore firmiorum, In dextris & nigri. Iccirco & extra venæ, & longe biliosiores.*

Hoc quoq; loco id, quod maxime totam orationem continuat, omissum esse nihil mirum esto: neq; enim liber iste compositio est, vt diuulgetur, edita, sed apparatus quidam, vel annotationes, quales nobis ipsi conficere solemus. Nam, si integer liber esset, ita sane incipiēs, vt in aphorismis « scripsit, quæ consequuntur adiecisset, totam orationē talē reddens: ‖ Fœtus masculi quidem in dex « tris vteri partibus consistere magis inueniuntur, fœminę in altero eius sinu, sinistro videlicet. De- cēs enim est in calidiore vteri parte calidiorē fœtum coalescere: calidior est aūt masculus, vt ipsius B venarum magnitudo & color indicat: nigriores.n. plerunq; viri mulieribus sunt. Ita nāq;, si exactū opus scripsisset Hippocrates, quale est de fracturis, de articulis, de præsagijs, atq; id genus alia, locutione vsus fuisset: qm̄ vero, vt dixi, hæc sibi ipsi veluti delineauit, iccirco orationis caput omissum est, ipso non significante de masculis vtero contentis hæc dicta esse. Marē sane in dextra vte- « ri parte cōcipi & alij vetustissimi viri testati sunt. Parmenides.n. ita inquit: In dextris quidē pueros, sinistris vero puellas. At Empedocles sic: In calidiore.n. parte terræ masculus fuit. & nigri ic- « circo & viriliores viri, et hirsuti magis. At opinionem de maris temperatura vt calidiore verā esse exquisite in commentarijs de tēperamētis explicauimus: Nunc vero, vt sępius repetiuimus, Hippocratica decreta, nisi obiter, ratione confirmare nō decreuimus, sed eius tantū verba interpretari. Verum & hanc lectionem non nulli recentiores explanatores immutare ausi sunt, hāc dictionem /firmiorum/ in hanc /firmius/ conuertentes: istis nanq; rationabile esse videtur dextram partem vteri, vt calidiorem, ita & firmiorem esse debere: similiter enim quantum ad firmitudinem pertinet, se se habere videtur. Atq; ideo scribēdum esse aiunt /qm̄ in calidioribus firmius in dextris, & nigri/ hoc significantibus verbis, in calidiore vuluæ sinu conceptum esse firmius, quod idē significat, ac valentius & robustius, quandoquidem & calidius est natura. De veritate aūt huiusce pla- C citi, in præsentia (vt dixi) non est tēpus differendi. Cæterum qm̄ non nulli aduersus dicentes omnes dextras partes sinistris ob iecoris situm calidiores esse ac valentiores, contradicentes inquiunt, At in læua parte cor ponit: neq; dexter oculus exactius q̄ sinister cernere, neq; dextra auris audire, aut dextrū crus melius ambulare, cognoscit: sed in dextra manu solum id verisimile esse videtur: Iccirco pauca in istos dicentur: maxima nanq; demonstratio, q̄ plurimi mares in dextra parte concipiantur, illud est, quod ex animalium dissectione conspicitur. Duos quidem sinus habente vtero per ceruicem ambobus communem copulatos, mares sane plerunq; in dextro, fœminę vero in altero, concipi deprehenduntur. Quare satius erat huiusce rei sensui apparentis causam explorare, & non veritatem subuertere causæ ignoratione conari. Sed vos & causam in libro de dissecandi arte didicistis, ad dextram vteri partem per renes sanguinem repurgatum, ad sinistram vero immundum adhuc atq; serosum, descendere intuiti: cor etiam in medio pectore non in sinistris collocatum esse vidistis. In hac autem parte quidam ipsum magis situm esse haud iniuria crediderūt, quoniam pulsus hoc in loco percipitur nempe sinistro cordis vētriculo se se in ipso cōmouente.

45 *Concretum est, Constitutum est, Citius motum est, Inquinatum est, & Tardius augetur, & per longius tempus.*

D Crebrius dixi hoc in libro mille esse lectionū modos, propter obscuritatem alijs aliter ipsas concinnantibus, vt cuiq; explanatio verisimilis fore visa fuerit. Sed ego veteres scripturas præpono, etsi minime verisimiles esse videantur, maioremq; legentibus ambiguitatem prębeāt. Ob id enim ipsum quispiam eas ita dictatas fuisse credat, quoniam, licet sit explanatio dubia, nihilo minus inter vetustissimos interpretes de his conuenit: sin ipsas autem mutare ausi essent, in clariorem locutionem permutassent, vt ipsa interpretatio verisimilior foret. Propositis igitur verbis ita nunc in antiquis codicibus scriptis, & vetustis explanatoribus huiusmodi lectionem agnoscentibus, plurimi recentiorum hanc vocem /inquinatum est/ exemerunt: aliqui vero ei voci /motum est/ eam /tardius/ addiderunt, vt locutio eiusmodi sit /concretum est, constitutum est citius, motum tardius augetur/. Item alij has voces /& propter hoc/ orationi prępoſuerunt, vt talis fiat/ & propter hoc concretum est, constitutum est/. Sententia quidem in omnibus his lectionibus haud ita multum diuersa est: volunt enim interpretes marem, q̄ fœminam, citius concrescere atque constitui, eo q̄ calidior sit: atq; ob hoc idem, ipsum citius moueri aiunt: quin etiam inter omnes ferè medicos marem q̄ fœminam non solum conformari, sed etiam moueri citius constat. De his autem & in libro de natura pueri aperte narratum est, quemadmodum & apud Dioclem in voluminibus de mulierum morbis. Rufus autem solum Apolloniatem Diogenem in contrariam abire senten

5ª. Aph. 48. Ex. ord. 41. h

*Alirrōnabile

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 333 sur 390

tiam inquit in secundo libro de natura: sed liber ille in manus nostras non venit. Quin etiam & E
ipsæ vterum gerentes, mares & citius moueri incipere, & pluribus validioribusq; motibus agitari
apparere, testantur. Dicitur autem in propositis verbis, ꝙ citius concretus est, & constitutus est,
hoc est, compactus & firmus factus est. Postea vero mas, quàm fœmina, tardius crescit: incremen
tum autem, vtrũ id, quod in vtero solum fit, an quod à partu, in præsentia dicat, in obscuro est: sed
illud verum est, quòd & à partu fœmina cùm velocius adolescit, tum prius incrementum in ipsa
finitur. Quòd celerius augescat, corporis mollitudo in causa est: eiusmodi nanque corpora in tres
distantias, longum scilicet, profundum, ac latum exporrecta, facile incrementum suscipiunt. Ve-
rum quòd incrementum in ipsis prius, quàm in maribus desinat ac finẽ sumat, non item ob corpo
ris mollitudinem, sed propter imbecillitatem id accidit: facultas est enim in animãtibus naturalis,
quæ ipsorum incrementi effectrix est, propter quam imbecilliorem quidem plus augescunt, sed
citius crescere ob eius imbecillitatem desinunt. Si quidem igitur ipse Hippocrates hanc vocem
/inquinatum est/ scripsisset, tale quiddam significare videretur, quale et in secundo de morbis vul
garibus, vbi ait, | Secundum autem sinistram tumor, postero autem die & secundum dextram, mi
nor vero iste: & complanabantur hi, & inquinati sunt, & non suppurauerunt: nam à celeri motu
transmutationeq; desinens ac refrigeratum ita nominauit. F

2. Epid. sect. 2. nõ lõge à prin.

46 *Iccirco Solidus factus est, & Biliosior, & magis Sanguinosus, quia iste calidior est locus animali.*

Propter hoc inquit marem solidiorem, biliosiorem, & sanguinis pleniorem creatum esse, quo-
niam locus, in quo gignitur, eiusmodi est: dicit autem dextrum vteri sinum. Hæc quoque ver-
ba alius aliter scribit: omnes tamen eundem sensum seruant: quandoquidem & accurate nimis,
quæ nam sit vera Hippocratis dictio, inquirere superuacuum est: melius est enim, non hoc specu
lari, sed an id, quod dicitur, verum sit. Veritas autem, vt diximus, per dissectiones exploratur, ma-
ribus plerunque in dextra vteri parte conceptis. Causa quoque, quòd hæc pars calidior sit, tra-
dita est & ipsa, per dissectionem cognita.

GALENI IN SEXTVM DE MORBIS POPVLARIBVS HIPPOCRATIS LIBRVM

SERMO TERTIVS G

1

Vtis raritas, Ventris densitas. Cutis colligatio, Carnium incrementum. Ventris torpor, Omnium confusio, Vasculorum immunditia. Cerebri consumptio, Ideo & caluities. Instrumentorum attritio.

Non nulli hanc à medicis dignoscendorum enumerationem esse putant:
sed potius quædam res inter se iũctæ coniugatim dictæ esse videtur. Prima I
autem coniugatio dicta est, vbi inquit / cutis raritas, ventris densitas /: non
nulli enim propterea ventrem densum, hoc est suppressum & astrictum ha-
bent, quoniam per cutem euacuantur multa: sicut cõtra alteri per superficiem ægre dissolubiles mul
tam vrinam faciũt, aluũq; exonerant. Item altera deinceps coniugatio scripta est / cutis colligatio, 2
carnium incrementum / vnde innuitur cutis coitionem adstrictionemq; immodici carnium in-
crementi plerunq; causam esse: Tertia huic proxima coniugatio per hæc verba scripta est / vẽtris
torpor, oĩum confusio /: torporem autem intelligemus in concoquendis cibis vẽtriculi infirmita 3
tem omnium planè corporis vitiorũ causam esse. Sed quod deinceps dictum est / vasculorum im H
munditia / potest quidem & cum modo dicta coniugatione coniungi. Quod enim in ventriculo
male concoctum est, plerunq; vasorum immunditiæ causa fit: potest verò etiã pręterquam ꝙ cum
ventris torpore coniungatur, & de venarum deprauata concoctione intelligi, vt, quemadmo-
dum ventriculi non recte cedens concoctio multa in toto animali confundit, sic & in venis nõ ad
bonum finem perducta primum in ipsis immunditiã contrahit, hoc est vitiosorum succorum co-
piam, deinde & magnam noxam affert. Quare quod est inter hanc clausulam / ventris torpor / & 4
hanc / vasculorum immunditia / commune ambabus est, quod ipse appellauit, omnium confu-
sionem. Quod deinceps autem dictum est / cerebri cõsumptio, ideo et caluities / mihi quidẽ istud
significare videtur. Cum cerebrum se ipso longe minus euadit (istud vero ipsum naturaliter sic
eius habentibus euenit) tunc ab ossibus superiacentibus recedit, quæ ab artis dissectoriæ profes-
soribus græco nomine bregmata vocantur, Latini sinciput dicunt. Hęc verò duo sunt, vtrunq; re-
ctis quatuor lineis circũscriptum, vna quidẽ per suturam in longum porrectã vtriq; ossi cõmunẽ,
posterius aũt lambdalis suturæ lateribus, anterius verò coronarię vocatæ, vtráq; aũt parte squam-
mosis cõmissuris. Verum ab alijs caluariæ partibus potissimum quidem cerebrum nõ admodum
recedit. Quòd si & quandoq; recesserit, at saltem ob carnes ossibus subiectas haud prorsum cutis
humiditas

A humiditas exarescit: quocirca neq; crines defluunt, quandoquidem in commentarijs de temperaturis didicistis, neq; ex prehumida cuti, neque ex valde arida pilos enasci. Capitis sane cutis pueris, mulieribus, & eunuchis humida est, sed caluis immodice arida. Cerebrum quidem in iuuenibus molle cum sit atque humidum, caluariam tangere, omnemq; interiorem inanitatem complere, in senibus vero siccescens subsidensq; ab ea distare, sæpius in animalium dissectionibus conspexistis. At nunc Hippocratis decretorum ostensiones afferre, nisi obiter, non est propositum, sed obscura verba illustrare, simulq; per capita interdum causas adijcere demonstrata placita consequentes. Consumptionē autem cerebri, hoc est perfectum interitum, vt ipsum ex toto absumptū sit, neque cogitari posse in viuo animante fieri omnibus in confesso est. Quamobrem si id non sit, hoc superest intelligendum consumptionem cerebri, comminutionem esse, quam ex siccitate in calescentibus fieri diximus: vt sincipitis ossa alijs fistulosiora & molliora ac super incumbētia ob cerebri defectum exarescant, cum ad ipsa vsque non pertineat, neque ea attingere possit: subsidet enim in suamq; ipsius basim depressum cadit. Consequenter igitur ossibus istis reliccatis, & ipsis prætenta cutis inarescit, atque ipsi sensui valde sicca in caluis apparet, vt rationali demonstratione non egeat. Quando igitur valde cerebrum exaruit, vt quibusdam in extrema senecta contingit,
B tunc & neruorum exortus inarescere necesse est: quare neque perinde, vt prius, videre licet, neq; audire, neque aliud quicquam per sensus & voluntarios motus valenter perficere: sed omnia istarum actionum instrumenta, per quæ illæ fiebant prius, exoluta, infirma, atque debilia redduntur: quod par est ipsum instrumentorum attritionem appellasse, per translationem à vestibus attritis & valis appellationem accipientem: & hæc enim post diuturnos vsus se ipsis aridiora euasisse cernuntur, quando ipsa attrita esse dicimus. Quidam sane hæc scripta coniugate intelligi nequaquam putantes, & singula prædictorum separatim accipientes, hisce verbis Hippocratem consulere aiūt, vt ipsorum facultates per se cōsideremus, Vt statim cutis raritas (prima enim hęc scripta est) cognoscere quid valeat, conuenire aiunt, vt ipsam, cum vsus postulat, faciamus: cumq; opus
« non fuerit, amoueamus. Scriptum est quidē, inquiunt, & in libro de alimento, ‖ Raritas corporis
« ad diffiationem: quibus plus adimitur, salubriores: quibus vero minus, morbosiores. Sed his repugnat quod inter hæc scriptum est / ventris densitas, cutis colligatio / si quidem erat rerum medico scitu vtilium enumeratio. Quin etiam & quod post hæc ita scriptum est / ventris torpor, omnium confusio / ipsum omnia ea scribere indicat, quæ in vnum natura coire apta sunt: & non simpliciter qui sint in corpore affectus orientes, quos cognoscere opus sit. Istud enim / omnium cōfu
C sio / non est affectus vllius, sed malorum ex affectu prauo nascentium indicatorium.

In libro de Alimēto, post principiū interpositis ferè quadraginta versibus.

2 *Detractio Cursibus, Luctationibus, Quiete, multis Ambulationibus, velocibus: Quibus, elixa Maza, plerunque Panis paucus.*

Euacuationis nomē de solis liquidis dicitur: Detractionis, de solidis quidem magis, interdum vero et de liquidis: nempe modo dicta liquidorum solidorumq; minutionis communia sunt, cum sine purgatione, aut sanguinis euacuatione, ipsam facere in sanis scilicet voluerimus. Ægrotum enim nullus cursibus & luctationibus curauerit: nam his alijsq; similibus exercitationum genus commune est, discorum telorum'que iactus comprehendens, item saltus, halteras, armatorum certamina, & omnia vitæ munia, præsertim quæcunque in agri cultura exercent arantes, metentes, ac fodientes. Omnes igitur exercitationes & carnium, & adipis, & succorum abundantiam minuunt. Vnum autem corpus omnibus istis vti non potest, sed secundum habitus, & ætates, & vires, & consuetudinem, singulis idoneam exercitationem inuenire conuenit, vt in libris de tuenda sanitate didicistis. Nunc enim ex Hippocratis voluminum explanatione medicinæ precepta non discitis, cum hęc prius ordinatim in proprijs libris didiceritis: in quibus omnibus & ipsius placita
D cum demōstratione cognouistis, & placitis consentanea particulatim omnia habuistis. Cæterum vos dictorum ab ipso seriem assequi studentes hæc me vobis commentaria conficere, etsi id facere non statuissem, rogatum voluistis: obscuræ nanque dictiones scientificam explanationem non admittunt. Nunc itaque statim hac voce deinceps scripta / quiete / aperte cognoscere non licet, quid per ipsam Hippocrates significare voluerit: sed quemadmodum in alijs obscuris locutionibus, ita & in ista, per conjecturas agere opus est, vt hoc isti, illud alij verisimilius videatur, quemadmodum & visum est: & alius aliter quietem interpretatur. Potest enim & de cessationibus, quæ
« exercitationibus interponūtur, dicta esse: sicut in aphorismis dixit, ‖ Cum inceperit lassescere, quietem agere, statim lassitudinem tollit. Potest etiam et de cessationibus per integros interiectos dies futuris intelligi. Potest autem & integram quietem aliquibus corporibus consulere. Nam si ipse ita dixit, ‖ Motus roborat, ocium tabefacit. posset sane & ociosa vita corpus attenuare: ita enim
« quibusdam ab exercitationibus ad ocium traductis euenire cōspeximus. Sed certas distinctiones statuere opus est, vt sciamus qui'nam sint, qui istis extenuandi causa indigeant: neque enim abundantium humorum euacuatione opus est: nunquam enim id præstare ocium potest. Iure itaque non nulli de carnium detractione sermonem ipsi nunc esse aiunt, non de humorum inanitione, vt in plenitudine, & aquosis habitibus fit. Potest quidem de ambabus ipso sermonem faciente,

2ª. Aph. 48. Ex. ord. 19. 2

de his q̄ in medicat. fiunt cō. 3. t. 28. 7ª. 219. 2 etsi ibi legitur usus nō motus.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 335 sur 390

omnium auxiliorum enumeratio esse, & quæ vtriq; detractioni communia sunt, & quæ alteri ip- E
sarum propria. Potest autem & post exercitationes quietem scripsisse, de singulorum dierum exercitationibus quieteq; ipsis succedente sermonem faciens, ne exercitati cibaria (vt moris est) illico assumant, in corpore adhuc ab exercitatione calorem seruantes, sed postquam exacte refrigerati sunt: nam & hoc in libris salubribus & ab alijs & ab Erasistrato recte dictũ didicistis. Quare & ex hoc constat multum coniecturæ in dictorum ob breuitatem obscurorum interpretationibus inesse: præterea cum verba, vt lubet, scribere liceat, longe sanè obscurior veteris sentẽtia redditur. Nunc quidem in proposito sermone aliqui scribunt / quiete multa / neque vetustis codicibus, neq; illis, qui primum volumen hoc interpretati sunt, huiusmodi lectionem agnoscentibus. Siquis vero hanc nos explanare cogat, quietem post exercitationes multam interponi debere ipsum præcipere dicemus. Verum hæc omittenda est: & ab omnibus concessam scripturam declarantes, vt ambulationibus multis ac celeribus quis vtatur, ipsum consulere affirmabimus: tarde enim, quemadmodum & tardæ exercitationes, corpora pinguiora efficiunt. Atqui demiror, cur de illis loquens omisit hanc particulam / velocibus / siquidem veloces cursus, exercitationesq; similes, & carnium molem detrahunt, & succorum exuberantiam inaniunt, fere q; ab omnibus hoc & exercitatoribus & medicis cõceditur. Hippocrates igitur deinceps detractione egentibus aptã F
alimoniam descripsit, ab vno exemplo (vt solitus est) eius, quod cõmuniter omnibus conuenit, sibi ipsi commentarium faciens. Istis autem in vniuersum alimenta multum nutriẽtia non danda sunt, qualis est suilla caro, sed parum nutrientia, qualis est ouilla caro, quæ sanè pecudis est: & placenta sanè, quæ græce maza dicitur, inter modice alentia reponitur: quocirca ipsius quidem plurimum, panis vero exiguum accipi iubet.

3 *Detractionis Signum, Eandem horam diei seruare: Repente enim Trahitur.*

Præsentia verba cum ante scriptis, vbi detractio vt facienda esset, edocebat, coniungi clarum est. Vt igitur cognoscamus, num eius modum recte coniectura assecuti fuimus, huiusce rei signum nunc tradit. Sed iste sermo propter eam, quam sæpe iam diximus causam, nobis obscurus redditus est, quod videlicet, non, vt emitteretur, hunc librum scripsit, sed vt formulam quandam & apparatum sibi ipsi moliretur: ad æditionem enim scribens vtique omnino declarasset, quam diei horam eam dicat, in qua detractionis signum obseruare oporteat. Cum igitur ipse non scripserit, quid aliud quisquam probabilius intelligere possit, q̃ quod eadem diei hora eum ducentes ad exercendum, qui detractionis indigeat, obseruemus, vt iussit nunquid de repente subtrahatur, hoc est, G
moles quidem corporis concidat, cadat autem & debilitetur facultas: nam haud dubie hæc vox εἱρύεται trahi significat. Potest autem & ab illo ad hæc transferri, propter rerum naturam, de quibus verba fiunt: quibus, vt sæpius dixi, in obscuris narrationibus, quæ prius ipsi nouimus, adaptamus. At quidam loco huius vocis εἱρύεται hoc est trahitur, hanc scribunt ἐρείπεται hoc est cadit, rei declarationem ex hac voce magis lucidam fore sperantes: sed antiquã scriptura hanc vocem εἱρύεται hoc est trahitur, habet.

4 *Remittito Labores, Aut defluet.*

Et hoc loco non nulli scribunt / subtrahito ex laboribus, aut defluet /. Orationis autem vis hęc est, omnis euacuatio nisi paulatim fiat, vires prosternit, & corporis habitum subito valde digerit. Propterea igitur quidam scripserunt / submittito labores, aut defluet / copiosam repente euacuationem per hoc verbum / defluet / significare volentes. Alij vero scribunt ἢ εἱρύεται i. quatenus consumitur, literam ν addentes, & circunflectentes, atq; item iota subscribẽtes, vt significetur, ita ex laboribus subtrahere, vt homo consumitur. Hoc verbum autem εἱρύεται de corporis consumptione, viriumq; casu ab ipso dictum fuisse aiunt: vt eiusmodi oratio sit, Minuas labores, cum vi- H
res prosternuntur, & corpus digeritur. Quin etiam & qui ἐρείψεται hoc est labetur, scribunt, ad virium casum orationem referunt.

5 *Similiter enim Totum Concidit.*

Hanc partem post superiorem in antiquis exemplaribus omnibus inueni: quam ita se habere veteres etiam explanatores asserunt, nec non & ex recentioribus Sabini sectatores: nullam tamen eius interpretationem attulerunt. Totam enim antepositam dictionem cum adscripsissent, deinde singula eius verba interpretati huiusce partis explanationem nõ dixerunt, quẽadmodum neque Zeuxis ex antiquis interpretibus vnus & ipse. Quidam sanè aiunt ab Hippocrate dictum fuisse / similiter enim totum concidit / tale quid innuere volente: Vt repletio nocet, ideo que ipsam detrahere oportet, sic & præter modum euacuatio æque, ac repletio, noxia est: ob ipsam enim corpus detrimentose tabescit, sicut ex plenitudine mole nimia turget. Sed quidam hanc interpretationem vt incredibilem vituperantes, aut nullo pacto hanc partem scripserunt, aut in hæc verba transmutarunt / subito enim valde fluet / Hippocratem nobis præcipere volentes, vt diligenter corporis detractionem obseruemus. Repẽte enim ipsis magna digestio ac defluxio

in

A in exercitationibus accidit, cum deinceps pluribus diebus aliquis ipsos valde exercuerit, tenuiterq; cibos exhibuerit.

6 *Cum vero iam Contabuerint, Præbere Suillas assas oportet.*

Per antedicta immodicam detractionem cauere nos iubet. Sed, quoniam interdum inuitum in eam incidere contingit, vult & ad ea medicum paratum esse debere, siquando repente magna detractio facta sit: tuncq; suillas carnes tostas exhiberi consulit: suillas quidem carnes, q̃ multum nutriant: tostas vero, quod solidam & in exiguam molem astrictam, non humidam laxamq; carnem creent. At quidam loco huius verbi / præbere / offerre suillas assas / scribunt, eandem quidē sententiam seruantes, sed vt magis proprio verbo / offerre / loco istius / præbere / vtentes.

7 *Cum Replentur autem, Signum rursus, Floridum Corpus est.*

Et id ipsum breuibus descripsit omnis refectionis commune signum. Floridum enim corpus euadit, & in exercitationibus, & illis alioqui, qui ex bono sanguine instaurantur.

8 B *In Exercitationibus Signum, Sudor stillatim vt ex aquæ ductibus exit, aut Depressio ex elatione.*

Et hoc loco sermoni deest, casus, aut detractionis, aut id genus aliquid. Quocirca ipsum non nulli addentes, tanquam principio ita scriptum non dubitarunt interpretari, talem orationem reddentes: In exercitationibus coliapsionis signum, sudor, vt ex aquæ ductibus effluens: deinceps autem signum aliud est, depressionē magnam subito ex elatione: oportet enim et hic subintelligere, subitaneā ac magnam, licet modo scriptum non sit, ipso superius dicente / repente nāq; trahitur /. Hæc autem corpore immodice digesto euenire palam est.

9 *Mulier, quam primo in Cranone curaui, Lienis magnus natura, Febris ardens, valde Rubra, Spiritus Decimo die, Sudor multus superius, verum etiam Inferius Decimoquarto die.*

Nihil notatu dignum ex his verbis discere nobis licet. Admiratus autem essem, si & ipse Hippocrates omissa vrinæ mētione ita scripsisset: quoniam si eam adiecisset, aliquid plus ad reminiscētiam lucratus fuisset, ac nobis etiam eadem ratione profuisset. Et hoc quoq; dictionis huius initio scriptum obscurum est / quam primo curaui /: nam quęstione dignum est, vtrum sua ipsius causa, vt nominum & locorum, in quibus ægroti iacebant, meminisse consueuit, ita & nunc adscripserit
C / quam primo curaui / quo nominis mulieris memor esset: an nunc ex recidiua hominem ægrotasse significet. Ita vero & spiritus, qui decimo die accidisse scriptus est, obscuritatem parit, num quālibet simpliciter spirationis difficultatem, an solum incitatam & valde crebram ęgre spirandi speciem significet. Sed quidam & in ventre multum spiritum collectum esse per hęc verba significari putant. Hæc quidem, quantum ad verba pertinet, obscura sunt, Alia verò, quantum ad solam sententiam, non minus difficultatis continent. Vtrum enim ex solo male affecto lienis mulieri acciderit & ardenti febre, & spirationis angustia, seu ventris inflatione laborare, & colore perrubro esse: an & alius quispiam febrilis affectus ipsam vexauerit, ob quem in hæc mala inciderit, incertum est. Sed permagni (vt dixi) interest nos lotia, qualia vsq; ad iudicationem fuerint, & cur decimo die sudores apparuerint, ignorare. Ipse nāq; quibus diebus accessiones vehemētiores sint, ascribere solitus est: vt ipsum sciamus ex multa in singulis experientia peritiam acquisiuisse, ex
« qua in vniuersum sentētiam hanc de omnibus morbis protulit, ‖ Quorum accessiones imparibus 1. Epid.cō.3.t.
« diebus fiunt, eorum & iudicationes imparibus diebus absolui. Quod omnium verò in proposita 13.3ª.120.c
parte absurdissimum est, id vtiq; dicam, mortua ne an sanata sit mulier, prætermissum esse. Iccirco & eam vocē / minus / quę inter hunc & sequentem sermonem scripta est, quidam sanè huic adij-
D ciunt, alij sequenti præponunt. Profectò si scriptum fuisset, decimoquarto die mulieri bonam iudicationem factam esse rationi consentaneū vtiq; foret huic orationi eam vocem / minus / nō adijcere. Cum dixisset enim, decimo die sudores mulieri emanasse maiori ex parte superius: ac postea deinceps subiecerit / verum & inferius decimo quarto /: quo modo profectò, si omnino liberata est mulier, hanc particulā / minus / adscribere potuit? Igitur verisimile magis est bona iudicatione facta per omne corpus effusos esse sudores. Rursum siquis mortua muliere perniciosos fuisse sudores crediderit, iure propositi sermonis calci hanc voculam / minus / adiecerit, vt oratio talis sit: Sudauit quidem, & decimo die superius magis, verum etiam inferius: sudauit autem & decimo quarto, inferius minus. Ad sequentem igitur dictionem iam descendamus: in ipsa enim fortasse aliquid clarius inueniemus, vnde, quo loco eam particulam / minus / ponere debeamus, an in propositę calce, an in sequentis initio, percipere valeamus.

10 *Minus ijs, Qui ex capite Grauedine laborant, & Raucitate, Cùm febre correpti sunt, vt puto, Recidiuæ fiunt.*

Subintelligere oportet, finita febre: quî enim aliter ipsis recidiuas minus accidere putabimus, nisi prius febris desierit? Quod si hāc vocē / minus / ab his verbis abstraxerimus, vt qbusdā eā superiori

periori orationi ſubiungẽtibus viſum eſt, huic cõtraria verborũ ſentẽtia erit, his videlicet, qui ex ca E
pite grauedine laborant & raucitate, cum febre correpti ſunt, recidiuas fieri nobis intelligentibus.
Igitur quod in oĩbus facimus, non orationis veriſimilitudine, ſed iis quæ euidẽter in ęgrotis cernũ
tur, quæſita diiudicantes, ſi & nunc faciemus, hanc particulã /minus/ verbis iſtis recte fuiſſe præpo
ſitam inueniemus. Febris nãq; poſt grauedines & raucitates veniẽs, ipſas firmius & certius conco
quit: ut non iterum facile reuertant, etiam ſi aliquid erroris cõmiſſum ſit, alijs †ſine febre ob aliquã
eiuſmodi cauſam affectis} poſt cõmiſſos errores in morbum recidẽtibus. Sed cur in ſermone hoc
additum eſt /iis, qui ex capite grauedine laborant/? neq; n. ab alio membro grauedines oriuntur?
An ſermo iſte ita dictus eſſe poteſt, vt in his verbis ẽt dictum fuit /vertebræ autem, quæ in dorſo/?
Poteſt quoq; has particulas /ex capite/ addidiſſe, qm̃ raucitate laborantiũ in ipſis verbis meminerat: nam & alia ratione raucitates fiunt. Poteſt quoq; /ex capite/ adiectũ eſſe, ipſo ſibi ipſi reminiſcentiæ cauſa breuiter ſcribente, quo à grauedinibus, quæ ab externa aliqua exigua cauſa proueniunt, ipſas diſtingueret, vt indicaret de illis à ſe ſermonẽ fieri, qui ob naturalẽ capitis imbecillitatem eo vitio facile caperentur: hos enim quiſpiam iure ex capite grauedinoſos appellet, non à frigore, aut æſtu, aut aliqua ſimpliciter externa cauſa. Illud autem verbum /puto/ in quibuſdam codicibus additum eſt, ſignificans ipſum, de quibus rebus loquebatur, ambigere: ſed conſentaneum F
eſt, & ſine illo verbo /puto/ ſcribi poſſe, cum verum ſit id, quod dicitur. In ſequentibus autem verbis ea, quæ recte dixerat, ratione corroborat. Ad ipſa igitur iam tranſeamus.

† *febricitantibus abſque eiuſmodi cauſa.*

* AE ſpina.

11 *Quicquid Suppurat Non recidit. Ipſamet enim Concoctio, & Iudicatio, ſimul & Abſceſſus.*

Haud obſcura oratio eſt memoria tenentibus ea, quæ ſæpius iam de concoctione dixit. Nunc vero & eorum (vt dixi) ſuperiorum verborum cauſa meminit: vt integra oratio talis ſit: Et grauedinoſis, & raucis ob deſtillationes ex capite, cum ſuperaddita febre, frigida iuxta atq; humida fluxio concocta fuerit, & concocta fuerit expulſa, firmam morbi iudicationem fuiſſe, neq; hominem denuo ægrotaturum ſpera.

12 *Aliquibus, cũ Venere utũtur, Inflatur uẽter, ut Damagoræ. Aliquibus uero in eo Strepitus. Arceſilao Tumebat.*

Hæc quoq; verba alius aliter ſcribit. Et quidã ipſis hęc addũt /cũ incipiũt/, dictionẽ /aliquibus/ initio poſitam adimẽtes, & narrationẽ talem facientes /cum incipiunt venere vti, inflatur venter/. Voluntq; iſti incipientibus venerea, hoc eſt primum aggrediẽtibus opus illud, ea quæ in ſermone deinceps tradunt, accidere: tametſi lectionẽ hãc neq; liber aliquis antiquus, neq; explanator agno- G
ſcit. Nihilo minus Sabini ſectatores de coire incipientibus ipſi ſermonem eſſe aiunt, quãuis Hippocrates nomine proprio hominis vnius Damagoræ meminerit. Id autem facere conſueuit, cum paucis res, quam narrat, acciderit. Atqui præterẽq; ꝓ de his quicquam Hippocrates ſcriberet, experientia oportuit, quid appareret, addiſcere: neq; enim primũ venere vti incipientibus ventrem inflari, aut ſtrepitũ in ipſo perſonare contingit. Sed quibuſdam potius raro, iam inclinante ætate, & affectu flatuoſo vocato, præcordiali, & melancholico vexatis, cum venere vtuntur, inflari magis ventrem contingit: iiſdem quoq; ipſis, vt aſſidue coitum appetant, euenit. Quod igitur plerunq; iam antea dixi, ſiue ſcripturas varias, quas in his verbis fecerunt, omittam, ſiue oẽs recenſeã, vtrũq; multi reprehendent, ex ſuis ipſorum cupiditatibus, non ex rerum natura, modum in orationibus æſtimantes. Quin etiam ſi quædã ex dictis & ſcriptis dixero, quædam prætermiſero, ſic etiam non nulli, qui accuſent, inuenientur, ꝓ aliqua dixerim prætermittenda, præſertim cum nugatoria ſint: aliqua dicenda ſubticuerim, q̃ dictis deteriora non eſſent. In congreſſibus vtiq; quotidianis quãcunq; explanationẽ, qui interſunt, audire velint, ab eis ipſis percunctati eorum voluntatibus nos aptare & aſſentiri reſpondentes conamur, at in libro id facere nõ licet: propterea mihi cõſtitutum eſt in plurimis quidem Hippocratis ſermonibus aut nequaq̃ meminiſſe veterẽ ſcripturã permutã H
tium, aut abſurde prorſus interpretantium. In quibuſdã vero, quæ dicta ſunt, non omnino à veritate abhorrentia, eorũ commẽtaria legentibus mentionẽ facere oportet: in ſingulis. n. partibus eadẽ repetere pergraue eſt. Quod igit̃ dicebant Sabini ſectatores, ꝓ primũ venerẽ expertis, in propoſitis verbis dicta eueniant, vt verũ credentes, ipſius cauſam afferre conant̃. At alij contra, q̃ hi, verborũ lectionẽ hanc faciunt /ſunt, quibus, cum venere vtunt̃, inflatur venter/. Sabini quidẽ ſequaces non præter rõnem coire incipientibus id accidere aſſerũt, primum quidem qm̃ magna innouatio, ac permutatio in corpore fit (ſcribit enim ſic ipſe), ob quam immutationem, flatus, comitialis morbus, renum affectus, aliaq; longa vitia procreantur: poſtea vero quoniam & Democritus inquit, homo ex homine in coitibus proſeminat: quin etiam qm̃, inquiũt, multũ pruritum ac morſum ob ſeminis ſalſuginem atq; acrimoniam patiunt̃. Cumq; fœminarũ (vt aiũt) & marium communis ratio ſit, in fœminis euidentem cauſam eſſe dicunt: vtero nanq; inteſtinum ſubijcitur, veſica ſuperiacet: par eſt itaq; ipſum diſtentum & in venerem concitatum vtriuſque excretionem retinere: flatu igitur incluſo aſſidue inflari, atque lotio retento abdomen intumeſcere. Hæc ſane à Sabini ſequacibus haud veriſimiles cauſas eorum, quæ non fiunt, aſſignantibus referuntur: neq; enim hæc adoleſcentulis coire incipientibus, ſed atra bile vexatis & flatuoſis nominatis, eueniunt:

qui

A.1.f.13.c.5. c.1.301.h A qui quidem et post declinantem ætatē huiusmodi vitijs afficiuntur: prorsus enim flatu repleri ab ingeniti caloris debilitate prouenit, eo nanq; recte valente horum nihil exoritur. Nam Aristoteles in libro suo de Quæsitis & causam quærit, ob quam melancholicis libidinosis esse cōtingat: dicitq; in ipsorum præcordijs haud paucum spiritum flatuosum excitari, atq; ideo eiusmodi vitia spirituosa præcordialiaq; nominari. Diocles etiam & Plistonicus alijq; multi medici sic ipsa vocari dicunt. Verum haud malum fuerit & quædam verba ab Aristotele scripta retulisse. Hæc ita se habent: Cur melancholici libidinosi sunt? an ꝓ spiritu abundant? semen enim spiritus excretio est: eū iste igitur copiosus sit, necesse est ipsius purgandi sæpius incessat cupiditas, leuantur enim. Propterea et Ruffus * pro hac voce /strepitus/ maluit scribere /timor/ vt Hippocrati de melācholicis sermo sit, quorum maxime proprius timor est. Aliud enim alij formidolosum videtur, vnum quiddam saltem ipsis singulis omnino; quando planè modice contristātur: Si vero immodice, & duo, et plura, et permulta: quibusdam etiam ipsorum omnia. Erit itaq; secundum Ruffum lectio huiusmodi /quibusdā, cum venere vtuntur, inflatur venter, vt Damagoræ, vnde his timor/. Verum secundum veteres interpretes ita se habet, vt ab initio scriptum est: illorum enim scripturam semper adijcio, & si ab illis primis librarijs corrupta fuisse videatur: satius est enim, vt iam sæ-
B pius repetiui, lectionem, vt inuenta est, enarrantes, ita deinde ipsos aliquid vlterius excogitantes addere, idq; ipsum nos facere admonere. Hactenus Sabini explanatio tradita est. Capito autem ita scripsit /aliquibus non nunquam, cum venere vtuntur, inflatur venter, vt Damagorę, aliquibus vero in his strepitus/. Dioscorides vero sic /aliquibus quidem, cum venere vtuntur, inflatur vēter, vt Damagorę, aliquibus in his strepitus/, iste enim eam particulam /vero/ abstulit. Quin et in nomine hoc /strepitus/ explanando, inter ipsos explanatores non conuenit. Non nulli quidem murmur significari dicunt, quidam ructū, alij flatus per sedem exhalantes: item alij quodlibet istorum simpliciter, qualiscunq; in intestinis motus sit, qui ab auribus sentiatur: sunt enim & alij quidam pręter murmura in intestinis motus ac strepitus, non nulli quidem sonis perlimiles, aliqui vero sibilis, aut alicui alij huiusmodi voci. At Arcesilao, inquit, non modo venter inflabatur, sed etiā tumebat, hoc est, œdema id est tumorē, habebat. Dixi autē alias sæpius œdema ab ipso vocari omnem præter naturam tumorem, siue phlegmonis, siue erysipelatis, siue scirrhi naturam sapiat, cum recentiores medici solum laxum tumorem œdema vocent. Cæterum qualem nam Arcesilao tumorem excitatum esse dicat, quæstio haud parua est. Mihi sanè œdema proprie à iunioribus acceptum dixisse videtur: non tamen incredibile est aut erysipelas, aut phlegmonem, aut scirrhum, aut
C eiusmodi aliquid coitus tempore, vel paulo post, exortum fuisse, rursumq; haud ita multo post id resedisse: ab interpretibus autem tota hæc speculatio silentio præterita est. Huius quidem Arcesilai et alio huius libri loco mentionem fecit Hippocrates, vbi ait, In accessibus, quibusdam strepūt, vt Arcesilaus. Manifestum est igitur huiusmodi hominibus ventrem flatu esse repletum, huncq; præ contentione in coeundo facta excerni contingere. At Dioscorides ita hæc verba scripsit /Arcesilao autem male olebat flatuosum/ pro eo, quod est, malū odorem exhalabat flatuosum, ita enim scriptum esse voluit. At reliqui omnes hanc vocem /flatuosum/ sequentis partis initium esse voluerunt, vt deinceps scriptum est.

13 *Flatuosum in Furfurosis simul causa est. Etenim flatuosi sunt.*

Quos furfurosos dicat, inuentu difficile est, modo quis ne, velut Herodoti & Ctesiæ, tanquam historiam, veterum medicorum libros euoluat, sed quo ad artis opera magis proficiat. Multi autem interpretes id negligunt, & maxime quicunque sophisticam doctrinæ speciem æmulati ad eam explanationem deueniunt, quæ ad manum est, quamq; verba ipsa præferunt: neque præterea in ægrotantibus dictorum veritatis periculum faciunt. Igitur ita quoque nunc eos furfuro-
D sos dictos esse intelligentes, quibus assidue in capite furfures creantur, istius rei causam referre conantur, dicentes ab excrementis caput subeuntibus furfures prouenire, excrementaq; in sublime à calido spiritu ferri, ob idq; istos flatuosos esse. At ipsorum improbus sermo est, Primo quidem quoniam euidentis rei testimonio caret: mille enim minime flatuosos nouimus, quibus in capite perennis furfurum prouentus est: Secundo, & si res ipsa testimonium ipsis fauens præberet, omnibus calida excrementa contrahentibus communis hæc ratio esset: Et tertio ad hæc, quod ipsius capitis plerunque ob propriam eius temperiem symptoma est furfures creare, & si humores naturaliter affecti sint. Iure igitur quidam veterem lectionem commutantes scripserunt /flatuosum causa simul est alatis/: medicis autem consuetudinem esse eos alatos nominare, qui scapulas eminentes auium alarum instar, retrorsumq; productas habent, vos non latet. Istis igitur inquiunt flatuosum simul esse causam, vt in affectum incidant, quemadmodum incidunt, hoc est, eiectionem sanguinis, ipsos enim flatuosos esse. Quod quidem ad frangendum aliquid in pulmone, adiuuans causa sit flatuosum, neminem præterit: an vero & angusti pectoris homines flatuosi sint, id experientia nobis curiose inuestigandum est. Mihi quidem ferè omnes eiusmodi visi sunt, & forsan ob vitalis caloris penuriam, quem ex corde emanare didicistis. Igitur alati exiguum cor habentes, secundum quoque huius proportionem & calorem ab ipso in omne

corpus

corpus emanantem imbecillum habent: ob huius nanq; ab ipsa origine infirmitatem cor (vt didi E
cistis) exiguum creatum est. Quidam autem non /alatis/ sed /febriculosis/ scribũt, locutionem hu-
iusmodi facientes /flatuosum simul causa est febriculosis, etenim flatuosi sunt/: verum neq; ipsi re
cte sentiunt, omnes febriculosos flatuosos esse arbitrantes. Dioscorides sanè, vt paulo ante dice-
bam, in calce præpositæ sententiæ hanc vocem /flatuosum/ collocans, ita proposita verba scripsit
/simul causa alati/: vt tota ipsa continuata locutio ita se habeat /Arcesilao autẽ male olebat flatuo-
sum/: postea deinceps ab alio initio /simul causa alati, etenim sunt flatuosi/. Abunde igitur de fla-
tuosis iam dictum esto: ne oratione in præsentia & semper multa scribere deuitem, re autem vera
nimis verbosus esse deprehendar.

14 *Frigidum valde Venas frangit, & Tussim citat, vt nix, glacies: Et contrahit, vt Pherea, & Gongronæ. Simul causa Duritiæ.*

Et in libro de liquidorum vsu, & in aphorismis, fusius disputatum est, qualis nam frigidi facul-
tas sit: nunc quoq; aliqua ipsius opera per quandam veluti designationem relata sunt ad eius com
munem vim explorandam vtilia futura. Quãtum enim in ipso est, omnia, quæ attingit frigidum,
cogit, densat, stringit, coarctat: quocirca & sensum latentes corporum difflationes & sensiles efflu F
5ª.Aph.23.Ex. xus intercludit. Sic igitur & in aphorismis scripsit: ‖ In istis vero frigido vti, cum sanguis eruptu- »
ord.39.f rus est, non in ipsa, sed circa ipsa, vnde effluit. & quæcunque deinceps opera propriæ frigidi facul-
tatis, qñ nullo intercedente medio agit, enumerauit: item cum dixit, Frigida, vt nix, glacies, pectori »
inimica, tussium excitatoria, sanguinis profluuij prouocatoria, & destillationum inductoria. Illud
quidem /pectori inimica/ secundum ipsius frigidi facultatem dixit: Illud autem /tussium excitato
ria, sanguinis profluuij prouocatoria/ per interuentũ aliorum. Quoniam enim in se ipsa compin-
guntur atq; coarctant vasculorum sanguinem continentium corpora, propterea non nunquam
ipsorum tunicas frangi contingit, vt quod à multo contento in laxis receptaculis fit, id à nõ mul-
to distentis eueniat. Ideo igitur in propositis verbis non absolute frigidum venas frangere, sed val
Ibid.Aph.24.g de frigidum dixit. Eandem sententiam innuentia verba & in aphorismis scripsit inquiens, ‖ Frigi »
da, vt nix, glacies. per exempla, quæ nam sint valde frigida, interpretatus. Item cum in aphorismis »
Ibid. Aph.20.a dixerit, ‖ Vlceribus frigidum mordax, cutem obdurat. nunc dixit, Frigidum contrahendi vim ha- »
bet, quod idem est, ac copulandi. Sic igitur & in neruosis membris tumores creat, & in neruis gan
glia quæ vocantur, & alias quasdam tentiones, alias oblongiores, alias rotundiores. Mihiq; videt
oblongiores vocasse pherea, rotundiores autem gongronas, Pherea quidem eas vocans, quæ φη- G
ρεῶν similitudinem habent: ita enim quidam Iones satyros appellarunt, quos pingunt finguntq;
oblongos apud aures excessus habentes: Gongronas vero rotundiores cũ duritia excessus, quales
in quibusdam arboribus appendices sunt, quas gongros vocant: vt etiam Theophrastus in pri-
mo de stirpibus ad verbum ita scripsit: Non nullę verò habent & vocatos à quibusdam gongros, »
aut ipsis proportione respondentia, vt olea. Dicunt & aliqui nunc etiam in Thessalia se quosdam »
audiuisse tales duritias, cum in collo creatæ sunt, gongronas appellantes. Verum quenquam phe-
rea dicentem neq; ipse vsquam gentium audiui: neq; aliquem, qui audiuerit, noui: quamuis non
nulli explanatores Hippocratẽ dicant pherea vocare, quæ Pheris peloponnesi ciuitate abundant.
Alij per ε psilon primam syllabam scribentes vnà cum ph scilicet, pherea, dicunt ipsum appellare
quæ Pheris Thessaliæ vrbe plerunq; oriuntur. At φ ipse longiores excessus pherea nominet, illud
7.Epid. circa fi etiam quod in septimo de vulgaribus morbis ad verbum ita scriptum est, ‖ In vulgus grassabantur »
nẽ libri, versib. tusses, maxime vero in pueros, quæ secundum aures multis, qualia satyris. testimonium dictis no- »
ferè 90. stris præbere videtur. Sed quod in calce propositi sermonis scribitur /simul causa & duritię/ id si-
gnificat, dictorum vitiorũ à frigore creationes adiuuans causa est & corporis, in quo affectus oriũ
tur, duritia, id est cum homo dura naturaliter cute fit: eadem enim ratione & frigidum, & dura cu- H
tis, positorum affectuum originis causæ sunt. Nam quoniam (vt ipse inquit) frigidum cutim ob-
durat, ideo huiusmodi affectus creat, succis sub cute contractis per ipsam transire nequeuntibus.
Quibus igitur natura cutis dura est, istis et ipsa adiutrix causa fuerit, vt ne crassi lentiq; humores di
gerantur: sub ipsa vero congesti duros vocatos & scirrhosos tumores efficiant. Quòd etiam ve-
narum diruptio ob frigidi vim natura durioribus euentura sit, nemini dubium est. Nam si à san-
guine in venis incluso effractio vasculorum fit, in illis plus fiet, quæcunq; præ duritia ægre vixq;
dilatantur. Quæ enim latius extendi apta sunt, & si, quod in ipsis continetur, multum sit, id tamen
citra scissuram includunt & cohibent. Item & tusses in natura durioribus corporibus iure excitã-
tur: siquidem dictum est, ea facilius, ἢ mollia, exasperari. Cum quidam vero in hoc sermone pro
hac voce βηχῶδες id est tusses excitans, φυσῶδες id est flatuosum, scripserint, aliquid & de hoc di-
cere conuenit: quotidie nanq; refrigeratis corporibus flatuoso spiritu ventrẽ repleri cernunt. Ve
rum antiqua lectio non φυσῶδες id est flatuosum, sed βηχῶδες id est tussiculosum (vt verbũ verbo
reddam) agnoscit. Atq; in aphorismis (vt paulo ante retuli) frigidissimarum rerum, loco exempli,
5ª.Aph.24.Ex. mentionem faciens, ipsis nõ addit /flatuosum/: ‖ Frigida enim, inquit, vt nix, glacies, pectori inimi »
ord.39.g ca, tussium excitatoria, sanguinis effluuij prouocatoria, et destillationes commouentia. Ac propo- »

sitis

A sitis in verbis, & in narrato aphorismo, non simpliciter quæ à frigido, sed quæ à valde frigido fiãt, edocet, hoc loco dicẽs /frigidum valde venas rumpit/: in aphorismis /vt nix glacies/. Quòd autẽ aliquam caliditatem participare debeant, quæ inflantur sæpe didicistis, sicut & quæ

* *Deficiunt aliqua.* *

15 *Post mictum Concretio Puerulis magis. Num quoniam calidiores?*

Quòd de calculosis pueris hic sermo sit, omnes libri explanatores asseruerunt: sed cur /post mictum/ adiecerit, cũ simpliciter scribere liceret /concretio puerulis/ haud perinde cõtemplati sunt: sicut neq; illud etiam, cur dubitatiuam coniunctionem adiecerit, non simpliciter dicens /concretio puerulis, quoniam calidiores/: iste enim loquendi modus /num quia calidiores?/ pro certo affir-
α mare non audentis indicatiuus est. Atqui in aphorismis absolute protulit, | Augescentes plurimũ 1ª.Aph.14.Ex.
α habent insitum calidum. Nomen quidem concretionis, in solo septimo de morbis vulgaribus li- ord.7.a
bro inueni, eius libri scriptore dicente, Et concretio apparebat in aqua, qua manus lotæ sunt. Sed
∴ quare /post mictum/ aut quare /num/ adiecerit, deinceps considerabimus. Ac primum de dubita
B tione, & si secunda scripta sit, videamus. Aut igit adhuc dubitans hæc scripsit, temporis autẽ spa-
tio aliqua demonstratione comperta firmam de crescẽtium temperatura sententiã tulit: aut, quod & melius est, & à nobis in commentarijs de temperamentis, & in aphorismis decretũ fuit, non absolute puer adulto calidior est, sed insito calore calidior. Calidum autem non ingenitum eo absolute calidius esse monstratum est, quo adulti plus abundant: quocirca par erat ab eo potius calido in vesica lapidem cõcrescere. Propterea igitur haud iniuria anceps est. Veritas aũt est calculos pueris in vesica ob vrinæ crassitudinẽ procreari. Porrò vrinas crassissimas à pueris reddi, & ab omnibus ante nos medicis concessum est: sed cur tales reddãtur, ipsum quidem per se speculatione dignum est, ad rem autem propositam nihil facit. Crassas enim vrinas excerni & euidenter apparet, & rerum testimonio declaratum est: huiusmodi nanque crassitudo multa collecta & in vnum coiens; cum semel aliquando non opportune excreta intus diutius manserit, coagmentandi concrescendiq; initiũ capit. Eo vero principio facto facile postea quicquid iterum reliqui crassi in vesicã dela
∴ bitur, priori agglutinatur, maiorq; inde tophosus calculus redditur: quemadmodum extra & in calidis aquis sponte nascentibus, et in vasis, vbi calefit aqua quotidie, lapis coalescere cernitur. Igi-
∴ tur vrinarum crassitudo creandorum calculorum prima potissimaq; causa est, caliditas vero etiam
C mediocris ad huiusmodi materiam spissandam satis est: nempe & in calidis aquis scaturientibus, & si moderatis tepidiores sint, tophi concrescentes apparẽt. Hac itaque ratione Hippocrates eam vocem /num/ adiecisse mihi videtur, quoniam & tanta caliditas, quam ingenitam pueri habent, ad coagmentandum aliquid facit: verum non ipsa præcipue, sed materiæ ex qua fit lapis, qualitas, iplius compactionis causa existit. Cæterum cur /post mictum/ adiecit, & non absolute dixit /con-
Al.3.f.18.t.2. c.16.160.g cretio puerulis?/ quoniam de calculis in vesica, & non in renibus, nunc sermonem facit." Fit autem lapillorum in vesica concretio post mictum, in renibus ante mictum. At pueris in vesica, iam declinanti vero ætate hominibus in renibus, lapillos prouenire nos haud præterit. Ergo (quod dudum dicebam) rem ita se habere, quod sensibus apparet, manifestat: quæ nam vero causa sit, per ocium quærere licet. Quare explanationi iam finis factus est: causam autem, vt in superioribus, ita & modo quasi superpondium afferemus, si prius illos reprehenderimus, qui propterea in pueris calculos gigni asserũt, quòd itinera ob vasculorum exiguitatem angusta sunt. Oportet enim, si id ita esset, in renibus potius calculos pueris creari, angusti enim per illos transitus sunt: vesicæ autem ceruix lata adeo in pueris est, vt cuiusque materiæ crassitudo per eam facile transmitti possit. An forte neque in illis, qui iam progressa ætate sunt, meatuum per renes angu-
D stia gignendis lapillis in causa est, sed & actionum infirmitas, & crassorum succorum cruditas? quandoquidem in pueris omnes naturales actiones validæ cum sint, humorum crassitudo fundi-tur atque dissoluitur: in declinantis autem ætatis hominibus compacta est. Quin etiam in exterioribus quæcunque natura crassa per aliqua angusta transfundere volumus, quæ calore eliquata sunt, facile peruadere: quæ non fusa neque eliquata sunt, transire non posse cernimus. Huius materiæ exempla sunto pix, resina, seuum, cera, & mel. In pueris itaque cum multus sit insitus calor & actiones robustæ, materiæ crassitudo attenuata in renes fertur, atque ideo facile in vesicam percolatur, haud parum & actionum vi ad egressus celeritatem conducente: vtpotè autem vesica frigida, quippe quæ & neruosa sit, & pauci sanguinis, & amplissima interius concauitate inanis, crassitudo in ipsam transmissa ibi iterum cogitur & conspissatur, vt prædiximus, initium huius conspissationis accipiens, quando in vesica diutius commoratur. Quin etiam hanc crassam materiam in pueris tenaciorem esse, quoniam magis ab insito calido elaborata est, rationi congruit: nam quæcunque à calore in concoquendo mutantur, temporis processu lentorem quendam acquirunt, & si ab initio nullum habuerint: quocirca plane magis in vnum coeunt, consistunt, atque coagmentantur: nam inter æque crassa, quod tenacius est, ad coitionem, coniunctionem, & concretionem aptius habetur. Quam ob rem cum causæ quædam præsenti sermoni haud ne-

cessariæ

cessariæ traditæ sint, de vrinæ præterea puerorũ crassitudine causam adijciam: est autem cum ipso- E
rum edacitas, tum ꝙ à cibo ludentes prosilientesq; mouentur. Lactentibus vero et materia ipsa oc-
casionem præbet: lac enim natura crassum est, & ad calculos creandos aptissimũ. Porro et in adul A.I.3.f.18.t.1. c.16.360.c
tis caseo frequentius vescentibus lapillos in renibus crebro suboriri cognouimus.

16 *Figuræ subleuantes, Vt sarmenta manu plectens & contorquens, Præ dolore procumbens, Paxilli extremum supra defixum corripiens inhæsit, & subleuatus est.*

Id, quod dicitur, admodum patet: sed ipsius causam inuenire difficile est, qñ & Hippocrates, cũ tamen posset, non scripserit, aut repente ipsi dolorem coortum esse dicens, aut paulatim incremen tum cœpisse, atq; in sarmentorum plexu occupato initium habuisse, aut post ipsum illico, aut alio quopiam diei noctis ue tempore. Sed nec quę esset particula dolens, dictum est: manum autẽ fuisse existimant, eo ꝙ ipse paxillo apprehenso dolore leuatus est. Quod si ipse sarmenta intorquens
d Fracturis, cõ. 1.t.16.7ª.226.g Et de Iis q̃ ime dicatr. fiũt. cõ. 3.t.19.&20. 7ª.216.f.g fatigatus esset, haud incredibile foret ex huiusmodi figura ipsius dolorem fuisse mitigatum. ‖ Manus enim figura dolorẽ sedans in libro de fracturis, & in libro de agẽdis in medicatrina, qualis nã sit, descriptum fuit. Siqua vero in versanda manu tortura musculi in homine facta esset, aut & flatuosus spiritus inter duos musculos exitum non habens inclusus foret, par erat in figura decenti F
positum, ob quam spiritum exhalare contingeret, dolentem hominem subleuari.

17 *Quem ex Oritypia circa pontem vidi ego Iactãtem crura, Altera tibia minime extenuabatur, Femoribus autem valde. Vrina, ac Genitura non retentæ sunt.*

Oritypos Græci nominant quodlibet ex montibus in ciuitatem deferentes, vt ligna, & lapides, & id genus alia. Scribente autem Hippocrate non simpliciter sic /oritypon vidi iactantem crura/ sed orationi præpositionem /ex/ addente & scribente /quem ex oritypia/ apparet quodam modo ab ipsa in montanis negocijs actione, à principio, dorsi circa lumbos hominis medullã, à qua nerui crura mouentes egerminant, offensam accepisse. Illud autem /circa pontem/ scriptum esse satis ipsi fuit, solum quo ægrotantis reminiscatur, vt nulla arte indigeat. Verum forsan superuacuum fuerit quærere, qua de causa homo ille ex cruribus laborauit: quemadmodum & illud, quid per ea verba significetur /crura iactantem/ vtrum ægrotans crura immobilia doluerit nihil patiens: hoc
* enim à quibusdam fide omni carens dictum est. Illud quidem verisimilius fuerit, impotentia crura cum essent, ipsorum in ambulando motionem talem fieri, qualem ipsa extrorsum non vehemẽter iactantes faciunt. Sed neq; ꝙ tibia vtraq;, aut altera, minime attenuabatur, femora autem valde, G
audientibus nobis vllam vtilitatem afferunt, sicut neq; Hippocrati ad memoriam faciunt: haud ra ro nanque, sed crebro hæc fieri, & ab omnibus medicis aperte cognosci videntur. Quid nam igitur sit, cur ita scripsit, ego declarare tentabo, si totam rem prius alijs verbis clarioribus, ac pauciori bus detractis superuacuis, pronunciauero. Quidam resolutis cruribus secundum femora emaciabatur magis, cq̃ secundum tibias: vrina quidem, ac genitura ipsi non suppressę sunt. Hoc igitur no bis vtile cognitu est: sed forsan quispiam interrogauerit, quid sibi vult illud, quod in libro de arti-
de Articulis, com. 3.t.53.7ª. 274.g culis scriptum est, ‖ Quoniam multo pluribus crura et manus debilitantur: & corpora torpescunt, »
& vrina supprimitur ipsis, quibus vertebrarum præter naturam inuersio neq; introrsum, neq; ex- »
* trorsum excesserit, sed valde concussi fuerint secundum spinæ dorsi rectitudinem. Ex his verbis non nulli persuasi, ob neruorum resolutionem ex medullæ dorsi affectu hæc symptomata contingere asseruerunt: neq; animaduertunt, vertebris ex naturali sede transmutatis, et affectus communicati ratione, phlegmonas primo, postea & præduros tumores excitantibus circa vesicam & rectum intestinum quod vocant, naturales horum instrumentorum actiones deprauari: vnde quæ prius ab ipsis excernebantur, supprimuntur: neruis vero solis læsis, nullo prædictorum instrumẽtorum per consensum affecto non actiones naturales, sed voluntarias, vitiari contingit. Quocirca H
& ipsis contra voluntatem vrina decurrit & stercus, cum eorum neruorum, qui ad musculos in finibus vesicę atq; intestini recti positos protenduntur, & à quibus vtriusq; instrumenti osculũ claudit ur atq; constringitur, resolutio perfecta fuerit. Sed monticolæ illi vrinæ exitum obstructum nõ fuisse proposita verba declarant: vtrum autem inuito ipso, an volente excerneretur, non item adie cit. Porro si liber iste accurate compositus ad editionem foret, ex eo, ꝙ adscriptum nõ esset, constaret quoq; non factum esse, prorsus enim ipsum indicasset: sed eo modo scriptus non est, verum (vt sæpius dictum fuit) per quasdam annotationes reminiscendi causa. Nam de deiectionibus quoq; nihil scripsit, cum tamen & has necesse sit aut nequaquam suppressas esse, sed perinde atq; vrinam, præter voluntatem effluere, aut voluntate iubente excerni. At ipsum par fuit ad eorum, quæ viderat, reminiscentiam eo, quod de vrinis dixit, fuisse contentum, alui scilicet excrementorum euacuatione ita, vt vrinę, sese habente: nam si contrarium quid circa alterutram ipsarum factum esset, omnino significasset: eisdem autem eadem consequentibus vtriusq; meminisse necesse non fuit. Verum neq; genitura, inquit, suppressa est. Naturalis enim est & ipsius euacuatio, quemadmodũ & vrinæ, & stercoris: sed, quare venere vti volentes ad hanc deueniunt, nolentes autem non, longiore oratione & in libro de Dubijs motibus disputatum est.

Quæcunq;

18 A *Quæcunq; Alatæ naturæ Laterum, propter impotentiam occasionis. Et in Destillationibus malignis. Et si excretio sit, & si non sit, Malum.*

Quos nam medici alatos vocent, superius dictum est. Didicistis etiam ex tertio de morbis vulgaribus eiusmodi homines ad tabem esse expositos. Occasionem autem Hippocrates dicere consueuit & omnes ferè antiqui medici omnem rei materiã, ex qua initium motus ad sequẽtes actiones prodit, siue argentum, siue aliqua alia suppellex, siue potentia quædam sit, siue locus, siue fides, siue actio, siue causa, siue quicquid aliud simpliciter. Sed quidã putant ipsum locos prius affectos
« aliorum occasiones appellare: idq; ex eo sermone demonstrari aiunt, Occasiones, vnde incepit laborare, considerandæ. Si vero & hoc significatum (vt supra dixi) est, cum sit commune, multa sub ipso erunt singularia. Oratores quidem, quemadmodum & historici, & philosophi, occasiones hominum actiones dixerunt, vtpotè & qui de illis disputent: ab Hippocrate autem nomen translatum est, quemadmodum & alia multa naturalium actionum, atq; affectuum: in quibus omnibus commune est hoc, vnde incepit fieri: nunc enim in proposita parte Hippocrates dixit, vnde incepit laborare. Posset autem similiter dici et hoc, vnde incepit nauigare, bellum gerere, pacem agere,
B pugnare, inter se amare, odisse, tyrannidem exercere, & omnia id genus alia. Nunc itaq; primum initium, quo quis alatus euadat, ab Hippocrate dictum est, occasionem vero quispiam non ab re dixerit. Quæ nam igitur hæc est? ingenitæ caliditatis, quæ ex corde habet originem, imbecillitas. Didicisti enim quemadmodum cerebro magno caput vna augetur, paruo existente minuitur: eadem ratione & cum corde augeri pectus, & minui: verum cor ipsum exiguum ob vitalis potentię infirmitatem creari: cuius potentiæ essentiam ingenitum calorem esse dicimus. Quando igitur imbecilla hęc alicui natura fuerit, hoc est ab initio, à prima formatione et cor & pectus parua generari necesse est. At q̃ tria sint animal gubernantia principia, demonstrationes didicisti in volumine de Hippocratis Platonisq; decretis. Eos vero, qui occasiones dici putãt prius affectos locos, multum & in explanandis propositis verbis delirare inuenies: et in eo, q̃ nos non dictionem aliquam vnã, sed integram orationem præterea: subaudire debere iubent, ac si & hoc modo sententia dicta sit, Quæcunq; alatæ naturæ laterum ob impotentiam occasionis in destillationibus malignis, maxime phthisi capiuntur: & si excretio sit, & si non sit, malum est. Cum multa ab horum verborum explanatoribus dicta sint, satis esto, quod verissimum mihi, & artem medicam discentibus vtilissimum esse visum fuerit, solum, quàm fieri potuit breuissimis designasse. Destillationes igitur à ca-
C pite in pulmonem descendentes tunc maleficas esse putandum est, si defluentia subtilia, & corrodentibus viribus prædita sint. Hæc sanè neq; in pulmone morari tandiu conuenit, quoad concocta crassescant, quemadmodum alias fluxiones ex tenui quidem materia, sed non corrosiua, et ęgre maturescente constantes: neq; rursum statim expelli. Intus enim morantia non facile concoquuntur, viscusq; ipsum lacerare deprehenduntur: si excernantur autem tusses violentas commouent, ob quas caput repletur, ipsumq; rursus in pulmonem materias depellit: atq; ob tussis vehementiã, ne aliquod in ipso receptaculum frãgatur, metus est: Qualis planè tussis illis accidere solet, qui humores tenues & aqueæ substantiæ difficulter ex pulmonibus reijciunt: ascendunt enim isti à spiritu per tussim emisso sublati: q̃ si tenues & aquei sint, disperguntur, & cõtra spiritus motum prius delabuntur, quàm totam asperam arteriam egressi sint. Verum est igitur noxam sequi, siue in pulmone humores isti remaneant, siue euacuentur.

19 *Rigores Incipiunt Mulieribus quidem magis à Lumbis, & per dorsum, & tunc in caput: Verum & Viris Posterius magis, quàm à priori parte. Horrent Exteriora magis, quàm interiora corporis, vt cubitorum, femorum. Sed etiam cutis rara: id vero pilus indicat. A quibus autem alijs Rigent, fortasse ulceribus, incipit ex vasculis.*

D Reliqua huius sermonis verba & in aphorismis & in secundo de popularibus morbis declarauimus. Sed quod in calce adiectum est, haud parum negocij libri huius interpretibus facessit: siquidem alius aliter ea verba scribit, omnes innuentes sermonem verisimiliter interpretari nõ posse, si antiqua lectio seruetur. Ea verò huiusmodi est, ex qua non nulli eam partem mutauerunt / fortasse vlceribus / scribentes / vt vlceribus / vt id ipsum aliorum sit exemplum: Neq; enim ab vlceribus solum, sed etiam absceſſibus suppurantibus rigent: quin etiam non nulli vsti & secti, ex vstione & incisione riguerunt: vidimus præterea non nullos ob acre pharmacum vlceri superpositum riguisse. Verum omnes id genus rigores externam causam euidentem habent: alij vero sunt in tertianis & quartanis febribus, & plerunque vna cum iudicationibus citra manifestam causam exorientes: de quibus dictum fuisse aiunt / rigores incipiunt mulieribus quidem magis / & reliqua deinceps posita. Et quidem illud ipsum primo quispiam miratus fuerit, quo modo in aphorismis, vbi maxime suam ipsius sententiam explicat, & de rigore sermonem fecit, in vniuersum illum protulit sine ea, quam in propositis verbis edocet, definitione. Videtur nanque si ea quis consideret, Hippocrates opinari, non omnes rigores vno tantum modo fieri, cum dicat / à quibus autem alijs rigent, fortasse vlceribus, incipit ex vasculis /, vltra id, q̃ hoc ipsum, ex vasculis incipere rigorem, dixisse, nullam oppositam antedictis diuisionem habet. Licet itaq; dicere, ex vasculis rigo-

res

res omnes ortum habere, id est ex malis succis intra vascula cõtentis: sed primum quidem lumbi, E
& dorsi partes horrent, deinde & reliqua. Propterea non nulli veterem scripturã permutantes ita lectionem instituerunt /a quibus autem alijs rigent, vt vlceribus, incipit ex vasculis/ vt huiusmodi oratio sit: Quicunq; sine loco passo rigores fiunt, à lumbis & dorso initium sumunt, alij vero ab affectis particulis exoriũtur, quæ planè & ipsius rigoris causæ sunt. Aliqui vice huius dictionis /vasculis/ contrarijs/ scripserunt: vt in quibus affectus locus rigoris auctor est, ad se ipsum, vt aiunt, eo quo rigent tempore ab omni corpore sanguinem attrahens, tunc rigor ex locis, qui passis sedibus contrarij sunt, prouenire videbitur, ipso superioribus inferiora, sinistris dextra, contraria dicẽte. Iam igitur animaduertentibus palàm est, ex his, quę isti in scriptura transmutant, in maxime cõtrarias sententias orationem trahi, non nullis ab affectis membris, alijs ab istorum contrarijs, rigores oriri asserentibus: contraria vero sunt, vt ipsi dicunt, quę longissime distant. De causa quidem, vt sæpius dictum est, licet volenti, vt lubet, dicere, sed de ijs, quæ euidenter apparent, non licet: ita enim omnes artes, hominumq; vita funditus euerterentur. Verum, vt in aphorismis prodidit, omnes ‖ rigores ex lumbis & dorso initium capere dignoscuntur. Atq; istud in præsentia in fine propositi sermonis adiectum libri auctor (vt aiunt) Thessalus Hippocratis filius, si in patris commentarijs repertum descripsit, & libro interseruit, male fecit: nam à patre longo tempore diiudicata, & F
per aphorismos in communem enunciationem redacta firmiora ipsum putare oportuit, quàm illa, quæ dum quererentur antea, non dum cognoscebantur. Quòd si ipse ex se id ascripsit, longe maius peccatum commisit, patris communem enunciationem inuertens atq; deprauans. At si quispiam alius Thessalo posterior librum hunc scripsit, male & ipse fecit. Vt enim sæpe iterauimus, experientia rerum euidenter apparentium iudex est, non ratio, quam sibi vnusquisq; verisimiliter commentus fuerit. Nam cum aliquid fieri fama sit, ratio inuestigat, atque id ita esse contendit: cum quid autem planè fieri cõspicitur, nugatoria & superuacua oratio est, quę ipsum fieri causam afferens dicat. Cæterum & alia quædam ab interpretibus in hac parte dicta sunt: sed ego iam sæpius omnium meminisse recusaui, & maxime cum ea, quę verisimillima esse videbantur, ad examen redacta falsa esse deprehenduntur.

5ª.Aph.69.Ex. ordin.45.d. Et 2.Epid.sect.3ª.

20 *Caput ex Ortu, & Occasione, & plurimis Sermonibus & paulatim cognitis colligentem: & perdiscentem, an similia inter se sint. Et si non similia inter se sint, ex dissimilitudinibus similitudo fiat vna. Sic vtiq; fit Vna. Sic & Recte se habentium probatio: & Non recte, redargutio.*

Non, quæ nunc dixit, præcipere, sed ea in ægrotantibus exequi difficile est: prorsum sanè artis G
summa in ipsis est. Nam si quis accurate laborantis naturam à primo ortu cognouerit, & ex qua nunc causa laboret, & per multos sermones paulatim cognitos euidentes similitudines, & quę dissimilitudines esse videantur speculans, alia quoq; in propositis verbis enarrata bene inueniat, iste sanè optime curare poterit. Omnia itaq; contemplemur singillatim, ea, quę per alia volumina vberius pertractauimus, in memoriam reuocantes: & ipsis, siquid deficiat, adijcientes. Igitur cuiusq; eorum, qui curentur, naturam à primo ortu sciri debere præcepimus: sæpiusq;, vt optime quispiã id faciat ostendimus. Ostensum est autem haud minus, quæ de primario affectis locis, & per vitij communicationem læsis, scire & exquisite dignoscere in ægrotis oporteat: quemadmodum & de causis, quas ante incipientes vocant, & quas antegressas, & quas contentrices. Ostensum est præterea & in hoc libro, cum tradita est circa ægrotantem œconomia, quæ vtiliter quispiam ex ægri sermonibus ad artis opera colligere possit: Quin etiam ꝙ ex singularibus in ipsa consideratis specialãtem dissimilitudines ad vnam vniuersalem communemq; similitudinem redigere oportet. Plurima vero eorum, quæ in his libris scripta sunt, vsu venire solent. At quod deinceps scriptum est /rursum dissimilitudines his/ ab vniuersalibus, cõibus, & similibus in differentias partitionem significat. Ostensum est autem hoc à nobis in omnibus partibus artis, in libro de differentia symptomatum, de communis symptomatis diuisione: ita quoq; & in libris de pulsuum differentia, de pulsus in vniuersum distinctione actum est. Verum & inter has differẽtias rursum similitudo est: iterumq; singulæ differentię, vt edocuimus, in alias magis particulares differentias distinguuntur: item & istæ quasdam habẽt similitudines. Iccirco igitur cum dixerit /rursum dissimilitudines his/ sunbiunxit/ & an similia inter se/ vt intelligamus deficere hæc verba /per quid/. Vult enim nos cognoscere dissimilitudines, quę quidem sunt differentiæ: per quid iterum similes inter se sint: vt ex dissimilitudinibus vna similitudo fiat: etenim ipsa per se vnaquæq; differentia communem similitudinem habet, omneſq; generalis complectitur. Recte igitur dixit /hęc enim via recta/ in omni scilicet artis constitutione, vt didicisti. Appellauerunt autem hanc viam posteriores Hippocrate non viam, sed methodum, ex qua recte inuentorum & factorum in artibus probatio est, non recte autem se habentium, redargutio.

21 *Sãguinis de Naribus profusio Aut ijs, qui subuirides nigriq; sunt: Aut ijs, qui rubri et uirides: Aut subuiridibus.*

Non est huic sermoni additum, vtrum magis in morbis fiat sanguinis è naribus profusio dictis hominibus, an magis, cũ alios, istos iuuet. Sed neq; quos intelligat subuirides & nigros, clarum est. *
Nam,

A Nam, vt ſæpius iam repetitum eſt, in ſtirpibus τὸ χλωρὸν id eſt viride, ἀπὸ τῆς χλόης id eſt ab herba, eiusq; colore Græci plerunq; dicere conſueuerunt: abutentes autem, omne vigens & boni habitus ita nominant. Interdum vero & pallidos virides appellant: atq; nunc ita explanatoribus videtur Hippocrates virides & nigros accepiſſe, tanquam ſi pallidos & nigros dixiſſet. Hos ipſos vero non nulli ſanguinis profluuio magis obnoxios eſſe contẽdunt, q̃ pallida bilis cum ſanguine permiſta ſit, quæ vaſculum poſſit acrimonia ſua recludere: alij iſtos magis iuuari, quoniam prauis humoribus euacuationem requirentibus affluant. Pariter & de rubris viridibusq; vocatis diſſentiunt, aliqui ad ſanguinis effuſionem aptiores ipſos dictos eſſe aſſerẽtes, aliqui ea re iuuari magis. Sed vtriſq; commune quidem eſt bile pallida abundare: non commune autem, magis melancholicum ſuccum ipſi admiſtum eſſe in viridibus & nigris vocatis, magis ſanguineum vero in rubris & viridibus. Non nulli ſanè ſcribunt ἐρυθροχρόους per hãc literam ρ, rubrum habentes colorem ſignificari volentes. At tertio dictos ſubuirides & hoc loco intelligũt ſubpallidos: ſed, cum vox indicet modicũ ipſos habere pallorem, cui nam permiſtum illum eſſe velint, ſilentio trãſeunt: nam, ſi nigritiæ, hos primos ab ipſo dictos eſſe aiunt: ſi rubori, ſecundos. Forſan igitur, cum albori miſtus eſt pallor, iſtos ſubuirides vocat: verum albi coloris homo haud ita multum ſanguinis è narí-
B bus profluuio obnoxius eſt, neq; magis, quàm prædicti, ab eo leuatur.

22 *Parum Remittentem, Craſſum facere oportet Aride.*

Hæc quidẽ vetus lectio eſt. Sabini aũt diſcipuli nõ legunt / βραχέα i. parum /, ſed βραχίονα i. brachium /: dicuntq; retractionis cauſa in ſanguinis de naribus eruptione venæ brachij ſectionẽ prodeſſe, non ſolum propriam ſcripturam interpretantes, ſed ẽt veriſimiliter nos intelligere poſſe volentes / brachiũ remittẽtem / de venę in cubito ſolutione dictum eſſe. Ego verò huiuſmodi venæ ſectionẽ ſanguinis de naribus immodice profuſioni prodeſſe ſatis noui: retrahit enim ipſam, & ne fiat, impedimẽto eſt. Attamen Hippocratis locutionẽ id exponere non video: ſed hæc verba / parum remittentem / in eum ſenſum (vt plurimi interpretes acceperunt) dixiſſe videtur, vt ſcilicet ſanguinis fluxui parum cedentes, ſic deinde & ad ipſum craſſiorem efficiendum tranſeamus. At quia non ſimpliciter dixit, ſanguinem craſſum facere, non cum humiditate, ſed cum ſiccitate, aliqui, craſſum facere arido, in ablatiuo caſu ſcribentes, ſubintelligi oportere aiunt, medicamento: id enim & ex ijs, quæ ſubnectuntur, declarari. Sed qui volunt in præmiſſis verbis, ijs, qui ſanguinis è naribus profluuio continenter laborãt, non in morbis, ſed cum non decumbunt, con-
C ſilium dari, his de victus ratione ſermo intelligẽdus videtur, iubente ipſo ex craſſum reddentibus
* cum ſiccitate bonis ſuccis corpus replere. Halicam & amylum huiuſmodi eſſe aiunt, & recentem
∴ caſeum, & ſuillas carnes, & agnorum maxime lactẽtium, & hœdorum præterea. Alij de fluxu ſanguinis in morbo vexatis ſermonem factum eſſe volentes, conſulere ipſum aiunt, vt ſanguis ſine cibis craſſus fiat: id enim ſignificat ea vox / aride / quoniam malos ſuccos vult concoquere: ad concoctionem aũt bene facit inedia. Concoquentium etiam medicamẽtorum vſus eſt idoneus, qñ ipſa adſtringentia ſunt: nam & hæc ſanguinẽ craſſum faciunt, ſicut & concoctio. Deinceps vero ab ipſo huiuſmodi medicamentorum exemplum poſitum eſt. Quidam autem non ſcribunt / aride / voce in e deſinente, ſed in o / arido / Hippocratem iubere dicentes per nares exeuntem in profluuio ſanguinem arido medicamento craſſum reddere.

23 *Alijs verò Minus Craſſitudinem facere.*

Alios aiunt ipſum dicere, eos ſcilicet, qui ſine prauis ſuccis ſanguinẽ aſſidue profundunt, quibus neq; pallida neq; atra bilis cum ſanguine miſta eſt. Aliqui & hic ſcribunt, non / craſſitudinẽ / ſed / craſſum facere / locutionem magis dilucidam reddere volentes. Sententiam quidem eãdem
D planè ſeruãt, ſiquidem & iſti ipſum iubere volunt, alijs ob copiam mali ſanguinis eius profluuio laborantibus minus craſſum facere, Hoc videlicet / craſſum facere / iterum bifariam accepto, non nullis quidem ratione victus: alijs vero per medicamenta naribus adhibita: quibuſdam præterea vtroque modo, ſanguinem craſſum reddere præcipientibus. Sed nullam firmam cognitionem ex his varijs lectionibus haberi iam ſæpius à me dictum eſt.

24 *Arido autem oportet Albo, vt Galla, Alumen.*

Hęc eſt ſanè antiqua lectio, quam difficulter explanabilem non nulli permutarũt, hi minus, illi magis: magis quidẽ hoc pacto ſcribẽtes / arido aũt albo ex naribus, vt galla, alumen /. Ipſius vero ſententiam hãc eſſe volunt, immoderate ſanguinem è naribus profundentes, vltra predicta adhuc & localibus remedijs curandi ſunt: localium vero auxiliorum exemplum dictum eſſe aiunt aridum medicamentum album naribus iniectum. Sed galla cum alba non ſit, non nulli ipſi adiecerunt & alumen, ſcribentes / vt galla, alumen /: eas autem voces hic, aut ibi, expunxerunt non iniuria, tanq̃ exile quoddam atq; indignum Hippocrate: quippe ſignificari hoc aiunt, per vtram narẽ ſanguis eruperit, in illam aridum medicamen eſſe inijciẽdum. At ſeruata veteri lectione magnopere obſcura locutio reddit. Nã quę ex naribus alba euacuare velit, aut purgare, aut concoquere,

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 345 sur 390

aut sponte descendentia contemplari, omnino inuentu dubium anceps q̃ est, eũ ipse Hippocrates huic voci / albo / nihil planè adiecerit. Iure itaq; in hoc ipso primum interpretes discordes fuerũt, alius aliud subintelligendum esse existimantes: & quoniam omnibus illis, istud / vt κιχλὶς i. galla / aduersatur, conueniens enim erat dicere, vt κιχλίδι i. galla, in oblatiuo casu, nõ in recto casu. Hoc igitur communiter omnibus repugnat, neq; euitare quis potest orationis incõgruum, neq; emendare, licet scripturam mutet. Sed non nulli dicunt etiamnum ipsi de sanguinis è naribus fluxu totum sermonem esse, consulereq; in huiusmodi astringẽti medicamine vti, in narem sanguine manantem id immittentes, vsq; dũ sedato sanguinis cursu alba exiuerint. Multa alia quoque perperam dicunt in verba (vt mihi quidem videntur) corrupta, & ab aliquo forsan interpolita. Cæterum mirari licet, vt alijs multis, ita & hoc loco eos, qui valde audacter Hippocratis verba in quicquid ipsis visum fuerit, transmutant. Cum omnes enim interpretes in sermone Hippocratis scriptum esse sciant / ex naribus alba / ipsi mutantes scribunt / ex naribus albo /. Multoties autem dixi in perobscuris locutionibus verisimiliter verba mutare fas esse: sed prius id ipsum dicẽtem tũc lectionem mutare decet.

25 *Cum Venere vti Incipiunt, aut Hircire, Sanguinis Profluuio laborant.*

Sanguinem de naribus facile profundunt non solum ægroti, verum etiam sani, qui eam ætatẽ agũt, in qua illud ipsis euenit, quod hircire vocant. Isti iam & venere vti planè possunt. Ac prius quidem, cum essent pueri, sanguine copioso abundabant, verum ratione incremẽti haud etiam pariter copioso. Sanguis autem ipsis calidior est, propterea eius profluuio tentantur. At vos meminisse puto, ex alijs membris sanguinis profluuia cum loci appellatione semper dici: ex naribus vero, non nunq; & sine particulæ appellatione sanguinis profluuium simpliciter nominari.

26 *In Accessibus autem quidam Perstrepũt, vt Arcesilaus. Aliqui accessuri Horrentes, Rugosi. Alijs uerò post Inflatur venter, quàm accesserint, vt Damagoræ.*

Sæpius repetiui, si valde male à multis interpretibus dicta redarguam, ægre omnes ferre commentariorum longitudinem: si vero non reprehensa dimittam mediocria tantum memorans, eos qui haud tardo ingenio sunt, ab illis excitatos et reliqua dijudicare posse: & nunc igitur ita faciam. Hanc quidem vocem / accessibus / omnes ferè de coitu cum muliere intelligunt, quemadmodum & eam vocem / perstrepunt / de emittendis per anum flatibus: atque de hoc etiam paulo ante dictum est. Sed quod deinceps scriptum est / accessuri autem horrentes, rugosi / quiddam tale significat, Aliqui venerea aggredientes, cum incalescunt, horrore tentantur: qua ratione iam sæpius didicistis omnes mali succi plenos, cum vehementius repente calefiunt, horrore vexari. At non nulli pro hac voce / horrentes / rigent / scribunt: quod mihi perrarum esse videtur, & maximæ succorum prauitatis indicũ: quare neque vllum initio coitus rigore affici cognouimus. Verum & hanc vocem / rugosi / aliqui in hanc vocem / κακόδεις / conuertunt. Alij vero interpretantur ob male habitum corpus κακόδεις dici: alij φ tetrum odorem spirent. Quod quibusdam autem venter inflatur, supra positum est. Sed Dioscorides hanc partem, vt & alias multas, prout ipsi libitũ fuit, commutauit, vt tota oratio huiusmodi sit, In accessibus sunt aliqui perstrepẽtes, quemadmodum Arcesilaus: vt fœtidos ipsius crepitus esse intelligamus. Capito quidem & ipse in valde multa sermonem hunc conuertens talem fecit, In accessibus aliqui perstrepunt, vt Arcesilaus, aliqui accessuri rigent rugosi.

27 *Mutationes Cauendæ.*

Et in alijs quibusdam, & in aphorismis id cautius dixit, his verbis præpositis / multum, & repente /. Neq; n. quæ aeris mutationes, neq; quæ à nobis ipsis paulatim fiunt, periculosæ sunt, sed tantum magnæ ac repentinæ sanitatis amittendę periculum inferunt: quocirca & ab his cauendum est. Euitabimus autem ambientis cœli mutationes, domi nos plurimum continentes, & contrariorum vsum adhibentes, in humidis quidem mutationibus corpus siccantes, in siccis humectantes: eadem quoq; ratione & calefacientes, & refrigerantes, cum huius vtriusq; occasio fuerit. Sed in victus ratione mutationes cauere in nobis ipsis est, neq; ab exercitationibus subito ad ociũ, neq; ab ocio ad exercitationes, transeuntibus: sed neq; à lauandi insuetudine ad lauationes, neq; à lauationibus ad oppositum: neq; ex aquæ potu ad vinum bibendum, neque ex vini vsu ad aquæ potum: & in alijs omnibus similiter. Hic sermo planè verus est iuxta & ab Hippocrate sępius repetitus. Cæterum ignoro, quid'nam aliqui sentientes dicant subintelligendum esse huic orationi, / mutationes cauendę / hanc vocem / ętatum /: in aphorismis enim ipse inquiens, ‖ Multũ & repente euacuare aut replere, aut calefacere aut refrigerare, aut aliter vtcũque corpus mouere, periculosum est: & omne multum naturæ inimicum. ętatum nullam mentionem fecit. Neq; enim in ipsis paulatim labentibus nimium naturæ inueniri potest: neque aliqua curiosiore obseruatione indigent, quantum ad communia tuendæ sanitatis præcepta pertineat: quemadmodum neque cum anni tempora paulatim mutationem suam faciunt. Verum hæc interdũ videmus magnas repente

2ª. Aph. 51. Ex. ord. 19. c

A te in contrarium mutationes pati: at ætatem nullam repente elapsam nouimus, vt puer die postero in virum euaserit non paulatim per pubertatis & iuuentæ annos transitu facto.

28 *Cibi Paucitas, Lassitudinem non faciens, Nec Sitim accendens.*

Cum in vniuersum mutationes esse cauēdas dixerit, vnum quiddam, †ad naturalem statū tuendum ⟩ conferens deinceps scripsit, vt memoriæ propriæ consuleret. In vtraque enim mutatione cùm circundantis aeris, tum nostrorum studiorum, & vniuersę victus rationis, cibi paucitatem, & sitis, & lassitudinis priuationem, in omnibus quæ agimus, nobis esse proposita iubet. Sed explanatores cibi paucitate & sitim & lassitudinem tolli dixerunt. Verum id si ita vniuersim proferatur, falsum est: nam pituitosos succos, aut multum & bonum sanguinem habentibus, cibi paucitas lassitudinem tollit, & sitim extinguit: sed biliosis, aut inopia sanguinis laborantibus neq; lassitudinē sedat, neq; sitim extinguit, vt ipse in libro de victus acutorum ratione edocuit. Adhuc verò peius illi senserunt, qui ita scribunt / inedia lassitudinem tollens, sitim extinguens /: at isti planè in extrema inscitia versantur, ea quæ neq; vulgus hominum latere solent, ignorantes. Alij preterea fini sermonis hanc vocem / esurienti / adijciunt: aiuntq; cibi paucitatem esurienti lassitudinē

† Alia lectio, ad cautionem.

B & sitim eximere: esurientem vero eum dictum esse volūt, qui indigere cibo se sentiat. Atqui melius esset dicere, famem sentienti paucitatem cibi haud in tempore adhiberi, non sentienti autem conducere: signum est enim, ipsius corpus multitudine redundare.

29 *Omnis Extenuatio laxat cutim, deinde distenditur. Refectio contraria facit, cutis corrugatio concidentis, extensio refectæ. Horrens, læue, Vtriusq; signum, subbiliosum, subrubrum. Sic detrahi mammas, graciles autem sursum trahi, aut circumuelli: Etsi quispiam non arbitretur propter hoc, sed carne creata id fieri.*

Demiror explanatores obscuras locutiones, quas nemo intelligat, solos se intelligere profitentes: quæcunque vero nobis omnibus perspicuæ sunt, solos ipsos non intelligere. Propositum igitur sermonem minime ambiguum multifariā distrahunt alius aliter ipsius enunciationes scribēs, atq; commutās: & contrà ea, quæ omnibus euidenter apparent, interpretantur, quæ maxime omnium ipsos obseruare oportebat: est enim Hippocrati sermo de ijs, quæ in corpore nostro conspiciuntur per tenuationes, & enutritiones. Sed non nulli, neque quid sit tenuatio, nosse videntur: tantum abest, vt omnia in istis euidenter apparentia, aut ipsorum causas percipiant: sed tamen fieri tenuationem per euacuationem prædicant. Aliqui siue euacuationem, siue tenuationem dixe-

C ris, nihil interesse opinantur. Verum hoc dignoscere (vt diximus) non est magnæ cuiusdā scientiæ. Iam multi haud modica sanguinis copia redundant, gracilissimi tamen sunt: sicut alij è contrario crassi, sed paucum habent sanguinem. Atqui ego cuidam mulierculæ iam octo menses purgationis menstruæ suppressione laborāti, extenuatissima cum esset, haud exiguo detracto sanguine breuissimo tempore proprium habitum restitui: sicut & alias non paucas eodem modo ad sanitatem reduxi. Sed quod illi mulieri accidit (neq; enim erat ignobilis) fuit valde celebre, ipsi quidem rescissa vena, & medicis ex eo remedio futurā vtilitatē constanter polliceri verentibus. Quin etiam non nulli mihi aduersari audebant, non solum propter mulieris maciem, sed etiam propter inappetentiam, ex venæ sectione secuturam esse noxam affirmantes. Profectò hæc melius est longiori sermone persequi, q̄ vtrius Prodici Hippocrates mentionem fecerit, diligenter inuenire conari. Verum, vt supra iam dixi sæpius, recentiores medici ad magis sophisticam doctrinæ speciem deflexerunt, ægrotis euenientia diligenter obseruare, & ipsorum affectus, causasq;, ex quibus curationis inuentio acquiritur, indagare negligentes: quæ & ipsa per experientiā drjudicat. In muliere sanè, quā memoraui, primo die sanguinis sesquilibram detraxi, rursum postridie libram, tertio verò non multò plus selibra, erant enim vnciæ octo. Sophista quidem hæc legens querere in-

D cipiet quis ex Græcis vnquam libras, aut quis vncias nominauit. Medicus verò & quæ alia signa præter cohibitos menses, venæ sectionem indicent, scire auebit. Illa igitur & ego recensebo, sophistis, vt valeant, nuncians, Scilicet ipsius venæ eminebant sanguinis plenæ, colore liuidæ: rescisso autem vasculo, liquidæ pici & colore & crassitudine similis sanguis emanabat: ob id ipsum sanè multo magis visus fuit largiter esse euacuandus. Hæc quidem à nobis obiter recte mederi cupientibus dicta sunto. Rursum verò ad propositum me recipiens non recte dicam interpretes affirmasse attenuationem corporis simpliciter ob inanitionem fieri: distinctiones enim dixisse oportuit, quod scilicet attenuatio totius molis detractio quædam est, & collapsus, aut subsidentia, vel vtcunque ipsam nominare velint: crassitudo verò è cōtrario in tumorem elatio est. Non nunquam igitur debilitata carnosi generis facultate, & vitioso sanguine in arterijs venisque incluso attenuatio fit: plerūque verò ex cōtrarijs crassitudo, vt in vasculis quidem paucus sanguis remanserit in carnium nutricationē distributus, illæ verò bene habitæ sint, & per eas totius moles corporis increuerit. Nouerunt autem vel omnes id quoque mangones, cutim scilicet carnosis particulis prætendi: & naturas quasdam corporum agnoscunt, quæ in molem excrescere prætenta cute non valeant. Nam ipsam summis digitis sursum trahentes, quousque à subiecta carne discedat, cōsiderant, & eousq; singula emaciata corpora se reficere posse sperāt, quousq; cutis ptracta fuerit:

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 347 sur 390

laxa.n.cutis in extenuatis, extenta in crassioribus effectis apparet. Porro extenuationes multis de E
causis proueniunt, siquidem alimenti penuria, exercitationes plures, & vigilia, & cogitationes, &
dolores, & morbi colliquantes & discussorij: præterea euacuatio multa per aluum, per vomitum,
per sudores, per sanguinis profluuium: extenuationum causæ sunt. Instaurationis autem vnus
modus est, omnium videlicet, quibus sani egemus, conueniēs modus: ista vero sunt, vt ipse in se-
quentibus dicturus est, labores, cibus, potus, somnus, venus. Itaque cum multi modi extenuan-
di corporis sint, omnium commune est primum quidem cutim laxari, postea verò perdurante ma
cie diltēdi. At si illi succedens instauratio facta fuerit, contrarium accidet: distendetur enim cutis
†primum, deinde laxior fiet.} Causas verò istorum iam quidem sæpius audiuistis, veruntamen
& in præsentia summatim perstringentur. Quapropter vobis in memoriam reuocantibus, quæ
sæpius in vtribus & vesicis conspexistis: repleto enim interiore cauo circuntenditur corium, eua-
cuato relaxatur: eodem modo & in animalibus bene saginatis distenta cutis, in macie confectis la-
xa conspicitur. Nam sicut liquor in vtres infusus eorum tergora contendit, ita carnes multæ pro-
creatæ cutim nostram circum se ipsas obtendunt: atque id euidenter intueri licet, pingues scilicet
omnes adeo tensam cutim habētes, vt eam quis apprehendens nec minimum quidem à subiectis
carnibus auellere possit: macros autem adeo laxam, vt longissime quis ipsam protrahēs acu traij- F
cere sine vllius subiectę partis vulnere queat. Hactenus quidem omnes ferè orationem recte in-
tellexerunt, sed in eo conturbati sunt, quod sequitur hæc verba / omnis extenuatio laxat cutim /
contrarium enim ab ipsa fieri negant. Quocirca non nulli de refectione verba illa / postea circun-
tenditur / dicta esse existimant: neque animaduertunt, quod subsequitur, ipsis aduersari, vbi ait / re
fectio contraria facit /. Erit enim, siquis ipsorum explanationis intellectum sequatur, talis ora-
tionis sententia: Omnis extenuatio laxat cutim, circuntenditur contra refectis, refectio verò con-
traria facere apta est. Sed primum quidem ipsum dicere par erat, refectionem non contraria, sed
contrarium facere: nam cum vnum de extenuatione dictum sit, & refectionem vni contrariam
dixisse ratio postulat. Igitur si extenuatio cutim laxat, eam distendere refectionem oportebit: po
stea verò deinceps hoc dixisse manifeste videtur, cum explicatior, apertior, ac breuior sit talis ora
tio / omnis extenuatio laxat cutem, refectio circuntendit /. Quid igitur est, quod ab ea parte signi
ficatur, quæ dicit / postea circuntenditur? / nihil aliud sanè, nisi id, quod ab omnibus intelligitur,
quod primo scilicet in extenuationibus cutis relaxatur: extenditur postea extenuatione manen-
te, & non in refectionem transmutata: At in refectione contrarium euenit, ab initio quidem cutis
obtenditur, tempore autem succedente laxior euadit. Hæc profectò si adeo curiose, vt Hippo- G
crates, sensui apparentia obseruassent, ita fieri vidissent. Primum igitur vobis in memoriam ea re-
uocans, quæ sensu conspexistis, postea & apparentium causas explicabo. Illorum itaque remi-
niscamini, qui in morbis contabuerunt, præsertim in tabe, quæ retorrida vocatur: in quibus me-
mentote cutim æque ac aridum corium fuisse distentam: sed quid mirum in illis longiori tempo-
re tabefactis cutim distentam apparere? quandoquidem & non nunquam primis diebus id eue-
nire soleat. Dicit ergo Hippocrates ipse in Præsagijs, de ijs, quæ morbi initio eueniunt, sermo-
nem faciens, inter alia faciei signa & hoc enumerans, ‖ Cutis circa frontem dura & contenta. »
Quod autem ob inanitionem id fiat, docens ipse deinceps scripsit, ‖ Interrogare oportet, num »
vigilauerit homo, an ventris deiectiones valde fuerint copiosæ, an fames ipsum vexet. Cæterum »
id quidem ab omnibus medicis Hippocrate posterioribus tanquam vno ore loquentibus conce-
ditur ob immodicam euacuationem non nunquam sensilem, non nunq; sensus latentem, solere
eiusmodi faciem euadere, qualem his verbis pinxit Hippocrates: ‖ Nasus acutus, oculi caui, tem- »
pora collapsa, aures frigidæ & contractæ, & aurium pinnæ inuersæ, & cutis circa frontem dura »
& distenta. Quocirca sensu nos aperte docente nimiam euacuationem contra quàm moderatam,
in cute affectum parere, ipsorum ratio verisimilis quidem, non tamen vera comprehenditur, cum H
dicunt, Manentibus affectum producentibus caulis ipsam ad contrarium transmutari non con-
tingit. Euidenter enim transmutari in immoderatis euacuationibus cernitur, siue ipsæ longiori
tempore sensibiliter perdurare noscantur: siue per vias sensibus occultas, per eliquationem scili-
cet aut digestionem ægrotantium, efficiantur. Ante quàm igitur ad ipsam cutis propriam sub-
* stantiam exhaustio peruenerit, perinde atque euacuati vtres, & sacci, & vesicæ, cutis laxior reddi-
*Af.pelles. tur: inanitione autem perdurante talis efficitur, quales aridæ vēsicæ atque coria, quæ præ duritia
extendi non possunt: talis vero & in vtribus, & in vesicis, cutis effecta videtur, cum exiccata ad-
modum fuerit. At vsque dum humida sit, & mollis, & in interno cauo aliquid suscipit iterumq; dimittit, suscipiens quidem, cum satis expleta fuerit, distenditur: cum inanitur autem, relaxatur.
Recte igitur Hippocrates dixit / omnis extenuatio laxat cutem, postea circuntenditur /: sic enim
& fieri videmus, & iam causa dicta est. Ac bene illud quoque adiecit, refectionem contraria face-
re: nam ab initio extenditur cutis, interiecto deinde temporis interuallo efficitur laxior. Cū enim
subiectis ipsi carnibus durior natura sit atque aridior, tardius quàm ille, & in extenuationibus ob-
durescit, & in refectionibus remollescit. Quando igitur ipsam duram & iam exiccatam refectio
exceperit, primum carnes adaugens ipsam iure protendit: procedente vero tempore & ipsa
cutis

†Hęc deesse videntur, & adieci, siquis inferiora recte considerabit.

In Prog.cō.1.t.7.4².191.b
Ibidem.t.8.e
Ibidē. t.6 & 7.

A cutis nutrimentum ſuſcipiens, humidior & mollior ſit, proinde & iterum laxior redditur, quemadmodum arida coria & pelles aqua madefactę & oleo ac ſeuo delibuta. Hæc itaq; vere iuxta atq; aperte ab Hippocrate enarrata male interpretati ſunt, ob earum, de quibus eſt præſens ſermo, rerum ignorationem. Sed quæ ſequuntur haud ęque nota, & fortaſſe adiectitia, manifeſta eſſe arbitrantur, quãuis in ipſis explanandis haud minus, q̃ in prædictis diſſentiant, & antiquas lectiones permutent. Verum vt dilucidior oratio ſit, ſingulas ipſius contextus particulas ſeparatim explicabo. Cutis corrugatio concidentis, extenſio refectæ. In extenuationibus quidem laxari cutem prius, q̃ ipſa in propria ſubſtantia quicquã perpeſſa ſit, in refectionibus autem extendi, & exiccatam temporis interuallo in contraria permutari, ſupra comprehenſum eſt: ſed in hac parte ipſius concidentis corrugationem fieri inquit, refectæ vero extenſionem. Rugoſum quidem corpus & cutem Gręci noĩant, quę in rugas & plicas contracta ſunt, vt videmus in ſenibus: & ipſorum affectum corrugationẽ. Corrugatio vero aliqua & in iuuenilibus corporibus apparet, cum venæ occultæ ſunt, & maxime cum diſſipato in ipſis abundante ſanguine medicamen auſterę adſtringentisq; naturæ quiſpiam ſuperdederit. Hunc autem & in cute collabente affectum creari dicit: ideſt cum ea, quę intra ipſam cutem habentur minora effecta ſunt, tunc decidit in ſe ipſam reſidens: ſed B contrarium eius affectum, cum in longum latumq; excreuerit, extenſionem hoĩes vocant, licet nõ nunq̃ eueniat, vt tantummodo in longum aut latum extendatur ac reſideat. Verum in præſentia de extenſione & contractione in vtrãque cutis dimenſionẽ factis ſermo intelligendus eſt. Quo'd ſiquis præpoſitam particulã recte intellexerit, non admodum hac egebit. Horrens, lęue, vtriuſq; ſignum, ſubbilioſum, ſubrubrum. Non nulli legunt /rugoſum, læue, vtriuſq; ſignum/. Sed qm̃ in antepoſitis verbis de corrugatione ſcripſit, rõni magis conſentiens eſſe videbitur, vt nunc /horrẽs/ dictum ſit, vt Hippocrates ſpeciem in corrugatis factam horrentibus ſimilem eſſe demõſtret. Similitudo aũt in cutis inęqualitate ac veluti aſperitate conſiſtit, non nullis eius particulis depreſſioribus, non nullis extantioribus apparentibus. Quando.n. per exigua valde interualla in tota cute id factum fuerit, id ſymptoma horror noĩatur: tuq; illud mente concipito, exactæ maris trãquillitati læuis corporis ſtatũ aſſimilari, & proxime inceptę eius inæqualitati horrorẽ. Ita ſane' & poeta inquit, qualis autẽ Zephyri confundebat mare horror, nuper concitati. Læuitas igitur recreatis corporibus ineſt, ſed velut horror contra' ſeſe habentibus: alterutrum vero ipſorum alterutrius ſignum eſt: at non alterutrum amborum, neq; ambo ſimul alterutrius. Eodẽ quoq; modo & ſubbilioſum & ſubrubrum alterutrum alterutrius ſignũ eſt, ſubbilioſum extenuati, ſubrubrũ refecti. C Macreſcentibus.n. corpus bilioſius redditur propter cauſas maciẽ inferentes de quibus, antea nos loquentes audiuiſtis: magis ſanguineum autem cibo ſe reficientibus, nam neq; bene enutriri ſine bono ſanguine corpus valeret. Adiectam vero ſermonis calci hãc particulam /ſic/ aliqui ſequentis initium faciunt, non nulli huius finem: vtroque enim modo explanationem facere poſſumus. Quocirca de hoc quidem laborioſe diſceptare non conuenit, ſed ad ſequentia veniamus, ſequentis partis initium ab hac voce /ſic/ faciẽtes, qm̃ plurimis explanatoribus idem ipſum facere viſum eſt. Sic detrahi mammas, graciles vero' ſurſum trahi, & circũtentas eſſe, & ſi non ,ppter id quiſpiã arbitretur, ſed carne creata id fieri. Hæc ſane' eſt antiqua lectio. Ipſam vero' quidam commutarũt, alij minus, alijs magis, quemadmodum & Sabinus ita ſcribens /ſic detractas eſſe longas, graciles, alias vero' ſurſum tractas/ vt graciles quidem & laxari & longas apparere, ſed bene nutritas ſurſum tractas eſſe ſignificet. At Ruffus & veterem ſcripturam & antiquiorum interpretum explanationem aliquid Sabinianæ contrarium edocentem retinuit: vult enim bene habitas inferius, emaciatas ſurſum verſus, attractas eſſe. Huiuſce autem rei ſenſus ipſe teſtis locupletiſſimus eſſe videtur dicente Hippocrate /quamuis aliquis non vtiq; arbitretur/: nam cum prædixerit extenuatis laxari, bene nutritis circũtendi cutem, priori detractas eſſe mammas, ſecundo ſurſum verſus retractas, conſentaneum eſſe inuenies: & propterea ait /quamuis aliquis non vtique arbitretur/. Id D ſane' tanquam validiſſimam rationem acceperunt veteres interpretes empirici Glaucias, & Tarentinus Heraclides. Per eam enim ſe demonſtrare opinantur Hippocratem in eorum ſentẽtiam deſcendere, vt veriſimilibus dogmaticorum argumentationibus nequaquam, ſed ſoli per experientiam cognito & euidenti, fides ſit adhibenda. Quamuis & ipſum euidẽs ſine definitione prolatum vtroq; modo falſum ſit, ſiue detractas eſſe & laxari tales in extenuationibus, ſiue in ſuperiora eſſe retractas dixerimus. Ergo id ipſis primum accurate exploratum eſſe oportuit, cu'm empiricis, qui rerum ſenſui apparentium obſeruatores ac memores ſunt: tum dogmaticis, quoniam eorum quæ ſunt, non eorum quæ non ſunt, ipſos cauſas reddere opus eſt. Quid' nam igitur ſit ſenſui apparens, ego explicabo, cum in permultis mulieribus obſeruauerim, & a' non paucis audiuerim non obſtetricibus modo, verum etiam ab alijs nihil eiuſmodi ſcientibus. Hæ nanque magis vere ſenſui patentia enarrant, qua'm qui placiti ſui amore decepti in his caligant & hallucinantur. Quod itaq; accidit eiuſmodi eſt, mammæ lactis plenæ ſecundum omne interuallum augeſcunt, in altum enim ac latum extuberant, longioresq; cernuntur: exhauſto autem lacte rurſum ſe ipſis minores fiunt, & in tribus dimenſionibus minuuntur. At ſi abſq; lacte in tenuitate & craſſitudine tm̃, vt & alia membra permutantur, eodem, quo & illa, modo afficiũtur, Primum quidem, cũ exte-

* Af. ſoluręę.

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 349 sur 390

nuantur,relaxatę: cum vero crassescunt,magis extentæ: Sed processu temporis cõtrarium statum E
suscipiunt, breuiores quidem arefacta cute euadentes: longiores autem in refectionibus, vt antea dictum est,humectata. Ita planè & in vetulis primo laxantur, postea contrahuntur. Ego quidem mammis euidẽter cõtingentia recensui,& causas ipsis adieci: interpres aũt nullus id fecit, sed prout quisq; voluerit, scribẽs, propriam deinde scripturam interpretatur. Haud ab re aũt & cõtrarias explanationes,et scripturas locutione mutilas & cõfusas attulerunt: vt quicquid dicat aliquis, partim verum,partim falsum dicturus sit,mammis vtiq;, cum lactis plenæ sunt,grandioribus effectis, cum vacuæ, minoribus: sine lacte vero, cum macrescunt, ab initio laxatis, deinde contractis: dum crassescunt autem,ab initio retractis,postea paulatim relaxatis, Imposita quoq; isti per cibum refectioni conditione,q; scilicet aliqui prius recreentur,q; ad tantam maciem deuenerint, vt prę ariditate cutis distendatur: aliqui post ariditatem enutriantur ac recreentur. *

30 *Iugula manifesta, Venæ conspicuæ.*

Id genus locutiones obscuram habent scriptoris sententiam, quippe cum verbis, in quibus hęc apparere velit,expressum non sit. Multi quidem natura macri,& iugula detecta habent,& venas extantes,plenasq; sanguinis: sicut è contrario alij neq; iugula, neq; venas habẽt extantes. Quem- F
admodum autem naturalis huiusmodi corporum differentia conspicitur,eodẽ modo & in ijs,qui præter naturam, quam ab initio habuerunt, aut emaciantur,aut crassescunt: & abundant,aut egẽt humoribus. Cõstat enim in extenuato corpore repletas venas sanguinis plerunq; corrupti intra ipsas inclusi copiam ostendere: sicuti de muliere,cui menses retẽti erant,paulo ante dicebam. Cæterum miror Capitonem solum huius partis verba ita scribentem /magna repletio patens est,venæ perspicuæ/: nam si ita scripta inuenta esset, quid necesse fuisset omnes interpretes eam in clariorem trãsmutasse? siquidem eorum,de quibus ambigunt,scripturas facilioris notitię causa transmutant. Quin etiam codicem nullum ita se habere inueni,cum multos tamen ob id ipsum euoluerim,antiquas scilicet lectiones,& in quibus omnes cõsentiunt aut dissentiunt, dignoscere cupiẽs. Cum omnes igitur explanatores, & omnes codices eandem lectionem habeant,haud recte Capito ipsam permutare ausus est. Sed forsan & ego male ipsius ab initio mẽtionem feci, cum omnes huiusmodi in scripturis mutandis ineptias me in explanando omissurum esse prædixerim. In sequentibus igitur id faciam longitudini parcens.

31 *Prodicus Febrientes Interficiebat Cursibus, luctationibus, fotibus calidis. Malum febriculosum, Inimicũ Fami,circuitibus multis, cursibus, frictioni. Laborem labore,ipsis.* G

Et hæc verba alius aliter scribit,non nulli quidem verba hęc permutantes /circuitibus,luctationibus/: non nulli vero ab initio / luctationibus/ ponentes: aliqui eam vocem eximentes: aliqui initio / fami/ adijcientes. Circuitus sanè vocat lentas deambulationes in longius tempus productas,vt in libro de ratione victus in acutis ipse inquit, ‖ Tardum multum circuitũ deambulasse: et
de Vict. rat. in morb.acut.cõ. 2.t.23.7ª.119.f Plato Prodici meminit, vt multis deambulationibus vtentis. Quem autem nunc Prodicum memoret,vtrum Leontium,an Selybrianũ, quęrere superuacuum est: in alio enim sermone hæc omnino persequimur. Nunc vero historicas quæstiones tractare non est opportunũ,qñ non nullorũ explanationibus nõ paucis prætermissis satis habemus, si nostram octo voluminibus absoluerimus. Sed cur Prodicum accuset,ipse declarauit inquiens,febriculosum inimicũ esse circuitibus,& fami: constat aũt,q; & reliquis enumeratis,nam & luctationibus,& fomẽto calido,& frictioni,febriculosum aduersarium est: ita.n.ea vox /inimicum/ intelligenda est, qm̃ & amicũ per translationem dicere consueuerunt proprium ac domesticũ. Inter vtrãq; autem dictionẽ hęc /malũ/posita, ab aliquibus in calce prioris scripta est,ab aliquibus initio secũdę,vt vna fiat oratio huiusmodi /febriculosum inimicum circuitibus/. Quod autem febricitantibus & deambulatio, & cursus,& fo- H
tus calidus,& luctatio, vndiq; calorẽ in corpore augentes officiãt,neminẽ eorũ,q; in artis exercitatione versati sunt, præterit. Prodicus vero nõ rationalẽ modo auxiliorum inuẽtionem, sed ẽt empiricam obseruationẽ ignorare videtur. Negat.n.ratio labori laborem mederi, hoc est, noxæ noxam,& malo malum: nam contraria,nõ similia, infestãti vitio adhibere auxilia cõuenit. At ille similia adhibere videtur,siquidem & ambulationibus,& luctatione, & frictione, & fotu calido,& fame vtitur: per πυρέιαν aũt idest fotũ calidũ,oĩs extrinsecus nos inuadens caliditas,siue ab igne,siue in balneis fiat,intelligenda est. Quin etiam fames prædictis aduersatur: vbi.n.fames est, labora re non conuenit. Non solum autem locutionis initiũ,sed & ab initio vsq; in finem,vt libuerit, scribunt: cæterum ego veteres scripturas,& si difficilius explanẽtur, semper eligo. Sed vocem eam, quæ vltima in propositis verbis scripta est / ipsis/ aliqui sequentis sermonis initium faciunt: non nulli prorsus obliterant,siquidem nihil plus,q; antedicta, edocere videtur.

32 *Venarum Rubor, liuor, viriditas: Costarum Dolores laxi.*

Dixi vocem /ipsis/ in calce proximi sermonis positam isti posse præponi,vt oratio talis reddatur, Ipsis,quos prædixi: erant autem febricitantes non recte a Prodico ad motiones bene valenti-
bus

A bus conueniẽtes deducti. Hęc, quę nunc dicit, habere contingit, nõ omnia, ſ. ſingulos homines: neq;.n. poteſt rubor vnà cum liuore & viriditate conſiſtere, ſiquidem vnumquodq; iſtorum duo reliqua tollit, & affectus diſſimiles ſequitur. Nã vires mediocres & bonum ſanguinẽ habentibus, cum exercentur, aut per fotus calefiũt, rubicundũ corpus euadit: ſed imbecilliores, aut vitioſis humoribus repleti liuidi fiunt ac virides. Non nulli verbis his hanc vocem /tumores/ pręponunt, & locutionem talem faciũt /tumores, venarum rubor, liuor, viriditas/. Sed quod in extremis verbis dixit /coſtarum dolores laxi/ non nulli veriſimiliter ita mutarunt /laparæ i. vẽtris dolores/, hos importune exercitatis ſuboriri volentes: veruntamen omnes interpretes hanc lectionem agnoſcũt /coſtarum dolores laxi/: & intelligunt laxos, id eſt ſine phlegmone & tenſione dolores.

33 *Siti carentem Os claudere, Tacere, Ventum cum potu frigidum introducere.*

Hoc ſcripſit Hippocrates ex ijs vnum, quæ totam febrientium regendorum rationem in mentem reuocare queant, & id ipſum Prodici in curandis febrientibus inſcitiam demonſtrare valens. Neq; enim ea, ex quibus ſitiant, velut calefacti, ſed ex quibus ſitis extinguatur, facienda ſunt: hæc ſunt vero, prima quidem motibus oppoſita laborantis corporis quies: ſecunda, omnia reliqua, ex
B quibus febrilem affectũ comitãtia magis miteſcant, & non exaſperentur: inter quæ vnum eſt, ipſum à ſiti defendere. Per quæ autem quiſpiam ſitim prohibeat, adiecit /clauſum os habere, ac tacere, auramq; frigidã cum potu introducere/ id eſt, ventum vnà cum potu frigidũ attrahere: quod ſi cum potu, patet etiam ſine ipſo per ſolã inſpirationem. Quare & aeris inſpiratu attrahendi ratio habenda eſt, vt ne calidior ſit, q̃; conueniat, idq; magis ęſtatis tempore. Verum & hoc loco Capito atque Dioſcorides audacius veterem lectionem permutantes, hunc in modum verba ſcripſerunt /ventum inter bibendum frigidum non introducere/. Sed Dioſcorides quidem, vt cõſueuit, ſecũ
* dam ſcripturam addidit /ex quibus ventum frigidum introducere/: At Capito lectionem in omnibus codicibus repertam, & à cunctis explanatoribus conceſſam, neq; ſecũdo gradu dignam putauit: ſed ei hanc ſyllabam /non/ adijciens, loco horum /frigidum introducere/ ſcripſit /frigidum non introducere/ perinde ac ſi nunq̃; frigidum aerem febricitans inſpirare debeat.

34 *Occaſiones, Vnde cœperunt ægrotare, Conſiderandæ, Siue Capitis dolor, ſiue Auris, ſiue Lateris: Signum dentes, Et in quibus Inguinum phlegmonæ.*

Hanc orationem & in ſecundo de morbis vulgaribus volumine in primo commentario expla
C nauimus.

35 *Naſcentia Vlcera et Tubercula febres iudicantia. Quibus Hæc non accidunt, Iudicationis carentiæ. Quibus Aliquid intus relinquitur, Certiſsimæ & celerrimæ Recidiuæ.*

Et hæc oratio priori contigua in ſecundo de morbis vulgaribus ſcripta conueniẽti declaratione illuſtrata eſt per primum in eum librum à me æditum commentarium.

36 *Rotunda Sputa Delirium futurum ſignificant, Vt in Pleno.*

Sputorum rotundorum veluti materialis cauſa craſſitudo eſt atq; tenacitas humorum in fibris pulmonis collectorum: cauſa veluti effectrix eſt loci calor. Et in quibuſdam febre vacantibus id fieri vidimus, qui per valde longum temporis interuallum nihil mali pati videbantur: attamen iſti omnes poſtea phthiſi contabuerunt. Quod ſi ſputa hęc nõ nunq̃; in febre vnà cum alijs ſignis delirium portendentibus adſint, aliquid & ipſa ad futurum delirium præſagiendum facient, aliter vero minime. Ne igitur hoc ſolo indicio ad prædicendam inſaniam vnq̃; confidito. Porro inſanię propriam notam frequẽter audiuiſtis. Diximus autem & in noſtris in librũ prædictionũ Cõmen
D tarijs, q̃ calor illis adiunctus ad excitandam inſaniam aliquid facere poteſt, caput ſcilicet replens: ſed ipſe per ſe nequaquam idoneum inſaniæ, & præſertim phreniticæ, ſignum eſt: præterea & in febrium ſummo impetu, quoniam caput repletum eſt, multi delirant. In propoſito autem ſermone in quibuſdam codicibus, in fine additum eſt /vt in Pleno/ & in alio /vt Plen ſoli/: & quicunq; interpretes lectionem hanc probauerunt, vt etiam Sabinus, loci cuiuſdam nomen Plen eſſe dixerunt: ſed cuius ciuitatis locus iſte eſſet, orationi non addiderunt.

37 *Mariſcis laborantes Neq; morbo Laterali, neq; Pulmonario, neq; Phagedæna, neq; Furunculis, neq; Therminthis, fortaſſe verò neq; Lepris, fortaſſe neq; Alijs.*

A.l.3.f.17.t.1. c.3.33.c

Deficit hoc verbum /capiuntur/ & ideo prius ſubintelligendum eſt. Cur vero his malis non capiantur, clarum eſt: vitioſis enim ſuccis per mariſcas depulſis quidam ſanè mali habitus in toto corpore accidunt, & pallores, & hydropes, ſed nullus eiuſmodi morbus. Quod phagedænas autem vocet corrodentia vlcera, quæ quidem & phagedænica veteres medici nominarunt, à nobis dictũ eſt & in tertio ſuper librum de humoribus commentario: ſiquidem & in illo ijſdem verbis hic aphoriſmus ſcriptus eſt. Porro non nulli phagedęnas multorũ ciborũ eſus eſſe voluerunt: quos & ipſos à vitiatis humoribus immodicos edendi appetitus excitantibus prouenire & à no-

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 351 sur 390

bis conceditur: non tamen huius malorum succorũ copiæ, sed melancholicæ potius, hemorrhoi- E
das i. mariscas, medelam esse statuimus. Cęterum huiusmodi succorum frigidus acor talem ciborũ appetentiam excitans, interdum & in non nullis hæmorrhoidas habẽtibus inuentus est. Sed terminthorum nomẽ nigras quasdam pustulas in tibijs maxime orientes significat, à figurę, coloris, magnitudinisq; similitudine, quã cum terminthorum i. cicerum fructu habent, deriuatum. Sed quod in extremis verbis scriptũ est /fortasse autem neq; alijs/ quidam legunt /fortasse autem neq; alphis i. vitiliginibus/: quandoquidem & ipsę ex quodã prauo humore cuti impacto ortũ habẽt.

38 *Medela quidem multis Importune adhibita, Talibus non tarde capti sunt: Et perniciose sic.*

Importune eorum mariscis medentur, qui neque venam per circuitus scindunt, neque aluum ducentibus vtuntur, neque per exercitationes euacuant, neque vnam ex ijs saltem relinquunt, sed omnes vnà tollunt.

† Alij adijciũt hęc verba, alio rum remediũ.

39 *Et Quicunq; alij Abscessus, vt Fistulæ.*†

Sæpius ipsum non ea solum, quæ in aliquam partem corporis seponuntur, sed etiam ea, quæ expelluntur, abscessus nominare inuenimus. In quibus igitur ex his affectibus & fistulæ insunt, F
per eas humores superuacui expurgantur. Quemadmodum igitur hęmorrhoidibus, ita & his nõ simpliciter, neque temere, curatio adhibenda est.

40 *Decubitus quidem, In quibus facta Tollit, Hæc ante facta Prohibet.*

Cum vetus scriptura ita se habeat, multi explanatores in clariorem mutauerunt, loco harum vocum / facta, & ante facta/ numeri pluralis, neutri generis, reponentes / factus, & ante factus/, vt ad sceptin idest decubitum sermo referatur. Omnes autem decubitum pro abscessu dictũ esse intellexerunt, fortasse et primo qui librum descripsit aberrante. Sed verba sensu non discrepantia in omnibus scripturis inueniũtur. Vult enim Hippocrates dicere, Abscessus in quibus morbis facti eos discutere queunt, si præuertant, ijsdem, ne fiant impedimẽto sunt. Mihi autem & in hunc sensum oratio accipi posse videtur, si hoc modo verba scripta essent: Cõsideratio quidem est, omnia, quæ post aliqua, orta liberant, eadem, si anteuertant, fieri prohibere. Nam cum antiqui Græci hęc duo elementa, η & ι, eodem charactere notarent, qui nunc solus alterum elementum tantum, η scilicet, significat, multi errores librarijs commissi sunt, non secundum auctorum mentem literarum permutationem facientibus. Quocirca & accurate huiuscemodi scripturæ considerandæ sunt, in G
quibus elementum η in ι transmutantes, aut è contrario scribentes, lectionem castigare queunt. Idem & in elemento ο & ω faciendum est, quoniam vtriusque figuræ vno iam pridem charactere signabantur.

41 *Loci alterius, Loci excipientes, aut Dolore, aut Grauitate, aut Alio quopiam liberant. Aut Cum alijs Communicationes.*

Hic idem aphorismus in libello de succis ad calcẽ scriptus est, quẽadmodum & ante ipsum positi: quorum primus est ille/à mariscis tentati/. Eo igitur loco ipsos accuratius enodauimus: verũ & nunc per summam explanabimus. Sententia nãq; propositorum verborum hæc est: Ab alijs locis in alios susceptiones morborum fiunt, prout succi eos facientes migrant, aut ob membri, in quod vagantes delabuntur, dolorem aliquem: aut ob suam ipsorum grauitatem: aut ẽt ob causam quandam aliam, vt medicamẽtum acre iritans, & frictionem, aut aliquem calorem extrinsecus in-
1. Epid. sect. 1. cidentem: quin ẽt ob naturæ membrorum communionem migrationes humorum fiunt.‖ Testiculus igitur tumefactus in tussiẽtibus documentũ est affinitatis cum pectore, mãmis, genitura, voce. Quidã vero ea verba /cum alijs cõmunicationes/ ita scribẽtes /diuersæ cõmunicationes/ se- H
quentis aphorismi initium faciunt, dicẽtes, Hippocratem ad aliam cõmunicationis speciem transiuisse, eam scilicet, quæ secundum humorum cognationẽ fit. Ipse igitur (inquiunt) dicit, ob inclinationem nõ præterea sanguis exit, sed propter humoris cognationem talia expuunt. Ita vero & Ruffus scripsit, distinxitq; verba, veluti propositũ quoddã hęc verba esse putans /diuersę communicationes/: quæ sequuntur autem, veluti propositi explanationem. Dicit.n. cognationem sanguini cũ pure intercedere: quibus non amplius sanguis expuitur, cũ ipse s. ad contraria inclinauerit, istis purulenta sputa sanguini esse cognata: atq; orationem hũc in modum scribit /sed propter humoris cognationem pus expuunt/. Cæterum Sabini discipuli veterem lectionẽ retinẽtes proprium dictorum initium illud fecerunt /propter inclinationẽ/ ad quod iam transitum faciemus.

42 *Propter Inclinationem Non item Sanguis exit, sed Pro humoris cognatione Talia expuunt.*

Olim exactius hæc verba interpretati sumus in tertio libri de humoribus commentario: sed in presentia quoq; ipsa breuius explanabimus. Cum sanguis per aliquã partem exire solitus, vt per sedem, aut nares, aut vterum, aut per circuitũ ex ventre, aut fistula, aut ex qualibet alia parte in alia membra impetum fecerit, non item per priorem locum euacuatur. Hoc autem est priuatum

exemplum

A exemplum ſanguinis in pectus & pulmonem decumbētis. Ex hoc enim loco ab alijs alius pro humorum cognatione expuitur, ſpumans quidem, cum pituitoſus eſt: pallidus, cum bilioſus: niger, cum melancholicus: ſicut & ruber, cum ſanguis eo cōfluens purus eſt. Iure igit quidam τ literam præponentes non ῥοπὴν i. inclinationem, ſed τροπὴν i. conuerſionem, ſcribūt, propter ſanguinis conuerſionem ſcilicet putantes eius conuerſioni propinquum humorem expui: mutatur enim non nunquam ad bilioſum, non nunquam ad melancholicum.

43 *Non nunquā Aliquibus Sanguinē detrahi conuenit opportune in talibus. In Alijs verò, vt in talibus, nō cōuenit.*

Expedit, inquit, horum aliquibus ſanguinem detrahi, quibus ſcilicet is copioſus eſt, & nō dum inſigniter ad alterum humorem conuerſus. Non detrahendus eſt autem, in quibus iam mutatus eſt, propoſito à viribus ſumpto antecedente, & ſi non nunquam in ſermonibus omittatur, in quibus ſolas ab affectibus indicationes recenſemus.

44 *Impedimentum in Cruenta ſpuentibus Tempus anni, Phlegmone lateris, Bilis.*

Et hunc quidem aphoriſmum deinceps poſt anteſcriptos in fine libri de humoribus alius aliter B & ſcribit & explanat. Cum omnes igitur & ſcripturæ & interpretationes veriſimiles nō ſint, alijs tolerabilior mihi viſa eſt ſcriptura quidē modo in propoſitis verbis expreſſa, explanatio vero hęc: Cruenta ſputa reijciētibus ſectio venę impeditur, propter anni tempus aduerſarium, aut affectum lateris, aut humorem bilioſum abundantem. Quod propter anni tempus, clarum eſt, nam admodū calidis temporibus, qualia ſunt prope canis ortum, à venæ ſolutione cauemus: nec non ſi valde bilioſus homo ſit. Verum quod de lateris morbo dictum eſt, ſolum refragari videtur: neq; n. ſecādæ venæ affectus iſte repugnat, immo indiget, viribus non prohibentibus, aut anni tempore, aut ætate. Itaq; quod dicitur, tale quiddam eſſe videtur: Sanguineum ſputum reijcientibus omnino, quantum ad hoc pertinet, ſecanda vena eſt, niſi propter lateris morbum tale reijciant: iſtis nanq; haud prorſus, vt ſanguinem ſpuentibus, venam aperies, ſed proprijs lateris morbi regulis & conditionibus medicaberis, per quas ita affectis vel ſanguinem detrahemus, vel non. Id verò mihi amplius animaduertere contigit, cum librum de humoribus explanarem. Inter explanandum enim quendam ægrotum intuitus ſum, qui me vt ſanguineo ſputo vexatus accerſiuit, ſed cruētum ob lateris affectum expuebat. Sputum igitur ego conſpicatus, ipſum interrogaui, num aliquem dolorē in coſta ſentiret: ipſe verò exiguū ſe dolorem percipere faſſus eſt. Talis autē erat eius habitus atq; C vires, vt, ſi ſanguinem expuiſſet, quoniam neceſſarium eſſet ſecandæ venæ auxilium, ad ipſum accedere auſus eſſem: ſed, cum morbus lateris mitis admodum foret, neceſſe non erat. Ideo neq; id genus remedij adhibuimus: atq; euidenter hominē hunc lateris morbo laborare cognouimus, quod & alijs huic morbo congruentibus remedijs citra venæ ſectionem leuatus eſt: mitiſſimi enim illi ſunt lateris morbi, in quibus cruenta ſputa eijciuntur. Porrò quidam interpretes vocē illam /impedimentum/ fini antè ſcriptæ ſententiæ adijcientes, hanc modo propoſitam ita legunt /in cruenta ſpuentibus, tempore, morbo lateris, bile/. Et aiunt, tempus de ijs dictum eſſe, quæ opportune & decenter fiant: ipſum enim velle ſignificare in lateris morbis, cum ſanguinea ſputa ab initio reddunt, etenim ſic plerunq; contingit, poſt hæc in bilioſam naturam mutationem in tēpore fieri. Nā probum eſſe ordinem dicunt, morbo lateris ad iudicationem tendente, poſt cruenta, bilioſa expui. Alia præterea quædam ab huiuſce loci explanatoribus haud ſanè memoratu digna narrata ſunt: verum ego malo, vt iam nouiſtis, in obſcuris ſermonibus tempus non terere, cum alia multa in arte habeamus, in quibus vtiliter nos exercere poſſimus.

D

GALENI IN SEXTVM DE MORBIS VVLGARIBVS HIPPOCRATIS LIBRVM EXPLANATIONVM

TOMVS QVARTVS

1

Vibus Secundū Aures iudicationis tēpore genita nō ſuppurauerint, hoc inanito Reuerſio fit ſecundū rōnem reuerſionum. Reuerſione facta Iterū efferuntur, & permanent, quemadmodum febrium reuerſiones in ſimilem circuitum. In iſtis Spes eſt in Articulos abſcedere.

Secundū aures pter naturam tumores in ægrotantibus exortos eparmata noiare cōſueuit, interdū locutione integra vtens, interdū mutila, quemadmodū & nūc: eſſet. n. integer, ſermo ſi ita diximſſet: Scdm aures eparmata exorta ægrotātibus. quēadmodū ſanè & in primo de morbis vulgaribus ſtati initio primæ cōſtitutiōis ſcripſit: Eparmata vero ſm aures multis i alterutrā partē vergētia, & ab vtraq; aure

aure plurimis, sine febre munia sua obeuntibus. Scimus autem ipsum, sicut hoc loco eparmata dixit, ita & œdemata plerũq; ea nominare. Declarauimus enim omnes præter naturam tumores ita ab Hippocrate nominari, non, vt à posterioribus, laxos & dolore carentes, qui in totum & sine vl la inflammatione consistunt. Meminimus autem "& oẽs inflammationes, & si tumore præter naturam careant, ab hoc eodem phlegmonas appellari: sed ipso posteriores nomen phlegmones tu moribus præter naturam attribuunt, quando cum inflammatione, & resistentia, & pulsatorio dolore constiterint. Inquit igitur, Cum in morbo aliquo iudicationis tempore tumores secũdum au rem exorti, priusq; suppurent, inaniantur i. retrahantur & euanescant, expectare oportet ita affectis recidiuam fore. Olim verò ipsius consuetudinem sæpius didicistis, hãc vocem, καταάσσεσθαι i. euacuari, ad omnia, quæ vtcunq; retrahuntur, applicantis, quandoquidem ista magis vacua reddunturAccidere itaq; illis dicit morbi reuersionẽ, quibus parotides nõ suppurauerint: atq; interdum ipsas (neq; enim semper) denuo reuerti, augescere, ac iudicari secundum reuersionum rationem: quod idem est, ac si dixisset, perinde vt ipsæ, & secundum eosdem dierum circuitus. Spes est autem & ipsis in articulis aliquos esse orturos abscessus: nam sæpius in longis morbis id euenire dictum est. Verum hunc aphorismum etiam in tertio commentario in librum de humoribus ad finem declarauimus. Sed cum prædixerit /secundum aurem/ atq; subintulerit /hoc inanito/ iccir co videtur mihi Dioscorides prepositione /ex/ adiecta scripsisse /ex hoc inanito/: et inquit oporte re subintelligi /tempore/, aut loco huius /post hęc/ ex hoc /dictum esse. At sicui veteres scripturas immutare liceat, ipsi licebat eam vocem /hoc/ in istam †/hæc/ vertenti à molestijs liberari.

E

Al. 4.f.11.c
2.451.c

F

† Al. his.

2 *Vrina Crassa Alba, qualis Archigenis, in laboriosis Quartanis interdum exit, & Liberat Abscessu. Si vero vltra hoc & Sanguis de naribus profluet satis & copiose.*

Siquidem cum articulo scriptum esset /τῷ Archigenis/ subintelligeremus aut seruo, aut amico' aut familiari: si verò /τῇ/, aut seruæ, aut vxori, aut quo modo libet domesticæ. Sed diuersas lectiones afferre negamus, cum eadem sententia seruetur: & nunc iterum id pro dicendis in posterum memoriæ mandetur. Quòd laboriosas autem febres nominet, non illas in totum, quas multa motio antegressa est, sed omnes eas, in quibus aliquis laboris, seu lassitudinis sensus existit, porro ipse in aphorismis scripsit, ‖ Lassitudines spontinæ nunciant morbos. Et nunc sanè arbitrandum potius est ipsi de ita laboriosis esse sermonem, ex multitudine crassorum vitiosorumq; succorum multoties excitatis: quapropter ipsis per vrinam euacuatis morbus finitur. Securior autem morbi solutio est, si euacuatio die iudicatorio cœpta sit. Sed quicunq; neq; per vrinam, neque per sanguinis effusionem, iudicati sunt, istorum morbus in abscessum desinere consueuit.

2ª.Apho.5.Ex. ord.11.f

»

G

3 *Cui Intestinum à Dextra parte, cum Articulorum morbo laboraret, erat quietior: Postquam vero id curatum uit, erat dolentior.*

Duplex & hoc loco lectio est sententiã permutans, antiquior sanè cum litera n in prima syllaba huius nominis /enteron id est intestinũ/: postea altera lectio detracto n addita fuit, vt sit /eteron hoc est alterum/, volentibus illis, qui ita scribunt, de tumoribus secundum aurem excitatis hãc vocem /alterum/ dictam esse: quemadmodum rursum scribentes /intestinum/ de dolentibus ex intestino, aut distentione intestini laborantibus, dictum esse affirmant. Intestinum vero singulari numero prolatum non nulli colon, quod vocatur, esse arbitrantur, alij vero cæcum: quod sanè etiam facile, cum omni vinculo solutum sit, descendit in scrotum: nempe solum hoc intestinum solutum esse, cum reliqua omnia lactibus alligentur atq; inhæreant, verissime dicunt. An vero propter ipsum in scrotum delapsum articulorum morbo laborans subleuatus sit, deinde rursum ipso ad sanitatem reuerso in eadẽ mala inciderit, ariolari conuenit. Verisimilius igitur est de intestini coli dolore affecto sermonem in presentia fieri. Par.n.fuit ipsum articulorũ dolore leuatum esse vna quidem, quã ipse dixit, ratione, ‖ Doloribus vna nõ eodem loco existentibus vehementior alterũ obscurat: secunda ratio est, q; humorum in articulos currentium ad colon intestinum impetus cõuersus est. Non nulli aũt interpretes hunc articulari morbo vexatum coxendicis dolore tentatũ fuisse aiunt: atq; ideo delapso cæco intestino mitius egisse, non præterea coxẽdice oppressa atq; grauata, præter Græcorum morẽ, ischiadicũ i. coxẽdicis vitio affectũ, arthreticum i. articulorum dolore vexatũ, nominare volentes. Hactenus quidẽ omnes hæ libri huius particulæ & in calce libri de humoribus scriptæ sunt. Iam itaq; ad eas, quæ in hoc solo proposito volumine inueniuntur, transitum faciam.

H

2ª.Aph.46.Ex. ord.18.g

»

4 *Agesis filia Virgo quidem cum esset, Crebro erat Spiritu. Mulier uero facta à partu dolens, non valde diu Onus graue sustulit. Protinus quidem in Pectore quiddam concrepuisse visum fuit. Postero autem die Asthmate, laborauit, & dextra Coxendix indoluit. Hæc cum doleret, tunc & asthmate vexabatur: Dolore sedato, tunc & asthma sedabatur. Spumantia excreauit, ab initio florida: quæ cum quieuissent, vomitui bilioso tenui similia erant. Dolores autem præcipue, cùm manu laboraret.*

Ipsum plerunque, spiritum, respirationem vocantem audiuimus: quare & fœminam crebro spiritu, quæ crebro spiraret, dictam esse putandum est. Sed quibuscunque admodum increbuerit

A buerit hæc difficilis ſpirationis ſpecies, aſthma & orthopnœa, affectus iſte à græcis nominat: quãdo videlicet ſine febre conſtiterit, aut craſſis & lentis humoribus ſpiritus itinera obſidentibus, aut aliquo crudo tuberculo "in pulmonibus excitato. Hęc cum & antea ęgre ſpiraret, à partu dolorem paſſa eſt. Porrò ſi nihil de ſpirandi difficultate locutus ipſam dolentem euaſiſſe diximſſet, veriſimile eſſet ipſum velle, in toto corpore mulierem hanc laſſitudinis ſenſu affectam eſſe: cum vero ipſam crebro eſſe ſpiritu diximſſet, iure quiſpiam, dolorem in pectore excitatum eſſe, ab ipſo dicũ eſſe opinetur: qui cum modicus eſſet, et aliud quoddam eiuſmodi ſymptoma accidit: cum videlicet graue quoddam manibus tolleret, protinus quidem in pectore quẽdam ſtrepitum ſenſit, dirupto, vt parerat, tuberculo. Sed poſtero die ſucco in tuberculo antea incluſo ad arteriam vſq; aſperam diſſipato, & ſpirationis frequentiam increuiſſe accidit: neq; adhuc ſimpliciter crebrum eſſe ſpiritum ſed in illum iam affectum euaſiſſe, quod aſthma, appellatur: paulatim vero humore hoc excreato mulier iſta perfecte à ſpirandi difficultate libera fuit. Hactenus nihil in dubium vertitur, ſed omnia iuſta de cauſa facta ſunt. Cæterum, propter quid affectus pectoris & coxendicis vna exacerbabantur & miteſcebant, haud iniuria quiſpiam quæſiuerit, cum nulla pectori cum coxendice, quemadmodum cum genitalibus membris, affinitas intercedat. Fortaſſe igitur imbecilliorem coxẽdicem B habens dolore affecta eſt, non nullis ſuperuacuis humoribus eodem tempore in ipſam delapſis. Neq; enim in membris naturalem ſocietatem habentibus hic vitij conſenſus factus fuiſſe apparet * non nunq; imbecillioribus membris vexantium humorum copiam ſuſcipere prius feſtinantibus. Sputi autem reiecti qualitas humoris infeſtantis naturam indicat: ſpumans enim ſputum, pituito ſum ſuccum ſignificat: floridum vero, ſanguinem abundare: quemadmodum pallidum, pallidam ac flauam vocatam bilem: eodem modo & nigrum, nigram. Multoties vero ſupra dictum eſt, cũ ſimpliciter Hippocrates bilem dicit, pallidam & flauam vocatam ſignificare, quoniam plus, q; alia bilis genera, colore ſuo inficiat: etenim æruginoſa bilis vomitur, & ſubrubra, & atra, & obſcura. At quod in extrema hac parte ſcriptum eſt, ipſam, cum manuũ opera vteretur, magis dolere, ad vitij conſenſum oſtendendum adiectum fuit. Iam verò & in alio ſermone audiuiſtis, cum pectoris partes ſuperiores circa primum & ſecundum coſtarum interſtitiũ patiantur, merito manus in conſenſum affectus adduci, neruis ab his ipſis interſtitijs ad eas peruenientibus. Veriſimile quoq; eſt & in dextra pectoris parte, quando graue illud onus ſublatum fuit, aliquid ruptum fuiſſe, & iccirco è regione dextram coxendicem affectam eſſe. Quod ſi, cum mulier onus tolleret, neruis paſſis pectus manus noxam participauit, veriſimile eſt in ea maxime parte ipſum fuiſſe affectum, vnde C nerui ad manus pertinentes expullulant.

A.I.j.f.10.t.1. c.38.261.a

5 *Hanc Abſtineri ab Allio, ſue, oue, boue: In Agendis vero à Clamore & excandeſcentia.*

Diuerſæ & in hac parte lectiones fuerunt, non nullis primam dictionem in datiuo caſu ſcribentibus /huic/, atq; ita legentibus /huic abſtineri allio, ſue, oue, boue/: non nullis dimiſſa voce /hanc/ à verbo /abſtineri/ incipientibus. Oẽs vero ſubintelligendũ eſſe cenſent, Viſum fuit nobis ipſam medicantibus, vel conſuluimus ipſi, vnumquodq; iſtorum conducere. Atq; ideo de varia lectione laborandum non eſt, ſed cuiq;, quod placet, ſcribere permittendum, dummodo eadem ſententia retineatur. Poſthabita igitur de verbis curioſitate ad res, quæ præcipiuntur, tranſeamus. Hæc ſanè prædictæ mulieri, & alijs ſ. perinde affectis expediunt, ab allij, & ſuillarum, bubularum, ouillarũq; carnium eſu abſtinere, harum quidem, vt valentium & ægre coctilium, allij verò vt acris & corrodentis: à clamore autem, vt pote qui non ſolum prius rupta vaſa amplius dilacerare, ſed etiam nihil dum mali in inſtrumentis ſpirabilibus paſſa dirumpere poſſit, tenſionem quãdam, caliditatem, & inflationem in ipſis efficiens. Manifeſtum eſt autem hęc ab Hippocrate exemplorum inſtar dicta eſſe. Conſulit autem ab omnibus difficulter coctilibus, ab omnibus acribus, ab omnibus pra- D uum humorem creantibus, ab omnibus præterea violentam quandam tenſionem inſtrumentis ſpirationis inferentibus, abſtinere.

6 *Cui in Capite depaſcebatur Tumor, primo Alumẽ combuſtum vtile fuit. Habuit Alium priorem Abſceſſum, forte, quoniam os abſceſſurum erat. Sexageſimo die receſſit. Supra Aurem in ſummo ad verticem vulnus erat.*

Non nulla ex ita ſcriptis forſan ipſi ſcriptori ad reminiſcentiam faciebant: ſed nobis in hæc incidentibus haud ſatis euidens ex ipſis fructus percipitur. Narrat enim cuiuſdam in capite exedẽs vlcus primo à combuſto alumine ad melius fuiſſe redactũ: & illi eidem alia in parte abſceſſum fuiſſe, vbi et os poſtea ſeiunctum fuit. Adſcripta eſt etiam capitis affecta pars. Sed rem vſqueadeo raram & nullum præceptum ſcripſit, nuda ea, quæ euenerunt, perſequutus.

7 *Cola habet Cani ſimilia, maiora autem: Ex meſocolis ſuſpenſa ſunt: Hæc verò ex neruis à dorſo in ventrem.*

In aperto eſt & hæc ipſum ſibi ipſi reminiſcentiæ cauſa ſcripſiſſe, quæ ad diſſecandorum corporum precepta pertinent. Homo enim ſimilem cani habet colorum naturam, ſed ipſa & maiora eſſe dicit, & ex meſocolis dependere, veluti ſi ex meſenterijs diximſſet: communius eſt enim hoc nomen meſenteriorum, preſſius autem meſocolorum. Tale vero aliud de ieiuno inteſtino aut alijs

gracilibus

gracilibus nomen non reperiſ: nam meſoneſtion i.medioieiunũ, aut id genus aliud nemo vnquã E
dixit. Continua quidem meſenteria ſunt tenuium atq; craſſorum inteſtinorum, nihilo minus di-
ſtinctiones quędam propriæ apparent: ac præcipue per venas in ipſis poſitas ſeparanſ, vna ſiqui-
dem propria vena in gracilium inteſtinorum meſenterium deriuatur. Item & in craſſorum, quæ
cola nominant, altera propria delabitur, ſimul cum vtraq; vena arteria quoq; diſcurrente. Vincu-
lum autem meſenterij, perinde, atq; meſocoli: continuum enim totum, vt dixi, ad vnam quandam
lumborum vertebram poſt ſeptum tranſuerſum poſitam peruenit, hæc autem ſub ventriculo eſt.
Hoc quidem vinculum totum neruo ſimillimum eſt, quamuis eiuſdem cum ligamento ſubſtãtiæ
ſit. Quæcunque enim ex oſſibus orta exanguia corpora ſimilia neruis ſunt, copulatiuos neruos ea
multi medici nominant, à neruis voluntatis motui ſeruientibus ipſa ex oppoſito diſtinguentes:
quam ob rem & in hac quoq; parte neruorum appellatione ob ſimilitudinem vocata ſunt.

8 *Laborantibus Gratiæ, vt Munde parare Poculenta, aut Eſculenta. Quæ videt molliter, Quæcunque tangit. Aliæ non valde lædunt, aut noxa non facile emendabili, vt Frigida, vbi hac opus eſt.*

Quæ medicum laborantibus grata concedere, aut quæ non concedere oporteat, hoc in volumi
ne perfecte nobis contemplatis abunde erit, quemadmodũ de alijs omnibus facere conſueuimus: F
nam cum ſemel aliquid exacte docuimus, nunquam iterum in alijs locis vniuerſum repetimus, ſed
ſummatim duntaxat perſtringimus. Dictum ſanè & in aphoriſmis eſt ad hanc rem aliquid, ipſo
1ª.Aph.38.Ex. ita ſcribente, ‖ Paulo deterior potus & cibus, ſed ſuauior, melioribus quidem, inſuauioribus autẽ,
ord.17.g potius dandus. Porro primo intuitu laborantibus aliquid oblectamenti cauſa gratificari videtur,
non tamen re vera id faciens: omnia enim libentius atque ſuauius aſſumpta, & ſi paulo deteriore
natura ſint, melius concoquimus: longe vero vtiliſſimum ægrotis eſt aſſumptos cibos & potus
recte cõfici. At in propoſita oratione alterius generis atque rei mentionem facit, per quam me-
dicus nequaquam morbum exaſperans, ægrotis rem gratam voluptatemq; affert, vt cum imma-
ture lauari, et bibere, et fructibus quibuſdam veſci, aut frigidam potare permiſerit. Interdum enim
cuiuſque dictorum tempus idoneum atque vtile poſtero die fuerit, ægroti vero medicos diem
vnum præuertere cogunt. Non nulli præterea ægrotantibus iſta plerunque facile concedunt, vt
plus lucri faciant, eorum cupiditatibus morem gerentes: verum hæc profecto non ſecundum ar-
tis decreta patrantur. Quod autem in aphoriſmis dictum fuit, & quęcunque hac in parte recenſet,
vtiliter laborantibus medici præſtantiſſimi largiuntur. Iſtorum autem, quæ nunc deinceps ab
ipſo ſcribuntur, vſus eſt, vt ægros medicis magis obſequentes reddant. Nam quos libenter aſpi- G
ciunt, illis magis obtemperant. Quapropter mater & pater filio cibos faſtidienti ſuaſerunt, vt ſe ip
ſum ad eos aſſumendos impelleret, cum nullus alius id perſuadere potuiſſet: ita quoq; filius patri
ſuaſit & matri, & frater fratri, & amicus amico. At illis, quos moleſte vident homines, & ſi vtilia cõ
in Prog.cõ.1.t. ſulant, obedire tamen recuſant. Ad hanc igitur ‖ egri obedientiam comparandam Hippocrates di
2.4.4ª.189.c.e cebat & prædictiones nobis eſſe vtiles, atque omnino ægro admirationi eſſe medicum. Ita ſanè &
apud nos Pergami qui à Deo curantur, ei obſequentes cernimus, illis plerunq; per quindecim in-
tegros dies, vt à potu penitus abſtinerent, imperanti: qui profecto nulli medico id iubenti obtem
* perarſent. Nam ad ægrotum omnibus iuſſis obedientem reddendum magnam vim habet, ſi pro
†.Al. ꝑter hæc. certo ſibi perſuaſerit, magnam inde ad ſe vtilitatem prouẽturam. †In his } ponunſ ea, quæ in pro-
poſitis verbis enumerant: de quibus iam ſingula diſtincte ꝓponẽtes loqui aggrediamur, Vt mũ
de parare poculenta, aut eſculenta. Multos multoties medicus ægro potus & cibos offert, contra,
q̃ ipſe vellet, eos præparans. Iubet aũt eos munde parari: & in quibuſdam codicibus vice huius
particulæ καθαρῶς i.munde, καθαρίως legiſ, quod idem ſignificat. Id vero fit primo, ſi vaſcula, in
quibus potus cibiq; ferunſ, nihil ſordis habuerint: ſecundo ſi nullum aliud eorũ, per quę laborãti
aliqua miniſtrantur. Sæpius.n. vaſa cibos & potus continentia mundiſſima erunt, illud vero, quo H
frigidam ſeruus aut calidam feret, conſpurcatum aſpicies: quemadmodum et aliorum vaſculorum
ad miniſteriũ pertinentiũ quodpiam nõ nunquã immundũ cerniſ. Ad hęc & ipſe medicus in pri-
mis & maxime manus q̃ puriſſimas habeto, & faciem, & pilos in barba & capite, deinceps & alias
corporis partes, quẽadmodum & veſtẽ nitidã. Quæ intueſ (inquit) ęgrotans. Hæc ipſa inquam,
& ęgrotantis curam gerentes, & reliqua oia, quę in ędibus, vbi ęgrotat, ſunt, ita habẽto, vt iſtorum
nihil ipſe iniucũde & triſti aio cõſpiciat. Quin ẽt & ex miniſtris illos planè adeſſe, quibus maxime
* delectat, & ex gubernantibus eos, qui gratiſſimi ſunt, apud ipſum cõmorari decet: alios vero duo-
rum alterũ aut nunquam eius cubiculũ ingredi, aut non diutius ante oculos eius verſari. Hęc qui-
dem curioſe explorans medicus ipſe conficiet atq; diſponet. Non nulla vero & abſq; indagatione
ſponte dignoſcuntur. Sępius.n. inſpectante ęgrotum atq; curãte medico ſeruus aliquis ingreſſus
certum quendam hominem veniſſe nũciauit, qui ipſum viſere ac ſalutare cupiat: tũ protinus hoc
audito ęgrotans non nunquã lętari viſus eſt, non nunq; vero magnopere contriſtari, tanquam ab
hoie ipſum non vere amãte, ſed ſimulãte, moleſtiã paſſurus ſit. Atqui tunc medicum oportet, cum
quis ingreſſus eſt, quẽ laborans non libenti aio aſpiciat, paulo poſt aliqua veriſimili rõne quietem
ęgroto conferre dicere: & hac de cauſa oẽs, vt ab eo recedant, præcipere: conſtat enim, q̃ tunc vna

cum

A cum non amicis amici egressi haud ita multo post denuo introire poterunt. Huiusmodi sanè spectacula ægroti mentem modo exhilarant, modo contristant, non per ipsum visorium sensum proprie, sed per cogitationem. Cæterum quædã visilia ratione visionis ipsius iucunda sunt: quẽadmodum & olfactilia, & gustatilia, & audibilia, & tactilia, proprio quodq; sensui voluptatem afferunt. Attamẽ non est in oibus istis æqualis oblectatio: siquidẽ alij alios & colores, & figuras, & flores, et stirpes, & germina, & picturas, aliqua vt tristia, aliqua vt iucunda, contemplant. Oportet itaq; medicum ab ægrotantium domesticis percũctatũ, quibus nam ipsi delectent, hæc iubere in cubicula, vbi iacent, inferri. Quęcunq; mollia tangunt. Secundũ ipsam solam nudamq; tactoriam sensionẽ iucunda hęc sunt: quemadmodum rursum flores, stirpes, & variegata, aliaq; omnia supradicta, solam oblectant visionem. Adijciemus igitur, quęcunq; eiusdem generis cum antedictis sunt, dimissa vero tãquam manifesta fuerunt. Duorum enim sensuum visus s. ac tactus solum meminit: at tu olfactum adijce, gustatum, & auditum. Et in auditu, quemadmodum & in visu, diuidito, non nulla quidem ipsum sensum solum delectantia, vt suaues voces: aliqua per auditum animum conturbantia, vt cum tristia nunciantur: è contrario alia quædam oblectant & exhilarant. Id sanè & vulgus omne haud præterit, nihil eorum, quæ tristi animo æger auditurus sit, ipsi renunciari debere:
B quemadmodum contra omnia ipsum vehementer oblectatura renunciari conuenit: quin & aliqua falsò adijcienda sunt. In sequenti sanè particula non nulla eorum, quæ & hic omissa fuisse videbant, resumens addit /alię/. Præscriptio hæc est aliarum, quæ dicendæ sunt, gratiarum. Nam cum prædixerit /laborantibus gratiæ/, deinde inquiens /munde parare poculenta aut esculenta/, ac deinceps de omnibus quæ videntur, postea de tactui iucundis, sermone facto, præter dictas, alias se dicturum gratias pollicetur: quas paulo post auditurus es. Porrò quidam hanc prescriptionẽ /alię/ de exemplaribus penitus deleuerunt: aliqui uero non in fœminino genere scribunt, sed in neutro vocato genere /alia ne valde lædant, aut ne noxa non facile emẽdabili, vt frigida, vbi hac opus est/. Non valde lædentia, interdum exhibenda sunt vehementer ipsa cupientibus: ac nisi acceperint, medicum tum osuris, tum auersaturis, & nullum eius præceptum obseruaturis. Igitur necesse interdum est quædam illis exoptata concedere, nisi magnum sint detrimentum allatura. Prædicito autem ab ijs ægrum læsum iri, teq; ipsi gratificandi causa ea concedere: sed in posterum te vicissim ab eo petere, vt in reliquis obedientem sese exhibeat: noui enim quosdam ex ea medici liberalitate obsequentes euasisse. Hoc sanè modo & ego multoties frigidam aquam in illis morbis exhibui, in quibus postridie eius vsus requirebatur, id solum ægrotanti gratificatus, vt optimum s. propi-
C nandi tempus præuerterim: similiter vero & de balneis, vino, atque id genus omnibus, me fecisse memini. Verum si morbus nec postridie, neque prorsus vnquam, vllo istorum egeat, ægroto nequaq; concedendum: exiguam enim noxam futura posthac languentis obedientia emendare poterit: noxa verò adeo magna, vt extremum periculum inferat, aut morbum in longum tẽpus producat, non itidem deleri & in pristinum redigi poterit. Scribitur etiã proposita pars per alia verba, Vno quidem modo sic /sed & valde nocere, vt frigidam, cum opus est/ voce hac βλάπτειν i. nocere ν habente in fine: & hanc quidem lectionem veteres explanatores agnoscunt: Alterã quoq; in alijs exemplaribus detracta ν litera ita se habentem inuenies /quę non valde nocent, aut non facile emendabili noxa, vt frigida, vbi hac opus est/: vult autem proposita oratio /aut nõ facile emendabili noxa/ ea significare, quæ non cito remedijs cedere queant, vt impressa iam læsio remoueatur. Cæterum hac de re, quæcunque prius dixi reminiscentibus, nullam aliam præterea nouam explanationem poscere conuenit.

9 *Introitus, Sermones, Figura, Vestis Aegrotanti, Tonsura, Vngues, Odores.*

Ex istis oia reliqua proculdubio ad medicum referunt, sed inter ea vox hęc posita /ęgrotãti/ du
D bitationẽ quãdam excitat. Vnde quidã ea penitus detracta sese nequaquã eam inuenisse scriptam dissimularunt: sed vetustissimi interpretes hanc quoq; lectionẽ admittunt. Verum singula dicta particulatim prius expendentes fortassis aliquid verisimile ad ipsam interpretãdam nacti erimus. Et primo quidem introitus medicorũ ad ęgrum, quoscunq; ipsi gratos faciunt: siquidem nõ nulli
A.l.1.E 4.c.1. 71.a ægri à sępius visentibus affici se molestia opinant: alij contra crebro "se inuisi magnopere lętant: Quidam autem medici sunt, qui eousq; insaniant, vt etiam in dormientium conclaue strepẽtes pedibus, aut vociferantes ingrediantur: ob quę expergefacti ęgroti & illis irascũtur, & maxime se lęsos esse conqueruntur. Hæc igitur oia prouidere medicum oportet, vt neq; non in tempore accedat, neq; petulanter cum multo strepitu, & elata voce, aut incessu, aut aspectu, aut aliquo prorsum huiusmodi indecoro. Sermones. Inter pręcipua sunt & isti, cum ęgris à medicis recte aut non recte facti: quidam.n. sermones summe fatui sunt, tales sanè, qualem Zeuxis à Bacchio scriptũ esse testat, Callianacta fuisse Herophileũ, in libro de memorabilibus Herophili, & eius sectæ studiosorũ. Iste ęgrotanti cuidam atq; dicẽti, moriar, hoc carmẽ respõdens succinuisse fertur, Pulchra prole
" micans nisi te Latona creasset. Alteri quoq; moriar, dicenti, respondisse, Et Patroclus obit, te qui
" pręstantior ipso. Cæterum quidam huiusce tẽpestatis medici, & si moderatiores Callianacte sint, aspere tamen & ipsi erga laborantes se gerunt, adeo vt odio ipsis sint: sicut aliqui è contrario ser-

uiliter

uiliter adulantes ob id ipsum cõtemptui fuere. Quemadmodum autem ægro medicum odiosum E
videri non conuenit, ita neq; contemnendum: sed humanus, moderatus suauisq; cum sit, grauita-
tem etiam seruare debet. Nisi enim medicum æger vt deum quendam admiretur, nunquam illius
præceptis obtemperauerit. Antiquissimum igitur fuerit neq; adeo medicum se submittere atque
adulari, vt sui contemptum pariat: neque rursum perinde, atq; Callianactẽ, se rusticum atq; asperũ
exhibere: id fiet autem, si & aspectu, & voce, & omni corporis habitu, medici grauitatem retineat,
ægrotantemq; ijs, quæ ipse præcipiat, morem gerere edoceat. Sermones vero multiformes sunt,
tibiq; exempli causa aliquem proponere me non pigebit. Poterit sanè medicus à procemio veri-
simili exorsus omnia ea deinceps ægrotanti recensere, quæ in hanc rẽ ab Hippocrate tradita sunt,
primo quidem in aphorismis ita dicente, ‖ Oportet autem non modo se ipsum exhibere ea, quæ »
oportet, facientem, sed etiam ægrum, & assistentes, & exteriora: & in primo, de morbis populari- »
bus, ‖ Ars per tria, morbus, ægrotus, medicus. Aduersari morbo ęgrotum vnà cum medico opor- »
tet. Cumq; tres sint, medicus, morbus, & ægrotus, si medicum solum cum morbo pugnantẽ æger
deserat, vel etiam ad morbum transfugiens medico repugnet, medicum à morbo superari contin
get. At si morbo relicto, medico subsidium contra illum ferat, duobus hominibus contra vnum
morbum pugnantibus futurę victoriæ magna spes est: sicut è contrario desperandum penitus sit, F
si æger à morbo stans medico aduersetur, solus enim ipse relictus, à duobus hostibus expugnari
poterit. Id exẽplũ tibi satis esto: à simili.n. multos id genus alios sermones cogitare poteris à me-
dicis cum ęgrotis fieri. Non solum autem sermonum à medicis cum ægris faciendorum talem es-
se sententiam conuenit, sed etiam vocis magnitudinem, & tonum, & omnem actionem sententiæ
respondere sermonum. Quòd si quis cum erudito viro colloquatur, ne solœcismis barbarismisq;
vtatur, caueto: nam & ex hoc medici ægrotis spernendi videntur. Figura. Et figuram corporis
totius in introeundo atq; sedendo medicus neq; humilem præ se ferat, vt contemptum mereatur:
neq; fastu quodam atq; arrogantia turgentem. Quidam enim extenti ac patentes introeunt ac se-
dent, non nulli fracti & molles, alij vero incuruí atq; abiecti. Itaq; omnes excessus deuitandi sunt,
& inter eos mediocrem esse tentandum est. Quòd si non nunquam (raro tamen id euenit) æger
humilitatem & abiectionem quandam amare tibi videatur, à mediocritate ad humilius te paulum
descendere, humilioremq; te ipsum effingere satius fuerit. At si è contrario sese habeat, & tu con-
traria facito, paulum à mediocri & tibi naturali statu ad alterutrum latus declinans. Vestis. Et ip
sa eadem ratione mediocris esto, neq; valde sumptuosa, vt arrogantiam indicet, neq; sordida & ni-
mium vilis: nisi si æger ipse immoderatius aut pretiosa vestimenta amet, aut sordidis oblectetur, G
tunc enim à mediocritate ad illud, quod ægroto magis placeat, descendito, quatenus id languenti
arridere coniectura assecutus fueris. Hanc appellationem /ægrotanti/ reliquis interiectam ob-
scuritatem offundere supra dixi: at, si initio sermonis aut in fine posita foret, nihil planè dubitatio-
nis attulisset, omnia hæc s. vt ægrotanti iucundiora sunt, medico esse præstãda, introitus sermones,
figuram totius corporis, vestem, tonsuram capillorum, vnguium decentem modum, odorem. Ete
nim in introitu alius ad alium ægrotantem, vt paulo ante posuimus, modus est. In sermonibus si-
militer: non nulli.n. medicis fabellas narrantibus delectant, non nulli eos fastidiunt: aliqui grauí-
bus & serijs sermonibus gaudẽt, aliqui facetis & lepidis: & de figuris corporis, & vestimẽtis, quó-
nam pacto iucundiora ęgrotanti conijcere oporteat, supra comprehensum est. Tonsura capillo-
rum. Tonsura naturaliter quidẽ optima fuerit, si ad capitis sanitatẽ conseruandam fiat: alijs.n. alia
tonsuræ species conuenit: ægrotis vero non omnibus idem tonsuræ genus placet. Hoc igitur te
quoq; considerare oportet, eius, quẽ medicaris, rõnem habentem, quemadmodum Antonino Cõ
modi patre imperante oẽs eius familiares faciebãt ad cutẽ vsq; detonsi. Lucius vero eos mimos ap
pellabat, & iccirco rursum, qui cum ipso versabantur, comam nutriuerunt. Vngues. ‖ Quantos
medicis vngues esse oporteat, ipse in libro de agẽdis in medicatrina edocuit, illud addẽs ipsorũ de- H
centẽ modum aspectantibus esse iucundum. De vnguibus aũt, scabie, aut aliquo alio id genus vi-
tio affectis, quemadmodum & de pilorum capitis affectibus, alopecia s. & porrigine, neque sermo
faciendus est: hæc.n. vt iam præter naturam medicum pati, sicut & morbum articularem vehemẽ-
tiorẽ, & aliquod eiusmodi aliud, turpissimũ est. Odor. Porrò totius corporis odor & oris p̃cipue
non nullis quidẽ natura putidus est, sicut alijs quibusdã sine vitio: nõ nunq̃ per incuriã teter odor
fit, cum medici nihil errare se putant, si cępas aut allium redolẽtes, ægrotos visant. Quinto sanè ci-
ui nostro Romæ medicinã exercenti id contigit. A prandio diuitẽ quendã ac p̃potentem hoiem
vini odorẽ vehementer spirans inuisit. Æger itaq; cum capitis dolore magnam febrim habẽs, atq;
ideo vini odorem exeuntem ęgre ferens, Quintum, vt longius aliquanto recederet rogauit, qm̃ vi
num immoderatius redolens ipsum contristaret: & hæc quidem ægrotus modeste dicere videbat.
At Quintus ipsi stolidius respõdens, odorẽ vt ęquo aio ferret, præcepit, nam & se quoq; ægrotum
ex febri male olentẽ sustinere dicebat, multum aũt interesse, febrim ne quis, an vinũ redoleret. Al-
ter fuit medicus in nostra Asia, cui axillæ adeo fœdum odorem expirabant, vt vir nullus elegãtior
eius accessum ægrotans ferre posset. Oportebat igitẽ eum prius suo ipsius symptomati mederi, at-
que ita ad alios curãdos sese accingere. Nã etsi, vt hircis, ingenitus putor insit, ad mediocritatẽ tn

quandam

1ª. Apho. 1. Ex. ord. 2. b

1. Epid. cõ. 2. t. 3. 3ª. 112. f

de Iis quę I medicatr. siũt. cõ. 1. t. 20. 7ª. 104. b

A quandam redigi potest: rursum hæc mediocritas quotidianis insperſionibus fœtorem obtundentibus mitigari poterit. Alius igitur quidam os naturaliter putidum habens, eius putorem & purgatione & medicamentorum ad id facientium potu mitigabat: atq; quotidie aut amomi, aut folij malabathri, aut aliorum id genus odoratorum, in ipsum pauxillum quiddam conijciens, ita ex ędibus proficiscebatur.

20 *Aqua Decocta Tum quidem vt aerem admittat, Tum vero ne plenum sit, et Operculum habeat.*

In quibus affectibus, aut cuius vtilitatis causa, aquam decoquere aut quamcunque aut vitiosam tantum conueniat, in verbis istis declaratum non est: quam ob rem neque vllum ex ipsis fructum percipimus. Videtur nanque Hippocrates, sicut alia multa in his libris quærendi magis causa, ęq; in vulgus ædendi, adnotauit, ita hunc quoq; sermonem conscripsisse, nobis quidem imperfectum,
* sibi vero ipsi ad recordationem integrum. At si nobis ipsis hunc nodum explicandum proponamus, qualem aquam prius decoquere conueniat, atque ita deinde refrigeratam bibere, si quidem ipsam frigidam bibere volumus: & contra rursus, quam calidam aquam bibere volentes: haud perinde coquemus: sed huic operculum facientes, vasi, in quo calefacta est, magnitudine respon-
B dens: illi vero nullum tegmen imponentes, sed calentem aquam in nudo detectoq; vase sub diuo expositam dimittentes: & quæremus deinceps, qui affectus calidas, qui'ue frigidas aquas postu-
* lent: nos quidem vtile aliquid inueniemus, nihil tamen ad inuentionem ex propositis verbis proficiemus, quandoquidem initium nullum clarum habeant. Quocirca & non nulli ipsa cum supra positis copulant, vt Artemidorus voluit cognomento Capito: sed plurimi ipsa ab illis separantes seorsum considerant. Igitur si cum antepositis coniungantur, huiusmodi eorum sensus erit /laborantibus gratiæ, vt munde parare aut poculenta, aut esculenta/ & cætera, quæ deinceps dixit Hippocrates. Deinde post vltima verba /aqua vero et ipsis interdum frigida propinanda, cum aut offensam prorsus nullam, aut perexiguam, ex eius potu fore metuamus/. Deinde sibi ipsi ad reminiscentiam, vt aiunt, deinceps modum ipsius præparandæ tradidit, fortasse nequaquam volens fontanam aquam prius, quàm incaluerit, exhiberi: fortasse verò & aliquam distinctionem nactus, quibus calefacta prius & mox refrigerata, aut quibus omissa calefactione potui dāda sit. Aut forsan optimam aquam non coctam, vitiosam vero coctam, præbere voluit. Fortassis etiam optimæ aquæ duplicem refrigerationem prodit, vnam quidem, quam circunfusus aer efficit. Porrò in Alexandria totaq; Ægypto ipsos aquam in testaceis quibusdam vasis hoc modo refrigerare con-
C spexi. Occidente Sole aquam prius calefactam in vascula fundebant: deinde sublime totum hoc vas in fenestris vento aduersis, ~~vt ibi per totam noctem refrigesceret~~, suspendebant: postea ante
* Solis ortum vas humi depositum ~~frigidam aquam circumspargentes~~, frigida etiam folia toti vasi circundabant, non nunquam vitium aut lactucæ, non nunquam vero & aliarum id genus herbarum, vt frigus id, quod sub nocturno aere acquisiuerat, diutius permaneret: multo verò magis ad huiusmodi apparatum, cum optimæ aquæ ipsis facultas non esset, homines deuenere. Dico autem optimam aquam & omni vitio carentem, quæ neque limi quicquam habet, neque male olet, & gustātibus nullam qualitatem præ se fert. Quædam enim prauas qualitates permistas habent salis, aut nitri, aut sulfuris, & bituminis, & aluminis, aliorumq; id genus: in quibus omnibus præstat, quemadmodum legumina multa præelixantes idonea esui præparamus, & olera, & fructus, & animalium partes, eadem ratione & aquam prius decoctione ad meliorem naturam permutantes ita propinare. Præterea & ob alium sanè vsum aquam præcalefactam refrigeramus, etsi neque sapore, neque odore male deprauata sit, atque sit exquisite pura: quando in ventriculo ipsam diutius commorari, aut percellere, aut inflare, aut degrauare ventriculum perceperimus. Sunt enim profecto & id genus multæ, quarum præcipue ob optimis aquis discretionem Hippocrates
« D mihi scripsisse visus est, vbi inquit: ‖ Aqua cito incalescens, ac cito refrigescēs, leuissima. Neq; enim in lutosis, aut male olentibus, aut quippiam medicamentosum gustatui imprimentibus, huiusmodi signum vsui esse potest, cum illę omnibus notæ apertæq; sint, sed in illis, quæ omnibus hisce qualitatibus careant. Aliud verò ex aeris corrupti mistione vitium inest, aut aliud quodpiam ipsi aquæ ingenitum ab ignota causa proueniens. In his quidem supradicta nota optimum diiudicandi instrumentum est: neque enim id genus aquæ cito calefiunt, aut refrigerantur. Aliud quoque indicium huic simile ab oleribus, aut leguminibus, aut fructibus, aut carnibus, aut radicibus in ipsa aqua incoctis accipitur: siquidem in optima aqua celerrime, in vitiosa tardissime elixātur: vocant'que huiusmodi vitiatas aquas veteres quidam indomitas siue crudas, siue incoctiles, perinde ac ipsa legumina, quæ difficulter vixq; elixantur. Ob has itaque vtilitates non nunquam præcalefactam aquam refrigeramus. Quin et ipsam calidam bibituri, cum aut lutulenta, aut limosa, aut
A.l.1.f.2.t.2. fœtens est, hunc in modum præparamus. [a] Nam præcalefacta cum refrixit, tunc euidenter putorem, quem ex putredine plerunque contraxerat, abijcit: omnisq; pars terrea facile subsidet: quæ
fu.t.c.16.38.a cum tota aqua prius, quàm incaluisset, minutatim permista, vnaq; cum ipsa epota haud contemnendam noxam infert, & maxime quibus renes, aut vesica, progignendis calculis procliues sunt. Ac sub diuo quidem non aquam modo calentem, sed etiam alia quædam exponere istius separationis

5[a]. Aph. 26. Ex. ordin. 39. h. Et 2. Epid. sect. 2[a].

rationis causa medici mihi excogitasse videntur. Nam quæcunque ex diuersæ naturæ materijs cõ- E
stant per minutas particulas mistione conflata, hæc post calefactionem refrigescentia facile secer-
nuntur: sed statim à coctione anteq; refrigerentur, adhuc motione agitantur, atq; ideo omnes eo-
rum particulæ permistæ sunt: sed refrigeratis graues ac terreæ fundum petunt, leues superfluitant.
Itaq; si cum prædictis, in quibus scripsit Hippocrates, laborantibus gratificandum, de aquarum
coctura sermo copuletur, et ipsius vtilitas euidens est: atq; id, quod dicitur, quale nam sit, exquisite
fortasse inuenerimus. Sin autẽ à prædictorum continuitate, modo proposita verba diuellentes se-
paratim contemplemur, plena dubitationum erit oratio. Prius igitur ipsam, vt superioribus anne
xam explanabimus, dicentes aquæ ab ipsa præparationem innoxiam significari, frigidam potatu
ris: quam & ego sæpius facio, cum ægrotanti alicui frigidam aquam præbiturus sum, neque mihi
fontis aqua bona scatentis facultas est. Romæ nanque, sicut & multa alia in ea vrbe eximia sunt,
ita & fontium elegantia ac multitudo est admirabilis, eorum nullo fœtidam aquam, aut medica-
tam, aut turbidam, aut asperam crudamq; effundente, sicut neq; Pergami in patria nostra: in mul-
tis autem alijs vrbibus haud paucæ deprauatæ aquæ reperiuntur. Illæ sanè, quæ ex Tiburtinis mõ
tibus per lapideas fistulas in Romanam ciuitatem deriuantur, alijs quidem vitijs carentes crudiuſ-
culæ tamen sunt, vt neq; celeriter calefiant, vt vrbani fontes, neq; refrigerentur: neq; celeriter in ip F
sis, vt in fontanis aquis, quæcunque inieceris, elixentur legumina, & olera, & carnes. Ex his autem
aliæ alijs in locis multo crudiores sunt, & ab ipsis indigenis duræ graues q; nominantur, q; ventri-
culum infestent, & à potu onus quoddam plures percipiant: nam ferè & alias multas causas quic-
quam efficientes ab effectu denominare consueuerunt: sic igitur & huic contrariam aquam, opti
mam scilicet laudantes, leuem & mollem appellant. Cæterum omnia hæc enarrata cognitu qui-
dem vtilia sunt, sed nihil ipsorum proposita verba docent, neq; sine ostensione neq; cum ostensio
ne, neq; breuiter et obscurius, neq; dilucide ac prolixius. Satius igitur mea quidem sententia fuerit
omnes huiusmodi orationes integras præterire. Quam ob rem si Hippocrates, quo pacto aquam
potui frigidam præparare oporteat, tradere proposuit, huiusmodi erit verborum sensus: Si aquã
prædicti vsus causa decoquamus, aut nihil vasculis, in quibus decoquitur, super imponemus, sed
quæ decoquitur aquam in aere ambiente libere versari permittemus: aut è contrario aliquo oper-
culo vasculum integentes aerem excludemus. Rursum verò hæc ipsa, aut inter decoquendum, aut
ab decoctione inter refrigerandum fieri debere dictum esse intelligere possumus: sed in refrigera-
tione intelligi credibilius est, in decoctione vero incredibile. Neq; n. docere possumus, cui nã vsui
inter coquendũ aer ambiens futurus sit, quæ decoquuntur aquas ne attingat, exclusus: sed in refri- G
gerando post cocturam, vbi alicuius putei, in quem vasculũ demittamus, nobis facultas est, aliquo
tegmine vasculum claudere, atq; vndiq; diligenter obstruere necesse est: vbi verò puteo caremus,
detectum vas, vt frigidum aerem admittat, relinquere conuenit. Cæterum non nulli explanato-
res verba hæc à superioribus disiuncta legenda esse censentes, Hippocrati de vitiosis aquis sermo-
nem fieri aiunt: deq; illis maxime, quæcunq; ob aliquam terream admistam materiam huiusmodi
sunt: Mensuram autem temporis coctura eam esse oportere, vt eousque s. coquantur, donec puræ
fiant, atq; aerem externum si admittant, perspicue: ob huius. n. admistionẽ, non suapte natura opti
mas aquas splendidas apparere asseuerant: atq; ita de rerum natura sermonem aggrediunt, cuius
ipsi nullam rõnem assignare possunt. Splendida nãq; pura aqua conspicit, non aliqua splẽdida lu-
ce extrinsecus in ipsam incidẽte, sed ab occurrente lumine permutata: quemadmodũ et aer neq; ip
se ex propria natura lucẽs, alioqui & noctu oino luceret: verũ summos eius fines solari radio feriẽ-
te totus, cũ sit sibi ipse continuus, alterascit et commutat. In aqua verò aut aere, inania esse spatia, cũ
Epicuri & Asclepiadæ de elemẽtis opinione concordat: Aristotelis aũt Stoicorumq; placitis ad-
uersat, qui nullum in mundo locum esse vacuũ, sed oia corporũ plena esse sibi persuaserũt: neq; n.
in pumice cauitates terreis corporibus interiectæ ipsis penitus vacuæ videntur, sed intra ipsas aerẽ H
contineri testant: in aqua quidem haud esse talem meatuũ fabricam, qualis in pumice lapide cõspi *
cit, sed quoquouersus ipsam sibi esse continuam. Rectius igit est id, quod inquit /vt aerẽ suscipiat/
de vase nõ operculato dictũ esse putare. Nam quod deinceps scriptum est, dictam explanationem
non admittit, ita se habens /tum vero ne plenum sit, & operculum habeat/, propositis sanè verbis
opponitur, quę sunt hæc /aqua cocta tum quidem vt suscipiat aerem/: nam secundę particulę sub-
sequenti, quæ vas contectum esse vult, verba hæc aduersantia operculum vasi prorsus interdicũt:
idq; significauit Hippocrates scribẽs /tum quidẽ vt aerẽ suscipiat/: vas. n. operculatũ aerem exclu
det, detectum vero facile suscipiet. At in aquis à frigido aere refrigeratis id fieri nos dicimus quẽ-
admodum Alexandriæ facere consueuerunt: vbi vero torrentibus coctam aquam subijciunt, tum
vas aliqua ex parte inane esse melius fuerit, quo aer inter operculum & aquam in vase positam cõ-
tentus ipse prius refrigeratus sic deinde attactu vicinam aquam refrigeret. Vt. n. aqua facilius, q; ~~q~~
omnia terrena corpora, calet atq; frigescit, quippe cum illa tenuitate partium superet, pari ratione
& aer, q; ~~q~~ aqua: admirandumq; mihi planè fuerit, nisi quispiam huiusce rei quotidie euenientis ex-
perimentum sentiat. Vasorum nanq; vinariorum quod reclusum apertumq; fuerit, vt vinũ faci-
le acescat, in causa est, sicut è cõtrario bene operculatum minus id patitur. Adhuc vero minus ple-

na

A na vasa: nam quæ aliquantulum vacua sunt, qm̃ aerem inclusum habent, per illum medio celerius ab ambiẽte extrinsecus permutant: sed plena, ita vt vinum operculum attingat, per illud quidem imbecilliter admodum atq; obscure eousq; vitiant, quousq; sanè tegumenti densitas peruenit. Inuenies itaq; picata aut gypsata dolia diutius vina syncera cõseruare: sed quę solo corio, sicut & quę cuneis obstruuntur, breuiori tempore durant: quocirca obstructa prius cuneis aut corio dolia gypso deinde ac pice oblinũt. Hac ergo ratione cũ aquam frigidissimam reddere voluerimus, niuem habentes, prius feruefactę aquę ipsam exterius circũponemus: sed niue carẽtes in puteo, aut torrẽte ipsam prius calefactã, vt facilius permutetur, refrigerabimus: nã quodq; prius calefactum à vicinis in se totum alterationem prõptius ob raritatẽ admittit: ob prædictã vero causam ab aere frigido aquam tãgi artificiose molimur. Igitur si coctæ aquę refrigerandę causa hęc ab Hippocrate dicta fuere, verisimilem explanationem nacti sumus: at si vitiosæ aquæ corrigendę, considerare deinceps debemus à coctura iterum exorsi, quę totã æquabiliter aquã fundens, eã ad partium separationem idoneã reddit. Permanente.n. adhuc in ipsa ob calefactionem motu, aliqua crassiora corpora in ea natãtia sublimius efferri necesse est: motu vero in totũ desinẽte, terreę particulę ingenito põdere descendentes, in fundo continẽtis vasis residebunt, aqua vero super has fluitabit. Hanc pau-
B latim in alterũ vas transfundentes, citra noxam deinde vti poterimus. Verum Zeuxis, nescio quo modo, initium secũdę huius orationis particulę ita explanauit: Vult (inquit) Hippocrates aquam
« non innatare vẽtriculo. acutum s. tonum secũdæ syllabę huius nominis ἐμπλέον superimponẽs, non, vt alij, primæ, per ipsum volẽs non vas plenum intelligi, vt illis visum fuit, sed vẽtriculo innatãs, quod idẽ sonat, quod superfluitãs. Cęterum qm̃ amãs erga amatũ caligat cęcutitq;, iccirco nri ipsorũ amor plerũq; nos in nostris solis rebus cęcos reddit, quãuis aliena pspicacissime cernamus.

11 *Quoniam ex Sanguinis profluuijs Aqua subcutanea laborant.*

Horum verborum eadem atq; istorum vis est, quoniam sanguine profuso dissoluuntur: vtrũq; enim refrigerato corpore prouenit.

12 *Si, Qualia purgari conuenit, Purgentur, & Facile tolerant.*

Non nulli sine coniunctione /&/ hæc verba scribũt, quemadmodum & in libro aphorismorũ. Plurimi verò coniunctionem /&/ interponunt, volentes quidem hoc verbum /cõfert/ nos subintelligere, quod expresse in verbis in aphorismis scriptis habetur: ea vero ita scribuntur: ‖ Si qualia
« C conuenit purgari, purgentur, confert, & facile tolerant. Hoc vero loco coniunctionẽ /&/ additã 1ª. Aph. 25. Ex. ord. 10. h
« indicare aiunt, q̃ prẽter id, q̃ ipsis confert per purgationẽ facta inanitio, facile quoq; eam tolerant, siue nobis purgatoriam medicinam exhibẽtibus, siue & natura ipsa ex corpore infestos humores depellente, euacuatio fiat: nam purgationes appellare consueuit Hippocrates non solum à medicamentis, sed etiam à natura factas. Thucydides autem & euacuationes in morbis impetu naturæ per symptoma ratione morbi euenientes, purgationes & expurgationes appellauit, ita dicens: Et
« expurgationes bilis omnes, quęcũq; à medicis nominatę sunt, acciderunt. Hęc vero ab ipso in pestilentiæ narratione secundo historiarum volumine dicta sunt.

13 *In Aeno Legumina edentes assidue, Fœminæ, Mares, Cruribus imbecilli euadebant, & permanebant. Verum*
* *etiam Eruum comedentes, Genuum dolorem contrahebant.*

Deest Interpretatio.

14 *Euidenter Vigilans Calidior exterius, Interius autem frigidior: Dormiens è contrario.*

Initio partis istius posita hęc vox /euidenter/ idẽ significat, quod manifeste, & dilucide: sequentia verò verba huic voci /vigilans/ adnexa perspicua sunt, opinante Hippocrate extimas vigilan-
D tis partes calidiores, internas aũt frigidiores: dormienti vero cõtraria euenire. Id nẽpe ex eo apparet, q̃ dormientes cũm pluribus stragulis, tum & capitis egent tegumento, si frigidus, vt hyberno tempore, quo circunfunduntur, aer sit: atqui interdiu vigilantes hęc non requirunt. Quin etiã maior inspiratio plus caloris in penetralibus corporis collectum esse testatur. Perinde & concoctiones in dormientibus efficacius, q̃ in vigilantibus fieri, nõ solum in ventriculo ingestorum ciborum, verum etiam humorum in iecore & venis, corporis abditas sedes in dormientibus calidiores effici signum est: cum à nobis cõcessum & supra ostensum sit ingenitum calorem omnium in corpore concoctionum præcipuum esse opificem. Ita sanè & in libris aphorismorum memoriæ
« prodidit de ætatibus, temporibus, & vitæ officijs, vbi ait, ‖ Ventres hyeme & vere calidissimi sunt 1ª. Aph. 15. Ex.
« natura, & somni longissimi: his igitur temporibus & plura alimenta danda sunt, siquidem insitus calor multus: pluri igitur indigent esca: indicio sunt ætates & athletæ. In hisce quidem verbis ord. 8. a
« breuiter de ętatibus locutus est: in altero aphorismo latius, atq; ideo clarius, ita inquiens, ‖ Crescen 1ª. Aph. 14. Ex.
« tia corpora plurimum habent insiti calidi, plurimũ igitur requirunt alimẽtum: sin minus, corpus ord. 7. a
« digeritur: Senibus vero exiguus calor inest, iccirco igitur paucis fomẽtis egent. Secundum ętates quidẽ haud intro forasq; ingenito calore migrante, sed temporis progressu tabescente, senilis ętas oium frigidissima efficitur. At hyeme calore in penitiora se cõdẽte vẽtriculus quidem & reliqua

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 361 sur 390

viſcera calidiora, ſubcutaneæ vero partes frigidiores redduntur: Quemadmodum terræ profundi E
tas hyeme calida apparet, propter quod & fontes calidiores fiunt: & aliqui in profundum vſq; fo-
dientes, cum procul à terræ ſuperficie receſſerunt, euidentem caliditatem percipiunt.

15 *Per calido natura Refrigeratio, Potus aqua, Quieſcere.*

Quod his verbis præcipitur, clarum eſt. Oĩbus.n.ijs, qui calidiores, q̃ deceat, ſunt, ſummam vi
ctus rationis ad refrigerationẽ redigere expedit. Itaq; frigidioris temperaturæ cibaria ipſis danda
ſunt: & aquoſa potio, aut ipſa aqua potui præbenda eſt: parumq; exercendũ corpus eſt, ſoli nanq;
ad neceſſarias actiones motus ſufficient. Nihilq; dubij eſt ab ira & curis vehementioribus eiuſ-
modi hominem abſtinere debere. Quin etiam quotidie lauationibus aquarum dulcium vti, non
ſemel tantum, verum etiã ſæpius, ſi velit conducet. Nec non et ciborum, quos comedit, vis refrige
ratoria eſto, & æſtate præcipue. Verum ante omnia illud in his ſermonibus meminiſſe opus eſt
pcalidas naturas appellare eas Hippocratem confueuiſſe, quæ nõ ingenito calore, ſed acri & mor
daci abundant: quem aduentitium, & non naturalem eſſe arbitratur.

16 *Somnus in Frigore Veſtibus tecto.* F

Plurimi huiuſce libri interpretes hãc particulã orationis ſeparatim explanãt. Mihi vero ipſam
cum ſupraſcripta coniungere ſatius eſſe videtur, atq; vnã integram orationem hoc pacto inſtitue
re/percalido natura refrigeratio, potus aqua, quieſcere, ſomnus in frigore veſtibus contecto/ hãc
græcã vocem ἐν ψύχει per literã ν ſcribẽtibus nobis ac proferentibus, non per μ, quod idem eſt,
ac ſi cum articulo quis ita diceret ἐν τῷ ψύχει. Eos.n. qui immoderatius calida tẽperatura ſunt, me
lius eſt in frigido loco dormientes aerem plane frigidum per inſpirationem attrahere, & maxime
qm̃ per ſomnum calor in interiora corporis mergitur. Ceterum ſi vt in ſomno, calido exteriorem
ſuperficiem deſerente, interna corporis magis calent: ſic & ambiente aere cutaneis partibus frige-
factis, corporis penitiora incaleſcant: haud perfecte homo aeris inſpiratu refrigerabitur. Preſtabit
igitur ſtragulis calefactorijs iniectis ad cutim calorem reuocare, frigidum vero aerem per inſpira-
tum admittere, vt vtrinq; ad temperaturę mediocritatem calidũ corpus redigatur. Optimum ita-
que (vt dixi) fuerit cum ſupradictis hęc verba coniungere. At multi huiuſce libri explanatores ip
ſa à ſuperioribus diſiungentes, non percalidis modo naturis, ſed etiam oĩbus hominibus genera-
tim, conferre exiſtimant in aere frigidiore ſomnum capere, vt contractus in profundum calor re-
frigeretur: operimentis verò circũtegi, ne omnis calor immoderatius intro refugiat, calore eo, qui G
ob refrigeratas ab externo aere cutaneas partes repellitur, illi, qui per ſomnum intus colligitur, ac-
cedente. Id vero in multis naturis verum eſt, non tm̃ in omnibus: quemadmodum enim eos, qui-
bus calidior ſupra modum natura eſt, refrigerare expedit, ita frigidiore temperatura præditos cale
facere. Verum non nulli propoſita verba nõ ſolum à ſupra ſcriptis diſiunxerũt, ſed etiam hæc ipſa
ſeparatim legẽtes diuiſerunt / ſomnus ἐμψύχει i. refrigerat/ primã ſyllabam huius verbi ἐμψύχει
per μ literam ſcribentes, vt vnum verbum ſit ἐμψύχει, ſimiliter dictum atq; hoc, καταψύχει, quæ
ambo, refrigerat, ſignificant: & non duæ orationis particulæ, prior quidem, prępoſitio, ſecunda ve
ro nomen. Sed iſti neceſſario ſequentẽ oõnem fini propoſitæ adiungẽtes ita ſanè legunt / abiecto
ſomnus firmus, erectorum dormitatio/ aſſerẽtes hanc vocẽ / abiecto/ quã veſtibus tecto, interpre-
tati ſumus, pro hac / iacẽti/ eſſe poſitã. Id vero, præterq̃ cp hęc vox / iacẽti / violẽter in hãc / abiecto/
mutata eſt, & alioqui eſt ignobile atq; inutile, iſtis nos intelligere volẽtibus ſomniculoſum corpo
ris affectũ, iacentibus firmũ & ſtabilem ſomnum, ſtantibus verò dormitationem tantũ, conciliare.

17 *Somnus Stabilis, Erectorum Dormitatio.*

Quæ plurimi interpretes his verbis explanandis tradiderint, ſilentio tranſire præſtat: quæ vero H
inter illos magis veritati adhęrere exiſtimati dixerint, huiuſmodi ſunt. Vigiliam refrigerare cor-
pus aſſerũt, huiusq; indicium pallorem vigilantibus accidẽtem ſtatuũt. Cum igitur (dicunt) per-
calidam temperaturam refrigerare volumus, prętęr ſuperius ab Hippocrate dicta illud ẽt adijcien
dum eſt, vt prius cogitationibus aliquibus & negocijs afflicti vigilent: aut ſi hoc facere nequeant,
ne cubantes dormiant, arcendi ſunt: coguntur.n. duorum alterutrum facere, aut ſedere, aut ſtare.
Sedentium quidem ſomnum hedræon à ſede, i. firmum, vocatum eſſe inquiunt: reſpondere aũt
horum ſomnũ, ſtantium dormitationi. Atq; ideo ipſe inquit / ſomnus hedręos hoc eſt firmus, ere
ctorum dormitatio/ perinde ac ſi tota oratio hunc in modum prolata eſſet: Percalidę naturę à plu
rimi ſomni vſu arcendæ ſunt: ipſis.n. & vigilare, & aliquid agere, magis conducit. Hi quidem ma
xime & à ſedendo arcendi ſunt: ſin minus, concedẽdum ſane fuerit id, quod ſimile eſt ſtantiũ dor
mitationi: ne, pcumbãt aũt, prohibẽdũ. Sed nõ nulli ſtabilẽ ſomnũ hoc eſt profundum, dictũ eſſe
putãt, eorũ ſcilicet, qui ita ſe habeãt, vt ſtantes iã cõniueãt: ſed, cuius vtilitatis cauſa hęc ſcripſerint,
nõ addentes, imperfectã orationẽ reddiderunt. Verũtamen hæc ab ipſo dicta ſunt nobis conſulen
te, vt eos, quos firmiter hoc eſt profunde, dormire volumus, tãtiſper vigilantes cuſtodiamus, dũ ni
ſi conniuentes conſiſtere nõ poſſint: nã ſi ad hoc peruenerint, in altũ poſtea ſoporẽ vertunt. Nam

multos

A multos ego, φ citius cubitum irent, male dormientes, diutius vigilare cogens, vt postea suauissime dormirent, effeci: sicut quosdam amissum ciborum appetitum cõquerentes ad multum diem inedia macerans esurientes reddidi. Anteq̃.n. somnum aut cibum natura desideret, ad hos accedẽtes, in dicta symptomata incidunt. Non oportet autem naturæ intempestiue vim inferre, sed ei in tempore subuenire. Ego mehercule, quæ aliquis in propositis verbis explanandis verisimiliter posse dicere mihi videatur, exposui. Putantes vero somnum semper refrigerare, præcipuum quoddam in arte ignorare opinor, semper enim somnus humectat, sicut vigilia semper exiccat, hocq; nos ipse edocuit, nõ semper autem calefacere aut refrigerare natura aptus est. Verum cum in febre carentibus aut pituitosos, aut crudos, aut frigidos vtcunq; succos, in corpore offendens confecerit & coxerit, ex ipsis bonum sanguinem procreans hominem insiti caloris incremẽto calefacit. Cum vero ex huiusmodi humorum putredine iam febricitantes occupauerit, eos refrigerat febrilem extinguens calorem, proprium vero & ingenitum augens. At si cum febre, aut sine febre, succi biliosi redundauerint, ipsos separare, dein excernere valens, ad mediocritatem salubris temperantię corpus redigit. Hæc si præstare nequeat, eandem seruat temperiem. Quod si ex visceris phlegmone quis febricitãs accessionis initio somno corripiatur, intempestiuus iste somnus phlegmonem au-
B gens vna cum ipsa & febrẽ magis accendet: quocirca & calore alieno corpus calidius efficiet. Cõtingit quidem et vno modo interdum calidius iuxta atq; frigidius simul à somno corpus euadere: quandoquidem caloris in corpore humano duplex genus est, vnum familiare & congenitum, alterum alienum & pręter naturam. Quando itaq; horum vnum somnus auxerit & roborauerit, alterum tabefecerit et extinxerit, quomodo quispiam rationabiliter corpus vno tempore calidius simul atq; frigidus se ipso à somno effectum esse negauerit? cæterum & hæc ab initio plerique Hippocratis voluminum explanatores ignorant. Id autem ita se habere, quod dico, ex Lyci sermonibus percipies, quibus Hippocratem reprehendit in aphorismis ita dicentem: ‖ Crescentes plurimo ingenito calido abundãt. At φ eorum ignoratione, quę recte Hippocrates de calorum discrimine prodidit, ipsum calumnijs vexare Lycus ausus fuerit, per vnum integrum librũ à me ostensum est, cuius hæc est inscriptio, Quod nihil in eo aphorismo erratũ sit, cuius initium est, Crescentes plurimo abundant insito calido, igitur plurimo egent alimento.

1ª. Aph. 14. Ex. ord. 7. a

18 *Imbecilli Victus Frigidi, Valentes vero Calidi.*

Victus imbecillos, aut eos, qui ex imbecillis vitę officijs, cibis, ac potibus constãt, aut imbecillũ
C animal reddentes, appellauit: frigidi vero, siue ob suam ipsorum temperaturam, siue ob affectum quem in nobis efficiunt, ita nominẽtur, nihil inter se different. Imbecilla igitur vitæ officia illa dici possunt, quæ ex lenibus corporis motionibus constant: sicut contra valentia, quæ ex vehementibus. Cibi quidem imbecilli sunt, quicunque neq; odorem validum spirant, neq; gustatui vehementem vllam qualitatem acoris, dulcedinis, salsuginis, amaritiei, acerbitatis, acrimoniæ ue repręsentant, sed mediocri dulcedine aut mediocri astrictione gustatum afficiunt, ac pariter modice calefaciunt: valentes vero sunt istis cõtrarij. Itaq; si omnia & vitæ studia & cibi debiles corpori adhibeantur, vehementer refrigerabitur: quemadmodum si valentes, magnifice incalescet. Quod si aliqua imbecilla, aliqua robusta adhibeas, secundum mistionis portionem aut propius ad alterutrum extremorum accedet, aut longius remouebitur.

19 *Aquarum Arte Carentium, quæ ab Aethere excreta est, aut cum Tonitru opportuna: Procellosa vero Mala.*

Ea, quibus secundum medicæ artis præcepta non solũ in ægris, verũ etiam in recte valentibus corporibus vtimur, materiæ artis iure nominãtur: & à medicis quibusdã libri cõscripti sunt, quibus inscriptio hęc prępposita est, De materia. Porro interdum sponte natis corporibus ad curatio-
D nem & salubrẽ victus rationem vtimur: interdũ & nos aliquid ad præparãdam materiã facimus, aliqua elixantes, aliqua cõburentes, aliqua lauantes, aut prius condientes, aut prius madefacientes, aut refrigerantes, aut aliquid eiusmodi aliud efficientes. Sic itaq; & in præparãdis aquis artificiosum aliquid molimur: quemadmodũ ipse paulo ante dicebat, Aqua decocta tum quidẽ vt suscipiat aerem. Etenim fit ipsa decoctio, & postea refrigeratio, aut per ambientẽ nos aerem, aut vento aliquo, aut in ędibus frigidum aerem includentibus: sunt.n. domus quędam frigidis spelunc is per similes. Interdum & per humida refrigeratio acquiritur, vt per niuem circundatam: aut si sub fonte rapide labente ponatur: aut in puteo, idq; bifariam, non nunq; quidem in ipsam putei aquam nobis vasculum demittentibus, in quo aqua calefacta continet, non nunq; vasculum super aquam suspendentibus, sicut etiã per testas raras interdum turbulentas aquas percolantes: vt Alexãdriæ & in Ægypto percolãtur per quędam nõ simpliciter testacea vasa, sed artificiose, vt rara sint, præparata: quemadmodum & per linteolum huiusmodi vase carẽtes excolare solẽt. Hæc sanè omnia artificiose parãtur: sicut etiã quæcunq; circa fontanãrũ aquarum ductus machinamur, illos nõ ex quocũq; lapide fabricantes, interiusq; illinentes interdũ: haud.n. exiguum discrimen in ipso illitu est, siue picem siue gypsum illeueris, siue citra illitum, laterem vstum aut lapidem improba aliqua aut bona, aut nulla prorsus euidẽti qualitate affectũ, imposueris. Quin etiã puteos sępiusin diuer-

Al. 1. E1. d. 5. c. 7. 70. d

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 363 sur 390

ſa terra defodimus, & aquam per canales & fiſtulas ab aliquo fonte, quæ meliorem aut deteriorem E
ipſam reddere valeant, aut ēt nulla ratione permutēt, deriuamus: nempe oīa hæc ad aquam præpa
randam artificioſe præſtantur. At cum ex terra eius loci, in quo degimus, aquam ſumimus, aut ex
lacu, aut præterlabente flumine haurimus, aut pluuiatilem, quæ vocatur, colligimus, prorſus nihil
artis huic adhibemus. Propter hoc igitur inquit Hippocrates / aquarum arte carentiū / ipſas arti-
ficio præparatis opponens, quas arte carentibus comparantes artificioſas appellamus. Quēadmo
dum aūt paulo ante nō de oībus aquis arte paratis locutus eſt, ſicut ſi librum, vt in publicū æderetur, conſcripſiſſet, ſed vnius tantum præparandi rationis mentionem habuit, vtpote ſibi ipſi com
mentariolum recordationis cauſa conficiens, Ita & hoc loco non de oībus aquis arte carentibus,
hoc eſt ſponte naturæ talibus procreatis, ſed de vna ſola ſpecie, quam (vt dixi) pluuiatilem voca-
mus, ſermonem fecit. Ipſius vero duas prodidit differentias, alteram quidem, quam & aperte vitu-
perat, malam eſſe dicens, procelloſam ſcilicet: alteram vero deinceps non cōſitat, an reprehēſione
ſolum carere dicat, an & aliquid aliud ei tribuat: procelloſam aūt putauit incōmodā, liquidem ab
aere excretā, aut cū tonitru, græco vocabulo appellat horęam, {latine dixeris tēporariam vel tem-
peſtiuā vel opportunā.} Contingit aūt temporariā aquā vt congruo tēpore proueniētem ipſum
laudantem appellare: contingit aūt & eam ſolā, quę ætate media per imbres effunditur, tempora- F
riam nominare, qñquidem hanc anni partem Græci potiſſimum ὥραν i. tempus appellant. Ve-
runtamen & autumno, & hyemi, & veri, temporis appellationem accomodāt: ſed per excellentiā
interdum eam anni partē tempus nominant, in qua fructus temporarios vocatos matureſcere ac-
cidit. Id igitur quantum ad verba Hippocratis attinet, obſcurum eſt, niſi ſi nos ipſi aliquid ex ijs,
quæ vidimus, aut ex naturali rerum indicatione adijciamus: ac pręterea cur procelloſam aquā im-
probet, ętheream verò & cum tonitru effuſam non improbet. Incertum quoq; eſt vtrū ipſam nos
ad potum, an ad medicinæ vſus, pręparare iuſſerit: nam oculorum medicamentis componēdis hu
iuſmodi aquam adhibemus, & ex ipſa aqueum vocatum medicamentum conficimus. Porrò tem
porariam intelligere ſatius fuerit, non vernam cum impetu delapſam, vt non nulli ſtulte accipiūt:
nullus.n. per excellentiam tempus anni ver nuncupauit, ſed quemadmodum & alias anni partes,
abſolute tempus: neq; tunc temporis effuſus imber aliqua eximia virtute pręditus eſſe cognoſci-
tur. Sed multo antiquius fuerit putare ipſum temporariam aquā dicere, quā eo ſanè tēpore plue-
rit, quod anni tempus Græci nominant: huic.n. ſententiæ & illud ſanè fauere videbitur, quod ab
ipſo dictum eſt / & aqua ab ęthere excreta / : nam veteres Græci cœlum nos ambiens exquiſite pu-
rum, æthera: caliginoſum vero, aut nubibus opacum, aerem vocare conſueuerunt. Hac eadem igi G
tur ratione & locum ſupra nubes æthera nominant: idq; clare & poeta ſignificauit, inquiens,

Conſtitit at leuiter ſcandens tunc abiete in alta, »
Æthera quæ ex Ida ſurgens vltra aera adibat. Contra vero, cum dixit, »
Aera ſed craſſum Luno ſe propulit ante. »

Profundum hunc noſtrum aerem per ea verba inſinuare videtur: atq; iterum cum dixit,

Aer denſus erat naues complexus, olympo »
Nubibus obſcuris circundata Luna latebat. »

Itaq; cum æſtate aqua eius temporis calore attenuata in halitus inuiſibiles diſſipata fuerit, atq; ic-
circo clam nobis in aerem ſupra terram ſubuolauerit, ac deinde propter aliquam ad frigidum mu-
tationem, ac ventis inter ſe reflantibus, denſatoq; aere prætenuatos halitus iterum cogi & in aquā
ſenſilem euadere contigerit, tunc imbrem illum temporarium vel tempeſtiuum eſſe dicemus, ex-
tenuata aqua ac prius ab aeris calore elaborata: atq; ideo meliorem ipſam eſſe nimboſis, vtpote ne
que confectis, neque vlla mutatione elaboratis: quales in non nullis fontibus aquæ ſcaturiūt, à ve
teribus indomitæ crudæq; nominatæ. Verum, cur tonitrualem (vt ita dicam) aquam potius, q̄ꝫ
nimboſam approbet, deinceps videamus. Id profecto mihi ea ratione feciſſe videtur, q̄ tonitrua H
duorum modorum alterutro fieri nouerit, aut ob ignem interceptum, qui erumpens, circumple-
xam nubem veluti dilaceret, quo etiā tempore fulmina decidunt: aut inter ſe allilis attritisq; nubi-
bus. Neutrum in nimboſa aqua ineſt, ſiquidem in huiuſmodi ſtatu aer conſpiſſatus eſt vna conti
nua atraq; nube ipſum totum occupāte. Quapropter haud immerito in hoc aeris terram ambien
tis ſtatu nequaquam tonat: nanq; diuullis nubibus, ac propria circunſcriptione vagantibus, cum
inter ſe concurrunt, ratio poſtulat fieri attritionem, vnius autem totius continuæ perpetuæque
nubis conflictus fieri non poteſt. Quamobrem neque fulmina in hac cœli conſtitutione cadunt,
cùm quia calidus aer intra nubes non includitur, tum quòd neque ipſæ inter ſe magno impetu
concurrunt. Nam, quando inter ſe concurſantes nubes igneum illud, quod interuenerat, intra
ſe ipſas compellentes et conſtringentes exquiſite denſauerint, tunc vtique fulmen non nunquam
ſurſum verſus aut in obliquum, non nunquam vero & in terram, extruditur. Hanc ſolam fulmi
nis expulſionem nos conſpicimus, aliæ vero mortalibus ignotæ ſunt. Porrò à me breuibus ad
propoſita verba explananda, vt tonitrua fiant, dictum eſt: curq; tonitrualem aquam (vt ipſius ver
bo vtar) quàm ex nimbo proueniētem, meliorem eſſe aſſeruit. Summe vero munda ac tenuis eſt
tēporaria aqua elaborata. Inter hanc autem & procelloſam tonitrualis eſt: quę quātum à tempo-

raria

A raria vincitur, tantum procellosam superat. Igitur in promptu iam est istis omnia vituperantibus, dicere, haud medici munus esse tam longam de rerum natura orationem habere. Cęterum (vt his respondeam) si nullam rationem afferens simpliciter asseuerassem temporariam aquam nimbosa esse meliorem, inter has vero tonitrualē mediocrem, aliquam sanè eorum, quę dixissem, rationem me adijcere præcepissent: neq; se dictis meis, tanquam legibus credere, iustum esse, neque ipsis vt tyrannicis pręceptis parere, necessum esse dixissent. Quocirca, si illiteratorū iuxta flagitiosorumq; hominum latratus euitari non potest, præstat autem ob res meliores ab istis male audire, profecto rectissime tonitrui causas naturales rimati sumus: quod enim probatiōe caret, omnibus hominibus incredibile esse videtur. Neq; admodum recte dictum videtur, ꝓ à medico videlicet sermo de natura faciendus non sit: indicatq; hos ipsos qui ita pronunciant nobis, vt sibi tanq; tyrannis edicta proponentibus obtemperemus, imperare. Verum præstabat sanè non tyrannico more imperare, sed potius nos docere, aut sermoni absq; ratione magis, q̄ rationem reddēti, fidem esse habendam, aut in referenda causa à nobis aliquid non vere fuisse traditum. At isti horum neutrum faciunt: immo vtrunq; vituperant, si nullam probationem attulerimus, nos probatione carentia effutire: si rationem aliquam adiecerimus, non esse medici, vt physici munus, de veritate aliquid di-
B sputare, iactantes.

20 *Aqua Edax, Vigilia Edax.*

Ab ijs, quæ & vigilia & aqua efficere aptæ sunt, ipsis appellationem imposuit, vtrāq; edacem nominans, ꝓ nos scilicet edaces reddat: quandoquidem & hac etiam tempestate in nostra Asia Græci omnes, edaces homines, qui multa comesse valent, vsitato vocabulo appellitant. Didicistis autem cibi appetitiones ab aquę potu ea planè ratione excitari, qua & gelidam bibentes aut frigi-
* dum cibarium astringens ve assumentes, appetentiores euadunt. Alibi nanq; ostensum est quęq; ventriculi tergorum sanguinem in arctum constringentia appetentias augere ac procreare: contra vero calefacientia fundentiaq; sanguinem, deijcere finireq; appetentias. Hac itaq; ratione aqua vorax existit: Alia vero ratione vigilia, ꝓ scilicet corpus digerat atq; dissoluat: de hac etenim iam, sicut & de somno, notitiam habuistis. Concoquit planè somnus, vtpote calido tunc interiora petente: dissipat vigilia insito calido, dum exterius emicat, secum haud exiguas corporeæ substantię particulas educente. Igitur propterea aqua & vigilia edaces dictę sunt. At tu ne perperam accipito, ne've idem esse existimato multa comesse, & multa concoquere atque conficere. Siquidem vi-
C num aquæ præstat non solum ad concoctionem, quæ in ventriculo fit, adiuuandum, sed etiam ad concocta distribuenda, ad sanguinem creandum, ad nutriendum, ad lotium citandum, & ad corpora difflanda in recte valentibus. Nemini vero dubium est de his in præsentia sermonem ab Hippocrate fuisse factum, cum inter omnes constet plurimis ægrotis vinū officere. Verum & vigilia bifariam adhibita duplicem quoque à cibis finē cōsequitur. Nam si quippiam noctu agentes, vt in celebritatibus illis, quas pernoctationes vocant, totam noctem insomnem traducant, corpus quidem inane redditur, sed nullum insigne virium detrimentum indeconsequitur. At, si cubantes aliquod noctis tempus somno capti quiescamus, reliquum autem vigilemus, vires profecto debilitantur, neque enim melius appetimus, neque concoquimus, neque concoctionem sequentia naturalia munera inuiolata perfectaq; obimus, languidiores omnino, quàm qui bene dormierint, euadentes. * *Al. omnes.*

21 *Percalidam Naturam calido tempore, In frigore Cubile Crassam reddit, In calido Attenuat.*

Dictionem hanc /percalidam/ aphorismi huius initio præpositam, à recto casu percalida, deflexam esse constat: sed vocem hanc /ἐν θέρμῳ/ in fine positam quispiā ita posset accipere, ac si ex præ
D positione ἐν i. in, & casu dativo θέρμῳ, esset composita: quemadmodum sanè & omnes ferè interpretes acceperunt, non nulli quidem orationē hanc in duas partiti, perinde ac si vtraque propria explanatione indigeret: alij vero totam, vt vnam interpretati. Porrò Dioscorides & ipsam in clariorem permutauit, vt in obscuris locutionibus facere consueuit. Separatim quidem scripsit /percalidam naturam calido tempore/, his verbis adijciens hāc vocem /extenuat/, nobis significare volens percalidam naturam, hoc est multo calore feruentem, calido tempore i. æstiuo extenuari, dilabentem atq; euanescentem per eam, quæ ab omnibus medicis recentioribus iam trita & vsitata voce ratione perceptilis difflatio nominatur: quam etiam altera appellatione quidam sensui ignotam perspirationem nominant: quæ nobis omnibus per totum vitæ curriculum inest, verū secundum ætates, anni tempora, studiaq;, ac (vt breuibus expediam) secundum omnem quam degimus vitæ rationem euariat. Sed in omnibus his differentijs illud commune inest, calidioribus quidem temporibus, regionibus, ætatibus, naturis, & victus rationibus, de corpore haud exiguā substantiæ nostræ portionem effluere: cōtra in frigidioribus spissescente cute plurimum retineri, exiguū dissipari. Hac igitur ratiōe percalidam naturā tempore calido extenuari verū est, duplicato i. effluxu: nēpe ex pprio calore insitum habētes, nouum præterea exterius à calido tēpore accedentem acquirunt. Verum neq; in alio vllo exemplari hanc lectionem inueni, neq; vllus expla-

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 365 sur 390

nator ipsam agnouit. Sed Dioscorides ipse in libri fronte inscripsit sese in duobus solis exemplari E
bus ita conscripta verba nactum esse /percalidam naturã calido tempore in frigore cubile crassam reddit, in calido extenuat/. Veruntamen nos non in duobus, sed in omnibus, quæcunq; legimus, ita se habere hanc orationem comperimus, cum de industria omnia, & quæ in publicis bibliothecis reposita sunt, & quæ apud amicos inuenimus, exẽplaria inspexerimus. Sed iam ad explananda verba cõuertamur omnibus ijs, quę praue ab interpretibus dicta sunt, prætermissis. Mihi sanè prior aphorismi pars ita perficiẽda esse videtur /percalidam naturam calido tempore in frigore cubile crassam reddit/, has voces /calido tempore/ in sexto casu nobis legentibus, perinde, ac si in calido tempore, dictum esset: illud vero /in frigore/ idẽ est, ac si dictum esset in aere frigido, ex duabus orationis partibus dictione cõposita, prępositione scilicet /in/ et nomine /frigore/. Erit enim integra sententia huiusmodi: Vtile est percalidæ naturę, in calido tẽpore, in frigido cubiculo somnum capere, ita nãque crassescet. Nempe haud iniuria in valde calidis naturis hæc nos facere prę-cepit Hippocrates: quandoquidem calida natura cum sponte ob effluxum immodicum ad extenuandum idonea sit, si tempore calido accedente euacuatio duplicata sit, quin etiam tertia quædã alia inanitio in calido loco & calido strato cubante homine adiuncta fuerit, tum corpus triplici digestione exhaustum dissipari emaciariq; continget. Quod si duabus necessarijs inanitionibus à F
natura atque tempore prouenientibus, quas effugere non licet, tertia saltem in contrarium abducatur, non dissipare, sed coercere difflationes potens, ad extremam euacuationem homo non perueniet: quinimmo pinguescet magis, q̃ extenuabitur. Frigido enim cubili non modo lectos frigidos, sed & stragula, quæ ex linteis crassioribus & attritis, atq; id genus alijs vestibus, constãt, significãte, aliud quoddam maximum remedium excessus, ratione temporis & naturalis temperamenti prouenientis, adiungitur, vt scilicet per frigidam inspirationem corpus refrigeretur. Id quidem iam & antea à nobis dictum fuit, sed nunc mentio lecti adiecta est, vt vndiq; corpus refrigescat, ac difflationis excessus ad salubrem commoderationem redigatur. Altera quidem aphorismi pars, prior scilicet, ita sanè ab aliquo potissimũ explanari posse mihi videtur. Reliqua pars, vbi ait /in calido attenuat/ dilucida sanè foret, si ei voci /calido /aere/ adscriptum esset, tota oratione per hæc verba manifeste explicata: Calidiori naturæ calido tempore cubile in aere frigido si accedat, crassam reddit: in calido autem aere cubile extenuat. Per rectos quidem casus ita maxime aperte explanata oratio fuerit. Quod si per tertios & sextos loqui voluerimus, narratio sanè huiusmodi fuerit: Calidiori naturæ, tempore calido, & cubili in aere frigido crassescere accidit: hoc eodẽ vero cubili in aere calido posito extenuari continget. G

22 *Professio Tuendæ Sanitatis, Non saturitas Cibi, Impigritas ad Labores.*

Neque repleri vsq; ad saturitatem, impigrumq; esse ad exercitationes, salubris victus caput esse opinatur.

23 *Inter Vigilandum Siti in Superficie, Somnus medela est: Siti vero ex Somno, Vigilia quibusdam.*

In superficie sitim intelligere oportet valde exiguam, quæ neq; à toto corpore, neq; ex magno ventriculi partium affectu, excitata est, sed (vt dixit Erasistratus) arescẽtibus aut incalescẽtibus locis illis, per quæ ab ore in ventriculum humor delabitur. Huic itaq; siti somnus remedio est, corporis penitioribus madescentibus, vtpote per somnum sanguine ad interiora agente: contra vero expergefactis, cum in superficie sitis adest, vigilantibus facile sedatur. Huiusmodi nanq; sitis oritur incalescentibus non nunq̃ particulis, quarum dicebam Erasistratum meminisse: calescunt autem, dum in stomacho cibi concoquuntur. Nam cum huiusmodi cõcoctio ab insito calido perinde atq; elixatio fiat, quemadmodum in illa calidus quidam halitus effertur, ita non nunq̃ & in ventriculo & maxime vinum meracius epotis contingit. Verum si vigilantibus ipsis stomachus inanitus nullos præterea vapores suggerat, & calefactarum partium calor euanuerit, siti liberantur. Porro nõ nulli à somno ob ciborum potionumq; calorem ventriculo excalfacto siticulosi fiunt: quorum sitis sine externo subsidio non tollitur: quocirca non nullis frigidam potare solitis hoc tempore ante balneum ac cibi assumptionem gelidæ aquæ potus non nunq̃ vsui fuit. Propterea igitur in secunda sitis differentia adiecit hanc particulam /quibusdam/, neque enim omnibus (vt ostensum est) à somno sitiẽtibus idem affectus oboritur. Hanc lectionem autem & veteres explanatores agnoscunt, & in castigatissimis exemplaribus inuenitur. H

A.l.3.f.15.t.t. c.10.292.c

24 *Quibus Plurimum Calidum ineſt, Vocalissimi sunt, frigidus enim aer plurimus. Ex Duobus autẽ Magnis, Magna & quæ oriuntur, existunt.*

Modo prędixi, huiusce orationis lectionem antiquam non ita inueniri, sed hoc modo /quibusdam plurimum calidum/: sicq; illi interpretes legunt, qui de superiorum verborum fine hanc particulam /quibusdam/ detraxerunt. Igitur de propositæ sententiæ veritate iam disseramus. Quibuscunque enim plurimum calidum ineſt, in corde scilicet (hoc nanq; veluti focum laresq; ingeniti caloris esse declarauimus) & aerem, qui inspiratu adducitur, plurimum esse necesse est: nam et

hoc

A hoc in libro de vsu respirandi explicatum est. Quod si plus caloris huiusmodi naturis inest, multusq; inspiratur aer, atq; iterum expiratur, propter hoc si vocem magnam fieri dicemus, ita absolute citra vllam distinctionem sententiam proferentes, fallemur: nam in commentarijs de voce ostensum est vocem ingentem fieri, quin multus aer celeriter expiretur, nequaq; posse: id vero fit, si aspera arteria & guttur latius pateant. Si pectus vero totum amplum sit, non solum ingentem vocem homines ædere, sed etiam diutissime vociferari posse, ibidem declarauimus: vt præcones, cum pedem vocatum canunt, efficere solent. Igitur quoniam & cor statim ab initio, cum formatur in vtero, amplificatur increscitq; illis, in qbus insitus calor plurimus inest: ad cordis vero portionem & pectus plerunque magnum efficitur, et hoc iterum pulmonum magnitudo necessario cõsequitur, nec nõ & istis asperæ arteriæ magnitudo respondet, & huic plerunque gutturis: haud ab re sæpissime percalidæ naturæ homines vocaliores esse cõtingit. Etenim si semper et omnino ad portionem magnitudinis cordis pectus auctũ esset, & nunq; ei praua conformatio accideret, percalidos homines non plerunq;, sed semper magnam vocem edere dixissem: veruntamen neq; vt pulmonũ magnitudo pectori semper respõdere inuenitur, ita & ipsorum magnitudini in ipsis contenta tria valorum genera respondent. Conspicitur vero & in animalium dissectionibus pro-
B portio hæc non exquisite seruari: sed in huiusmodi sanè partibus aliquod pauxillum excellere, aliquod è cõtrario deficere inuenitur. Id vero in corde ratione pectoris insigne accidit: quod & in causa est maxime, vt inter æque calidos homines non nunq; in vocis magnitudine multum interlit. Hippocrates quidem soli aeris multitudini magnitudinem vocis attribuit: verum hæc inter causas magnam vocem efficientes neq; sola, neq; dignitate prima est: magnæ enim vocis materia est, vt in commentarijs de voce disputauimus.

25 *Ventriculo Calidi, Frigidi Carne, & Graciles. Isti Venosi & Iracundiores.*

Quod geminum in animalium corpore calidum agnouit Hippocrates, alterum quidem, quod ipse ingenitum vocat, essentiam in sanguine sanguineisq; visceribus repositam habens: alterum vero acre, mordax, & igneum, sub quo genere & febris est: in multis pridem ipsius voluminibus declaratum fuit. Quin etiam ego de hoc in quodam meo commentariolo accuratissime disserui. Eius libelli inscriptio hæc est, Nullum errorem esse commissum in eo aphorismo, cuius initium est, ‖ Crescentes plurimum habent innatum calidum. In eo sanè Hippocratis partes tueor, 1². Aph. 14. Ex. ord. 7. a
C Lyci aduersus aphorismum criminationes diluens, ipsumq; ob optimorum præceptorum ignorationem Hippocrati infensum esse demonstrans. Verum huiusce caloris differentiam neq; Lycus, neque alius quispiam aut Erasistrati aut Herophili sectator, aut Empiricus, internouit: quapropter & multa Hippocratis scripta praue admodum interpretati sunt. At Hippocraticos viros saltem non decebat Hippocratis decreta improbare, ea perinde interpretantes, ac si vnus genere calor in animantibus existeret. Sed cum Hippocratem, aut alium quempiam audiuerint aliquos ventriculo calidos nominantes, vt nomen illud acceptum esset, considerare præstabat, vtrũ qui vocẽ eã protulit aut scripsit, naturale calidũ in ventriculo copiosum esse assereret: aut alterum intelligeret, quod sæpius acquisititium, interdum non naturale, nõ nunquam & à natura alienum vocatur: quo calido incalentes mordax calidumq; expirare, atque iccirco simul atque curis densata fuerit, febre vexari contingit. Quemadmodum illi, qui altero calido vberrime affluunt, suppressa diffiatione pleniores quidem fiũt, sed in febrim non incidunt: propterea * Illud etiam constat in ventriculo ciborum concoctiones ab hoc insito calido exuberante optimas fieri: vt ipse in aphorismis ita loquens edocuit: ‖ Ventres hyeme & vere calidissimi natura, & somni longissimi. His itaq; temporibus cibaria plura exhibẽda: etenim insitum calidũ multum: pluri igitur ali- 1². Aph. 15. Ex. ord. 8. a
D mento egent: argumento sunt ætates & athletæ. Itaq; sicut absoluta ciborum confectio huiusmodi ventriculorum indicium est, ita frigidiorum quidem in acidum cõuersio, calidiorum autem in nidorosam qualitatem mutatio. Quãobrem cibos recte concoquẽtibus & sanguis optimus inest, & mediocris caro progignitur: vel et interdum, q̃ deceat, copiosior, cum ociosiorem vitam degũt, & frequenti lauatione vtuntur, sed minus bona caro est, neque corporis habitui congruens: post-
A.l.3.f.13.t.t. c.18.188.e quam vero multa copia cõgesta fuerit, totum corpus in morbos præcipitat. At ob ventriculi intemperiem male concoquentibus, & cibos in fumidam nidorosamq; qualitatem corrumpẽtibus, vitiosus in venis sanguis contrahitur, prauaq; in toto corpore fit nutricatio. De his igitur proposito sermonem intelligere debes. In iecore nanq; & corde multus ab initio insitus calor inest, in carnes vero è sanguine profunditur: atq; ideo in huiuscemodi corporum naturis, quales & nunc descripsit Hippocrates, carnes frigidas esse necesse est, vtpote sanguine non copioso, sed pauco & ipso quidem vitioso, irrigatas. Vtrunq; enim ventriculo igneo calore intemperato laborantibus euenit, vt cibaria corrupta descendant, & proinde paucum ex ijs alimẽtum corpori impartiatur, idq; ipsum non recte cõcoctum improbum fit: non coctis.n. corruptisq; in vẽtriculo cibis bonus in iecore venisq; sanguis creari nõ potest. Quod si paucus quidẽ, sed non malus in venis sanguis foret, carnes vtiq; hũc attraherent, ipsas minus nutrientem, & venas inanes relinquẽtem, vt cõtra-

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 367 sur 390

ctæ essent, vixq; apparerent. Quando vero nõ paucus modo, sed etiã prauus est, tunc neq; ipsum, E
quãuis egeant, attrahunt: perinde ac neq; nos ipsi cibos nidore, aut altera quapiam improba qualitate infectos, & si vehementius escam appetamus, admittimus: etenim appetitus ipse huiusmodi cibo degustato extinguitur. Eadem igitur ratione carnes exiguum, quod videlicet ad nutriendum perne cessarium est, de venis exhauriunt: quare paulatim longiori tempore in venis plus sanguinis deprauati cõtrahitur. Quapropter in venę sectionibus nunq; ab huiuscemodi hominibus rubrum sanguinem profluere conspicies, sed alio colore (vt quis eum noiare velit) affectus inuenitur: q; primum vero & male olet. Quod si iam pridem homo purgatus non fuerit, ater etiã, qui rescissa vena profunditur, sanguis apparet, alias aliam in crassitudine & tenuitate constitutionem habens, non nunq; serosus & tenuior, nõ nunq; vero crassior: quemadmodum sanè interdum & valde crassus & niger liquidæ pici persimilis cernitur. Hęc igitur omnia nunc per capita enumerata in alijs quibusdam ex antedictis commentarijs, & præcipue de curandi methodo absolute disputata sunt: in præsentia vero ab explanatoribus prætermissa, breuibus à me perstricta fuere: solent enim vbi nihil refert, esse loquaces, in rebus autem vtilissimis deficere. Ego itaq; cũ præsens oratio perutilis sit, ipsam repetens per capita rursum explicabo, & cum interpretatione propositorum verborum coniungam. Ventriculo calidos ipsum dicere putandum est, non, quemadmo- F
dum pueros & athletas insito abundare calido testatus est: neq;, vt hyeme ventres calore naturali maxime calere dixit: sed vt mordacem improbumq; calorem haud exiguum in intemperato ventriculo possidentes. Hos autem carnibus frigidos merito nominauit, vtpote bonæ iuxta & copiosæ alimoniæ penuria tabescentes, quam ex sanguine naturaliter sese habente in temperatis corporibus hauriunt. Ex sanguinis autem inopia fit, vt carnes refrigerẽtur, acquisititium sanè calorem à sanguine, non proprium non insitum, vt iecur & cor, possidentes. Isti vero carnibus deficientibus graciles necessario redduntur: ipsarum enim subtractiones & incrementa tenue et crassum totum corpus efficiunt. Dicit autem hos ipsos venosos esse perinde, atq; si & ita dixisset, Istis cõspicuæ venæ sunt, hoc est eminentes: quippe quæ sanguinis plenæ, & carnium ipsas contegentium paucitate, nudæ appareãt. Quin etiam ipsos iracundiores esse dixit, non absolute iracundos, neq; per excellentiam iracundissimos, quod planè ipsis accideret, si calor in corde permultus redundaret: sed calor in ventriculo os eius contristans iracundiores efficit. Siquidem alibi declaratum est hanc particulam in consensum sui affectus & animam adducere: tardiores enim ad intelligẽdum atq; agendum homines reddit, quo tempore ipsa frigidior euaserit: contra promptiores atq; irascentes, cum magis incaluerit, haud naturali calore scilicet, sed aduẽtitio & à natura alieno, de quo G
sermo iste totus à nobis confectus est. Quapropter eos, qui se Hippocraticos nominant, & pręcipua Hippocraticæ artis decreta, quibus & experimento euidentia astipulantur, ignorant, accusare æquum est, q; aliter, atq; nos diximus, interpretati sunt. Existimant enim in calidioribus ventriculis insitum calorem in profundum refugere, & extimas partes deserere, atq; ideo frigidas hominum carnes euadere. Verum huiusmodi caloris motiones pro ratione temporum, & regionũ, & prorsum cœli status, præterea pro ratione vigiliæ & somni, nec non & animi perturbationum, vt mœroris, & timoris, & corporis voluptatũ, & animi oblectationũ euariant: At neque corporis naturalis fabrica, neque ætas talem ingenitæ caliditatis mutationem efficit. Sed, quemadmodum & in libris de tuenda sanitate monstrauimus, prauæ corporis constitutiones sunt non nullæ quidem cum totius animalis intemperie: aliquæ vero cum partium inæquali statu, qualis & ista, quæ in propositis verbis habetur de ventriculi vitiosam constitutionem habentibus, & non optimam, veluti quæ natiuo calore multo affluentes, & iccirco ad bonam carnem procreandam maxime conducentes, corporis habitum pleniorem efficiunt, non extenuant, non emaciant, vt intemperatæ.

26 *Terra Siccitatibus squalente Auium genus Bene habet.* H

Aues enim vtpote aridiore, q; nos, temperatura constãtes, siccis temporibus rectius valẽt. Nos vero nõ pretterit & aridioribus ipsas cibis vesci, & pauco potu esse cõtentas: non perinde, vt sues, qui aqua assidue prolui, & immodico assidue potu repleri cupiunt.

27 *Cum Hircescit, Vter exterius Testis apparuerit, si Dexter, Mas: Sinister vero, Fœmina.*

Cùm puerilis ætas in adolescentiam trãsit, quemadmodum ipsis semen, & pili in locis genitalibus erumpere incipiunt, perinde & testes subito increscunt: quemadmodũ & puellis virginibus mãmæ extuberãt vnà, & menses ferri incipiunt. Tunc igitur & vocis mutatio in maribus fit pręcipue: nã cum prius ipsis acuta vox esset, cũ perfecte in puberes euaserunt, grauior redditur: tẽpore autem medio veluti raucã ipsi vocem edunt. Quãobrem autem prędicta ætate oia ista eueniant, præsens oratio explorare nõ postulat, sed oia hęc apparere & experiẽtia demonstrat, Sicut & illud, si dexter prius testis intumuerit, hosce adolescentes factos, in ætatemq; virilem cum euaserint, filios mares potius q; fœminas genituros: q; si sinister, è cõtrario. Idem & de vtero sensit: in aphorismis enim ita scripsit: ‖ Fœtus mares in dextris, fœminę vero in sinistris magis. Quę igitur à me A.l.3.E.21.t.17. c.15.385.b

5². Aph.48.Ex. ord.41.h

hac

A hac de re in aphorismorũ explanatione dicta sunt, ad hunc locum accommodes, cum vna sit communis in maribus atq; fœminis causa, ob quam sinistræ partes fœminarum, dextræ marium, opifices sint. Verum & de hoc in libro de Vsu partium tractatum est.

28 *Oculi Vt valent, Ita & Corpus. Et Color in deterius, aut melius labitur.*

Constat autem ita oportere subintelligi vt oculi validi sunt / quod nõ nulli & adscripserũt /. Sẽtentia igitur verborum, vt quispiam iudicio meo plurimorum falsam interpretationem omittens rectissime explanare potest, hæc potissimum fuerit: Hippocratem docere arbitror, quonam modo quis ab oculis, totius corporis affectum percipiat, quandoquidem isti maxime firmissimam nobis notitiam exhibent. Porro in illis, quibus anima deficit, aut aliter vires collabũtur, neq; manum quis intuitus, neq; crus aspiciens, aut faciei reliquas partes, omissis oculis aliquid explorati habere poterit, quod ipsi vires imbecillas esse, aut validas patefaciat: quod, si oculos inspexerit, compertũ habebit, clarissime nanq; in ipsis robur infirmitasq; elucescit, non nullis quidem acute cernẽtibus palpebris patentibus, non nullis autem neq; perfecte ipsas aperire valentibus. Quin etiam ipsorũ color & moles aliquid de viribus nunciant. Viribus enim infirmis oculi caui, squalidi, & decolo-
B res apparent: robustis autem, florido colore vigent, pleniori mole constant, & splendidum humorem habent. Hæc planè fieri euidenter conspicimus, etiam si causa, ob quam fiant, nos lateat. Verũ & causa patet, qualis nam oculorum sit natura, scientibus: quod alibi, & in sermonibus de visione declarauimus, Animalem scilicet spiritum luminosum è cerebro in oculos plurimũ proficisci: iste igitur cum aut imbecillus aut paucus in oculis fuerit, modo enumerata symptomata eueniunt, & color melior fit, inquit, aut deterior. Id autem clarum est, siue de oculis etiãnum, siue de totius corporis colore, sermonem faciat: vtrunq; enim verum est, oculis quidem vt firmitatem atq; imbecillitatem, ita & bonum fœdumq; colorem, permutantibus, hos quoq; totius corporis affectu comitãte. Nam si bene colorati oculi sunt, & gyon hoc est corpus, totum salubriter se habere significant: aliquo autem turpi colore inquinati, illico & totum offensum esse indicant: celerius vero in oculis, cũ in alijs partibus, colorum mutatio, ob eorum munditiam nitoremq; conspicitur. At non solum id significare hæc verba possunt, sed etiam in toto corpore coloris mutationem signis in oculo apparentibus accidere & subsequi. Ab oculis igitur hoc modo ad totum corpus cognitio traduci potest. Per se autem verba hæc, omissa parte de oculis, explanari possunt, siquis ipsa cum sequentibus coniungat. Deinceps igitur ab alio principio sic ipsa interpretabor.

29 C *Et Color in peius aut melius vergit. Aequum est autem, Vt se habet Alimentum, Ita & quod Extimũ est sequi.*

Colorem alimento i. sanguini, proportione respondentem, in peius aut melius vergere inquit. Sanguinem autem nunc appellat omnem in vasculis inclusum succum: in quo & pituita, & bilis vtraq;, & tenues serosiq; humores continentur. Hoc enim mistum & melius & deterius redditur: in eo vero contentus humor, qui proprie sanguis dicitur, & a cuius dominatu tota congeries nominatur, prauus dici nequaquam potest, perinde vt, neq; alium habere colorem, cũ rubrum.

30 *Signa Mortifera Per cutem nares, Calidus Vapor. Prius Nares Frigidum Spiritum reddunt.*

Siue in casibus accusatiuis scriptum sit / calidum vaporem / siue in rectis / calidus vapor / vtroq; modo aliquid subintelligitur. Verba enim hanc sententiam habere debẽt, inter signa mortifera & hæc sunt, Calidum vaporem per cutem euacuari, cũ prius per expirationem frigidus spiritus redditus sit. At si in rectis casibus eandem sententiam explicare velis, ita sanè dixeris: Maxime signa mortifera per cutem calidus vapor exiens post frigidum spiritum prius expiratione egressum. Ceterum id ipsum quidẽ frigidam s. expirationem perniciosissimum indiciũ esse, in libro de Præsen-
D sionibus dictum est hisce ipsis verbis: ‖ Frigidum aũt per nares atq; os expiratum iam valde pernicio sum est. nunc aũt quoddam symptoma ita se habentibus, quod tũ non semper fit, addidit: Calidus. n. vapor multus subito de cute emanat: sed neq; omnibus, vt dixi, neq; omni tpe. Atqui istos explanatores, de quibus nõ opus est, garrientes, hæc edocere pstabat. Illis. n. solis id euenire compe ries, quorum mortẽ calidissima febris antecessit, q̃ corpus ipsum cordis torruit, atq; ideo postremo ipsum refrigerauit. Vitali ergo tenore, moriente iam corde, euanescente, in alijs quidẽ sudores syncopã inferẽtes proueniunt, multorũ s. humorũ pleno corpore: illis aũt, qui ex præseruida febre antea exaruerunt, pro sudoribus calidus vapor tangenti tibi difflari videbitur. Neq; tũ & iste quoq; morbi tempore, sed cum diu iam progresso morbo cutis, exhausta halituosa substantia, refrigeratur, quæ ob ardentiorem febrem attenuatis succis morbo vigente contracta fuerat: neque enim eo sanè tempore, quo iam cor emoritur, excitari potest nedum calidus vapor, sed neque frigidus, aut tepidus. Oẽ igitur cor prope mortem frigida intemperie affectum est: sed non in quolibet mortifero morbo huiusmodi semper est: verum in ardentissimis febribus plerunq; calidissimum, vt dictum est. Igitur cum frigida intemperie cor ægrotat, calidum vaporem emanare nunq; reperies, quando iam vicinus morti constitutus æger frigidum reddere spiritum inceperit: neque ita se habentibus humores pretenuati sunt: neq; ardenti febre isti laborant: neque succos biliosos habent,

*Hoc verbũ in græ. co. nõ est, neq; a Galeno explanatur.

in Prog. cõ. 1. t. 144ª. 194. h

qui

qui temperie calida, corpore tenui sunt, siquidem frigidæ temperaturæ pituitosos, crudos, crassos, E
& prorsum frigidos succos, non biliosos, calidos, tenuesq; abunde procreant.

31 *Vitalia vero Contraria.*

Hoc illis manifeste repugnat, qui dictum fuisse putant mortiferum esse signum, in naso calidissimam febrem: nam tanq; respondens verbis illis supradictis /signa mortifera/ nunc subiunxit /vitalia vero contraria/. Atqui secundum eorum explanationem his verbis /mortifera signa/ coniūcta nō sunt hæc ita scripta /per nares calidissimum/. Verū ista verba /per nares calidissimum/ sibi * adiectum non habent, sit ne lethale signum, an non sit: neq; enim mortiferū est, nisi, quod ab Hippocrate dictum est, præcesserit /prius nares frigidum spiritum reddunt/: nam, si citra hoc vapor calidissimus per cutem emanet, potest id quidem succorum calidiore febre attenuatorum symptoma esse, non mortis prorsus indicium. Quinimmo interdum & extenuati humores vtiliter difflantur: quos, cum pinguiores sunt, per sensiles excretiones natura è corpore propellit sudores citans, aut lotij deiectionum ve multitudinem, aut vomitū mouens. Erunt igitur omnia contraria prædictis mortiferis signis vitalia, neq; frigidum expirare, neq; per cutim calidum vaporem exhalare. Haud ab re autem & Zeuxis sectatores prius separatim mortifera signa interpretati, omnia hæc F verba deleuerunt, quæ ita se habent /vitalia autem contraria ad sanitatem/.

32 Labores cibos præcedant.

GALENI IN QVINTVM TOMVM SEXTI DE MORBIS POPVLARIBVS HIPPOCRATIS LIBRI

EXPLANATIONES

1 *Morborum Naturæ Medicæ.*

Crebrò superius à me dictum est huiusmodi lectiones, per quas, quod dicitur, permutatur, sed eadem prorsus sententia permanet, diiudicare mihi nō esse propositū, quippe qui longitudinem commentariorum vitare instituerim: verum & nunc id ipsum recordationis causa dictū volui, quandoquidē G & in sequētibus nihil pręterea de huiuscemodi lectionibus afferam. Verborum igitur sententia, siquis simpliciter, quod dicit, accipiat, perspicua est, suā ipsius mentem Hippocrate declarante, se videlicet non esse ex illorum cœtu, qui naturam arte carere arbitrantur, sed eam esse artificem, animalibusq; consulere. Verū hoc loco per id nomen /naturæ/ vim quandam intelligere conuenit in his ipsis corporibus, quę ab ea reguntur, inhabitantē: cuius essentia quæ nam sit, in præsentia quærere, sicuti & de nostra anima, aut de eius principe parte, minime necesse est: nihil enim istorum præsens oratio postulat, sed illud solū, recte scilicet Hippocratem opinatum fuisse naturam esse morborum medicam. Forsan enim quispiam hac oratione artem medicam tolli suspicabitur: quocirca non simpliciter verba hæc accipiēda sunt /morborum naturæ medicæ/ altior enim sensus accuratiore indigens explicatione huiuscemodi in verbis delitescit: neque dum vsquam superius hanc rem explanauimus. Amicis autem nostrum institutum cognoscentibus, quibus gratificantes ad huiusce libri interpretationem accessimus, & nūc in memoriam reuocabimus, quodque decretum efficaci probatione indigens, cum alicubi semel exquisite tractaui, me alio in libro iterum non scribere, loquacitatem videlicet superuacuam accidere cognoscens, si ijsdem de rebus quispiam eadem repetat: quemadmodum non nulli iuniores medi H ci fecerunt, non bis modo, aut ter, sed quater, vel etiam sępius in multis commentarijs & libris eadē de ijsdem conscribentes. At ego aliquid cum semel rationibus declaraui, postea reliquis in libris eo vtor, solius tantum summæ mentionem faciens, admonensq; à me alio in volumine ostensum esse. Et nunc igitur semel de natura sermonem faciam, & quare ipsam morborum esse curatricem Hippocrates asserat, & ꝙ ab hoc decreto nequaquam artem medicam euerti tolliq; contingat. Tu vero, qui hæc nostra commentaria euoluis, iam mihi orationem exordienti animum aduerte.

Morbos ab alimento, congruenti qualitate & copia, in tempore exhibito, ab humido fomento, à cataplasmatis, à clysteribus, à venæ sectione, & à quibusque id genus alijs, propulsari siquis dicat, non vtiq; mentietur, sicut neq; ille, qui à medicis morbos curari asseueret, nec qui artem medicam laborantium sanatricem esse testetur. Quemadmodum vero hæc prædicans vt mendax reprehendi non poterit, eadem sanè ratione neque ille, qui naturam seruandi animalis causa omnia administrare existimet. Hoc vero & illud consequitur, eam primam languoribus mederi, & maxime cum euidenter hominem sanat sudorem copiosum profundens, aut per lotium, aut per deiectiones, aut per vomitus, infestos humores eijciens. Quod nam igitur dignitate primarium sit, quod secundas, quod tertias habeat inter hæc omnia, quę sanitatem facere diximus, contemplari conuenit,

A nit, eo etiam magis, ꝙ & alia quædam, per quę morbi curantur, accedunt, quorum omnium pro dignitate ordinem internosse præstiterit. Nobis enim melius dici videtur & naturam morbos medicari, recte vero & artem medicam, & medicum: vere quoq; & eius ministrum, & venæ scissuram, & per ipsam factum sanguinis profluuium. Fortassis autem quispiam putauerit & coquũ aliquid conferre, & textorem, & ædificatorem, & ferrarium fabrum, & alios quosdam artifices, quorum opificijs vtimur ad eorum ministrationem, quæ hominibus sanitatis causa præparantur. Verum istorum, quædam auxiliorum materiæ non auxilia sunt: non nulla vero instrumenta auxiliantibus idonea, sed tunc auxilia fiunt, quando in tempore, atque vt decet, ea medici applicant. Nam vinum ægrotis propinatum si iuuerit, eius propinatio auxilium est: at si importune oblatum, delirium, aut phrenitida concitet, tunc morbifera, non salubris causa, neque auxilium fuerit. Quis igitur est faciendi auxilij auctor? occasionis scilicet inuentor. Quo nomine autem hunc Græci appellant? non'ne & hoc omnibus patet, medicũ scilicet istum appellari? Quapropter medicus vino potior est †ad naturalem factitiamq; sanitatem. Etenim vinum in tempore exhibitum & temperanter epotum recte valentibus prodest: languores autem, cum opus est, assumptum discutit. Cæterum medicus non ꝙ animal sit, aut pedestris, aut bipes, aut rationis particeps, aut ciuilis, eo

B cuiusque materiæ tempus idoneum ac modum nouit, sed quoniam artem salubria atque morbosa distinguentem addidicit: nam si per illa hæc nosset, omnes planè homines eandem callerent scientiam. Quare dignitate prior medicis ars est, per quam medici fiunt: nam eius vi illi vtentes morbos pellunt. Sed quam rationem materia atq; instrumenta ad medicum eiusq; artem, eandem ipse rursum atq; ars ad eius, qui curatur, naturam habent. Illa nanq; est omnia congruentia in animaliũ corporibus faciens: & alens quidem, cum alimento opus est: sibi autem sanguinem præparãs, per quem alimenti egenas particulas nutriat: atque iterum, vt sanguis ipse creari possit, cibum in ventriculo præparans atq; conficiens. Quòd si deuorata cibaria neq; recte concocta sint, neq; digesta, neq; in sanguinem versa, neq; alendarum partium vim inuenerint, statim mehercule neque corporis nostri alimentum fuisse dicent. Quemadmodum vero ad nutriendas partes refectionis egẽtes ipsas nutriens facultas longe princeps causa est, eodem sanè pacto & ventriculi vis ad cibos cõcoquendos, & iecoris venarumq; facultas ad concoctum in sanguinem conuertendũ, sese habent.

Verum enim vero cuncta me naturæ opera particulatim nunc recensere necesse nõ est. Nam memoria repetere satis fuerit, in commentarijs de naturalibus viribus omnes naturę communes facultates fuisse explicatas numero quatuor, quibus animal regens omnia molitur ac perficit, primam

C quidem propriorum attractricem: secundam vero, horum ipsorum commutatricem, & concoctricem: tertiam, vtilium retentricem: et quartam, alienorum expultricem. His itaq; potestatibus non modo sanum animal tuetur, sed etiam ægro sanitatem restituit. Et ex his abunde constat, quantum sanitatis effectrices causas natura dignitate antecellat: omnia enim reliqua materiam ipsi parant & suggerunt: quemadmodum exterius quoque artem aliam alij ministrantem videmus. Textori nanque radios, textoria, & pectines, lignarius faber molitur: huic vero ligna, materiæ excisor: securim item & dolabram, ferrarius artifex: ferrario autem ipsi, ferrum, metallorum effossor comparat: rarum'que est artem effectiuam inuenire nulla alia egentem, quæ aut instrumenta fabricetur, aut materiam operi idoneam reddat. Ita sanè & medico multæ artes aptas materias præparant: perinde vt ipse rursum naturæ cum quibusdam ministris suppeditat. Quam enim proportionem architectus erga ædificatores, lignarios'que fabros, & alios quibus imperat artifices, eandem & medicus erga ministros suos gerit. Isti vero sunt herbarij, vnguentarij, coqui, cataplasmata adhibentes, humore conspergentes, clysterem suffundentes, scarificantes, venam scindentes, cucurbitulas affigentes. At si nos etiam hæc didicimus & facimus, perinde facimus, atque gubernator remigandi peritus, & facile summum malum conscendere valens, & omnia alia nau-

D tarum munera cognoscens & exequens. Etenim multi Imperatores sæpe & arcu vti, & iaculari, & pugnare gladio hasta'que sciunt, & faciunt, & Reges pariter: sed non vt rex, vt Imperator, erat Alexander Macedo, aut eius pater Philippus, sed per alias artes imperatoriæ atque regię inseruientes hæc militaria munera obibant. Itaque & nos, vt medici, cuiusque auxilij qualitatem, quantitatem, occasionem, & vtendi modum cognoscimus: vt ministri vero, venam rescindimus, & cucurbitulas admouemus, & reliqua manibus operamur. Dignitate igitur ars medica medicis præstat, medicus arti seruienti, illa ministris, ministri artibus sibi instrumenta materias'que parantibus, illæ artificibus per ipsas agentibus, artifices vero præparatis materijs atque instrumentis. Conuerso igitur ordine firmioris notitiæ atque memorię causa enumerandis artibus accidit ad seruandam efficiendamq; sanitatem nobilitate vltimos esse, qui nobis clysteres, scalpella, specilla, forfices, & reliqua medicæ artis instrumenta fabricantur: cum his & eos, qui materias præparant, quos radicum excisores, & herbarios vocant: nec non & qui ex metallis effossa, alia'que id genus, præbent: supra hos vero, ipsorum artes: supra quos, & ministros medicorum: his quoq; superiorem, ipsorum artem: ea superiores, medicos esse: medicis artem medicam: quæ rursum, naturæ ministra est. Atqui inter ipsius naturæ facultates non nullæ quidem primariæ sunt, per quas scilicet animal in vita seruatur, summam nobilitatem ad optimam corporis vitam possidentes: optimam

† Forte, πρὸς ὑγείας φυλακὴν τε καὶ ποίησιν, i. ad sanitatis tum custodiam, tum creationem. Vide ꝙ hac pagina d

autem

autem vitam nomino, quæ in ſanitate videlicet agitur, praua enim in morbis vita eſt: alteræ ſunt E
vero iſtarum miniſtrę facultates, deinde illarum item aliæ. Itaq; poſteaq; hoc in ſermone artes oĉs
ac poteſtates ſanitati vitæq; neceſſarias, nunquam alibi eas proſecutus, recenſere conſtitui, neq; re-
gentium nos poteſtatum dignitates adijcere me piguerit. Primæ igitur ſunt ſalubrē animanti mo
derationem in quali & quanto conſeruantes. Cum enim corporis noſtri ſubſtantia nec magnitudi
nem, nec qualitatem eandem retineat: ſed magnitudo per ſenſus latentē exhalationem dilabatur,
qualitas vero temperatura ſemper variante permutetur non ab aere ſolum ambiente, ſed etiam ex
nobis, quemadmodum in libris de tuēda ſanitate explicauimus: ad magnitudinem ſarciendam al-
trix poteſtas in nobis ineſt: ad qualitatem corrigendam & reſpiratio et per totum corpus difflatio
comparatæ ſunt. Sed cum nutriendæ partes idonea ac propria materia egerent, alia quędam in no
bis vis ineſt, quam haud alienum fuerit breuis ac dilucidæ doctrinæ cauſa ſanguificam nominare:
cui rurſum alia vis præſto eſt in ventriculo, concoctrix ſcilicet: omnibus autem dictis viribus com
munes aliæ quatuor ſunt, quas paulo ante memoraui, & clarioris doctrinæ cauſa proprijs nomini
bus appellaui, attractoriam ſcilicet, retentricem, commutatoriam, & expultricem. Hæc igitur vos
meminiſſe dignum puto, illud ſcientes, me hoc loco tantum hunc ſermonem feciſſe, naturam om-
nium artium ad medendum primariam atq; potiſſimam eſſe declarantem. F

2 *Adinuenit Natura ſibi ipſi acceſſus non cogitatione, Partim quidem vt Conniuere, Partim vero & Lingua ſubminiſtrat, & Id genus Alia quæq;. Inerudita Natura & Indocta, Quæ opus ſunt, Efficit.*

Acceſſus naturæ appellauit perinde, ac ſi & vias aut impetus ad agendum diximſſet, non, vt nos
prius mente voluentes, & prius eligentes facimus, ita & ipſa faciente. Conniuere igitur (ſic autem
dicitur, cum quis clauſas palpebras cito iterum aperit) ſtatim ortis animalibus & a nullo edoctis il
lico ineſt. Certum eſt autem, huiuſmodi actionem maximam oculis vtilitatem afferre: fatigarētur
enim palpebræ, ſi toto vigilię tempore paterent: multaq; exterius in oculos, ipſorum tunicas vio-
lantia, inciderent. Præterea longe iſto admirabilius eſt naturæ opus, quod nō vulgares modo, ſed
etiam plures medici, etſi quotidie fiat, negligenter tamen prætereunt. Nam ſi bimo puero panem
oſtendens, eum hoc ipſo nomine ſimul demonſtrans panem voces, idq; bis terq; feceris, puer & de
monſtrati corporis hanc vocem /panis/ ſignum eſſe intellexit, ipſamq; imitatus pronunciat, cum
a nullo, vt linguam mouere oporteat, ipſe didicerit. Idē vero, quod in hoc, & in alijs omnibus mo
tibus, quos appellant voluntarios, ab omnibus fit animalibus. Igitur ſi voluerint aliquem artū in-
flectere, id ſtatim efficient, & ſi muſculum illum, a quo inflectitur membrum, non cognoſcāt. Eā- G
dem ratione extendere volentia per alterum muſculum extendent: ſed neq; quis muſculus iſte ſit,
neq; quo pacto agere poſſit, mouenti animali notum eſt. Quo enim modo ea comprehendere po
teſt, quæ multis etiam medicis incognita ſunt? quid dico multis? cum non nullos muſculos quidā
diſſectorię artis vel peritiſſimi ante nos ignorauerint, vt eum, qui intra articulationem abditus po
plitem incuruat: nihilo minus tñ omnes homines ipſius genu articulum, ſimulatq; voluerint, in-
flectunt. Quin non in ſolis hominibus, ſed etiam in alijs cunctis animantibus, huiuſmodi actionis
ſpecies reperitur, vſq; adeo naturæ vis ad ea, quæ animalibus conducunt, rectius præſtanda, quali-
bet arte potentior eſt. Quocirca & Hippocrates de palpebrarum motu, quo ſ. ipſas alteri etiam ne-
gocio incumbentes agitamus, mentionem fecit dicens /vt conniuere/: motum vero in loquendo
linguę, per ea verba commemorauit /lingua vero & ſubminiſtrat/: nobis enim quanq; vocē pro-
ferre volentibus lingua ad ipſam dearticulandam prompte obſequitur. Pueri igitur voces prolatu
difficiles nunc primum audientes, vt ſtrax & ſphinx, ſtatim ipſas nos imitantes eloquuntur: neq;
quos linguę muſculos mouere oporteat, neq; quo modo ipſam extendere, aut flectere, aut circum-
uoluere, aut ſuperius palato, aut prioribus dentibus, aut alij cuipiam oris particulæ admouere ſtabi
lireq; conueniat, agnoſcentes. Cum dixit autem /& alia quæq;/ voluntarias motiones in memo- H
riam tibi reuocat: in quibus (vt dixi) animalia cuncta non ſolum muſculorum motus, ſed etiam ip
ſos muſculos ignorantia, ſimulatq; membrum incuruare, aut extendere voluerint, confeſtim id fa-
ciunt: ſicut etiam, ſi in obliquum abducere, & conuertere, aut circumuoluere, ſiue vtcunque aliter
mouere ſtatuerint. Iccirco & iſtis ipſis dictis acclamauit /inerudita natura, non edocta, congruētia
facit/. Vocantur quidem quamlibet diſciplinam edocti in illa eſſe eruditi: Natura autē ita erudita
eſt, vt maxima ſine doctore nouerit: qualem fuiſſe Themiſtoclem Thucydides memoriæ prodi-
dit ita inquiens: Propria nanq; intelligentia neq; prius ad ipſam pertinens quicquam, neq; poſte- »
rius edoctus, & eorum, quæ de improuiſo incidebant, celerrimo conſilio deprehenſor optimus: et »
eorum, quæ longe poſterius ventura eſſent, perſpicaciſſimus coniector.

3 *Lachrymæ, Narium humor, Sternutamenta, Aurium ſordes, Oris ſaliuæ reiectio, Spiritus introitus, exitus, Oſcitatio, Tuſsis, Singultus, Non eiuſdem omnino modi.*

Cum ea, quæ mihi optime ad hæc verba explananda quiſpiam dicere poſſe videtur, prius re-
tulero, deinde ad huius libri interpretes tranſibo: qui omnes verba hæc a ſuperioribus diſiunxe-
runt, omnia que ipſa ſingulatim tanquam ad præſenſionem facientia interpretati ſunt. Verunta-
men

A men nobis videtur Hippocrates propositum suum ab initio, & in præsentia per totum hunc sermonem, confirmare: ipse vero naturam salutis hominum causa omnia facientem demonstrare cõstituerat. Itaq; ab operibus eius exorsus, quæcunq; in corporibus recte valentium animantium facit, ipsisq; superiori narratione enumeratis, deinceps quæcunq; in morbosis affectibus, aut sanorum languentiumq; corporum communibus ad animalis salutem natura moliatur, præsenti oratione declarauit: Quorum vnumquodq; ego particulatim proponẽs, non nulla quidem (vt dixi) morbosorum affectuum propria, non nulla ægrotantium sanorumq; communia, esse monstrabo.

Atq; in ægrotantibus lachrymæ quidem non nunq; fiunt morbosi oculorum affectus modũ sequentes, vt qñ ipsi phlegmone tentantur: non nunq; vero natura superuacuum humorem expellente, aut deficientem in glandulosis ipsorum carnibus procreante. Nempe & hoc modo narium humor excrementis in cerebro collectis per ipsas effluentibus accidit. Sternutamenta verò & ipsa semper naturæ opus sunt, ab affectibus autem morbosis proueniunt: at morbosos affectus voco, non solum cum aliqui iam ægrotant, sed etiam cum quispiam istorum affectuum exoriri incipit. Qualis enim in oculis est proprie vocata turbatio, quæ phlegmones quoddam initiũ est, tales multi morbosi affectus consistere incipientes dissoluuntur, natura vapores & succos eorum opifices

B excernente. Verum de his omnibus in libris de symptomatum causis disputatum est. Nam ipsorum quædam semper à natura fiunt, quæ morbosos affectus aut iam nascentes, aut futuros impediunt, sicut alia iam factos & absolutos tollunt: Idq; est, quod explanatores fefellit, nunc s. ab Hippocrate de naturę operibus sermonem non credentes fieri. Sed tribus commentarijs, in quibus de symptomatum causis disputo, totus iste sermo diligenter à me confectus est, omnia id genus symptomata, de quibus prę sens habetur oratio, à natura effectrice manare ostendente. Aurium nanq; sordes ab illa, cerebri recrementa purgante, colligitur. Tussim quoq;, vt spiritus itinera emundarent, fieri ostensum est: quemadmodum & singultus, & oscitatio, & pandiculatio, purgamẽtorum expellendorũ causa proueniunt. At non nulla in proposita oratione dicta neq; symptomata omnino sunt, vt respiratio, & per totum corpus difflatio. Ab ipso vero de respiratione explicatum est, vbi ait /spiritus introitus, exitus/: de difflatione aũt posterius, vbi iterum scripsit /alimẽti & spirationis/: at saliuæ in ore generatio inter ea, quæ prouide à natura fiunt, connumerat, quemadmodum et sputi ex pectore atq; pulmone reiectio. De hoc verò & in præsenti parte, per hęc verba dictum est /oris saliuæ reiectio/: & oportet quidẽ /oris saliuę/ per se proferre, hanc vocem autem /reiectio/ separatim addita hac dictione /sputi/, fortasse quidẽ statim ab initio à primo librario vitia-

C to primo exemplari: fortasse & ab ipso Hippocrate prætermissum est, vtpote qui sibi ipsi quãdam veluti designationem, & non librum in vulgus ædendũ, conscriberet. Extrema aũt illa verba /nõ eiusdem omnino modi/ id sibi volunt, omnia s. enumerata non eodem in omnibus dictis se modo habere. Vt enim ostendimus, non nulla solis recte valentibus, quædam solis languentibus, quẽadmodum rursum alia vtrisq; eueniunt: item ex his aliqua solius naturę opera sunt. Explanatoribus autem varie hæc verba scribentibus paulo post varias eorum lectiones recitabo: Nunc vero prius quod ex toto sermone adhuc restat, in quo naturæ opera recenset, explicabo.

4 *Lotij, Deiectionis: & Flatus, et huius vtriusq;: Alimoniæ, & Spiritus: & Fœminis: Et in alio corpore Sudores, Scalptus, Pandiculationes, & Quæcunq; huiusmodi sunt.*

Scribunt sanè & hanc orationem alij aliter. Verũ ego & lectionem hoc tpe à plurimis probatam, & toti verborũ sententiæ congruentem, atq; in vetustis castigatisq; exemplaribus repertã delegi. Eius verò sensus talis est. Quemadmodũ in superius positis symptomatis naturę sine disciplina edoctæ opera ad animalis salutem facta narrauit, eodem modo & in præsenti vrinam, deiectionẽ, duplicem flatum commemorauit, item & alimentũ, & difflationem, & quæ in solis fœminei ge

D neris animãtibus insunt: postea deinceps & sudores, & scalptus & pandiculationes. Etenim vrinæ secretio, si, quo modo fiat recordatus fueris, mirabilem tibi in regendis animantibus prouidentiam indicabit, & renum fabricæ causa: & vrinariorum meatuum originis, quam ex renum vẽtriculis habent: & operculorum, quæ meatuum osculis in vesicam sese inserentibus impositа sunt: & musculi, qui astrictorio in sede posito proportione respondens, vesicæ collo circundatus est: & aliorum, quæ minora quidem sunt, & minus admiranda, tantum vero ad rem conficiendam opis afferentia, vt nisi hunc in modum omnia structa essent, praue sanè, aut nullo etiam pacto vrina secerni, & euacuari posset. Haud aliter & quæ ad deiectionem attinent, hoc est quæ ad excrementorum cibi aridorum expulsionem, à natura condendis nutritionis instrumẽtis parata sunt, ipsius erga animalia prouidentiam, ac sapientiam demonstrant: quæ omnia in libris de vsu particularum comprehensa reperies: Nunc vero capita solum perstrinxisse satis sit. Nempe quidem vtrãq; vocem initio huius sermonis scriptam, ipsam per se solam legentes /lotij/, ipsum hoc loco & stercoris mentionem facere tradunt. Quidam rursus ambas voces copulantes deiectionẽ vrinæ, hoc est euacuationem per ea verba significari dicunt, perinde atq; si & vrinæ excretionem dixisset. Igitur isti sermonis initio scripserunt /stercoris & vrinæ deiectio/, ac si ita dictum esset, stercoris & vrinę euacuatio. Verũ quemadmodum cibi recrementa mirabile artificium in secernendo præseferunt, iti-

dem

dem quoq; in vtriusq; flatus secretione, tam eius, qui per intestinum rectum, q̃ eius, qui per gulam E
expellitur, quem ructum vocant, naturæ prouidentia conspicitur, ad extrudendum vtrũq; flatum
instrumentis, in quibus colligitur, insurgentibus. Flatus enim hos excerni deprehendes, & si dor-
miant illi, qui istis repleti sunt: & si in somnum propensius labantur: & si catalepsi, veterno, sopo-
re, delirio, & profundo somno correpti sint. Æque inueneris etiam naturæ artem, si ea cuncta didi-
ceris, quæ in administrando alimento atq; spiritu machinatur. Et longe adhuc magis demiraberis,
si omnia noueris, quæ in fœminis concipiendi fœtus causa molita est. Istis similia sunt & quę in to
to corpore ad sudores excernendos, ad scalptus, ad pandiculationes pertinent: vocant autem scal-
ptum, frictionem motumq; per vngues effectum, quod in pruriẽtibus particulis animalia natura-
liter faciunt, idq; in ipsis omnibus reperitur. Vidistis quidem & dudum, cum viuentem caprã gra
uidam dissecarem, fœtus ex ipsa ligata extractus vt humi depositus quatuor pedibus ambulare in-
ceperit, à nullo edoctus ambulandi causa membra hæc esse corpori subiecta: & paulo posterius su
peruacuum humorẽ, quo eius cutis exterius circunfusa erat, excusserit: atq; iterum paulo post vno
ex pedibus costas sibi scalpserit, ex quo vos omnes præsentes exclamauistis, primum quidem q̃ ip
se symptomatis medelam absq; doctore inuenerit, secundo q̃ per hoc membrum solũ id fieri pos-
set, tertio q̃ ad hũc modum. At pandiculatio tale quidem in omnibus (vt puto) musculis sympto F
ma est, quale in oscitatione solis inferioris maxillæ musculis accidit. In libris autem de symptoma-
tum caulis, si memoriter modo tenetis, euacuandorum in musculis halituosorum excrementorum
causa & id à natura fieri demonstrauimus: infantes autem & reliqua animalia id sine doctrina fa-
cere cernuntur. Hæc itaq; omnia, & quæcunq; cum ipsis dicebamus, quemadmodum et excutere
humorem paulo ante de hœdo per dissectionem extracto narrauimus, admirabilem quandam na
turæ erga animalia prouidentiam indicant, per quam & secunda valetudine fruentia conseruãtur,
& ægrotantia morbo liberantur.

5 *Hominis Anima semper Producitur vsq; ad Mortem. Sin autem Ignescat, Simul cum Morbo et Anima Cor-
pus depascitur.*

Diuinatione potius opus est, q̃ aliqua methodo, per quam intelligere quispiam possit, quid nã
significare volens Hippocrates scripsit hoc verbũ /φύεται i. producit/: potest enim significare &,
generatur, sicut Asclepiades posterius existimauit: potest vero significare &, augetur: potest etiã,
vt quidam intellexerunt, idem sonare, quod conseruatur, alimento & respiratione nobis vtẽtibus.
Quicunq; enim animam spiritum esse censent, ipsam et ex sanguinis halitu, & ex aere intra corpus G
inspiratione per asperam arteriam adducto, conseruari testantur. Illud vero & in aperto est, nihil
eorum, quæ dixi, nos posse tanquam verum sit, contendentes enunciare, nisi prius animæ substan-
tiam exquisite compertam habeamus. Profecto si, vt in libro de Septimanis auctor ille manife-
ste de animæ substantia disseruit, sic & in alio quopiam indubitãter legitimo Hippocratis libro di-
ctum inueniretur, aliquid planè haberem, quod de hoc verbo /producitur/ dici posset: quoniam
vero nusquam in legitimis voluminibus Hippocrates clare explicauit, quid nam hoc verbũ /pro-
ducitur/ sibi velit, præter id, q̃ istud ignoro, neq; animæ substantiam me firmiter scire mihi persua
deo. Nempe cerebrum sensus voluntariæq; motionis principem causam esse, omnibusq; alijs par
ticulis distribuere, in libris de Hippocratis Platonisq; decretis ostendimus. Illud præterea persua-
sum habeo, spiritum in eius cauis positum primarium esse animæ instrumentum: quem vt animæ
substantiam esse dicerem, mihi temere inclinabat animus. Siue autem tota cerebri natura ex qua-
tuor elementorum temperatione ad eam substantiam vel proprietatem redacta sit, per quam sen-
sus motusq; voluntarij in animali primus auctor habeatur & memoriæ ſ. & intelligẽtiæ: siue quę-
dam alia vis corpore vacans à nostro Conditore cerebro indita fuerit, & morientibus animalibus
recedat, nullam hac de re firmam rõnem habeo: quin & eos, qui de hoc quicquam affirmarunt, au H
dacia magis, q̃ sapientia, nobis antecedere existimamus. Cæterum medicis quoq; superuacuam de
animæ substantia notitiam esse arbitror. Satis est enim artem medicam cum ratione tractantibus
illud nosse, quoad ſ. ipsius cerebri, ac spiritus in eius finibus contenti, naturalis temperies inuiolata
seruat, viuere posse aãl: si vero contentus spiritus aut prorsum corruptus sit, aut à naturali tempe-
ratura vna cum ea, quæ in cerebro est, longissime discesserit, mortem necessario sequi. Hæc agno-
scens medicus ipsorum bonæ temperaturæ ac permãsioni semper cõsulet, methodos à nobis in cõ
mentarijs de tuenda sanitate & de morborum curatione traditas persequens: quas oẽs Hippocra-
tem primũ docuisse memorauimus. Quã ob rem neq; legitimã hanc eius esse particulã censeo, sed
ab aliquo, vt plerasq; alias, fuisse interpositã. Forsan vero & eius filiũ Thessalũ patris rudes anno-
tationes collegisse, aiunt, in chartis, & corijs, & tabellis eas nactum, & huius generis quasdam par-
ticulas interiecisse. Non nulli sanè, qui commentaria in propositum librum ædiderunt, pro his
verbis /melior fit/ producitur/ scriptum fuisse contendunt: ipsam vero procedente ætate scien-
tiæ ac sapientiæ incumbentibus meliorem euadere arbitrantur. At neque ad medicum pertinens
sermo est, neque ijs, quæ sequuntur, consentaneus: nam de ipsius substantia hoc verbum /produ-
citur/ dictum esse, ex eo constat, quod ipse subiecit/ si verò ignescat vna cum morbo & anima

corpus

A corpus depascitur/. Atqui verbum hoc /ignescat/ indicare videtur ex Hippocratis sententia animæ substantiam calorem esse naturalem: quem naturalium operum multis in locis auctorem esse testatur. Maximum vero hoc loco placitum agitatur, de quo & inter philosophos dissensio est. Non nulli quidem vnam esse animæ naturaęq; substantiam arbitrantur, aliqui in spiritu, aliqui in corporis proprietate, eas consistere statuentes. Quidam vero non vnam, sed propriam ac separatam vtriusq; substãtiam esse, nec paruo quodam interuallo, sed toto genere inter se differre confirmãt: siquidem naturæ corruptioni obnoxiam, animæ vero immortalem esse, substantiam arbitrantur. Aristoteles sanè atq; Plato vna appellatione vtrãq; potestatem comprehendunt, non eam modo, qua ratiocinamur atque recordamur, animam vocantes, sed etiam eam, quæ in stirpibus est, qua & aluntur, & crescunt, & seruantur, quoad temporis longinquitate consumptæ exarescant. Stoicorum autem mos est naturam vocare, qua stirpes regũtur: animam vero, qua animalia: vtriusq; vero substantiam ingenitũ spiritum statuunt: Differreq; inter se qualitate arbitrantur: nã sicciorem animę spiritum, humidiorẽ autem esse naturę: vtrunq; autem, vt permaneat, non alimento solum, sed etiam aere indigere. Et quicunq; huiusce decreti principem Hippocratem fuisse opinantur, vt in libro de septimanis dictum est, hoc verbum /producitur/ dictum esse aiũt de instauratione, quę B in ipsis fit ex vtraq; substantia, alimenti scilicet atq; aeris, vt euidenter apparet, & vtriusq; vtilitatẽ cognoscimus: alibi nãq; respirationem ingeniti caloris moderationem seruare, ciborum vero assumptionem corporeæ substantię quod dilapsum est resarcire, declaratũ est. Atq; si corporis quędam forma anima est, iure sanè produci vsq; ad mortem diceretur. At si à natura, quam Aristoteles altricem, appetitricem Plato nominat, altera quædam ipsius substantia sit, verum sanè, quod dictum est, fuerit, sed de cogitatrice anima vere id dici non poterit. Nempe q; insitum calidum, cui maxime corporea opera Hippocrates tribuit, igneum factum non solũ priora munera obire non possit, sed neq; corpus nostrum alere, quod ipsius erat primarium officium, immo contra perdat, atq; vt ignis, liquefaciat, nobis ratione contemplantibus, & corporis eliquationes à perurentibus febribus factas euidenter cernentibus, apertum est. Verum, cum in tota hac habita oratione tertia anima prætermissa sit, siue facultas, siue vtcũq; eam nominare velis, quam Plato iracundam appellauit, & de ipsa aliquid dicere satius fuerit, vt nihil præterea in sermone de anima dicendum relinquatur. Calor sane quidam naturalis, per quem sanguis creatur, in iecore continetur: calor etiam alter in corde maior inest ad iram excitandam nobis datus, nam & ipsius quidam vsus est, vt in libris de Hippocratis Platonisq; decretis explicauimus. Et hic quidem calor spiratione eget, alter C difflatione, ita enim medicis vocare mos est duplicem in toto corpore arteriarum actionem, fuliginosum excrementum per compressionem expellentium, aerem vero circumfusum per dissentionem attrahentium.

6 *Morbi Simul Nutriti in Senecta relinquunt, & per Maturationes, & Solutionem, & Rarefactionem.*

Non de omnibus connutritis morbis Hippocratis sermo est: ita vero eos appellant, qui lõginquo tempore hominum corpora infestant. Id enim accidere non cernitur, neq; ipsum latet, clare in « aphorismis dicentem, ‖ Senes, & iuuenes, plerunq; rarius ægrotant: quicunq; vero ipsis diuturni « morbi eueniunt, sæpius commoriuntur. Igitur cum in hoc sermone /sæpius/ addiderit, neque vniuerse protulerit, quosque scilicet diuturnos morbos commori, aperte indicat se non nullos ante senum mortem dissolui cognoscere. Qui nam igitur sint isti, quemadmodum etiam qui nam ante « mortem non abeũtes, in aphorismis ipse patefecit sic scribens, ‖ Raucitates, & grauedines in valde « senioribus non maturescunt. Igitur cum hic frigidiorum meminerit, constat & ipsum concedere quosdam ex calidis in seniori ætate posse dissolui, siquidem ‖ Cõtraria contrariorum medicamina sunt. Rari autem hi sunt, vt calidæ cephaleæ, & heterocraniæ vocati dolores capitis, & renum cali D di affectus, et articulares dolores, quicunq; ex valde calida affectione oriuntur. Iste quidem ex senectæ proueniens temperatura solutionis modus inter maturationes reponitur, maturatione scilicet omnem ad mediocre temperamentum adductionem significante, vt in maturescẽtibus fructibus conspicitur. Alios autem duos adhuc rariores concoctione modos adijcit, & per rarefactionem, & eum qui ambigue dictus est, siue per dissolutionem siue per solutionem intelligere oporteat. Fit iste autem, ipsa corporea substantia, quæ omnibus tam animatis, & inanimis communis est, dilabẽte: aliquid enim omnino ex ipsis defluit, sed plurimum ex mollioribus, minus ex minus mollibus. Ita sanè et quidam à natura alieni tumores paulatim longiori tempore, dilabente materia, dissoluũtur: idq; recta victus ratione vtentibus euenit: nam, qui largiore cibo vescuntur, humorem affectis partibus influentem digesto æqualem facientes, affectus seruãt. Tertium vero solutionis modum narrauit corporis raritatem, à medicis quidem cõsulto effectam, à senili autem ætate raro: cũ labefactatis viribus, extenuato corporis habitu, & male nutrita cute, laxiores meatus euaserint. Nos itaq; sic verba interpretamur, cum semper ipsius sermones ijs, quæ in ægrotis cernuntur, consentaneos esse demonstrare conemur: plurimi autem explanatores omnia potius alia, quàm id faciunt: qui & hoc loco tanquam de omnibus morbis sermone facto causas afferre nituntur. Magis etiam absurda illi dicunt, qui in senecta huiusmodi affectiones sedari aiunt, animæ quidem,

1ª Aph. 39. Ex. ord. 17. h

Ibid. Apho. 40.

In lib. de Flatibus.

iracundiam,

iracundiam, auaritiam, superstitionem: corporis autem, amatorias perturbationes. E

7 *Medicatio, Contrarium cogitans, Non consentire Affectui.*

Sermo iste eandem vim habet, quam ille, Contraria contrariorum medicamenta. de quo sæpius iam disputauimus.

8 *Frigidum & Auxiliatur, & Tollit quæcunq; à Calido.*

Et hoc sibi ipsi memoriæ causa scripsit, quod proximæ sententiæ vniuersalis pars est. Etenim frigidum frigidis affectibus opitulatur, calidos autem morbos tollit: nam ab vno tanquam exemplo ad omnia contraria traducere sermonem oportet.

9 *Excandescentia Attrahit & Cor & Pulmonem in se ipsa, & in Caput & Calida & Humidum: Lætitia autem Relaxat Cor.*

Obscure admodum hæc locutio perplexa est: quocirca & eius plures lectiones, lectionibusq; cõsentaneas explanationes fecerunt: verius autem quispiam dixerit, non lectionibus explanationes, sed prius cogitatis explanationibus eos deinde lectiones affinxisse & accommodasse. Statim igitur hæc vox /attrahit/ in hoc sermone quid significat? Cor atq; pulmonem ob iracũdiam attrahi, ipsum dicere interpretabimur: sed cum hæc verba adiecta sint /in se ipsa, & in caput/ alter huiusmodi sensus innuitur, cor & pulmo attrahunt, & in se ipsos, & in caput calida et humidum. Atqui ista vox /calida/ penè intelligi non potest: potius enim calidum, q̃ calida, dixisse oportuit. Satius igitur fortasse fuerit omissa singulorum in hoc sermone verborum declaratione vtpote confusa, ipsius ecphrasim potius facere, aut paraphrasim, siue vt lubet, quis noiet, i. per plura verba enarrationem: Id vero fieri nequit, nisi vnum saltem nomẽ interpretemur, quod est attrahere. Duorum.n. alterutrum, in excandescentijs dicendum est, aut pulmonem & cor ad caput attrahi: aut cor et pulmonem & caput ex inferioribus locis calorem humoremq; ad se ipsos attrahere: verisimile nanq; est ex iecoris regionibus, vnde sanguinis distributio fit, & calorem & humorem hauriri. Porrò in excandescentia cor atq; insimul per totum animal discurrentes arteriæ maiorem vehementiorẽq; pulsatum efficere, cernunt. Æquum est aũt & cordis dilatationem implentia tunc plura adduci. In caput vero plus humoris calorisq; efferri, oculos totamq; faciẽ occupans rubor significat: quin ẽt si tetigeris, calidiores euasisse tibi hæ partes apparebunt. Euidenter quoq; & oculi emicant, vnaq; prominentiores facti esse videnť, et vniuersum caput calidius. At lętitia, inquit, relaxat cor, hoc est ipsum derelinquunt antedicta. Nẽpe prædictorum cognitio vtilis est, vt ira euitet non nunquã, nõ nunquam de industria excitet. Vitetur quidem, cum cor & caput naturali intẽperie supra modum calidiora sunt, aut aliquo aduẽtitio calido affectu laborant: excitetur autem in frigidis vitijs, & natura frigidiore corde & capite. Eodẽ modo & totius corporis temperatura, si calidior, quàm par sit, aut morbo, aut natura fuerit, magnopere iracundia offendetur: illi autem cõtraria magnopere hac iuuabitur. Id enim & in secundo de morbis popularibus ab ipso fuisse traditum ostendimus, vbi dicebat, ‖ Danda est opera, vt ira excitetur & coloris & succi recuperandi causa. ‖

2. Epid. circa finem sect. 4.

10 *Labor Articulis & Carnibus: Cibus Somnus Visceribus.*

Quoniam hoc nomen /labor/ sæpiùs consueuit Hippocrates pro exercitatione accipere, interdum pro dolore, aut absolute pro qualibet noxa, vt in multis commentarijs antea didicistis, Iccirco igitur ex libri explanatoribus alius aliud trium significatorum accipiens aliquis arbitratur sanè ipsum dicere, exercitationem articulis carnibusq; veluti cibum esse, idest alimentum, robur, adiumentum: illico enim augeri, confirmari, ac roborari exercitationibus haud secius, q̃ cibis. Quidam vero articulis & carnibus multitudinem cibi dolorem cruciatumq; afferre, per hæc verba significari intellexit: nam repletionem haud solum articulos ad motũ tardos reddere & carnes, hoc est musculos, in istis enim carnium genus continetur, sed etiam fluxiones mouere, & ex eo dolorem excitare. Huic vero sententiæ & illud consentit, quod per tertium significatum intelligit, nõ nullis opinantibus multum cibum, hoc est plenitudinem, articulis & carnibus nocere. At non solum carnibus & articulis, sed ẽt omnibus corporis partibus plenitudo & noxam & dolores inferre consueuit. Secunda quidem aphorismi huius particula, vbi dicit /somnus visceribus/ hanc habebit sententiam: Quemadmodum labor articulis & carnibus, sic & somnus visceribus, aut exercitatio erit bonum creans habitum, aut dolorem noxam ve inferet. Exerceri siquidem in somnis viscera, quatenus tunc operanť maxime, et alimentum conficiunt, recte quispiam intelligere potest: noxam vero aliquam & dolorem in somnis excitari, id verum non est: indolentiã.n. potius & remedium, quàm contrarium, afferre somnus suapte natura idoneus est, nisi quispiam initijs accessionum hæc ipsum facere dixerit: verum hoc loco sine vlla distinctione scriptis verbis, sermo neutiq; verus fuerit. Num igitur fortasse hoc modo legere, satius est? /labor articulis & carnibus/ deinde ab altero principio /cibus somnus visceribus/ vt oratio huiusmodi sit: Exercitatio quidem articulis et carnibus vtilitatem præbet, cibus vero & somnus visceribus. Naturali enim calido in profundum

A. l. 3. f. 11. t. 1. c. 10. 282. c

A fundum vergente, vt ipse tradidit, & ciborum concoctiones meliores fiũt, & tunc viscera nutriuntur: at in vigilia naturali calido ad cutem profuso viscera se ipsis frigidiora euadunt: &, quæ ipsis in somnis inerant, hæc artubus omnibus q̃ extimis partibus in vigilia.

11 *Animæ Deambulatio, Cogitatio Hominibus.*

Deambulationem pro exercitatione omnes libri interpretes acceperunt, vt oratio ita se habeat /hominibus cogitationes exercitatio/ appellatione deambulationis, pro exercitatione suscepta: vox enim hæc /deambulatio/ speciem quandam exercitationis significat. Cum aũt affectata quędam narratio sit, haud iniuria ipsam Dioscorides repudians non scripsit /peripatos hoc est deambulatio/ sed literam n adijciẽs legit /περὶ παντός hoc est de omni/ vt locutio talis sit /animę de omni cogitatio hominibus/: eius vero sententia est, In qualibet re homines vim rationis exercitare debent: nam mentis volutationes cogitationes appellantur. Vnde, & Socratem cogitatorem vocabant, & prudentia hominis consilia cogitationes noiabant: vt in Aristophanis Nebulis inuenire licet, vbi Socratẽ lacerat, & tanquam inania garrientẽ vituperat. Si cui vero philosophicã speculationem, nõ medicinalem, sermo iste sapere videatur, primum animaduertito, ipsum omnium
B rationalium artium esse communem, in quibus vim ratiocinandi exercere conuenit, vt & ab alijs multis medicis, et ab Erasistrato non raro dictum est. Deinde & vitia quędam oboriuntur, aliqua vires animæ cogitandi ac memorandi veluti stupefacientia, aliqua sopores graues atq; profundos inducentia. Sic affectis igitur vtiles esse cogitationes putandum est, vt alibi ipse prodidit, ‖ Excandescentias vtiles esse ad bonos succos creandos, & naturalem habitum recuperandum. 1. Epid. circa finem sect. 4.

12 *In Vulneribus Sanguis concurrit. Subueniendum, vt Vacuum impleatur.*

Obscura inuoluta q̃ est & huiusmodi locutio: neq; enim quid illud verbum /cõcurrere/ significet, clarum est, neq; item quid illud /vt vacuum impleatur/. Propterea ergo nõ nulli interpretes de sanguinis in vulneribus profluuio sermonẽ hunc esse aiunt, aliqui de superueniẽte inflãmatione. Vtrq; enim in vulneratam partem confluere sanguinem censent, & in omni corpore venas inaniri: quibus prospiciẽdum esse dicunt, vt iterum scilicet repleantur: ipsarum autem repletionem esse duplicem, vulneratæ partis sanguine per frigida astrictoria q̃ medicamenta represso, & per idoneum membri situm relabente. Alij verò quidam non de vulneribus solum, sed etiam de ossibus valde cõfractis, maxime q̃ vbi ipsorum aliqua pars extra cutim emineat, similiter vero &
C de huiusmodi omnibus luxationibus, verberibus que magnam in corpore contusionem facientibus, sermonem hunc audiendum esse contendunt: tromata enim, hoc est ictus, nominat Hippocrates, magnas noxas ab aliquo externo etiam sine vulnere illatas. Quòd autem concurrat ad hæc sanguis, & q̃ euacuatum repleatur, eodem & hæc dicentes modo explanant. Verum q̃ Hippocrates huiusmodi lęsiones tromata vocare consueuerit, iam in multis ipsius libris didicimus: nunquid vero & nunc ita intellexerit, temerarium est affirmare. Aliqui autem in vulneribus sanguine manantibus replere opus esse dixerunt idoneis videlicet medicinis, ac linamentis impositis.

13 *Sin Auris doleat, lana digito circundata Vnguen calidum infundito. Deinde injiciens interius in volam lanam auri subjicito, vt ipsi aliquid effluere videatur. Deinde in ignem proijcito dolo.*

Non nulli propter vocem in calce positã /dolo/ hunc sermonem haud immerito adulterinum interiectum q̃ esse suspicati sunt. Narratio enim ante ipsam talis quodã modo est, si cui auris doleat, lanam digito, indici videlicet, interdum etiam pollici, circundatam vnguine, i. aut oleo aut adipe liquata lanam imbuens, in aurem instillato: quemadmodum & hisce temporibus facere solemus per specillum lana inuolutum non vnguen solum (vt ipse nominauit) sed omne aliud liqui-
*D dum medicamẽ infundentes. Esto aũt liquidum illud medicamen, quo lanam inficimus, ad lucernæ flammam aut ad candelam ceream calefactum. Instillare autem non semel, aut bis, sed sæpius conuenit, vt aliquid ad extimam partẽ foraminis auditorij profluat: istud vero emanans subiecta duntaxat lana nos excipimus. Iubet aũt Hippocrates lanam hãc humorem ex aure defluentẽ excepturam in vola manus nostrę, sinistræ scilicet poni. Ex eo constat non semel aut bis, sed etiam sępius, nos infundere, ab ipso præcipi. Quod sequitur aũt, si absolute quidẽ scriptum esset /deinde in ignem proijcito/ recte eos interpretari diceremus, qui ipsum propterea dicunt igni injiciendum esse putare, vt ab odore, quale nam sit, inuestigetur: ipse nãq; hoc pacto & quod ex pulmone per tussim extruditur, examinauit: Quoniam vero huic orationi adiectum est /vt ipsi aliquid effluere videatur/: & hęc vox /videatur/ extremo huius totius narrationis verbo /dolo/ scilicet, respondere comprehenditur: propterea & magis laudati interpretes in hanc opinionem deuenerunt, vt decipiendi ægroti causa ad hoc agendum accessisse Hippocratem dicant: Interdum enim ex his rebus solatium capere ægrotantes, arbitrari q̃ diligentiorem de se ipsis curã haberi. Atqui maiora etiam, quàm sint, vitia laborantibus apparere, vtile esse tradunt, vt ne medicis tanquam non celeriter ea curantibus irascantur: vt q̃ certæ & exquisitæ victus rationi obtemperent: non nulli etiã addũt & mercedes maiores, & munera ampliora, qui sanati fuerint, medicis esse daturos,

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 377 sur 390

vtpote magnis languoribus se liberatos esse arbitrantes. Hoc non nulli rursum haud secundum E
Hippocratis sententiam esse ducunt: ideo q̃ totam hanc partem ab alio interiectam esse suspicantur. Neq; enim de propositis verbis illud dicendum est, quod non nulli probabiliter inuenisse se existimant, doloris mitigationem, dolum vocatum esse putantes, perinde ac non idem sit & morbosum affectum curare, radicem veluti eius extirpantes, et dolorem mitigantes lenire. Porrò non nunq̃ id ipsum totum affectum peiorem reddit, quemadmodũ in intestini laxioris doloribus antidota ex opio, & alterco, & mandragora, & styrace composita: ista nãq;, membra circùm refrigerantia, vt iterum ab ijsdem causis offendantur, paratiora efficiunt. Sed neq; ob mitigandũ dolorẽ, vt dixi, hæc vox /dolus/ seu /deceptio/ ascribi potuit: aduersatur.n. illis verbis /vt aliqd ipsi exire videat/ eo qui ita scripsit, indicante decipiendorum ægrotantium causa ad hanc manuariam operam medicos accedere. Satius igitur fuerit, hæc verba nequaq̃ esse Hippocratis, existimare.

14 *Lingua Lotium significat. Linguæ Virides biliosæ: Biliosum autem à Pingui: Rubræ vero à Sãguine: Nigræ ab Atra bile: Aridæ à Fuliginosa exustione, & ab Vterino membro. Albidæ verò à Pituita.*

Linguam, cuiusmodi sit lotium, indicare ait, aut proprie sic vocatum, quod quotidie mictu eijcimus, aut succorum serum. Vterque autem modus in eandem sententiã recidit: etenim lingua, sicut & vrina, succorum affectiones detegit. Atq; ita fructu ex his verbis decerpto, quid'nam lotiũ significet, ex abundanti perquiremus. Vtile autẽ, quod in tota hac parte nos edocet, istud est, linguas aliquas bilis abundãtiam significare: aliquas sanguinis, aut id genus aliorum cuiuspiam: de quibus oĩbus in sequentibus speculabimur. In his.n. quæ ad artis opera cõducũt, diu versandum censeo: prætereunda aũt ea, quæcunq; sophistice inuestigata sunt. Virides itaq; linguas dixit, vt in communi vitæ vsu mortales nominant, virides quosdam se vidisse dicentes, quibus in biliosius color mutatus fuerit ob pallidam scilicet bilem. Hanc.n. simpliciter appellant, nõ sicut alias cum adiectione, aut atrã, aut æruginosam, aut rubrã, aut flauã, aut vitellinam appellãtes. Flaua quidem bilis proxima pallidæ est, & eiusdẽ ferè generis. Dicunt aũt plerunq; non adijciẽtes /pallidam/ ita absolute hoĩem vomuisse bilem: sed de flaua raro quispiã absolute protulisse inuenitur, statim.n. ipsi coloris nomen adijciunt, flauã bilem vomuisse quempiã dicentes, aut puram bilem: Ærugino
1 sam vero & atrã bilem nullus neq; medicus neq; plebeius sine adiectione noĩauit, quemadmodũ
2 neq; isatode i. isatidi herbæ similem, nec porraceam, nec vitellinam: nam hæc bilis nomina à qui-
3 busdam medicis reperta sunt, & à coloribus quibus infecta est, deriuata. Sic vero & rubram bilem
4 vocant, quę sanguinis serum est: sed vitellina flaua bile spissescente progignitur, quemadmodum G
5 pallida ex eadem aqueam quandam substãtiam accipiẽte. Virides igitur linguæ nũc euidẽter pro eo, quod est, pallidæ, dictæ sunt, à pallida scilicet bile coloratæ. Etenim grandioribus venis prędita lingua & inani substantia spongiam referens, alijs duris densis q; particulis paratior est, vt serosos intra se humores admittat, ab illis q; colores instar lanarum suscipiat. Interiectum est aũt his verbis illud /biliosum à pingui/ indicante Hippocrate biliosum succũ plurimum ex pingui alimenti parte procreari. Pingue vero intelligendum est non solũ vnguinosum, sed etiã dulce, & prorsum quod naturaliter se habentibus suaue est. Soli nanq; extra naturalẽ statum constituti amaris, acerbis, acidis q; cibarijs delectantur: naturaliter aũt se habentes, & ab excrementis vacui, pinguibus, & dulcibus, & nulla vehementi qualitate præditis, cum voluptate vescuntur. Oĩa hæc igitur nihil aliud, q̃ pingue in alimẽto sunt. Quocirca & pinguẽ agrũ & vnguinosam regionẽ multi veteres appellarunt, per ea vocabula eorum fructuum feracẽ indicãtes, qui à nobis recte valẽtibus sine vlla noxa comeduntur. Ex melle autem oĩno que ex dulcibus, cum vehemẽtius incaluerint, amarę bilis contrahi humorem in quarto de simplicium medicaminum viribus commentario declaratũ est. Cum hoc etiam qñ hæc diutius in vẽtriculo morata fuerint, neq; prius distributa neq; cõcocta sint, luteam ex ipsis bilem procreari euidenter percipimus. Quisquis igitur tunc euomuit, huius- H
modi bilem euomuit. De pallida quidem lingua abũde hæc sint. Rubras aũt à sanguine fieri ait. Neq;.n. vel cogitari potest ab alio abundãte humore vlla in parte rubrũ colorem fieri: color enim succorum est dominantium & exuberantium, nõ deficientiũ. Similiter & nigras linguas à nigra bile fieri dicit: eadem.n. ratio & in his est: Aridas aũt i. admodũ siccas, à perurẽti febre: quę ignis instar sanguinem inflãmãs fuligini potius, q̃ vapori, similem exhalationẽ efficit. Iccirco & nigræ sæpius huiusmodi linguę efficiunt. Tales vero linguę & ab vterino mẽbro i. ab vtero, sępius fiũt: nam & hoc phlegmone correpto calidissimæ febres adueniunt. Verũ, quẽadmodum pallidę linguæ à pallida bile, atræ ab atra, rubræ à sanguine, sic à pituita albidæ tinguntur. Nẽpe dictis signis oĩno quæ significantur, eueniũt: rebus aũt nõ accidunt signa necessario. Inflãmato.n. vtero haud semper febres æstuantes adueniunt, quemadmodum neq; redundante sanguine lingua rubescit, quin etiam atra bile in liene aut in aliquibus inferioribus venis contenta linguę color nõ euariat, sicut neq; ob pallidã bilem, neq; ob pituitã, sed cum aut in ventriculo huiusmodi aliquid continebitur, aut multo calore fundente atq; in spiritum humores vertente in sublime halitus ferentur.

In vniuersum igitur dicendũ est, quodlibet ex narratis de lingua signis aut febrẽ perurentẽ adesse, simul q; singulos succos ab Hippocrate dictos abundare, siue in vẽtriculo contineri, ostẽdere.

Vrina

15A *Vrina Cibo & Potui Concolor, Atq; talis, vt consueuit, vbi humiditas, colliquatio.*

Vrina ei non nunq̃, quod epotum est, colore similis apparet neq; mutatis, neq; in sanguinem recte versis cibis, cum quibus & ipse potus cõmutatur: non nunq̃ & aliqua corporis particula liquescente, vt Sabinus scripsit. Hæc igitur vtraq; non ex naturæ proposito administrato corpore eueniunt: naturaliter autem se habente creandis succis vnà commutatus potus & colore infectus vrinarum differẽtias facit, neq; epoti humoris, neq; membrorũ in corpore liquatorũ qualitatibus, sed creatorum humorũ formis respondentes, quẽadmodum & supra aliàs ostẽsum est. Qñ igitur lotium rei potæ colorem retinuerit, si aquæ aut alicuius albi tenuis q; vini potio fuerit, aqueum album'que conspicit: si vinũ crassum nigrum'que fuerit, nigrior vrina et crassior apparebit: quẽadmodum & flauior, si vetustum fuluum q; vinũ sit. Indicat autẽ colliquatorũ membrorum colorẽ, cum partes aliquæ erui et hordei speciem referentes vnà cum ipsa exeunt: à iecore enim huiusmodi corpuscula veniunt, sicut carnosiora à renibus. Ira vero & foliorũ similia, à vesica: vnguinosa, ab adipe: hordeacea quidem magnitudine & duritia, sed non albida, colliquatę carnis notę sunt: sicut & nigra, lienis magis. Vrinæ quidem iumentorum lotio similes eliquationem nõ indicãt, vt

B Sabinus censebat: nã in Aphorismorũ explanationibus id genus vrinas eorũ esse explicauimus, in quibus humor, q crudus vocatur, plurimus abũdat, & à calore fusus est: tũc.n. ipsum in spiritũ versum flatuosas exhalationes ad caput submittere contingit, vnde & dolores capitis excitantur.

* *Al. farina crassioris.*

* *Al. farinæ crassiori similia.*

16 *Lingua extensionibus Concolor. Quocirca ex istis Succos cognoscimus.*

Obscura hoc loco est hęc vox /extensionibus/ non nullis extẽsiones succorũ è vẽtriculo ascendentium dictas esse, non nullis vero concretos in lingua, aliquibus & ipsam madefacientes humores, significari putantibus. Sed istos oẽs intelligere præstiterit, vt de succis vtcunq; linguam attingentibus sermo fiat: ipsis enim concolor lingua apparet, & si ex ventriculo sursum repãt, & si per venas eius altrices affluxerint, & si per vapores quosdam sublatos exterius ipsi adhæserint, atque penitiora minime humectantes circumcreti fuerint. Propter hoc igitur ipsum & humores internoscimus, si quidem viridis lingua fuerit, bilioso: si vero nigra, melãcholicos: ad istorum autem similitudinem & alios, de quibus dudum dicebamus, cum eam partem explanaremus, in qua dicit /linguæ virides bilosæ/.

17C *Si Salsæ carnes gustanti, Superuacuæ materiæ Signum.*

Non modo linguæ color, sed eius ẽt vis gustatoria superuacuos humores ostendit. Sic igitur quibusdam amaro sapore infectam linguam habentibus oia quãuis dulcissima, iudicãtur amara, quemadmodum, exempli causa, regio morbo languentibus: non nullis vero salsa propter saporem, qui salsus dicitur. Huius vero rei perspicuum indicium in ipsis recte valẽtibus est. Siquis.n. absinthio gustato continuo ab ipso aliquid aliud degustet, amarum id apparebit: & sale commanducato siquid aliud confestim post ipsum assumptum fuerit, istud quoque gustatu salsum videbitur. Quamobrẽ sic & in morbosis affectibus cũ lingua impura & excrementis affluens sit, pro excrementi natura ciborum sapor linguæ impressum saporem referet, si modo quæ degustatur esca omni vehemẽti qualitate spoliata fuerit: Sin secus se habeat, mistus quidam in lingua duorum saporum sensus erit, & eius qui in ipsa excellit, & eius qui in cibo assumpto dominatur: quædam.n. admodum salsa sunt, quædã amara, quædã acria: sicut iterum alia acida, alia dulcia. Mista igitur (vt dicebam) siquis hæc gustauerit, fiet saporum istorum perceptio, & eius qui iam linguam infecerat, & eius qui extrinsecus ipsam attingit. Propterea igitur Hippocrates vnum quoddã ex his memoriæ causa sibi ipsi literis mandauit, quemadmodum hisce in commentarijs facere consueuit.

18D *Si Mammarum Papillæ & rubrum, Viride sit, Aegrotat Conceptaculum.*

Vterum appellare cõceptaculum Hippocratis phrasim non sapit: tamen quod dicitur, perspicuum est. Nam si aliquod ex dictis signis mammis accidat, languere vterũ significat: sæpius enim aliàs vterum mammas'que societate coniungi didicistis.

19 *Hominibus Sordes in Auribus, Dulcis quidem Mortifera, Amara autem non.*

Fortassis quispiam ægrotans ipse auris sordem degustare sustinuerit, medico autem id præcipere turpe ac detestabile fuerit. Clarum est autem, non alio tempore aurium sordem fieri dulcem posse, q̃ quo cerebrum ęgrotat, naturaliter enim amara videtur: Atq; ideo ipsam dulcem liquescẽte cerebro fieri dicunt.

20 *Solum Vertere in Longis Morbis conuenit.*

Siue nauigans, siue terrestre iter faciens quispiam, in alteram regionem migrauerit, vel motus in itinere aut nauigatione, vel aeris mutatio proderit: & maxime cum in aerem contrariæ temperaturæ discesserit. Contrariam aũt dico, non solum aeris propriæ ægrotanti regionis tẽperamẽto,

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 379 sur 390

ſed etiam ipſius morbi: nam, ſi humidus morbus ſit, in ſicciorem aerem migrandum erit: ſi ſiccus, E
in humidiorem. Eadem quoq; ratione ſi calidus morbus ſit, in frigidiorem: ſi frigidus, in calidiorem. Similiter, ſi calidus ſit morbus & ſiccus, ad humidiorem frigidiorem q̃ aerem abeũdum eſt: ſic & in reliquis coniugationibus. Adhuc vero magis iſte terram mutans iuuabitur, ſi pro modo, quo morbus à naturali ſtatu diſceſſit, ad contrarium aerem mutatio fiat. Morbus enim ad paulo frigidiorem à naturali temperie recedens, aerem paulo mediocri temperie calidiorem poſtulat: morbus vero longius recedens, & multo in contrarium exceſſu eget. De regionibus quoq; eundem ſermonem tibi dictum putato, exquiſite nanque inter ſe contraria ſunt à commoderato atq; medio ad vtrunque latus æqualiter recedentia.

21 *Imbecilliora Cibaria Breuem Vitam habent.*

Imbecillus cibus haud alius intelligi poteſt, q̃ qui parum alimenti corpori exhibet: talia vero ſunt & olera, & plurimi arborum fructus. Iſti gitur, inquit, breuem vitam habent, i. ipſis veſcentes breuis vitæ reddere apti ſunt, quoniam cibaria ipſa celeriter è corpore euacuantur. Sed affectatum quoddam eſt, ciborum in corpore moram vitam ipſorum intelligere. *vide 24.* *

F

22 *Cum adſunt Cedmata, Venæ in Auribus poſteriores Scindendæ ſunt.*

Cedmata vocat fluxiones in crura decumbentes, & ex ipſis eas maxime, quæ primum articulum, vbi coxendix eſt, occupant. Non tamen de ſecanda vena præceptum verum eſſe mihi perſuadeo, quemadmodum ẽt nulli eorum, qui id laudãt, exacte perſuaſum eſt: id enim opere ipſo ſignificant, cum nunquam in ægrotantibus ad hoc remedium confugiant. In his quidem verbis locutio impropria & vitioſa eſt, ipſo ſcribente /venas in auribus/: neq; enim venas in auribus, ſed circum aures dicere oportebat: ſiquidem venę quædam poſt aures grandiores ſunt, in ipſis vero auribus perexiguæ, vix q̃ aſpectabiles, & plerunq; neq; perſpicuæ.

23 *Venus à Pituita Morbis Remedio eſt.*

Non cunctis ex pituita laborantibus, ſed quibus vires firmæ ſunt, veneris vſus prodeſt. Imbecilli nanq; ab ipſa in extremam debilitatem redacti magnopere lędentur: at qui viribus excellunt, non diſſoluentur, ſed contra iuuabuntur veneris vſu pituitæ copiam reſiccante. Didiciſtis enim concubitum, quemadmodum & vigiliam, exiccare, quoniam ſcilicet humores abunde digerant. Quin etiam coitus robuſtorum corpus calefacit: infirmorum autem continuo quidem calefacit, G
ſed poſtea vehementer refrigerat

24 *Eos, qui Calido Ventriculo ſunt, Validi Potus & Cibi perturbant.*

Non, quemadmodum ſupra validum victum ciborum multum nutrientium eſſe dicebamus, ita & hoc loco accipere debemus validos potus & cibos, hoc eſt, multum alimẽtum corpori exhibentes, ſed eos, qui acrem vim habent, cuiuſmodi ſunt cępæ, & allium, & †ſilphij ſuccus, & vinum vetuſtiſſimum, id q̃ genus alia naturalẽ intemperiem augentia, huic aũt cõtraria vtiliſſima. Naturas nanq; omni labe carẽtes iuuari à ſimilibus: intemperatas autem, quemadmodum & morbos, ab ijs, quæ eorum temperamentis aduerſantur, iuuari ſæpius alibi didiciſtis. Verum aliqui voluminis huius interpretes ſequentis partis initium huiuſce propoſitæ finem eſſe voluerunt, hoc pacto ſcribentes /ijs, qui calido ventriculo ſunt, validi potus & cibi perturbationẽ faciunt atræ bilis/. Quòd aũt eorum potiſſimum, quę in vẽtriculo ſunt, ipſum calidũ habentibus talia perturbationẽ faciant, clarũ eſt: non tm̃ in omnibus ſimiliter ea perturbant, quæ in toto corpore ſunt, ſed quibus vniuerſi corporis tẽperamẽtum aut calidum eſt, aut aridum, aut vtraq; qualitate immodica præditum: quapropter in his non atram bilẽ ſolũ, ſed ẽt flauam, huiuſmodi cibaria perturbãt. Atqui for H
ſan atra bilis conturbata maius affert detrimentũ: propterea & de ipſa per excellẽtiam ſermonem intelligi voluerunt. Sed plurimi hoc ſermone ipſo per ſe circũſcripto, initiũ ſequẽtis hoc fecerũt.

†Al. laſer, et.

25 *Atræ bilis Simile Hæmorrhoides effundunt.*

Morbum ſanè melancholiam vocatum per hæmorrhoides leuari euidenter conſtat: multos q̃ clauſis illis inſaniuiſſe animaduertimus: quoſdam vero non ſolum ſemel aut bis, ſed etiam ter & quater, ſimul atque hæmorrhois ſuppreſſa ſit, in melancholiam incidiſſe: non nullos verò & ſingulis annis hoc vitio tentari ſolitos, niſi aut per venas haſce præſidium prius ſenſerint, aut atra bile medicamento purgata malum anteuerterint. Nempe iſtorum hominum plurimis ater ſanguis per hæmorroida profunditur, attamen non omnibus. At vocata hæmorrhois idest per ſedis venas ſanguinis profluuium, non vna de cauſa efficitur, modò ipſa natura nigri fellis ſuccũ repurgante, modò multitudinem euacuante: quemadmodum & ſanguinem per nares effundentibus accidit, non nunquã vena ſanguinis impetu in ipſam irruentis patefacta, non id prouide faciẽte natura: eo fit, vt effuſus ſanguis interdum niger non ſit. Quin etiã natura atri ſanguinis euacuandi cauſa venã aperiente non nunq̃ accidit euacuato malo bonũ ſubſequi, niſi prius concepta

fel nigrũ

culum

A culum occludatur, sed diutius patefactum maneat. In propositis igitur verbis non hoc ipsum dicere censendum est, ꝙ omnis hæmorrhois atram bilem euacuet: atq; ideo, cum fit, melancholicis prosit, repressa vero noceat: quod q; ipsa, si claudatur, aperienda sit.

26 *Increscentes Morbos Mistio.*

Vtrum ipsos iuuet mistio, aut lædat, omissum est. Omnibus q; interpretibus, vno Hercule Erythræo excepto, nescio quo modo ipsos iuuari pro certo habentibus, & mistionem pro concubitu cũ muliere intelligentibus, oĩbus q; inter se de significato huius vocis /increscẽtes/ dissidẽtibus, quod mihi (vt in obscuris dictis fit) verisimillimũ vĩ, id solum afferã. Morbos increscentes eos intelligo, qui procedente tpe augentur, semper q; nisi prius soluant, labuntur in peius, vt podagras, articulorũ dolores, renũ vitia, comitiales, melãcholias: quæ oẽs coitu exacerbant. Sabinus aũt increscentes morbos eos esse vult, qui pueros corripiunt, vna q; cũ ipsis vsq; ad ętatem veneri aptam increscunt, vt ipse nominatim recensuit, comitialem morbum, & renum affectum, & quartanas febres, & dolorem capitis. Verũ nõ oẽs vitia hæc infestare videntur, præter sacrum morbum, quem & propter id ipsum à veteribus puerilem affectum nominari cõtigit. Creatur ẽt pueris in B vesica lapillus, sed haud ita multos vt sacer morbus inuadit: quem quidẽ in puerilis ætatis mutatione plerũq; nisi magnopere in victu delinquãt, remoueri contingit: at vesicæ calculus nõ ætatis lapsu, sed manuũ opera dũtaxat, curari põt. Porrò nos & absq; istis verbis cognoscẽtes comitialem & oẽs alios pituitosos morbos ob mutationem ex puerili ætate in adolescentiam, omisso ẽt venereorum vsu, mirifice iuuari: ad hęc & illud sciẽtes neq; renũ vitia, neq; quartanam febrẽ, neq; articulorum dolores, coitu sedari: à propositis verbis perplexis & tenebricosis nihil addiscimus, quẽadmodũ neq; ab vllis id genus alijs. Concubitus.n. interdũ refrigerãdo prodest, solis illis subueniens, in quibus ob naturalẽ intẽperiẽ fuliginosi halitus fumidi q; redundant: qui si retenti fuerint, illis grauiter nocent: ijdem & à veneris vsu in tẽpore modice q; adhibito vtilitatem capiunt.

27 *Refrigeratio, Quæ in Ventre sunt, Durat.*

In hac quoq; parte aliquid est oĩbus artẽ exercentibus vtile, siue empirici sint, siue Dogmatici: aliquid vero solis cuiusq; effectus causas scire velle sibi pponentibus conducit. Dicam vero de eo prius qd' oĩbus vtile est. In hisce igit verbis /refrigeratio, quæ in vẽtre sunt, durat/ oẽs, quos ego sciam communiter de deiectionibus ab ipso sermonem fieri intellexerunt, qui idem velit atq; ille «C in aphorismis, ‖ Sin aũt cœlum sit aquilonium, tusses, fauces, vẽtres duri. vtrum vero extimarum corporis partium refrigerationem solum dicat, quæ & in aquilonijs constitutionibus fit, an & internarum, inter quæ & ventris locus est, interpretes considerare omiserunt: cum tamen inter eas discrimen haud exiguum versetur. Nos etenim quæ hominibus euenĩunt obseruantes, exteriorũ refrigerationem semper ventrem durare cognoscimus: interiorum autem contra humectare, quę cœliacos etiam qui vocantur affectus i. ventris profluuia, interdum concitat: quo tempore ipsa quidem interiorum membrorũ corpora duriora fieri contingit, liquida aũt cibis neq; recte cõcoctis neq; distributis deijci. Hæc planè medicis omnibus cognitu necessaria sunt, ipsorum autem causæ solis præstantissimis. Neq; enim quod hanc partem interpretantes dicunt, verum est, frigidum scilicet, quæ attingat corpora, cogens atque congelans ita duriora efficere. Hoc enim de refrigeratis partibus, quæ interius abstrusæ non sunt, recte dici potest: partes autem ventris adeo rigere nequeunt, vt cibi potus q; congelati obdurentur, sicut alia extra corpus nostrum hyeme frigore concreta durescunt: prius enim, quã ita frigeret, homo interiret. Verum eo tempore duntaxat, quo ab aere extima corporis ijs, quæ in ventre sunt, incolumibus, refrigerantur, diectiones « obduratæ cernuntur, calidiore scilicet ventre reddito, vt ipse dicebat, Ventres hyeme & vere cali- D dissimi sunt natura. atqui semper dicentes explanatores inuenies calidum à frigido circunsessum in penetralia corporis refugere, cum exteriora frigefacta sunt. Sic igitur & in præsentia dico, ventre calidiore effecto, deiectionibus q; suppressis, ob causam paulo posterius dicendam, simul optime concoqui cibum, & omnem ex ipso succum dispertiri: ex quo deiectiones exiccari consequẽs est: ex hoc vero & ipsas durescere accidit. Duæ nanque causæ cum sint corpora, quibus appropinquant, obdurantes, quarum vna refrigerans est, altera exiccans, causa quidem refrigerãs ad ea quæ in ventre continentur, viuis nobis peruenire non potest: altera autem ob longam morã interius, cum neque concoctio neq; distributio læsa fuerit, omnino continget. Adhuc autem illud, quod hucusq; distulimus, explicandum superest, qua de causa cum cœlum nos ambiens frigidius fuerit, quæ in ventre sunt, diutius ibi morantur. Quod autem euenit, tale est. Naturale sanè opus est ciborum per intestina delatio, & in commentarijs de facultatibus naturalibus, intestinorum circũ illos cõstrictione eam fieri monstratum. Imis aũt partibus musculi sedem claudentes impositi sunt, qui per frigus coguntur, constringuntur q; contra affecti, atq; cum quis eos calida aqua perfundit: tunc enim remollescunt, excrementa q; impulsu & constrictione intestinorũ in sedem detrusa, & maxime calido prouocante suscipiunt: hoc enim & inter omnes cõstat, excretiones à calido prouocari. Partibus autem, quæ in sede sunt, frigescentibus, atq; ideo contractis & in angustum

3ª. Apho. 10 Ext. ord. 10. c

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 381 sur 390

redactis,contrarium ſymptoma ſequitur, conſtrictoriam ſcilicet inteſtinorum actionem ab inſe- E
rioribus partibus incipientem ſurſum verſus contenta propellere: Quemadmodum euidenter
plerunq; conſpicitur, quando aut bilem & mordacia excrementa ad ſedem effuſa ſponte retine-
mus, aut inuiti: non nunq; aliquo negocio illo tempore occupati, aut à latrina procul abſentes:
ſurſum.n.velociter recurrunt, vt neq; vi facta poſtea prompte obediant atq; deſcendant. Cauſa
planè, ob quam cibi potiones q; aere nos ambiente frigefacio diutius in ventre morentur, iã pa-
refacta eſt: & hanc ſiccitatem conſequi monſtrauimus,quemadmodum & ſiccitati duritia euidẽ-
ter accidit. Quòd ſi ventris particularum corpora contingat frigeſcere,ex eo & concoctionẽ vio-
lari,& per eã deiectiones eliquari magis q; ſicceſcere,neceſſum erit. Hactenus vero toto de prio
re lectione confecto ſermone,ad alias inferius ſcriptas tranſeamus.

28 *Miſtio, Quæ in Ventre ſunt, Durat.*

Omne corpus venere exiccari conſtat: ſed non ſemper alui excrementa propterea ſicciora fie-
ri cernuntur. Verũ,qñ ab ipſis valde oppreſſa fuerit,& qñ vires labefactatæ,& membra à qui-
bus alimentũ conficitur,& in ventre contenta diſtribuuntur,refrigerata fuerint,tum coitus,quæ
in ventre ſunt, frigefacit & duriora reddit: volunt.n.ex coitu in ventre contenta frigeſcere, & ex F
frigore durari: atq; duritiam non frigoris,ſed ſiccitatis ratione,euenire monſtrauimus. Cæterũ,
quod in ſuperioribus dicere dimiſimus,forſitan hoc loco narrare præſtiterit.Nã cum extimorum
refrigerationem deiectiones durare oſtenderimus,forte quiſpiã ſolam hanc durandi,quæ in ven-
tre ſunt,cauſam eſſe arbitraretur.Non eſt autem ſola hæc, ſed & ipſius conſtrictorię inteſtinorum
facultatis imbecillitas,& contentricis robur,& eius per quam ex ventre in iecur fit diſtributio, p̃-
terea & obtuſus inteſtinorum ſenſus, & alimenti qualitas morſu carens. Siquis vero aſtringentes
cibos & potus à nobis ſilentio præteritos eſſe opinabitur,falſò opinabitur: nam inter ea, quæ cõ-
tentricem poteſtatem corroborant,reponuntur.

29 *Veratrum epotum ſi Celerius Purgare vis, Lauare,aut Cibum ſumere oportet.*

Generalis quidem & cuiuſq; purgationis communis rõ per hũc aphoriſmum tradit: Corpo- »
ra vbi quis vult purgare,prius cõuenit fluxa facere.hoc loco aũt exẽplo vnius violẽtiſſime purgã
tis medicaminis, vnius ad facilem fluxum præparationis meminit, lauacri ſcilicet humores qui-
dem fundẽtis,ac ſi qua in parte contentũ duratũ ´que corpus fuerit, relaxantis.Itaq; veratro vten-
tes lauare conducit: neq; multo ante, neq; multo poſt, q; ipſum acceperint, ſed maxime quidem G
ante aſſumptionẽ, nõ nunq; vero & illico poſtea fieri põt.Quòd ſi purgatione aut iam incipiẽte,
aut mox inceptura,hoiem laues,humorum à purgante medicina tractorum ad interiora inclina-
tionem retrahes ac retardabis.Quemadmodũ igitur quibus ſanguis craſſus eſt, ijs prius lotis nos
venam reſcindere,ſic & in his,qui purgandi ſunt,balneo prius vti præcepit,quò celerius ſimul,ac
minus moleſte,purgatio fiat.Ipſe vero nunc ſolum,vt celerius fiat, memorauit. Satius autem fue
rit non eo duntaxat,quo medicinam aſſumit,die lauare hoiem, ſed etiam ſuperioribus, quibus ad
purgationem ſeſe præparabat.Ipſe nanq; Hippocrates & id in aphoriſmis preceperat, cũ ſcripſit,
4ª.Aphor.13. Extr.ord.28.f ‖Ad veratra ijs,qui non facile purgantur, prius humectare corpus oportet alimento & quiete. »
Quòd ſi quiete & alimento & oino corpus humectare imperat, conſtat etiã lauationibus nos plu
ribus vti in aquis potabilibus ipſum velle,ſiquidẽ & hę humectãt.Nũc vero & huic parti addidit
/cibũ ſumere/ aut eo ſ.tpe,quo & veratrũ homo deuorauit, aut ẽt in ſuperiore victus rõne: cuius
& aliud quoddã ,ppoſitũ eſſe dicebamus,attenuare videlicet ſuccos,& itinera humoribus in ven-
trẽ deſcẽdẽtibus expedire: in illis.n.verbis /fluxa facere/ qd' in aphoriſmis p̃cepit, hęc continenẽ.

30 *Sanguis in Somno ad Interna magis Refugit.* H

Superiore quoq; aphoriſmo hanc ſcripſit ſententiam: Vigilanti exteriora magis calent, inte-
riora magis frigent: dormiẽti res contra ſe habet. Et nunc igitur eius loci explanationem propo-
ſitorum verborum communẽ eſſe putato.Nam quæ de caloris motu, loci´que in vigilantibus ac
dormientibus tranſmutatione,audiuiſti,ea & de ſanguine te audiuiſſe exiſtimato: naturalis.n.ca-
lor in hoc,& in ijs,quæ ex hoc nutriuntur,maxima ex parte conſiſtit.

31 *Rigor à Superiore Ventre, Ignis autem ab Inferiore magis.*

Ventris pars ſuperior rigorem magis,inferior vero febrẽ, gignit aut ſentit aut inchoat: quod
& maxime veriſimile eſt: & pp id ipſum hanc vocem /magis/ additã puto,tanq; ſeſe viciſſim ſolę,
dictę partes cõtineant. Verũ etiam ſi iſtud conceſſerimus, altera quædã exoritur dubitatio nobis,
ignorãtibus,vtrum dictis partibus inflãmatis iſtud accidere dicat, an qñ in ipſas ex corpore ſucci
aliqui mordaces confluxerint, an qñ alimentum corruptũ fuerit. Atqui rectius illud mihi exiſti-
mandum eſſe videtur,de noxa ex humoribus contracta,& de illa ſequente ciborum corruptione,
ab Hippocrate ſermonem fieri.Nam cum frigidus aut mordax ſuccus in ore ventriculi inſederit,
ex corruptis cibis, aut praua qualitate, vel etiam confluxu ex corpore contractus,initium rigoris
inde

A inde efficitur. In commentario nãq; de rigore mõstrauimus ob frigidam aut mordacem causam, quæ per sensoria corpora moueatur, & cum impetu feratur, rigorem excitari. Quemadmodũ vero id accidere conspicitur, ita & non nunquam febrim ex corruptis cibis accendi deprehendimus, quando scilicet corruptus cibus in inferiorem ventrem depulsus fuerit: tunc autem rigor nõ prę-uenit, sicuti quando ventriculi ostium mordebatur.

32 *Attractio, Pulmo, Aridus æstus: Euacuatum siccat Somnus multus.*

Quod euacuatum somnus multus exiccet, & experimento quidem, quo omnes rõnes diiudicantur, percipies: & ante experimentum ad huic dicto assentiendũ ex ijs, quæ antea didicisti, adduceris. Porrò si in somnis sanguis, & cum eo naturale calidũ interius abditur, in vigilia vero ad extima profundit, quæ in ventriculo & iecore sunt, per quietem concoquentur, in vigilia vero totum corpus aletur. Itaq; si in exhaustis calor interius vergat, nihil habens, quod conficiat, languescit & interit: primus enim omnium, vt ignis lignorum materia, ita ipse alimento nutritur. Caute autem addita est ea vox /multus/ paucus enim prægressum laborem tollit, quando per ventrẽ homo euacuatus est: deinde si in iecore & primis venis adhuc crudorum humorum reliquiæ, eas oẽs B concoquit. Hæc quidem huiusce orationis secunda pars nullum insignem in verbis errorem habet: Sed prior hoc pacto scripta /attractio, pulmo, aridus æstus/ multum à Græcorum dicendi cõsuetudine distat: sic enim ipsam enunciare oportuit/attractio fit, quoniam aridus æstus in pulmonis temperatura est/ attractionem nobis interpretantibus inspirationem. At Quintus, nec quia siccus calidus q; esset pulmo, ob id celerem frequentem q; spirationem fieri, sed contra propter talem spirationem siccari & incalescere pulmonem dixit. Attractionem nanq; haud simpliciter spirationem quanq;, sed celerem tantum & frequentem, significare voluit: à crebra verò spiratione pulmonem siccescere, & in libro de Acutorum victu ab ipso comprehensum est.

33 *Frigidissimi Cibi Lentes, Milium, Cucurbitæ.*

Milium & cucurbita frigidi cibi euidenter sunt, & si non frigidissimi: lentem verò haud sanè frigidum cibum esse cõcesserim. Nam quemadmodum cucurbitæ, & cum ipsis atriplex, bliton, lactuca, & chondrila, & ex frumentaceis hordeũ atq; miliũ, certissime refrigerare noscunt: contrario pacto lens se habet, nullã.n. refrigerationẽ præ se fert aut statim ingesta in superiori vẽtre adhuc contenta, aut posterius in tenuia intestina vel in crassiora delapsa. At forsan, qm̃ in libris de C simplicibus medicamentis refrigeratorium quiddam in adstringente succo inesse mõstrauimus, lentem quispiam refrigerare putauerit. Sed iste in ijsdem commentarijs dictum fuisse non meminit, quæq; id genus medicamenta simplicia videri atq; dici, si ad ea, quæ per nos per compositionẽ fiunt, comparent, non tamen exacte simplicia esse. In primo nanq; de alimentorum potestatibus libro lentem ex contrarijs constare naturis asseruimus, altera quidem aluum coercente, altera vero citante. Ex his igitur quæ supprimit, frigida terrea q; est: quæ citat calida. Quocirca siccũ quidem eduliũ lens est, frigidũ verò non, sicut neq; calidum, sed ex vtroq; mistum ac mediũ, aut parũ admodum à medio ad calidius recedens. Qm̃ igitur neq; absolute frigidam lentem quis concedere potest, qui ipsam excellenter frigidissimam cõcesserit? Quin etiam inflammatis vlceribus instar cataplasmatis superdata lens humores in affectam partem defluentes coercere atq; repellere videtur, per vim adstrictoriam id scilicet faciens: quin & vi quadã concoctrice & suppuratoria prędita certe est, quod frigidis nequaquam inesse reperitur. Siue igitur ipse Hippocrates ita scripsit, siue quis alius hæc verba interposuit, haud recte de lentium viribus opinatus est.

34 *Vlcera exoriuntur, si Non purgatus Laboret.*

D In laboribus, hoc est in exercitationibus, calorem auctum ex profundo ad cutim succos euocare, atq; discutere, alibi didicimus. Quando igitur prius in corpore hi vitiosi contracti sunt acrimonia cutim erodit, atq; vlcera efficit: Quemadmodum, cũm crassi glutinosi q; humores sunt, iecur renes que obstruunt, in cute autem affectus cum tumore excitant.

35 *Mulier, Capra, Elaterium aut Cucumerem syluaticum edentes, Pueris purgatio.*

Non elaterio duntaxat, quod cucumeris syluatici succus est, quemadmodũ neq; ipso cucumere solum vescentes, lac puerorum lactentium purgatorium gignunt, verum etiã si quod aliud medicamentum subductorium quod vocant, assumpserint. Siue aũt à muliere elaterio, a capra ipso cucumere, siue vtroque ab vtraque comesso, infantes earum lacte purgari dicat, nihil interest: quemadmodum neque si, comesso, aut deuorato, quis scripserit. Conducit aũt hæc oratio & ad medicorum vsum, & ad naturale decretum. Infantulos.n. purgare volentes, aut matri infantulum lactanti, aut capræ, huiusmodi aliquid esui dantes sic eos purgabimus. Et ad naturalis decreti, de quo altercatio est, diiudicationem id vtile est. Etenim quidam nullam vim ex ijs, quæ ab initio in alimẽtis erant, post concoctionem, & in sanguinem conuersionem, remanere contendunt: Aliqui è contrario validas vires diutius remanere volunt adeo, vt etiam sudores ipsas redoleant: huic

Galeni omnia quae extant opera / vol. 4- Tertiae classis libri - page 383 sur 390

verò ſententiæ, quæ modo dicta fuere, ſuffragantur, in iſtis.n.comeſorũ qualitas ſeruata reperitur. E Quin & apud nos verno tempore, quando capræ ſcammoniæ germina depaſtæ fuerunt, purgatorium ipſæ lac generant: ꝙ ſi tithymallo veſcantur, idem accidit. Nec non & in Doride, & Bœotia, & Theſſalia, omnibus q̃ finitimis locis multi ex coturnicum eſu muſculorum diſtentionibus correpti ſunt, quoniam veratrũ ſcilicet illæ comedunt. Iſtud idem & Athenis quibuſdam accidiſſe nouimus, qui coturnicibus largiter nimis ſeſe impleuerant.

36 *Calidiori quod comeſũ eſt, Intus refrigeratio, Exterius labor, Sole, igne, Veſte, æſtiuo tẽpore: Cõtrario aũt Cõtraria.*

Valde calido natura refrigerationem & aquæ potum conducere dicebat, & præterea quieſcere, hoc eſt, à vehementioribus exercitatiõibus abſtinere. Quo pacto igitur hoc loco (vt nõ nulli interpretantur) exercitari iubet? quo pacto in Sole & ad ignẽ calefieri? Nã balneis id genus tẽperaturas frigefieri monſtratum eſt, fumidis fuliginoſis q̃ vaporibus, qui ferè in huiuſmodi temperaturis abundant, diſcutiendis, & ſolidis mẽbris humiditate refrigerante irrigandis: ignis autẽ & Sol calefaeit, ſimiliter & veſtis, & tp̃s æſtiuũ. Et ipſe igitur in aphoriſmis ita loquitur. ‖ Tempore quidẽ veris, & extrema æſtate pueri, & his ætate, pximi optime degunt, & rectiſſime valent: eſtate vero, & autũno quadantenus ſenes: reliqua eius parte, & hyeme, qui medias ętates agunt. Itaq; F ſi calida ætas hyeme, frigida vero æſtate, rectius habẽt, valde calidos natura à Sole, & igne, & eſtiuo tpe non modo nõ iuuari, ſed ẽt lędi, ipſum putare credendũ eſt. Vox ergo illa initio ſermonis poſita /calidiori/ aliquod ipſi addẽdũ ſubintelligi poſtulat aut tẽperaturę, aut naturę, aut corpori, aut homini. Sed ex eo, quod in fine oppoſuit, percipitur corpori & homini magis, q̃ tẽperaturæ, aut naturæ, ſubintelligendũ: oĩno.n.dixiſſet/contrariæ aũt cõtraria/ fœminei generis articulũ fœmininis noĩbus, non maſculi maſculis, anteponẽs. Tota igitur narratio talis fuerit: Calidiori corpori per cibos ac potiones interius refrigeratio cõueniens eſt, noxia verò caliditas exterior à Sole & igne, & tpe æſtiuo, & veſtimẽtis: quibus oĩbus arida caliditas ſignificatur, humidã nanq; & mediocrẽ, qualis balneorũ eſt, poteſtate refrigerare declarauimus. Liquet autem nos in iſtis ſermonibus conſueta hæc balnea intelligere, vbi non apponimus aquarũ ſponte naſcentiũ, aut marinarũ, aut ſulfurearũ, aut aluminoſarũ, qñquid em illæ ſiccant calefaciunt q̃, & non refrigerant. Cõtrariæ aũt naturæ corpori cõtraria /rurſum hic ſubintelligere oportet iuuantibus iuuãtia, & nocenti bus nocẽtia, ea quidem vt eligant, hæc vero vt fugiant. Etenim ſi calidiores naturas cibis ac potionibus refrigerare iuſſit, frigidiores certe contrarijs calefacere præcipiet. Itẽ ſi calidiores naturas à Sole, igne, & ęſtate, male hẽri dicebat, frigidiores vtiq; ab his iuatũ, à cõtrarijs lęsũ iri, ſignificat. G

37 *Cibaria Aliqua quidem Celeriter Vincuntur, Aliqua verò Tarde.*

Solus ex ijs, quos noui, Capito pro hac voce /tarde/ ſcripſit /contrarie/ orationem hoc pacto inſtituẽs /cibaria aliqua quidem celeriter vincuntur, aliqua vero cõtrarie/. Porrò ſnia in vtraque lectione eadem eſt: quæ enim eduntur, differre ea ratione inter ſe inquit, ꝙ aliqua cito à corpore ſuperantur, aliqua tarde. Intelligendum eſt autem ſuperari, hoc eſt immutari, & concoqui, & apponi, & corpori ſimile effici. Singulorum igitur ciborum alij quidem cito concoquuntur, & in ſanguinem mutantur, & nutriunt, alij verò tardius: quæ in tribus commentarijs habentur, vbi de alimentorum viribus omnia diligenter perſecutus ſum.

GALENI EXPLANATIONVM IN SEXTVM HIPPOCRATIS DE MORBIS POPVLARIBVS LIBRVM

TOMVS SEXTVS

1 *Arnes, Attractrices ex uentre, & extrinſecus. Significat ſenſus, quoniam expirabile, & inſpirabile.*

Trahere ad ſe ipſas inquit carnes ex vẽtre, & extrinſecus: ex vẽtre q̃dẽ, i. ex vẽtriculo ciborũ potionũ q̃, vnde nutriunt, ſuccũ: extrinſecus verò, non itẽ ſimiliter. Incertũ eſt aũt, alimẽtũ ne dicat, an aerẽ. Poſſunt.n.carnes, quẽ admodum ex vẽtriculo alimẽtũ hauriunt, ſic & ab extimis partibus in ꝓſum dũ reuocare: põt & aer per arterias ad cutim pertinẽtes ad carnes ferri ab ipſis attractus, quod ẽt oĩ verborũ contextui magis quadrat. Verũ de attractione decretum cõtrouerſum eſt. Nõ nulli.n.philoſophi ac medici funditus ipſam ſuſtulerũt: nõ nulli eẽ q̃dẽ affirmãt, ſed in carnibus eſſe negãt. Oĩum aũt iſtorũ rõnes in cõmẽtarijs explanatorijs reddi nõ poſſe diximus: multoties.n.eadẽ ſæpius repetere cogeremur, cõmẽtaria q̃ ĩ lõgitudinẽ ac multitudinẽ penè innumerabilẽ excreſcerent. Quin neq; vniuerſum vitæ tempus ad Hippocratis libros interpretandos ſatis eſſet, ſi cuiuſq; dogmatis ſemper in qualibet particula oſtẽſiones afferri debeãt: lecturis

A cturis preterea molesta res esset: & commentaria comparaturis, longo tempore magnis q̃ sumptibus conscriberent. Satius itaq; fore existimaui, si in hisce commentarijs cuiusq; partis sententiam enuclearem, quod explanatoris proprium munus est: interdum vero & dictis ab ipso causas alibi demonstratis placitis congruentes adijcerem, ipsa autem placita hoc loco non astruerẽ, sed quibus in libris olim à me scriptis asserta fuerint, tm̃ in memoriam reuocarem, quemadmodum & nunc faciam. Iis.n. quæ nutriunt, ad se proprium succum attrahentibus ad ipsa moueri alimentum in cõmẽtarijs de viribus naturalibus disputatum est. Expirabile vero atq; inspirabile omne corpus esse, in commentario de vsu spirãdi, & in libello de vsu pulsuum egimus: in priore quidem vtilitatem spirationis esse declarauimus, vt cordis calor moderatus seruetur: in secundo verò, in toto corpore caloris mediocritatem arteriarum opera custodiri. Hæc itaq; sola abũde sint ad prioris verborum Hippocratis particulæ explanationẽ. Ad secundam iam deueniamus, in qua illud /significat sensus/ neq; ꝓm Hippocratis morem, neq; omnino ꝓm græcam locutionem, dictum est. Vnde aliqui castigantes in datiuo casu protulerunt, /sensu/ scribentes: vt quod ab eo dicitur, tale sit: Perspicuũ sensui est totũ animalis corpus expirabile esse, atq; inspirabile. Atq; his deinde subijcitur illud /carnes, attractrices ex ventre, & extrinsecus/ sensu teste confirmatum: quod idem est, ac si diceret, ab

B ijs, quæ euidenter sensibus nostris apparent. Nõnullos profecto vulgares audiui, quod ipsis ex potabilium aquarum balneis acciderat, admirantes. Prius enim per flagrantem Solem confecto itinere domum reuersi squallidum corpus, os q̃ aridissimum, se habere dicebant, nec non & ardentissima siti cruciari: à lauatione autem sitim extinctam esse, os humectatum, pariter q̃ totũ corpus molle atq; humidum effectum priorem deposuisse squallorem fatebãtur. Alij vero & in solijs corpus suum aquam attrahere indubitanter se percepisse affirmarũt. Hæc sanè, quæ vel imperitis patent, decreti testimonia ab ipso sensu accepta sunt: aliqua vero ex subtilioribus rationibus à medicis inuenta sunt, quarum vna & illa est, quam ipse posterius afferet, quam q̃ in sequentibus verbis cognoscetis. Nam ad proposita intelligenda & hæc satis sunt, nobis ex recte dictis & praue ab explanatoribus scripta deprehendere valentibus.

2 *Calidior Venula sanguinis multitudine Exustum procreat, Illicoq; secernit.*

Per venulam calidiorem, arteriam intelligito, omnibus Hippocraticorum librorum interpretibus venoas nn ab hoc solo, sed etiã à multis alijs veteribus, & arterias appellari confitentibus. Hęc igitur, inquit, venula sanguinis multitudine incalescens exustum procreat, & secernit, exustum di

C cens, quod ex calore gignitur, quod succi vehementius calefacti tanquam fuligo quędam est: id vero, vtpote natura calidum, & consistentia tenue facile secernitur. Hanc ego probabiliorẽ explanationem esse duco, si quidẽ oporteat verum simul & Hippocratis decretis cõsentaneum habere, propositum. At placitum nunc à nobis memoratum verũ esse in commentarijs de vsu spirandi, & de vsu pulsuum, traditum est. Nam inspirationẽ, qua per os & per omnem cutem aialia vtunt, duplicem capi vtilitatem ostendimus, roborari quidem semper refrigeratum insitũ calidum, vt ne dissipatum intereat, & maxime cum ex qualibet cã adauctum est: excitari aũt & valẽtius reddi, siq̃ frigidæ materię multitudine graueẽ, quemadmodum & ignis ventilatione accenditur: quin etiam et hunc duplicem motum ipsi propriam naturalem q̃ exercitationem esse eius vires instaurantem, hæc enim est exercitationum natura et vtilitas. Postquam igitur ante dixit Hippocrates /carnes attractrices ex ventre, & extrinsecus/: deinde huic adijciens, expirabile & inspirabile esse corpus, inspirationis quidem ipsius ortum & vtilitatem per illud indicauit /carnes attractrices/, de expiratione vero nihil dixit: iure in propositis verbis ipsius meminit, de arterijs verba faciens, quæ & cordi communia sunt, licet obscuriora de illo videantur. Communem autem hunc sermonem esse, inde patet. Ab insito calido fuliginosum excrementum in sanguine creari diximus, ac potissimum qui

D est calidior. Illud igitur excerni opus est: & id quoq; natura molita est, quę à corde expellẽda sunt, efflatione propellens: quæ vero ab vniuerso corpore, per arteriarum compressionem excludens. Fuliginosa igitur partim ex istis, & ex venis (ostensum est enim inter ipsas cõia ostiola interesse) per cutem q̃ primũ arteriis cõpressis extruduntur: partim ex corde pulmo prior suscipit, qui ipsi, cum quidem dilatatur, attrahenti, cum verò comprimitur, expellenti, tanquam quoddam spiritus promptuarium preparatus est. Nẽpe hęc est nostra de propositis verbis sententia: & sequẽtia verba his ipsis ac superioribus connexa esse paulo post ostendam. Quicũq; autem hoc loco ipsum de ardẽtis febris ortu loqui crediderunt, primum quidem sermonem de ea parte /carnes attractoriæ/ imperfecte dictum reliquerunt: non modo enim sibi conueniens attrahunt, sed etiam alienũ abijciunt. Attrahendi quidem vtilitas euidẽtior: abijciendi vero & excernendi ignotior est, & aliquã rationem ad fidem orationi faciendam postulat. Descendamus igitur iam ad sequentem partem, quę & ipsa (vt dudum dicebam) ad meliorem explanationem internoscendam aliquid facit.

3 *Et Quibus quidem Pingue, Bilis Flaua: Quibus vero Sanguis, Atra.*

In proxime explanata parte duarum opinionum meminisse oportet. Nos enim diximus Hippocratem difflationis vtilitatem demõstrare: per difflationem aũt intelligi spiritus per totum cor-

pus

pus ex arterijs emanationē, ſicut ore faciam, expirationē vocamus. Non nulli vero de ardentis fe- E
bris ortu ſermonē eſſe putarūt: quibus non admodū fauere illud dicebā/creat exuſtū, & illico ex-
cernit/: neq;.n. ſtatim in iſta ea excerni, q̄ ipſi vomitu aut per ſedē euacuari dicunt, neq; eſſe neceſſe
aliquod ardentis febris ſymptoma in ſermone de eius ortu recenſeri. At explanationem noſtram
meliorē eſſe defendimus, primū quidem, q̄ his criminationibus caret: ſecūdo loco, q̄ in hoc ſermo
ne oē de ſpiritus intrò foras q̄ motione decretū traditum eſſe conſpicitur. Quam motionē in qui-
buſdam noſtris cōmentariis non ſolum per oris reſpirationem, ſed etiam per diſſlationem à toto
corpore, fieri explicauimus, non nullis quidem cauſa ſpiritus aīalis generādi, vt dixit Aſclepiades:
quibuſdam vero, vt Eraſiſtratus, non huius tm̄, ſed etiam vitalis: aliis præterea ſpirituum iſtorum
alendorum cauſa inſpirationem fieri dicentibus, expirationis aūt vſum referre dubitantibus. Hip-
pocrates (vt in prędictis cōmentariis declarauimus) non modo per os expirationis, ſed eius etiam,
quæ ex qualibet corporis parte fit, vſum in præſenti ſermone perſtrinxit. Aliter verò interpretan-
tes accuſare æquū eſt, cuius nam auctoris librum interpretentē, oblitos: neq;.n. in aliorum virorum
placitum deflexiſſent, eorum quæ Hippocrates aſſeruit, conſenſum deferentes, ipſo quidē clariſſi
me dicente, carnes ex ventre, & extrinſecus attrahere: quod longe ab ea opinione diſtat, quæ cibi
ex ventriculo in corpus digeſtionem inanis cōſecutione fieri ſtatuit. Primo quidē nō modo vim F
propriorum attractricē, ſed etiam alienorum expultricem ineſſe in carnibus animaduertere opor-
tuit: hoc.n. illis conuenit dicere, qui prædicant à natura ſaluti animalium conſuli, inter quos etiam
fuit Eraſiſtratus. Secundo quid nam excretione egeat, dicere debuerant: neque.n. ſanguinem, ex
quo corpus alitur, dicent. Horum quidem neutrū illi fecerunt: At Hippocrates ex ſenſui manifeſ-
tis vtrunq; euidenter conſtare præfatus, deinceps ad vſum ex omni corpore diſſlationis explican-
dum tranſitum fecit, neceſſariam fuliginoſorum excrementorum ortus cauſam aſſerens: etenim
in corpore animantium calor huiuſmodi recrementa perpetua euacuatione indigentia procreat.
Hac igit̄ in parte horum excrementorum generādorum materiā oſtendit: nam ſicut maior calor
ipſa generare aptus eſt, ita & materiæ quędam iſtis generādis habiles reperiuntur. Recta igitur ra
tione bilis atræ meminit: ipſam enim dupliciter contrahi didiciſtis ex craſſo ſanguine, & ex bile
flaua combuſta: q̄ ſi de ardentis febris ortu ſermo ipſi foret, fruſtra bilis atræ meminiſſet. Quam
ob rem & ex hoc perſpicuum eſt explanationem noſtram veram eſſe, iuxta & Hippocraticis de-
cretis conſentaneam, illorum autem diſſentientem. At hæc eadem planè verba in alia libri parte
conſcripſit: nos q̄ ipſi ea ſuperius enodauimus, vbi & illud dicebamus, pingue non ſolum de vn-
guinoſo et adipali ſed etiam de omni dulci, dictum eſſe putandum: vt eo ſermone mel contineatur G
& ſiræum, quod hepſema hoc eſt ſapam, in noſtra Aſia Græci nominant.

4 *Mentis, Memoriæ, Olfactus, Aliorum etiam ſamis Inſtrumentorum, Exercitatio.*

4 *Labores, Cibi, Potus, Somnus, Res Venereæ, Omnia mediocria.*

Horū duorū Aphor. deeſt hoc loco Galeni Explanatio. Poſterioris meminit cl. 8. b. Et 61. g. Et 69. d

4 *Frigidior Frigido in tempore & regione Calidior erit.*

Quod neq; affectu aliquo, neque ob ętatem, frigidior in frigida regione & tempore poſſit cali-
dior effici, omnes confitentur. Iccirco & Sabini ſectatores de natura frigidioribus verum eſſe ſer-
monem tradunt. Veruntamen neq; de iſtis abſolute prolatus verus eſt, niſi huiuſmodi conditio-
nes additæ ſint. Frigidum exterius circunfuſum, q̄ denſet refrigeret q̄ cutaneas partes, inter eui-
denter apparentia ponendum eſt, non tamē corporis penetralia ſimiliter afficit. Sed quemadmo-
5ª. Aph. 21. Ex. ord. 39. b dum in aphoriſmis diffinitum eſt ea in parte, vbi inquit, ‖ Non nunquam in diſtentione ſine vlce- »
re iuueni carnoſo ęſtate media frigidę multę inſperſio calorē reuocat. ſic & hoc loco à nobis diffi- »
niendū eſt. Frigida nāq; corpori noſtro iniecta aut ita alte ſubit, vt intima ęque atq; extima refrige H
ret: aut ſola cutanea frigore pcellit. Ad profundū igit̄ deſcendēs partes eas refrigerat, & non leui
noxa totum aīal afficit ipſius frigore cōcuſſis labefactatis q̄ viribus: at q̄ ſuperficiem tm̄ corporis
lędit, non ſolū interiora non refrigerabit, ſed ēt calidiora multo, q̄ ipſorum prior tēperatura eſſet,
efficiet. Cęterum quicunq; de raram cutim raras q̄ ſub ipſa carnes habētibus ipſum locutum eſſe
exiſtimant nunc, quoniam ob diſſlatum calorem iſtos frigidiores effectos eſſe dicunt, atque ideo
ſpiſſeſcente cute, retento q̄ quod prius exhalabat calido incaleſcere, aliquid ſanè veri dicunt: ſed
eos opinari non decebat, qui ita digerantur, & frigidiores dictos eſſe. Hęc enim (vt didiciſtis) hu-
midis calidis q̄ corporibus maxime inſunt: ſecundo calidis, licet ſine humore talia ſint: nullum au
tem frigidum corpus facile diſſoluitur: ſed minus quidem humida, magis autem arida hoc ſuſti-
nent, vtriſq; vero naturaliter calida pręſtant. Hac itaq; ratione iſti mihi falſi eſſe videntur.

5 *In doloribus Proximum Ventrem Purgare oportet, & Sanguinis Ventrem reſcindere. Vſtio, Sectio, Calefactio, Refrigeratio, Sternutatio. Stirpium Humores, in quibus vim habent, & Cyceon, Maleficorum lac, Allium, Vinum feruefactum, Acetum, Sal.*

Remedia hoc loco enumerat & leuibus & ſæuis doloribus ſuccurrentia: ſicut in aphoriſmis
oculorum

« A oculorum tm̃ dolẽtium remedia ſcripſit, vbi inquit, ‖ Dolores oculorum meri potio tollit, aut bal-
« neum, aut fomentum, aut venæ ſolutio, aut cum medicamento purgatio. Hoc loco quædam adie-
cit remedia, oculorum doloribus non conuenientia. Primum quidem oĩum hoc in ſermone enu
meratũ purgatio eſt, quã in * † victoriæ ſtudioſa, ꝟiritant, neq; ſtulta * auxilia
penitus, quemadmodũ ſcripſit, explicauimus. Primum vero inter deinceps enumerata vſtio eſt, q̃
peſſime affectis locis ob prauorũ ſuccorũ exuberantiã, vt in per q̃ malignis vlceribus euenit, adhi
beſ, non nunquam palàm candentibus ferramẽtis, non nunquã vſtorijs medicaminibus, ea nobis
vrentibus. Poſt vſtionẽ ſectio poſita eſt, & ipſa locorum multum iam pus habentium dolorem ſti-
niens, poſtquã ingentes phlegmonę prægreſſæ ſunt. Deinde calefactio, lauationibus ſ. atq; fomẽ-
tis accerſita. Aliàs verò fomentorũ materias edocti eſtis, & quibus vitijs dolorem excitantibus ad-
mouenda ſint, vt ‖ pectoris morbis p̃ ea, quæ ipſe in libro de rõne vicius acutorum recenſuit: ocu
lis aũt per mollem ſpongiã, non ferẽte loco per ſacculos & cataplaſmata calefactiones: quin & ex
oleo conſperſio in medijs corporis partibus & in capite, calefactio cũ ſit, doloribus remedio eſt. Et
ex aquæ calidæ fotu extremorũ membrorũ dolor tollitur. Atq; frequentiſſimus & plurimus in do
lentibus particulis calefactionis vſus apud medicos eſt, nam & cõtenta relaxat, completa euacuat,
B refrigerata calefacit. Refrigeratione autem rarius ſedandis doloribus vtimur membrorũ quidem
exteriorẽ ſuperficiem denſante, & propterea diffiationes impediente, diſtenta vero magis inten-
dente. Solas igit̃ calidas intẽperies ſine materię multitudine factas refrigeratio diſcutiet: ſicut in ca
pitis dolore ob Solis æſtum aut febrium ardorem. Caput igit̃ oleo roſaceo frigido perfundentes
ſymptoma curamus, & eryſipelata ob excellẽtem calorem dolorem inferentia * nec nõ
& podagras, in quibus biliosa calida'ue fluxio eſt. Poſt dicta aũt deinceps ſcriptum eſt /ſtirpiũ hu
mores, in quibus vim habent/: quorũ item verborum ſententia talis planè mihi eſſe videt. Dolo-
rũ medicinæ tibi non nunquã fuerint & ſtirpium humores: iſti vero permulti ſunt, quidam liqui
di permanentes, aliqui ſpiſſeſcentes. In primis ſanè oleum permultam nobis vtilitatem tollendis
ſedandis q̃ doloribus, ſi calidum adhibeat, præſtat: deinde & alia multa longe plus q̃ ipſum calefa
cientia, vt laurinum, cedrinum, ricininum, ſinapinum, & raphaninum. Hæc quidem liquida. Cõ-
creta vero alia plus, alia minus, & reſinæ, maxime q̃ inter eas, quæ ſponte ſua diſtillant, & thapſia,
& euphorbium, & ſucci omnes, cyrenæus, particus, medicus, aſſyrius, ſagapenius, ex tithymallis ex
panace, qui & proprie opopanax dicit̃. Huius generis ſunt & chalbana, & alia multa, quæ omnia
in commẽtarijs de ſimplicium medicinarũ viribus didiciſti: ſiue.n. ſuccus ſit alicuius, ſiue liquor,
C ſub humoris appellatione comprehendit̃. Huius itaq; generis ſunt et liquida pix, et picẽum quod
vocatur, & in Cilicia capneleon, alia q̃ innumerabilia, aliqua ex herbis, aliqua ex fruticibus, aliqua
ex arboribus confecta, quorum cõe vocabulum ſtirps habetur: cuius hocloco Hippocrates memi
nit, dicens /ſtirpium humores/. His vero adiecit /in quibus vim habẽt/ obſcurũ breuitate ſermo-
nem faciens. Igitur haud ab re explanatores diſſident alius aliter verba non modo interpretãtes,
ſed etiã ſcribentes. Quam ob rem vt ne nimia ſcribam, eos omittens, q̃ mihi ſimillima veri videan
tur, ea ſola referam. Medicamẽtorum igit̃ quæcunq; dolores ſedare apta ſunt, ſicut aliud alij affe-
ctui, ita & aliud alij mẽbro, prodeſſe idoneum eſt. Hac de re aũt ſermo quia commentarij modum
excedit, breuiter ipſum per exẽpla perſtringere conſtitui. Porrò q̃ nõ oẽs cum dolore affectus iiſ-
dem egeant medicamẽtis, iſtud tibi exemplũ eſto. Mordacibus ſuccis in inteſtinis contentis eluẽ-
tia cũ prius p̃ inferiores partes immiſerimus, inter quæ muſſa eſt, & ptiſanæ cremor, & excreta hæc
fuerint, morſus deinde mitigantia, & quæcunq; inhærentia & inteſtinorũ tunicas operientia ſu-
perne incidentes mordaces humores arcẽt, in ſedem damus: edulia præterea ipſis bonum ſuccum
creantia, & q̃ difficulter corrumpant̃, exhibemus. At in ſuperiore ventre, & maxime in eius oſtio
lo id genus contractis humoribus, in primis eos vomere iubemus. Quòd ſi ad vomitum parati nõ
D ſint, ſimplex oleum, aut cum aqua temperatum, aut quiddam ſimile ſorbendum præbemus, per
quod citato vomitu exterius aliquid adſtringens odoratum q̃ ſuperimponimus: ſumendos autẽ
cibos exhibemus boni ſucci, ęgre diſſolubiles, et non nulla adſtringendi vi præditos. Oculis vero
dolentibus horum nihil facimus, ſed vniuerſi corporis inutilem materiam prius medicamẽto edu
cimus. Quòd ſi redundet ſanguis, ad cubiti venam exteriorem, quam humeralem vocant, ſcinden
dam accedimus: deinceps medicamine aliquo quàm molliſſimo, & neutiquam mordaci vtimur:
deinde per totum diem vſque ad veſperam ieiunantem ad balneum ducimus. Quòd ſi neq; pur-
gatione, neque venæ ſciſſione indigeat, dictis medicamentis, & poſt ipſa lauatione, ſicut nouiſtis,
eiuſmodi dolores medicamur, neque ad ventris morſus collyrion aliquod immittentes, neque
oculis tragi ſuccum, aut capræ adipem, aut ceratum morſu vacans, aut id genus aliquid adhiben-
tes, quale in ſedem inijcere ſoliti ſumus. Hæc exempli cauſa dixiſſe ſatis eſto ad illud edocen-
dum, eundem affectum diuerſis locis excitatum non eadem remedia poſtulare. Oſtendere enim
propoſitum eſt, in quo ſenſu Hippocrates dixerit /ſtirpium humores, in quibus vim habẽt/: illud
enim /in quibus/ aut mẽbris, aut affectibus, aut modis vtendi, intelligere neceſſe eſt. Dico autem
vtendi modos, cum aut ipſam cauſam, ob quam affecta pars dolet, remouemus: aut flatuoſum ſpi-
ritum ex illa creatum diſcutimus: id q̃ ipſum duobus modis efficimus, aut ſpiritus craſſam flatuo-
ſam q̃

6ª. Aph. 31. Ex ord. 49. c

† al. contentiosa.

de Vict. rat. in morb. acu. co. 4. t. 120. 7ª. 151. d

* al. pisselaeũ.

ſam q̃ partem extenuantes, aut continens ipſum corpus rarefacientes. Quin etiam ad hæc modus E alius indolentiæ effector eſt, ſ. qui ſenſum hebetat ac ſtupefacit: in quo prudentiæ nõ vulgaris eſt ſtupefactorio medicamento alia permiſcere, neq; eo ſolo vti. Quem.n. præterit à philonio, quod vocatur, medicamine dolori finem ſtupore ſenſus imponi? ſtuporem vero ſiue torporem papaueris ſuccus & alterci ſemen efficiunt. Hæc ſi ſola perpauca exhibeantur, dolorem ſedare non poterunt: q̃ ſi tm̃ ex iſtis detur, quantum acceptum ſedare dolorem poſſit, inſigni noxa membrum dolens afficietur. Igitur ne ipſum magnopere offendatur, neq; ſenſus obtorpeat, aliorũ medicaminũ permiſtio à Philone excogitata eſt. Quæ'nam vero ſit methodus, qua quis vtens hanc medicamẽtorum ſtructuram moliatur, in libris de ipſorum compoſitione proditum eſt. Et de his hactenus.

Nunc quæ ſequuntur conſideremus, Inter quę prima eſt vox illa /cyceon/. Nempe q̃ vinum dolores oculorum ex obſtructione oriẽtes mitiget, ex aphoriſmorum interpretationibus didiciſtis: nunc vero & aliorum, quicunq; eadem ratione concitantur, dolorum nõ nunquam ob ſanguinis craſſitudinem, non nunquam ob frigus, vobis in mentem veniat: cum ſæpius & in ventris doloribus, & in dolore capitis vocato hemicræra, {ſeu hemicranea,} meracius vinum ſumptũ conſeſtim quidem manifeſte iuuiſſe, accedente deinde ſomno in totum dolorem ſuſtuliſſe, videritis. Vidiſtis autem me non illico ieiuno, ſed ab aſſumpto cibo exhibere. At hoc loco Hippocrates vtrunq; miſcuit & cibum & potum: tale enim quiddam cyceon eſt, quemadmodum & apud Homerum didiciſtis, miſcentibus quidem alia cum vino, commune vero omnium ipſum habentibus: fortaſſe & cum polenta vinum miſcebant. Neceſſario autem & alia miſceri ex hoc nomine /cyceon/ veteres ſignificare quiſpiam putauerit, ſic eos appellationem hanc in eum ſenſum magis accipere indicãs. Aliquando autem ego quempiam dolore vexatum ſine cibo vino vti iubens, vt opinionem meã confirmarem, multis ſubito calidis vaporibus affectum locum petentibus, eum, vt fui veritus, cruciatum animaduerti: ab illis enim & inæqualis intemperies & repletio membro acciderunt. Alibi vero nos explicauimus repletionem quoquouerſus corpora diſtendentem imbecillis partibus dolorem inferre, ſed inæqualem intemperiem ea ratione, quòd aliquæ partes adhuc naturaliter affectæ ſint, aliquæ refrigeratæ ipſis ſint proximæ: in iſtis enim à male affectis partibus ad recte valentes moleſta quædam frigoris diſtributio fit: at omnes refrigeratæ (vt ita dicam) hecticam quandam temperaturam adeptæ non dolent: Quibus enim (inquit) naturæ mutantur atque corrumpuntur, dolores excitantur, non permutatis iam atque corruptis. Ego profecto vinum ſine cibo epotum læſurũ eſſe arbitrabar, & experientia idem teſtata firmiorem ſententiam meam reddidit: cyceon autem, cum in ſe ipſo cibum contineat, offendere nequaquam poterit, nam ex vtriuſq; mediocri miſtione equabilis paulatim calefactio in partibus affectis augeſcens ſine multis vaporibus & refrigerata calefacit, & inculcata diſſipat. Quæcunque enim prius aliquibus in locis ob craſſitudinem inhæſerant, eos attenuata & fuſa permeant, continẽtibus etiam ipſa corporibus rarioribus laxioribus q̃ effectis, quæ ab æquabiliter calefacientibus fieri ſolent. Sternutationes quoq;, nam & has deinceps ſcripſit, dolores capitis ex multo flatuoſo ſpiritu ortos perſpicue remouere cernũtur. Hæc igitur omnia vſq; ad ſternutationes cum eo, quod ab initio propoſitum fuit, cohærere à me oſtenſum eſt, & male ab interpretibus in plures ſermones fuiſſe diuiſa. Ad ſequentem igit̃ partem trãſeamus, quæ plus etiam ab omnibus prioribus, q̃ illæ inter ſe, diſtare videtur. Poteſt autem & ipſa (vt ego ſentio) de doloribus, ſicut & illæ, fuiſſe prolata, ſed ab illis differre malitia. Exoriuntur enim dolores quidam maligni à maleficis ſeu medicamentis quæ deleteria i. mortifera vocant, ſeu feris venenum ictu fundentibus, ſiue ſuccis aliquibus ex improbo victu aut peſtilenti cœlo in corpore genitis. Ad hos itaq; id genus remedia enumerata fuiſſe dicimus, lac, allium, vinum feruefactum, acetum, ſalem. Lac nanq; venenis eroſione interficientibus aduerſatur: ſiquidem attemperatione opus eſt. Allium vehementi frigore lędentibus reſiſtit: Vinum medioeriter frigidis: ſed cum ipſi adiectum fuerit /feruefactum/ intelligere poſſumus admodum calidum. Poteſt etiam intelligi vinum ita decoctum, vt ſapa quam vocant, facta ſit: etenim hæc corrodentes acrimonias tẽperat: Acetum vero, vt glutinoſos, quales fungorum eſu creantur, ſuccos diſſecet, vel etiam refrigerandi cauſa, ſicut aduerſus thapſiam requiritur: Poſtremo ſalem, vt totam maleficorum humorum medicamentorum q̃ ſubſtantiam conſumere poſſit. Cæterum quoniam vtilitates & noxæ non ſolum per ſimplices nos attingentium qualitates, ſed etiam per totam ſubſtãtiam corporibus noſtris aduenìunt (& hoc enim ex alijs commentarijs didiciſtis) iure ſanè optimo, & illud dictum fuerit /ſtirpium humores, & in quibus vim habent/. Proprietates nanq; ex tota ſubſtantia progenitæ aut corporibus noſtris congruentes, aut alienæ, quatuor materijs continentur, aut enim purgatoriæ medicinæ ſunt, aut alimenta, aut ad hæc tertio ea quæ hic Hippocrates malefica nominauit, aut quarto ipſorum remedia. Cum vero tertium materiæ genus & in medicamenta deleteria hoc eſt mortifera vocata, & ferarum venena, diſtribuatur, duplex & iſta curantium materia eſt. Appellantur autem græco vocabulo Alexipharmaca id eſt medicamentorum auxilia, quæ mortiferis medicamentis aduerſantur: Theriaca vero, quæ ferarum morſibus medentur. Verum fortaſſe quis exiſtimauerit & purgantium medicamentorum materiam inter mortifera eſſe cenſendam, nam & hæc vltra modum aſſumpta nos interficiunt. Id ſi conceſſerimus, conſequens erit etiam

vt alexi-

A vt alexipharmaca, & theriaca, in mortiferis enumeremus, quandoquidem & hæc nos perdere possint, nisi siquis ex ipsis omnino valde parum assumpserit. Verum ea de causa mihi plura medicamenta non vocare mortifera medici videntur, ꝙ ipsorum temporibus quibusdam vtilitas necessaria sit: ea vero appellare deleteria i. perniciosa, quæ nullo vnquam tempore, neq; ægrotis hominibus neque valentibus, opem ferunt: neq; enim aconitum, neq; argētum viuum, neq; argenti spuma, neq; marinus lepus, intra corpus accepta vllum nobis afferunt emolumentum, quemadmodum & alia pleraq;, de quibus & illis in commentarijs actum est, vbi de luuantibus atque nocentibus per totius substantiæ proprietatem disputauimus.

6 *Homo ex Lassitudinibus ab itinere, imbecillitas, grauitas, exputit, tussiebat enim ex vertice: Febris Acuta, manum submordens. Secundo die caput graue, lingua exusta fuit: nares vnguibus rescissæ, sanguis non manauit: sinister lienis magnus & durus dolore infestabatur.*

Quæ'nam huic ægroto acciderint, narrauit Hippocrates: mortuus'ne sit an euaserit, quorum causa reliqua omnia scripta sunt, dicere prætermisit. At forsan quid ego de ægro hoc futurum esse prædicerem, quispiam audire desideret: cui vera hunc in modum dicenda sunt: Siquis eius mi-
* B hi vrinam ostēdisset, clare sanè quid de eo sentirem, attulissem. Quantum enim ad dicta pertinet, perniciose ægrotabat: at si vrina optima fuisset, hominem quidem euasurum, sed acute ægrotaturum esse prædixissem: sin autem praua apparuisset vrina, breui interiturum: si mediocris, vt neque laudanda esset, neq; vituperanda, longiori tembore superstitem tandem moriturum esse affirmassem. Alia porrò symptomata media quodam modo inter perniciem atq; salutem sunt. Illud vero /nares autem vnguibus rescissæ deinde non effundentes sanguinem/ ita enim scripsit Zeuxis /nares vnguibus rescissæ non effuderūt sanguinem/ pessimum signum est. Quòd si scriptum esset, quemadmodum & in pluribus exemplaribus scriptū reperitur /nares vnguibus rescissæ, sanguis nō manauit/ perniciosum quidem & hoc esset, sed minus, quàm nullo modo sanguinē emittere. Patet autem, ꝙ & manus opera rite adhibita sanguis tamen non emanarit: neq; enim ab initio hac in parte scripsisset, vnguibus quidem nares esse proscissas, neq; tamē sanguinis effluuium accidisse, si absq; manus opera id euenire potuisset. Referunt autem veteres medicos non proprijs vnguibus modo, sed etiam ferramento quodam ad id ipsum præparato nares dissecare solitos. Videntur q; in ægrotante, de quo nunc sermo fit, ad ipsarum dissectionem propter capitis grauitatē curantes hominem medici deuenisse. Illud verò de liene dictum /sinister lienis magnus/ nō nul-
C li ita additum esse /sinister/ putant, vt lacti album poeta adiecit, & suibus humi cubantes, cum nullum lac non album sit, nulli sues non humi cubantes * dissecta non erupit sanguis sinistra, tanquam dixisset, ex sinistra nare, & ea lieni è regione opposita est. Atque verisimile est medicum ad manus operam huic nari adhibendam fuisse permotum. Errāte autem primo librario accidit, vt erratum remaneret. Pręterea cum in proposito sermone illud etiam sit, tussire ipsum ex vertice, de hoc etiam inter libri interpretes magna dissensio est orta, non nullis quidem ex capite fieri tussim dicentibus, non, sicut crebrius fieri consueuit, ex pectore & pulmone & aspera arteria, quando hæc primo affecta sunt: aliquibus autem ex vertice proprie dictum esse putātibus, vt non solum ex capite destillatio aliqua tussis causa sit, sed etiā ab ipsius capitis parte illa, quam verticem nominamus.

7 *Quartana Laborantes Magno morbo Non capiuntur: Si prius autem Capiantur, & Quartana superueniat, Liberantur.*

* Comitiales veteres & magnum morbum & ‖affectum puerilem appellabant, vt ipse Hippocrates in libro de aquis, & aere, & locis, quoniam pueritiæ tempore abundat. Non nulli & hercu- de Aere, aquis, & locis, 2.2.f. cap.2.
D leum ipsum vocauerunt, non ꝙ Hercules eo vexaretur, sed videntur isti, sicut alij etiam nominibus eius sæuitiam exprimere voluerunt, ita & nomen hoc magnitudinem significans, herculeum scilicet effinxisse. ‖ Alij sacrum morbum falsa opinione decepti appellauerunt, sicut in libro de sacro morbo explicatum est. Oritur sanè & ab alijs affectis partibus nō nunquam vitium hoc: sed in plurimis primum ipsum cerebrum afficitur non alio affecto consentiens. Morbi autem causa frigidus crassus q; humor est in cerebri sinibus collectus, neruorum q; origines, ac præcipue dorsi medullæ primum principium, occupans. Huic humori igitur & aliæ quidem febres prosunt, sed maxime diuturnæ, & ex his omnibus quartana potissimum: item q; ea ipsa quartana, quæ longissima sit, & cum rigore inuadat. Ipse nanque rigor in principio libri de Sacro morbo. cā

* * * *

vectes

cerebri quidem initium hoc obstruente humore. Febris autem caliditas prius attenuans & ipsum discutere apta est, præterea & totam temperaturam vehementibus rigoribus mutare, & humidam eam frigidam'que ad calidius siccius'que redigere. Ab hac verò pituitosus humor interdum procreatur, in corpore, at excretiones sequuntur conuulsionem iuuātes, per sudores quidem sæpius, aut vomitum, aut alui subductionem: quare & per hec expurgatur mate

ria

2ª.Aph.16.Ex. ordin.16.b.

1.Epid. com.3. t.4.3ª.118.g.

ria iuxta id, quod in aphorismis dixit, ‖ Febrem conuulsioni rectius accidere, quàm cõuulsionem E febri. comitialis autem est totius corporis cõuulsio. In primo quidem de morbis popularibus ita scripsit de quartana: ‖ Tutissima quidem omnium est, & facillima, sed longissima quartana: neq; enim ipsa solum per se ipsa talis est, sed etiam ab alijs ingentibus morbis tutum præstat. Id vero nulli dubium est, quòd prius quartana febre laborantes comitialis morbus adoriri nequit, quandoquidem iam adortum superueniens quartana discutere consueuit: quo circa multo sanè magis ipsum non dum factum fieri non permittit.

S *Pro Quibus Qui Morbi.*

Hoc supra positis congruit, hanc sententiam innuens, Pro quibus morbis qui morbi oriantur, scire bonum est: id vero subaudire opus est. Quemadmodum enim quartana comitialem sanat, & febris quæq; conuulsionem, vel etiam destillationem & suspirium, eodem pacto oculorum phlegmonen aluí profluuium, leuitatem intestinorum acida eructatio, & lateris phlegmone pulmonariam, veternum phrenitis: contra vero non vtiliter phrenitis in veternum, phlegmone lateris in pulmonariam, se conuertunt. Quin etiam atram bilem hæmorrhois plerumque incipientem prohibuisse, & iam F effectam remouisse, nec non & duratum lienem sanauisse, conspecta est. At varices quoq; hos ipsos morbos, podagras præterea, & articularios dolores, discutiunt.

FINIS TERTIAE CLASSIS

aaa bbb ccc ddd eee fff ggg hhh iii kkk lll mmm nnn ooo ppp
qqq rrr sss ttt uuu xxx yyy zzz AAA BBB

Omnes sunt quaterniones, præter ppp & qqq terniones.

VENETIIS APVD HAEREDES
LVCAEANTONII IVNCTAE